2

BEHİCE BORAN

YAZILAR-KONUŞMALAR-SÖYLEŞİLER-SAVUNMALAR

SOSYAL TARİH YAYINLARI

BEHİCE BORAN

YAZILAR
KONUŞMALAR
SÖYLEŞİLER
SAVUNMALAR

SOSYAL TARİH YAYINLARI

BEHİCE BORAN

YAZILAR
KONUŞMALAR
SÖYLEŞİLER
SAVUNMALAR

CİLT 2

ISBN: 978-975-8683-94-9

AP'DE ÇATLAK

Basın açıklaması, 12 Şubat 1970.

Bütçe aleyhinde oy kullananlar AP'den ayrılmadıkça veya çıkarılmadıkça, AP parti olarak Meclis'te çoğunluktadır ve hükümeti kurmak yine ona düşecektir. Hükümetin, AP'den şu veya bu kimselerden teşekkül etmesi önemli bir değişiklik getirmez. Hükümet buhranı, temeldeki ekonomik, malî, sosyal meselelerin, içine girilen dar boğazın politik düzeydeki yansımalarından biridir. Hükümeti teşkil eden şahısların değişmesi bir müddet için oyalama, bir vaziyeti idare etme çabası olur; başka bir şey değil.

Demirel, "kırmızı oy kullananlar AP'den ayrılsa bile, AP yine Meclis'te diğer partilerden daha fazla oya sahiptir" diyor. Ama böyle de olsa, AP çoğunluğu kaybetmiş olacaktır. Demirel'in bu sözleri, kendisinin bir koalisyonu düşündüğü ve koalisyonu, AP'nin tek başına iktidarına tercih ettiği anlamına gelebilir. Durum bu yönde gelişirse, ancak, hükümet değişikliğinin bir anlam taşıyıp taşımadığı üzerinde durulabilir.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Bu ay Türkiye İşçi Partisinin kuruluşunun dokuzuncu yıl dönümüdür. Partinin son iki yıldır içinde bulunduğu durum yüzünden yıldönümleri artık eski şevk ve sevinçle kutlanmaz olmuştur. Bazı iyi niyetli, ama olayların yeterince derinliğine inmeyen ve sosyalist mücadelede tecrübesiz kimseler, "Nerede o eski inanç ve heyecan? O birlik ve dayanışma?" demekte, esefle baş sallayıp bir ümitsizlik havasına kendilerini kaptırır görünmektedirler. Bazı belirli çevreler ise Partiden ümit kesmeyi, Partiye inançsızlığı kasitle propaganda etmekte, körüklemektedirler.

Bu hava içinde Partinin şerefli mücadeleci geçmişi tüm inkâr edilmekte, Parti hiç bir olumlu iş yapmamış gibi gösterilmekte ve giderek, "Parti baştan yanlış kurulmuştur" veya "Kuruluşu zamansızdı" ve nihayet "Türkiye İşçi Partisi işçi sınıfının öz partisi değildir" iddialarına kadar varılmaktadır. Partiye karşıt ve Partiyi tasfiye amacında olan çevrelerin kasten yaydığı bu olumsuz ve kesinlikle yanlış görüşlere, son dönemin bunalımından kendileri de bunalmış ve bir kaçış yolu arıyan iyi niyetli kimselerin de zaman zaman kapıldıkları görülüyor.

1. Oysa ilk defa Türkiye İşçi Partisidir ki, Türkiye'nin yeniden emperyalizmin ağı içine düştüğünü delilleriyle göstermiş; Amerika'nın, NATO'nun, ikili anlaşmaların, yabancı üs ve tesislerin Türkiye'nin bağımsızlığını ve güvenliğini koruduğu yalanını temelli çürütmüştür. Bu konuları kamuoyunu sarsacak, uyandıracak, tepki göstermeye yöneltecek şekilde cesaret ve ısrarla işlemiştir. Ancak Türkiye İşçi Partisinin bu yolda tek başına açtığı kampanya iledir ki bu sorunlar Parti dışı çevrelere, örgütlere, toplum kesimlerine yansımış ve direniş hareketleri başlamıştır.

2. 1961 Anayasasının, işçi ve emekçi sınıfların sosyalist düzeyde politik örgütlenmesini engellemediğini, sosyalist gelişmeye açık olduğunu Türkiye İşçi Partisi varlığı ve mücadelesiyle ispatlamış ve kabul ettirmiştir. Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerine karşı ilk yıllardan beri başlattığı kampanyayı, daha sonra Anayasa Mahkemesine açtığı dava ile, Parlâmento içi ve dışı mücadelelerle sürdürerek demokrasilerde "fikir suçu" olamıyacağı tezine kamuoyunda güç kazandırmıştır. Bugün sözü geçen maddelerin ve diğer anti-demokratik kanun hükümlerinin uygulama alanı on yıl öncesine kıyasla çok daha daralmışsa, bunda Türkiye İşçi Partisinin hizmet payı büyüktür.

Türkiye İşçi Partisi gerek verdiği ideolojik ve politik mücadelelerle, gerekse antidemokratik kanunlar konusunda Anayasa Mahkemesine açtığı sayısız davalarla Anayasa hak ve hürriyetlerinin tüm rafa kaldırılmasını önlemiş ve Anayasa hukukunun (değerlendirme, yorum ve uygulama kararlarının) olumlu yönde oluşmasına büyük katkıda bulunmuştur. Bundan böyle de bu yönde çalışma ve mücadelelerine devam edecektir.

3. Sosyal sınıflar gerçeğine parmak basan, yurt ve dünya sorunlarına işçi ve emekçi sınıflar açısından baktığını ve bu sınıfların hak ve çıkarlarını savunduğunu

kesinlikle beyan eden, sorunların ancak düzen değişikliği ile çözülebileceği tezini ortaya koyan da Türkiye İşçi Partisidir. Politikanın, sosyal sınıfların iktidar için mücadelesi demek olduğunu ve siyasi partilerin sınıf mücadelesinin politik düzeydeki araçları olduğunu da emekçi kitlelere Türkiye İşçi Partisi öğretegelmiştir. Türkiye İşçi Partisi sosyal sınıflardan söz etme yasağını kırmış, sınıf gerçeğini sürekli propagandası ve somut mücadeleleriyle kabul ettirmiştir. İşçi ve emekçi sınıflarımız ülkemizin tarihinde ilk defa Türkiye İşçi Partisinin şahsında Türkiye'nin politika sahnesine girmiş ve egemen sınıflarla onların ağababası Amerikan emperyalizminin karşısında yerini almıştır.

Bunlar Türkiye İşçi Partisinin ülkenin politik ve sosyal hayatına getirdiği temel katkılardır. Daha ayrıntılı konulara girecek olsak, Türkiye İşçi Partisinin katkıları listesi uzar gider. Siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal sorunların millî bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm açısından çok daha kolaylıkla tartışılabildiği bugünün ortamında, 27 Mayıs'ı izleyen yıllardaki durum, o günden bugüne alınan yol ve bunda Türkiye İşçi Partisinin inkâr edilmez rolü ve katkısı, bugün bir kısım çevrelerce unutulmak ve unutturulmak isteniyor. Ne var ki bu katkı tarihe geçmiştir, topluma mal olmuştur. Ne kadar çabalasalar bunu silemezler.

Türkiye İşçi Partisinin varlığı, Türkiye'de bütün demokratik hak ve hürriyetler mücadelesinin, anti-emperyalist direnişin, sosyalist hareketin gelişmesinin garantisidir. Bu gerçek bütün partililerce ve partili olmayıp da sosyalizme içten inanmış olanlarca böylece biline. Türkiye İşçi Partisi dağılacak, kapanacak veya kapatılacak olsa, Türkiye'deki bütün ilerici hareketler büyük darbe yer ve geriler. Şimdi en ölçüsüz, görünüşte en keskin çıkışları yapanlar o zaman dut yemiş bülbüle dönerler veya döndürülürler. Partiye sahip çıkmak, varlığını büyük bir titizlikle korumak ve onu sosyalizm çizgisinde etkin, güçlü, bir mücadele örgütü haline getirmek bugün her zamandan ziyade Partili, partisiz bütün sosyalistlerin en başta gelen görevidir.

Ümitsizlik ve karamsarlığa da yer yok. Başlangıçta, uzunca bir süre Türkiye sosyalist hareketinde güçlü ve kesin iç mücadelelerin bilinmeyişi, Türkiye İşçi Partisinin ve onun politik çizgisinin, ufak-tefek karşıt akımlara rağmen, biricik kökün sosyalist örgüt ve sosyalist çizgi oluşu, çoğu kimsede, bu böyle sürer gider kanısını uyandırdı ve daha sonraları üst yönetimde çıkan ihtilâf ve çatışma beklenmedik bir darbe etkisi yaptı. Oysa, bütün ülkelerde işçi sınıfının politik hareketi, bir yandan hasım sınıf ve güçlere karşı mücadeleler vererek, öte yandan iş ideolojik mücadelelerle arına arına güçlenmiş, pekleşmiş, gelişmiştir. Türkiye İşçi Partisi bu kuralın dışında olamazdı. Bunu söylemek, şüphesiz iç mücadeleleri "normal" sayıp pasif kalmak değildir. Doğru sosyalist çizgiyi hâkim kılmak ve çizgi üzerinde hareketi toparlamak için mücadele verilir. Ümitsizliğe, karamsarlığa kapılmak, bir kenara çekilmek küçük burjuva sebatsızlığından, kaytarmacılığından başka bir şey olmaz.

Türkiye İşçi Partisinin ana çizgilerini belirttiğimiz mücadelesi çetin bir mücadele olmuştur. Türkiye İşçi Partisi kanuni bir parti olduğu ve Anayasa çerçevesi içinde mücadele verdiği için, bazı çevreler bunu kolay bir mücadele, kendi deyimlerince "icazetli" bir sosyalist hareket olarak göstermek çabasındadırlar. Oysa Türkiye'de Anayasanın, demokrasinin ruhuna ve lâfzına aykırı bir sürü anti-demokratik, kısıtlayıcı mevzuat vardır. Türkiye İşçi Partisi bu kısıtlama ve sınırlamaları kaldırt-

ma, uygulamada sınırlamaları genişletme mücadelesi vermiştir. Kaldı ki egemen sınıflar ve onların partileri dernekleri, örgütleri, ajanları Anayasayı ve mevcut antidemokratik kanunları dahi kale almaksızın Türkiye İşçi Partisine her türlü baskı şiddet hareketini reva görmüşlerdir ve görmektedirler.

Prof. Muamer Aksoy son hazırladığı bir inceleme dolayısiyle Türkiye İşçi Partisine 46 kaba kuvvet saldırısı yapıldığını tesbit etmiştir. Bu çeşit saldırı hareketlerinin sayısı aslında çok daha fazladır; çünkü küçük yerlerde yapılmış bir sürü saldırı ve baskı hareketi basında yansımamış, kamuoyunca duyulmamıştır. Tek tek üyelere yapılan maddi ve manevi baskı ise, hadsiz hesapsızdır. Bu konuda şunu hatırlamak gerekir ki, dünyanın dört bucağında işçi sınıfının kanuni partileri, örgütleri vardır ve bunları "icazetli" sayıp küçümsemeye ne sosyalist teori, ne sosyalist pratik cevaz verir. Bu çeşit yerme ve suçlamalar, işçi sınıfımızın biricik genç partisini gözden düşürüp zayıflatmak için işçi sınıfının maskeli düşmanlarınca kotarılıp pişirilen geçersiz iddialardır. Demokratik cumhuriyet işçi sınıfının politik mücadelesi için en elverişli ortamdır. Bu nedenle, Türkiye'de demokratik ortamın genişletilmesi için mücadele etmek, bütün imkânları sonuna kadar kullanarak işçi ve emekçi sınıfları örgütleyip politik bir güç haline getirmek için, iktidara hazırlamak için yararlanmak bugün bütün sosyalistlerin kaçınılmaz başta gelen görevidir. Ve yine bu nedenledir ki, bütün kapitalist ülkelerde işçi sınıfı partileri, bir yandan işçi sınıfının sosyalizm için mücadelesini yürütürken, öte yandan burjuvaziye karşı burjuva demokratik hak ve hürriyetlerini savunma durumundadırlar.

Türkiye İşçi Partisi anayasal demokratik hak ve hürriyetleri savunup genişletmekte, anti-emperyalist mücadeleyi başlatıp geliştirmekte, işçi sınıfının sosyalist ideolojisini ve hareketini topluma tanıtıp kabul ettirmede cesur ve şerefli mücadele verdiği gibi, öte yandan, Türkiye sosyalist hareketindeki yanlış görüş ve tutumlara, küçük burjuva etkenlere karşı da sürekli mücadele vermiştir. Küçük burjuva etkenler tâ baştan beri (Çalışanlar Partisi kurma teşebbüsleri, Yön dergisi yayınları v.b.) kendini belli etmiş, Türkiye İşçi Partisi geliştikçe, ana sosyalist akımın doğurduğu bir anafor akıntı gibi bir gelişme göstermiş ve giderek, özellikle son bir iki yılda, Parti içinde de yansımıştır. Bu anafor akıntısının büründüğü çeşitli biçimler, ileri sürdüğü çeşitli tezler ne olursa olsun, hepsinin temel niteliği, küçük burjuvazinin aydın-bürokrat kesimine fazla ağırlık vermek, onun "devrimci" eğilimini gerçeği çok aşan ölçüde abartmak, anti-emperyalist ve sosyalist hareketlerin öncülüğünü ve Türkiye'de sosyalizmin gerçekleşmesini bu tabakadan beklemek olmuştur.

Bu anafor akımın son aldığı görüntü, "milli demokratik devrim stratejisi" savunuculuğudur. (Bizde savunulan şekliyle de bu "strateji" aslına uygun olmıyan, uydurma bir "strateji"dir.) Eleştiri ve tartışmalarda sosyalistler tarafından sıkıştırılma sonucu, "işçi sınıfı öncülüğü," "işçi sınıfının öz partisi" ve benzeri konularda şimdi söylemek zorunluğunda kaldıkları "sosyalistçe" sözler her ne olursa olsun, aslında bu hareket, "anti-emperyalist mücadelenin önceliği", "geniş cephe birliği zorunluluğu" gerekçesi veya bahanesiyle "ara tabakalar"a, küçük burjuvaziye abanmak, onun "geleneksel devrimciliği"nden medet ummak hareketidir. İşçi ve emekçi sınıfları sosyalist düzeyde bilinçlendirip örgütlemek gibi zor, inatçı, egemen sınıfların yıldırımlarını üzerine çeken, büyük azim, sebat ve çaba isteyen esas sosyalist görevi

kaytarma, bu görevi başarmanın tehlike ve fedakârlıklarından kaçınmadır. Zaman zaman ölçüsüz çıkışlar yapmak bir cesaret belirtisi değildir; ürküntü ve korkunun belirtisidir aslında. Kuşku ve ürküntünün zaman zaman dağınık, anarşist hareketler halinde açığa vurulması, küçük burjuvanın bilinen, çoktan tesbit edilmiş bir karakteristiğidir. Tüzüğüne sosyalist bir parti olduğunu geçirmiş Türkiye İşçi Partisinin kongrelerinde dahi "Sosyalist Türkiye" sloganından kaçınmanın, buna öfkelenmenin, halk kitlelerinin karşısına sosyal sınıflar temeline oturtulmamış soyut bir anti-emperyalizm ve milliyetçilik tezi ile çıkmanın temelinde, sosyalizmi savunmanın rizikolarından bu kaçınma içgüdüsü, "tecrit edilme" korkusu yatmaktadır.

Küçük burjuva etkenler bir başka doğrultuda da kendini göstermiştir. Emperyalizme karşı mücadele sosyalizm için mücadele ile birlikte yürütülür deyip de sosyalist hareketin gelişmesini emekçi kitlelerin "sağ duyusu"na, "tarihsel çizgisi"ne dayandırmak, işçi sınıfının "kendiliğinden" sosyalist bilince varacağını savunmak, emekçi halk kitleleri içinde sınıf ayırımlarını arka plâna atıp, genel bir halkçılık, "popülizm" yoluna gitmek, "fikara halkımız" edebiyatına sapmak da, her ne kadar yukarıdaki akımın karşıtı gibi görünürse de, aslında bu da bir küçük burjuva kaytarmacılığı, işin kolayına kaçma eğilimidir. En azından yorucu, çetin sosyalist mücadeleden yılgınlık ifadesidir, işçi sınıfının sosyalist düzeyde bilinçlendirilip örgütlendirilmesi sorununu geniş ve pasif bir halkçılık hareketi içinde eritmedir. Böyle bir tutum Türkiye İşçi Partisini, giderek CHP ile aynı çizgiye, "ortanın solu" çizgisine getirir.

Yüzeyde birbirine karşıt görünen bu iki akım ve tutum, aynı küçük burjuva kökenden doğmadır. Her ikisi de sosyalist hareketin sarp, çetin, ama sağlam yolu yerine daha kolay, daha kestirme yollar arama eğilimini ifade eder. Birinci akım, işçi ve emekçi sınıfları ve onların sosyalist hareketini küçük burjuvazinin kuyruğuna takmak ve ölçüsüz fevri çıkışlarla, keskin devrimci lâf salatasiyle işçi sınıfını kendi partisinden, legal mücadele imkânlarından yoksun bırakmak tehlikesini taşır, ikinci eğilim ve tutum ise Türkiye İşçi Partisini bugünkü burjuva düzeninin uydusu, pasif, göstermelik bir sosyalist parti durumuna indirgemek tehlikesini yaratır. Türkiye İşçi Partisi her iki tehlikeden de aynı titizlik ve azimle kaçınmak, bu tehlikeli akım ve tutumları alt etmek durumundadır. "Bütün ülkelerin işçi sınıfı hareketinde fikir ayrılıkları, iç çekişmeler olmuştur ve olmaktadır" demek, böyle bir durumu olağan, kaçınılmaz kabul edip pasif kalmak, olayları kendi seyrine bırakmak demek değildir. Her türlü yozlaştırıcı ve saptırıcı akımlara karşı teori ve eylemde kesin mücadele vermek ve bilimsel sosyalizme, ülke şartlarına uygun doğru sosyalist çizgiyi hakim kılmak zorunludur. Gerek Parti birliği ve bütünlüğü, gerekse Türkiye sosyalist hareketinin sıhhatli gelişmesi, bu çizgi etrafında kişileri, çevreleri, yayınları ve örgütleri toparlamakla sağlanır. Emperyalizme karşı, Anayasadan yana, yurtsever ye demokratik güçlerin işbirliği, ve cephe birliği hareketi de, son tahlilde buna bağlıdır; çünkü bu hareketin başarı şansı, işçi sınıfının ve onun sosyalist partisinin, bu geniş yelpazeli hareketin çekirdeği, itici gücü ve öncüsü olabilmesiyle orantılıdır.

Türkiye İşçi Partisinin dokuzuncu yıl dönümünü, sorunlarımızın ve sosyalist görevimizin bilincine varmış ve mücadelemizin zaferine inanmış olarak kutluyoruz. Türkiye İşçi Partisi gelişmesinin ilk aşamasını arkada bırakmış, yeni bir aşa-

maya yönelmiştir. Geçen yıllar süresince oluşan nicel büyüme ve birikim, daha küçük ölçüde nitel bir birikim de yaratmıştır. Önümüzdeki görev, bu nitel birikimi değerlendirip daha da büyümesini, hızlanmasını, pekleşmesini sağlamaktır. İşçi ve emekçi sınıflarımızı daha sağlam, daha bilinçli, daha mücadeleci bir örgütlenmeye götürmek, örgütle kitleler arasında daha sıkı ilişkiler, kaynaşmış bağlar kurmak ve işçi-emekçi sınıfları sosyalist iktidar yolunda politik mücadeleye yöneltmektir. Arkada bıraktığımız mücadele yılları, ileriye ümit ve cesaretle bakmak gücünü veriyor.

Yarının tam bağımsız ve sosyalist Türkiyesine selâmlar.

Emek, Sayı 22, Mart 1970

Tartışmaların Neresindeyiz I

Türkiye'de sosyalist strateji üzerine tartışmalar nerelerden başladı, nerelere geldi. Bizler hep, anti-emperyalist mücadele île sosyalizm için mücadelenin birlikte yürüyeceğini, her ikisinde de öncülüğün işçi sınıfına düştüğünü ve Türkiye toplumunun önündeki aşamanın sosyalist devrim aşaması olduğunu söyledik. Nerelerden başlayıp nerelere gelmek karşı taraf için doğru. Kendilerine verdikleri adı bir kaç kere değiştirmeleri bile bunu gösteriyor.

Önceleri CHP'ye karşı çıkılmaması, onunla bir çeşit işbirliği aranması yollu tavsiyeler geliyordu. Sonra Yön dergisinde "ara tabakalar"dan asker-sivil kesiminin bizim tarihimizde özel yerinden, öneminden, bu tabakaların "geleneksel devrimciliği"nden söz edilmiye başlandı. Bu tabakalar Türkiyeyi "sosyalizmin eşiğine kadar" götürebilirdi en azından, hele hele bir gayret, sosyalizmi de gerçekleştirebilirdi. Halk yararına işler yapılınca, şimdi ilgisiz duran kitleler nasıl da desteklerdi bu "ara tabaka" sosyalizmini! İşçi sınıfının öncülüğü şöyle dursun, önceden işçi sınıfını ve emekçi kitleleri harekete geçirip, desteklerini kazanmak gereği bile söz konusu edilmeden, sorun böyle konulup böyle çözümleniyordu bugünün keskin "proleter devrimci" yazarları tarafından o zamanlar.

Sonra CHP ortanın-solu teziyle ortaya çıkınca ümitler büsbütün bağlandı CHP'ye. Hele Ecevit "göbekçiler"i bir tasfiye etsin, tamamdı. CHP, en ileri solundan en ılımlısına kadar "bütün Türk solunu" içine alan Parti olacaktı. Bu aşamada gerekli olan da buydu. Ama çok geçmeden, yanlış hesabın Bağdat'tan döndüğü görüldü. (Marksist-Leninist, işçi sınıfının öncü müfrezesi, proleter devrimci, profesyonel devrimci v.b. üstün sıfatlar etiketlerini kendi üzerlerine yakıştırmış olanlar bu hesabın buram buram tüten yanlışlığını daha baştan nasıl göremediler anlaşılır şey değil ya... Meğer ki bu sıfatların gerçekten adamı olmıyalar). Her neyse, gençlik hareketlerinin sürüp gitmesi üzerine İnönü'nün gençlere "ihtar"ı, CHP'nin "aşırı solcular"a yüklenişi, "kuyudan adam çıkarma"nın ve D.P.lilere siyasi hakların iadesinin şampiyonluğunu etmesi ve nihayet, askerî bir darbe ihtimaline karşı kesinlikle karşı çıkışı (ve bu arada bazı güç birlikçi çevrelerin Türk Solu gazetesinden desteklerini çekişi) birbiri ardına inen şamarlar oldu ve sevgili CHP'den ümit kesildi.

Öte yandan tartışmalar devam ediyor, bizim taraftan sıkıştırıcı, bunaltıcı sorular peşpeşe geliyordu. Emperyalizme karşı millî güçler birliği, millî demokratik devrim için demokratik cephe birliği hareketi peki, öyle olsun. Ama işçi sınıfı, onun parti, öncülüğü söz konutu edilmeden anti-emperyalist, millî demokratik devrim için güç ve cephe birliği önerisi sosyalist teorinin ve pratiğin neresinde görülmüş? Cevap: Bugünkü kanunî kısıtlamalar dolayısiyle Türkiye'de işçi sınıfının öz partisi kurulamaz, "gerçekten demokratik Türkiye" gerçekleşince işçi sınıfımız öz partisine kavuşacaktır. Ee, işçi sınıfı ve müttefiki emekçi sınıflar örgütlendirilip politik mücadeleye sokulmadan "gerçekten demokratik Türkiye"ye nasıl ulaşılacak? Hangi

güçler, sınıf ve tabakalar başaracak bunu? İşçi sınıfı dışında, onun öncülüğü, hatta katkısı, olmadan başka güçler bunu gerçekleştirecek, sonra dönüp, buyrun kurun şimdi işçi sınıfının öz partisini diyecek, öyle mi? Ne alâ memleket! Karşı cephede uzun bir zaman bir karışıklık sürdü gitti bu konuda. Açık seçik bir cevap çıkmadı. Dernekler kuruldu, özellikle gençlik örgütleri harekete geçirildi. Partisiz de olur denmiye getirildi, karşılıklı sözlü tartışmalarda böyle diyenler de oldu. Hâlâ da gençlik örgütlerinde profesyonel devrimci kadrolar yetiştirip bunları işçi, köylü kitlelere yönelterek "proleter devrimci" hareketi geliştirmek yöntemi uygulanıyor. Partisiz, gençlik hareketleri ve gençlik kadrolarıyla işçi sınıfı ve köylü kitleleri hareketini yönetmek! Bu yöntem "sosyalizmin bilimi"ne (her nedense son zamanlarda "bilimsel sosyalizm"den ziyade "sosyalizmin bilimi" deyimine iltifat ediliyor), sosyalist teori ve pratiğe ne derece uygundur acaba? Bizce bu düpedüz anti-parti bir harekettir, küçük burjuva anarşizmin bir çeşididir. Burada sırası gelmişken hemen değinelim: ola ki bu eleştirimize cevap olarak, Çin'de kültür ihtilâlinin gençlik eliyle yürütüldüğü ileri sürülür. Çin'deki kültür ihtilâli ile gençliğin görevlendirilmiş olmasının doğruluğu yanlışlığı, isabeti isabetsizliği sorunu bir yana, arada gerçek bir benzerlik yok. Çin'de Parti var ve gençlik kültür ihtilâlini Parti liderinin ve üst kademesinin direktifi ve izniyle yükümlendi. Ayrıca görevlendirilen gençlik işçi ve köylü kökenli gençlik yani sınıf mensubiyeti göz önünde tutuluyor yine de.

Yine parti sorununa dönelim. Demokratik özgürlüklerin kısıtlanması, sınırlanması devam etmesine rağmen, bunların uygulama alanı değil 27 Mayıs öncesine kıyasla, 27 Mayıs'ı izleyen ilk yıllara kıyasla dahi bugün çok daralmıştır. Bilimsel sosyalizmin klasiklerinin, yani yapıtlarının tercüme edilip yayınlanması, telif kitapların çıkmaya başlaması, sosyalist dergilerin, gazetelerin artan sayılarda ortaya çıkması, kendilerinin yayınları ve yazıları bunun delilleridir. Sınıf esası üzerinden parti, dernek kurmak hakkı tanınmıştır. Sosyal sınıflardan, bugünün iktidarlarının sömürücü egemen sınıflar iktidarı olduğundan işçi sınıfının politik mücadelesi ve iktidarı gereğinden açıkça söz edebiliyoruz. Bu ölçüde imkânların mevcut olduğu bir ortamda işçi sınıfı kendi sosyalist partisine kavuşturulmadan bırakılabilir mi? İşçi sınıfının diğer sınıflardan ayrı kendi partisi olamaz denilebilir mi? Partinin, eksikleri, kusurları, yanlışları varsa bunlar düzeltilmiye, çözüm bekliyen sorunları çözülmeye çalışılır (Biz buna çalışıyoruz). Yok, tüm[den] hayır görmüyorlarsa, başka parti kurmıya giderler. Ama her halükârda, işçi sınıfının bilimsel sosyalizm esasları üzerinden bir partisi kurulamaz, denemez. Şikâyet ettiğimiz anti-demokratik kısıtlamaların uygulanma alanı bugün çok daha daralmışsa bu verilen mücadeleler sonucu olmuştur: yerden yere çaldıkları Türkiye İşçi Partisinin verdiği mücadele ile, tercüme ve telif yazılar yazıp yayınlanan ve bunun rizikolarını ve zaman zaman sert karşı tepkilerini yükümlenen yazarların mücadeleleriyle, ileri, devrimci diğer örgütlerin mücadeleleriyle olmuştur. İşçi sınıfının partisinin kurulması için "gerçekten demokratik Türkiye"yi beklemek değil, bu mücadeleyi sürdürmek gerek.

Kulak verdik, dinledik. Bir cevap çıkmadı bu dediklerimize karşı. Yalnız, bir iki hafta önce, Türk Solu gazetesinin 118. sayısında bir başka doğrultuda bir cevap geldi (*). Niteliğini yukarıda kısaca özetlediğimiz Türkiyenin bugünkü ortamında işçi sınıfının, kendi deyimleriyle "öz partisi" olabilir mi, olamaz mı? Bu soruya değinmi-

yor, "öz parti" deyimini de kullanmıyor. İki noktada topluyor iddialarını: 1) Türkiye İşçi Partisi işçi sınıfının partisi değildir ve 2) olamaz (başına Proleter Devrimciler geçse dahi). Bu sonucu iddiadan, bugün Türkiye'de işçi sınıfının "öz partisi" olamaz sonucu dolaylı olarak çıkıyor. Şimdi bu iddiaların dayandırıldığı gerekçeleri bir görelim. Türkiye İşçi Partisi işçi sınıfının öncü partisi değildir çünkü, deniliyor.

"İşçi sınıfı partisi işçi sınıfı içindeki en değerli, en yetenekli ve sağlam, politik bilinci ve buna bağlı olarak pratik tecrübesi en fazla gelişmiş unsurları kendinde toplar. Parti işçi sınıfının öncü müfrezesi, işçi sınıfının mücadelesini yöneten genel kurmaydır". Bundan sonra parti ile işçi sınıfı arasındaki farka işaret ediliyor, fakat bunun ikisi arasında, bîr ayrılma demek olmadığı belirtiliyor, "işçi sınıfı partisi, işçi sınıfının içinde derin ve sağlam köklere sahip olmalıdır". Ayrıca işçi sınıfı ve geniş emekçi kitleleri partinin direktiflerine uymalı, gösterdiği politik hedefler yönünde mücadele vermelidir. Ancak böyle bir parti işçi sınıfı partisidir. T.İ.P.si ise böyle değildir.

Bir işçi sınıfı partisinin niteliklerini belirten yukarıki tanımlama bilinen şeyler. Ne var ki çok önemli bir nokta unutulmuş, veya es geçilmiş görünüyor. Yukarıda sıralananlar, bir işçi sınıfı partisinin erişmeye çalışacağı standardı, amaçları açıklıyor. Hiç bir parti kurulur kurulmaz, veya kuruluşunu izleyen ilk dönemde "işçi sınıfının mücadelesini yürüten genel kurmay" gücünde ve "işçi sınıfının içinde derin ve sağlam köklere sahip" olamaz. En yetenekli, en sağlam, politik bilinci ve pratik tecrübesi en fazla gelişmiş unsurları da içeremez, çünkü böyle unsurlar "parti örgütü içinde" eylem ve mücadele sınavlarından geçe geçe oluşur. Parti zamanla, bir süreç içinde işçi sınıfını yöneten, geniş emekçi kitlelere politik amaçlarını ve direktiflerini kabul ettirebilen bir güce sahip olabilir. Böyle bir düzeye gelebilir. Karşımızdaki çevreler, Türkiye'de işçi sınıfının politik hareketinin yarım yüzyılı aşan bir tarihi var diye övünüp, Türkiye İşçi Partisi ve yöneticileri bunun "mirasına kondu" diye hayıflanırlar. Bu yarım yüzyılı geçen politik harekette böyle, işçi sınıfının mücadelesini yöneten, geniş emekçi kitlelere direktiflerini kabul ettirebilen "genel kurmay"lar oldu mu? Bugün kendilerine "öncü müfreze" payesini verenler, işçi sınıfımıza gerçekten öncülük edip onu peşlerinden sürükleyebiliyorlar mı? T.İ.P.nin başına gelseler, veya gönüllerinin dilediğince bir başka parti kursalar, işçi sınıfının ve geniş emekçi kitlelerin mücadelesini yöneten "genel kurmay", işçi sınıfında ve emekçi kitlelerde "derin ve sağlam köklere sahip" olabilecekler mi hemen veya kısa sürede? Hatta, "gerçekten demokratik Türkiye" gerçekleşse de "işçi sınıfının öz partisi"ni kursalar, o niteliklere sahip olacak mı uzunluğu belli olmıyan bir süre geçmeden?

Sonra şuna da işaret edelim ki, bir işçi sınıfı partisinin işçi sınıfının mücadelesini yöneten, geniş emekçi kitlelere politik direktiflerini kabul ettirebilen bir öncü müfreze, bir genel kurmay niteliğine ve gücüne erişebilmesi sadece sübjektif şartlara bağlı değildir; yani, sadece yöneticilerin ve kadroların sosyalist bilinç, bilgi ve yeteneklerine, partinin örgütlenme biçimine ve niteliğine, çalışma yöntemlerine bağlı değildir. Eğer toplumda devrimin objektif şartları oluşmuyorsa, toplum devrim-öncesi döneme girmiş değilse, kapitalist sistem belli bir gelişme gösteriyor, işçi sınıfının taleplerini az çok karşılıyabilecek tavizler verebiliyorsa, burjuvazi işçi sınıfını kendi ideolojisinin etkisi ve baskısı altında tutabiliyorsa, işçi sınıfı partisi ne kadar iyi ör-

gütlenmiş, kadroları iyi bilinçlenmiş ve çalışıyor olsa da parti, işçi sınıfının ve emekçi sınıfların politik mücadelesini yönetebilen bir genel kurmay, bu sınıflara hâkim bir öncü örgüt haline gelemiyor; partinin gücü ve gelişmesi, genişliği ülkeden ülkeye değişen belli ölçütlerden öteye geçemiyor. Toplumun objektif şartlarını, gelişme aşamasını hesaba katmadan, şöyle şöyle yapılırsa "genel kurmay" olur, işçi sınıfına ve emekçi sınıfları yöneten duruma gelir diye mantık yürütmek geçerli değildir, sübjektif şartların etkinliğini fazla abartmak, farkına varmadan "volontarism"e sapmaktır. Bir işçi sınıfı partisinden beklenen, mevcut, imkân ve unsurlardan yararlanmak ve imkânları genişletmeye, unsurları çoğaltıp geliştirilmeye çalışmaktır.

Bu noktada sözü geçen makalenin yazarı T.İ.P.si, mevcut unsurları da kullanmıyor iddiasını ileri sürebilir, zira Partiyi, "parti içinde sosyalizminin biliminin egemen olmasına çalışanları tasfiye eden bir yönetime sahip olmak"la suçluyor. İkinci Büyük Kongre sonrası tasfiye edilenler, gerçekten "sosyalizmin biliminin egemen olmasına çalışanlar" mıydı, yoksa kendilerini Türkiye'de sosyalizmin "yeddi emini" sanıp sosyalist hareketin ancak kendileriyle kaim olabileceğine inanan ve kendi kendilerine bahşettikleri bu paye ile Parti İçinde başlarına buyruk hareketlere kalkışan kişiler miydi, tartışılacak bir konudur. Hele kendileri, daha bugünden, kesin tasfiyelerden söz eden, öğrenci derneklerinde büyük sayıda üyeleri, haysiyet divanına vermek, savunmalarını almak gibi usulleri dahi uygulamadan bir çırpıda toptan ihraç eden kimselerin ve bunu eleştirmeyen çevrelerin, parti içinde kendilerinin, hiç bir disiplin anlayışına sığamıyacak hareketleri söz konusu olunca "Parti içi demokrasi" kalkanının arkasına sığınmıya kalkışmaları, "Haysiyet divanları işletildi!" diye çığlıklar atmaları en azından mutlak bir samimiyetsizliği gösterir. İşçi sınıfı partisinde tartışmalar fikirler üzerinde yapılır. Amaç, yanlışların, sapmaların tasfiyesidir. Kişiler belli fikirlerin temsilci olarak dolaylı şekilde söz konusu olur. Oysa apaçık ortadır ki, millî demokratik devrimciler veya şimdi takındıkları adla proleter devrimciler, parti çizgisini, Türkiyenin şartlarında ve tarihsel aşamasında anti-emperyalist mücadele sosyalizm için mücadele ile birlikte yürür tezini savunanların, fikirlerini, önerilerini eleştirmekten, hücumlarını fikir düzeyine yöneltmekten çok daha fazla şahısları yermek ve çürütmek çabası içinde olmuşlardır. "Oportünist", "ajan", "muhbir" v.b. sıfatları durmadan tekrarlıyarak, "propagandanın esası sürekli tekrarlamalarla beyinleri yıkamak, şartlandırmaktır" kuralını uygulayagelmişlerdir. Benimsedikleri millî demokratik devrim stratejisini de Türkiye'de "somut şartların somut tahlili"ni yaparak açık, seçik, tutarlı bir şekilde ortaya koymaya yanaşmamışlardır. Türkiye yarı-bağımlı, yarı-feodal bir ülkedir demekle millî demokratik devrim stratejisinin Türkiye için geçerli olduğu isbatlanmış olmaz. Hem boyuna "sosyalizmin bilimi"nden söz edeceksin, hem böyle yuvarlak genellemelerle, başka ülkelere kabataslak, yüzeysel kıyaslamalarla strateji sorununu oldu bittiye getireceksin, yok öyle şey. Hele son zamanlarda yaptıkları gibi yarı feodal demekten vaz geçip, "feodal kalıntılar"dan söz edince (makalenin yazarı gibi), millî demokratik devrim stratejisi tezi büsbütün şüpheli hale geliyor. Çünkü sorunun stratejiyi tayin ettirici noktası, hakim üretim ilişkisinin, ekonominin hâkim niteliğinin hangisi olduğudur, feodal mi, kapitalist mi? Yoksa her somut toplum düzenin "bağrında" çeşitli üretim ilişkilerini, "kalıntılar"ı çeşitli ölçülerde barındırdığı bilinen bir gerçektir. Millî demokratik devrimciler veya

proleter devrimciler Mao'dan çok söz ederler. (Ederler ya, acaba Mao kendi yazılarının bu kadar yanlış anlaşılıp, bu kadar yanlış sonuçlar çıkarıldığını görse ne derdi, bilemem). Sözünü ettiğimiz makale de Mao'dan bir iktibasla başlıyor. Biz de bu vesile ile şunu hatırlatıp geçelim: Mao "Yeni Demokrasi" adlı yazısında (Maspero yayınlarında çıkan Fransızca metninde) Çin'i hep "feodal ve yarı feodal" bir toplum olarak tanımlar, bu iki sıfatı birlikte kullanır. "Feodal kalıntı"dan söz etmeden çok ayrı şey değil mi? Çin'de feodal ekonominin hâkim (preponderant) olduğunu belirtir. Türkiye ekonomisinde hâkim üretim ilişkisi feodal midir?

Makalenin yazarı bir işçi sınıfı partisinin üzerinde örgütleneceği ilkeleri ele alıyor ve bunları "teorik ilkeler", "ideolojik ilkeler" ve "örgütsel ilkeler" başlıkları altında toplıyarak diyalektik ve tarihi materyalizm, bilimsel sosyalizm ve demokratik merkeziyetçilik konularında bilinen şeyleri kısaca tekrarlıyor. Ve bunu T.İ.P.'inin böyle bir parti olmadığını isbatlamak için yapıyor. Partinin somut kılavuzu tüzüğü ve programıdır. Ve bunlar temel, ana çizgileriyle bilimsel sosyalizme dayanır. Tüzüğün ve programın düzeltilecek, değiştirilecek, geliştirilecek yanları vardır ve bunları yapmak esasen Partinin alınmış ve uygulanmasına başlanılmış kararıdır. Ama tekrar ediyorum, temel çerçevesi değişecek değildir. O kadar değişecek değildir ki, T.İ.P.'sini ve programını eleştirenler kendi gönüllerince bir işçi sınıfı partisi kurup bir program hazırlayacak olsalar, önerecekleri ekonomik-sosyal dönüşümler, koyacakları ilkeler (ayrıntılar hariç) esasta farklı olmayacaktır. Bu konuda yalnız iki noktaya değinmek isteriz. Makalenin yazarı bilimsel sosyalizmi "ideolojik ilkeler" başlığı altına koymuş. Bu noktada bir açıklama yapmadığı için doğrusu bunun gerekçesini anlayamadık. Bizim naçiz bilgimize göre "ideolojik" ve "bilimsel" birbirini dışa iten, karşıt sıfatlardır. İdeoloji ile bilim arasında bir ilişki vardır ve bilgi teorisinde bu ilişki üzerinde önemle durulur, ama bu ilişki çelişkili bir ilişkidir. Öyle gelişi güzel, bir kalemde geçirecek bir konu değildir. Bir başka husus, makalenin yazarı bilimsel sosyalizmin evrensel ilkelerine taban tabana zıt "sosyalist devrim" "stratejisi" diyor. Sosyalist devrim stratejisi bilimsel sosyalizmin hangi evrensel ilkelerine aykırıdır acaba? Yoksa "mefhumu muhalifi"nden, millî demokratik devrim stratejisi sosyalizmin evrensel ilkesidir sonucunu mu çıkaralım? Öğrenmek isterdik doğrusu.

Karşımızdakiler, Parti çizgisini, sosyalist devrim tezini savunanları fikir düzeyinde eleştirmek yerine sıfatlarla şahıslara hücum etme usulünü, bilimsel düzeyde tartışma yerine propaganda tekniği ile beyinleri yıkama taktiğini kullandıkları gibi, millî demokratik devrim stratejisini savunurlarken de aynı tutum ve davranış içindedirler. Devrimci teori ışığında somut şartların somut tahlili yerine, sosyalizmin büyük şöhretlerinin adlarını yerli yersiz boyuna kalemlerine ve dillerine pelesenk ederek o isimlerin otorite ve şöhretlerinin psikolojik etkisiyle kendi görüşlerini okurlarına ve dinleyenlerine kabul ettirmek yolunu seçiyorlar. Bu da, o ettikleri büyük büyük lâflara rağmen aslında ne kadar zayıf olduklarının delilinden başka bir şey değildir. Sonuç bir kavram hercümerci, bir klişe deyimler ve büyük şöhretler tutkusu oluyor. *(Konuya gelecek yazımızda devam edeceğiz).*

(*) Serhat Hürken, İşçi Sınıfı Partisi ve Bu Açıdan TİP'in Durumu.

Emek, Sayı 23, Mart 1970

Tartışmaların Neresindeyiz II

Geçen yazımızda, Türkiyenin önündeki devrim aşamasının sosyalist devrim değil, millî demokratik devrim olduğunu savunanların görüş ve iddialarında nerelerden başlayıp nerelere geldiklerini ana çizgileriyle özetledikten sonra şimdi tartışmaların, "T.İ.P.si işçi sınıfının partisi midir ve olabilir mi" noktasına gelip dayandığını belirtmiştik.

Hemen işaret edelim ki, milli demokratik devrim tezini savunanlar bu noktada içinden çıkamadıkları ve çıkamıyacakları bir çelişki içindedirler. Sosyalist devrimcilerin kendilerine ısrarla yönelttikleri sorular ve yaptıkları eleştiriler karşısında sözü geçen tezi savunanlar, anti-emperyalist güç ve cephe birliğinin ve demokratik devrimin gerçekleşebilmesi için de işçi sınıfının öncülüğünün gereğini ve bu öncülüğün ancak işçi sınıfının politik örgütü, yani partisi aracılığıyla yapılabileceğini git gide kabul etmiye başladılar. Ama öte yandan da "T.İ.P.si işçi sınıfının partisi değildir ve olamaz" tezini savunuyorlar ve Türkiye'nin bugünkü şartlarında işçi sınıfının "öz partisi" kurulamaz da diyorlar. Ee, ne olacak öyleyse? Hem millî demokratik hareketin olumlu, sonuç alabilecek şekilde yürütülmesi ve milli demokratik devrimin yapılabilmesi için işçi sınıfı partisi ve öncülüğü şart, bu parti ve hareketin bağımsız varlığını ve politikasını korumak gerekli, hem de böyle bir partinin varlığı veya kurulması imkânsız! Çık çıkabilirsen işin içinden. "Hangi sınıf veya tabaka güçlü ise, öncülük edebiliyorsa, o öncü olur," demek soruna bir çözüm getirmek değildir. Çünkü sosyalistler ve proleter devrimci olmak iddiasında olanlar da olayları kendi akışına, işleri oluruna bırakamazlar. Onlar hangi sınıfı politik düzeyde örgütlemeye ve öncü yapmıya çalışacaklar? Sorun bu. Başka sınıflar, tabakalar, güçler daha daha atılımlı, daha girişken çıkar, öncülüğü kapabilirler, o başka bir sorun. Sonra, millî demokratik devrimi yapacak iktidara işçi sınıfı nasıl ulaşacak? "Millî demokratik devrim iktidarı işçi, emekçi "millici" sınıfların iktidarı olacaktır" demek de soruya bir cevap değildir. Kendi ayrı partisine sahip olmayan işçi sınıfı böyle bir koalisyon iktidarı içinde erir gider. Ekonomik güç, politik tecrübe, eğitim düzeyi bakımından daha güçlü olan sınıf ve tabakalar karşısında işçi sınıfı ezik ve zayıf kalır. Koalisyonu meydana getiren sınıf ve tabakalar arasındaki çelişkiler iktidara gelince daha belirgin bir hal alır ve işçi sınıfı aleyhine işlemeye başlar. Burjuva "ara tabakalar"ın, "millî" sınıfların tutarsızlığı, kaypaklığı, emperyalizmle uzlaşma, dönüşümleri gereği gibi yapmama, savsaklama eğilimleri baş gösterir. Bu nedenlerledir ki, anti-emperyalist cephe birliğinde, ve millî demokratik devrimin yalpalamadan ve kesintisiz sosyalist devrime dönüşmesi için, işçi sınıfı öncülüğü ve iktidarda işçi sınıfı partisinin yönetici ve yöneltici unsur olması şart koşuluyor.

Geçen yazımızda bir kısmını incelediğimiz ve eleştirdiğimiz makale, bu temel soruna değinmiyor bile ve onun için de bir açıklık getirmiyor. Ama T.I.P.si işçi sınıfının partisi değildir ve olamaz demesiyle, bu sorun bir sonuç olarak ister istemez

ortaya çıkıyor ve makalenin yazarı yukarda belirttiğimiz çelişkiye dolaylı olarak düşmüş oluyor, veya hiç değilse bu çelişkiye kendi açısından bir çözüm getirmemiş oluyor.

Geçen yazımızda sözü geçen makalede TİP'in niteliği hakkında ileri sürülen görüşlerin bir kısmını inceleyip eleştirmiştik. Şimdi yazarın öbür iddialarına gelelim.

TİP.sinin bir işçi sınıfı partisi olmadığı konusunda bir başka kanıt olarak partinin sınıf bileşiminde küçük burjuvazinin çoğunlukta olması gösteriliyor. Oysa işçi sınıfı partisi demek, içinde işçilerin çoğunlukta olduğu veya olması gereken parti demek değildir. Dünyada eski, gelişmiş işçi sınıfı partileri arasında işçi üyelerin azınlıkta olduğu partiler vardır. Partinin niteliğini tayin eden temel unsur, partinin programının, izlediği politik çizginin, savunduğu görüşlerin, ülkenin sorunlarına getirmek istediği çözüm biçimlerinin bilimsel sosyalizmin ilkelerine, verilerine uygun olup olmadığıdır. Parti politikasına ve çalışmalarına hâkim olan işçi sınıf ideolojisi mi, burjuva (küçük burjuva dahil) ideolojisi midir, sorusunun cevabıdır. Kaldı ki, geri kalmış, emperyalizmin baskı ve sömürüsü altında kapitalist yoldan kalkınmıya çabalıyan ülkelerde küçük burjuva emekçi kitlelerin büyük kesimleri şiddetli ekonomik sıkıntıya düşmekte, gerçek hızlı kapitalist gelişme ve sanayileşmede olduğu gibi, bunların ne bir kısmı işlerini ilerletip kapitalist sınıfa yükselmek imkânını, ne çoğunluğu proleterleşip fabrika işçisi olmak imkânını bulabilmektedir. Bu durumda küçük burjuva emekçi kitlelerin bu kesimleri işçi sınıfı ideolojisine ve politik programına batının küçük burjuva emekçi sınıflarından daha yatkın olabilmektedirler. Parti için mesele, işçi, aydın, küçük burjuva emekçi olsun, bütün üyelerine bilimsel sosyalizmi ve buna dayanan işçi sınıfı ideolojisini öğretebilmek, benimsetebilmektir. Parti üyelerinin sınıfsal bileşiminde küçük burjuvazinin (emekçi ve aydın) çoğunlukta olması eylemle bağlantılı olarak öğretim ve eğitim sorununun önemini artırmaktadır. Ama sırf bu sınıf bileşiminden ötürü "T.İ.P.si işçi sınıfı partisi değildir ve olamaz" demek doğru değildir. Partinin sınıf bileşiminde işçiler çoğunlukta olsalar bile, eğer bunlar sosyalist bilince erişmemişlerse, parti, bir örgüt olarak bilimsel sosyalizme dayanan bir politika izlemiyor, bir program önermiyorsa o parti sosyalistlerin anladığı anlamda bir işçi sınıfı partisi olmaz. Sınıf kökeni kendi başına bir kıstas ise, o zaman, tümü küçük burjuva aydınları olanlar kendilerine nasıl "proleter devrimci" diyebiliyorlar?

Ve nihayet, T.İ.P.sinin işçi sınıfı partisi olmadığı ve olamıyacağı konusunda makale yazarı şöyle diyor: "işçi sınıfı partisi her duruma ve mücadele biçimine göre örgütlenmiş bir partidir." T.İ.P ise "emperyalizim ve işbirliklerince her an yerle bir edilebilecek, devrimi gerçekleştirecek her türlü şarta ve mücadele biçimine uygun olmıyan bir örgütlenmiye sahip" bir partidir.

Bir işçi sınıfı partisi her türlü mücadele biçimini kullanabilmelidir ve kullanmalıdır demek, her toplumda ve bütün şartlarda işçi sınıfı çeşitli mücadele biçimlerinin hepsini aynı zamanda kullanacaktır veya kullanmalıdır demek değildir. Bazı toplum şartlarında ve döneminde çeşitli mücadele biçimlerinin hemen hepsini, diğer bazı şart ve döneminde ise sadece belirli biçimleri kullanmak gerekir. Mücadele biçimleri, toplumun objektif şartlarına, devrim açısından hangi dönemde olduğuna ve işçi sınıfının gelişme ve bilinçlenme aşamasına göre tayin edilir. Bu konuda, toplumda

devrimin objektif şartlarının oluşup oluşmadığı, toplumun devrim-öncesi döneme girip girmediği en önemli faktördür, ikinci önemli, tayin edici faktör proletaryanın bilinçlenme düzeyi ve kararlılığıdır ve müttefiki yoksul köylü kitlelerinin ne derece desteğinin, katkısının sağlanabildiğidir. Bu tayin edici objektif ve sübjektif şartların somut tahlili yapılıp durum tesbit edilmeden, masa başında oturup şu mücadele biçimi, bu mücadele biçimi uygulanmalıdır diye fetvalar çıkarmak, geçerliliği çok şüpheli sübjektif değerlendirmelerden, yargılardan öte bir şey olmaz. Hele, "İşçi sınıfının ve emekçi sınıfların örgütlenip bilinçlenmesi ne zaman olacak? Bu çok uzun sürer, bu kadar bekliyecek miyiz" diye mantık yürütmek ve daha "kestirme" yollar düşünmek ve aramak sosyalistlerin asla iltifat etmiyeceği bir düşünüş ve davranış biçimidir. Kendi bireysel duygularımızı, özlemlerimizi, dileklerimizi bir kenara bırakıp, toplumun objektif durumunun ve gelişme doğrultusunun, sosyal sınıfların objektif ve sübjektif durumlarının doğru incelenmesine ve değerlendirilmesine dayanan yol sosyalist eylemin tek yoludur. Yol ve yöntemin tesbitinde, uzunluk veya kısalık tayin edici bir unsur değildir. Sosyalistler için "beklemek" de yoktur; işçi ve emekçi sınıfının politik ve ekonomik mücadelesini geliştirmeye çalışmak vardır.

Mücadelenin keskinleştiği dönemlerde işçi sınıfı partisinin emperyalizm veya burjuvazi tarafından yok edilebilmesi ihtimali her kanunî işçi sınıfı partisi için varittir. Hitler iktidara geldiğinde Almanya'da öyle olmadı mı? Onun için geçmiş yazılarımızda defalarca tekrarladık ki, biz sosyalistlerin bugün görevi, şimdiden bütün imkânlarını sonuna kadar kullanarak işçi ve emekçi sınıfları bilinçlendirmeye ve örgütlemeye çalışmaktadır. Emperyalizm, ticaret-sanayi-tarım burjuvazisi ve feodal kalıntı toprak ağaları her zaman sosyalist hareketi bastırmak, işçi sınıfı partisini yok etmek isterler, güçleri yeteceğine inandıkları zaman da buna girişirler. Ama işçi sınıfı ve müttefiki sınıflar bilinçli, örgütlü, disiplinli, etkin bir politik güç haline gelirse, emperyalizm ve onun ortağı yerli egemen sınıflar bu isteklerini gerçekeleştirmek imkânını bulamayabilirler, örneğin, Fransız anayasasının 16. maddesi Cumhurbaşkanına anti-demokratik çok geniş yetkiler tanır. Ama De Gaulle dahi, 1968 Mayıs olayları sırasında bile bu yetkiyi kullanma yoluna gitmemiştir. Fransız işçi sınıfının politik gücü o düzeye gelmiştir ki, Fransız burjuvazisi bir iç savaşı göze almadan işçi sınıfının politik ve sendikal örgütlerini yok etmiye girişemez. Sorun, sınıfların karşılıklı güçleri sorunudur.

Bir kanunî parti kapatıldığı, üst yöneticileri tutuklandığı, kamplara sürüldüğü zaman şüphesiz o parti o zamana kadar olan niteliğiyle, tüzel kişiliğiyle, örgütü ile ortadan kalkar. Ama yetkilerini aşmış, meşruiyetini tüm yitirmiş iktidara ve onun dayandığı sınıflara karşı mücadelenin yeni biçimlerde devam edip etmeyeceği, o zamana kadar sağlanmış olan sosyalist birikime, işçi ve emekçi sınıfların eriştirildiği bilinç ve kararlılık düzeyine, yetiştirilmiş olan kadrolara bağlı olacaktır. Hareketi yürütecek unsurlar ve güçler bunlardan çıkacaktır.

Yazımı bağlarken tekrar edeyim, temel sorun, Türkiyenin hangi gelişme aşamasında, ve buna bağlı olarak, devrim açısından hangi dönemde olduğudur. Bir devrim-öncesi dönemde midir? Devrimin objektif şartları hızla oluşmakta mıdır? Benim görüşüme göre, değildir. Emperyalizmle belli ölçüde bütünleşmiş, geri ülkelere özgü kapitalizmin, sıkıntılarına, içine düştüğü dar boğazlara, bunalımlara rağ-

men, ve bu durum devam ede ede, çarpık ve sıhhatsiz bir biçimde de olsa, daha bir gelişme marjı vardır. Karamsarlığa düşmeden, hareketi sonuç vermez maceralara sürüklemeden, Türkiyenin şartlarına uygun mücadele yöntem ve biçimlerini tesbit etmek ve tesbit edilen hedeflere ulaşmak için geceli gündüzlü çalışmak gerekir.

Emek, Sayı 24, Mart 1970

Hükümetin Meselelerle Başa Çıkması Beklenemez

Basın açıklaması, 6 Mart 1970.

Hükümetin şu veya bu şekilde kurulması esas meseleyi halletmiyor; çünkü daima belirttiğimiz gibi bugünkü durum, temeldeki ekonomik-sosyal buhranın politik düzeyde yansımasıdır. Bu noktanın önemle altını çizdikten sonra, daha dar açıdan şimdi mesele bu hükümetin Meclis'ten güvenoyu alıp alamayacağıdır. Demirel'in Bakanlar Kurulunda bir değişiklik yapmamış olması, ya kendine güvendiğinin, gerekli oyları alacağına inandığının ve bunun için de karşı gruba taviz vermediğinin bir delilidir; ya da güvenoyu alamayacağını bilerek seçimlere gitmenin yolunu açmaktır. Güvenoyu aldığı takdirde, bu, aynı hükümet kadrosunun, geçirilen buhrandan sonra çok daha zayıflamış olarak işbaşına gelmesi demektir. İstikrarlı, uzun süreli olabilmesi çok şüphelidir ve acil çözüm bekleyen meselelerle bir ölçütle olsun başa çıkabilmesi beklenemez.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Zonguldak'taki Güney Vietnam Sergisi

Basın açıklaması, 7 Mart 1970.

Gazete manşetlerini hükümet buhranı işgal ettiğinden, bazı önemli haberler kamuoyunun dikkatinden az-çok kaçar durumdadır. Zonguldak'ta Güney Vietnam Büyükelçiliğince bir sergi düzenlenmesi ve yine o büyükelçilik tarafından hazırlanan yazının Zonguldak işçi çevrelerinde dağıtılması, üzerinde durulması ve protesto edilmesi gereken bir olaydır. Neden Zonguldak'ta ve neden işçiler arasında? Bu da ayrıca dikkat çekicidir. Emperyalizmin kuklası olduğu artık dünyaca bilinen, kendi halkına karşı emperyalizme kucak açmış olan Güney Vietnam yönetimi temsilcilerinin Türkiye'de bu çeşit faaliyetlerde bulunmalarına müsaade edilemez. Yarım yüzyıl önce millî kurtuluş savaşı vermiş Türkiye'de Vietnam halkının emperyalizmin pençesinden kurtulmak için verdiği yiğit savaşı iftiralarla yermeye yeltenen hareketlerin baş gösterebilme imkânını bulması, hazin ve ibret vericidir. Zonguldak'taki Güney Vietnam sergisi ve yayımı, emperyalizmle iş ve çıkar birliği yapmış bizim tutucu ve sömürücü sınıfların diğer ülkelerin aynı nitelikteki sınıflarıyla milletlerarası ittifakının ve dayanışmasının bir belirtisidir.

İktidar kendi içinden ne kadar bölünse ve zayıflasa da, demokratik hak ve hürriyetlerin kullanılmasına karşı baskı ve şiddet usullerini uygulamada hiç fırsat kaçırmıyor. Zonguldak'ta Güney Vietnam yönetiminin propagandasına karşı çıkan gençleri ve Alaçam'da tütün sömürüsüne karşı üreticileri uyaran gençleri tutuklamakla Türkiye'nin hiçbir sorunu hal edilemez. Bu çeşit baskı ve şiddet uygulamaları iktidarın demokrasi böbürlenmelerinin ne kadar samimiyetsiz ve geçersiz olduğunu bir kere daha ispatlayan delillerdir.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Hükümet Programı Üzerine

Basın açıklaması, 12 Mart 1970.

Demirel'in hükümet programı tutulmayacak bir vaatler dizisidir. İzlediği politika ile memleketi gittikçe şiddetlenen ekonomik buhrana sürükleyen, sosyal patlamalara yol açan ve nihayet bir hükümet buhranının meydana gelmesine sebep olan Demirel'in "siyasi istikrarı her yönü ile korumaya kararlı" olduğunu söylemesi ciddiye alınacak bir söz değildir. Demirel demokrasinin güçlendirilmesinin birinci şartı olarak yasama ve yargı organlarının, icranın özerk kuruluşlarının Anayasa anlayışında mutabık hale gelmeleri gereğini ileri sürüyor. Anayasa anlayış ve uygulamalarında Anayasa ile ve Anayasa organlarıyla mutabık hale gelmesi gereken, her şeyden önce AP iktidarı ve onun başı Demirel'in kendisidir. 1965'ten beri AP iktidarı sürekli olarak Anayasa çizgisi dışına düşegelmiştir. AP iktidarınca yüksek yargı organlarının kararlarına ısrarla uyulmamış bulunulması, AP çoğunluğuyla çıkan çok önemli bir kısım kanunların Anayasa mahkemesince iptali bunun delilleridir. Adalet Partisinin, iktidara geldiği günden beri hükümetin, vazife bilincine sahip, yetenekli ve dürüst memurları esas görevlerinden uzaklaştırması, öğretmen kıyımı idarede istikrarsızlığın başlıca amili olmuştur. Yüksek Denetleme Kurulunda, yasa dışı uygulamalara karşı çıkmış olanların tasfiyesi bu tutumun son belirgin örneğidir.

Demokrasiyi güçlendirmenin ikinci şartını Demirel "demokratik nizamı güvensiz ve kararsız bir hale itme istidadını hazırlayan sebepleri önlemekte" görüyor. Politik düzeyde kararsızlık ve bunalım doğuran temel sebep, gittikçe şiddetlenen ekonomik bunalım ve bunun doğurduğu sosyal huzursuzluklardır. Bunların sebebi de Demirel'in izleyegeldiği ekonomik-sosyal politikadır. Bu politikayı değiştirmek niyetinde olmayan, partisinin ve iktidarının sosyal sınıf muhtevası itibariyle de değiştirmeyecek olan Demirel'in mevcut politik güvensizliği ve kararsızlığı gideremeyeceği aşikârdır.

Demirel'in "aşırı cereyanları hürriyetleri zedelemeden zararsız hale getirmekten" söz edişinden anlaşılıyor ki, politik güven ve istikrar adına demokratik hak ve hürriyetlere karşı baskı ve şiddet usullerini kullanma politikasına devam edecektir ve bu usulleri daha da arttıracaktır. Demokrasinin bu yollardan "güçlendiği" tarihte ve dünyanın hiçbir yerinde görülmemiştir. Baskı ve şiddet bunalımı ve sosyal patlamaları arttırmaktan başka bir şeye yaramaz.

Demirel'in Personel Kanununun malî hükümlerinin bütçe ile birlikte kanunlaşacağı yolunda ettiği vaadi nasıl gerçekleştireceğini görmek de ilginç olacaktır. Vaktiyle de böyle bir vaade bulunmuş, "sözüm senettir" demişti. Sonra bunun, karşılığı olmayan bir senet olduğu meydana çıkmıştı. Mali sıkıntıların bu kadar arttığı bir zamanda Personel Kanununun malî hükümlerinin uygulanması için gerekli kay-

nakları nereden bulacaktır? Tasarlanan ağır yeni vergi yüklemelerine yenileri mi eklenecektir? Ve bunlar yine çok dar gelirli işçi, emekçi, memur kitlelerinin sırtına mı bindirilecektir? Bir başka soru, madem Personel Kanununun uygulanması için gerekli kaynaklar böyle kısa zamanda, kolayca bulunabiliyordu, şimdiye kadar neden bu yapılmadı ve büyük memur kitlesi senelerce sıkıntı içinde bırakıldı?

Bütün bu nedenlerle Türkiye İşçi Partisi hükümete güvensizlik oyu verecektir.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

İstanbul İl Kongresi'ndeki Konuşma

İstanbul İl Kongresi'nde yapılan konuşma, 5 Nisan 1970.

Bugün Türkiye'de ilerici, devrimci akımlara ve güçlere karşı bir sindirme ve bastırma planının hazırlığı vardır. Bu hazırlık öteden beri sezilmekteydi, ama son günlerin olayları planının tezgaha konulduğunu daha açık göstermektedir.

DP'lilere siyasi hakların iadesi konusunda CHP'nin işbirliği sağlanıp ordu kademelerinin muhtemel tepkisi yatıştırıldıktan sonra, karşı-devrimci planın tezgâhlanması konusunda zımni bir ittifaka varıldığını gösteren belirtiler ardı ardına ortaya çıkmıştır:

1. İşçilerin esasen birçok kısıntılara, kontrollere tabi olan grev ve sendikalaşma haklarını daha da kısıtlayan bir kanun tasarısı Meclise getirilmiştir.
2. Üniversite özerkliği, polisin çağrılmadan fakülteye girmesi ve Dekan coplanmasıyla açık ve kaba bir şekilde ihlal edilmiştir. Ana muhalefet partisi ve bazı üniversite yöneticileri buna muvafakat etmiştir.
3. Bir istişari ve yardımcı kurul niteliğinde olan Milli Güvenlik Kurulu gençlik hareketlerine karşı bir tehdit bildirisi yayınlamıştır.
4. Sağcı bir askeri hareket hazırlığı haberleri ve bu konuda yorumlar basında ısrarla yer almaktadır.

Politika ve yönetim düzeyinde bu gelişmeler oluşurken, uygulamada fiilî tehdiş ve şiddet hareketleri sistemli bir şekilde yürütülmektedir. Dokuz devrimcinin ateşli silahlarla öldürülmesi ve birkaçının ağır yaralanması faili meçhul cinayetler olarak kalmaktadır. İktidarın tutumu bu cinayetleri adi zabıta vakaları gibi görmek ve göstermektir. Oysa bunlar, planlı, tertipli siyasi cinayetlerdir. Her biri bilinen sağcı örgütler ve çevrelerce girişilen toplu baskın ve saldırı hareketleri sırasında işlenmiştir. Bütün bu olaylarda toplum polisi, emniyet kuvvetleri hep pasif kalmış, hatta destekleyici bir davranış içinde olmuştur.

İş ihtilaflarında, köylülerin toprak ve su davalarında da emniyet kuvvetleri daima işverenin, toprak sahibinin, idarenin yanında, işçilerin ve köylülerin karşısında olmuştur. Ayrıca iktidar, işçileri, köylüleri, gençleri sivil emniyet kuvvetleri yerine, askeri kuvvetlerle karşı karşıya getirmek politikasını izlemeye başlamıştır. Bir "aşırı uçlar" yaratmak çabası ve edebiyatı kasitle geliştirilmekte, sonra bu bahane edilerek Anayasal, demokratik hak ve hürriyetleri ortadan kaldırma hedefi güdülmektedir.

Söz, fikir, yayın hürriyetlerini kısıtlayıcı uygulamalar da artmıştır. Türk Hukuk Kurumu yöneticileri hakkında öğretmen boykotunu destekleme suçlamasıyla kovuşturma açılmıştır. Karabük'te ve Ankara'da bildiri ve gazete dağıtmak gibi en masum demokratik haklarını kullanmak isteyen gençler tutuklanmış veya nezaret altına alınmıştır. Boykota katılan öğretmenler hakkında soruşturma ve kovuşturma ısrarla sürdürülmektedir.

İktidarın çok şikayetçi göründüğü "şiddet" hareketlerinin baş sorumlusu iktidarın kendisidir. Anayasa hükmüne rağmen milyonlarca köylümüzü topraktan yoksun bırakıp açlığa mahkûm etmek, iş ihtilaflarının süratli ve olumlu çözümünü sağlamayarak işçilerimizi işsiz ve/veya ücretini alamaz durumda perişan etmek, gençlerin haklı isteklerini yerine getirmeyip, geçerli bir üniversite reformu kanunu hazırlamayı iki yıldır savsaklamak, gençlerimizi bunalım içinde ve aydın işsizliği geleceği ile karşı karşıya bırakmak, şiddet uygulamalarının ta kendisidir. İnsanları geçim kaynaklarından, temel yaşama şartlarından yoksun kılmak, şiddet hareketlerinin en şiddetlisidir. İktidarın şikayet ettiği hareketler, kendisinin izlediği ve gerçek şiddet uygulamalarının doğurduğu tepkiler, "karşı-şiddet" hareketleridir. Maksat, halkımızın, gençliğimizin, aydınlarımızın hem demokratik haklar mücadelesini, hem de Amerikan emperyalizmine karşı milli bağımsızlık mücadelesini bastırmak, önlemektir.

Bu toplumsal tepki ve patlamalara olumlu çözüm yolu aramak yerine, egemen sınıf ve tabakaların ittifakıyla baskı ve şiddet rejimini güçlendirmek, bir terör rejimine gitmek eğilimi belirmiştir. Kıbrıs davası kaybedilmiş, Enosis'in ufukta belirmiş ve Amerika'nın bunu destekler olması, Türkiye'de demokratik, sosyalist ve anti-emperyalist hareketlerin gelişmesinden Amerikanın hoşnutsuz ve tedirgin bulunması, bu karşı-devrimci planın tezgahlanmasında ayrıca rol oynayan dış unsurdur.

Egemen sınıf ve tabakaların karşı-devrimci, Anayasa dışı bu ittifakına ve yukarıda özetlediğimiz teşebbüs ve davranışlarına karşı bütün Atatürkçü, ilerici, devrimci, sosyalist güçler, çevreler, örgütler Anayasa teminatı altındaki hak ve hürriyetlerine sahip çıkarak harekete geçmek zorundadırlar. Esasen kısıtlı olan demokratik ortamın daha da daraltılması, ortadan kaldırılması teşebbüsleri, açıkça faşist bir yönetime kayına eğilimi mutlaka önlenmelidir. Anti-emperyalist ve anti-faşist güç ve işbirliği böyle somut durumlarda böyle somut hedefler yönünde mücadele vermekle gerçekleşebilir.

Bir ülkenin sol, devrimci hareketinde fikir ayrılıkları, mücadeleleri olabilir. Ama bunlar, hareketi daha güçlendirme, arındırma, pekleştirme yönünde işlediği, ortak iç ve dış hasım güçlere karşı mücadeleyi engellemediği, zayıflatmadığı ölçüde yararlı olur. Sol hareket içindeki politik ve ideolojik mücadelede kaba kuvvet gösterilerine ve saldırılarına asla yer yoktur ve hiç bir gerekçeyle haklı gösterilemez. Ne var ki, bu çeşit fiili, maddi saldırılar, bugüne kadar strateji tartışması ve ideolojik mücadele iddiasında olagelmiş bazı gruplar tarafından partiye karşı sistemli bir şekilde yapılmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi bugün parti örgütünü ayakta ve parti hareketini sosyalist rayında tutma mücadelesi vermektedir. Bu, partinin bir iç meselesi değildir sadece. Evveliyetle değildir. Çünkü gerek demokratik hak ve hürriyetler mücadelesinin, gerekse anti-emperyalist mücadelenin temel toplumsal gücü işçi sınıfı ve onun müttefiki ve destekleyicisi emekçi sınıflardır. Türkiye İşçi Partisi bu sınıfların biricik politik örgütüdür. Türkiye İşçi Partisini parçalama, tasfiye etme hareketleri ve bu maksatla yapılan kaba kuvvet gösterileri ve saldırılar, yalnız işçi sınıfının politik hareketine, sosyalist harekete zarar vermekle kalmaz, tüm demokratik ve antiemperyalist hareketlere zarar verir. Unutulmamalı ki, dünyanın her yerinde ve her zaman

faşizm önce işçi sınıfı partisine darbe vurur. İşçi sınıfının politik örgütü ortadan kaldırıldıktan, sosyalist hareket bastırıldıktan sonra vurulma sırası tüm demokratik hak ve hürriyetlere, ilerici hareket ve örgütlere gelir.

Bunun içindir ki Türkiye İşçi Partisi'nin varlığı, sosyalist hareketin olduğu kadar Türkiye'de demokrasinin geliştirilmesinin, anti-emperyalist mücadelenin başarıya ulaştırılmasının da garantisidir. Türkiye İşçi Partisi'nin varlığını korumak, gelişmesini sağlamak bütün Türkiye İşçi Partililerin ve parti dışı sosyalistlerin kaçınılmaz ödevidir. Önümüzdeki dönemde toplumsal bunalımlar artacak, mücadele çetinleşecektir. Bu çetin ama şerefli mücadeleyi vermek ve başarıya ulaştırmak bizim kuşaklara nasip olduğu için mutluyuz. Tam bağımsız ve sosyalist Türkiye'yi gerçekleştirmek için hep birlikte ileri!

TÜSTAV Arşivi

"Devrimci Avı" Planlı Bir Şekilde Yürütülüyor

Basın açıklaması, 1 Mayıs 1970.

Bir yurtsever gencimiz daha sağcıların ve onların ardındaki emperyalizmin ve yerli kapitalizmin kurşunlarına Trabzon'da hedef olmuştur. Bu menfur olayın diğerlerinden farklı iki yönü vardır: Birincisi, devrimci kurşunlamanın büyük merkezlerdeki üniversitelerden Anadolu üniversitelerine de sıçramış olmasıdır. Erzurum'daki öğrencilere karşı girişilen terör hareketlerinden sonra şimdi de Trabzon'da bir gencimiz vurulmuştur. İkincisi, bu kurşunlamanın bir toplu hareket sırasında değil, öğrenci kantininde oturulurken gayet soğukkanlılıkla yapılmış olmasıdır. Görülüyor ki, çoktan beri sağcı çevrelerce ilan edilmiş olan "Devrimci avı" planlı bir şekilde yürütülmekte ve memleket sathına yayılmaktadır. Şehirlerde, kasabalarda yoldan adam çevirip dövme, tehdit ve taşlama olayları ise günlük olağan vakalar haline gelmiştir. Bugün Türkiye'de ilericiler, devrimciler için can emniyeti kalmamıştır. Öteden beri vurdumduymaz bir tutum içindeki iktidar yolsuzluklar ve kredi skandalları curcunasında boğulmuş, iktidar koltuğunu kaybetmemek telaşı ile devlet gemisini bir asayişsizlik deryasında başı boş bırakmış durumdadır. Bu şartlar altında gençler ve halk kendi emniyetini kendisi korumak için silahlanmaya itelenmektedir. Yurttaşların en temel hakkı olan can emniyetini dahi sağlayamayan bir iktidar, iktidar olmaktan çıkmıştır. İktidarın aczi ve her türlü gericiliğe müsamahası, ilericiliğe ve devrimciliğe ise hınzı yüzünden Türk Devleti bir hukuk devleti olmaktan hızla uzaklaşmaktadır. Bu gidişle memleketin daha da vahim olaylara sahne olabileceği aşikârdır. Bu durumda bütün devrimcilerin daha uyanık, daha tutarlı ve daha dayanışmalı olmaları, memleketin kaderine ağırlıklarını koymaları gereği birinci derecede önem kazanmaktadır.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Eskişehir'de Partililere Saldırı

İçişleri Bakanı'na çekilen protesto telgrafı, 6 Mayıs 1970.

Sayın Haldun Menteşeoğlu, İçişleri Bakanı, ANKARA

Türkiye İşçi Partisi'nin Eskişehir İl Yönetim Kurulu üyesi, matbaa işçisi Süleyman Yeşildağ, 1 Mayıs 1970 akşamı saat 20.00 sularında evinden matbaaya çalışmaya giderken, meçhul şahısların saldırısına uğramış, bir madde koklatılarak bayıltıldıktan sonra feci şekilde dövülmüştür. Saatlerce sonra kendisi, Eskişehir'in dışında çöplerin döküldüğü mahalde yol kenarında temizlik işçileri tarafından bulunmuştur. Kaldırıldığı hastanede kendisini Emniyet Müdürü, Birinci Şube Mensupları ve toplum polisleri gelip görmüşlerdir. Ama hadise ne basına ne de Partiye duyurulmamıştır. Olay ancak Süleyman Yeşildağ hastaneden çıktıktan sonra Partimizce öğrenilmiştir.

Olayın önemli noktası, Süleyman Yeşildağ'ın yarı baygın iken TİP Eskişehir İl Başkanı Turgut Kazan'ın, Parti üyesi Gündüz Mutluay'ın, Partiyle ilişkisi bulunmayan TRT muhabiri Mehmet Aktop'un ve kendisinin öldürüleceğini sayıklamış olması ve bu hususu bilâhare karakolda verdiği ifadede teyit etmiş olmasıdır. Diğer bir nokta, ölüm tehdidi altında olanlardan Gündüz Mutluay'ın daha önceki bir olayda poliste işkence gördüğü ve ölümle tehdit edildiği iddiasıyla, zaten bir dava açmış olması ve henüz davanın sonuçlanmamış bulunmasıdır.

Eskişehir'de Partili arkadaşlarımıza baskı yapılmasının, tertipler düzenlenmesinin bu ilk belirtisi değildir. Daha önce de olaylar olmuştur. Hatırlamanız gerekir ki, Anayasamızın 56. maddesi uyarınca, Siyasi Partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Polis, emniyet teşkilâtı ve diğer idari makamlar Anayasa hükümlerine riayetle yükümlüdürler. Anayasamızın "Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan" kimselerle ilgili 125. maddesinin 2. fıkrası, "Konusu suç teşkil eden emir hiçbir suretle yerine getirilemez, yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz," kesin hükmünü koymuştur. Kaldı ki, can emniyeti yurttaşların en temel hakkı ve bunu sağlamak devletin ilk görevidir.

Türkiye'de iç güvenliği, asayişi korumakla görevli ve yükümlü en yüksek makam olmanız dolayısıyla, durumu ve olayı Bakanlığınız nezdinde protesto eder; sorumluluğunuzu hatırlatır, mütecavizlerin derhal meydana çıkarılarak adli makamlara teslimini ve bu gibi tecavüzleri önleyecek kesin tedbirlerin alınmasını talep ederim. Saygılarımla.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Eşkıya Ortalıkta Kol Geziyor

Antalya İl Kongresi'nde Genel Sekreter olarak yaptığı konuşmadan, 10 Mayıs 1970.

Memlekette asayiş, can emniyeti diye bir şey kalmamıştır. Bir yandan eşkıya ortalıkta kol gezerken, öte yandan şehirlerde gençler güpegündüz, herkesin gözü önünde ardı ardına vurulmaktadır. Eşkıya ile başa çıkamayan, daha doğrusu çıkmak için ciddi tedbirler almayan hükümet, Doğu'da masum, yoksul halkın oturduğu köy ve kasabalara kaçak silâh ve kaçak suçlular aramak bahanesiyle baskınlar yaptırmaktadır. Şıhların, ağaların, yerli nüfuzların koruduğu eşkıya ve suçlular serbest dolaşmakta; baskınların ızdırap ve çilesini ise yoksul halk çekmektedir. Doğu'da yer alan olaylar bir hukuk devleti, sosyal devlet anlayışıyla, Anayasanın bütün yurttaşların kanun önünde eşitliği hükmüyle, demokratik hak ve özgürlükle asla bağdaşmaz. Hükümetin, Güney-Doğu'da izlediği politika, devletin ve ülkenin bütünlüğünü zedeleyen, çok ters bir politikadır.

İdarenin bozukluğu, halka karşıt bir tutum içinde oluşu, devletin halk nezdinde itibarını ve otoritesini düşürmektedir. İktisadi zorluklar, geçim sıkıntısı, yoksulluk içinde bunalan halk, haksız, usulsüz, zorba hareketlerle de karşılaşınca, ister istemez direnişe geçmektedir. Bütün olup bitenler karşısında ise aciz kalan hükümet, sorunlara köklü ve olumlu çözüm yolları aramak yerine baskı ve şiddet usullerini arttırmaya yönelmektedir.

Öğretmenler topluluğuna yapılanlar da utanç verici faşist baskılardır. Mahkemelerin beraat ettirdiği boykota katılmış öğretmenlerimizi, disiplin kurulları cezalandırmaktadır. Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası Genel Başkanı ile II. Başkanına ve 8 öğretmene meslekten ihraç cezası verilmiştir. Boykot demokratik bir haktır, suç olmadığı mahkeme kararlarıyla sabittir. Farzı muhal, bir an için suç olduğu kabul edilse dahi, meslekten ihraç gibi ağır bir ceza, suç olduğu iddia edilen hareketle -boykotla- asla orantılı değildir; haksız ve insafsız bir cezalandırmadır bu. 1961 Anayasamız gibi bir Anayasanın var olduğu bir memlekette öğretmenlere bu çeşit cezalar verilmesine ve diğer haksız muameleler yapılmasına cevaz olamaz.

Üniversite şehirlerimizde gençlerimizin ardı ardına vurulmasından da aslında hükümet sorumludur. Hükümetin elinde bu cinayetlerin faillerini bulup çıkarmak, adalete teslim için yeterli kanuni mevzuat, emniyet ve adliye teşkilâtı vardır. Polisin diğer vakalarda failleri bulup yakaladığı görülmektedir, ama vurulan gençlerin katilleri hep meçhul kalmaktadır. Adam kurşunlamayı âdet haline getirmiş sağcı örgüt ve gruplar serbestçe harekete devam etmektedir. Şimdi, sözde öğrenci şiddet hareketlerini önlemek üzere, üniversite muhtariyetine ve özgürlüklerine deli gömleği gibi giydirilmek istenen "tedbirler" tasarıları hazırlanmaktadır. Hükümet bunu başarırsa, ardından anayasal hak ve hürriyetleri kısıtlayıcı baskı tedbirlerinin, kanunlarının geleceğinde şüphe yoktur.

Bu iç durum, başta Partimiz olmak üzere bütün ilerici, devrimci örgüt, çevre ve kişilere Anayasa hak ve hürriyetlerini azimle ve cesaretle savunma görevini her zamankinden fazla yüklemektedir.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Elbistan'da Partililere Saldırı

İçişleri Bakanı'na çekilen protesto telgrafı, 16 Mayıs 1970.

Sayın Haldun Menteşeoğlu, İçişleri Bakanı, ANKARA

Türkiye İşçi Partisi'nin mahallî teşkilât yöneticilerine karşı şiddet hareketleri devam etmektedir. 11.5.1970'te Elbistan İlçe Başkanlığından aldığımız yazıda, 11 Mayıs günü ilçe başkanımız Yaşar Karakoç ile ilçe sekreterimiz Gazi Güven'in Hükümet Konağı önünde bir şeriatçı kalabalığın saldırısına uğrayıp kıyasıya dövüldükleri, polisin olaya seyirci kaldığı, hatta koruyucu ve teşvik edici bir tutumda olduğu bildirilmektedir. Durum, aynı gün yazı ile kaymakamlığa, savcılığa ve Maraş Valiliğine bildirilmiş, ama bir sonuç alınamamıştır.

1 Mayıs 1970'te Eskişehir'de de meydana gelen saldırı dolayısıyla, Türkiye'de iç güvenliği korumakla görevli ve yükümlü en yüksek makam olarak sorumluluğunuzu hatırlatmış, mütecavizlerin derhal meydana çıkarılarak adalete teslimini ve bu gibi tecavüzleri önleyecek kesin tedbirlerin alınmasını talep etmiştim. On bir gün sonra Elbistan'da saldırı hareketinin vukuu ve güvenlik kuvvetlerinin görevlerini yapmamaları, söz konusu tedbirlerin alınmadığını ve bu saldırı hareketlerinin bakanlığınızca önemsenmediğini göstermektedir. Konuyla resen ilgilenip, Eskişehir ve Elbistan olaylarının faillerinin bir an önce bulunup adalete teslimini, Anayasa teminatı altında olan Partimizin yönetici ve üyelerinin can güvenliğinin ve kişi masuniyetinin sağlanmasını bir kere daha önemle talep ederim. Saldırı ve kanunsuz hareketlere müsamaha eder, kanat gerer durumda olmak, hukuk devleti ve yurttaşların kanun önünde eşitliği hükümlerini getirmiş Anayasamızın ihlâli demektir. Bunun ağır sorumluluğunu müdrik olduğunuzu ümit etmek isterim.

Saygılarımla.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Parti Örgütlerine Genelge

23 Mayıs 1970

Kongreler Konusunda Alınan Kararla İlgili Açıklama
Bilindiği gibi kongreler döneminde bulunuyoruz. Geçen yıl ertelenmiş bulunan mahalli kongreler önümüzdeki sürede tamamlanacak ve Büyük Kongremiz toplanacaktır. Şu ana kadar mahalli teşkilatımızın bir kısmı ilçe kongrelerini tamamlıyarak il kongresini de yapmış, diğerleri de yoğun kongre çalışmaları içindedir.

Kongreler Konusunda Merkez Yürütme Kurulu'nun Görüşü:
Parti'nin üst yönetiminde bilinen istifalardan sonra yıl başında görev alan Merkez Yürütme Kurulu, ilk toplantısında, kongrelerin en kısa sürede tamamlanarak Büyük Kongreye gidilmesinin, Partinin içinde bulunduğu durumdan kurtarılabilinmesinin ilk çaresi olduğu kararına vardı. Ve bu kararla birlikte birinci görevinin de bu kongrelerin her türlü şüphe ve tereddütlerden uzak, en geniş hürriyet içinde salimen cereyanını ve böylece parti tabanının görüş ve düşüncelerinin tam olarak Büyük Kongremize yansımasını sağlamak olarak saptadı. İş başına geldiği günden beri aynı esaslar içinde hareket etti ve etmekte devam ediyor.

Olayların Özeti ve Yayınlanan Genelgeler:
1966 yılında Siyasi Partiler Kanunu dolaysile yapılan tüzük değişikliğinden sonra, kongrelerimizin cereyan tarzı ve kongrelerde uyulacak esaslara ilişkin bir genelge yayınlanmıştı. Bu genelge son zamanlara kadar, kongreler konusunda yeterli olmuştur. Pek az farkla her yıl yeniden yayınlanan bu genelge son olarak 19 Kasım 1969 gün ve 69/1613 sayı ile yeniden teşkilata gönderilmiştir.

Ancak bu dönem kongreleri başladıktan sonra, yalnızca kongrelerin teknik olarak hazırlanmasında ve tüzük hükümlerinin doğru uygulanmasında mahalli yöneticilerimize kolaylık sağlamak ve yol gösterici olmak amacıyla yayınlanan bu genelgenin, yeni durumları kapsıyamadığı görüldü.

Çünkü özellikle seçim önce ve sonrası kendini gösteren üst yönetim buhranından ve seçim sonuçlarının yarattığı havadan yararlanarak aramıza sızmış, genişlemiş ve gene de asıl büyük kütlesi parti dışında bulunan bir küçük burjuva akımı temsilcilerinin (yaygın adlarıyla Milli Demokratik Devrimcilerin) mahalli yöneticilerimizin iyi niyetlerini istismar ederek, kongre hazırlıklarında kendilerine yardımcı olunacağı bahanesiyle kongreleri olup bittiye getirmeye çalıştıkları; kongrelerde -özellikle delege seçiminde- istedikleri insanların kazanabilmesi için, Parti tarihinde şimdiye kadar görülmemiş, hatta burjuva partilerinde bile eşine kolay rastlanamayacak hareketleri mubah gördükleri ortaya çıktı.

Bir kongrenin hazırlanmasında yapılması gerekli şeylerin en başına gelen, dele-

gelere mektupla çağrıda bulunmayı bile yapmaksızın kongre toplamaya kalkışıldığı; Parti üyesi olmayan şahısların o gün kongrede bulunmayan delegelerin yerini aldığı; partide yeteri kadar eleman yokmuşçasına kongre günü kaydedilen insanların yöneticiliğe, hatta Büyük Kongre delegeliğine seçildiği görüldü. Yalnızca kendilerine bağlı bir iki kişinin bilgisi altında, gene, bir iki kişi ile masa başında tutanaklar tutulup kongrenin güya yapılmış olduğunun ilan edildiği anlaşıldı.

Bunların birer birer ortaya çıkışı üzerine, daha kesin tedbirler almak zorunluluğunu duyan Genel Yönetim ve Merkez Yürütme Kurulu konu ile ilgili kararlarını 13 Şubat ve 8 Mart 1970 tarihli genelgelerle teşkilata duyurdu. Bu genelgelerle özellikle, kongrelerde üst kurul temsilcisinin mutlaka hazır bulunmasının sağlanması için kesin kongre tarihi konusunda üst kurulla mutlaka mutabakata varılması isteniyor. Ayrıca Kongrelerin salimen ve tüzük uyarınca yapılması için bazı hükümler yeniden ve altı çizilerek hatırlatılıyordu. Ama buna rağmen, üç kongrede seçim neticesine de müessir olacak şekilde, parti üyesi veya delege olmayan kimselerin, delege gibi bulunup oy kullandığı anlaşıldığından, mecburen bu kongrelerin tekrarlatılması bir zorunluluk oldu.

Kongrelerde karşılaşılan durumlar bu kadarla kalmadı. Parti içinde küçük bir azınlık olduğu halde, Parti üst yönetimini ne pahasına olursa olsun ele geçirmeye karalı MDD'ci grubun -Merkez Yürütme Kurulu'nun konu ile ilgili bildirisinde bu grubun, sınıfsal menşei ve niyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve tahlil mevcuttur- Parti dışında kendisini destekliyen güçlerle birlikte, kongrelerde güya dinleyici olarak bulunan taraftarlarıyla bir baskı grubu kurarak konuşan delegelere sataşmalar, laf atmalar, tempolu bağırıp çağırmalar, ısrarla söz isteyip müdahalelerde bulunmak suretiyle delegelerin görüş ve düşüncelerini rahatça açıklamalarını, huzur içinde oy kullanmalarını engelledikleri; bütün bunlara rağmen kazanamayacaklarını anlayınca da kavga çıkartarak kongreyi yarıda bırakmaya kalkıştıkları veya salonu erkenden işgal ettikleri görüldü.

Nitekim, gene parti tarihinde ilk defa olarak, MDD'ci grubun başkanlık seçimini kaybettiği ve kongre sonucunun aleyhlerine olarak biteceğinin belli olduğu Çankaya ilçe kongresi bu grubun fiili destekçilerinin dinleyicilerle birlikte çıkarttıkları kavga yüzünden yarıda kaldı. Kazanamayacakları önceden belli olan Altındağ ilçe kongresinde, salon kongre saatinden çok önce, kendine MDD'ci diyen ve büyük çoğunluğu parti üyesi olmayan kimselerin, hatta kendilerine yardımcı olmak üzere getirilmiş başka bir partiye bağlı grupların fiili işgaline alındığından, delegelerin salonda yerleri almaları ve kongrenin yapılması mümkün olmadı. İzmir merkez ilçe kongresi aynı küçük grubun -mevcut kongre delegeleri arasında bu görüşteki kimseler % 10 kadardı- güya dinleyici olarak gelmiş arkadaşlarının başlattıkları kavga yüzünden yarıda kalma tehlikesi geçirdi.

Nihayet bu olaylar İstanbul il kongresinde doruğa ulaştı. Yukarıda belirtilen olayların hepsi en açık seçik şekilde İstanbul kongresinde tekrarlandı. Kongreyi izleyen partili partisiz herkesin -bir kongreden başka her şeye benzediği konusunda ittifak ettikleri- o gün, kürsüden açık açık "partiyi ya alacağız, ya yıkacağız" sloganı ortaya atıldı. Her iki şıkkın da aynı anlama geldiği ise, hele yukarıda belirtilen olaylardan sonra açıkça beliriyor.

Şüphesiz Türkiye İşçi Partisini yıkmak kimsenin harcı değil. Ama bu sözler bu gruba hakim olan eğilimin, bu grubun nasıl "partiye karşı" davranış içinde olduğunun ve aynı amaçta egemen sınıflar ve emperyalizm ile birleştiklerinin de şüphe götürmez kanıtını vermiş olmaktadır.

Bunun üzerine Merkez Yürütme Kurulu, kongrelerin selametle cereyanı için daha kesin tedbir almaya zorunluluk duydu. Kongrelerin delegeler, hükümet komiseri, basın ve üst kurul temsilcileri ile üst kurullarca görevlendirilmiş partililer dışında dinleyicilere kapalı yapılmasına karar verildi ve genelge ile teşkilata duyuruldu.

Henüz kendi illerinde kongre yapılmamış ve bu türlü davranış ve eylemleri bizzat görmemiş olan bazı yöneticilerimizin ve partili arkadaşlarımızın, şimdiye kadar alışılagelmiş olanın dışında alınan bu karar karşısında nedenlerini kavrayamayarak tereddütler izhar ettikleri görülmektedir. Şüphesiz bizzat yaşamadıkça olup bitenleri anlaşılması zordur, ama Merkez Yürütme Kurulunun bu kararı almakla ne kadar isabetli davrandığı, bu kararın ilk uygulama alanını teşkil eden İzmir il kongresinde açıkça ortaya çıktı.

İzmir'de il kongresinin yapılacağı salon, delegelerin dışındaki kimselere kapatılınca ve görevli partili arkadaşlarımızın cansiperane gayretlerile korununca, dışarıda toplanan bir kalabalık kongreyi basmak için hücuma geçti. Kongreyi izlemekte ısrar eden ve sayısı iki elin parmaklarından az partili üyelerin arkasında, en galiz küfürlerle kapıyı koruyan arkadaşlarımıza hücum eden, bu ne idüğü belirsiz kişiler -ki aralarında MDD'ci grubun önde gelen birkaç siması da seçiliyordu- muvafak olamıyacaklarını görünce, partili görevli arkadaşlarımızın üzerlerinde silah var diye polise ihbar etmekten çekinmediler. Eğer eskiden olduğu gibi kongremiz açık yapılmış ve bunlar içeriye girebilmiş olsaydı, salonda kavga çıkarıp kongreyi yarıda bıraktırmaya çalışacakları muhakkaktı. Nitekim yeni çıkardıkları Öncü dergisinin 1. sayısında 30. sayfasında hiçbir tevile mahal bırakmayacak şekilde ideolojik yenilgiye uğradıkları yerde, adına "devrimci terör" dedikleri kabadayılık gösterilerine, kavga çıkarmak teşebbüslerine girişilmesini önermektedirler. Bu öneri doğrultusunda İzmir'de de kavga teşebbüsleri oldu, ama görevli arkadaşlarımızın azimli ve kararlı tutumu, heveslerini daha başlangıçta akim bıraktı. Salonun içinde ise, muhtelif görüş sahibi delegeler, düşüncelerini hiçbir kısıtlama olmaksızın diledikleri gibi savundular; herhangi bir kavga gürültü olmaksızın kongremiz rahatlıkla yapılabildi.

Kararın yeni bir uygulamasına sahne olan Antalya merkez ve ilçe ve il kongresi, karardaki isabeti bir kez daha gözler önüne serdi.

Birkaç yıl öncesine kadar AP gençlik kollarının önde gelen kişisi olan ve 1966'da Parti'ye karşı bir saldırı hareketini yöneten öğrencinin liderliğindeki MDD'ciler, Ankara'daki arkadaşlarının takviyesiyle gövde gösterisine giriştiler ve kongreden önce, yetkili arkadaşlarımıza malum küfürlü üsluplarıyla, mutlaka kongre salonuna gireceklerini ve ne pahasına olursa olsun kongreyi vuracaklarını söylediler. Fakat sıkı güvenlik kordonu karşısında umduklarına erişemediler. Kongre sokak kabadayılarının huzur bozucu davranışlarından uzak, selametle cereyan etti, başarıyla sona erdi. Bu arada güvenlik konusunda Antalya'ya yardım elini uzatan Ankara, İzmir ve Eskişehir illeri de parti içi dayanışmanın somut örneğini verdiler.

Partimizin 1965 seçimi öncesinde Bursa il kongresinde nasıl bir tertiple karşılaş-

tığı, üst kurul temsilcisi üç arkadaşımızın yaralandığı hatıralardadır. O zaman daha sonra yapılacak Yalova kongresi için uygulanan "kongreyi kapalı yapma" tedbiri, o gün olduğu gibi bugün de aynı olumlu sonucu vermiş bulunuyor.

Tekrar edelim: Merkez Yürütme Kurulu, kongrelerin en geniş hürriyet içinde salimen cereyanını, Parti tabanının gerçek görüş ve düşüncelerinin tam olarak büyük kongremize yansımasını sağlamayı birinci görevi bilmektedir. Ve de bunu engelleyici doğrultudaki her teşebbüse karşı çıkacak gerekli her türlü tedbiri almış olduğu gibi bundan sonra da almakta devam edecektir.

Önce güya Parti içindeki demokrasi savunucusu olarak mazlum pozunda ortaya çıkan, sonra bir strateji tartışması yapar görünen, giderek bugün gerçek yüzünü ortaya koyan, yani Partimize karşı, hiçbir kural ve ölçü tanımaksızın her eylemi yapmaya hazır "anti-Parti" bir grubun karşısındayız. Bunların Parti içindeki taraftarları küçük bir azınlıktır. Ancak Parti dışındaki ağırlıkları, amaç ve eylem birliği içinde oldukları güçler vardır.

Türkiye İşçi Partisi, şerefli tarihinde, nereden gelirse gelsin her saldırıya ve Partiyi çökertme faaliyetlerine göğüs germeyi ve hepsini yenmesini bilmiştir. Bu mücadeleden de yüzünün akıyla çıkacak; bu yeni tip tertip ve şiddet usüllerini de bütün imkânlarını kullanarak önleyecek ve başarılarına bir yenisini katacaktır.

Saygılarımla.

[Genel Sekreter imzasıyla]

TÜSTAV Arşivi

Siyasi Cinayetlere Son Verilmelidir

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun bildirisine karşı basın açıklaması, 25 Mayıs 1970.

İçişleri Bakanı Menteşeoğlu'nun bildirisi bir utanç belgesidir:

1- Kasıtlı, tertipli olduğu apaçık olan siyasi cinayetlerin sonuncusunun yine sağcılar ve gericiler tarafından işlendiğinin, bir gencimizin daha kahpece vurulduğunun ertesinde İçişleri Bakanı aşırı sağ için sadece "mukayyet olmak" lüzumunu belirtip, "aşırı sol organize olmuş, müessir hale gelmiş ve sabotajlara dahi başlamıştır" diyebilmek pervasızlığını gösterebilmiştir. Henüz tahkikat safhasında olan, davası bile başlamamış, gerçekte kimler tarafından tertiplendiği ortaya çıkmamış, gerçek bir sabotaj olup olmadığı henüz sabit olmamış bir olayı, "kanunlara saygı" sözünü dilinden düşürmeyen İçişleri Bakanı bir çırpıda "aşırı sol"un teşkilâtlı sabotajı olarak nitelemekten, tahkikatın tarafsızlıkla yürütülmesine, yargı organlarının görev yetkisine tesir edici beyanlarda bulunmaktan çekinmemektedir. İçişleri Bakanının bu beyanatı kendi başına bir suçtur.

Amerikan emperyalizmiyle bağıntılı, kökü dışarıda ve Anayasa düzenine, lâik hukuk devletine aykırı gizli ve açık teşkilâtlanmalar, sağcılar ve gericiler arasındadır. Buna ait haberler ve önemli bilgiler uzun zamandır sütun sütun basında yer almaktadır. İçişleri Bakanının bildirisinin basında yayınlandığı aynı gün, yine bu konuyla ilgili yeni bir raporun Sayın Cumhurbaşkanına sunulduğu da bildirilmiştir. Gizli ve açık örgütlenmiş sağcı ve gerici çevrelerin Atatürk devrim ve ilkelerine, Anayasaya, kanunlara aykırı hareketleri yıllardır sürüp geldiği ve bir yılı aşkın bir zamandır Türkiye'nin emperyalizmin pençesinden kurtulmasını, halkımızı kahreden sömürü düzeninin son bulmasını istemekten başka bir şey yapmamış gençlerimiz ardı ardına siyasi cinayetlere kurban gittiği halde, AP iktidarı ve onun İçişleri Bakanı bu suçluların ve cinayet faillerinin üstüne gitmemekte, bunların kökünü kurutmaya hiç niyetlenmemektedir.

2- İçişleri Bakanının bildirisinin Doğu illerindeki baskın hareketleriyle ilgili kısmı da aynı derecede utanç vericidir. Bakan "bu baskınlar sonunda kanun kaçaklarından 10 kişinin ölü, 5028 kişinin canlı olarak ele geçirilmiş olduğunu" açıklıyor. Bir kez, kanun kaçağı aratmanın normal, kanuni yolu böyle "baskınlar" yapmak değildir. İkincisi, emniyet kuvvetleri kanun kaçaklarını yakalayıp adalete teslim etmekle görevlidirler, öldürmekle değil. "Kanun kaçağı" olarak nitelendirilip öldürülmüş 10 yurttaşın ölümünün de hesabı sorulmak gerekir. Üçüncüsü, İçişleri Bakanı sözünü ettiği "baskınlar" sırasında yurttaşlara yapılmış kanun ve insanlık dışı muamelelere hiç değinmemiştir. Ne kaçak suçlu arama gerekçesiyle, ne başka herhangi bir gerekçe ile masum halka karşı bu çeşit muamelelere cevaz verilmez. İçişleri Bakanı bu baskınların hesabını da vermekle yükümlüdür.

Anayasaya, lâik hukuk devletine, millî bağımsızlığımıza yüzde yüz aykırı, emperyalizmle kenetlenmiş gerici sağ teşkilâtlanmaların ve hareketlerin mutlaka kökü kazınmalıdır. Bu gibi teşekkül ve hareketlere müsamahanın, Başbakanın daima tevil etmek istediği gibi "vicdan hürriyeti" ile hiçbir ilgisi yoktur.

Siyasi cinayetlere mutlaka son verilmelidir. Bunlar "Hadise adliyeye intikal etmiştir, gerekli tahkikat yapılmaktadır" gibi tevillerle geçiştirilemez; adi zabıta vakaları gibi gösterilip uyutulamaz. Güney-Doğu illerinde kaçak suçlu aramak gerekçesiyle halka yapılan baskı, şiddet, işkence hareketleri son bulmalı, bir daha asla tekrarlanmamalı ve halka karşı bu gibi suçlar işlemiş görevliler mutlaka cezalandırılmalıdır. Yurttaşların can emniyetini asgari ölçülerde dahi sağlamayan bir iktidar ve onun İçişleri Bakanı yerinde kalamaz.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Emirdağ'da Partililere Saldırı

Basın açıklaması, 27 Mayıs 1970.

Memleket çapında başkaldırmış olan sağ ve gerici örgüt ve çevrelen çeşitli yerlerde mahalli teşkilât üyelerimize karşı da saldırılarını arttırmışlardır. İçişleri Bakanı nezdinde yaptığımız uyarma ve protestolar bir sonuç vermemekte, Bakanlık, diğer şiddet hareketleri gibi bunları da alelade zabıta vakaları telâkki edip pasif durmakta; tedbir almamakta devam etmektedir. Yurttaşların ve özellikle üniversite gençliğinin can emniyeti kalmadığı gibi, Anayasamız gereğince demokratik düzenin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler arasında yer alan Anayasa teminatı altındaki Partimiz üyelerinin güvenlik içinde serbestçe hareket edebilme imkânları da yok edilmek istenmektedir.

Eskişehir ve Elbistan'daki saldırılardan sonra Emirdağ (Afyon) Partimiz ilçe saymanı Doktor Nejat Yazıcıoğlu ve arkadaşları da ağır saldırıya uğramışlardır. İlçenin sinemasında tertiplenen Aşık İhsani konseri son dakikada sinema sahibinin kira anlaşmasını tek taraflı olarak bozması ve salonu vermekten imtina etmesi üzerine yapılamamıştır. Bundan, sinema sahibinin bir saldırı tertibinden haberdar olduğu neticesi kendiliğinden çıkmaktadır. Nitekim aynı saatlerde Dr. Nejat Yazıcıoğlu'nun muayenehanesi 50-60 kişilik bir güruhun saldırısına uğramış ve muayenehane camları tamamen kırılmıştır.

Diğer taraftan konser için Afyon'dan bir minibüsle gelen ve aralarında öğretmenler de bulunan vatandaşlara da saldırılmış ve minibüsün camları kırılmış, öğretmenlerden yaralananlar olmuştur.

Saldırganları bizzat kışkırtanlar arasında ilçenin Adalet Partili yöneticilerinden Kemal Mola ve Fakı Çivrilli ile MHP'li Muammer Kocabaş'ın ve Nuran Şükrü Çıldır'ın bulunduğu tespit edilmiştir. AP'li, MHP'li ve nurcu çevrelerin ilçede "İkinci Kubilay Olayı" yaratmak tehdidini yaydıkları da öğrenilmiştir.

Olayın baştan sona cereyan tarzı bir tertibin varlığını açıkça ortaya koymuştur. Gericiliğin memleket çapında giriştiği saldırganlıklar, kanunsuz hareketler karşısında en azından pasif kalan, müsamaha gösteren, yurttaşların ve siyasi partilerin güvenliğini sağlamayan iktidar, meşruiyetini kaybeden, Anayasa dışına düşen bir iktidar durumuna hızla gelmektedir. Türkiye İşçi Partisi olayların gelişmesini dikkatle izlemektedir. Demokratik hak ve hürriyetleri ve bu arada kendi varlığını ve üyelerinin haklarını sonuna kadar savunmak görevine azimle devam edecektir.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Trabzon'da Üniversiteye Silahlı Saldırı

Basın açıklaması, 5 Haziran 1970.

Komandoların yeni bir marifeti daha gazetelerde manşet olmuştur. Kalabalık bir komando grubu gece saat 22.00 de Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat ve Mimarlık Fakültesini basmış ve 72 komando, üzerlerindeki silâhlar, molotof kokteylleri ve sair vurucu araçlarla yakalanıp suçüstü mahkemesine verilmişlerdir.

Bu kaçıncı saldırı? Hükümet bu komandoların yuvasını dağıtmak için daha ne bekliyor? Trabzon'da ve başka yerlerde birkaç gencimizin daha canına kıyılmasını mı? Bu çeşit örgütleri kapatmak ve dağıtmak için, mevcut kanunlar yeterlidir. Bu komandoların bir politik örgütle ilişkisi bilinmektedir. Bunlar söz konusu partinin açtığı düzinelerle kamplarda eğitilip yetiştirilmektedir. Sadece bu husus bile, siyasi partiler kanununa açıkça aykırıdır. Hükümet komando örgütlerini mutlaka kapatmalıdır.

Yurdun dört bir köşesinde her geçen gün devrimci gençlere, öğretmenlere, Türkiye İşçi Partililere, hatta savcılara ve yargıçlara yapılan sayısı belirsiz saldırıları tertipleyip uygulayan, Anayasaya aykırı nurcu ve benzeri sağcı teşekküller mutlaka dağıtılmalıdır. "Kanunlarda boşluklar vardır, yeni tedbirler hazırlıyoruz" gibi bahanelerle, hükümet, yurttaşların can emniyetini sağlamak gibi en temel görevini savsaklayamaz. Bütün saldırıların ve ölümlerin sorumluluğu, görevini yapmayan başta İçişleri Bakanında ve tüm olarak hükümettedir.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Parti Örgütlerine Genelge

29 Haziran 1970.

İstanbul ve Kocaeli il ve ilçe yönetim kurulu başkanlıklarına;

Sıkıyönetim bölgesindeki parti çalışmaları ile ilgili olarak Merkez Yürütme kurulunca aşağıdaki kararlar alınmıştır:

1. Sıkıyönetim bölgesindeki il ve ilçe teşkilatları -sıkıyönetim tebliğleri çerçevesinde- çalışmalarını titizlikle yürütecekler, tutuklanmış üyelerimize hukuki yardımda bulunmak, ayrıca ailelerine maddi, manevi destek olmak için çaba göstereceklerdir.

2. İl ve ilçe yönetim kurulu toplantıları, sıkıyönetim tebliğlerinde belirtilen izinli toplantılar kapsamına girmediğinden, bu kurullarımız yukarda belirtilen şekildeki parti faaliyetini yürütebilmek üzere normal haftalık toplantılarını yapmakta devam edeceklerdir.

3. Ayrıca sıkıyönetim bölgesinde:

a- Genel Merkezle devamlı irtibatı temin etmek,

b- Teşkilat ve çalışma durumunu koordine etmek,

c- Gözaltına alınmış veya tutuklanmış partililerin durumlarıyla ilgilenmek

Konularında mahalli teşkilata yardımcı olmak üzere Merkez Yürütme Kurulu üyesi Turgut Kazan, Şaban Erik, Nihat Sargın, Bekir Yenigün ve Şinasi Yeldan arkadaşlarımız görevlendirilmişlerdir.

Bilginizi ve gereğini rica ederim. Saygılarımla.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Ufukta Erken Seçim Görünüyor

Tekirdağ İl Başkanlığı'na, 20 Ağustos 1970.

İç politik gelişmeler, Milletvekili Genel Seçimlerinin 1973'ten önce yapılması ihtimalini ciddi olarak ortaya koymuştur. Ufukta erken seçim ihtimali açık olarak belirmiştir, 1971 Haziran'ında milletvekili seçimi yapılması çok mümkündür.

Bilindiği gibi son seçimlerde Partimiz T.B.M.M.'nde bir grup kurabilecek sayıda milletvekiline sahip olmadığı için seçime katılabilmemiz, ancak 15 ilde tam teşekküllü olmamızla mümkündür. Seçim Kanununa göre, seçimin başlangıç tarihinden en az altı ay önce 15 ilde tam teşekküllü olmak gerekmektedir. 1971 Haziran'ında seçim yapılacağı hesap edilirse, seçimin başlangıç tarihi Haziran'dan iki ay öncesi, yani 31 Mart 1971'dir.

O halde 31 Mart 1971'den 6 ay önce, yani 30 Eylül sonuna kadar Partimizin 15 ilde tam teşekküllü olduğunun ispatı gerekmektedir. Bilindiği gibi Partimiz bu şartı ta 1964 Eylül'ünde yerine getirmiş, ayrıca 1969 Ocak sonuna kadar da 24 ilde tam teşekküllü olduğunu belgelendirmiş bulunmaktaydı. Ancak hâkim sınıfların Partimize karşı tutumları ve ellerinden geldiğince seçime sokmama gayretleri hepimizin bildiği gerçektir.

Bu nedenle, ilinizde mevcut ilçelerin, bu dönemde kongre yapmamış olanların da durumunu yerinde incelenerek yeniden verilecek yetki ile eski yönetim kurulunun görev süresinin uzatılması veya yeniden müteşebbis yönetim kurulu kurulması; ayrıca mevcut olmayan veya münfesih hale gelmiş ilçeleriniz varsa, bunlarda da yeni müteşebbis yönetim kurullarının kurulması gerekmektedir.

Yetki verilerek yeniden kurulan veya görev süresi uzatılan ilçelerde, Kaymakamlıklara müracaatın muhakkak "alındı" belgesi karşılığında yapılması ve bütün bu işlemlerin 30 Eylül 1970 akşamına kadar tamamlanması şarttır.

Partimiz için hayati önemdeki bu konuda, yukarıda belirtilen hususları titizlikle yerine getirmenizi ve neticeden muhakkak Genel Merkeze bilgi vermenizi önemle rica ederim.

Saygılarımla.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

İktidarın Sıkıntıları ve İktidar-Ordu İlişkileri

Hatay İl Kongresi'ndeki konuşmayla ilgili basın açıklamasından, 23 Ağustos 1970.

AP içindeki bölünme ile muhalefetin ortaya çıkmasının ve Demirel'in mevkiinin sarsılmış olmasının da devalüasyon kararının alınmasında rol oynadığı düşünülebilir. Merkez Bankasına Türk parası olarak yatırılan ithalât bedellerinin döviz olarak dış ülkelere transferinin bir yıl, hatta daha fazla gecikmiş olması, işlediği maddeleri ve sair malzemeyi dışardan ithal eden ve bunun için de dışa bağımlı olan sanayii zor duruma düşürmüştür. Ayrıca, iş çevreleri, devamlı olarak "para darlığı"ndan şikâyet ediyordu. Devalüasyonun ilânı üzerine dıştan alınacağı açıklanan 1 milyarlık kredinin ilk taksitlerinin bu transferlere tahsis edileceği söylenmiştir. Bu suretle Demirel, bu döviz sıkıntısını ve transfer zorluğunu giderme, sanayi için gerekli ithalâtı sağlamak hesabını yapmıştır. Ayrıca ithalât için banka teminatının azaltılması ve bir kısım iadelerin öngörülmesi para darlığını ferahlatmak amacına matuftur.

Demirel iktidarının bir sıkıntısı da yıllardır tarımsal ihraç mallarının iç piyasa fiatlarını yükseltmemesi idi. Bu yüzden AP'nin dayandığı sosyal sınıflardan biri olan büyük toprak sahipleri sınıfı hoşnutsuzdu. Devalüasyonla birlikte alınan tarım ürünleri taban fiatlarını yükseltme kararı bu hoşnutsuzluğu karşılama çabasıdır. Uzun boylu izaha hacet yok ki, tüccarın ve tefecinin elinde ezilen küçük üreticiler için bu fiat yükselişinin bir yararı olmayacaktır. Zaten, köylünün satın aldığı tarım alet ve malzemesinin ve tüketim eşyasının fiatları taban fiatlarındaki yükselişten daha büyük oranda yükseleceğinden, yoksul, hatta orta halli köylünün gerçek geliri daha da düşecek, geçim sıkıntısı artacaktır.

Şimdi AP iktidarı fiatların aşırı yükselmesini, -yoksa bir yükseliş olacağı muhakkaktır ve şimdiden başlamıştır- önleme çabası içinde görünmektedir. Bakanların İzmir ve İstanbul'da sanayicilerle görüşmeleri bu maksatlıdır. Eğer fiatlar belli bir seviyede bir müddet olsun tutulabilirse devalüasyon, kendi deyimleriyle "başarılı" olacaktır ve Demirel böylece bir süre için feraha çıkacaktır. Böylece AP kongresine durumunu nispeten güçlendirmiş olarak gideceğini ummaktadır. Bu hesaplar doğru çıkarsa, ardından genel seçimlere gitme kararı gelebilir. AP bu kadar karıştıktan, Demirel bu kadar yıprandıktan ve Meclis'te AP çoğunluğu çok az bir sayıya indikten sonra, AP iktidarının daha üç yıl bu şekilde sürdürülebilmesi çok zordur.

Tabiî bu tahlil, Demirel hükümetinin devalüasyon ve buna ek kararları alırken ne gibi maksat ve amaçlarla hareket ettiği açısından geçerlidir. Fiilen durumun nasıl ve ne yönde gelişeceğini etkileyecek başka etkenler de vardır.

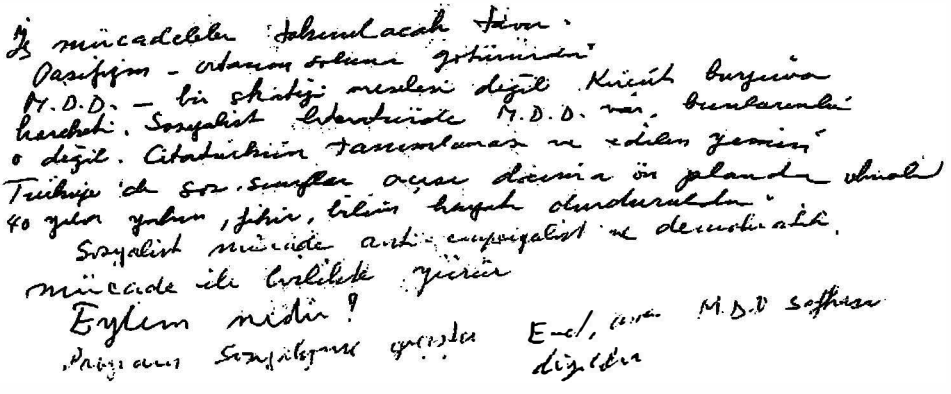
274 sayılı Sendikalar Kanunu değiştirilmiştir. İşçi sınıfının sendikal hareketinde ciddi sorunlar bulunduğunu, hoşnutsuzluğun ve direnişlerin böyle kısıtlayıcı kanunlarla bastırılamayacağını, olumlu çözümlerin getirilmesinin gerekliliği Partimizce ve ülkenin ilerici çevrelerince, bilim adamları ve uzmanlarca ısrarla belirtildi-

ği halde, bu kanun çıkarılmıştır ve Sıkıyönetime rağmen işyerlerinde işçi hareketleri baş göstermeye başlamıştır. Sıkıyönetim kalkınca işçi sınıfı hareketliliğinin artacağı beklenir. Sıkıyönetimin daha da uzatılması ise, bu yönetim geçici ve dertlere deva bulmaktan uzak olduğundan huzursuzlukların içten içe şiddetlenmesinden başka bir işe yaramayacaktır. Devalüasyon, kendi deyimlerince "başarılı" olsa dahi, bu, gelişmenin istikrara feda edilmesi demek olduğundan, işsizlik artacak ve gerçek ücretler düşecektir. İktidar, devalüasyonun gerektirdiği "kemerleri sıkma" politikasını işçi ve emekçi sınıflara uygulayarak bu kitleleri bu suretle de baskı altında tutmayı hesaplayabilir, ama insanlar, hukuki ve iktisadi baskılarla her zaman dindirilemezler, tersine, direnişe itilmiş olurlar. Bugün Türkiye'de işçi sınıfımız ve emekçi kitleler bu çeşit yasal ve ekonomik baskılara, haksızlıklara uysalca boyun eğmeyecek kadar bilinçlenmiş ve mücadele düzeyine erişmişlerdir. Ayrıca iktidar, üniversite ve gençlik sorunlarına da hiçbir olumlu çözüm getirecek tedbir almamıştır. Sonbaharda öğrenci hareketlerinin de yeniden canlanması beklenebilir.

Ve nihayet Türkiye'de daima bir ordu-iktidar ilişkisi sorunu vardır. Son zamanlarda ordu kademelerinin politik sorunlarla ilgisinin ve ilişkisinin arttığı bilinmektedir. Türkiye'nin açık veya kapalı bir şekilde askeri bir iktidar ve yönetime kayması ihtimali de sözünü ettiğimiz, önümüzdeki kısa devrede çok önemli bir sorun olarak ön plandadır.

Hâsılı, ülkemiz, şu birkaç ay içinde önemli olaylara sahne olacak gibi görünmektedir.

[Basın bülteninin altına kendi el yazısıyla şu notları yazmış:]

TÜSTAV Arşivi

Parti Örgütlerine Genelge

İl ve İlçe Başkanlıklarına, 16 Eylül 1970.

Bundan önce 23 Mayıs 1970 gün ve 73/416 sayılı genelgemizde öteden beri sözde bir fikir ayrılığı bahanesiyle Parti içinde bir hizipçilik hareketi sürdüren küçük bir grubun dışarıdan büyük bir destek görerek Parti yıkıcıları haline geldiklerini teşkilâtımıza duyurmuştuk. İlçe ve il kongrelerinde kavga çıkarıp adam döverek, kongreleri yarıda bıraktırma veya zorla alma yollarına gittiklerini anlatmıştık. Bu olaylar üzerinedir ki, Merkez Yürütme Kurulu kongreleri kapalı yapmak, yani delege ve parti görevlilerinden gayrı salona dinleyici kabul etmemek kararını almıştı. Çünkü mahallî kongrelerin selâmetle yapılıp delegelerin seçilmesi ve böylece Büyük Kongreye gidilmesi hem Merkez Yürütme kurulunun ihmal edilmez bir görevi idi, hem de Partimiz teşkilâtının yeniden derlenip toparlanıp çalışmalarını rayına oturtması için şarttı. Nitekim bu tedbir uygulanmaya konulduktan sonra kongreler yarıda kesilmeden tamamlanıp, ardı ardına yapılabilmiştir.

Bu başarı Parti yıkıcılarını öfkeden kudurtmuştur. İzmir, Manisa, Antalya ve Antakya'da kongreyi basmaya gelip de içeri girmeyi başaramayan bu parti yıkıcıları, her defasında kongre kapısında görev yapan arkadaşlarımızı "Sizinle Ankara'da görüşürüz" diye tehdit etmişlerdi. Gerçekten de 13 Eylül 1970 Pazar günü Ankara il kongresinin yapıldığı salona, kongrenin başlayacağı saatten önce 50 kişilik bir grup halinde gelmişlerdir. Erken gelmelerinden maksat ortalığı boş bulup, salona dolmaktı her halde. Ama kongrenin güvenliği ile görevlendirilen Partili arkadaşlar çok daha erken saatlerde kongre salonunun girişinde yer almışlardı. Kongreye zorla girmeyi başaramayan Parti yıkıcıları salona giriş yerinin en önünde duran üç arkadaşımızı muşta veya zincirle vurarak yaralamışlar ve kapıdan geri püskürtüldükten sonra karşı kaldırıma geçerek salonunun kapısındakilere taş atmışlar, üç arkadaşımızı başından ve alnından yaralamışlardır. Kongreyi basamayacaklarını, yapılmasını engelliyemiyeceklerini anlayan saldırganlar kongre mahallinden çıkıp gitmişler ama hınç almak için bu defa Genel Merkez'e yönelmişlerdir.

Sabahın o saatinde (8.30 ile 9.00 arası) Genel Merkezde Genel Başkanımızla iki Genel Yönetim Kurulu üyemiz bulunuyordu. Kapı çalınıp da açıldığında, 40-50 kişilik grup birden içeri dolmağa başlıyorlar, ama Genel Başkanımızın, zamanında ve yerinde müdahalesi ile geri çekilip gidiyorlar.

O sırada, Merkez Yürütme Kurulu üyesi Sadun Aren arkadaşımızın toplantı için Partiye girmek üzere geldiğini ve etrafının sarıldığını bina içindeki arkadaşlarımız pencereden görüyorlar ve iki genç Genel Yönetim Kurulu üyesi Aren arkadaşımıza yardım etmek için dışarı fırlıyorlar ve saldırganların sopa ve muşta darbelerine maruz kalıyorlar. Bu olayla meşgul olunurken, bu defa parti yıkıcıları parti merkezinin kapısını zorlayıp kırarak içeri doluşuyorlar. Genel Başkan odasından kapıya geldi-

ğinde artık koridor ve arka odalar saldırganlarla dolmuştur. İlk işleri üç telefonun tellerini kesmek oluyor, birini çuvala koyup götürüyorlar. 4 daktilo makinesiyle bir hesap, bir teksir makinesini, iki de dolmakalemi çuvallayıp çalıyorlar. Arşiv odasını ve bazı dolapları açıyor, bir kısım dosya ve evrakı da çuvallarına katıyorlar. Arka odanın orta pencere camıyla, yazı masasının üstündeki camı da kırıyorlar. Mutfağa girip, alüminyum demlikle çaydanlığı eziyorlar.

Sonra bu parti yıkıcısı çapulcular basına demeç verip, Kongreye delegelerin alınmadığını, bunu görüşmek üzere Genel Merkeze gittiklerini iddia ediyorlar.

Oysa, 1) Kongreye gelen bütün delegeler içeri alınmıştır. 2) Kongrede MDD'ci delegelere serbestçe konuşmak, görüş ve eleştirilerini bildirmek imkân ve müsaadesi verilmiştir. 3) Kongreyi ve Merkezini basanların büyük çoğunluğu delege olmak şöyle dursun, partili bile değildir. Kaldı ki Genel Merkez'e şikâyet ve görüşmek üzere gelen insan, eşyayı kırıp tahrip etmez, telefon, daktilo, dolmakalem ve sair makineyi çalmaz.

Millî Demokratik Devrimi savunanlar ile Parti çizgisi olan Sosyalist Devrimi savunanlar arasındaki fark ve mücadele bir fikir, bir strateji ayrılığı meselesi değildir. Bu son olay, bu konuda en ufak bir tereddüdü olan kimseyi bile artık uyarmış, uyandırmış olmalıdır. Baskın, tahrip, zorbalık ve çapulculuk ile sosyalist strateji tartışması ve mücadelesi yürütülmez. Bunlar Partiye düşmandırlar. Niçin düşmandırlar? Çünkü bunlar ne kadar keskin devrimci lâflar da etseler, aslında sermayeci sınıfın, burjuvazinin ve kapitalist düzene adanmış küçük burjuvaların sosyalist hareket içine sızmış uzantılarıdır. Partiye düşmandırlar, çünkü burjuvazinin kuyrukçuları oldukları için, Partinin ısrarla işçi ve emekçi sınıflardan, işçi sınıfının öncülüğünden söz etmesine, bunu gerçekleştirmeye çalışmasına karşıdırlar. Bunlar en sinsi, en tehlikeli parti düşmanıdırlar. Partiye apaçık düşman olan sağcıların böyle olduğunu bilir, mücadeleni ona göre yürütürsün. Bunlar ise düşmanlıklarını bir sözde "strateji" tartışması ardına gizlerler. Türkiye'nin önündeki aşama Millî Demokratik Devrim aşaması diye tutturmaları bundandır. Yürüttükleri, aldatmacı mantık şudur: Önce MDD, sonra sosyalist devrim olacaktır. Sosyalist devrim sonra olacağına göre, işçi ve emekçi sınıflara şimdiden sosyalizmden bahsetmeye, sosyalist bilinç vermeye lüzum yoktur. Aynı sebeple kapitalizme ve sermayeci sınıfa, burjuvalara karşı mücadeleden söz etmeye de gerek yoktur. Gerek olmaması bir yana, yanlıştır, zararlıdır. Toplantılarda, mitinglerde sol yumruğu kaldırıp "Bizi mahvetmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen feodalizme karşı" mücadele için yemin edeceksin, ama kapitalizmin, burjuvazinin adını zinhar ağzına almayacaksın. Çok sıkışırsan, "emperyalizmin bir avuç işbirlikçisi" deyip geçeceksin. Hele sosyalist Türkiye'den söz etmek günahların en büyüğüdür, ihanettir onlarca. Aldatmacayı iyi yutturabilmek için, dar çevrelere seslenen sürümü düşük dergilerinde ve kişisel görüşmelerde sosyalizmin büyük teoricilerinden ve uygulayıcılarından bol bol söz edip, kitaplarından bol bol -ama bölük pörçük- parçalar aktarırlar. Ama işçinin, köylünün, emekçinin karşısına çıktıklarında, sözünü ettikleri şey sadece Milli Demokratik Devrim, milli cephe, millici güçler ve emperyalizmdir. Oysa emperyalizmle kenetlenmiş ve bütünleşmiş yerli kapitaliste, büyük sanayi, ticaret ve tarım burjuvasına karşı çıkılmadıkça, emperyalizme de karşı çıkılmış olmaz. Böylece MDD'cilerin Partiye ve

devrimci sosyalistlere karşı saldırıları ve kapitalizme karşı çıkmayışları, emperyalizmin ve yerli burjuvazinin ekmeğine yağ sürmekten başka bir şey değildir.

Oynanmak istenen oyun apaçık ortadadır. Milli Demokratik Devrim, güç birliği cephesi, millici sınıf ve güçler tez ve sloganlarının ardına sığınıp sosyal sınıflar gerçeğini, ilişkilerini, mücadelelerini arka plana atmak, uyutmak ve unutturmaktır. Böylece işçi, yoksul köylü, emekçi sınıflar hareketini tekrar römork yapıp burjuvazinin arabasının peşine takmaktır.

Bu sahte devrimci ve sahte sosyalist küçük burjuvaların maskesini yüzlerinden alaşağı edip sıyırıyor ve Partiyi ele geçirmelerine de, yıkmalarına da engel oluyoruz. Partiyi tüm örgütleriyle sağlam raya oturtuncaya kadar da bunu yapmaya devam edeceğiz. Bütün hınçları bundandır. Baskınları, zorbalıkları, çapulculukları bu hınç ve ümitsizliğin doğurduğu son debelenmelerdir.

Bütün Parti teşkilâtımızın bu konuda son derece uyanık olacağına ve bu Parti yıkıcılarına karşı gereği gibi davranacağına olan inancımız tamdır.

Saygılarımla.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Açık Faşizme Yönelme Belirtileri

Basın açıklaması, 17 Ekim 1970.

Gazete ve ajansların verdiği haberlere göre, Devrimci Doğu Kültür Ocaklarının dört ildeki merkezlerinin arandığı ve aralarında eski Genel Sekreterimiz Tarık Ziya Ekinci ile birkaç Partili üyemizin de bulunduğu Kürt asıllı bazı yurttaşlarımızın tutuklandığı öğrenilmiştir. Haklarındaki iddialar ne olursa olsun olaya daha geniş bir politik açıdan bakıldığında, bu arama ve tutuklamalarda -ve de Gıslaved olaylarında- AP iktidarının gizli faşist bir yönetimden açık bir faşizme yöneldiğinin belirtilerini görmemek imkânsızdır. Gerek işçi kitlelerinin, gerekse Doğu'daki halk kitlelerinin derin demokratik istekleri vardır ve ağır ekonomik baskılar altındadır. Anayasanın öngördüğü ve sağlamasını devlete görev olarak yüklediği "insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi"ne (Madde 41) ve "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi" şartlarına (Madde 10 ve 14) kavuşmaktan çok uzak olan bu kitleler Anayasal hak ve özgürlüklerine sahip çıkma hareketliliği içindedir. Kuruluşundan beri Anayasanın eksiksiz tastamam uygulanması mücadelesini veren Partimiz, iktidarca "bölücülük" olarak gösterilmeye çalışılan bu demokratik istek ve hareketleri savunmuştur. Bu çerçeve içinde, AP iktidarının yürütmek istediği açık terör politikasıyla ne amaç güttüğü, neyi hedef almak istediği anlaşılmaktadır.

Böyle bir politikanın iktidarın istediği sonucu vermeyeceği, kitlelerde daha büyük birikimlere yol açacağı aşikârdır.

Türkiye tarihsel gelişmesinde, kitlelerin özgürlük, insanca yaşama isteklerinin, anti-emperyalist, sosyalizm doğrultusundaki hareketlerinin zorla bastırılıp önlenemeyeceği bir aşamaya gelmiştir. Toplumların objektif gelişme kanunları, hükümetlerin politika ve tasarruflarından daima çok daha ağır basar.

[Genel Sekreter imzasıyla]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

4. Büyük Kongre Konuşmaları

4. Büyük Kongre, Ankara, 29-31 Ekim 1970.

Sayın Başkanlık Divanı, sayın misafirlerimiz ve basın mensupları, sevgili partili kardeşlerim,

Herhalde sizler de dikkat etmişsinizdir ki, dünkü konuşmalarda delege arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu raporda ele alınan meseleler üzerinde durmaktan ziyade sosyalist hareketin temel meselelerine dair görüşlerini bildirdiler. Onun için ben de bugün Genel Yönetim Kurulu adına bu konuşmaları cevaplandırırken, her ne kadar yönetim kurulunun görüşlerini -raporda ve komisyona sunulmuş bulunan karar tasarılarında belirtilmişse de bir kere daha bu görüşleri- burada teyit etmekle, açıklamakla yetineceğim.

Üzerinde durulan çok önemli meselelerden birisi, Partinin niteliği meselesidir. Partimizin Türkiye işçi sınıfının partisi olduğunda hiç kimsenin şüphesi yoktur. Partimiz, kuruluşundan beri bu nitelikte bir parti olarak kurulmuştur. Çünkü bir partinin niteliğini her şeyden önce dayandığı ideolojisi saptar. Türkiye İşçi Partisinin programı, hiç şüphe yok ki, bilimsel sosyalizmin esaslarından esinlenmiştir, o temellere dayanmıştır ve gene Türkiye İşçi Partisinin gerek tüzüğü, gerekse programı işçi sınıfının öncülüsünü açık seçik belirtir. Ama programlarda ve tüzüklerde belirtilen nitelik bir parti meydana gelir gelmez, fiiliyatta gerçekleşmez. Dünyada hiçbir parti, hiçbir işçi sınıfı partisi, hiçbir sosyalist parti doğduğu anda veya doğduktan kısa bir süre sonra gerçekten, işçi sınıfının büyük kitlesini kendi önderliği altında toplayıp peşinden sürükleyen, diğer emekçi sınıflara direktifler verip onu kabul ettirebilen bir hale gelmez. Bu, amaçtır. Eğer partinin programı, tüzüğü, çalışmaları bu amaca yönelirse, o parti hiç kuşkusuz işçi sınıfı partisidir. Ayrıca hep bildiğiniz gibi, Türkiye İşçi Partisinin tüzüğünde, bütün organlarda üyelerin en az yüzde ellisinin işçi olması öngörülür. Ve bu madde, ilk kurulduğu, organların ilk teşekkül ettiği günlerden itibaren uygulanmıştır. Şüphesiz, bazı Anadolu ilçelerinde işçi partisine giren yurttaşlarımız bulunmadığı için bu mümkün olmamışsa da, oralarda da hiç değilse emekçi olan üyelerimiz mutlak surette organlarda yer almıştır. Hatta birçok Anadolu örgütlerinde aydınlar bulunamamıştır da, tüm emekçilerden meydana gelmiştir organlarımız. Binaenaleyh, fiiliyat bakımından da yeni bir partinin, hele Türkiye gibi yirmi beş-otuz yıl siyasi ortamı, fikir ortamı dondurulmuş, sosyalizmin so'sundan bahsedilmemiş bir memlekette, buzlaşmış ve katılaşmış bir ortamda yeni doğan bir sosyalist partinin imkânları nispetinde bu tüzük maddesi de gerçekleştirilmiştir. Her geçen yıl daha da gelişme kaydedilmektedir. Binaenaleyh, tüzük maddesinin mevcudiyeti ve bu uygulanışı karşısında ve bundan dolayı da buradaki kongre delegeleri de aynı tüzük maddesine göre en az yarısı işçi kesiminden olmak üzere seçilerek gelmiştir. Divan başkanlığı öyle teşekkül etmiştir. Bu vazi-

yette kalkıp da bir delege arkadaşımızın "Partiyi bir aydınlar kliğine teslim etmek doğru olur mu?" diye bir soru sormasına şaşmamazlık edemezdik. Ama dediğim gibi, şüphesiz şöyle bir iddiamız yok: "Türkiye İşçi Partisine Türkiye işçi sınıfı tamamen sahip çıkmıştır. İşçi sınıfı fiilen etkin bir şekilde öncülük etmektedir, güçlü bir şekilde öncülük etmektedir." Ama amacımız budur, bu yolda çalışıyoruz. Bu yolda çok önemli adımlar atmış bulunuyoruz.

Bugün partinin zayıfladığını, parçalandığını, tabandan koptuğunu iddia eden bazı çevrelere ve kişilere hatırlatmak isterim ki, bugün Partinin işçi sınıfıyla ilişkisi geçen senelerden çok daha kuvvetlidir. Bugün İstanbul'da, Kocaeli'nde, Zonguldak'ta, daha ikinci dereceden Eskişehir'de ve İzmir'de işçi kardeşlerimiz partide görev almışlardır, almaktadırlar. Bu kongre bugün burada salimen yapılabiliyorsa, bu kongreyi bir taraftan gerçek çizgide olan gençlerimizin, diğer taraftan da İstanbul'dan, Kocaeli'nden, Zonguldak'tan, İzmir'den, Eskişehir'den gelmiş gerçek fabrika işçisi kardeşlerimizin koruması sayesinde olmuştur *(Alkışlar)*. Ve bu arkadaşlarımız, parti örgütlerinden beş para almadan, yol paralarını ve Ankara'daki masraflarını kendi geçimlerine yetmeyen ücretlerinden, işçi gündeliklerinden vererek buraya gelmişlerdir. Ve sabahtan akşama kadar ve gece de dahil olmak üzere, uykusuz kalarak nöbet tutmaktadırlar. Ve gene ilk defa olmaktadır ki, İstanbul'da, fabrikalarda işçilerimiz, partinin bu büyük kongreye giderken mali güçlüklerini kendiliklerinden idrak ederek, kendi aralarında parti kongresine bağış olmak üzere para toplayıp, bağış göndermişlerdir. Bu durumda "Parti işçi sınıfından kopuyor, kopmuştur, temsil etmiyor, kazanmıyor" iddialarını bu gerçek olaylar fiilen yalanlamaktadır.

Partinin işçi sınıfıyla ilişkileri söz konusu olduğu zaman şüphesiz ele alınması gereken bir sorun da partinin sendikalarla olan ilişkisidir. Sosyalist partiler, bilimsel sosyalistler işçi sınıfının hareketine büyük önem verir. Hep bildiğiniz gibi, işçi sınıfının hareketi iki kol halinde belirir. Ekonomik mücadelesi, sendikal örgütler halinde taazzuv eder, somutlaşır. Politik mücadelesi de işçi sınıfı sosyalist partileri halinde örgütlenir ve somutlaşır. Hele işçi sınıfının sendikaları arasında ilerici, devrimci, sosyalist doğrultuda sendikalar varsa elbette ki o ülkenin sosyalist partisi o sendikalarla özellikle ilgilenir. İlgilenmesi başta gelen görevidir, ihmal edilme görevidir. Türkiye İşçi Partisi de DİSK'le, DİSK' in yürüttüğü işçi hareketiyle yakından ilgilenmiştir, ilişkilerini sürdürmüştür. 15-16 Haziran olaylarını da her gün bir demeç ve bildiri yayınlamak suretiyle desteklemiştir. Bu işçi gösterilerine yol açan 274 sayılı sendikalar kanununu tadil eden kanun tasarısı hakkında Genel Yönetim Kurumlu derhal toplanarak, Anayasa Mahkemesinde iptal istemiyle dava açmıştır. Sıkıyönetimin ilânı ve sürdürülmesi kararı hakkında gene bir hafta süreyle ikinci bir olağanüstü toplantıya çağırarak Genel Yönetim Kurulunu, bunun hakkında Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Parti yöneticileri İstanbul'a gidip, DİSK yöneticileriyle, hürriyetten yoksun edilen arkadaşlarımızla görüşmüş, ziyaretlerde bulunulmuştur. Türkiye İşçi Parti üyesi olan avukatlar 15-16 Haziran işçi olayları dolayısıyla açılan davalarda görev almışlardır. Ve elbette ki, DİSK var oldukça ve devrimci çizgi üzerinde oldukça, Türkiye İsçi Partisi daima onunla ilgilenecek, daima arada dostça ilişkileri yürütmeye çalışacaktır. Ve elbette umuyoruz ki, bu kongremizin seçeceği Genel Yönetim Kurulunda da DİSK'in yöneticisi ve

üyesi olan işçi, sendikacı arkadaşlarımız görev alacaklardır. Umudumuz ve dileğimiz budur *(Alkışlar)*.

Gene partiyle ilgili olarak, parti örgütlerinin ne nitelikte olması ve parti içinde ideolojik mücadele konusu söz konusu edildi. Bundan önceki kongrede de, 3. Kongre'de [de] belirttiğimiz üzere, bizlerin kanaati odur ki, Türkiye İşçi Partisi gelişmesinde yeni bir aşamaya gelmiştir. Ve bundan sonra gelişmesini sürdürebilmek için bu aşamayı almak, bu dönemeci dönmek zorunluluğundadır. Bu aşamanın başta gelen görevleri de örgütleri daha derinlemesine örgütler haline getirmek, işçi sınıfını örgütlere kazanmak ve işçi sınıfının dışındaki emekçi kitlelere, aydınlara ve gençlere de işçi sınıfının görüş acısını, işçi sınıfının ideolojisini, yani bilimsel sosyalizmi öğretmek, benimsetmektir. Partinin işçi sınıfı partisi olması demek, partinin gerek programının, gerek eylemlerinin, gerekse üyelerinin sadece işçi kökenli üyelere münhasır olması demek değildir. İşçi sınıfının ideolojisi olan bilimsel sosyalizm yalnız işçi sınıfının sorunlarını ele almaz, yalnız işçi sınıfının sorunlarına çözüm getirmez; toplumdaki bütün sınıfların durumlarını ele alır ve hâkim sınıflar, sermaye, tarafından ve de işbirliği ettikleri emperyalizm tarafından sömürülen, ezilen emekçi sınıfların da sorunlarını bilimsel sosyalizm açısından ele alıp, bilimsel sosyalizm açısından çözümler önerir. Bu iki şeye dikkat etmek lazım. Eğer bir işçi sınıfı emekçi sınıfların, yoksul köylünün, orta köylünün, kentli küçük esnaf ve zanaatkârların ve emekçilerin sorunlarına çözüm getirirken bilimsel sosyalizm açısından tavizler verirse, o sınıfların küçük burjuva ideolojilerine göre çözümler önerirse, o zaman bilimsel sosyalizmden sapmış olur, o zaman burjuva ideolojisine taviz vermiş olur. Ama emekçi, köylü ve kentli emekçi sınıfların sorunlarını, işçi sınıfının ideolojisiyle görüş açısı olan bilimsel sosyalizm açısından ele alır ve bilimsel sosyalizm açısından doğru ve geçerli çözümler önerirse, o zaman bu, o kitlelerin küçük burjuva ideolojilerine, özlemlerine taviz verme değildir, o kitleleri işçi sınıfının bilimsel sosyalizme dayanan hareketine kazanmaktır, kazanmak çabasıdır. Bunu iyi ayırt etmek lazım. Ve Türkiye gibi az gelişmiş, emperyalizmin baskısı ve sömürüsü altındaki ülkelerde, kapitalist yoldan gerçek kalkınma ve sanayileşme mümkün olmadığı için, bu kalkınma yolu kapalı olduğu için bu memleketlerdeki köylü ve kentli emekçiler, bu objektif durumdan dolayı işçi sınıfının ideolojisini benimsemeye ve işçi sınıfının öncülük ettiği sosyalist harekete katılmaya daha yatkındırlar. Hele Türkiye gibi nüfusunun yüzde 70'i köylü olan bir memlekette, ekonomisinin büyük çapta tarıma dayandığı bir memlekette köylü kitleleri ve onların sorunlarını elbette ki memleketin işçi sınıfı ihmal edemez.

Parti çalışmalarında, bu önümüzdeki aşamada partiye işçi sınıfının fiili öncülüğünü daha büyük ölçüde gerçekleştirmek birinci vazifemiz olacaktır. Binaenaleyh, buradaki arkadaşların önerdiği o fikre katılırım. Partinin yoğun çalışmalarını işçi[ler]in yoğun olduğu yerlerde toparlamak gerekecektir. Burada, zannediyorum Kastamonu delegesi olan arkadaştı, "Benim elimde işçi yok ki, partiye, ona nasıl şey yapayım, getireyim" dedi. Burada galiba işçi sınıfının tarifi ve kapsamı konusu iyi anlaşılmamış. Proletarya, işçi sınıfının tarifi, kapsamı içine tarım proletaryası da girer. Kastamonu ilinde veya onun bir ilçesinde sanayi proletaryası bulunmayabilir. Ama her halükarda mutlaka tarım proletaryası vardır. Ve binaenaleyh sanayinin

bulunmadığı veya az bulunduğu, binaenaleyh sanayi işçisinin bulunmadığı veya az bulunduğu bölgelerde, illerde ve ilçelerde de parti örgütleri faaliyetlerini tarım proletaryası üzerinde teksif etmek mecburiyetindedir. İşçi sınıfının kapsamı içine bu girer, tarım ve sanayi proletaryası. Bundan sonra tabii, işçi, proleter olmayan ama emekçi olan, doğrudan doğruya üretim ilişkileri içinde değil, fakat kapitalist pazar ilişkileri içinde sermaye tarafından sömürülen emekçi sınıfların sorunlarıyla da ilgilenir ve demin söylediğim gibi, o sorunlara da işçi sınıfı görüş açısından, ideolojisi açısından, bilimsel sosyalizm açısından çözümler önerir ve bu çözümleri iktidara geldiği zaman gerçekleştirmeye çalışır.

Bilimsel sosyalizmde sözü edilen eşitsiz gelişme kanunu yalnız çeşitli toplumlar için doğru değildir. Yani sadece çeşitli kapitalist toplumlar, birbirinden farklı hızda gelişerek, farklı gelişme seviyelerinde olmakla kalmaz. Bu eşitsiz gelişme kanunu toplumların kendi içindeki gelişmeleri için de doğrudur ve bu eşitsiz gelişme kanunu neticesindedir ki, kapitalist toplumlarda bölgesel farklılıklar meydana gelir. Daha gelişmiş bölgeler, daha az gelişmiş bölgeler farklılığı meydana gelir. Bu eşitsiz gelişme kanunu aynı zamanda örgütlerin gelişmesi için de geçerlidir. Orada da gösterir kendisini. Binaenaleyh, işçi sınıfı partisinin, yani partimizin gelişmesinde de kendisini göstermektedir ve gösterecektir. Parti, işçi sınıfının hem ideolojik, hem fiili öncülüğünü daha büyük mikyasta geliştirme aşamasına girerken, bu çaba bütün illerde, bütün Türkiye sathında aynı ölçüde, aynı hızla gelişmeyecektir. Bazı iller ve bazı bölgeler pilot bölge gibi daha hızla gelişen, adeta öncülük eden durumda olacaklar, bazı bölgeler bu gelişmeyi daha arkadan izleyeceklerdir. Ve şimdiden bu olmaktadır.

Bu işçi sınıfından kopup kopmama meselesinde bu da çok önemli bir noktadır. Bu önümüzdeki aşamalarda çalışmaların nasıl olacağı hakkında bugün İstanbul'da ve Kocaeli'nde, Zonguldak'ta işçi kardeşlerimizin yaptığı çalışmalar bize ışık tutacaktır. Hiç şüphem yok ki önümüzdeki seçimlerden sonra yeni organlar görev alınca eğitim bürosu, örgütlenme bürosu, işçi ve sendika bürosu, en çok çalışması gereken ve en çok çalışacak olan bürolardır ve bunlar örgütlenme ve eğitim meselelerini incelerken, hiç şüphe yok ki, fiilen adını saydığımız illerde başlatılmış olan yeni çalışma ve örgütlenme biçimlerini inceleyeceklerdir. Çünkü sosyalistler daima pratikten ders alır. Pratikte beliren uygulamaları teorinin ışığında inceleyip değerlendirerek onlardan sonuç çıkarır. Bu bakımdan da partimizin yeni aşamasında yapacağı çalışmaların belirtileri, başlangıçları, saydığımız illerde, işçi kardeşlerimiz tarafından şimdiden başlatılmış bulunmaktadır. Bundan sonra yapacağımız, onları inceleyip, değerlendirip, bilimsel sosyalizmin teorisinde yeni araştırmalar yaparak bir merkezi örgütlenme ve eğitim programı meydana getirmektir. Yalnız unutulmamalı ki, merkezi örgütlenme ve eğitim programı demek, bütün iller ve ilçeler için aynen tatbik edilecek aynı program demek değildir. Çünkü böyle bir program geçerli olmaz. Eğitim çalışmaları örgütlenme çalışmalarıyla ilişkin ve örgütlenmeye ve eyleme dönük bir eğitim olacağı gibi, bilimsel araştırma faaliyetleriyle beraber gitmek zorundadır.

Örgütlerimizin, mahalli teşkilatlarımızın üzerinde bilimsel araştırmalar yapmak gerekecektir. Ve eğitimin, örgütlerin niteliklerine göre çeşitlendirilmesi gerekecek-

tir. İşçilerin büyük coşkunlukta bulunduğu iller veya ilçelerdeki verilecek bir eğitim programıyla köy proletaryasının, küçük üreticilerin çoğunlukta olduğu bir ilçe örgütünde verilecek eğitim aynı olamaz. Veya öğrencilerin ve aydın kesimi dediğimiz kesimden üyelerin çoğunlukta olduğu bir ilde verilecek eğitim programı aynı olamaz. Binaenaleyh, eğitimi hem örgütlenme, hem araştırma faaliyetleriyle paralel ve birbirine ilişkin, beraberce planlanmış bir şekilde yürütmek icab edecektir.

Partinin içinde işçi sınıfının gerek ideolojik, gerekse gerçek fiili öncülüğünü sağlamak için aday üyeler için tanınan altı aylık süre de aday üyeleri bir eğitimden geçirmek, bilimsel sosyalizmin hiç değilse esaslarını onlara öğretmek, görevler vermek, görev bakımından da sınamak ve ancak ondan sonra asil üyeliğe kabul etmek gerekecektir. Bunlar eğitim ve örgütlenme konularında ele alınacak belli başlı noktalardır. Eğitim de, tekrar edeyim, biz bir politik parti olduğumuz için, daima eyleme dönüktür. Parti akademik anlamda, şu şeklî okul anlamında bir okul değildir. Eğitimde kitaplar kullanılır, kitaplar okunur, hiç şüphesiz konferanslar verilir, seminerler tertip edilir, hatta gönül arzu eder ki bir TİP okulu kurulabilsin, ama bunlar yapılsa dahi eğitim[in] daima eyleme dönük, onunla ilişkin, onunla iç içe geçmiş bir şekilde planlanıp yürütülmesi gerekecektir.

Bazı arkadaşlarımız "parti içinde ideolojik mücadele olmaz" dediler. Fakat ideolojik mücadeleden ne kastettiklerini, ne anlamda kullandıklarını açıklamadılar. Şu anlamda kastetmişlerse kendileriyle beraber değilim, ideolojik mücadele olur. Bugün önünüzde somut bir mesele var, mesela bir sosyalist devrim stratejisi, bir de milli demokratik devrim stratejisi önerisi. Bu iki önerinin aynı zamanda bu parti içinde yaşayıp, bunun münakaşası ilelebet sürdürülemez. Bu anlamda ise ideolojik mücadele olamaz *(Alkışlar)*. Çünkü bunlar birbirleriyle uzlaşmaz iki ayrı yoldur.

Asgari... bazı iyi niyetli parti üyeleri veya dışarıdan partiye sevgi duyan arkadaşlar asgari müşterekler bulsanız, asgari ortak noktalar bulsanız deniyor. Asgari ortak nokta için evvela esas temel stratejinin aynı olması lazım. Yani gayet basit bir misal vereyim: Diyelim ki hepimiz buradan kalkıp İstanbul'a gitmeye niyetleniyoruz. Amacımız İstanbul'a gitmek, onda müttefikiz. Bunda müttefik olduktan sonra şunu tartışabiliriz: elimizdeki paraya göre, imkânlara göre İstanbul'a ne kadar zamanda ulaşmak gerektiğine göre uçakla mı gidelim, otobüsle mi gidelim, Gazanfer Bilgeyle mi gidelim, bu tartışılır. Ama bir kısmımız İstanbul'a gideceğim, öbürü de Kars'a gideceğim diyorsa yahut İzmir'e gideceği diyorsa hangi asgari ortak noktayı tartışacaksınız? Ben İstanbul'a gideceğim diyorum, öbürü diyor ki ben İzmir'e gideceğim veya Adana'ya gideceğim diyor. Gideceğimiz yerler ayrı. Bunlar ayrı, bunun ortak tarafı olur mu yani? Gideceğimiz yer aynıysa o zaman oraya nasıl gideceğiz, hangi vasıtayla vesaire o tartışılır, ama gideceğimiz hedefler ayrıysa neyini tartışacağız? Adana'ya gitmekle İzmir'e gitmenin veya İstanbul'a gitmenin asgari müştereki olur mu? Asgari müştereki bulunabilir mi? İmkânsız bir şey. Binaenaleyh bu anlamda ideolojik mücadele olmaz. Olmazı da şu anlamda kullanıyorum: Yani bu anlamda bir ideolojik mücadele normal, parti demokrasisinin, fikir hürriyetinin icabı sayılmaz; o anlamda olmaz. Ama fiili durum olarak oluyor, olmazdan da onu kastediyoruz. Hani parti içi demokrasi vardır, parti içi tartışma hürriyeti vardır, parti içinde fikirlerde çeşitlenmeler olabilir, işte bu normal fikir çeşitlenmesinin, parti içi

fikir tartışmasının, parti içi demokrasinin normal bir icabı anlamında olmaz. Ama fiili bir durum olarak yaratılabilir ve yaratılmıştır. Fiili bir durum olarak yaratıldığı zaman da normal olarak kabul edilebilecek bir fikir tartışması meselesi olmadığı için onunla sonuna kadar mücadele verilir. Mutlaka mücadele verilir. Ve mücadele verildikten sonra en yüksek organın kararıyla bu stratejilerden, bu tezlerden birisi benimsenir, o benimsendikten sonra da bütün parti üyelerinin en yüksek organın kararına, çizdiği stratejiye uyması elbette ki görevi icabıdır. Milli demokratik [devrim] hareketini mahkûm etmek ile, milli demokratik stratejiyi, tezi şu anlamda, bu anlamda benimsediğini söyleyen insanları mahkûm etmeyi birbirine karıştırmamak lazım. Biz strateji olarak MDD'nin mahkûm edilmesi taraftarıyız ve kongrenin eğilimi şimdiden mahkûm edildiğini göstermiştir *(Alkışlar)*.

Bireylerin, fertlerin durumuna gelince, bu mahallî teşkilatın ve onun yetkili organlarının işidir. Her örgüt kendi üyesi bulunan böyle insanların her birinin ayrı ayrı durumunu, davranışlarını inceleyerek toptan bir karar değil, her üyenin, her ferdin tutumunu, davranışını, durumunu inceleyerek oranın yetkili organı karar verecektir. Ama tekrar ediyorum, parti içi demokrasinin tabii bir neticesiymiş gibi, bu MDD stratejisi meselesi böyle ilelebet sürdürülüp gidilemez. Dört senedir zaten tartışılıp gidiyor, bu konuda ne söylenecekse hepsi söylenmiştir, artık bu daha fazla sürdürülerek yeni bir şey ortaya çıkacak değildir. Kaldı ki, hep bildiğiniz gibi, bu bir fikir tartışması olmaktan çok öteye gitmiş, zaten fikir alanında da gördüğü görev, işçi sınıfının hareketini sınıf muhtevasından, sınıf özünden boşaltmak gayesi olmuştur, işçi sınıfının ve onun müttefiki emekçi sınıflarının hareketini kapitalizme, burjuvaziye ve işbirliği ettiği emperyalizme karşı bir hareket olmaktan çıkarıp, ancak bir artık olarak ve günden güne tasfiye edilmekte olan feodalizme doğru saptırmak olmuştur ve bu da burjuvaziye ve kapitalizme ve emperyalizme hizmetten başka bir şey değildir *(Alkışlar)*. Kaldı ki son zamanlarda bu hareket, bildiğiniz gibi, fiili tecavüz hallerini de almıştır. Şu görüş de kanaatimizce tamamen yanlıştır: Efendim, tabii böyle fiili saldırıları, kongre basmaları, daktilo makineleri çalmaları tasvip etmiyoruz, o başka, ama MDD hareketine inanmak filan o da başka. Arkadaşlar, bu baskınları yapan ve makineleri çalıp götüren insanlar kabadayı, külhanbeyi oldukları için, kişi olarak zorba oldukları için bunu yapmadılar. MDD stratejisinin bir icabı olarak yaptılar ve icabı olduğunu da dergilerinde defalarca ilân ettiler. Bunun adına da devrimci terör dediler. Dün bazı arkadaşlarımız okudular buradan, devrimcilerin vazifesidir diyor[lar], çünkü İşçi Partisinin mahallî örgütlerini de basıp onun oradan eşyalarını almak... Binaenaleyh bu baskı hareketleri böyle bireysel, terörist veya çapulcu hareketler olarak yapılmamış, bir ideolojinin teorik ve zorunlu neticesi ve uygulaması olarak yapılmıştır. Binaenaleyh ikisini birbirinden ayırmaya imkân yoktur. Bu mücadelelerden korkmamak lazımdır ve bizler hiçbir zaman korkmadık. Bu partinin en parçalanmış, en zayıf görüldüğü anlarda bizler partinin içinde sağlam ve sıhhatli, sosyalist bir birikim olduğuna inandık. Bu kongremiz o inancın bize sevinç veren bir kanıtıdır. Bildiğiniz gibi 60 ilin bu kongrede temsil edilebilmesi sağlanmıştır ki, bundan evvelki kongrelerde bu sayıya yükseltilememişti. Hem öyle şartlar altında ki, parti çökmüş, parçalanmış, bütün mali kaynakları kurumuş bir durumda görülürken, bu temsil kabiliyeti bu derece yüksek seviyede sağlanmıştır.

Bütün dünyanın işçi hareketlerine baktığımız zaman bu hareketlerin gelişme kanununun iki yönlü olduğu görülür: Bir, işçi sınıfı hareketi kendi dışındaki çevrelere, hasım güçlere, kendisini sömüren, ezen sınıfa karşı mücadele vererek arına arına daha saf, daha güçlü bir sosyalist niteliğe kavuşur. Gelişmenin diyalektik kanunu budur ve Türkiye'nin İşçi Partisi de bu kanunun dışında değildir. Ama mesele bu mücadelelerden daha güçlü, daha arınarak çıkabilmektir, Partimiz böyle çıkmaktadır. Bundan sonra da mutlaka olacaktır bu çeşit mücadeleler. Bilemem kimler arasında, hangi fikirler veya tezler üzerinde, ama kesinlikle söyleyebiliriz ki, mücadele, iç mücadele durmayacaktır. Bunu bir anlamda normal karşılarız, ama normal karşılamak şu anlamda, yani bu gelişme kanununun zorunlu bir belirtisi gibi görünüyor, o anlamda normal, ama bunun karşısında elimizi kolumuzu bağlayıp pasif kalmak anlamında normal değil. Gene bir benzetme yapmama müsaade ederseniz, dünyada ne kadar iyi bakılırsa bakılsın, iyi beslenirse beslensin, hastalanmadan büyüyen çocuk yoktur. Binaenaleyh çocuklarımız hastalandığı zaman bu anlamda onu normal karşılarız. Çocuğumuz hastalandığı zaman, eyvah dünya yıkıldı, batıyor gibi bir tavra düşersek anormal olur. Ama hastalanmadan büyüyen hiçbir çocuk yoktur diye çocuklar hastalandığı zaman da tedavisini ve bir an önce tedavisini gerçekleştirmek için elden gelen gayreti de esirgemeyiz. Hatta hastalanmaması için önceden tedbirler alırız. Sosyalist hareket için de öyle. Sosyalist hareketin birliğini ve bütünlüğünü muhafaza etmek için elden gelen gayreti göstermek, çaba sarf etmek bütün sosyalistlerin başta gelen görevidir. Ama buna rağmen mücadeleler olursa, bir sosyalist bunun karşısında da kötümserliğe, karamsarlığa, ümitsizliğe bir an dahi düşmez, çabalarını arttırarak, partiyi yolundan saptırmak isteyen ideolojilere, tezlere karşı, daha büyük bir gayretle mücadele verir ve doğru sosyalist stratejinin galebe çalmasını sağlar.

Parlamentarizm konusuna da değinildi. Seçimlerin ve parlamenter sistemin var olduğu bir ülkede, o ülkenin işçi sınıfı partisi ne seçimleri, ne de parlamenter faaliyetleri küçümseyemez. Seçimlere girmeyi, seçimlerde oyları arttırmayı, parlamentoda işçi sınıfını ve onun müttefiki emekçi sınıfları temsil edebilmeyi çok önemli, başta gelen görev sayar. Ne var ki, sosyalistlerin seçimleri ve parlamento mekanizmasını kullanmasıyla, bunları burjuvaca kullanması birbirinden ayrıdır. En basit misali, burjuva partileri, oy avcılığı suretiyle oy toplamaya başvururlar, oy avcılığı [yaparak], yani nabza şerbet vererek, her türlü vaatlerde bulunarak, her ne şekilde olursa olsun, gereğinde tazyik mekanizmasını da kullanarak, para da yedirerek vesaire oy toplamaya kalkarlar. Hâlbuki seçimlere giren işçi sınıfının sosyalist partisi oy avcılığı suretiyle oy toplamaya tenezzül etmez. Bizim tüzüğümüzün de belirttiği gibi, işçi ve emekçi kitleleri eğiterek, bilinçlendirerek, onlara daima doğruları anlatarak, daima meseleleri ve çözümleri, hiç taviz vermeden bilimsel sosyalizm açısından ortaya koyarak oylarına talip olur. Ve parlamentoyu da orada işçi sınıfının ve müttefiki emekçi sınıfların haklarını müdafaa etmek, savunmak için, egemen sınıflar partilerinin yüzlerinden maskesini düşürmek için, memleket meselelerini masaya yatırıp, teşhis etmek üzere bir forum olarak kullanmak için girer.

Partinin kullanacağı mücadele yöntemlerine gelince, elbette ki işçi sınıfı partileri her türlü mücadele şekillerini kullanmaya hazır olmalıdırlar. Ama mücadele şekilleri

ne bireylerin, ne yöneticilerin, ne de örgütlerin sübjektif tercihlerine bağlı değildir. Ne de bilimsel sosyalizmin temel ilkesi, bir ülkenin, evet, devrimci hareketi, devrimci teorisiz yürütülemez, ama o ülkenin devrimci teorisi, o ülkenin somut şartlarının somut tahlili sonucunda elde edilir. Evvela devrimin objektif şartları oluşuyor mu, oluşmuyor mu, ona bakılır. Söz konusu olan toplum, gelişmesinde hangi aşamadadır? Hangi doğrultuda gelişmektedir, hangi imkânlar vardır veya yoktur? Buna bakılır. Sübjektif tercihlere değil. Bunlara göre mücadele yöntemleri ve şekilleri tespit edilir. Küçümsedikleri, burjuva hukukunun çerçevesi, teminatı altında yapılan kongreler diye küçümsedikleri kongrelerde, halk savaşından bahsetmekle veya üniversite duvarlarına "halk savaşı" diye boyalarla yazı yazmakla, halk savaşı gerçekleşmez. Gerçek sosyalistler problemleri, içinde bulunduğumuz zaman kesiminde, gelişme aşamasında işçi sınıfının sosyalist hareketini amacına bir adım ve bir adım daha ilerletebilmek için neler yapabilirim, neler yapmak gereklidir şeklinde koyar, meselenin gerçekçi konuşu budur. Ve her halükârda işçi sınıfının müttefikleriyle beraber politik iktidara gelebilmesi için mutlaka işçi sınıfının "öncülük" durumuna getirmek ve işçi sınıfını ve müttefiki yoksul köylüyü ve destekleyicisi diğer emekçi sınıfları örgütlenmiş, bilinçlenmiş, militan bir güç haline getirmek lazımdır. Böyle bir güç haline getirmedikçe, hiçbir yoldan ve hiçbir şekilde işçi ve emekçi sınıfların iktidarını sağlamak mümkün değildir. İşçi Partisi için, bütün burjuva toplumlarındaki işçi sınıfı partileri için olduğu gibi, başlıca iki tehlike vardır: birisi işçi sınıfının sosyalist partisinin, içinde faaliyet gösterdiği burjuva sistemiyle tamamen uyuşup bütünleşmesi ve burjuvazinin kendi demokrasi iddialarında var olmasını istediği göstermelik bir işçi sınıfı partisi haline gelmesi tehlikesidir. Bundan evvel yapılan mücadele, sağa sapma ile yapılan mücadele böyle bir mücadeleydi. Partimizi gittikçe pasif, gittikçe sistemle uzlaşan ve giderek burjuvazinin de "işte, bizde demokrasi var, bak, sol, sosyalist parti de var" diye göstermelik bir parti haline gelmesi tehlikesini önlemek için yapılan bir mücadeleydi.

İşçi sınıfı partileri için kapitalist sistemlerde diğer bir tehlike de keskin devrimci lafazanlık maskesi altında işçi sınıfını maceralar ve sergüzeştlere sürüklemek tehlikesidir. Bunun üzerine de sosyalist teoride kuvvetle parmak basılır. İşçi sınıfının sosyalizm için mücadelesi uzun nefes isteyen, yürek isteyen, uzun vadede amaçları gözden kaçırmadan sebatlı, ısrarlı, programlı ve soğukkanlı bir mücadele isteyen bir harekettir. Küçük burjuva sabırsızlığına, kestirme yollar aramaya, devrimci hareket diye bireysel ve anarşist-terörist hareketlerine başvurmaya, sosyalist harekette, işçi sınıfının hareketinde asla yer yoktur *(Alkışlar)*.

Bazı arkadaşlarımız, çok az, bir iki arkadaş, rapordan memnun olmadıklarını ve birtakım bilimsel sosyalizmin sorunlarını ele almadığını belirttiler. Bu vesileyle, biz raporu hazırlayanlar, raporu nasıl gördüğümüzü açıklamak isterim. Yani bizce rapor nedir ve ne değildir? Genel Yönetim Kurullarının büyük kongrelere sunduğu raporlar, sosyalizm sorunları üzerinde bir inceleme, bir tahlil, bilimsel kitap değildir. Bu raporlar, son kongreden, o günkü, bugünkü kongreye kadar geçen iki yıl zarfındaki iç ve dış olayları ve partinin çalışma ve gelişmesini, bilimsel sosyalizm açısından değerlendiren raporlardır. Bunun içindir ki, faraza bir arkadaşın dediği gibi, efendim, küçük burjuvazinin bir tarifi yapılmamıştır raporda diyor. Yapılma-

mıştır, "sınıf"ın da tarifi yapılmamıştır. Çünkü bu rapor, bilimsel sosyalizm üzerine bir el kitabı, bir öğretici kitap değil. Sınıf nedir, işçi sınıfı nedir, küçük burjuvazi nedir? Bu değildir. Son iki senelik iç ve dış olayları ve Parti gelişmesini, faaliyetlerini bilimsel sosyalizm açısından tahlil eden, değerlendiren bir rapordur. Bu nedenle de, doğrudan doğruya rapora, milliyet nedir, milliyet sorunu nedir diye bir bölüm konmamıştır. Milliyet sorunu, son iki senenin olayları bilimsel sosyalizm açısından incelenirken, o olaylar söz konusu edilerek ele alınmış ve yazılmıştır.

Bilimsel sosyalizm, bilimsel olduğuna göre gerçeklere dayanır. Ve bugün kimsenin inkâr edemeyeceği bir gerçek şudur ki, Türkiye'nin Doğu, Güneydoğusunda sakin halkın büyük çoğunluğu Kürttür, daha az sayısı da Arap asıllıdır. Bunu Devlet istatistikleri belirtmektedir. Devletin resmî istatistiklerine göre, Doğu ve Güneydoğuda Kürtçe konuşan yurttaşlarımızın sayısı milyonları bulmaktadır. Kürtçe konuşan Türkiye Devletinin yurttaşlarının sayısı milyonları buluyorsa, bunlar bir halktır. Binaenaleyh Türkiye'de bir Kürt halkı vardır *(Alkışlar)*. Esasen tarihe bakıldığı zaman da tarihin geçmiş çağlarından beri bugüne kadar süregelmiş olan bir Kürt halkının var olduğu da görülmektedir. Bu çoğunlukla Kürt halkının, daha az sayıda Arap asıllı halkın oturduğu Doğu ve Güneydoğu bölgelerimize baktığımız zaman nasıl bir durum görüyoruz? Bir kere, kapitalizmin az gelişme kanunu sonucu olarak, bu bölgelerin diğer bölgelerden daha geri kalmış, daha fakir, daha yoksul olduğunu görüyoruz. Sadece kapitalizmin az gelişme, eşitsiz gelişme kanunu sonucu değil, aynı zamanda da, gelmiş geçmiş burjuva iktidarların, egemen sınıfların iktidarlarının ihmali sonucu da bu bölgenin geri kalmışlığının ve fakirliğinin arttığı müşahede olunur. Aynı zamanda Doğuda egemen burjuva sınıflarının genellikle halk kitlelerine karşı uyguladıkları şiddet ve baskı politikasının daha da arttırılarak, daha da katmerleştirilerek uygulandığı görülüyor. Bunun en son misali, Doğudaki, Güneydoğudaki "Komando Hareketleri" olmuştur. Silah ve kaçak suçlu aramak bahanesiyle bu hareketler yapılmıştır. Oysa memleketimizin diğer hiçbir bölgesinde kaçak silah ve kaçak suçlu aramak için böyle komando baskınları ve hareketleri kullanılmamaktadır. İşçi Partisi kurulduğu günden beri Kürt halkının, bir mezhep azınlığı olan Alevi vatandaşlarımızın ve diğer bütün demokratik hak ve özgürlükleri tanınmayan, baskı altında tutulan kitlelerin demokratik hak ve özgürlüklerinin, bu hak ve özgürlükler ve özlemler için verdikleri mücadeleyi Anayasa çerçevesi ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde desteklemiştir ve destekleyecektir *(Alkışlar)*.

Burada bir delege arkadaşım, gene aynı Kastamonu delegesiydi, Doğu için Parti hiçbir şey yapmadı dedi. Partimiz imkânları nispetinde Doğu bölgelerinin sorunuyla, Kürt halkının sorunu ile her zaman ilgilenmiştir, her zaman demokratik mücadelenin destekçisi olmuştur. Doğuda yapılan bütün mitinglere, yapılan protesto ve demokratik hak ve özgürlükler mitinglerine hiç eksiksiz katılmıştır. Bu konuda Cumhurbaşkanlığına muhtıra vermiştir. Her fırsatta Doğuda geziler yapmıştır. Son tutuklamalarda da Partinin görüşünü en açık ve en cesur şekilde bir bildiriyle kamuoyuna bildirmiştir. Sosyalistler hiçbir sorunu, hiçbir hak ve özgürlüğü, soyut, havada bir sorun olarak ele almazlar. Her şeyi bilimsel sosyalizm açısından, işçi sınıfı mücadelesinin gerekleri ve çıkarları açısından ele alırlar. Binaenaleyh Kürt halkının, Alevi yurttaşlar topluluğunun ve diğer kitlelerin demokratik hak ve özgürlükler

mücadelesini de bu açıdan ele alır. Bunun için de hem bu demokratik mücadeleleri Anayasa ve devlet bütünlüğü çerçevesi içinde sonuna kadar destekler, hem de bu hareketleri işçi sınıfının sosyalizm için mücadelesiyle bütünleştirmek çabasını gösterir ve bütünleştirmek amacı[nda]dır. Gerek Kürt halkının, gerek diğer kitlelerin demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinin başarısı da, işçi sınıfının sosyalizm için hareketinin başarısı da bu bütünleşme şartına bağlıdır. Ve bu zaferin, bu çifte zaferin başarılabilmesi için ve işçi sınıfı hareketinin bütünlüğünü ve beraberliğini, dayanışmasını muhafaza etmek, bu bütünlüğe ve beraberliğe halel getirecek, zedeleyici hiçbir şey yapmamak lazımdır, bu da en temel bir şarttır (Alkışlar).

Ve nihayet dünya ve dünya içinde Türkiye meselesi... Türkiye'de, raporda da belirttiğimiz gibi, demokratik hak ve özgürlükler için mücadele, bağımsızlık için mücadele, faşizme karşı, emperyalizme karşı mücadele ve nihayet sosyalizm için mücadele bir ve bütündür. Bir ve bütün olan, tek olan devrimci bir hareketin, bir dalganın çeşitli veçhelerinin görünüşüdür. Türkiye'de anti-emperyalist mücadele sınıf esasına oturtulmadan, sınıf mücadelesi esasına, temeline oturtulamadan yürütülemez, soyut ve havada bir mücadele [olarak] kalır. Bugün Dünyada temel çelişki, hep bildiğiniz gibi, sermaye ve emek çelişkisidir. Bu çelişki, kapitalist toplumlarda burjuva sınıfıyla proleter sınıf arasında çelişki ve mücadele olarak belirir. Sermaye[-emek] temel çelişkisi, dünya çapında kapitalist sistemle sosyalist sistem arasında bir mücadele olarak belirir. Ve nihayet sermaye-emek temel çelişkisinin bir diğer görüntüsü de, bir diğer belirtisi, tezahürü de, gelişmiş kapitalist toplumlarda azgelişmiş toplumlar arasındaki mücadele ve azgelişmiş toplumların verdiği milli kurtuluş ve milli bağımsızlık mücadeleleri, savaşları ve devrimleridir. Türkiye İşçi Partisi Türkiye'nin bağımsızlığı üzerinde, kuruluşundan beri en hassasiyetle durmuş, titremiş bir partidir. Bu hassasiyetimiz ve titizliğimiz devam etmektedir. Ama bağımsız olmak demek, dünyadaki çeşitli sistemler karşısında bir tavır almamak demek değildir. Türkiye işçi sınıfının partisi olarak TİP elbetteki işçi sınıfının hareketini, azgelişmiş memleketlerin milli kurtuluş hareketlerini ve sosyalist dünya sistemini parçalamak, yok etmek, onunla savaşmak, mücadele etmek için birleşmiş olan emperyalizm safhasındaki kapitalist dünya karşısında, sosyalist dünyanın ve sosyalist işçi partilerinin birleşmesi taraftarıdır *(Alkışlar)*. Türkiye'nin bağımsızlığı üzerinde hassasız ve titiziz, her zamanki gücümüzle savunuyoruz, ama elbette ki Türk işçi sınıfının sosyalist partisi olarak, kapitalist ve emperyalist dünyaya karşı olan tavrımızla, sosyalist dünyaya karşı olan tavrımız, dünya işçi sınıfı hareketine karşı olan tavrımız, eşit ve aynı olamaz *(Alkışlar)*.

Sanıyorum ki, böylece arkadaşların değinmiş oldukları temel meseleler üzerinde görüşümüzü belirtmiş olduk. Büyük bir umut ve sevinç içindeyim ben şahsen bu kongreyi görmekle. Bu partinin önündeki görevleri, yeni gelişme aşamasını başarıyla alacağına hiçbir kuşkum olmadan, tereddütsüz inanıyorum ve bu başarının Türkiye işçi sınıfının, müttefiki sınıfların ve demokratik mücadele veren halklarının mutlu yarınları için hepinizi içten sevgilerle selamlarım *(Alkışlar, Sosyalist Türkiye sesleri)*.

[İkinci Konuşma]

Sayın misafirlerimiz, sayın delege arkadaşlarım,

Önümüzde daha karar tasarılarının tartışılması, oylanması, tüzük değişikliğinin tartışılıp oylanması, seçimlerin yapılması gibi büyük işler varken, ikinci bir defa daha söz alarak zamanın israfına sebep olduğumdan dolayı üzgünüm. Eğer Kemal Burkay arkadaşım yaptığı o konuşmayı yapmamış olsaydı veya konuşması taşıdığı muhtevayı taşımamış olsaydı, bu konuşmayı yapmayacaktım. Fakat o konuşmadan sonra, bazı hususları açıklamayı zorunlu buldum delege arkadaşlarıma, tek taraflı bir intiba almamaları için. Şuna da üzgünüm, kanaatimce Kemal Burkay arkadaşım, asla buraya getirilmesine lüzum olmayan birtakım olayları, konuşmaları, Turgut arkadaşımın dediği gibi, dedik dediler şeklinde getirdi. Lüzumsuzdu ve öyle getirdiği için, maalesef ben de o konulara değinmek mecburiyetindeyim. Yan kuruluşlarla ilişki meselesi, ilgilenme tabirini hafif bulduklarını söylediler. Ben yalnız ilgilenme tabirini kullanmadım, ilişkiler tabirini de kullandım. Onu da hafif buldular. İlgilenme ve ilişkiler kelimesinden daha başka bir kelime kullanmak istemedim, çünkü şu endişe vardı, belki partinin DİSK'e bir müdahale etmek veya parti yöneticilerinin DİSK'e bir müdahale etmek niyetleri ve arzuları vardır intibaını doğurur diye. Parti ne DİSK'e ve ne herhangi bir yan kuruluşa müdahale etmez örgüt olarak. Kontrol de etmez. Parti kontrol etmelidir, kontrol etme mücadelesi vermelidir dediler. Bu öneriye katılmıyorum, yan örgütler ister sendika olsun, ister gençlik örgütü olsun, ister kültür dernekleri vesaire ilerici devrimci dernekler olsun, bağımsız örgüttür dedi. Tamamıyla kendisine katılıyorum. Gerek DİSK, gerek diğer yan kuruluş örgütler, örgüt olarak bağımsızdırlar, kendi organları dâhilinde karar alırlar ve bu kararlara göre, kendi örgütlerinin silsilesi meratibine göre eylemlerini yürütürler. Sosyalist partiler yan örgüt durumundaki örgütlerle ilişkiler kurmaya çalışırlar, sendikalarda, gençlik örgütlerinde ve diğer derneklerde ve örgütlerde partiye üye kazanmaya çalışırlar. O örgütlerdeki partili üyeler, o örgütlerin kendi çalışma usullerine göre, kendi organlarında çalışarak ve çalışmaları ile ön plâna çıkarak, yönetici durumuna gelmeye çalışırlar ve o örgütlerin kendi örgüt kurallarına göre ve organ kararlarına göre çalışarak, etkin üye oldukları nispette, partili oldukları için de, o örgütün organlarınca partinin çizgisinde önerilerde bulunup bu kararları kabul ettirmeye çalışırlar. Sosyalist partilerin yan örgütlerle ilişkisi budur, yoksa müdahale değildir, kontrolü değildir. Buna mukabil, elbette ki parti de bir örgüt olarak bağımsızdır, parti de çalışmalarını kendi organlarına göre, kendi tüzüğüne göre yapar ve partide parti üyesi olan, ama yan örgütlerin de üyesi veya yöneticisi olan arkadaşlar, partide çalıştıkları zaman onlar da partinin örgüt kurallarına, tüzüğüne göre hareket ederler. Biz münasebeti ve ilişkiyi böyle görüyoruz ve bunun doğru olduğuna kaniyiz.

Sonra kendilerini gerek Genel Yönetim Kurulunda, gerekse Yürütme Kurulunda birtakım talepler, teklifler ileri sürdüklerini, fakat bunların bizlerce ciddiyetle karşılanmadığını söylediler. Yan örgüt meselesinde şunu hatırlatayım ki daha Aybar genel başkan iken ve işte, bizlere Emek grubu da deniliyor, bizler de, yönetim kurulu üyeleri iken ve 3. Olağan Kongremiz'de de, yan örgütlerle ilişkiler konusunda karar alınmış olduğu için, Nihat Sargın arkadaşımız Partinin yan örgütlerle ilişkisi meselesinin tartışılmasını, bu ilişkilerin ne şekilde somutlaşacağını, yürütüleceğini,

tartışılmasını, bir karara bağlanmasını istedi, bir önerge verdi, fakat bu tartışmalar ve önergenin oylanması sonucu bu önerge reddedildi, reddedenler arasında Kemal Burkay arkadaşım ve diğer doğulu arkadaşlar da vardı. Şimdi bizi yan örgütler meselesini ciddiyetle ele almamış olmakla suçluyorlar. Sendikalarla ve bilhassa DİSK ile, onun yöneticileri ile ilişkileri geliştirme konusunda önerilerde bulunduk, ciddiyetle ele alınmadı dediler. Ne zaman bu mesele GYK'na ve MYK'na getirildi ise, Genel Başkanımız uzun uzun ayrıntılarla yaptığı temasları, görüşleri anlattı, belirtti. Katiyen bu arkadaşlardan uzaklaşmak veya bilmem yönetime almamak gibi bir eğilimimiz olmadığını, elinden gelen çabayı gösterdiğini her seferinde anlattı ve ayrıca kendilerinden biz bu çabaları gösteriyoruz, bu hareketleri yapıyoruz, sizden ricamız, siz de görüşünüz, siz de ilişkiler kurunuz talebinde bulundu. Ama DİSK'le ve DİSK yöneticileriyle ilişkileri geliştirmeye bu kadar önem verilmesini söyleyen bu arkadaşların bu ricaya uyarak, kendilerinin de ilişkileri geliştirmek yönünde bir çaba sarf ettiklerini duymadım, belki yapmışlardır. GYK'da hiçbir arkadaş "sendikacılar işçi sınıfını temsil etmez" diye bir şey söylemedi. Buraya konuşmaya çıkmadan önce, acaba benim hafızam zayıf, hatırlamıyor muyum diye, görebildiğim kadar GYK üyesine sordum, oldu mu böyle bir şey diye. Her birisi de kesinlikle, kimse sendikacılar işçi sınıfını temsil etmez diye bir şey söylemediğimi onlar da teyit ettiler.

Aynı şekilde, MDD'ci hareketin tasfiyesi konusunda, işte öyle anlaşılıyor ki, kongreden öyle bir karar geçirilmek isteniyor ki, MDD'ci üyelerin tasfiyesi isteniliyor, bu bir fikir tartışması ortamını kapamaktır dediler. Ben konuşmamda, açıkça tekrar teyit edeyim, şunu belirttim: MDD'ciler tasfiye edilmeyecektir demedim, edilecektir dedim. Ama kongrenin kararı MDD stratejisinin, partinin stratejisi ile bağdaşmayışı konusunda olacaktır. MDD'ci stratejinin parti üyeliği ile bağdaşmadığı konusunda bir karar olacaktır, eğer alırsa kongremiz. Ama, dedim, tek tek MDD'cilere geldiği zaman, hani hukukta bir kural vardır, suç toplu değildir, suç ferdidir, binaenaleyh tek tek hangi MDD'ci arkadaş tasfiye olunacak veya olunmayacak veya bir ihtar, tevbih cezası ile yetinilecek, bunu o üyelerin, mensup oldukları illerin organları, her ferdin durumunu ayrı ayrı, toptan değil, inceleyerek, tespit eder. Lüzum görürse, gerekli işlemi yapar dedim. Benim kanaatim, bizim kanaatimiz budur. Yoksa tasfiye edilmemek... buna imkân yok. Kaç defa anlattık, mesele fikir meselesi olmaktan çıktı. Elazığ'dan bir misal verdi Kemal Burkay arkadaşım, dedi ki, orada öğrenciler vardı, bunlar MDD'ciydi, ama başkanla genel sekreteri korumak için orada bulundular. Ama orada o öğrencilerin sözcüsü olan gençle, ismini de biliyordum, şimdi hatırlamıyorum, benim bir konuşmam oldu, galiba onu fark etmemişler.

En sonunda dedim ki o genç arkadaşlara, işte MDD hareketi öyle bir hale gelmiştir ki fikir mücadelesi olmaktan çıkmıştır ve bir olay anlattım. Olay şuydu: bir gece Ankara'da, MYK üyemiz Osman Sakalsız yolda iki arkadaşı ile giderken MDD'ci Dev-Genç'in mensubu bir arkadaş yolunu çeviriyor, belindeki tabancayı gösteriyor ve diyor ki, "Siz oportünistler, faşistlerden de daha düşmansınız, bu tabancanın kurşunları faşistlerden önce sizin bağırsaklarınıza boşalacaktır". Elazığ'da o demokratik devrimci genç öğrenci arkadaşa dedim ki, bak, bu safhaya geldi iş, böyle olursa

eğer, kimin işine yarar, bir strateji mücadelesi böyle bağırsaklara kurşun sıkmaya kadar giderse, bundan işçi sınıfı mı yararlanır, sosyalist hareket mi yararlanır, yoksa egemen sınıflar mı, emperyalizm mi yararlanır diye sorduğum zaman, o genç şöyle bir düşündü ve dedi ki, "Ama siz yöneticiler oportünizme devam ederseniz, e, o zaman gerekirse kurşunlar da boşalır" dedi. Şimdi arkadaşlar, nasıl işbirliği edersiniz böyle insanlarla? Oportünist diyorlar, emperyalizmin beşinci kolu diyorlar, eğer kongrede ekseriyeti alıp, yönetimi alsa idiler, onlar hiç acımasız toptan tasfiye edeceklerdi, böyle her bir üyenin durumunu inceleyerek değil. Sizi Amerikalılarla beraber şeyden kovacağız... memleketten kovacağız diye bana söylediler toplantılarda. Nasıl bir arada çalışacaksınız böyle insanlarla, bu bir fikir meselesi midir? Kongrenin kapalı olmasına gelince, MDD meselesinde bir de şu var, şimdi MDD'cilerin tasfiye edilmemesini bu kadar kuvvetle savunan Kemal Burkay arkadaşımız, MYK üyesi iken diğer iki arkadaşı ile beraber, Naci Kutlay ve Mehdi Zana arkadaşımızla beraber, bir önerge verdi, bu önergenin birkaç maddesi vardı ve bir maddesi, MDD'cilerin tasfiyesini talep ediyordu, neden bunlar Haysiyet Divanına verilerek tasfiye edilmiyor deniliyordu *(Alkışlar)*. O zaman tasfiyeye karşı biz çıktık, dedik ki, biz yönetimi devraldığımız zaman fiilî bir durumla karşı karşıya geldik. Çünkü Çankaya kongresi, o yarım kalan kavgalı kongre filân bizler yönetimi almadan önce oldu, Fatih kongresi ondan önce oldu. Bu durumda, bu hale geldikten sonra şeklî disiplin kurallarını, işleterek haysiyet divanına verilerek bu dava kazanılamaz, bu durumda, biz kendi fikirlerimizin doğru ve güçlü olduğunu teşkilata kabul ettirerek, saflara kabul ettirerek zaferi kazanırsak, ancak ondan sonra MDD'cilerin tasfiyesi söz konusu olabilir, yoksa şeklî bir işlemden başka bir şey olmaz. Onun için biz karar aldık, büyük kongre bu konuda karar alıp, karara başlayıncaya kadar meseleyi, serbestçe tartışılmasına müsaade edeceğiz, haysiyet divanlarına vererek, kaba kuvvet gösterileri müstesna, tasfiye yoluna gitmiyecegiz dedik ve gitmedik. Aslında, kongrelerde, tartışmalar ötesinde bir hürriyet tanıdık, çünkü kongrelerde, MDD'yi savunanlar bir strateji olarak savunmakla yetinmiyorlar, hakaret ediyorlar, biz yöneticileri elleri ile gösterip emperyalizmin aramızda beşinci kolları, ajanları diyorlardı. Tüzüğe yüzde yüz aykırı deyişlerdir. Bunun bir fikir tartışması ile ilgisi yoktur.

Ve biz orada, bizden olan arkadaşları da teskin ederek, aman yuhalamayın, sakın sözünü kesmeyin sakın, ziyan yok, sonuna kadar söylesinler dedik ve öyle yaptık kongreleri. Sonra bu son tekliflerini getirdiklerini söylediler. Tarafsız bir Başkanlık divanı önerisi getirdik, ciddiye almadılar dediler. Biz o kadar ciddiye aldık ki teklifi, kendilerine dedik ki somuta indirelim. Çünkü bu teklifi kabul ediyor, şunu söylüyorsunuz ki, Doğu grubu var, Emek grubu var, MDD denen grup var, Aybar'cı mı diyelim ne diyelim bir başka ufak grup da var, bunları söylüyorsunuz, bunların dışında olan hiçbir gruba mensup olmayan, aynı zamanda da kongreyi idare edebilecek yetenekte hangi arkadaşlar var? Gelin somuta indirelim, konuşalım dedik. Bu ciddiye almak demek değil midir? Ama onlar bunu kabul etmediler, evvela prensibi dediler. Prensipler somut durumlarda da, somut şartlarla konuşulur. Havada olmaz ki prensip. Prensip kararını almışsınız, [uygulamazsanız] ne olacak? Binaenaleyh gelin dedik, peki, bakalım iller içinde hiçbir gruptan olmayan diyebileceğimiz,

aynı zamanda kongreyi idare edebilecek arkadaşlar var mı, gelin konuşalım. Hayır, ona yanaşmadılar. Ondan sonra biz, işte kendilerinin tekrar geleceği, gelecekleri ve konuşacakları kanaatine vardık. Çünkü konuşuruz bunu daha dedi Naci Kutay arkadaşımız. En azından 12 saat bir zamanımız var. Ve biz o gün gece saat 10'a kadar akşam yemeği yemeden bu arkadaşlardan bir telefon gelecek de artık somut insanlar üzerinde başkanlık divanı meselesini konuşacağız diye bekledik. Gece saat 10.00'a kadar, yemek yemeden. Ama hiçbir telefon gelmedi. Biz nerelerde... onların nerede kaldıklarını bilmiyoruz, ondan sonra artık gelmezler herhalde diye Partiden ayrıldık. Daha sonra da ertesi gün gördünüz, ayrı bir liste halinde çıktılar ve birinci listede komisyonlara önerilen Doğulu arkadaşlarımız, her ne gerekçe[yle] ise, hepsi de adaylıklarını geri çektiler. Şimdi bu başkanlık divanı, herhalde kendilerince tarafsız bir başkanlık divanı addedilmiyor, öyle seçilmediği için. Peki, şimdi gözlediniz arkadaşlar, üçüncü gününde, şu başkanlık divanının tarafsız olmadığı hakkında en ufak bir şey söylenebilir mi? En ufak bir delil gösterilebilir mi? Tarafsız olmak demek hiçbir taraftan olmamak demek değildir. Bir insanın bir kanaati vardır, bir çizgiyi müdafaa eder, ama burada başkanlık divanının üyesi olarak tarafsız, herkese adil ve eşit şekilde muamele eder. Nitekim kapalı denilen o kongreler de böyle geçmiştir. Onu da hatırlatayım: Kongrelerin kapalı yapılmasına taraftar olmadıklarını ben ve diğer yönetim kurulu üyesi arkadaşlarımız ilk defa Kemal Burkay'ın ağzından duyuyoruz. Katiyen bu karara karşı bir şey söylemediler GYK'da, hiçbir eleştiri yapmadılar. Şimdi bugün işittim. Kapalı yapılmasının gerekçesini biliyorsunuz.

Ama kısaca tekrarlayayım. Biz kapalı yapmak taraftarı değildik. Olmadığımızı da ispatladık. 30'a yakın ilçe kongresini açık yaptırdık, yürütme kurulu olarak. Ama gördük ki ya maddi ve manevi baskıyla delegeler kongreden uzaklaştırılarak, İstanbul kongresinde olduğu gibi, seçimler alınıp kazanılmak yoluna gidiliyor MDD'ciler tarafından, yahut bu olmazsa Çankaya kongresinde olduğu gibi, İzmir Merkez İlçe kongrelerinde olduğu gibi kavga çıkarılıyor, baş göz yarılıyor, kongrenin yarıda kalmasına çalışılıyor. Bu durumda bizim vazifemiz mahalli kongreleri yaptırıp bu büyük kongreyi yaptırmak olduğuna göre kapalı yapılması kararını alma zorunluluğu vardı ve bu karara ne MYK'da, ne de GYK'da o zaman itiraz etmediler. Ama bu kapalı yapılan kongrelere bütün MDD delegelerini istisnasız kabul ettik, gelenleri. İçlerinde gelmeyenler oldu. Ve gelenlere de demin anlattığım gibi fikir tartışması, fikir hürriyeti sınırını çok aşan, düpedüz hakarete, suçlamaya giden ölçülerde konuşma fırsatlarını verdik. Kongreler böyle yapıldı ve bu kongreleri Emek grubu diye... böyle bir... bilmiyorum, açıkça değilse bile zımnen kınar gibi bir tavır takınılan Ankara'da bulunan arkadaşlar bunlar hepsi Emek grubundan değildi, ama çoğu onlardandı, Partiye bir kuruş yük olmadan 1800 lira vererek, 1500 lira vererek otobüsler tuttular, İzmir'e gittiler, Antalya'ya gittiler, Manisa'ya gittiler, Adana'ya, Mersin'e gittiler, Antakya'ya gittiler ve bu kongrelerin salim bir şekilde sağlanmasını sağladılar. Kongrelerin güvenliğini sağlamak suretiyle o kongrelerdeki MDD'ci delegelere sınırsız konuşma hakkı sağladılar. Ve sonra gene o başkanlık divanı vesaire vesaire meseleleri görüşmek için geldikleri zaman bize bunu söylediler. Bugünkü kongre için, Büyük Kongre için. Bu kongreye bir saldırı olursa ne olacak dedik kendilerine. Güvenlik meselesi var, Ankara ili gibi bu ilçelerde hadiseler olursa ne

olacak? Dediler ki partiye olursa saldırı, karşı koyarız, Emek grubuna karşı olursa biz tarafsız kalırız, karışmayız. Nedir bu ayırım, arkadaşlar? Ben Emek grubundan diye bilinen bir üyeyim. Sadun Aren, Nihat Sargın vesaire öyle deniliyor, Emek grubundan. Bizlere bir saldırı olduğu zaman Emek grubundan saldırı diye tarafsız kalacaklar ve karışmayacaklarmış, öyle diyorlar. Ve bu kongre o zaman salim olarak yapılabilecek miydi?

İzmit ve İstanbul illeri seçim zamanında Emek grubundan yöneticilerin elindeydi. Ve bunlar seçimlerde çalışmadı dediler. Tamamen hakikate aykırı. Ankara il yönetim kurulu başlangıçta Emek grubundan denilen yöneticilerin elindeydi. Yedek listesinden istifalar neticesi yedek listesinden girmiş iki MDD'ci istifa etti ve o kurul görevden düştü. O zaman Aybar Genel Başkandı. Ve onun yürütme kurulu vardı. O yürütme kurulu istifa eden iki MDD'ciyi de alarak bir müteşebbis heyet kurdu ve Ankara ili o müteşebbis heyetin elindeydi. O müteşebbis heyet Tarık Ziya Ekinci arkadaşımız [seçimde] kontenjan olarak listenin başına gelince kazan kaldırdı. Bağımsız aday göstermeye gitti. Ve bir protesto yazısı yazıp imza toplamaya kalktı. Ve bizim Emek grubundan olan, öyle denilen, Osman Sakalsız, Yalçın Cerit arkadaşlara imza almak için geldiler, arkadaşlar imza vermedi. Dahası var. O zamanki gene Genel Merkezce görevlendirilen İsmet Uluç arkadaşımız geldi, Osman Sakalsız ve Yalçın Cerit'e görev alır mısınız dedi. Bu arkadaşlar görev alırız seçimlerde dediler. Ama o zamanki MYK bu arkadaşlara görev vermedi. O zamanki İstanbul ili de Emek grubundan denilen yöneticilerin elinde değildi. Ve o zaman İstanbul ilinin başkanı, il başkanı şimdiki Genel Başkanımız Sayın Şaban Yıldız'dı. Şaban Yıldız arkadaşımız il başkanlığından istifa etti. Niçin? Çünkü İstanbul'da yapılacak mitinge bizlerden, benim veya Sadun Aren arkadaşımızın konuşması önerilmişti. Biz bu görevi kabul ediyorduk, mitingde konuşmayı. Ama Aybar buna karşı çıktığı için veya belki arkadaşları da karşı çıktığı için konuşturulmadık İstanbul mitinginde ve bunun üzerinedir ki Şaban Yıldız İstanbul il başkanlığından istifa etti. Şimdi bu olaylar bu kadar açık ortadayken nasıl Kemal Burkay arkadaşımız İstanbul, Ankara ve İzmit illeri Emek grubundan olan arkadaşların elindeydi ve seçimlerde iyi çalışmadılar diyebilirler. Bunun haricinde Emek grubundan olan arkadaşlar seçimlerde çalışmıştır, bize görev verilmediği halde. Ben şahsen kampanyanın başladığı Eylül 21 günü hareket ettim, Ekim 11 günü Ankara'ya geldim. İzmir ve havalisini dolaştım, oralarda toplantı yoktu, yalnız İzmir'de bir kahvede toplantı yapılıyordu. Konuşur musunuz dedi bana il başkanı, elbette konuşurum dedim. Ama beni konuşturmamak için o zamanki il saymanı arkadaş o kahve toplantısını iptal etti. Bunun üzerine Emek grubundan olmayan o zamanki il başkanı o kadar hiddetlendi ki, ben yarın bu kahve toplantısını yapacağım dedi. Kalın Behice Hanım, konuşursunuz dedi. Gösterdim, otobüs biletini aldım dönüyorum dedim. Ondan sonra da Adana'ya gideceğim, söz verdim dedim. Baktım ki çok müteessir oluyor, peki dedim, gönderiyorum otobüs biletimi geri, yarın sabah gider, akşam Ankara'ya varır, ertesi günü Adana'ya hareket ederim. Çok yorgunluk olacak, ama kalıyorum dedim. Otobüs biletini geri verdim ve İzmir ilinin ertesi akşam yaptığı kahve toplantısında konuştum. Adana'ya gittim. Adana merkezde çok büyük bir kahve toplantısı yapıldı. Bir düğün salonu kadar geniş. Orada konuştuk. Ben, Şaban Erik ve Sadun Aren

arkadaş oradan Maraş'a geçtik. Elbistan'da kahve toplantısı yaptık ve hoparlörden açık hava mitinginde konuştuk. Oradan geldim Ankara'ya. Giresun ili son kampanya haftasında Giresun'da çalışmamı istemişti. Tam bir hafta Giresun'da kalarak her gün Giresun il teşkilatının yaptığı programa göre ilçe ve köylerde konuştum. Söylemeye hacet yok -ama belki de hacet var, çünkü o kadar gerçekler değiştiriliyor kielbette ki dışa dönük konuşmalarımda ne Aybar'dan, ne bizim gruptan, ne strateji tartışmalarından bahsetmedim. Çünkü bu dışa dönük bir eylemdi, orada topraktan bahsettim, orada bizim programınızdan bahsettim *(Alkışlar)*. Partinin iç meselesini ancak partililerle, özel konuşmalarda sordukları suallere cevap olarak söz konusu ettim. Binaenaleyh Emek grubundan olan arkadaşlar bu şekilde çalışmamıştır. Bu, gerçekler ışığında katiyen doğru olmayan bir iddiadır. Dışa dönük eylem, şüphesiz dışa dönük eylem, dışa dönük eylemin aracı ne ama sormak lazım. Partinin dışa dönük eylem yapabilmesinin aracı örgüttür, örgütümüz böyle bölünmüş, öyle bölünmüş ki, kongrelerimize baskınlar yapılıyor, kafalar yarılıyor, bu hengamede dışa dönük eylem nasıl yapacaksınız? Bu[nu] bazı yerlerde de arkadaşlara bir misal verdim, o misali tekrarlayayım. Bir kumaş dokumak istiyorsunuz, çok güzel, o kumaşı dokumak için dokuma tezgâhınızın işler durumda olması lazım, dokuma tezgâhınız bozulmuş, kırılmışsa, tamire muhtaçsa, kumaş dokumadan önce tezgâhınızı tamir edeceksiniz. Partinin de dışa dönük eylem yapma aracı örgüttür. Öyle bir örgüt devraldıkki örgüt diye bir şey ortada kalmamış, sadece bu iç münakaşalardan dolayı değil, dosyalara baktığımız zaman gördük ki, seçimler dolayısıyla, her il teşkilatı merkezle ihtilafa düşmüş, yazışmalar birikmiş, yüzlerce. Evvela onları yapmakla uğraştık ve beş paramız yok, ayda 12.500 lira olan milletvekili aidatı inmiş, yalnız Hikmet İşmen arkadaşımızın verdiği 1000 lira kalmış. Ve parti böyle parçalanmış durumda göründüğü için, bağışlar vesaire azalmış. Bu şartlar görüldüğü için bu partiyi biz 10 ayda en çok ilde kongre temsilcisi seçtirebilerek, 60 ilde seçtirerek bu kongreye getirdik ve bu 10 ay zarfında, başka hiçbir dönemde olmayacak kadar merkezden arkadaşlar göndererek teşkilatları dolaştık, ilişki kurduk, bazen bir ilçe teşkilatını ayaklandırabilmek için dört defa merkezden temsilci gönderdik. İcap etti, tek bir il için. Ama bu durumda dışa dönük eylemi ve demokratik devrimcileri tasfiye etmeyeceğiz. Onlar bize ayak bağı olmakta devam edeceklerdir. Gene enerjimizi, paramızı, onlara karşı örgütlerimizi, il, ilçe merkezlerimizi korumaya hasredeceğiz, sonra da dışa dönük eylem yapacağız, bu mümkün değil, arkadaşlar. Bizim görevimiz geçici bir görevdi, biz aynı yönetim kurulundan çıkmış üçüncü yürütme kurulu idik. Bizim vazifemiz işte burada bitiyor. Mahalli teşkilatların son görevlerini yaptırmak ve partinin büyük kongresini yaptırmak. Bunu yapmış olmakla, görevimizi yapmış olduğumuza kaniyiz *(Alkışlar)*.

Sosyalist devrim kumaşını dokuyacağımız tezgâhımız tamir olmuştur. Binaenaleyh şimdiden sonra, kumaşı çok güzel dokumaya girişeceğiz, yani dışa dönük eylemlere girişmek üzere plan ve program hazırlayıp, fiiliyata başlatma yoluna gideceğiz. Zannediyorum Kemal Burkay arkadaşımın söyledikleri konular da belli başlı bunlardır.

Kemal Türkler arkadaşımın konuşmasını büyük bir sevinç ve mutlulukla dinledim, aramızda hiçbir ihtilâf yok. Kendisinin anlattığı bilinçlendirme şekli işte biz-

lerin dıştan bilinç verilir tezimizin en somut delilidir. Dıştan bilinç vermek sözünü, hadi isim vermiyeyim, o zamanki bir lider yanlış anlattı arkadaşlarımıza, dedi ki, bu aydınlar tepede oturup rahleyi tedrislerinde, sizi de rahleyi tedrislerinin dibinde tutup, size öğüt verip, sizin tepenizde, sizin adınıza boza pişirmek istiyorlar dedi. Dıştan bilinçlendirme bu demek değil, dıştan bilinçlendirme, işte Kemal Türkler arkadaşımın anlattığı şey, yani işçi sınıfının en bilinçli elemanlarını toplayıp örgütleyerek, o örgüt vasıtasıyla daha az bilinçli olan kitleleri bilinçlendirmektir. Dıştan bilinçlendirme bu demektir zaten. Binaenaleyh biz bunu yapmış olmakla, seminerler, konferanslar suretiyle teorik eğitim de vermeye gayret etmiş olmakla, dıştan bilinçlendirmenin en somut, başarılı bir örneğini vermiş bulunuyoruz. Kendiliğinden bilinçlenme meselesinde -o çok tartışılmıştır sosyalist teoride- işçi sınıfının devamlı, sürekli, kalıcı örgütleri kabul edilmez, hatta sürekli liderlik kabul edilmez. İşçi sınıfı kendiliğinden harekete gelir ve hareketler hızlandığı zaman o dönem için, kendi içinden bir lider çıkarır, o hareket o aşamayı aştıktan sonra da o lider yok olur der. Yani kendiliğinden bilinçlenme teorisi budur ve biz buna karşı, bütün gerçek sosyalistler karşı çıkıyoruz ve diyoruz ki, hayır işçi sınıfının gerek ekonomik mücadelesinde sendikal örgütü olarak örgütler olmadan, gerek politik mücadelesinde siyasi partisi olmadan isçi sınıfı bilinçlendirilip politik bir güç haline getirilemez diyoruz. Dıştan bilinçlendirme ile kastettiğimiz bu.

Parti ve DİSK ilişkilerine gelince, bu noktada da Kemal Türkler arkadaşıma katılırım, elbette ki sendikacı arkadaşların, devrimci sendikalar, sosyalizm çizgisinde sendikalar, işçi sınıfının müttefikleriyle beraber, iktidarını özleyen ve öngören sendikalar olarak yaptıkları çalışmalar sosyalist çalışmalardır. Yalnız bir noktasına iştirak etmiyoruz, müsaadeleriyle, bu örgüt partiyle DİSK arasında münasebetlerin, ilişkilerin ahenkli bir şekilde yürütülebilmesi için mutlaka DİSK'in üyeleri, yöneticileri arasından hiç değilse bazı arkadaşların partide de görev almaları lazımdır. Kendileri bir işbirliği, işbölümü yaparlar aralarında, hangi arkadaşları partinin organlarında görev alamayacak kadar meşguldür, hangi arkadaşları görev alabilirler, işbölümü yaparlar, ama herhalde sendikacı arkadaşlar, yönetici arkadaşlar, bir kısmı olsun partinin organlarında yer almalıdırlar. Ve sendikacı arkadaşlardan parti çalışmaları olarak beklenen şey, Kemal Türkler arkadaşın verdiği örnekler gibi çalışmalar değildir. Partiyi süpürmek, teksir kolunu filan çevirmek değildir. Ama herhalde, ne kadar meşgul de olsalar, hiç değilse bazı arkadaşlar üç ayda bir yönetim kuruluna gelebilecek kadar bir vakitleri vardır, en yüksek organ olan. Bu muhakkak olmalıdır ve ben ümit ediyorum ki kendileri, biz onların durumlarını bilmiyoruz, sendikaların çalışması bakımından hangi DİSK yöneticilerinin temsilcilerinin vakti müsaitse GYK'nda mutlaka üye olarak bulunmaya talip olmalıdırlar yürütme kurulu tavsiye listesinde, biz kendilerinden rica edeceğiz. Ümit ederiz ki bunu reddetmezler. Aynı şekilde yürütme kurulu, tavsiye listesinde Doğulu arkadaşlarımızı da üye olarak göstermek kararındadır ve umarız onlar da bu teklifimizi reddetmezler *(Alkışlar)*.

Kemal Türkler arkadaşım kendilerine oportünist vesaire denmesinden çok müteessir olmasınlar, bu mealde yazılıp gönderildiğini söylediği yazılar bizler tarafından gönderilmemiştir. Bizlere oportünist, Amerikan ajanı diyen çevreler tarafından

gelmiştir. Sosyalist mücahitler çok dayanıklı ve sabırlı olmak mecburiyetindedirler. Biz vicdanlarımızdan, siz de vicdanlarınızdan eminsiniz ki birer sosyalist olarak işçi sınıfının hizmetinde insanlar olarak dürüst, cesur çalışıyoruz, elimizden gelen gayreti gösteriyoruz *(Alkışlar)*. Bir gün bütün bu gelişmelerin, bu olayların tarihi yazılacaktır, şimdiden Türkiye sosyalist hareketinin tarihi yazılmaya başlanmıştır, o uzmanlar, o bilim adamları, benim hiç şüphem yok, her atılımı, her eğilimi ve bu atılım ve eğilimlerde yer alan insanları doğru değerlendireceklerdir ve bunun inancı ile ben benim şahsıma da yapılmış ve yapılagelmiş hakaretleri hiç tınmıyorum. Onlar benim üzerimden bir granit kayanın üzerinden yağmur damlalarının akıp gitmesi gibi akıp gidiyor, her halde sizin için öyledir *(Alkış ve tezahürat, Sosyalist Türkiye temposu)*.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Dördüncü Büyük Kongre: Bir Dönüm Noktası

Genel Başkan olarak örgüte ilk mesajı, 10 Kasım 1970.

Sevgili Kardeşlerim,

Dördüncü Büyük Kongremiz Partimizin gelişiminde bir dönüm noktasını belgelemiştir. Dördüncü Büyük Kongre, 10 yıllık Parti hareketinde gerçekten sosyalist bir birikimin meydana gelmiş ve bu birikimin Partimizi her türlü sapmalara ve saptırma çabalarına karşı koruyacak güçte olduğunu göstermiştir.

Çalkantılar ve iç mücadeleler dönemi büyük ölçüde artık arkada kalmıştır. Bundan böyle de meseleler çıkabilir, ama gerek kişiler, gerekse toplumlar ve örgütler için yaşama demek, ardı ardına çıkan meseleler dizisini cesaretle göğüsleyip olumlu çözümlere kavuşturmak demektir.

Şimdi birinci görevimiz 4. Büyük Kongre kararları çizgisinde Parti içi disiplini güçlendirmektir. Bu, gözü kapalı, mekanik bir şekilde uygulanan bir kışla disiplini değildir. Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halklarına karşı sorumluluğunu anlamış, Parti örgütüne inanmış sosyalistlerin bireysellikten, bencillikten, sabırsızlık ve hırçınlıktan arınmış, bilinçli ve özgürce kabul edilmiş disiplinidir. Parti içi toplantılarda, çalışma ekiplerinde, bürolarda ve organlarda tartışma ve eleştirilerin hedefi, sorunları aydınlatarak, kararlarda ve uygulamalarda birleşme ve dayanışmayı sağlayarak Parti birliğini daha güçlendirmek, Parti çizgisinde ahenkli ve toplu çalışmayı gerçekleştirmektir. Böyle bir demokratik disiplinin gerçekleştirilebilmesi, uygulamada sürtüşmesiz yürütülebilmesi için üyeler, örgüt birimleri ve organlar arasında karşılıklı itimat, arkadaşlık ve dayanışma hisleriyle birbirimize bağlanmak, tartışma ve eleştirileri kişileri karalama, kişisel hınç alma düzeyine asla düşürmemek şarttır. Bu nitelikte ve doğrultuda olmayan eleştiri ve tartışmaların Parti içi demokrasi ile hiçbir ilgisi yoktur ve mutlaka önlenmelidir.

Parti birliğini ve yukarıda kısaca niteliğini belirttiğimiz bilinçli sosyalist disiplini gerçekleştirmek ve geliştirmek için de Parti kademeleri -Merkez, iller ve ilçeler- arasındaki ve Parti organlarıyla bürolar, çalışma ekipleri ve üye safları arasındaki ilişkileri sıklaştırmak, pekleştirmek gerekir. Bu ilişkileri sıklaştırmak ve pekleştirmek tek taraflı olmayacaktır. Üst organlarla alt organlar ve organlarla diğer Parti örgütü birimleri arasında bir fikir ve karşılıklı haberleşme dolaşımını sağlamak ve bu maksatla da belirli bir yöntemi oluşturmak gerekecektir. Üst organlardan alt organlara giden karar ve direktifler, alt organlarca dikkatle incelenip değerlendirilmeli ve bürolara, çalışma ekiplerine, haftalık parti içi toplantılarda üyelere sadece duyurmakla kalmayıp, etraflıca anlatılmalı, açıklanmalıdır. İyi anlaşılmayan, tereddüt uyandıran hususlar, karar veya direktifi veren organa sorulup bilgi istenmeli ve uygulamada zorluk ve aksaklıklarla karşılanıyorsa bunlar da bildirilmelidir. Ayrıca, pratiğin, eylemin işaretini verdiğini, esinlediği yeni öneriler de ilgili organlara bildirilmelidir. Ne

var ki, bütün sorunların, önerilerin bir sonuca vardırılıp karara bağlanacağı yer ilgili yetkili organdır ve organların kararları, o organlarca değiştirilmedikçe, bağlayıcıdır.

Bizim Parti disiplini ve Parti-içi demokrasi anlayışımız budur.

Partili Kardeşlerim,

Üst organlarla alt organlar ve Parti safları arasında ilişkileri sıklaştırmak ve pekleştirmek için Genel Merkez illere muntazam aralarla temsilci göndermek, bölgesel toplantılar yapmak ve zaman zaman il temsilcilerini Merkezde toplantıya çağırmak kararındadır. İllerin de ilçeleriyle benzeri ilişkiler kurup toplantılar yapmaları gereklidir.

Parti örgütümüz bu nitelikte bir çalışma düzeyine zaman içinde gelişerek ulaşacaktır. Gerek örgütün bu çalışma düzeyine erişmesini sağlamak, gerekse bilinçli ve bilgili kadrolar yetiştirerek Partinin işçi sınıfı, yoksul köylü ve diğer emekçi kitleler içinde kök salmasını, eylemler yapmasını sağlamak için Genel Merkezimiz eğitim ve örgütlenme sorununu çalışma gündeminin birinci maddesine almıştır. Parti içi eğitim, örgütlenme ve dışa dönük eylemle birlikte düşünülüp plânlaştırılacak ve uygulanacak bir eğitim olacaktır. Bu plânlama ve somut programlaştırmalar Genel Merkezce yapılacaktır. Ayrıca Genel Merkez, mahallî örgütlere eğitimde yardımcı olmak üzere teksir edilmiş veya basılmış metinler, zaman zaman eğitimci arkadaşlar gönderecektir. Bununla beraber, illerin ve ilçelerin kendi imkânları nispetinde bu Merkezden plânlanmış eğitim çalışmalarında sorumluluk ve görev almaları, her şeyi Genel Merkezin yapmasını beklememeleri gereği, bütün örgüt kademelerince ve Partilerce iyi anlaşılmış olmalıdır.

Bu çalışmalarla bilinçli ve sağlam bir Parti örgütü meydana getirmek, kendi başına bir amaç değil, bir araçtır. Parti örgütü, bilimsel sosyalizmi işçi sınıfına özümseterek onun demokratik mücadelesini sosyalist mücadeleye dönüştürmek ve işçi sınıfını öncü politik bir güç haline getirmek aracıdır. Parti örgütü, işçi sınıfı öncülüğündeki sosyalist hareketi her türlü demokratik kitle hareketleriyle bütünleştirip güçlü devrimci bir atılımla iktidara yöneltmek aracıdır. Partimiz bu çalışmalarını; 1) Türkiye işçi sınıfı hareketinin birliğini, bütünlüğünü sürdürme ve geliştirme temel şartına bağlı kalarak ve 2) Anayasa ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde yapar.

Sözünü ettiğimiz bütün kitleler, büyüklüğü çeşitli ölçülere varan bir hareketlilik içindedir. Bu hareketlere sahip çıkmak, öncülük etmek, bu hareketleri bölükpürçüklükten kurtarıp işçi sınıfının sosyalist hareketi etrafında toparlamak, önümüzdeki dönemin mutlak gereğidir. Bu nedenlerle:

1. NATO'dan çıkılması, ikili anlaşmaların feshi, bütün yabancı üslerin tasfiyesi, yabancı şirketlerin millileştirilmesi ve millî savunma politikamızın Türkiye'nin çıkarlarına uygun, gerçek güvenliğini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, bağımsız bir dış politikanın gerçekleştirilmesi, Ortak Pazardan [ayrılınması] mücadelemize devam edeceğiz.
2. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesinin politik mücadeleye, sosyalizm için mücadeleye dönüştürülmesi çalışmalarımızı hızlandıracağız.
3. Tarım işçilerinin, topraksız köylülerin örgütlendirilmesi ve işçi sınıfı ile ittifakının sağlanması, küçük üreticilerin demokratik istek ve hareketlerinin desteklenmesi görevine önem vereceğiz.

4. Diğer bütün kol ve kafa emekçisi sınıf ve tabakaların demokratik mücadelesini destekleyecek ve bunları işçi sınıfı ideolojisine ve politik hareketine kazandırmaya çalışacağız.
5. Kürt halkına, Alevi yurttaşlar topluluğuna uygulanan ayırım gözetici muamelelere, baskı ve şiddet politikasına bütün gücümüzle karşı çıkacak, bu kitlelerin demokratik hak ve özgürlük ve eşitlik isteklerini, mücadelelerini destekleyeceğiz.

Bütün bu çalışmalarımızı daima somut durum ve sorunlara indirgeyerek, kitlelerin somut ihtiyaç ve isteklerinden hareket ederek yapacağız.

Partimizin önümüzdeki görevleri bunlardır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Atatürk'e Saygı

Basın açıklaması, 10 Kasım 1970.

Türkiye'yi saran emperyalizm kıskacının daha da daraldığı, Amerika'nın, İncirlik üssünün kullanılması ve şimdi de Boğazlar ve limanlarımız konusundaki talepleriyle Türkiye'nin güvenliğine yönelen tehlikenin daha da arttığı bugünlerde, "istiklâli tam" ilkesini kesin ve tavizsiz ortaya koymuş ve millî kurtuluş savaşımızla gerçekleştirmiş olan Atatürk'ü büyük bir saygıyla ve Türkiye'nin bugünkü durumu karşısında derinleşen bir hüzün ve endişeyle anıyoruz. Başardığı işin büyüklüğünü daha iyi anlıyoruz. Ama Atatürk'e saygımızı belirtmenin gerçek yolu, onu yıldönümlerinde anmak, saygı ve sevgilerimizi sözle belirtmek değil, "istiklâli tam"ın yeniden elde edilmesi, emperyalizmin, NATO'su, üsleri, ikili anlaşmaları, uzmanları ve on binlerce askeriyle birlikte yurdumuzdan dışarı atılması için azimli, sebatlı mücadele vermektir. Emperyalizme karşı, millî bağımsızlık için mücadele, emperyalizmin ülke içinde dayanağını, desteğini teşkil eden sınıflara karşı mücadeleyi de içerir, iki yönlü bu mücadeleyi kesin başarıya ulaştırdığımız zaman ancak Atatürk'e saygımızı gerçekten ifade etmiş oluruz.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Basın açıklaması, 12 Kasım 1970.

İstanbul'da Gıslaved fabrikasında olduğu gibi, şimdi de Adana'da işçilerin işgal ettiği Bossa fabrikasına güvenlik kuvvetleri göz yaşartıcı bombalar kullanarak girmişler, radyonun bildirdiğine göre birçok işçiyi hastanelik etmişlerdir. Dikkate şayandır ki, radyonun yaralandığını bildirdiği 27 polise ayaküstü bir tedavi yapmak yettiği halde, yaralanan 35 işçiden yalnız 14'ü bu çeşit tedavi görmüştür; 21 işçi kardeşimiz ise hastaneye yatırılması gerekecek kadar ağır yaralanmışlardır. Bu da güvenlik kuvvetlerinin kullandıkları usuller hakkında kâfi bir fikir vermektedir.

Yine Gıslaved olayında İstanbul Valisinin söylediklerini bu defa da Adana valisi tekrarlamış: "Hak kanun yolundan aranır, kanuna uymayanlar karşılarında güvenlik kuvvetlerini bulurlar" diye. Valinin ve diğer yetkililerin hatırlamaları gerekir ki, önce kendileri kanuna uymak zorundadırlar. Gıslaved'de de, Bossa'da da olaylar, işçilerin sendika seçme hürriyetini patronların ve yetkililerin engellemelerinden çıkmıştır. Sendika seçme hürriyeti ise Anayasa teminatı altındadır. İşçilerin bu hak ve hürriyetini engelleyen, onları işbirlikçi sarı sendikalara girmeye veya bu sendikalarda kalmaya zorlayanlar Anayasayı ihlâl suçu işlemektedirler. Türkiye bir hukuk devleti ise, kanun önce bu Anayasayı ihlâl edenlerin yakasına yapışmalıdır. İşçiler, yapılan kanunsuzluğa karşı bir tepki olarak işyerlerini işgal etmektedirler, tahrip ve saldırıda bulunmamaktadırlar. Anayasal hakları olan sendika seçme hürriyetini Anayasaya riayet etmeyenlere karşı korumak istenmektedirler. Yapılan asıl kanunsuzluk, olayların gerçek niteliği ve sebepleri kamuoyundan gizlenmekte, kamuoyunda yanlış bir intiba, işçiler aleyhine bir intiba yaratılmak istenmektedir. Kamuoyuna doğru bilgi vermek, olayları doğru değerlendirmekle yükümlü olan basınımızın, ajanslarımızın ve TRT'nin bu noktaya önemle dikkatini çekmek isteriz. Ve iktidara, işçilerimizin Anayasal hak ve hürriyetlerine sahip çıkma, bunları koruma hareketlerinin, Anayasaya aykırı yollardan ve zor kullanılarak bastırılamayacağını bir kere daha ihtar ederiz.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Çin Halk Cumhuriyeti Tanınmalıdır

Basın açıklaması, 14 Kasım 1970.

Sürüp giden politik kriz, "Kasım kuşkusu" tartışmaları, ekonomik sıkıntılar kamuoyunun dikkatini iç politika ve ekonomik sorunlar üzerinde toplamış bulunuyor. Oysa dış politika ile ilgili önemli sorunlar var ortada.

Üzerinde gereğince durulmadan geçip giden önemli bir olay da Çin Halk Cumhuriyetinin Birleşmiş Milletlere alınıp alınmamasının bugünlerde oylanmasıdır. Bu oylamadan kısa süre önce de Kanada ve İtalya Çin'i tanıdı. Böylece NATO üyesi olup da Çin Halk Cumhuriyetini tanıyan devletler sayısı yediyi buldu. Türkiye ise hâlâ daha bu devleti tanıyıp onunla ilişkiler kurmamakta direniyor ve Birleşmiş Milletlerdeki oylamada yine aleyhte oy kullanacağı anlaşılıyor. Türkiye'nin bu şekilde davranışının, dış politikasında Amerika Birleşik Devletlerine bağımlı olmasından başka hiçbir sebebi yoktur. 740 milyonluk bir devleti yok farz etmenin mantıksızlığı, tüm dünya politikasına zararı bir yana, Türkiye'nin bu ülke ile ilişkiler kurmasında sakınca yok, büyük yarar vardır. İhracatı arttırmamız, bunun için de geleneksel ürünlerimize -örneğin tütünlerimize- yeni pazarlar, tekstil ve diğer tüketim sanayi ürünlerimize dışta alıcılar bulabilmemiz Türkiye ekonomisinin başta gelen sorunudur. Devalüasyon bunun için yapılmıştır, ama ihracatta bir yükseliş görülmemektedir. Her iki türden ihraç maddelerimizin pazarlanması için Çin'de geniş imkânlar bulabiliriz. Sanayimiz için de Çin Halk Cumhuriyetinden, kapitalist-emperyalist ülkelere kıyasla daha elverişli şartlarla, daha ucuz fiyatla ithalât mümkün olabilir. İhracatımızın artmayışının ve ithalât zorluklarımızın belli başlı bir sebebi, gelmiş-geçmiş bütün iktidarların ille de Batı kapitalizmi ile bütünleşme arzusu ile ticaretimizi hep o kanala yöneltmek çabasıdır. Bunun sonucu olarak da, Çin gibi muazzam bir pazarı ihmal edip, esasen doymuş bulunan Avrupa pazarlarında Yunan tütünleriyle rekabet edip tütünlerimizi satmak gibi verimsiz gayretlerle zaman harcamaktadırlar.

Amerika Birleşik Devletleri bu defa Çin Halk Cumhuriyetinin Birleşmiş Milletlere girmesine karşı değilmiş, ama her "iki Çin"in de örgütte olmasını istiyormuş. Çin Halk Cumhuriyeti "Milliyetçi Çin"in örgütten çıkarılmasını şart koştuğuna göre, Amerika Birleşik Devletleri önerisi kabul edilirse, Çin Halk Cumhuriyeti yine Birleşmiş Milletlere alınmayacak demektir.

Şu "Milliyetçi Çin" konusunu da biraz deşmek gerekir. Formoza adasına sığınmış, ancak Amerikan desteğiyle ayakta durabilen Çan-Kay-Şek rejiminin 740 milyonluk Çin milletini temsil ile bir alâkası yoktur. Amerika bu ada devletini Kıta Çin'ine karşı bir tehdit ve kendi hesabına şartlar elverdiğinde bir saldırı ve istilâ üssü olarak kurdurdu ve muhafaza etti. NATO üyesi devletlerin bile birbiri ardına Çin Halk Cumhuriyetini tanımaları hem emperyalizmin bu umutlarının artık suya

düştüğünü, hem de bu nüfusu kalabalık ve devleti güçlü ülke ile ekonomik ilişkiler kurmayı kendileri için yararlı bulduklarını gösterir. "Çok yönlü dış politika" gütmekle övünen AP iktidarı Çin Halk Cumhuriyetine karşı izlediği bu iddiasıyla çelişen anlamsız ve yararsız tutumundan vazgeçmeli, Çin Halk Cumhuriyetini tanımalı ve Birleşmiş Milletlerde lehte oy kullanmalıdır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

İstanbul İl Örgütü'nün Yeniden Kuruluşu Üzerine Konuşma

İstanbul il örgütünün yeniden kurulması dolayısıyla partililere yapılan konuşmadan, 22 Kasım 1970

Türkiye'de demokratik, parlamenter sistemin aksaklıkları, eksikleri ve burjuvazinin egemenliğini -çok partili diktatoryasını- sürdürme niteliği üzerinde çok şey söylendi. Hepsi de doğruydu, ne var ki bugün durum bu çizgiyi de aşmıştır: Türkiye apaçık faşist bir uygulamanın içine girmiştir.

Faşizmin iki kesin kıstası vardır: 1) Örgütlenmiş açık teröre dayanması; 2) Bu örgütlü açık terörün işçi sınıfını, onun demokratik hak ve özgürlüklerini, politik ve ekonomik örgütlerini baş hedef alması ve bununla birlikte tüm demokratik özgürlükleri ve hareketleri ortadan kaldırması veya kaldırmaya yönelmesidir.

Faşizmin yakın tarihte iki çeşidi görülmüştür. Birincisinde çok partili parlamenter rejim bütün demokratik hak ve özgürlüklerle birlikte ortadan kalkar: Hitler Almanyası, Mussolini İtalyası, Franco İspanyası ve şimdi cunta Yunanistan'ı bunun örnekleridir. İkincisi de, çok partili parlamenter rejim -işçi sınıfı partisi hariç- bu dış görüntü olarak sürdürülür. Bu ikinci çeşitte, iktidar doğrudan bir müdahale yapmıyor tavrı takınır, ama el altından desteklediği, körüklediği, örgütlediği, silahlandırdığı güçler işçi sınıfına, tüm ilerici ve devrimcilere, demokratik mücadele veren halk kitlelerine yüklenir, gözdağı verip sindirmeye çalışır. Cunta öncesi Yunanistan'da Karamanlis demokrasisi bu çeşit bir faşizmdi.

Bugün Türkiye'de bu ikinci çeşit faşizm uygulamasına geçilmiştir. Bir yandan resmî komandolar, yani askerî komandolar doğu ve güneydoğu illerinde anayasa ve insanlık dışı usül ve muamelelerle açık bir terör uygulamasına geçmişlerdir. İşçi sınıfının ekonomik ve politik hareketi, sosyalist hareket daha gelişip güçlenince, askeri komandoların bu hareketleri bastırmak için de kullanılmak isteneceği, bunların bu çifte maksatla yetiştirilip hazırlandığı bellidir, nitekim sıkıyönetimden sonra İstanbul'a askeri komandolar getirilmiştir.

Öte yandan gayri resmî komandolar, öğrencilikle ilgi ve ilişkileri şüpheli guruplar gece yarıları silahlar patlatıp, pencere camları kurşunlayarak, baskınlar yapıp sıkıştırdıkları yerde üniversiteli gençleri vurarak ortalıkta pervasız ve küstah halde kol geziyorlar, iktidar kendisi doğrudan işe karışmayıp solcu öğrencileri sağcı öğrencilere kırdırtmak, böylece öğrenci hareketini bastırmak politikası güdüyor.

İşçi sınıfına ise iktidar önce başka bir usul uygulamak istedi. İşçi sınıfı en korktuğu güç olduğu için ona açıktan komando terörü uygulamaya cesaret edemedi. İşi kitaba uydurup sözde kanun yolundan meseleyi halletmek istedi. 274 ve 275 sayılı tadil tasarılarını B.M.M.'den geçirip ilerici, devrimci sendikaları ortadan kaldırmak, işçi sınıfının ekonomik mücadele hareketini işbirlikçi sarı sendikalar örgütü Türkiş'in tekeline ve güdümüne sokmak suretiyle işçi sınıfını kontrol ve baskı altına

almak yolunu denedi.

Bu arada A.P. iktidarı yedi defa yedi ayrı dosya ile Anayasa mahkemesine işçi sınıfımızın biricik örgütü T.İ.P. aleyhine müracaat da etti. Dosyaların hepsi de gayri ciddi bulunarak reddedildi. Parti bunlardan ve örgütlerine, toplantılarına yapılan terörist saldırılardan yılmaksızın mücadelesini sürdürdü ve sonuna kadar sürdürecektir.

Sendikal hak ve özgürlükleri anayasaya aykırı kanunlar çıkartarak kısıtlamak, yok etmek girişimine işçi sınıfımızın tepkisi sert oldu. Bu tepki üzerine -15-16 Haziran direnişi- ve de sıkıyönetimden istenilen sonuç alınamayanca, işçi hareketlerine karşı da örgütlü açık terör uygulamasına geçildi. İstanbul'da Gislaved, Adana'da Bossa olayları bunun ilk örnekleridir. Hedef her ne pahasına olursa olsun işçi sınıfımızın bilinçlenip örgütlü, etkin bir ekonomik, hele politik bir güç haline gelmesini önlemektir.

İstanbul'a askeri komandolar getirilmesini, Gislaved ve Bossa'da yer alan kanlı olayları bu açıdan görmek ve değerlendirmek gerekir. Yani örgütlü açık teröre, açıkça faşist yönetime geçiş açısından Bossa'da polis ölçüyü aştı, görevini aştı denildi. Mesele bu kadar basit değildir. Güvenlik kuvvetleri, anayasa ve bunun gereğince devletin tarafsız, düzenleyici bir aracı gibi değil iktidar-Türk-İş- patronlar üçlüsünün hınçlı, intikamcı vurucu gücü olarak iş gördü. Ve polis terörü ile birlikte Bossa'da ilk defa işçileri, yine işçilere kırdırtmak taktiği denendi.

Türk-İş'in olayın hemen ertesinde yayınladığı tehdit dolu bildiri, işçilerin haklı direnişini kırmak için bundan böyle bu usulün uygulanmak istendiğinin bir belirtisidir. Öğrenciyi öğrenciye, işçiyi işçiye, bir halk kitlesini diğerine kırdıracaksın! Gerçek güçlerini, tarihsel görevlerini bitirmiş egemen sınıfların ve iktidarlarının değişmez politikasıdır bu.

Ama işçi sınıfımız bu oyunlara gelmeyecektir. Örgütlü açık terör karşısında, faşizm karşısında sinmeyecek, gerilemeyecektir. 15-16 Haziran direnişi, Gislaved ve Bossa olayları birbirinden kopuk münferit olaylar değildir; bir bütün olarak işçi sınıfımızın haklarına sahip çıkmada, bunları korumada mücadele azminin ve gücünün göstergesidir. Haklarını kanun yolunda alsınlar demagojisiyle mesele örtbas edilemez. Anayasanın sendikal hak ve özgürlüklere ilişkin 46 ve 47. maddelerini ihlal edenler kanundan söz edemezler. Anayasayı ihlal suçunun doğurduğu tepkiler, yani işgallerin kanuna uygun olup olmadığını tartışmak bile abestir. Anayasayı ihlal edenler hesap vermek durumundadırlar.

İşçi sınıfı direnişi devam edecektir. 274 sayılı kanun uygulamada kaldıkça, 275 sayılı kanun tasarısı geri çekilmedikçe, en bilinçli ve mücadeleci işçiler işlerinden çıkarıldıkça işçiler direnecektir. İşçi sınıfımız, dayanışma ve genel grev dahil hak ve özgürlüklerine gerçekten sahip olana kadar mücadele edecekler. İşçi sınıfımızın mücadelesi, sömürünün her şekli, insanın insana kulluğunun her şekli son bulana kadar işçi sınıfının önderliğinde tüm köylü-kentli emekçilerin, tüm halkların, din ve mezhep topluluklarının eşit, özgür, kardeşçe bir arada yaşayacakları düzen gerçekleşene kadar sürecektir. Bu toplumların gelişme kanununun kaçınılmaz gereğidir. Toplumsal gelişmenin işçi sınıfına verdiği tarihsel misyondur.

Bu gereği bilmeyenlerin veya bilmemezlikten gelenlerin vay haline!

İşçi sınıfı ve onun mücadelesi tüm demokratik hak ve özgürlüklerin ve hareketlerin teminatıdır. Bütün yurtseverler, ilericiler, devrimciler, sosyalistleri faşizme karşı ve onun işbirlikçileri ve onun destekçisi emperyalizme karşı, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için güçlerimizi birleştirelim.

TÜSTAV Arşivi

Faşist Yöntemlere Hukuki Kılıf

Basın açıklaması, 6 Aralık 1970.

İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun verdiği demeç ve İstanbul'da polis şefleriyle yapılan gizli toplantılara ilişkin haberler, bu Sayın Bakanın ve mensubu bulunduğu AP iktidarının ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan kanlı olaylardan, geçirilen tecrübelerden hiç ders almadıklarını -almaları da beklenemezdi zaten- göstermektedir. Hâlâ daha baskı ve şiddet kanunlarıyla, polis tedbirleriyle toplum yapısının doğurduğu sorunları çözebileceklerini, toplumsal gelişmeleri önleyebileceklerini sanıyorlar. Kanlı olayların sorumlusu iktidarın kendisidir; toplumun tarihsel gelişmesine ters düşen politikasıdır; "tedbir" adına yaptığı basiretsiz, insafsız uygulamalardır. Yönetimi aldığından beri Anayasayı ihlâl edegelmiş bir iktidarın İçişleri Bakanının Anayasayı, demokratik özgürlükleri ağza almaya bile hakkı yoktur; samimiyetsizlik ve iğretilikle dökülüyor bu sözler onların dilinden. Sosyalist Türkiye'ye gelince, Haldun Menteşeoğlu, mensubu olduğu hükümet ve parti ve egemen sınıfların irili-ufaklı diğer partileri isteseler de, istemeseler de mutlaka ergeç gerçekleşecektir. Çünkü Türkiye'nin toplumsal gelişmesi bu doğrultudadır ve Sosyalizm tarihsel bir zorunluluktur.

"Aşırı sağ ile aşırı sol aynı paraleldedir" sözlerinin ifade ettiği cehalete ise kızmak bile elden gelmez, ancak gülünür. Menteşeoğlu'nun "aşırı sağ" dediği ve sözde karşı çıktığı nesnenin, iktidarın koruyucu koltuğu altında gelişip palazlandığını artık bilmeyen kalmamıştır. Ve "aşırı sağ" bugünkü bozuk ve esasen sağcı düzeni muhafaza etmek görevini görmektedir, Menteşeoğlu'nun iddia ettiği gibi "yıkmak" değil. Himaye ve destek görmesi de bundandır.

İşçi sendikaları, öğrenci dernekleri, işçi ve öğrenci hareketleri hakkında geniş bir rapor hazırlanmışmış! Bu rapor T.B.M.M.'nin gündemindeki baskı ve şiddet kanunlarının görüşülmesinde "dayanak olup, ışık tutacakmış! Taktik apaçık ortadadır: Çoktandır uygulanmasına geçilmiş ve kanlı, hunhar meyvelerini vermiş olan faşist yöntemlere hukuki kılıflar hazırlanmaktadır. Bu raporun da Menteşeoğlu'nun selefi Sükan'ın hazırladığı o gülünç "zehir hafiye" raporlarından farkı olmadığı görülecektir ve bu da o raporlar gibi tarihin süprüntü sepetinde yerini alacaktır.

Türkiye hızlı bir değişme ve gelişme içindedir. Hiçbir faşizan veya açıkça faşist yönetim, üzerine bir üniforma giydirilmek istensin veya istenmesin, bu gelişmeyi durduramayacaktır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Gençlik Olayları ve Kasıtlı Tertipler

Basın açıklaması, 27 Aralık 1970.

Bir hafta içinde dört gencimiz daha vuruldu. Biri öldü, üçü ölümün soğuk gölgesi altında hastanelerde yatıyor. Şaşırtıcı ve son derece üzücü olan, bu genç ölümleri kadar, kamuoyunun bir katliam halini alan bu öldürülmeler karşısında keskin bir infial duymamasıdır. Kamuoyu şu acı gerçekleri açık saçık bilmelidir:

1. Başka ülkelerde de gençlik hareketleri ve bu hareketler sırasında bazı vurulanlar, ölenler oluyor, ama hiç bir ülkede, Türkiye'de olduğu gibi, gençlerin birbiri ardına, sonu gelmeyen münferit adam öldürme olayları halinde vurulduğu, öldürüldüğü görülmüyor. Bu, Türkiye'ye has bir durum. Sadece bu durum dahi, bu vurulma ve öldürülmelerin kasıtlı, tertipli cinayetler olduğunun bir delilidir.
2. Düpedüz bir gençlik katliamı ile karşı karşıyayız, asla solcu-sağcı öğrenci gruplarının çatıştığı gençlik hareketleriyle değil! Korkunç bir şey bu. Ama aynı derecede korkunç olan bir şey daha var: bu katliamı maskelemek, niteliği değiştirilerek kamuoyuna sunuluyor. " Yine sağcı ve solcu öğrenciler çatıştı" deniliyor. Sol gençliğin katliamı kamuoyuna böyle sunuluyor ve bir bezginlik, adeta "yesinler birbirini" gibi bir ruh hali yaratılmak isteniyor. Oysa ortada gençlik gruplarının bir çatışması yok. Sokakta, otobüs durağında, bir okul veya yurtta ani bir baskınla tek tek gençlerin öldürülmesi var. Ve yirmiye yakın öldürülen gençten toplama yakın sayıda büyük çoğunluğu solcu kanattan. Bu durumda kasıtlı tertiplerin varlığını işaretliyor.
3. Solcu gençleri vuran sağcı komandoların örgütleri, [yuvalandıkları] yerler bellidir, ama ne bunlar kapatılıp dağıtılıyor, ne bunlara silah temin eden kaynaklar araştırılıp kurutuluyor, ne de katiller bulunup cezalandırılıyor. Kasıtlı tertiplerin bir delili daha.
4. "Gençlik olayları bir milli sorun oldu. Cumhurbaşkanı ile parti başkanları toplansınlar ve bir çare bulsunlar" önerisi de meseleyi açık seçik görmemektir, fikir ve kavram kargaşalığını artırmaktır. Bozuk eğitim sisteminden, toplumsal düzenden, Türkiye'de emperyalizm olgusundan doğan gençlik hareketleri bir başka konudur; gençlik katliamı, baskınlar, kurşunlanmalar bir başka konudur. Bugünün acil sorunu gençlik katliamının, silahlı baskınların durdurulmasıdır. Sokaklarda ve yurtlarda, fakülte, akademi ve okullarda can emniyetini sağlamak başta hükümetin, sonra eğitim kurumları idarelerinin baş görevi, sorumluluğudur. Bu görev ve sorumluluk bugünkü kanunlarla, mevcut güvenlik teşkilatı ve kuvvetleriyle yerine getirilebilir istenirse.

Ama artık açıkça bellidir ki, hükümet, sağcı güç ve çevreler bu görev ve sorumluluğun yerine getirilmesini istemiyorlar. İstemek şöyle dursun, gençlik katliamı-

nın kışkırtıcısı, suçlusu iktidardır, iktidarın sorumlu mevkilerdeki görevlileridir. İktidar, gençlik katliamını durdurmak değil, faşist bir yönetimin kanuni kılıflarını hazırlamak gayreti içindedir. Anti-demokratik, Anayasa dışı kanunlar Meclislerin gündemindedir. Bu durumda ülkenin uyanık kamuoyu anayasal hak ve özgürlüklerini kullanarak tepki göstermeli, iktidar üzerinde baskısını duyurmalıdır. Defalarca tekrarladığımız, belirtilerini gösterdiğimiz üzere, açık teröre dayanan faşist bir yönetime doğru hızla gidiliyor. Türkiye'nin bütün anti-emperyalist, ilerici, devrimci, demokratik, sosyalist güçleri, gölgesi ülke üzerine gittikçe koyulaşarak düşen faşizme karşı birleşmeli, direnmelidir.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Daha Bunalımlı, Daha Kuşku ve Tehlikelerle Dolu Bir Ortama Giriyoruz

Yeni yıl mesajı, basın açıklaması, 31 Aralık 1970.

İşçi ve emekçi kardeşlerim,

Bizim gibi geri kalmış yoksul ülkelerde emekçi halk kitleleri hiç bir zaman yeni yılı kutlayacak durumda olmaz. Kutlamak için maddi olanakları olmadığı gibi, gelen yeni yıllar onların geçim sıkıntısı sömürü ve baskı altındaki çilekeş yaşamlarına hiç bir olumlu yenilik, bir iyilik, bir ferahlama getirmez: Yeni yılları ancak işçi ve emekçi sınıfların sosyalist iktidarında memleketin gerçek kalkınmaya yöneldiği, halk kitlelerinin refaha ve özgürlüğe kavuştuğu ışıklı günlerde kutlayabileceğiz. 1971 yılına ise her yıldan daha bunalımlı, daha kuşku ve tehlikelerle dolu bir ortama giriyoruz.

Partimizin uzun süreden beri Türkiye'nin bugünkü politik durumuna koyduğu teşhisin doğruluğunu son günlerin olayları bir kere daha kesin olarak göstermiştir. Gerek iktidar, gerekse Türkiye İşçi Partisinden gayri muhalefet partileri, gençlik olaylarına rejimi tehlikeye sokan, memleketi bölmekle tehdit eden, aşırı sağ ve solun çatışması olarak göstermekle birleşiyorlar ve bunu, daha önceleri de belirttiğimiz gibi, Anayasal hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı kanunlara geçirterek açık terör usullerine dayanan bir faşist yönetimi veya "Yahya Han formülünde bir askeri yönetimi" gerçekleştirmek için bir gerekçe olarak kullanıyorlar. Üniversite yönetimleri de, gençlik meselesini milli bir sorun olarak ortaya sürüp Cumhurbaşkanı'nın müdahalesini, Parti Başkanlarının toplanmasına istemekle aynı eğilime katılıyorlar. Oysa son öğrenci olayları rejimi tehlikeye düşürme, memleketi bölme anlamında vahim değildir. Böyle bir şey yoktur. Gençlerin kovalanıp, bir köşeye sıkıştırılarak öldürülmesi göz yumulan bir gençlik katliamı halini alması anlamında vahimdir. Bu ise, gençlik grupları arasına ajanlar sokularak gençlik kışkırtılarak, tertipler yapılarak kasıtla yaratılmış bir durumdur. Bunda, hem faşizan hesaplarını gerçekleştirmek isteyen iktidarın, hem de ülkeyi Anayasa dışı bir yönetime götürmek isteyen iktidar dışı çevre ve güçlerin rolü olmuştur. İki polis memurunun kurşunlanması, Ankara'da bir gecede yer alan patlamalar ve bu meyanda Türk-iş Merkezine yapılan dinamitli saldırı böyle politik maksatlı tertiplerin varlığını tartışma götürmez biçimde ortaya koymuştur. Bunlar, gençlerin üzerine yüklenebilecek olaylar değildir. Bütün ilericiler ve sosyalistler giderek artan bu provokasyonlara karşı çok uyanık olmak, onları her yerde ve her zaman teşhis ve teşhir etmek zorundadırlar.

İşçi hareketlerinin, demokratik kitle hareketlerinin güçlendiği ortam ve dönemlerde egemen sınıfların çeşitli kollardan ve yollardan demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlamaya, yok etmeye, açıkça faşist bir yönetimi gerçekleştirmeye yönelmeleri olağandır. Bunun dünya tarihinde örnekleri çoktur. İşçi sınıfının ve halk kitlelerinin politik bilinçlenmesi, demokratik mücadelelerinin güçlenmesi, bu karanlık

tablonun ışıklı ve ümit verici öbür cephesidir. Biz sosyalistler, 1971 yılına büyüyen ve yoğunlaşan faşist tehlike karşısında mücadele azmimizi bileyerek ve zaferin sonunda işçi ve emekçi kitlelerde olacağına tam bir inançla giriyoruz. 1971 yılında emperyalizme ve faşizme karşı demokrasi ve sosyalizm için mücadelemiz başarılı ve hepimiz için kutlu olsun.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Huzuru Bozan Hükümettir

Demirel'in paso ihtilafı ile ilgili olarak vatandaşları vatandaşlık vazifesine davet edişi birkaç yıl önce iki yüz bin vatandaşı silahlandırmaktan söz edişini hatırlatmaktadır. Sağcı saldırganların işledikleri cinayetlerin faali bulunmayan cinayetler olarak kalması, suçun öldürenlerde değil, öldürülenlerde aranması hep aynı zihniyet ve politikanın ifadesidir. Asıl Başbakan Demirel bu zihniyet ve tutumuyla anarşiye yol açmaktadır. Çünkü, kimlerin öğrenci olup olmadığı ve pasoya hak kazanıp kazanmadığının tesbiti üniversiteye ait bir konudur.

Polisin üniversiteye girerek öğrenci ve öğretim üyelerini coplaması, silah çekmesi, ne üniversite özerkliği, ne Anayasa ile asla bağdaşmaz. Toplum polisi asayiş ve huzuru koruyucu değil, ihlâl edici baş unsur haline gelmiştir ve hükümet bu hale bir an önce son vermek zorundadır.

[Tarihsiz bu metnin üstünde elyazısıyla "Kaydetmeden Bildiriler Dos. -Cumhuriyetin sorusuna cevap-" notu düşülmüş. "Behice Boran" adı da Boran'ın olmayan bir elyazısıyla yazılmış.]

TÜSTAV Arşivi

Gençlik Olaylarını Kanlı Bir Niteliğe Büründüren, Burjuvazidir

Son gençlik olayları ile ilgili olarak Ankara televizyonunda yapılan açık oturumun özeti.

Behice Boran – Bence bu son günlerde bilhassa kınanan ve hakkında tedbir alınması ısrarla istenen bu kanlı, döğüşmeli "gençlik olayları" denen ortam istenerek yaratılmıştır. Böyle olduğu için de şimdi böyle kınamalar, tedbir istemeler bana pek ciddi görünmüyor Gençlik hareketlerinin iki yanı var, onları birbirinden ayırmak lâzım. Gençlik hareketleri Türkiye'nin bağımlı durumda olmasından, bozuk sosyal düzenden doğan huzursuzlukların, sorunların neticesi olarak beliriyor. Ve bu durumların düzelmesini istiyor Emperyalizme karşı çıktığı, bozuk düzene karşı çıktığı ölçüde desteklenir ve ben desteklerim. Ve bunlar devam edecektir. Ama, şimdi şikâyet konusu olan ve tedbir alınması istenen böyle baskınlar, vuruşlar, kaçırmalar v.s. bu ortam kanaatimce -tekrar ediyorum- istenilerek yaratılmıştır. Ortada 17 tane genç ölüsü var. Onun kadar, belki daha da fazla yaralanmalar var. Ve bunların hiçbirinin faili bulunamıyor. Olmaz böyle şey! Güvenlik kuvvetleri ve örgütleri bu derece beceriksiz değildir. Ve adi vakalarda pek alâ faillerin bulunduğunu görüyoruz. Demek ki, bu adeta devam edilsin isteniyor. Diğer taraftan mütemadiyen burada sol gençlerin beyanlarından, örgüt ve hareketlerinden bahsedildi. Ama, komando örgütleri ve kampları diye bir olgu var. Onun üzerinde durulmuyor. Kanunlara aykırı olarak kamplar kuruluyor, eğitimler yapılıyor ve 17 tane ölü listesine dikkat ederseniz, çoğu sol devrimci denen kanattandır. Ve halen, şu anda bugün hangi öğrenci yerleri işgal altındadır diye sorarsanız -yurt, fakülte, akademi olarak- ve kimlerin işgali altındadır diye sorarsanız bunlar komando denilen birliklerin, grupların işgali altındadır. Binaenaleyh böyle geceyarıları camlar kurşunlanarak sokaklarda dolaşılıyor. Yok Dil-Tarih'in önünde açlık grevi yapan gençlerin çadırı yakılıyor, kurşunlanıyor ve bütün bunların bu komando denilen gruplar tarafından yapıldığı gazetelerde yazılıyor. Ve bunlar hiç takip edilmiyor, bu kamplar kapatılmıyor. Atatürk öğrenci yurdu Mayıs'tan beri işgal altında. Atış talimleri yapıldığı gazetelerde çıkıyor. Hiçbir şey yapılmıyor. Ve bunların üzerinde durmadan, mütemadiyen sol denilen, devrimci kanat denilen gençlerin beyanları üzerinde durmak, en azından bir haksızlık oluyor. Ve bu ortam istenilerek yaratılmıştır. Ve iki amaç güdülmüştür. Birincisi, "efendim, ne yapalım demokrasi var, işte demokraside kanatlar olur, bunlar da icabında çarpışır, işte nümayişlerde ölen olur" gibi bir tavır takınan iktidar sol ve devrimci kanadı sağcı kanada kırdırma yoluna gitmiştir. İkinci bir amaç da -anladığım kadarıyla- birkaç seneden beri sözü edilen ve şimdi Meclislere getirileceği yeniden tazelenen baskı şiddet kanunlarını, Anayasa özgürlüklerini kuşa çevirecek faşizan kanunlarını, kamuoyuna kabul ettirmek için uygun bir ortam yaratmak, ortalığı velveleye yakmak, şu huzur bozuluyor, şu oluyor, bu oluyor, bu kanunlar

kabul edilsin demek. Böyle iki amaçla bu ortamın oluşmasına müsaade edilmiştir. Diğer taraftan öyle anlaşılıyor ki, iktidarın dışında da Demirel'siz ama aynı nitelikte demir ökçeli bir iktidarı oluşturmak isteyen üniformalı veya üniformasız bilmiyorum ne düşünülüyor, bazı çevrelerde gene bu ortamı istismar ederek kamuoyunu heyecanlandırmak ve böyle bir daha açık teröre dayanan, daha faşist nitelikte bir yönteme gitmek için bir ortam hazırlanmak isteniyor. İşte komünistlik, bölücülük falan bu iddialar da aynı gerekçedir. Bir memlekette gençlik hareketleriyle bilmem halk savaşlarına öncülük edildiği, oluşturulduğu, ihtilâller başlatıldığı görülmemiştir. Bu biçim olaylar büsbütün yapısal bir takım nedenlerden gelir ve daha yapısal güçlere dayanır, işgal olaylarıyla olmaz bunlar. Müsaade ederseniz hemen bitiriyorum. Yani bu tarihin neticesinde bence tedbir nedir sorusu biraz havada kalan bir sorudur. Hiç olağanüstü tedbirlere gitmeden, yeni kanunlara filân başvurmadan bugünkü kanunlar çerçevesinde ve bugünkü teşkilât ile pekâlâ bu katillerin kimler olduğu bulunup ortaya çıkarılabilir. Silah kaynakları nelerdir? Kimler temin ediyor, onun üzerinde durulmuyor. Ve silâh temin eden kaynaklar bulunup tesbit edilebilir. Ve bu anlamda bu önlenebilir, olağanüstü tedbirlere, kanunlara lüzum yoktur. Anayasa dışına zaten çıkmakta olan iktidarın ve politikasının bu yöne gitmesine hiç lüzum yoktur. Anti-emperyalist bir mücadele olaraktan emperyalizme karşı bir bağımsızlık mücadelesi olarak, bozuk düzene karşı bir mücadele olarak o devam edecektir. Onun devam etmemesi için bu durumların değişmesi lâzımdır. Son olarak şu noktaya da işaret etmek isterim. Şüphesiz, silahlı çatışmalara şiddetle karşı çıkarız. Ama hal, her hal ve şartta durum ne olursa olsun katiyen şiddet kullanılmaz, silah kullanılmaz diye bir kural yoktur. Mesele insanları silah ve şiddete başvuracak durumda bırakmamaktır. O zorunlulukta bırakmamaktır. Öyle durumlarda zorunluluk hasıl olursa insanlar icabında silah ve şiddet de kullanır.

Yönetici Oktay Ekşi'nin, gençlik hareketlerinde Maocu bir nitelik bulunduğunu iddia eden Feyzioğlu'nun Taşer ve Yalçın'dan esinlenerek sorduğu soruya Behice Boran şöyle cevap vermiştir:

Doğrusu, Maocu bir yanı olması bir dış bağlantısı olduğu anlamına gelmez. Hem demokrasi diyoruz, batı demokrasilerini örnek alacağız diyoruz, hem de Maocudur, Marksisttir filândır diye suçlamalara gidiyoruz. Bu olmaz, irtibatı daha maddi ve delillere dayanarak isbat etmek gerek, yani sırf bir fikir benzerliği var diye bir irtibat iddia edilemez. Kaldı ki sağcı kanadın irtibatı hakkında basında daha çok delil çıkmıştır.

Turhan Feyzioğlu'nun, Anayasanın sınıf mücadelesini yasakladığını ve Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerinin Anayasaya aykırı olmadığını iddia etmesi üzerine, karşılıklı tartışmalar olmuştur. Behice Boran, Anayasa Mahkemesinin 141 ve 142. maddeleri, Anayasanın komünizmi yasakladığı gerekçesine dayanarak değil, daha başka gerekçelere dayanarak iptal etmemiş olduğunu belirtmiştir. Feyzioğlu iğrenç kelime oyunlarıyla TİP'in komünist olduğunu ve komünizmi de Anayasanın yasakladığını iddia etmiş, fakat "hür demokratik rejimden yanayım" diye demagoji yapmasına rağmen, kendisinin dörtdörtlük bir faşist olduğunu ortaya koymuştur. Bunun üzerine Boran:

– Efendim, hür demokratik diye söylediğiniz rejimin iktisadi temelini soruyo-

rum. Kapitalizm dememek için demokrasi kelimesinin arkasına sığınıyorsunuz. Sistemlerden bahsetmiyorsunuz, demiştir.

Biz İşçi ve Emekçi Sınıfların Hürriyetini Savunuyoruz

Feyzioğlu'nun sosyalist düzende işçi ve köylüler dahil herkesin esir olduğunu iddia etmesini, Boran:

Sizin demagojiniz o. Ben işçi ve emekçi sınıfların hürriyetini diyorum. İşçi ve emekçi sınıfları ise milletin büyük çoğunluğudur. Sizse azınlığın, diyerek cevaplandırmıştır. Hürriyetin sadece kanunların menetmemesi demek olmadığını, ekonomik bakımdan imkân sahibi olmak anlamına geldiğini söylemiştir. Kapitalizmde işçinin ve köylünün maddi imkânı olmadığı için, kanunda tanınmış olmasına rağmen, eğitim ve seyahat hürriyetinden yararlanamadığını belirtmiştir.

Oktay Ekşi'nin gençlik hareketlerinin milli bütünlüğü zedeleyip zedelemediği konusundaki soruya B. Boran şöyle karşılık vermiştir.

Efendim, dolayısiyle buna cevap verdim. Bir memlekette olan halk savaşı, ihtilâl hareketi gençlik olaylarıyla başlamaz, gençlik olaylarından doğmaz. Yapısal sorunlardan, bozukluklardan gelir. Bu olmaz, dünyanın hiçbir yerinde bir ihtilâl hareketine, bir halk savaşına, bir anti-emperyalist mücadeleyi başarıya ulaştıracak bir harekete gençlik hareketinin, örgütlerinin öncülük ettiği, onların başardığı görülmemiştir. Memlekette zaten sınıf ayırımları var. Esasen sınıf mücadelesi var. Deniliyor ki, Anayasa yasaklıyor. İhtilâlden sonra en büyük sınıf mücadelesi aracı grevdir ve grev hakkını Anayasa tanımıştır. Sınırsız tanımıştır grev hakkını.

Boran Anayasanın komünizmi yasakladığı yolunda hiçbir açıklığın olmadığını belirterek bugün Türkiye'de mutlu bir azınlığın hâkimiyeti olduğunu ve bunun Anayasaya aykırı olduğunu söylemiştir. Feyzioğlu'nun "Komünist değiliz demenizi bekliyoruz, siz komünist olduğunuzu söyliyemezsiniz" yolundaki demagojik iddiasına karşılık Behice Boran:

Demiyeceğim... Ben, kendimin, Partimin bu memlekete neler yapılmasını istediğimiz, neler yapacağımızı, iktidara gelirse, açık-seçik söylüyorum. Buna ne lâkap takarsanız takın, ne etiket takarsanız takın. Programımız açıktır, ortadadır, söylevlerimizde, radyoda yapılan konuşmalarda, bildirilerimizi her zaman açıklıyoruz. Siz ne ad takarsanız takın, biz bununla hiç alâkadar değiliz. Biz işçi ve emekçi sınıfları ağırlığını koymak için memleket politikasına, çalışıyoruz. İktidarı için çalışıyoruz. Ve biz iktidara geldiğimiz zaman milletin büyük çoğunluğunu teşkil eden işçi ve emekçi sınıfların demokrasisi, mutluluğu olacaktır.

Feyzioğlu liderliğindeki, faşist politikacılar açık oturum boyunca, Türkiye İşçi Partisi'ne karşı bir provokasyon hareketi yürütmüşlerdir. Genel Başkan Boran, açık oturumdaki tutumuyla, Türkiye İşçi Partililerin, burjuvazinin anti-komünizm konusuna ve faşist suçlamalarına, dün olduğu gibi bugün de, pabuç bırakmayacaklarını bir kere daha göstermiştir.

Nitekim, Aydın Yalçın'ın, "Bizim Radyo"nun bir yayınından bahsederken, "Yalnız, sayın Boran'ın arkadaşı olan Zeki Baştımar, Türk Komünist Partisi..."

sözlerine Boran:

– Ben kendisini tanırım. Arkadaşı filan diyerek neyi telmih etmek istiyorsunuz?

diye cevap vermiştir. Bunun üzerine, oyununun bozulduğunu anlayan Aydın Yalçın gerilemiş ve özür dilemek gereğini duymuştur.

Daha sonra diğer konuşmacılar arasında geçen tartışmalar yeniden Feyzioğlu'nun suçlamalarına dönüşmüştür. Feyzioğlu, Türkiye'de Marksistlerin Kürtçülük yaparak, kongrelerde, yayınlarda ve afişlerde halkların özgürlüğünden bahsederek bölücülük yaptığını ileri sürmüştür. Bunun üzerine Behice Boran Türkiye'de halklar meselesini açıklamak için ısrarla söz istemişse de yönetici Oktay Ekşi "Sayın Boran'dan özür dilemeye mecburum, vaktimiz yok" diyerek söz vermemiştir.

Emek, Sayı 8, Ocak 1971

Faşizme Gidiş Mutlaka Önlenmelidir

Basın açıklaması, 8 Ocak 1971.

Türkiye İşçi Partisi uzun süreden beri kamuoyuna açıkladığı bildirileri, demeçleri, politik raporlarıyla egemen sınıfların ve onların politik partilerinin ve parlâmento dışı çevrelerinin Türkiye'de ilerici, sol akımlara karşı, bunları vurmak için bir ittifak tezgâhladıklarını ısrarla belirtmişti. Dışa bağımlı ve çarpık olarak gelişen kapitalizmin yarattığı sorunları, bunalımları şu kısıtlı, dar, biçimsel demokrasi ortamında karşılayamayan egemen sınıfların -burjuvazinin- Anayasal hak ve özgürlükleri daha kısıtlamak, rafa kaldırmak, "asayiş ve nizam" adına ülkeyi demir ökçeli bir yönetime sokmak çabası içinde olduğu açıkça görülüyordu. Son politik olaylar bu gelişmenin son safhasıdır. Faşizm, parlamenter bir kılığa büründürülmüş veya üniforma giydirilmiş şekliyle kapı ağzında boy göstermiştir. Faşizmin başlıca niteliklerinin ne olduğunu hatırlatmakta ve hatırlamakta yarar vardır:

1- Faşizm sermayeci sınıfların -burjuvazinin- demokratik hak ve özgürlüklerden çok tedirgin olduğu, demokratik ortamda egemenliğini ve yönetimini sürdürmesi zorlaştığı zamanlarda beliren bir burjuva diktatörlüğünün açık teröre dayanan en keskin biçimidir.

2- Faşizmin bütün gücü ile vurduğu baş hedef işçi sınıfıdır; bu sınıfın hak ve hürriyetleri, hareketi, örgütleridir.

3- Faşizm, işçi sınıfı ardından bütün emekçi sınıfların, halk kitlelerinin, ilerici tabaka ve grupların demokratik hak ve özgürlüklerini kısıtlar, yok eder.

4- Faşizm şoven ve ırkçı bir milliyetçiliği körükler ve buna dayanan bir şiddet ve tahakküm politikasını güder.

Türkiye'deki durumu bu dört kıstasa vurursak faşizme doğru hızlı bir gidiş içinde olduğumuz apaçık ortaya çıkar. Durumun çizdiği tablo şudur:

1- Burjuvazi işçi sınıfımızın ekonomik haklarını elde etmede sürdürdüğü başarılı mücadeleden son derece tedirgindir, hele bu bilinçlenme ve mücadelenin politik nitelik kazanmasından çok ürkmektedir.

Sermayeci sınıflar -burjuvazi- bu gelişmeleri önlemek ve işçi sınıfını kendi etki ve kontrolünde tutmak içindir ki:

Türkiye İşçi Partisine kuruluşundan beri zaman zaman ve yer yer kaba kuvvet saldırıları yapılmıştır. Parti hakkında dizi dizi dosyalar tertiplenip kovuşturmalar açılmak istenmiştir. Partiye her türlü tezvir ve iftiralarla yüklenilmiştir.

İşçi sınıfının sendikal hareketi "partiler üstü sendikacılık" çizgisinde tutulmak istenmiş, bütün işçi meselelerinin toplu sözleşme masasında çözülebileceği fikri işçilere aşılanmaya çalışılmıştır.

Bu sökmeyince ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ku-

rulup Türk-İş'in tabanını kendine çekmeye başlayınca 274 ve 275 sayılı kanunları tadil tasarıları hazırlanmış, birisi Meclislerden geçirilmiştir, öbürü geçirilmek üzere bekletilmektedir. Maksat Türkiye sendikacılık hareketini, yani işçi sınıfının ekonomik mücadelesini patronların işbirlikçisi Türk-İş'in güdümüne sokmaktır.

İşçi sınıfı 15-16 Haziran direnişiyle bu girişimlere burjuvazinin beklemediği bir güçle karşı çıkmıştır. Bunun üzerine burjuva iktidarı açık terör hareketlerine geçmiştir. Sıkıyönetimin anlamı budur. İstanbul'a özel komando birlikleri getirilmesinin, Gıslaved ve Bossa fabrikalarına buldozerlerle saldırıp işçilerin coplanmasının ve kurşunlanmasının anlamı budur. Dolaylı yollardan işçi sınıfını dize getiremeyen burjuvazi ve iktidarı açık teröre başvurmuştur.

2- Diğer sınıf ve tabakalara uygulanan baskı ve şiddet yönetiminin örnekleri de sayılamayacak kadar çoktur. Memurların keyfi nakilleri, öğretmen kıyımı, öğretmenlerin şahıslarına, konutlarına, sendika merkezlerine yapılan saldırılar, gençlik katliamı ve toprak ihtilâf ve işgallerinde hep ağaların tarafının tutulması, işçi sınıfı dışındaki sınıf ve tabakalara uygulanan baskı ve zulüm yönetiminin belirtileridir.

3- Anayasamız Türk'ün tarifini Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmaya inhisar ettirdiği halde, dil farkı gözetilmeksizin bütün yurttaşları eşit saydığı halde, yurttaşlarımız olan ve sayıları milyonlara varan Kürt halkına ırkçı şoven bir milliyetçilik anlayışı ile baskı yapılmakta, Anayasa ve insanlık dışı muameleler reva görülmektedir. Kürt halkının Anayasanın tanıdığı demokratik özgürlüklerden, eşitlikten yararlanması önlenmektedir.

Kısaca özetlediğimiz bu hususlar yukarıda tarifini verdiğimiz faşizmin niteliklerine tıpatıp uymaktadır. Şimdi Meclislerden geçirilmesi tasarlanan sözde "tedbir" kanunlarıyla, bu konuda ana ve muhalefet partilerini birleştirme çabalarıyla ve boyuna sözü edilen "Yahya Han" veya "Yunanistan cuntası" formülleriyle daha sistemli, daha açık ve kanunlarla veya askeri otoriteyle meşruiyet kazandırılmış bir faşist yönetim gerçekleştirilmek istenmektedir.

Cumhurbaşkanının yaptığı temasların amacı ve niteliği budur. Milli Güvenlik Kurulu Anayasanın tanımladığı "millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirir" bir kurul olmaktan çıkmış, bütün ülke sorunlarını ele alıp ülkeyi doğrudan yönetmeye yönelmiş bir kurul haline gelmiştir. Egemen sınıflar ve onların çeşitli partileri ve iktidar heveslisi çevreleri açık bir faşist yönetimi getirecek olan sözde tedbirler üzerinde mutabıktırlar. Aralarında tartıştıkları ve çekiştikleri husus, bunun nasıl, ne biçimde gerçekleştirileceğidir. Cumhurbaşkanının AP iktidarının getireceği ve açıkça faşist yönetimi gerçekleştirecek kanunları muhalefet partilerinin desteklemesini istediği anlaşılmaktadır. İkinciler ise Demirel'in çekilmesinde ısrar etmektedirler. Parlâmento içi bir anlaşma gerçekleşmezse, şu veya bu biçimde üst kademeden bir askeri yönetim söz konusu edilmektedir. Her üç halde de yönetimin ortak niteliği Anayasal hak ve özgürlükleri iyice kısıtlamak, hatta yok etmektir; işçi sınıfı hareketini ve onunla birlikte tüm demokratik hareketleri ve özgürlükleri bastırmaktır.

Biz Türkiye İşçi Partililer, sosyalistler, Anayasal hak ve özgürlükleri kısıtlayacak,

demokratik ortamı daha da daraltıp yok edecek parlamenter kisveye büründürülmüş veya üniforma giydirilmiş otoriter -açık deyimiyle faşist- yönetime karşıyız. Bizim ve tüm ilerici, yurtsever güçlerin ve örgütlerin görevi, "bu faşizm tehdidine karşı bütün demokratik özgürlüklerimizi ve bütün gücümüzü kullanarak direnmek, "Hayır" diyen sesimizi duyurmak, halkoyunu aydınlatıp harekete geçirmektir. Anayasaya sahip çıkıp demokratik hak ve özgürlüklerimizi sonuna kadar savunmak günü gelmiştir. Egemen sınıflar, onların Partileri ve iktidar heveslisi çevreleri tarafından çeşitli şekillerde tezgâhlanan açık teröre yönelik faşizm mutlaka önlenmelidir.

Türkiye İşçi Partisi faşizme karşı, demokrasi için mücadele kampanyası açmaktadır. Bütün ilerici, yurtsever güçleri kendi alanlarında, kendi güçleriyle "Faşizme Dur!" deme mücadelesine çağırıyoruz. Partimiz öteden beri emperyalizme ve faşizme karşı güç birliğinin, cephe birliğinin somut hedefler etrafında oluşabileceğini ileri sürmüştür. Bugün çok somut bir hedef belirmiştir: Açıkça faşist bir yönetimi gerçekleştirme çabaları. Faşizm mutlaka önlenmelidir. Bu, biz sosyalistlerin ve tüm ilerici, yurtsever güç ve örgütlerin tarihsel görevi, sorumluluğudur. Faşizme karşı mücadele, aynı zamanda onun destekleyicisi emperyalizme karşı da mücadeledir.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Faşizm Canavarı Yaşama Olanağı Bulamayacaktır

İstanbul il örgütünün "Faşizme Hayır!" kampanyasıyla ilgili olarak düzenlediği toplantıdaki konuşmanın özetini veren basın açıklaması, 17 Ocak 1971.

Türkiye'de öteden beri ilerici, sol, sosyalist akım ve hareketleri bastırmak, engellemek için "aşırı uçlar" edebiyatı yapılır durur. Bu konum son haftalarda özellikle kıyasıya işlenir oldu. Sureti haktan, tarafsız görünmek endişe ve çabasıyla durmadan aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız denir. Ama dikkat edilirse, uygulamada, pratikte, sağ sınırsız bir müsamaha görür. Çünkü iktidar kendisi sağdadır. İktidarın ve burjuva partilerinin dayandıkları egemen sınıflar, büyük ticaret ve sanayi burjuvazisi, büyük toprak sahipleri sınıfı sağın ta kendisidir. Sağcılık, dinsel yobazlık, lâikliğe karşı çıkmak değildir, bu sağcılığın ideolojik alanda belirtisi, ifadesidir ancak. Sağcılık, sömürücü kapitalist düzeni sürdürmek, sermayeci sınıfların egemenliğini ve çıkarlarını sürdürmek istek ve çabasıdır; bunu başarmak için de politik iktidarı bu amaca yönelik olarak kullanmaktır.

Son haftalarda gördüğümüz durum artık hem sağa, hem sola karşıyız diyerek "sureti haktan" görünmek taktiğinin bile büyük ölçüde bir yana bırakıldığıdır. Çeşitli üst makamların ve politikacıların verdikleri demeçlerde "aşırı sol" rejimi tehdit etmekle, memleketi bölmek istemekle suçlanmaktadır. Bunun delili olarak da öğrenci çatışmaları ileri sürülmektedir.

Partimiz defalarca belirtmiştir ki, sağ-sol mücadeleleri aslında bu düzeni değiştirmek isteyen işçi sınıfı ve diğer kol ve kafa emekçisi sınıf ve tabakalarla, bu sömürü düzenini sürdürmek isteyen sömürücü egemen sınıflar arasındaki mücadeledir. Bu mücadele belirli ölçülerde gençlik hareketlerine ve özellikle fikir -ideoloji- alanına yansımaktadır. Gençliğin silâhlanması, vurulup öldürülmesi durumu ise -yine defalarca belirttiğimiz gibi- iktidar ve iktidar heveslisi bir takım çevreler tarafından istenerek yaratılmış bir durumdur.

[...]

Bölücülük suçlamaları baştan beri sosyalistlere, Partimize karşı yapılagelmiştir. Türkiye'nin sınıflı bir toplum olduğunu söylediğimizde, sınıf ilişkilerinin sömürü düzeninin içyüzünü ortaya serdiğimizde "Bunlar milleti bölüyorlar, millî bütünlüğü bölüyorlar, Anayasa sınıfları ve sınıf mücadelesini reddetmiştir, yasaklamıştır" avazeleri yükseldi. Ve bu konu ile ilişkin olarak da, daha sonraları "Anayasa sosyalizme kapalıdır" cahilane iddiaları ileri sürüldü. Partimiz Anayasanın tutarlı, sistematik tahlillerini yaparak, keskin ideolojik mücadele vererek bu geçersiz ve budalaca iddia ve suçlamaları çürüttü.

Şimdi de bölücülük iddiaları ve suçlamaları Kürt halkı konusunda ileri sürülüyor. Türkiye'de Türkiye Cumhuriyeti Devletinin vatandaşları bulunan Kürt halkının varlığından söz etmek, iktidarın uyguladığı ayırım gözeten politikayı, baskı ve

şiddet politikasını eleştirmek, buna karşı çıkmak, demokratik hak ve özgürlüklere riayeti istemek ve bu amaçla yapılan demokratik hareketleri -örneğin üç yıl önceki "Doğu Mitingleri"ni- desteklemek bölücülükmüş. Bu kadar ters, gülünç, budalaca iddialar karşısında en azından şaşmamak, infial duymamak elden gelmiyor.

Devletin resmî istatistiklerine göre, 1960'ta Kürtçe konuşan yurttaşların sayısı 2,5 milyonu aşkındır. Son sayımın sonuçlarını henüz bilmiyoruz. Ama 10 yılda bu sayının bir iki milyon daha aşmış olması gerekir. Millî Eğitim Bakanlığının yayınladığı İslâm Ansiklopedisinde Kürtler maddesi 25 sayfa tutuyor. Burada verilen bilgiye göre Kürtlerin tarihi milâttan öncesine kadar uzanıyor ve bütün Osmanlı İmparatorluğu dönemini kapsıyor. Türkçe diğer ansiklopedilerde de bu konu yer alıyor.

Sayıları milyonları bulan, sosyolojik ve etnolojik özelliklere ve uzun bir tarihe sahip bir nüfus kesimine ise ancak halk denir, bu halde cemaat, grup denemez.

Yurttaşlarımız olan bu Kürt halkına yapılagelmiş haksız muamelelerin, baskı ve şiddet uygulamalarının örnekleri pek çoktur. Geçen yaz kaçak suçlu ye silâh arama bahanesiyle Doğu ve Güney-Doğu illerimizde uygulanan askerî komando harekâtı bu sorunu ön plâna çıkarmış, aktüel hale getirmiştir. Birkaç gün önce gazetelerde çıkan haberler askerî komando hareketlerine yeniden başlanıldığını bildiriyordu. Anayasanın tanıdığı hak ve özgürlüklerin, demokrasinin, eşitliğin savunucusu olan; sömürünün, baskı ve şiddet politikasının her türlü şekline karşı çıkan Partimiz bu uygulamalara da karşı çıkmıştır ve çıkmaya devam edecektir. Bu bizim şerefli görevimizdir. O zaman, Partimiz (6 Temmuz 1970) memleketin durumu ve yapılması gereken işler hakkında devletin başı olarak Cumhurbaşkanına bir muhtıra vermiş ve bu muhtırada Kürt halkı sorununu da ele almıştır.

[...]

Görülüyor ki, devlet bütünlüğünü zedeleyici, bölücü tutum ve davranışta olan biz değil, iktidardır, ırkçı-şoven bir milliyetçilik güdenlerdir. Hele bazı çevrelerin küstahça ileri sürdüğü, Doğu'da Şeyh Sait isyanı gibi bir isyan, bir kargaşalık istediğimiz suçlamaları, bu suçlamalara yeltenenlerin düpedüz bir provokasyonunun, bir tertibinin ifadesidir. Ne işçi sınıfının ve partisinin, ne de Kürt halkının isyan ve karışıklıklarda bir çıkarı, bir yararı yoktur. İsyan ve karışıklığı ancak, baskı ve şiddet politikasını açık bir zulüm yönetimine çevirmek, işçi ve emekçi sınıfların demokratik mücadelesini, sosyalist hareketini ve tüm demokratik hak ve özgürlükleri bastırmak için bir bahane olarak kullanmak amacında olanlar ister. İşçi sınıfı, onun partisi TİP ve yurttaşlarımız olan Kürt halkı bu provokasyon ve tertiplere gelmiyecektir. Bir tuzak hazırlamaya niyetli iseler, şimdiden bildirelim ki, kendi hazırladıkları tuzağa kendileri düşecektir.

Türkiye'nin Amerikan uyduluğundan çıkarılıp başka bir uyduluğa sokulmak istendiği yolundaki iddia ve suçlamada aynı derecede mesnetsiz, geçersiz, budalaca bir iddiadır. Bu ancak, bu iddiada olanların kendi uyduluk şartlanmalarını, Türkiye'nin hiçbir tarafa uydu ve bağımlı olmaksızın, hür ve bağımsız yaşayabileceğine inanmadıklarını gösterir. Kendi inançsızlıklarının, köle zihniyetlerinin bir ifadesidir.

İşçi sınıfımız ve onun sosyalist partisi TİP demokratik mücadelesine, sosyalist hareketi geliştirmeye devam edecektir. Tüm ilerici sınıf ve tabakalar, halk kitleleri ve bu arada yurttaşlarımız olan Kürt halkı demokratik hak ve özgürlüklerine sahip

çıkmaya ve bu uğurda mücadele vermeye devam edecektir. Anayasayı rafa kaldırma, demir ökçeli faşist bir yönetimi gerçekleştirme çabaları ve eğilimleri mutlaka durdurulacak, yok edilecektir. 1971 Türkiye'sinde faşizm canavarı dirilme ve yaşama olanağı bulamayacaktır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Anayasa Çizgisinde Birleşilmesi, Bu Çizginin Savunulması Zorunludur

Basın açıklaması, 25 Ocak 1971.

SBF Öğrenci Yurdunda geçen hunhar, kanlı olaylar bir defa daha şüpheye mahal bırakmayacak şekilde göstermiştir ki, toplum polisi ve genellikle güvenlik kuvvetleri iktidar tarafından devletin tarafsız asayiş gücü olarak değil, açıkça taraf tutan bir zulüm vasıtası olarak kullanılmaktadır. Öğrenciler ne şekilde hareket etmiş olurlarsa olsunlar, polisin SBP yurdunu basıp her şeyi tahrip etmesi, eline geçirdiği kız-erkek bütün öğrencileri amansızca dövüp yaralaması, küfür etmesi, devletin bir güvenlik gücü olarak polisin görev ve sorumluluğu ile asla bağdaşamaz. Polisin görevi ancak saldırganları tesirsiz bırakıp suçluları adalete sevk etmektir. Toplum polisi ise kanun ve insaf tanımayan bir zulüm makinesi haline gelmiştir.

Ankara Valisinin ve Emniyet Müdürünün Fakülte yetkililerine, Dekana yaptıkları muamele, bu makamların yetki sınırlarını ne kadar aştığını, olaylarda ne kadar taraf tutarak ve kanunsuzluklara müsamaha ederek hareket ettiklerini göstermektedir.

Polis ve idari makamlar, 27 Mayıs öncesi öğrenci olaylarında polisin benzer davranışları hakkında sonradan Yüksek Yargı organlarının verdiği kararları tüm[den] unutmuş görünüyorlar.

Bu biçim davranışlarla silâhlı öğrenci olayları önlenmiş değil, kışkırtılmış oluyor. "Tedbir" diye getirdikleri ve getirecekleri bu ise, bu açıkça kanunsuz bir terör idaresidir, faşizmdir.

Olayların baştan sona seyir şekli bir tertibi açığa vurmaktadır. Bir öğrenci yurdundaki seçimlerde olay çıkması beklenmiş, olay çıkartılmış ve hazır bekletilen polis bunu bahane ederek bütün hışmıyla SBF öğrenci yurduna ve öğrencilere yüklenmiştir. Bu olayda da sağcı komandoların polisle birlikte tedhiş hareketine katılması ve bunun önlenmemesi dikkat çekicidir. Öyle anlaşılıyor ki, Millî Güvenlik Kurulunun bildirisi sağcı faşist teröre cesaret vermiştir. Gittikçe vahimleşen bu durumda bütün ilerici güçlerin faşist uygulamalar karşısında birleşmesi zorunludur. Aradaki ayrılıklar ne olursa olsun, bugün, Anayasa çizgisinde birleşilmesi ve bu çizginin savunulması zorunluluğu vardır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Onuncu Yili Tamamlarken

13 Şubat 1971 günü Türkiye İşçi Partisi kuruluşunun onuncu yılını tamamlıyor. On yıl, bir toplumsal hareketin temel niteliklerini, ana çizgilerini ortaya çıkaracak kadar uzun bir süredir. TİP ise, diğer burjuva partileri gibi herhangi bir parti değildir, bir toplumsal hareketin, bir ideolojik akımın politik örgütlenme düzeyinde yansımasıdır, ifadesidir.

TİP'in on yıllık tarihine baktığımız zaman gördüğümüz belirgin bulgu, Partinin işçi sınıfımızın partisi olma niteliğinin kesintisiz gelişmiş, güçlenmiş olmasıdır. Kuruluşundan bir yıl sonra sosyalistlerin parti kadrolarında gittikçe artan sayılarda yer alması, 1964 İzmir Kongresinde kabul edilen parti programı, bu programın hazırlanışında -ve kabulünden sonra- işçi sınıfının öncülüğü konusunda verilen ideolojik mücadele ve bu mücadeleyi işçi sınıfı öncülüğünü savunanların kazanması, Partinin ideolojisi paralelinde ve partili sendikacılarca DİSK'in kuruluşu ve hızlı gelişmesi, önce Parti dışında başlayıp sonra parti içine yansıyan, Milli Demokratik Devrim stratejisi adı altında cisimleşen küçük burjuva sosyalizmine karşı verilen başarılı mücadele ve bu akımın partiden kesin tasfiyesi, Partiyi mevcut burjuva düzenle uyumlaşan, "ehlileşmiş" bir sosyal demokrat parti haline getirmeye yönelik sağ sapmaya karşı yürütülen ve kazanılan mücadele, bu mücadelede varlığı kesin olarak ortaya çıkan sosyalist devrimci birikim ve genç kadrolar, ve nihayet, 4. Büyük Kongre, bu kongrede alınan kararlar, Kongreden bu yana kısa sürede başlatılan örgütlenme ve eğitim çalışmaları ve yurt çapında yürütülen "Faşizme Hayır!" kampanyası, Partinin on yıllık sosyalist gelişme ve güçlenmesinin belli başlı menzil işaretleridir.

Türkiye İşçi Partisi işçi sınıfının öncü kesimini temsil etme, işçi sınıfının ideolojik öncülüğünü gerçekleştirme görevini de başarıyla yapmıştır. İşçi sınıfının öncülüğünü cisimleştiren Parti, toplumun bütün sorunlarına bilimsel sosyalizm açısından doğru teşhisler koyup, mevcut şartlar ve toplumsal gelişme aşamasında en ileri, en geçerli çözümler önererek ve bunları toplum katlarına, kamuoyuna kabul ettirerek bu öncülüğü yerine getirir. TİP bunu başarmıştır. Emperyalizm sorununu TİP ilk defa bütün çıplaklığı ve ayrıntılarıyla ortaya sermiş, emperyalizme karşı mücadeleyi -hedefin Amerikan emperyalizmi olduğunu da ilk günden belirterek- TİP açmış ve geliştirmiştir. NATO, üsler, ikili anlaşmalar, yabancı sermaye ve şirketler, Ortak Pazar konuları bu mücadelenin birer parçası olarak işlenmiş, açığa kavuşturulmuş, kamuoyuna mal edilmiştir. Sosyal sınıflar, sınıf mücadelesi, işçi sınıfı öncülüğü, sınıfsal ittifaklar, sınıf iktidarları konularını da ilk Türkiye İşçi Partisi ortaya atmış, açıklamış, bunları konuşulmaz ve anlatılmaz yasak konular olmaktan çıkarmıştır. Küçük burjuva sosyalizmi sapmalarına karşı verdiği ısrarlı ve cesur mücadele ile ve Türkiye'nin tarihsel gelişmesini, toplumsal yapısını inceleyip değerlendirerek, sosyalist devrim stratejisini saptamış ve Türkiye sosyalist hareketine hâkim politik çizgi kılmıştır.

1961 anayasasının bugünkü anlamı ile kamuoyuna maledilişinde, anayasal hak ve özgürlüklerin tüm kâğıt üzerinde kalınmayışında da Türkiye İşçi Partisinin katkısı büyüktür. Anayasalar, toplumda Anayasal demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkan, bunları cesaretle kullanan güçler ve örgütler bulunduğu ölçüde canlılık kazanır, hayata geçer. Partimiz Anayasa hükümlerinin tutarlı, sistemli yorumunu, değerlendirmesini yapmış, bunun mücadelesini vermiş, emperyalizme ve faşizme karşı, demokrasi ve sosyalizm için mücadelenin ve bu mücadeleyi geliştirmenin anayasa çerçevesi içinde mümkün olduğunu ispatlamıştır. Böylece partimiz, 1961'den bu yana Türkiye'de demokratik ortamın genişlemesine büyük hizmet etmiştir.

Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfının fiili öncülüğü alanında da önemli adımlar atmış, mesafe almıştır. Daha ilk baştan, Partinin küçük burjuva kökenli aydınların tekeline girmesini önlemek için Parti organlarında yöneticilerin en az yarısının işçi olması tüzüğe konulmuş ve uygulanmıştır. Bu uygulama önceleri bir takım zorluklara ve aksaklıklara yolaçmakla beraber, giderek meyvesini vermiş, işçiler ve emekçiler yönetimde artan bir etkinlikle yeralmıştır. Bugün yüksek organlarda işçi saflarından gelen, üretimde çalışan genç üyeler daha büyük sayılarda yeralmakta ve Parti yönetimine gerçek katkıda bulunmaktadır. Partinin ortaya attığı slogan ve görüşler işçi sınıfında ve sendikal hareketinde -özellikle DİSK'e bağlı kesimde- büyük ölçüde yansımakta ve benimsenmektedir. Partinin görüş ve sloganları Parti dışı ilerici çevrelerde, güçlerde -bunlar Partiye karşı tutumda olsalar bile- ve halkoyunda da yayılmış ve tutunmuştur. Kısacası, Türkiye İşçi Partisinin Türkiye İşçi sınıfının öz partisi olma niteliği günden güne belirginleşip güçlenmektedir.

TİP mücadelesini, birbirine ilişkin ve bağlı üç yönlü bir mücadele olarak sürdürmüştür, ve sürdürecektir: Emperyalizme karşı tam bağımsızlık için, faşizme ve faşistçe baskılara karşı Anayasa ve demokrasi için, kapitalizme karşı sosyalizm için. Türkiye'ye emperyalizmin askeri gücü ve tesisleri, yabancı sermaye ve şirketler, üç kollu yerli burjuvazinin -ticaret, sanayi ve tarım burjuvazisinin- daveti üzerine geldiği ve onların isteği ve desteğiyle Türkiye emperyalizmin boyunduruğu altında tutulduğu için, Türkiye kapitalizmi dünya kapitalizmi ile çelişkili, ama artan bir bütünleşme içinde olduğu için, emperyalizme, yabancı üs, güç, sermaye ve şirketlere karşı mücadele kapitalizme ve egemen burjuvaziye karşı mücadele ile ilişkin ve bağlaşmaktır. Emperyalizm ve egemen yerli burjuvazi işçi ve emekçi sınıfların politik bilinçlenmesine ve örgütlenmesine karşıdır; gençliğin ve aydınlar tabakasının ilerici hareketlerine karşıdır; demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlama, faşist bir yönetimi getirme eğilimindedir. Bunun için anti-emperyalist ve anti-kapitalist mücadele, demokratik mücadeleyi de, Anayasanın uygulanması, demokratik özgürlüklerin savunulması ve genişletilmesi mücadelesini de içerir.

Partimizin onuncu kuruluş yıldönümünü Türkiye'nin politik durumunun çok çalkantılı, çok kararsız olduğu günlerde kutluyoruz. Toplumun azgelişmiş kapitalist yapısından doğan sorunlar ve bunalımlar en yüzeysel düzeyde bir hükümet buhranı biçiminde düğümlendi. Kasten yaratılan "gençlik olayları", "aşırı sağ ve solun çatışması" gibi gösterilip abartılarak, şimdi, Anayasal hak ve özgürlükleri sımsıkı sınırlayıcı, ya da Anayasayı tüm ortadan kaldıracak üniformasız veya üniformalı bir yönetim, açık teröre dayanan faşizm getirilmek isteniyor. Gerçi istemek ayrı şey, ya-

pabilmek ayrı şeydir. Ama her ne olursa olsun, anti-demokratik, faşist eğilimlere ve niyetlere hiç tereddüt etmeden derhal karşı çıkmak görevimizdir. Tüm ilericilerin, halktan yana olanların görevidir. Ve gücümüzü hiç küçümsemiyelim. Türkiye'de işçi sınıfı hareketi ve demokratik kitle hareketleri henüz gönlümüzün istediği düzeyde ve güçte değilse, egemen yerli burjuvazi de güçlü bir sınıf değildir. Güçlü değildir, çünkü sanayileşmeyi başarıp ülkeyi kalkındıramamaktadır, toplum sorunlarına kapitalizm çerçevesinde belli ölçülerde dahi tatmin edici çözümler getirememektedir, bir dar boğazlar dizisi içinde bunalmaktadır. Sınıfsal güçler dengesi her geçen gün burjuvazinin aleyhine, işçi ve emekçi sınıflar lehine değişmektedir.

Anayasa dışı çözümler, demokratik hak ve özgürlükleri yokedici yönetimler bu oluşumu dizginler, geriye atar. Batı demokrasilerine kıyasla Türkiye'deki demokrasi ne kadar sınırlı, biçimsel, yüzeyde olursa olsun, şu bir gerçektir ki, Türkiye, nisbî olarak tarihinin en özgür, sınıf ve kitle hareketlerinin en oluştuğu bir dönemi yaşamaktadır. Bu gerçek, "cici demokrasi", "biçimsel demokrasi" etiketlemeleriyle bir kenara itiliverecek bir şey değildir. Bugünkü uygulanış biçimiyle kuşa çevrilmiş burjuva parlamenter demokrasisini beğendiğimiz için değil, işçi ve emekçi sınıfları bilinçlendirip örgütleme, politik bir güç haline getirme çalışmalarımızı sürdürebilmek, geliştirebilmek için Anayasal özgürlükleri kısıtlayıcı, veya düpedüz Anayasa dışı, çözümlere karşı çıkıyoruz. Demokratik ortamı, işçi sınıfı ve kol ve kafa emekçisi kitlelerden yana geliştirmek ve kökleştirmek, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm ilerici toplumsal güçlerin başaracağı bir iştir, başkalarının değil. "Biçimsel demokrasi"nin "yapısal demokrasi"ye dönüşmesi, kapitalist düzenden sosyalist düzenin kuruluşuna geçiş, tam bağımsızlığın kazanılması, işçi ve emekçi sınıfların politik güç dengesinde ağırlığını duyurmasına ve giderek iktidarı almasına bağlıdır. İşçi ve emekçi sınıflar bilinçli, örgütlü politik bir güç haline gelmeden iktidarı burjuvazinin elinden hiçbir şekilde alamazlar, böyle bir iktidar değişikliği olmadan da hiçbir soruna köklü ve sürekli bir çözüm getirilemez.

Türkiye'nin demokratik güçlerinin potansiyeli büyüktür, işçi sınıfının sendikal hareketi, politik bir nitelik de kazanarak, hızla gelişiyor. Yoksul köylü, küçük üretici kitlelerde artan bir hareketlilik var. Gençlik, öğretmen kitlesi yılmaksızın mücadelesini geliştiriyor. Diğer memurlar kesiminde de hareketler başladı. Kentli emekçilerde hoşnutsuzluk yükseliyor, direnişler belirdi. Yurttaşlarımız olan alevi topluluğu ve Kürt halkı kuşaklar boyu sürüp gelmiş ayırım gözeten, baskı yapan yöntemlere karşı çıkıyor, demokratik hak ve özgürlüklerini kullanarak memleket politikasında seslerini duyurmaya başlıyor. Türkiye İşçi Partisinin bu dönemde görevi, bütün bu demokratik kitle hareketlerini faşizme ve emperyalizme karşı, demokrasi ve bağımsızlık için tek bir dalga halinde birleştirmeye çalışmaktır. Bu devrimci birleşik akışın içinde işçi sınıfının sosyalist partisinin bağımsız varlığını korumak, işçi sınıfı öncülüğünü güçlendirmektir. Ardımızda bıraktığımız on yıllık mücadele ve gelişme döneminden Partimiz, bu zor ama şerefli tarihsel görevi başarmaya daha yetenekli, daha güçlü olarak çıkmıştır.

Onuncu yıldönümü bütün Partili kardeşlerime, Partimize ümit bağlamış, yardım etmiş bütün sosyalistlere, devrimcilere kutlu olsun.

Emek, Sayı 9, Şubat 1971

Bu Gazete Niçin Çıkıyor

Dördüncü Büyük Kongremizde defalarca belirtildiği ve Kongrece karara bağlandığı üzere Partimiz, sıkı bir örgütlenme, Parti içi eğitimi gerçekleştirme ve geliştirme, Parti kadrolarının sosyal politik bilincini yükseltme dönemine girmiştir. Bu gazete Partinin örgütleme, eğitme, bilinçlendirme çalışmalarına yardımcı olmak için çıkıyor.

Bu gazetede Parti haberleri yer alacaktır. Böylece Partinin yerel örgütleri birbirlerinin ve Genel Merkezin çalışmalarını, çeşitli illerde oluşan gelişmeleri ve meydana gelen olayları öğreneceklerdir. Yerel örgütler, Merkez Yürütme Kurulları, örgütün, tek bir bütünün organik parçaları oldukları bilinci, gücü kazanacak ve öyle hareket etme alışkanlığı gelişecektir.

Bu gazete, yurtta ve dünyada yer alan önemli olayların, gelişmelerin işçi sınıfı ideolojisi açısından, yani Partimiz açısından değerlendirilmesini verecektir. Böylece bütün Parti alt kademelerinin, kadrolarının, üye saflarının ana sorunlar üzerinde aynı görüş açısını benimsemeleri sağlanacaktır. Parti dışındaki kişi ve çevrelerle temas ve ilişkilerde, işçi ve emekçi sınıflar içindeki çalışmalarda bu görüş açıları ve değerlendirmeler çizgisinde hareket etmek, görüş ve eylem birliğini pekleştirmek mümkün olacaktır.

Bu gazete Türkiye İşçi Partililer için çıkıyor. Parti dışı halkoyuna seslenen bir gazete değildir, öyle bir gazeteyi daha sonra çıkaracağız. Şimdi amacımız Parti içi birliği, dayanışmayı fikir ve eylem türdeşliğini oluşturmaya katkıda bulunmaktır. Hedefimiz gazeteyi bütün partililere okutmaktır; sadece tek tek bireyler olarak değil, il ve ilçe örgütleri olarak, bürolar olarak, çalışma ekipleri olarak okutmaktır. Gazete okunmalı, tartışılmalı, görüşler olgunlaştırılıp geliştirilmelidir.

Bütün bu nedenlerle okurlardan konuları tartışan, görüşleri, eleştirileri belirten; yerel örgütlerden olaylardan haber veren mektuplar bekliyoruz. Gazete ile okurları arasında bir alışverişin, karşılıklı ilişki ve etkilenmelerin gelişmesini istiyoruz.

Partinin örgütlü politik bir hareket olarak gelişmesi, işçi sınıfının sosyalist örgülü olma niteliğinin gittikçe arınıp güçlenmesi Partiyi bu noktaya, yani sosyalist örgütlenme, eğitim ve bilinçlendirme görevini daha yüksek bir düzeyde ve yeni bir biçimde ele alma aşamasına getirdi. Öte yandan, ülkemizin politik ortamı ve bu ortamın son gösterdiği belirtiler Partimizin, sıkı örgütlenmiş, saflarını sıkıştırmış, son derece disiplinli ve bilinçli bir parti olması gereğini ön plana çıkarmaktadır.

Dışa bağımlı azgelişmiş bir ülkenin kapitalist yoldan kalkınmasının mümkün olmaması, bizim egemen sınıfların ve iktidarlarının ise kapitalist yolda direnmeleri, çeşitli iktisadi, malî, toplumsal meseleler, sıkıntılar doğurmakta, huzursuzluk ve çalkantılara yol açmaktadır. Bunlara temel bir çözüm getiremiyen egemen sınıflar ve iktidar çevreleri şimdi kasten bir anarşik ortam yaratmaktadırlar. Hergün ülkenin çeşitli yerlerinde patlatılan dinamitler, sıkılan ve sıktırılan kurşunlar bu maksat-

ladır. Bir başka soygununun bu denli abartılması, bir James Bond macerası haline getirilmesi bundandır. Kasten yaratılan bu anarşizm görüntüsünün ardından Anayasayı, özgürlükleri rafa kaldıracak bir faşist rejimi getirme çabaları görülmektedir.

Bu ortamda TİP ve partililer her zamandan ziyade dayanışma, disiplinli, uyanık ve kararlı olma zorundadırlar. Tahriklere, tertiplere, oyunlara gelmemek, serinkanlı, akıllı ve cesur davranmak durumundadırlar. Hak ve özgürlüklerimizden bir zerre feda etmeksizin, ayaklarımızı sıkıca bastığımız noktadan kıl payı gerilemeksizin mücadelemizi ileriye doğru sürdüreceğiz. Bu karışık ve çalkantılı ortamda işçi sınıfımız ve onun sosyalist partisi TİP'ne yaptığını ve nereye gittiğini bilen, hedefine sağlam adımlarla ilerliyen biricik devrimci örgüttür. Bu gazete Parti birliğini ve dayanışmasını güçlendirmeye, örgütlenme ve eğitime katkıda bulunduğu ölçüde Türkiye'nin bu genel durumu açısından da dolaylı olarak çok önemli bir görev yapmış olacaktır.

Parti Gazetesi, Sayı 1, Şubat 1971

10. Yıl

Türkiye İşçi Partisi kuruluşunun 10. yıldönümünü, emperyalizme ve faşizme karşı, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için Türkiye'de verilegelen mücadelenin en ön safında en tutarlı, en bilinçli ve sürekli mücadeleyi veren politik örgüt olmanın kıvancı içinde kutluyor. 13 Şubat 1971'den geriye baktığımız zaman 10 yılda aldığımız mesafe, önümüzdeki mücadele aşamalarına da inanç ve güvenle yönelmemizde azmimizi ve gücümüzü çelikleştiriyor.

Egemen sınıflar ekonomiyi kalkındırmada, ülkeyi yönetmede acze düştükçe, işçi ve emekçi sınıflar bilinçlenip örgütlendikçe mücadele keskinleşecektir; işçi ve emekçi sınıflara karşı, tüm devrimci, ilerici güçlere karşı, demokratik hak ve özgürlüklere karşı baskı ve şiddet uygulamaları artacaktır; şimdiden bu eğilim açık-seçik belirmiştir. Son haftaların gelişmeleri bu anlama gelmektedir. İktidar ve muhalefetiyle, iktidar heveslisi çevreleri ile "tedbir! tedbir!" çığlıkları atarak, zaten kısıtlı demokrasiyi büsbütün boğmaya kalkmaları bundandır; elbirliği ile Anayasayı değiştirmeye yönelmeleri bundandır. Ne var ki, sermaye sınıflarının tümü (burjuvazi), tarihin mahkûm ettiği bir sınıftır. İşçi sınıfı ise, kendisi ile birlikte tüm emekçi sınıfları, ezilen tüm halk kitlelerini sömürüden ve hürriyetsizlikten kurtarmakla tarihin görevlendirdiği sınıftır.

İşçi sınıfı bu tarihsel görevini yerine getirebilmek için, bir yandan sömürücü egemen sınıflara karşı, bir yandan da kendi içinde yaşıyan her türlü burjuva etkilere ve sosyalizmden sapmalara karşı mücadele vermek durumundadır. İşçi sınıfı, bu ikili mücadeleyle sosyalist bilince varabilir, bu bilinci gerçekleştirir. Böylece hem dış durumu, sosyal düzeni, hem de kendisini değiştirmiş olur. İşçi sınıfı bu mücadeleyi 3 düzeyde veriri: Ekonomik alanda sendikal düzeyde, burjuva fikir akımlarına ve sosyalizmden sapmalara karşı ideolojik düzeyde, iktidarı burjuvaziden almak ve sosyalizmin kuruluşuna geçmek için politik düzeyde. Bu 3 kollu mücadeleyi sosyalizm doğrultusunda yürütmenin ve başarıya ulaştırmanın aracı ise, bilimsel sosyalizmi kılavuz edinmiş işçi sınıfı Partisidir.

İşçi ve emekçi sınıfların, toplumdaki ilerici ve devrimci güçlerin, biricik öncü sosyalist partisi olarak bu tarihsel görevin bilinci içindeyiz. Gücümüzü Türkiye'nin işçi sınıfından ve emekçi halkından, ilerici devrimci aydınlardan ve yarının umudu gençlerimizden alıyoruz. Tarihin akışı durdurulamaz. Bağımsız, özgür, mutlu yarınlar bizimdir.

Parti Gazetesi, Sayı 2, Şubat 1971

Pervasız Saldırılar

Basın açıklaması, 6 Mart 1971.

Banka soygunu, adam kaçırma, dinamitleme gibi olayların kaldırttığı ve kaldırtılan toz-duman ortamı içinde ve bunun perdelemesi ardında sistemli, programlı, tertipli yürütüldüğü intibaını gittikçe güçlendiren bir uygulama var. Heyecanlı gazete manşetleri ve radyo haberleri ile bu gözden kaçırılıyor veya kaçırılmak isteniyor. Şöyle ki:

1. Banka soygunu, adam kaçırma olaylarından sonra hükümet bunların faillerini bulmak için ciddi bir araştırma ve kovuşturma çalışmasına girecek yerde, İstanbul-Ankara yolunda vasıtaları kontrol, bu bahane ile gelişigüzel birçok evleri arama gibi gösterişçi, ama bir sonuç vermeyen hareketlere başvuruyor, öte yandan da bir takım gençleri peşinen suçlu ilân edip ve bunları bulma bahanesiyle üniversitelere, öğrenci yurtlarına yükleniyor. Dikkat edilirse banka soygunu hatta son adam kaçırma olayı ikinci plâna itildi, kamuoyunca unutuldu adeta. Bu olayların yerine SBF, Hacettepe Üniversitesi, şimdi de Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrenci yurtlarına sözde suçlu aramak için yapılan baskınlar, bu baskınlardaki dehşet verici olaylar ön plâna çıktı. Bu kadar yurt basıldı, silâhlar çekildi, insanlar yaralandı, öldü, yurtlar hallaç pamuğu gibi atıldı da ne oldu? Netice sıfır...

2. Daha önce de defalarca bildirdiğimiz üzere, Anadolu şehir ve kasabalarında sağcı, gerici örgüt ve güçlerin pervasız saldırıları ve baskıları, iktidarın ve güvenlik kuvvetlerinin gözleri önünde her gün hızla şiddetlenmektedir.

Dünkü Antep-İslâhiye ve Hatay-Kırıkhan olayları bu durumun son kanlı göstergeleridir. Kırıkhan'a civar ilçe ve illerden günlerden beri gericilerin gelip toplandıklarının, Ülkü Ocaklarının harekete geçeceğinin resmî makamlarca bilindiği Kırıkhan Kaymakamının verdiği demeçle sabittir. Ama bu bilgiye rağmen Kırıkhan'da gerekli güvenlik tedbirleri alınmamış, güvenlik kuvvetleri önceden takviye edilmemiştir. Bu noktada şunu da kamuoyuna açıkça ve kesinlikle bildirmek isteriz ki, bir camiye dinamit atma asla sosyalistlerin yapacağı bir iş değildir. Bir hafta kadar önce Kırıkhan'da yapıldığı söylenen böyle bir olay, eğer gerçekten yapılmışsa, dün çıkarılan olaylara bahane olmak üzere gene bu olayların tertipçiler tarafından yapılmış olmalıdır.

Kırıkhan ilçe teşkilatından yetkili arkadaşlar da birkaç gün önce Hatay Valisine, Kırıkhan Kaymakamına müracaatla ilçede gergin bir havanın yaratıldığını, kendilerinin güvenliğinin teminini istemişlerdir. Dünkü gün de Kırıkhan'da bir doktorun muayenehanesi ve bir eczane tahrip edildikten sonra -ama cemaat Cuma namazından sonra camiden çıkmadan, yani asıl müessif olaylar başlamadan önce- Hatay il başkanımız tehlikeli durumu ve güvenlik kuvvetlerinin ortada görünmediğini Partimiz Genel Merkezi'ne bildirmiştir. Merkezimiz hemen yıldırım telgrafı ile İçiş-

leri Bakanlığına ve telefonla Emniyet Genel Müdürlüğüne durumu intikal ettirerek, derhal duruma müdahale edilmesini talep etmiş, aksi halde çıkacak olayların sorumluluğunun kendilerine ait olacağını bildirmiştir. Acı netice şimdi hepimizin malûmudur. TİP İlçe merkezi, Partili bir arkadaşımızın matbaası tahrip edilmiş, partili arkadaşlarımızdan bazıları yaralanmış, ayrıca birçok yurttaş vurulmuş, ikisi ölmüştür. Üzerinde ciddiyetle durulması gereken çok düşündürücü bir diğer husus, matbaası tahrip edilen ve yakılan partili arkadaşlarımız tutuklanmıştır, olayların tertipçileri ve saldırganlar değil.

3. Biz hükümetin acz içinde olduğu görüşünde değiliz. Hükümet kısmen kendisinin yarattığı veya yaratılmasına göz yumduğu bu olayları, ülkede bir baskı ve şiddet ortamı yaratılması, ilerici, demokratik, sosyalist akım ve güçlerin sindirilmesi için kullanmaktadır. Bütün bu karmaşık olaylar ortamında başka hesapların ve kışkırtmaların da rol oynuyor olması, hükümetin bu belirttiğimiz politikayı gütmediği, hükümetin doğrudan sorumlu olmadığı anlamına gelmez. Elbistan, Amasya, Turhal, Sarız, Kırıkhan, İslâhiye olaylarından sonra artık açıkça belirmiştir ki, TİP'liler meşru nefis müdafaası durumunda bırakılmak ve sindirilmek veya silâhla mukabeleye itilmek istenmektedir. Türkiye İşçi Partililer bu tertip ve kışkırtmalara gelmeyeceklerdir, ama demokratik hak ve özgürlüklerini yiğitçe savunacak, sosyalist hareketi her şart ve halde sürdüreceklerdir. Bu tertipler ve saldırılar Türkiye'de emperyalizme ve faşizme karşı, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için sıhhatli hareketi, mücadeleyi asla durduramayacaktır. Çünkü tarihin akışı bu yöndedir. Ve tarih emperyalizmi ve faşizmi mahkûm etmiştir. Bu mücadele uzun vadeli bir mücadeledir. Sosyalistler amaçlarından ve izledikleri yoldan hiç şaşmadan, soğukkanlı, akıllı, gerçekçi mücadele yöntemlerini ıslarla, yiğitçe, bütün tehlike ve fedakârlıkları göze alarak sürdürmesini bilen kişilerdir.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Seçimlere Gitmek İlk Alınacak Tedbir Olmalıdır

Basın açıklaması, 12 Mart 1971.

Türkiye İşçi Partisi kuruluşundan beri ısrarla Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanmasını, toplumsal reformların yapılmasını, parlamenter demokrasinin halktan yana geliştirilmesini istemiş ve bunun yiğit mücadelesini vermiştir. Yine baştan beri Partimiz aynı ısrar ve kesinlikle iktidarın izlediği politika ve icraatının Anayasa çizgisi dışına, Anayasaya aykırı duruma düştüğünü belirtmiştir. İktidar son zamanlarda ise açık teröre dayanan bir yönetime yönelmiş ve böyle bir yönetimin hukuki kılıflarını da parlâmentodan geçirmeye hazırlanmıştır.

Anayasal demokratik düzen, sosyal hukuk devleti gerçekleştirilmediği ve geliştirilmediği için bugünkü politik buhrana düşülmüştür. Bunun başlıca mesuliyeti iktidar partisinde ve hükümetinde olmakla beraber diğer burjuva partileri de sorumludur.

Bizce Türkiye'nin bu çıkmazdan kurtuluş yolu Anayasal demokratik düzenin gerçekleştirilip halktan yana geliştirilmesidir. Demokrasinin üç kıstası vardır: 1) İktidarın halkın yararına işler yaparak ülkeyi kalkındırması; 2) İşçi ve emekçi sınıfların politik örgütlenme ve faaliyetlerine serbestlik ve imkân tanınması; 3) Bunun için ve bunun sonucu olarak da parlâmentonun bileşiminin toplumun sınıfsal güçlerini yansıtması.

Bu nedenle,

İşçi ve emekçi sınıfların politik örgütü olan Partimiz üzerindeki ve diğer ilerici güçler üzerindeki dolaylı-dolaysız baskı ve şiddet uygulamalarının derhal kaldırılması ve önlenmesi,

Seçim Kanununda seçimlerin dürüst, halkın eğilimlerini yansıtacak ve alınan oyların gerçek oranlarda parlâmentoda temsilini sağlayacak değişikliklerin yapılarak genel seçimlere gidilmesi, ilk alınacak tedbirler olmalıdır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Cumhurbaşkanı'na...

Basın açıklaması, 17 Mart 1971.

Sayın Cevdet Sunay
Cumhurbaşkanı ANKARA

14 Mart 1971 günü Çankaya'da yapılan toplantıda, siyasi partilerden, içinde bulunduğumuz buhran hakkındaki görüşlerini yazılı olarak vermelerini istemiştiniz.

Partimiz 12 Mart 1971 ve 15 Mart 1971 günlerinde yayınladığı demeç ve bildirileriyle görüşlerini ve önerilerini kamuoyuna açıklamış bulunuyor. Bunlara ilâve edeceğimiz bir husus bulunmadığı için, söz konusu metinleri ilişikte ıttılaınıza sunuyorum.

Saygılarımızla.
Behice Boran
Genel Başkan

Eki- 2 demeç ve bildiri metni

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Zoraki Destekle Demokrasiye Dönülmez

Hükümetin teşkili ile ilgili basın açıklaması, 20 Mart 1971.

Yeni hükümetin kuruluş şekli, Demirel hükümetinin düşürülüş şeklinin sürdürülmesi, onun sonucudur. Hükümetin düşürülmesi parlamenter kurallar içinde olmadığı için yenisinin kuruluşunun da öyle olmayacağı da belli idi. Cumhurbaşkanının partilere gönderdiği yazı da bu durumun ifadesidir ve elbette parlamenter demokratik kurallara uygun değildir. Şimdi, yeniden parlamenter demokrasiye dönüşün yolu, parlamentonun zoraki değil, daha gerçek bir desteğine sahip bir hükümetin bir an önce kurulup daha önce önerdiğimiz şartlar yerine getirilerek en kısa zamanda genel seçimlere gidilmesinin sağlanmasıdır.

Emek, Sayı 11, Nisan 1971

Son Gelişmelerin Anlamı ve Partimizin Tutumu: 12 Mart Muhtırasından Yarına...

Son yıllarda, hatta 1961'den buyana, Türkiyede sol kanattaki tartışmalar metodsuzluktan doğan bir kavram kargaşalığı ve devrim adına devrim yolundan sapmalar içinde sürüp gidiyor. Oysa bilimsel sosyalizm her şeyden önce bir metottur ve bu metotla edinilen bilgilere dayandırılan bir eylem kılavuzudur. Issız genişliklerde yolunu kaybeden bir yolcu, veya açık denizlerde pusulası bozulan bir gemi kaptanı tutacağı istikameti tayin için ne yapar? Kendisinin dışında objektif bir kıstasa başvurur, yani güneşe veya kutup yıldızına göre önce dört ciheti (doğu, batı, kuzey, güney) tesbit eder ve ona göre de kendi gideceği istikameti bulur. Toplumdaki yeni oluşmaları değerlendirmede ve bu oluşmalar karşısında izleyeceğimiz yolu tesbit etmede biz sosyalistlere "kutup yıldızı" görevini görecek objektif kıstas nedir? Bu oluşmaların işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ekonomik ve politik hareketini nasıl etkiliyeceğidir. Her hal ve şartta isçi sınıfının ekonomik ve politik hareketinin bağımsız varlığını sürdürmek ve geliştirmek vazgeçilmez temel şarttır. Bu imkânı veren veya güçlendiren yeni oluşmalar sosyalistlerce desteklenir, kısıtlayan veya yok eden gelişmeler desteklenmez. Olayların akıcılığı ve karışıklığı içinde yönümüzü, yolumuzu şaşırmamak için bu şartı, bu kıstası bir an akıldan çıkarmamak gerekir. Akıldan hiç çıkarılmaması gereken ikinci husus, bir toplumda işçi sınıfı hareketinin mücadele yöntemleri ve biçimleri toplumun genel gelişme aşamasına ve şartlarına ve bütünün bir parçası olarak da işçi sınıfı hareketinin kendi objektif ve sübjektif şartlarına göre tesbit edilir. Bu yapılmadan, seçimlere ve parlamentoya girmek önemliydi, değildi; kır gerillasıydı, şehir gerillasıydı, devrimci orduydu tartışmaları havada kalan lafazanlıklardır; fiilî girişimler ise anarşist, terörist veya küçük burjuva radikalizmi girişimleri olmaktan öte geçmez.

Yanlış Teşhis ve Öneriler

Önce Türkiye'nin içinde bulunduğu toplumsal duruma bir teşhis koyalım. Türkiye İşçi Partisinin çizgisi dışında ve ona karşı olanlar özetle şöyle diyorlar: Türkiyenin toplumsal gelişmesinde bir tıkanıklık vardır, bir "kısır döngü" oluşmuştur. Parlamento çürümüş, çağ dışı toplum yapısını yansıtmakta, sandıktan hep "tutucular koalisyonu" çıkmaktadır. İşçi ve emekçi sınıflar bu kısır döngüyü kırıp tıkanıklığı açacak güçte değillerdir. Onun için toplumun diğer ilerici, zinde güçleri iktidara el koyup döngüyü kıracak, tıkanıklığı giderecek reformları yapabilirler, yapmalıdırlar. Böyle düşünenler 12 Mart muhtırasına önce sevindiler, dört gün sonra emekliye sevk ve yeni görevlere tayin işlemleri yapılınca şaşaladılar, sonra Erim başkanlığındaki hükümetin, reformcu bir iktidar olacağına kanaat getirince de yine eski olumlu tavırlarını aldılar.

Yukarıda özetlediğimiz düşünce tarzı ve bundan çıkarılan sonuçlar teori ve metod açısından temel bir yanlışa dayanmaktadır. Evrende ve toplumda temel olgu-

nun değişme olduğu unutulmakta ve Türkiyenin toplumsal yapısı durağan (statik), olduğu varsayılmaktadır. Oysa Türkiyenin toplumsal yapısı, hele 1960'dan bu yana hızlı bir değişme içindedir. Sınıf ilişkileri, sınıf güç dengeleri değişmektedir. Politik düzeydeki tıkanıklığı, "kısır döngü"yü toplumun bu iç dinamiği kıracaktır ve 12 Mart muhtırasından çok önceden beri kırmıya da başlamıştı. Siyasi partilerde yer alan iç çekişmeler, gruplaşmalar, bölünmeler, yeni parti kuruluşları, sınıf ilişkileri ve güçlerindeki değişikliğin politik alanda yansımasıdır.

"Türkiye'de yirmi beş yıldır sandıklardan hep tutucular koalisyonu çıkmıştır" diyerek bundan "Hiç bir şey değişmemiştir" sonucuna varmak da tüm yanlıştır. Toplumsal değişmelerin başta gelen önemli belirtisi ve ölçüsü, "sandıktan çıkan oylar" ve "parlamentoda çok sandalya kazanan partilerin niteliği" değildir. Aynı mantıkla, "Yeni seçimlere gidilecek de ne olacak? sandıktan çıkacak oylar çok farklı mı olacak?" şeklinde meseleyi koymak ve düşünmek de geçersizdir. Biz, siyasi parti faaliyetlerinin serbest bırakılıp genel seçimlere gidilmesini, oyların niteliği çok farklı olacak, partimizin oyları çok artacak diye önermiyoruz. Bizim meseleyi koyuşumuz bambaşkadır; yukarıda belirttiğimiz sosyalist kıstasa göredir: hangi düzende ve şartlarda işçi sınıfının ekonomik ve politik mücadelesinin ve örgütlerinin varlığını korumak ve sürdürmek imkânı daha fazladır, hangisinde değildir. Bizim görüş ve değerlendirme açımız budur.

Yeni iktidar düzeninde hiç değilse gerici yobaz çevrelerin ve örgütlerin cana kasteden saldırıları, yakıp yıkmaları, küfürleri olmıyacaktır tesellisi bizim pek benimsediğimiz bir görüş değildir. Şüphesiz bunların da bir değeri ve önemi vardır. Ama asıl mesele, kişisel rahatlık ve serbestlik değil, sınıfsal hak ve özgürlüklerdir. Her şeyi sınıfsal düzeyde, işçi ve emekçi sınıfların örgütlü politik hareketi açısından görmek şaşmaz kılavuzumuzdur. Kapitalist toplumlarda, hele bizimki gibi geri kalmış olanlarda, işçi ve emekçi sınıfların ekonomik ve politik mücadelesini sürdürmek zordur, rizikolarla doludur. Birçok aydınların demokrasi kıyaslamalarına örnek aldıkları Batı demokrasileri bugünkü demokratik özgürlükler düzeyine o ülkelerin işçi sınıflarının verdiği çok çetin, çok cesur mücadeleleri sonucu ulaşmışlardır. Sosyalist devrimler de işçi ve müttefiki emekçi sınıfların uzun ve çok çetin mücadeleleri, fedakârlıkları pahasına gerçekleştirilmiştir. Bunu bilerek sosyalistiz, bunu bilerek sosyalist hareket içinde çalışıyoruz.

Türkiyenin Durumu: Hızlı Kapitalistleşme

Son yirmi beş yılda Türkiyede kapitalistleşme hızlanmıştır. Ekonominin sanayi sektörü büyümüştür ve sanayileşme montaj ve ambalaj sanayiinden imalat sanayiine, ağır sanayie geçme çizgisine gelmiştir. Bu yapısal değişme ile birlikte egemen sınıflar üçlüsü içinde (tarım, ticaret, sanayi) sanayi burjuvazisi güçlenmiştir, büyük toprak sahipleri sınıfı ise zayıflamıştır. Bu üçlünün politik ittifakı çatlamıştır. Sanayi burjuvazisi henüz egemenliğini ticaret burjuvazisine ve büyük toprak sahipleri sınıfına tam kabul ettirecek, onları kontrol ve yedeğine alacak kadar güçlü değildir, bunun için de kendi egemenliği altında diğer ikisiyle yeni biçimde bir ittifakı oluşturamamıştır. Bu sınıfların orta ve küçük burjuvaziyle de ilişkileri bozulmuş, farklı bir düzeyde yeniden biçime sokulamamıştır. Burjuva partilerindeki kaynaşmalar,

bölünmeler bundandır. Memurlar kesimlerindeki, küçük üretici ve esnaf tabakalarındaki hoşnutsuzluk, hareketlilik, direnişler bundandır.

Bu kapitalistleşme, sosyal sınıflar yapısının öbür ucunda işçi sınıfının çoğalmasına, örgütlenme ve bilinçlenme düzeyinin gelişmesine yol açmıştır. Sayılarının çoğalması, DİSK'in doğuşu ve T.İ.P.nin on yıllık varlığı bu gelişmelerin belirtisidir. Arkada bıraktığımız iki üç yıl süresinde Partimizde yeralan ideolojik mücadelelerin ve parti yönetimindeki değişikliklerin altında da -objektif sebep olarak- işçi sınıfımızın daha güçlenmiş ve hareketlenmiş olması gerçeği vardır. İşçi sınıfı hareketinin güçlenmesi Partimizi işçi sınıfı partisi niteliğini daha belirginleştirmeye iterken, o zamanki yönetimin tersine bir sağ sapmaya yönelişi parti içi mücadeleyi doğurmuş ve keskinleştirmiştir. Bu mücadele döneminden Partimiz daha arınarak, sosyalist rayına daha sağlam oturmuş olarak çıkmışsa, bunun da yapısal sebebi işçi sınıfımızın güçlenmiş ve gelişmiş olmasıdır.

İşçi sınıfımız Türkiye tarihinde ilk defa sendikal ve politik mücadelesini bu kadar uzun bir süre kesintisiz yürütebilmiştir. İşçi sınıfının sosyalist partisi ilk defa bu kadar uzun süre ve daha önce erişilmemiş bir seviyede varlığını ve hareketini sürdürebilmiştir. Bu, küçümsenecek bir başarı değildir. Şimdi kaygımız, işçi sınıfı hareketinin yeni bir kesintiye veya engellemeye uğramadan devamdır.

Önümüzdeki Dönem

Yeni hükümet kuruluşunu tamamlayıp Meclis'ten güvenoyu alacağa benziyor. Üstelik, reformlara girişmiye de niyetli; zaten 12 Mart Muhtırası da bunu şart koşuyor. O taktirde ne olacak?

Bizim görüşümüzce, Türkiye'nin bugünkü kapitalistleşme aşamasında, sanayileşmenin objektif ihtiyaçlarıyla -hatta sanayi burjuvazisinin istekleriyle- küçük burjuva radikalizminin "reform" önerileri aşağı yukarı birbirine denk düşüyor. "Partiler üstü" ve teknik elemanlardan oluşturma hükümetiyle Nihat Erim de bu reformları gerçekleştirmek istiyor. Nedir bunlar, ne anlama geliyor, kısaca gözden geçirelim:

1. Toprak ve tarım reformu. Bu yapılırsa (biz sosyalistlerin öngördüğü nitelikte bir reform olmıyacaktır tabii), tarım kesiminde feodalizmin son kalıntıları ile kapitalizm arasındaki döküntü çelişki de ortadan kalkacak, tarım kesimi ekonominin diğer kesimleriyle kapitalizm çerçevesi içinde daha uyumlu hale gelecektir. Her ne ölçüde olursa olsun tarımın kalkındırılması hem nüfusun beslenmesine, hem sanayie ham madde sağlanmasına, hem de ihracat ürünlerinin gelirleriyle sanayin ihtiyaç duyduğu ithalatın karşılanmasına yarıyacaktır.

2. Vergi ve kredi reformu, inşaatın vergilendirilmesinden sonra yüksek tarım gelirlerinin vergilendirilmesi devlet gelirlerini, dolayısıyla sanayie yatırım kaynaklarını artıracaktır. Tarım işletmelerini daha rasyonel, daha verimli işletmeciliğe itecektir. Tarım gelirlerinin, vergilemeye rağmen verimliliğin artırılmasıyla yükselişi ise, yine tarımdan sanayie kaynak aktarmasına yarıyacaktır. Tefeciliğin tasfiyesine gidilmesi, toprak ağalarının israf ettiği, lüks tüketime harcadığı kredilerin daha rasyonel dağıtılması ve bir kısmının sanayicilere aktarılması da kapitalizmin kurallarına uygundur.

3. Eğitim reformu. Bu reformun kapsamı içinde "diplomalı işe yaramaz insanlar"

yetiştirmekten vazgeçilip mesleki ve teknik eğitime önem verilmesi kapitalist gelişmenin ve sanayi burjuvasının ihtiyaç ve isteklerine uygundur. Sanayie ve "büyük kapitalist şirketlere yüksek ve orta dereceden uzman ve teknik kadrolar gereklidir.

Laiklik ilkesine riayetle nurcu ve benzeri okulların kapatılması, imam hatip okulları furyasına son verilmesi büyük burjuvazinin onaylayacağı işlerdir. Bu okulların sebep olduğu kaynak israfı ve okullardan yetişenlerin üretim açısından işe yaramazlığı bir yana, bunların kafa yapısı da kapitalizmin gerektirdiği kafa yapısına uygun değildir. Ayrıca, burjuvazi, sol gelişmelere karşı ideolojik bir baraj ve baskı aracı olarak teşvik edegeldiği yobazlığın bir noktada kendisinin "Batılı" yaşantısıyla çatıştığını görmekte ve bundan tedirgin olmaktadır.

4. Planlama. Planın plan olmaktan çoktan çıktığı, belki de daha başlarda plan olamadığı artık herkesin bildiği bir sırdır. Ekonominin yalnız kesim ve kolları itibarıyla değil, aynı zamanda fiziksel planlama, bölgesel dengesizliği giderici planlama, hedeflere ulaşmayı sağlıyacak rasyonel yöntemler, özel sektörün "disiplin altına" alınması büyük sanayicilerin de çözülmesini lüzumlu gördüğü sorunlardır. İstanbul Sanayi Odası başkanının bir açık oturumda bu konulardaki konuşması dikkat çekicidir, özel sektör sanayide devlet sektörüne karşı değildir. "Madenleri ve ağır sanayi devlet işletmelidir." Devlet iktisadi teşekkülleri yeniden örgütlendirip verimli hale getirilmelidir. Kısacası, lüks apartıman yapımından, montaj ve ambalaj sanayinden imalât sanayine geçme çizgisine gelen burjuvazi, kapitalist sistemin kural ve mantığına uyma gereğini anlamıya başlamıştır.

Yeni Hükümet, "Reformlar", Sınıflar

Bu saydığımız "reformlar" -ve daha başkaları da düşünülüyorsa- hepsi özünde kapitalistleşme aşamasına, büyük burjuvazinin ihtiyaç ve isteklerine uygun olacaktır. Bu "reformlar" küçük burjuva radikalleri, "devrimcileri," şurasıyla burasıyla yetersiz, hatta yanlış bulsalar bile, tıkanıklığı gideriyor, gelecek gelişmelere yol açıyor gerekçesiyle ve "Cici demokrasiden daha iyi ya!" diyerek kabulleneceklerdir, kabullenmiye başlamışlardır bile. İşçi sınıfının ekonomik ve politik hareketi ve bağımsız örgütleri ne olacak? Bu konuda nasıl bir politika izlenecek? Bu soruyu sormak ve cevaplamak akıllarına bile gelmiyor. Devrimciliklerinin barutu bu kadar işte!

Bürokrasinin milli gelirden daha büyük pay alma isteğinin büyük burjuvazinin çıkarlarıyla fazla çatışması da beklenmez. Çünkü tarım ve sanayi gelirlerini artıracak, devletin vergi kaynaklarını çoğaltacak "reformlar" aynı zamanda personel kanununun mali yükünü karşılamıya, yükselen fiyatlara göre kat sayıları yükseltmeye imkân verecektir.

Kapitalistleşmenin bugünkü aşamasında bu reformlar artık tarihin gündemine geldiği, büyük burjuvazinin çıkarına uygun düştüğü içindir ki, Demirel de bunlardan bazılarını ele almıştı. Ama politik hesaplarla büyük toprak sahiplerinin (özellikle feodal kalıntıları sürdüren ağalar kesiminin) ve orta burjuvazinin direneceğini dikkate almak zorunda olduğundan gecikti, beceremedi. Şimdi, "partiler üstü" teknokrat bir hükümet tarafından ordu otoritesinin bölgesinde yapılacak bu reformlara söz konusu sınıflar karşı çıkmaya cesaret edemiyeceklerdir. Küçük işletmeler tasfiyeye uğrayacaktır. Yalnız sanayide değil, genellikle bütün kapitalist kesimlerde

sermaye temerküzü artacaktır. Kapitalistleşme süreci, kapkaççı başıboş kapitalizmden, modern kapitalizmin kurallarına, mantığına daha uygun, kendi çerçevesinde daha rasyonel bir aşamaya yönelecektir.

Sosyalist Görüş Açısı

Biz sosyalistlerin tutumu ne olacaktır, ne olmalıdır? "Reform"ların alacağı somut şekilleri ve uygulamalarını sosyalist açıdan eleştirir, değerlendirir, olumlu yanlarıyla destekleriz. Bunlar yapılıyor diye ille de karşı çıkmayız. Ne var ki, bizim esas tavır ve tutumumuzu tayin edecek husus yeni hükümetin işçi sınıfımızın ekonomik ve politik hareket ve örgütlerine karşı izleyeceği politikadır. Reformların yararlığı her ne olursa olsun, işçi sınıflımızın ekonomik ve politik örgütlenme ve mücadele özgürlükleri kısıtlanmıya kalkışılacaksa, "yeni düzen" bizim için makbul değildir. Anayasal sistem şu veya bu ölçüde bir kere askıya alındı mı, bu işlemin daha ileriye götürülmiyeceğinin, bir noktada duracağının teminatı nedir? Erim'in ve çalışma arkadaşlarının iyi niyeti bir teminat değildir. Farzımuhal, hükümete girenlerin hepsi kişisel inançları bakımından sosyalist olsalar bile bu bir teminat teşkil etmez. Çünkü bir hükümetin izleyeceği politikayı toplumun sınıfsal yapısı, bu yapıdaki egemen sınıflar tayin eder. Hükümet eden kişiler kendi doğru bildikleri görüşler ve inançlar bakımından direnenler de hükümet edemezler, bir noktaya gelir düşerler.

Şimdi biliyoruz ki, büyük burjuvazi, burjuva politikacılar ve bir kısım yüksek rütbeli komutanlar "anarşik" dedikleri işçi hareketlerinden, işgallerden, hatta normal grevlerden şikâyetçidirler, bunlara sebep olan, iş hukukuna ilişkin ve anayasaya aykırı kanunları, uygulamaları hiç dikkate almadan şikâyetçidirler. Ama görünürdeki bu şikâyetlerin temelinde yatan asıl şikayet sebebi, ücret artışları, ikramiyeler, ücretli tatiller gibi sermayeci kârını kemiren ve gittikçe yükselen işçi sınıfı talepleridir. Bu kapitalizmin mantığı, kuralları gereği böyledir, işçiler sömürüyü azaltıp daha iyi yaşayabilmek için bu talepleri ileri sürecek, sermayedar sömürüyü artırıp kârı yükseltmek için bu talepleri sınırlamak istiyecektir. Emperyalist-kapitalist dünya ilişkileri içinde gelişmekte, ama yine de "geri kalmış" olan Türkiye kapitalizminin burjuvazisi Batıdaki benzerleri gibi işçilere yüksek tavizler verecek durumda da değillerdir. Tahmin olunur ki, yeni hükümet kanunsal kısıtlamalarla, yasaklamalarla bu sorunu çözme yoluna gitmek istemiyecektir; görünüşte işçiler yararına gibi olan, ama aslında dolaylı yollardan işçi ücretlerini ve grevleri sınırlandırıcı yolları deneyecektir. (Bu gazetenin bir başka yazısında işçilerin yönetime katılması, kârdan pay alması gibi usullerin asıl niteliği ve hedefi açıklanmaktadır).

Yine de, kanımızca, işçi sınıfının ekonomik taleplerini ve bunlardan doğan mücadelesini dolaylı yollardan sınırlama ve kontrol altına almayı sanayi burjuvazisi yeterli görmiyecektir. Sanayi burjuvazisi "aşırı örgütlenmeler"den o kadar tedirgindir ki, sözcüleri örgütlenmeyi sınırlamak için açıkça anayasa değişikliği istemektedirler ("Kapıcılar bile teşkilâtlandı" deniliyor). 274 sayılı Kanun ne olacak? Anayasa Mahkemesi iptal edecek mi? 275 sayılı tasarının Meclislerden geçirilmesi istenecek mi? İş Kanunu iptal edilmiş bulunduğundan bugün çalışma hayatı kanunsuz işliyor, ne gibi bir iş kanunu getirecek yeni hükümet?

Devrimcilikti, Atatürkçülüktü sevinci içinde bu temel meseleler unutuluyor.

Bunlar yalnız işçi sınıfını ilgilendiren meseleler de değildir. Kapitalist bir toplumda temel çelişki emekgücü-sermaye, yani işçi sınıfı-burjuvazi çelişkisi olduğu için, bu çelişkinin alacağı biçim ve iktidarın bunu düzenleme maksadıyla getireceği tedbirler bütün toplum hayatını etkileyecek, ona politik rengini verecektir, işçi sınıfının ekonomik mücadelesine ve sendikal örgütlenmesine karşı alınacak tavır, tabiidir ki, onun politik örgütüne, partisine karşı izlenecek politikaya da yansıyacaktır, işçi sınıfının Anayasal hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığı, yok edilmiye gidildiği yerde her türlü "devrimcilik" ve herkes için demokrasi biter.

Parti Gazetesi, Sayı 5, Nisan 1971

Saldırılarla İlgili, İçişleri Bakanlığı'na Çekilen Telgraf

TİP Ankara İl Merkezi, Sosyalist Gençlik Örgütü ve EMEK dergisine yapılan saldırılar üzerine İçişleri Bakanına gönderilen telgraf, 10[?] Nisan 1971.

İçişleri Bakanlığına
ANKARA

Dün akşam saat 19.00-20.00 sularında üçü silâhlı olmak üzere on, on iki kişilik saldırgan bir grup silâh tehdidiyle Partimiz Ankara İl merkezine, Çankaya İlçe merkezine ve Sosyalist Gençlik Örgütü merkezine girmişler, o sırada içeride bulunanları yine silâhla tehdit edip küfür ettikten ve odaları dolaşıp bir arama yaptıktan sonra gitmişlerdir.

Son iki üç hafta zarfında partili ve S.G.O.lü üyelere yapılan bu üçüncü kaba kuvvet saldırışıdır, önce partili genç bir arkadaşı havayolları terminali yakınında sıkıştırıp hırpalamışlar, civardaki il merkezinden arkadaşlarımızın olay yerine gelmeleri üzerine dağılmışlardır. Daha sonra Parti Gazetesini postalamaya götüren genç üyelerimiz Kızılay PTT'si önünde saldırıya uğramışlar ve gazete paketleri saldırganlar tarafından gasp ve imha edilmiştir.

Açıkça görülüyor ki, örgütlü ve silâhlı gericiler bu tekerrür eden saldırılarıyla silâhlı çatışmalar çıkarıp Partimizi ve Partimiz üyelerini bu anarşik hareketlere bulaştırmak istemektedir. Sol'un meşru nefis müdafaası durumunda bırakıp mukabeleye zorlamak son yıllarda sağcı kanadın ısrarla izlediği ve uyguladığı bir taktik olmuştur. Partimiz bu provakasyonlara gelmemiştir; ne var ki, Partimizin ve partililerin can ve konut güvenliğinin ve masuniyetinin devletçe sağlanmasını beklemek de en tabiî hakkımız ve talebimizdir.

Geçmişteki olaylarda savcılığa ve polise yaptığımız müracaatlar bir sonuç vermemiştir. Amasya İl Başkanımızın ve Sivas Yıldızeli İlçe Sekreterimizin katilleri bulunmamıştır ve aldığımız intiba soruşturmanın ciddiyetle yapılmadığıdır. Kırıkhan olayları sorumluları ve failleri hakkında sürdürülen kovuşturmanın sonucu da henüz belli değildir.

Durum ciddidir. Bakanlığınızın önemle dikkatini çeker, bu gibi saldırıların faillerinin bulunması konusunda gerekli emirleri vermenizi ve mutlaka bulunmalarını ve adalete teslimlerini sağlamanızı saygılarımla arz ve talep ederim.

Behice Boran
Genel Başkan

Parti Gazetesi, Sayı 6, Nisan 1971

Ulusal Egemenliğin Şartları: Halk Yönetimi ve Ulusal Bağımsızlık

Basın açıklaması, 22 Nisan 1971.

1971 Türkiye'sinde ulusal egemenlik bayramının anlamı üzerinde özellikle durmak gerekiyor. Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur ilkesi, hanedanın ve sultanın, imtiyazlı sınıfların egemenliğine karşı halkın egemenliğini ifade etmek ve gerçekleştirmek için kabul edilmiştir. Şimdi, ulusal egemenlik bayramının 51. yılında, yarım yüzyılı aşan bir sürede halkın iktidarını ve yönetimini gerçekleştirmede ne kadar yol alabildiğimiz sorusu ciddi ve hayati bir soru olarak ortadadır. Bu sorunun cevabı, 1971 Türkiye'sinde halkın iktidarının hâlâ daha gerçekleşmemiş olduğudur.

Halkın egemenliğini ve iktidarını ancak halk kitlelerinin kendisi gerçekleştirebilir. Bunun için de ulusal egemenliğin gerçekleşebilmesinin asgari şartı, ulusun ezici çoğunluğunu oluşturan işçi ve emekçi sınıfların politik düzeyde serbestçe örgütlenip faaliyette bulunabilmeleri, ülke yönetimine gittikçe artan ölçülerde ağırlıklarını koyabilmeleridir. Egemenliğin ve iktidarın üst imtiyazlı sınıflardan emekçi halk kitlelerine tam intikali ise ancak sosyalist düzende gerçekleşir.

İşçi sınıfının ve emekçi kitlelerin politik faaliyet ve örgütlenme serbestliğinin yok edildiği, hatta kısıtlandığı bir ortamda egemenlik ulusundur ilkesi havada kalır, boş bir söz olmaktan öteye geçmez. Ulusal egemenlik, ekonomiye hâkim olan sermayeci sınıflar azınlığının egemenliği ile özdeşleşir, eşitleşir. Bu durumda, halkın egemenliği anlamında ulusal egemenlik söz konusu değildir artık. Bu şartlarda genel seçimler, emekçi halk kitlelerinin kendi isteklerini dile getirişini, politik iktidara katılışını ifade etmez; sadece, üst sermayeci sınıflardan hangi kişilerin halkın oylarıyla iktidar koltuğuna oturup halk adına, ama kendi sınıf çıkarları uğruna devleti yöneteceklerini tespite yarar.

Bugün Türkiye'de durum budur. Politik buhranın temel nedeni de budur. Ve buhrandan çıkış yolu, Anayasayı askıya almak değil, aksine, emekçi halk kitlelerinin demokratik hak ve özgürlüklerini daha üst düzeyde ve çok daha geniş çapta gerçekleştirecek ortamı yaratmaktır. Azınlıktaki sermayeci sınıflar egemenliğinin, çoğunluktaki emekçi halk kitleleri egemenliğine, yani gerçek ulusal egemenliğe dönüşmesi böyle gerçekleşebilir.

Ulusal egemenliğin bu iç şartı yanı sıra bir de dışa dönük şartı vardır: Ulusal bağımsızlık. Dış politikası, millî savunma politikası ve ekonomisi dışa bağımlı bir toplum bu bağımlılık ölçüsünde ulusal egemenliğini yitirir. 1971 Türkiye'sinde ulusal egemenlik bu bakımdan da tam gerçekleşmiş değildir. Türkiye'nin politik ve ekonomik tam bağımsızlığa kavuşabilmesi, de işçi ve emekçi kitlelerin egemenliği yolundan geçer.

Türkiye'nin içinde bulunduğu politik buhranı ve karşılaştığı ekonomik ve sosyal sorunları bu açıdan görmek ve çözümlerini bu yönde aramak gerekir. İşçi ve emekçi

kitlelerin politik gücü ve iktidarı dışında çözüm yolları aramak beyhudedir. Bu yollardan getirilmek istenen çözümler daha sonra daha büyük sorunlar yaratmaktan başka bir sonuç vermeyecektir.

İşçi sınıfımıza ve emekçi kitlelere ve onlarla kader ve işbirliği etmenin kıvancına varmış aydınlara ciddi sorumluluk ve görevlerin düştüğü bugünlerde Ulusal Egemenlik Bayramının 51. yıldönümünü, geleceğe güvenle bakarak ve toplumca karşılaştığımız çetin sorunların mutlaka üstesinden geleceğimize inanarak kutluyoruz.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Başbakan Erim'e Muhtıra

23 Nisan 1971

Sayın Nihat Erim, Başbakan

Türkiye'nin emekçi halk kitlelerine ve tarihsel gelişmesine karşı sorumluluğunun bilincine varmış sosyalist bir parti olarak, bugünkü durum hakkındaki görüşlerimizi, ülkenin geleceği hususundaki endişelerimizi ve istemlerimizi yüksek dikkatinize arz etmekte yarar ve lüzum gördüğümüzden bu muhtırayı sunuyoruz.

12 Mart muhtırasıyla "Anayasanın öngördüğü reformları yapmak" ve "Atatürk devrimlerini korumak" görevini yerine getirmek üzere teşkil olunmuş ve işbaşına gelmiş bir hükümetin başkanısınız. 1961 Anayasası, eski hükümetin istifasını sağlamak ve yeni hükümeti teşkil etmek yöntemi açısından ve bu ölçüde, askıya alınmış bir duruma getirilmişse de, halen Anayasanın diğer bütün hükümleri yürürlüktedir. Halen yürürlükte olan bu Anayasa, koyduğu sosyal devlet ilkesi, yurttaşlara tanıdığı siyasal, sosyal ve ekonomik haklar ve yurttaşlar yararına devlete yüklediği görev ve ödevlerle halktan yana, halka dönük bir Anayasadır. Ayrıca, Başbakanlık görevini aldığınız zaman kamuoyunun desteğini kazanmak istediğinizi beyan ettiniz. Bütün bu veriler ışığında, hükümetiniz işbaşına gelince, eski iktidarın Anayasal demokratik hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu ağır boğucu havanın ve baskı uygulamalarının kalkacağı, bir ferahlığa kavuşulacağı beklenirdi. Bu olmamıştır. Aksine, önemli ve anlamlı bir takım olaylar yeni olumsuz gelişmelerin uç verdiği kanısını uyandırmaktadır. Şöyle ki:

Üniversite öğrencileri arasında silâhlı çatışmaların yaratıcısı olarak kamuoyuna gösterilengelen Dev-Genç hemen hemen ortadan çekilmiş göründüğü halde, Ülkü Ocaklarına bağlı kişilerin, sağcı komandoların silâhlı baskın ve saldırı hareketleri artarak ve pervasızca devam etmektedir. Bunların örgütlendiği ve kümelendiği merkezler, yurtlar bilindiği halde bu saldırı ve tedhiş yuvalarını dağıtmak, sorumluları yakalamak konusunda etkin tedbirler alınmamaktadır. Bunun yerine fakülte ve üniversiteler bir bir ve çoğu kere süresiz kapanmaktadır. Hükümetin üniversite özerkliği konusunda tasarılarının ne olduğu ise henüz somutlaşmış değildir.

Partimiz örgütüne yönelik kanunsuz hareketler de devam etmektedir. Yeni hükümetin kuruluşunu izleyen son birkaç hafta zarfında Başkent Ankara'da Partimize ve Partili üyelerimize sağcı komandolar ve/veya Ülkü Ocakları mensupları tarafından -sonuncusu İl Merkezimize silâhlı bir tecavüz olmak üzere- üç saldırı yapılmıştır. Başkentte ilk defa karşılaştığımız bu durumun bu yeni döneme rastlaması düşündürücüdür. Eskişehir'deki olayı ise, oranın İl Örgütü Başkanımız telgrafla Yüksek Katınıza duyurmuştur. Geçen hafta da Yalova İlçe Başkanımıza bir ölümle tehdit yazısı gönderilmiştir. İlçe Başkanımız durumu kaymakama bildirdiğinde "Senin peşine adam koyup güvenliğini nasıl koruyalım? Sen de bu gibi işlerle

uğraşma" mealinde bir cevap almıştır. Oysa İlçe Başkanımız kanuni bir partinin ilçe başkanlığını yapmaktadır. Kaymakam, "Sen de bu gibi işlerle uğraşma" nasıl diyebilir? Bu ilçe başkanımız kısa süre önce sokakta saldırıya uğramış ve tartaklanmıştır. Yalova gibi küçük bir ilçede saldırganları yakalamak, tehdit yazısının hangi daktiloda yazılmış olduğunu tespit etmek zor bir iş değildir.

Maraş ilimizden aldığımız son raporda 8 Nisan tarihine kadar bir aylık dönemde Maraş içinde Ülkü Ocaklarının ve komandoların küstah hareketleri, saldırıları sıralanmaktadır.

Bütün il ve ilçe örgütlerimiz sağcı çevre ve güçlerin baskısı altındadır ve idari makamlar AP iktidarında olduğu gibi, kayıtsız ve pasif tutumlarını sürdürmektedirler. Amasya il Başkanımızın ve Sivas Yıldızeli İlçe Sekreterimizin katilleri henüz bulunmamıştır ve bulunması için yetkili makamların ciddi bir gayret sarf ettikleri de görülmemektedir. Amasya İl Başkanımız ölümünden önce kendisine, Partimize ve Amasya'daki ilericilere bir saldırı olacağını anlamış ve bunu yapabilecek şahısların bir listesini hazırlamıştır. Bu liste halen Savcılığın dosyasındadır. Amasya gibi hemen herkesin birbirini tanıdığı küçük bir çevrede katilin ve olayın diğer sorumlularının bulunamaması düşünülemez. Israrlı ve sıkı bir kovuşturma ile mutlaka bir sonuç alınır. Bu konuda Merkez Yürütme Kurulu Üyemiz Avukat Turgut Kazan'ın Amasya Valiliğine sunduğu dilekçeye Valinin verdiği yazılı cevap bir ibret belgesidir. Gerek Amasya'da gerek Yıldızeli'nde yetkililer, şüphelendiğiniz kişileri delillerinizle birlikte bize bildirin, biz de gerekeni yapalım tutumu içindedirler.

- Bu son günlerde basın savcılığının parti[mizin] sorumlularına karşı faaliyete geçtiği de gözden kaçmamaktadır. Son hafta zarfında Ankara Basın Savcılığınca Partimiz sorumluları hakkında iki siyasi hakaret davası açılmıştır. 10 yıllık siyasi faaliyeti zarfında Partimiz örgütleri sayısız bildiri, demeç yayınlamıştır, ama bu sebeple hakaret davaları açılması yönüne gidilmesi ilk defa şimdi vuku bulmaktadır.

- Geçmiş dönemde öldürülen gençler, Partimiz yöneticileri, Partimize ve üyelerimize, öğretmenlere ve diğer ilericilere yapılan kaba kuvvet saldırıları adi zabıta vakaları değildir. Bunlar siyasi suçlardır. Bu olayların dosyaları üzerinde ciddiyetle durulacağı, faillerinin, kışkırtıcılarının bulunacağı, sağcı saldırgan örgütlerin faaliyetlerinin ve ilişkilerinin araştırılacağı konusunda hükümetinizin açık ve kesin bir beyanı ve tutumu olmamıştır. Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin fiilî teminatı, demokratik ortamın muhafazası ve geliştirilmesi açısından bu konu, en azından vergi kaçakçılığı, zamlar, geçmiş hükümetin almış olup da gizli tuttuğu kararnameler konuları kadar önemlidir. Bizim kanımızca daha da önemlidir; çünkü Türkiye'nin ekonomik ve sosyal sorunlarına toplumu ilerletici ve geliştirici yönde çözümler bulunabilmesi, son tahlilde, işçi ve emekçi halk kitlelerinin ülkenin siyasetinde seslerini duyurabilmelerine, ağırlıklarını hissettirebilmelerine bağlıdır. Emekçi halk kitlelerinin katkısı olmadan halk yararına işler yapılamaz. Bunun için, Anayasal demokratik hak ve özgürlükleri, söz, fikir, eleştiri, örgütlenme, toplantı vb. özgürlükleri kısıtlayıcı tedbirler veya bunların fiilen kısıtlanmasına yol açan sağcı ve gerici bir baskı ve tedhiş havasının ülke üzerine çökmesine müsaade eden bir tutum, Türkiye'yi daha büyük bir bunalımın içine sürüklemekten başka bir sonuç vermeyecektir.

- Hükümetinizden demokratik ortamı ferahlatıcı bir politika ve tutum beklerken, Meclis'e getirilen ilk kanunun, AP iktidarının hazırlamış bulunduğu toplum polisinin yetkilerinin arttırılmasını ve silahlandırılmasını öngören kanun olması da dikkat çekicidir. Toplum polisi geçmişte çok kötü bir imtihan vermiştir. Şimdi yetkileri arttırılacak ve eline ateşli silâh da verilecek bu gücün toplum olaylarına müdahalesinin doğuracağı sonuçları endişeyle karşılamamak mümkün değildir.

- Halen İş Kanunu yürürlükten kaldırılmış durumdadır. İşveren-işçi ilişkileri gibi toplum hayatının en önemli bir kesimi kanuni düzenlemeden yoksun bulunmaktadır. Mahkemeler iş ihtilâfları konusunda karar verememekte, davaları müracaata bırakmaktadırlar. Umut ederdik ki, hükümet, toplum polisinin yetkilerinin arttırılması ve silahlandırılması kanunundan önce İş Kanununu ivedilikle Meclise sevk etsin.

Türkiye, kapitalist gelişme ve sanayileşme sürecinde yeni bir aşamanın eşiğine gelmiş bulunduğundan, tarımda feodal kalıntıları tasfiye edip kapitalist işletmeciliği ve üretimi geliştirecek bir toprak ve tarım "reformu", yüksek tarım gelirlerinin vergilendirilmesi, vergi kaçakçılığının önlenmesi, dış ticaretin daha bir disiplin altına alınması vb. tedbirler, esasen toplumumuzun objektif tarihsel gelişmesinin gündemindedir. Önemli olan, bu işlerin hangi siyasi ortamda yapılacağıdır. Hükümetinizin yapabileceği tercih bu noktadadır. Anayasal demokratik hak ve özgürlüklerin serbestçe kullanılabildiği bir ortamda mı, yoksa "asayiş ve nizam" parolası altında bunların kısıtlandığı, hatta yok edildiği, burjuvazinin ekonomik ve siyasal egemenliğinin daha açıkça diktacı bir biçime büründüğü bir siyasal rejimde mi söz konusu işlerin yapılması öngörülmektedir? Soru budur. Yukarıda özetlediğimiz olay, durum ve gelişmeler bize ikinci yöne yönelindiği izlenimini vermektedir. Bunu ise Türkiye'nin geleceği bakımından son derece sakıncalı, hatta tehlikeli bulmaktayız.. Bugüne kadar Türkiye'de "aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız" denilerek hep sol kanat ve akımlar engellenmiş, baskı altına alınmak istenmiştir. "Sağ" ile "sol" ise toplumların tarihsel gelişmesinde terazinin aynı kefesine konulup, aynı biçimde mütalâa edilecek iki taraf değildir. Sağ, geriye ve geçmişe, sol ise ileriye ve geleceğe yöneliktir. Dünyada bütün toplumların gelişmesi sol doğrultudadır; Anayasamız da halktan yana ve halka dönük niteliği ile sol bir Anayasadır.

Bütün bu nedenlerle,

Yukarıda açıkladığımız konularda ve genellikle demokratik hak ve özgürlükler konusunda hükümetinizin tutum ve politikasını tereddütlere ve değişik yorumlara mahal vermeyecek açık-seçik ve somut bir şekilde bir an önce açıklamasını,

Bütün adli ve idari makamlara can ve konut güvenliğine karşı işlenmiş ve işlenecek suçlarda failleri ve sorumluları bulmak üzere titizlikle ve ciddiyetle kovuşturma yapılması ve mutlaka sonuç alınması, umursamaz ve partizan tutumlardan kesinlikle vazgeçilmesi konusunda emir verilmesini ve bu emrin yerine getirilip getirilmediğinin üst kademe yetkililerince takip edilmesini,

Sağcı saldırgan örgütlerin kanun gereğince dağıtılmasını ve bu örgütlerin ülke çapında ilericiler üzerinde sürdüre geldiği baskının kaldırılmasını,

- Geçmiş iktidarın üniversite, TRT, toplantı ve yürüyüş kanunu, ceza ve askerlik

kanunları konusunda hazırlamış bulunduğu anti-demokratik, Anayasaya aykırı tadil tasarılarının reddedildiğinin açıklanmasını,

Demokrasilerde "fikir suçu" diye bir suç kategorisi olmadığı, olamayacağı için kanunlarımızdan bu çeşit suçlarla ilgili hükümlerin kaldırılmasını ve bu suçlar için bir af kanunu çıkarılmasını,

Anayasa teminatı altındaki serbestçe sendika kurma, sendikaya girme, sendikadan ayrılma özgürlüklerini kısıtlayan kanunun yürürlükten kaldırılıp bu özgürlükleri sağlayan yeni bir kanun tasarısının Meclislere sevkinin sağlanmasını,

İşçi sınıfının Anayasa çerçevesi içinde ekonomik mücadelesini kısıtlamayan ve engellemeyen yeni bir iş kanununun bir an önce çıkartılarak çalışma hayatının aksamasının ve işçilerimizin haklarının kaybolmasının önlenmesini,

Toprak ve tarım reformu, vergi, kredi, dış ticaret düzenlemeleri gibi işlerin büyük emekçi, üretici kitleler yararına, sermaye temerküzü sonucu bu kitlelerin mülksüzleşmeyeceği ve yoksullaşmayacağı bir biçimde plânlanıp kanunlaştırılmasını,

bugünkü siyasal, ekonomik ve sosyal bunalımın daha da derinleşmemesi için önemle arz ve talep ederiz.

Saygılarımızla,
Behice Boran
Genel Başkan

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Anayasa Değişikliği Niyetleri

Basın açıklaması, 6 Mayıs 1971.

Sayın Başbakanın beyanlarından Anayasanın değiştirileceği ve bu değişikliğin dar, sınırlı değil, kapsamlı ve esaslara ilişkin bir değişiklik olması düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Şüphesiz Anayasalar değişmez diye bir kural yoktur, fakat Anayasaların sık sık değiştirilmesi de olağan değildir. Anayasalar toplumun politik, ekonomik, sosyal bütün kesimlerini kapsayan temel hukuk düzenini ifade ve tespit ettikleri için Anayasalarda ikide-birde değişiklik yapılamaz. Yapılacağı zaman da önerilen değişiklikleri Anayasanın bütünü içinde ve temel felsefesi açısından değerlendirmek, toplumun gelişme şartlarını ve doğrultusunu dikkate almak gerekir. Her halde Anayasa değişiklikleri olağanüstü zamanlarda acele ile yapılacak yasamalardan değildir.

1961 Anayasamızı ise on yılı dolmadan değiştirme teşebbüslerine girişildi ve şimdi onuncu yılında da köklü değiştirmeler tasarlanıyor. Bu değişiklikler gereklidir-değildir diye tartışılabilir; o ayrı bir konu. Burada önemle belirtmek istediğimiz nokta, önerilen değişikliklerin onbir ilimizde sıkıyönetimin uygulandığı bugünlerin gergin, heyecanlı ortamında yapılmasına gidilmemesidir. Normal yönetime ve toplum şartlarına dönülmesi beklenilmeli, önerilen değişikliklerin siyaset, hukuk, bilim çevrelerince soğukkanlılıkla enine-boyuna tartışılıp, değerlendirilmesine imkân verilmelidir. Yapılacak Anayasa değişikliklerinin yeni sorun ve bunalımlara yol açmamasını sağlamanın ilk ve asgari şartı budur.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Sıkıyönetim Kanun Tasarısı Anayasa'ya Aykırıdır

Basın açıklaması, 8 Mayıs 1971.

1940 tarihini taşıyan mevcut sıkıyönetim kanunu 1961 anayasamızın birçok hükümleri ile çelişmekte ve bu sebeple anayasaya uygun demokratik nitelikte yeni bir sıkıyönetim kanununun çıkarılması gerekmektedir.

Ancak, halen parlamentoda görüşülmekte bulunan tasarı bu amaca hizmet etmek şöyle dursun, aksine, daha geri ve anayasaya aykırı adımlar atmaya yöneliktir.

Tasarı, genel havası itibariyle anayasanın ve demokrasi anlayışının özüne ters düştüğü gibi, ayrıca anayasaya açıkça aykırı hükümler de taşımaktadır. Örneğin, anayasanın 30uncu maddesi gözaltına alınanların 24 saat içinde hakim önüne çıkarılmasını ön gördüğü halde, tasarıda bu süre 15 güne çıkarılmaktadır. Yine sıkıyönetim komutanlığına matbaa kapatma imkânının verilmesi anayasanın 23. maddesi ile çelişmektedir.

Bu nitelikleri itibariyle, anayasa çizgisi gerisindeki her tasarı gibi sıkıyönetim tasarısı da anarşiyi önlemek değil, fakat baskıcı iktidarlara temel hak ve özgürlükleri yok etmek için yeni imkânlar vermek sonucu doğuracaktır.

Anayasaya ve demokrasiye bağlı kalmanın temel şartı olarak, tasarının demokratik hakları, işçi ve emekçi sınıfların haklarını zedelemeyen bir anlayışla yeni baştan ele alınması gerekir.

Anayasa sıkıyönetimin ilanını ülkede üç belirli hâlin meydana gelmesi şartına bağlamıştır. Böyle olduğuna göre, ilan edilen bir sıkıyönetim, hükümetin kararında belirtilen ve TBMM' ince de onaylanan gerekçe ile bağlıdır. Bir başka deyimle, sıkıyönetimin yapacağı işlem ve uygulamalar bu gerekçenin sınırları içinde kalmak, bunun dışındaki konulara taşmamak zorundadır. Bu hususu tasrih ve teyit eden bir madde yeni sıkıyönetim kanununa konulmalıdır. Ayrıca hangi davaların sıkıyönetim mahkemelerinde görüleceği teminatlı hâkimlerden oluşan yargı organlarınca tespit edilmeli, her türlü düşünce özgürlüğünün ve bu arada bilim ve eğitim özgürlüğünün yanlış uygulamalarla çiğnenmesini kesin olarak engelleyen hükümler tasarıda yer almalıdır.

Türkiye İşçi Partisi, anayasaya aykırı nitelikteki tasarıya karşı demokratik mücadelesini sürdürecek ve tasarının bu şekliyle kanunlaşması halinde derhal Anayasa Mahkemesine başvuracaktır.

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Başbakan Anayasa ve Tarih Önünde Sorumluğunu Hatırlamalıdır

Başbakan Nihat Erim'e gönderilen mektupla ilgili basın açıklaması, 20 Mayıs 1971.

Sayın Nihat Erim Başbakan

İsrail Başkonsolosunun kaçırılması olayı bahane edilerek Partinin iki Genel Sekreteri, çeşitli illerdeki yöneticileri ve üyeleri, memleketin tanınmış ve seçkin hukuk profesörleri, sendika liderleri ve sanat adamlarıyla birlikte nezaret altına alınmış bulunuyor. Banka soyma, adam kaçırma gibi anarşist ve terörist hareketlerle hiç bir ilgisi olmayan bu insanların nezarete alınmaları için ileri sürülen "masum gençlerimizi kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik" etme gerekçesi ne halkoyunuzu, ne de dünya kamuoyunu inandıracak, tatmin edecek bir gerekçe değildir. Böyle bir gerekçe ile böyle bir uygulamaya gidiş devlet ciddiyeti ile bağdaşmaz, aksine, devletin içte ve dışta itibarını zedeler.

Hükümet başkanlığı bildirisinde, Başkonsolosun kaçırılışının açıklanması ve kaçıranlara yapılan ihtarla birlikte, hemen, bir kısım yurttaşların peşinen "teşvikçi" olarak suçlanıp yakalanmaları için sıkıyönetim komutanlarına, idare amirlerine ve emniyet makamlarına kesin emir verilmesi temel hukuk kural ve ilkelerinin ve halen yürürlükte olan Anayasa'nın esastan ihlalidir.

Yine Hükümet başkanlığı bildirisinde peşinen suça "teşvikçi" olduklarına hükmedilen şahısların "kimlikleri güvenlik kuvvetlerince öteden beri bilinen kimseler" olduklarının açıklanması ve bunların yakalanması emri verilir verilmez de uygulamaların başlaması, nezarete alınacak yurttaşların listelerinin önceden hazırlandığı, uygulamaya geçmek için bir olay beklendiği ve Başkonsolosun kaçırılışının bu maksatla kullanıldığı sonucunu zorunlu olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu da hukuk devleti olma iddiası ile ve Anayasamızla asla bağdaşmayan bir davranıştır.

Başlangıç kısmında Anayasamız, milletin uyanık evlatlarının bekçiliğine emanet edilmiştir. Bu emaneti gönüllenmiş bir yurttaş ve Türkiye'nin sosyalist Partisinin Başkanı olarak Anayasamız ve tarih önünde ağır sorumluluğunuzu hatırlatır, peşin bir hükümle nezarete alınarak Anayasal özgürlüklerinin özü yok edilmiş olan partili arkadaşlarımın ve diğer yurttaşların derhal serbest bırakılmalarına emir vermenizi arz ve talep ederim.

Behice Boran
Genel Başkan

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Sıkıyönetim Kanununun Bazı Maddelerinin İptali İçin Açılan Dava

Ankara, 24 Mayıs 1971
TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ GENEL MERKEZİ
Sayı: 71/271

Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu, 15.5.1971 günülü Resmi Gazete'de yayınlanan 1402 sayılı Sıkıyönetim kanununun 3. maddesinin (a), (b) ve (c) fıkraları ile 11. ve 15. maddesinin Anayasa'ya aykırı olması nedeniyle, Anayasa Mahkemesinde dava açılmasına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'ne verilen dava dilekçesinin bir örneği eklidir.

BASIN BÜROSU
EK: I dava dilekçesi.

Ankara, 24 Mayıs,1971
Anayasa Mahkemesi Başkanlığına
ANKARA

İptal isteminde bulunan: Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu'nun 22.5.1971 gün ve 22 sayılı kararı uyarınca Genel Başkan BEHİCE BORAN.

İptali İstenen: Resmi Gazetenin 15.5.1971 günlü nüshasında yayınlanan 1402 sayılı sıkıyönetim kanununun 3. maddesinin (a) (b) ve (c) fıkraları, 11 ve 15. maddesi.

İptali istenen kararların Anayasa'nın hangi maddesine aykırı olduğu: Anayasa'mızın 15, 16, 17, 22, 25, 32, 124 ve 138 maddeleri.

İstemin gerekçeleri:

A- Genel olarak:

1402 sayılı yeni sıkıyönetim kanununun gerekçesinden de anlaşılacağı üzere 3832 sayı ve 1940 tarihli eski "Örfi idare" kanunu 1961 Anayasa'sı ile çelişmekte, toplumunuzun uzun bir mücadele sürecinden sonra ulaştığı demokratik haklar ve temel özgürlükler düzeyinin gerisinde kalmakta idi.

Genel gerekçesinde bu ihtiyacın dikkate alınması ile hazırlandığı ileri sürülen 1402 sayılı kanun ise hemen ilk bakışta görüleceği üzere tamamıyla aksine, eski kanundan da geri adımlar atılmasını öngörmekte, daha anti-demokratik düzenlemeler yapmaktadır.

Gerek birçok maddelerinden, gerekse hazırlanış şartlarıyla, kanunlaştığı ortamdan anlaşıldığı üzere 1402 sayılı kanunun 1961'in haklar ve özgürlükler sistemini toplumumuza fazla gören anti-demokratik bir anlayışın ürünüdür.

Kanunun bu niteliğini belli eden bir başka gösterge de, şimdiye kadar çıkarılan

Anayasa'ya aykırı kanunlar arasında Anayasa'nın açık hükümleri ile en çok çelişen yasama tasarrufu niteliğini taşımasıdır.

Kısacası 1402 sayılı kanun Anayasa'nın uygulanmaması, ısrarla Anayasa'ya aykırı kanunlar çıkarılması, yüksek mahkemenin iptal kararlarına rağmen bu aykırılıklarda direnilmesi ile yaratılan Anayasal buhrana paralel olarak Anayasa'yı çiğneme yolunda yeni adımlar atılmakta, her türlü fikir özgürlüğünü yok sayan, üniversite kitaplıklarından ve bilirkişi dosyalarından kitap toplamaya kadar varan Anayasa dışı bir tutumu yansıtmaktadır. Bu anti-demokratik tutumun uzantısı olarak kanunun yapılmasında iki önemli anayasal hataya düşülmüştür. Bunlardan birincisi sıkıyönetimin işlem ve eylemlerinin Anayasa'nın 124. maddesi ve Bakanlar kurulunun ilan gerekçesi sınırları içinde kalması gereğinin bir kenara bırakılmasıdır. Böylelikle sıkıyönetime Anayasa'da ön görülen sınırlar içerisinde Bakanlar kurulunca çizilecek yetki alanlarının Bakanlar Kurulu düzenlemesinin dışına çıkılarak alabildiğine genişletilmesi imkânları yaratılmıştır.

Diğer taraftan Anayasa'nın 124. maddesinin son fıkrasındaki "durdurma" deyiminden hareketle Anayasa'nın kesin hükümleriyle güvence altına alınmış olan temel hak ve özgürlüklerin bu hükümler aleyhine kısıtlanabileceği noktasından hareket edilmiştir.

Hâlbuki Anayasa'mızın 11. maddesinde belirtildiği üzere temel haklar yalnızca "Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla" sınırlanabilir. Buradan çıkan anlam ancak Anayasa'nın mahsusen kısıtlanabileceğini veya sınırlanabileceğini ifade ettiği hakların kanuni kayıtlara tabi tutulabileceği, bunun dışındaki haklarla ilgili kanunların hiç bir kayıtlama hükmü getirmeksizin sadece hakların kullanılmasını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapabileceğidir. Anayasa'nın 11inci maddesinin 2inci fıkrasındaki kısıtlayıcı kavramlar da bütün temel haklarla değil fakat sadece (örneğin Anayasanın 13 ve 18 inci maddesinde olduğu gibi) kısıtlanması ve sınırlanması Anayasa'da ön görülen haklarla ilgilidir.

B- 1402 sayılı kanunun 2. maddesinin (a) ve (b) fıkraları Anayasanın 15., 16., 17. ve 124 üncü maddelerine aykırıdır:

Anayasa'mızın 15., 16. ve 17. maddeleri özel hayatın korunmasını düzenlemekte olup 15. maddenin birinci kısmı hem bu maddenin ikinci kısmına hem de 16. ve 17 nci maddelerine yön veren bir genel nitelik taşımaktadır. Bu bakımdan 15inci maddenin ikici kısmında ve 16'ıncı madde de anılan "yetkili merci" meyanındaki sıkıyönetim komutanlıklarının "üst, özel kâğıt, eşya ve konut araması" da adli kovuşturmaya ilişkin olmak gerekir. Ve bunun 1402 sayılı kanunun 3 üncü maddesinde de yer alması lazım gelirdi. Ayrıca sıkıyönetimin bu alanlardaki işlem ve eylemlerinin de ilan gerekçesi ile bağlı olduğunun belirtilmemiş olması Anayasaya aykırı şekilde bir yetki aşımı imkânı yaratmaktadır. İptalini istediğimiz madde uyarınca ayaklanma tehlikesi karşısında bunu bastırmak için ilan edilen sıkıyönetimin, komutanlığın ayaklanma ile hiçbir ilgisi olmayan herhangi bir yeri, ayaklanma ile ilgisi olmayan bir sebepten dolayı da aramak hakkına sahipmiş gibi bir anlam çıkmakta ve örneğin grev hazırlığı yapan sendika merkezinin sırf bu sebeple aranabilmesi, greve gitmek için gerekli olan belgelerin toplanıp götürülebilmesi gibi tüm Anayasal

hakları fiilen ortadan kaldıracak yollar açılmaktadır.

1402 Sayılı Kanunun 3 üncü Maddesinin (c) Fıkrası Anayasanın 22. ve 25. Maddelerine Aykırıdır

Anayasamızın 22. maddesinin ikinci fıkrası: "yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararla, saklı olmak üzere, olaylar hakkında, yayın yasağı konamaz" diyerek yalnız hâkimden gayrisinin yayın yasağı koyamamasını öngörmekle kalmamış, hâkimlerin bu kararı verebilmelerini dahi kanunda açık olarak sayılmış olan hallere inhisar ettirilmiştir. Anılan fıkranın sansürle ilgili bölümü bu maddeye açıkça aykırıdır.

Aynı fıkranın "sıkıyönetim komutanlığınca basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür ve afiş gibi bilcümle matbu evrakı basan matbaaları kapatmak" yetkisini veren son cümlesi de Anayasa'nın "Basımevi ve eklentileri ve basım araçları, suç vasıtası olduğu gerekçesiyle de olsa, zapt veya müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz" şeklindeki 25 inci maddesine aykırıdır. Anayasa tasarısı gerekçesinde de belirtildiği üzere "matbaaların kapatılmasının ne demek olduğunu pek acı tecrübelerle yaşamış olan memleketimizin bu yolu asla kabul etmeyen memleketler arasında yer alması tercih edilmiştir. Ve pek istisnai hallerde kendini gösterecek mahzurlar bu yolun açık olması halinde basım aleminin duyacağı huzursuzluğun yaratacağı mahzurlar yanında daha zayıf kalacaktır" (Kazım Öztürk, T.C. Anayasası, Ankara 1966, sh.1568) diye düşünülerek böylesine açık bir düzenlemeye gidilmiştir.

1402 Sayılı Kanunun 11 inci Maddesi Anayasanın 138. Maddesine Aykırıdır

11 inci maddede ön görülen ve yürütme organına tabi durumda ve bizzat onun içinde yer alan bir kurulca sıkıyönetim mahkemeleri hâkimlerinin seçilmesi ve "usulüne uygun olarak" yani 353 sayılı kanunun 1 inci maddesi uyarınca milli savunma bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanınca atanması 138 inci maddenin son fıkrasındaki mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı kavramlarına aykırıdır. Sıkıyönetim mahkemelerinde, örneğin Cumhurbaşkanına hakaret davalarının da görüleceği düşünülürse, sadece Cumhurbaşkanının bu atama işlemine karışmasının bile ne gibi büyük sakıncalar doğuracağı ortaya çıkar.

Esasen savcıların atama işlemlerinin dahi yürütme organının inisiyatifi dışında yapılması gereği yüksek mahkemenizce hükme bağlanmış iken askeri hakemlerin atanmasının yürütme organına bırakılması düşünülemez.

Diğer taraftan anayasanın 138 inci maddesindeki "askerlik hizmetlerinin gerekleri" kavramı hâkim teminatını yok edici şekilde ele alınamaz. Esasen mahkemelerce hâkim niteliği taşımayan subay üyelerin yer alabilmesi imkânının sağlanması bu kavramı yeteri kadar karşılamaktadır. Ayrıca Kurucu Meclis zabıtlarından da anlaşılacağı üzere bu kavram esas itibariyle disiplin suçlarıyla ilgili olarak yer almıştır.

1402 Sayılı Kanunun 15 inci Maddesi Anayasanın 30 uncu Maddesine Aykırıdır

Anayasamız 30 uncu maddesinin 4 üncü fıkrası ile, yakalanan veya tutuklanan kişilerin kişi güvenliğini bizzat sınırlandırmış ve bunu "en yakın mahkemeye gönderil-

mek için gerekli süre hariç" 24 saat olarak tespit etmiştir. Anayasanın kesin hükmü ile yaptığı bir sınırlamanın yasa hükmü ile genişletilmesi mümkün değildir. Hiç bir sorumluluk Anayasanın bu kesin hükmünün çiğnenmesine mesnet olamaz.

1402 Sayılı Kanunun 23 üncü Maddesi, Anayasanın 31 inci Maddesine Aykırıdır
Sıkıyönetimin sona ermesinden sonra da Sıkıyönetim Mahkemelerinin göreve devam etmeleri tabii hâkim kavramına ve olağanüstü merci kurma yasağına aykırı düşer. Zira olağanüstü şartlarda ilan edilen ve sona ermesiyle bu olağanüstü şartların ortada kalmaması birbirine bağlı olan sıkıyönetimin hitamından itibaren bir daha ilanına kadar sıkıyönetim mahkemeleri olağanüstü merci sayılırlar.

Sonuç ve İstem
Yukarıda açıklanan nedenlerle 1402 sayılı kanunun 3 üncü maddesinin (a) (b) fıkralarının Anayasamızın 15., 16. ve 17 inci maddelerine; 3 üncü maddesi (c) fıkrasının Anayasamızın 22. ve 25 inci maddelerine; 11 inci maddesinin Anayasamızın 138 inci maddesine; 15 inci maddesinin Anayasamızın 30 uncu maddesine ve 23 üncü maddesinin Anayasamızın 32 inci maddesine aykırılıkları sebebiyle iptal edilmelerini saygılarımla arz ederim.

Behice Boran
Genel Başkan

[Tasarı 13 Mayıs 1971'de kanunlaştı. Parti bu kanunun bazı maddelerinin iptali için 24 Mayıs 1971'de Anayasa Mahkemesine başvurdu. Mahkeme 20 Temmuz 1971'de, Partiyi kapatma davası sürmekteyken, yeni kanunun antidemokratik 15. ve 23. maddelerini iptal etti.]

TÜSTAV Arşivi

Başbakana Mektup: "Anayasa İhlal Ediliyor"

Yaygın gözaltılarla ilgili, Başbakan Nihat Erim'e gönderilen mektup, 24 Mayıs 1971.

Sayın Nihat Erim
Başbakan

İsrail Başkonsolosuıun kaçırılması olayı bahane edilerek Partimizin iki Genel Sekreteri, çeşitli illerdeki yöneticileri ve üyeleri, memleketin tanınmış ve seçkin hukuk profesörleri, sendika liderleri ve sanat adamlarıyla birlikte nezaret altına alınmış bulunuyor. Banka soyma, adam kaçırma gibi anarşist ve terörist hareketlerle hiçbir ilgisi olmıyan bu insanların nezarete alınmaları için ileri sürülen "masum gençlerimizi kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik" etme gerekçesi ne halkoyumuzu, ne de dünya kamuoyunu inandıracak, tatmin edecek bir gerekçe değildir. Böyle bir gerekçe ile böyle bir uygulamaya gidiş devlet ciddiyetiyle bağdaşmaz, aksine, devletin içte ve dışta itibarını zedeler.

Hükümet Başkanlığı bildirisinde, Başkonsolosun kaçırılışının açıklanması ve kaçıranlara yapılan ihtarla birlikte, hemen, bir kısım yurttaşların peşinen "teşvikçi" olarak suçlanıp yakalanmaları için sıkıyönetim komutanlarına, idare amirlerine ve emniyet makamlarına kesin emir verilmesi, temel hukuk kural ve ilkelerinin ve halen yürürlükte olan Anayasanın esastan ihlalidir.

Yine hükümet başkanlığı bildirisinde peşinen suça "teşvik" olduklarına hükmedilen şahısların "kimlikleri güvenlik kuvvetlerince öteden beri bilinen kimseler" olduklarının açıklanması, ve bunların yakalanması emri verilir verilmez de uygulamaların başlaması, nezarete alınacak yurttaşların listelerinin önceden hazırlandığı, uygulamaya geçmek için bir olay beklendiği ve Başkonsolosun kaçırılışının bu maksatla kullanıldığı sonucunu zorunlu olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu da hukuk devleti olma iddiasıyla ve Anayasamızla asla bağdaşmayan bir davranıştır.

Başlangıç kısmında Anayasamız milletin uyanık evlâtlarının bekçiliğine emanet edilmiştir. Bu emaneti gönüllenmiş bir yurttaş ve Türkiye'nin sosyalist partisinin başkanı olarak Anayasamız ve tarih önünde ağır sorumluluğunuzu hatırlatır, peşin bir hükümle nezarete alınarak Anayasal özgürlüklerinin özü yok edilmiş olan Partili arkadaşlarımın ve diğer yurttaşların derhal serbest bırakılmasına emir vermenizi arz ve talep ederim.

Behice Boran
Genel Başkan

Parti Gazetesi, Sayı 7, Mayıs 1971

Parlamento Konuşmaları 1965-1969

Meclİste Büyük Kavga

2 Şubat 1966

Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Tural çıkarılması düşünülen af yasasıyla ilgili olarak Genelkurmay Başkanlığı'na görüşlerini içeren bir mektup göndermiş, mektubun bir örneğini dönemin Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu'na postalamıştı. Bu mektup da basına sızmış, Johnson ve İnönü mektuplarının yayımlanmasından kısa bir süre önce Hürriyet gazetesinde yer almıştı.

40. birleşimin gündeminde, bu mektupların basına nasıl yansıdığı konusunda bilgi edinmek amacıyla bir meclis araştırması açılmasını isteyen Millet Partisi (MP) Grup Başkanvekili İsmail Hakkı Akdoğan'ın önergesi vardı. Önerge üzerinde grubu adına söz alan MP Kırşehir Milletvekili Memduh Erdemir'in Başbakan Demirel'i hedef alan sözleri ortalığın karışmasına neden oldu; birden küfürleşmeler ve yumruklaşmalar başladı. Bir grup AP milletvekili kürsüye hücum ederek Erdemir ile yumruklaştılar. Olayları yatıştırmak mümkün olmayınca, birleşimi yöneten Meclis Başkan Vekili Ahmet Bilgin oturuma 15 dakika ara verdi, ama birleşim ancak 40 dakika sonra yeniden açılabildi. Bu süre içinde parti grupları arasında görüş alışverişinde bulunulmuş ve birleşim açıldığında, gerginliği yumuşatmak amacıyla her grup adına birer konuşma yapılması kararlaştırılmıştı. TİP adına Behice Boran konuştu.

Türkiye İşçi Partisi, biraz önce bu yüce Meclis'te yer alan ve aslında yer almamış olması gereken olay karşısında üzüntülerini bildirir. Bize göre bu olay kesinlikle küçümsenmeyecek, aksine üzerinde önemle durulması ve düşünülmesi gereken bir olaydır. Bu yalnızca, "İşte, partiler yine Meclis'te birbirlerine düşmüşler, canım insanlık hali" filan gibi geçiştirilecek bir olay değildir. Çok partili demokrasi rejimi ülkemizde henüz yenidir ve bu kısa süre içinde çok şiddetli dalgalanmalar geçirmiştir. Hepimizin ilk ödevi, bu çok partili demokratik rejimi yaşatmaktır. Bunu yaşatmak sözle olmaz. Sevgi, birlik, kardeşlik edebiyatı yapmakla olmaz. Eylemlerimiz ve davranışlarımızla, bunu yaşatmak isteyip istemediğimizi göstermek zorundayız. Bu gibi davranışlar, elbetteki demokratik rejimle asla uzlaşmayan, bir arada değerlendirilmesi mümkün olmayan davranışlardır. Çünkü demokratik rejimin asla bir arada yaşayamayacağı bir şey varsa, o da beğenmediğimiz sözleri, beğenmediğimiz fikirleri, beğenmediğimiz hareketleri kaba kuvvete başvurarak kanundışı yollardan susturmaya kalkmaktır. Böyle davranışların Meclis dışında ve ne yazık ki bu defa Meclis içinde yer aldığı bir ortamda demokratik rejimin devam ettiği ve güvence altında olduğu söylenemez. Ve bu olay bütün milletin, halkoyunun demokratik rejime güvenini sarsacak nitelikte bir olaydır. Ülkenin acil sorunları var. Halkımız dertli, sıkıntı içinde. Seçimler yeni oldu; halk gözlerini dikmiş Meclis'ten kendi derdine ne gibi çözüm getireceğimizi bekliyor. Bu acil sorunlar ve onların çözüm yolu

dururken hiç de acil olmayan Af Yasası, Seçim Yasası gibi tasarılar Meclis'e getirilip işler yokuşa sürülüyor.(*) Diğer taraftan da demokrasiyle, söz hürriyetiyle, Meclis adabıyla... *(Başkan Ahmet Bilgin'den konu dışına taştığı gerekçesiyle uyarı geliyor)* Taşmıyorum efendim, hiç taşmıyorum. Aksine, tam konu üzerindeyim. Buradaki olayın demokratik rejimin devamıyla ilgisi üzerinde duruyorum. Yarın bu olayı gazetelerden okuyan seçmenlerimiz ne diyecek? Biz dertlerimizle uğraşırken ve bunlardan acil çözüm beklerken bu partiler birbirine düşüyor, işi kavgaya yumruğa döküyor, demeyecekler midir? Ve bu olay, seçmenler ve yurttaşlar gözünde partilerin, demokratik rejimin, hatta yüce Meclis'in prestijini yükseltecek bir olay mıdır? Bu soruya yanıt vermek gerekir. Bu olay öyle küçümsenecek, geçiştirilecek bir olay değildir. Üzerinde önemle durulması ve bir daha yinelenmesine asla izin verilmemesi gereken bir olaydır.

Milli iradeden söz ediliyor. Nedir milli irade? Milli irade, çoğunluğun oylarını alıp, o oylara dayanarak istediğini yapmak değildir. Milli irade kavramı yalınkat bir kavram değildir. Birleşik içeriği olan bir kavramdır. Milli irade kavramı içine, çoğunluğu alan partinin anlayışı, davranışı kadar muhalefet partilerinin ve onlara oy veren seçmenlerinin iradesi de dahildir. Ancak bu birleşik yapı bütün milli iradeyi temsil eder ve milli irade böyle tek taraflı değil, bütünüyle işleyebilmesi için partilerin kesinlikle ülke çapında yasalara, Meclis içinde de İçtüzüğe sıkı sıkıya uymaları, söz, fikir ve diğer demokratik özgürlüklerin yüzde yüz tastamam Anayasa'nın emrettiği gibi uygulanmasında çok titiz davranmalarıyla mümkündür. Ayrıca yine hatırlatmak gerekir ki, iktidarda olan, çoğunlukta olan partinin aldığı oylar ne kadar çok olursa olsun, Anayasa'nın 56. maddesi gereğince bütün partiler, demokratik düzenin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu biçim davranışlar, aksine iddiadır. İddiaların sözle söylendiği zaman değeri yoktur. Bir insanın sözlerine değil, davranışına bakılır. Birbirimize anlayışlı davranalım, birbirimizi sevelim, kardeşlik olsun... Bu edebiyatı çok dinliyoruz. Sorun sözde değil, davranışlardadır. Bu kürsüden bir konuşmacının söylediği sözler bir grubu öfkelendirici nitelikte olabilir. O grup için hatta hakaret olarak değerlendirilecek nitelikte olabilir. Bu kürsüden söylenen sözler İçtüzüğe aykırı olabilir. Ama bunun karşısında gösterilecek davranış, hiçbir zaman kaba kuvvete başvurmak değildir. Hiçbir neden, kaba kuvvetle davranmayı haklı gösteremez. Konuşmacı İçtüzüğü ihlal etmişse beklenir, Başkanlık müdahale edip gerekli işlemi yapsın. Konuşmacı öfkelendirici, hatta hakaret edici sözler söylüyorsa, söz alınır, bu kürsüden aynı tonda ve aynı içerikte kendisine cevap verilir. Ama tekrar ediyorum, hiçbir neden, kaba kuvveti, bu kürsüden söz hürriyetini kaba kuvvetle susturma girişimini haklı gösteremez. Demokratik düzeni ve Anayasa'yı yüzde yüz uygulamak zorundayız. Bu, bütün partilerin ödevidir. Bu, sözle değil davranışlarla gösterilir. Bizim de parti olarak Başkanlık Divanı'ndan isteğimizdir; bu olay bütün detaylarıyla saptanmalı ve İçtüzüğe aykırı davranmış olanlar mutlaka cezalandırılmalıdır. Böyle bir olayın yinelenmesine bir daha asla izin verilmemelidir.

[Mektupların basına nasıl sızdığı konusunda Meclis araştırması açılmasını isteyen

MP önergesi üzerine konuşma]

TİP de söz konusu mektupların basına ne yoldan, nasıl sızdığı konusunda Meclis araştırması açılmasından yanadır. Hatta bu araştırmanın mutlaka açılması gerektiği kanısındadır. Bu olayın bir yanıyla adli soruşturma konusu olması, bir yanıyla da hükümet tararından araştırılmaya tabi tutulması, meclis araştırmasının gerekmediğine bir gerekçe oluşturmaz. Adli soruşturma, olayın basınla ilgili kısmına yöneliktir. Oysa olayın asıl üzerinde önemle durulması gereken yanı, hükümetle ilgili olanıdır. Özellikle bu yan, hükümetin alt ve orta kademelerini değil, en yüksek kademelerini ilgilendiriyor. Hükümetin bu konuda bir soruşturma açmış olması yeterli değildir. Çünkü bir defa kendisi hakkında araştırma yapma durumundadır. Yani bir zanlının kendisi için hâkim durumunda oluşu gibi bir şey. Kaldı ki, bu konuda daha önce bu kürsüde konuşan Başbakan, "Ne yapalım, araştırdık, suçluyu bulamıyoruz. İlla bir suçlu bulup getirelim mi buraya? Ne yapalım biz? İşte devlet bu, biz böyle devraldık" gibi konuştu. Yani hükümet bu konuda yetersizliğini ifade etmiş oldu. İkincisi, biz parti olarak bu kürsüden bir hükümet başkanının, devlet mekanizmasını böyle küçülten, itibarını zedeleyen sözler sarf etmiş olmasını hem hayret, hem de üzüntüyle karşıladık. Öyle zannediyoruz ki, daha önce böyle bir şey görülmüş değildir.

Bu konuda meclis araştırması mutlaka açılmalıdır. Çünkü kanunsuz yollardan basına yansımış olan bu mektuplar herhangi bir belge değildir, çok önemlidir. Birincisi, Başkan Johnson'un mektubu bağımsızlık, egemenlik haklarımız gibi üzerinde çok titiz davranmamızı gerektiren konuları içeriyor. NATO'nun işleyişi, ikili anlaşmalar, ikili anlaşmalarla aldığımız silahlar gibi bizim için son derece yaşamsal konuları ilgilendiriyor. Basına yansıyan ikinci mektup da gayet önemli. O da devletimize dıştan yapılan müdahaleler karşısında Türk Hükümeti'nin ne gibi bir tutum ve davranış içinde bulunmuş olduğuna ışık tutuyor. Burada işaret edelim ki, bu mektup bizde bir düş kırıklığı uyandırdı. Dıştan müdahaleye bir sert tokat niteliğinde olduğunu beklediğimiz ve ümit ettiğimiz bu mektup hiç de o nitelikte görülmüyor. Baştan aşağı serzenişler ve sitemlerle dolu. Bu bakımdan, bizim için bu kadar yaşamsal konuları içeren bu belgelerin nasıl basına yansımış olduğu üzerinde mutlaka Meclis titizlikle durmalıdır.

Bir başka taraftan da bu konu üzerinde araştırma yapılmalıdır. Hükümetin bir hafta gibi kısa bir süre içinde bu konuda fikir değiştirdiği görüldü. TİP de dahil muhalefet partileri bu belgelerin açıklanması gerektiği konusunda ısrar ettiği halde, hükümet bunları bir devlet sırrı gibi değerlendirip açıklamadı. Bir hafta sonra nasıl olsa basına yansıdı, artık açıklamakta bir sakınca yok gibi bir gerekçeyle açıklandı. Partimin görüşüne göre, hükümet bu belgelerin açıklanmasını bu derece sakıncalı görüyor idiyse, bunların basına yansıması, resmen açıklanması için bir gerekçe oluşturmaz. Çünkü basına yansıyan mektuplar hiçbir zaman resmi nitelikte değildir. Onlar belki doğrudur, belki bilinçli olarak değiştirilmiştir, belki eksiktir. Mademki bu kadar önemliydi, o zaman hükümet sonuna kadar açıklamamakta ısrar etmeliydi.

Yine böyle bir araştırma kesinlikle yapılmalıdır. Çünkü bu önemli konu, günlerce Meclis'i ve kamuoyunu işgal etmiş, ağızlarda sakız haline getirilmiş, önemini

kaybeder hale getirilmiştir. Oysa bu konular bu hale getirilmeden resmen ve ciddiyetle açıklanması gerekirdi. Bu iki mektuptan ayrı olarak, Sayın Cemal Tural'ın mektubunun da basına nasıl yansıdığı üzerinde durulmalı, araştırma yapılmalıdır. Bu mektubun yansıması, hükümet bakımından daha önemli bir olaydır. Zira öbür iki mektup Meclis tutanaklarına geçmiş, burada okunmuş olduğu halde, yani daha geniş çevrelerce ve daha çok sayıda insanlarca bilindiği halde, Sayın Cemal Tural'ın mektubu ancak çok yüksek kademede çok az sayıda insan tarafından biliniyordu. Nasıl oldu da bu mektup basına yansıdı? Sayın Tural'ın mektubunun açıklanmasının iktidar partisinin kendi içindeki birtakım gruplaşmalar ve çekişmelerle ilgili olduğu iddia edildi. Eğer bu doğru ise, o zaman bu mektubun basına yansıması daha da önem kazanıyor. Çünkü hiç kuşku yok ki, ilgililer arasında gizli kalması gereken bir mektubun bir parti içi politikaya, çekişmelere alet edilmesi asla uygun görülmeyecek bir konudur. Son bir nokta, geçen hafta Başkentte yayımlanan bir dergide yazılanlara göre, Eskişehir'de oldukça kalabalık bir grubun bulunduğu bir toplantıda Sayın Tural, kendi mektubunun değiştirildiğini söylemiş, hem de burada tekrarlamak istemediğim ağır bir sıfat kullanarak değiştirildiğini söylemiş. Bütün bu noktalar da göz önüne alınınca, gerek Başkan Johnson'un, gerek Sayın İnönü'nün, gerekse Tural'ın mektubunun basına ne yoldan yansıdığı konusu üzerinde Meclis'in mutlaka bir araştırma açması gerektiğine inanıyoruz.

Önerge reddedildi.

(*) Bu konuşmalar yapılırken, her iki tasarı da Meclis komisyonlarının gündemindeydi.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 168-172

Asgari Geçim İndirimi

24 Aralık 1965

Asgari geçim indirimi yasa tasarına komisyonda yazılan karşı oy yazısı.

En az geçim indirimi hadlerinin bir yıl daha ertelenmesi, bütçe açığını kapatma yükünün yine dar gelirli emekçi kitlelerin omuzlarına yüklenmesi demektir. Hükümetin, Anayasa'nın öngördüğü şekilde vatandaşın ödeme gücüne göre ayarlanmış köklü bir vergi reformuna, özellikle tarım gelirlerini vergileme yoluna gitmeyip böyle geçici ve geniş vatandaş kitlelerinin zararına olan önlemlere başvurması, hem Anayasa'nın ruhuna, hem de sosyal adalete aykırı bir davranıştır. Bu nedenle tasarıya muhalifim.

[Tasarının tümü üzerine yapılan konuşma]
Maliye Komisyonu'na bu kanun tasarısı geldiği zaman ben muhalefet ettim. Kanunun gerekçesi, eğer bu indirimi artıran hüküm bu yıl da ertelenmediği takdirde, bütçenin 400 milyon lira açık vereceğidir. Böyle bir gerekçeyle, benim kanaatime göre hiçbir kanun tasarısı Meclis'e getirilemez. İyi ve güçlü bir hükümetin yapacağı iş, bu çeşit açıkları önceden görüp kapatmak için gerekli önlemleri almaktır. Hükümet etmek demek bu demektir. Yoksa yumurta kapıya geldikten sonra, efendim ne yapalım, bütçe 400 milyon liralık açık verecek, başka türlü çare yok. Vurun abalıya, yine emekçi halkın sırtına vuralım bu yükü demek, devlet adamlığı, devlet idaresi demek değildir.

Sonra Adalet Partisi, kendisinin daima milletin büyük çoğunluğunu, asıl emekçi kitleleri temsil ettiğini söylüyor. Acaba bu emekçi kitleler, milletin çoğunluğu, Adalet Partisi'ne oylarını verirken, bütçe açığının yükü yine kendi zavallı yoksul sırtından çıksın diye mi verdi? Bir sosyolog olarak benim AP hakkında koyduğum teşhis şudur: Çoğunluğun oylarıyla iktidara gelmiş, aslında mutlu bir azınlığın partisi. Böyle bir tasarıyla AP bu niteliğini açığa vurmuş oluyor. *(Boran'ın bu sözleri AP'lilerin tepkisini çekerken, TİP ve CHP'liler tarafından uzun süre alkışlandı)* Seçim propagandalarında durmadan kuvvetli hükümetten söz ettiler. Kuvvetli hükümet, sayı çoğunluğu demek değildir. Kuvvetli hükümet, durumun gerektirdiği önlemleri cesaretle ve gerçeklere uygun bir şekilde alabilmek demektir. Nitekim bundan iki yıl önce İngiliz İşçi Partisi iktidara gelip de sterlinin kıymetinin tehlikede olduğunu gördüğü zaman, cesaretle, ödeme gücü yerinde olan gruplara yüzde 15 vergi kovmaktan çekinmedi. Eğer bütçede açık varsa ve başka bir çare yoksa bu yük, ödeme gücü az olan sınıflar üzerine, halk kitleleri üzerine değil, ödeme gücü çok olan sınıf-

lar üzerine konur ve kuvvetli hükümet bu dürüstlüğü, bu cesurca hareket etme yeteneğini gösterir. Bu bir defa korkakça bir önlemdir. Vergi koymak yoluna gidemiyor, korkuyor, vergi koymaz gibi görünüyor, vergi koymuyorum vatandaşın üzerine diyor, aslında en ağır vergiyi ödeme gücü az olan kitlelerin sırtına yüklemiş oluyor. Bu yolla AP, Anayasa'ya düpedüz aykırı hareket etmiş oluyor. Anayasa'nın hükmü çok açıktır: 'Bütün vatandaşlar kamu giderlerine mali güçleri oranında katılırlar' diyor. Bu geçim indiriminin yükseltilmesi ertelenen sınıflar, mali güçleri en fazla olan sınıflar mıdır ki bütçe açığını kapatma yükü onların sırtına konuyor. Elbet bunlar mali güçleri en az olan sınıflardır, en fazla olan sınıflar değil. Bu şekilde bütçe açığını kapatma yoluna gitmek, düpedüz Anayasa'ya aykırı bir davranıştır. Ben komisyonda itirazımı yaparken dedim ki: "Dilerdik ki, bir refah devleti olmak sözüyle iktidara gelmiş olan AP, ödeme gücü olan varlıklı sınıfları doğrudan doğruya açıkça vergileme yoluna gitsin ve Anayasa'nın emrettiği vergi adaleti reformunu yapan kamudan bize getirsin." Mesela dedim, dışarıdan gelen, getirtilen, çeşitli yabancı uzmanların dahi defalarca önerdiği tarımdaki yüksek gelirleri vergilemek yoluna gidilmiyor, tarımdaki yapılan son vergilemeyle alınan vergilerin tutarları memurlara, dar gelirlilere yapılmış olan yüzde 15 zamdan alınan vergilerin bile tutarını karşılamıyor. Bu kadar az, hemen hemen hiç denecek kadar az vergilendirilmiş olan yüksek tarım gelirleri bir tarafa bırakılıyor, fakat yine ödeme gücü az olan, en çok geçim sıkıntısında olan emekçi kitlelerin sırtına vergi yükü konuyor, dedim. O zaman hükümet sözcüsü bana şu yanıtı verdi: 'Tarım gelirlerini vergilendirmek, uzun zaman alacak bir iştir. Öyle çabucak uygulanamaz. Onu gerçekleştirmek, uygulamak ve vergilerden verim almak uzun yıllara bağlıdır. Onun için bu yılın bütçe açığını tarım gelirlerini vergilendirmek suretiyle kapatamayız." Ben de dedim ki, eğer hükümet olarak siz örneğin tarım gelirlerini vergilendirmek gibi ve Anayasa'nın emrettiği şekilde bir vergi reformunu getirmek gibi çalışmalara başlamış olsaydınız da, sonra deseydiniz ki, ama bu çalışmalar hemen birkaç ay içinde bir sonuç verecek çalışmalar değildir, onun için geçici bir önlem olarak bu yıl için bu yola başvurulmasını öneriyoruz deseydiniz, belki düşünürdüm. Ama siz uzun vadede de vergi reformuna ilişkin, tarım gelirlerinin vergilendirileceğine ilişkin hiçbir tasan getirmiyorsunuz. Kaldı ki tarım gelirlerini vergilendirmek ve o vergilerden bir sonuç almak uzun zaman sürse bile, diğer birtakım vergilendirme yöntemleri vardır ki, onlardan sonuç almak böyle uzun sürmez ve örneğini verdiğim gibi, İngiliz İşçi Partisi iktidara gelince yüzde 15 vergilendirmeye gitmekten çekinmedi. Bu tasarının kabul edilmesi, hem AP'nin refah devleti olma iddiasına karşıdır, hem herkesin mali gücü oranında kamu giderlerine katılmasını emreden Anayasa hükmüne aykırıdır ve hem de bizim halk kitlelerimizi bir yıl daha sıkıntı içinde bırakacak bir tasarıdır.

Hükümetin gerçek bir vergi reformu ve tarım gelirleri konusunda ciddi bir çalışması olmadığı için, -şimdiden söyleyebiliriz, bir kehanet değil,- gelecek yıllarda da yine aynı gerekçelerle böyle geçici, sorunları kökünden çözümlemeyen ve yükü fakir halkın üzerine yükleyen sözde önlemler her zaman önümüze gelecektir. Bütün bu düşüncelerle bu tasarının asla kabul edilmemesi gerekir.

[Tasarı Üzerine ikinci konuşma]

Gazetelerden okuduğumuza göre, Sayın Başbakan bu erteleme yasası hakkında şöyle bir şey söylemiş, 'bu erteleme bütçe açığı gereğidir' demiş. Gerçekten böyle demiş mi, dememiş mi bilmiyorum, gazeteler öyle yazdı. Fakat dememiş olsa dahi, bundan önce yasanın tümü Meclis'te görüşüldüğü sırada konuşan iktidar partisi sözcüleri ve hükümet temsilcileri, bunu bütçe açığının kapatılmasının bir gereği olarak ortaya sürdüler. Bütçe açığının kapanması gereklidir, bu doğru. Ama bu şekilde kapatılması doğru değildir. Devlet giderlerini karşılamanın alışılmış yolu, vergilendirmeye gitmektir. Vergilendirmeyi, bugün uygulanan modern yöntemlere göre ve bizim Anayasamızın kabul etmiş olduğu hükümlere göre, vatandaşın mali gücüne göre yapmak gerekir. Şimdi sormak istiyoruz; bütçe açığı varsa -ki var- neden bunu mali gücü fazla olan gelir gruplarını vergilendirmeye götürerek kapatmak yolu benimsenmiyor? Şimdiye kadar tasarı lehinde yapılan açıklamalarda bu sorunun yanıtı verilmiş değil. Biz bu yanıtı istiyoruz. Eğer bu yanıt verilmiyorsa, bundan haklı olarak şu sonucu çıkaracağız: Demek ki iktidar partisi, refah devleti anlayışı getirdiği iddiasına karşın, bu çeşit dolaylı vergilendirme yoluyla yüksek gelirli grupları, sınıfları kolluyor, dar gelirli yoksul vatandaşlarımızı ise kollamıyor. Tasarıyı savunurken ileri sürülen bir diğer iddia, bunun bir vergilendirme olmadığı ve hiç kimsenin cebinden yeni para çıkmayacağı iddiasıdır. Tasarıya karşı çıkanlar, vatandaşın cebinden yeni bir vergi miktarı çıkacak demiyor. Vatandaşın cebinde kalması önceden kabul edilmiş olan miktar, cebinde kalmayacak, çıkacak diyor. Diğer bir savunma yöntemi de şu: Efendim, bu miktar o kadar az ki, işte 13 lira bir fark eder, yahut 30 lira bir fark eder. Sanki bu erteleme kabul edilmezse yoksul halkımız hemen refaha mı erişecektir, gibi bir savunma yoluna gidiyor. Burada bu tasarıya karşı olarak konuşan hiç kimse, bu erteleme kabul edilmezse dar gelirli, yoksul, emekçi kitlelerin refaha kavuşacağını iddia etmedi. Böyle akılsız ve mantıksız bir iddiayı buradan ileri sürmedi. Sorun, her şeyden önce bir ilke sorunudur. İsterse bir lira olsun, neden bu bütçe açığını kapatma yükü Anayasa'nın emrettiği gibi ekonomik gücü yüksek olan gruplara yüklenmiyor da dar gelirlilerin üzerine yükleniyor? Sorun burada. İkincisi, bu çeşit savunma yapan arkadaşlarımız, bize öyle geliyor ki, dünyada işsizliğin, parasızlığın, yoksulluğun ne demek olduğunu gerçekten bilmiyorlar. Eğer bir insanın cebinde bir lirası yoksa, bir ekmek dahi alamaz. Ekmek parası on kuruş eksikse ekmek alamaz. Bu dar gelirli vatandaşlarımız için ayda değil 20, 30 lira veya 8 lira, bir liranın dahi önemi vardır. Biz öyle bir ülkeyiz ki, birçok işçimiz günde 10 liranın aşağısına çalışıyorlar. Öyle bir ülkeyiz ki, köylülerimizin yıllık geliri bin liranın aşağısında. Bu kadar geliri düşük olan bir ülkede, vatandaşa 13 lira veya 30 lira veya 20 lira bir ferahlık sağlayacak olan bir tasarıyı(*) küçümsemek, kesinlikle gerçekçi olmamak, ülkenin gerçeklerini bilmemek demektir. Diğer taraftan hayat pahalılığı durmadan yükselmektedir. Bir iki gün önce gazetelerde yer alan son hayat pahalılığı endeksi yüzde 10'un da üzerine çıkmıştır. Bir taraftan fiyatlar yükseliyor, diğer taraftan halka biraz ferahlık verecek olan asgari geçim indirimini yükselten yasa iki yıl daha ertelenmek isteniyor.

Bu erteleme savunulurken diğer ileri sürülen bir gerekçe de, bunun bir planlama zorunluluğu olarak gösterilmek istenmesidir. Bu çaba da gerçeklere aykırıdır. Bütçe

açığının kapanması bir planlama gereğidir. Ama açığın bu yolla kapatılması, bir planlama gereği değildir ve bu yolla kapatılmasının bir planlama gereği olacağını hiçbir planlama uzmanının iddia edeceğim sanmıyorum. Planlama uzmanlarına buradan serbestçe konuşma olanağı verilse, herhalde benim bu fikrime katılacaklardır. Yüksek Planlama Kurulu teknik bir kuruldur, siyasi bir kurul değildir, siyasi karar almaz. Bütçe açığı, geliri yüksek gruplara yüklenerek mi kapatılacaktır, yoksa dar gelirli emekçi gruplara yüklenerek mi kapatılacaktır? Bu hususta verilecek kararı vermek, teknik bir karar değildir, politik bir karardır. Planlama bu konuda karar vermez. Planlama ancak hükümete söz konusu açığın hangi yollardan kapatılabileceği konusunda öneride bulunur, alternatifler gösterir. Bunların arasından seçme hakkı hükümete aittir. Anlaşılıyor ki hükümet, emekçi kitlelerin, dar gelirlilerin aleyhine olan bir kapatma yolunu seçmiştir. Bu iddiamın doğruluğuna bir kanıt da vereceğim. Unutmamak gerekir ki, planlama devresine girdiğimiz ilk yılda Yüksek Planlama Kurulu ile hükümet arasındaki anlaşmazlık, bu iç finansman konusunda çıkmıştı. Bu konudan dolayı o zaman Yüksek Planlama Kurulu'ndaki yüksek rütbeli insanlar Planlama'dan [DPT] istifa etmişlerdir. Bu bakımdan bütçe açığının bu yoldan kapatılması gerektiğini bir planlama gereği olarak göstermek doğru değildir. Bu, politik bir karardır.

Son olarak şunu da ifade etmek isterim: Bundan önce bu tasarı Meclis'in huzuruna getirildi ve ben de grubum adına söz alarak bu erteleme yasasının emekçi kitlelerin zararına olduğunu belirttiğim zaman, benden sonra konuşan iktidar partisi grup sözcüsü [İhsan Ataöv], beni ve benim partimi, miting meydanlarında konuşan bir edayla konuşmakla suçladı. Şunu hemen belirteyim ki, Türkiye İşçi Partisi bakımından miting meydanlarında konuşmak, Meclis'te konuşmak veya bir bilimsel seminerde, toplantıda konuşmak diye bir ayrım yoktur. TİP programında kabul ettiği ilkelerin en başına ilmi, 'hayatta en hakiki mürşit' olarak kabul ettiği ilkesini koymuştur. TİP, miting meydanlarında da, kahve toplantısında da, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de, bilimsel bir seminerde de kendi görüşüne göre (Başkan Bozbeyli, konu dışına çıktığı gerekçesiyle Behice Boran'ı uyarıyor) Efendim, bence bu konu da izninizle esasa ilişkindir. Çünkü burada söylediklerimin halkı etkilemek ve propaganda amacıyla söylenmemiş olduğunu, TİP'in her tarafta kendi görüşüne göre gerçekleri belirttiğini ifade için söyledim. Bizde böyle bir ayrım yoktur. TİP her tarafta gerçekleri söyler. Çünkü hiçbir zaman amacı oy avcılığı yapmak değildir.

(*) Uygulamayı erteleyecek tasarıdan değil, asıl yasadan söz ediyor.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 172-175

İç Borçlanma

Bütçe Plan Komisyonu'nun raporuna karşı oy yazısı, 7 Ocak 1966.

Devlet borçları aslında büyük bir miktar tutmaktadır. Yıldan yıla artan iç ve dış borçlar, Hükümetin borçlanmayı normal ve alışılmış bir yöntem olarak benimsediği izlenimini veriyor. Borçlanma, ülkenin kalkınmasını sağlamak için köklü, gerçekçi, verimli önlemler alınırken geçici bir süre için başvurulacak yardımcı bir önlem olarak kullanılabilir. Oysa hükümet, ülke kalkınmasını ve denk bütçeyi sağlayacak toprak reformu, sanayileşme, vergi reformu, dış ticaretin kamu yararına sıkı kontrolü gibi temel önlem ve düzenlemelere başvurmadan borçlanma yolunu seçmiş görünmektedir. Devletçe çıkarılacak tahvilleri satın almaya piyasanın uygun olmaması, tasarının kabulü için yeterli bir gerekçe değildir. Bu tahvilleri almaya istekli ve güçlü yüksek gelir gruplarını vergilendirme yoluna gitmek daha uygun, daha sağlam ve halk yararına bir önlem olurdu.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 184

Die Bütçesi

17 Şubat 1966

Cumhuriyet devrinde en erken kurulmuş olan kuruluşlarımızdan birisi de Devlet İstatistik Enstitüsü'dür. Kuruluşundan bu yana memnunluk verici bir gelişme göstermiş olduğunu görmekle mutluluk duymaktayız. Kuruluşundan bu yana istatistik konusu yalnızca bir nüfus sayımı olmaktan çıkmış, tarım, endüstri, iş yaşamına taşmış ve hatta son yıllarda 1964'ten beri aile anketleri gibi daha çok araştırma türünden çalışmalara da yönelmiştir. Bu gelişmelerin hepsi kuşkusuz memnunluk vericidir. Ama bu gelişmelerin toplumun ihtiyaçlarına tam yanıt verecek oranda ve çapta olduğunu söylemek mümkün değildir.

Modern devlet anlayışı ve modern devletin yaptığı işler, eski devlet olmaktan çok uzaklaşmıştır. Artık devletin asıl görevi, yalnızca içte ve dışta güvenliği sağlamak ve bu amaçla gerekli kuvvetleri bulundurmak, bunlar için gerekli sınırlı bayındırlık işlerini yapmak ve vergi toplamak olmaktan çıkmıştır. Modern devlet, toplumun ekonomik, sosyal ve politik rejimi ne olursa olsun, gerek sosyalist blokta, gerek kapitalist blokta, modern devlet, bu eski devletin saydığım fonksiyonlarından ayrı ve onlara ek olarak birtakım sosyal, ekonomik, kültürel fonksiyonları da yüklenmiştir. Modern devlet, gittikçe artan oranda toplumun her kesimine el atmakta, toplumun her kesiminde düzenleyici bir rol oynamak çabası içindedir. Devletin bu fonksiyonlarını gerektiği gibi görebilmesi için elinde güvenilir birtakım veriler olması gerekir. Modern devlet yönetimi, artık masa başında oturup kendi görüşümüze göre seçtiğimiz birtakım politikaları uygulamak olmaktan çıkmış veya çıkmak zorundadır. Modern devlet yönetimi, gittikçe bir ilim işi olmak durumundadır. Devletin bu görevlerini iyi görebilmesi için, elinde güvenilir verilerin olması gerekir. Bunu sağlayacak araç da o devletin, o toplumun istatistik kuruluşlarıdır. Özellikle bizim yeni Anayasa'mız sosyal devlet anlayışını ve planlı ekonomiyi getirmiş olduğu için, İstatistik Enstitüsü daha da artan bir önem kazanmıştır. Planlama Teşkilatı ile beraber Devlet İstatistik Enstitüsü bir arada, toplumumuzun en başta gelen en önemli kurumları olmaya adaydır. Ama Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bu önemli yaşamsal fonksiyonu görebilmesi için çalışmalarını çok daha büyük oranda genişletmesi gerekir. Bunu yapabilmesi için de kadrosunun genişletilmesi, teknik elemanlarının yetiştirilmesi, en modern gereçlerle donatılması ve istatistiksel araştırmalarını çok daha başka alanlara da genişletmesi gerekir. Ayrıca çalışmaları, çeşitli alanlarda anketler yapmak olmaktan da çıkıp, toplumun kalkınmasında karşılaşılan sosyal ve ekonomik problemleri çözmeye yarayacak konular çerçevesinde anketler yapmak yoluna doğru yönelmelidir. Bu ikisi arasında önemli bir fark vardır. İşyeri anketi yapmak, tarım sektörü anketi yapmak, aile anketi yapmak, yani bu kesimlerde bilgi toplamak ayrı şeydir, belirli sorunların çözülmesi için gerekli bilgileri, istatistiksel

verileri toplamak ayrı şeydir. Gerçekten planlı ve rasyonel yöntemlere dayanan bir ekonomide, plan ne kadar bilimsel kurallara ve istatistiksel verilere dayandırılarak yapılırsa yapılsın, kesinlikle uygulamada birtakım pürüzler, engellemeler, planlı uygulama arasında ayrılmalar meydana gelecektir, birtakım sorunlar meydana çıkacaktır. Devlet İstatistik Enstitüsü gibi bir kuruluşun böyle sorunlar etrafında araştırmalar yapması gereklidir. Fakat bu çok önemli olan kurumun ve onun bize sağladığı verilerin, devletin ve ekonominin yönetiminde gerektiği gibi kullanılabilmesi için iki koşul vardır: Birisi bu verilerin, bu rakamların güvenilir olması; ikincisi de yapılan sayımlardan ve anketlerden sonuçların hızla alınmasıdır. Rakamların güvenilir olması, istatistikte başlı başına büyük bir sorundur. Sayın Başbakan burada konuşurken, "rakamlar konuşur, rakamlar rakamdır" dediler. Ne yazık ki kendisinin bu görüşüne katılamayacağız. Amerika'da istatistik kurslarına ilk başladığım zaman Amerikalı profesörün ilk dersi şu sözlerle başlamışta "Dünyada üç türlü yalancılar vardır. Bir, basit, her gün karşılaşılan yalancılar, basit yalanlar söyleyenler, ikincisi hainçe yalan söyleyenler, üçüncüsü de istatistikçilerdir" dedi. İstatistikle uğraşanlar da bilirler ki, aynı rakamları çeşitli biçimlerde düzenleyip, çeşitli formüller kullanarak onlardan ayrı sonuçlar çıkarmak, ayrı yorumlara gitmek mümkündür. Rakamların güvenirliği iki şeye dayanır. Öncelikle bu rakamların sağlıklı bir biçimde toplanması ve toplanırken bunları toplayan elemanların teknik bilgi bakımından yetersizliği, bu kasıtlı olarak yapılmayan yanlışlardır. Örneğin en önemlisi fişlerin doldurulmasında yapılan yanlışlardır. Bu son nüfus sayımında Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verileri sağlıklı toplayabilmesi için ne kadar büyük çaba gösterdiğini biliyoruz. Ama buna karşın, benim kişisel deneyimim, Ankara gibi büyük bir merkezde, gelen sayım memuru, benim meslek bakımından nereye gireceğim konusunda duraksadı. Milletvekilliğini meslek mi sayacaktı, eskiden öğretmendim, beni öğretmen mi sayacaktı? Ama şimdi öğretmen değilim. Yoksa milletvekilliği meslek olmadığına göre, şimdi de öğretmen olmadığıma göre, beni ev kadını mı sayacaktı? Bunun üzerinde dakikalarca düşündü. Karşılıklı fikir alışverişinde bulunduk. Demek ki, daha küçük merkezlerde ve köylerde neler olabilir. Bu sorun tabii teknik elemanların, bilgili elemanların yetiştirilmesi sorunu. Ayrıca, toplanan rakamların işlenmesinde yine kasıtlı olmayan yanlışlar yapılabilir. Hatta yanlışlıklar da değil, onu yapan insan yanlış diye yapmaz da birtakım öznel değerlendirmelerle çeşitli sonuçlar çıkarabilir ve daima olmaktadır. Örneğin mesleklerin düzenlenmesinde çok zorluk çekilir. Birtakım mesleklerin tam nereye gireceği, hangi sınıfa gireceği ve belirli bir insanın yaptığı işi şu veya bu meslek sınıfına koymakla elbetteki o meslek sayısındaki rakamı kabartıyor veya bu meslek sayısındaki rakamı indiriyoruz. Bu bakımdan, iyi niyetle dahi hareket edilse, ilk rakamları toplayan elemanların iyi yetişmemiş olmaktan kaynaklanan yetersizliğinden ve o rakamlar toplandıktan sonra bunların işlenişinde yapılan kasıtlı olmayan hatalardan veya kişisel yorumlamalarla, değerlendirmelerle rakamlara yapılan müdahalelerden tümüyle yanlış sonuçlar çıkabilir. Kaldı ki, rakamlar siyasi çekişmelere konu olduğu zaman, politik müdahaleler ve yönlendirmeler de yapılabilir ve en tehlikeli olan da budur.

Biraz önce istatistiğin modern devlet hayatında, planlı ekonomide ne kadar yaşamsal bir önemi olduğunu belirttim. Ama bu yaşamsal görevi yapabilmesi için,

siyasi makamların bu rakamlara ve bu rakamları toplayan, işleyen kurumlara asla müdahale etmemesi gerekir. Bizim kendi parlamentomuzun bu 3 aylık çalışmalarında da bunun çok dikkat çekici bir örneği oldu. Dün "Rakamlar konuşur efendim, rakam rakamdır" diyen Sayın Başbakan, hükümet programında toprak reformu konusu tartışılırken, ne yazık ki rakamları tam rakam olarak kullanmadı. O zaman bizim parti sözcümüze söz verilmiş olsaydı, bu konuyu belirtecektik. Sayın Başbakan tarım reformu yapmak, toprak reformu yapmak için yeteri kadar toprak yoktur derken verdiği rakam 17 milyon 140 bin küsur hektar ekilen toprağın olduğu idi ve bu rakam 1963 yılında yayımlanan genel tarım sayımı örnekleme sonuçları yayınından alınmıştı. Ama aynı yıl, 1963'te yine Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayımladığı belgede, tarıma uygun topraklar, zeytinlikler hariç 25 milyon 513 bin küsur hektar olarak veriliyordu. Aradaki fark 8 milyon 300 bin hektardan fazladır ve çok enteresan tarafı, ben biraz soruşturdum bu konuyu, bana dediklerine göre, eğer yanlış ise düzeltsinler, bu ilk yayın, yani ekilen toprakları 17 milyon hektar olarak veren 1963'teki yayın, önce Ziraat Fakültesi'ne ve diğer kuruluşlara dağıtılmış, Sayın [Suat Hayri] Ürgüplü'nün Başbakanlığı zamanında "yanlıştı" diye geri alınmış bu enstitülerden ve sonra bu toprak reformu konuşulacağı sırada, yani AP iktidarı zamanında bu aynı yayın tekrar dağıtılmıştır. Bir kere dağıtılıyor, yanlıştır diye geri alınıyor, sonra tekrar dağıtılıyor. Bana böyle söylediler. Bu üzerinde durulacak bir konudur. Böyle olmamış olsa bile, 17 milyon hektarla 25 milyon hektar arasındaki fark, herhangi teknik hata affedilemeyecek kadar büyük bir farktır. 8 milyon hektardan fazla bir fark. Demek ki bizim istatistik hocasının söylediği doğru çıkıyor. Rakamlar kendi kendine konuşmaz. Rakamlar daha çok konuşturulur. Bir bakımdan rakamların nasıl toplandığına, nasıl yorumlandığına bağlıdır rakamların konuşması. Diğer taraftan da böyle kasıtlı müdahaleler yapılıp yapılmadığına bağlıdır.

İkincisi, sonuçların hızla alınması zorunluluğudur. Bunun üzerinde fazla durmaya gerek yok. Çünkü sonuçlar hızla alınmazsa değerini kaybeder. İstatistik kuruluşunun verdiği rakamların sosyal ve ekonomik politikada işe yarayabilmesi için sonuçların erken alınması gereklidir. Zira çok gecikirse o zamana kadar hiç durmadan değişmekte olan toplumun koşulları daha da değişmiş olacaktır ve bu verilen sonuçlar bir işe yaramayacaktır. Bu bakımdan İstatistik Enstitüsü'nün ödenekleri artırılmalı, eleman kadrosu artırılmalı, elemanların yetenekli olabilmesi için daha fazla yetiştirme olanakları sağlanmalıdır. Enstitü'nün bir eğitim merkezi açtığını, 18 burslu öğrenci okuttuğunu memnuniyetle öğreniyoruz. Fakat bu yeterli değildir. Rapordan anlaşıldığına göre, 1965 yılı yatırımları henüz tamamlanmamıştır. Bunlar tamamlanmalıdır. Tamamlanmadığından dolayı elektronik aletlerin yedek parçaları sağlanamamıştır. Matbaanın ihtiyaçları karşılanamamıştır. Bunlar karşılanmalıdır. Ek olarak Enstitü bütün en modern elektronik aletlerle donatılmalıdır.

Sözümü tamamlarken bir konuya daha kısaca değinmek istiyorum. Yine rapordan öğreniyoruz ki, çeşitli konularda dışarıdan uzman getirilmiştir. Tarım konusunda, örneğin milli gelir konusunda. Bizim düşüncemiz ve önerimiz şudur: Dışarıdan yabancı uzman getirmek yerine, kendi uzmanlarımızı yetiştirelim. Her ülkede bu alandaki eğitim enstitülerinden faydalanarak, eğitim kurumlarından faydalanarak, hem de dışarıya, kendi seçtiğimiz çeşitli ülkelere öğrenci göndererek kendi uz-

manlarımızı yetiştirelim. Artık hep biliyoruz ki bugünkü devrede uzmanlar, teknik elemanlar, hatta dünya çapında ün yapmış bilginler dahi politik amaçlarla kullanılabilmektedir. Ne yazıktır ki politika ve bilim ayrılığı ortadan kalkmıştır. Onun için ne kadar ünlü, uzman, bilgili olursa olsun biz hele milli gelir hesabı gibi çok hassas ve yönlendirmeye çok elverişli konularda yabancı uzman getirmekten çekinelim. Mutlaka gerekiyorsa, onları ancak danışman sıfatıyla kullanalım. Fakat doğrudan doğruya işlerin başına getirmeyelim. Bu kadar önemli olan konuyu, kendi teknik elemanlarımızın eline teslim edelim.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 278-282

Diyanet Bütçesi

17 Şubat 1966

Diyanet İşleri Başkanlığı, devlet mekanizmamızın ve toplum hayatımızın çok önemli ve çok hassas bir konu oluşturan unsurlarından ve kurumlarından birisidir. Çok hassas ve çok önemli bir konudur. Çünkü halkımızın kutsal hisleri, inançları, bu his ve inançların ibadet ve diğer dini davranışlar şeklinde ifadesiyle ilgilidir. Çok önemli ve hassas bir konudur, çünkü Atatürk'ten bu yana devletimizin dayandığı temel ilkelerden olan ve teokratik mutlakıyetçi idare anlayışına ve rejimine karşı getirilmiş olan laiklik ve laik cumhuriyet ilkesinin ve rejimin korunması prensibiyle ilgilidir. Anayasamızın ikinci maddesi, Cumhuriyetimizin laik bir devlet olduğu hükmünü getirir. 19. maddenin son fıkrasında ise laik devletin ne demek olduğunu açıklar ve laik devlete karşı işlenecek suçların kesinlikle cezaya çarptırılacağını anlatır. 154. maddede ise Anayasamız, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş ve varlığını öngörür. Bu demektir ki, Anayasamız bir taraftan laik cumhuriyet ilkesini getirmekte, laikliğin ne demek olduğunu tarif etmekte ve buna o kadar önem vermektedir ki, aynı yasada, aynı maddede bu ilkeye karşı olan hareketlerin cezalandırılacağını hükme bağlamaktadır. Ama diğer taraftan 154. maddesiyle, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş ve varlığını öngörmektedir. Yani, Anayasamız bir taraftan dini devlet işlerinden ayırmakta, devletin dini kurallara oturtulmak girişimlerini önlemekte, bu 19. madde de dini kutsal hislerin, inançların kişisel ve sınıfsal amaçlarla istismar edilmesini önlemektedir. Yani açıkçası, devleti dinden ayırmaktadır. Ama 154. maddesinde devlete toplumun dini yaşamını düzenleme görevini vermektedir. Şimdi bazılarının sandığı ve iddia ettiği gibi Anayasamız bu hükümleriyle bir çelişkiye düşmüş değildir ve yine bazılarının iddia ettiği ve sandığı gibi, ilk defa Atatürk'ün formüle ettiği, koyduğu ve Anayasamızın da tekrar hükme bağladığı laiklik görevi ve ilkesi, kopyacılık ve taklitçilik yoluyla Batı'dan aktarılmış boş bir kavram değildir. Laiklik ilkesi, bizim tarihi gelişmemizin zorunlu kıldığı, tamamen bizim özel koşullarımıza uygun bir içerik kazanmıştır. Bilindiği gibi Batı'da laiklik, devlet ile dinin tamamen birbirinden ayrılması ve her birinin diğerinden bağımsız, kendi başına işlerini yürütmesi anlamında anlaşılır. Bizim laiklik kavramımız bu değildir. Devletin dinden ayrılması, dinin devlet işlerine müdahale etmemesidir, ama din yaşamının olumlu yollarla gelişmesi, ülkenin gelişme, ilerleme çabalarıyla ve politik rejimiyle çatışmaması için devletin dini yaşamı düzenlemesi ilkesini de içine alır. Bu, tarihimizin getirdiği zorunlu koşulların sonucudur. Müslümanlık bir inançlar ve fikirler birlikteliği olarak toplumun gelişmesine, ilerlemesine, bilgiye, ilme, toplumun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasına, sosyal adalete karşı bir din değildir. Hatta bugün biliyoruz ki, bazı Ortadoğu ülkelerinde sosyalizm düzenini Müslüman dinine oturtmak çabaları vardır ve Müslüman sosyalizmi diye bir düşünce ve top-

lum ortaya çıkmaktadır.

Ama yine hepimiz biliyoruz, ne yazık ki tarihimizde zaman zaman dini inançlar, içten duygular, bazı çıkarcı özel kişiler veya gruplar tarafından özel amaçlarla istismar edilmiş ve gericiliğe, toplumun ilerlemesini önlemeye alet olarak kullanılmak istenmiştir. Tarihimizde bunların en belirgin ve en keskin iki örneği vardır. Hepimizin de bildiği gibi, birisi 31 Mart olayıdır. İkincisi de Atatürk Anadolu'da yurdu istila edecek düşmanlara karşı ulusal kuvvetleri organize etmeye çalıştığı zaman, o zamanın Şeyhülislamı Dürrüzade Essait Abdullah Efendi tarafından Atatürk'e karşı ve onun kahraman ordusuna karşı, onları eşkıyalıkla suçlayan fetvasıdır. Ama yine hemen işaret edelim ki, o zaman da ülkede yurtsever, ilerici, aydın din adamları vardı ve padişahın Şeyhülislamının bu fetvasına karşı, yine biz diyoruz ki, başta Ankara Müftüsü Rıfat Efendi (*) olmak üzere 153 müftü, Atatürk'ü ve onun arkadaşlarını ve onun ordusunu destekleyen bir karşı fetva çıkarmışlardı. Olayları ve gerçekleri çok iyi inceleyip tanımlayan Atatürk dinin iyi ellerde nasıl yararlı olabileceğini, cahil ellerde ise nasıl zararlı olabileceğini anlamıştı. Atatürk çeşitli demeçlerinde bu nokta üzerinde ısrarla durmuştur. "Mübarek mihrabı cahil ellerden bilgili ellere vermek zamanı gelmiştir" diye ifadeleri vardır. İşte, dinimizin esasta yurdun kalkınmasına, ilerlemesine, ilme karşı bir din olmadığı, ama bazı çevrelerin, bazı kişilerin dinle ilgisi olmayan birtakım görüşleri, inançları dine mal ederek dini siyasete, gericiliğe alet etmek çabasında bulundukları ve çok kötü belirtileri ve davranışları tarihimizde olduğu için Atatürk laiklik ilkesini Batı'da anlaşıldığı anlamda, ona bağlı kalarak bize aktarmamış, bizim anladığımız içerikte bize getirmiştir ve Anayasamız da aynı içerikle kabul etmiştir.

Şimdi buradan Diyanet İşleri Başkanlığı için çıkan çok önemli sonuçlar vardır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevi, sadece halkın dini inançlarını ve duygularını, ibadet ve yasalara uygun davranışlar şeklinde ifade etmeleri için olanakları ve koşulları ayarlaması değildir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir diğer çok önemli görevi, bu anlattığım anlamda laiklik ilkesini, laik cumhuriyet rejimini korumasıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı bu ikinci görevi nasıl yapacaktır? Halkın içten dini duygularının, inançlarının ve davranışlarının bazı amaçlı kişiler ve gruplar tarafından doğal yoldan yasalara aykırı, Anayasa'ya aykırı yollara saptırılmasını önlemek suretiyle yapacaktır. Toplumun dini yaşamının, toplumun gelişmesiyle paralel olarak gelişmesini sağlamak suretiyle yapacaktır. Atatürk'ün deyimiyle, "mübarek mihrabı cahillerin elinden alıp ehil ellere vermek suretiyle" yapacaktır. Toplumumuzda Şeyhülislam Dürrüzade Abdullah Efendi gibi sözde din adamlarının sayısını azaltıp, Ankara Müftüsü Rıfat Efendi gibi din adamlarının sayısını çoğaltmaya çalışmak suretiyle yapacaktır. Çok şükür ki, bugün de ülkede Atatürk ilkelerine bağlı, bilimden, çağdaş uygarlıktan yana din adamları vardır. Yoksul köylünün topraklandırılmasını savunan, ülkenin ekonomik sorunlarıyla ilgilenen ve bunlar konusunda bilgi sahibi olan din adamlarımız vardır. Üzülerek söyleyelim ki, bunların henüz sayısı azdır. Ama Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa hükmü uyarınca görevi, bu ikinci çeşit din adamlarının sayısını çoğaltmak; ehil olmayıp cahil olanların, din adamı olmayıp yobazlık yapanların elinden ise dini siyasete alet etmek, tutuculuğa, gericiliğe alet etmek, birtakım maksatlı çıkarcılara alet etmek olanaklarını almak olmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, görevini yaparken hiç kuşkusuz Anayasamızın 12. ve 3. maddelerini de göz önünde bulunduracaktır. 12. madde gereğince "bütün Türk vatandaşları din ve mezhep ayrımı gözetilmeden eşittir" ve 3. madde gereğince de "Vatanın ve milletin bütünlüğüne karşı hareketlere izin verilemez." Bu bakımdan Diyanet İşleri Başkanlığı, halkımızın dini inançlarına, ibadetine olanak verecek koşulları hazırlarken, toplumun dini yaşamını düzenlerken, bu konuda çok titiz davranmak zorundadır. Mezhep ayrımlarına, mezhep kavgalarına, düşmanlıklarına yol açacak olan hareketlerden kendisini titizlikle sakınması gerektiği kadar, ülkede bu çeşit kavgalar, girişimler belirdiği zaman bunları da kesinlikle önlemek zorundadır. Esefle kaydedelim ki, son zamanlarda gazetelerde çıkan haberler doğru ise, ülkenin şurasında burasında böyle mezhep ayrılıklarını, düşmanlıklarını istismar eden davranışlar belirmeye başlamıştır ve yine gazete haberlerinden ve gazetelerde çıkan Milli Güvenlik Konseyi Sekreterliği'nin hükümet dairelerine yazdığı söylenen yazının içeriğinden de anlaşıldığına göre, dinin ehil olmayan ve cahil ellerde siyasete alet edilmesi olayları çoğalmaktadır. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı'na büyük görev düşmektedir. Bu yönde şikâyetler gazetelerde, özellikle son Şeker Bayramı'nda camilerde verilmiş olan vaazlar konusunda ileri sürülmüştür.

Öğrendiğime göre, Şeker Bayramı'nda bu çeşit vaazlardan birisi de Antalya'nın Paşa Camii'nde verilmiştir. Oradaki vaizin sözlerini nakletmek istiyordu dünkü arkadaşımız [Şaban Erik'in kesilen konuşmasından söz ediyor]. O vaiz demişti ki, öğrendiğimize göre, Paşa Camii'nde Antalya'da Şeker Bayramı'nda, bundan böyle, yani Adalet Partisi iktidara geldikten sonra "Başbakanlar ve Cumhurbaşkanları Müslüman olacaktır." Böyle bir ifadenin altında yatan karşıt hüküm, yani şimdiye kadar gelen başbakanlar ve cumhurbaşkanları Müslüman değildi de bundan böyle bu iktidar değişikliğinden sonra Müslüman ifadesini taşımaktadır. Bu ifade o vaizin ifadesidir ve dün arkadaşımız sözlerine başlarken de, "Bugün camilerde vaazlar verilmektedir" demiştir. Burada, bende tutanaklar. *(AP Antalya Milletvekili İhsan Ataöv: "Öyle şey yok, yalan söylüyorsun." Boran: "Yoksa memnun oluruz.")* Arkadaşımız. "Ben sözü şuraya getirmek istemiştim" diye açıklama yapmak istemiş, fakat müdahalelerden dolayı bunu yapamamıştır. Arkadaşımız bu vaizin bu suçlamasına yanıt verecekti. "Ne demektir böyle bir ifade? Şimdiye kadar gelen Başbakanlar ve Cumhurbaşkanları Müslüman değil miydi? Bu ayırıcı ve doğru olmayan beyanlarda nasıl bulunulur? Bu gibi, dini siyasete alet etme hareketlerine nasıl izin verilir?" diye bağlayacaktı. Fakat kendisine bu konuda izin verilmedi.

Bu konuda sıra gelmişken şunu da ifade edeyim ki dün arkadaşımıza ve genellikle Türkiye İşçi Partisi'ne din konusunda yapılan suçlamalar bu kürsüden de yinelenmiştir. Haksız ve yersiz olduğu kadar, tamamen anlamsız suçlamalardır. Halkımız, Müslüman olmayan azınlıklar dışında Müslümandır. Elbetteki, seçim yoluyla bu halk içinden gelen milletvekilleri, Cumhurbaşkanları ve Başbakanlar Müslüman olacaklardır. Bunun aksini söylemek, mantığın ve aklın alacağı bir şey değildir.

Aynı şekilde partim hakkında yapılan suçlamalara da kısaca yanıt vereceğim. Çünkü bu suçlamalar bu kürsüden yapıldı. Türkiye İşçi Partisi'nin kurucuları bu ülkenin evlatları olan işçilerdir. TİP'in kurucuları, yöneticileri, üyeleri bu ülkenin esnafı, küçük esnafı, köylüsü, işçisi ve aydınıdır. TİP'e 300 bin kişiye yakın insan

oy vermiştir. Halkımız küçük bir azınlık dışında Müslüman olduğuna göre, bu yüz binlerce oy verenler hep dinsiz midirler? Bu ülkede dinsizlik bu kadar mı salgın oldu? Bu kadar mantıksız ve yersiz bir suçlamada nasıl bulunabilir? Ayrıca TİP din hakkındaki görüşünü 1964 tarihinde Şubat aynıda yayımladığı programında açık ve seçik belirtmiştir. Daha sonra yayımladığı bültenlerinde de uzun uzun açıklamıştır. Radyolardan okuduğu seçim bildirgesinde, açık ve seçik ifade etmiştir. Bunu ben şimdi söylemiyorum, yıllardan beri ifademiz var.

TİP halkın mutluluğunu, refahını, gelişmesini isteyen bir partidir. Biz o kadar anlayışsız insanlar mıyız ki, bir insanın mutluluğunun yalnızca maddi refah koşullarıyla sağlanamayacağını, bir insanın içtenlikle inandığı, doğruluğuna inandığı inanışları, fikirleri serbestçe ifade edebilmesi, içtenlikle inandığı ibadetini istediği şekilde yapması olanağına sahip olması gerektiğini anlamaz mıyız? Bunu yapamazsa bir insan mutlu olur mu? Biz ki, kendi fikirlerimizin, inanışlarımızın uğrunda bu kadar içtenlikle mücadele ediyoruz, biz ki halktan yanayız, biz ki insan kişiliğine saygılıyız, nasıl olur da bunun aksine bir davranış içinde oluruz? Bizi dine karşı gösterenler şu soruya yanıt vermek zorundadırlar: Her şeyin bir gerekçesi olur. Neden TİP dine karşı olsun, bundan ne çıkarı vardır? "Efendim, iktidara gelince camileri kapatacaklar" diye propaganda yapılıyor. Deli miyiz biz, ne çıkarımız olacak bundan? Buna karşı bir çıkar, gerçekçi bir neden söylemek gerekir. Ama TİP'e bu yönden saldıranlar, dini siyasete alet edenler, halkın içten dini duygularını kendi özel çıkarları için amaçlı olarak kullananların böyle davranmakta elbetteki çıkarları vardır ve olması da gerekir.

(*) Ulusal Kurtuluş mücadelesinde yer almış, milletvekilliği yapmış ve ilk diyanet işleri başkanı olmuştur. Soyadı Börekçi'dir.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 282-286

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi

19 Şubat 1966

Dış politika gibi çok önemli ve çok yönlü bir konuyu yirmi dakikada her yönüyle eleştirmenin olanağı yoktur. Zamanın uzatılması önergeleri, iktidar partisinin oylarıyla reddedilmiş olduğuna göre, bundan şu sonuç çıkmaktadır: iktidar partisi ve hükümet, dış politikanın bütün ayrıntıları ve yönleriyle halkoyu önünde açıklanmasını, ortaya dökülmesini istememektedir. Sözlerime bu noktayı önemle kaydederek başlamak isterim.

Son zamanlarda özellikle Kıbrıs politikamızda uğradığımız başarısızlıktan sonra, dış politikada değişiklik zorunluluğu üzerinde uzun uzun tartışmalar olmaktadır. Sayın Dışişleri Bakanı'nın, Kıbrıs görüşmeleri sırasında ileri sürdüğü görüşlerden ve Bütçe Komisyonu'nda yapılan tartışmalardan ve düzenlenen rapordan anlıyoruz ki, hükümet bu görüşte değildir. Ana yönde ve esas itibariyle politikada bir değişikliğe gerek yoktur, ancak uygulamada bazı hatalar olmuş olabilir. O hataların düzeltilmesi gerekir düşüncesindedir. TİP'in görüşü şudur ki, şöyle mi bir değişiklik, böyle mi bir değişiklik yapılması iddiasından önce, gerçeklere ve durumlara doğru bir tanı koymak gerekir. Atatürk'ün ölümünden sonra ve özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye dış politikası hem Türkiye'nin gerçeklerine, hem Türkiye'nin dünya içindeki durumuna, hem Türkiye'nin ilişkide bulunduğu devletlerin dış politikasının hangi esaslara dayandığı konularına doğru tanı koyamamak durumuna gelmiştir. Yanlış tanılar da koymuştur ve bunun için de dış politikamız özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana gittikçe bir başarısızlığa doğru yönelmiş ve bu başarısızlık tam açıklığıyla Kıbrıs konusunda ortaya çıkmıştır.

Türk dış politikasının başarısızlığının temelinde bir çelişki yatmaktadır. İktidarlar kendilerini herhangi bir politikayı izlemekte özgür sanabilirler. Oysa bu serbestlik çok kısa vadelidir. Eğer iç veya dış politika gerçek toplumsal koşullara ve dünya koşullarına uygun değilse çok geçmeden iktidar, başını gerçeklerin sert duvarına çarpar. Nitekim Kıbrıs konusunda böyle başımızı duvara çarptık. Onun için önce Türkiye ne biçim bir ülkedir, dünyadaki durumu nedir ve buna göre bu koşulların ışığında nasıl bir politikayı başarıyla yürütebilir? Bu sorunun yanıtını vermek gerekir.

Türkiye dış politikada Batı bloğunda yer almış, askeri ittifaklar yapmış ve Batı ülkeleriyle paralel bir dış politika yürütmeye çalışmıştır. Ama Türkiye'nin toplumsal-ekonomik yapısı ve dünya devletleri içindeki yeri böyle bir paralel politika yürütmeye elverişli midir? Batı ülkeleri gibi, o paralelde bir dış politika yürütebilmek için, onlar gibi bir toplum yapısına sahip olmak, dünya devletlerarasında onların işgal ettiği yere benzer bir yer işgal etmek gerekir. Oysa Türkiye ne yapısı itibariyle onlar gibi bir toplumdur, ne de dünyadaki devletlerin kuvvet dengesi içinde onların yerine benzer bir yer işgal etmektedir.

Zamanın darlığı dolayısıyla kısa bir karşılaştırma yapalım: Hep biliyoruz, biz azgelişmiş bir ülkeyiz. Yani sanayileşmemiş, tekniği geri olan bir tarım ülkesiyiz. Onlar ise çok sanayileşmiş, ekonomileri gelişmiş bir sanayie dayanan ülkelerdir.

Biz tarım ürünleri satarız, onlar mamul madde ihraç ederler. Biz dışarıdan yatırımlar, krediler vs şeklinde sermaye ithal ederiz, onlarda ise sermaye birikimi fazladır ve devamlı olarak sermaye ihraç ederler. Onlar, kabul edilmiş ekonomik terimle, egemen ekonomidirler, biz egemen ekonomi değilizdir, bağlı ekonomiyizdir. Onlar sömüren durumundadır, biz ise sömürülen durumdayız.

Burada kısaca işaret edeyim ki, artık hep biliyoruz, sömürülmek için mutlaka bir sömürge olmak zorunluluğu yoktur. Siyasi bağımsızlığa sahip olmakla beraber, mamul madde ve tarım maddeleri fiyatları arasındaki gittikçe büyüyen fark yoluyla ve yabancı sermaye yatırımları yoluyla politik bağımsızlığa sahip olan sanayileşmemiş, azgelişmiş, geri tarım ülkeleri de büyük oranda sömürülmektedir. Bu rakamlar Birleşmiş Milletler'in yayınlarında, resmi raporlarında vardır. Şimdi biz onlarla aynı düzeyde, aynı toplum yapısında değilken, aksine aramızdaki ilişkiler hâkim-tâbi, sermaye ihraç edici-sermaye kabul edici bir ilişkiyken, sömüren ve sömürülen ilişkisi iken, bizim dış politikamızda bu hâkim sanayici, sermayeci ülkelere paralel bir dış politikayı başarıyla yürütebilmemize olanak yoktur ve bundan dolayıdır ki dış politikamızda başarısızlığa uğramışızdır. Şimdi Batılıların paralelinde bir dış politika yürütmenin tek dayandırıldığı gerekçe, bizim jeopolitik durumumuzdur. Açıkçası bu şu demektir: "Türkiye Sovyetler Birliği ile komşudur, sınırlarının çevresinde diğer Doğu ülkeleri de vardır, bu bakımdan oradan gelecek olası bir saldırıya karşı, Türkiye'yi korumak için Batı ile askeri ittifaklar yapmak zorunda kaldık ve bugün de o zorunluluk vardır." Gerekçe budur. Şimdi bu gerekçeyi kısaca inceleyelim.

Bir kere, bir ülkenin savunması yalnız tek taraftan gelmesi olası bir saldırıya göre düzenlenmez, başka yönlerden gelecek saldırılar da göz önünde bulundurularak düzenlenir. Amerika gibi bir ülke, kendisine gelecek saldırıyı tek taraflı olarak düşünebilir. Çünkü Amerika ile boy ölçüşebilecek, o ayarda bir tek devlet vardır. Ama bizim gibi azgelişmiş, zayıf, güçsüz ülkeler, bütün gelişmiş, hâkim ekonomiye sahip askeri gücü yüksek ülkelere karşı bir olasılığı düşünerek, milli bir strateji üzerinden bir savunma düzenlemek ve ona dayanan bir dış politika yürütmek zorundadır. Nitekim Kıbrıs sorunu göstermiştir ki, gelmesi olası saldırı, hatta yalnızca diğer büyük devletlerden de olmayabilir, bizim gibi küçük bir devletle, yani Yunanistan'la da bir savaş olasılığı belirebilir. Bu bakımdan, onunla da bir savaş olasılığını göz önünde bulunduran bir strateji ve bir milli politika yürütmüş olmamız gerekirdi. O zaman Kıbrıs sorununun çözümünde bu kadar çıkmaza girmez, bu kadar bocalamazdık.

İkincisi, acaba bu içine girdiğimiz NATO ittifakı Sovyetler'den gelecek bir saldırıya karşı bizi yettiği ve gerektiği kadar korumakta mıdır? Başkan Johnson'un mektubunda bu hususta bir ibare, bu gerçeğin de tam doğru olmadığını açıklamıştır. Sovyetler müdahale ettiği takdirde, NATO'nun diğer devletleri Türkiye'ye yardım konusunda düşünebilirlermiş ve Sayın İnönü gayet haklı olarak diyor ki: "Böyle olduktan sonra bu nasıl bir yardım? Otomatik değil gelecek yardım. Onlar düşününceye kadar bu atom devrinde Türkiye ne olursa olur." Demek ki, Sovyetler'den, Doğu blokundan gelecek olası bir saldırıya karşı Türkiye'yi NATO ittifakı gerektiği

gibi, yeterli derecede otomatik olarak korumamaktadır.

Başkan Johnson'un mektubunda böyle bir ibare olmasaydı da bunu bilmek için falcı olmaya gerek yoktu. NATO ittifakı, Amerika'nın bir üçüncü dünya savaşını öngörerek, düşünerek ve karşısında Sovyet Rusya'yı hasım görerek, kıtalararası stratejisinin bir parçasıdır. NATO böyle olduğu içindir ki, değil biz, bizden çok daha ekonomik ve askeri bakımdan güçlü olan Fransa dahi NATO ittifakının değiştirilmesini savunmaktadır. Çünkü "NATO ittifakı gerçek anlamda kolektif bir güvenliği sağlamamaktadır. Eşit haklar üzerinde kolektif bir komuta mümkün değildir. Bunun yerine, NATO'ya giren ülkeler arasında karşılıklı ikili anlaşmalar yer almaktadır" tezini savunuyor, yani Amerika'nın yanında Fransa bile küçük ve buna tabi bir yerde kalıyor.

Şimdi NATO bakımından Türkiye'nin Sovyetler'den gelecek olası bir saldırıya karşı korunması ancak Amerika'nın bu kıtalararası dünya stratejisinin bir parçası olarak öngörülüyor. Eğer bir üçüncü dünya savaşı olasılığını öngören bu kıtalararası stratejide Türkiye'nin de savunulmasını ilk andan itibaren Amerika kendi açısından doğru buluyorsa bunu yapacaktır, doğru bulmuyorsa bunu yapmayabilecektir. Nitekim bundan birkaç yıl önce bir Amerikan amirali ve bir İngiliz amirali, bir atom savaşı çıktığı takdirde bizim büyük merkezlerimizin ilk hedef olacağını, Kuzey Türkiye'nin, Kuzey İran'ın ve Kuzey Afganistan'ın radyoaktif bölgeler haline geleceğini açıkça söylemişler ve bu haberler gazetelerimizde yer almıştır. NATO tatbikatları, dikkat ederseniz genellikle çıkarma hareketleri, paraşütle indirme hareketleridir. Anlaşılıyor ki, Amerika'nın bir üçüncü dünya savaşı bakımından, düzenlediği kıtalararası strateji bakımından Türkiye'nin önce terk edilmesi, sonradan kurtarılması usulü kabul edilmektedir. Amerika'nın stratejisi için bu doğru olabilir. Ama biz Türkler böyle bir stratejiyi nasıl kabul edebiliriz? Terk edilmekle kurtulma arasında ülkemizin başına neler gelecektir? Nasıl olur da ülkemizin radyoaktif bir bölge haline gelmesini, şehirlerimizin nükleer silahlara hedef olmasını kabul edebiliriz? Yerle bir olacak bizim şehirlerimizdir, ölecek olan insanlar bizim insanlarımızdır, radyoaktif bölge haline gelecek ülke bizim ülkemizdir. Sonradan çıkarma yapılmış, paraşütle asker indirilmiş, kurtarılmış. Bu şehirler yeniden kurulup bu insanlar yeniden dirilecek mi? Böyle bir milli savunma ve dış politika anlayışı savunulabilir mi?

Bu bakımdan, Atatürk'ün dış politikasına dönmek yalnız sözle olmaz. Atatürk'ün dış politikasının içeriğine dönmek gerekir. Bu içerik bugün için de geçerlidir. Aradan 40 yıl geçmiştir, koşullar değişmiştir gibi bir gerekçe ortaya sürülemez. Bu yapıyı bundan önce grup sözcümüz, Genel Başkanımız bu kürsüden açıklamıştır. Ben de kısaca özetleyeceğim. Ne idi Atatürk'ün dış politikasının içeriği:

1. Hiçbir yabancı nüfuza bu ülkede izin vermemek. Hiçbir yabancı nüfuza, ne Amerika'nın, ne Sovyet Rusya'nın, ne Çin'in, ne Alman'ın, ne İngiliz'in.
2. Kendi gücümüze dayanan bir savunma sistemi meydana getirmek. Kendi silah sanayiimizi geliştirmek ve kendimizin yapamadığı silahlar için de bir tek yabancı devlete bağlanmamak, kendi hür irademizle, ihtiyacımız olan silahları yabancı devletlerden temin etmek.
3. Yurt savunması stratejisi, başka devletlerin stratejisine tabi bir savunma de-

ğil, kendi topraklarımızın hangi yönden gelirse gelsin bir saldırıya karşı ve saldırının ilk anından itibaren savunulması.
Terk edilecek, sonra kurtarılacak, sonra bilmem ne olacak... Bu, bazı devletlerin stratejisi; bizim stratejimiz olmaz.

4. Askeri ittifaklara girmemek. Atatürk daima dostluk ve saldırmazlık paktları yaptı, fakat askeri ittifaklar yapmadı.
5. Kolektif güvenliği uluslararası kuruluşlar aracılığıyla sağlamaya çalışmak.
O zaman bu Cemiyet-i Akvam'dı, silahsızlanma konferansları idi. Şimdi de Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Konferansları ve diğer uluslararası kuruluşlar aracılığıyla güvenliği sağlamak.
6. Bütün devletlerle ve bu arada komşularla iyi ilişkiler kurmak ve saldırmazlık paktları yapmak ve Türkiye etrafında bir emniyet ve güvenlik kuşağı meydana getirmek.

Bütün bu ilkeler, görülüyor ki bugün de Türkiye için geçerlidir. Şimdi sözlerimin başında yaptığım kısa değerlendirmeye tekrar dönecek olursak, Türkiye'nin objektif, toplumsal koşulları bakımından ve dünya devletleri topluluğunda işgal ettiği yer bakımından yeri Üçüncü Dünya ülkeleri denen grubun yanındadır. Üçüncü dünya devletleri grubu diyorum, dikkat ediniz, Üçüncü Dünya devletleri, Batı bloku ve Doğu bloku ile bir blok değildir. Aralarında bir askeri ittifak, bir anlaşma yoktur. Fakat bu ülkeler ve bizim toplumsal yapımız itibariyle ve dünya devletleri arasında işgal ettiğimiz yer, rol itibariyle ister istemez -bu bir tercih meselesi değildir- ister istemez bu objektif koşullar dolayısıyla aralarında bir kader birliği olan ülkeleriz. Bu dünya ülkelerinin önemini küçümsemek bir gaflet içine düşmektir. Üçüncü Dünya devletlerini Rusya, Doğu bloku abartıyor, bunlar önemsizdir demek, kendi kendimizi inkâr etmek demektir. Üçüncü Dünya devletlerinin sayıları İkinci Dünya Savaşından sonra çok artmıştır ve bugün Birleşmiş Milletler'de kendi oylarıyla kararlara hâkim olabilecek bir duruma gelmiştir. Bu kadar kısa zamanda bu kadar çok devletin milli bağımsızlığını kazanmış olması, bir Doğu blokunun abartması nasıl olabilir? Nasıl olabilir bu kadar çok sayıda ülkenin bağımsızlığına kavuşması? Biz ilk milli kurtuluş savaşını yapmış olan ülke, biz ilk bağımsızlığını kazanmış olan ülke, biz de mi böyle bir tahrikin, bir abartmanın neticesi içindeyiz? Bunu nasıl söyleyebiliyorsunuz? *(AP sıralarından "nerede?" sesleri)* Bütçe komisyonu raporunda belirtiliyor. "Doğu bloğu abartıyor Üçüncü Dünya devletlerini, bunlar önemsizdir" deniyor.

Biz ilk milli kurtuluş savaşını yapmış, onlara örnek olmuş bir ülke olarak bu azgelişmiş ülkeler içinde en fazla gelişmişi olarak, bu ülkeler içinde hiçbir zaman sömürge olmamış, yüz senelik bir devlet idaresi deneyimine sahip bir ülke olarak, biz bunlar arasında liderlik rolünü görebiliriz. Yani bu grubun biz liderliğini alırsak, bunları kendi ardımızda derleyip toparlarsak o zaman uluslararası politika sahnesinde bir söz sahibi olabiliriz, fikirlerimizi kabul ettirebiliriz.

Deniyor ki, "Bu ülkeler çok geridir, henüz kabile devresindedirler." İyi ya, bu bize bir avantaj sağlıyor. Bu azgelişmişler grubunda daha gelişmiş, daha önde, daha kuvvetli ve daha tecrübeli bir ülkeyiz. Bu bize bir avantaj sağlıyor. Ama unutmamak gerekir ki, bu Üçüncü Dünya devletleri arasında, onların bizden çok aşağı gördü-

ğümüz olanlarıyla bizim aramızdaki fark, bizlerle Batılılar arasındaki farka oranla daha küçüktür. Bizimle Batılılar arasında olan sosyal, ekonomik farklar bir nitelik farkıdır. Daha azgelişmiş olanlarla bizim aramızdaki fark ise bir derece farkıdır, bunu unutmayalım. *(Başkandan sürenin dolduğu uyarısı geliyor)*

Sayın Dışişleri Bakanı'ndan bazı sorularımız var, onları belirterek, yani bir dakikalık konuşma ile sözümü bitireceğim. İlk soru, Kıbrıs hakkında ne gibi önlemler düşünülüyor? Kıbrıs için hâlâ donmuş bir politika içinde görülüyoruz. Kıbrıs görüşmeleri sırasında Sayın Çağlayangil, sorulan bir formül üzerine aynen şöyle dedi: "Formülümü davul zurnayla mı açıklayacağım?" Oysa diyoruz ki, "Diğer ülkeleri kendi görüşümüze kazanmamız lazım, propaganda yapmamız lazım, propagandamız etkili değil", diyoruz. Formülümüzü davul zurnayla ilan etmeyeceğiz, kendimize saklayacağız dersek, sır olarak tutarsak neyin propagandasını yapacağız başkalarına, nasıl onları kendi görüşümüze elde edeceğiz? Görüşmelere oturalım diyoruz. Görüşmelere oturmayı Kıbrıs Hükümeti ve Yunan Hükümeti kabul ettiği takdirde nasıl bir tez ileri süreceğiz, belli değil. Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletler'e sürdüğümüz kararlarda yalnızca Anayasa'nın ve anlaşmaların yürürlükte olduğunu yinelemek durumundayız.

[İkinci konuşma]

Sabahleyin yarım kalan Dışişleri üzerindeki görüşlerimizi ikinci konuşmamda tamamlarım diye düşünmüştüm. Fakat gerek Adalet Partisi sözcüsünün, gerekse Sayın Dışişleri Bakanı'nın, benim konuşmam ve partimizin niteliği hakkında sarf ettikleri bazı sözler, konuyu değiştirmemi gerektirdi. Adalet Partisi'nin sayın sözcüsü, konuşmasının sonunda o parti sözcülerinin her konuda daima yapmayı âdet ettikleri gibi yine döndürdüler dolaştırdılar partimizi komünist olmakla, Marksist olmakla, sosyalist olmakla nitelendirdiler ve sıfatlar her ne ise, biz biliriz, diye sözlerini suçlamalarla bitirdiler. Sayın Dışişleri Bakanı da yine döndürdü, dolaştırdı, sözlerini o noktaya getirdi. Önce kendilerine şu noktayı hatırlatmak isterim ki, ortaya sürülen görüşler, ortaya konulan gerçekler karşısında karşı gerçekler ve görüşlerle yanıt vermek yerine daima komünistsiniz, Marksist'siniz, şusunuz, busunuz suçlamasına gitmek, kendileri bakımından bir aczin ifadesidir. Bu böyledir. Fikirlere fikirle, görüşlere görüşle karşılık verilir, ortaya konan gerçeklere, gerçeklerle karşılık verilir. Eğer karşı taraf bunu yapmıyor da suçlamalara gidiyorsa demek ki elinde başka malzeme, gerçek mantık ve delil yoktur.

Şurada kısaca şunu işaret edeyim ki, Türkiye İşçi Partisine Batı'daki sosyalist partiler gibidir, ne de Batı'daki komünist partiler gibidir, ne Doğu'daki ihtilalle iktidara gelip de tümüyle sosyo-ekonomik rejime geçmeye çalışan, geçmekte olan partiler gibidir. Türkiye İşçi Partisi bizim kendi öz koşullarımıza göre sosyalist bir programa sahip olan bir partidir. Nitekim bizim bu ülke için çizdiğimiz kalkınma yolu ne Batı'nın çizdiği özel kalkınma yoludur ve ne de Doğu'nun ihtilalle iktidara gelerek tümüyle her şeyi devletleştiren kalkınma yoludur. Her ikisi de değildir. Bizim gibi azgelişmiş ülkelere bilimsel gerçekler bakımından uygun bulduğumuz

ve kapitalist olmayan, uzun vadede, aşamalı olarak sosyalizme götürecek olan yol diye tanımladığımız yoldur. Bu konu böylece anlaşılsın. Evet, biz ne Doğu'daki, ne Batı'daki partilere benzer bir parti değiliz. Kendi ülkemizin gerçeklerini bilimsel, ekonomik, sosyal bakımdan inceleyerek ona göre bir program meydana getirmiş olan yüzde yüz milli ve Türk bir sosyalist partiyiz. Bu, böylece bilinsin. *(Başkan: "Sözleriniz Dışişleri bütçesi üzerinde olsun")* Çok rica ederim, siz sabahleyin de Başkandınız, Adalet Partisi sözcüsü bize "Marksist, komünist" derken ve ona da lütfen ihtar etmeniz gerekirdi. Eğer o sözler söylenmeseydi, ben de bu 15 dakika gibi çok kısa olan zamanı bu sözlerle bitirmez, asıl belirtmek istediğim partimin görüşünü açıklamak için kullanırdım. Ama fırsat vermediniz.

Sayın Dışişleri Bakanı sözlerini şu cümleyle bitirdi: "Kendilerinin amacı nedir, komünist bloka mı dönmek istiyorlar?" dediler. "Atatürk politikasına dönüşten amaç nedir?" dediler. Bir yıldır Atatürk politikasına dönüşün ne demek olduğunu bundan önce açıkladığımız gibi, bu sabah da 5 nokta etrafında birer birer Atatürk politikasının içeriğini belirttim. Daha hâlâ "Atatürk politikası nedir?" diye sormak abestir. Atatürk zamanında ve Atatürk politikasının uygulandığı zamanlarda Türkiye komünist blokta olmadı ki şimdi bana "Atatürk politikasına dönmek, komünist bloka dönmek mi?" diye soruyorlar. Politikası komünist bloktan olmak demek, bu ne biçim soru?

Dışişleri Bakanı aynı zamanda bu konuda bir çelişme haline de düşmüşlerdir. Benim sözlerimi naklederken, kendileri Batı blokunda olmayı uygun görmüyorlar, Doğu blokunda olmayı da uygun bulmuyorlar, üçüncü bloktan olalım diyorlar diye ifade ettiler. Bizim partimizin, üçüncü blokun lideri olmak görüşünü savunduğumuzu da belirttiler. Demek biz hangi bloktan yana olmadığımızı, hangi gruptan yana olduğumuzu belirtmişiz. Artık bir daha komünist bloktan yana olmak sözü nedir? Üçüncü grup devletlerin, Üçüncü Dünya devletlerinin lideri olmak ve hele onları sömürmek diye ifade etmek ve böyle yorumlamak. Doğrusu bilmiyorum böyle bir yorumlama nasıl yapılabilir? Bir grubun lideri olmak, o grubun sömürülmesini istemek mi demek? Buna yanıt vermeye bile gerek görmüyorum, bu o kadar açık bir şey.

Kıbrıs sorununa gelince; Kıbrıs konusunda bir hayli konuşulmakla beraber, Sayın Dışişleri Bakanı yine bu konuda açık bir şey söylemiş değillerdir. Cümlesi aynen şöyledir: "Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Yardımcısı Rozz Benet'ye Türkiye'nin Kıbrıs'a barışçı yoldan bir çözüm şekli bulmak istediğini belirttik" diyor. Ama bütün mesele, nedir bu barışçı yoldan çözüm şekli? Diyorlar ki, "Aldığımız önlemleri açıklayamayız." Biz aslında alınan önlemlerin açıklanmasını istemiyoruz ki. Diyoruz ki, barışçı yoldan çözüm şekline taraftarmışız. Bu ne demektir? Beraberce bir masaya oturup konuşacağız. Konuştuğumuz zaman Türkiye hangi tezi savunacaktır, bunu soruyoruz. Askeri önlemleri filan sormuyoruz, onlar elbette ki açıklanamaz. Diyoruz ki nedir bu barışçı yoldan bulunan çözüm şekli? Bunu açıklayınız, bunu açıklamak zorundasınız. Yalnızca demokrasi bakımından, kamuoyunu aydınlatmak bakımından değil, ama bu barışçı çözüm yolunu, biz eğer tekrar Birleşmiş Milletler'e gelirse başka devletlere de kabul ettirmek zorundayız, bunun propagandasını yapacağız. Bu barışçı çözüm yolunun ne olduğunu bilmiyorsak, bunun propagandasını nasıl

yapabiliriz? Bunun sır olan bir tarafı yok.

Ve yine bir soru sorduk, yani dedik, Birleşmiş Milletler kararında Anayasa'nın tekrar uygulanması tezi savunuluyor. Yine bu mudur barışçı çözüm şekli? Yoksa müzakereye oturduğumuz zaman, antlaşmaların yürürlükte olduğu ve müdahale hakkımızın saklı olduğu gerçeğine dayanarak eski Anayasa'nın canlandırılması yerine yeni bir öneri getirecek miyiz? Bunu soruyoruz. Bunda açıklanmayacak, sır olacak bir şey yok. Buna hâlâ yanıt vermiyorlar. Diyorlar ki "Kıbrıs politikası Birleşmiş Milletler kararından sonra statik bir devreye girdi." Neden statik devreye girdi? Çünkü Türkiye aktif değil de onun için, kendiliğinden değil.

Bloklar konusunda ve NATO'nun bizim ihtiyaçlarımıza yanıt verip vermemesi konusunda da bir noktaya dokunmak istiyorum: NATO stratejisinin bizim çıkarlarımıza ve ihtiyaçlarımıza yanıt vermediğini çok yetkili bir zatın ağzından öğrenmiş bulunuyoruz. Savunma Bütçesi, Karma Bütçe Komisyonu'nda görüşülürken, en sonunda Genelkurmay İkinci Başkanı Sayın Orgeneral Refik Tulga söz aldı ve bir yıldan beri ulusal bir strateji üzerine çalışmaya başladıklarını, Türkiye'nin ihtiyaçları ve çıkarları bakımından politik bir direktifin saptandığını, bu politik direktifin hükümete tetkik edilmek ve onaylanmak üzere sunulduğunu, fakat hükümetin bu direktifi tetkiki ve onaylaması uzun süreceği için, vakit kaybetmemek üzere, Genelkurmay Başkanlığı'mızın çalışmalarına devam ettiğini, bunun sonunda milli stratejik bir konsept meydana getirildiğini ve en sonunda da Silahlı Kuvvetlerimiz'in yapısının meydana geldiğini belirterek açıkladı. Bu, dedi, "Şematik bir şey değildir, hiçbir yerden taklit yoluyla alınmamıştır. Tamamen kendi milli ihtiyaçlarımız ve yurt savunmamız göz önünde tutularak meydana getirilmiştir" dedi. Demek ki, bir yıldan beri Genelkurmayı'mızın yeni bir strateji ve adı da milli strateji olan bir strateji üzerinde çalışma gereğini duyması ve buna dayanarak yeni bir strateji meydana getirilmiş olması da gösteriyor ki, NATO stratejisi bizim milli çıkarlarımıza ve savunmamıza yeterli değildir ve gerektiği kadar yanıt vermemektedir.

Kıbrıs olayı ise bunun yanıt vermediğini apaçık göstermiştir. Johnson'un mektubu, Silahlı Kuvvetlerimizin hemen hepsinin NATO'nun emrinde olduğu için kullanılamaması, jet benzininin kesilmesi, ikili anlaşmalar gereğince silahları kullanamayacağımızın ele alınması, NATO devletlerinin bize otomatikman yardım etmeyeceğinin belirtilmesi, çıkarma gemilerimizin bulunmaması ve ondan sonra ulusal kampanya açarak çıkartma gemileri yapmamız, bütün bunlar, bu olaylar, başka bir belgeye gerek kalmadan gösteriyor ki, NATO çerçevesi içerisindeki strateji bizim ulusal ihtiyaçlarımıza yanıt vermemektedir.

En son olarak İslam Paktı üzerinde de hükümetin bir noktaya dikkatini çekmek isteriz: Dediler ki, "Eğer İslam Paktı gibi bir girişim Müslüman devletlerarasında ayrım yaratmayacaksa, hepsini birleştirecekse, buna taraftar oluruz. Ayrım yaratacaksa taraftar olamayız." Fakat şu noktayı da işaret etmek gerekir ki, daha bu öneri ortaya atılır atılmaz, ortada ayrım belirtileri belirdi. Ortadoğu'nun bazı güçlü Müslüman devletleri, örneğin Mısır, derhal buna karşı tavır aldı. Herhalde bunun üzerinde titizlikle durmak ve düşünmek gerekir, sebebi nedendir diye. Hele bu girişimi ortaya atan ülkenin Suudi Arabistan olduğu, Suudi Arabistan'ın demokratik değil teokratik bir devlet olduğu, Suudi Arabistan'da yabancı petrol şirketlerinin, özel-

likle Amerika'nın büyük çıkarları olduğu da göz önünde tutulursa ve zamanında Alman emperyalizminin de Ortadoğu ve Yakındoğu'yu Pan İslamizm hareketiyle etki altına alma çabasını gösterdiği hatırlanacak olursa, herhalde bu girişim üzerinde çok dikkatle durmak, acele etmemek ve bunun nedenleri, bu girişimin arkasında ne gibi çıkarlar ve hesaplar döndüğünü iyice hesaplamak gerekir.

Güney Vietnam konusuna gelince: Sayın Dışişleri Bakanı "Bizden böyle bir istek olmamıştır" dediler. Böyle bir istek olmamıştır ama olması çok muhtemeldir. Amerikalı [Dışişleri Bakanı] Dean Rusk başka ülkelerden yardım isteneceğini açıkça belirtmiştir. [ABD Savunma Bakanı] McNamara yakında ülkemize gelecektir. Hamfri, Uzakdoğu'da seyahate çıkmıştır, amacının yardım istetmek olduğu belirtilmektedir. Bu bakımdan, çok yakın bir zamanda tıpkı Kore örneğinde olduğu gibi bir durumla karşılaşmamız olasıdır. Çok önemli bir soruyu, yalnızca bizden bir talep olmadı diye kestirmek, bence gereken önemi vermek değildir ve soruyu da yanıtlamak değildir.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 313-323

Gider Vergisi Yasası'nda Değişiklik

27 Şubat 1966

Biraz evvel bu kürsüden konuşan Sayın Maliye Bakanı, bu vergiden 45 milyon lira gelir elde edileceğini ve henüz bu Meclis'ten geçirilmesi tamamlanmamış bulunan bütçedeki gelir tahminleri arasında bu 45 milyon liranın yer aldığını belirtti. Demek ki, aslında buradaki müzakereler boşunadır. Bundan şu sonuç çıkıyor ki, iktidar partisi ve hükümet, burada yapılan görüşmelerde ileri sürülen değişik görüşlerden etkilenmek, konuyu bir daha tartışarak gerekirse karar değiştirmek gibi bir niyette değiller. Önceden karar verilmiştir. Oy çoğunluğu onlarda olduğu için nasıl olsa geçecektir ve bu bakımdan burada yapılan görüşmeler aslında boşunadır. Bunun için ben sözlerimi çok kısa keseceğim. Tıpkı bundan önce asgari vergi indirimi konusunda olduğu gibi.

Hükümet yine bu verginin alınmasında gerekçe olarak bütçe açığını gösteriyor. Ve Sayın Maliye Bakanı, "Bu bir finansman gereğidi" diyor. O zaman bu iddiaya, bu görüşe verdiğimiz yanıtı yine burada tekrarlayacağız. Bütçenin açık olması, kuşkusuz, bütçenin kapanmasını gerektirir. Ama bütün sorun bu açığın ne yoldan kapanacağıdır. Vergilemek yoluyla kapanacaksa, hangi çeşit vergileme ile, yani dolaylı mı, dolaysız vergileme ile mi ve hangi gelir kategorilerine tesir eden vergi yoluyla kapanacağı sorunudur. Bu bakımdan, bir vergiyi getirirken, tekrar belirtelim, bu bir bütçe açığıdır, bu bir finansman gereğidir mantığı doğru değildir. Bütçenin açık oluşu, ancak o açığın kapanmasını gerektirir. Fakat ne yoldan gerekeceği konusunda karar vermek politik bir karardır. Otomatik olarak açığın sonuçlanacağı bir şey değildir. Bu yine bir dolaylı vergi yoluyla bütçe açığının bir kısmını kapamak girişimidir. Artık hepimizin bildiği gibi, dolaylı vergiler sosyal adalete en aykırı olan vergilerdir. Sosyal adalet sorunu bu kürsüden, sosyal adalet şöyledir, sosyal adalet böyledir, efendim biz sosyal adaleti yoksulluğun eşit bölünmesi olarak anlamıyoruz filan gibi edebiyatla bir sonuca bağlanmaz. Sosyal adalete uyulup uyulmadığı, bu gibi somut konularda, vergi konularında kendini gösterir. Şimdi yine bu bir dolaylı vergidir ve en çok etkisini orta halli ailelerde ve fakir halkın gecekondu ve orta halli konut inşaatında etkisini gösterecektir. Bu yasa tasarısı Maliye Komisyonu'nda görüşülürken, iktidar partisinin bir üyesi dedi ki "Bu yasayı desteklemek gerekir, çünkü inşaat malzemesinin fiyatı, hiç değilse ahşap malzemenin fiyatı yükseleceği için, lüks inşaata az da olsa engel olur ve zaten planın amacı da özellikle özel sermayenin lüks inşaat yatırımlarından alıkonularak verimli sahalara, özellikle sanayie yöneltilmesidir" dedi. Oysa bu verginin lüks inşaatı önlemek bakımından kesinlikle hiçbir etkisi olmayacaktır. Milyonlara çıkan bir inşaatta yere döşenecek parkenin veya doğramalık için kullanacağınız kerestenin yüzde yedi miktarında fiyatının artması veya artmaması, lüks inşaatı önlemek konusunda hiçbir etki göstermez. Ama

orta halli halkın yaptırdığı konutlarda, sosyal konut dediğimiz konut tipinde ve gecekondu inşaatında, köy evlerinin inşaatında, ahşap inşaat malzemesinde yüzde 7,7 oranında bir artış son derece etkileyici bir rol oynar.

Komisyonda hükümet temsilcisi bunun yüzde 12 oranında bir vergileme demek olduğunu ve ahşap inşaat malzemesindeki fiyatlarla bunun yüzde 7,7 oranında yansıyacağını belirtmiş idi. Bu bakımdan bu bizim esas büyük çapta olan konut inşaatı faaliyetlerine etki edecektir. Oysa İmar ve İskân Bakanlığı bütçesi konuşulurken de belirtildiği üzere, her yıl 200 bine yakın, 180 bin ev yapımına gerek olduğu halde, ancak 60 bin ev yapılabilmektedir. Halkımızın, orta halli halkımızın, fakir halkımızın konut ihtiyacı çok şiddetli, zorunlu bir ihtiyaçtır ve bu vergi özellikle onlara etki edecektir. Bu bakımdan, bu gerekçeyle, yani bütçe açığının kapanmasının mutlaka bu yoldan olması zorunlu bir şey olmadığı için, bu vergileme dolaylı bir vergileme olduğu için, bu çeşit vergiler sosyal adalete aykırı olduğu için, bu vergi sosyal konut ve köy konutları inşasında etkisini halkın aleyhine olarak göstereceği için bu tasarının reddedilmesi gerekir.

TİP Parlamentoda, Cilt 1, Sayfa 415-417

Uygulanmayan Danıştay Kararları

14 Mart 1966

[Hükümet hakkında gensoru açılması istenen] Söz konusu önergenin açılması için ileri sürülebilecek gerekçeler başlıca iki nokta üzerinde toplanmaktadır. Birisi, Hükümetin yasa dışı ve yasalara aykırı işlemlerinin Meclis tarafından denetlenmesidir. Diğeri ve belki de çok daha önemli olanı, Anayasanın işleyişinde meydana gelmiş olan bir boşluğun doldurulması, içine saplanılmış olan bir ölü noktanın aşılmasıdır. Sorun, haksız atamalara, nakillere uğramış yüksek kademedeki memurların hukukunu korumak sorunu olmaktan çoktan çıkmıştır. Bugüne kadar bu kürsüden Anayasaya aykırı hareketlerden, Anayasayı ihlal edici hareket ve tasarruflardan çok söz edildi. Son defa bütçe görüşmeleri dolayısıyla Sayın Başbakan, "Anayasayı ihlâl etmek olmayacak bir şeydir" dediler. Şimdi bu gensorunun açılıp açılmaması ve bu gensoru sonucunda Hükümete güvenoyu verilip verilmemesi, Anayasayı gerçekten ihlal, olmayacak bir şey midir, değil midir, bunu yanıtlamış olacaktır. Anayasayı ihlal etmenin mümkün olmadığını ileri sürerken Sayın Başbakan şöyle bir mantık ileri sürmüştü: "Efendim, Anayasa Mahkemesi vardır. Yasalar Anayasaya aykırıysa Anayasa Mahkemesi onları iptal eder. Yasalarda boşluklar varsa siz Meclissiniz, yasalar çıkarırsınız" demişti. Ama çok önemli bir noktayı Sayın Başbakan unutmuş görünüyordu. Yasaların Anayasaya aykırılığı ve bunların Anayasa Mahkemesince onaylanması veya iptali ayrı bir konudur. Anayasayı ihlal sorunu, aslında yasaların geçirilişiyle değil, uygulanmasıyla ve yürütmeyle ilgili olan bir sorundur. Ve en önemlisi de Hükümet bakımından, yaptığı tasarruflar yürütme faaliyetleridir. Bu çeşit idari kararlar ve faaliyetler de Anayasa Mahkemesi tarafından değil, hepimizin bildiği gibi idari yargı mercileri tarafından denetlenir, karara bağlanır ve idari yargı mercileri arasında da en yükseği Danıştay'dır. Bu bakımdan, yasaların Anayasaya aykırı olup olmadığının ölçüsü ve denetim yeri Anayasa Mahkemesi ise, Hükümetin uygulamalarının Anayasayı ihlal edip etmediğinin ölçüsü ve onun denetim yeri de en yüksek idari yargı mercii olan Danıştay'dır.

Şimdi artık genel prensipler, genel politikalar bakımından değil, elle tutulur, gözle görülür somut olaylarla Anayasanın ihlal edildiği bir durumla karşı karşıyayız. Olayı hepimiz biliyoruz. Yüksek kademede birtakım memurlar, yeni nakiller yapılıyor, yeni yerlere tayin ediliyorlar. Bu memurlar haklarını kullanarak, en yüksek idari yargı yeri olan Danıştay'a başvuruyorlar. Danıştay durdurma kararı alıyor. Fakat Hükümet, "Aslında uygulama yapılmıştır, yerlerine yeni atamalar yapılmıştır, bu yeni atanan insanlar işe başlamıştır" gerekçesiyle, bu durdurma kararma uymuyor. Bunun üzerine, Danıştay'dan, daha açıklayıcı bir karar isteniyor. Verilen ikinci karar açık. Aynen okuyorum:

"İdare hukuku ilkelerine göre iptal kararları, iptali istenen idari tasarrufu ve ona

bağlı işlemleri, kabul edildiği tarihten itibaren ortadan kaldırarak, o tasarrufun kabulünden önceki yasal durumu ortaya koyar. Bir iptal davasında verilmiş bulunan yürütmenin durdurulması kararı da aynı niteliktedir. İptali istenen idari tasarrufu ve onun sonucu olan işlemleri durdurur ve bu tasarruf ve işlemlerin kabul ve uygulanmasından önceki yasal durumun yürürlüğünü sağlar. Kararın bu niteliği dolayısıyla (artık tasarruf uygulanmıştır, durdurma yapılamaz) savunması hukuka dayanan, itibara değer bir savunma değildir."

Zaten böyle olmasa da, o zaman kararlar kağıt üzerinde kalır. Çünkü bir atamayı durdurma kararı, daima atamanın yapılmasından sonra geleceği için, her zaman durdurma kararlarına karşı, yeni atama yapılmıştır, artık durdurma kararı uygulanmaz, denir ve durdurma kararları demek ki, daima kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmdur ve bu da Anayasaya aykırı düşer, diye Danıştay'ın Dava Daireleri Kurulu 4.2.1966 günlü kararında açıklıkla bildiriyor. Şimdi buna karşın, Hükümet bu kararları uygulamamakta direniyor. Demek ki, hukuk düzeninin işleyişinde bir ölü noktaya varıyoruz, bir boşlukla karşı karşıya geliyoruz. Karar veriliyor, karar açıklanıyor. Anayasanın 132. maddesi son derece açık olarak, yasama, yürütme ve idarenin, mahkeme kararlarını uygulamak zorunda olduklarını belirtiyor; bu kararların geciktirilemeyeceğini, değiştirilemeyeceğini söylüyor. Buna karşın kararlar uygulanmıyor ve elimizde bu kararları uygulatma yolu yok. İşte açıklanması gereken nokta bu.

Diğer yargı organlarının verdiği kararlar uygulanıyor. Ama en büyük idari yargı organı olan bir kurum karar veriyor, kararında ısrar ediyor ve açık hale getiriyor, bu kararı uygulamamak Anayasaya aykırı düşer, diyor, yine karar yerine getirilmiyor ve kararı uygulamanın yolu yok. Bir duvarla karşı karşıyayız biz. Eğer bu duvarı aşamazsak, bu demektir ki, bir yer geliyor, orada hukuk düzeni, Anayasa düzeni işlemiyor, kalıyor, takılıyor mekanizma. Bu takıntıdan, bu boş noktadan, bu ölü noktadan kurtulmanın bir yolu, gensoru açılması ve gensoruyu Hükümet üzerinde, kararların yerine getirilmesi amacıyla bir yaptırım olarak kullanmaktır. Bunun için gensorunun kesinlikle açılması gerekir. Bunun karşısında Hükümetin, "Tazminat veririz memurlara veya eşdeğer bir memuriyete atarız" gerekçesi işlemez. Çünkü sorun kişilerin hukukunu koruma sorunu değildir. Tazminat, belki hukuku ihlal edilen, mağdur olan kişiyi tatmin edebilir. Ama burada sorun, bir kamu hukuku sorunudur, devletin ve idarenin bütün işlemlerinin ve tasarruflarının kaynağı yasa olduğuna göre, idarenin ve Hükümetin işlemlerinin ve tasarruflarının yasaya uygun olmasını sağlamak zorundayız. Hükümetin ve idarenin yasal biçimde işlemesi ise, bütün kamuyu, bütün halkı, milleti ilgilendiren, kamu çıkarına ilişkin bir konudur. Onun için sorunu tazminatla çözemeyiz. Burada bir kamu sorunu var ve devletin yasalara bağlı olarak, Hükümetin yasalara bağlı olarak işlemesi gibi çok temel bir sorun vardır. Kaldı ki, Danıştay Yasasında sözü geçen tazminat konusu, kararların hiç uygulanmamasıyla ilgili değildir. Tazminat vererek kararları uygulamamak mümkün olsa, o zaman Hükümet her zaman işine gelmediği kararlarla karşılaştığında tazminat verir ve kararı uygulamamak yoluna gidebilir. Tazminat konusu, kararların eksik uygulanması veya geç uygulanmasıyla ilgilidir.

Şimdi, çok açık olarak Anayasanın 132. maddesini ihlal eder biçimde, yürütme

organından üstün olan yargı organının verdiği karara uymamakta direnen Hükümete karşı veya ilgili yürütme organına veya uygulayıcıya karşı ne gibi yaptırımlar vardır, ona bakalım. Ceza açısından, karara uymamak bir keyfî tasarruf sayılabilir veya görevi kötüye kullanma maddesine girebilir. Eğer keyfî uygulama sayılırsa, o zaman Türk Ceza Kanununun 228. maddesine girer. Eğer görevi kötüye kullanma sayılırsa, o zaman da Türk Ceza Kanununun 240. maddesine girer. Fakat hiç kuşku yok ki, bu yoldan kararların uygulanmasına gitmek çok geç ve uzun bir prosedürdür. Bunu beklemeye zaman uygun değildir. Yani bu ceza açısından sorumlu kişileri bu maddelere sokarak mahkemeye verme yoluna gitmek, kararların uygulanmasını büsbütün geciktirecektir. Kaldı ki, kararlara uymayan kişi eğer siyasi bir yetkili ise, çok üst kademede ise, o zaman yetkiliye, hukuk uzmanlarının belirttiği üzere yapılacak şey, bir gensoru açmak, hatta bir Meclis soruşturması açmak ve sorumlu veya sorumluları ilgili yargı organlarının önüne, saydığımız maddeler çerçevesinde göndermektir. Fakat bu ceza prosedürü uzun süreceği için, bu kadar yaşamsal ve kamu düzenini, Anayasa düzenini ilgilendiren kararlarının uygulanmasını bir an önce sağlamak için, gensoru kurumuna bir yaptırım olarak, Hükümeti bir etkileme yolu olarak başvurulabilir ve bunun için de kesinlikle vurulması gerekir.

Kararların uygulanmaması gerekçesi olarak Hükümetin ileri sürdüğü diğer konuları da kısaca gözden geçirelim. Kararın kesin olmayışı, yani bir ara karar oluşu, kesinlikle konuyu değiştirmez. Çünkü Anayasanın sözü geçen 132. maddesi, yargı organı kararları arasında idari karar, kazai karar, ara karar, kesin karar gibi ayrımlar yapmıyor. Bir yargı organının verdiği karar, karardır, ister ara karar, isterse son karar olsun. Kaldı ki, ara kararları uygulanmazsa eğer, o zaman elbette ki o ara kararı vermiş olan yargı organının işleyişi felce uğrayacaktır. Çünkü ara karar, sonunda alınacak olan son karar için bir aşamadır, merdivende bir basamaktır. Eğer o basamakta hukuk mekanizması, yargı mekanizması işlemezse, elbette ki o mekanizma işleyerek son kesin karara da varamayacaktır. İkincisi, Danıştay kararları bir yorum kararı değildir. Kesin yargı kararıdır. Üçüncüsü, Danıştay'ın kararları Hükümetin değerlendirmesine veya onayına bağlı olan kararlar da değildir. Bu bakımdan, hangi yanından alırsanız alınız, durdurma kararı Anayasanın açık hükmü karşısında, mutlaka uygulanması gereken kararlardır.

CHP iktidarı zamanında da bu çeşit yer değiştirmeler yapıldığı gerekçesi ise -tabir mazur görülsün ama- biraz çocukça ve gülünç bir gerekçedir. Varsayalım ki, CHP iktidarı zamanında yapılan nakiller de böyle yasa dışıydı. Bu bir gerekçe midir? Doğru olmayan, örnek olmaz, diye meşhur sözdür. Eğer o zaman yapılan nakiller de yasaya aykırı idiyse o zamanki Meclisin bu nakillerle ilgilenmesi, o zamanın Hükümeti içinde bir gensoru açılmasını istemesi gerekirdi.

Üçüncü gerekçe: Efendim, bir Hükümet kendisiyle beraber çalışacağı arkadaşlarını seçmekte serbest olmalıdır, yoksa politikasını yürütemez. Evet, istediği arkadaşlarını seçmekte serbest olmalıdır, ama bir koşulla, yasaya uygun olmak koşuluyla. Yasaları çiğneyerek, hele Anayasanın açık hükümlerini ihlâl ederek arkadaşlarını seçmekte veya herhangi bir icraatta bulunmakta hiçbir Hükümet serbest olamaz.

Üçüncü nokta, diğer taraftan, nakledilen büyük, üst kademe memurlara bakarsanız, bunlar daha çok İktisadi Devlet Teşekkülleri denen kurumların başlarında olan

kişilerdir. Oysa bazı yetkili hukukçularımızın yorumlarına göre, hiyerarşik otorite ancak merkezi idarede vardır. Yani Bakanlıklarla devletin mülki, idari bölümleri arasında vardır. Fakat Hükümetin ve merkezi idarenin, İktisadi Devlet Teşekkülleri üzerinde ve kamu kurumları üzerinde hiyerarşik otoritesi yoktur. Devlet iktisadi kurumları ihtisas işidir. Orada uzman, bilgili olan insanlar çalışır. Onlar doğrudan doğruya Bakanların yakın çalışma arkadaşları yerinde olan kişiler değildir. Bu bakımdan yapılan nakillerin, çalışma arkadaşlarımızı seçmekte serbestiz, başka türlü çalışamayız gibi gerçeklerle savunulabilecek, haklı görülebilecek bir yanı yoktur. Başta söylediğim iki gerekçeyle, bir taraftan Hükümetin yasalara uymayan ve yasalara aykırı olan hareketlerinin Meclis'çe denetimini sağlamak bakımından, diğer taraftan, Anayasanın hukuk düzeninin işleyişinde kısaca değindiğim ölü noktanın aşılması, boşluğun doldurulması bakımından mutlaka gensorunun açılması gerektiği kanısındayız.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 11-15

Gecekondu Yasa Tasarısı I

24 Mart 1966

Hiç kuşku yok ki, gecekondu davası ülkemizin en başta gelen önemli ve gün geçtikçe de önemi artan davalarından biridir. Bu sorun bir taraftan hepimizin bildiği gibi yüz binleri, hatta milyonları bulan dar gelirli vatandaşın konut ihtiyacı, yani beslenmeden sonra ve hatta belki de beslenmeyle beraber, en başta gelen bir yaşamsal ihtiyacı olan konut ihtiyacıyla ilgili bir sorundur, ikincisi, bu sorun şehirlerimizin büyümesiyle mekânda aldığı şekille, maddi durumuyla ilgili bir sorundur, kısacası, şehirlerimizin güzelleşmesi, dış görünüşüyle ve o dış koşullar içinde geçen sosyal yaşamıyla gerçekten medeni bir görüş ve düzeye kavuşması sorunuyla ilgili bir konudur. Gecekondu davası, bununla beraber, yasa yapma yoluyla çözülebilecek bir konu değildir.

Bazı işler, sorunlar vardır ki, gerçekten çözüm yolu yasa yapmaktan geçer. Gerekli yasayı yapar ve bunu da gerektiği gibi uygularsanız sorun çözümlenmiş olur. Oysa gecekondu davası böyle bir sorun değildir. Gecekondu davamız doğrudan doğruya bizim şehirlerimizin büyüme süreci ve şekliyle ilgili olan, ondan doğan bir sorundur. Şehirlerimizin böyle geniş gecekondu bölgeleri yaratacak şekilde büyümesiyse bizim ülkemizin tümüyle sosyal yapısı, ekonomik düzeyiyle, kısacası, az gelişmiş, ekonomik temeli geri, tarımsal bir ekonomisi olan bir ülke oluşundan ileri gelmektedir. Bu bakımdan gecekondu sorununu ele aldığımız zaman, genellikle yapıldığı gibi ve komisyondaki tartışmalarda da yapıldığı gibi, bizdeki gecekondu bölgelerini Batı ülkelerindeki şehirlerin etrafında "bidonville" denilen bölgelerle ve onların doğurduğu sorunlarla karıştırmamak gerekir. Bizim şehirlerimizin büyüme süreci ve şekli, Batıdaki şehirlerin büyüme süreci ve şeklinden tamamen ayrıdır. Hepimizin bildiği gibi Batıda şehirler özellikle 19. yüzyılda büyümeye başlamışlardır ve nüfus, bunun sonucu olarak şehirleşmiştir. Bu şehirleşmenin temel nedeni sanayide meydana gelmiş olan, sanayi devrimidir. Hızlı sanayileşme, makine sanayiine geçmedir ve şehirlerin sanayi merkezleri olarak, nüfusu tarımdan kendisine doğru çekmesidir. Diğer taraftan sanayi devriminin peşinden gelen tarımdaki teknik devrim sonucunda tarımda da modern tekniğe, makineli tarıma geçilmiş, daha az emek gücüyle daha fazla üretimde bulunmak olanağı ortaya çıkmıştır. Bir taraftan da tarımdaki bu durum nüfusun şehirlere gitmesine neden olmuştur. Ama asıl neden, tarımdaki itici, dışarıya kovucu nedenden çok, şehirlerdeki sanayiin çekici kuvvetidir. Şehirlerin büyümesine neden bunlardır. Onun için Batıdaki şehirlere de tarım bölgelerinden nüfus geldiği zaman, gerçi bunlar plansız ekonomiler olduğu için, ilk yerleşme sahaları o şehirlerde de sosyal çözülme veya çürüme sahaları dediğimiz sahalar haline gelmiştir. Ekonomik ve sosyal birer sorun oluşturmuştur bu alanlar. Ama bu alanlar, birer tortu olarak devam etmekle beraber nüfusun yerleş-

tirilmesinde geçici bir aşama oluşturmuştur. Yani tarım bölgelerinden gelen nüfus buralara yerleştikten sonra kısa zamanda şehirler sanayi merkezleri olduğundan ve sanayi gittikçe büyüdüğünden yeni iş bulmakta, ücretler artmakta ve yeni iş olanaklarıyla beraber yaşam düzeyi yükselince bu ilk yerleşim bölgelerinden şehrin daha iyi konut bölgelerine göçmektedirler. Böylece hiçbir zaman Batıda bu bidonviller veya Batıdaki sanayi ve iş merkezleri etrafında meydana gelen yoksul halkın oturduğu sosyal çözülme sahaları, bizdeki gecekondu sahaları gibi o çapta bir sorun oluşturmamıştır.

Oysa bizde, şehirler, böyle olumlu gelişmenin sonucu olarak, şehirlerin artan nüfusu üzerinde yarattığı çekici bir etkinin sonucu olarak, meydana gelmiyor. Çünkü sanayileşmemiz çok yavaş tempoda ve bu sanayileşme zaten temel bir sanayileşme değil. Daha çok bizde şehirlere akın, tarımdaki itici, dışarıya kovalayıcı nedenlerden oluyor. Yani tarımda nüfus baskısı fazla olduğu için, nüfusun yüzde 70'ten fazlası tarımda olduğu ve tarım bunu besleyemediği, tarımda da bir toprak reformu ve tarım reformuyla artan üretiminde de hızlı bir kalkınma sağlanamadığı içindir ki, nüfus şehirlere akın etmekte ve bu gecekondu alanları dediğimiz alanları meydana getirmektedirler. Bu bakımdan Batıdaki şehirler içten farklılaşarak ve farklılaşan alanlar birbirleriyle belirli ilişkiler oluşturup organik bir bütün halinde büyüdüğü halde, bizim şehirlerimiz, bazı mimarlarımızın güzel ifadesiyle -bu deyim olarak yerindedir, yoksa ifade ettikleri gerçek bakımından hiç de güzel değil- adeta şehirler bir ur büyümesi şeklinde büyümektedir. Dışardan eklenen bu gecekondu alanları hiçbir zaman şehrin diğer bölgeleriyle ve bütünüyle organik ilişkiler kuramamakta, organik bir şehir bütünü meydana getirememekte, gecekondularda yerleşen nüfus hiçbir zaman şehrin bütünü tarafından hazmedilip şehirleşmiş bir nüfus haline gelememektedir. Bu bakımdan tekrar ediyorum, böyle Batı ile benzetmeler yapma son derece yanlıştır ve sorunları doğru nitelikte görmemize ve doğru çözüm yolları bulmamıza engel olmaktadır.

Demek ki, gecekondu sorununun çözüm yolu yasa yolundan geçmemektedir. Bunun çözüm yolu ülkeyi bugünkü geri tarımsal ekonomi durumundan kurtarmaktır. En kısa zamanda hızla sanayileşmeye gitmek ve bu sanayileşmeyi öyle montaj sanayii, tüketim sanayii gibi hafif kollara değil, gerçek temel sanayi koluna yöneltmek, mutlaka toprak reformunu yapmak, toprak reformuyla beraber tarım reformunu da yürüterek tarımda hızlı bir gelişmeyi ve kalkınmayı başarmak ve bütün bunları da gerek ekonomik hayatı, gerek kültür hayatını kapsayan merkezî, emredici bir planla, bir programla meydana getirmektir. Ancak bu yapıldığı zaman gecekondu problemi, o da bir zaman bölümü içinde, bir çözüm yoluna kavuşturulabilir. Yoksa ister şimdi getirilen yasa tasarısı gibi böyle yasalar getirilsin, ister kâğıt üzerinde çok daha mükemmel yasa tasarıları getirilsin, gecekondu sorunu asla çözümlenemeyecektir. Çözümlenmek şöyle dursun, çözümlenme yoluna dahi konulamayacaktır. Oysa bundan önce Hükümetin programının eleştirilmesinde, bütçenin eleştirilmesinde, partimiz sözcülerinin sürekli belirttiği gibi iktidar partisinin ve Hükümetin ileri sürdüğü, Türkiye için uygulamak istediği kalkınma programı ve yolu, asla Türkiye'nin ihtiyaçlarına yanıt verecek ve böyle bir hızlı sanayileşmeyi, tarımdaki kalkınmayla beraber uyumlu bir şekilde gerçekleştirebilecek bir program

değildir. Bunun için de ülkemizin sanayileşme ve tarım davaları çözümlenemeyeceği gibi, gecekondu sorunu da ne yazıktır ki, her ne yasa geçirilirse geçirilsin çözümlenemeyecektir. Hükümetin getirdiği bu yasa tasarısı da amaca kesinlikle yanıt vermeyecektir.

Bu yasa bir bakıma, dar gelirli, yoksul, gecekonduda oturan halktan yana bazı maddeler getiriyor gibi görünmekle beraber, aslında bütün maddelerini birbiriyle bağlantılı olarak inceleyip, değerlendirdiğimiz zaman ve getirdiği hükümlerin uygulama yeteneği olup olmadığını tartıştığımız zaman şu beliriyor ki gecekondularda oturan dar gelirli halkımızdan yana gibi görünen hükümler, aslında uygulanma şansı olmayan veya uygulansa bile gecekonduda oturan halkımızın konut haklarını karşılayamayacak hükümlerdir. Maddelerin böyle birbiriyle tutarlı olarak sistematik bir incelemesi yapılırsa, uygulamada ne gibi bir sonuç vereceği düşünüldüğü zaman şu anlaşılmaktadır ki, bu yasanın güttüğü esas amaç, gecekonduda oturan halkımızın haklarını ve bu yaşamsal ihtiyacını karşılamaktan çok, -buna ait bazı hükümler de vardır ama- asıl amaç özel mülkiyete ait olan arsalar üzerinde gecekondu yapımını kesinlikle önlemek ve yine özel mülkiyete ait olan arsalar üzerinde yapılmış bulunan gecekonduları tasfiye bölgeleri ilan etmek suretiyle tasfiye etmek ve yıkmaktır. Şimdi üzerinde haksız olarak ve yasalara aykırı inşaat ve gecekondu yapılmış olan, özel mülkiyete ait arsaların sahiplerinin mülkiyet hakları korunmasın demek istemiyoruz. Şehrin başka bölgelerinde, başka alanlarda arsaya sahip olan yurttaşlarımız o arsalarından nasıl faydalanabiliyorlarsa, gecekonduların bulunduğu alanlarda arsaları bulunan yurttaşlarımızın da oradaki arsalarının mülkiyetlerinden faydalanmak istemeleri çok doğaldır. Ama gecekondu gibi yüz binler, hatta milyonların en yaşamsal ihtiyacını ilgilendiren bir konuda, refah devletini kurmak iddiasında olan bir Hükümetin özel mülkiyet haklarını koruyacak hükümleri getirmekle beraber, en başlıca endişesi, asıl, halkın bu yaşamsal ihtiyacını karşılaması ve onun haklarını koruyacak hükümleri getirmesi gerekirdi.

Gerçi örneğin, bana itiraz olarak denebilir ki, planda olan hüküm yasaya da alınmıştır. Hiçbir vatandaşa bir arsa gösterilmeden ve kendisine inşaat kredisi verilmeden gecekondusu yıktırılmayacak, tasfiyeye tabi olmayacaktır, denilebilir. Bir kere, bunun uygulamada nasıl olacağını şimdilik bir tarafa bırakalım. Fakat böyle bile olsa, acaba şurada Altındağ'da, İstanbul Zeytinburnu'nda, Gaziosmanpaşa'da 15-20-25 yıldır gecekondusunu kurmuş oturmakta bulunan halka, biz şimdi kalkar da bu şehirlerin, Ankara'nın veya İstanbul'un bilmem kaç kilometre dışında, henüz yolu, kanalizasyonu yok, otobüsü yok, şehre uzak bir yerde bir arsa göstereceğiz. Bu vatandaş zaten bir gecekonduya sahip ve şehre yakın bir yerde oturuyor. Bu vatandaşa şimdi şehrin uzak bir yerinde, şimdiki oturduğu yere oranla hiç de kendisine uygun gelmeyen bir yerde arsa göstereceğiz, o arsayı kendisine borçlandırarak vereceğiz. Oysa kendisi halen oturmakta olduğu gecekonduda bir borç altında değildir. Sonra inşaat kredisi vereceğiz, o suretle de borçlandıracağız. Şimdi böyle bir uygulama, Altındağ'da veya İstanbul'un Zeytinburnu'nda oturan vatandaşlarımızın haklarını ne dereceye kadar koruyan bir hükümdür? Bunu sayın Meclis üyelerinin vicdanına, insafına bırakıyorum.

Yasa bir tasfiye bölgeleri, bir de önleme bölgeleri getirmektedir. Önleme bölge-

leri yeni yapılacak gecekondulara ayrılacaktır. Bu yerinde bir öneridir. Yeni yapılacak gecekondular için her şehirde belediyeye ait arsalar göstermek ve orada belediye hizmetlerini sağlamak ve orada gecekondu yapacak vatandaşlarımızı, kredi vermek suretiyle birer konut sahibi yapmak, yerinde bir öneridir. Ama gelelim tasfiye bölgeleri konusuna: Tasfiye bölgeleri konusu daha yasa yürürlüğe konur konmaz, hatta şurada konuşulmaya başladığı andan itibaren, bu binlerce vatandaşımız arasında huzursuzluk yaratacaktır. Nedir tasfiye bölgeleri, yani yasa çıktıktan altı ay içinde belki gezici heyetler aracılığıyla, belki uçak kullanmak suretiyle şehirlerin planları, haritaları çıkarılacak ve bu haritalar üzerinde tasfiye edilmek istenen gecekondu bölgeleri, kırmızı ve mavi kalemlerle işaret edilerek binlerce gecekondunun tasfiyesine gidilecektir. Yasada madde olmamakla beraber çok kolay tahmin edilebilir ki, böyle kalemle haritalar üzerinde işaret edilerek toptan tasfiyesine gidilecek olan gecekondular, şehrin uzak semtlerinde, yeni yeni oluşmakta olan gecekondu semtleri olmayacaktır, ama az önce verdiğim örnekler olacaktır. Yani şehre yakın, arsa fiyatları değerlenmiş, Ankara'daki Altındağ gibi gecekondu bölgeleri olacağını tahmin etmek hiç de güç değildir. Demek ki, buradaki binlerce vatandaşımız, buralarda 25-30 yıldır oturdukları halde, bunlar şimdi borçlandırılmak suretiyle ve ellerindeki gecekondular da enkaz fiyatına satın alınmak suretiyle şehrin dışına, uygunsuz yerlere, yani bunlar bakımından uygunsuz yerlere, gidip gelmesi zor olan yerlere kovulmuş olacaklardır. İkincisi, bu tasfiye edilecek bölgeler satışa çıkarılacaktır. Yasada maddeler vardır. Oturmak için uygun görülmezse o bölgede belediye bu arsaları satışa çıkarabilecektir. Ama aslında bu yerler tasfiye edilince, bu yerlerdeki arsaların büyük bölümü özel mülkiyete veya vakıflarda olduğu için herhalde bu arsalar özel mülk sahiplerine iade edilecektir. Ve bu tasfiye bölgelerindeki -söylediğim gibi, yasanın asıl amacı olan özel mülkiyet hakkını korumaktır, esas amaç vatandaşın konut ihtiyacını karşılamak değildir- bu arsalardan belediyeye ait olanının da satışa konması arsa spekülasyonuna yol açacaktır.

Birincisi, gecekondu sorununun yasa yapma yoluyla çözümlenemeyeceği, bunun bir ekonomik, sosyal sorun olduğu, bütün bir kalkınma metoduyla, görüşüyle, planıyla ilgili olduğu için; ikincisi, getirilen yasa, gecekondularda yaşayan halkımızın kazanılmış haklarını da ve zorunlu ihtiyaçlarını da gereği gibi ve yeteri kadar karşılayamadığı için Türkiye İşçi Partisi bu yasaya olumsuz oy verecektir ve bu yasanın karşısındadır.

Partimizin görüşüne göre, önleme bölgeleri ilan edilmelidir. Önleme bölgelerinde yeni gecekondu inşaatı için vatandaşlara arsa, kredi vesaire temin edilmelidir. Fakat tümüyle tasfiye bölgeleri ilanına asla gidilmemelidir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra belirli bir tarihi saptayarak, o tarihe kadar yapılmış olan gecekondular dondurulmalıdır. Ve bunların içinde oturan sahiplerine, eğer birkaç tane gecekondusu varsa bunlara değil, her aileye ancak bir gecekondu olmak üzere bunlar o ailenin kendisine verilmelidir. Bu gecekondular özel mülkiyet arsaları üzerinde yapılmış ise, o arsaların sahiplerinin haklarını da korumak üzere kamulaştırmaya gidilmelidir. Kamulaştırma için Anayasamız peşin bedel ileri sürüyor, bu mümkün değildir denilemez. Çünkü Anayasa yerleşim projeleri için, tıpkı toprak reformunda olduğu gibi, taksitle ödeme yöntemini kabul etmektedir. Ve bu gecekondular on

binlerce, yüz binlerce vatandaşı ve konutu ilgilendiren projeler olduğu için, pekâlâ yerleşim projesi olarak değerlendirilebilir ve zaten bu eski gecekondu bölgelerinde özel arsa sahipleri, mülkiyetlerinden hiç yararlanamadıkları için elbette ki onlar da hiç değilse taksitle olsun arsalarının bedelini alma yolunu tercih edeceklerdir ve bu gecekondularda oturan vatandaşlarımız da uygun bir bedeli, taksitle ödeme şeklini kabul ederler. Bu bakımdan, bir taraftan devletin yardımı, diğer taraftan bu gecekondularda oturan vatandaşın, fazla yük olmayacak taksitlerle arsa bedelini ödemeye katılımı ve bu bedellerin özel arsa sahiplerine taksitle ödenmesi suretiyle, bu eskiden beri kurulu olan gecekondu bölgeleri asla tasfiye bölgesi ilan edilmemeli, dondurulmalı ve buradaki halkımız gecekondularının sahibi kılınmalıdır.

Fakat üçüncü önemli nokta, bizim parti görüşümüz bakımından başta arz ettiğim noktadır. Hiçbir yasa bu gecekondu sorununu çözümleyemeyecektir; hatta önleme bölgeleri de sorunu çözemeyecektir. Çünkü nüfusunun yüzde 70'i tarımda olan bir ülkede köylerden şehre doğru akın mutlaka devam edecektir, kesinlikle önlenemeyecektir. Toprak reformu ve tarımda bir kalkınma yapılsa, bu akının temposu yavaşlayabilir, ama devam edecektir. Zaten ülkemizin kalkınması bakımından devam etmesi de temenni edilecek bir şeydir. Dünyada ekonomik ve politik sistemi ne olursa olsun- isterse kapitalist, ister sosyalist, isterse karma ekonomi taraftarı olsun- hiçbir gelişmiş ülke yoktur ki, nüfusunun yüzde 70'i, hatta yüzde 50'si, hatta yüzde 40'ı, tarımda bulunsun. Bütün gelişmiş ülkeler, sanayileşmiş ülkelerdir ve nüfuslarının çok küçük bir yüzdesi tarımdadır. O kadar ki, bir ülke, bir toplum hakkında elimizde hiçbir bilgi olmasa, yalnız elimizde o ülkenin nüfusunun köyle şehir arasında, tarımla sanayi arasında bölünüşünü veren iki tane rakam olsa, o rakamlara bakarak o ülkenin gelişmiş mi, yoksa gelişmemiş mi olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan tarımdan ve köyden şehirlere doğru akın devam edecektir. Bu önleme bölgeleri buna yeterli gelmeyecektir. Planlı ve hızlı bir sanayileşme ve tarım kalkınması gerçekleştirilmedikçe bu kesinlikle mümkün olmayacaktır.

Peki, bu gecekondular hiç tasfiye edilmeyecek mi, bunlar sonsuza kadar devam mı edecek? Kısaca belirttiğim nitelikte bir kalkınmaya girişildiği zaman bu gecekondular kendiliğinden yavaş yavaş tasfiye edilecektir. Şunu unutmamak gerekir ki, bu gecekondularda oturanlar isteyerek burada oturmamaktadırlar. Daha iyi bir yaşam düzeyini yaşamak olanağına sahip olmadığı içindir ki, orada oturmakta ve o gecekonduyu da kaybetmek korkusu içinde yaşamaktadır. Oysa ülkeyi böyle bir kalkınma yoluna getirdiğimiz zaman, bu planlı kalkınma olduğu için bir taraftan yeni sanayi merkezleriyle, yeni sanayi sahalarıyla birlikte onların etrafında işçi konutları, halk için konutları, okulları, hastaneleri şehir planlaması ve hatta bölge planlamasıyla beraber getireceksiniz. Yeni sanayi merkezleriyle beraber, olanların mahallelerini de kuracaksınız ve oraya çalışmaya giden halk, aynı zamanda oturmakta olduğu konutları geride bırakacak, o yeni alanlara, yeni konutlarına da kavuşmuş olacaklar.

Diğer yandan böyle bir hızlı kalkınmaya girişildiği zaman, böyle planlı yerleşmeler dışında da halkın geliri yükseldikçe, işsiz halk azalıp iş buldukça, elbette ki halk kendiliğinden, bir planlama sonucu olmadan da, o kanalizasyonsuz, havagazsız, banyosuz, yolları çamurlu gecekonduyu ilk fırsatta terk edecek, şehrin daha iyi

bölgelerine göç edecektir. Bu bakımdan, bizim partimizin görüşüne göre gecekonduların tasfiyesi sorunu ancak zaman içinde bir taraftan planlı bir kalkınma sonucu, diğer taraftan yavaş yavaş halkın gelirinin yükselmesi sonucu meydana gelecektir. Yoksa böyle 6 ay içinde büyük alanları tasfiye bölgesi ilan edip bunların derhal tasfiyesine geçmek, oralarda yaşayan halkımıza büyük oranda haksızlık olacaktır. Ve onları, daha bu yasanın ilanı anından itibaren büyük bir huzursuzluk içine atmış olacaktır.

Bütün bu düşüncelerle, getirilmiş olan Gecekondu Yasasına partimiz ret oyu verecektir.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 44-50

Gecekondu Yasa Tasarısı II

7 Nisan 1966

Biraz önce konuşan Sayın İmar ve İskân Bakanı benim partim adına söylediğim görüşleri tahrif edecek derecede değiştirdi, yanlış değerlendirdi ve yanıt veremeyeceği konularda da, partisinin daima âdet haline getirdiği gibi, kızıl diktatörlükler, ideolojiler edebiyatıyla demagojiye saparak gerçekleri örtbas etmeye çalıştı. Önce dedi ki, "Biz bir hukuk devletiyiz, bu bakımdan her sorunu hukuk yoluyla çözümleriz. Bunun için Behice Boran'ın gecekondu sorunu yasa yoluyla çözümlenemez görüşüne biz katılmıyoruz." Şimdi biz, hukuk devletiyiz, her şeyi yasa yoluyla çözeriz derken asıl söylenilmek istenen şudur: Yani onlar, hukuk devletini tanımıyorlar, yasa yoluyla değil, kanunsuz yolla çözümlemeye gidiyorlar, demektir. Bu çeşit bir yorumu izin verirseniz nitelendirmek için sıfat kullanmayayım. Bir sorun yasa yoluyla çözümlenebilecek sorun değildir demek, bu sorun yasadışı yollardan çözümlenir, hukuk devleti olmayan bir şekilde çözümlenir anlamına gelmeyeceği aklı başında olan herkesin kabul edebileceği bir gerçektir. Yasa yoluyla çözümlenebilecek bir sorun değildir demek, bu konuda yasa çıkarılmasın ya da hiçbir yasa çıkarılamaz demek değildir. Bu sorun yasa yoluyla çözümlenemez demek "bu sorunun derin ekonomik ve sosyal nedenleri vardır. Yasa yoluyla çözümlenebilecek bir sorun değildir" demektir.

Nitekim, Sayın Bakan biraz önce çelişkiye düştüler. Kısa vadeli önlemlerin yanında uzun vadeli önlemlerin gereğinden söz ettiler. Uzun vadeli önlemler temel önlemlerdir. Demek ki, kısa vadeli olan böyle yasal önlemler yeterli gelmiyor sorunun çözülmesine, aslında çözülmesi için temel nedenlere inmek gerekiyor. Yani uzun vadeli temel önlemler alınması gerekiyor. Demek ki, bu sorunun çözümlenmesi yasa yoluyla gerçekleşebilecek bir şey değildir. *(AP sıralarından "Yasa çıkmasın mı?" sesleri)* Yasa çıkmasın demedik. Yasanın hangi yönlerine itiraz ettiğimizi de açıkça belirttik.

Uzun vadeli önlemlere gelince, Sayın Bakan dediler ki, "İnsafsızlık ediyorlar, bir petrol yasası getireceğimizi biz de söyledik, tarım reformundan yana olduğumuzu biz de kaç defalar belirttik." Biz burada tarım reformundan söz etmedik, biz esas olarak toprak reformundan söz ettik. Toprak reformu konusunda ise Sayın Bakanın içinde olduğu Hükümetin Başbakanı, kaç defa burada verilecek, dağıtılacak toprak yoktur, diye açıklamada bulundu ve sözünü kanıtlamak için yanlış rakamlar da verdi, istatistikleri dahi tahrif etmek yoluna gitti. Petrol Yasasına gelince, ne şekilde bir Petrol Yasasıdır, bilmek isteriz. *(Başkan: "Petrol yasasından değil, gecekondu yasasından söz edin")* Petrol yasasından söz etmedim, Sayın Bakan buna değindiler. Ben şimdi yanıt veriyorum. Biz diyoruz ki, Hükümet, programında ifade edilen önlemlere dayanarak ekonomik kalkınma felsefesiyle gecekondu probleminin gerektirdiği

temel önlemleri almaktan yoksundur. Biz dedik ki, gecekondu sorununu çözebilmek için, hızla, kısa zamanda ve sosyal adalet içinde bir sanayileşmeye gitmemiz gerekir. Oysa özel sektör eliyle, bu özel sektöre hizmet eden bir devlet işletmeleri anlayışıyla böyle bir sanayileşme gerçekleşemez. Bu bakımdan, "Uzun vadeli önlemleri biz de alıyoruz, alacağımızı söyledik, insafsızlık ediyorlar" sözleri tamamen gerçeğe aykırıdır.

Ondan sonra Gecekondu Yasasının yeni hükümler getirdiğine dair Bakanın verdiği baş örnek, gecekonduların yıkılmasına etkin olmak üzere belediye kuvvetlerine ek olarak ilk kez devlet kuvvetlerinin kullanılacağıdır. Benim işaret ettiğim anlayışın hâkim olduğu burada belli. Bunu bir devlet hizmeti olarak nitelendirdi Sayın Bakan. Yani gecekonduların daha çabuk, daha iyi şekilde yıktırılması bir devlet hizmeti olarak ileri sürüldü.

[Önceki konuşmasından bazı bölümleri hatırlatarak devam ediyor]

Yasa tasarısında "Belediye arsalarında var olan gecekondular ve bu gecekondularda oturan halka ucuz kira ve yer temin etmedikçe, onlara arsalar göstermedikçe gecekonduları yıkılamaz" deniliyor. Ama belediyeye ait olmayan, özel şahıslara ait olan arsalar üzerindeki gecekondular ne olacaktır? Bu kürsüden verilen rakamlarda, belirli bölgelerde yapılan örnekleme çalışmaları sonucunda gecekonduların yüzde 57'si özel mülkiyete ait arsalar üzerindedir. Demek ki, gecekondularda oturanların yüzde 57'si 21. maddenin verdiği garantilerden yoksundur. Bunların gecekonduları bu madde hükümleriyle korunmamıştır. Bu bakımdan "mülkiyeti sağlamlaştırıyoruz, gecekondu sahiplerine güvence veriyoruz" iddiası da tamamen yersizdir. Bu bir "benim iddiam, senin iddian" konusu değil, önümüzdedir tasarı, açınız 21. maddeyi, okuyunuz.

Yine, Sayın Bakan dediler ki, "Gecekonduları ticaret metaı olmaktan kurtarıyoruz". Belki yeni yapılacak gecekondular için bu mümkün olacaktır, eğer gerçekten uygulanırsa. Fakat ya şimdiye kadar inşa edilmiş olan ve sayıları yüz binleri bulan gecekonduların içinde ticaret metaı olarak yapılmış olanlar ne olacak? Ne olacağını ben size söyleyeyim: Zorunlu ihtiyacı için bir tek gecekondu yapmış vatandaşın gecekondusu bedeli karşılığı satın alınmayacak, fakat birden fazla gecekondu sahibi olan bir insanın fazla olan gecekondusu, içinde oturulabilecek halde ise belediye bunu bedeli karşılığında satın alabilecek. Bu haksızlık olmaz mı? Zorunlu ihtiyacı için ve bir tek gecekondu yapmış, başını sokmuş olan vatandaşın evi bedeli karşılığı alınmayacak, ama 5-6-20 tane ticaret metaı haline getirmiş insandan, fazla gecekondusu piyasa bedeli karşılığı belediyece satın alınacak. Nerede sosyal adalet, nerede bunun gecekondudaki yoksul halkı kurtarması? *(AP sıralarından "Yalan" sesleri)* Maddeler burada, neresi yalan, açın okuyun, aksini söyleyiniz bana.

Ondan sonra tasfiye konusunda "Biz tasfiye etmeyeceğiz. Tümüyle tasfiyeyi nereden çıkarıyorlar?" diyorlar. 16. maddeden çıkarıyorum. 16. maddede "Bu kanun yürürlüğe girdiğinden itibaren altı ay içinde tasfiye ve ıslah bölgeleri ve bunların sınırlarının..." deniliyor. Dikkat ediniz, sınırları tespit edilecektir deniyor. Demek ki söz konusu olan tasfiye, yol yapmak, okul yapmak için yapılacak bir iki gecekondunun tasfiyesi değildir. Zaten bu şekil işlemlere tasfiye denmez, kamulaştırma denir. Burada tasfiye bölgesi diyorlar. 2, 3, 5 gecekondu değil. Bütün bir bölge ve bunun

sınırları belirlenecek. Gerektiğinde uçaklardan resimleri alınacaktır ve şehir planlarında, şehir haritalarında, eğer bunlar yoksa ölçekli krokilerde bu bölgeler gösterilecektir diyor. Tamamen benim dediğim yani. Kırmızı kalemle işaret edilecek, bütün bir bölge tasfiye edilecek, deniyor. *(Başkan: Yasanın tümü üzerinde konuşun, maddelerini sırası geldiğinde konuşursunuz")* Benim bu değindiğim konulara, Sayın Bakan değindi ve kendi değerlendirmelerini belirtti. Ben ona yanıt vereceğim. Yasayı kendisine delil olarak gösteriyorum. Tasfiyeyi nereden çıkardılar, diyor. Ben de yanıt veriyorum. Tasfiyeyi 16. maddeden çıkardım, diyorum.

En son olarak, bu tasfiyelerin niçin yapılacağı besbelli. Onun da yine maddesi var, o da satılmayla ilgili madde. Dört durumda bu tasfiye olacak. Birincisi, sınaî, ticari veya yoğun iş bölgesi, yani arsa fiyatları yükselmişse; ikincisi, arsa alım-satım değeri yüksekse; üçüncüsü, belediye o bölgeyi ucuz konut yapmaya uygun görmüyorsa; dördüncüsü, planda başka türlü gösterilmişse orada belediyelerce arsalar satılabilir deniyor. Ne demek satmak? Tasfiye demek. Tasfiye etmeden satabilir misiniz arsayı? Birbirimizi kelime oyunlarıyla aldatmayalım. Bu madde, düpedüz arsa spekülasyonuna yol açan bir maddedir.

Biz bu yasanın gecekonduların önlenmesi için, gecekondu inşaatına arsa tahsis edilmesi maddelerinden yanayız. Gecekonduların düzensiz bir şekilde gelişi güzel yapılmaması için, bunlara şehirlerin çevresinde ya da uygun görüldüğü bir yerde yerler ayrılması, orada yeni inşaat için arsa verilmesi, bunların krediyle verilmesi konularında onlardan yanayız. Fakat, bizim karşı görüşümüz şudur ki, bu yasanın çıkmasından önce belirli bir tarihe kadar yapılmış olan gecekondu bölgelerinin tasfiyesine gidilmemeli, buradaki haklar dondurulmalıdır. Ancak, yeni gecekonduların önlenmesi için önlem alınmalıdır. Ev veya yol veya okul veya hastane için yıkılacak gecekondu sorun değildir, bu kamulaştırmadır. Gecekondu olmasa da böyle binalar su, yol, elektrik vesaire için kamulaştırılıyor. Bu önleme bölgelerinde gecekondu yapacak şahıslara kolaylık göstermek için daha ek tedbirler, hükümler konulması gerekir.

Denilebilir ki, efendim, şehirlerin merkezlerine yakın olan bu büyük gecekondular sonsuza kadar böyle devam edecek midir? Şehrin estetiği bakımından, şehir plancılığı bakımından bunların tasfiyesi gerekmez mi? Bu tasfiye böyle altı ay içinde, kırmızı kalemle planların üzerinde göstererek olmaz. Bu tasfiye bütün ülke kalkındıkça, bölge planlaması yapıldıkça, sanayi merkezleri ve bunların etrafında yerleşme bölgeleri saptandıkça, gecekondularda oturan halkın yaşam düzeyi yükseldikçe, normal bir gelişme sonucu olur.

[5 Mayıs 1966]

Bizim parti görüşümüz, gerek gecekondularda oturan vatandaşların en yaşamsal ve temel ihtiyacı olan konut ihtiyacını karşılamak ve onları zor durumda bırakmamak için, gerekse yasanın pratik uygulanabilirliği olabilmesi için, gecekonduların belirli bir süreden itibaren dondurulmasını öneriyoruz. Buna göre, örneğin, bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten altı ay öncesine kadar yapılmış olan gecekonduların don-

durulmasını, ancak, şehir planı gereğince kısmi kamulaştırmalar gerekiyorsa bunların yapılmasını, ama bu durumda da şehir planının en az bir yıl önce ilan edilmesini, bir yıl sonra kamulaştırmaya geçilmesini, kamulaştırılacak gecekondulardaki vatandaşlara, gecekondunun belediye arsası üzerine yapılmış olduğu veya özel şahıslara ait arsanın üzerine yapılmış olduğu gibi bir ayrım gözetilmeksizin önlenme bölgelerinde arsa gösterilmesini ve gecekondu yapma kredisinin temin edilmesini öneriyoruz.

Bu gibi kısmi kamu hizmetleri için şehir planına uygun olarak ve bir yıl önceden ilan edilerek yapılacak kamulaştırmalarda gecekondu sahibi olan vatandaşa da yapının değeri üzerinden bir bedel ödenmesi, bu değer küçük olacağından bu değerin peşin ödenmesi, fakat arsa bedelinin 10 taksite bağlanarak taksitler halinde arsa sahibine ödenmesini içermektedir önerimiz. Yine teklifimizin son fıkrasında, "Belediyelerin bu surette kamulaştıracağı arsalar belediyeler tarafından özel kişilere satılamaz" denilmiştir. Bundan da amaç kamulaştırılan sahalarda arsa spekülasyonunu önlemektir.

[Aynı gün, Bakan'ın konuşmasının eleştirisi]

Ben, kamulaştırılan arsalar belediyelerce satılabilir hükmüne dayanarak bu yasada arsa spekülasyonuna yol açabilecek hükümler var dediğim zaman Sayın Bakan o zaman da, bugün de bana yanıt verirken, hayır böyle bir madde hükmü yoktur diyeceği yerde genel birtakım demagojik sözlerle yine bizim ideolojimizden söz ederek ve hatta kendisinde bizim vatanperverliğimizden kuşku duymak yetkisini ve cüretini bularak konuştu. Bunun gibi bir teknik yasa ve binlerce vatandaşımızı ilgilendiren bir yasa böyle politik demagojilerle, ucuz vatanperverlik edebiyatıyla örtbas edilemez. Ben hükümleri okuyorum ve maddeleri inceliyorum. Eğer yanlış yaptımsa kalkarlar, gelirler, maddeyi okurlar ve derler ki, "Hayır, bu maddenin yorumu yanlıştır, doğrusu şudur. Buradaki ifadeden şu hükümler çıkmaz, bu hükümler çıkar" diyebilirlerdi. Fakat bunları yapmayıp da, ideoloji, kızıl diktatorya, zaten maksatları bellidir gibi demagojik şeylerle gerçekler örtbas edilemez.

Kendilerine burada hatırlatmak isterim ki, ben de polemik konuşma yapmasını bilen bir insanım. Ben de aynı düzeyde demagojik yanıt verebilirim. Ben de karşılık olarak faşist diktatoryadan söz eder, halkın sömürülmesi edebiyatını gayet güzel yapabilirim. Bu karşılıklı suçlamalar hiçbir şey ifade etmez. Bundan önce bütçe görüşmeleri dolayısıyla Adalet Partili üyelere hatırlatmak istemiştik. Demiştik ki, ortaya bir görüş koyuyoruz, olayları koyuyoruz, gerektiğinde bir mantık konusu koyuyoruz. Buna karşı siz de bir görüş, bir mantık getiriniz; olaylar, veriler, doneler getiriniz, karşılıklı tartışalım. Fakat siyasi demagoji ve suçlamalarla işler çözümlenmez. Sayın Bakandan sabrımızı tüketmemelerini ve bu yolda polemiğe girişmemelerini özellikle rica ederim.

Kendilerine yanıt vermek benim hakkımdır. Şunu hatırlatayım ki, yine kanunun tümü hakkında ve bugün bana yanıt verirlerken hep kendilerinin gecekondu koşullarını bildiklerinden söz ettiler ve beni istersem oraya götürebileceklerini, yani

bu hususu benim bilmediğimi söylediler. Ben kendimden söz etmek istemem, fakat bu iki kere oldu, hep "ben ben" diye konuştular. Bir noktayı hatırlatmak isterim. Bu ülkede gecekondu sorunu diye bir sorundan hemen hemen hiç kimsenin farkında olmadığı bir zamanda, yani bundan hemen hemen 24-25 yıl önce yani 1944-1945-1946 yıllarında, ben bir sosyoloji doçenti olarak, sosyolojide ihtisas yapan öğrencilerime gecekondulardaki yaşam koşulları ve sosyal koşullar üzerinde araştırmalar yapıp mezuniyet tezleri yaptırdım. Bu tezler daha sonra Amerika'da Northwest Üniversitesinde doçentlik doktora tezine temel oluşturdu. Bu bakımdan kendilerinden rica ederim, bana gecekonduları hatırlatmak, bunları göstermek gibi önerilerde bulunmasınlar. Ben bir sosyologum ve gecekondu konusunda bilgi verebilir bir kimseyim.

[29 Haziran 1966]

Fonu oluşturacak kaynaklar sayılırken (C) fıkrasında da, kendilerine arsa gösterilecek ve kredi verilecek olan vatandaşların, Emlak Kredi Bankasında hesap açarak yatıracakları paralar da kaynak olarak gösteriliyor. Bence bu, vatandaşlar için ağır bir koşuldur. Unutmayalım ki, gecekondusu yıktırılan veya şehre yeni gelince bir konut bulamadıkları için, kira verebilecek durumda olmadıkları için, önleme bölgelerinde ucuz bir konut temini yoluna giden vatandaşlar, bütün vatandaş kategorileri içinde ekonomik gücü en düşük olan vatandaşlardır. Neden bunlardan bir de Emlak Kredi Bankasına hesap açtırma koşulunu istiyoruz?

Hele düşününüz bir an, tasfiye bölgesinde olan bir gecekondu sakininin durumunu; tasfiye bölgesinde ise gecekondusu yıkılacak, bunun bedeli kendisine ödenmeyecek, bir başka yerde borç karşılığı bir arsa gösterilecek ve yine borçlandırılarak kendisine bir yeni konut inşa etmek olanağı verilecektir. Adamcağız o zamana kadar oturduğu meskeninden olacak, bedelini almayacak, önleme bölgesi belki şehrin uzak bir yerinde, orada kendisine yeniden bir konut inşa etmek zorunda kalacak, borçlanacaktır. Borçlanabilmek olanağına sahip olabilmek için de önceden peşin bir para yatıracak bankaya. Kabul etmek gerekir ki, bu vatandaş için çok ağır bir koşuldur. Bundan dolayı da bu fıkranın maddeden çıkarılmasını öneriyorum.

[1 Temmuz 1966]

Eğer gerçekten tasfiye bölgesinden kastedilen amaç kamu hizmetleri için güzergahta bulunan 5-10 gecekondunun yıkılması veya tarihi eserler içindeki veya yakınlarındaki gecekonduların yıkılmasıysa o zaman kanımca tasfiye bölgesi deyimini kesinlikle kullanmamak gerekir. Eğer gerçekten buysa yapılacak iş, o zaman tasfiye mahalleri, tasfiye noktaları gösterilir denmelidir, bölge değil. Yok kalacaksa bölge kelimesi, o zaman bu hiç de kendilerinin dedikleri gibi sınırlı bir uygulama olmayacaktır, çok daha geniş alanların toptan yıkılmasına yol açmaya neden olacaktır. Bir defa bu bölge konusunda anlaşalım.

Yasanın gecekondu sakinleri tarafından özellikle, özlemle beklendiği iddiasına gelince, bu Sayın Bakanın yaptığı sübjektif bir iddiadır, bu da ayrıca tartışılabilir, örneğin bu yasanın Meclise verildiği ilk tarihlerde, ben teksir edilmiş bir yazı aldım. Altında İstanbul Anadolu Yakası Gecekondu Derneği Başkanının imzası vardı. Teksir edildiğine göre öyle sanıyorum ki, bu yazı yalnız bana değil, diğer milletvekili arkadaşlarıma da ve bu arada belki Sayın Bakanın kendilerine de gelmiştir. Bu yazıda Gecekondu Yasasına itiraz ediliyor, özellikle bu "tasfiye" kelimesi üzerinde durularak tasfiyeye gidilmemesi isteniyordu. Bu bir yazılı belge.

Son seçimler dolayısıyla Kayseri'ye gittiğim zaman da oradaki vatandaşlar benim seçim propagandası konuşmamı gecekondu konusu üzerinde yapmamı istediler ve Gecekondu Yasası hakkındaki endişelerini belirttiler. Gecekondulardaki yurttaşların bu Yasayı o kadar özlemle beklemediklerine ilişkin benim elimdeki bir başka kanıt da şu: buraya dinleyici olarak gelmiş olan yurttaşlardan haberler alıyorum. Benim müdahalelerimi yerinde bulduklarını belirtiyorlar ve kendi endişelerini ifade ediyorlar. Demek ki, "Ben gezdiğimde bana yurttaşlar şunu söylediler, bunu söylediler" gibi deliller tartışılabilir delillerdir. Bakanın bu örneklerine karşı ben de böyle örnekler koyabilirim ve bunlar hiçbir şeyi çözümlemez. Biz maddelerdeki hükümler ve kullanılan terimlerle bağlıyız.

[4 Temmuz 1966]

Komisyon Başkanı benim eleştirilerime yanıt verirken, "Belediyelere ait olan veya ona intikal eden arsalarla gerçek şahıslara ait arsalar üzerinde bir ayrım yapmak zorunluluğu vardır" dedi ve bu zorunluluğu da Anayasanın 36. maddesine, özel mülkiyeti, gerçek kişilere ait mülkiyeti koruyan maddesine dayandırdı. Yalnız bu konuda değil, bundan önce başka konularda da mülkiyetle ilgili tartışmalar olduğu zaman bu Mecliste, iktidar partisi sözcüleri hep Anayasanın bu özel mülkiyet maddesine atıfta bulunmuşlardır. Fakat her nedense bu maddenin hep bir hükmünü ileri sürüp, aynı derecede geçerli olan diğer bir sınırlamasını söylemeden geçmektedirler. Gerçi elbette Anayasamız özel kişilere ait mülkiyeti güvence altına alıyor, ama aynı Anayasa bu mülkiyetin kamu yararına aykırı olarak kullanılamayacağını da emir buyuruyor. Kamu yararına aykırı olarak... Çok dikkat edilsin, kamu zararına bile demiyor, daha geniş tutuyor, kamu yararına aykırı olarak diyor. Çünkü bir mülkiyetin kullanış biçimi kamu zararına olmayabilir, ama kamu yararına aykırı olabilir. Bu derece sınırlandırıyor bizim Anayasamız mülkiyet hakkının kullanılmasını. Şimdi gecekondular, on binlerce, yüz binlerce vatandaşın konut ihtiyacı gibi çok yaşamsal, çok temel bir ihtiyacını ve bir insan hakkını ilgilendirdiği için, burada elbette ki arsa sahiplerinin mülkiyet hakkı düşünülürken, bu mülkiyetin kamu yararına aykırı olarak kullanılamayacağını da hatırlatmak gerekir.

Kaldı ki, bizim belediyelere ait arsalar üzerinde gecekondusu yıkılacak olan vatandaşlara uygulanacak olan hükümlerin, gecekonduları özel kişilere ait arsalar üzerinde olan vatandaşları da kapsamasını istememiz, o arsa sahiplerinin mülkiyet hakkını ihlal eden bir istek değildir. Özel kişilere ait arsalar üzerinde gecekondusu

olan ve gecekondusu yıktırılacak olan yurttaşlarımıza da, belediye arsalarındakine benzer olarak, gecekondusu yıktırılmadan önce önleme bölgesinde bir arsa gösterirsek ve bu arsa üzerinde yeni evini yapabilmesi için kredi ve malzeme yardımında bulunursak bu, arsa sahibinin mülkiyet hakkına bir tecavüz müdür?

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 53-60

141, 142 ve 163. Maddeler

18 Temmuz 1966

9. maddenin (a) bendinde Türk Ceza Kanununun çeşitli maddeleri af dışı bırakılmıştır. TİP casusluk, vatana ihanet gibi suçların af kapsamı dışında bırakılmasını yerinde bulur. Fakat 141 ve 142. maddeler için aynı düşüncede değildir. Bu maddeler söz konusu olduğu zaman, derhal psikolojik bir direnme başlamaktadır; "141 ve 142. maddeler komünizmi önlemektedir, komünizm Anayasaya aykırıdır, yasaklanmıştır, biz de komünizme karşıyız. Bu bakımdan, bu maddelerden hüküm giyenlerin af kapsamı dışında bırakılmasına razıyız" şeklinde bir değerlendirme yürütülmektedir. Derhal şunu hatırlatayım ki, 141 ve 142. maddeler yalnızca komünizmle ilgili hükümleri içermez. Anarşistlik, Cumhuriyet ilkelerine aykırılık, demokratik ilkelere aykırılık, ırkçı değerlendirmelerle kamu haklarının kısmen veya tamamen kaldırılması gibi suçlar da bu maddenin kapsamı içindedir. Hatta komünizmle doğrudan doğruya ilgili olduğu sanılan ve iddia edilen bu maddelerin birinci fıkrası dahi, yalnızca komünizme yönelik değildir. Çünkü bir sınıfın diğer bir sınıfa baskısı, bir sınıfın ortadan kaldırılması, devletin ekonomik, siyasi ve politik temel düzeninin devrilmesi fiilleri yalnızca bir işçi diktatörlüğünü, işçi sınıfının baskısını kapsamaz. Sosyal sınıflardan herhangi birisi böyle bir harekete yönelebilir ve bu maddenin bu fıkrasının kapsamı altında suç işlemiş olur. Nitekim faşizm de doğrudan doğruya 141 ve 142. maddenin 1. fıkrasının kapsamı içine girer. Hatta konuyu daha ayrıntılı ve daha derin olarak incelediğimiz zaman, dış görünüşleri itibariyle, şekli itibariyle demokrasilere benzeyen, ama ekonomik yönden güçlü sosyal sınıfların etkisiyle, emekçi sınıfın demokratik hak ve özgürlüklerini kısıtlama, bu sınıfları baskı altında tutma eğilimlerini gösteren rejimler de yine 141'in 1. fıkrasının kapsamına girer. Demek ki, konuyu böyle bir komünistlik demogojisiyle hemencecik bir tarafa itmek doğru değildir.

Bununla beraber, bu iki maddenin ortak noktası burada biter. Biz TİP olarak gerek 141. maddenin, gerekse 142. maddenin bütün fıkralarıyla affın kapsamı içine alınmasını öneriyoruz. Fakat bunların gerekçelerini incelerken iki maddenin birbirinden ayrı ele alınarak değerlendirilmesini öneriyoruz. Bunun böyle yapılmasının gerekli olduğuna inanıyoruz. Zira 142. madde tamamen düşünce suçlarına yönelik bir maddedir. Söz konusu suçun niteliği ayrıdır. 141. madde ise hep bildiğimiz gibi, örgütlenmeye, cemiyet kurmaya yönelik olan bir maddedir. Şimdi buradan hatırlatayım ki, söz konusu olan maddenin kaldırılması veya devamı değil, bu madde kapsamında hüküm giymiş olanların affa, yani sosyal bağışlama denilen bir davranışa, bir duyguya konu olup olmayacaklarıdır. Bu bakımdan bu maddelerin uygulamada ne sonuç verdiği ve hükümlülerin ne durumda olduğunu, affa layık olup olmamaları bakımından karar vermek üzere ele almak gerekir.

Bir defa, uygulamaya baktığımız zaman görüyoruz ki, 141. maddenin bugüne kadar uygulanması tamamen 1960'tan önceki olaylarla ilgilidir. Bütün verilen hükümler 1960 yılından önce yer almış olaylara dairdir. Şimdi bu ne demektir? Yani ülkede henüz sosyal adalet, hukuk devleti, demokratik hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmayacağı gibi ileri ilkeleri getirmiş olan yeni Anayasamızın olmadığı bir devirde yer almış olaylardır. Ve yine 1960'tan önceki ülke ortamı, elbette ki, demokratik hak ve özgürlükler bakımından bugünkünden çok daha geri bir ortamdı. Hepimiz biliyoruz ki, bugün grevden, emekçi sınıfın haklarından söz etmek değil, hatta grev, toplu sözleşme, işçi partisi gibi kuruluşlar fiilen varken, 1960'tan önce grevden söz etmek, işçi sınıfının siyasi örgütlenmesinden söz etmek doğrudan doğruya bir suç olarak kabul ediliyordu. Ve bunlardan söz etmek veya bu konuları iki kişiyle bir arada konuşmak bir örgütlenme sayılıyordu ve 141. maddenin 1. fıkrasından soruşturma açılmasına yeterli kabul ediliyordu. Yine o devirlerde Doğu illerinin geri bırakılmış olmasından söz etmek, bundan yakınmak bir bölgecilik ve bir ayırıcılık sayılıyor ve bu gibi sözler ve yakınmalar da yine 141. maddenin fıkraları çerçevesinde soruşturmaya hedef oluyordu.

O günden bugüne hem yeni bir Anayasa gelmiştir, hem demokrasi anlayışı, demokratik hak ve özgürlükler bakımından ortam çok değişmiştir, öyle ki, o zaman suç sayılan ve bu madde kapsamında soruşturmaya hedef olan eylemler bugün artık bu niteliği yitirmiştir, serbestçe söylenebilmektedir. Bu bakımdan, bu noktayı dikkate almak gerekir.

İkinci nokta, her ne kadar 141. madde örgütlenmeye yönelik ise de, yine somut uygulamaya baktığımız zaman görüyoruz ki, gerçek anlamda bir örgüt konusu olmamıştır hiçbir olayda. Adeta, hukuk diliyle muhal (olamayacak) suç denilen durumlar olmuştur. Biran için bu madde kapsamında soruşturmaya uğramış, hüküm giymiş olanların, bu maddede yazılı olan amaçları gerçekten benimsemiş ve o amaçlara yönelik harekete geçmiş olduklarını kabul etsek bile, ortaya örgüt diye çıkarılmış olan şeyler, bu amaçları gerçekleştirmeye, bu amaçlara erişmeye yeterli, elverişli araçlar olarak görülmemektedir. Bir örnek vermek gerekirse, adi suçlardan, bir adam diğer bir adamı öldürmeye niyet ediyor, niyetinde de kararlıdır. Ama öldürmeye niyet ettiği adamı öldürmeye giriştiği zaman bir mantar tabancası kullanıyor. O zaman o kişiyi niyetinden dolayı ne kadar suçlasak da, yaptığı eylem ve kullandığı araç, yasanın suç saydığı amacı, niyeti gerçekleştirmeye yetmediği için muhal bir suç durumu gösterir. Şimdi, bu 141. madde kapsamında hüküm giymiş olan dosyaları inceleyip, bu olaylara baktığımız zaman görüyoruz ki, örgütlenme diye gerçekten o amacı güden veya güdüldüğü farz edilen, bu amacı gerçekleştirmeye yetecek bir etkili örgüt veya cemiyet kurma durumu yoktur. Bunun bir nedeni, maddenin 8. fıkrasında iki kişinin bir araya gelmesinin bir cemiyet kurma olarak kabul edilmesinden gelmektedir. Ama yine somut uygulamaya baktığımız zaman görüyoruz ki, maddenin, örgütü, cemiyeti bu kadar darlaştırarak verdiği tarif dahi tam iyi uygulanmamış ve adeta gülünç görülen uygulama yollarına gidilmiştir.

Örneğin bir yazıdan dolayı savcılık soruşturma açmıştır. Bu yazıdan dolayı açılan soruşturmada "141 ve 142. maddeler gereğince" denilmiştir. Yazının sahibi savcıya sormuştur, "Bu bir yazıdır, basın yoluyla yayınlanmıştır, bu 142. maddeyi anladık

ama 141 ne oluyor?" demiştir. Savcı demiştir ki, "141'in 8. maddesine göre iki kişi bir araya gelirse bir cemiyet oluşturur, sizin yazınız gazetede yayınlandı, gazetede yayınlandığına göre, yazı işleri müdürü de bu yazıyı onaylamıştır, yazı işleri müdürü ve siz, iki kişilik cemiyet oluyorsunuz. Bu bakımdan 141. maddeye giriyorsunuz" demiştir. Ve bu hayal ürünü bir örnek değildir. Bu verdiğim gerçek bir örnektir. Oysa her ne kadar 141. madde, pek de mantığın almayacağı bir şekilde, iki kişiye indirgemişse de örgüt kurmayı, onun yaptığı tanıma bile girmektedir şu verdiğim örnek. Çünkü 141.maddenin 8. fıkrası iki kişinin bir amaç etrafında birleşmesinden söz etmektedir. Yani bir birleşme, yine bir örgütlenme olması gerekir. Herhalde bir yazarla bir yazı işleri müdürü bu tanımın içine girmez.

Bu bakımdan da somut uygulama biçimlerine baktığımız zaman görüyoruz ki, bu madde kapsamında hüküm giymiş olan yurttaşlar, gerçekten böyle bir sınıf baskısı gerçekleştirecek, bir sınıfı ortadan yok edecek, devlet düzenini devirecek veya ülkenin bütünlüğünü parçalayacak bir örgüt oluşturmuş değillerdir. Durumları daha çok, bir olamayacak suç durumudur.

Üçüncüsü, bu maddeden hüküm giyenlerin pek çoğu eski tarihlerde hüküm giymişlerdir, cezalarını çekmişlerdir. Ancak ayrıntılarla ilgili sonuçları devam etmektedir. Bunlar hâlâ 10, 15, 20, 25 yıl önce giydikleri hüküm nedeniyle toplumda sabıkalı durumdadırlar. Bu vatandaşların artık bu durumunun devamında bir sosyal fayda yoktur. Madem ki hangi suçların affa girip girmeyeceği hakkında karar verildiği zaman sosyal fayda göz önünde bulunduruluyor, bu durumdaki vatandaştan da hâlâ böyle toplumda haksızlığa uğramış durumda bırakmakta bir sosyal fayda yoktur. Aksine, bunda bağışlama, insanlık ve insaf duygularını sarsan bir durum vardır. 141'den hükme bağlanmış olaylar arasında yalnız bir tanesi 1960'tan sonra hükme bağlanmıştı. Ama 1960'tan sonra hükme bağlanan bu olay dahi, yine dikkatinizi çekerim, 1960'dan önce yer almış bir olaydır. O da 14 Doğulu yurttaşın önce ülke bütünlüğünü bölmek suçuyla suçlanıp, sonra da 141'in dördüncü fıkrası kapsamında milli duyguları zayıflatmak suçuyla suçlanarak mahkûm edilmiş olmalarıdır. Aynı fiillerin iki yetkili mahkeme tarafından birisi bir mahkemece 125. madde kapsamında görülüp o maddeden sevk edilmesi ve oy birliğiyle o mahkemece beraat ettirilmesi, sonra sevk maddesinin değiştirilerek 141'e 4'ten bir ikinci mahkeme tarafından mahkûm edilmesi de gösteriyor ki -burada mahkeme kararlarının uygunluğunu kesinlikle tartışmıyorum, her iki karar da yerinde olabilir- söz konusu olan fiiller, o kadar da ağır ve suç niteliği çok açık olan fiiller değillerdir. Ve üstelik bu Doğulu yurttaşlarımız, kendilerine verilen 16 aylık cezanın 14 ayını da tutuklu olarak hapiste fiilen geçirmiş bulunuyorlar. Çoğu üniversiteli gençlerdir. Bu hüküm affa tabi olmazsa ve hükümleri kesinleşirse, gelecekleri mahvolacaktır. Bu gençlere ikinci bir şans vermek, onları toplumun dışına itelememek, tekrar topluma kazandırmakta herhalde sosyal zarar değil, sosyal fayda vardır. Son olarak şunu da belirtmek isterim ki, nihayet Doğu bölgesi bugün resmen bir yoksunluk bölgesi olarak onaylanmıştır. Doğu, bölgesi, Türkiye'nin sömürgesi değildir, ulusal sınırları içinde bir anavatan parçasıdır. Sınırlarımız içinde bir anavatan parçasını yoksunluk bölgesi olarak onaylamak herhalde kıvanç verici bir durum değildir ve Doğu bölgesinden olan bazı yurttaşlarımız 1960'tan önce, bugünkü demokratik Anayasanın olmadığı

bu durumdan yakınmışlarsa, eşitlik istemişlerse, Doğunun geri kalmışlığından yakınmışlarsa, bunun karşısında bizler, bir anlayış göstermeliyiz. Her halde öz vatanın öz parçası olan, bir sömürge olmayan bölgenin böyle bir yoksunluk bölgesi haline gelmiş olmasında geçmiş iktidarların bir kusuru olsa gerektir. Af ise bağışlamaktır, anlayıştır, hoşgörüdür, insanlıktır, insaftır. Bütün bu değerlendirmelerle 141. maddeden hüküm giymiş olan yurttaşlarımızın affın dışında bırakılmamalarını, af kapsamı içine alınmalarını öneriyoruz.

142. maddeye gelince, suçun niteliği tamamen değişiyor. 142. madde tamamen düşünce suçlarına yöneliktir. TİP niteliği, politik yönü her ne olursa olsun bütün düşünce suçlarının affına taraftardır. Nedir düşünce suçu? Düşünce suçu ilim veya sanat dallarından biriyle ilgili bir düşüncenin, bir buluş veya varsayımın veya felsefi veya metafizik bir görüşün, bir tasarımın veya dini bir inancın veya sosyal, ekonomik veya siyasi düşüncenin somut ifadesinin zarar sayılarak ceza yaptırımına bağlanmasıdır. 142. madde çeşitli politik yönlerdeki düşünce ve inançların ifadesine, propagandasına ilişkindir, fiil ve eyleme yönelik değildir. Onun için 142. madde tamamen düşünce suçlarıyla ilgilidir.

Şimdi, düşünce suçlarının niteliğine baktığımız zaman görürüz ki, düşünce suçları Ceza Yasasının klasik suç anlayışı dışında kalır. Modern ceza hukukunda suç, maddi sonuç doğuran bir fiildir ve bu suç değerlendirmesinde maddi bir sonucun meydana gelmesi ağır basar. Gerçi maddi sonuç doğurmayan, ama yine de suç oluşturan, tam teşebbüs suçları denilen durumlar vardır. Ama bu gibi durumlarda da yine maddi sonuç asıldır. Tam teşebbüs durumlarında fail maddi sonucu doğurmak için gerekli bütün girişimlerde bulunmuş, bütün eylemleri yapmış, yani fikrini uygulamaya koymak için elinden geleni yapmıştır, ama kendisinin iradesi dışındaki bazı etkenlerden dolayı, amacını gerçekleştirmek için yaptığı bütün eylemlere karşın sonuç ortaya çıkmamıştır. Yani deminki örneği yine kullanırsak, bir adam diğer bir adamı öldürmeye teşebbüs ediyor, ama bu defa mantar tabancası değil, gerçek bir tabanca alıyor, gidiyor, namluyu çeviriyor ve ateşliyor, ama tabanca ateş almıyor, adam da ölmüyor. Bir tam teşebbüs suçu karşısındayız. Burada demek ki, yine failin niyetiyle sonucu elde etmek için yaptığı hazırlayıcı, sonuna götürücü hareketlerle maddi sonuç arasında zorunlu bir bağlantı vardır. Bir neden ve sonuç ilişkisi vardır. Oysa düşünce suçlarında bu bağlantı da yoktur. Düşünce suçlarından hem bir maddi sonuç doğmaz, hem de maddi sonucun doğması tam girişim halinde görülen durum değildir, mantıki ve zorunlu bir bağlılık yoktur, neden ve sonuç ilişkisi yoktur. Çünkü sorun yalnızca propagandadan ibarettir. Ama denecektir ki, propaganda yapar, bu propaganda başka kişileri etkiler, o kişiler de suç oluşturan hareketlerde bulunurlar. Olabilir ama kimler, nerede ve ne zaman? Belli değil. Propagandayla bunun ilerde doğuracağı sonuçlar arasında zorunlu ve otomatik bir bağlılık yok. İlerde propaganda zararlı sonuçlar doğurursa, onu doğurabilmesi için yeni kişilerin belirli hedeflere yönelik, belirli somut eylemlerde bulunması gerekir ve o zaman da fiilen suç konusu oluşturan, propaganda değildir. Bu nedenle propaganda doğrudan doğruya bir düşünce suçudur ve Ceza Hukukunun aradığı maddi sonucun doğması durumu ortaya çıkmaz.

Yine Ceza Hukukunun aradığı, failin hazırlayıcı, amaca götürücü girişimleriyle

maddi sonuç arasındaki zorunlu bir neden ve sonuç bağlantısı yoktur. Ceza Hukukunun suçta aradığı diğer unsurlar da yoktur düşünce suçlarında. Suçluda ahlaki kötülük yoktur, topluma zarar verme niyeti yoktur, aksine düşüncesi mahkûm edilen kişi kendi kanısınca, kendi düşüncesince topluma yararlı olmak niyetindedir. Kendi düşüncelerini ifade edebildiği, onlara uygun hareket edebildiği için de benliğine uyduğu ve benliğini yüksek bir planda gerçekleştirdiği kanısındadır. Bütün bu değerlendirmeler nedeniyle, 142. maddeden hüküm giymiş olanlar, düşünce suçundan dolayı hüküm giymiş oldukları için diğer maddeler kapsamındaki düşünce suçlularıyla birlikte affa uğramalıdırlar.

Hukuk tarihine baktığımız zaman da görürüz ki, düşünce suçları kategorisinin, teoride işlenerek ceza yasalarına sokuluşu, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra faşist idarelerin kurulmasıyla olmuştur. Fikir suçlarının anavatanı Mussolini İtalya'sıyla Hitler Almanya'sıdır. Bu rejimler, iktidarlarını sürdürebilmek için kendilerine karşı saydıkları düşünce ve görüşleri yasaklamışlardır. Demokrasilerdeyse düşünce suçu yoktur ve olamaz. Bu noktayı parti sözcümüz yasanın tümünü incelerken belirttikten sonra Sayın Adalet Bakanı burada yanıt olarak, "Batı Almanya'da komünist partisi yoktur. Amerika'da komünist partisine karşı soruşturmaya geçilir" gibi beyanlarda bulundu. Bizim konumuz, komünist partisinin olup olmadığı sorunu değil, bu maddeden hüküm giymiş olanlar sorunudur. Yalnız sayın Bakan böyle ifade ettiği için kısaca yanıtlayayım:

Amerika'da komünist partisi vardır, daha geçenlerde kongresini yapmıştır. Bütün Batı demokrasileri içinde yalnız Batı Almanya'da komünist partisi yoktur. Ama onun da ikiye bölünmüş olmak gibi çok özel bir durumu vardır. Ama dediğim gibi burada konumuz bu partinin var olup olmaması sorunu değil, düşüncelerin serbestçe ifade edilip, tartışılıp tartışılmayacağıdır. Bu açıdan aldığımız zaman görürüz ki, bütün Batı demokrasilerinde, Amerika'da ve Batı Almanya'daki bütün sosyalist literatür, bütün çeşitliliğinde ve derecelerinde serbestçe satılır, tartışılır, sözle ve yazıyla ifade edilir, fakat bir suç oluşturmaz. Zaten demokrasinin kendi içindedir söz özgürlüğü. Demokratik rejim kendi kendisiyle çelişkiye düşmeden düşünceleri suç saymaz, yasaklamaz. Demokratik rejim bütün düşüncelerin serbestçe tartışabildiği bir rejimdir, bu yolla demokratik rejim kendi geleceğini güvence altına almak çabasındadır. Modern toplumlar, özellikle devamlı bir gelişme ve değişme halinde olan toplumlardır. Gelişme ve değişmeler yeni düşünceler halinde belirir. Bunlar serbestçe tartışılması sonucu ancak yeni gelişmeler toplumun yapısında fazla sarsıntılara meydan vermeden yerleşebilir.

Demokrasilerde, gerçi ileriye yönelik olan yeni gelişmeler yanında, geriye yönelik eğilimler de olur, hareketler de olur. Ama bunların da, bu çeşit ters yöndeki hareketlerin de baskı altında zararlı şekilde tıkanıklıklara meydan vermemesi için demokratik rejimlerde bu gibi ters yöndeki düşüncelerin de serbestçe tartışılmasına ve ifadesine izin verirler. Demokratik rejimin bu özel niteliğinden ileri gelir ve niteliği de bir sosyolojik zorunluluğun sonucudur, toplumların gelişmesi yasasının bir sonucudur. Kaldı ki, demokratik hak ve özgürlükler bakımından -ki bunlar Anayasanın güvencesi altındadır- kişiliğin mutluluğa erebilmesi için kişinin kişiliğini, Anayasanın öngördüğü gibi son noktasına kadar her yönden geliştirebilmeli, kişili-

ğini bulabilmesi için mutlaka inançlarını ve düşüncelerini serbeste ifade edebilmelidir. Kişinin mutluluğu buna bağlıdır. Ancak böyle geliştirilebilir, böyle kişiliğini bulabilir. Bu bakımdan da demokratik rejimlerde düşünce suçu olamaz. Bu, temelden bir çelişkidir.

Diğer taraftan 142. maddenin uygulamasına baktığımız zaman, bundan önce 141'de verdiğim örnekler gibi, bazısı gülünç, bazısı çok acı aksaklıklara rastlarız. 142'nin eleştirisini yapan bazı yazarlar şu görüşü ileri sürmüşler: "Efendim, 141 ve 142'de açıklık yok, açıklığa kavuşturalım." Kanımca bu maddelerin özellikle 142. maddenin uygulamada neden olduğu aksaklıklar açık olmamasından ileri gelmemektedir, suçun niteliğinden ileri gelmektedir. Düşünce suçunu saptamak olanaksızdır, çünkü hangi düşüncenin zararlı olup hangisinin olmadığı, toplumun gelişmesine göre değişmektedir ve hızla değişmektedir. Ve bunu biz kendi toplumumuzda, kendi güvenliğimizde gözlemlemekteyiz. 142. madde uzun yıllardır uygulanmaktadır. Ama bu madde kapsamında soruşturmaya geçilen düşünceler gittikçe daralmaktadır. 1960'tan önce grevden söz ettiğimiz zaman, işçi sınıfının örgütlenmesinden söz ettiğimiz zaman suç oluşturuyordu. Sosyalizmin 'so' sundan söz edemezdiniz, derhal hakkınızda soruşturma açılırdı. Bugün ise bu konulardan serbestçe söz edebiliyoruz. Bugün Türkiye'de sosyalist yayın vardır. Bugün Türkiye'de bir sosyalist işçi partisi vardır. Maddeler aynı kalmıştır, fakat bu maddeler çerçevesinde düşünce suçu sayılan düşünceler değişmiştir, toplumun tanımı değişmiştir ve gittikçe daralmıştır. Bu, kaypaklıktan dolayıdır, açık olmamaktan dolayı değil. Bu kadar kaypak olan bir maddeye göre hüküm giymiş olanları, bugün olsaydı eğer, o fikirlerinden dolayı kesinlikle hüküm giymeyecek olanları, şimdi 1960'tan önce hüküm giydikleri için kapsam dışı bırakmak, herhalde insafa ve bağışlama duygusuna uyacak şeyler değildir.

Tekrar ediyorum: bu, suçun niteliğinden geliyor. Hırsızlık daima hırsızlıktır. 20 yıl, 100 yıl önce de, bugün de. Katil her zaman katildir. 20 yıl önce de, bugün de. Ama düşünce suçu nedir? Bu değişiyor ve dediğim gibi 10 yıl, 15 yıl gibi çok kısa bir zaman içinde tarifi değişiyor ve bu uygulamadaki aksaklıklar ne yazıktır ki bazı kötü kullanmalara da neden olmuştur. Örneğin bir parti aleyhine 1960'tan önce açılan bir davada tanıklık eden iki kişi kendilerinin polis ajanı olduklarını ve sanıklardan birine kasıtla gidip Stalin'le Lenin'in resimlerini verdiklerini, fakat onun almadığını ifade etmişlerdir. Yine dosyaları incelerseniz görürsünüz, komünistlik propagandası, karı-koca anlaşmazlığına ve boşanma davalarına kadar yansımıştır. Maddenin bu kaypaklığından dolayı, hemen gerek özel kişiler arasında birbiriyle tartışma olduğu zaman, bir taraf, diğer tarafı suçlamak için komünistlikle itham etmiş, komünistlikle onu yere çalmaya çalışmıştır. Diğer taraftan da birçok kereler elinde iktidarı tutan çevreler, [yere] sermek istedikleri insanları bu maddenin kaypaklığından yararlanarak, maddeyi onlara karşı bir baskı aracı olarak kullanmışlardır.

Nihayet şunu belirtmek isteriz ki, yine fikir suçlarına giren 163. maddenin birinci fıkrası dışında diğer fıkralarına giren suçlar ve yine aynı çerçevedeki suçlara ilişkin olan 6187 numaralı Yasanın 1. maddesi kapsamına giren suçlar affedilmektedir. Bunlar da fikir suçlarıdır. Bunlar da laikliğe karşı işlenmiş olan dini duyguları, dini veya dince kutsal sayılan şeyleri kişisel veya toplumsal etki için veya devletin temel

kurallarından birini kısmen veya tamamen kaldırmak için alet etmek ve bunun propagandasını yapmak eylemleridir. Bunlar da düşünce suçlarıdır, bunlar affın kapsamına alınmıştır. O takdirde hangi mantık, hangi hakkaniyet, hangi adalet ve hukuk anlayışıyla ve gerekçesiyle 142. maddedeki fikir suçları affın dışında bırakılır? Bütün bu açıkladığım gerekçeler dolayısıyla TİP hem 141. ve hem de 142. maddenin af kapsamı içine alınmasını ve bu suçların da bütün sonuçlarıyla birlikte affa tabi tutulmasını önermektedir.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 135-142

Amerika-Türkiye İlişkileri

12 Temmuz 1966

Sayın Başkan, sayın arkadaşlar, gensoru önergesini vermiş olan arkadaşımız, Amerika'yla ülkemizin ne kadar içli dışlı hale geldiğini, Amerika'nın ülkemizde egemenlik haklarımızla bağdaşmayacak nitelikte ne gibi işler çevirdiğini somut örnekleriyle belirtti. Ben burada bu durumun hangi kaynaklardan doğduğunu kısaca on dakikada incelemeye çalışacağım.

Neden böyle bir durum ortaya çıkmıştır? Çünkü Amerika ile Türkiye arasında 1947'den bu yana birtakım ikili anlaşmalar ve bir NATO Anlaşması, bir CENTO Anlaşması ve 1959 Anlaşması imzalanmıştır. Şimdi, bu anlaşmalar hakkında çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre bu anlaşmalar diğer uluslararası anlaşmalar gibidir. Koşullar değişirse, değişen bu koşullara göre bunlar da değişebilir. Devlet[ler] Hukukuna uygun, normal anlaşmalardır.

Bizim iddialarımız böyle değildir. Bu anlaşmaların normal, Devletler Hukukuna uygun anlaşmalar niteliğinde olmadığını öteden beri partimiz belirtmektedir. Diğer bir görüş de şudur: Bu anlaşmalar Türkiye'nin savunması için gereklidir, yalnız kalmaması için gereklidir. Buna karşı da bizim yanıtımız şudur: Milli savunmadan amaç nedir? Milli savunma ülkenin bağımsızlığını ve egemenliğini korumak içindir. Amaç budur. Peki, yalnız kalmayacağız, milli savunmayı sağlayacağız diye, bir tarafa karşı milli savunmayı ve bağımsızlığı koruyacağız diye, diğer tarafa milli egemenlik ve bağımsızlıktan tavizler veren haklar tanınması, milli savunmadan güdülen amacı elbette ki yerine getirmez. Milli savunmadan güdülen amaç, ancak bütün yabancı devletlere karşı bağımsızlık ve egemenlik tam sağlanırsa meydana gelmiş olur.

Nedir iddiamızın dayanağı? Devletler Hukukuna göre, devletler arasında yapılan anlaşmaların normal, kurallara uygun sayılabilmesi için bu anlaşmaların, "devletin sınırlı yetkileri" deyimi altında toplanan yetkileriyle çelişmemesi gerekir. Oysa bu ikili anlaşmaları ele aldığımız zaman, bu anlaşmalardaki hükümler, Devletler Hukukunda, devletin sınırlı yetkileri denilen yetkileriyle çelişki halindedir. Kısaca hatırlatayım, devletin sınırlı yetkileri altına giren haklar ve yetkiler şunlardır: Sınırsız yasa yapma ve yapılan yasaları bütün yurt genişliğinde engelsiz, aksamadan uygulayabilme; bütün yurdu kapsayan ve bütün yurt toprakları üzerinde oturanları kapsayan kaza hakkını kullanabilme; savaş açmak ve milli savunma kuvvetlerini dilediği gibi kullanabilme, barış yapabilme, gümrükleri kontrol edebilme ve denetleyebilme; bütün mali işlerde, paranın değerini koruma gibi işlerde son söz ve karar sahibi olma ve ülkenin bütününde denetleme ve idare fonksiyonunun gereklerini yerine getirebilme.

Oysa bundan önceki konuşmalarda da defalarca belirtildiği, gazetelerde de belirtildiği gibi bir kere kaza hakkı ve yasaları bütün ülke genişliğinde, arada hiç adacık-

lar bırakmadan uygulayabilme hakkı zedelenmiştir. Çünkü birtakım yabancı personel, NATO personeli, Amerikan personeli Türk yasalarının dışında bırakılmıştır. Üsler ve tesislerin bulunduğu sahalar da, bunlar da ülke dışı statüye tabi olarak yine Türkiye'nin kaza hakkının ve yasalarını kullanma hakkının uygulanmadığı bölge adacıkları halinde kalmıştır. Barış yapma, savaş açma, milli kuvvetleri dilediği gibi kullanma yetkilerinin de tam serbestlikle kullanılmadığını ve kullanamayacağının bu anlaşmalarda ve NATO anlaşmalarında hükümleri vardır. Meşhur Kıbrıs olayı, burada defalarca belirtildi, orada Türkiye, kuvvetlerini kullanmaya kalktığı zaman, Johnson bunu 1947 Temmuzunda imzalanan İkili Anlaşmanın 4. maddesine dayanarak durdurdu, reddetti. Verdiğimiz silahları kullanamazsınız diye. Demek ki, doğrudan doğruya imzalanmış bir hukuki hükme dayanarak bu engellemeyi yaptı. Yani Türkiye için çok yaşamsal olan bir konuda Türkiye'nin kuvvetlerini, silahlarını dilediği gibi kullanmasını engelledi.

Diğer taraftan NATO'daki entegre komutanlık konusu da Türkiye'nin savaşa girme ve barış yapma yetkilerini dilediği gibi kullanmasına engel olmaktadır. Entegre komutanlıkta NATO'ya dahil ülkeler ve bu arada Türkiye eşit durumda değildir. Entegre komutanlık aslında Amerika'nın komutanlığıdır ve nükleer silahları kullanma konusunda son söz ve kararı vermek Amerika'nın elindedir. Bu yüzdendir ki Fransa NATO'dan çekilmektedir ve bu yüzdendir ki Amerika son zamanlarda nükleer silahların kullanılmasına, planlanmasına ve denetlenmesine katılım diye bir proje ortaya atmış, devletleri çağırmış, Mayıs 1966'da bizim Milli Savunma Bakanımız Sayın Ahmet Topaloğlu da katılmıştır. Fakat kendisinin o zaman yaptığı açıklamaya göre yine nükleer silahları kullanma yetkisi Amerika'da bırakılmıştır. Yani düğmeye basacak olan ve nükleer silahlarla bir 3. dünya savaşını başlatacak olan Amerika'dır.

Bu durumda yetkisi olsa dahi, Türkiye'nin bir savaş açma kararı verebilmesine olanak yoktur. Çünkü nükleer savaş ani bir savaştır, bir düğmeye basılarak yapılacak yıldırım savaşıdır, karar almaya zaman kalmadan, kendimizi bir üçüncü dünya savaşının ortasında bulacağız. Bu ise elbette ki Türkiye'nin ulusal çıkarlarıyla bağdaşabilen bir durum değildir. Nükleer bir üçüncü dünya savaşında Türkiye'nin bir çıkarı yoktur. Türkiye ancak kendi topraklarına hangi yönden gelirse gelsin bir saldırı olduğu takdirde anavatan savunması yapacak, ulusal kurtuluş savaşı yapacak bir ülkedir.

Maliye, gümrük, paranın değeri gibi konular -belki bunlar da tümüyle devletin sınırlı yetkileri dahiline giren yetkilerdir- burada da yine ikili anlaşmalara baktığımız zaman ta 1947'den itibaren gümrükler konusunda, Türk parasının değerinin korunması konusunda, bütçenin denk getirilmesi, uluslararası ticaretin serbest bırakılması, Amerikalıların Türkiye'den mal ve para çıkarabilmesi, hangi malların Avrupa'ya, hangi malların Amerika'ya satılacağı konusunda çok açık hükümler vardır 2 Temmuz 1948 ikili anlaşmasında. Oysa bütün bu konular, para, maliye, gümrükler, ticaret, bu konular, hatta belki hayret edeceksiniz, farkında değilsinizdir 1948 ikili anlaşmasında devletçiliği sınırlayan ve özel girişime daha fazla özgürlük verilmesini öngören konular bu ikili anlaşmalarda vardır. Biz sanıyoruz ki, bunlar yalnızca askeri anlaşmalardır. Demek ki, bütün bu konularda Türkiye'nin söz ve

karar sahibi olması, verdiği kararları dilediği gibi kullanmasını kısıtlayan hükümler vardır.

Askeri sahada bu böyle olduğu gibi, ekonomik alanda da böyledir. Bugün planlarımızı, projelerimizi Konsorsiyuma veriyoruz, onun incelemesine bırakıyoruz. Gerçi elbette ki Konsorsiyum ve Konsorsiyuma dahil ülkeler bize kredi verip vermemekte serbesttirler. Bu konularda karar vermek onların sınırlı devlet yetkilerine aittir, ama Konsorsiyuma dahil devletler sadece bize kredi verip vermemek konusunda karar vermiyorlar. Çok daha önemlisi hangi projelere kredi verildiği hususunda karar veriyorlar. Yani Türk Hükümeti ancak çeşitli projeleri Konsorsiyumun önüne sürüyor, fakat bu projelerden hangisine yatırım yapılacağı hususunda Konsorsiyum veya ona dahil devletler karar veriyor. Demek ki, yatırımlarımızı istediğimiz yönlere, istediğimiz miktarlarla kanalize etmek hakkında karar vermek yetkisine bile tam sahip değiliz. Diğer taraftan Amerikan Ekonomik Yardım örgütü ise Amerika'nın Türkiye'ye yönelen yardımlarını kanalize etmekte ve denetlemektedir. Demek ki bütün bu konularda Türk Devleti kendisinin sınırlı yetkilerinde olan haklarını serbestçe ve tam kapsamıyla kullanamaz duruma gelmiştir.

CENTO ve Mayıs 1966'da yapılan ikili anlaşma bu durumu daha da vahimleştirmiştir. 1956'da CENTO zararlı, yıkıcı faaliyetleri önleme komitesi kurulmuştu. Buna Amerika dahil olmuş, Amerika buraya fon vermiştir. Ve bunun sonucu olarak, Amerikan İstihbarat Teşkilatıyla Türk İstihbarat Teşkilatı ve Türk Emniyet Teşkilatı arasında bir işbirliği başlamıştır ve ülkemize parası nereden geldiği belli olmayan bu geniş yayınlar baş göstermiştir. Ve Senatoda açıklanan son rapor, son casusluk olayı da bu istihbarat örgütleri arasındaki işbirliğinin nerelere kadar gittiğinin son ve somut olayıdır.

Mayıs 1959 tarihli anlaşmasıysa, Amerika'ya iç işlerinde, içte deyimiyle bozguncu faaliyetler, yıkıcı faaliyetler olduğu takdirde, silahla Türkiye'nin iç konularına müdahale etmek yetkisini vermektedir. On dakikada ancak kısaca özetlediğim şu konular bile göstermeye yeter sanırım ki bu ikili anlaşmalar, NATO anlaşması, CENTO 1959 anlaşmaları, devletler hukuku kurallarına uygun şekilde yapılmış normal uluslararası anlaşma niteliğinde değildir. Bu konunun gerçekten bir karara bağlanması için ve hangi tarafın iddialarının doğru olduğunun açıkça belirtilmesi için bu çok yaşamsal konuda mutlaka gensoru açılmasına karar vermenizi saygılarımla dilerim.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 164-167

Danıştay Gensorusu

20 Temmuz 1966

Yüksek derecedeki memurların nakli konusu ve Danıştay kararlarına Hükümetin uymayışı konusu daha önce Meclise gensoru ve genel görüşme konuları olarak getirilmişti. O zaman yine partimin sözcüsü olarak Hükümetin Danıştay kararlarına uymamasının Anayasanın açık bir ihlali olduğunu, oldukça ayrıntılı olarak incelemiş ve açıklamaya çalışmıştım. *(AP sıralarından "Bir kere açıkladın" sesleri)* Evet, o açıklamaları tekrar etmeyeceğim. Yalnız o zaman Sayın Başbakanın ve AP sözcüsünün verdikleri yanıtlar üzerinde konuşma fırsatını da bulamadık, şimdi durmak istiyorum. İki delil veya belge ileri sürülüyor. Bugün de yine onlar ileri sürülüyor.

O zaman Sayın Başbakan demişlerdi ki, Anayasanın ihlali olamaz ve bu ifadelerini daha sonra gazetecilerle yaptığı konuşmada da tekrar ettiler. Anayasanın ihlali olamaz. Ve gerekçe olarak da "Çünkü Anayasa Mahkemesi vardır, eğer Hükümet Anayasayı ihlal ederse Anayasa Mahkemesine başvurulur ve düzeltilir" demişlerdi. Ben o zamanki konuşmamda, "Bu yanıt yeterli değildir" dedim. Çünkü ancak yasalar için Anayasa Mahkemesine başvurulur ve yasaların Anayasaya uygun olup olmadığı konusunda Anayasa Mahkemesi karar verir. Oysa yasaların dışında Hükümetin her gün yaptığı tasarruflar ve icraat vardı. Bu tasarruflar ve icraatın Anayasaya aykırı olup olmadığı hakkında Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Danıştay kararlarına uymamanın Anayasaya aykırı olduğu iddiası bu çeşit tasarruflara ait bir iddiadır. Bir yasanın Anayasaya aykırı olup olmadığı konusu değildir ki Anayasa Mahkemesine başvurarak bir karara bağlanması istenebilsin. Hükümetin tasarrufları ve icraatı içinde Anayasaya aykırı olan hususlar varsa işte bunlar idari yargı organlarının verdiği kararlarla sabit olacaktır.

Şimdi, memurlar nakledilmiştir. Bu, Hükümetin bir tasarrufudur, ilgili memurlar itiraz etmişler, iş en yüksek idari yargı organı olan Danıştay'a gitmiştir ve oradan önce kararı durdurma kararı çıkmıştır ve sonra da bugün öğrendik, bir memurun nakli konusunda doğrudan doğruya kesin iptal kararı da verilmiştir. Şimdi, bu kararlara uymamanın Anayasanın 32. maddesine aykırı olduğu gayet açıktır. Anayasa maddesini bir daha hatırlatalım: mahkeme kararlarının gerek yasama, gerekse yürütme organları ve idare için bağlayıcı olduğu, bu kararların hiçbir surette değiştirilemeyeceği ve hiçbir şekilde geciktirilemeyeceği açık olarak hükme bağlanmıştır. Şimdi, AP Sözcüsü, Danıştay kararlarına uyulamayacağının bir kanıtı olarak, Danıştay Yasasının bir maddesini okudu. Bu maddenin bütün hükümleri, okuduğu maddenin son hükmü dışında, diğer bütün hükümleri, Hükümetin, idarenin Danıştay'ın kararlarına uymakla yükümlü olduğunu belirtiyor. Yalnız son fıkra, mağdur olan kişinin tazminat isteyebileceğini belirtiyor. Şimdi, bu hükümden AP sözcüsü Hükümetin Danıştay kararlarına uymayabileceği sonucunu çıkarıyor. Ben

hukukçu değilim, ama hukukçu olmadığım halde burada mantık hatasını kolaylıkla görebildim. Orada ilgili kişi mağdur olduğu için, o mağduriyeti daha fazla şiddetlenmesin diye kendisine bir tazminat yolu açılmıştır. Fakat bu tazminatın kendisine bir hak olarak tanınması, Hükümetin Danıştay kararlarına uymamasının Anayasaya aykırı olmadığını, uymamasının yasallığını kanıtlamaz. O yasallık ayrı bir şey. Bu biraz kaba bir benzetmeyle şuna benziyor: Örneğin hırsızlık, adam öldürmek suçtur, yasaktır, yapılmaması gereken şeydir. Ama kanun yapıcı biliyor ki, insan doğası öyledir ki, en şiddetli yasaklara ve yükümlülüklere karşın o yasalar ihlal edilir. İhlal edildiği zaman için birtakım yaptırımlar koyuyor. Şimdi, diyebilir miyiz ki, efendim, hırsızlığın bilmiyorum nedir maddesi, bilmem kaç aydan şu kadar yıl hapisliktir. Adam öldürmenin cezası, tasarlayarak öldürme ise idamdır. Ben onları göze alıyorum, onu göze aldığıma göre öyleyse hırsızlığı yapabilirim diyebilir miyiz? Böyle bir mantık yürütülemez. Mağdur olan kişiye daha fazla mağdur olmaması için bir tazminat yolunun açık bulundurulması kesinlikle Danıştay kararlarına uymamanın yasallığını kanıtlamaz.

Kaldı ki, bir memur başka bir yere nakledildiği zaman, kendisi bundan mağdur olduğu kanaatine varır ve kendisini haklı görerek Danıştay'a başvurur. Buraya kadar sorun bir kişisel hukuk sorunu olarak görülebilir. Fakat onun kendi kişisel hukuku bakımından yaptığı bu başvuru Danıştay'ca haklı görülüp de karara bağlandığı zaman, bu karara Hükümet uymazsa, sorun artık bir kişisel hukuk davası olmaktan çıkmıştır. Sorun, Hükümetin, Anayasanın emrettiği gibi, yargı organının kararına uymaması sorunu haline gelmiştir. Artık bundan sonra ilgili memur vazgeçse, dese ki, ben razıyım, gidiyorum tayin edildiğim yere, vazgeçtim tazminattan da dese sorun çözümlenemez. Çünkü Danıştay objektif olarak bir karar vermiştir. Danıştay'ın kararına Hükümet uymamıştır. Bu bir hukuk davası olarak, kamu davası olarak ortadadır. Bu olay artık devletin hukuk düzenini, Anayasa düzenini ihlal eden bir olay olmuştur. Artık, o kişiyle hiçbir ilgisi kalmamıştır. Sorun nereye kadar bir kişisel hukuk davasıdır, nereden sonra bir kişisel hukuk davası olmaktan çıkmıştır, bunu açık olarak görmek ve bilmek gerekir. Bu bakımdan bu mantıkla kesinlikle, sırf tazminat yolu açık tutulmuştur diye Anayasanın açık hükmüne karşın ve aynı Danıştay Yasasının daha önceki hükümlerine karşın, öyleyse Hükümet Danıştay kararlarına uymayabilir diye bir hüküm çıkamaz.

İleri sürdükleri diğer bir gerekçe de, iktidara gelen Hükümet elbette ki, kendisiyle işbirliği yapacak elemanları seçecektir, kendisiyle işbirliği yapamayacak elemanlarla iş göremez gibi bir değerlendirmedir. Eğer söz konusu elemanlar gerçekten yapılması gereken işi yapamayacak ehliyetsiz insanlar ise o zaman elbette değiştirebilir. Ve zaten o takdirde değiştirilirse ve o kişi de Danıştay'a dava açarsa Danıştay'da davasını kaybeder. Danıştay'ın kararı neyi önlüyor? Anayasanın bu hükmü, yani "yürütme organları ve idare mahkeme kararlarıyla bağlıdır" hükmü neyi önlemek istiyor? Ehliyetsizlikten, yetersizlikten dolayı değil, politik değerlendirmelerle yapılacak, yapılmak istenecek nakilleri önlemek için yapıyor. Bu çok yerindedir. Çünkü devlette işlerin iyi görülmesi için bir süreklilik olması gerekir. Eğer her iktidar değiştiği zaman iktidarlar, politik değerlendirmelerle idari mekanizmadaki teknik elemanlar -dikkat buyurunuz, söz konusu olan elemanlar politik elemanlar değil,

teknik elemanlardır, İktisadi Devlet Teşekküllerinin, bankaların müdürleridir- böyle iktidar değiştikçe politik görüşlerle teknik ve idari elemanlar hallaç pamuğu gibi atılırsa, o zaman devlet işlerinde, idarede gerekli olan devamlılık ve süreklilik sağlanamaz. Bu sürekliliği sağlamak için Anayasa bu hükmü koymuştur ve Danıştay'a bu yetkileri vermiştir. Başka ülkelerden örnek göstermekte hiçbir anlam yok. Çünkü her ülkenin yasaları kendisini bağlar. Fransa'da böyle imiş, Amerika'da şöyle imiş, bizi ilgilendirmez. Anayasanın hükümleri açıktır. Bu hükümleri doğrulayan Danıştay Yasasının burada okunan maddesinin hükümleri açıktır. Bu hükümler karşısında, Fransa'da böyledir, falan yerde şöyledir diye bir görüş ileri sürülerek dava çözümlenemez.

Sonra ileri sürülen diğer bir gerekçe de -ki iktidar partisinden daima bu gerekçeyi dinliyoruz-, "Biz oyların çoğunluğunu aldık, yüzde 58 oyla iktidara geldik. Eğer bizim yaptığımız işleri vatandaş beğenmezse oylarını vermez, bizi devirir." Şimdi bu mantıkta da iki sakat nokta var. Önce, seçmen oylarını verirken, çok rica ederim, Anayasanın bu hükmünü, Danıştay Yasasını, Hükümet nasıl denetlenir, nasıl denetlenemez, bütün bunları bilerek mi oyunu verir? Değil bizim seçmenimiz, dünyanın hiçbir yerinde seçmen, kendi devletinin idari mekanizmalarının bu kadar girdisini çıktısını, yasa maddelerini, Hükümetin tasarrufları yasa maddelerine uyuyor mu, uymuyor mu bunları bilemez. Hiçbir seçmen kitlesi bilemez. Seçmen kitlesi oylarını genel politika için verir. Genel çizgileriyle bir politikayı onaylayıp onaylamadığı anlamında oyunu verir veya vermez.

İkincisi, eğer Hükümetin işlerini denetlemenin tek yolu seçmenin oy verip vermemesi olsaydı, neden Anayasamız iki seçim tarihi arasında Hükümetin denetlenmesi için çeşitli yollar koymuştur? Neden Hükümete birtakım yükümlülükler, mahkeme kararlarına uymak gibi görevler yüklemiştir? Neden bunlara gerek görmüştür Anayasa? Öyle olsa her şeyi seçimlere bırakırdık, tek denetleme seçmenin oyudur derdik, bizim Danıştay kararlarına uymadığımızı beğenmezse seçmen, oyunu vermez, beğenirse verir diye böyle bırakırdık. Neden bu kadar gensoru ve genel görüşme gibi denetim yolları koymuştur Anayasa? Yargı organlarının kararlarına yürütme, yasama ve idare uymakla yükümlüdür diye böyle emredici hükümler koymuştur. Neden? Çünkü iki seçim tarihi arasında Hükümetin denetlenmesi gerekir. Bu bakımdan böyle her şeyi seçmene bırakamayız.

Ayrıca verilen önergede de işaret edildiği gibi, bu son olaylar, yani açıklanan gizli rapor, bu memurların nakledilmesi konusunun önemini bir defa daha artırmıştır. Biz bu konunun açıklanması için geçen hafta bir gensoru önergesi vermiştik. Bu önergenin gerekçesini burada partimiz sözcüsü açıklarken hatırlatmıştı ki, bundan bir yıla yakın bir zaman önce, seçimlerden önce, böyle bir petrol şirketinin sorumlusu da petrol örgütündeki elemanların değiştirilmesini isteyen bir mektup yazmış ve bu mektup basında yayınlanmıştı. Partimiz sözcüsü sormuştu sayın Bakandan, "Böyle bir mektup yayınlandı, seçimden sonra nakiller oldu ve gördük ki, gerçekten petrol örgütündeki personelde de bu şekilde nakiller oldu. Acaba bir rastlantı mıdır" diye sorduk? Şimdi bu sorunun karşısında beklerdik ki, Sayın Başbakan buraya geldiği zaman, "Hayır, bir rastlantıdır elbette ki, nasıl böyle bir şey beklersiniz" diye açıklama yapsın. Bunu yapacağına, sanki tayinleri ve nakilleri yapan bizmişiz gibi,

o bize hiddetle soru yöneltti; "Söylesinler efendim, rastlantı mıdır, değil midir?" Biz nasıl söyleyebiliriz, tayinleri, nakilleri biz yapmadık ki? Biz ancak soruyu sorduk. Kime hiddet ediyor Sayın Başbakan?

Şimdi, son olarak, Sayın Tunçkanat'ın açıklamış olduğu belgede, memurların temizlenmesine ilişkin, bir program içinde tasfiye edilmesine ilişkin birtakım sözler vardır. Hiç kuşku yok ki, Hükümetin bu işi benimseyip de kendisi soruşturma yaparak bir açıklama getirmemesi ve devamlı olarak belgeyi açıklayandan kanıtlama istemesi çok garip kaçıyor, en hafif deyimiyle. Demek ki, bir yurttaşımız ve hele bir milletvekili, bir senatör gibi daha sorumlu ve bilinçli olan bir yurttaş, ülke balonundan tehlikeli gördüğü bir olayı öğrenirse bunu haber veremeyecek, acaba kanıtlayabilir miyim, elimde delil var mı? diye düşünecek. Böyle şey olur mu? Aksine, biz yurttaşlarımızdan ve özellikle milletvekili ve senatörler gibi sorumlu yerlerde olanlardan, ülkenin güvenliğini ilgilendiren, ülke için önemli olan olayları açığa vurmasını beklemeliyiz. Hatta bu onların milletvekili ve senatör olarak görevidir. Bunlardan kanıt toplaması, kanıt getirmesi, kanıtlaması beklenemez. Kanıt toplamak, sorumlu görevlerde olanların işidir.

Yine bugün garip bir şekilde bazı bilgiler edindik gazetelerden. Bundan önce nasıl Sayın Tural'a ait mektup bir İstanbul gazetesine sızmışsa, nasıl bundan önce Başkan Johnson'un mektubu resmen açıklanmadan önce yine aynı İstanbul gazetesine sızmışsa, bugün de Sayın Haydar Tunçkanat'ın açıkladığı belgeyle ilgili olarak bu gazetede birtakım açıklamalar vardır. Hükümet bu belgenin üzerinde durmuşmuş, incelettirmişmiş uzmanlara. Uzmanların verdiği ifadeye göre, daktilo metin küçültülmüş ve küçültülerek fotokopisi alınmış. Oysa imza aynı oranda küçültülmüş değilmiş, o ise normal boyutta kalıyormuş, bu bakımdan belge kuşkulu imiş, imzanın N veya K harfleri, orijinal imzayla uyum halinde değilmiş. Yani bu belgenin, öyle anlaşılıyor ki, sahte olduğu iddia edilmek isteniyor. Olabilir, belki de sahtedir, bilmiyoruz. Şimdi eğer Hükümet gerçekten uzmanlarına böyle bir inceleme yaptırdıysa ve incelemeler böyle sonuçlar verdiyse, neden Hükümet sözcüsü, Hükümet sorumluları kendi ağızlarından bunu kamuoyuna bildirmiyorlar? Daha önce belirtildiği gibi, "Ben elimde sopayla adam kovalayamam, ispat etsinler" gibi sözler söylüyorlar. Ve sonra böyle bir incelemenin sonucu bir İstanbul gazetesinde yayınlanıyor. Ben bunu anlayamıyorum. Yapılmışsa bir inceleme -biz de zaten hep bunun üzerinde duruyoruz, Hükümet bununla ilgilenmiyor diyoruz- desinler ki, ilgilendik, uzmanlara incelettirdik, şu sonucu aldık diye söylesinler.

Sonra bu açıklamada, Amerikan Elçiliğinin verdiği raporun bir kanıt olarak gösterilmesi de garip. Ne diyecekti? Kabul edelim ki bu belge gerçek bir belge. Ne diyecekti Amerikan Elçiliği? Evet, gerçekten böyle bir olay oldu, biz böyle bir rapor aldık, arşivlerimizde var mı diyecekti? Yani ne diyecekti? Elbette ki yok diyecekti ve bizim bugün Türk Hükümeti olarak veya Türk Parlamentosu olarak orada, Amerikan Hükümetinin yanıtında bildirdiği noktaları soruşturma olanağımız var mı? Belki doğru, belki değil. Fakat bu herhalde belgenin sahte olduğu konusunda bir kanıt olarak ortaya sürülecek bir şey değil Amerikan Elçiliğinin yaptığı açıklama.

Bu konuda sözlerimi bitirmeden önce bir konuyu özellikle, önemle belirtmek istiyorum. O da bu açıklanan belge konusu. Kanımızca basit bir casusluk meselesi

değildir, öyle olsa idi belki bu kadar üzerinde durulmaya değmezdi. Denebilirdi ki, canım, bütün ülkelerde başka devletlerin casusluk örgütü vardır, bütün ülkelerde de böyle çıkarı için haberler veren, casusluk yapan insanlar vardır, her ülkede bu olur, işte bizde de olmuş, bu da meydana çıkmış filan belki denebilirdi Ama belgenin içeriğine bakarsanız bu klasik, normal casusluk tarifine girecek bir belge değildir. Yani bir askeri sırrın, devlet sırrı sayılan bir bilginin, bir ajan tarafından bir yabancı devlete açıklanması değildir. Ne hakkında rapor? Ülkenin iç durumu hakkında rapor, ikincisi, Hükümetin izlediği politika hakkındaki bir rapor. Zaten Amerikalıların birbirine yazdıkları yazıda da bundan bir değerlendirme olarak söz ediliyor. Sonra, kullanılan üslup öyle ki, sanki yazan insan bunu -eğer gerçek bir belge ise- iktidara, Hükümete mensupmuş, gibi "biz" diyor; ortak çabalardan söz ediyor, ortak çabalarımızla önlenebilir diyor. Demek ki, bu, sıradan bir vatandaş değil. Hükümetin yahut iktidarın temsilcisi imiş gibi yazmış, ifadesi böyle. Amerika ile bir mutabakattan, iç politikada bir mutabakattan söz ediyor. Diğer bir yerde şöyle diyor: "Kuşkusuz sizin de bilginizdedir, bu politika ve yukarıda belirtilen uygulamalar çok önce bay M. P. tarafından önerilen güvenlik önlemleriyle uyum halindedir." Yine burada sanki Hükümetin politikasıyla Amerikan politikası arasında bir mutabakat varmış gibi söz ediyor. Bu mutabakat konusu da çok önemlidir. Bir üçüncü yerde de aynı mutabakat konusu ortaya çıkıyor, ikili anlaşmaların değiştirilmesinden söz ederken diyor ki, "Amerika ve NATO ile birlik olmamız gereğini hatırdan çıkarmayarak" ki, bu karşılıklı anlaşmalar olmadan mümkün değildir, "Halen var olan durumu etkilemeyecek bazı değişiklikleri kabule eğilimli durumunuz." Demek ki, bu böyle sıradan bir casusluk olayı değil. Bir rapor şeklindedir, iç durum hakkında rapor veriyor. Muhalefetin durumu, ordunun durumu, memurlar kadrosunun durumu ve bunlar karşısında Hükümetin izleyeceği politika, alınacak önlemler, ikincisi bu. Üçüncüsü de bir mutabakat. Sanki Hükümetin izlediği politikayla Amerika'nın burada izlenmesini görmek istediği politika arasında bir mutabakat ifade ediyor. Bu bakımdan, bu kadar önemli bir belge. Böyle, "Ben hırsız kovalayamam, kanıtlasınlar" denilecek ya da sıradan bir casusluk olayıdır diye bir kenara itilebilecek bir olay değildir. Bunun üzerinde ne kadar önemle durulsa o kadar azdır. Bütün bu değerlendirmelerle TİP gensorunun açılmasına taraftardır.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 170-175

Doğu'da Deprem

19 Ağustos 1966

Varto depremi gibi büyük felaketleri ve ondan doğan üzücü olayları politik amaçlara alet etmemek elbette ki gerekir. Ama şu noktayı hatırlatmak da gerekir ki, Varto depremi yalnızca geçmişe mal olmuş bir olay değildir. Burada yalnızca geçmişe mal olmuş bir olayda tedbirsizliklerin, yetersizliklerin hesabı görülsün, incelensin konusuyla karşı karşıya değiliz.

Varto depreminin ileriye yansıyan bir tarafı vardır. O da on binlerce vatandaş gerektiği gibi iskân edilmediği için ve o bölgede kış kuvvetli olduğu için bu vatandaşlarımız kışın donmak tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Karşı karşıya oldukları diğer bir tehlike, bu bölge eskiden beri bir deprem bölgesi olduğu için, yine depreme dayanıklı inşaat yapılmadığından dolayı kıştan donmazlarsa eğer, yeni bir deprem karşısında aynı felaketin tekrarlanması tehlikesi de vardır. Varto depremi üzerinde titizlikle durmamızın ve partimizin bir gensoru vermesinin asıl nedeni budur. Yalnız geçmişe ait bir sorun olsa idi, bunun için bir gensoruya gerek olmayabilirdi. Ama ileriye yönelik tehlikeler var. Önlemler alınmadığı için burada on binlerce vatandaşımızın can güvenliği söz konusudur, şaka değil. Bir daha bir deprem olursa ne yapalım efendim, doğal bir afettir, Allah'tan geldi, oldu diyemeyiz. Diyemeyiz çünkü orada deprem olacağı bugünden biliniyor. Bu depreme dayanıklı inşaat yapmak bugün teknik bakımdan mümkündür.

Bu bakımdan, Varto depremi gibi felaketleri politik amaçlara alet etmek ne kadar doğru değilse, on binlerce vatandaşın can güvenliğinin söz konusu olduğu bir sorunu, yine belki de politik amaçlarla, parti taktiği hesaplarıyla hafife almak, Hükümetin sorumluluğunu aklamak yoluna gitmek, o da aynı derecede doğru bir davranış değildir kanımızca. Ve sonra bu aynı olayda aslında bir Meclis araştırması önergesi verilmiş olduğu halde, acaba aynı konuda yine bir ikinci araştırma önergesi vermek bir politik amaç gütmek değil midir? Partimizin niçin gensoru önergesi vermek gereğini duyduğunu kısaca açıkladım. Şayet Meclis bir araştırma açılmasına karar verirse, kanımızca araştırma konusu olabilecek hususlar on nokta etrafında özetlenebilir.

Birincisi ve belki de en önemli sorunlardan birisi, içten ve dıştan yapılan yardımların yerinde harcanıp harcanmadığıdır. Bu yardımlar Hükümete diğer herhangi bir ihtiyacını karşılamak üzere yapılmamış, gerek içten ve gerek dış yabancı devletlerden yapılan yardımlar, özellikle Varto'da felakete uğrayan yurttaşlarımıza yardımda kullanılmak üzere verilmiştir. Bu bakımdan, araştırma komisyon veya heyetinin araştırması gereken ilk konu bu milyonlar gerçekten bu amaç için mi kullanılmıştır, yoksa devletin başka ihtiyaçlarına, başka amaçlar için mi kullanılmıştır? Burada bir hukuksal sorun vardır ve Hükümetin bu paraları verilmiş olduğu özel

amaçtan başka amaçlar ve işler için kullanmaya hakkı yoktur.

Bu yardımlarla ilgili olarak araştırılması gereken ikinci nokta, bu yardımlar usulüne uygun, iyi bir şekilde kullanılmış mıdır, yardıma muhtaç olan yurttaşlarımızın eline ulaşmış mıdır, gazetelerde okuduğumuz yolsuzluklar olmuş mudur? Yardım malzemesinin satıldığı iddia edildi. Kızılay'ın dışardan gelen yeni battaniyeleri alıkoyup da kendi depolarındaki eski battaniyeleri verdiği yazıldı. Bu gibi yolsuzluklar olmuş mudur, olmamış mıdır? Bunların araştırılması gerekir.

Bu yardımların dağıtımı konusunda ve hasarların belirlenmesinde kanımızca üzerinde durulması gereken diğer bir nokta da, partizanca hareket edilip edilmediği konusunun araştırılmasıdır. Biz Varto'ya gittiğimiz zaman, gerek Hınıs'ta, gerek Varto'da, gerek Muş merkezinde çeşidi vatandaşlardan yardımların dağıtımında ve hasarın belirlenmesinde partizanca hareket edildiği iddialarıyla karşılaştık. Hatta önümüzde iki köy muhtarı birbiriyle münakaşaya giriştiler. Senin köyün iktidar partisine oy verdiydi de siz şöyle yardım aldınız, oysa biz böyle oy vermiştik de almamıştık gibi. Herhalde bu konunun da araştırılması gerekir.

Bu yardımlarla ilgili diğer bir nokta, bazı yabancı devletlerin ve heyetlerin kendi personeliyle yaptıkları yardımların bu devletler hesabına bir propaganda aracı olarak kullanılıp kullanılmadığının araştırılmasıdır. Gazetelerde şöyle suçlayıcı haberler çıkmıştı: Amerikalılar bir sahra hastanesi kurmuşlar, fakat bu hastanede yapılan yardımların filmlerini çekerek, fotoğraflarını çekerek, çok büyük oranda bir yardım olmamakla beraber, kendileri bakımından bir propaganda aracı olarak kullandılar diye. Aynı çeşitten bir şikâyeti Varto'da Vartolu vatandaşlar bize bir İngiliz heyetinin yemek dağıtması sırasında gerçekleşen olayları anlattılar. Bize anlattıklarına göre -ki bunun da araştırılması gerekir- bir İngiliz heyeti karavana kurmuş, yemek dağıtmaya başlamış ve sonra şöyle numaralar yapmış: yoksul küçük çocuklar geçerken oradan, yerlere yemek saçmış, çocuklar kapışırken filme almış. Bazı yoksul... *(Millet Partisi sıralarından "Ruslar yapmadılar mı?"sesleri)* ...[ayağında ayak]kabı olmayan fakir vatandaşların kasketine pilav doldurmuşlar. Ve bu Varto'da halkın tepkisini çekmiştir. Bu herhalde yalan değil, çünkü bu heyet kaymakama gitmiş. Bölgedeki ordu birliği kumandanı da bu işle ilgilenmiş ve hep beraber İngiliz heyetine giderek şikâyette bulunulmuş. Bu bakımdan işin içine kaymakam ve ordu kumandanı da müdahale ettiğine göre, herhalde anlatılan olayın yalan olmaması gerekir. Bunun üzerine de o İngilizler birkaç gün sonra karavanaları kaldırıp oradan çekip gitmişler.

Araştırılması gereken diğer bir konu, ihaleler konusunda ileri sürülen iddialardır. Bunun da doğru olup olmadığı araştırılmalıdır. Yine gerek bizim orada sözlü olarak duyduğumuz yalanmalardan, gerekse gazetelerde çıkmış haberlerden, denildiğine göre kerestenin nakliyatı, metre küpünü 130 liradan yerel kamyoncular taşımayı kabul ettiği halde, 220 liradan tanınmış bir otobüs şirketine verilmiş. Üstelik de otobüs şirketi, otobüs şirketi olduğu için, kendisinin elinde kamyonlar bulunmadığı için, tutmuş önceden 130 liradan keresteleri taşımayı öneren aynı kamyoncular bu sefer keresteleri 90 liradan taşıtmış. Bu suretle hem devlet zarar etmiş, hem de doğrudan doğruya taşıma işini gören küçük kamyon sahipleri zarar etmiş. Bu konunun da herhalde kesinlikle araştırılması gerekir.

Beşinci araştırılması gereken nokta, inşa edilen barakaların maliyeti konusudur. Ankara Mimarlar Odasının verdiği rapora göre, barakaların maliyeti, eğer organizasyon masrafları dahil edilmezse 6500, organizasyon masrafları dahil edilirse 10 bin liraya kadar yükseliyormuş ve bu suretle metrekare inşaat lüks apartman inşaatıyla aynı fiyata geliyor. Bu herhalde önemle araştırılması gereken bir konudur. Çünkü bu barakalar dört tahta duvardan dahi ibaret denilemez. Duvarlara, gidecek tahtadan da tasarruf etmek üzere damlar gayet dik yapılmış, çadır örneği. Onun için damların olduğu taraftaki duvarlar ancak 80 santim yükseklikte. Yani o duvarların yanında ayakta durabilmeye imkân yok ve bu bakımdan barakaların iç sahası 15 metre kareden de küçük. Çünkü 80 cm'lik olan yerde ayakta duramıyorsunuz, tam olarak yararlanamıyorsunuz. Şimdi böyle bir barakanın yeri toprak, yüksekliği yok, başka hiçbir eki yok, iç tesisatı yok. Nasıl oluyor da bunun metrekaresi banyosuyla, elektrik tesisatıyla, havagazı ve fayanslarıyla, parkeleriyle lüks bir apartmanın inşaatının metre karesiyle aynı oluyor?

Diğer incelenmesi, araştırılması gereken bir konu, organizasyon bozukluğu konusudur. Bu konuda da o adı geçen Mimarlar Odası raporu uzun uzun duruyor. Ordu Deprem İcra Başkanlığı, Ankara Merkez Teşkilatı, Bölge inşaat amirleri ve Toprak ve İskân, Et ve Balık Kurumu, Sağlık Bakanlığı, Köy Yolları, Karayolları, İller Bankası, Devlet Su İşleri deprem bölgesine gitmiştir. Çeşitli teşekküller bir arada çalışmak üzere bu işe girmiştir. Fakat bunların arasında koordinasyon sağlanamamıştır. Bunların hepsinin bir arada etkili bir şekilde, verimli bir şekilde çalışmasını sağlayacak merkezi bir otorite kurulmamıştır, bir organizasyon kurulmamıştır ve bu organizasyon işlerinin ne kadar aksadığının somut bir örneği de İngiliz yardımı olarak gelen 285 hazır evin kurulması konusunda görülüyor. Biz Varto'ya gittiğimiz zaman Varto'nun dışında birkaç tane profil metalden herhalde, çelik, alüminyum, veya krom karşımı olacak, iki üç evin iskeletinin kurulmakta olduğunu gördük. Bir tarafta da malzeme yığılıydı ve montaj yerinde yalnız dört tane İngiliz vardı. Ben kendileriyle konuştuğum zaman, iki İngiliz büyük bir parçayı iki ucundan tutmuş taşıyorlardı. Bana anlattıkları olay şu: 285 evin malzemesini İngiliz halkı Türk halkına yardım etmek üzere gönderdiler. Bu malzeme, kapılar, pencereler alüminyum çerçeveli, banyosu var, bunlar orta sınıftan yüksek hayat standartlı ailelerin rahatça oturabileceği, adeta lüks kalite diyebileceğimiz hazır evler. "Bunlar, dedi, çok pahalı malzemelerdir ve biz, zamanın dar olduğunu düşünerek, ilk dört evi uçakla Türkiye'ye gönderdik ve biz uzmanlar da o uçakla Türkiye'ye geldik. Hesapladık ki, dört hafta içinde biz bu dört evi Türk mühendislerine ve Türk teknisyenlerine nasıl monte edileceğini gösteririz ve bu eğitim aşaması geçerken de geri kalan asıl malzeme, deniz ve karayolundan buraya gelir, bu suretle de zamandan tasarruf ederiz, dedik". İngilizler kışın yakın olduğunu düşünüyorlar da zamandan tasarruf etmek üzere uçakla bu malzemeyi gönderiyorlar, dört evin malzemesini. Fakat dediler, "Dört hafta geçti, görüyorsunuz, biz dört kişiden başka burada çalışan insan yok, yalnız sahayı düzeltmek üzere kazma işi yapan birkaç insan verdiler, tek bir Türk teknisyeni, tek bir Türk mühendisi yok. Dört hafta da geçti, kara ve tren yolundan da malzeme geldi, gördük, yığılmış malzeme orada, zamandan bir tasarruf olmadı. Sonra da malzeme o kadar hor elleniyor, taşınıyor ki, her on pencereden sekiz pen-

cere işe yaramaz haldedir ve diğer malzeme de hasara uğramıştır. Bize bir cip dahi vermediler. Kendi paramızla iki gün önce bir cip tuttuk. Bir tercüman istedik, ancak ordudan bir tercüman verdiler. Fakat onun da bizimle daimi kalacağından emin değiliz. Çünkü orduda görevli olduğu için her an gidebilir" dediler.

Şimdi düşününüz, bu bir ne para sorunudur, ne şu, ne budur. Bu, tamamen ve yalnızca bir organizasyon bozukluğudur. İngilizler bunu getirmişler uçakla, dört hafta içinde monte etmeyi öğrensin diye. Bizim dört hafta içinde onlara verebileceğimiz mühendisimiz ve teknisyenimiz mi yoktu?

Organizasyon bozukluğunun diğer bir örneği de aynı gün bir gençle tanıştım, kendisi Ankara Yüksek Teknik Okulu'ndanmış, dedi ki: "Yüksek Teknik Okulundan ve Yapı iş Enstitüsünden biz 150 öğrenci, başımızda öğretmenlerimiz ve teknisyenlerimizle burada inşaatta yardım etmek üzere geldik." Dedim, ne inşaatı yapıyorsunuz? "Köylerde bu tahta barakaları inşa ediyoruz" dediler. Şimdi düşününüz, bir tarafta İngilizlerin getirdiği hazır evler var, monte edilmesi için teknik bilgiye sahip eleman, mühendis, teknisyen bekliyor. Bir taraftan da 150 kişilik bir grup o bölgede, orada bulunuyor. Fakat o kadar koordinasyon ve organizasyon yok ki, o teknik bilgiye sahip olan grup, köylerde bayağı marangozların yapacağı, sıradan işçilerin yapacağı tahta baraka inşaatında kullanılıyor. İngilizler ise orada 4 hafta, 4 kişi yalnız başına bırakılıyor ve evlerin montajı tamamlanmıyor. Bizim Varto'ya gittiğimizin üzerinden henüz bir ay geçmediğine göre ve kurulacak evler de 285 adet olduğuna göre, bu evlerin bu bir aydan az bir zaman zarfında kurulmuş olduğunu hiç sanmıyorum *(İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu: "Kurulması gerekir")* İçinde oturulduğuna gelince, ona da çok şaşarım. Çünkü, dediğim gibi, bir ay olmadı biz gideli, barakaların inşaatı tamamlanmamış olduğu gibi, ne Varto'da, ne Hınıs'ta iskan edilmiş, içinde aile oturan tek bir, ama tek bir baraka görmedik, inşa edilmiş barakaların da hepsi boştu, iskan edilmemişti.

Araştırılması gereken diğer bir nokta, halkla ilişkilerin iyi kurulmamış olması ve halkın isteklerine yanıt verilmemiş olmasıdır. Yine aynı raporda belirtildiğine göre, Çat halkı 50 imzalı bir dilekçe vermiş ve hiç de sosyal ve teknik bilgisi olmayan, konuşmalarımızda cahil dediğimiz bu köylü halkımız bizim uzmanlarımızdan ve idarecilerimizden daha gerçekçi bir çözüm yolu önermişler. Demişler ki, malzemeyi bize verin. Biz malzemeyi kendi evimizin bulunduğu yere kendi araçlarımızla taşırız. Bize yalnız teknik yardımda bulunun, yani bir usta verin, nasıl yapılacağını göstersin ve biz kendimiz gönüllü olarak bu inşaatı yaparız. Fakat bu dilekçe işlem görmemiştir. Bu dilekçe işlem görseydi ve bu yöntem uygulanabilseydi, her bakımdan kârlı olacaktı. Bir defa, barakaların maliyeti çok daha düşük olacaktı, taşınma masraflarından kurtulacaktık ve barakalar köylünün kendi arsasına kurulmuş olacağı için ve ustaların denetiminde köylünün kendi aile ihtiyaçlarına ve hayatına göre kurulacağı için, ihtiyaçlara yanıt verecek ve yalnızca geçici bir yerleşim konutu olmakla kalmayacak, daimi bir yerleşim konutu haline de gelebilecekti. Fakat bu, yapılmamıştır.

Yedinci nokta, baraka tipinin ihtiyacı karşılamayışıdır. Gerçekten hem maliyeti yüksek, hem de ne bölmesi, var ne yüznumarası var, ne de mutfak gibi kullanılacak yeri var, ne ocak yakılacak bir tarafı var. Yine aynı raporda belirtildiğine göre, tip

de uygun seçilmemiş. Aynı miktar keresteyle daha büyük bir baraka yapıp bu barakayı ikiye bölmek, bu suretle ailenin ihtiyacına yanıt vermek mümkünmüş veya yalnızca bir bölmeden ibaret yapılan büyüklükte bir baraka isteniyorsa, o zaman da o büyüklükte bir barakayı daha az keresteyle yapmak mümkünmüş. Tipin iyi incelenmediğini ve iyi seçilmediğini ısrarla belirtiyor rapor.

Diğer tarafta yığma briket evler yapılıyor. Hâlbuki 9 Mart zelzelesinden sonra yapılmış olan briket evlerin hemen hepsi yıkılmış, bunu gözlerimizle gördük. Depreme dayanıklı olmadığı anlaşıldığı halde aynı evler yeniden tamir ediliyor ve yenileri de tekrardan yığma briket olarak yapılıyor. Yani bir deprem tuzağı olarak bu evler yapılmaya devam ediliyor.

9. nokta, para dağıtımında olan aksaklıklar. Hınıs'ta, Varto'da ve diğer yerlerde para dağıtımı yapılmış, fakat yalnız bin lirası verilmiş, 1500 lirası daha sonra verilecek denmiş. Bazı yerlerde hiç verilmemiş. Bazı ailelere 2 bin lira verilmiş, fakat hayvanlar için 500 lira verilmemiş ve bu özellikle şu yönden şikâyetlere neden oluyor, deniyor ki: aslında verilen para az, o da bölüm bölüm verildiği zaman, bizler zaten varlıklı insanlar değiliz, zaten birçok ihtiyaçlarımız var, ilk bin lirayı alıp da 1500 lirayı beklerken, zorunlu olarak bu ilk bin lirayı birtakım acil masraflarımız için harcıyoruz. Oysa bu 2500 lira bize topluca verilse o zaman belki biz de buna bir şey ekler, barınak bakımından bir şey yapabilirdik. Dağıtım konularında birçok aksaklıklar ve gecikmeler olduğu anlatılan olaylardan anlaşılıyordu. Diğer yandan bu para yardımlarının 10 nüfusa kadar götürü olarak verilişi, nüfus sayısının dikkate alınmayışı, ancak 10 nüfustan sonra nüfus başına bir 100 lira eklenmesi de büyük yakınmalara yol açmaktadır.

10. ve sonuncu nokta, önlemler düşünülürken bu bölgenin hayvancılıkla geçindiği ve hayvanlar için de önlem alınmadığı takdirde, insanlar için alınan önlemlerin hiçbir işe yaramayacağının düşünülmemiş olmasıdır. Bu o kadar önemlidir ki, örneğin Karlıova'nın 40 köyünde 20 bin nüfusuna karşılık 200 bin, 250 bin hayvanı vardır. Hayvancılık o derece önemlidir. Bu bakımdan hayvanları hakkında önlem alınmayınca ne yerleşim yürütülebiliyor, ne dağ köylerine yardım konusu yürütülebiliyor, ne de toplu halde yapılan barakalara ilçe halkı yerleştirilebiliyor. Çünkü hayvanlar için gereken önlem alınmamış. Hayvan sorunu, hayvanların ekonomik değeri olduğu için önemli, ama asıl insan problemini hayvan problemini çözmeden çözemediğimiz içindir ki özellikle önem kazanıyor. Eğer Büyük Meclisiniz araştırmaya gerek gördüğü takdirde bu konuların özellikle üzerinde durulması gerekir.

[11 Kasım 1966'da Behice Boran ve Tarık Ziya Ekinci'nin imzalarıyla verilen gensoru önergesi:]

Millet Meclisi Başkanlığına,

19 Ağustos 1966 Cuma günü ve onu izleyen günlerde Doğu illerimizde meydana gelen deprem felaketi, başta Varto olmak üzere, derece derece Muş merkez ilçesi, Hınıs, Karlıova, Bulanık, Malazgirt, Çat ve Tekman ilçelerinde can ve mal kaybına

yol açan büyük hasarlar yapmıştır. Ölü sayısının 3 bin 162, yaralı sayısının 3 bin 7 olarak belirlendiği bu felâkette 15 bin ev tamamen yıkılmış ve binlerce ev oturulmaz hale gelmiştir.

Milletçe bizi büyük bir üzüntüye boğan bu felaket karşısında Hükümet yetkililerinin kısa zamanda her türlü önlemin alınacağı, felaketzedelerin kışı en iyi şekilde geçirmeleri için bütün hazırlıkların yapıldığı, yıkılan köy ve kasabaların yerine yenilerinin daha iyi bir şekilde kurulacağı yolunda verdikleri sözlere karşın, aradan iki aydan fazla bir zaman geçtiği halde, vatandaşı tatmin edecek, gelmekte olan kış aylarının güven içinde geçirilmesini sağlayacak ciddi ve afetin ağırlığıyla orantılı önlemlerin alınmadığı, başta Sayın Genel Başkanımız olmak üzere Türkiye İşçi Partili milletvekillerinin katıldığı bir heyet tarafından depremin başında ve depremden iki ay sonra yerinde yapılan karşılaştırmalı incelemelerle anlaşılmıştır. Bizzat katıldığımız bu incelemelerde şunları gözlemlemiş bulunuyoruz:

1. Başta Varto, Hınıs ve Karlıova olmak üzere, depremden hasar gören bütün ilçe ve köylerde evsiz kalan yurttaşlar için yaptırılan barakaların inşası son derece yavaş bir tempoyla ilerlemektedir, işin daha ciddi tutulduğu Varto ilçesinde bile bir ay içinde 8 bin ihtiyaca karşılık ancak bin baraka yapılmıştır. Bu tempoyla kışın çok sert ve uzun sürdüğü bu bölgede barakaların zamanında yetiştirilmesi olanaksız görülmektedir. Gerçekten de, 20 Ekim 1966 akşamına kadar henüz hiçbir felaketzede aile barakaya yerleştirilmemiştir.

2. 10 nüfusa kadar ailelere yalnızca bir tane verilecek bu barakaların her biri 16 metre kare taban alana oturmaktadır ve bunlar kalabalık ailelerin barınması için yeterli olmadıkları gibi, bölgenin sert ve uzun geçecek kışına karşı da koruyucu olmak niteliğinden uzaktır. Ayrıca halkın su, helâ ve kanalizasyon sorunu da ele alınmamıştır.

3. Yolu bulunmayan dağ köylerindeki felaketzedelere baraka kurulması olanak dışı görülmektedir. Bu nedenle, dağ köylerinde oturan vatandaşların durumu çok daha feci ve ıstırap vericidir.

4. Orta derecede hasar gören ve sık sık devam eden yeni depremler nedeniyle oturulması olanaksız konutların bulunduğu Hınıs, Karlıova, Muş merkez ilçesi, Tekman ve Çat ilçeleriyle köylerinde ilk önlem olarak dağıtılan çadırlar yetersiz olduğu gibi, bu tür konutların sahibi felaketzedelere baraka verilmesi de düşünülmediğinden, vatandaşlar bu tehlikeli konutlarda oturulmaya mecbur bırakılmışlardır. Bu insanlık dışı düşünce tarzı, yeni bir deprem felaketi karşısında binlerce insanın hayatını tehlikeye sokacak, sorumluluktan uzak bir anlayışın ifadesidir.

5. Kışı başka yerlerde geçirmeyi kabul eden felaketzede yurttaşların durumu da devamlı yakınma konusudur. Bunlardan Kırıkhan'a yerleştirilen 49 ailenin feci durumu, bizzat Sayın Genel Başkanımızla grup yetkililerimiz tarafından yerinde görülmüş ve şikâyetleri dinlenmiştir. Bu vatandaşlar, sağlık koşulları bozuk, insan onuru ve aile gizliliğiyle bağdaşmayacak kötü konutlarda toplu halde barınmaya mecbur bırakılmışlardır. Gerçekten de, Kırıkhan'da 115 felaketzedenin bir arada taş bir salona yerleştirilmiş olduğu görülmüştür. Kışı geçirmek için başka yerlerde barınmayı kabul eden yurttaşların büyük bir kısmı gittikleri yerlerden şikâyetçidirler. Bunlardan bir kısmı da kışın öldürücü soğuğuna karşın kendilerine ayrılan kötü barı-

naklarda kalmayı reddederek köylerine dönmek istemektedirler.

6. Deprem felaketzedesi vatandaşlar arasında yapılan ankete göre, vatandaşların bir kısmı, kışı kendi olanakları içinde geçirmek için parasal yardım talep etmişler ve kendilerine yardım yapılacağı vaat edilmesi üzerine ailelerini başka illere göndermişler. Şimdi bunların bir kısmına, bu yardımın yapılamayacağı bildirilerek para yardımı yerine baraka almaları öğütlenmekte ve buna zorlanmaktadırlar. Para yardımı alacağı düşüncesiyle evini başka yere nakleden yurttaşların büyük masraflar yaparak tekrar geri dönmeleri ve barakaya yerleşmeleri mümkün olmadığına göre, bu davranışın vatandaşların bir kısmını yardımdan yoksun bırakmak amacı güttüğü anlaşılmaktadır.

7. Hasar belirlenmesindeki ilgisizlik ve sorumsuzca davranışlar nedeniyle, mal ve can kaybına uğramış bazı felaketzede vatandaşlar her türlü yardımdan yoksun bırakılmışlardır. Hasar saptama işinde görevlendirilen bazı yetkililerin giriştiği yolsuzluklar yüzünden, yardımdan yoksun kalan felaketzede vatandaşlarımız vardır.

8. Deprem bölgesinde bulunan ve yıllardan beri bu bölgede çalışan kiracı vatandaşlar can ve mal kaybına uğradıkları halde her türlü yardımdan yoksun bırakılmışlardır.

9. Deprem bölgesinde yaşayan vatandaşlarımız genellikle hayvancılıkla geçinmektedirler. Hayvan sahiplerine kışı geçirmek için hayvanların miktarına bakılmadan 500'er lira yardım yapılmaktadır. Bu yardım son derece yetersizdir. Hayvanlarını satmak isteyen yurttaşlara bir kolaylık olmak üzere Et ve Balık Kurumu'nun bunları satın alması kararı da felaketzedelerin çıkarlarını koruyacak bir şekilde uygulanmamıştır. Hayvan sahiplerine ait otların kombinalar tarafından satın alınacağı vaadi de yerine getirilmemiştir. Bu nedenle, tek geçim kaynağı hayvancılık olan felaketzede vatandaşlar, yalnız ailelerini değil, hayvanlarını da bu kış nasıl barındıracakları ve ne şekilde geçindirecekleri konusunda büyük endişeler taşımaktadırlar. Başka illere yerleştirilen vatandaşların hayvanları da sahipsiz ve barınaksızdır. Felaketzede vatandaşların hayvanlarının bu kış devlet Üretme Çiftliklerinde barındırılacağı yolunda verilen sözlerin gerçekleşeceği konusunda da ümit verici belirtiler yoktur.

10. Parasal olmayan yardımların dağıtılışında büyük yolsuzluklar olduğu ve yardım malzemelerinin bazı büyük kentlerde satıldığı söylentileri vatandaşları son derece üzmektedir. Yabancı ülkelerden gelen yardım malzemelerinin taşınmasında istenen yüksek ücretler yüzünden, bu malzemelerin gelmesi geciktirilmiştir. İngiliz halkının felaketzedelere yardım olarak gönderdikleri barakaların kurulmasında görev alan İngiliz teknisyenlerine yardımcı olmak ve kuruluş işini devralmak için Türk mühendis ve teknisyenlerin görevlendirilmediği ve gelen İngiliz teknisyenlerin çaresizlik içinde bırakıldığı bizzat tarafımızdan gözlenmiştir.

11. Hasar belirlemesi işinde yolsuzluğa uğratılan yurttaşlarla yardım anketine göre diledikleri yardımı alamayan felaketzede yurttaşların ilgili resmi makamlara yaptıkları başvurular daireden daireye havale edilerek savsaklatılmaktadır. Defalarca başvuran, ama bir yanıt alamayan yurttaşlar çaresizlik ve ümitsizlik içindedirler.

12. 7-8 Mart depreminden sonra Varto'da yapılan depreme dayanıklı tipteki briketten binalar son depremde oturulamaz şekilde hasara uğradıkları halde, bunlar aynı malzemeyle onarılıp felaketzede vatandaşların hizmetine sunulacaktır. Bir dep-

rem bölgesinde depreme dayanıklı olmadığı kanıtlanmış ve depremden büyük hasar görmüş binaların konut olarak hizmete sokulması insan hayatını hiçe sayan, sorumluluk duygusundan uzak bir düşüncenin ifadesidir.

13. Deprem bölgesinde yaptırılmış olan resmi binaların depremde öncelikle yıkılan ve oturulamaz hale gelen binalar olması dikkat çekmektedir. Bu binaların yapılmasında hem noksan, hem de düşük kaliteli malzemenin kullanıldığı iddiaları incelenmemiştir.

14. Depremin başından beri deprem bölgesinde alınan sağlık önlemleri yetersizdir. Yaralıların taşınması ve tedavilerinde enerjik önlemler alınmadığı gibi, şu ana kadar bu bölgede asgari sağlık koşulları için gerekli su, helâ ve kanalizasyon sorunları da ele alınmamıştır. Bu ihmallerin sonucu olarak önümüzdeki kış mevsiminde bu bölgede büyük salgın hastalıkların patlak vereceğini iddia etmek bir kehanet olmayacaktır.

15. Varto ve çevresinin bir deprem bölgesi olması dolayısıyla, bu bölgede son 70 yıl içinde 4 deprem yaşandığı bilindiği halde, bu yıl da tehlike işareti veren 7-8 Mart depremine karşın, Hükümetçe bölgede hiçbir önlem alınmaması yüzünden 19 Ağustos depreminde dolaylı olarak binlerce vatandaşın ölümüne neden olunmuştur.

16. 19 Ağustos depreminin yol açtığı büyük felaketi yerinde inceleyen Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Sayın Mehmet Ali Aybar ve partili milletvekillerinden kurulu heyet, incelemelerinin sonuçlarını Sayın Başbakana sunmuş ve gerekli önlemlerin alınmasını istemişlerdir. Ayrıca alınması gereken önlemlerin daha kapsamlı ve doğru olmasını sağlamak için tatilde bulunan TBMM'nin olağanüstü toplantıya çağrılması amacıyla Sayın Cumhurbaşkanına ve Sayın Meclis Başkanına başvurulmuştur.

Sayın Başbakan tarafından alınacak önlemler konusunda verilen kesin güvenceye karşın, felaketzede vatandaşlarımızın devam eden acıları ve çözüm bekleyen sorunları, TBMM'nin gününde olağanüstü toplantıya çağrılması talebinin önemini ortaya koymaktadır.

Yukarda maddeler halinde sunduğumuz konular, gerek deprem öncesi davranışlar ve gerekse depremden sonraki plansız, programsız ve yetersiz icraat nedeniyle, deprem felaketine uğrayan vatandaşlarımızın çektikleri acıların ve önümüzdeki kış mevsiminin yol açacağı felaketlerin sorumluluğunun Hükümete ait olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Anayasanın 88 ve 89'uncu maddeleri gereğince Hükümet hakkında gensoru açılmasına aracılığınızı rica ederiz.

[Önerge üzerine konuşma]

Yüksek Meclisiniz biraz önce alınış olduğu kararla bu Varto depremi konusundaki eğilimini belirtmiş oldu. Tahmin etmek zor değil ki, bir araştırma kararı alındıktan sonra, herhalde bir gensoru kararı da alacak değildir. Ben gene de, neden biz bir araştırma değil de bir gensoru istediğimizi kısaca açıklamak istiyorum. Araştırma, hepinizin bildiği gibi, tamamlayıcı bilgi edinmek içindir. Bizim kanımıza göre elde karar verecek kadar yeterli bilgi vardır. Daha fazla bilgi durum hakkındaki kararınızı değiştirecek nitelikte olmayacaktır. İkincisi, araştırma önergesi nedeniyle yaptığım konuşmamda da belirttiğim gibi, biz o kanıdayız ki, bugün yapılacak şey,

bugüne kadar yapılmış olan işlerin hesabını görmekten çok, ileriye dönük tehlikeli bir durum bulunduğu için, bunun gerektirdiği önlemlerin bir an önce alınmasıdır. Araştırma tamamlayıcı bilgi içindir. Gensoru ise Hükümeti sorumluluk yolunda uyarmak, sorumluluğunun gerektirdiği önlemleri almaya yöneltmek içindir, işte bu yüzden ve durumu tehlikeli gördüğümüz için bir gensorunun daha uygun olduğu düşüncesindeyiz. Tehlikeli bir durum var mıdır, yok mudur? Bence biraz önce grubumuza gönderilen şuradaki fotoğrafların incelenmesi bile başka hiçbir araştırma yapmadan göstermeye yeter.

İkincisi, Sayın Bakan dağ köylerinin durumundan hiç söz etmedi. Yalnız bir baraka sayısı verdi. Bu sayı doğru olsa dahi, 19 Ekimde ben Hınıs ve Varto'da iken, tekrar ediyorum, bu barakalara tek bir aile yerleşmemişti. Şimdi Bakanın açıklamasına göre, 19 Ekim ile 30 Ekim arasında 11 günde binlerce aile bu barakalara yerleşebilmiş. Dilerim öyle olsun. Ama 19 Ekime kadar tek bir aile yerleşmemişken, 11 günde hepsinin yerleşmiş olduğuna inanmak bana biraz güç geliyor. Kaldı ki, burada çeşitli muhtarların imza ve mührüyle bize yazılan mektupta, zaman olmadığı için hepsini okumayacağım, aynen şöyle deniyor:

"Kış ve karla karşı karşıya bulunan biz dağ köyleri, hal ve geleceğimizden kaygı duymaktayız. Bizim gibi Tuzlu, Sağlıcak, Çaltık ve Kim Soran köyleri de aynı dertten acı çekmektedir. Yüce Meclise bizim yerimize arz etmenizi rica edeceğiz."

Vatandaşlarımızın bu dileğini yerine getirerek bize resmen onaylı suretini gönderdikleri ve Cumhurbaşkanlığı ile İmar ve İskân Bakanlığına 31 Ekimde gönderdikleri telgrafı aynen okuyorum:

Köylerimizde hayali olarak hasar tespiti yapıldığı hakkında Muş Valiliğine başvurduk. İkinci bir tespit yapılmayarak köy muhtarlarından hakları kaybolmuş hane sahipleri için yeminli listeler 19.10.1966 tarihinde kaymakamlıkça istenerek alınmıştır. Bugüne kadar tarafımıza bildirilmiş bir uygulama ortada yoktur. Bütün çabalarımıza karşın öğrenmek mümkün olmamıştır. Yetkililer tarafından bugün yarın denerek millet aldatılmaktadır. Ancak söylenti şeklinde, arta kalanlara baraka verilecek haberleri dolaşmaktadır. Her türlü aracın gidemeyeceği dağ köylerimizdeki vatandaşlar, yolsuzluk nedeniyle baraka inşaatından ümitsiz oldukları için, ankette parasal yardım isteyerek bütün önlemleri de bu yolda almışlardır. Bu cümleden olarak kendi olanaklarıyla harcama yaparak başka illere gitmiş hane sahipleri vardır. Söz konusu barakaların dahi köylerimize taşınamayacağı, ancak yol güzergâhına konulacağı söylenmektedir. Devletçe bir barakanın taşınması mümkün olmayan bir köydeki vatandaştan, otunu, samanını, tezeğini yol güzergâhına taşıması nasıl beklenebilir ki? Her vatandaş kendi köyünde hayvanına ağıl yaptırmıştır. Bölgemizde kış mevsimi baş göstermiş bulunmaktadır. Vatandaşların mağdur edilmemeleri için istekleri doğrultusunda, anket ruhuna ve Hükümet sözlerine uygun düşecek şekilde yardım yapılması hususunda Muş Valiliğine emir verilmesini ve bundan böyle vatandaşlara kolaylık gösterilmesini, vatandaşlar adına arz ve talep ederiz.

Eyduru köyü muhtarı, Beşikkaya köyü muhtarı, Alabalık köyü muhtarı, Gölyayla köyü muhtarı, Güzeldere köyü muhtarı, Onpınar köyü muhtarı, Taşlıyayla köyü muhtarı, Çalıdere köyü muhtarı, Köprücük köyü muhtarı.

Her biri resmen mühürlü ve imzalıdır.

Sayın Bakan bize bir sürü dayanaksız ve gereksiz suçlamalarda bulundu, "Kasıtlı, art niyetli, 20 bin vatandaşı açıkta bırakmak için dedikodular, söylentiler çıkardılar, baltaladılar" dediler. Acaba şu isimlerini okuduğum köy muhtarlarının hepsi TİP'lidirler de böyle bir kasıtlı baltalama hareketi niyetiyle mi Cumhurbaşkanına ve Sayın Bakanın kendisine bu telgrafı göndermişlerdir? Kendileri elle tutulur, kanıtlanmış yer, zaman ve kişi sayarak partimize yüklenecek tek bir olay, tek bir şey söyleyemediler.

Bu okuduğum yalnız bir tane belgedir ve kaç tane köy muhtarının imzası var altında. Şimdi kendilerinden rica ediyorum, geçen yıl da bunu rica etmiştim. Bu Mecliste ne zaman benim partimle iktidar partisi arasında bir konu konuşulsa, gerçekler üzerine akıl, mantık ışığında değerlendirme yapılacağına, daima art niyetler, ideolojik etkiler vesaire gibi demagoji yapılıyor. Bundan sakınsınlar. Bu şekilde sorun çözümlenemez. Herhalde kendileri de anlamış olacaklardır ki, bendeniz de konuşmakta güçlük çekmeyen bir kişiyim. Ben de aynı düzeyde saldırıya geçebilirim. Fakat bu Mecliste sorunlar bu çeşit demagojik suçlamaların, yok art niyetli, ön niyetli politik, bilmem neli şekildeki konuşmaların çok daha üstünde olmalıdır. Buna inandığım içindir ki, aynı düzeyde, aynı şekilde kendilerine yanıt vermiyorum. Ama bir kere daha rica ediyorum yine iktidar partisinden, sorunları böyle bir taraftan vatan, millet edebiyatına, bir taraftan da demagojik suçlamalara sokmasınlar, o yola götürmesinler, biz de aynıyla karşılık verebiliriz.

İkincisi, şu iş yapıldığına dair gönderdikleri resimler bizim işaret ettiğimiz tehlikelerin ne kadar doğru olduğunu gösteriyor. Sayın Bakan zahmet buyurdular bence, burada uzun uzun rakamlar okuyarak, şu kadar çadır, bu kadar battaniye, bu kadar temizleme tozu diye. Biz Hükümet hiçbir iş yapmamıştır demedik. Zaten herhangi bir Hükümet de böyle bir durumda muhakkak birtakım işler yapacaktır. Biz diyoruz ki, yapılan barakalar ve yapılan işler şu tehlikeleri karşılıyor mu? Birincisi, çok şiddetli bir kışla karşı karşıyadır. Bu kış karşısında vatandaşlarımız gereği gibi hepsi yerleştirilmişler midir? Özellikle dağ köyleri. İkincisi, bu barakalar yaşam koşullarında gerekli güvenliği sağlıyor mu? Ayrıca burası deprem bölgesidir. Her an böyle bir şiddetli deprem daha olabilir. Buna dayanıklı inşaat önlemleri alınmış mıdır? Biz bu soruları soruyoruz. Yoksa çadır dağıtılmış, dağıtılmamış, süt tozu bilmem ne olmuş, bunları sormuyoruz.

Acaba, şu resimlerini gördüğümüz barakalarda, aralarında 1,5 metrelik midir, 2 metrelik midir, daracık yerler bırakılmış tek bir göz oda, toprak, duvarları yalın kat kereste ve başka hiçbir yaşama koşullarını kolaylaştıracak düzeneği yok, buralarda acaba bizler bir hafta yaşayabilir miyiz? Hadi böyle yapıldı, neden bu barakalar bu kadar sık yapıldı? Mimarlar Birliğinin raporunda belirtildiği gibi resimlerde de sahanın çok geniş olduğunu görüyoruz. Bunlar hiç değilse birbirinden ayrı olarak yapılabilirdi, mesafe konurdu, bu suretle vatandaşlar kendi olanaklarıyla yanına belki bir göz oda yahut ufak bir ambarımsı, mutfağımsı bir yer ekleyebilirdi. WC'ler dışarıda bulunur diyorlar. Çok rica ederim, şu resimlere bakınız. Bu barakaların dışında olsun, WC yapılabilecek bir yer bırakılmış mı? 1,5 metre ara var. Bu para konusu değil. Bu yalnızca biraz planlı hareket etmek konusu. Sonra yangın tehlikesini ne yapacağız? Bu kadar sık yapılmış barakalar sobayla ısıtılacak. Köylümüz ise

taş binalarda ocak yakarak ısınmaya alışmış. İş yapıldığına dair ortaya sürülen şu barakaların hali dahi gösteriyor ki, bu barakalar istenilen nitelikte değildir. Kaldı ki az zarar görmüş denen birçok bina halkın tekrar tamir ederek içine oturmasına bırakılmıştır. Bu binalar tamamen birer deprem tuzağıdır. Yuvarlak taşlardan yapılmış, ancak çamurla tutturulmuştur. Bu bakımdan bir ikinci deprem olduğu zaman buralarda biz yine binlerce ölü vereceğiz. Ama bunların önlemi yok mudur? Bu önlemler şimdiden sonra da alınabilir. Bu gerekçeyledir ki bir araştırmadan çok bir gensoruyla Hükümetin alınması gereken önlemler konusunda etkilenmesine taraftardık. Ancak Yüksek Meclisinizin eğilimi belli olmuş olduğu için, parti olarak araştırmanın sonucunu bekleyerek, şimdilik gensoru önergemizin iadesini Başkanlıktan isteyeceğiz.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 222-235

Anayasa ve Yasalar Karşısında Hükümet

25 Kasım 1966

Geçen yıldaki Meclis toplantılarında da partim çeşitli nedenlerle, örneğin Hükümet programının, bütçenin eleştirisinde, Danıştay kararlarının uygulanmaması konusunda Adalet Partisi iktidarının Anayasa dışına düşme eğiliminde olduğunu belirtmişti. Üzülerek görüyoruz ki, son zamanlarda Başbakanın yaptığı çeşitli konuşmalar ve bunlara eklenen diğer bazı bakanların konuşmaları bu eğilimin kuvvetlenmekte olduğunu göstermektedir.

İki yönden Anayasa dışı eğilimin kuvvetlenmekte olduğunu görüyoruz. Birisi, benden önceki konuşmacıların eleştirdiği halkın direnişe çağrılması konusudur, ikincisi de, emekçi halkın Anayasa güvencesi altındaki haklarını yine Anayasa güvencesi çerçevesi içinde savunan sosyalist akımın ve sosyalist partinin, Anayasaya saygılı bir Başbakandan beklenmeyecek bir sorumsuzlukla suçlanması, komünizmle sosyalizmin dayanaksız, gelişigüzel, keyfi bir biçimde eşitlenmesi ve sosyalist akıma karşı sert önlemlerin alınacağının açıklanması, hatta ezileceğinin ifade edilmesidir. Bu her iki tutum ve sözler Anayasa ile asla bağdaşamaz.

Bu konuda Başbakan, hiç "ihtilâlci sosyalizm" falan değil, düpedüz, "sosyalizm maskelenmiş komünizmdir" ifadesini kullanıyor. *(AP sıralarından "doğru, doğru" sesleri)* Adalet Partisi bu konuda bir hayli çelişkiler içindedir. Bir taraftan gazeteciler sorduğu zaman, "Ülkede bir ihtilâl havası var mı?" diye; "Hayır, yasal bir ülkede böyle şey olur mu?" diyor Sayın Başbakan. Ondan sonra en son Adalet Partisi kongresinde güya daha önceki konuşmaları düzeltme amacıyla verdiği uzun nutukta da diyor ki: "Ancak tekrar ifade edelim ki, bugün Türkiye'de yasal düzene karşı, milletin temel, hak ve özgürlüklerine karşı belirmiş bir tehlike yoktur. Böyle bir tehlike var diye bundan da söz etmiyoruz."

O zaman insanın aklına şu soru geliyor: Peki öyle ise neden söz ediyorsunuz? Hangi nedenle söz ediyorsunuz? Başbakan buna da yanıt veriyor, diyor ki, "Biz temel hak ve özgürlükler hakkındaki Anayasamızın içerdiği kuralları yinelemekteyiz." Yani Başbakan milleti direnmeye çağırırken ve bunun açıklamasını yaparken Anayasanın içerdiği kuralları yinelemekteymiş. Öyle bile olsa bir an için, neden bu son günlerde dokuz konuşmasında, Adalet Partisi kongresinde kuralları yinelemek gereğini duyuyor? Nereden gerekti bu dokuz konuşma? Bunun da yanıtını vermek gerekir. Kaldı ki, Başbakanın ele aldığı halkın direnmesi konusu, kendisinin iddia ettiği gibi Anayasanın başlangıç kısmında sözü edilen halkın direnişi anlayışıyla kesinlikle aynı şey değildir. Tam tersine, yüzde yüz birbirine zıt anlayışladır. Hep bildiğimiz gibi, AP kongresindeki konuşmasında Sayın Başbakan, halkı, oy verdikleri insanları sonuna kadar savunmaya, oy hakkını bütün sonuçlarıyla korumaya davet ediyor ve diyor ki, "Bunu yapmazsanız, seçtiğiniz insanları birtakım maceracıların

oyuncağı olmaktan hiçbir şey kurtaramaz. O insanları ateşe atmış olursunuz." Bir an için düşünün; yasal bir Hükümet, elinde Milli Emniyeti var, polisi var, jandarması var, ordusu var ve diyor ki buna karşın seçmenlerine "Siz beni, şu seçtiğiniz insanları korumazsanız bizleri ateşe atmış olursunuz, biz bir oyuncak olmaktan öteye gidemeyiz." Bu ne biçim bir yasal iktidar ki, kendi ordusuna, polis kuvvetine, Milli Emniyetine, jandarmasına güvenemiyor ve vatandaşlardan böyle bir şeyi istiyor.

Oysa hepimiz biliyoruz ki, Anayasanın başlangıç kısmında söz edilen milletin direnişi anlayışı bu değildir. Orada açıkça deniyor ki, "Anayasa dışı ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla yasallığını yitirmiş bir iktidara karşı halkın direnişidir." Oy veren vatandaşın, oy verdiği insanları koruması, direniş hareketiyle koruması değildir. Aksine, oy veren vatandaşın oy verdiği insanlar eğer Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlara saparsa onlara karşı Anayasayı savunma anlamında direnmesidir. Sayın Başbakan diyor ki, Batı demokrasilerinde de halkın direnişi bu anlamda. Kesinlikle, Batı demokrasilerinde siyasi ve hukuk literatüründe halkın direnişinden anlaşılan, halkın iktidara karşı direnişidir. Halkın iktidarla beraber kime karşı direnişi zaten söz konusu olabilir? Kime karşı? *(AP Erzurum Milletvekili Turhan Bilgin: "Milletten niye korkuyorsunuz?")*

Başbakan bu konuya ilk defa İzmir kongresinde bir başka milletten örnek vererek, 200 bin kişinin silahlı savunmasından söz ederek girdi. Bundan sonra "Halk örgütü mü kuruluyor?" söylentileri ortalığı kapladı. İçişleri Bakanı resmen bu hususu yalanladı ve sonra, nihayet dokuz konuşmadan sonra AP Kongresinde Sayın Başbakan, daha önceki söylediklerini düzeltiyormuş gibi, yeniden uzun bir konuşma yaptı ve direniş konusunda uzun uzun durdu. Oysa, bu konuşmayı dikkatle okuduğumuzda görüyoruz ki, "Bu yanlış anlaşıldı, düzeltiyoruz" derken aslında Başbakan yine aynı konuyu doğrulamaktadır. Çünkü ne diyor Başbakan? Halkın direnişini bu şekilde anlattıktan sonra diyor ki, bu cümle belki gözlerden kaçmıştır, "Adalet Partisi en uzak köylerden en büyük şehirlere kadar bu direniş ve uyanık bekçilik anlayışı içinde çalışmaktadır ve çalışmak kararındadır."

Çok rica ederim, bir parti bu anlayışla çalışıyorsa ve en uzak köyden en büyük şehirlere kadar bir halkın direnmesi ve uyanık bekçiliği anlayışıyla çalışıyorsa, bu ne demektir? Bu demektir ki, halkı en uzak köyden en büyük şehirlere kadar örgütlemek ve belki de silahlandırmaktadır. Bunun başka anlamı yoktur. Başka bir parti bu şekilde konuşuyor mu en uzak köyden en büyük şehre kadar biz halkın bir direnişi anlayışı içinde çalışıyoruz diye. Ve biz, öbür partiler bunu söylesek acaba Hükümetin tavrı ne olur bizim karşımızda? Bu bakımdan, bu cümle aynen diğer cümlenin taklididir. En uzak köyden en büyük şehre kadar Adalet Partisi kendi liderinin ve Başbakanının sözleriyle halkın direnme ve uyanık bekçilik anlayışı içinde örgütlenmekte ve böyle çalışmaktadır ve bu kararı vermişlerdir. *(Devlet Bakanı Refet Sezgin: "Yalan söylüyorsunuz, konuşma buradadır. Milletin bütünlüğünü bozmaya hakkınız yoktur")* Bütün direniş bölümünü anlattıktan sonra, 25. sayfada ve orada bu direnişin Anayasaya uygun olduğunu söyledikten sonra şöyle diyor: "Adalet Partisi en uzak köyden en büyük şehirlere kadar Türkiye'nin her tarafında Anayasanın kendisine emanet ettiği bu uyanık bekçilik anlayışı içinde çalışmalarına devam edecektir, devam etmek kararındadır." Sayfa 25. Bütün direniş bölümünden

sonra ve zaten uyanık bekçilikle direniş aynı anlamda, birbirine bağlı. Aynen 25. sayfada, okuyunuz. Uyanık bekçilik ve direniş bir aradadır. Uyanık bekçisi olacak ve direnecek...

Şimdi bu direniş kime karşı olacak? Bir konuşmasına göre asi çetelere karşı, AP kongresindeki konuşmasına göre bir avuç zorbaya karşı. *(AP sıralarından gürültüler)* İşte, siz bu anlayışta oldukça ve Mecliste bile böyle davrandıkçadır ki, Anayasanın dışına düşmektesiniz. Ve sizler bu anlayışla Anayasa güvencesi altında olan ve bütün faaliyetlerini Anayasa çerçevesinde yürüten TİP'e karşı davranmaya kalktınız mı işte o zaman yüzde yüz Anayasanın karşısında olacaksınız ve yasallığını yitirmiş bir Hükümet olacaksınız ve o zaman halkın direnme hakkını kullanmak yetkisi olacaktır. Şimdi bir yasal devlet ki, ordusu, jandarması, zabıtası, milli emniyeti olduğu halde böyle bir avuç zorba, asi çeteciler dediklerine karşı milleti [direnişe] çağırmaya kalkıyorsunuz ve o zaman hepimiz biliyoruz bu bir avuç asi ve zorba derken kimi kastettiklerini. *("Komünistleri" 'sesleri)* Yok, onları kastetmiyorsunuz. Onları da ayrıca ele alıyorsunuz, sosyalist ve komünistleri birbirine denkleştirerek.

İki yerde direniş ortaya sürülüyor. Hem Başbakan bunu belirtti, hem Başbakanın konuşmasını Senato'da açıklayan Refet Sezgin bunu açıkladı. *(Oturumu yöneten Başkanvekili Ahmet Bilgin: "Sayın Behice Boran, konuşma tarzınız doğrudan doğruya adeta bir komünizmin savunması şeklini alıyor. Sizin komünist eğilimli olmadığınıza kesinlikle inanıyoruz. O başka, ama bu komünizm sözünden bu kadar alınmanız da yerinde değil. Lütfen bu şekilde karşılıklı konuşmayın da şu iş doğruya gitsin ve zamanında bunu bitirmiş olalım" AP sıralarından alkışlar.)*

Sayın Başkan, benim de sizden bir ricam var, Adalet Partisi mensupları bana doğrudan doğruya "komünist" diye hitap ediyorlar, sizse benim Türkiye İşçi Partili olduğumu biliyorsunuz, neden onlara karşı ihtarda bulunmuyorsunuz? *(Başkan: "Soyut komünizmden söz ediyorlar")* Hayır efendim, hayır, "Senin gibi komünistler" diyorlar. Hayır, "Sizin gibi, senin gibi komünistler" diyorlar. Soyut komünizmden söz etmiyorlar, Sayın Başkan. *(Başkan: "Soyut komünizmden söz edildiği zaman siz onun savunmasını yapıyorsunuz")* Bana oturdukları yerden "komünist" diye sataşanları susturun önce. Onları susturmuyorsunuz. Sonra ben sözlerime başlarken dedim, Sayın Başbakan konuşmasında gayet sorumsuzca ve dayanaksız olarak komünizmle sosyalizmi eşitlemiş, "Türkiye'deki sosyalistler, maskeli komünistlerdir" demiş dedim. Bu bakımdan, komünistler adına yaptığı bütün saldırılan sosyalistlere yapıyor, bizlere yapıyor. Ve burada da bana aynı sözcüklerle hücum ediliyor. *(Başkan: "Siz niçin üzerinize çekiyorsunuz?")* Siz önce bana bir kelimeyle saldırıda bulunan üyeleri susturun, onlara ihtarda bulunun. Bana o biçimde konuşulursa, ben de elbette ki öyle yanıt vereceğim. Siz saldıranları susturmuyorsunuz, cevap vereni susturmaya kalkıyorsunuz. Usule aykırı hareket eden ben değilim, oturdukları yerden müdahale edenlerdir. *(Başkan: "Usule aykırı hareketten söz etmedim, yalnız biz bu kanıda değiliz, böyle bir sözü siz üzerinize çekmeyin diye rica ettim. Bu ricamı ister kabul edin, ister etmeyin, benim fikrim budur. Siz böyle bir niyette değilseniz, komünizm sözü geçtikçe savunmasına kalkmayın diyoruz. İsterseniz kalkın, bana ne.")* Efendim, sizin niyetinizden söz etmiyorum. Burada "Senin gibi komünistlerin başı ezilecektir" deniyor. Duymuyor musunuz bunları? Hâlâ üzerine çekme diyorsunuz,

bana yönelik konuşuyorlar. *(AP Aydın Milletvekili Nahit Menteşe: "Komünizm savunması olamaz, bu çatı altında yapılamaz")* Bizim tüzüğümüz, programımız ve beş yıllık çalışmalarımız apaçık ortada. Şimdi direnme hareketi iki durumda öngörülüyor. Birisi işte bir avuç asi çeteci filan denilen kuvvetlere karşı; bir de, ülkede anarşi durumu ortaya çıkarsa o zaman bir direniş hareketi olacakmış.

Sayın Başbakanın sosyalizm hakkında ve sosyalistler hakkında söylediklerine Adalet Partisinin Beyaz Kitabında yazdıklarına bakılınca anlaşılan, bu anarşi durumu dedikleri durumda da hedef alacakları, ülkedeki sosyalist hareket, sosyalist akım ve onun partisi olan TİP, öyle anlaşılıyor. Ve diyor ki Başbakan, hiç çekinmeden Anayasaya saygılı ve sorumlu bir Başbakan nasıl böyle pervasızca konuşur, anlayamam: "Sosyalistler" diyor, dikkat edin sosyalistler diyor, "gülünç olmaktan çıkıp da tehlike haline geldiler mi, ezileceklerdir." Ezilmekten söz ediyor. Yani bunu şimdi Türkçeye çevirelim, ne demek bu? Yani sosyalist hareket şimdiki gibi ülkede böyle küçük bir hareket olmaktan çıkıp ta kuvvetlenirse ve oy yoluyla, seçimlerle iktidara gelme olasılığı belirirse -ki o zaman onlar için bir tehlike olacaktır- o zaman ezilecekmiş. Bunun Anayasa anlayışı, hukuk anlayışı ve hukuka uygun davranışlarla nasıl ilgisi var? Ve tekrar soruyorum, sorumlu bir Başbakan nasıl böyle konuşabilir? Ülkede Anayasa güvencesi altında bu haklarını kullanarak apaçık ve yasal bir hareket halinde gelişmekte olan bu sosyalist hareket ve onun partisi hakkında nasıl konuşur, sorumlu bir Başbakan?

Şimdi keyfi hareketlere yol açacak birtakım fikirler ileri sürülmektedir. Komünizme aykırı olmayı anladık. Ama bir de Beyaz Kitapta komünizme yönelmiş bazı aşırı akımlardan söz ediliyor. Nedir bunun ölçüsü? Kim verecek hükmü? Bir akım ya Anayasaya uygundur, ya değildir. Ya yasalara uygundur, ya değildir. Tek ölçü bu olabilir. Bunun dışında [bir ölçü koymak] hiçbir iktidarın yetkisi içinde değildir. Kendi sübjektif ölçülerine göre, aşırıdır, aşırı değildir. Komünizm değildir, ama komünizme yönelmiştir gibi şeyler vermek, bu yola sapıldı mı artık o ülkede yasal düzen, Anayasa, hukuk devleti yoktur, keyfilik vardır, keyfe göre hükümler vardır. Aynı şekilde, aşırı akım olamayacağına göre -çünkü objektif ölçüsü yok dediğim gibi- bir akım, bir hareket, bir parti ya Anayasaya ve yasalara uygundur ya değildir. Anayasa özgürlüklerinin kötüye kullanımı diye de bir şey olamaz. Kullanılan hak ve özgürlükler, Anayasanın verdiği hak ve özgürlüklerse, o zaman Anayasaya aykırılık, Anayasanın verdiği hak ve özgürlükler kullanılarak olmaz. Anayasanın vermediği, bunun dışına çıkan hak ve özgürlükler kullanılarak ancak Anayasaya aykırı olunabilir. Hem ben bir hak ve özgürlük kullanıyorum, bu Anayasanın verdiği hak ve özgürlük, sonra da o Anayasanın verdiği hak ve özgürlüğü kullanmam Anayasaya aykırı oluyor. Böyle saçmalık, böyle mantıksızlık olmaz. Anayasanın verdiği hak ve özgürlüklerin dışına çıkarak, onlardan başka hak ve özgürlükler iddia edip kullanarak Anayasanın dışına çıkılabilir ancak.

Bir de, meşruluk konusuna gelmeden şuna da değineyim. Daima birlik, huzur ve kardeşlikten söz eden Adalet Partisi ve sosyalistleri sınıf kavgalarını körüklemekle suçlayan Adalet Partisi, öyle görülüyor ki işine geldiği zaman, kendisi en keskin sınıf mücadelesini, yani bir silahlı direnme hareketini, refah içindeki zümrelerin dahi hoş göremeyeceği derecede körüklemektedir. Bu anarşi durumu söz konusu

olursaymış, Sayın Başbakanın deyimiyle refah içindeki zümreler, Refet Sezgin'in deyimiyle ekonomik yönden kuvvetli sınıflar demokrasinin güvencesi olacakmış ve bu sözlere birkaç ay önce yine aynı partinin bakanlarından Sayın Mehmet Turgut'un söylediği sözler de eklenince, "Sizin olan malın sizde kalması, sizin olan malın torunlarınıza kadar geçebilmesi için örgütlenin, mücadele edin" sözü de buna eklenince, görülüyor ki, Hükümet kendisi sınıfları birbirine düşürme, tahrik etme durumundadır. Hem de direniş hareketlerini, silahlı direnmeleri tahrik edecek dereceye vardırmıştır bu işi.

[9 Aralık 1966]

Anayasanın temel hak ve özgürlüklerinin kullanılması konusunda, Hükümetin izlediği politika hakkında bir genel görüşme açılması önergesini partimiz desteklemektedir. Çünkü pazartesi günkü konuşmamda ayrıntılarıyla açıklamaya çalıştığım gibi, Sayın Başbakan gerek Adalet Partisinin il kongrelerinde ve gerekse Partisinin Büyük Kongresinde yaptığı konuşmalarda, Anayasaya saygılı ve sorumluluk duygusuna sahip olması gereken bir Başbakandan beklenmeyecek bir sorumsuzlukla, ülkeyi bir iç çatışma ortamına sürükleyen ifadelerde bulunmuşlardır. Böylece Anayasaya tamamen aykırı, tehlikeli bir tutum içine girmiştir. Sayın Başbakanın sözleri 4 nokta halinde özetlenebilir:

Birincisi, halkı, daha doğrusu Adalet Partisine oy vermiş olan vatandaşları, açıkça bir direniş hareketine çağırmıştır ve partisinin bu direniş anlayışı içinde çalıştığını ve çalışmak kararında olduğunu belirtmiştir.

İkincisi, bu direniş hareketinin, asi çetelere veya bir avuç zorbaya karşı olacağını belirtmiştir. Oysa, hepimizin bildiği gibi asıl gösterilmek istenen hedef, ordudan gelebilecek bir harekettir.

Üçüncüsü, yine Sayın Başbakan bulunduğu yerin sorumluluğunu tümüyle unutarak, Anayasa güvencesi altında bulunan sosyalist hareket ve sosyalistlere karşı, haksız ve yasa dışı saldırılarda bulunmuştur. Sosyalizmin tehlikeli, yani güçlü ve iktidara aday duruma gelmesi halinde ezileceğini açıkça söylemiştir. Bir hukuk devletinin Hükümet Başkanı böyle konuşamaz. Bu sözlerin hesabını vermek, açıklamasını yapmak durumundadır.

Dördüncüsü, Hükümet Başkanı kendisince demokrasinin, ama aslında bugünkü bozuk düzenin güvencesini refah içindeki veya ekonomik yönden güçlü sınıflarda görmektedir. Bir süre önce diğer bir Hükümet üyesinin, Sanayi Bakanının, Odalar Birliğinde özel sektöre hitaben yaptığı konuşmada, özel sektörü, halkın hak ve çıkarlarını savunanlara karşı cihada çağırdığı hatırlanacak olursa ve demin sözünü ettiğim sosyalizme karşı terör hareketine geçme niyeti ve halkı direniş hareketine çağırması da buna eklenince, görülüyor ki, Sayın Başbakan şiddet kullanmaya kadar varacak bir sınıf kavgasını savunmakta ve bir kışkırtıcı durumuna düşmektedir. Bunlar çok ağır söz ve davranışlardır. Hükümet Başkanı Anayasa çerçevesinde sorumlu duruma düşmektedir. Durumun ağırlığı ve tehlikesi bu kadarla da kalmamaktadır. Böyle bir direniş hareketi meydana gelse, varlıklı zümreler, Hükümetin

de desteğiyle, emekçi halkın örgütlenmesini, onların hakkını savunan sosyalistleri terörle bastırmaya doğru gitse, ülkenin durumu ne olur? Hiç kuşkusuz ki, ülkede bir iç çatışma durumu ortaya çıkar.

Bu durumda dış etkenler de ne olur? Onu da hatırlamak gerekir. Unutmayalım ki, bir 1959 Anlaşması var. Bu anlaşmaya göre, Eisenhower doktrinine dayanarak Birleşik Amerika Türkiye'nin iç işlerine gerektiğinde silahlı müdahalede bulunmak hakkına dahi sahiptir. İki gün önce bir İstanbul gazetesinde çıkan bir habere göre, Ankara'da yüksek rütbeli bir Amerikan subayı "Türkiye'de özgürlük rejimini, gerekirse Türklere karşı da savunuruz" diye açıklamalarda bulunuyormuş. Bütün bu iç ve dış koşullar göz önünde tutulunca, Sayın Başbakanın son haftalardaki demeçlerinin ne kadar ağır ve tehlikeli bir ortam yarattığı açıkça meydana çıkmaktadır. Sayın Başbakanın ve iktidar partisinin böyle Anayasa dışı çizgiye düşmelerinin kanunca başlıca iki nedeni vardır. Birisi, iktidar partisinin öteden beri savunduğu ve geçen yıl da bu Meclis oturumlarında eleştiriye uğrayan meşruluk anlayışıdır. Hiç kuşkusuz, bir iktidarın meşruluğu her şeyden önce ilk ve temel koşul olarak oy çoğunluğuyla, serbest seçimlerle iktidara gelmesine dayanır. Ama oylarla iktidara gelmek, meşruluğun ilk ve temel koşulu olmakla beraber, biricik ve yeterli koşul değildir. Bu şekilde iktidara gelen bir parti ve onun Hükümeti, iktidara geldikten sonra Anayasa ve Anayasa kurumlarına saygılı olmak zorundadır. Bu saygı ve uyumu göstermezse o zaman oy çoğunluğuyla da iktidara gelse meşruluğunu yitirir duruma düşebilir. Sayın Başbakan ise, söz konusu nutuklarından birisinde Anayasa kurumlarının özerkliğinin de göreceli olduğunu ve gerektiğinde bu özerkliklerin Meclisçe, yani Mecliste çoğunluğa sahip olan partice, geri alınabileceğini de söylemiştir. Hatta gazeteciler kendisine Diyanet İşleri Başkanlığına özerklik verilip verilmeyeceğini sorduğu zaman, "Bu bir Anayasa değişikliğini gerektirir konudur, bizim ise Mecliste Anayasayı değiştirecek çoğunluğumuz yoktur" diyerek Anayasayı dahi değiştirmek niyetinde olduğunu açıklamıştır. Dediğim gibi, bir parti oy çoğunluğuyla yasal şekilde iktidara gelmiş olsa dahi, eğer geldikten sonra Anayasa kurumlarına ve Anayasaya saygılı ve uyar olmazsa meşruluğunu yitirme durumuna geçer ve işte ancak Anayasa o zamandır ki, Anayasanın başlangıcında sözü edilen, milletin direnme hakkı, uyanık bekçiliği yürürlüğe girmiş olur.

Sayın Başbakanın ve Hükümetinin Anayasa çizgisinin dışına düşmesinin bir diğer nedeni, onları bu yönde iteleyen diğer bir etken de kanımızca, iktidar partisinin özel sektörcü felsefesi ve politikasıdır. Özel sektör özgürlüğü genellikle vatandaşın özgürlüğü diye anlaşılıp savunulunca, özel sektörün özgürlüğü genellikle vatandaşın özgürlüğüyle eşitlenince, elbette ki özel sektör adına emekçi kitlelere ve onların hak ve çıkarlarını savunan sosyalistlere karşı terör hareketine geçilmesi doğal, ama Anayasaya tümüyle aykırı bir sonuç olarak belirir. Hükümet bu sakat meşruluk ve direnme anlayışını yavaş yavaş uygulamaya da başlar görünmektedir. Yalnızca iki örnek vermekle yetineceğim.

Birincisi, hep bildiğimiz gibi, birkaç hafta önce Ankara'da yasalara uyan, izni alınmış, emperyalizme karşı bir miting düzenlendi. Bu, Hükümeti temsil eden yetkili makamlardan izin alınarak ve usulüne uygun olarak yapılmış bir mitingti. Hiçbir olay çıkmadan da miting yapıldı ve tamamlandı. Miting bittikten sonradır ki,

ortada görünür bir neden olmadan, polis coplar kullanmaya başladı ve miting dağıldıktan sonra oradan dağılıp Kızılay'a gelen gençlere Kızılay'da, bu defa izinsiz ve yasalara aykırı olarak toplanmış olan gruplar, polis kordonunun arkasında yer alarak ve parktan demir parçaları söküp, dallar kırarak saldırdılar. Bu ikinci toplanan grup yasa dışı bir toplantı yapıyordu ve vakit de geceydi. Polis kordonunun arkasına sığınıyor, polisten koruma görüyordu. Görülüyor ki, burada yasal bir mitinge karşı polisler durum alıyor, yasadışı toplantıyı koruyor ve sonra Anayasanın verdiği söz ve toplantı özgürlüğünü, yöntemine göre kullanmış olanlar için Sayın Başbakan, "dalâlet ve hıyanet içindedir" diyor. Anayasaya saygılı ve sorumlu bir Başbakan, Anayasa hakkının usulüne uygun olarak kullanılması halinde bu hakkı kullananlara nasıl olurda, "dalalet ve hıyanet içindedir" diyebilir?

İkinci örnek, Türkiye Milli Talebe Federasyonunun Sakarya'da yaptığı toplantıdır. Bu da usulüne uygun olarak yasal şekilde yapılmıştır. Gazetelerde okuduğumuza göre otobüslerle Ankara'dan adam gönderilmiş, bu yasal kongre basılmış, basanlar karakola alınmış, fakat bunlar hakkında bir işlem yapılmamış, serbest bırakılmış, yaralananlar arasında hastanelik olacak derecede ağır durumda bulunanlar olduğu halde, yetkili makamlar bir kamu davası açmak gereğini görmemişlerdir. Böyle yasal toplantılar, yasadışı ve zorba gruplar tarafından halkın direnişi adına harekete geçirilirse, o zaman bu ülkede meşru bir Hükümet bulunduğundan kuşkuya düşmek hepimizin hakkıdır.

Bütün bunlar çok tehlikeli gelişmelerdir. Hükümet, Anayasanın söz, fikir ve toplantı özgürlüklerinin kullanılmasına tahammül edecektir, tahammül etmesini öğrenecektir. Yine Hükümet, emekçi sınıfların kendi partileri içinde, sosyalist bir parti içinde örgütlenmesine ve Anayasa düzeni içinde, demokratik yollardan iktidar için politik mücadelesini yürütmesine tahammül edecektir.

Burada izninizle biraz sosyal sınıflar üzerinde durmak istiyorum. Gerek Adalet Partisinin "Beyaz Kitap"ında, gerekse önergeyi vermiş olan arkadaşımızın yazısında, memleketin sosyal sınıflara bölündüğü ve bunun tehlikeli olduğu belirtilmektedir. Bir defa şu gerçeğin açıkça bilinmesi gerekir ki, hiçbir kimsenin, hiçbir kurulun iktidarı dahilinde değildir sosyal sınıflar ve sosyal sınıf ayrımları yaratmak. Sosyal sınıflar ve bunlar arasındaki ayrımlar, toplumun objektif koşullarından, sosyal yapısından doğan gerçeklerdir. Böyle olduğu içindir ki, Anayasamızın bütün yapısı ve mantığı, sosyal sınıfların varlığı kuralına dayanır. Anayasamız sosyal sınıfların varlığını kabul eder. Anayasamız sosyal sınıfların hukuk bakımından eşit olması ilkesini kabul eder. Anayasamızın 4 ve 12. maddelerinde egemenliğin hiçbir sosyal sınıfa verilmeyeceği ve yine 14. maddesinde hiçbir sosyal sınıfa ayrıcalık tanınamayacağı hükmünü koyar. Demek ki, sosyal sınıfların varlığını kabul eder ve bunların hukuk bakımından eşitliği hükmünü getirir. Fakat şuna da dikkat etmek gerekir ki, Anayasamız aynı zamanda ekonomik bakımdan sosyal sınıfların fiilen eşit olmadığını da tanır. Sosyal devlet deyimini getiren 2. maddenin gerekçesinde, ekonomik yönden zayıf zümrelerden, kişilerden söz eder. Ekonomik yönden zayıf, başkalarına bağlı zümrelerden, kimselerden söz eder. Demek ki, ekonomik eşitsizliği kabul eder. Zaten 3. bölümde getirilen haklara da baktığımız zaman görürüz ki burada, çalışan sınıflara, yani ekonomik yönden zayıf ve başkalarına bağımlı sınıflara bir-

takım haklar getirmiş ve bu çalışan sınıfların insanca yaşama zorunluluğundan söz etmiştir. Hatta Anayasamızın 57. maddesi, toplu sözleşme ve grev hakkını getirmek suretiyle, Anayasa çerçevesi dahilinde bir sınıf mücadelesini de kabul etmiştir. Çünkü, hepimizin bildiği gibi, grev hakkı bir yaptırımdır, işvereni, işçinin ileri sürdüğü hakları, istekleri kabul etmeye zorlayacak bir yaptırımdır, doğrudan doğruya bir sınıf mücadelesi aracıdır. Tabii, bizde ne yazık ki sosyoloji pek yaygın bir bilim olmadığı için, bizde sınıf mücadelesi deyince hemen akla ihtilal hareketleri gelir. Oysa ihtilal hareketleri sınıf mücadelesinin çok az rastlanan, en keskin ve şiddetli biçimidir. Grev tam anlamıyla bir sınıf mücadelesi aracıdır. Yürüyüşler, mitingler, bildiriler, hepsi birer mücadele aracıdır. Niçin miting yapılır, niçin yürüyüş yapılır, niçin bildiri yayınlanır? Bu demokratik araçlarla iktidar üzerine bir tür politik baskı yapmak, ondan istenilenleri elde etmek için yapılır. Bu bakımdan bir mücadele aracıdır. Böyle olunca, demek ki ülkemizde demokrasinin gelişmesi, bu sınıfların varlığını kabule ve bu sınıflar arasında ekonomik ve fiili eşitsizliğin varlığını kabule dayanır. Bu eşitsizliği gidermek için Anayasa iki önlem almıştır.

Birincisi, devlete 3. bölümde birtakım görevler yüklemiştir. Ama devlet somut bir kavramdır. Somut devleti, seçimlerde iktidarı kazanmış olan partinin oluşturduğu Hükümet temsil eder. Demek ki, Anayasanın devlete yüklediği görevleri, devletin fiilen uygulayabilmesi için emekçi halka, çalışanlara bu hakları tanıyıp verebilmesi için, emekçi sınıfların kendi örgütleri, partileriyle ülkenin politik ve sosyal hayatında ağırlığını duyurabilmesi, Anayasanın kendilerine tanıdığı hakların devlet tarafından verilmesi için, devleti etkileyebilmeleri, hatta çoğunluğu kazanırlarsa, seçimler yoluyla iktidara gelebilmeleri şarttır. Her zaman söylüyoruz, demokrasi bir denge rejimidir, sınıflar arasındaki bir denge rejimidir. Ve bu özellikle sermaye sınıfıyla emekçi sınıflar arasında da bir denge rejimidir. Demokrasi tarihine baktığımız zaman görüyoruz ki, tarihi gelişmede sermaye sınıfları bu dengede önceleri ağır basmıştır, fakat Batının demokratik tarihinde bu gelişme daima emekçi sınıfların yararına bir gelişim ve yön göstermiştir. Anayasamız 3. bölümünde emekçi sınıflara, çalışanlara haklar getirmekle, sosyal devleti, emekçi sınıflar için bu hakları gerçekleştirmek üzere ödevlendirmek suretiyle ve demokratik iktidar mücadelesi aracı olan partileri demokrasinin vazgeçilmez unsurları saymak suretiyle, bu hükümleriyle bizim demokrasimizin de gelişmesinde daima emekçi sınıflardan yana düşünmeyi öngörmüştür. Bu sebeple biz diyoruz ki, Anayasamız sola ve sosyalizme açık bir Anayasadır. Sosyalist bir Anayasadır demiyoruz. Ama emekten yana bu dengenin dönüşmesini ve oluşmasını öngördüğü için, ekonomik bakımdan zayıf ve bağımlı sınıflara haklar ve çıkarlar getirdiği için ve devleti de bir hukuk devleti olarak emekçileri insanca yaşama seviyesine çıkarmakla yükümlü saydığı içindir ki, Anayasamız, demokrasimizin emekçi sınıflardan yana dönüşmesini öngörmüştür ve bunun için de sola, sosyalizme açık bir Anayasadır.

Bu nedenle, ülkede emekçi sınıfların politik, sosyal ve ekonomik haklarına tam sahip çıkmaları, kendi partileri içinde örgütlenerek demokratik yoldan iktidar için mücadeleye girişmeleri, kısacası, ülkemizde sosyalizmin ve sosyalist partinin varlığı Anayasanın güvencesi altındadır. Bütün dünyada, bildiğiniz gibi, faşizm daima önce sol kanada ve sol kanadın en ucundaki örgüte vurmakla başlar. O vurulup alt

edildikten sonradır ki, sıra ortanın solundakilere gelir, sonra ilericilere, sonra demokratik hak ve özgürlükleri içten savunan bütün vatandaşlara gelir ve rejim kimseye göz ve söz açtırmadan kapkaranlık bir Faşizmin kucağına düşer. İşte bütün bu nedenlerle, demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılması konusunda Hükümetin izlediği politika hakkında bir genel görüşme açılmasını faydalı buluyor ve bu önergeyi destekliyoruz.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 243-252

Amerikan Üsleri

4 Ocak 1967

Gerek Kıbrıs sorunu, gerekse İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri sorunu bir milletin dış politikasında karşılaşılması olağan sayılacak sorunlardan değildir. Gerek Kıbrıs, gerek İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri ulusal güvenliğimizle, ulusal bağımsızlık ve egemenlik halklarımızla yakından ilgili olan sorunlardır. Hatta bir üçüncü dünya savaşının ufukta göründüğü bugünkü dünya koşulları altında, bizim bir millet olarak var olup olmama konumuzla, yaşamsal olarak ilgili olan sorunlardır. Bunun içindir ki, partimiz bu konularda bir gensoru açılmasından yanadır. Zira milletimizin yalnız egemenliğini, bağımsızlığını değil, fiziki varlığını dahi yakından ilgilendiren bu konuda Hükümetin bugüne kadar izlediği politika, olumlu hiçbir çözüm getirememiş, aksine sorunları çıkmaza sokmak eğilimini göstermiştir.

Önce Kıbrıs sorunu üzerinde duracağım. Bu konuda son gelişmeler ülke kamuoyunda haklı ve derin endişeler uyandırmıştır. Görüşmeler gizlidir gerekçesiyle Hükümet bu görüşmelerde hangi tezler üzerinde çalışıldığı konusunda açıklama yapmaktan kaçınmaktadır. Diğer taraftan basında, özellikle bundan önceki birtakım açıklama olayları dolayısıyla Hükümete yakın olduğu bilinen bir gazetede, bu görüşmelerin sonucu hakkında çıkan haberler gerçekten endişe vericidir. Kısaca haberleri hatırlatmak isterim: Hükümete yakın olan bu gazetede çıkan habere göre, Türkiye'ye Kıbrıs'ta bir üs verilecekmiş, hatta bir söylentiye göre, var olan İngiliz Üssü Türkiye'ye verilecek ve sonra da NATO'ya devredilecekmiş.

Kıbrıs Yunanistan'a, İngiliz İmparatorluğu'nun Commonwealth sistemine benzer bir sistem içinde, o şekil bağlarla bağlanacak, Kıbrıs'a bir çeşit özerklik verilecekmiş. Bu durumda Kıbrıs'a özerklik şu şekilde, bu şekilde verilecek olsun, aslında koşullu, hem de çok küçük koşullu, Türkiye'nin politik alanda durumu kurtarmasına yetmeyecek kadar küçük koşullu bir Enosis'ten başka bir şey değildir. Bu haberleri Hükümet ve Dışişleri Bakanlığı reddetmedi. Yalnız biz öteden beri dört koşul ileri sürdük. O koşulları ileri sürmekte devam ediyoruz. O koşullara uymayan önerileri kabul etmiyoruz ve etmeyeceğiz denildi.

Bu koşulların değerlendirmesine biraz sonra geçeceğim. Önce şunu belirtmek isterim ki biz hâlâ Hükümetin Kıbrıs konusunda açık, seçik, somut olarak hangi tezi savunduğunu bilmiyoruz. Genel görüşmelerde bu söylendiği zaman, ben hatırlıyorum, Sayın Dışişleri Bakanı bunu çok olağan ve hatta çok iyi bir taktikmiş gibi göstererek; "tabii" demişti, "söylemeyiz, davul zurnayla mı ilan edeceğiz?" Oysa elbette ki biz tezimizi açık, seçik ve somut olarak ortaya koyacağız, açıklayacağız, tekrar tekrar ortaya koyacağız ki, dünya milletleri topluluğunda tezimize taraftar kazanalım. Üçüncü Dünya devletlerinin desteğini kazanmak istiyoruz. Nasıl kazanacağız? Eğer ortada ısrarla koyduğumuz açık seçik bir tez yoksa Sovyetlerin desteğini, Doğu

bloğunun desteğini nasıl kazanacağız?

Diğer taraftan bilmiyoruz, örneğin önce Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana mıdır Hükümet, değil midir? Evet mi, hayır mı? Bunu bilmiyoruz. Enosis'e karşıyız deniyor. Şimdi, Enosis'e karşı isek, bunun karşı tezi, Kıbrıs'ın bağımsız olmasından yanayız sonucu çıkıyor. Tabii bir üçüncü şık kalıyor: iki taraflı bağlanma. Ama hep biliyoruz ki, aslında bugünkü dünya koşulları içinde iki taraflı bağlanma diye bir şey mümkün değildir. Yani, bir zamanlar ortaya sürüldüğü gibi, yeşil hat denilen hattan veya Kıbrıs'ta Rum ve Türk toplumlarının oranlarına uygun şekilde, Kıbrıs'ın sathını ikiye bölerek birisini Türkiye'ye, diğerini Yunanistan'a bağlamak asla mümkün değildir. Buna Yunanlılar karşı koyuyor. Makarios karşı koyduğu gibi, Amerika ve İngiltere, Batılı devletler, Birleşmiş Milletler'deki devletler de karşıdır. Böyle bir tez hiçbir zaman ciddi olarak tartışılmış değildir. Demek ki, şimdi Enosis'e karşıyız, ama bağımsızlık da olmayabilir, yalnızca tek taraflı bağlanma olabilir gibi bir görüş, aslında olsa olsa böyle gerçek anlamda iki taraflı bağlanma değil, durumu kurtarmaya yetmeyecek kadar çok küçük koşullu bir Enosis'ten başka bir şey olamaz.

Şimdi, öteden beri ilan ettiğimiz ve koruduğumuz koşullara bir bakalım. Bu koşullar, bu dört koşul anlaşılmaz ve belirsiz şekilde formüle edilmiş ve olumlu yargılar şeklinde değil de olumsuz yargılar şeklinde formüle edilmiştir. Yani şöyle olacaktır olmalıdır, yahut biz bundan yanayız diyeceğimize olmaması gereken tarafları belirtilmiştir. Bunlar olmayacak, ama ne olacak olumlu olarak? O yok.

Örneğin birinci koşul: "Kıbrıs anlaşmaları tek taraflı olarak değiştirilemez ve bu anlaşmalar ancak tarafların rızası ile değiştirilebilir." Oysa daha bir yıl önce Aralık 1965'te Birleşmiş Milletler'e Hükümetimizin sunduğu karar örneğine bakarsak, orada bu formülasyon biraz değişiktir. Tek taraflı değiştirilemez konusu üzerine parmak basmaktan çok, olumlu olarak anlaşmaların yürürlükte olduğu belirtiliyor ve bu ifade tarzından amacın bu anlaşmalarla ve halen Makarios tarafından ihlal edilmiş bulunan ilk Anayasa ile meydana gelen durumun yeniden ortaya konması gibi anlaşılıyordu. Şimdi, bu ilk koşuldan anlaşılıyor ki, yine anlaşmalar yürürlüktedir, onun için tek taraflı ihlal edilemez. Ama anlaşarak, karşılıklı anlaşmayla değiştirilebilir. Değiştirilebilirse, ne yönde değiştirmeye taraftadır Hükümet? Ne gibi bir sistem önermektedir Kıbrıs için?

O ikinci koşula geliyor ve ikinci koşula baktığımız zaman, gene olumlu bir hüküm yerine, olumsuz açıdan durum belirtiliyor. Kıbrıs'taki iki toplumun biri diğerini baskısı altına almamalı, tamamen güvenlik içinde yaşamalarını sağlamalı ve bulunacak çözüm yolu iki toplumun devletin idaresine ortaklaşa katılması esasına dayanmalıdır. Peki ama bu öyle kaypak bir formül ki, bundan bağımsız bir Kıbrıs içinde toplumların kanunu da anlaşılabilir, ki aslında öyle anlaşılması gerekir, ama Yunanistan'a bağlanma söz konusuysa, pekala denebilir ki, "Efendim, biz koşulumuzdan fedakarlık etmedik, işte otonom Kıbrıs içinde de Türk toplumuna şu şu haklar tanındı" denebilir. Ama Yunanistan'a bağlanmış ve sözde özerk olan bir Kıbrıs'ta Türk toplumuna hangi hak verilirse verilsin, bu aslında gerçek anlamında Türk toplumunun Kıbrıs Devletinin yönetimine katılımı anlamına gelmez.

Üçüncü koşul, Kıbrıs hiçbir şekilde tek bir devlete bağlanmamalıdır. Dördüncüyü de okuyayım, sonra üçüncüye geleceğim. Dördüncü koşul, bulunacak çözüm

yolu Lozan'da Yunanistan ile Türkiye arasında kurulmuş olan dengeyi bozmayacak bir çözüm şekli olmalıdır. Yani hep olmaması gerekenler belirtiliyor, bu koşullarda olumlu olarak yapılması, olması gerekenler açık seçik belirtilmiyor. Şimdi bu üçüncü koşulda, bize öyle geliyor ki geçen yıldan bu yana Hükümetin tutumunda, politikasında bir değişiklik olmuştur. Şimdi burada, tek bir devlete bağlanmamalıdır denilince, bunun altında o gizlidir. Demek ki, iki devlete bağlanma olabilir anlamı çıkıyor. Oysa gerçek anlamda iki taraflı bağlanma mümkün, hatta söz konusu olmadığını az önce belirttim. İki taraflı bağlanma demek ki böyle göstermelik. Bize bir küçük üs vererek, bazı ödünler vererek, fakat aslında Enosis'ten başka bir şey olmayan bir çözüm yoludur. Oysa geçen yıl bir zamanlar, biz özellikle Aralık ayında Birleşmiş Milletler kararından sonra, yine hiçbir zaman açıkça formüle edilmedi ama, Hükümetin ve Dışişleri Bakanlığının bütün tutumlarından anlaşılıyordu ki, Hükümet bağımsız bir Kıbrıs tezine hiç değilse yaklaşıyor, o eğilimdedir. Çünkü Aralık ayı kararından sonra o karara katılmış olan üçüncü dünya devletlerine başvurarak bunun Enosis demek olabileceğini belirtmişiz ve 5-6 tanesinden açıklayıcı mektuplar alarak, "Biz bu karara oy verirken, Enosis'ten yana olduğumuz için oy vermedik. Biz, Kıbrıs'ın bağımsızlığından yanadır diye" açıklamalar elde etmişiz ve bununla da haklı olarak öğünüyor Dışişleri Bakanlığı. Bizim o zamanki görüşümüz, eğilimimiz, tutumumuz iki taraflı bağlanma olsa idi, herhalde bu az gelişmiş üçüncü dünya devletleri bu açıklamaları yapmazlardı. Çünkü onlar Enosis'e karşı oldukları kadar Kıbrıs'ın ikiye bölünerek iki taraflı bağlanmasına da aynı derecede karşıdırlar.

Sonra, yine aynı tarihlerde gazete manşetlerinde Sovyetler Birliği'yle görüş yakınlığına geldiğimiz belirtildi. Sovyetler'in görüşüyse Kıbrıs'ın bağımsızlığı tezi idi. Eğer biz o sıralarda hiç değilse Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana bir eğilim içinde olmasaydık, iki taraflı bağlanma da olabilir düşüncesiyle hareket etmiş olsaydık, o zaman Sovyetler Birliği'yle hiçbir yaklaşma söz konusu olamazdı.

Kıbrıs'ın bağımsızlığı eğiliminde oluşumuzun diğer bir belirtisi, Birleşmiş Milletler'de Aralık ayındaki toplantıda, Sayın Dışişleri Bakanının verdiği demeçteki bir cümle, Türkler aslında Türk toplumunun halklarını korumak peşinde değil, toprak peşinde, iki taraflı bağlanma peşinde diye yorumlara, gürültülere neden oldu. Hatta Sayın Dışişleri Bakanı neden böyle bir ifadede bulundu diye bu Mecliste kendisinden soruldu ve kendisi eleştirilere hedef oldu, durumu açıklamak zorunda kaldı. Bütün bu belirtiler gösteriyor ki, o zaman dediğim gibi, açıkça bağımsızlıktan yana olduğumuz formüle edilmemekle beraber, Hükümet ve Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana bir tutum içinde idi. O kadar ki, hatta sizin dediğinize göre Yunanlılardan, görüşmelere otururken iki taraflı bağlanma da söz konusu olabilir diye bir öneri gelseydi, aman bu bizim aleyhimize yine bir propaganda aracı yapılır, bu Yunanlıların bize karşı bir tuzağıdır diye Dışişleri Bakanlığı bunu söz konusu etmeyecek, dikkate almayacaktı ve deniyordu ki, eski Anayasanın belirtmiş olduğu statüden daha aşağı olmamak koşuluyla yeni bir statü yapılabilir. Ama yine Türk toplumuna devlete katılım hakkı tanınır ve uzmanlar incelemişlerdir, yalnız federasyon değil, yalnız konfederasyon sistemi değil, 17 alternatif vardır deniliyordu. Bütün bu saydıklarım kısaca gösteriyor ki, o zamanlar Türk Hükümeti ve onun

Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana bir politika veya eğilimin içinde idi. Şimdi ne oldu da acaba, öğrenmek isteriz, o zamandan bu yana Kıbrıs'ın bağımsızlığı tezinden vazgeçilmiş ve çok küçük koşullu ve gerçekte bir Enosis olan anlaşmaya doğru gidilmiş görülüyor.

Dışişleri Bakanlığının bir yıllık tutumu hakkındaki bu değerlendirme de gösteriyor ki, gazete haberlerinde çıkan şeyler pek de gerçekten uzak olmasa gerek. Çünkü zaten başka alternatif yok. Ya Kıbrıs'ın bağımsızlığı, ya iki taraflı bağlanma, ya da sözüm ona bize de birtakım ödünler veren, aslında Enosis olan bir çözüm yoludur. Bizce gelmiş geçmiş bütün Türk hükümetlerinin ve bugünkü Türk Hükümetinin Kıbrıs konusunda başarılı bir politika yürütememesinin nedeni o kişiliği olan politika falan sözlerine karşın, asla kişiliği olan bağımsız bir dış politika yürütememeleri ve Kıbrıs'ın çözümünü daima NATO çerçevesi içinde, yani Amerika'nın telkinleri altında ve Amerika'dan yardım umarak çözmek istemeleri olmuştur. Türk hükümetleri ve bugünkü Türk Hükümeti çok önemli bir noktayı hiç anlamamış veya anlamak istememiş görünmektedir. Değil bir 40 tane dostluk, NATO, şu bu ittifakı olsa, biz Amerika'ya ne ödünler vermiş olursak olalım, Kıbrıs sorununda Amerika ve İngiltere çok yaşamsal çıkarları gereği bizi değil, Yunanlıları tutmak zorundadırlar. Böyle bir yaşamsal çıkarın söz konusu olduğu yerde ne anlaşma hükümleri, ne dostluk edebiyatı sorunları çözmez.

İngiliz İmparatorluğu ve emperyalizmi 20. yüzyılın ikinci yarısında dünyada gerileme politikası içindedir, gerilemektedir ve onun boş bıraktığı yerler Amerika tarafından doldurulmaktadır. Gerek İngiltere'nin, gerek Amerika'nın Ortadoğu'da, petrol başta olmak üzere, yaşamsal çıkarları vardır. Ortadoğu'yu kontrolleri altında bulundurmak onların bu çıkarları bakımından zorunludur. Hele Süveyş Kanalı kaybedildikten sonra Kıbrıs'ın önemi büsbütün artmıştır. Ancak Kıbrıs'ta İngiliz, NATO -ki aslında Amerika demektir- üsleri bulunmak suretiyle, Ortadoğu ve tabii bu arada Türkiye askeri kontrol altında tutulabilir. Bunun içindir ki, Amerika ve İngiltere Enosis'e taraftardır. Enosis olursa şu şekilde, bu şekilde Commonwealth, otonomi, ne olursa olsun, Enosis olduğu takdirde orada İngiliz üsleri kalacaktır, orada NATO üsleri kalacaktır ve oradan Amerikalılar Ortadoğu'yu, bütün Doğu Akdeniz'i ve Türkiye'yi kontrolleri altında tutabileceklerdir. Bu durumda artık, "Amerika bize dostluk göstermedi, bizi anlamıyor" diye serzenişlerde bulunmak, asla politikadan anlamamak, devlet adamı niteliğine sahip olmamak demektir.

Türkiye'nin çıkarları nedir? Türkiye'nin güvenliği bakımından elbette ki Kıbrıs adasının stratejik önemi büyüktür. Bunun için gönül arzu eder ki, Kıbrıs, imparatorluk zamanında olduğu gibi, Türkiye'nin kontrolü altında, Türkiye'nin elinde olsun. Ama biliyorsunuz ki, bugün bu söz konusu değil, görüşmesi dahi yapılamıyor, münakaşa dahi edilemiyor. O zaman, biz Türkiye'nin çıkarlarını düşünerek sorunu şöyle koyacağız: Madem ki Türkiye'nin elinde olamıyor, öyle ise Türkiye'yi askeri kontrol altında tutabilecek olan stratejik önemli bu adada hiçbir yabancı devletin eli olmamalı, hiçbir yabancı devlet Kıbrıs'ta üslenerek Türkiye'yi veya Ortadoğu'daki diğer genç milliyetçi ülkeleri askeri etkileri ve kontrolleri altında tutamamalıdır. Ulusal çıkar da, mantık da bunu gerektirir. Bu bakımdan, gerek Türkiye'nin çıkarı, gerekse Türk toplumunun çıkarı, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olmasıdır. Deniyor

ki, bağımsız devlet olursa orada sol partiler kuvvetli ve Makarios da sola eğilimli, Kıbrıs bir ikinci Küba haline gelir. TİP'in ta 1964'ten beri ileri sürdüğü bir tez var; Kıbrıs bağımsız olmalıdır derken koşulsuz bir bağımsızlık ileri sürmüyoruz. Kıbrıs uluslararası garanti altında, silahlardan, üslerden temizlenmiş, askersizleştirilmiş, tarafsızlaştırılmış, federatif, bağımsız bir Kıbrıs Devleti. Böyle bir bağımsızlık tezi baştan beri ısrarla, tutarlı şekilde savunulmuş olsaydı, böyle bir bağımsız Kıbrıs Devletini hem üçüncü dünya devletleri hiç itiraz kaydı koymadan desteklerdi, bu bakımdan onların oyunu peşinen kazanmış olurduk, hem de Sovyet Rusya ve diğer Doğu Bloğu ülkeleri desteklerdi. Hatta Batı da -Amerika ve İngiltere hariç- diğer Batılı ülkeler desteklerlerdi. Nihayet bu kadar ülkenin desteklediği ve mantığa, hukuka, adalete uygun bir tezi Amerika ve İngiltere de son değerlendirmede hiç değilse karşı tarafın, Doğu Bloğunun da askeri, silahı, üssü bulunmayacak düşüncesiyle kabul etmeye yanaşabilirdi. Hem böyle bir Kıbrıs tezi, Kıbrıs'ta iki toplumun hır gür etmeden, huzur içinde yaşamalarını da sağlayacak bir tez idi. Çünkü hep bildiğiniz gibi, federatif ülkelerde, federasyonu oluşturan toplumlar arasında iyi ilişkilerin kurulması ve onların bir arada bir devleti yürütmesi daima bir sorun çıkarır. Hele Kıbrıs'taki gibi Türk ve Rum toplumları birbirlerine silahla karşı gelecek, dövüşecek derecede hasım bir duruma gelmişse, böyle toplumların bir federatif devlet içinde bir arada devleti idare etmeleri daha zor olur. Ama devletin idaresinde, bu durumda en çok zorluk çıkaracak hangi konulardır? Askeri politika ve dış politika. Oysa tarafsızlaştırınca, askerden, üslerden, silahlardan arınınca ve uluslararası garanti altında olunca bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve tarafsızlığı, o zaman iki toplum ancak içişlerinde bir arada yaşayacak, asıl anlaşmazlık noktaları da ortadan kalkmış olacaktı. Fakat hükümetlerimiz bir türlü Amerika'nın telkinleri altında bir politika izlemekten kurtulamadıklarından, daima NATO'dan, Amerika'dan medet umdukları için ve Amerika ile İngiltere'nin de, biraz önce açıkladığım gibi, çok yaşamsal çıkarları gereği Enosis'ten yana oldukları ve olacaklarını anlamadıkları için Kıbrıs politikası bir çıkmaza sokulmuştur.

Bir sorun daha var; bir an için kabul edelim ki, bu ikili görüşmeler devam etti de, Yunanistan ile Türkiye anlaştı, bir konu üzerinde. Nasıl kabul ettirecektik acaba, üzerinde görüş birliğine varılan sonucu Birleşmiş Milletler'e ve diğer dünya devletlerine? Kıbrıs sömürge halinde bir ülke değil ki, üzerinde onunla ilgili diğer egemen devletler anlaşarak bir çözüm yolu bulunsun. Bağımsız ve egemen bir devlet olarak var olan bu niteliğiyle Birleşmiş Milletler'de yer almış, nasıl olur da egemen ve bağımsız bir devletin geleceği hakkında diğer iki devlet ondan habersiz gizli görüşmeler yapar ve sorunu kendi aralarında çözüme bağlamaya çalışır? Bunu kabul ettirmenin olanağını ben göremiyorum. Oysa anlattığım anlamda bir bağımsız Kıbrıs tezi Birleşmiş Milletler'de de savunulur, üçüncü dünya devletlerine de kabul ettirilir, Doğu Bloğuna da kabul ettirilir ve Batı Bloğundan birçok ülkelere de kabul ettirilebilir, tutarlı, akılcı, adil bir tezdir. Hem Türkiye'nin ulusal çıkarlarına uygundur, hem de [Kıbrıs]Türk toplumunun ulusal çıkarlarına uygundur.

Bu Çek silahları konusu da yine gösteriyor ki, yine böyle gerçekten kişiliği olan, bağımsız, yalnızca Türk çıkarlarına uygun bir politika izleyemediğimiz içindir ki burada da istendiği kadar etkin olamıyoruz. Makarios'un bu ikili anlaşmalara cephe

alması ve yeniden Kıbrıs'ın bağımsızlığını savunmaya geçmesi bizim için yeni bir fırsat vermişti, bu anlattığım anlamda bir bağımsız Kıbrıs tezini ortaya sürmek için. Makarios'un anladığı anlamda bir bağımsızlığı biz savunmak zorunda değiliz. Demin anlattığım tanım içinde bir bağımsız Kıbrıs tezini söylemiyorum. Anlaşılıyor ki, Makarios böyle ikili anlaşmalar sonunda varılacak, Türkiye'ye küçük ödünler dahi tanıyan koşullu bir Enosis'e bile zaten taraftar değil. Zaten bundan önce çeşitli biçimlerde açıklamıştı; hem Makarios, hem de önceki ikili görüşmelere kesinlikle yanaşmamış olan Papandreu Hükümeti açıklamışlardı ki, "Hiçbir koşulla görüşmeye oturamayız ve Enosis'tir ancak çözüm yolu" diye. Ondan sonra Papandreu düştü, sağcı bir hükümet geldi, ikili görüşmelere razıymış gibi yapıldı ve sonunda bizim için, hiç yüz güldürücü olmayan, hiç de çıkarlarımıza uygun olmayan, böyle küçük koşullu Enosis'i de Makarios kabul etmedi ve bağımsızlık tezine tekrar döndü ve Çek silahlarını getirtti.

Biz hâlâ -dünkü gazeteden okuyorum- sayın Dışişleri Bakanı Amerika Büyükelçisi Mr. Hart ile konuşmuş ve Çek silahlarının Birleşmiş Milletler Barış Gücü emanetine verilmesi konusunda Amerika'nın daha etkin olmasını istemiştir. Demek ki, bu silahlar konusunda bile biz hâlâ hep Amerika'nın etkin olmasını ve hep onun bu sorunları çözmesini bekliyoruz. Bu tek taraflılıktan kurtulamadıkça ve Amerika'nın bu Kıbrıs konusundaki tutumunu ve bu tutumun temel nedenini anlamadıkça Kıbrıs konusu yitirilmiş bir dava olacaktır.

Şimdi İkili Anlaşmalara geliyorum. Bu İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunu, TİP daha Meclise girmeden önce ortaya atmıştı. Meclise girdikten sonra da Hükümet programının eleştirisinde bu konulan Meclise getirmiş, İkili Anlaşmaların ve Amerikan üslerinin ulusal bağımsızlığımız ve egemenliğimiz bakımından zararlarını, tehlikelerini belirtmişti. O zaman Sayın Başbakan hemen kürsüye fırlamış, "Türkiye'de Amerikan üsleri yoktur, NATO üsleri vardır; aksini söylemek ulusal çıkarlara zarar verir" demişti. Sayın Milli Savunma Bakanı da, oturduğu yerden, "yalan" diye bağırmıştı. Biz ileri sürdüğümüz görüşün ve tezlerin doğru olduğunu kanıtlamak için -çünkü biliyorsunuz, program eleştirisinde de diğer önemli konularda olduğu gibi, altı kişi konuştuktan sonra derhal bir yeterlik önergesi geliyor, kabul ediliyor ve Hükümetin son söylediği sözlere muhalefet yanıt vermek olanağını bulamıyor- kanıtlamak için, bize "yalan" diye bağırıldığı zaman, "Ulusal çıkarlara aykırı şeyler söylüyorsunuz' dendiği zaman, Hükümet Programının eleştirisi sırasında, bunlara yanıt vermek olanağını bulamamıştık. Bunun üzerine bir sözlü soru verdik. Sözlü soruya yanıt vermek için, hatırımda yanlış kalmadı ise, Hükümet önce 1,5 aylık bir süre istedi. O süre geçti, bir defa daha süre aldı, o süre de geçti. Ondan sonra oturum arkasına oturum, sözlü soru önergesini vermiş olan partili arkadaşımız burada bulunduğu halde Hükümet temsilcileri hiçbir zaman Meclis-te bulunmadılar ve sözlü soru önergesini konuşmak, tartışmak mümkün olamadı. Daha sonra Amerika ile Türkiye'nin ilişkileri üzerinde yine partili bir arkadaş bir gensoru önergesi verdi. Fakat bu önerge kabul edilmediği için ve parti sözcüsü olarak ben konuşurken süre çok kısaltıldığı için, bu konu yine ayrıntılarıyla o zaman da aydınlatılamadı. Şimdi artık görüyoruz ki, Hükümet de Amerikan üslerinin varlığını kabul etmiştir ve bunların Türkiye'nin çıkarma olmadığını da kabul etmiştir.

Çünkü, bir kere, ne zaman bu üsler konusu, İkili Anlaşmalar sorunu söz konusu olsa, Hükümet temsilcileri daima belirtmek gereğini duyuyorlar: "Bunlardan hiçbirisi bizim zamanımızda imzalanmadı."

Demek ki, bunların imzalanmış ve uygulanmış olması pek itibar verici bir olay değildir ki bu hususu her zaman belirtmek gereğini duyuyorlar. Kaldı ki, gerek Bütçe Karma Komisyonunda, gerekse burada Sayın Dışişleri Bakanının yaptığı konuşmada, bu İkili Anlaşmaların dağınık olduğunu, uygulamada sıkıntı çıkacağını, hatta bazı maddelerinin düzeltilmesi ve düzenlenmesi gerektiğini ve bu düşünceyle de bu anlaşmaların gözden geçirilmesi için Amerika'ya öneride bulunulduğu, hatta bütün İkili Anlaşmaların bağlanacağı bir ana tasarı meydana getirildiğini belirtti. Çok hafif önlemlerle de olsa, demek ki, İkili Anlaşmaların bizim tümüyle çıkarlarımıza uygun olmayan tarafları olduğunu Dışişleri Bakanlığı kabul etmiş oldu. Kaldı ki, bir de güvence veriyor Sayın Dışişleri Bakanı ve diyor ki "Ancak şu hususu derhal belirtmek isterim ki, Hükümetimizin yüksek çıkarlarımızı zedeleyecek veya ortak savunmanın gerektirdiği adil ve dengeli, karşılıklı hak ve görevler dışında ülkemize yük getiren, ulusal çıkarlarımızı dikkate almayan hiçbir anlaşmayı imzalaması düşünülemez." Sayın Dışişleri Bakanının belirttiğine göre, bu İkili Anlaşmalar 54 tane imiş. Üçü 1950'den önce imzalanmıştır. 31'i 1950-1960 arasında imzalanmıştır. 20'si ise 1960-1965 yılları arasında imzalanmıştır. Bu sayılar konusunda, mazur görsünler, benim sayılarım biraz farklı. 1950'den önce imzalanan ikili anlaşmalar 3 değil 5'tir. Birincisi 23 Şubat 1945'te, ikincisi 27 Şubat 1946'da, üçüncüsü 7 Mayıs 1946'da, dördüncüsü 12 Temmuz 1947'de ve beşincisi 4 Temmuz 1948'de.

Şimdi, bu İkili Anlaşmaların niteliği üzerinde durmak istiyorum. Önce Hükümet iddia etti ki, İkili Anlaşmalar NATO Anlaşmasının 3. maddesine dayanır. 3. maddeyi dikkatle tekrar tekrar okudum. Bir kere İkili Anlaşmaların içeriğinin ne olduğunu göz önünde tuttum ve bu İkili Anlaşmalar nasıl NATO Anlaşmasının 3. maddesine dayandırılır, doğrusu bunu pek anlayamadım. Zaten bu ikili anlaşmalardan beş tanesinin 1950 yılından önce imzalanmış olması gösteriyor ki, İkili Anlaşmalar, hiç değilse hepsi, NATO Antlaşmasının 3. maddesine dayandırılarak yapılmış değildir. Hiç değilse beş tanesi yapılmamıştır. Bunların içinden ikisi, en önemlisi 47 ve 48'i, sonra 1959'da imzalanmış olan bir işbirliği anlaşması vardır ki, onun da kesinlikle NATO anlaşmasıyla uzaktan ve yakından ilgisi yoktur. Sonra diğer bir hukuki ve mantıki nokta var. Birtakım anlaşmalar bir başka anlaşmanın bir maddesine dayanılarak yapılmışsa, bu demektir ki, ikinci çeşit anlaşmalar ancak uygulama anlaşmalarıdır. Yani ikinci çeşit anlaşmalarda, birinci anlaşmada olmayan önemli temel haklar ve ayrıcalıklar söz konusu olamaz. Ne hak verilecek ve ayrıcalık tanınacaksa o ana anlaşmaya göre verilir. Sonra bu hakların, imtiyazların, ilişkilerin somut olarak nasıl uygulanacağı konusunda ayrıntılı, teknik anlaşmalar ona göre yapılabilir. Oysa NATO Anlaşmasının 3. maddesi öyle formüle edilmiş ki, hep ortak savunma, ortak savunma gücünü artırma bakımından yapılacak işlerden söz ediliyor. E, peki, İkili Anlaşmalardan birinin içeriğine göre -görmedik, ama uygulamada öyle- Amerikan personeline gelen mallar gümrük vergisinden bağışık. Bu malların gümrük vergisinden bağışık olması Türkiye'nin ve Amerika'nın ortak düşmanına karşı ortak savunma gücünü artıran bir husus mudur? Veya Amerikalılara TRT

Yasasına aykırı olarak verilmiş radyo ve televizyon yayını yapma hakkı, buradaki personelini eğlendirmek için yaptığı bu yayınlar, NATO anlaşmasının 3. maddesinde sözü geçtiği şekilde, ortak savunma gücünü artıran bir ayrıcalık mıdır? Yargı konusu, suç işleyen Amerikalıların yargısına ilişkin bu sorun yine bu 3. maddenin kapsamına sokulabilir mi? Bundan dolayı, görülüyor ki, gerek ikili anlaşmaların bir kısmının 1950'den önce yapılmış olması ve gerekse bunların içeriği ve bu içeriğin 3. maddeyle karşılaştırılması, bu İkili Anlaşmaların iddia edildiği gibi, NATO anlaşmasına dayandırılarak yapılmış uygulama anlaşmaları olmadığını gösteriyor.

Şimdi bu anlaşmaların kısaca Devletler Hukuku bakımından niteliği üzerinde durmak isterim. *(Oturumu yöneten Başkanvekili Nurettin Ok, gensorunun gündeme alınıp alınmaması konusuyla, gündeme alındıktan sonra yapılacak konuşmalar arasında fark olduğunu, ayrıntılı konuların ancak ikinci aşamada dile getirilebileceğini öne sürerek uyarıyor)* Efendim, bu farkın ben de bilincindeyim. Gündeme alınmasından yana olduğumuzu belirttim. Niçin gündeme alınması gerektiğini belirtiyorum. Tamamen konu içindeyim. Çünkü gündeme alınıp alınmaması hususundaki konular Kıbrıs sorunu, İkili Anlaşmalar, Amerikan üsleridir. Burada şimdiye kadar konuştuklarım içinde Kıbrıs, İkili Anlaşmalar ve üslerle ilgili olmayan tek bir cümle söylemedim. Tamamen konunuzun içindeyim. Elbette ki, gündeme alınmasını haklı göstermek için ne gibi sorunlar ortadadır, onları belirtmem gerekir. Gündeme alındığı zaman soracağımız şeyler başkadır. Gensoru açıldığı takdirde, söz konusu bu anlaşmaların böyle objektif analizinden çok, Hükümetin sorumluluğunu belirlemek olacaktır. Sorular soracağız ve yanıtlarını da isteyeceğiz o zaman. Nitekim eğer gündeme alınırsa ne gibi sorular soracağımızı da biraz sonra okuyacağım. Bu bakımdan tamamen konu içerisindeyim; bu bir; ikincisi, bütün itirazlara karşın Sayın Bölükbaşı dün iki buçuk saat konuşmuştur. Aynı konuda bir grubun sözcüsü iki buçuk saat konuşur, diğeri de yirmi dakika sonra ihtarla sözünün kesileceği tehdidiyle karşılaşırsa bu elbette ki ne usule uygundur, ne de hakkaniyete... *(Başkan: "Öyle bir tehditte bulunulmadı")* Bu, o demektir, efendim.

Bundan yedi sekiz yıl önce bir İstanbul gazetesinin sorularına yanıt veren Sayın İnönü "İkili Anlaşmalar diğer devletlerarasındaki anlaşmalar gibidir. Değişen koşullara göre değişir" şeklinde yorumda bulunmuştu. Biraz önce konuşan Sayın CHP sözcüsü de [Nihat Erim] aynı görüşü, başka bir şekilde ifade ettiler: "Bu İkili Anlaşmalar devletler hukukuna uygun mudur, değil midir, bunları bilmiyoruz' dediler. Bizce hiç de bu soru böyle belirsiz değil. İkili anlaşmaların devletler hukukuna aykırı olduğu gayet açık ve seçik ortadadır. Birincisi, devletler hukukuna göre, iki taraf arasında yapılan bir anlaşmada o anlaşma hükümleri taraflardan birinin iç hukukuna dayandırılamaz, iç hukukuna atıfta bulunulamaz. Oysa İkili Anlaşmalarda, hiç değilse metinlerini bildiğimiz, örneğin 1947 anlaşmasının metni, 1959 anlaşmasının metni elimizde var, her iki metinde gayet açık ve seçik olarak Amerikan iç hukukuna atıf vardır. Örneğin 1947 anlaşmasının, Askeri Yardım Anlaşmasının birinci maddesinde "Amerika Cumhurbaşkanı, Kongre Yasasına ve bunun değişiklik ve ek yasalarına göre yardım yapacaktır" deniyor. Yardım Amerikan yasasına ve hatta, o zaman var olan yasalara değil, ondan sonra da yapılacak değişikliklere göre yapılacaktır deniyor. Amerika'ya, yardımı tek taraflı kesmek yetkisi tanınıyor.

Demek ki, karşılıklı bir anlaşma, karşılıklı bir yükümlülük durumu yok. Tek taraflı kesilebiliyor. Ondan sonra ünlü 4. maddesi var ki, Johnson, mektubunda buna dayanarak bizim onlardan aldığımız silahları bizim Kıbrıs'ta kullanmamıza engel olmuştur ve o madde de açık seçik gösteriyor ki, Türkiye'nin egemenlik haklarına açıkça aykırı bir hükümdür. Bu bakımdan devletler hukuku bakımından geçerli sayılacak anlaşma değildir.

1959 anlaşmasıysa büsbütün korkunçtur. Orada da yine Amerikan iç hukukuna atıf vardır. Amerikan Kongresince kabul edilmiş olan, adına Eisenhower doktrini denilen doktrine atıf vardır ve buna dayanılarak Türkiye'de, Türk Hükümeti istediği takdirde, Türkiye'nin iç işlerine Amerika'nın silahlı müdahalede bulunması hakkı tanınmıştır ki, bu da devletler hukuku bakımından uygun bir anlaşma olarak kabul edilemez. Bu bakımdan, bu anlaşmaların devletler hukukuna uygun olmadığı çok açık olarak ortadadır. Devletler hukuku bakımından önemli olan diğer bir nokta da, anlaşma yapan taraflar, karşılıklı birbirlerinin egemenlik ve bağımsızlık haklarına saygılı olurlarsa, eğer egemenlik haklarında bir kısıtlama olacaksa bu, mutlak bir karşılıklılık kuralı üzerinden olur. Oysa NATO personel statüsüne ait anlaşmada bu karşılıklılık kuralı yoktur. Gerçi öyle formüle edilmiştir ki, kâğıt üzerinde kuramsal olarak vardır gibi görünür. Çünkü Türkiye, Amerika diye söz edilmez de, gönderen devlet, kabul eden devlet denir ve gönderen devlete birtakım haklar, ayrıcalıklar tanınır. Her iki taraf da gönderen durumuna geldiği takdirde aynı haklara, ayrıcalıklara sahip olacağına göre, kuramsal olarak, bir karşılıklılık varmış gibi görünür. Oysa, hep biliyoruz ki, NATO ittifakı Sovyet Rusya'ya karşı bir ittifak olduğu için, Amerika'nın bizde üsler kurması söz konusu olmuş ve kurulmuştur. Ama ne Türkiye'nin, hatta ne de Batı Avrupa devletlerinin Amerika'da üs kurması söz konusu olmamıştır. Bu bakımdan, Türkiye hiçbir zaman gönderen devlet durumuna gelmemiştir ve gelememiştir. Gönderen devlet durumuna gelmeyip daima kabul eden devlet durumunda olunca da karşılıklılık kuralı uygulamada bozulmuştur ve sonuç olarak Amerikalılara gümrük bağışıklığından, radyo-televizyon yayınları yapma hakkından, suçluluğu saptamada tanınan Türk yasalarına aykırı ayrıcalıklardan, üslerin Amerikan kumandanlığında olmasına kadar ulusal bağımsızlığımız ve egemenliğimizle asla bağdaşmayan, aksine çok zararlı olan ödünler verilmiştir. Bu iki noktadan, İkili Anlaşmaların devletler hukukuna uygun olmadığı kesinlikle ve açıklıkla ortadadır.

Sayın Çağlayangil diyor ki: "Suç işleyen bir askeri personelin o suçu işlerken görevde olup olmadığını belirleyecek makam, gerçekten de o personelin bağlı olduğu komutanlıktır. Bu bakımdan bir Amerikalı suç işlediği zaman, o Amerikalının suç sırasında görevli olup olmadığını Amerikan makamlarının saptaması normaldir. Ve NATO ülkeleri de bunu böyle anlıyor." Yalnız, diyor Sayın Dışişleri Bakanı, "Amerikan makamlarının suç işleyenin o sırada görevli olup olmadığı hakkında verdiği karara, suçun işlendiği ülke makamları", yani bizim olayımızda Türkiye'nin yetkili makamları, "İtiraz etmek ve gerektiğinde Amerikan makamının verdiği kararı kabul etmemek hakkına sahip olmalıdır ve biz bu yargı konusunu bu şekilde değiştireceğiz" diyor ve daha önemli bir şey söylüyor, "Ve fiilen uygulama bugün böyledir. Hukuken değişmemiş ama fiilen değişmiştir" diyor. Biz kendilerinden rica

edeceğiz, uygulamada bize böyle olaylar gösterebilirler mi? Şimdiye kadar gazetelere yansıyan bütün olaylarda, suç işleyen Amerikalıya, Amerikan makamları görev başındadır diye belge vermişlerdir ve bizim savcılar da suçlu Amerikalıyı tahliye etmişlerdir. Biz böyle biliyoruz. Şimdi bunun aksi uygulamada varsa, lütfen söylesinler. Hangi olayda bir Amerikalı suç işledi de Amerikan makamları, o sırada görevlidir dediler de, bizim mahkemeler veya savcı, Amerikan makamlarının bu kararını kabul etmedi, reddetti ve Amerikalıyı tevkif ederek Türk yasalarına göre yargıladı? Bu örnekleri öğrenmeyi çok isteriz.

Şimdi geliyorum üsler konusuna: Bir defa Sayın Dışişleri Bakanı bu üslerden ortak savunma tesisleri olarak söz ediyor ve diyor ki "Bu tesislerin sırf Amerika Birleşik Devletleri'nin savunmasına ve çıkarlarına hizmet ettiği, bu tesislere, hangi kademede olursa olsun hiçbir resmi Türk yetkilisinin girmesine izin verilmediği gerek basında, gerek Meclislerimizde birçok defalar iddia ve ifade edilmiş ve Hükümetimiz bu konuda ağır eleştirilere hedef olmuştu. Bu konu, ilgili makamlarımıza mensup yetkililer tarafından, NATO Anlaşması çerçevesinde imzalanmış anlaşmalara göre kurulmuş bulunan bu tesislere gidilmek suretiyle yerinde incelenmiştir. Yapılan bu inceleme gezilerinde anlaşmalarla onaylanan hak ve görevlerimizin fiili duruma uyduğu memnuniyetle görülmüştür."

Burada üç nokta var. Birisi, en hafifinden başlayayım, heyet gitmiş ve Türk yetkililerinin üslere girebildiğini saptamış. Şimdi, Sayın Dışişleri Bakanının bu açıklaması bile gösteriyor ki, bir heyet gidip durumu saptayıncaya kadar, Türk Hükümeti yetkilileri bu üslere girer mi, girmez mi diye haberleri yok veya girmeye teşebbüs edilmemiş ve şimdi bu itirazlar ve eleştiriler oldu diye ancak, yetkililerden bir heyet oluşturularak üslere gidilmiş, aaa! giriliyormuş demek. Böyle mi olmalı bir egemen, bağımsız devletin ve onun Hükümetinin tutumu? Bu üsler kurulduğu andan itibaren, her gerek görüldüğü anda, Türk yetkilileri bu üslere girebiliyor olmalı idi ve girip girmediklerini, itirazlardan sonra özel bir heyet göndererek saptamak gereği ortaya çıkmamalıydı. Bu itirazlar karşısında Sayın Dışişleri Bakanı göğsünü gere gere "Ne demek efendim, her zaman giriyorlar, çıkıyorlar, işte falanca zamanda filanca, falanca zamanda filanca devamlı surette girmişlerdir, her istediğimiz zaman da giriyoruz" diyebilmeliydiler. O durumda olmadıkları için özel bir heyet gönderip durumu saptamışlardır. Bu şekilde bir yalanlama aslında iddianın doğrulanmasından başka bir şey değildir.

Konunun ikinci, can noktası, Türk yetkililerinin böyle izin alarak ara sıra incelemek için üslere girip girmemesi değildir. Parti olarak, en yüksek Türk yetkilileri dahi üslere giremiyor iddiasını, bu üslerin ne derece bizim kontrolümüzün dışında olduğunu gösterme amacıyla en aşırı bir örnek olarak ileriye sürdük. Yani bu derece bizim kontrolümüzün dışındadır demek istedik. Fakat tutalım ki, her gerektiği veya istendiği zaman, Genelkurmay Başkanlığından izin alınarak Türk yetkilileri üslere girebiliyor. Bu, sorunu çözümlemez ki, esas bu değil ki. Üslerin ortak savunma tesisleri olduğunu iddia edebilmek için bu üslerin ortak komutanlık altında olması gerekir. Bu üsler Amerikan komutanlığına mı bağlı, yoksa Türk ve Amerikan Karma Komutanlığına mı bağlıdır? Bu üslerin ortak savunma tesisleri olabilmesi için orada devamlı olarak Amerikan personeliyle beraber Türk personeli bulunmalı ve

üslerin operasyonu, idaresi ortaklaşa yapılmalıdır. Gerçi biliyoruz, denecektir ki, üslerde Türk personeli var. Ama Türk personeli ne için var? Zaten NATO Anlaşması diyor ki, üslerin güvenliğini sağlamak, o üslerin bulunduğu ülkeye aittir. Bu bakımdan o zaten var. Üslerin güvenliğini sağlamak için Türk askerlerinin bulunması, o üslerin idaresinin, operasyonunun Türk personeliyle Amerikan personelinin ortaklaşa idaresinde olduğu anlamına gelmez, bu farklı. Bu bakımdan bu üsler Amerikan kumandasında olduğu sürece, oradaki Amerikan kumandanları da Pentagona bağlı olduğu sürece, bunların operasyonu Amerikalıların elinde bulunduğu sürece, kararlar ortak alınmadığı sürece, hele atom silahlarının tetiği Türk makamlarının elinde olmadığı sürece bu tesislerden ortaklaşa savunma tesisleri olarak söz edilemez. Sorunu yalnızca böyle yetkililerin girip çıkmaları şekline koyup, biz bir heyet gönderdik, girebildi, demek ki bu ortak savunma tesisleridir demek, sorunu çok hafife almak ya da bilmiyorum ne gibi bir düşüncedir.

Biz o yanıt verilmeyen sözlü soru önergemizde, birtakım sorular sormuştuk. Eğer gensorunun gündeme alınması kabul edilirse, bu soruların yanıtlarını Sayın Hükümetten rica edeceğiz. Bu İkili Anlaşmaların, anlaşma terimini, devletler hukuku taraflarını, tarafları bağlayıcı nitelikte her türlü belge karşılığında kullanıyoruz. Bu anlaşmaların hepsi Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş midir? Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmemiş olanlar varsa, bunlar hangileridir? Hepsi yürürlükte midir? Değil ise hangileri yürürlüktedir? TBMM'nin onayından geçmemiş İkili Anlaşmalar varsa, bunlar arasında bakanlıklarca imzalanmış, örneğin Milli Savunma Bakanlığımız, Maliye Bakanlığımız, İçişleri Bakanlığımız tarafından imzalanmış olanlar var mıdır? Varsa bunlar hangileridir? Hangi bakanlıkta, hangi tarihte imzalanmıştır? Süreleri nedir? Bunlar hangi yasanın verdiği yetkiye dayanılarak imzalanmıştır? Amerika Birleşik Devletleri'ne İkili Anlaşmalardan herhangi birinin hükümlerini genişleten veya yeni olanaklar sağlayan sözlü izinler verilmiş midir? Verilmiş ise bunlar nelerdir? Hangi tarihlerde ve kimler tarafından tanınmıştır? Bu fiili durumlardan hangileri devam etmektedir? Türkiye'de Amerika Birleşik Devletleri'ne radyo ile yayın yapma izni verilmiş midir? Verilmiş ise bu izin hangi anlaşmayla, hangi tarihte ve hangi makam tarafından verilmiştir? Verilmemiş ise, Amerikalılar tarafından fiilen radyo yayını yapılmakta mıdır? İkili Anlaşmalarla Amerika Birleşik Devletleri'ne Türkiye topraklarında askeri üsler ve tesisler kurmak ve kullanmak hakkı tanınmış mıdır? Tanınmış ise, bu hakları içeriği ve kapsamı nedir? Amerika'ya Türkiye'de askeri üsler ve tesisler kurmak ve kullanmak hakkını veren İkili Anlaşma hangi tarihlerde imzalanmışta? Bunlar kaç tanedir, süreleri ne kadardır? Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş midir? Bu üslerdeki Amerikan komutanlığı Pentagona mı, yani Amerikan Genelkurmayına mı, bizim Genelkurmay Başkanlığımıza mı bağlıdır? Bu üsler Türkiye ile Amerika tarafından ortaklaşa kullanılıyorsa bu ortak kumandanlığın adı nedir? Teşkilatı hangi yasayla kurulmuştur? Türk ve Amerikan komutanları arasında yetkiler nasıl bölüşülmüştür? Son kararı verme yetkisi Türk komutanlığına mı, Amerikan komutanlığına mı aittir? Bu üslerin dış emniyetini sağlamakla görevli olanlardan başka, üslerin içinde Türk komutan, subay, astsubay ve erleri var mıdır? Varsa, üslerdeki istisnasız bütün silahların ve araçların korunmasında, bakımında, eğitim, haber alma veya savaş

amacıyla kullanılmasında Türk komutan, subay, astsubay ve erleri Amerikalılarla fiilen eşit durumda mıdırlar? Üslerdeki istisnasız bütün silah, araç ve tesisleri Türkler de fiilen kullanma yetkisine sahip midirler? Bu yetki ve olanaklardan yoksun bulunuyorsak, Türk Hükümeti bu üsleri denetlemek ve bu üslerde meydana gelen olayları devamlı şekilde ve doğru olarak öğrenip bilgi alma olanaklarına hukuken, fiilen sahip midir? Özellikle bu üslerdeki silah, araç ve tesislerin bilgimiz ve onayımız dışında Amerikalılarca kullanılmasından doğabilecek ağır sonuçları, hele bir savaş nedeni olabilecek fiil ve hareketleri, önceden öğrenmek ve önlemek olanakları Hükümetimiz için var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Bu olanaklar ne gibi fiili ve yasal güvencelere bağlanmıştır? Amerika Savunma Bakanlığı yetkililerinden biri tarafından açıklandığı gibi, Türkiye'de atom başlıklı füze bombalar var mıdır? Bunların Amerikalıların koruması altında bulunduğu ve ancak Amerika Cumhurbaşkanlığı emriyle kullanılabileceği doğru mudur?

Birkaç gün önce gazetelerde kim olduğu belli olmayan, yalnız bir sözcü diye söz edilen biri bir açıklama yaptı. Ve atom silahlarının kullanılmasında bizim de karar sahibi olduğumuzu söyledi. Bu habere inanmak güçtür. Bunu değil bize, dünyanın hiçbir yerinde Amerika atom silahlarını kullanma kararını bir başka devlete bırakamaz. Zaten Amerika ile Fransa arasındaki uyuşmazlık noktalarından biri de budur. Kaldı ki, son geçen Mayıs ayında bu nükleer silahların planlama toplantısına katılmış olan Milli Savunma Bakanınız Sayın Topaloğlu, yurda dönüşünde verdiği demeçte, "Nükleer silahların kullanılmasında son karar Amerika'dadır" diye de düzeltti. *(Başkan: "Bu söylediklerinizi tutanaklarda var mı?")* Konuşulmadı ki, efendim, biz geri almak zorunda kaldık, aylardır bekledikten sonra.

İkili anlaşmalarla kurulmuş askeri tesis ve üslerin toplam olarak yüzölçümü ne kadardır? İşgal ettikleri topraklar için Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye kira veya tazminat şeklinde bir para ödemekte midir? Ödemekte ise bunun yıllık tutarı nedir? Türkiye'de bulunan Amerikan görevlilerinin aile ve yakınlarının ihtiyaçları için yurdumuza ithal edilen mallara tanınan gümrük bağışıklığı 1947 yılından bu yana Hazineye yaklaşık olarak ne kadar vergi kaybına neden olmuştur? 1947'den bu yana yurdumuzda suç işlemiş, fakat Türk mahkemelerince yargılanamamış olan Amerikalıların sayısı nedir? Amerikan mahkemeleri bunlardan kaçını cezalandırmıştır ve ne gibi cezalar verilmiştir? Bu suçların Türk yasalarına göre cezaları nelerdir? Suçtan zarar görmüş olan vatandaşlarımıza veya ailelerine Amerikan makamlarınca herhangi bir tazminat ödenmiş midir? Ödenmiş ise tazminat bedelleri, benzer hallerde Amerikalılara ödenen tazminat bedellerine eşit midir? TUSLOG'un[1] yetki ve görevleri nelerdir? TUSLOG hangi Genelkurmay Başkanlığının emrindedir? Başında bulunan komutan Amerikalı mıdır, Türk müdür, hangi tarihte kurulmuştur? TUSLOG işveren sıfatıyla Türk işçisi çalıştırmış mıdır? Çalıştırmışsa Türk işçisinin yasal haklarına saygı göstermiş midir? Yetkili sendikalarla toplu sözleşmeler imzalamış mıdır? İmzalamışsa toplu sözleşme hükümlerine uymuş mudur? Türk işçileri veya sendikaları tarafından TUSLOG aleyhine dava açılmış mıdır? Açılmışsa TUSLOG Türk mahkemesinin yargı hakkını kabul etmiş midir? Türk mahkemelerince verilmiş ilamların icrasına karşı koymuş mudur? Tampeyn[2] ne amaçla kurulmuştur, gerçek kimliği nedir? Bu kuruluşun yasalarımız karşısında durumu nedir?

Hükümetimiz, Amerika Birleşik Devletleri'yle imzalanmış bütün İkili Anlaşmaların ulusal bağımsızlık ve egemenlik haklarımızla tamamen bağdaştığına inanmakta mıdır? Değilse, bunlar arasında ulusal bağımsızlığımız ve egemenliğimizle bağdaşmayanlar hakkında ne düşünmektedir? Bu gibi anlaşmaların yürürlükten kaldırılması için Hükümet ne gibi girişimlerde bulunmuştur?

Son olarak bir soru daha var. O da üslerden ayrı olarak var olan radar şebekeleri hakkındadır. Bu radar şebekelerinin işleyişi hakkında resmi bir bilgimiz yoktur. Bizim öğrendiğimize göre radar şebekeleri, aldıkları bilgileri doğrudan doğruya Amerika'da Pentagon'a, yani Amerikan Genelkurmayına bildiriyor. Amerikan Genelkurmayı bu haberleri süzgeçten geçiriyor, kendince gerekli gördüklerini NATO teşkilatına bildiriyor ve biz de NATO kanalıyla bundan bilgi sahibi oluyormuşuz. Özet olarak, bugünkü durumuyla bu Amerikan üsleri için hiçbir şekilde ve anlamda ortak savunma tesisidir denilemez. Bu üsler ve İkili Anlaşmalar NATO Anlaşması dahilinde ve ona dayanarak yapılmış denemez. Üslerin ortak savunma tesisleri olabilmesi için bunların Türk ve Amerikan ortak komutanlığına bağlı olması ve üslerin kullanılmasında ve idaresinde Türklerin de eşit haklarla aynı derecede katılmaları ve Türkiye'nin haberi olmadan, onayı olmadan bu üslerden hiçbir uçağın havalanmaması, diğer bir Ortadoğu devletine karşı hiçbir harekete geçilmemesi gerekir. Bunlar olmadıkça, bu üsler tamamen Amerikan çıkarlarına hizmet eden Amerikan üsleridir. Ortak savunma tesisi değildir.

Yine NATO'nun kendi hükümlerine ve maddelerine baktığımız zaman böyle bir entegre komutanlık kurulacağına dair bir ize, bir belirtiye rastlamıyoruz. Entegre komutanlık durumu, bir hüküm olarak, anlaşmanın kendisine konmuş değildir. Uygulamada Amerika tarafından yaratılmış olan bir durumdur. Entegre komutanlık, yani bütünleşmiş bir komutanlık, aslında gerçek anlamda entegre değildir, Amerikanın emrine bağlı bir komutanlıktır. En üst paye Amerika, İngiltere ve Fransa'ya tanınmıştır. İngiltere ve Fransa dahi Amerika karşısında eşit durumda olmadığı içindir ki, Fransa NATO'nun ittifakından değil, fakat NATO organizasyonundan çekilmektedir. Hani Fransa NATO'dan çekiliyor diyoruz. Oysa Fransa'nın asıl karşı çıktığı nokta NATO anlaşması değil, NATO anlaşmasının uygulama şeklinedir. NATO'nun entegre komutanlığı NATO'ya dayandırılarak yapıldı denilen İkili Anlaşmalar ve Amerikan üslerdir. Atom silahlarının tekeli Amerika'da olduğu sürece, onun tetiğinde Amerikanların parmağı bulundukça, Amerikan Cumhurbaşkanının yetkisi kapsamında oldukça, nükleer silahları kullanma hakkı entegre komutanlık, Amerika'nın emrinde olan bir komutanlık olmaktan ileri gitmez. Kaldı ki, birkaç defa bu Mecliste de açıklandığı gibi, biz Silahlı Kuvvetlerimizin hemen hepsini, hepsi denecek kadar hepsine yakın bir kısmını NATO Kumandanlığı emrine vermişiz. Bu bizim ulusal çıkarlarımız bakımından, ulusal bağımsızlığımız bakımından aykırı bir durum, zararlı bir durum olduğu gibi, -ki zararlı olduğu 1964 Kıbrıs krizinde açık seçik ortaya çıkmıştır, Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmak isteği karşısında askeri serbestimizin kısıtlanmış olduğunu görmüştük- aynı zamanda bu durum Anayasanın 110. maddesine açık olarak aykırıdır. Anayasanın 110. maddesi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını Türk Genelkurmay Başkanlığına veriyor. Bu bakımdan, değil silahlı kuvvetlerimizin bütününe yakın bir kısmının, hatta kü-

çük bir kısmının dahi NATO veya Türk Genelkurmayından başka bir komutanlığın emrine bağlanması Anayasanın açık seçik ihlali durumunu gösteriyor.

Bizim NATO'ya girişimizin ve NATO'da kalmamızın başta gelen ve tek nedeni olarak, Rusların bize karşı besledikleri saldırgan emeller ve bu NATO ittifakının bizi olası Rus saldırısına karşı koruyacağı iddiasıdır. Şimdi bu konunun üzerinde de durmak gerekiyor. NATO acaba, gerçekten bir Rus saldırısı karşısında bizi otomatikman bu saldırıya karşı koruyacak bir ittifak mekanizması mıdır? NATO, Türkiye'nin her ne şekilde olursa olsun, Sovyetler'den, Doğudan gelecek bir saldırıya karşı korunması için yapılmış bir ittifak mıdır, yoksa başka bir şey için yapılmış bir ittifak mıdır?

NATO ittifakı, Amerika'nın bir üçüncü dünya savaşını göz önünde bulundurarak, meydana getirdiği bir dünya stratejisinin parçasıdır. Amerika bu dünya stratejisi balonundan, Türkiye'nin savunmasını gerekli gördüğü takdirde, NATO mekanizmasını işletir ve Türkiye'yi korur. Kendi stratejisi bakımından Türkiye'yi korumayı gerekli görmezse, korumaz. Bir defa genel olarak biliyoruz ki, askeri stratejide daha sonra hamle yapmak, daha iyi bir pozisyona girmek için ilk hamlede bazı pozisyondan geri çekilme diye bir taktik vardır. Bu bakımdan, Sovyetler'le savaş halinde pekâlâ mümkündür ki, daha sonra elverişli bir pozisyona girmek amacıyla veya Türkiye'nin ilk saldırı halinde savunulamayacak bir durumda olduğu hükmüne varılarak, Türkiye'yi bu ilk aşamada Amerika savunmaz, çekilir buradan ve daha sonra kurtarma durumuna geçer.

Nitekim yapılan NATO manevralarına dikkat ederseniz bunlar, genellikle denizden Türkiye'ye çıkarma ya da havadan indirme hareketleridir ve birkaç defa da NATO'nun Amerikan ve İngiliz yetkilileri bir atom savaşında Türkiye'nin büyük merkezlerinin nükleer silahlara ilk hedef olacağını, özellikle Kuzey Türkiye'nin radyoaktif bir saha haline geleceğini açıkladılar. Demek ki, NATO bu stratejide olduğu için Türkiye'yi Rusya ile savaş halinde ilk andan itibaren koruma mekanizması değildir. Oysa biz Türkler için Amerika'nın stratejik hesapları vız gelmelidir. O, daha sonra, bilmem şu pozisyon olacak, sonradan kurtarırım, falan diye Türkiye'yi feda etmeye kalkarsa, biz buna nasıl razı olabiliriz? Çünkü ne olacaksa o ilk anlarda olacaktır. O ilk anlarda bizim büyük merkezlerimiz yerle bir olacaktır. O ilk anlarda Türkiye bir radyoaktif bölge haline gelecektir. Milyonlarca insanımız o ilk anlarda ölecektir. Biz bir ulusal Hükümet olarak Türkiye'yi ancak her taraftan genel saldırıya karşı, ilk saldırı anından itibaren, bütün gücümüzle savunmak zorundayız. Stratejik çekilmeler, sonradan kurtarmalar bu ülkenin savunması bakımından göze alınabilecek hesaplar değildir. Amerika böyle hesaplayabilir ve o kendi çıkarları bakımından haklıdır. Ama biz Türkler böyle bir stratejiye nasıl razı olabiliriz?

Kaldı ki, kuramsal stratejik inceleme bakımından öne sürdüğüm bu durum Kıbrıs krizinde somut olarak önümüze çıkmıştır. Johnson mektubunda açık olarak şunu söylemiştir: Siz Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunursanız ve Sovyetler size karşı çıkarsa, NATO üyesi ülkeler Türkiye'ye yardım edip etmeme konusunu düşüneceklerdir. Daha bir atom savaşı falan olmadan, Kıbrıs sorununda açıkça söylüyor: Sovyetler size saldırırsa biz düşünürüz. NATO ülkelerinin düşünmesi demek, Amerika'nın düşünmesi demektir ve bunu bir tehdit olarak kullanıyor. Bu bakım-

dan NATO bizi otomatik olarak korurmuş. Bu ilk görüşte sanıldığı gibi geçerli bir iddia değildir.

Jeopolitik durum deniyor. Jeopolitik durum, madem ki yanımızdaki komşu devlet gerek ekonomik, gerekse askeri bakımdan bizimle kıyas edilmeyecek kadar kuvvetli bir devlettir, ona karşı Amerika'ya sığınıp, onun tahrik edici üslerinin ülkemizde kurulmasına izin vereceğimiz yerde, Atatürk devrinde olduğu gibi, hiçbir askeri ittifaka girmeyerek, iyi komşuluk ilişkileri geliştirmek gerekir. Sovyetler'e karşı bağımsızlığımızı koruyacağız derken, bu bağımsızlığımızı Amerika'ya karşı yitirmişiz. Bir ülkenin bağımsızlığı bütün devletlere karşı korunur. Birisine karşı korunurken diğerine taviz verilmez. Ondan sonra da savunma için yapıyoruz demişiz. Savunma için de öyle üsler vermişiz ve öyle ayrıcalıklar tanımışız ki, bu defa o üsler, o ikili anlaşmalar Sovyet Rusya'nın kendi üzerimize düşmanlığını çekecek hale gelmiş. Burada kaç defa belirtildi, bu iki uçak konusu, Lübnan'a buradan yapılan yardımlar, 1965'in Aralık ayında Samsun'da düşen Amerikan uçağı sorunu, bütün bunlar bir anlaşmazlık başlangıcı olur ve bu anlaşmazlık büyüyerek daha geniş bir anlaşmazlık yolunu açardı ve biz kendimizi koruyacağız derken, bu üsler ve ayrıcalıklar yüzünden, hiç istemediğimiz halde ve irademiz dışında bir savaşa sürüklenmiş olurduk.

Kaldı ki, bu NATO stratejisi içinde olmamız, bizi bir başka bakımdan da tehlikeye düşürüyor. Türkiye'nin dışında bir başka bölgede bir anlaşmazlık ve bu anlaşmazlıktan dolayı bir üçüncü dünya savaşı çıksa, örneğin Vietnam'dan dolayı çıksa, biz böyle bir ittifak içinde olmazsak, Vietnam dolayısıyla Sovyetler Birliği'yle Amerika arasında çıkacak bir savaşın dışında kalabiliriz. İkinci Dünya Savaşında olduğu gibi, üçüncü dünya savaşında da kalabiliriz. Oysa bu ittifak ve stratejinin içinde olunca, isterse üçüncü dünya savaşı, diyelim ki, Türkiye ile hiç ilgisi olmayan Vietnam dolayısıyla çıkmış olsun, ne olacak? Amerika diyecek midir "Benim Rusya ile savaşım Vietnam'dan dolayıdır. Onun için Türkiye'deki üsleri Rus şehirlerini bombalamak için kullanmayacağım." Yok efendim, bu dünya savaşıdır. Elbette ki Vietnam dolayısıyla de bir dünya savaşı çıkarsa, Rusya'yı bir an önce alt etmek için Türkiye'deki füze üslerini harekete geçirecek ve Sovyetler'e oradan saldıracaktır. Ve bunun karşısında da Ruslar, asıl anlaşmazlık ve savaş bölgesi Vietnam olduğu halde, bizi hedef tutacaklar ve onlar da nükleer füzelerini bize göndereceklerdir. Ya da dünya çapında üçüncü bir dünya savaşı çıkacak, Vietnam dolayısıyla Türkiye'nin hiç de ilgisi olmadığı halde, Sovyetler "Türkiye'deki füzelerle Amerika bize saldırmadan biz onlardan önce harekete geçerek onların üslerini vuralım" diyecekler ve Türkiye'ye nükleer silahlarını gönderecekler. Görülüyor ki, bu strateji bizi bir de böyle bir tehlikeyle karşı karşıya getiriyor. Türkiye ile hiç ilgisi olmayan bir anlaşmazlık yüzünden, dünyanın bir başka bölgesindeki anlaşmazlık yüzünden Amerika ile Sovyetler arasında çıkacak bir nükleer savaşta biz bu ittifakın içinde olduğumuz için, hiçbir çıkarımız olmadığı halde içine gireceğiz, şehirlerimiz ve ülkemiz radyoaktif hale gelecek, milyonlarca insanımız ölecek.

Askeri blokların artık devri geçmekte olduğu, değil yalnızca Batı Avrupa çevrelerinde, Amerikanın kendisinde bile ileriye sürülmektedir. NATO ve VARŞOVA Paktları zamanındaki koşullar gibi değil, koşullar. Ve hatta NATO Konseyinin yaz başlarında yaptığı toplantıdan sonra yayınlanan bildiride -ki bundan Sayın Dışişleri

Bakanımız da Meclisimizde söz etmişti- "Doğu ile Batının birbirine yaklaştırılması ve Avrupa'nın ikiye ayrılmasına son verilmesi NATO'nun başlıca hedefidir" anlamına gelen hükümler vardır. Bu hüküm NATO bildirisine belki de bir derecede taktik için konmuştur, De Gaulle'e liderliği kaptırmamak için. Ama bunun altında gerçek payı vardır. Çünkü Amerika'nın ileri gelen çevrelerinde, basınında artık askeri bloklar devri geçmiştir, NATO Sovyetler'e karşı etkin bir silah olmaktan çıkmıştır, şimdi sorun Avrupa'nın ikiye bölünmesini, Almanya'nın ikiye bölünmesini ortadan kaldırmak ve bir Birleşik Avrupa yaratmaktır deniyor. Karşı taraftan da, Varşova Paktı devletleri aralarında da askeri blokların devri geçtiği görüşleri belirtiliyor. Hatta Varşova Paktı devletlerinden, Sovyetler'in kendisinden, karşılıklı olarak bu askeri paktların, yani NATO ve Varşova Paktlarının tasfiyesi önerileri gelmiştir.

Türkiye'nin güvenliği söz konusu olurken iki noktayı biz ulusal çıkarlarımız açısından göz önünde bulundurmak zorundayız. Birincisi: Türkiye'yi, bu vatanın öz evlatları olarak, her nereden gelirse gelsin her saldırıya karşı, saldırının ilk anından itibaren, bütün gücümüzle savunmak zorundayız. Türkiye nükleer bir devlet olmak şöyle dursun, Fransa, İtalya düzeyinde dahi büyük bir devlet değildir. Türkiye ancak yurt savunması savaşları verebilir. Yurt savunması savaşlarıysa böyle nükleer silahlara dayanan, dünya stratejisine göre yapılan savaşlar değildir. Yurt savaşları ulusal stratejiye göre yapılır ve kullanılan savaş teknikleri ve taktikleri de büsbütün ayrıdır. Yurt savaşları ulusal kuvvetlerin, ulusal ordunun halkla sıkı bir dayanışması yoluyla yürütülür. Bu bakımdan biz savunmamızı, hangi taraftan gelirse gelsin, her saldırıya karşı ilk andan itibaren savunmak, ulusal bir stratejiye dayandırmak, Silahlı Kuvvetlerimizle, halkın savunma gücünü koordine ermek, kaynaştırmak suretiyle yapabiliriz.

İkincisi, Türkiye, Sovyetler Birliği tarafından bir saldırıya maruz kalır mı kalmaz mı derken, bunu bugün dünyadaki kuvvetler ilişkileri ve denge bakımından değerlendirmek gerekir. Hep bildiğiniz gibi, Sovyetler Birliği ısrarla barış içinde bir arada yaşamak politikasını güdüyor. Amerika ile anlaşmazlık çıkarmaktan kaçınıyor. O kadar kaçımıyor ki, Vietnam sorununda Amerika'ya karşı olduklarını belirttikleri halde, Hanoi'ye askeri yardımda bulundukları halde, bu savaşa doğrudan doğruya müdahale etmiyorlar. Hatta Vietnam'da Amerika'nın doğrudan doğruya askeri müdahalesi, bombardımanları başladığı zaman, dikkat çekicidir, Sovyet Rusya Süveyş Kanalında aldığı mutlak ve kesin durumu almadı ve yine bombardımanlar dolayısıyla açıklamalarda bulundu, yardımı arardı. Ama örneğin Silahsızlanma Konferansında Sovyet delegesi kalktı ve oradaki Batılı gözlemcilerin hayreti karşısında, "Biz Vietnam savaşında Amerika'ya karşıyız ama Vietnam sorununun başka alanlardaki ilişkilerimizi bozmasına izin vermek niyetinde değiliz" dedi ve silahsızlanma görüşmelerine devam ettiler. Şimdi Vietnam gibi bir konuda dahi Amerikanın karşısında kesin durum alarak doğrudan doğruya müdahale etmekten çekinen Sovyet Rusya durup dururken Türkiye'ye saldırarak başını belaya sokmak ister mi? *(Başkan konu dışına çıktığını söyleyerek uyarıyor.)*

Sözlerimin başında da söylediğim gibi, gerek Kıbrıs konusunda, gerekse İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunda Hükümetin izlediği politika bu çok yaşamsal sorunumuza çözüm getirecek nitelikte değildir. Bunun ağır sorumluluğu

vardır. Bu sorumluluk, bir kere, tarih karşısında bir sorumluluktur. Ulusal egemenliğimizle, bağımsızlığımızla, hatta bir üçüncü dünya savaşı olasılığı karşısında var olup olmamamızla ilgili, bu kadar önemli konularda hata yapmış olmanın tarihi sorumluluğu vardır. Ama sorun, tarihi bir sorumluluk olmaktan da öteyedir. Biz bugünkü dünya koşulları altında bir üçüncü dünya savaşına irademiz dışında ve çıkarlarımıza aykırı olarak girmek tehlikesiyle karşı karşıyayız. Vietnam konusuyla kamuoyumuz ve hatta Hükümetimiz pek ilgileniyor görünmüyor. Fakat bugün bu sorundan dolayı bir dünya savaşı tehlikesi çok acil ve ciddi olarak vardır ve bu tehlike gerçekleşirse, o zaman Vietnam sorunu bizi hiç ilgilendirmediği halde bu İkili Anlaşmalar, Amerikan üsleri, NATO ittifakı dolayısıyla biz kendimizi böyle bir üçüncü dünya savaşında, ilk hedef durumunda göreceğiz.

Bu bakımdan, sorumluluk yalnızca tarihi bir sorumluluk değil, milyonlarca halkımızın çocuğuyla, kadını, ihtiyarıyla can güvenliği sorunu ve bunun sorumluluğudur. Kaldı ki, bu sorumluluk son zamanlarda yeni bir nitelik de kazanmaktadır. Bu anlaşmaların metinlerine bakarsak, daha 1945'te yapılan ilk anlaşmaya bakarsak, bunların nasıl iç işlerimize müdahale, egemenlik haklarımıza müdahale olduğu açık bir şekilde çıkmaktadır. Örneğin 1945 anlaşması askeri malzeme ve bilgi yardımı anlaşmasıdır. Tamamen askeri teknik bir anlaşma. Fakat bakıyorsunuz sonunda birdenbire bir madde. Bu teknik malzeme anlaşmasına ne gibi bir madde girdi sanıyorsunuz? Gümrüklerin indirilmesi, mal değişimi serbestliği, istihdamın serbestliği.

İkinci anlaşma 1946'da yapılmış. Bu da 10 milyon dolarlık bir Kredi Anlaşması. Amerika'nın ihtiyaç fazlası, yani hurda malzemesini satın almak için bize 10 milyon dolar kredi veriliyor. Sonra bu anlaşmada, sırf bir askeri malzemenin alınabilmesi için yapılan Kredi Anlaşmasında hiç bu konuyla ilgili olmayan maddeler karşımıza çıkıyor. Bakıyorsunuz, karşılık fon denilen fon yaratılmasına gidiliyor. Bu para Amerika'nın emrinde olacak ve Amerika bu paraları kendi isteğine göre kültürel ve insani amaçlarla kullanacaktır deniyor. Kimin kültürünü yaymak için kullanacaktır Amerika bunu? Herhalde Türk kültürünü yaymak için değil. Niye bir askeri malzeme kredisine böyle maddeler sokulmuştur? 1947 Anlaşmasını alırsınız öyledir, 1948 Anlaşması öyledir. Uzatmamak için ayrıntıya girmiyorum. Askeri yardım, şu yardım, bu yardım, araya hiç bu konularla ilgisi olmayan ekonomik ve kültürel ayrıcalıklar getiren hükümler konmuştur ve bunların hepsi, 1950'den önce yapılmıştır. Kaldı ki, daha 1947 yılında, gerçi o zaman Türkiye İşçi Partisi yoktu ama, bu anlaşmaların Türkiye'nin egemenliğine, bağımsızlığına halel getireceğini anlayan, gören ve yazan insanlar vardı.

Burada elimde 5 Nisan 1947 tarihli bir gazete var. 1947 Anlaşmasının imzalanmasından üç ay önce yayınlanmış. Yazının başlığı "Her şeyden önce bağımsızlık" yazan da Mehmet Ali Aybar. Daha anlaşmalar yapılmadan çıkan haberler üzerine bu İkili Anlaşmaların bizim bağımsızlığımızı nasıl zedeleyeceği bu yazıda anlatılmıştır. Fakat, diyelim öyle bir iki yazı ile iş anlaşılamadı, devleti idare eden insanlar da 1945'ten bugüne kadar bu İkili Anlaşmaların ne gibi sonuçlar doğuracağını önceden göremediler, böyle bir hataya düştüler. Gerçi, devleti idare etmekle sorumlu olanlar böyle hatalardan arınmış olmalıdırlar. Ve bunlar anlaşılması, doğuracağı sonuçların tahmin edilmesi zor anlaşmalar değildir. Hükümler meydanda. Fakat diye-

lim ki öyle oldu. Ama bu son yıllarda yapılan açıklamalardan sonra İkili Anlaşmaların ulusal bağımsızlığımıza aykırılığı, egemenliğimize aykırılığı üzerinde yazılanlar çizilenler, bu Mecliste partimizin söyledikleri, bildiriler ve radyo konuşmalarında söylenenlerden sonra hâlâ bu yanlış yolda ısrar edilirse, hâlâ durumun düzeltilmesine gidilmezse, o zaman sorumluluk, bir hata sorumluluğu olmaktan çıkar (*AP sıralarından: "Son olarak yapılan anlaşma var mı?"*) Anlaşmaların devamı yeterli. Bu anlaşmalar ortadan kaldırılmalıdır. Sorun yalnızca boşluğun doldurulması değildir. Uzun uzun inceledik, bağımsızlık ve egemenlik halklarımızla asla uzlaşmayan anlaşmalardır. Bir de bizi fiilen bir atom savaşı tehlikesiyle karşı karşıya getiren anlaşmalardır. Bu kadar açıklamalar, uyarılar yapıldıktan sonra hâlâ bu yanlış politikaya devam edilirse, o zaman artık sorumluluk bir hata sorumluluğu olmaktan çıkar, ulusal çıkarlarımıza, bağımsızlığımıza bir ihanet suçu halini alır. Konu çok vahimdir. Bundan dolayı mutlaka Hükümete sorumluluğunu hatırlatmak, sorunun ağırlığını anlatmak ve bu yanlış yoldan dönerek, Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında izlediği gerçekten bağımsız, askeri ittifaklara girmeyen, Türkiye'nin çevresinde bir güvenlik kuşağı yaratan, Türkiye'nin savunmasını kendi endüstri ve ulusal stratejisine dayandıran politikaya dönmesi için Meclis olarak elimizden gelen etkiyi göstermeliyiz. Bunun için de gensoru gündeme alınmalıdır.

(1) The United States Logistics Group (Birleşik Devletler Lojistik Grubu), Amerikalıların Türkiye'deki askerî faaliyetlerini bir merkezden yürütmek üzere 15 Mayıs 1955'te kurulan askeri birim. Yalnız askerî grupları değil, bunların sivil bağlantılarını da kapsıyordu.

(2) Tempeyn: Türkiye'deki Amerikalıların askerî malzeme dışındaki ihtiyaçlarını karşılayan şirket.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 271-291

Protesto

25 Ocak 1967

Bu birleşime tarafsızlıktan yoksun, usulleri çiğneyen, partime hakaret eden bir başkan başkanlık ettiği sürece konuşmayacağım. Başkan Ahmet Bilgin'in usulleri çiğneyen, taraf tutan, şahsıma karşı kin güden davranışı ilk değildir. Bu hareketini protesto ederek toplantıyı terk ediyorum ve bize yaptığı hakaretleri kendisine iade ediyorum.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 320

Hükümet Hakkında Gensoru

9 Şubat 1967

Benden önce konuşan parti sözcüleri, önümüzde bütçe görüşmeleri olması dolayısıyla gensorunun gereksiz ve zamansız olduğunu belirttiler. Oysa, bu sorunda üzerinde durulması gereken asıl konu; gensoru açılmasını gerekli kılan Anayasamız ile bağdaşmayacak bir olay ortada var mıdır, yok mudur konusudur. Biz de biliyorduk, gensoru önergesini verirken, bütçe görüşmelerinin bir gensoru görüşmeleri niteliğinde olduğunu. Ama, o görüşmeler esas itibariyle bütçeyle ilgilidir ve sonunda verilecek oy bütçenin kabulü veya reddi oyudur. Biran için kabul edebiliriz ki, bütçe uygundur, reddedilmesi değil kabul edilmesi gereken bir bütçedir, ama bütçeyle doğrudan doğruya ilgili olmayan bir konuda - ki gensorumuzla getirdiğimiz konu bu çeşit bir konudur - bütçe kabul edilebilecek bir bütçe olmakla beraber, bir başka konuda Hükümet sorumlu durumdadır, hakkında gensoru açılması pekala gerekebilir. Bu bakımdan, bütçe görüşmelerinin yakın olması gensorunun açılmaması için, geçerli bir gerekçe değildir. Partimiz bundan önce çeşitli nedenlerle Hükümetin tutumunun, politikasının Anayasa çizgisi dışına düşmekte olduğunu belirtmişti. Yalnız partimiz değil, başka partiler de memurların başka yerlere atanması konusunda, Yargıtay kararlarına uyulmaması konusunda, öğretmenlere baskı yapılması konusunda aynı noktayı belirtmişlerdi.

Son defa Genelkurmay Başkanının yayınlamış olduğu emirnameyi Başbakanın benimsemesi, onaylaması, önceden haberdarım demesi ve özellikle bu emirname dolayısıyla verdiği demeçler, yine Hükümetin Anayasaya aykırı, Anayasa çizgisi dışı bir tutum ve politikada olduğunu göstermektedir. Kanımızca bu nedenle Sayın Başbakan ve Hükümeti iki taktik kullanmak istemektedirler. Birincisi; bir komünist tehlikesi, hatta yalnızca komünist tehlikesi değil, komünist ihtilali tehlikesi alarmı yaratarak ortalığı toz dumana vermek, konuyu esas çizgisinden bu yöne kaydırmak ve böylece hazırlamakta olduğu, Anayasaya aykırı antidemokratik yasalara bir ortam yaratmak, son zamların, ekonomik güçlüklerin yarattığı havayı bu suretle maskelemek;

İkincisi de bu emirnameyi benimsemek ve savunmak suretiyle bu emirnamenin Anayasaya aykırı olup olmadığını tartışan kimseleri orduya karşı çıkıyor göstermek, bu suretle kendisini ve partisini ordunun savunucusuymuş durumuna alarak, orduyu kendi yedeğinde bir güç olarak göstermek taktiğidir.

İznizle bu iki hususu kısaca incelemek istiyorum. Artık hepimiz biliyoruz ki, Anayasanın ikinci maddesinin getirdiği esas ilkelerden birisi; Türkiye Cumhuriyetinin, bir hukuk devletli oluşudur. Hukuk devleti Anayasada, var olan yasalara göre işleyen ve Anayasanın ve yasaların uygulanmasını yetkili organlara bırakan bir devlettir. Ülkemizde Anayasamız var, yasalarımız var, bunları uygulayacak yetkili

organlarımız var. Bu ülkede başta Hükümet olmak üzere, bütün resmi organlar, bütün resmi ve özel kuruluşlar ve bütün yurttaşlar, kişi olarak, her şeyden önce Anayasa hükümleriyle bağlıdır. Anayasanın kendisi, bütün yasalardan önce gerek organların, kurumların, gerekse kişilerin Anayasa ile bağlı olduğu hükmünü getirmiştir. Bu bakımdan, gerek kişiler, gerek kurumlar, partiler, dernekler ve saire, Anayasaya uydukları sürece, yasaya uydukları sürece ve bunlar hakkında yetkili organlar bir soruşturmaya geçmediği sürece birtakım komünistlik, anarşistlik, aşırılık, yok pembelik, kızıllık suçlamalarıyla kişileri, kurulları, kuruluşları kötülemek yalnız kötülemekle de kalmak değil, bu kötülemeden sonra tehdit etmek herhalde Anayasa düzenine uygun olduğu iddia edilemeyecek bir durumdur.

Yalnız, düşünce düzeyinde kaldığı sürece belki buna pek itiraz edilmeyebilir, "Demokrasidir, düşünce özgürlüğü vardır, o öyle görüyordur" denebilir. Nitekim burada hukuka, mantığa dayanarak değerlendirmeler yapacak yerde, bir takım çirkin sıfatlarla hücuma geçen sözcü arkadaşımız için, ben de pekâlâ karşı sıfatlar bulabilir, "Amerikan emperyalizminin uşakları" diyebilirim. O "uşakları" deyimini kullandı, söz kendisinindir. Sonra, "faşizm çömezleri", diyebilirim. Fakat bunu yalnız demekle ve düşünmekle kalmazlar, iktidarda bir kişiysen eğer, bu iktidarımdan, bu mevkiimden yararlanarak bu suçlamaları bir tehdit, boğmak, ezmek, öldürmek bastırmak gibi tehditler yolunda kullanırsam, o zaman bu davranışın ne hukuk devletiyle, ne de Anayasanın getirdiği demokratik hak ve özgürlüklerle bağdaştırılacak bir noktası yoktur. Ve şimdi bakıyoruz ki, bu komünistlik, anarşistlik, aşırılık, kızıllık tehditleri hep Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanmasını, Anayasanın özellikle emekçi kitlelere, dar gelirli, yoksul halka sağladığı hakların, özgürlüklerin gerçekleşmesini, emekçi halkın da bir siyasi örgüte sahip olarak demokratik yoldan siyasi mücadeleye girmesini, ülke siyasetine ağırlığım koymasını savunanlara yöneltiliyor. Oysa, dünyada hep biliyoruz, hiçbir çok partili demokratik rejim yoktur ki, örnek aldığımız hiçbir Batılı demokratik rejim yoktur ki, orada emekçi kitleler kendi siyasi partilerine sahip olmasınlar veya sahip olma hakkına sahip olmasınlar.

Adalet Partisi Sayın Sözcüsü "Demokrasi bir denge rejimidir" dedi. Arkadaşlar hatırlarlar, herhalde demokrasinin bir denge rejimi olduğunu savunan, hatta bu tanımı ilk ortaya atan Türkiye İşçi Partisidir. Ama bir dengeden söz edebilmek için, yalnız denge kavramı hangi anlamı ifade ediyor? Denge, iki karşılıklı güç halinde olur, iki kuvvet vardır, biri diğerini dengeler. Eğer Adalet Partisi resmen ifade ettiği gibi bu ülkeyi özel sektör eliyle kalkındırmak niyetinde ise, ulusal ekonominin zirvelerine özel sektör girişimcilerini oturtmak niyetinde ise, bunun karşısına Anayasanın güvencesi altında olan emekçilerin grev, toplu sözleşme insan gibi yaşama, vergi adaleti, toprak reformu gibi haklarını savunan bir parti gelmez ise nasıl bu denge meydana gelecektir? *(Başkan konu dışına çıktığı gerekçesiyle uyarıyor.)* Adalet Partisi sözcüsü denge rejiminden bahsetti. Aynı konuya değiniyorum. Onu susturmadınız, beni de susturamazsınız. Aynı konuya değiniyorum *(AP sıralarından: "Konu dışına çıkıyor". Başkan Ahmet Bilgin: "AP sözcüsü konuşurken TİP milletvekilleri sessizce dinledi. Sizin de sessizce dinlemeniz gerekir".)*

Sayın AP sözcüsü Anayasayı Marksist bir anlayışla bozarak yorumladığımızı söyledi. Ama dikkat ederseniz, biz Anayasayı yorumlarken daima maddelerini ve

gerekçelerini belirterek, okuyarak yorumluyoruz. Yorum da değil, maddeleri söylüyorum. Anayasanın 4 ve 12. maddeleri Türk toplumunun sınıflardan oluştuğunu kabul eder, alın okuyunuz. Bu maddelere göre Anayasa, sosyal sınıfların varlığını kabul ettiği gibi, bu sınıfların hukuk açısından eşit olduğu hükmünü de getirir. Anayasanın ikinci maddesinin gerekçesinde ve ikinci maddesinde; sosyal devlet anlayışı ve bu sosyal devlet anlayışının gerekçesi; sosyal devletin görevinin ekonomik yönden başkalarına tabi, zümre ve sınıfları korumak olduğunu kabul eder. Bunlar bizim yorumumuz değil.

Ayrıca Anayasamız 47. maddesinde grev hakkını tanımaktadır, işverenlere karşı durumunu korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev yapabilir, demektedir. Grev, bir yaptırımdır. Grev, işçinin haklarını kabul etmeyen işverene karşı işi tatil etmek, işvereni zarara sokmak suretiyle işçinin kullandığı bir yaptırımdır. Demek Anayasamız bir denge rejimini gerçek anlamda öngörmektedir. *(Başkan konu dışına çıktığı gerekçesiyle uyarıyor)* Biz Anayasayı ne Marksist açıdan, ne bu açıdan ne şu açıdan yorumlamıyoruz. Anayasanın maddeleri ve gerekçeleri ortadadır, her okuyan bundan ancak bir anlam çıkarabilir. Bu durumda demek ki emekçi sınıfların hak ve özgürlüklerini, yine Anayasa düzeni içinde, Anayasaya göre demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan partiler yoluyla savunmak ve emekçi kitlelerinin partisi, kendi partisi yoluyla Anayasa çerçevesi içinde demokratik yoldan siyasi hayata katılmasını, iktidara gelmesini istemenin komünistlikle, aşırılıkla, anarşistlikle, düzeni yok etmekle hiçbir ilgisi yoktur.

Anayasa komünizmi yasaklıyor deniyor. Anayasa komünizm kadar faşizmi de yasaklıyor. Bu, neden söylenmiyor acaba? Tabii aslında Anayasada ne komünizme, ne de faşizme ait hüküm yoktur. Ama, Anayasanın daha önce de belirtildiği gibi kişi, zümre ve sınıf diktatörlüğünü yasaklaması, hem komünizmi, hem de faşizmi aynı derecede yasaklaması demektir. Kaldı ki, apaçık faşizm olması bile iktidarda özel sektörü temsil ettiğini açıkça söyleyen bir parti olursa, bu parti de yasaları, Anayasayı bir tarafa bırakarak bir takım nesnel suçlamalar ve tehditlerle emekçi kitlelerin hak ve özgürlüklerini savunan partileri, örgütleri, yazarları, sanatçıları, gençliği tehdit etmek yoluna giderse bu da, faşizme doğru götürecek Anayasa özgürlüklerini bastıracak bir yol olduğu için, düpedüz Anayasaya aykırı bir davranıştır.

Başbakan tarafından benimsenmesi ve savunulması dolayısıyla Başbakanın verdiği demeçlerde bu konuyu ele alanları orduya karşı çıkmış gibi göstermesine gelince; aslında bu iddia, önergemizde de belirttiğimiz gibi, ciddiyetten yoksun bir iddiadır. Bir emirnamenin içeriğinin Anayasaya uygun olup olmadığını tartışmanın orduyla hiçbir ilgisi olmadığı mantık sahibi herkesçe açıktır. Bir şahıs, işgal ettiği mevki ne olursa olsun hiçbir zaman tek başına bütün bir kurumu, bu olayımızda bir orduyu temsil edip, onunla eşitlendirilemez ve hiçbir kişinin sırf bulunduğu yerden dolayı hatadan arınmış olduğu iddia edilemez. Demokratik rejimlerin bir özelliği de, kişilerin işgal ettikleri mevki ne olursa olsun, yasal çerçeve dahilinde, demokratik hak ve özgürlükler dahilinde eleştirilebileceğidir. Hiçbir insan eleştirilemez değildir demokrasilerde. Orduya kimin karşı olduğu, kimin ondan yana olduğu ise çoktan beri herkesçe biliniyor. Türkiye İşçi Partisi kuruluşundan beri 27 Mayısı tutarlı bir şekilde, içtenlikle, ısrarla savunmuş, bizim tarihimizde oynadığı olumlu rolü belirt-

miş, yorumlamış, değerlendirmiş olan bir partidir. Türk ordusunun, Türk tarihinde daima toplumun ilerlemesi doğrultusunda, ilerici bir rol oynadığını, kaynağı ve oluşumu itibariyle halkçı bir ordu olduğunu daima belirtmiş bir kuruldur. Ama, acaba bizi bu yönden eleştirmek isteyen Sayın Başbakan ve onun partisi için aynı şey söylenebilir mi? Büyük iddialara, eleştirilere gerek yok, yıllardan beri iktidar partisine mensup kişilerin çıkardıkları yayın organlarının yayınları, yazıları ortadadır. 5.4.1963'te Büyük Meclisimizde açılmış olan bir görüşmede kimlerin 27 Mayısa ve orduya karşı gelmiş olduğunun belgeleri bu Meclis tutanaklarında vardır. Nihayet, Başkanımızın belirttiği gibi, son Af Kanununda da, Ceza Yasasının 159. maddesi, Tedbirler Yasasının 38. maddesi kapsamına giren dosyaların -ki sayısı bir hayli kabarıktır- hangi parti mensuplarına ait olduğu da hepimizin bilgisindedir ve en son olarak Kasımda Sayın Başbakanın Adalet Partisi kongrelerinde verdiği demeçler -ki onu bir gensoru meselesiyle burada eleştirdik- onlar da hepimizin hafızasından henüz silinmemiştir. Böyle bir kaba taktikle, bu ülkede Atatürk'ün gerçek mirasçısı olan, gerçekten devrimden, halktan yana olan kuvvetleri; gençliği, partileri, emekçi kitleleri, orduya karşı göstermek taktiği kimsenin yutacağı bir taktik değildir ve ordunun aydın kadrolan gerçekleri bilecek kadar yetenek sahibi insanlardır. Bu bakımdan, böyle suçlamalarla, sıfatlarla sorunlar çözümlenemez.

Adalet Partisi her konuda aynı taktiği kullanıyor. Ben de, bizim sözcülerimiz de aynı taktikle onlara çirkin sıfatlar kullanabiliriz. Ama bu Meclisin seviyesini o dereceye düşürmek istemiyoruz. Biz, yasa hükümlerini ve Anayasayı inceleyerek yorumlarımızı yapıyoruz. Sıfatlar kullanmıyoruz ve kendilerinden de emirname içeriğini, Anayasa maddelerini akıl ve hukuk kaidelerinin ışığında inceleyerek yorumlamalarını ve sonuca varmalarını diliyoruz. Sıfatlar kullanmak, demagojiler yapmak hiçbir iktidarı yerinde tutamayacaktır. İktidarlar ülkenin gerçek problemlerine gerçek çözüm yollarını bularak ancak ayakta kalabilirler, suçlamalarla, tehditlerle, muhalifleri susturmaya kalkmakla değil. Yasalar çıkararak, korkutarak değil. Böyle olsaydı dünyada bütün diktatörlükler payidar olurdu. Çünkü muhalifleri, halkı susturmak için yasa çıkarmaktan daha kolay bir şey yoktur. Ama tarihte bunun hiçbir örneği görülmemiştir. Türkiye'de de bu tip örneği olmayacaktır.

Saygılarımla.

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 387-391

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi

16 Şubat 1967

Kısa denecek kadar kısa bir süre önce, yani 6 Ocak 1967 günü verilmiş olan bir gensoru dolayısıyla partimin çeşitli dış politika konulan üzerinde görüşlerini açıklamış bulunduğumdan bugünkü konuşmamda o gün ele alamadığım konulan ele almak suretiyle ve özellikle Sayın Dışişleri Bakanı'nın söyledikleri ve bizim yanıt vermek ve eleştirmek fırsatını bulmadığımız konuları ele almakla yetineceğim.

Diyebiliriz ki, bugün Türk dış politikasının asıl sorununun yüzde 100 ulusal çıkarlara uygun, ulusal bağımsızlıktan ve egemenlik haklarımızdan hiç taviz vermeyen bir dış politikayı gerçekleştirmek olduğu konusunda hemen hemen herkes, görüş birliği halindedir. Ve gene ikili antlaşmaların ve yurdumuzda bulunan Amerikan üslerinin böyle bir politika ile de hiç değilse bugünkü haliyle tam bağdaşmadığı konusunda da bir görüş birliği vardır. Başlangıçta ikili anlaşmaların sözünü dahi etmeyen, yurdumuzda Amerikan üsleri bulunduğunu inkar eden Hükümet yetkilileri, bugün bu üslerin varlığını, ikili antlaşmaların sakıncalarını kabul etmekteler ve ikili anlaşmaların düzeltilmesinden, ikili anlaşmaların çöpsüz üzüm olmadığından, ikili anlaşmalarda Devletler Hukukuna, Sayın Dışişleri Bakanı'nın deyimi ile, "Hukuku Düvele" aykırı hususlar bulunduğuna işaret ediyorlar, bunları kabul ediyorlar, bunları temizlemekle uğraşıyoruz, diyorlar. Bir temel tasarı hazırladık ve Amerika'yı bu konuda görüşmeye çağırdık, diyorlar, ikili anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunu ilk defa ortaya atmış ve bu konuyu defalarca bütün ayrıntılarıyla açıklayarak önemini belirtmiş olan parti olarak bu çabalarının nihayet iktidar çevrelerini ve Hükümeti de etkilediğini ve onu harekete geçirdiğini görmekten memnunuz. Ne var ki, Hükümet hâlâ bu ikili anlaşmalar ve üsler konusunun köküne inmiş ve bu sorunun önemini ve ağırlığını tamamen anlamış görünmüyor veya anlamışlarsa da bunlara karşı durum alınış görünmüyorlar.

Sayın Dışişleri Bakanı burada temel anlaşmanın artık adeta itirazsız hale geldiğini belirttiği kısımlarından uzun bir pasaj okudular. Ama ne bu pasajda, ne de Sayın Dışişleri Bakanı'nın burada yaptığı sözlü açıklamalarda konunun can alıcı noktası üzerinde bir şey söylemiyorlar. Pasajda tesislerin mülkiyetinin Türkiye Hükümetine ait olacağı, tesislerin niteliğinin hükümetten önceden izin almadan değiştirilemeyeceği gibi konular var. Ama uzun uzun daha önceki konuşmalarımızda belirttiğimiz gibi, üsler konusunda önemli olan nokta bu üslerin işletilmesinin, kullanılmasının, idaresinin, kontrolünün kime ait olacağı sorunudur. Bu üsler Türk Kumandanlığına mı, Amerikan Genelkurmayına, onun kumandanlığına mı bağlı olacaktır? Bu üslerde atom silahlarının ve nükleer başlık taşıyan uçakların harekete geçip geçirilmemeleri konusunda karar vermek yetkisi kime ait olacaktır?

Önemli olan bu soruların yanıtıdır. Bu üsler şimdiye kadar olduğu gibi Ameri-

kan komutanlığına bağlı oldukça, operasyonu Amerikalılara ait oldukça, Amerikalılar bizim denetimimiz olmadan buralardan casus uçakları uçurabildikleri, buradan zamanında Lübnan'a olduğu gibi başka ülkelere askerler yollayabildikleri sürece, buralardaki nükleer başlıklı silahlara, bombardıman uçaklarının hareketleri onların kararına bağlı oldukça üsler sorunu bütün ağırlığıyla devam ediyor demektir.

İkili anlaşmalarda ne değişiklik yapılırsa yapılsın, üsler hakkında ne hüküm getirilirse getirilsin bunlar geçici önlemler olmaktan, aldatıcı önlemler olmaktan ileri gidemez. Bunların mülkiyeti bize aittir demek yeterli bir savunma değildir. Toprağın mülkiyeti, tesisin mülkiyeti bize ait olmuş; ama oradaki faaliyetler, oranın kontrolü, idaresi, oradaki atom silahlarının kullanılması yetkisi bize ait değilse, üsler Anayasaya aykırı, egemenliğimize ve bağımsızlığımıza aykırı varlıklar olmakta devam eder. Toprak bütünlüğümüzü ihlal eden varlıklar olmakta devam eder. Çünkü bunlara kontrolü, işleyişi Amerikan kumandanlarına, Amerikalı yetkililere ait olduğu sürece bu toprakların idaresi onlara aittir demek oluyor. Demek oluyor ki, bu üslerin bulunduğu toprak parçalarında biz Amerika'ya kendi ülkesi dışında fazladan toprak ayrıcalıkları ve statüsü tanımış oluyoruz. Bu ise, Anayasaya aykırı olduğu kadar, hatta Türk Ceza Yasamızın çok açık olan 125. maddesine de aykırıdır. Bu bütçe görüşmelerinde Sayın Adalet Partisi'nin sözcüleri Ceza Yasasından ve Partiler Yasasından maddeler okumak gibi yeni bir usul çıkardılar. Ben de bu vesileyle kendilerine bu maddeyi, bu üsler dolayısıyla hatırlatmak isterim. Ceza Yasasının 125. maddesi aynen şöyle diyor: "Devlet topraklarının tamamının veya bir kısmının yabancı bir Devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını azaltma veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmının Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse ölüm cezasıyla cezalandırılır." *(AP sıralarından tepkiler.)*

Aynı zamanda bu üsler böyle Amerika'nın kontrolünde, denetiminde, işletmesinde devam ettiği sürece Türkiye aynı zamanda her an arzusu ve iradesi dışında bir üçüncü dünya savaşının içine sokulmak tehlikesiyle karşı karşıya olmakta da devam eder.

Sayın Çağlayangil 7 Ocak 1967'de Meclisteki konuşmasında, "Büyük devletler ile ilişki kurmak zordur" dediler. Hiç değilse işin içinde bir zorluk olduğunu nihayet anladıklarına da memnun olduk. Oysa daha önceleri, Amerika ile olan anlaşmalar ve ilişkiler hep karşılıklı çıkarlara dayanan eşitlik esası üzerinden yapılmış ve yürütülen anlaşmalar ve ilişkiler olarak savunuluyordu. Şimdi sözü edilen zorluk nereden çıkıyor? Bizim çıkarlarımızı ve haklarımızı Amerika'ya kabul ettirebilmekte çıkıyor ve çıkacaktır da. Çünkü eşit haklar, eşit ilişkiler ancak fiilen eşit durumda olan taraflar arasında mümkündür. Ekonomik, mali, teknik, askeri bakımdan eşit veya eşite yakın bir durumda olunursa ancak eşit koşullar kabul edilebilir ve bu eşit koşullar kâğıt üzerinde kalmayıp gerçekten yürütülebilir. Ama Türkiye gibi küçük, az gelişmiş, güçsüz bir devlet, Amerika gibi dünyanın dev bir devleti ile böyle askeri bir ittifaka girerse elbette ki bizim eşit haklarımızı ve çıkarlarımızı onlara kabul ettirmek zordur. Biz bu zorluğu dile getirerek demiştik ki; "Askeri ittifaklara girmek, küçük devletler için ve bu arada bizim için doğru değildir. Nitekim Atatürk de büyük devletlerle askeri ittifaklara girmemiştir. Çünkü bu gerçeği Atatürk kavramıştır.

Atatürk Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ile olan askeri ittifakın bize nelere mal olduğunu bizzat yaşamıştır. Bu bakımdan Atatürk'ün dış politikasına dönelim derken kesin olarak onun diğer dış politika ilkeleri arasında bu ilkesine de uymak ve bunu da uygulamak zorunluluğu vardır," demiştik.

Yine aynı gerçekçi, açıdan soruna bakarak biz geçen yılki bütçe görüşmelerinde, "Türkiye gelişmiş, sanayii güçlü, zengin, dünyanın başka yerlerinde yatırımları, çıkarları, sömürme ilişkileri olan, hâkim ekonomiler denilen ekonomilere sahip Batı ülkeleriyle aynı safta ve aynı paralelde bir dış politika yürütemez" demiştik. O zaman Sayın Çağlayangil bu görüşümüze, "Türkiye'yi Batı devletleri ile aynı safta bulunmaya layık görmüyorlar" diye yanıt vermişlerdi. Oysa dış politika, layık görüp görmemek gibi öznel değerlendirmelerle, gerçekten Batılı toplumların teknik, ekonomik, askeri düzeyine erişmeden Batılı olmak özentileriyle yürütülemez. Bir ülke, içinde bulunduğu gerçek gelişme aşamasıyla, objektif toplum koşullarıyla şu veya bu devletler kategorisine girer. Yöneticileri isteseler de istemeseler de, bir ülkenin dış politikası onun gerçek durumuna, gücüne, olanaklarına uygun düştüğü oranda başarılı olur. Aksi takdirde çıkmazlara, açmazlara düşer; bizim dış politikamızın düşmüş olduğu gibi.

Bu noktada dış politika ile iç politikanın ilişkisi konusuna gelmiş oluyoruz. Sanki tartışılmış, kanıtlanmış bir şeymiş gibi hep yinelenip durur, 'dış politikayı iç politikaya karıştırmayalım, dış politikayı iç politikadan ayrı tutalım' derler. Eğer burada iç politikadan, dış politika konularını küçük particilik hesaplarına, oy avcılığı hesaplarına alet edilmek kast ediliyorsa, doğrudur. Ama politikayı böyle dar ve yüzeysel anlamda anlarsak o zaman yalnız dış politika konuları değil, iç konuları da bu anlamda politikaya alet etmemek gerekir. Ama gerçek anlamıyla politikadan söz edeceksek dış politikayla iç politika arasında yakından bir ilişki, bir bağ vardır. Örneğin Milli Kurtuluş Savaşımızı zafere ulaştırdıktan bu yana geçen devrede, doğru bir kalkınma yöntemi izleyip de ülkeyi kalkındırabilmiş, sanayileştirebilmiş, Batı ülkeleriyle boy ölçüşebilecek bir hale getirmiş olsaydık -ki yarım yüzyıla yakın bir zaman geçtiğine göre bu mümkün olabilirdi- o zaman elbette ki dış politikamız bugünkü bağlı durumda olmazdı. Bütçenin tümü üzerinde konuşan parti sözcümüzün de belirttiği gibi, Hükümet günlük yaşantısı için, yıldan yıla işlerini yürütebilmek üzere bu kadar büyük oranlarda dış yardımlara, dış kredilere muhtaç hale gelirse o Hükümetin elbette ki o kredi ve yardımları veren tarafların öne sürdüğü koşulları kabul ermek zorunda kalacağı doğaldır. Ve elbette ki böyle karşısında boynu bükük kaldığı, bu kadar çok yardım ve krediyi istediği devletler karşısında, siyasi ve diğer bakımlardan da tam bağımsız ve serbest hareket edemeyecektir. Hatta bugün geç de olsa gene doğru bir kalkınma yöntemine girsek, dış krediler ve yardımlarla onları esas alarak değil de kendi kaynaklarımızı, kendi emek gücümüzü seferber edip organize ederek ve halktan yana, halkın hizmetinde milli ekonomiye yön verecek bir yoldan kalkınma yoluna gitsek yine de dış politikamızda böyle bağımlı bir durumda kalmayız.

Burada şuna da değineyim ki, bizce dış politikamızda Batıya, özellikle Amerika'ya bu derecede tek taraflı bağlanmamızın, bağımsızlığımızdan ve egemenlik haklarımızdan ödünler vererek ikili anlaşmalar ve üsler gibi sorunları başımıza sarmış

olmamızın asıl nedeni bu iç politikada, kalkınma konusunda uğradığımız başarısızlıktır. Batıdaki anlamda kapitalist yoldan ülkeyi kalkındıramayan Türk burjuvazisi, ülkenin ekonomik sorunlarını çözemeyen egemen sınıflar, kendi güçleriyle sorunları çözümleyemeyince döndüler, ne yazıktır ki zamanında Lord Curzon'un söylediği kehaneti doğru çıkarır bir şekilde yeniden ülkenin kapılarını yabancı sermayeye, yabancı tekellere, kredilere, yardımlara açtılar. Bizim böyle tek taraflı Batıya, Amerika'ya bağlanışımızın asıl sosyolojik nedeni buradadır, yapımızdan gelmektedir ve bu egemen sınıflar yine dış kredilerden ve yardımlardan kendi sınıfsal çıkarları bakımından zarar görmedikleri içindir ki, bu politikada ısrar etmektedirler. Sovyetlerin 1945'te bize yaptıkları haksız ve yersiz istek[1] bu dönüşü kolaylaştırmıştır ve bu dönüşün maskelenmesine yaramıştır. O istekler yapıldığı zaman çok haklı olarak "hayır" dedik ve Sovyetler bu isteklerini askeri hareketle desteklemeye kalksalardı elbette ki dövüşecektik; elbette ki, bir ikinci Ulusal Kurtuluş Savaşı yapacaktık ve hiç kuşku yok ki, yine muzaffer olacaktık. Ama hatırlamak gerekir ki, Sovyet Rusya bu isteklerini eylemli hareketle desteklemedi, destekleyemezdi de. O zaman NATO içinde olmadığımız halde, Amerika'nın yardımı da olmadığı halde bunu yapmadı, yapamazdı ve eğer o zaman Devlet yönetimini elinde tutanların yeter derecede politika şansı olsaydı bunun bir kuru tehditten ibaret olduğunu anlarlardı. Savaştan yeni çıkmış, 17 milyon insan yitirmiş, binlerce kasabası, büyük sanayi merkezleri yıkılmış bir Sovyet Rusya, Türkiye gibi dünyanın çok hassas bölgesinde olan ve büyük devletlerin çıkarlarının çatıştığı ve parmağı olduğu bir yerde bir askeri harekâta geçemezdi. Nitekim bir yıl sonra 1946'da değil yeni bir askeri harekâta yeltenmek, askeri işgali altında bulundurduğu İran bölgesini boşaltmak zorunda kaldı. Yine aynı Rusya kendi tekelinde sımsıkı tuttuğu Kominform'un[2] üyesi olan Yugoslavya baş kaldırdığı zaman ona dahi söz geçirmek gücünü kendisinde bulamadı.

Bu bakımdan bizim böyle Amerika'ya abanmamızı, egemenliğimizden, bağımsızlığımızdan bu kadar ödünler verecek şekilde oraya bağlanmamızı 1945'te yapılmış, arkası gelmemiş bir Sovyet isteğiyle açıklamaya çalışmak, çok yüzeyde bir açıklama olur. Kaldı ki, Batı ile ilişkilerin yalnızca askeri bir savunma ilişkisi olmadığı daha ilk yapılan en küçük anlaşmalardan itibaren belli oluyordu. İlk anlaşma 23 Şubat 1945'te savunma maddeleri, hizmetleri ve bilgi alışverişi üzerine yapılmış bir anlaşmadır. Fakat bakıyorsunuz bu konuda bir anlaşmayla hiçbir organik, içerik bakımından akılcı ilişkisi olmayan bir madde geliyor: Gümrük tarifelerinin indirilmesi, hizmet kullanımı ve mal değişiminin serbest bırakılması. Demek ki, daha o andan böyle askeri bilgi alışverişi yanında Amerika, bize ekonomik bakımdan nüfuz etmeye ve ekonomi alanında bizim içişlerimize karışmaya başlamış, gümrüklerimizi indirmemizi, mal ve hizmet kullanımı değişiminin serbest olmasını istiyor.

İkinci anlaşma 27 Şubat 1946 da imzalanan Türkiye arazisi dışında satılığa çıkarılan donatım ve malzeme fazlasının bizim tarafımızdan satın alınması için 10 milyonluk bir kredi anlaşması. Fakat bu kredi anlaşmasında da birdenbire bakıyorsunuz yine bu içerik ile hiçbir mantıklı ilişkisi olmayan bir madde geliyor. Bu malzemenin bedellerinin karşılık fon olarak Türkiye Merkez Bankası'nda biriktirileceği, bu fonların Amerika'nın emrinde tutulacağı ve Amerika'nın bu paraları kültürel, ahlaki ve insani amaçlar için kullanabileceği yazılı. Yani kültür emperyalizminin ilk

maddesi de bu 10 milyon dolarla beraber içeriye giriyor.

Ondan sonra 7 Mayıs 1946, 12 Temmuz 1947 ve 4 Temmuz 1948 Anlaşmalarına da baktığımız zaman bunlar hep askeri yardım anlaşmaları gibi göründüğü halde, hep aralarına böyle bizim gümrüklerimize, kültürümüze, mal değişimine ve hatta paramızın istikrarına yönelik, yani içişlerimize yönelik ekonomik ve mali nitelikte maddeler sokulmuş. Demek ki sorun, öyle yalnızca Sovyetlere karşı bir savunma sorunu değilmiş.

Kaldı ki, bugün 1945 veya 1950'deki dünya koşulları yoktur. Her iki blokta da çözülmeler ve gevşemeler vardır. Amerika'nın kendisi de bugün NATO'nun artık askeri fonksiyonu bakımından bir değeri kalmadığını, Avrupa'nın birleştirilmesi, barış sorunlarının çözümlenmesi yolunda kullanılması gerektiğini söylüyor. Nitekim NATO'nun yaz başlarında yaptığı Konsey toplantısından sonra yayınlanan bildiride de NATO'nun baş hedeflerinden birisinin Avrupa'nın ve Almanya'nın ikiye bölünmesinin ortadan kaldırılması, Avrupa'nın birleştirilmesi olduğu belirtilmiştir. Son yapılan toplantıda yine Avrupa'nın Batısı ile Doğusu arasındaki ilişkilerin değiştirilmesi önerisi getirilmiştir. Varşova Paktı ülkelerinden de askeri paktların iki taraflı tasfiyesi önerileri gelmektedir. Akdeniz'in nükleer silahlardan arındırılması önerileri ortaya sürülmektedir. Bu bakımdan bugünkü durumu, NATO'yu değerlendirirken 1969'da[3] NATO'dan çıkıp çıkmamak konusunu incelerken bu değişen koşullan göz önünde bulundurmak elbette ki gerekir.

Yine Sayın Dışişleri Bakanı 7 Ocak günlü konuşmasında Üçüncü Dünya Savaşı konusunu ele aldı ve aynen şöyle dedi: "Üçüncü Dünya savaşı çıkarsa biz yerimizi değiştirmediğimize ve o savaşa belirli bir cephe ve safta bulunduğumuza göre daha kuvvetli mi olmamız, daha zayıf mı olmamız konusu tartışılacağı gibi Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaksa üslerde mevcut silahlardan arınmamız mı, yoksa o silahları sağlamamız mı gerektiği ayrıca incelenmeye değer bir konu oluşturur." Bu sözlerden anlaşılıyor ki, Sayın Dışişleri Bakanı, bir kere 3. Dünya Savaşı olasılığını hiç önemsemeyerek çok olağan bir şeymiş gibi söz konusu ediyor, sonra da Türkiye'nin mutlaka bu Üçüncü Dünya Savaşına gireceğini, bunu kaçınılmaz bir sonuç gibi kabul ediyor. Oysa Türkiye'nin ulusal çıkarları bakımından bir Üçüncü Dünya Savaşında yeri yoktur. Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaksa dünyada iki dev devlet arasında, kendi aralarındaki sorunları çözmek üzere çıkacaktır. Üçüncü Dünya Savaşı bir nükleer savaş olacağına göre, biz o savaşa katılırsak ilk hedefi oluşturacak ülkeler arasındayız. Şehirlerimiz yıkılacak ve bazı bölgelerimiz radyoaktif hale gelecektir. Bizim Üçüncü Dünya Savaşından ne bir çıkanınız var, ne de böyle bir savaşa taraf olacak gücümüz var. Biz Üçüncü Dünya Savaşına girersek, böyle bir savaşa taraf olacak güçte olduğumuz için, bunda ulusal çıkarımız olduğu için değil, ama artık ünlü olmuş bir deyimle, Amerika'nın ileri karakolu durumunda olduğumuz için gireceğiz. Türkiye'nin ulusal çıkartarı tıpkı ikinci Dünya Savaşında olduğu gibi 3. Dünya Savaşının dışında kalmaktır ve bizim her zaman ileri sürülen jeopolitik durumumuz böyle bir savaşın dışında kalmamıza olanak veren bir durumdur. Nasıl İkinci Dünya Savaşı'nda her iki taraf da önce bizi kendi taraflarında savaşa sokmak istemelerine karşın sonra savaş dışında kalmamızı kârlı buldularsa, bir 3. Dünya Savaşı'nda da jeopolitik durumumuz önemli olduğu için bu durumu iyi değerlen-

direrek hareket edersek gene 3. Dünya Savaşı'nın dışında kalabiliriz ve Türkiye'nin çıkarı bu savaşın içinde olmakta değil, bu savaşın dışında kalmaktadır. Fakat hiç kuşku yok ki, 6 Ocak tarihindeki konuşmamda da açıkladığım gibi, biz NATO'nun içinde kaldıkça ve burada Amerikan üsleri bulundukça ve bu Amerikan üslerinden Sovyetlere saldırı olanağı her zaman var oldukça bir Üçüncü Dünya Savaşı'nın dışında kalabilmemize olanak yoktur.

Bu noktada, her zaman ileri sürülen bir konuya değinmek istiyorum. Daima sağdan soldan, oradan buradan şöyle bir söz işitiyoruz; NATO'dan çıkarsak, Amerika'dan koparsak Rusya'nın kucağına düşeriz, deniyor veya bize karşı soru soruluyor"Evet, NATO'dan, Amerika'dan kopalım da Rusya'nın kucağına mı düşelim, bunu mu istiyorsunuz?" Arkadaşlar, duyarlılığınız ne kadar körleşmiş, hayret ediyorum. Böyle bir düşüncenin ve böyle bir ifadenin ne kadar ulusal onuru incitici bir düşünce ve söz olduğunu artık fark etmez olmuşsunuz. Bu Amerikan propagandası, Amerika'ya bu derece tek taraflı bağlanma o kadar içimize işlemiş, beyinlerimiz yıkanmış ki, bu ulusun kimsenin kucağına düşmeden bağımsız yaşabileceğini düşünemez, buna inanamaz hale gelmişiz. Böyle düşünenlerin ve söyleyenlerin kendi politikaları bakımından gerektiği durumlarda ağızlarından düşürmedikleri Büyük Atatürk sağ olsaydı, bunu dinleseydi acaba ne derlerdi? O da Kurtuluş Savaşına başladığı zaman koşullar son derece olumsuzdu. O zaman da "Düveli Muazzamaya karşı koyamayız" deniyordu. Oysa karşı koyduk, zaferimizi kazandık ve o günden bugüne de dünyada bir tek ulusal kurtuluş savaşı vermiş olan ülke yoktur ki, bu kurtuluş savaşlarında zafere ulaşmamış olsun. Bu konulara yarın Milli Savunma konusunda yine de değineceğim. Yalnız burada hatırlatayım ki, ulusal kurtuluş savaşlarının stratejisi, taktiği, savaş yöntemleri başka ülkelere saldırmak için yapılan emperyalist savaşların stratejisinden, taktiğinden, yöntemlerinden farklıdır. Bunun içindir ki ulusal kurtuluş savaşları mutlaka zafere ulaşmaktadır ve ulaşacaktır.

Kaldı ki, askeri bloklara girmemek, yalnız kalmak demek değildir. Bu da yanlış bir düşünce. Büyük dünya devletlerinin büyük çoğunluğu askeri bloklara dahil değildir. Askeri bloklara girmemek tarafsız olmak da değildir. Askeri bloklara girmemek demek, peşinen angaje olmamak demektir. Askeri bloklara girmemek demek, gelen her bilgiyi ulusal çıkarlar bakımından değerlendirmek ve gerekiyorsa o zaman taraf da tutmak demektir.

Kıbrıs konusuna gelince; yine 6 ve 7 Ocak tarihlerinde yapılan uzun konuşlara karşın bu konuda Hükümetin tutumu ve izlediği politika hala açıklığa kavuşmuş değildir. Sayın Dışişleri bakanı dediler ki, "Görüşmelere kesin formüllerle gidilmez. Bu bir pazarlık işidir. İnsan her istediğini kabul ettirmez. Onun için ayrıntılarıyla görüşmelerin ne yolda ilerlediğini, ne gibi konuların konuşulduğunu söyleyemem, açıklayamam." Biz kendilerine ayrıntıları sormadık. Biz kendilerine eldeki alternatifleri hatırlattık ve bunlardan hangisi üzerinde, ayrıntıları, çözüm sekileri ne olursa olsun, bir çözüm şekli düşünüyorsunuz, diye sorduk.

Alternatifler de şöyle idi: Birincisi, Kıbrıs'ın bağımsızlığının devamı ve bu durumda Türk toplumunun, toplum olarak haklarının korunması, Kıbrıs Devletinin yönetimine katılmaları. İkinci alternatif Enosis. Üçüncü alternatif de bölüşme ve iki taraflı(4) bağlanma. Enosis'e karşıyız deniyor. Elbette karşı olmalıyız. Demek ki, bu

alternatif elimine edilmiş. Bağımsız Kıbrıs Devleti konusunda Hükümetin görüşünü öğrenmek istedik, fakat bunu öğrenmek mümkün olmadı. Biz o zaman dedik ki, bir yıl kadar önce Hükümet bağımsız ve federatif veya konfederasyona bağlı devletler biçimde bir Kıbrıs tezine eğilimli görünüyordu. Bunun belirtilerini de o konuşmamda arz etmiştim. Bunu yinelemeyeceğim; ama şimdi bundan vazgeçmiş görünüyor. Ve dedik ki, gazetelerde çıkan haberlere göre Commonwealth[5] yöntemine benzer bir biçimde Kıbrıs'a bir otonomi verilerek Yunanistan'a bağlanacakmış gibi haberler çıkıyor, bundan endişe duyuyoruz, bilmiyoruz esas tezimiz nedir? Ayrıntıları değil, somut şekil değil, bağımsızlık mı, iki taraflı bağlanma ve bölüşüm mü, iddia edildiği gibi koşullu bir Enosis mi? Kendileri buna açık bir yanıt verecekleri yerde, daima sık sık yaptıkları gibi bir kaçamak yoluna gitmek ve bizi suçlamakla konuyu geçiştirmek yolunu seçtiler.

"İki taraflı bağlanma ve bölüşümden Türkiye İşçi Partisi neden endişe duyuyor?" dediler. Biz bundan endişe duymuyoruz. Tutanaklar şimdi basıldı, elinizdedir. Böyle bir endişeyi ifade eden tek bir cümle, tek bir kelime yok. Biz daha da ilerisine giderek dedik ki, Kıbrıs'ın stratejik önemi dolayısıyla Kıbrıs'ı elinde tutan Devlet, bütün Ortadoğu'yu ve bu arada Türkiye'yi ve Türkiye'nin güney sahillerini kontrol edebildiği için gönül isterdi ki, Kıbrıs Türkiye'nin elinde olsun, dedik. Ama Sayın Çağlayangil'in de belirttiği gibi, uluslararası ilişkilerde her istediğimizi gerçekleştirmek mümkün olmuyor ve Kıbrıs'ın Türkiye'ye iadesi söz konusu bile edilmiyor. O durumda dedik, ikinci tercih edilecek şey Kıbrıs'ın hiçbir yabancı devletin elinde, askeri kontrolü altında olmamasıdır ve yine objektif koşullar bakımından dedik ki, bugün öyle aldatıcı koşullu bir Enosis biçiminde, sözde bağlanma değil, gerçek anlamda iki taraflı bağlanma mümkün müdür objektif koşullar bakımından ve açıklama getirdim, yani dedim, bir zamanlar yeşil hat denilen hattan veya Rum ve Türk toplumlarının nüfus oranına göre bir yerden adayı bölerek iki taraflı gerçek anlamda bir bölüşme ve bağlanma bugün mümkün müdür? Ve tahminini yaparak bu şıkkın da bizim arzumuza uygun da olsa dünya konjonktürü bakımından mümkün görülmediğini belirttim ve dedim, "Korkuyoruz ki, iki taraflı bağlanma, bölüşme diye aslında koşullu, hem de çok

küçük koşullu olan Türkiye'ye birtakım ufak ödünler vererek, durumu kurtaracak şekilde ödünler vererek bir Enosis'e gitmek, bir Enosis şekli bize kabul ettirilmek istenmesin." Endişemiz bu idi. Bölüşme veya bağlanma diye bunun paravanası ardında gerçekten bölüşme ve bağlanma olmayan koşullu bir Enosis'in kabulü endişesi idi.

Nitekim Sayın Çağlayangil yaptıkları açıklamalarda da belirttiler ki, daha 1960'dan önce bu Meclis Hükümete bölüşme tezi üzerinden bir anlaşmaya gidilmesi için direktif vermiş. Fakat işte Dünya siyasi konjonktürü, objektif koşullan bakımından bu mümkün olmamış. O zamanın muhalefet lideri Zürih ve Londra anlaşmalarından sonra artık bölüşme yolu tamamen kapandı demiş. Üstelik bu bölüşüm ve iki taraflı bağlanma konusunda Sayın Çağlayangil de aynen şu cümleyi söylüyor: "Siyasi konjonktürün uygun olmadığı görüşünde beraberiz." Öyle ise işte biz de bunu belirtiyoruz, 'konjonktür, objektif koşullar gerçek anlamda bir bölüşüm ve ikili bağlanmaya uygun görünmüyor' diyoruz. Bunun endişe neresinde? Bizim

endişemiz koşullu bir Enosis'in iki taraflı bağlanma diye öne sürülmesi endişesidir ve bu konuda biz Amerikalıların ve İngilizlerin bizi desteklemediğini ve niçin desteklemediğini açıklamaya çalıştık. Bu konuda Sayın Çağlayangil şöyle beyanda bulundu: "Ben yazdım" dedi, "Türkiye İşçi Partisi sözcüsü aynen şöyle dedi" diye okudu. Biz güya demişiz ki, Yunanistan NATO Devletidir, petrol var, şu var, bu var, Amerika bizi tutmaz, bu konuda daima karşımızdadır, o bakımdan siz bu bağlanmaktan vazgeçin, demişiz. Bu gibi yerler üslerden arınmalı, milliyetçi, genç ve bağımsız ülkelerin elinde kalmalı. Sonra da Sayın Çağlayangil ekliyor "Milliyetçi, genç, bağımsız millet, eşittir Makarios."

Tutanaklar çıktı, böyle bir ifade, "Genç, milliyetçi, bağımsız ülkelerin elinde kalmalı" ifadesi veya "Siz bağlanmaktan vazgeçin" ifadesi kesinlikle yoktur. Biz aksine, o tutanaklarda da aynen olduğu gibi, demişiz ki, "Makarios'un anladığı anlamda bir bağımsızlığı biz savunmak zorunda değiliz", demişiz ve gerçekten de bizim ileri sürdüğümüz bağımsız, federatif Kıbrıs Devleti tezi, Makarios'un hiçbir zaman savunmadığı, hiçbir zaman taraftar çıkmadığı bir tezdir. Bu bakımdan başka zamanlarda olduğu gibi, böyle önemli konularda açık seçik yanıtlar vereceğine, böyle suçlamalarla "Makarios yanlısıdır", yok "Doğu Bloğunda sandık kendimizi, Varşova Paktında sandık kendimizi" gibi ifadelerle konuyu geçiştirmeye bakıyoruz. Bizi Amerika neden Kıbrıs konusunda desteklemez, görüşüyle ilgili açıklamamızı kabul etmiyorlar, öyle görünüyor söylediklerinden. Fakat kendileri karşı bir açıklama yapmıyor. Öyle ise kendileri yanıt versinler, neden 1964'te Johnson bize o ünlü mektubu gönderdi? Neden 'Verdiğimiz silahları Kıbrıs'ta kullanamazsınız' dedi? Neden 'karşılıklı görüşme olanağı sonuna kadar kullanılmamıştır, müdahaleniz onaylanamaz,' dedi? Neden, oraya müdahale ederseniz ve Sovyetler de size karşı çıkarsa biz NATO üyeleri size yardım edip etmemekte düşünürüz, dedi? Neden, biz askeri müdahaleye hazırlandığımız sırada Altıncı Filoyu Kıbrıs önlerine gönderdi? Neden, bizi böyle önlerken Yunanistan da NATO üyesi olduğu halde onun Adaya 10000 asker göndermesine göz yumdu, engel olmadı? Öyleyse bunların açıklamasını yapsınlar, neden Amerika bu şekilde hareket ediyor?

Madem ki bizim açıklamamızı beğenmiyorlar veya doğru bulmuyorlar. Ama böyle konularda daha önce de belirttiğim gibi, Sayın Çağlayangil sorunları başka bir birtakım yöntemlerle, esprilerle, Doğu Bloğuna atıflar yapmakla geçiştirmek yolunu tercih ediyor. Fakat sorunlar bu şekilde geçiştirilmez. Belki o an için esprilerle ve kendi grubunun alkışlan ile geçiştirilmiş gibi görülür ama, çözüm bekleyen sorunlar ortadadır, onlara çözüm gelmez ve millet karşısında, tarih karşısında sorumluluğumuzu hatırlamamız gerekir. Bu gibi ciddi konularda böyle esprilerle, Doğu Bloğu, Varşova Paktı, Makarios'u tutmak gibi yersiz suçlamalarla geçiştirmek bu konuların ciddiyetiyle ne derecede bağdaştırılabilir? Bunlar tutanaklara geçiyor. Elbette ki bir gün bu Türkiye'nin siyasi tarihini yazacak olan bilginler bu ifadelerimizi okuyacaklardır. Böyle önemli konularda bu tür hafifliklere sapan, bu çeşit, o an için geçiştirici yanıtlar veren bir Hükümet yetkilisi hakkında acaba o tarihçiler ve siyasal bilginler ne düşüneceklerdir?

Bu son zamanlarda Dışişleri Bakanlığımız gerek Sovyet ve diğer Doğu Bloğu ülkeleriyle, gerek Üçüncü Dünya devletleriyle ve bu arada Arap ülkeleriyle temaslarda

bulunuyor, ilişkileri geliştirme arzusunu gösteriyor. Ama bu gibi temaslar acaba gerçekten tek taraflı bir politikadan kurtulmanın işaretleri midir, yoksa çok dar ve kısa vadeli birtakım politik hesaplarla girişilmiş yüzeyde taktikler midir? Bunun hakkında henüz kesin ve güvenli bir kanıya varmış değiliz. Değiliz, çünkü örneğin Sovyetlerle 7 proje üzerinde yapıldığı söylenen anlaşmanın üzerinden bir hayli zaman geçtiği halde bu projelerin uygulanmasının ilerlediğine dair haberler duymuyoruz. Yapılmış olan kültür anlaşması hâlâ Meclise sevk edilmiş değil. Aynı zamanda çelişmelere de düşüyoruz. Örneğin bir taraftan Çin'e heyet gönderiyoruz, tüccarlarımız oraya mal ihraç ediyorlar, kısmen ve daha da etmek istiyorlar. Çinlilerden de bir süre önce bir heyet geldi. Ama diğer taraftan da Birleşmiş Milletlerde Kızıl Çin'in bu teşkilata alınmasına karşı Amerika'ya uyarak yine oy kullanıyoruz. Oysa bizim Kızıl Çin'le çatışan ulusal çıkarlarımız yok. Aksine ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi bakımından çıkarlarımız var. Dünya barışı bakımından da bunda bir çıkar yok. 700 milyonluk bir ülkeyi bir dünya örgütünün dışında bırakırsanız o dünya örgütü tamamlanmış olmaz ve onun dışında bırakılması dünya barışına hizmet etmiş olmaz. Amerika diyor ki, "Kızıl Çin savaşçıdır, onun için Birleşmiş Milletlere alınması doğru değildir." Kızıl Çin'in savaşçı olduğunu kabul etsek dahi, iyi ya 700 milyonluk koskoca bir ülke bir taraftan da atom silâhlarını geliştiriyor, bu ülkenin bu örgütün dışında olması mı onun savaşçılığını önler, barışa hizmet eder; yoksa onu Birleşmiş Milletler topluluğuna alıp da o topululuğun kontrolü altında tutmak, orada eleştirilerde bulunmak, uyarılarda bulunmak ve gerektiğinde kararlar almakla mı barışa hizmet edilmiş olur? Gerçeklere göz yumarak devekuşu gibi kafanızı kuma gömerek sorunlar çözümlenemez. 700 milyonluk bir ülke, var gücüyle kalkınıyor, şimdiden atom silahlarına sahip oluyor ve böyle bir ülkeyi Birleşmiş Milletler denilen bir örgütün dışında tutmak için oy veriyoruz. Neden? Çünkü Amerika öyle oy veriyor. Bizim ulusal çıkarlarımız buna engel değil.

Arap ülkeleriyle olan ilişkiler de tam güven verici şekilde değil. Gerçi son zamanlarda Birleşik Arap Cumhuriyeti ile de temasa giriştik. Ama bütün olaylardan belli oluyor ki, bu Arap ülkeleri arasında Suudi Arabistan'a ve Tunus'a özel bir eğilimimiz var.

İslam Paktı konusunda geçen yıl burada yaptığı konuşmada Sayın Çağlayangil "Bu pakt Müslüman devletlerin arasını bozarsa girmeyiz, bozmazsa gireriz" demişti. Son zamanlarda çıkan açıklamalarında ise, İslam Paktına girmeyeceğimiz belirtiliyor. Oysa Ortadoğu'da biz daha da aktif bir rol oynamalıyız. İslam Paktı düşüncesinin ve girişiminin arkasında hangi güçlerin, hangi hesapların bulunduğunu incelemeli ve iyice bilmeliyiz ve hiç kuşku yok ki iç politikada dinin politikaya, oy avcılığına alet edilmesi, bu yolda kötüye kullanılması ne kadar yanlışsa dış politikada da İslam dininin birtakım Müslüman olmayan devletler tarafından kendi çıkarları için bir alet olarak kullanılmasına da izin vermemeliyiz.

Üçüncü Dünya devletleriyle olan ilişkilerimize gelince: Bu ilişkiler de hangi düşünceye dayanıyor ve acaba Üçüncü Dünya devletlerine bizim dış politikamızda gerçekten bir değişiklik olduğu hakkında bir güven veriyor mu? Bu soruya da biz kesin ve açık bir yanıt veremiyoruz. Biz gerek Doğu ülkeleriyle, gerek Üçüncü Dünya devletleriyle ve bu arada Arap ülkeleriyle ilişkileri geliştirme yoluna özellikle

Kıbrıs krizinden sonra giriştik ve hep onların Kıbrıs sorununda desteğini kazanmaya çalıştık. Oysa bu üçüncü Dünya devletleri eğer buna inanırlarsa -ki anlaşılıyor böyle bir kuşkulan var- biz yalnız Kıbrıs konusunda onların desteğini kazanmak için bu ilişkileri kuruyoruz. O zaman onları kendimize dost olarak kazanmamıza olanak yoktur. Diğer ülkelerle ilişkilerimizi düzenlerken kısa vadeli amaçlarla hareket edilmemelidir.

Genel olarak Türk Hükümetinin izlediği dış politika hakkında yapacağımız eleştiri bu politikanın böyle kısa, dar amaçlarla yönetildiği, miyop bir politika olduğudur. Oysa, ilişki kurmak istediğimiz ülkelerin dış politikasına yön veren esas prensipler nedir, onların dış politikaları hangi eksen etrafında dönüyor? Öncelikle bunu anlamamız, doğru tam koymamız gerekir ve sonra onların dış politikasına yön veren eksen ve ilkelerle bizim ulusal çıkarlarımız nerede uyum içinde oluyor, o uyum noktalarım bulup öylece dostluk ilişkilerini geliştirmemiz gerekir.

Üçüncü Dünya devletlerinin iki belirgin özelliği vardır. Bunların birisi, çok anti-emperyalisttirler. Anglo-Sakson emperyalizmine karşı büyük kuşkuları vardır. İkincisi de bağımsızlık hususunda çok hassastırlar. Makarios'u İngiliz emperyalizmine karşı mücadele veriyor, bağımsızlık mücadelesi veriyor diye tutuyorlar ve nitekim sonraki açıklamalarında belirttiler, "Enosis'e biz karşıyız" diye. Gerekir ki, biz Üçüncü Dünya devletlerine Makarios'un iki taraflı bir kılıç gibi kestiğini, gerçi bağımsızlık mücadelesini verdiğini; ama, İngilizlere karşı bağımsızlık mücadelesini sonunda Enosis'i gerçekleştirmek üzere verdiğini bir kere iyice anlatmamız gerekir. Aynı zamanda, bu Üçüncü Dünya devletleri bizi, hemen her küçük sorunda daima Amerika'nın paralelinde bir politika yürütüp oy kullandığımızdan dolayı Amerika'nın, Anglo-Saksonların paralelinde, dümen suyunda hareket eden bir ülke olarak görüyorlar. Böyle gördükleri sürece ve bizim ilişkilerimizi "yalnızca Kıbrıs konusunda bizim desteğimizi kazanmak istiyorlar", diye değerlendirdikleri sürece Üçüncü Dünya devletleri ile gerçekten sağlam ilişkiler kurabilmemiz ve onları kazanmamız mümkün değildir. Üçüncü Dünya devletleri için bu böyle olduğu gibi, Avrupa devletleri için de böyledir, Amerika için de böyledir, Sovyetler için de böyledir, bütün ülkeler için böyledir. Böyle kısa vadeli amaçlarla, küçük politika oyunlarıyla değil, her ülkenin politikasının esas yönünü ve eksenini belirleyip sonra o eksen ve yönle bizim ulusal çıkarlarımızın nerelerde uyuştuğunu doğru olarak saptayıp uzun vadeli, dönek olmayan, oturaklı bir politika izlemek zorundayız.

(1) Boğazların Türkiye ile Sovyetler Birliği tarafından ortak savunulmasını istemişlerdi.

(2) Komünistler arasında dayanışmayı artırmak amacıyla 1947'de Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde SSCB, Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya, Yugoslavya, Fransa ve İtalya komünist partileri tarafından kurulan örgüt.

(3) Anlaşma süresinin dolacağı tarih.

(4) İki taraf: Türkiye ve Yunanistan.

(5) İngiliz Uluslar Topluluğu.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 66-77

Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi

18 Şubat 1967

Dış politika ile savunma politikası birbirine sıkı sıkıya bağlı konulardır ve artık gün geçtikçe bilinmektedir ki, dış politikamızı olduğu gibi savunma politikamızı da değiştirmek, yeni esaslar üzerinde yeniden planlayıp uygulamak zorundayız. 1967 bütçesinin 20 milyara yaklaşan tutarının 4 milyara yaklaşan bir kısmını Milli Savunmamıza ayırmış bulunuyoruz. Bizim gibi kalkınmak, sanayileşmek ve yatırımlarını artırmak zorunda olan az gelişmiş bir ülke için bu ağır bir mali fedakârlıktır. Bununla beraber, bu fedakârlıkla Milli Savunmamızı ve emniyetimizi gerektiği gibi sağlayabilsek, ordumuzu gerektiği gibi donatabilsek, hiç kuşku yok ki, böyle bir fedakârlığa, hatta daha fazlasına seve seve katlanırız. Ama bu konuda benden daha yetkili olan kimselerin de ayrıntılarıyla anlattıkları, açıkladıkları gibi hem böyle ağır bir fedakârlıkta bulunuyoruz, hem de ne yazık ki istenilen amaçlar gerçekleşmiyor. 4 milyara yaklaşan, yani 3 milyar 900 küsur milyon olan Milli Savunma Bakanlığı bütçesinin 3,5 milyara yakın bir kısmı cari harcamalara gidiyor. Sayın Tunçkanat'ın Senatoda ayrıntılarıyla yaptığı açıklamaya göre, Ordumuzun donatımı için ayrılan para aslında, geriye kalan 500 milyon dahi değildir. Yatırımlar ve diğer masraflar çıktıktan sonra Ordunun donatımı için kalan para 55 milyon gibi çok yetersiz bir paradır. Bu durumda donatımın eksikliğini dış yardımlarla, Amerikan yardımlarıyla karşılamak zorunluluğu beliriyor Bu konuyu da Sayın Tunçkanat büyük bir bilgiyle inceleyip değerlendiriyor.

İkili anlaşmaların sakıncaları üzerinde burada duracak değilim Bunu dış politika konularında uzun uzun belirtmiştik. Yalnız askeri bakımından sakıncalarını kısaca değinerek hatırlatmak isterim.

Birincisi: Bir ordunun donatım bakımından bir yabancı devlete, tek bir devlete bu kadar muhtaç hale getirilmesi elbette ki ordunun kuvvetini değil, eksikliğini gösterir.

İkincisi: 1947 Yardım Anlaşmasının ünlü dördüncü maddesi gereğince verilen malzemeyi, silahları, veren Devletin, Amerika'nın izni olmadan kullanamaz durumda bulunuyoruz.

Üçüncüsü: Verilen malzemenin büyük bir kısmı, malzeme fazlası denilen, artık az çok demode olmuş malzemedir ki, bunların bakım ve tamir masrafları yüksektir ve bugünkü savaş tekniği standardı bakımından savaş güçleri düşük olan silahlardır. Örneğin, son olarak iki savaş gemisi verildi ki, bunların 23 yıllık gemiler olduğu belirtildi. Bunlar halen işler durumda gemiler olabilir ama, bugünkü savaş standardı bakımından bunlar yeterli dövüşme gücünde olan gemiler midir sorusu akla getir.

Dördüncüsü: Ödünç ve Kiralama Yasasına göre verilen malzemeyi istendiği zaman alındığı hale çevirmek koşuluyla geri vermek zorunda bulunuyoruz.

Beşincisi: Bütün bu yardımlara karşın Türk Ordusunun NATO standartlarına uygun bir şekilde donatılmış olmaktan uzak bulunduğu da belirtiliyor. Bu standarda erişebilmek için daha 37 milyar liralık bir masrafa gerek görüldüğü belirtiliyor.

Altıncısı ve kanaatimizce en önemlisi: Dış yardımlara bu kadar fazla bel bağlama dolayısıyla ve de Amerika'nın yönlendirmeleri sonucu kendi ulusal savunma sanayimizin geliştirilmesinin ihmal edilmiş olmasıdır. Demek ki, bu durumda hem bütçemizde bizim gibi fakir bir ülke için ağır bir fedakârlığa katlanıyoruz, hem de ulusal savunmamız, emniyetimiz bakımından ordumuzun gerektiği gibi donatım ihtiyaçlarının karşılanması bakımından arzu edilen sonuçları elde etmiyoruz.

Bununla beraber ulusal savunma politikamızı ve stratejimizi değiştirmek ve yeniden planlayıp organize etmek gereğinin gerekçeleri kanımızca şu sıraladığımız konulardan ibaret değildir. Daha temel nedenlere inmek gerekiyor. Dünyadaki devletleri çeşitli kıstaslara göre çeşitli gruplara ayırabiliriz. Fakat sanıyorum ki, ulusal savunma politikası ve stratejisi bakımından Dünyadaki devletleri ikiye ayırmak mümkündür.

Birinci kategorideki devletler: İşte gelişmiş, sanayileşmiş, güçlü devletlerdir ki, bunlar ulusal savunmalarını kendi ulusal sınırlan içinde toprak bütünlüğünü koruma ve savunmak için planlayıp uygulamazlar. Çünkü onların kendi sınırları dışında deniz aşırı uzak yerlerde etki alanları, yatırımları, birtakım çıkarları vardır ki, ulusal sınırlar dışında uzak yerlerde verilmesi olası olan mevzii savaşları hatta bir üçüncü dünya savaşını göz önünde bulundurarak ulusal savunma politikalarını ve stratejilerini planlarlar ve uygularlar.

Bir de ikinci kategori devletler vardır ki, bunlar küçük devletlerdir. Bu devletler genellikle bizim gibi az gelişmiş olan devletlerdir. Ama aralarında İsviçre, İsrail, İsveç gibi gelişmiş fakat küçük olan devletler de vardır. Bu devletlerin kendi sınırları dışında, uzak yerlerde böyle mali yatırımları, şirketleri, etki alanları ve sairesi bulunmadığı için bu devletler ulusal savunma politikaları ve stratejilerini yurt savunması esası üzerinden planlanıp uygularlar. Hiç kuşku yok ki, Türkiye'nin durumu da bu ikinci kategoride olan devletlerin durumundadır. Oysa NATO ve ikili anlaşmalarla Türkiye kendi yapısına ve çıkarlarına uymayan ve kendisinin düzenleyip uygulayamadığı, kontrol etmediği bir stratejik plan ve örgütün içine dahil edilmiş bulunmaktadır. Çelişki ve zorluk buradan çıkmaktadır. İkili anlaşmalar ve NATO konusu bu gerçekten, bu çelişik durumdan ayrı düşünülemez ve açıklanamaz. Amerika Sovyetlerle bir çatışmayı, yani bir üçüncü dünya savaşı olasılığını göz önünde bulundurarak, onu ve diğer Doğu Bloğu ülkelerini Kuzey'den Güney'e, Batı'dan Doğu'ya doğru uzanan bir üsler zinciriyle çevirmiştir. Amaç bu üsler aracılığıyla hem Sovyetlerde olup bitenlerden radar şebekeleriyle haberdar olmak ve hem de gerektiğinde bu üslerden kaldırılacak bombardıman uçakları ve füzelerle Sovyetleri tahrip edebilmekti. O tarihlerde Amerika'nın elinde uzun menzilli, kıtalararası füzeler olmadığından bu üsler Sovyetlere yakın ülkelerde kurulmuştur. Bu üslerin kurulduğu ülkeler aynı zamanda Amerika'nın kabul ettiği kademeli savaş stratejisine göre Sovyetlerle savaşın ilk yer alacağı ve bu suretle Amerika'nın kendisini savaş tahriplerinden olabildiğince uzak tutmaya yarayacak sahalardır. Bu kademeli savaş stratejisi ve bu stratejinin bizim ülkemiz için arz ettiği tehlikeyi yine Sayın

Tunçkanat Senatodaki konuşmasında ayrıntılarıyla açıklamıştır. Bizdeki üsler, bu stratejinin bir parçası olarak kurulmuştur, Türkiye'yi savunmak için değildir. Bu stratejiye göre yürütülecek bir üçüncü dünya savaşının gereklerine göre Türkiye davranış görecektir. Türkiye'nin ilk aşamada savunulamaz bir bölge olduğu, daha geri hatlarda mevzilenmesi, tutunması gerektiğine hükmederse Amerika, o zaman Türkiye'yi feda etmekten çekinmez, sonradan çıkarmakla kurtarırım diyebilir. Oysa biz Türkiye için savunma, saldın her nereden gelirse gelsin ilk andan itibaren topraklarımızı karış karış savunmaktır. Bir dünya stratejisine göre, Amerika'nın uygun gördüğü bir stratejiye göre terk edilmek, sonradan kurtarılmak gibi davranışa biz elbette ki razı olamayız, olmamalıyız. Üslerin bizi, isteğimiz dışında bir savaşa sokmak tehlikesini taşıdığı konusu üzerinde daha önce örnekleriyle durduğum için burada bu konuyu tekrar işleyecek değilim.

NATO ise eşit koşullar üzerine kurulmuş kolektif bir güvenlik paktı değildir. Entegre komutanlık kurumu NATO'yu Amerika emrinde bir örgüt haline getirmiştir. NATO'nun entegre komutanlık örgütünde İngilizlere ve Fransızlara bizlerden daha büyük, daha yüksek yetkiler verdiği halde yine de entegre komutanlık Amerika'nın emrindedir ve bundan dolayıdır ki Fransa NATO'dan bir hukuki anlaşma olarak çekilmediği halde NATO örgütünden çekilmektedir. Bizim Silahlı Kuvvetlerimizin de hemen hemen tümüne yakın büyük bir kısmının NATO emrinde olduğu bilinmektedir. Oysa bu durum Anayasamızın 110. maddesine tamamen aykırıdır. Bu madde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Türk Genelkurmay Başkanlığının emrinde olduğunu belirtir. Nükleer silahların tetiği de Amerika'nın elindedir. Bunların kullanılıp kullanılmayacağı konusunda karar verme yetkisi ona aittir. Bütün bunlar gösteriyor ki, NATO gerçekten eşitlik esasları üzerine kurulmuş kolektif bir güvenlik paktı niteliğinde değildir. Zaten eşitlik olmadığını, bir örneği ele alarak da kolaylıkla anlayabiliriz, geçekleşen durum bakımından.

Amerika buradaki üsleri aracılığıyla bizi kendisinin gerek gördüğü her anda isteğimiz ve idealimiz dışında bir savaşa sürükleyebilir. Bundan önce de örnek verdik, U-2 uçağı konusu, 1,5 yıldan az bir süre önce Samsun'dan kalkıp Karadeniz'de düşürülen uçak konusu ve İncirlik Üssünden Lübnan'a gönderilen Amerikan askerleri konusu.

Bu üsler bizim denetim ve kontrolümüz altında olmadığı için, fiilen bizi Amerika, aramızdaki anlaşma hükümleri ne olursa olsun, bir Üçüncü Dünya Savaşı içine sokabilmek olanağına sahiptir. Oysa biz kendi bakımımızdan gerekli gördüğümüz anda Amerika'yı bize yardıma zorunlu kılacak fiili bir duruma sahip miyiz? Yine hatırlatalım, 1964'deki NATO krizinde Johnson'un bize 'siz müdahale eder ve Sovyetler de size karşı çıkarsa biz size yardım edip etmemeyi düşünürüz' dediği zaman, bizim yapabileceğimiz elimizde ne olanak vardı? Ancak anlaşma hükümlerini ileri sürerek kendisinin hukuken bize yardım etmek zorunda olduğunu bildirmek idi. Ama fiilen onu bize yardıma zorlayacak elimizde bir olanak yoktu. Çünkü, onun bizde üsleri var ve onlarla bizi maddeten fiilen bir savaşın içine sürükleyebilir; ama bizim oralarda üslerimiz, askeri tesislerimiz olmadığı için, bizim elimizde ancak bir hukuki hüküm var, bize yardım etmeye zorunlusunuz, diye.

Bu durum da gösteriyor ki, arada gerçekten bir eşitlik söz konusu değildir, yok-

tur. Biz, yukarda belirttiğim gibi iki kategori Devletten ikinci kategoride bir Devlet olduğumuz içindir ki, biz ancak vatan savunması savaşları veririz. Saldırı hangi yandan gelirse gelsin, bir üçüncü dünya stratejisiyle ilgimiz yoktur. Böyle bir savaşa katılmakta bir çıkarımız yoktur. Bizim çıkarımız ikinci Dünya Savaşında olduğu gibi, bir Üçüncü Dünya Savaşının da dışında kalmak, bunun dışında kalmamızı sağlayacak bir politika yürütmektir. Ulusal kurtuluş savaşları, vatan savunması savaşları ise ayrı nitelikte bir strateji ve askeri taktiklere dayanır. Bunun için donatımı yetersiz, kalabalık bir orduya değil, daha küçük fakat iyi donatılmış ve hareket yeteneği yüksek bir orduya ihtiyaç vardır. Vatan savunması savaşlarında yedisinden yetmişine kadar bütün halk seferber edilir ve ordu bu amaçla örgütlenmiş ve silahlandırılmış halkla birlikte bir iş ve güç birliği halinde savaş verir. Vatan savunmasında kullanılan silahlar ve araçlar da emperyalist savaşlarda, dünya çapındaki savaşlarda kullanılan silahlardan ve araçlardan farklıdır. Ulusal kurtuluş savaşlarının hep bu taktikle, bu stratejiyle verildiğini görüyoruz. Bildiğimiz kadarıyla İsrail ve İsveç ordusu da aynı strateji ve taktik üzerinden örgütlenmiş ve donatılmıştır.

Bütün bu değerlendirmelerle diyoruz ki, hem Amerikan üslerinin ikili anlaşma ve bunların sonucu olarak meydana gelen durumun sakıncaları, tehlikeleri üzerinde durmak, bunların giderilmesini istemek, hem de NATO ittifakı içinde kalarak durumun düzelebileceğini sanmak yanlıştır, bu bir çelişkidir. Çünkü üsler, ikili anlaşmalar ve NATO aynı stratejinin, aynı askeri planlamanın kısımlarıdır. Hepsi bir arada organik bir bütün oluşturur. Bütün bu nedenlerle Türkiye işçi Partisi 1969'da NATO'dan çıkılması gerektiğine inanır ve buna bugünden hazırlık olarak şu önlemlerin alınmasını önerir:

1. NATO Entegre Komutanlığı enirine verdiğimiz silahlı kuvvetlerin ekonomik gücümüz ve nüfusumuzla orantılı olarak ve başka müttefiklerin bu kumandanlık emrine verdikleri kuvvetler de göz önünde bulundurularak azaltılması.
2. NATO'dan geri çekeceğimiz kuvvetlerle bağımsız ve ulusal bir savunma gücünün kurulması.
3. Bu savunma gücünün bir ulusal kurtuluş savaşı stratejisi ve taktiğine göre eğitilip, donatılması ve halkla tam bir dayanışma içinde savaş yürütülmesi için özel eğitime tabi tutulması.
4. Ulusal Savunma sanayiimizin ihtiyaçlarımız düzeyinde geliştirilmesi, kendi yapamayacağımız silahlar için de tek bir ülkeye bağlanılmaması.
5. Yalnızca NATO'ya ait olan üslerden başka ikili anlaşmalarla hiçbir yabancı devlete üs verilmemesi ve var olanların tasfiye edilmesi.
6. NATO ittifakı gereğince kurulmuş üslerin yalnızca Genelkurmay Başkanlığımız emrinde bulunması ve bu üslerin Türk kumandanlarının komuta zinciri içine alınması.
7. Bu üslerde atom başlıklı silahlar bulundurulmaması.
8. Türkiye'de Amerikalıların, emrinde olan radar şebekesinin Türkiye emrine ve Türk komutasına verilmesi, aksi takdirde bu şebekenin derhal Türkiye'den sökülüp çıkarılması.
9. İzmir'deki NATO Doğu Akdeniz Komutanlığının yurt dışına çıkarılması.

10. NATO'ya tahsis edilen Türk Silahlı Kuvvetlerinin her türlü koşulda Anayasanın 110. maddesi uyarınca Genelkurmay Başkanlığının emrinde bulunmasının sağlanması, yani entegre komutanlık ilkesinin reddi.

Sözlerimi bitirmeden önce Sayın Milli Savunma Bakanından bir sorumuz vardır, bu konuyu açıklamasını dileyeceğiz. Geçen yılki konuşmamda da belirtmiştim: Geçen yıl Karma Bütçe Komisyonunda Milli Savunma Bakanlığı bütçesi konuşulurken Sayın Orgeneral Refik Tulga çok önemli ve çok ilginç açıklamalarda bulunmuştu. Bir yıldan beri Genelkurmay Başkalığımızın ulusal bir strateji üzerinde çalıştığını, politik bir direktif belirleyerek, tetkik ve onaylanmak üzere Hükümete sunulduğunu bildirmişti. Hükümet bu politik direktifi incelerken de çalışmalara devam edildiğini, ulusal stratejik bir kavram formüle edildiğini ve Silahlı Kuvvetlerimizin yapısının meydana getirildiğini belirtmişti ve aynen şöyle demişti: "Şematik bir şey değildir bu, hiçbir yerden taklit yoluyla alınmamıştır, tamamen kendi ihtiyaçlarımız ve yurt savunmamız göz önünde tutularak meydana getirilmiştir." Şimdi o zamandan bu yana tam bir yıl geçmiştir. Hükümetten öğrenmek istiyoruz, Genelkurmay Başkanlığımızın Hükümetin onayına sunduğu politik direktifi Hükümetimiz incelemiş midir, ne gibi bir karar alınmıştır? Ulusal stratejik kavram ve Silâhlı Kuvvetlerimizin yapısı ve Silahlı Kuvvetlerimizin Sayın Tulga'nın açıkladığı şekilde yeniden örgütlenmesi çalışmaları devam etmekte midir, hangi aşamadadır? Bu konularda Hükümet bizleri aydınlatırsa kendilerine teşekkür borçlu oluruz.

Saygılarımızla.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 78-83

Ereğli Demir-Çelik Fabrikası Hisseleri

13 Nisan 1967

Yasanın birinci maddesinin üç ayrı noktası üzerinde durmak istiyorum. Birincisi, 1. maddenin birinci fıkrasında yüzde 6 kâr garanti edilen hissedarlara, bu kâr verilinceye kadar, şirket kâr etmediği takdirde bu noksan olan miktarın avans olarak verilmesi konusudur. Biz ilke olarak, özel hisse senetleri sahiplerine böyle peşinen yüzde altı kâr garanti edilmesine karşıyız. Denebilir ki, aslında ilk kuruluş yasasından beri Devlet bu hisse senedi sahiplerine yüzde altı kâr garanti etmiştir. Ama halkın dediği gibi zararın neresinden dönülse kârdır. Baştan yapılmış hatalı ve haksız bir iş var diye o işin devamı savunulamaz.

Neden yüzde 6 kâr garantisi hatalı ve haksızdır? Bir kere iktidarın savunduğu özel girişim kavramına, özel girişim uygulamasına, özel girişimci ekonomik görüşe aykırı bir durumdur. Nedir özel girişim? Sermaye sahibi özel kişilerin ellerindeki sermayeyi istedikleri işe yatırmaları ve sermayenin işletmesi karşılığı kâr adı altında bir kazanç elde etmeleridir. Bu sermayeyi yatırıp onu işleterek kâr elde etmemin karşısında âdeta bu girişim özgürlüğünün bir ölçüde bedeli anlamında birtakım rizikolar vardır. Sermayesini yatıran insan, sermayesinin batacağını, girişimin başarısızlığa uğrayacağı tehlikesini göze alır veya işletme başarılı olacaksa bile kâra geçinceye kadar beklemek, kâr etmemek rizikosunu göze alır. Ekonomi ilminde sermayenin gerçekten ahlaki anlamda bir kâr etme hakkı var mıdır? Varsa bu hak nasıl savunulur, nereden doğar? diye tartışıldığı zaman, bir kısım özel sektörcü iktisatçılar, bilginler şöyle yanıt verirler: Kâr sermayenin bu iki rizikosunun bedelidir. Yani, sermayenin batması, başarıya ulaşamaması rizikosunu sermayedarın göze almasının ve bir de, bir bekleyiş devresinden geçmesinin karşılığı diye savunurlar. Bu bakımdan hem özel sektörcüyüm diyeceksin, özel sektörcü bir sistem uygulayacağım, o yoldan ülkeyi kalkındıracağım diyeceksin, hem de sermaye yatıran insana daha peşin peşin Devlet eliyle beş yıl bir kâr garanti edeceksin; ondan sonra bunu da üç veya dört yıl avans suretiyle devam ettireceksin. Bu, özel girişim felsefesine, uygulamasına uymaz. Bu doğrudan doğruya Devlet eliyle fert zengin etmenin bir örneğidir.

Eminim bu konuda cevap verecek Adalet Partili sözcüler, efendim bu ilk defa olmuyor, zaten ilk kurulan yasa da böyle yapmıştır. Başka girişimlerde, Devletin katıldığı girişimlerde de buna benzer durumlar vardır, diyeceklerdir. Fakat dediğim gibi bundan önce yapılan hatalı ve haksız uygulamalar aynı hataların ve haksızlıkların devamı için bir gerekçe olarak ileri sürülemez. Gerçekten bizde uygulamalar hep böyle olmuştur, buna benzer şekilde olmuştur. Onun için diyoruz ki biz, bizdeki devletçilik gerçek anlamda halkın yararına olan ve halkçı bir devletçilik değildir, özel şahısları Devlet eliyle zengin etmektir. Burjuva devletçiliğidir, Devlet kapitaliz-

minin bir çeşididir diyoruz bundan dolayı.

Karşı olmamızın ikinci nedeni, en büyük sermayeyi yatırmış olan Devlet sektörünün mağdur edilmesidir. Gerek yabancı özel sektörden, gerekse yerli özel sektörden daha fazla, ikisinin toplamından daha fazla sermaye yatırmış olan Devlet sektörü 5 yıl hiçbir kâr almamış. Bir de üstelik Devlet sektörü bu beş yıl içinde kâr alamazken özel sektöre yine Devlet tarafından yüzde 6 kâr verilmiş. Şimdi üç, dört yıl Devlet sektörüne yine bir kâr verilmeyecek. Bu defa avans şeklinde deniyor, yüzde 6 kâr verilecek özel hisse senedi sahiplerine. Bir defa bu avansın Devletin kasasından çıkmayacağı yeter derecede kuvvetli bir gerekçe değildir. Kaldı ki, bu avansın dolaylı yoldan da olsa Devlet kasasından çıkıp çıkmayacağı yine belli değil. Çünkü, özel sektöre verilen başka kaynaklardan kredilerdir. Çoğu zaman dönüyor dolaşıyor, Devletin kasasından çıkıyor. Örneğin halen komisyonlarda Özel Yatırım Bankası Yasası diye bir yasa vardır. Ve bu yasa çıksa da bu banka kurulsa adı, Özel Yatırım Bankasından kredi almış olacaktır. Ama bu bankayı Devlet finanse ettiğinden bu kredi yine Devletin kasasından çıkmış olacaktır.

Komisyon sözcüsünden bir konuyu öğrenmek istiyorum. Bu birinci fıkrada deniyor ki, kurucular dışındaki hisse senetleri sahiplerine eksik miktar avans olarak verilecektir. Şimdi elimizdeki sermaye yatırımı miktarlarına göre işte bunun yüz milyon küsurunu Türk özel sektörü yatırmış, 110 küsur milyonunu yabancı sektör, 306 milyon lirasını da Devlet sektörü yatırmış. Yasanın tümü üzerinde konuşan Sayın Adalet Partisi sözcüsü dedi ki: "Bu yüzde 6 kâr garantisi yüz milyon liralık Türk özel sektörü içindir". Yani bundan şu anlam mı çıkıyor? 110 milyon küsur lira yatırmış olan yabancı sektör, kurucular arasında mıdır ve onun için bunun dışında mı kalıyor? 110 milyon yatırmış olan yabancı sektördeki kişiler arasında kurucu olmayanlar yok mudur? Eğer hepsi kurucu ise sorun değil. Fakat kurucu olmayan yabancı hisse senedi sahipleri varsa hiç değilse bunlar bu maddenin kapsamı dışında bırakılmalıdır. Çünkü, verilen gerekçe, Türkiye'de sermaye piyasasını korumak ve geliştirmek ve bu hisse senetlerini satın aldıkları belirtilen küçük tasarruf sahiplerini korumaktır. Gerekçe bu ise, o zaman yabancı hisse senedi sahiplerinin bu koruyucu hükümden faydalanmamaları gerekir. Onlar zaten kendi ülkelerinde böyle özel bir korunmaya tabi tutulmadıkları için, yatırdıkları sermayenin rizikosunu göze almaya alışkın oldukları için böyle bir garantiyi de bekleyemezler.

Şimdi deniyor ki, "Bu küçük tasarruf sahiplerini koruyacağız. Bunlar da işçi, memur, ev kadını gibi küçük tasarruf sahipleridir, bunlar halktır" deniyor. Bir kere eğer yanılmıyorsam benim aklımda kalan rakam, bu küçük tasarruf sahipleri yani hisse senedi satın almış olanlar 2400'dür. Bilmek isterdik, gerekçede bunlardan söz edilirken kaçının ev kadını, işçi, memur, esnaf olduğunu; bu 2400'ün dökümünü bilmek isterdik. Kaç tanesi acaba gerçekten işçi, esnaf, ev kadını. Kaç tanesi daha büyük şirket, bunu öğrenmek isterdik. Fakat biran için kabul edelim ki, bu hisse senetlerine sahip olanlar tamamen halktan diyebileceğimiz kimseler. Yani küçük esnaf, sanatkâr, işçi, ev kadını ve saire diyelim. Böyle bile olsa Devlet eliyle, Devlet kasasından bu kadar küçük bir azınlığa gelir aktarmak, sermaye aktarmak hakka ve sosyal adalete uygun bir şey değildir. Biz emekten yana halkı korumak derken milyonların içinde yalnız 2400 kişinin korunmasını kastetmiyoruz. Bu da bir azınlığın

korunmasıdır ve böyle 2400 tane hisse senedi sahibi halktan insanlar diye tutup da böyle bir girişime, bundan önce de bazı gerekçelerle söylendiği gibi, halk kapitalizmi falan denemez. Halkın yararına dediğimiz zaman halkın tümünün yararına işleyen bir Devletçilik kastediyoruz. Yoksa milyonlarca emekçinin, orta sınıftan halkın arasından 2400 kişiye özel yasa maddeleriyle Hazineden özel gelirler sağlanmasını kastetmiyoruz.

Maddenin ikinci fıkrasında da iki noktaya itiraz ediyor ve bu noktaların değiştirilmesini öneriyoruz. Birisi, deniliyor ki, bu ödenen avanslar, daha sonraki yıllarda yasal ihtiyat ve ödenmiş sermayeye yüzde 10 kâr hissesi ayrıldıktan sonra, kalacak kârlardan mahsup edilir. Gerçi Ereğli Demir-Çeliğin Kuruluş Yasasının 6. maddesinde de, yine bu yüzde 10 oranı var. Ama hiç değilse burada biz öneriyoruz ki, bu yüzde 10 yüzde 6'ya indirilsin. Normal olarak öngörülen kâr oranı yüzde 6'dır. Neden burada yüzde 6 yüzde 10'a çıkarılıyor? Yüzde 10 kaydı konulduğu zaman bu avansların şirketin gelecek yıllardaki kârlarından ödenmesi durumu uzun yıllar devam edecek, belki de hiç gerçekleşemeyecektir. Çünkü yüzde 10, yüksek bir kâr oranıdır. Madem ki garanti edilen oran yüzde 6'dır, bu da yüzde 6'ya inmelidir.

Hele yine Devlet sektörü, Devlet sermayesini yatırmış olan İktisadi Devlet Teşekkülleri bu kârlardan yararlanamayacaklarına göre, yüzde 10 oranını koyup da yıllarca ve yıllarca ödenmiş olan avanslar şirketin kârlarından mahsup edilemez durumda kalınca Devlet sektörünün mağduriyeti devam edecektir. Ve bu yine Devlet sektöründen özel ceplere bir sermaye transferi demek olacaktır.

Şurada şuna da işaret edelim ki, Devlet sektörü derken bunu biraz da somut olarak düşünmek gerekir. Buraya katılan Devlet iktisadi Teşebbüslerinin sermayesinin büyük kısmı diğer vergi mükelleflerinin ödedikleri vergilerden gelmektedir. Bu bakımdan, Devlet sektörünün mağdur olacağı demek, vergi mükelleflerinin, genellikle vergi ödeyen halkın mağdur olacağı demektir ve Devlet sektöründen az sayıda özel ceplere sermaye transferi demek, vergi ödeyen halkın cebinden küçücük bir grubun cebine gelir aktarılması demektir.

Üçüncü düzeltilmesini istediğimiz nokta, bu avansların şirketin genel kârından değil fakat yasal ihtiyatlar ve ödenmiş sermayeye yüzde altı kâr hissesi ayrıldıktan sonra bu avanstan yararlanmış olanlara düşen kâr paylarından mahsup edilmelidir. Kimler bu avanslardan faydalandı ise onlar daha sonraki yıllarda elde ettikleri kârlardan daha eksik bir pay almak suretiyle bu avansı ödemiş olmaları gerekir. Bu avansı almamış olan kimselere de bu avansın ödettirilmesi herhalde adalet ve eşitlik düşüncesine uygun bir davranış olmaz. Bu düşüncelerle iki değişiklik önerisi veriyorum. Zannediyorum ki birincisine belki gerek kalmayacaktır. Eğer kurucular dışındaki hisse senedi sahipleri arasında yabancı hisse senetleri sahipleri yoksa birinci değişiklik önergesine gerek kalmayacaktır. İkinci değişiklik önerisi ise birinci maddenin ikinci fıkrasında işaret ettiğim iki konuya ilişkindir.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 231-234

İkili Anlaşmalar

14 Nisan 1967

İkili anlaşmalar konusuna ilk dikkati çeken, bu konuyu ilk defa ortaya koyan TİP olmuştur. Çeşitli nedenlerle bu konuyu Meclise getirerek ikili anlaşmaların bağımsızlık ve egemenlik haklarımızla bağdaşmayan yönlerini, Devletler Hukukuna uymayan niteliğini, ülkemizin savunma ve güvenliği ve dünya barışı bakımından arz ettikleri tehlikeyi uzun uzun Mecliste açıklamıştır. Bu şekilde bir taraftan kamuoyunu ve bir taraftan da Hükümeti bu konuda uyarmaya çalışmıştır. Son zamanlarda bu uyarmanın az çok etkisini göstermeye başladığını görerek memnun olmuştuk. Bütçe konuşmalarından önce, Dışişleri Bakanı Sayın Çağlayangil, ikili anlaşmaların çöpsüz üzüm olmadığını, Devletler Hukukuna aykırı yönleri olduğunu, düzeltilmesi gerektiğini, uygulamada anlaşma hükümlerinin dışına çıkıldığını söylemiş, yani biraz evvel Adalet Partisi sözcülerinin ifade ettiğinin aksine olarak bu anlaşmaların eşitlik koşulları altında olmadığını ve işlemediğini bizzat Adalet Partisi Dışişleri Bakanı kabul etmiş ve neticede de 'bundan dolayı bir ana anlaşma hazırladık, bu ana anlaşma ile Amerika Birleşik Devletlerini görüşmeye davet ettik' demişti. Hükümetin konunun önemini nihayet kavramaya başlamış olmasından ve hiç değilse şu veya bu şekilde bir adım atmaya girişmiş olmasından memnunluk duymuştuk.

Ama son zamanlarda yine Sayın Dışişleri Bakanının yaptığı açıklamalar ve gazetelerde çıkan bazı haberler bu konunun tekrar Meclisin huzuruna getirilmesi zorunluluğunu ortaya koydu. 30.3.1967 günü Sayın Dışişleri Bakanı Adalet Partisi ortak grubu toplantısında yaptığı açıklamada, daha önce 54 tane olduğunu söylediği ikili anlaşmalardan, 24 tanesinin metninin dahi var olmadığını belirtti. Bu, kanımızca aklın alamayacağı bir durumdur. Nasıl olur 24 tane anlaşmanın metninin olmayışı? Buna ihmalcilik, umursamazlık, Hükümet etme ciddiyetinden yoksun olma, Hükümet etmenin sorumluluğundan tüm yoksun olma diyebiliriz, daha çok şey söyleyebiliriz. Ama, bana öyle geliyor ki, ne söylesek bu durumun niteliğini ve ağırlığını belirtmek bakımından yetersiz kalır. Mademki elde bu anlaşmaların metni yok, nasıl oluyor da bunlardan anlaşma diye söz edilebiliyor? Bir anlaşmanın varlığı nereden biliniyor? Mademki yazılı metin yok, 24 tane olduğu nereden biliniyor?

Sonra, uygulama neye göre yapılıyor, yazılı metin olmadığına göre, neye göre denetleniyor? Yapılan uygulamanın anlaşmaya uygun olup olmadığı, bütün bu konular açık kalıyor.

Devletler Hukukuna göre, anlaşmalar ancak yazılı olur. Onaylı, imzalı nüshaları anlaşan taraflar arasında karşılıklı el değiştirmek suretiyle, onaylanmak suretiyle yapılır. Ancak o zaman geçerli olur. Metni olmayan anlaşmalardan anlaşma diye söz edilmesinin bile olanağı yoktur. Bu durumda insanın aklına ister istemez bir hayli zaman önce bu konuda gazetelerde çıkmış olan haberler ve söylentiler geliyor.

O zaman denilmişti ki, yazılmıştı ki, bu ikili anlaşmaların bir kısmı sözlü olarak yapılmış, hatta birtakım resmi kişiler arasında konuşmalardan ibaretmiş denilmişti. Mademki yazılı metin yok, öyle ise bu haberlere inanmak gerekiyor ve o zaman o makamları işgal edip de, bu konuşmaları yapmış, bazı konularda sözlü olarak mutabık kalmış olan kişiler de artık o makamları işgal etmediklerine göre, Hükümetin yapılan sözlü görüşmelerden, varılan mutabakatlardan da haberi yok bugünkü durumda. Ama ister öyle sözlü olmuş olsun, isterse metinleri bulunmuyor olsun, bu anlaşmalardan artık anlaşma diye söz edilemez ve uygulama yapılmasına Hükümetin izin vermemesi gerekir.

Bu durumda demek ki, şöyle bir olay oluyor: Amerikalılar birtakım uygulamalar yapıyorlar, birtakım işler görüyorlar. Bizim elimizde metin yok. Diyorlar ki, şöyle, şöyle bir anlaşma var ya, işte o anlaşmaya göre biz de böyle böyle yapıyoruz.

Arkadaşlar, bir an için bıraktım egemenlik, bağımsızlık hakları, milli savunma, güvenlik, barış sorunları, böyle bir durum yani, bizim Hükümetimizin elinde metin yok ve Amerikalılar istedikleri gibi at oynatıyorlar. Böyle bir anlaşma var, onun için böyle yapıyoruz diyorlar. Böyle bir duruma izin vermek, en kısa terimiyle ayıptır. Bir hükümet için, bir Devlet için onur kırıcı bir durumdur. Elde anlaşma yok, karşı taraf söylüyor anlaşma var, onun için ben böyle yapacağım diye. Nasıl bir Hükümet, egemen bir Devlet böyle bir durumu kabul edebilir, izin verebilir? Bizde metni olmayan bu anlaşmalar anlaşma olmaktan çıkarılmalıdır, anlaşma olmadığı ilân edilmelidir. Güya yapılmış olduğu söylenen, fakat metni olmayan bu anlaşmalara göre yapılan yürütmeler de derhal durdurulmalıdır.

Sayın Dışişleri Bakanının kendi partisinin ortak grubunda yaptığı açıklamada, araştırılması gereken diğer bazı hususlar da vardır. İkili anlaşmalardan birini, en vahimi olarak niteledi. Demek öbürleri de vahim, öbürleri de vahim ama, bir tanesi en vahimi, Vahim olan anlaşmaların sonuçlarına göre, yürütülen ilişkiler acaba ne derecede eşitlik koşullan altında yürütülen dostluk ilişkileri olarak ileri sürülebilir. AP Hükümetinin Dışişleri Bakanı "vahimdir" diyor, "en vahimi de şudur" diyor. Bu bakımdan, bu vahamet konusunun da biran önce Meclis tarafından araştırılması gerekir.

Üçüncüsü, aynı açıklamasında Sayın Çağlayangil, Amerikalıların iklim koşullarını kontrol etmek üzere istasyonlar kurmuş olduklarını, fakat bu istasyonların ne iş yaptığının bilinmediğini söylüyor. Yani öyle anlaşılıyor ki, duyarlılığımız o kadar, körleşmiş ki, bu tür açıklamalar karşısında hiçbir tepki göstermiyoruz. Egemen, bağımsız bir devlet nasıl olur da kendi toprakları üzerinde bir yabancı devlete ne yaptığı bilinmeyen istasyonlar kurdurur; nasıl olur, bu nasıl düşünebilir ve bu nasıl böyle bu kadar soğukkanlı olarak ifade edilebilir ve karşılanabilir? İstasyon kurulmuş, bizim topraklarımızda ve en yetkili şahıs, Dışişleri Bakanı diyor ki, ne yaptığını bilmiyoruz istasyonların. Bu noktanın da kesinlikle araştırılması gerekir.

Nihayet son günlerde gazetelerde bir mayın konusu çıktı. Türkiye'nin bazı sınır boylarını, özellikle doğudaki sınır boylarını Amerika nükleer mayınlar döşetmiş. Herhalde bu da bir ikili anlaşmaya göre yapılmıştır. Ve çok iyi tahmin edilir ki, şu metni olmadığı söylenen 24 anlaşmadan birisidir ve bundan da Hükümetin haberi yoktur, nerede olduğundan haberi yoktur.

Şu noktaya da dikkatinizi çekmek isterim ki, bu mayınlar eskiden beri bildiğimiz sıradan mayınlar da değildir, nükleer mayınlardır. Amerika'nın kontrolündedir, bu mayınları hangi hallerde, ne zaman patlatacağı. Ve bunlar patladığı zaman, diğer mayınlar gibi yalnızca patlamadan kaynaklanan bir zarar meydana getirmeyecek o bölgeyi radyoaktif hale, yani yaşanmaz hale getirecektir. Bu mayınlar konusunda da Meclisin hiçbir bilgisi yok, hangi anlaşmaya dayandığını bilmiyoruz. Bu yeni öğrenilen olaylar, eskiden beri bildiklerimize eklenince, yani Amerikalılara Türkiye yasaları dışında tanınan ayrıcalıklara, egemenlik ve bağımsızlığımızla bağdaşmayan haklara, ikili anlaşmalara dayanılarak kurulmuş üstlere, bu üstlerdeki termo-nükleer silahlara, uçaklara, casus uçaklarına ve benzeri olaylara eklenince kaçınılmaz olarak şu sonuca geliyoruz ki, artık bu durum yalnızca Hükümetin sorumluluğuna bırakılmaz. Milli Egemenliğin en yüksek temsilcisi olan Meclisin, bu yaşamsal konuya el koyması, bir araştırma yapması gereklidir. İkili anlaşmalar kaç tanedir, hangilerinin metni yoktur, bunların kapsamı nedir, koşulları nedir, uygulama ne şekilde olmaktadır? Bu konular artık saptanmalı ve açıklığa kavuşturulmalıdır. Bütün bu gerekçelerle Meclisin bu konularda bir araştırma açması hususunda karar verilmesini saygılarımla dilerim.

[Konu üzerinde ikinci konuşma]

Buraya kadar yapılan görüşmelerde kanımca konu esas çizgisinden az çok saptırılmıştır. Bir kere gerek muhalefet, gerek konuşan AP sözcüsü esas olarak konuyu, bundan önce de birçok konuda yaptıkları gibi, biz imzaladık, biz imzalamadık, bizden öncekiler imzaladı, şekline döküyorlar. Burada söz konusu olan, kim imzaladı, kim sorumludur, o değil. Onun da belki hesabı yapılabilir ama, bence bu tarihe kalmış bir sorumluluktur. 15 dakikalık kısa bir konuşmada konuyu tam açıklayamadım, ama durumun ağırlığını göz önüne sermek istedim, ikili anlaşmaların zaten niteliği üzerinde daha önce uzun uzun durduk. Şimdi metinleri olmayan ikili anlaşmalardan söz ediliyor, nükleer mayınlardan söz ediliyor, ne yaptığı belli olmayan istasyonlardan söz ediliyor. Sorun bu duruma çare bulmaktır. Biz imzaladık, siz imzaladınız, siz sorumlusunuz, biz sorumluyuz konusu değildir. Ben öyle koymadım, partimiz öyle koymuyor sorunu. Bir sorun var, egemenliğimize, bağımsızlığımıza, güvenliğimize dokunan, bu konularla yakından ilgili, yaşamsal bir sorun vardır. Bunun açıklanması gerekir ve biz mademki Meclisiz, ulusal egemenliğin en yüksek temsilcisiyiz. Bu konularda da bilgimiz yok, bir araştırma yapalım, bu konular hakkında bilgi elde edelim, gerçekten öyle midir, değil midir? Ondan sonra sorumluluk aranır. Konunun önemi üzerinde durulmuyor, biz imzaladık, biz imzalamadık gibi, konu bir yere götürülmek isteniyor. Sorun bu değil.

Önergenin şimdi verilmesi konusuna gelince, tabii Adalet Partisi sözcüsü her konuda olduğu gibi, yine partimizi art niyetli olmakla suçladı. Bu tür suçlamalara ben biç yanıt vermiyorum. Kaç defa söyledim, sorunlar böyle karşılıklı suçlamalarla çözümlenemez. Bir şeyler ortaya koyuyoruz, karşı gerçekleri koyarsınız, bir mantık koyuyoruz, karşı mantık koyarsınız, tartışırız. Budur Meclisteki görüşme

yöntemi, durmadan art niyet, şu ve bu suçlamalar değil. Ben daha kötü suçlamalar yapabilirim size ve belki de daha geçerli olur, ama sorun bu değil. Her defasında art niyet, yok Moskova, yok kızıl, yok ideolojileri belli. Neyi çözümlüyor bu şekildeki konuşmalar? Çözümlüyor mu bugünkü ikili anlaşmalar sorununu, üsler sorununu bu şekil suçlamalar?

Ondan sonra, verilen tarihlere bakın, 31 Martta gazetelerden öğrenmişiz Sayın Çağlayangil'in açıklamasını. 5 Nisanda da önergeyi vermişiz. Sanki çok sonra vermişiz gibi, "Bakın, aradan ne kadar zaman geçmiş, beklemişler" diyor. Canım, dört günde de bu konu, grup toplanır, konuşulur, metni hazırlanır, ancak verilir yani. Gecikmiş bir şey yok.

Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünün, bir başka yönden, şimdi verilmemeliydi iddiasına da yanıt vermek isterim. Bizce asıl Amerika'da ikili anlaşmalar üzerinde görüşmeler yapılıyorsa, gazetelerin dediği gibi, asıl bu zamanda bu konunun Meclise getirilmesi, orada görüşmeleri yapan yetkililere destek olur. Böyle bu kadar önemli, dikenli ve zor olduğu, büyük devletlerle ilişkilerin zor olduğu, Sayın Dışişleri Bakanının kendisinin itiraf ettiği konularda, büyük devletler karşısında, aman dostuz, sesimizi çıkarmayalım, gücendirmeyelim gibi davranarak haklarımızı elde edemeyiz. Aksine bu görüşmeler yapılırken Amerika'nın, Türk kamuoyunun bu konu üzerinde duyarlılık gösterdiğini, Meclisin duyarlılık gösterdiğini, önemle üzerinde durduğunu bilmesi, düzeltilmesi gerektiği iktidar çevrelerince kabul edilen bu anlaşmaların düzeltilmesi konusunda görüşmelerde yardımcı olur, onu engelleyici değil.

Bir defa dış politikada bu, "aman efendim gücendirmeyelim, şöyle olmasın, böyle olmasın"dan çıkmak gerekir. Başka devletler karşı karşıya çekişiyor ve pazarlık ediyor, haklarını öyle elde ediyorlar. Kamuoyunun duyarlılığı bir ağırlıktır, bir kozdur, görüşmeleri yapanların elinde. Bu bakımdan, tam zamanında verilmiştir o bakımdan da.

Bir de ikili anlaşmaların NATO uygulama anlaşmaları olup olmadığı konusu var. Bu konu üzerinde biz bütçe görüşmelerinde 6 Ocak'taki Dışişleri Bütçesi üzerinde yaptığım konuşmada uzun uzun durduk ve ikili anlaşmaların NATO'nun üçüncü maddesine dayanan uygulama anlaşmaları olmadığını belirttik. Ama, biz ne istiyoruz şimdi? Bu hususta kesin bir karar verilmesini istemiyoruz. Diyoruz ki, bir araştırma yapılsın, gerçekten uygulama kararları mıdır, değil midir, o zaman belli olsun, araştırılsın. Meclis bu düşüncede olmayabilir. Ama bizim istediğimiz bir hüküm verilmesi değil, bir araştırma yapılması. İkili anlaşmaların uygulama anlaşmaları olmadığı, beş tanesinin 1950'den önce, yani NATO'dan önce yapılmış olmasından belli. Sonra uygulama anlaşmaları, hiçbir zaman esas anlaşmanın dışında ve onu çok aşan haklar ve ayrıcalıklar tanıyamaz. NATO'nun 3. maddesi, ortak savunma için yapılacak işlerden söz eder. Amerikalılara, TRT Yasasına aykırı yayın yapma izni verme, gümrüklerde muafiyet verme konusu NATO'nun ortak savunması ile ne derecede ilgilidir? Suç işleyen Amerikalıların Türk yasalarına tabi olmaması ne dereceye kadar ortak savunmayla ilgilidir?

Anayasanın 65. maddesine atıf yapan Sayın CHP sözcüsüne, aynı maddenin 4. fıkrasını da hatırlatmak isterim. Bir kere dediğim gibi, birinci konu bu ikili anlaş-

malar acaba gerçekten, Meclisten geçmesi zorunlu olmayan uygulama anlaşmalar mıdır? Bunun saptanması gerekir, ikincisi, diyelim ki, öyle karar verildi. Ama aynı maddenin 4. fıkrası diyor ki, "Türk yasalarını ihlal eden veya onları değiştiren" tam terimi şimdi hatırlayamıyorum, Anayasayı yanıma almayı unutmuşum, "Türk yasalarını değiştiren veya onlara karşı olan anlaşmalar aynı maddenin birinci fıkrasına tabidir" diyor. Yani Meclisin onaylamasına tabidir. İkili anlaşmaların ise Türk yasalarını değiştirdiği, Türk yasalarına aykırı hükümler içerdiği, hatta Anayasaya aykırı hükümler içerdiği bu kürsüden defalarca açıklandı. Bu bakımdan, bir an için uygulama anlaşmaları olduğu kabul edilse bile, 65. maddenin 4. fıkrası gereğince birinci fıkraya tabi olması, yani, Meclisten geçmesi gerekirdi. Kaldı ki, yine hatırlatayım bizim burada istediğimiz şey, Meclisten geçmesi de değildir. Meclisin bir araştırma yaparak, bu kadar önemli bir konuda bilgi edinmesidir. Bilgi edinelim, sonra hükme varırız. Uygulama mıdır değil midir, yasalara aykırı mıdır değil midir, bağımsızlığımızı ve egemenliğimizi zedeliyor mu zedelemiyor mu? Karar aşaması sonra gelir. Şimdi istediğimiz yalnızca bir araştırma yapılması konusunda Yüksek Meclisinizin karar vermesidir.

Bildiri yayınlayarak, işte, yalanlandı deniyor. Okunan bildiride burada söz konusu olan konular hakkında, hiçbir yalanlama yok. Yalnızca, bu bildiride yer almayan konulara inanılmamalıdır filan gibi, yuvarlak bir deyim var. Kaldı ki, bir an için farz edelim, "24 anlaşmanın metni yoktur" dememiş olsun Sayın Dışişleri Bakanı. Bir an için böyle kabul edelim ki, bu anlaşmalardan birini çok vahim olarak nitelememiş olsun. Bir an için kabul edelim ki, ne yaptığı bilinmeyen, iklim koşullarını kontrol eden istasyonların varlığını söylememiş olsun. Ama ondan önce söyledikleri -ki bunu birinci konuşmamda hatırlattım- o konular yeter derecede bir gerekçe değil midir bir araştırma açılması için? Çöpsüz üzüm değil demiş, büyük devletlerle ilişki kurmak zordur demiş, bu anlaşmaları meydana çıkarmak için aylarca uğraştım demiş. Eğer bütün yazılı metinler varsa arşivde, neden acaba Dışişleri Bakanlığı aylarca uğraşmış, kendi iradeleriyle, bunları meydana çıkarmak için? Neden Devletler Hukukuna aykırı konular, hükümetleri aşan uygulamalar vardır diyor? Bütün bunlar, 6 Ocak görüşmelerinde bir önerge dolayısıyla yapılan görüşmelerde Sayın Çağlayangil'in açıklamalarında ve Meclis tutanaklarında var. Bu bakımdan, partinin ortak grup toplantısında söylediği, gazetelerde çıkan açıklamalar doğru olmasa bile, bu Meclis tutanaklarına geçmiş sözleri, bu ikili anlaşmaların ele alınmasını ve incelenmesini gerekli gösterecek önemdedir. Nasıl olur da bu kadar büyük, önemli bir konuda Meclisin hiçbir bilgisi olmaz?

Bu bakımdan, bütün bu gerekçelerle yeniden Meclisin bir araştırma açılmasına karar vermesini arz ve teklif ediyorum. Konu bu anlaşmalar hakkında son bir karar vermek konusu değil, bu anlaşmaların niteliğini, kapsamını, koşullarını ve uygulama şekillerini ortaya çıkarmak ve Meclisin bu konularda bilgi edinmesini sağlamaktır.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 244-250

Öğretmen Eğitimi

27 Nisan 1967

Görüşmekte olduğumuz yasa tasarısı ilk öğretmen okullarında öğrenim süresinin uzatılmasını öngörmektedir. Öğrenim süresinin neden uzatılması gerektiği tasarı gerekçesinde şöyle açıklanmaktadır: "Köy öğretmeni köye uygarlığı götürecek kimsedir. Köy öğretmeni köyün sosyal ve ekonomik gelişmesinde liderlik rolünü oynayacak tek aydın kişidir. Köy öğretmeni bu rolünü oynayabilmesi için bir taraftan hem en az lise düzeyinde bir kültüre sahip olması gerekir, diğer taraftan da pratik yönlerle donatılmış olması gerekir."

Köy öğretmeninin köyde oynaması gereken rol hakkında yasa gerekçesinde söylenenlere katılıyoruz. Kanımca yalnız köy öğretmeni değil, ilçedeki, kasabadaki, şehirdeki öğretmen de toplumda aynı rolü oynamalıdır, oynayacak durumda bulunmalıdır. Öğretmeni yalnızca belirli saatlerde derse girip, belirli konular üzerinde çocuklara bilgiler veren bir insan olarak düşünmek bugünkü toplumlar için geçerli ve yerinde bir görüş değildir. Gerçekten kalkınan, ilerleme yolunda olan modern toplumlarda öğretmen, içinde bulunduğu toplumun, bu toplum ister köy, ister ilçe, kaza veya bir şehrin mahallesi olsun, bir liderlik rolünü oynamak durumundadır. Ama bu konuyu yalnızca öğrenimi uzatmak konusu olarak görmek yanlıştır. Öğretmenin gerek köyde, gerekse şehirde böyle bir liderlik rolünü oynayabilmesi için bazı koşulların gerçekleştirilmiş olması gerekir. Öğretmen, gerçekten planlı, toplumun her kesimi demokratik esaslar üzerine dayandırılmış bir toplum düzeninde ancak böyle bir liderlik rolü oynayabilir.

İkincisi, hiç değilse asgari koşulların gerçekleşmesi gerekir, öğretmenin bu görevleri yerine getirebilmesi için. Oysa bugün ülkemizde öğretmenlik, hele köy öğretmenliği can güvenliği bakımından bile en tehlikeli bir meslek haline gelmiş görünüyor. Gün geçmiyor ki, gazetelerde, şu köyde, bu köyde öğretmenin dövüldüğünü, yolunun kesildiğini veya evinin saldırıya uğradığını okumayalım. Öğretmenin daha can güvenliğini bile bir Devlet olarak sağlayamazken o öğretmenden köyde bu gerekçede yazılı rolü oynamasını nasıl bekleyebiliriz.

Şehirlerde ise, öğretmenlerin okuduğu gazete, dergi veya siyasi düşünceleri, felsefi görüşleri bakımından ne derece baskı altına alındıkları bu Mecliste kaç kere tartışıldı ve eleştiri konusu oldu. Bu bakımdan, bir taraftan öğretmenlerin bu kadar siyasi bir baskı altında tutulduğu bir ortamda, diğer taraftan can güvenliğinin bile sağlanamadığı bir ortamda öğretmenlerimizden bu gerekçede çok doğru olarak belirtilen görevleri, rolleri beklememiz boşuna olur. Öğretmenin, özellikle bu tasarı dolayısıyla söz konusu olan köy öğretmenin gerekçede belirtilen, toplumda liderlik rolünü oynayabilmesi için hem biraz önce özetlediğim koşulların toplum düzeninde ortaya çıkması gerekir, hem de, öğretmen yetiştiren okulların eğitim sistemine

bakmak gerekir. Okul içi koşullar bakımından sorun yalnızca öğrenim süresinin uzatılması sorunu değildir. Her şeyden önce öğretmen okullarında verilen öğrenimin ve eğitimin içerik ve niteliği sorunudur. Bu gerekçede belirtilen nitelikteki köy öğretmenlerini kapatılmış olan köy enstitüleri yetiştiriyordu. İş içinde öğretim, toplumla sıkı ilgi halinde bir öğretim sistemi gerçekleştirilmedikçe öğrenim süresini bir yıl, iki yıl, isterseniz beş yıl uzatın, istenilen sonuç elde edilemeyecektir. Tekrar ediyorum; sorun bir yıl sorunu değildir, verilen eğitimin niteliği, içeriği sorunudur ki, bunu da kapatılmış olan ve bugün hâlâ açılmak istenmeyen köy enstitüleri vermekte idi zamanında.

Öğrenimin uzatılmasının gerekçesi olarak belki şöyle bir mantık yürütülüyor: Mademki köy öğretmeni bir taraftan en az lise düzeyinde bir kültüre sahip olmak, diğer taraftan da pratik becerilere sahip olmak zorundadır, öyle ise süreyi uzatmak gerekir. Diğer bir gerekçe de şu olabilir: İlk öğretmen okulları mezunlarının lise mezunlarıyla aynı uygulamayı görebilmesi, yüksek okullara ve üniversitelere girebilmesi için de öğrenim süresinin uzatılması gerekir, denilebilir. Oysa 4 ve 7 yıla çıkarmadan, 3 ve 6 yıl bırakılarak yine lise düzeyinde bir öğretim verilebilir. Çünkü bir taraftan süre aynıdır, her ikisinde de 11 yıl oluyor, ikincisi, bu 11 yılda öğretmen okullarında aynı zamanda pratik eğitim de veriliyor, denilirse; biz de yanıt olarak diyebiliriz ki; evet ama 11 yıllık eğitim ve öğretimde bulunan liselerde bugün artık bütün gün öğretim yapan liseler hemen hemen yok gibidir, ikili öğretim yapılmaktadır. 11 yıllık lise öğretimi yarım gün olarak yapılmaktadır. İlk öğretmen okulları tam gün öğretimde bulunduğuna göre on bir yıllık bir süre içinde iyi bir organizasyon, iyi bir öğretim ve eğitim sistemi uygulanırsa hem gerekli pratik bilgileri, hem de genel kültürü vermek mümkün olur ve süre de liselerin süresine eşit olduğuna göre, ilk öğretmen okulları mezunlarına yüksek okullara ve üniversiteye girme hakkı da tanınabilir ve tanınmalıdır.

Bütün bu nedenlerle biz komisyonun raporundaki öneriden çok, Hükümetin getirdiği metni, yani ilkokul mezunlarının girdiği öğretmen okullarında sürenin en az altı yıl, diğerlerinde en az üç yıl olarak kalmasını, öğretim süresinin açıkladığım nedenlerle uzatılmasına gerek olmadığını belirtmek isterim. Kaldı ki, daha önce de bu kürsüden belirtildiği üzere bu öğretim süresini uzatmak, aslında öğretmen sıkıntısı çekilen ülkemizde bu sıkıntıyı daha da artıracaktır. Oysa ülkemizde biran önce öğretmen sayısının fazlalaşması gerekmektedir ve bu öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi gereği, açıkladığım gibi, öğretimin uzatılması için bir gerekçe oluşturmaz.

[Konu üzerine ikinci konuşma]

Sayın Bakanın iç açıcı rakamlar diye okuduğu rakamları dinledikten sonra, bütünü ile eğitim konusunun ne kadar önemli olduğu bir kere daha ortaya çıktı. Öncelikle şunu açıklamak isterim: Biz, yani Türkiye İşçi Partisi gerek eğitim konusunda ve gerekse ülkenin diğer kalkınma sahaları konusunda gelişme hızlarını, var olan koşulları eleştirirken hiçbir gelişme olmuyor demiyoruz. Zaten bugün dünyada hiçbir gelişme kaydetmeyen hiçbir ülke yoktur. En gerisinde bile muhakkak bir gelişme

vardır. Hiçbir gelişme olmaması doğaya aykırı bir şeydir. Bu bakımdan böyle bir iddia yok zaten.

Gelişme konusundaki rakamlar iç açıcı mıdır, değil midir konusunda bir karar verirken iki soruya açık seçik yanıt vermek gerekir. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin kabul edilebilir bir süre içinde çağdaş uygarlık düzeyine yetişebilmesi için gerekli hızla bir gelişme kaydedilebilmekte midir? Bu gerekli oran kaydedilemiyorsa hiç değilse Türkiye koşulları içinde mümkün olan azami gelişmeyi sağlayabiliyor mu? Önce buna yanıt vermek gerekir.

Ve bugün bu iki soruya da de evet diyemeyiz. Bir kere şu rakamın korkunçluğu üzerinde Sayın Meclisin dikkatini çekmek isterim. Ulusal Kurtuluş Savaşımızı verdiğimizden bu yana yarım yüzyıla yakın bir zaman geçmiş ve toplumumuzda okur-yazarların oranı yalnızca yüzde 48. Yani bugünkü nüfusun hâlâ yansından fazlası, bıraktık şu düzeyde, bu düzeyde eğitimi, kültürü, okuma-yazma bilmiyor. Oysa, dünyadaki diğer toplumlara baktığımız zaman okuma-yazma bilmezliğin ortadan kalkması en asgari bir koşul olarak beliriyor. Ortada böyle korkunç bir rakam varken, nasıl olur da iç açıcı rakamlardan söz edebiliriz?

Tasarı üzerindeki görüşmeler 4 Mayıs 1968 Perşembe günü yapılan 96. birleşimde tamamlandı ve öğretim süresi uzatılarak ve üniversiteye girebilme hakkı tanınarak kabul edildi.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 285-288

Banka Kredileri

29 Haziran 1967

Konuşmamda kalkınma ve sosyal sınıflar açısından kredi konusunu incelemek istiyorum. Krediler sorunu iki yönden önemlidir. Birincisi, ülke kalkınması, yani kalkınmanın finansmanıyla ilgilidir. Kredi politikası, fiyatların istikrarı, genellikle ekonominin istikrarı, sektörler arasında dengeli bir kalkınmayı sağlamak, yatırımların istenilen sektörlere yönelmesini sağlamak bakımından da bir önem taşımaktadır. İkincisi, kredi dağılımı gelir dağılımını etkileyen önemli bir faktördür. Bu bakımdan kredi dağılımı da, gelir dağılımı gibi sosyal adalet konusunu yakından ilgilendirir.

Verilen rakamlara baktığımız zaman kredi hacminin 1962 ile 1965 yılları arasında yüzde 19,5'lik bir hızla artarak 1965'te 19 milyara yükseldiğini görüyoruz. Bu kredi hacmi, kalkınmanın finansmanı bakımından yetersiz olmuştur. İç ve dış finansman zorlukları içinde bulunduğumuz herkesçe bilinmektedir. Bununla beraber bu kredi hacminin sektörler arasında nasıl dağıldığına baktığımız zaman görüyoruz ki, bu hacmiyle dahi kalkınmada etkin olabileceğinden çok az bir rol oynamıştır. Çünkü kredi hacminin iç birleşmesine baktığımız zaman ilk gözümüze çarpan nokta, kredilerden yüzde 54,8'inin ticaret sektörüne gittiğidir. Esas kalkınmayla ilgili olan üretim alanlarına ise, yani tarım, sanayi, küçük sanatkâr ve küçük esnafa giden kredilere baktığımız zaman ise, bunların ancak toplam kredilerin yüzde 25,2'sine denk geldiğini görüyoruz. Bu rakamlar 1966 Haziranı itibariyle ekonomik amaçlı kredilerin dağılımına aittir. Bu üretimle ilgili yüzde 25'in tekrar iç kompozisyonuna baktığımız zaman görüyoruz ki, bunun yüzde 19'u tarım kredileridir, yüzde 4'ü sanayi kredileridir, yüzde 2,2'si de küçük sanayii, el sanatları ve esnafa ait olan kredilerdir. Şu dağılım bile gösteriyor ki, krediler bu hacmiyle dahi oynayabileceği rolden daha az etkin bir rol oynamıştır. Çünkü yarısından fazlası üretime değil, ticarete giden krediler olmuştur. Ve 1962 ile 1965'i karşılaştırdığımız zaman toplam krediler arasında ticari kredilerin payının yükselmekte olduğunu, 1962'de yüzde 49 iken 1965'te yüzde 54,8'e yükseldiğini görüyoruz.

Bu ticari kredilere baktığımız zaman diğer gözümüze çarpan bir nokta ticari kredilerin büyük payının dış ticarete gittiğidir. Dış ticaretten geri kalan ticari krediler de büyük tüccarlara büyük meblağlar halinde gitmektedir. Şimdi dış ticaret, bilindiği gibi, kalkınmayla yakından ilgili bir konudur. Çünkü, dış ticaret hacmi bir taraftan kalkınma için gerekli finansmanı, dövizleri temin edecektir, diğer taraftan dış ticaret hacmi yine kalkınma için gerekli yatırım maddelerinin ve hammaddelerin ithalini mümkün kılacaktır. Oysa, yine planda verilen rakamlara göre dış ticaret kalkınmamızda oynaması gereken olumlu rolü oynamamaktadır. Ulusal gelir Birinci Plan döneminde yüzde 29,5 arttığı halde, dış ticaret hacmi yaklaşık olarak yüzde 21 oranında artmıştır. Planda çok açıkça da belirtiliyor ki, bundan dolayı dış ticaret

kalkınmada sürükleyici bir rol oynayacağına sınırlayıcı bir rol oynamıştır ve kalkınmamız üzerinde tutucu bir etki yapmıştır. Yine planda belirtiliyor ki, dış ticaretteki bu tutucu, geriletici eğilim, yalnız son yıllara, Birinci Plan dönemine özgü bir olay da değildir. Eskiden beri dış ticaretimiz hep bu eğilimi göstermektedir. O kadar ki, 1953'teki dış ticaret hacmi ancak 1964'te aşılabilmiştir ve 1966'da 1953'ü aşma oranı da ancak yüzde 28 olmuştur. Yani demek ki dış ticaretimizde birtakım köklü nedenler var ki, bu, dış ticaret hacmini kalkınmamız üzerinde geriletici ve tutucu bir rol oynamaya, bir etki göstermeye yöneltiyor.

Diğer taraftan dış ticaret hacmi kalkınmamız için gerekli olan yatırım malları ve hammadde ithaline de izin vermemektedir. Şimdi demek ki, kredi hacminde yarıdan fazla payın ticarete gitmesi, bu ticari krediler arasında da yine aslan payının dış ticarete gitmesi ve milyonlara varan bu kredilerle çok ufak bir grubun milyonlara varan özel kazanç, gelir sağlamaları, ülke ekonomisi üzerinde tutucu ve önleyici bir etki göstermektedir. Hem milyarlarca krediyi alıyorlar, hem özel gelirleri bakımından milyonlarca kazanç sağlıyorlar, hem de ülkenin kalkınmasında oynamaları gerekli olan olumlu rolü oynamıyorlar. Dış ticaret hacminin bu durumunun ve kredilerin böyle olumlu şekilde kullanılmayışının yine krediler bakımından bir başka olumsuz sonucu oluyor, o da şudur: Dış ticaret hacmi kalkınmamızı finanse etmeye yetmediği için dış borçlanmalara gitmek zorunda kalıyoruz. Dış borçlanmaların, tüm borçlanmalar arasındaki yüzdesi düşüyor, ama miktar olarak bu borçlanmalar düşmüyor, tersine artıyor ve bu konuya yeniden değineceğim.

Dış ticaret hacminin ve onu destekleyen kredi politikasının ülke kalkınması bakımından bu kadar zararlı rol oynaması gösteriyor ki, bu alanda köklü önlemlerin alınması gereklidir. Partimiz dış ticaretin bu önemli rolünün bilincine varmış olduğu içindir ki, önlem olarak programına dış ticaretin devletleştirilmesi maddesini kovmuştur. Elbette ki bugünkü özel sektörcü iktidardan dış ticareti devletleştirmesini bekleyemeyiz. Ama hiç değilse dış ticareti daha sıkı bir şekilde Devletin denetimi altına alacak ve oraya akıtılan kredilerin daha olumlu bir şekilde kullanılmasını sağlayacak önlemleri almasını isteyebiliriz. Oysa yine İkinci Beş Yıllık Planda açıkça belirtiliyor ki, ihracatı teşvik için alınan önlemler ne yazıktır ki gereği gibi uygulanamamış ve istenilen sonuçları vermemiştir. Örneğin planda deniliyor ki, destekleme önlemlerinden ancak bu yöntem ve uygulamalardan haberdar olan küçük bir grup faydalanmaktadır. Destekleme önlemleri birçok durumlarda destekleme önlemi olmaktan çıkıp bir ödüllendirme niteliğini almaktadır ve yine planda belirtiliyor ki, Birinci Beş Yıllık Planda öngörülmüş olan önlemlere karşın ithalatın, yatırım için gerekli malların ithaliyle sınırlı kalması sağlanamamış ve spekülatif nitelikteki ithalat önlenememiştir.

Sanayie ayrılan kredilerin, ticarete ayrılan kredilere oranla çok küçük olduğuna değindim, yüzde 4. Eğer bu yüzde 4 oranındaki sanayi kredilerinin daha ayrıntılı bir dökümü elde olsaydı, herhalde o zaman görülecekti ki, bu yüzde 4 oranındaki sanayi kredileri dahi kalkınma bakımından en verimli ve olumlu şekilde kullanılmamaktadır. Çünkü hep biliyoruz ki, ülkede bir sanayileşme olmakla beraber, bu sanayileşme gerçek bir sanayileşme süreci şeklinde değildir, temel sanayilerin kurulması şeklinde değildir, daha çok tüketim malları sanayiinin, montaj ve ambalaj

sanayiinin gelişmesi niteliğindedir.

Küçük sanayi, küçük sanatkâr ve esnafa verilen kredilere baktığımız zaman göze çarpan ilk nokta, bu büyük kitlenin krediden hemen hemen yoksun bir durumda bulunduğudur. Planda verilen rakamlara göre, 1965 yılında 20 bin küsur küçük sanayi işyeri ve 192 bin küsur el sanatları işyeri vardır. 1967 yılı uygulama programına göre ise, 1965'te verilen küçük sanatkâr ve esnaf kredileri 312 milyon liradır. Bu parayı küçük sanayii ve küçük esnaf ve sanatkârı bir arada alarak hesap edersek iş sahibi başına ortalama bin 466 lira düşüyor. Yalnız sanatkâr ve esnafı alırsak kişi basma bin 619 lira düşüyor ki, bu kredinin ne kadar yetersiz olduğu bu rakamlardan dahi bellidir. Kaldı ki hep bildiğiniz gibi küçük sanayie ve küçük sanatkâr ve esnafa kredi veren kurum, özellikle Halk Bankasıdır. Halk Bankası 1964'te 280 küsur milyon lira, 1965'te 411 milyon lira kredi dağıtmıştır. Fakat bu kredilerin 1964'te yalnızca yüzde 88'i, 1965'te ise yalnızca 75,85'i küçük sanatkâr ve esnafa gitmiştir. Kalan kısmı ticari krediler halinde verilmiştir. Ve bu noktada şunu da hatırlatmak önemlidir ki, hem küçük esnaf ve sanatkâr için kurulmuş olan Halk Bankasının verdiği kredilerde, ticari kredilerin payı yıldan yıla yükselmektedir, hem de ticarete verilen bu krediler hiç değilse küçük esnaf ve küçük sanatkârın durumuna yakın bir durumda bulunan küçük ve orta tüccara verileceğine büyük tüccara verilmektedir. Bugün Halk Bankasının tek kişiye 5 milyon, hatta 10 milyon kredi verdiği görülmüştür. Ve yine Halk Bankasının yıllık raporlarındaki rakamlara göre, verilen kredi miktarı kişi başına ortalama 2 bin 710 liradır. Şunu hatırlatmak gerekir ki, ülkede yine bu Halk Bankasının kendi raporlarında belirttiğine göre 1,5 milyona yakın küçük sanatkâr ve esnaf vardır. Oysa Halk Bankasının kredilerinden yararlanan küçük sanatkâr ve esnaf miktarı 1965'te 100 binin biraz aşağısındadır. Bugün her halde 100 binin biraz üstünde olması gerekir. Bu demektir ki Halk Bankasının dağıttığı kredilerden, tüm küçük sanatkâr ve esnaf kitlesinin onda biri bile faydalanamamaktadır. Geri kalan bir milyon 400 bin küçük esnaf ve sanatkâr, krediden tamamen yoksun durumdadır.

İkinci Beş Yıllık Planda küçük sanayi ve el sanatlarıyla, küçük esnafın kredi sorunu gereği gibi ele alınmış, incelenmiş ve çözüm yolları gösterilmiş değildir. Beş Yıllık Planda küçük sanayiin kredi ihtiyacı konusu yalnızca iki cümleyle ve el sanatlarının kredi sorunu da yine iki cümleyle geçiştirilmektedir. Küçük sanayi için önlemler bölümünde şöyle denilmektedir: "Küçük sanayiin kredi sorunu esnaf kredisi ve küçük sanatkâr kredisi sorunlarından ayrı olarak ve özelliği göz önünde bulundurularak ele alınacaktır. Küçük sanayiin faaliyetlerinin finansmanında kontrollü kredi yöntemi uygulanacaktır."

El sanatlarında ise yine iki önlem öne sürülüyor: "Merkezi ve alt kuruluşlar, hammadde ve kredi temini, teknik yardım konusunda sanatkârlara yardımcı olacaklarddır." Sekizinci önlem: "El sanatlarında pazar olanağı olan üretimin finansmanı için gerekli kredi yardımı Ziraat Bankasınca yapılacaktır." Görülüyor ki, planda küçük sanatkârların ve esnafın ve küçük sanayiin kredi sorunu kesinlikle önem verilerek ele alınmamış, nerelerden ve nasıl yeni kaynaklar bulunacağı konusuna hiç dokunulmamıştır.

Bundan başka Beş Yıllık Planda iki hüküm vardır ki, bunlar da çok ilginçtir:

Birincisinde şöyle deniyor: "Sınai üretimin gelişmesiyle el sanatlarında, özellikle küçük sanatlar alanında bulunan üretim konularının yavaş yavaş bu alandan çıktıkları görülmektedir." Yani el sanatlarının zamanla tasfiye olduğunu ifade etmektedir İkinci Beş Yıllık Plan. Ama yine aynı planda verilen rakamlara göre el sanatları 1963-1965 arasında 162 bin küsur işyerinden 192 bin küsur işyerine yükselmiştir.

Yine planda küçük sanayiyle ilgili olarak şöyle denilmektedir: "Küçük sanayiin faaliyet konusu olan bir kısım üretimin, büyük sanayie geçmesiyle ikinci Beş Yıllık Plan döneminin sonuna doğru belli küçük sanayi dallarında fazla kapasite sorununun öneminin artması beklendiğinden, sorumlu kamu kuruluşları ve meslek kuruluşları bu konuda önlemleri alacaktır." Görülüyor ki plan, hem küçük sanatların, el sanatlarının, hem de küçük sanayiin zamanla ve çok da uzun bir gelecekte değil, hatta ikinci plan döneminin sonuna doğru yavaş yavaş ortadan kalkacağını, bunların tasfiye edilmekte olduğunu söylemektedir. Bu çok önemli bir sorun. Eğer planın iddia ettiği gibi el sanatları gibi küçük sanayi böyle zamanla hızla tasfiyeye uğruyorsa bu iş kollarında çalışan yurttaşların durumu ne olacaktır? Kapitalist ekonomilerde el sanatlarından ve sanayiden büyük sanayie geçiş, çok amansız ve insafsız bir şekilde olur. Ve bu üretim dallarında çalışan yurttaşlar büyük sanayiyle rekabet edemez duruma düşerek perişan olurlar, iflas ederler. Oysa, bir planlı ekonomide, madem ki planın kendisi artık el sanatlarının tasfiye edilmekte olduğunu, küçük sanayinin daha İkinci Plan döneminde yavaş yavaş ortadan kalkacağını söylüyor, o zaman bu kollarda çalışan yurttaşların nasıl diğer iş sahalarına aktarılacağı, nasıl desteklenecek konusunda da ayrıntılı, tutarlı açıklamalar getirmek zorundadır. Ama, böyle bir program getirmek şöyle dursun bu sorunun üzerine bile değinmiyor. Böyle "resmi kuruluşlar ve meslek kuruluşları gerekli yardımlarda bulunacaktır, uzun vadeli önlemler olacaktır" gibi sözleri ciddiye almaya olanak yoktur. Bunlar yuvarlak sözler olmaktan ileriye gidememektedir.

Bu arada kısaca AID'nin, yani Amerika'nın bu esnaf ve küçük sanayi kredilerine müdahalesi konusuna da değinmek isterim: 1961'den beri AID, Halk Bankasıyla imzaladığı protokoller uyarınca 30 milyonluk bir yardım yapmaktadır. Ama bu yardımı Halk Bankası kendi programına göre ve ülke ihtiyaçlarına göre kullanamamaktadır, imzalanmış olan protokollerden dolayı AID, yani Amerika bu kredilerin kullanılışına kendi hesaplarına ve çıkarlarına göre müdahale etmektedir ve bu alanda aynı zamanda Birleşmiş Milletler de bu konuyla ilgilendiği halde, her nedense iki yıldan beri Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu öneri Sanayi Bakanlığınca uyutulmaktadır. Birleşmiş Milletlerin ilgi ve yardımı politik etkiler altında kalsa dahi herhalde Amerika'nın direkt yardımından daha objektif, daha tarafsız olacağına göre, bu konuda da AID'nin bir etkisi olduğundan kuşku duymakta kendimizi haklı buluyoruz.

Tarıma geldiğimiz zaman, planda da belirtildiği üzere tarımda kredi hacmi artışı daha hızlı olmakla beraber, bu kredi hacmi tarımın ihtiyaçlarını karşılamaktan uzakta. Kaldı ki, tarım kredilerinin toplam krediler arasındaki payı, yıldan yıla düşmektedir. Tarım kredilerinin de nasıl kullanıldığına baktığımız zaman yine görüyoruz ki, tarım kredileri hacmi, bu hacmin mümkün kılacağı olumlu etkilerden daha az etkin olmaktadır. Çünkü Denetleme Kurulu raporunda belirtildiği üzere, tarım

kredilerinin üçte birine yakın bir kısmı destekleme alımları için kullanılmaktadır, satın almalar için kullanılmaktadır ve bu suretle üretime toplam tarım kredilerinin üçte ikisinden biraz fazlası kalmaktadır. Oysa raporda önerildiği üzere destek alımlarının Hazineden karşılanması, tarımda üretime gidecek kredileri çoğaltmak bakımından olumlu bir önlem olacaktır.

Tarımdaki kredilerin, yine çiftçiler arasındaki dağılımına baktığımız zaman görüyoruz ki, küçük çiftçiler yani 1 ile 500 lira arasında kredi alanlar; toplam kredi alanların yüzde 54,7'sini oluşturmaktadır. Yani yine tarımdaki milyarlar esas itibariyle büyük toprak sahiplerine, büyük işletmelere gitmektedir. Gerçi yıllar içinde 1 ile 500; 500 ile bin lira kredi alan küçük çiftçilerin sayısı azalmakta, bunlara verilen ortalama krediler yükselmektedir. Bazıları bu olayı işte çok az kredi alan küçük çiftçilerin artık daha fazla kredi aldıkları, daha yukarı kredi kategorilerine geçtikleri şeklinde yorumlamaktadır. Oysa rakamlar böyle bir yoruma olanak vermemektedir. Çünkü yıllara baktığımız zaman görüyoruz ki, 1963'te toplam borçlu sayısında bir artma olduktan sonra izleyen yıllarda 1965'e kadar toplam borçlu sayısı düşmüştür. O kadar ki, 1965'te toplam borçlu sayısı 1966'dakinin de altına düşmüştür. Bu demektir ki, artık bir takım köylüler krediden hiç faydalanamaz hale gelmişlerdir. Buna karşılık, alt kademeler böyle olduğu halde bir milyondan fazla olan toplam borçlular arasında, binde bir oranında dahi hesap edilemeyecek kadar küçük olan bir grup yani 289 kişi 50 bin ile 100 bin arasında kredi almakta ve bunlara verilen ortalama kredi 54 bin 800 lirayı bulmaktadır.

Diğer taraftan bu bir milyon küsur borçlu arasında sadece 37 kişiye 100 bin liradan yukarı kredi verilmekte ve her birinin aldığı ortalama kredi, 1965 yılında 626 bin lirayı bulmaktadır. Görülüyor ki, tıpkı toprak dağılımında, gelir dağılımında olduğu gibi kredi dağılımında da çok kesin ve açık bir adaletsizlik vardır. Son yıllarda Ziraat Bankası kişi ve birim kredi haddelerini artırmıştır. Fakat kuşku yok ki bu artırmada yine toprağı olanlar, ne kadar fazla toprağa sahipseler o oranda faydalanmış olacaklardır. Biz şunu önermek ve görmek isteriz ki, Ziraat Bankasının verdiği kredi hadleri, bütün çiftçiler için aynı olmasın. Örneğin 50 dönüme kadar toprak işleyenlere kişi basma veya birim basına verilen kredi haddi daha yüksek olsun. Ama büyük toprakları işleyenlere verilen kişi ve birim kredilerinin haddi daha aşağı olsun. Bu suretle iki olumlu sonuç elde edilecektir Bir kere orta halli ve küçük çiftçilere gidecek olan kredi hacmi miktarı artacaktır, ikincisi de büyük toprakları işleyen ve bu bakımdan yüz binlerce, milyonlarca yıllık kazancı olan büyük toprak sahipleri esasen kendi ihtiyaçlarını büyük kısmı ile kendi kaynaklarından karşılayabilecek durumda oldukları için bu kadar yüksek krediye ihtiyaçları yoktur ve bu kadar yüksek kredi alamazlarsa, kredilere bir tavan konulursa o takdirde bu yüksek gelirli toprak veya işletme sahipleri yatırımlarını kendi kaynaklarından finanse etmek zorunda kalacaklar, savurganlık niteliğinde olan aşırı tüketimlerini kısacaklardır.

Biraz da tohumluk krediler üzerinde durmak isterim. Bilindiği üzere tohumluk kredilerin dağılımında büyük kötüye kullanımlar olmaktadır. Görüştüğüm resmi kişiler dahi özel görüşmelerde bunu kabul etmektedirler. Fakat bugün mevzuat dahilinde tohumluk kredinin dağılımındaki kötüye kullanımları önlemeye olanak yoktur. Oysa, Gelir Vergisinin küçük çiftçileri muaf tutan maddesine göre, 300 dö-

nümden fazla toprak işleyenler, hem beyanname vermek zorunda, hem de vergiye tabidirler. Bu bakımdan tohumlukların dağıtımında 1,5 tondan fazla tohumluk isteyenlerden -çünkü yapılan tahminlere göre 300 dönüm toprağa 1,5 ton tohum yeterli gelmektedir- 1,5 tondan fazla tohumluk isteyenlerden bir önceki yılın beyanname örneği ve vergi makbuzu istense, o zaman tohumluk dağılımında büyük haksızlıklar ve kötüye kullanma halleri önlenmiş olur. Ama özel sektörcüyüm diye Devlet eli ile kişileri zengin etme politikasında ısrar eden iktidarın böyle bir yola yanaşmayacağı da bellidir.

Krediler konusunda bir de örgütlenmemiş kredi konusu üzerinde kısaca durmak isterim: Örgütlenmemiş kredi, yani tefecilik. Bu arada, bir not geldi, az önce rakamları yanlış mı söyledim, bilmiyorum. 300 dönümden fazla işleyenlerden beyanname istenir ve vergiye tabidirler: Yanlış söylediysem düzeltirim. Beyanname isteğe tabi olarak veriliyor; Bu tefeciliğin ne kadar önemli olduğunu özellikle plandaki rakamı gördükten sonra anlamış oldum. Çünkü 1965'te tefecilikte kullanılan kredi miktarı 7 milyara yakındır, 6 milyar 700 milyon liradır. Şimdi bu tefecilikte kullanılan milyarların, çok küçük miktarlar halinde, fakat çok yüksek faizli ve koşulları çok ağır olarak özellikle dar gelirli küçük çiftçilere ve dar gelirli diğer vatandaşlara verildiği düşünülürse, o zaman az önce değerlendirdiğim krediler dağılımındaki haksızlığın ne kadar daha şiddetli olduğu ve küçük çiftçinin ve diğer dar gelirli yurttaşların bu tefecilik sistemi altında ne kadar ezildiği ortaya çıkar. Kaldı ki buna bir de küçük çiftçinin, orta halli çiftçinin gerekli krediyi bulamadığı için ekinini daha tarlada iken, hatta ekerken tüccara çok düşük fiyatla satması da eklenirse, bunların durumunun ağırlığı daha da açıkça ortaya çıkar.

Planda şöyle denilmektedir: "Yeni ve devamlı artış olanaklarına sahip kaynaklar bulmadan, yeni kredi kuruluşlarına gitmekten kaçınılacak, özel amaçlı sınırlı fonların mevcut kuruluşlar eliyle kullandırılması sağlanacaktır." Bunun gerçekten uyulacağını ummak isteriz, özel bankaların sayısı gerektiğinden fazla çoğalmıştır. Bunların çoğunun mali durumlarının sağlam olmadığı bilinmektedir. Bunlardan bazıları kısa süreli özel amaçlar gözetilerek kurulmuş ve kısa zamanda iflasa sürüklenmiştir. Bunlardan büyük kredi sağlayanlar borçlarını ödeyemez duruma düşmüş görünerek milyonların üstüne oturmuşlardır. Banka iflas durumunda ilan edilmiş ve mevduat sahiplerinin paraları 153 sayılı Yasayla kurulan fonlardan Devletçe ödenmiştir. Banka tasfiye fonu 1962'de 54 milyon lira iken 1965'te 205 milyon liraya yükselmiştir. Yani bu bozuk banka sisteminden bir avuç kişinin özel çıkarlar sağlaması artmıştır. Bu durum tek kelimeyle bir skandaldır. İkinci Beş Yıllık Planda bu konuda şöyle denilmektedir: "153 sayılı yasayla kurulan Bankalar Tasfiye Fonu ile ilgili uygulamada, Merkez Bankasınca fona verilen avansların miktarının süratle artması, sistemin gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Kısa devrede fondan yalnızca bankalardaki tasarruf mevduatı sahiplerine ödeme yapılmak üzere önlem alınması ve herhalde plan dönemi içinde belli miktarın altındaki tasarruf mevduatı için sigorta sistemi kurulması ele alınacaktır." Planın öngördüğü bu sistemin gözden geçirilip değiştirilmesini yürekten dileriz. Çünkü bu hali ile bu sistem dar ve orta gelirli küçük tasarruf sahiplerinden yüksek gelir kategorisindeki küçük gruplara bir gelir transferinden başka bir şey değildir. Ama derhal yine belirtelim

ki, Devlet eliyle kişi zengin etmenin bir başka yolu olan bu sistemin önümüzdeki dönem değiştirileceğinden kuşkumuz vardır. Krediler sisteminin açık şekilde, özel sektörden, yüksek gelirli ve bir ayrıcalıklı azınlıktan yana işlediği yetişmiyormuş gibi önümüzdeki plan döneminde aynı azınlığın kredilerden daha da fazla yararlandırılması yoluna gidilecektir. Tamamen kamu sektörünün finanse edeceği ve Yasa Tasarısı halen komisyonlardan geçmiş olan özel Yatırım Bankası 100 binden aşağı olmamak üzere büyük krediler sağlayacaktır özel sektöre. Böylece kredi dolayısıyla gelir dağılımındaki eşitsizlik daha da artmış olacaktır.

Buraya kadar yaptığımız değerlendirmelerden çıkan başlıca iki sonuç, kredi dağılımının ülkenin kalkınmasına yararlı bir şekilde olmadığı, kredi politikasının buna yardım etmediğidir ki, özellikle dış ticaretin durumunda bu görülüyor. İkincisi de kredi dağılımının, gelir dağılımı gibi sosyal adalet ilkesine uygun olmadığı, daima ayrıcalıklı mutlu bir azınlığın lehine işlediği, büyük üretici kitlelerin ise krediden yoksun bırakıldığıdır.

Plan, kalkınma sorunu ve gelir dağılımıyla sıkı sıkıya bağlı olan iç ve dış krediler sorununa köklü, inandırıcı çözüm yolları getirmemektedir. Tasarruf mevduatının çekiciliğini artırmak, vadeli mevduatı özendirmek, farklı faiz hadleri uygulayarak geçici kredi politikası yürütmek gibi genel yetersiz önlemlerden öteye gitmemektedir. Bir bakıma gidemez de. Çünkü, kredi politikası aslında sosyal yapıyla, sosyal sınıflar sistemiyle ve dış politikada bağımsızlık sorunuyla yakından ilişkindir. Planda kalkınma sorununun sosyal yapıyla ilişkin olduğu, kalkınmayı engelleyen yapısal faktörler bulunduğu, bu yapısal engellerin kaldırılması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Ama bu yapısal değişiklikleri gerçekleştirecek yöntemleri plan getirmemektedir. Çünkü gerekli yöntemlerin tercihi, Devlet Planlama Teşkilatının yetkileri içinde değildir. Bu tercihler politik karar konusudur. Politik tercih kararlarını veren bugünkü iktidar ise özel sektörü daha da güçlendirmek politikasıyla sosyal yapıyı değiştirecek tasarruflarda bulunacak bir iktidar değildir. Bundan dolayıdır ki, ekonomik kalkınmanın gerekleriyle iktidar politikası çatışma halindedir. Ve bunun içindir ki, planın bugünkü durumu ve kalkınma gereklerini inceleyen, açıklayan kısımlarıyla ileri sürdüğü önlemler, çözüm yolları uyuşmazlık içindedir. Ve ikinciler yani önlemler ve çözüm yolları çok zayıf ve yetersiz kalmaktadır. Bunun sorumluluğu planı hazırlayanlarda değil, politik iktidardadır. Politik iktidar, yalnızca kalkınma gerekleri ve planla çelişki içinde olmakla da kalmamaktadır. Sosyal yapıyı değiştirecek toprak reformunu, vergi reformunu yapmamakla, ekonomik yönden zayıf ve başkalarına bağlı sınıf ve zümreleri korumakla görevli sosyal devlet ilkesine uymamakla, özel mülkiyetin kamu yararına aykırı olamayacağı hükmünü dikkate almamakla Anayasayla da açık çelişki halindedir. Saygılarımla.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 388-396

Halk Bankası Kredileri

3 Temmuz 1967

Beş TİP Milletvekilinin imzalarını taşıyan önerge üzerine konuşma.

Türkiye Halk Bankasının esas kuruluş amacı, hizmet amacı, küçük sanatkâr ve esnafa kredi sağlamaktır. Oysa bu bankanın plâsman istatistiklerine, örneğin 1964 ve 1965 yılı hesap raporlarına baktığımızda görüyoruz ki, yapılan plasmanlar arasında ticari kredilerin oranı yıldan yıla artmaktadır. 1964 yılında plâsmanın yüzde 88'i küçük sanatkâr ve küçük sanayie giderken, 1965'te bu oran yüzde 75 dolayına düşmüştür. Yani ticari plâsmanlar kısmı artmaktadır.

Bu ticari kredi olarak kullanılan kaynakların küçük esnaf ve sanatkâra verilmeyeceği söylenmektedir. "Çünkü bu kısım kaynaklar, vadesiz veya çok hesaplı mevduattan ibarettir," deniliyor. "Oysa küçük esnaf ve sanatkâra biz uzun vadeli ve düşük faizli kredi veriyoruz. Bu bakımdan, bu vadesiz veya kısa vadeli mevduat küçük sanatkâr ve esnafa ve küçük sanayie kredi temini için kullanılmaz. Ticari kredi olarak kullanılması zorunluluğu vardır," deniliyor. Gerekçe bu ise bile, o zaman akılcı olan nokta şudur ki, ticari kredi olarak kullanılan bu kaynaklar hiç değilse küçük esnaf ve küçük sanatkârların durumuna yakın durumda olan küçük ve orta çapta ticaret erbabını finanse etmek için kullanılmalıdır. Oysa Türkiye Halk Bankasının bir tek tüccara beş milyon, hatta on milyon kredi verdiği gerçektir. Bu nedenle burada plana 'Türkiye Halk Bankasının ticari kredilerine makul bir tavan belirlenmesi için yasa değişikliği dahil, gerekli önlemler alınacaktır' ibaresinin konulmasını öneriyoruz. Bu tavan örneğin beş yüz bin lira olabilir. Ya da banka idarecileri ve Hükümet yetkilileri bir araya gelirler, diğer makul bir tavan belirleyebilirler. Ve bizce belirlemelidirler. Herhalde amacına tamamen zıt bir yönde böyle büyük tüccarlara beş on milyon lira kredi verilmesi doğru görülemez. Komisyon Başkanı bunun bir ayrıntı olduğunu, yıllık programlarda ele alınabileceğini söyledi. Oysa bizce yıllık programlarda ele alınacak bir şey değil. Öncelikle prensip üzerinde anlaşmak gerekir. Yani Türkiye Halk Bankasının kaynaklarının büyük tüccarlara verilmemesi ve bir tavan belirlenmesi üzerinde anlaşmak gerekir. Bu tavanın belirlenmesi ancak somut ve ayrıntıya ait bir şeydir. 500 bin lira mı, 400 bin lira mı, 600 bin lira mı olmalı?.. Ama burada bir ilke sorunu vardır ve bu kanımızca plana eklenmelidir.

Önerge reddedildi.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 405-406

Tarım Kredileri

3 Temmuz 1967

Diğer krediler alanında olduğu gibi tarım kredileri alanında da dağılımda büyük bir eşitsizlik vardır. 1-500 lira kredi alan küçük çiftçilere ortalama 300 lira kredi düşmektedir ve bunlar toplam borçluların yüzde 54 küsurunu oluşturmaktadır. Yüz bin liradan fazla kredi alan kişiler ise bir milyon küsur borçlu arasında ancak 37 kişi idi 1965'te. Her birine ortalama 600 bin küsur lira kredi verilmiştir. Daha önemlisi borçlu sayısı 1963'ten itibaren azaldığına göre bu demektir ki, birtakım çiftçiler artık hiç kredi almıyor veya alamıyor durumundadır. Uygulanan kredi sınırlarına baktığımız zaman işletmelerin veya mülkiyetin büyüklüğü küçüklüğü dikkate alınmadan bütün işletme veya mülkiyet kategorileri için aynı birim ve kişi kredi sınırlarının uygulandığını görüyoruz. Oysa bilinir ki, on binlerce, 50 bin, yüz bin hatta yüz bin dönümün üstünde işletmeler vardır Türkiye'de. Bunların gelirleri çok yüksek olduğu için bunlar kendi yatırım ve işletme masraflarını kendi kaynaklarından büyük ölçüde finanse edebilirler.

Oysa gelirleri çok büyük olan bu işletme veya mülkiyet sahiplerine aynı zamanda çok yüksek kredi verildiği için bunlar bir tasarruf eğilimi gösterememektedirler ve hepimizin bildiği gibi kredi gerek tarımda ve gerek diğer sektörlerde, yüksek gelir kategorilerinde, bizde aynı zamanda savurganlık olarak niteleyeceğimiz bir tüketim eğilimi göstermektedir. Onun için bu adaletsizliği kısmen olsun önleyebilmek amacıyla diyoruz ki, 50 dönüme kadar toprak işleyenlere veya toprak sahibi olanlara verilecek olan kredilerde uygulanacak kişi ve birim kredi sınırları yüzde 50 daha yüksek olsun. Böylece küçük çiftçiye daha fazla kredi gidebilsin. Diğer taraftan ekonomik yönden güçlü olan, kendi kaynakları olan yüksek kategorideki işletmelere veya toprak mülkiyeti sahiplerine verilecek krediye uygun bir tavan belirlensin.

Böylece hem kredi hacmi daha ziyade, küçük ve orta çiftçilere doğru kaydırılmış olur, hem de yüksek gelir kategorisindeki tarımsal işletme veya mülkiyet sahipleri kendi kaynaklarından finanse etmek zorunda kalırlar kendi ihtiyaçlarını. Bu bakımdan aşırı tüketim, savurganlık niteliğindeki tüketimlerini kısıtlamak zorunda kalırlar, ulusal tasarrufa daha büyük katkıda bulunmuş olurlar. Bu da tıpkı Halk Bankası konusunda olduğu gibi bir yıldan öteki yıla uygulanacak program konusu değildir. Bu bir ilke konusudur, bir sosyal adalet anlayışının ve ilkesinin tarım kredilerine uygulanması konusudur. Hatta öyle tahmin ediyorum ki, bu kabul edilecek olursa belki yasal düzenlemeyi dahi gerektirecektir. Bu bakımdan burada okunmuş olan ifade Beş Yıllık Plana konulmalıdır.

Önerge reddedildi.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 406-407

Paralı Eğitim

3 Temmuz 1967

İlk bakışta ana babaların çocuklarının eğitim masraflarına kendi ekonomik iktidarları, gelirleri oranında katılmaları doğru gibi görünür, soyut bir ilke olarak doğrudur. Ama uygulamada birçok aksaklıklara yol açacaktır. Bir kere fiilli aksaklıklara yol açacaktır. Örneğin bugün hastanelerde uygulanan sistemden biliyoruz ki, bir hastanın ücretsiz yatabilmesi için muhtarlıktan bir fakirlik belgesi getirmesi gerekiyor. Gerçekten fakir olanlar için, ben kişisel olarak kendi mahallemden kaç tane örnek biliyorum, gidip de muhtarlıktan fakirlik belgesi almak bazı hallerde bir hayli güç olabiliyor.

Diğer taraftan gerçekten o kadar da fakir olmayan, hatta hali vakti oldukça iyi olan insanların da muhtarlıktan fakirlik belgelerini kolaylıkla elde ettiklerine tanık oluyoruz. Şimdi bilmiyoruz ne sistem getirecek, bu ailelerin çocuklarının harcamalarına katılma yöntemi. Muhtarlıktan mı kâğıt istenecek, başka bir yerden mi bir belge istenecek bilmiyoruz. Ama herhalde ailenin ekonomik durumunu gösteren bir belge olacak. Bu uygulamada birçok aksaklıklara neden olacak, bu bir. İkincisi, özellikle sanıyorum ki, öğretmenler bu konuda benim fikrime katılacaklardır, çocuk psikolojisi, genç psikolojisi bakımından çok zararlı etkileri olacaktır, öğrenciler arasında varlıklı aileden olma, varlıklı aileden olmama, "benim babam benim masraflarımı karşılayabilecek kadar katkıda bulunabiliyor, senin baban bulunamıyor" gibi çocuklar arasında böyle bir ayrım ve hali vakti yerinde olmayan çocuklar arasında bir aşağılık duygusu, bir kompleksin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Eğitim bakımından, çocuk ve gençlik psikolojisi bakımdan bu ayırım çok zararlı sonuçlar doğuracaktır. Bu bakımdan gerek uygulamada doğuracağı aksaklıklar bakımından, gerekse çocukların psikolojisi üzerinde yaratacağı etkiler bakımından böyle bir yöntemin uygulanmasına taraftar değiliz.

Diğer yandan, ailelerin çocuklarının eğitiminden bir sorumluluk duymaları ve onların eğitiminde katkıda bulunabilmeleri de ilke itibariyle doğru olduğu için böyle bir yöntemin vergileme suretiyle uygulanmasını öneriyoruz. Ya gelirlere göre bir yüzde oranında Gelir Vergisine ilaveler yapılır, eğer eğitim için ek fonlar isteniyorsa eğitim vergisi diye bir vergi konur ve bu da gelirlere göre vergi mükelleflerinden tahsil edilir. Bu şekilde hem eğitim için ek fonlar elde edilmiş olur, hem uygulamadaki aksaklıklar önlenmiş olur, hem de çocuklar ve gençler arasında, sözünü ettiğim zararlı psikolojik etkiler önlenmiş olur.

Önerge reddedildi.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 407-408

İMALAT SEKTÖRÜ

3 Temmuz 1967

Biraz evvel konuşan Komisyon Başkanı, imalat sanayiinin özel sektöre bırakılması olayının bu Beş Yıllık Plan döneminde gerçekleşmeyeceğini, uzun vadede gerçekleşebilecek bir şey olduğunu ileri sürerek adeta bunu bir gerekçe olarak belirtmek suretiyle, çıkarılmasına gerek yoktur, demeye getirdi. Oysa, aynı gerekçeyi, çıkarılması için söyleyebiliriz. Madem ki, Beş Yıllık Plan döneminde gerçekleşmeyecektir, bu plana ait değildir deniyor, öyle ise niçin konulmuş Plana? O zaman konulmasına hiç gerek yok. Yani burada mantıki bir tutarsızlık var, ileri sürdükleri gerekçe, Planda kalmasını değil, tersine çıkarılmasını gerektirir.

İkincisi, madem ki karma ekonomidir, madem ki Devlet büyük yatırımlara gitmektedir, neden imalat sanayiin şu vadede veya bu vadede özel sektöre bırakılması öngörülüyor? Gerekçesi nedir? Bunun konulmasının gerekçesi bir kere yok. Çıkarılması için bizce çok sağlam gerekçeler vardır. Bir ülkenin sanayileşmesi demek, kalkınması demektir. O ülkede herhangi bir kolda veya çeşitli kollarda herhangi bir türden sanayi işletmelerinin meydana gelmesi demek değildir. Bir ülkenin kalkınması, yani sanayileşmesi demek, o ülkede öncelikle ağır sanayiin kurulması demektir, imalat sanayiinde de yatırım malları yapan sanayiin gelişmesi, yani makine yapan makine fabrikalarının kurulması demektir. Bu çeşit işletmeler ise büyük yatırım ister ve büyük sermaye ister.

Bizim koşullarımızda da ancak Devlet, ülkenin sanayileşmesini gerçekleştirecek olan yatırım malları sanayiini geliştirebilir. Planda da bu belirtilmektedir ki, bizim sanayimizin karakteristik durumu çok küçük işletmelerden meydana gelmesi, dağınık bir durumda olmasıdır. Özel sektörün ne bugün, ne de görünürdeki bir gelecekte uzun vadede dahi ülkenin sanayileşmesi için bu yatırım malları yapan sanayii geliştirmesi söz konusu değildir.

Küçük ünitelerle bu olmaz. Büyük yatırım yapacaksınız, en son teknikte büyük işletmeler kuracaksınız, bu temel sanayii kurabilmek için. Bunu ise ancak Devlet yapabilir. Hangi vadede olursa olsun imalat sanayii gibi özellikle imalat sanayiinde yatırım malları sanayii gibi ülkenin sanayileşmesinde çok önemli bir kol olan imalat kolunu özel sektöre bırakmak ülkenin sanayileşmesini, yani kalkınmasını geciktirecek bir husustur. Bunun için plandan çıkarılması gerektiğine inanıyoruz.

Önerge reddedildi.

TİP Parlamentoda, Cilt 3, Sayfa 407-408

Kıbrıs'taki Gelişmeler

20 Temmuz 1967

Bu kürsüden dış politika ve Kıbrıs konusu görüşüldüğü zaman partimiz daima bu konuda Hükümetten tezinin ne olduğunun açıkça belirtilmesini istemiş ve her zaman bir endişeyi belirtmiştir. Endişemiz şu idi: Aslında çok küçük tavizli bir Enosisten başka bir şey olmayan bir çözüm şeklinin güya bir paylaşım ve iki taraflı bağlanma gibi gösterilerek bize kabul ettirilmesi olasılığından endişe etmiştik ve daima Hükümete açık olarak bir bağımsızlıktan yana mıyız, değil miyiz sorusunu sormuştuk. Dışişleri Bakanı kendisi de bu kürsüden verdiği bir demeçte siyasi konjonktürün -kendisinin kullandığı deyimdir- paylaşım ve iki taraflı bağlanmaya uygun olmadığını kabul etmişti. Bu durum karşısında demiştik ki, öyle ise bağımsızlıktan yana mıyız? Bu soruya hiçbir zaman açık bir yanıt alamamıştık. Şimdi tekrar son günlerde birden bire alevlenen Kıbrıs sorunu dolayısıyla bu konuda basında çıkan yazılar bizim endişemizin ne kadar haklı olduğunu gösteriyor. Yine Türkiye'ye bir üs vermek hikâyesi ortaya atılıyor, İngiliz Hükümeti güya üslerini bize devretmeyi önermiş, Amerika da bu öneriyi destekliyormuş ve bu öneri Yunanistan'ın askeri cunta çevrelerinde de uygun karşılanıyormuş.

Bu önerinin kabulünün Türkiye için çok ağır sonuçları olur, hatta bir felaket olur. Böyle bir çözüm şeklini kabul etmek bir defa baştan beri şart koştuğumuz Türklerin toplum olarak varlığı ve toplum olarak haklarından vazgeçmek demektir. Kıbrıslı Türkler o takdirde Yunanistan'ın tebaası haline gelecek ve bizim orada üslere sahip olmamız onlar için bir güvence oluşturmayacaktır. Çünkü, Türklere yapılacak uygulama Yunanistan'ın bir iç işleri uygulaması haline geleceği için biz hiçbir şekilde müdahale edemeyeceğiz. Nasıl ki, şimdi Batı Trakya'daki Türklere yapılan davranışlara karşı hiçbir şey yapamıyoruz.

İkincisi, bu bize askeri ve mali bir yük olacak, Amerika'ya büsbütün tabi, onun yardımına bağlı bir hale geleceğiz. Üçüncüsü, askeri üslerin tasfiye edildiği ve tasfiye edilmesinin istendiği bir dünyada biz bir işgal kuvveti, bir başka ülkede askeri üslere sahip bir devlet haline geleceğiz. Son zamanlarda desteklerini kazanmak için bu kadar uğraştığımız 3. dünya devletlerini büsbütün kendimizden uzaklaştıracağız. Hele Ortadoğu devletleri Türkiye'nin bu adada bir üsse sahip olmasına karşı tamamen direneceklerdir.

Bu Kıbrıs sorununun bu şekilde birden bire yeniden ortaya çıkmasının arkasındaki neden, hiç kuşkusuz Amerika'nın Yunanistan'daki Askeri Cunta Hükümetini desteklemek istemesidir. Bu hükümet iç zorluklarla karşı karşıyadır. Onun Yunan ulusu üzerindeki itibarını artırmak ve Yunan ulusuna kabul ettirmek için Amerika böyle bir çözümü zorlamaktadır. Ama hiç kuşku yok ki, Türkiye'nin böyle bir çözümde hiçbir çıkarı yoktur. Aksine, böyle bir çözüm Türkiye'nin tamamen

çıkarlarına aykırıdır. Hiçbir aldatmaca, çifte bağlanma gibi, yok bilmem paylaşım gibi göstermek çabası, Türk ulusunu ve Türk kamuoyunu aldatacak değildir. Böyle bir çözüm Yunan Askeri Cuntasının itibarını artırabilir ama Türk Hükümetinin elbette ki Türk kamuoyu üzerindeki itibarını artırmayacak, büsbütün düşürecektir. Türkiye'de derin huzursuzluk yaratan böyle bir çözüm şeklini, Türk Hükümetinin asla kabul etmeyeceğini ümit etmek isteriz.

Yine bu oluşumlar gösteriyor ki, Türkiye İşçi Partisi bağımsız, federatif, üslerden arınmış, tarafsızlaştırılmış bir Kıbrıs Cumhuriyeti üzerinde ısrar etmekte ne kadar haklıymış. Vakit geç de olsa, bu durumda Makarios Enosis'e karşı direndiğine göre, Türkiye için son bir fırsattır. Bu anlattığımız, tarif ettiğimiz anlamda bağımsızlık tezini benimseyip bunu savunmak, tekrar tekrar buradaki görüşmelerde de belirttiğimiz gibi, hem Türkiye'nin ulusal çıkarlarına uygundur, hem Kıbrıs Türk toplumunun çıkarlarına uygundur, hem de 3. dünya devletlerinin desteğini kazanacak bir formüldür. Aynı zamanda sosyalist bloğun da desteğini kazanacak bir tezdir. Bu bakımdan, böyle ulusal çıkarlara bu derece uygun bir tezi kabul ettirmek için dünyada destek bulmamız mümkündür.

Ümit etmek isteriz ki, geç de olsa, Hükümet bu tezi benimsesin ve her durumda küçük tavizli Enosisten başka bir şey olmayan İngiliz önerisini kesinlikle reddetsin.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 25-26

Kıbrıs Gensorusu

4 Aralık 1967

Benden önce konuşan grup sözcülerinden bazıları, Kıbrıs konusunda Hükümet Başkanı hakkında gensoru açılmasını isteyen önergenin zamansız verilmiş olduğu düşüncesini ortaya koydular. Biz de gensoru önergesini veriliş tarihinde erken saydık. Hatta Hükümete çok önemli bir yetki verilmiş bulunurken ve henüz hiçbir resmi sonuç ilan edilmemişken gensorunun neden böyle bir zamanda verildiğini anlayamadık, anlamsız bulduk veya gensoruyu verenlerin kendilerinin bildikleri bir anlamı, bir amacı olduğunu düşündük. Ama, şimdi şu konuşma gününde bir sonuç resmen ilan edilmiş bulunuyor. Dün akşamın geç saatlerinde, bildiğimiz gibi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri beklenilen çağrıda bulunmuş ve Hükümet bu çağrıya olumlu yanıt vermiştir. Son günlerde gazetelerde çıkan haberlerden anlaşma koşullarının ne olacağı konusunda verilen haberlerden sonucun olumlu olmayacağını, soruna bir çözüm getirmeyeceğini hissediyorduk. Ama itiraf edelim ki, sonucun doyurucu olmaktan bu kadar uzak olacağını tahmin etmemiştik.

Bir kere bu son günlerdeki -resmi olmasa da tekrar tekrar ileri sürülen- anlaşma noktaları dört veya beş idi. Acaba neden o konularda da bir anlaşmaya varılması beklenilmeden tek bir nokta üzerinde, o da gerçekten belirsiz koşullara bağlı bir anlaşma meydana gelir gelmez bunu resmen ilan etmek gereği duyuldu? Çünkü, bu tek noktada ilan edilen anlaşma ile Türk Hükümeti Zürih ve Londra Anlaşmalarının kendisine verdiği müdahale hakkından ve bu hakka dayanarak Büyük Millet Meclisinden aldığı yetkiden vazgeçmiş duruma giriyor; kullanmaktan vazgeçmiş duruma geliyor. Çünkü yetki mutlaka kullanılsın diye verilmedi. Kapsamı ve zamanı Hükümetin değerlendirmesine bağlı olarak verildi. Bu bakımdan, böyle bir değerlendirme hakkı olduğuna göre, bu yetkiyi fiilen kullanmayı istemiyor demek oluyor Hükümet, bu anlaşmaya evet demekle.

Şimdi, bir an için neydi sorun ve niçin böyle bir yetki verildi Hükümete, bunu kısaca hatırlayalım. Sorun, her şeyden önce Kıbrıs Türk Toplumunun güvenliğinin mutlak surette sağlanması sorunu idi. 1963'ten beri zaten anlaşmaların ve ona dayanan Anayasanın yaratmış olduğu bağımsız Kıbrıs Devleti yapısı, düzeni çökmüştü ve Türkler yerlerinden olmuş, tecrit edilmiş bir durumda normal sosyal yaşamları, ekonomileri alt üst olmuş bir durumda ve daima can ve mal tehlikesi altında yasamak zorunda bırakılmışlardı. Üstelik 15 Kasımda meydana gelen olaylar,(*) Türk Toplumunun can ve mal güvenliğini çok daha acil bir duruma getirmişti. Demek ki, alınacak önlem, yapılan anlaşma her ne nitelikte olursa olsun, kesinlikle şuna yanıt vermesi gerekiyordu:

1. Türk Toplumunun derhal güvenliğini sağlamak.
2. Türk Toplumunun daha uzun dönemde sürekli emniyetini sağlamak üzere

kesin çözüm yollarını hazırlamak.

Şimdi, ilan edilen sonuçtan anlıyoruz ki, uzun dönemde emniyeti sağlayacak bir çözüm yoluna girilmek veya öyle bir ortamın hazırlanması şöyle dursun, derhal sağlanması gereken güvenlik bakımından da bu ilan edilen anlaşma doyurucu olmaktan çok uzaktır. Bildiğimiz gibi [BM Genel Sekreteri] U'Thant'ın çağrısına yanıt vermek suretiyle meydana gelen anlaşma, anlaşmalar dışı Türk ve Yunan askerlerinin adadan çekilmesine ilişkindir. Biz ileri sürmüştük; yahut daha doğrusu gazeteler böyle yazdı. Çünkü, bugüne kadar Hükümetin Yunanistan'a resmen vermiş olduğu Nota'nın içeriğinin ne olduğunu hâlâ bilmiyoruz, somut olarak ne taleplerde bulunmuştur Hükümet; onu bilmiyoruz. Ama, gazetelerin ısrarla tekrarladığına göre, derhal Yunan askerlerinin geri çekilmesini istemişiz ve bu konuda ısrar etmişiz. Şimdi ise, Yunan askerlerinin geri çekilmesiyle birlikte kendi askerlerimizi de geri çekmeyi kabul ediyoruz. Zaten oraya sayısı çok sınırlı olan, bilmiyorum ne kadar ama, herhalde Yunan askerleri gibi on binlerce değil, komandolar sokulmuştur Türk Toplumuna yardımcı olsun diye. Şimdi onları da geri çekerek Türk Toplumunu büsbütün kendi başına savunmasız ve güvensiz bir halde bırakıyoruz.

Denecek ki, "ama Yunanlıların on binlerce askerleri vardır, onları geri çekecekler" Garanti mi geri çekecekleri? Demin söylediğim gibi çok belirsiz. Kim denetleyecek, kim uygulayacak, nasıl bileceğiz gerçekten geri çektiklerini? Hepsini mi çekiyorlar, yoksa bir kısmını mı çekiyorlar, nasıl bileceğiz? Kuşkusuz U'Thant'ın çağrısında Barış Gücünün denetimine diye bir atıf vardır. Ama dikkat edilirse, U'Thant'ın çağrısında ve bizim de kabul ettiğimiz o çağrıda, Barış Gücüne yapılan atıf, Barış Gücü bu çekilmeyi denetleyecektir şeklinde değil. Barış Gücünün denetlemesi, bunu da gerektiği biçimde yapabilmesi için Barış Gücünün yetkilerinin artırılması, gücünün takviyesi bir dilek olarak beliriyor. Çünkü, bunu yapacak yetkiye sahip değil Barış Gücü. O güçte de değil. O güce ve yetkiye sahip olabilmesi ancak Güvenlik Konseyinin kararına bağlı. Güvenlik Konseyi ise bu kararı almış değil. Bu bakımdan, fiilen Barış Gücünün bu denetimi, bu kontrolü yapacağı belli değil. Diğer bir başka mekanizma da yok. Barış Gücü değil de varsayalım ki, Türk, Yunan ve Kıbrıs Rum Hükümeti temsilcilerinden oluşan kontrol heyeti gibi, öyle bir mekanizma da yok. Yalnızca iki taraf askerlerini geri çekecek. Bu nasıl uygulanacak, nasıl kontrol edilecek? Gerçekten Yunanlıların geri çekilip çekilmediğini nereden bileceğiz? Bunun üzerinde hiçbir garanti yoktur. Yunanlıların ise nasıl oyaladıklarını biliyoruz, nasıl anlaşmaları uygulamaktan kaçındıklarını biliyoruz. Kaldı ki, Yunanlılar için geri çektikleri askerleri, hiç değilse bunların bir kısmını tekrar sivil olarak Ada'ya sokmak, Rum vatandaşı haline getirmek ve sonra yerli Rum askerleri olarak silahlandırmak daima mümkündür. Bunu yapmasalar bile bir başka konu vardır. Bir de Ada'ya gizli sokulmuş silahlar sorunu vardır. Bu silah stoklarına da Birleşmiş Milletlerce veya onun adına Barış Gücü tarafından el konulacağı, kontrol altına alınacağı haberleri çıkmıştı. Oysa anlaşmada bu konuda tek bir kelime yok. Bu bakımdan, Kıbrıs'ta gizli ve açık sokulmuş silahlar, hem de ağır silahlar var oldukça Yunan askerleri gerçekten geri çekilse, bu maddeyi Yunanistan gerçekten içtenlikle uygulasa bile oradaki Kıbrıs Rumlarını Rum Hükümetinin bu silahlarla donatması ve Türk Toplumuna karşı bir tehdit gücü olarak kullanması her zaman

mümkündür. Bu bakımdan, Türklerin, Türk Toplumunun, değil uzun dönemde, derhal sağlanması gereken güvenliği dahi bu durumda sağlanmış değildir.

Şimdi bizim verdiğimiz yanıtın değerlendirmesini yapıp, tersinden yola çıkarak koşula bağlı olarak kabul ettiğimiz belki söylenebilir. Bazı gazetelerin yorumladığı gibi işte yanıtımızda Barış Gücünün artırılmasının, yetkilerinin genişletilmesinin çok yerinde olacağı, Hükümetin bunu desteklediği bildiriliyor ve ayrıca Hükümet yanıtında Kıbrıs Türklerinin güvenliğini ve hatta Adanın ve bölgenin barışını bu koşula bağlıyor, yani Barış Gücünün bu görevi üzerine almasına, yetkilerinin artmasına bağlıyor.

Şimdi bazı yorumcular diyorlar ki, bu koşul yerine gelmezse Türkiye yine askeri müdahale yetkisini kullanabilir, bu koşullu bir kabuldür deniyor.

Bir kere U'Thant'ın çağrısında iki bölüm var. Birinci bölümünde U'Thant Türkiye'nin ve Yunanistan'ın birbirlerinin barışını tehdit etmelerine son vermek üzere gerekli önlemleri almasını istiyor. İkincisi de, anlaşmalar dışı askerlerin çekilmesini istiyor. Bu her iki unsuru da ayırt etmeden Hükümet verdiği yanıtta kabul etmiş oluyor, "çağrınıza kabul ediyorum ve bunu derhal uygulamaya hazırım" demekle. Yani, Yunanistan ile Türkiye'nin birbirlerine karşı barış tehdidine son vermek üzere gerekli önlemleri almayı kabul ediyor. Bu üstü kapalı olarak, orduyu alarm durumunda tutmaktan, bir müdahalede bulunabilecek şekilde hazır durumda tutmaktan vazgeçmeyi kabul ediyor demektir. Kaldı ki, böyle olmasa dahi askeri müdahale son derece ciddi bir iş olduğundan bu böyle ikide bir müdahale ederim, ediyorum, geliyorum gibi sık sık kullanılacak bir önlem değildir. Ciddiyetini kaybeder o zaman ve korkarım ki, artık etmiştir. Bu biraz, benzetme mazur görülsün, hani çocuklarını idare edemeyen annelerin ikide bir, "şimdi geliyorum kafanı patlatırım, bacağını kırarım" diye tehdit etmesi, sonra da hiçbir şey yapmamasına benziyor. Ciddiyetten uzaktır. Ciddi bir Hükümet böyle davranmaz ve davrandığı takdirde de artık onun askeri müdahale iddiasını hiç kimse ciddiye almaz.

Kıbrıs Türk Toplumunun derhal güvenliğinin garanti edilmemesinin diğer bir nedeni de, Kıbrıs'ın Ulusal Muhafız Gücünün tasfiyesi konusunda hiçbir karar alınmamış olmasıdır. Denilebilir ki, "bu konuları görüşüyoruz, sonra ele alınacak." Ama o zaman yine başta sorduğum soruyu soracağım: Neden diğer önemli konularda da bir anlaşmaya varmayı beklemeden bu kadar acele edilmiştir? Tek bir konuda, o da bu kadar yetersiz ve koşulları belirgin olmayan bir anlaşmayı ilan etmekte neden nedir? Rum Hükümetinin Ulusal Muhafız Gücü bulundukça Türk Toplumunun güvenliğinden hiçbir şekilde söz edilemez ve bu konuda basında Makarios'un itiraz ettiği haberleri belirince anlıyoruz ki, bu işin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant'ın Ulusal Muhafız Gücünün de tasfiyesini istemek üzere bir çağrıda bulunmak yetkisi bile henüz yokmuş; verilen haberler doğru ise. U'Thant öneriyormuş, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs, kendi aralarında bu konuda anlaşsınlar. Güvenlik Konseyine bu konuda bana yetki verilmesi için istekte bulunsunlar. Güvenlik Konseyi de bu yetkiyi versin ve ben de Ulusal Muhafız Gücünün tasfiyesini isteyen bir çağrıda bulunabileyim. Ve Makarios'tan bu konuda Güvenlik Konseyine müracaat etmek üzere onayını istemek ve elde etmek herhalde insanın gülmeden düşünebileceği bir konu değildir. Ve ayrıca Makarios çok üst perdeden, Ulusal Muhafız

Gücünün Birleşmiş Milletler Barış Gücünün denetimi altında tasfiyesinin bağımsız Kıbrıs Devletinin onur ve şerefine ve egemenlik haklarına aykırı düşeceğini de ileri sürüyormuş.

Türk Toplumunun daha uzun vadeli güvenliği bakımından Londra ve Zürih Anlaşmalarının yürürlükte olduğunun taraflarca tanınması da gerekiyordu ve bu konuda da bir anlaşma olacağı haberleri verilmişti. Oysa, bu konuda da şimdi hiçbir şey yok. Kaldı ki, her iki taraf, yani Yunanistan ve Türkiye, hatta her üç taraf, Makarios da Zürih ve Londra Anlaşmalarının yürürlükte olduğunu kabul etseydi sorun yine fiilen çözümlenmiş olmayacaktı. Çünkü bu Anlaşmaların meydana getirmiş olduğu Kıbrıs Devleti yapısı fiilen 4 yıldır çökmüş durumdadır. O zaman dahi yine pratik olarak şu sorun çıkacaktı: E, peki hukuken geçerli olduğunu kabul ettiler, ama fiilen bu yapıyı tekrar yerine nasıl koyacağız veya yerine ne koyacağız? Nasıl güvenliğini fiilen sağlayacağız sorusu yine ortaya çıkacaktır. Oysa şimdi daha hukuken tanımaları bile temin edilmemiştir.

Şimdi bütün bu olup bittilere baktığımız zaman bir taraftan görülüyor ki, Hükümet Yunanistan'ın ve Makarios'un karşılıklı yürüttüğü çok açık ve çok kaba bir oyuna maalesef gelmiştir. Dikkat edilirse son bir iki güne kadar hep görüşmeler Yunanistan'la Türkiye arasında oluyordu. Arabulucular hep Ankara ile Atina arasında gidip geliyordu. Sonunda, nihayet işte 4 nokta üzerinde veya bazı haberlere göre, 5 nokta üzerinde anlaşma oldu. "U'Thant şimdi çağrıda bulunacak, öncelikle Yunanistan kabul ettiğini bildirecek, sonra Türkiye kabul ettiğini bildirecektir", diye haberler çıkıp kamuoyu bunu beklerken birdenbire Cyrus Vance'in Lefkoşe'ye gittiği haberi çıktı. "Makarios itiraz ediyor", denildi ve 3. taraf olarak Kıbrıs Rum Hükümeti ortaya çıktı. Peki başından beri arabulucular gidip gelirken, 4 nokta üzerinde, 5 nokta üzerinde anlaşma oldu denirken bir de işte Birleşmiş Milletlerin bağımsız Kıbrıs Devleti olarak kabul ettiği, ama partimizin defalarca bu kürsüden belirttiği üzere aslında meşru olmayan Kıbrıs Rum Hükümeti olduğu, onun da bu konuda bir diyeceğinin bulunacağı bilinmiyor muydu? Neden baştan itibaren iki taraflı yürütüldü, bu kadar zaman kaybedildi de sonra en son dakikada Makarios ortaya çıktı? Kanımızca bu çok açık. Bu Yunanlılarla Makarios Hükümeti karşısında bir oyun, işi savsaklamak, zaman kazanmak için. Tam anlaşma oldu oluyor derken, güzel bir vuruşla Atina topu Lefkoşe'ye pas veriyor ve orada top tıkanıyor kalıyor ve bu durum Yunan Cuntasının son derece işine yarıyor, iki taraflı durumu kurtarıyor Yunan Cuntası. Bir taraftan Amerika'nın şiddetli baskısı karşısında uysal görünmüş, uysal davranmış, yola gelmiş görünüyor. Biliyor ki, dünya kamuoyunun hiç takmadığı kendi Cunta Hükümeti Amerika'nın da desteği olmazsa ayakta duramaz. Bu bakımdan Amerika'ya karşı, "evet, 4 noktada, 5 noktada kabul ettim, Türklerle anlaşıyorum," diyor, uysallığını göstermiş oluyor ve böylelikle Amerika'nın desteğini kazanmış oluyor. Diğer taraftan da kendi halkoyuna karşı durumunu kurtarmış oluyor. Çünkü bu konularda direnmeyi Makarios'a bırakıyor ve Makarios'un reddi ile anlaşma olacak gibi görünürken olmuyor. Hem iç durumunu kurtarıyor, kendi iç kamu oyuna karşı, hem Amerika'ya karşı durumu kurtarıyor ve öyle sanıyorum ki, Yunanistan'daki siyasi çevreler ve saray, hani bizim halk deyimi ile, bıyık altından gülümsemekle seyrediyorlardır bu durumu.

Makarios'un bir oyunu daha var. Buna da çok dikkat etmek gerekir. Makarios, U'Thant ve Birleşmiş Milletleri arkasına alarak, esasen kendisinin tek taraflı olarak feshetmiş olduğu Zürih ve Londra Anlaşmalarını Birleşmiş Milletler kanalıyla resmen feshedilmiş duruma getirmek istiyor. Zaten Aralık 1965'te Birleşmiş Milletlerde aldırttığı karar üstü örtülü olarak böyle bir anlamı taşıyordu. Çünkü, bu son günlerde sorun tartışılırken bir de ortaya birdenbire yalnız anlaşmalar dışı değil, anlaşmalara dahil kuvvetlerin de Ada'dan çekilmesi, Ada'nın silahsızlandırılması konusu ortaya atıldı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant da, gazete[ler] de yine çıkan haberler doğru ise, bunu destekler yolda demeçler verdi. Bu konu bir kere ortaya atılmıştır ve U'Thant tarafından destek görmüştür. Sanılmasın ki, bu sorun burada kalacaktır ve kapatılacaktır. Makarios bu konuyu işleyecektir adım adım, ta ki istediğini koparana kadar. Çünkü anlaşmalara dahil kuvvetlerin de esasen çıkarılması kabul edildiği gün bu Anlaşmalar resmen feshedilmiş duruma girecektir ve Birleşmiş Milletlerde de bu teklif destek kazanacaktır, üçüncü dünya devletleri bağımsızlıkları konusunda çok kıskanç olduklarından, Anglosakson emperyalizmi konusunda çok hassas olduklarından, bağımsız bir devletin topraklarında nasıl yabancı iki devletin orduları bulunabilirmiş, olamaz, tezini uygun bulacaklardır. Bunu işleyeceklerdir ve biz Birleşmiş Milletlere, üçüncü dünyaya daima bu kürsüden bu konu konuşulduğu zaman tekrarladığımız gibi, açık seçik bir Türk tezi getirmedikçe Birleşmiş Milletler ve üçüncü dünya devletleri bizi desteklememeye ve daha çok Kıbrıs Rum Devletinin doğrultusunda, ona uygun kararlar almaya devam edecektir.

Dört ilkemiz var, bunları söylüyoruz. Buna göre de 17 türlü çözüm şekli vardır. Bu şekilde bir dava yürütülmez. Dört ilkeye göre, Türkiye'ye en uygun gelen bir tez ortaya atılır, ki bu tez de -Partimizce defalarca belirttiğimiz gibi- Birleşmiş Milletlerin veya diğer bir şekildeki milletlerarası garanti altında, bağımsız, tarafsızlaştırılmış, silahsızlaştırılmış, federatif bir Kıbrıs Devleti tezi olabilir. Bu ileri sürülür, ama masaya oturduktan sonra esas koşullara uyan daha başka şekiller de mümkünse pazarlıkta, onun üzerinde uyuşulabilir, ama öncelikle ortaya net bir tez atmak gerekir, bu bir.

İkincisi, Makarios'un, Yunanistan'ın siyasetlerinin son amacının Enosis olduğu inandırıcı bir biçimde gerçekçi, ayrıntılı değerlendirmelerle anlatılmalıdır. Üçüncüsü de, her halde daima Amerika'nın etkisi altında ve NATO çerçevesi içinde Kıbrıs sorununu çözmek çabasından vazgeçmek gerekir. Bu başarısızlığın temel nedeni budur. Yine Amerika ve NATO baskı koymuştur ve Hükümet bu baskıya dayanamamıştır. Bu çözüm şeklini, şimdi varılan anlaşmayı, -ki ne kadar yetersiz olduğunu özetle anlatmaya çalıştım- Adalet Partisi Sayın Sözcüsünün ileri sürdüğü gibi, Birleşmiş Milletlerin bir zaferi, bir puan kazanması olarak göstermek, gerçeklerden tümüyle uzaklaşmak demektir.

Birleşmiş Milletlerin gönderdiği temsilci, biliyorsunuz, Bennet, bu işlerde en az faaliyet gösteren insan oldu. Ankara'da çok az kaldı. Daha çok zamanını Atina ve Lefkoşe'de geçirdi. Asıl çabayı, Amerikan arabulucusu Cyrus Vance gösterdi. Amerika'nın baskısıyla bu kadar yetersiz ve gülünç denebilecek bir sonuçla yetinilmiştir. Amerika'nın ve NATO'nun amacı aslında Enosisten yanadır. NATO ve

Amerika'dan, bizim yararımıza bir çaba ve bir çözüm şekli beklenilemez. Çünkü onların dünya stratejisine göre Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması, oradaki İngiliz üslerinin devamı, hatta yeni NATO üslerinin kurulması onların çıkarınadır. Böyle yaşamsal bir çıkarın söz konusu olduğu yerde, Amerika "Türkiye bizim müttefikimizdir, yok Kore'de bize zamanında yardım etmiştir" diye Türkiye'den yana, Enosise yüzde yüz karşı bağımsız bir Kıbrıs tezini savunan bir siyaset güdemez. Bu bakımdan, sorunu gerek Amerika'nın, gerek NATO'nun, gerekse diğer büyük devletlerin etki alanı dışına çıkarmak gerekir. Onların etki alanı dışında, [üçüncü] dünya devletlerini kazanabilmek, Birleşmiş Milletlerdeki ortamı kazanabilmek için de, demin de söylediğimiz gibi:

Birincisi, Amerika'nın uydusu olan bir politika izlemekten vazgeçtiğimizi göstermek,

İkincisi, barışsever dünya kamuoyunun, üçüncü dünya devletlerinin kabul edebileceği ve aynı zamanda hem bölgede barışı sağlayacak, hem Türkiye'nin güvenliğini sağlayacak, hem Türk Toplumunun güvenliğini sağlayacak açık bir tezi ortaya koymak ve bunu savunmak gerekir.

AP Sözcüsü "Neden bu antlaşmaya razı oldunuz diye bize sormayın, barışı sağlamak en büyük sonuçtur" gibi sözler söyledi. Barış kuşkusuz iyi bir şey. Ama, Türk Toplumunun güvenliğini sağlamak üzere bütün bu gürültü patırdı koptu. Onun için bu kadar önemli bir yetki Hükümete verildi. Bu güven hiç sağlanmayacak olduktan sonra, durum eskisi gibi, hatta belki Hükümet daha da gerilemiş bir duruma düşerek devam edecek olduktan sonra, barıştan anladığımız bu ise, bu barış zaten vardı. Hiç bu kadar sıkıntıya girmeye gerek yoktu. Kaldı ki barış, zamanında Chamberlain'in Münih'te uyguladığı yatıştırma, taviz verme, iyi niyet politikası değildir. Barış ile bu çeşit bir iyi niyet ve taviz politikasını birbirinden ayırt etmek gerekir. Eğer Türkiye enerjik hareket etmiş olsaydı, o zaman belki barışı gerçekten korumak mümkün olacaktı. O zaman karşı taraflara ne kadar ciddi ve azimli olduğumuzu anlatarak, onları masaya oturtmak ve oradaki görüşmeleri de bir sonuca bağlattırmak mümkün olabilirdi.

Maliyet konusuna gelince: Bunu da bir gerekçe olarak ileri sürmek bilmem ne kadar ciddiye alınmalıdır? Ordunun hazırlığı, bir müdahalede bulunursa bunun maliyeti önceden düşünülecek bir şeydir. Konuyu bu kadar kritik bir duruma getirdikten sonra maliyet hesaplarını bir mazeret olarak ileri sürmek, ciddiyetle üzerinde durulamayacak kadar gülünç diyeceğim bir iddiadır. "Savaş, bir siyasi çözümü kabul ettirme yaptırımıdır" dedi yine aynı sözcü. Kuşkusuz, ama, savaşsız siyasi çözümü kabul ettirebildik mi, bir çözüm kabul ettirtebildik mi? Tekrar edeyim: TİP bir sosyalist parti olarak kesinlikle savaşçı değildir. Sorunlar mümkün ise barış yoluyla çözümlenmelidir. Ama barışçı olmak demek, pasif olmak demek değildir. Yani ne durumda olursa olsun, iki kolum yanımda durur, bir yanağıma vurulursa, öbür yanağımı uzatırım, demek değildir. Barışçı insan, gerektiğinde dövüşmesini de bilen insan demektir. Enosis'in ölmüş olduğu iddiasını da ciddiye almak zordur. Yunan askerlerinin geri çekilmesiyle Enosis nasıl ölmüş oluyor, diğer bütün koşullar devam ederken? Konuşmamın başında da ana hatlarıyla belirttiğim gibi, Yunan askerlerinin çekilmesi, orada Ulusal Muhafız Gücü bulundukça, sokulmuş silahlar

bulundukça ve Kıbrıs'ın Rum halkı dörtte üç oranında Türklerden daha kalabalık bulundukça, Enosisi her zaman gerçekleştirmek onlar için mümkündür.

Bir de, Türk Hükümeti bu konuda diplomatik alanda ne kadar becerili olduğunu göstermiş. Bilmiyorum, kamuoyu acaba Hükümetin diplomaside ne kadar becerili olduğuna mı karar veriyor, yoksa tersine mi? Hele tarih bu konuda ne diyecek? AP sözcüsüyle görüş birliği içinde olacağını hiç sanmıyorum. Dediğim gibi, bu alınmış olan sonuç, birçok sorular yaratmaktadır. Bunların yanıtını bilemiyoruz. Bu alınan sonuç, tahmin ettiğimizden de yetersiz çıktı. Bu durumda bize Kıbrıs konusu ne yazıktır ki şimdiden kaybedilmiş görünüyor. Hâlâ "Müdahale hakkımız bakidir" iddiası artık ciddiye alınmayacak bir iddiadır. Bu durumda Hükümet cidden bu Kıbrıs konusunda sorumlu bir durumdadır.

Önerge reddedildi.

(*) "15 Kasım Olayları" Rumların Kıbrıs'taki iki Türk köyünü basarak 23 kişiyi öldürmeleri olayıydı. Olaylar öncesinde Ada'da bir dizi gerginlik yaşanmış, 31 Ekimde Türkiye'den Kıbrıs'a gizlice giden Rauf Denktaş yanlışlıkla Rum kesiminde karaya çıkınca tutuklanmıştı. Ardından Rumlarla Türkler arasında yer yer çatışmalar olmuş, Türkiye'de büyük protesto mitingleri düzenlenmiş ve Rauf Denktaş Türkiye'nin yoğun diplomatik baskısı sonucu 12 Kasım günü serbest bırakılarak Türkiye'ye dönmüştü. Bu gelişmelerden üç gün sonra Rumlar iki köye saldırarak 23 Türk'ü öldürmüşlerdir.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 93-100

Üniversitede Gece Öğretimi

15 Ocak 1968

Yüksek öğrenim ihtiyacında olan gençlerimize bu ihtiyaçlarını karşılamayı amaç güden böyle bir yasaya ilke olarak karşı çıkmaya olanak yoktur ve grubumuz yasanın lehinde oy kullanacaktır. Ama gençlerimizin yüksek öğrenim ihtiyacını karşılamak sorunu ve bu öğrenimin ülke ihtiyaçlarına uygun olması sorunu kanımızca böyle bölük pörçük, tutarlı ve temel bir yüksek öğrenim politikasından yoksun yasalarla çözümlenebilecek gibi değildir. Tasarının gerekçesinin son paragrafında, 'Tasarının hazırlanmasında yüksek öğrenim ihtiyacının kısa süreli önlemlerle karşılanması amacı güdülmüştür' deniyor. Oysa diğer öğretim seviyeleri gibi, yüksek öğretim de böyle kısa süreli, parça parça önlemlerle değil, bütün ülkenin kalkınma süresi göz önünde bulundurularak ve eğitim politikamızın her kademesi ülkenin kalkınma planıyla uyumlu hale getirilerek çözümlenebilir. Bu tür önlemlerle sorunu çözmeye kalkmak, birçok bakımlardan ülkenin kaynaklarının boşa harcanmasına neden olur. Bir kere öğrencilerin yetiştirilmesi için yapılan yatırımlar bakımından bir kayba neden olur, yetişen gençlerin ülkeye faydalı işlerde kullanılmaması, işsiz kalmaları bakımından bir kayba neden olur. Bize öyle geliyor ki, gerek geçen yıl Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi için çıkan yasa, gerekse bu yasa acil bir önlem olarak, adeta ağlayan bir çocuğu kuru bir emzik verip susturmak türünden bir önlemdir. Gençler okumak istiyor, aileler sızlanıyor, bazı fakülteler kendiliklerinden gece öğretimi yapmak istiyorlar, böyle bir yasa çıkaralım, bu yakınmaları kısmen de olsa bir an önce önleyelim gibi bir düşünce seziliyor bu çeşit yasalarda.

Bir taraftan büyük kentlerimizdeki liselerde birçok ders saatleri öğretmen bulunmadığından boş geçerken, hele Anadolu'daki okullarda öğretmensizlik adeta bir hastalık halindeyken, diğer taraftan Milli Eğitim Bakanlığına yüzlerce yüksek öğrenim mezununun başvurup kadro bulunmadığından dolayı tayin edilemediğini öğreniyoruz. Bu kadar garip çelişki olmaz, eğer biraz tutarlı ve planlı bir eğitim politikası ve kalkınma politikası izlenilse bu çelişkiler olmaz. Bugün zaten yüksek öğrenimin dağılımı bizim ülkemizin ihtiyaçlarına uygun bir düzeyde değildir. Aslında geçen yıl benzeri bir yasayı kabul ettiğimiz Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve şimdi hakkında yasa önerisi gelen İstanbul Edebiyat Fakültesi öğrenci sayısı bakımından, İstanbul Hukuk Fakültesi dışında, en şişkin fakültelerdendir, her ikisinde de 1966 yılında öğrenci sayısı 66 binin biraz üzerindedir. Oysa aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesinin bütün fakültelerinde toplam öğrenci sayısı ancak 3 bin 276'dır, İstanbul Fen Fakültesinde ise ancak 3 bin 8'dir.

Bu fakültelerin öğrenci sayıları zaten çok farklı, bir de bunlara yasayla gece öğrenimi yapılması olanağı veriyoruz. Yani öğrenci sayısı daha şişecek. Oysa bu fakültelerin öğrenim kolları bizim ülkenin gelişmesi, kalkınması bakımından ihtiyaç du-

yulmayan kollardır. Buna karşılık fen fakülteleri, teknik fakülteler, teknik üniversite ve tıp fakülteleri ülke ihtiyaçları bakımından çok daha önemli fakültelerdir. Yine dediğim gibi, ülkenin ihtiyaçları ve kalkınması bakımından zaten dengesiz olan bu öğrenci dağılımını, geçen yıl geçirdiğimiz yasayla ve şimdi geçireceğimiz yasayla daha da şişirmiş olacağız ve böylece ilk ağızda belki yüksek öğrenim yapmak isteyen gençlerin bir kısmının bu isteklerine yanıt vermiş olmakla onları memnun edeceğiz, ama yarın için, dört yıl sonrası için aydın işsizliğini daha artırmış, daha da büyük bir sorun haline getirmiş olacağız. Onun için partimin düşüncesi şudur ki, öğretim politikasını ülkenin kalkınma planıyla birlikte ele alarak tutarlı ve uyumlu bir şekilde planlamalıyız. Böyle bir eğitim politikamız olmalı ve yalnızca yüksek öğrenim yapmak isteyen çocukların isteklerini karşılamak değil, bunların öğrenimini tamamladıktan sonra ülkenin işine yarayacak elemanlar olarak çalışmalarını da sağlamalıyız. Aksi takdirde alınan bu bölük pörçük önlemler, kaynakların kaybından başka bir şey olmayacaktır.

Yasa Tasarısı kabul edildi.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 143–144

Toprak Reformu Önergesi

2 Şubat 1968

TİP Milletvekillerinin toprak reformu ve toprak sorunları konusunda Başbakan hakkında gensoru açılması için verdikleri öneri üzerine konuşma.

Sayın Ataöv'ün konuşmalarında sataşmadan da öte düpedüz partime hakaret vardır, hem de partimin verdiği gensoru önergesiyle başarmak istediği işin yanlış sunulması, yanlış gösterilmesi, daha doğrusu yanlış yorumlanması vardır.

Bir kere hakaretleri aynen kendisine iade ederim. O düzeyde yanıt verecek değilim. O düzeye inmek istesem dahi elimden gelmez. "Devlet kasasından para çalmak, evrakları çalmak, demokrasinin köküne dinamit koymak" bütün bu suçlamaların hepsini, olduğu gibi sayın sözcünün kendisine iade ediyorum. Biz burada tam tersine Türk demokrasisinin işlemesi için çalışıyoruz.

Bir Meclis komisyonunda o komisyonun üyesi olarak, üstelik de izin alınarak incelenmiş evrakı, ulusal egemenliğin en büyük organı olan Mecliste Hükümetle ilgili olarak, Hükümet aleyhine bir gensoru açılması için kanıt olarak kullanmak nasıl gizli belgeleri açıklamak sayılabilir? Eğer, ülkenin yaşamsal gerçekleri bu Mecliste de görüşülemeyecekse nerede görüşülecek? Görüşülemeyecekse eğer, "bu Meclis ulusal iradeyi temsil eder, egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" sözlerinin ne kıymeti, ne ilgisi kalır? Burada hiç sıkılmadan, utanılmadan, uzun uzun ceza maddeleri okundu. Sanki konu, ulusal egemenliğin en yüksek temsilcisi olan Meclise, yine bir milletvekili tarafından getirilmemiş de sanki birtakım özel çevrelere gizli belge açıklanmış, ya da açıklanmak istenmiş.

Biz burada soyguna karşı çıktığımız, hem de yalnızca tek tek kişilerin değil, ülkede Anayasaya karşı olarak, Anayasa çizgisinin dışında bir düzen olarak yürütülmek istenen soygun düzenine karşı çıktığımız içindir ki, bize bu kadar saldırılıyor. Ama, ne yaparsanız yapınız, bu ülkede Anayasa düzeni yürüyecektir, demokrasi yürüyecektir, emekçi halkın Anayasa güvencesi altındaki haklarının ve çıkarlarının temsilcisi olarak biz de bu Mecliste bulunacağız ve emekçi halkımızın haklarını savunmakta devam edeceğiz.

Bu konu dönüyor dolaşıyor, şu engelleme konusuna geliyor. Engelleme konusu tamamen yanlış yorumlanıyor. Ya bilgisizlikten ya da kasıtlı olarak yapılıyor. Anayasada engellemeye ilişkin bir hüküm yoktur. 89. maddenin gerekçesinde sözü edilen engelleme gensorunun açıldıktan sonra görüşülmesine ait bir engellemedir.

Niçin Anayasanın gerekçesinde gensorunun doğrudan doğruya gündeme alınması öngörülmemiştir de önceden gündeme alınıp alınmayacağının görüşülmesi koşulu konmuştur? Çünkü, doğrudan doğruya gensoru açıldığı takdirde, bilindiği üzere, Hükümet hakkında bir güvenoyu söz konusu edilebilir. Eğer, gensorular doğ-

rudan doğruya açılırsa o zaman Hükümet devamlı ve sürekli surette bir güvensizlik, istikrarsızlık içinde bırakılabilir, devamlı surette düşürülmesi tehlikesine hedef bırakılabilir. O zaman Hükümet iş yapamaz, istikrarsız hale gelir. Bunu önlemek içindir ki, bu anlamdaki engellemeyi Anayasa önlemiştir.

Oysa, ön görüşmelerin uzun olmasını, vakit almasını bir engelleme olarak kabul etmemiştir, edemezdi. Çünkü bu, Meclisin iç çalışmalarına ilişkin bir konudur. Görüşmeleri uzatmak, muhalefetin muhalefet etme araçlarından, meşru araçlarından biridir. Muhalefet, Meclislerde süs olarak değil, muhalefet etmek için vardır. Ne demek muhalefet etmek? Sizin yapmak istediğiniz bir şeye birisi muhalefet ederse ne olur? O işi yapmanızı zorlaştırır, uzatır, yani bir çeşit engeller. Muhalefet budur ve ulusal irade çoğunluğun iradesi değildir. Ulusal irade, geniş kapsamlı kavramdır. Ulusal irade, çoğunluğun ve azınlığın iradelerinin birleştirilmesinden oluşur. Bunun içindir ki, çok partili demokratik rejimlerde muhalefetin, yani azınlıkta olanların da Meclise girmesi öngörülmüştür. Onun içindir ki, çok partili parlamenter rejimlerde şu kural konulmamıştır: "Seçimler yapılır, oyların çoğunluğunu alan yasama organını oluşturur" diye niçin denmemiştir? Çünkü, ulusal irade yalnız çoğunluğun iradesi değildir. Azınlıkla çoğunluğun iradesinin, yerleşmiş, kabul edilmiş kurallar içinde karşı karşıya gelmesi, çatışması ve bu çatışmadan bir birleşik sonuç çıkmasıdır. *(AP sıralarından konu dışına çıkıldığı suçlamaları gelirken Başkan da konuşma süresinin dolduğunu hatırlatıyor)*

Bu bakımdan, muhalefetin ülke için çok önemli, çok. Yaşamsal gördüğü konularda iktidarın bir yasayı çıkarmasını önlemesi ulusal görevidir. Yasaların yalnız çıkması değil, bu gibi yasaların çıkmaması da ülke yararınadır.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 181–183

Tutanaklar ile İlgili Bir Açıklama

5 Şubat 1968

35. birleşimin tutanaklarına bakarken şöyle bir bölüme rastladım. Sayın Enerji Bakanının birkaç cümlesinden sonra benim bir müdahalem var. Ben müdahalede bulunduğum zaman başka arkadaşlar da müdahalede bulundular. Yalnız benim sözlerim tutanaklara geçmiş. Bazı tutanaklarda olduğu gibi "anlaşılmayan müdahaleler" şeklinde bir not da düşülmemiş. Böyle olunca Sayın Bakanın gayet küçültücü, hatta onur ve şerefe dokunucu sözleri tutanaklarda bana karşı söylenmiş gibi anlaşılıyor. Bu eksikliği belirteceğim. *(Nurettin Ok: "O sözler size de söylenmiş olsa Bakan'ı düzeltmek size düşmez")* Sözlerini değil, efendim. Tutanaklara eğer öbür müdahaleler de geçse idi veya "anlaşılmayan müdahaleler" şeklinde bir not düşülseydi o zaman Bakanın sözlerini ben üzerime almazdım. Fakat diğer müdahaleler geçmediği için tutanaklara yalnız benim müdahalem geçmiş. Öyle olunca Sayın Bakanın sözleri bana söylenmiş gibi anlaşılıyor. Bunu düzeltmek istiyorum.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 191

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi

20 Şubat 1968

Geçen yılki bütçe görüşmelerinden bu yana geçen zaman içinde dünyada yer almış bulunan olaylar arasında özellikle üç tanesi vardır ki, Türkiye için özel bir anlam ve önem taşımaktadır. Bunlardan birincisi Vietnam'daki son gelişmeler ve Amerika'nın askeri, ekonomik ve mali durumu, ikincisi Ortadoğu krizi, üçüncüsü de İngiltere'nin aldığı son kararlardır. Bu olayları, yalnızca Türkiye açısından taşıdıkları anlam ve önem bakımından kısaca inceleyeceğim.

Vietnam savaşı her zaman Türkiye için anlamlı ve önemli olmuştur. Çünkü, emperyalizmin baskısı altında olan bütün az gelişmiş ve mazlum milletlerin mücadelesinin kaderi, bir anlamda ve ölçüde Vietnam'da belirmektedir. Son olaylar ışığında ise, Amerika'nın, dünyanın birinci devi olan bu ülkenin, küçücük bir ulusu, ulusal kurtuluş savaşı verdiği için yenmeye başarılı olamadığını göstermektedir. Yenilmez dev Amerika efsanesi yıkılmaktadır ve bunun, bizim açımızdan bir anlamı vardır. Kuzey Vietnam'da paçasını kurtaramayan, Kuzey Kore'ye karşı Pueblo(*) casus gemisi olayında prestijini kurtaramayan Amerika acaba bizi nasıl kurtaracak? Bizdeki aşırı Amerikancıların bu soruyu önemle düşünmeleri ve yanıtlamaları gerekir. Diğer taraftan Amerika, mali, ekonomik ve askeri olanaklarının sınırına gelmiş görünmektedir. Amerika'nın içinde bulunduğu ekonomik ve mali güçlüklerin üzerinde duracak değilim. Dışişleri Bütçesi raporunda bu konuda oldukça açıklama vardır. Askeri sıkıntılarını da biliyoruz; uçak ve pilot sıkıntısı var, yeni yeni ihtiyatları silâh altına almak zorunda kalıyor ama en önemlisi uzay araştırmaları programında önemli indirmeler yapmak zorunda kalmıştır. Yani hiç değilse yakın gelecekte uzay yarışmasından vazgeçmiş durumdadır. Bu bakımdan, Amerikan yardımına fazla bel bağlamak da herhalde Türkiye için pek geçerli bir politika değildir.

İkincisi Ortadoğu'daki kriz konusu. Hep bilindiği gibi, savaşı çok kısa bir sürede, Amerika'nın desteklediği, Batı emperyalizminin Ortadoğu'da köprü başı olan İsrail kazandı. Ama, Amerika'nın tuttuğu devletin kazanması Amerika için ters sonuçlar verdi. Onun Ortadoğu'da etkinliğini, prestijini artıracak yerde tersine bütün Arap devletlerinde, hatta yöneticileri gerici, tutucu ve aslında Amerika'dan yana olan krallıklar ve emirliklerde dahi bu devletleri Amerika'nın karşısında tavır almak durumunda bıraktı. Bunun Türkiye için önemi nedir? Türkiye için önemi şudur ki, zaten 1956'da Süveyş elinden gitmişti Anglosaksonların, şimdi Arap devletleri dünyasında anti Amerikan hareket ve düşmanlık duyguları da kuvvetlenince, Ortadoğu'da etkinliğini devam ettirebilmek, Ortadoğu'yu kendi çıkarları bakımından egemenliği altında tutabilmek için Türkiye ve Kıbrıs, Amerika gözünde daha fazla önem kazanmıştır, buradaki üslerine Amerika daha sıkı elle yapışacaktır, Amerikan üslerini ve Amerikan askerlerini ve etkisini ülkeden söküp atmak büsbütün zorlaşacaktır.

Üçüncü Türkiye'yi etkileyen olay bu ikinci olayla aynı paralelde bir etki yapan İngiltere'nin son aldığı karardır. Yani Süveyş'in doğusundaki üslerini (Hong - Kong hariç) tasfiye etmek kararıdır, 1971'e kadar. Bunun hemen sonrasında, Amerikan yetkilisi Rostof'un, Ortadoğu'daki Türkiye'yi ve tutucu Arap krallık ve emirliklerini içine alacak bir yeni pakt olasılığından söz etmesi, üzerinde durulması gereken bir konudur. Gerçi hükümet böyle bir olasılığı yalanladı, ama bundan önce aynı çeşit ülkeler arasında İslam Birliği adı altında gerçekte Anglosakson emperyalizmini sürdürmeyi, ona hizmet etmeyi amaç bilen ve Ortadoğu'da sosyalist eğilim gösteren Arap milliyetçiliğine ve bu milliyetçiliği temsil eden devletlere karşı tezgâhlanan İslam Birliği projeleri hatırlanınca, hükümetin bu iddiayı veya görüşü yalanlamasına karşın bu konu üzerinde hassasiyetle durulması gerektiği kanısındayız.

Kıbrıs konusunu, bu değişen koşullar altında değerlendirmek gerekirdi. Kıbrıs konusu Meclisimizde bu kürsüden çok konuşuldu. O konuda söylediklerimizde biz hâlâ ısrar ediyoruz. Türkiye'nin güvenliği, ulusal çıkarları, Türk-Kıbrıs toplumunun çıkarları bakımından olumlu bir çözüme varabilmek için Kıbrıs sorununun çözümü işi, Amerika'nın öncülüğünden, nüfuzundan ve NATO çerçevesinin içinde kalmaktan çıkarılmalıdır, demiş ve bunun açıklamasını da uzun uzun yapmıştık. Şimdi son olaylardan sonra durum gene aynen yinelendi ve gene Amerikalı Vance'ın öncülüğünde ve arabuluculuğunda bir çözüm yolu aranmaya çalışıldı. Bütçe Komisyonundaki görüşmelerde bazı üye arkadaşlar ve Sayın Dışişleri Bakanı, Birleşmiş Milletlerde ortamın Türkiye için uygun olmaması nedeniyle Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletlere götürülemediğini söylediler. Doğru; Birleşmiş Milletlerde ne yazıktır ki ortam pek de Türkiye lehine değil. Çünkü üçüncü dünya devletleri, Sayın Dışişleri Bakanının da doğruladığı üzere, genellikle daha çok Makarios'u ve Makarios Hükümetini tutmaktadırlar. Bunun nedeni nedir? Sayın Dışişleri Bakanı iddia ederler ki, birçok Üçüncü Dünya devletlerinin kendilerinin içinde azınlık sorunları olduğu için, etnik gruplar, dini gruplar bulunduğu için Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumu anlaşmazlığını Kıbrıs bağımsız devletinin bir iç sorunu olarak değerlendirmek eğilimindedirler.

Kanımızca Üçüncü Dünya devletlerinin, Türkiye'yi değil de Makarios Hükümetini tutmasının asıl nedeni bu değildir. Üçüncü Dünya devletlerini karakterize eden temel özellik, bunların anti-emperyalist olmaları, Anglosakson emperyalizmi konusunda çok kuşkulu bulunmaları, ulusal bağımsızlık konusunda çok duyarlı olmalarıdır ve ne yazıktır ki Türkiye'nin geçmişteki iktidarları Birleşmiş Milletlerde daima Batılı kapitalist, emperyalist devletlerin kararlarına katıldıklarından, onların saflarında yer aldıklarından ve Kıbrıs sorununu daima NATO çerçevesi içinde ve Amerika'nın öncülüğünde çözüme götürmeye çalıştığından Üçüncü Dünya devletleri Türkiye'nin gerçekten bağımsız bir dış politika güttüğünden kuşkuludur. Türkiye'yi Amerika'nın izinde, paralelinde görmektedirler. Bu bakımdan, Üçüncü Dünya devletlerini kazanmanın yolu bu fasit dairenin kırılmasıdır. Bu fasit dairenin kırılması, Üçüncü Dünya devletlerinin sağlam bir şekilde kendi tarafımıza kazanılması için, yine aynı şekilde bu NATO çerçevesinden ve Amerikan nüfuzundan çıkarmak gerekmektedir

Deniliyor ki, "Amerika bu defa bize karışmadı, tamamen bağımsız hareket et-

tik." Acaba sandığımız kadar bağımsız hareket ettik mi ve sandığımız kadar Amerika karışmadı mı? Bir kere biliyoruz ki esas arabuluculuk görevini Vance yapmıştır. Ve çok dikkat çekicidir ki, Yunanistan'la Türkiye arasında arabuluculuk görevini yaptıktan ve adeta aş tam pişirilmiş bir kıvama geldiği şu anda birden bire Kıbrıs'a gitmiş, o zaman konuşmamda kullandığım bir deyimle, Yunanistan topu, usta bir şutla Lefkoşe'ye göndermiş ve iş orada takılıp kalmıştır ve çok dikkat çekicidir ki, Amerikalı Vance, iş Makarios'a takılıp kaldığı zaman, onunla arabuluculuk görevini devam ettirmemiş, Makarios Hükümetinin üzerine Amerika'nın baskısını, etkisini kullanmak tarafına gitmemiştir. Gitmemiştir, çünkü Yunanlılarla Makarios Hükümeti ikili bir oyun oynamaktadır. Yunanistan'ın gerilediği anda Makarios direnmektedir ve her ne kadar Amerika Kıbrıs'ta İngiliz üslerinin devamını ve bunların Amerika'ya devrini istediği için aslında Enosis'ten yanadır ve bize yıllarca koşullu bir Enosis'i paylaşma gibi gösterip kabul ettirmeye çalışmıştır. Amerika'nın asıl hedefi Enosis'in kendisi değil, Kıbrıs'ta İngiliz üslerinin, NATO üslerinin bulundurulabilmesidir. Bu bakımdan Enosis'in olmadığını anladığı an Amerika, Makarios'la bir anlaşmaya gidebilir, İngiliz üslerinin NATO üssüne çevrilmesi veya Kıbrıs'ın NATO ittifakına girmesi karşılığı Makarios'u antlaşmaları veya Anayasayı değiştirme isteğinde destekleyebilir. Bu bakımdan, Amerika'nın Makarios gelince, sıra ona gelince aracılık görevine devam etmemesi, onun üzerinde prestijini, etkisini, baskısını kullanmaya çalışmaması üzerinde de durmak ve buna şaşmamak gerekir.

Evet, Amerika bu sefer altıncı filoyu göndermedi, silahları kullanamazsınız demedi, ama unutmamalı ki, 1947 Anlaşması ve onun 4. maddesi hâlâ yürürlüktedir. Amerika yine bize, "benim iznim olmadan silahları kullanamazsınız" diyebilirdi. Bugün de diyebilir. Demedi ise öyle istemiş de onun için. Onun isteğine bağlı bir serbestlik her halde gerçek anlamdaki bir bağımsızlığı içeren bir hareket serbestliği değildir.

Bizim iktidarın Makarios Hükümeti karşısında pek açıklanamayan garip, çelişkili bir tutumu var. Hatırlanacağı gibi iki yıldan fazla bir zaman önce Aralık 1965'te partim bu kürsüden bir öneri ileri sürmüştü; Makarios Hükümetinin, bağımsız Kıbrıs Devletini hukuken artık temsil edemeyeceğini, onu tanımamak gerektiğini, muhatap alınamayacağını, ancak olsa olsa Kıbrıs Rum toplumunu temsil edebileceğini belirtmiş ve bunun Birleşmiş Milletlerde, diğer ilgili devletler nezdinde propagandasının yapılmasını ve buna göre davranılmasını istemiştik. Hükümet bunu yapmadı. Hâlâ ilişkiler devam ediyor, hâlâ karşılıklı elçiler bulunuyor hükümetler nezdinde, ama uygulamaya gelince, Hükümet sanki Makarios yokmuş gibi davranıyor ve bunun sonucunda da son görüşmelerde, ikili görüşmelerde olduğu gibi, konu Makarios'a gelince, orada takılıp kalıyor. Yunan askerinin çekilmesi konusunda neden Barış Gücü denetiminin bir sorun yapıldığını da anlamak güçtür. Bu denetimin, ille Barış Gücü tarafından yapılmasını istemek yine Makarios'un ve dolayısıyla ikili oynadıkları için Yunanistan'ın işine yaramıştır. Çünkü bir takım hukuki konular çıkmıştır. Barış Gücü denetim yapabilmek için kendisine yasaklanan bölgelere de girmesi gerekirmiş, incelemesi gerekirmiş, bu olamazmış, Makarios'tan izin alması gerekirmiş, çünkü Makarios bağımsız bir devletmiş. Oysa yasak olan bölgelere girilmese dahi Kıbrıs gibi küçük bir yerde Türk istihbaratı, Yunan istihbaratı, Birleşmiş Milletler

Barış Gücünün istihbaratı, anlaşmalar dışı Yunan askerinin sayısının ne olduğunu beş aşağı, beş yukarı saptamaya yarar. Bu bakımdan denetim işini pekâlâ böyle Barış Gücüne havale etmeye kalkıp da bir çıkmaza sokmak ve böylece Makarios'un işine yarayan bir durum yaratmak yerine, pekâlâ ikili görüşmelerde Yunanistan'la karma bir komisyon kurmak üzerinde görüş birliğine varılabilirdi. Türkiye ile onlardan meydana gelecek bu karma komisyon istihbarat sonucunda elde edilen Yunan askeri sayısına göre, o asker fiilen gemilere yüklenirken, yerinde askerin sayısını, donanımını, silahlarının tipini vesairesini kontrol edebilirdi. Görülüyor ki hep inisiyatif ve sonunda üst eli kazanmak Makarios'a ve dolayısıyla Yunanlılara ait oluyor. Yunan askerinin Adadan çekilmesi, kuşkusuz Türk Toplumunun güvenliği bakımından iyi bir adımdır, ama bunu başarı diye pek büyütmemek gerekir. Çünkü aslında burada Makarios direnmedi, buna taraftardı. Zira bu Yunan askerlerinin, Grivas'ın emrinde Cunta tarafından kendisine karşı da kullanılması olasılığı vardır.

Hükümetimizin bağımsız dış politika güttüğü konusunda diğer bazı olaylar da kanıt diye ortaya sürülmektedir. Denilmektedir ki, "Ortadoğu krizinde Amerika İsrail'i desteklediği halde, biz Arapları destekledik. Demek ki, Amerikalılardan bağımsız bir siyaset güdüyoruz." Acaba bu olay bu kadar kesin ve açık bir kanıt mıdır? Arapları destekledik ve çok iyi ettik kuşkusuz. Ama, ne biçim destekledik? Nihayet duygusal bir destekten öteye gitmedik. Acaba daha tutarlı ve geçerli, daha etkin bir destekleme yapsaydık Araplara, İsraillilere karşı daha keskin bir durum alsaydık, acaba Amerika ile bu konuda bu kadar ayrılık gösterebilecek mi idik? Kaldı ki, unutmamak gerekir; Amerika kendi etkisinin Ortadoğu'da zayıflamasından memnun, hoşnut değildir. Bu bakımdan kendisinin güvendiği, kendisinin yakın dostu bildiği bir hükümetin Araplarla ilişkilerini devam ettirmesini elbette ki ister. Kaldı ki gene bir noktanın daha dikkate alınması gerekir. Her ne kadar bütün Arap devletleriyle ilişkilerimizi geliştirmek istiyoruz diyorsak da ve ilişkileri kurmaya başlamışsak da, hiç kimsenin gözünden kaçmamaktadır ki, Hükümet Arap devletlerinin içinde tutucu krallıklara, emirliklere, yani Amerika'dan yana olan Arap devletlerine, milliyetçi ve sosyalist Arap devletlerinden daha yakınlık göstermektedir.

Bağımsız dış politika güttüğümüze ilişkin kanıt olarak ileri sürülen diğer olaylar Sovyetler Birliği ile ve diğer halk cumhuriyetleri ile yakınlaşma hareketleridir. Komşularımızla, gerek Arap devletleri olsun, gerekse Sovyetler Birliği, diğer Balkan Devletleri olsun, iyi ilişkiler kurmak, zaten daha önce de belirttiğimiz gibi büyük Atatürk'ün de baş dış politika ilkelerinden biriydi, ki bizim partimizin de savunduğu bir politika ilkesidir. Ama bu konuda da acaba ne derece bağımsız hareket edebiliyoruz? Bir kez Amerika ile Sovyetler Birliği arasında bir yumuşama olduğuna göre, zaten NATO'nun diğer üyeleri yakınlaşma hareketlerinde bulunup ticari, mali ilişkiler kurduklarına göre, bizim bu ilişkileri kurmamamızı isteyemezdi Amerika, buna engel olamazdı. Ama biliyoruz Amerika'nın stratejik maddelerin ihracı üzerine koyduğu sınırlamalar var. Acaba böyle sınırlamalar var mı? Örneğin, birkaç yıl önce, hatta Amerika'nın zeytinyağı ihracımızı sınırladığı, o zaman basına yansımıştı, acaba bu sınırlamaları Amerika halen kaldırdı mı? Sonra, tuhaf değil mi, doğrudan doğruya hiçbir siyasi ihtiyacımız olmadığı halde, aramızda büyük mesafeler bulunduğu halde Çin'le ticari ilişkilerimizi bugün yabancı devlet temsilcilikleri yoluyla ve

çok sınırlı bir şekilde sürdürüyoruz. Neden acaba? Neden doğrudan doğruya ilişki kurmuyoruz? O Çin pazarı ki, 700 milyonluk nüfusuyla bizim Batı pazarlarında satamadığımız ihraç mallarımızı kolaylıkla satın alıp çekebilir. Demek ki, bu konuda da Amerika'nın etkisinden pek kurtulmuş görünmüyoruz.

Kısaca Ortak Pazarla olan ilişkilerimiz üzerinde durmak istiyorum. Bu konu çok günceldir. Çünkü yaptığımız ortaklık anlaşmasına göre bu yılın Aralık ayında dördüncü yıl bitmektedir. Dördüncü yılın sonunda da, beşinci yıldan sonra, ikinci döneme geçip geçmeyeceğimiz görüşmeleri başlayacaktır. Bilindiği üzere ilk bir beş yıllık hazırlık dönemi vardır. Bu hazırlık dönemi beş yılın sonunda bir beş yıl daha uzatılabilir veya geçici dönem denilen döneme geçilebilir. Aldığım izlenim şudur ki, Hükümetimiz beş yıllık hazırlama devresini uzatmak istememekte, beşinci yılın sonunda geçici devreye geçmek istemektedir. Bu acelenin nedenini doğrusu anlamakta biraz güçlük çekiyoruz. Çünkü, geçici denilen dönem artık gümrük tarifelerinde indirimlerin başlayacağı, miktar sınırlamalarının kalkmaya başlıyacağı, sermaye yatırımlarının, transferlerin nüfus dolaşımlarının ve yerleşmelerinin kolaylaşacağı bir devredir. İki yıldan az bir zaman içinde bizim sanayi kollarından herhangi birinin gümrük indirimini kaldırabilecek derecede Avrupa sanayii ile rekabet edebileceğini düşünmek bize bir hayli hayal ürünü gibi görünüyor. Avrupa ülkeleriyle aramızdaki teknolojik gelişme düzeyi farkı o kadar büyüktür ki, hatta anlaşmanın öngördüğü tüm devre sonunda, 12 veya 20 yıl sonunda dahi Türkiye'nin teknolojik ve ekonomik bakımdan Avrupa düzeyine -ki o Avrupa 12 veya 20 yıl sonra daha da ilerleyecektir- erişmesini beklemek gerçekçi bir görüş değildir.

Bu yapıldığı takdirde, yani iki yıldan az bir zaman zarfında Ortak Pazar için geçici devreye girme kararı verildiği takdirde, önce İkinci Beş Yıllık Planı baştan aşağı değiştirmek gerekir. Bilindiği gibi planlar birtakım varsayımlar ve projeksiyonlar üzerine bina edilmektedir. Gümrük indirimleri yapılmaya başladığı zaman bu projeksiyonlar ve tahminler artık tutarlı ve geçerli olmayacaktır. Bunları zaman kıtlığından dolayı burada ayrıntılı bir biçimde açıklayamayacağım. Yalnız şunu da belirteyim ki, gümrük indirimleri yapılmaya başlanıldığı zaman, Devlet gelirleri azalacak ve Devlet yeni kaynaklar bulmak zorunda kalacaktır. Bugünkü koşullar altında dahi her yıl bütçeler büyük açıklıklar gösterirken, Devlet yeni kaynaklar bulmakta güçlük çekerken, dış yardımlar kısılırken, böyle bir gümrük indirimi devresine acaba Türkiye nasıl girebilecektir?

Deniliyor ki, "Bu indirmeler bir deneyim niteliğinde olacaktır. İndirme yapıldıktan sonra iyi sonuç alınmazsa geriye dönülecektir, hatta başlangıç noktasına kadar." Bu bir açıklama, bir çare değildir. Çünkü, anlaşmada kaldığımız sürece, eninde sonunda mutlaka tam üye olma durumuna gelinecektir. Tam üye olunduğu takdirde ise, yalnızca bütün gümrük tarifeleri inmekle kalmayacak, sermaye hareketleri ve yatırımları tamamen serbest olacak, nüfus hareketleri ve yerleşmeleri tamamen serbest olacak, hizmet sunumu tamamen serbest olacaktır. Yani gelişmemiş, henüz gelişmekte olan Türkiye, kendisinden kat kat güçlü, entegre olmuş bir Avrupa'nın rekabetine apaçık bir hale gelecektir.

Kaldı ki Türkiye, yabancı sermaye yatırılarak da sanayileşmiş olmayacaktır. Bir defa yapsa dahi bu Türkiye sanayii olmayacaktır. Çünkü o sanayi işletmeleri

Türkiye'de olacak, ama mülkiyeti ve kârları o sermayeyi yatıran ülkeye gidecektir. Kaldı ki, bunu da yapmayacak Batılı kapitalistler, kendi sanayi kollarını burada neden daha maliyeti yüksek olacak yatırımlarla bir daha geliştirmeye çalışsın? Türkiye'de kendi sermayesi için gereken kolları geliştirecek, yani özellikle maden çıkarılması gibi. Ayrıca Türkiye'deki, tarımı plantasyon sistemleri haline getirecek; bir de küçük tüketim sanayii kuracak, şimdiden kurulduğu gibi coca cola, gazoz ve saire sanayii gibi sanayi kuracak.

Şimdi, "Maliyetlerin karşılaştırılması sonucu karar vereceğiz", deniyor. Zaman dar olduğu için yalnız şunu belirteyim ki, tek tek böyle 60 tane, isterse 600 tane maddenin maliyetinin hesaplanmasıyla, bizim o sanayi kollarının rekabet edebilir durumda olup olmayacağı hususunda bir karar verilemez. Çünkü sorun, tek tek maliyetlerin hesaplanması değil, maliyet fiyatlarının birbirine oranı, fiyat yapısı konusudur. Ve Türkiye'nin fiyat yapısıyla Batı toplumlarının fiyat yapılarının karşılaştırılması konusudur ki, çok karmaşık bir konudur. Kaldı ki, teknolojik gelişmeler dolayısıyla Batı Avrupa ile aramızdaki uçurum daha da genişleyecektir.

Şimdi öyleyse acaba neden iktidar bunda acele ediyor? Bir neden görebiliyorum, ya da birbirine bağlı birkaç neden. Bizde Ortak Pazara girmek isteyenler, yabancı sermayenin gelmesini isteyen, yabancı kredilerden faydalanan sınıflar, ithalatçı, ihracatçı tüccar, montaj ve ambalaj sanayicisi ve büyük toprak sahipleridir.

Küçük sanayii ve orta sanayii, ki bu Anadolu sanayiidir aslında, yani bizim Sayın Sanayi Bakanınızın korumak istediği sanayicilerdir, bunlar Ortak Pazardan büyük zarar göreceklerdir. Henüz bilinçlenmemişlerdir, henüz tehlikenin farkında değillerdir. Ve biz, Ortak Pazarın tehlikelerini bir bir ortaya koyarak, bu gerçekten yerli olan ve korunmaya muhtaç olan sanayicilerimizi korumak politikasını izliyoruz. Öyle anlaşılıyor ki, bugün politikayı etkilemekte bu yerli Anadolulu sanayiici sınıftan çok, ithalatçı, ihracatçı tüccar, montaj ve ambalaj sanayicileri ve büyük toprak sahipleri daha etkin basmaktadır. Sonra bir de şu var tabii, kapkaççı bir düzenin politikası da kapkaççı olur. Yani, bugün böyle olsun, 12 yıl sonra, 20 yıl sonra Allah kerim, yahut bizden sonra tufan, diyebilir.

Son olarak, ikili antlaşmalar ve NATO konusuna değinmek istiyorum. İkili Antlaşmalar ve NATO konuları Meclisimizde çok konuşuldu. Bu konularda ne söylemişsek bugün için de o söylediklerimiz doğrudur. Artık, bir daha tekrarlamamak, zamanınızı almamak için o konular üzerinde durmayacağım. Yalnız bir iki noktaya işaret edeceğim. Bütçe Karma Komisyonunda, sorulan bir soruya yanıt olarak Sayın Dışişleri Bakanı Çağlayangil dediler ki, "İkili Antlaşmalar Meclisten geçmemiştir ve geçmek zorunda değildir. Çünkü, Anayasanın 65. maddesi uyarınca, mevcut antlaşmalara dayanan uygulama antlaşmalarını Meclisten geçirmek zorunluluğu yoktur." Gerçi, 65. maddenin 3. fıkrasında böyle bir hüküm vardır. Yalnız Dışişleri Bakanı, aynı maddenin 5. fıkrasını unutmuş görünüyorlar. 65. maddenin 5. fıkrası diyor ki; "Türk yasalarına değişiklik getiren her türlü antlaşmaların yapılmasında 1. fıkra hükmü uygulanır."

Ne diyor 1. madde: Yani, antlaşmaların Meclisten geçmesi ve Meclisçe onaylanması, ikili antlaşmaların ise Türk yasalarında değişiklikler getirdiği hepimizce bilinmektedir, örneğin, suç işleyen Amerikalılara uygulanan yargılama yöntemleri Türk

yasalarında bir değişim getirmektedir, örneğin, Amerikan personelinin ithal ettiği malzemeyi gümrük tarifelerinden muaf tutan İkili Antlaşmalar Türk yasalarında değişiklik getirmektedir. Örneğin, Amerikan üslerinden yapılan radyo yayını Türk yasalarında değişiklik getirmektedir. Bu bakımdan bu ikili antlaşmalar, Meclisten geçmek ve Meclisçe onaylanmak zorundadır.

İkili Antlaşmaları ve Amerika üslerini inkârla işe başlayan iktidar, şimdi hiçbir İkili Antlaşmanın altında imzası bulunmamasıyla ve bu antlaşmaları düzenleme adına Amerika'yı görüşmeye çağırmış olmakla övünmektedir. Ana bir antlaşma tasarısı hazırlanmış, görüşmeler yakında sonuçlanacakmış. Bakalım, sonuç açıklanınca ne olduğunu göreceğiz. Yalnız şunu belirtmek isterim ki, aslında İkili Antlaşmalar düzeltilemez, düzeltilmesi mümkün değildir, ancak kaldırılabilir. İkili Antlaşmalar ve onlara dayanarak ülkemizde Amerika üsleri, aileleri hariç 30 bin askeri, sivil Amerikan personeli, dairelerimizde Amerikan uzmanları, köylerimizde barış gönüllüleri bulundukça, Türkiye'nin Amerikan nüfuz ve baskısından kurtulması bağımsız ve serbest hareket edebilmesi olanaksızdır.

İktidarın, İkili Antlaşmaları düzeltme girişimi yine de bir ilerlemedir. Eskiden esen, 'her şey güllük gülistanlık havası' değişmiştir. Türkiye'ye atılmış olan Amerikan kazıkları bir bir su üstüne çıkmış ve çıkmaktadır. Bu da, demokrasilerde muhalefetin olumlu rol ve etkisinin somut örneğidir. Büyük Millet Meclisinde 15 kişilik grubumuz bu konuda hem ülke kamuoyunu etkilemiş, hem de iktidarın tutumunu etkilemiş ve bu tutumu bir parça olsun değiştirmiştir.

NATO konusunu da önce biz ortaya attık. O konuda da bize sert çıkışlar yapıldı ve hâlâ da yapılıyor. Ama artık bakıyoruz, diğer muhalefet partileri de NATO'nun sakıncaları üzerinde çeşitli derecede durmaya başladılar; "NATO'da kalalım, kalmalıyız, ama sakıncaları giderilmeli" demeye başladılar. NATO'nun Türkiye için sakıncaları da bir bir ortaya dökülüyor. Bu sakıncalara sahip olmayan bir NATO mümkün müdür? Bu soruyu yanıtlamak gerekir. Bir konuşmacı; "Bizim sosyalistler NATO'yu sosyalizme aykırı görüyorlar" dedi. Hayır, biz NATO'yu Türkiye'nin ulusal çıkarlarına ve güvenliğine aykırı görüyoruz. "NATO bizi koruyor" deniliyor, ileri sürülen başlıca gerekçe bu. Oysa NATO bizi korumuyor. Tersine, bizi bir nükleer savaşa, hatta sınırlı bir savaşa irademiz dışında katılmak tehlikesi içine sokuyor. Bu konu üzerinde ayrıntılı olarak Milli Savunma Bütçesi konuşulurken duracağım. Burada yalnız bizi korumadığını açıklıkla ve kesinlikle, altını çizerek belirtmek isterim.

Hele "NATO'dan çıkarsak, Rusya'nın kucağına düşeriz" diyenler bile bile yalan söylüyorlar. Ya da bu Amerikan propagandasıyla beyinleri öyle yıkanmış ki, bu ülkenin, bu ulusun yalnız başına da bağımsızlığını koruyabilmesine olan inançlarını yitirmişlerdir Bütçe Komisyonu raporunda "NATO içinde bütün kararlar oybirliğiyle, hak eşitliği içinde alınır" deniyor. Oybirliği, konseyde vardır. Ama, NATO'nun askeri örgütünün en yüksek organı olan askeri komitede yalnız 3 devlet üyedir: Amerika, İngiltere ve Fransa. Şimdi Fransa çekildi. Bu üst askeri organda üye bile olmadığımıza göre, oybirliği ne ifade ediyor acaba?

Hak eşitliğine gelince; Amerika gibi bir dev Devlet ile, bütün askeri donanımı, ordusunun donatımı, eğitimi bakımından ona bağlanmış, güçsüz Türkiye, nasıl gerçekten eşit olabilir? Amerika'ya askeri, ekonomik, teknik ve mali bağlılık, bizi her

konuda boynu bükük durumda bırakır. Kaldı ki, NATO örgütü içinde görevlerin bölüşümünde de bize büyük kumandanlıklar, karar yetkisi veren görevler ayrılmış değildir.

Harmel planı, şimdi bu pahalılığı daha indirecek görünüyor. Bu sefer politik alanda da bir denetleme ve kontrol başlayacak. "Alınacak kararlar bağlayıcı olmayacak" deniliyor. Ama, hukuken bağlayıcı olmayan kararlar da gerçekte bağlayıcı bir nitelik kazanır. Eğer o grup içerisinde büyük bir Devlet varsa ve siz -deminden beri açıkladığım gibi- o devlete ordunuzun donanımı bakımından, parasal krediler bakımından, yardımlar bakımından, ekonomik bakımdan o kadar bağlı bir duruma gelmişseniz.

Aslında gerek Ortak Pazara giriş kararımız, gerekse NATO'ya girme kararımız ve orada kalma kararımız, ekonomik ve askeri kararlar değildir, politik nitelikte alınmış kararlardır.

Bizim gibi bir ülkenin bugünkü koşullar altında Batı örneği kapitalist yoldan kalkınması mümkün olamadığı için, bizde Batı anlamında milli bir burjuvazi, bir sanayi burjuvazisi oluşamamış, ülkeyi sanayileştirememiş, modern teknolojiye kavuşturamamış, bu bakımdan tam anlamda siyasi ve ekonomik bağımsızlığını sağlayamamıştır. Bu egemen sınıflar, ancak yeniden ülkenin kaynaklarını yabancı sermayeye, petrol şirketlerine, dış kredilere açarak ayakta durabilme yolunu tutmuşlardır. NATO, bu mali ve ekonomik bağımlılığın askeri cephesidir. Bu bakımdan, İkili Antlaşmalar, Amerikan üsleri, NATO konusu, Ortak Pazar, dış krediler, Yabancı Sermaye Yasası, Petrol Yasası ve bizdeki sınıf ilişkileri ve sınıfların politik, ekonomik durumuyla bir arada ele alınmalıdır.

Biliyorum bu konuşmamdan sonra da, bundan önce olduğu gibi bu görüşlerimizden dolayı biz suçlanacağız, bize hücumlar yapılacak. Bunların üzerinde hiç durmayacağız. Bize kuşku ile bakıyorlarmış. Biz daha çok kuşkuyla bakıyoruz; kraldan çok kralcı, bu kadar Amerikancı ve NATO'cu olanlara. Biz kimseye ne iktidardaki veya muhalefetteki partilere, ne Hükümete, ne bakanlara kendimizi, görüşlerimizi beğendirmek zorunda değiliz. Biz yalnız Anayasayla bağlıyız. Anayasanın çerçevesi içinde kaldıkça kim ne derse desin, ister beğensin, ister beğenmesin yolumuzda, hak yolunda bu milletin çıkarı, güvenliği, bağımsızlığı ve halkın mutluluğu yolunda cesaretle sonuna kadar yürüyeceğiz. Ne kuşkular, ne iftiralar, ne dün akşamki gibi olaylar, ne kan akıtmalar bizi sindiremeyecektir. Çünkü biz vicdanımızı hiçbir çıkar için satmış değiliz. Biz bütün hayatımızı halkımızın ve ülkemizin uğruna sunmuş, feda etmiş bulunuyoruz. Saygılarımla.

(*) Pueblo olayı, 23 Ocak 1968'de ABD'nin Pueblo adlı istihbarat gemisine Kuzey Kore devriye botları tarafından ülke karasularını ihlal ettiği gerekçesiyle elkonulması ve 83 mürettebatının tutuklanması olayıdır. Olay sırasında yaralanan bir ABD'li mürettebat bir süre sonra ölmüştü. 11 ay süren kriz sırasında ABD bir yandan bölgeye asker yığmaya devam ederken, taraflar arasında görüşmeler de sürdürüldü. 23 Aralık'ta 82 denizci serbest bırakıldı.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 316-325

Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi

24 Şubat 1968

Türkiye'nin Milli Savunma Politikası ve sorunları denince akla ilk gelen NATO ittifakı ve bu ittifak içinde Türkiye'nin yeri konusudur. Ardından da ikili anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusu gelmektedir. 1952'de NATO'ya girdiğimizden beri NATO ve Amerika, ulusal savunma politikamızı kuvvetle etkilemiştir. 1969 yılından sonra üyeler bu ittifaktan çıkma hakkını elde edeceklerinden, NATO günün konusu haline gelmiştir. Onun için konuşmamı bu konu üzerinde yoğunlaştıracağım.

Bilindiği gibi TİP, 1969'dan sonra Türkiye'nin NATO'dan çıkması gerektiği görüşündedir. Bunun gerekçesini şu noktalarda özetleyebilirim:

1. NATO'ya girmek Türkiye'nin savunma gücünü artırmamış, zayıflatmıştır.
2. NATO bizi iddia edildiği gibi olası saldırılara karşı korumamakta, tersine tehlikeli bir duruma sokmaktadır.
3. NATO, Amerika'nın Sovyetlerle olası bir nükleer üçüncü dünya savaşını göz önünde tutarak dünya çapında planladığı stratejinin bir parçasıdır. Türkiye'nin ulusal çıkarı ise böyle bir savaşın dışında kalmakta.

Şimdi bu üç noktayı biraz daha ayrıntılarıyla ele almak isterim. İkili anlaşmalar, Amerikan üsleri konusunda olduğu gibi, NATO konusunda da bu ittifaka karşı ilk tavır alan TİP oldu. Bu yüzden bize çok sert çıkışlar, saldırılar yapıldı, hâlâ da yapılıyor. Ama nasıl ikili anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunda yavaş yavaş diğer partiler ve parti dışı çevreler tavır almak zorunluluğunu duydularsa, hatta nihayet iktidar partisi ve Hükümeti bu konuları yeniden gözden geçirmek ve hiç değilse düzeltmek yoluna gitmek zorunda kaldıysa, NATO'nun da sakıncaları su üstüne çıkıp görülmeye başlandı. 'NATO'da kalalım, ama sakıncaları giderilsin, ilişkiler yeniden düzenlensin' denilmeye başlandı. İzmir'deki NATO Karargâhının Türkiye'den çıkarılması, hiç değilse Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu komutanlık emrinden alınması, savaş halinde dahi olsa NATO Komutanlığına Türk Silahlı Kuvvetlerinin bağlanmış olmasının Anayasaya aykırı olduğu artık TİP dışındaki çevrelerce de açıkça ortaya sürülmeye başlandı. Bu gelişmeler, TİP'in olumlu bir muhalefet yaptığının, ülke kamuoyunu ve siyasi yaşamı etkilediğinin yadsınamaz kanıtlarıdır.

Türkiye'nin NATO'ya girdikten sonra nasıl askeri yönden Amerika'ya bağlı duruma geldiği, silahlı kuvvetlerinin ulusal çıkarlar açısından inisiyatifinin zayıfladığı, bütabya kuralları, ordu organizasyonu bakımından nasıl Amerikan örneğinin alındığı ve bunun bizim ulusal stratejimiz ve ulusal silahlı kuvvetler ihtiyacımız bakımından zararlı sonuçlar doğurduğu gerek geçen yıl Senato ve Millet Meclisi görüşmelerinde, gerekse bu yıl Karma Komisyon çalışmalarında, basında çıkan yazı ve incelemelerde uzun uzun ortaya çıkarılmış bulunuyor. Bu nedenle de zaman sınırlanmış olduğu için, bu konu üzerinde ayrıntılarıyla duramayacağım.

Yalnız şunu belirtmek isterim ki, Karma Bütçe Komisyonu raporunda yer alan iki ifade durumun ciddiyetini resmen ortaya koymaktadır. Raporun bir yerinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin NATO standartlarına veya kabul edilebilir askeri standarda erişmemiş olduğu belirtiliyor. Yani bunca NATO, Amerikan yardımı edebiyatı, bizi güçlendiriyor iddiaları ve sonra, 18 yıl sonra resmi raporda ordumuzun ne yazıktır ki henüz asgari kabul edilebilir standarda erişmemiş olduğunun ifade edilmesi.

Sonra bir de savaş stokları hakkında bir ifade var. 1965 yılında Milli Güvenlik Kurulunun savaş stokları yapılması için 200 küsur milyon lira ödenek konmasına karar verdiği, fakat kaynak yokluğundan bu ödeneğin konulamadığı, bu yılki, yani 1968 bütçesinde de yer almadığı belirtiliyor. Dikkatinizi çekmek isterim, karar ancak iki yıl önce 1965 yılında alınmış ve alınan karar uygulanmamış. Uzun uzun açıklamaya gerek yok ki, savaş stokları olmayan veya yetersiz olan bir ordu, kuvvetlerini istediği zaman, istediği yerde, istediği ölçüde kullanmak olanağına sahip olamaz. Bir de hâlâ 1947 Anlaşmasının 4. maddesi var ki, bu maddeye 1964'te Johnson mektubunda da atıf yapıldığı gibi, bize verilen silahları, Amerika'nın izni olmadan kullanmak yetkisine sahip değiliz. Son Kıbrıs krizinde kullandık deniliyor. Kullandık, Amerika ses çıkarmadığı için. Elimde hukuki belgesi var. Buna dayanarak da, eğer biz söz dinlemeyecek olursak, bize sözünü dinletecek güce de sahiptir. Diğer NATO üyesi devletlerinde dahi böyle bir madde, böyle bir hüküm yoktur. Bu bakımdan Silahlı Kuvvetlerimizin elindeki araçları serbestçe, gerektiği gibi kullanmak yetkisini sınırlayan, engelleyen bu hüküm kesin olarak diğer ikili anlaşmalarla beraber ortadan kaldırılmalıdır.

Son yıllarda bu durumdan kurtulmak çabalarına girişilmiş olduğu görülüyor. Geçen yıl Milli Savunma bütçesinin Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında Sayın Savunma Bakanı, "Türkiye'nin kısa zamanda her alanda olduğu gibi, savaş sanayii alanında da büyük ölçüde kendine yeter bir hale gelmesi zorunludur", demişlerdi. Bu fikirlerine katılırız, iki yıldır savaş sanayiimizi geliştirmek için bütçeye ödenek konmasını da memnunlukla karşılarız. Ne var ki bu miktarlar tamir, ağır bakım, yedek parça atölyelerinin kurulup geliştirilmesi için yeterli olmadığı gibi, gerçek anlamda savaş sanayiimizin geliştirilmesi için genel sanayileşme politikamızın değiştirilmesi gerekir. Bütçe Komisyonu raporunda şöyle deniliyor: "Kaynaklarımızın ulusal güvenlikle ekonomik kalkınma arasında dengeli bir şekilde bölüşümünü öngören bir ilkenin olmayışı, Milli Savunma planlarını geniş ölçüde sınırlamakta veya olanaklara uygun bir plan hazırlanmasına engel olmaktadır."

Kuşkusuz böyle bir denge zorunludur, ama genel kalkınmanın niteliği üzerinde de durmak gerekir. Kalkınma her şeyden önce sanayileşme demektir. Genellikle sanayileşme, özellikle savaş sanayiinin gelişip güçlenmesi ise ağır sanayiinin kurulmasına bağlıdır. Montaj ve ambalaj sanayii, özel sektörün tatlı kâr gördüğü hafif tüketim sanayii kurmakla ne ülke sanayileşip kalkınabilir, ne de Milli Savunma sanayiimiz Türkiye'yi büyük ölçüde kendine yeter duruma getirebilecek düzeye ulaşır.

Sonra genel bir çelişki var. NATO'nun stratejisi başka, bizim yurt savunması için muhtaç olduğumuz strateji başkadır. Amerika'nın stratejisi ve Silahlı Kuvvetleri, deniz aşırı hedeflere yönelmiştir; çünkü Amerika, kendi sınırları dışında, dünyanın dört köşesinde çıkarları, etki alanları olan bir ülkedir. Bizim ise böyle dünyanın

dört köşesinde deniz aşırı çıkarlarımız, etki alanlarımız yoktur. Yani Amerika kısacası emperyalist bir ülkedir, biz ise emperyalist bir ülke olmadığımız gibi tersine emperyalizmin baskısından kurtulmak çabası içinde olan bir ülkeyiz. Bunun için bizim ordumuz ancak yurt savunması görecek bir ordu olabilir ve hedefleri bu kadar birbirinden ayrı olan Silahlı Kuvvetlerin de elbette ki stratejisi ve yapısı ve donatımı birbirinden tümüyle ayrı olması gerekir.

Şimdi, Türkiye NATO'nun içinde kaldıkça acaba Milli Savunma Bakanının ileri sürdüğü gibi, kısa zamanda büyük ölçüde kendine yeter bir hale gelebilir mi? Gelemez. Çünkü Türkiye'nin kaynakları hem Silahlı Kuvvetlerini NATO'nun stratejisine ve isteklerine göre ayarlayabilecek, o düzeye getirebilecek, hem de kendi ulusal ihtiyaçları bakımından ayrıca bir strateji ve ordu meydana getirebilecek güçte değildir. Somut bir örnek alalım: NATO örgütlenmesi bize, yani Deniz Kuvvetlerimize Karadeniz bölgesini, Yunanistan'a ise Ege bölgesini vermiş. Oysa, Türkiye kendi savunması bakımından Karadeniz kadar Ege ile de ilgilidir, hatta Akdeniz'e bakan Güney kıyılarımızın bölgesiyle de ilgilidir. Şimdi, NATO örgütü kendi planları bakımından elbette ister ki Türkiye, Deniz Kuvvetlerini geliştirmeye ayıracağı bütün kaynaklarını, hiç değilse büyük kısmını Karadeniz bölgesine ayırsın. Yunanistan da Ege bölgesine ayırsın. Çünkü bir iş bölümü koymuşlar. Oysa Türkiye kendi savunması bakımından bu kaynakları bütün kıyılarını koruyacak şekilde kullanmayı tercih eder, tercih etmelidir. Türkiye'nin kaynakları, olanakları sınırsız değildir ki her iki gereği de yerine getirebilsin.

Bu durum bütün Silahlı Kuvvetlerimiz için geçerlidir. Türkiye, sınırları, kaynakları ve olanaklarıyla hem NATO stratejisine uygun bir Silahlı Kuvvetler topluluğu, hem de kendi savunması bakımından ulusal stratejiye uygun, kendine yeter bir kuvvetler topluluğu meydana getiremez. Dış yardımlara bel bağlanamayacağını ise deneyimler göstermiştir. Türkiye bir tercih yapma durumundadır ve tercihi elbette ki kendi ulusal savunma siyasetinin, ulusal stratejisinin gereklerini yerine getirmek olmalıdır.

NATO'dan çıkmamız gerektiği görüşümüzün ikinci gerekçesi, NATO'nun bizi, iddia edildiği gibi Kuzeyden gelecek olası bir saldırıya karşı korumadığı, tersine tehlikeli bir duruma soktuğudur. Bu konuya girmeden önce kısaca NATO ittifakı ve NATO ittifakı içinde NATO ile ilgili olarak da Amerika'nın rolü üzerinde durmak isterim. Bir kere üç şeyi birbirinden ayırmak gerekir. Hukuki bir belge olarak NATO ne getiriyor, ne gibi güvence veriyor? Fiili bir askeri örgüt olarak NATO nedir ve sonra NATO'dan ayrı, bağımsız, egemen bir devlet olarak Amerika kendi ulusal savunmasını nasıl planlıyor, hangi stratejiye dayandırıyor?

Bir kere açıkça bellidir ki, NATO Anlaşması hukuki bir belge olarak, hiçbir zorunlu otomatik yardım ve koruma sağlamamaktadır. Maddeyi, yanımda getirmemişim, tamamen okuyamayacağım, fakat çok yinelediğim için hemen hemen kelime kelime aklımdadır, şöyledir: "Üyelerden birine bir saldırı olduğu takdirde, diğer üyeler bunu kendisine yapılmış bir saldırı kabul edecek ve silahlı müdahale de dahil olmak üzere gerekli önlemleri ayrı ayrı veya birlikte alacaktır."

Görülüyor ki, burada, bir saldırı gerçekleşmesi durumunda zorunlu ve otomatik olarak askeri yardım öngörülmüş değildir. Bu durumda bir saldırıya uğradığımız

zaman diğer üyelerin gerekli gördükleri yardım, ilaç ve seyyar hastane göndermek de olur, ekonomik abluka koymak da olur veya nükleer karşılık da olabilir. Askeri yardım, emredici bir hüküm değildir NATO Anlaşmasında. Kaldı ki hiçbir yardım da gelmeyebilir. Çünkü saldırının tarifi verilmemiştir. Bunun bir deneyimini biz 1964'te geçirdik. Hatırlanacağı gibi, o zaman Johnson gönderdiği mektupta, bize karşı olası bir Sovyet saldırısı karşısında nasıl davranacakları konusunda şu anlama gelen sözler söylüyordu: "Bütün barışçı yollar denenmiş ve tükenmiş değildir. Siz Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunur, Sovyetler'de size askeri karşılıkta bulunursa NATO üyeleri size yardım edip etmemeyi düşünür."

Yani bütün barışçı yollar tüketilmiş olmadığı için ve Sovyetler bize Kıbrıs'a askeri çıkartma yaptığımız için askeri müdahalede bulunacağı için, bu Sovyet askeri hareketi Amerika ve NATO'ca bir saldırı kabul edilmeyebilecekti. Son zamanlarda Amerika'nın bu saldırı terimini gittikçe daha kaypak hale getirme eğiliminde olduğuna da işaret etmek isteriz.

Şimdi, NATO ile ilgili askeri literatürde saldırıdan ayrı olarak, "Yerel düşmanca faaliyetler"den söz edilmektedir. Böylece ne zaman meydana gelen bir hareket saldırı kabul edilecektir, ne zaman yerel düşmanca bir hareket kabul edilecektir, bu Amerika'nın yorumuna kalmış bir iş olmaktadır. Bununla beraber NATO daha önceki askeri ittifaklardan apayrı bir nitelik göstererek, yalnızca hukuki bir belge olarak kalmamış, fiili askeri örgüt ve tesisler kurma yoluna gitmiş ve kurmuştur. Bir saldırı durumunda NATO'nun, yani aslında Amerika'nın, üye devletleri, bu arada Türkiye'yi koruyacağı inancı, NATO Anlaşmasının içerdiği bağlayıcı hükümlerden çok, NATO'nun bu fiili örgüt ve tesislerine dayanmıştır. Kısacası hukuki belge olarak NATO ile fiili NATO Örgütü adeta apayrı şeyler olmuştur.

Bir ayrılık hatta çelişki daha var, o da şu: NATO ne kadar kolektif bir güvenlik ve savunma sistemi olarak gösterilmek istenirse istensin, NATO'ya böyle bir nitelik kazandırmak için Amerika, diğer üyelere entegre komutanlık sisteminde, nükleer ve sair planlamalarda yer vermeye ne kadar girişirse girişsin, NATO son tahlilde Amerika demektir. Çünkü nükleer güce yalnız o sahiptir. En zengin ekonomik ve askeri kaynaklar onun elindedir. NATO'ya en büyük katkıda o bulunmaktadır. NATO'daki kumandanlık mevkilerinin dağılımında da Amerika üstün yer almaktadır. Amerika, bağımsız, egemen bir süper devlet olarak, NATO dışında kendi çıkarları açısından, Amerikan ulusal savunma siyasetinin gereği olarak stratejik kararlar alıyor, değişen koşullara göre stratejisini değiştiriyordu ve değiştirmektedir.

Amerika'nın kendi ulusal savunma siyaseti gerekleri açısından aldığı kararlar ve uyguladığı stratejisi ise, aynı zamanda NATO'nun en güçlü ve tek nükleer üyesi olması dolayısıyla, ister istemez NATO'nun karar ve stratejisini etkiliyor, hatta bir zaman sonra, NATO'nun karar ve stratejisi haline geliyordu, özet olarak NATO'nun üyelerini, bu arada bizi, Sovyetlerden gelecek bir saldırıya karşı koruyacağı inancı, NATO Anlaşmasının hükümlerinden çok, NATO'nun fiili örgüt ve tesislerine ve bunların kullanılması konusunda kabul edilen stratejiye dayanıyordu. Bu NATO stratejisiyse, Amerika'nın tek başına aldığı strateji kararlarına dayanıyordu. Çünkü, NATO'nun tüzel kişilik olarak, kendi nükleer gücü yoktu. Bunu, NATO'nun üyesi olarak Amerika sağlayacaktı. Nükleer silahlar dışında da, en büyük askeri teknik

ikmal kaynağı yine Amerika idi.

Şimdi, 1950'den bu yana, Amerika'nın ve ardından da NATO'nun değişen stratejisine kısaca bir göz atalım. Bu konuyu da oldukça ayrıntılı olarak notlarımda işlemiştim. Ama 30 dakika sınırı içinde kalmaya çalıştığımdan, burada özetleyeceğim.

Daima denilir ki, 1949'da NATO kurulurken Amerika buna aslında katılmak istememişti. Avrupa devletleri, Amerika'nın katılmasını istedi ve onu adeta zorladı. Bu kısmen doğrudur. Ama hatırlamak gerekir ki, 1949'a kadar Amerika tek nükleer devlet idi. Bu bakımdan, Sovyetler ile kendisi arasındaki denge, yüzde 100 kendisi lehine idi. 1949'dan itibarendir ki, Sovyetler de atom ve daha sonra termonükleer silahları geliştirmeye başladılar. O zaman Amerika için ve dolayısıyla NATO için, Amerika'nın dışındaki ülkelerde, özellikle Rusya'nın sınırındaki ülkelerde hava alanları, üsler, depolar ve özellikle ileri hatlarda radar istihbarat tesisleri meydana getirmek ön plana çıktı. Bu bakımdan Amerika'nın bu strateji değişikliği, Sovyetlerin de atom ve nükleer silahları geliştirmesiyle aynı zamanda paralel olarak gelişmiştir.

1957'ye kadar durum bu şekilde devam etti. Amerika, Rusya'yı kendi sınırları içinde tutmak politikasını güdüyor ve Rusya bu sınırların dışına çıkarsa, kitle halinde karşılık veririm diyordu. Strateji buydu ve NATO'nun bizi koruyacağı inancı, az önce de anlattığım gibi hukuki bir garantiye, bir yaptırıma, bir bağlayıcı hükme dayanmıyordu. Ama, Amerika bu kararını gerçekten uygular mı uygulamaz mı, bu Amerika'ya kalmış bir durumdu. Uygulamadığı takdirde, NATO'nun ve tabii bu arada Türkiye'nin Amerika'yı böyle kitle halinde karşılık vermeye zorlayacak elinde ne hukuki bir yaptırım ne de fiili bir olanak vardı.

1957'de, Rusların Sputnikleri atmaları ve sonradan Aya isabetli bir atış yapmalarıyla belli oldu ki, kıtalararası füzeler geliştirilmiştir ve bu füzeler hedefine isabet etmektedir.

Amerika 1955'te, bu kıtalararası füzeleri geliştirme konusunu ele almış, fakat buna iltifat etmemiş, bir tarafa bırakmıştı. 1957'den sonra Amerika da bu yola gitti ve 1960'larda Amerika da kıtalararası ve hedefine isabet ettirebilen füzeleri geliştirdi. Amerika bu konuda başka bir şey daha yaptı: Bu füzeler için yeraltı siloları meydana getirdi. Böylelikle bu nükleer silahlar, saldırı sonucu yok edilmek tehlikesinden kurtuldular. Aynı zamanda Amerika, füze atar ve nükleer enerjiyle işler denizaltıları meydana getirdi. Derhal karşı taraf harekete geçerek, o da kendisinin kıtalararası füzelerini yeraltı silolarına yerleştirdi. O da, füze atar denizaltılarını meydana getirdi. Bu suretle, stratejide bir değişiklik meydana geldi. Bu durumda, artık termonükleer bombalar taşıyan uçak filoları ve bu uçakların üsleneceği yerler, hava alanları eski önemini kaybetmişti. Çünkü füzeler, hava stratejisini arka plana itmişti. Zaten, daha hava filoları ön planda iken dahi, her iki taraf da termonükleer silahları geliştirdikçe, bir nükleer savaşın her iki taraf için de, yenilen taraf için de, zafere ulaşan taraf için de ne kadar büyük bir felaket olacağını anlamışlar ve yavaş yavaş, ilk hamlede nükleer bir savaşa gitmemek, daha esnek bir strateji kabul etmek eğiliminde bulunmuşlardı. *(Bu arada konuşma süresi dolan Boran için kendi isteği üzerine 15 dakika daha süre verilmesini Başkan Nurettin Ok oya sundu. AP çoğunluğu bu isteği reddetti. Bunun üzerine 5 dakika daha süre verilmesi oya sunuldu ve*

kabul edildi.) Amerika bunun üzerine 1962'de daha Kennedy zamanında, 'esnek karşılık' stratejisini kabul etti, Mc Namara bu öneriyi NATO'ya getirdi, fakat kabul ettiremedi. Fransa buna direniyordu ve Fransa'nın NATO'dan çıkışının bir nedeni, Entegre Komutanlığın gerçekten entegre olmayışı, Amerika'nın egemenliğinde bulunuşu idi. İkinci nedeni de, bu esnek karşılık stratejisi uygulandığı takdirde, Avrupa'nın konvansiyonel bir savaşla, nükleer silahlar tam kullanılmadan önce tamamen harap olacağı düşüncesinde bulunmasıydı.

Bu durumda Amerika için, kendi sınırları dışında olan müttefik ülkeler, iki şey için gerekli veya faydalı hale gelmişti:

1. Radar bağlantı tesisleri için,
2. Kademeli savaş stratejisinde, ilk kademe savaşların, konvansiyonel savaşların yer alacağı bölgeler olarak.

Bu stratejinin ilk kademesinin deneneceği ülkeler arasında Türkiye başta gelmektedir. Çünkü sınırda bir ülkedir. Bu durumda, Türkiye hem bir deneme tahtası olacak, hem de politik ilişkiler ve görüşmeler de yapılacağından, bir pazarlık konusu olacaktı.

Türkiye, kuşkusuz ne deneme tahtası gibi kullanılmayı, ne de pazarlık konusu yapılmayı kabul etmemelidir. Çünkü, bu esnek karşılığın bir tarafı da, dengeli olacağıdır. Yani, bir aşama askeri savaş yapılacak, ondan sonra diplomatik görüşmeler, pazarlıklar yapılacak; uzlaşılamazsa ikinci kademeye, yine görüşmelerde uzlaşılamazsa üçüncü kademeye geçecektir.

İşte bu durum da gösteriyor ki, NATO stratejisi, hele bugünkü haliyle, Türkiye'yi ne hukuken, ne de fiilen Kuzeyden gelecek olası bir saldırıya karşı koruyamamaktadır.

Türkiye denizaşırı hedefleri, çıkarları olmayan bir ülke olduğu için, az gelişmiş veya gelişmekte olan bir ülke olduğu için, ancak ulusal kurtuluş savaşları verebilecek durumdadır. Ve bu ulusal kurtuluş savaşlarını, nereden gelirse gelsin verecektir.

Ulusal kurtuluş savaşlarının ise, yenilmez olduğunu son Vietnam olayları bir kere daha kanıtlamıştır. Tarihte Birinci Kurtuluş Savaşını vermiş olan Türkiye'nin, aynı durumda kalırsa, ikinci bir savaş vereceği ve mutlaka zafere ulaşacağı, elbette ki, kuşku götürmez bir gerçektir.

Bu bakımdan, tekrar edeyim, NATO stratejisi, Amerika'nın bir 3. dünya savaşını göz önünde tutarak, dünya çapında meydana getirdiği bir stratejinin parçasıdır. Bizim böyle bir stratejide yerimiz yoktur. Türkiye'nin çıkarı, üçüncü dünya savaşının dışında kalmaktır. "Jeopolitik durumumuz" deniyor, İkinci Dünya Savaşında jeopolitik durumumuz aynı değil miydi? Hatta, İkinci Dünya Savaşında kıtalararası füzeler bulunmadığı için, bu jeopolitik durum daha da önemliydi. Öyleyken biz İkinci Dünya Savaşının dışında kaldık. Ama NATO Bloğuna bağlı kalırsak, dünyanın neresinde anlaşmazlık çıkarsa çıksın, bu bir üçüncü dünya savaşına yol açarsa, biz NATO içinde olduğumuz için, mutlaka o savaşa bulaşacağız.

"NATO İttifakı, bölgeseldir. Ancak, bu bölgede bir anlaşmazlık çıkarsa ve bölgesel çıkarlar gerektirirse üçüncü dünya savaşına gireriz" iddiası tamamen geçersizdir. Çünkü, bir üçüncü dünya savaşı bloklar arasında tümüyle bir savaş olacaktır ve her halde karşı taraf Amerika ile nükleer savaşa girdikten sonra ve Amerika'nın

da bizde tesisleri, üsleri, nükleer başlıkları, silahları bulunurken "Efendim, Türkiye, NATO ittifakı içindedir, o da bölgesel bir anlaşmadır, bu anlaşmazlık ise örneğin Vietnam'da çıkmıştır, ben Amerika'nın Türkiye'deki üslerini, silahlarını, hava alanlarını tahrip etmem" demeyecektir.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 376-383

1968 Gençlik Olayları

19 Haziran 1968

Grubum, verilen önergelerin kabulünden yanadır, üniversite ve gençlik konuları üzerinde bir genel görüşme açılmasından yanadır. Bu önergelerin öncelikle görüşülmesi talebi Sayın Başbakandan geldiğine göre ve iktidar partisi de aynı yönde bir önerge vermiş olduğuna göre, anlaşılıyor ki bu konu gündeme alınacak ve konuşulacaktır. Bundan dolayı ben bu konu üzerinde uzun boylu durmayacağım. Yalnız gündeme almanın genel gerekçeleri olarak ve özellikle, bizim kanımızca görüşmelerin hangi çerçeve üzerinde olması gerektiğini belirtmek bakımından bazı noktalar üzerinde duracağım.

Önergeler, üniversitelerde yer alan son olaylar üzerine verilmiştir. Ama önümüzdeki sorunu bu olaylara sınırlı bir sorun kabul edersek çok yanılmış oluruz. Ve yine sorunun çözümünü yalnızca ileri sürülen isteklerin karşılanmasında görürsek kanımca yine yanılmış oluruz.

Gençlerin ileri sürdükleri istekler haklıdır, örneğin kitapların pahalılığı, sınav haklarının Şubat'ta da verilmesi vesaire gibi istekler haklıdır, bunlar karşılanmalıdır. Ama bunlar karşılandığı takdirde sorun çözümlenmiş olacak sanırsak, işte o noktada yanılmış oluruz. Sorun tüzük değişiklikleri, filan yönetmeliğin değişmesi, kitapların ucuzlatılması gibi çizgilerin çok ötesinde ve çok daha derininde olan bir sorundur.

Bir kere, ilk başta temel ilkeleriyle ve politikasıyla ve uygulamasıyla beraber üniversite ve yüksek öğretim ve eğitim sorunudur, ikincisi, yüksek öğretim ve üniversite öğretimi orta öğretimden ayrılmayacağına göre, bütün öğretim düzeyleri arasında zorunlu bir ilişki olduğuna göre, aslında yüksek öğretim ve eğitim politikası sorunu olmaktan da öte, tümüyle bir eğitim politikası ve uygulaması sorunudur.

Eğitim politikası, özellikle orta ve yüksek düzeydeki eğitim politikası söz konusu olduğu zaman bunu genel kalkınma politikasından ayrı olarak düşünebilmeye olanak yoktur. İkisi arasında uyumlu bir denge ve bağlantı kurulması zorunluluğu vardır. Bugüne kadar bütçe görüşmelerinde Eğitim Bakanlığı bütçesi konuşulurken, zaman hep 20 dakika ile sınırlanmış olduğu için, partiler ve bu arada partimiz bu eğitim sorunlarını bütün felsefi tarafları, ilkeleri, uygulamalarıyla bir bütün halinde, derinlere inerek incelemek ve açıklamak fırsatını bulamamışlardır. Bundan dolayıdır ki bu konunun gündeme alınması ve alındıktan sonra konuşmaların kısıtlanmaması, bu eğitim ve öğretim sorunlarının sosyolojik derinliklerine kadar, kökenlerine kadar inmek fırsatını vermiş olacaktır. Ve böyle gündeme alınıp, enine boyuna konuşulması şu bakımdan da zorunludur; çünkü bazı çevrelerde sorunları büsbütün yokuşa sürecek bazı görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Yok dışardan kışkırtılmak, politikaya alet edilmek gibi... Ve yine sakat görüşlerden bazıları zorlayıcı ön-

lemlere gitmek, baskı yöntemleriyle olayları bastırmak eğilimidir. Oysa biraz önce belirttiğim gibi, nasıl bütün somut istekler karşılansa dahi, tüzük ve yönetmeliklerde istenilen değişiklikler yapılsa dahi sorun bu şekilde çözümlenemez dedimse, aynı biçimde baskı yöntemleri ve zorlayıcı önlemlerle de bu sorun kesinlikle çözümlenemez, tamamen yokuşa sürülmüş olur. Sorunu anlayışla, üniversitenin özerkliğine asla halel getirmeden ele almak ve bu anlayışla çözüm yolları aramak gerekir.

Konunun gündeme alınmasının ve süresiz uzun konuşmalara, görüşmelere olanak verilmesinin diğer bir gerekçesi de, önümüzdeki olayın yalnızca bir eğitim ve öğretim sorunu olmamasıdır. Eğitim ve öğretimin sınırları dışında, bugün gerek bizim ülkemizde, gerekse dünyada bir gençlik sorunu vardır. Bugün, şimdi sıralamayacağım birtakım sosyolojik sebepler dolayısıyla, genç kuşaklarla biz eski kuşaklar arasında bir kopma durumu görülmektedir, bir kopuş durumu görülmektedir. Gençlerin bir bunalım halinde, bir tedirginlik halinde oldukları, aynı zamanda yeni atılımlar yapmak, yeni ufuklara doğru yönelmek isteğinde oldukları görülmektedir. Onların birtakım davranışları biz eski kuşaklara garip gelmektedir, yadırgamaktayız, bazen şaşmaktayız. Ama bunun karşısında görülen bazı tepkiler var ki, çok yanlıştır. Yermek, küçümsemek, eleştirmek hele suçlamak, gençlerin bu davranışları karşısında biz eski kuşakların asla yapmaması gereken davranışlardır. Bizler, eski kuşaklar, hele sorumlu görevde olanlar her şeyden önce gençliği anlamak, sorunlarını anlamak zorundadırlar. Ayıplamak değil, yermek değil, şaşmak değil, yadırgamak değil, fakat bilimsel yöntemlerle ve bir eski kuşaktan olmanın, büyük olmanın, anne - baba durumunda olmanın verdiği bir şefkatle genç kuşaklara eğilip onların bu sorunlarını anlamak; bunalımları, sıkıntıları nelerden doğuyor, bunların nedenlerini anlamak, aynı zamanda da onların bu durumundaki olumlu yanı da görmek gerekir. Çünkü gerek bizim ülkemizde, gerek bütün dünyada görülüyor ki, gençlik bir şeylerin değişmesini istiyor ve olumlu yönlerde, yıkıcı yönde değil, yapıcı yönde yetişmesini, değişmesini istiyor. Bizlere düşen, gençlere bu yolda yardımcı olmaktır. Onları zorlayıcı önlemlerle sözde yola getirmeye çalışmak değildir. Bu, tam tersine bir sonuç verecek yol olur. Bütün bu gerekçelerle önergenin kabulünü ve konunun gündeme alınmasını biz de partimiz adına diliyoruz.

[21 Haziran 1968]

Son günlerde üniversitelerimizde ve yüksek okullarda yer alan boykot ve işgal hareketleri dolayısıyla üniversite ve yüksek öğrenim konusu Meclisimizde görüşme konusu edilmektedir. Her ne kadar sözü geçen son olaylar kendi başlarına büyük bir önem arz etmekte iseler de, soruna daha geniş bir açıdan ve köküne inerek bakmak gerekiyor. Zira bu son zamanlarda bu somut olayların olumlu bir çözüme bağlanması dahi, sorunun böyle daha geniş ve derinden ele alınmasını gerektiriyor.

Nasıl tıpta, diyelim, bir kızamık hastalığı çıktığı zaman doktor hastalığa, o hastalığın ciltteki kızarıklığına bakarak tedavi ve çözüm yolu aramaya kalktığı takdirde yanlış bir iş yapmış olursa, ciltteki görüntüye bakarak yalnızca o görüntüyü gidermek bakımından ele alması yanlış ise, hastalığın tedavisine gitmek gerekirse, aynı

şekilde bu olayların da esas temel nedenlerine inmek gerekir.

Bu boykot ve işgal olayları bir sosyal huzursuzluğun, sıkıntının, aksaklıkların dışa vurulmuş görüntüleridir. Ülkemizde bir yüksek öğrenim ve üniversite eğitimi sorunu olduğu, hatta genellikle bir eğitim sorunu olduğu, hatta eğitimin dışında bir gençlik sorunu olduğu öteden beri bilinmektedir. Bu sağlıksız durum son yıllarda sık sık kendisini belli etmiştir. Her yıl üniversiteye öğrenci alınma zamanları meydana gelen olaylar; Trabzon üniversitesinde geçen yıl öğrencilerin öğretimin aksaklığından, öğretmensizlikten yakınmaları ve ileri sürdükleri istekler hep bilinmektedir.

Kaldı ki, 1964'te Cumhuriyet Senatosu üniversite konusunda bir araştırma yaptırmak kararı almıştır. Bütün üniversitelerin yönetim kurullarıyla, öğretim üyeleriyle temaslarda bulunmuş, büyük bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor Şubat 1966 yılında, yani şimdiki Adalet Partisinin iktidarında ve onun Hükümetinin zamanında Senatoda uzun uzun görüşülmüştür. Bu bakımdan dertler çoktan beri ortadadır ve bilinmektedir. Ve Senatonun hazırladığı çok ayrıntılı rapora bakıldığı zaman görülmektedir ki, bugün öğrencilerimizin ortaya attıkları şikâyetler ve dilekler o raporda aynen, öğrenciler tarafından değil, üniversite yöneticileri tarafından, üniversite öğretim üyeleri tarafından ortaya atılmış ve dileklerde bulunulmuştur. Demek ki, ortada öğrenci ve öğretim kadrolarından ayrı olarak objektif koşullardan, eğitim düzeninden, eğitim politikasından doğan birtakım sorunlar vardır. Sorun, o taraf mı, bu taraf mı haklı sorunu olmaktan çok, bu objektif durumu değerlendirmek ve bu durumda sorun nelerden doğuyor onu bulup, o koşulları düzeltmektir.

Örneğin, bugünkü konuşmalarda benden önce sayın sözcüler üniversitelerde modern anlamda bilimsel öğretim ve eğitim yapılmadığını belirttiler, haklıdırlar. Bir kısım üniversite öğretim üyelerini eleştirdiler, işi ticarete dökmüştürler, kazanç peşindedirler, kitap ticareti yapmaktadırlar diyorlar. Ama o rapora baktığınız zaman görüyorsunuz ki, üniversite öğretim üyeleri ve yönetim kurulları da aynı konulardan şikâyetçidir. Ankara Üniversitesi yöneticileri bu raporda aynen: "Bugün üniversitelerimizde modern ilim yapmanın, öğretim yapmanın olanağı yoktur. Bir ortaçağ öğretimi vardır, araştırmalar yapılmamaktadır. Hâlâ hoca söylemekte, hocanın ağızdan söylediğini öğrenci not tutup sınavda hocaya tekrarlamaktadır" diye yakınmaktadırlar.

Şimdi, hocaları tek tek suçlamak kolay. Üniversite toplumunda işi ticarete dökmüş hocalar bulunabilir ve vardır, ama kısaca şunu belirteyim ki, her ne kadar Sayın Bakan düzen sözünden hoşlanmazsa da, bizim her zaman belirttiğimiz gibi, kapkaççı bir düzen içinde, eğitim çevrelerinin dışında kolayca paraların kazanılıp vurulduğu bir ortam içinde, bir toplumun kesimleri daima birbirine bağlı olduğuna göre, o anlayış elbette ki, eğitim çevrelerine de bulaşacaktır. Ama hemen belirteyim ki, bu yönden bütün üniversite öğretim kadrolarını suçlamak haksızlık olur. Hele yeni kuşaktan öğretim üyeleri arasında gerçekten Batı standartlarına göre yetişmiş ve dar olanaklar içinde dahi Batının ilim standartlarda uygun şekilde çalışan, eser vermeye çaba gösteren genç elemanlarımız vardır. Bilimsel eser vermek, bilimsel eğitimde ve öğretimde bulunmak yalnızca öğretim üyesinin kişisel isteğine ve girişimine bağlı bir şey değildir.

Yine bu raporda uzun uzun belirtilmiştir ki, üniversitelerimizde kütüphaneler yeterli değildir. Bazı enstitü ve fakültelerin kitaplıkları yeterli derecede olsa bile kitapları koyacak yer yoktur. Örneğin, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden bir profesör, "Kitaplarımızı koyacak yer bulamıyoruz, koridorlara mı koyacağız şaşırdık," diyor. "Bir kütüphane memurumuz var, o da ancak saat beşe kadar bekleyebiliyor, onun için öğrencilerimizin beşten sonra veya sabahın erken saatlerinde, Avrupa'da olduğu gibi kütüphanelerden yararlanması olanağı bulunmuyor" diyor. Diğer bazı fakültelerin pek çoğunda kitaplıklar yeterli değildir.

Yine bu raporda belirtiliyor ki, yayınlar için verilen ödenek gerekli kitapları dahi çıkartmaya yetmemektedir. Bir fakültenin öğretim üyesi yine "Bu yıl 80 tane kitap önerisi var yayınlanmak üzere, oysa verilen ödenek ancak 10-15 kadar kitabı yayınlamaya yetecek kadardır" diyor. İkincisi laboratuvar olanaklarımız yok, pratik çalışma olanaklarımız yok. Örneğin, Ankara Tarım Fakültesi, "Öğrencilerimiz kuramsal olarak yetişiyorlar, çünkü pratik yaptırmak için çiftliğimiz yok, tarlamız yok" diyor.

Bu kolaylıklar olmadan nasıl bilimsel araştırma olacak, bilimsel araştırma verecek, Dünya ilmine katkıda bulunacak? Kaldı ki, bugün gerek müspet ilimlerde, gerekse sosyal ilimlerde bilimsel çalışma bir bireysel çalışma olmaktan çıkmış, bir ekip çalışması haline gelmiştir. Böyle ilme kendiliğinden heves edip de kendi başına bir alanda çalışan insan 17., 18. ve 19. yüzyılda kalmıştır. Bugün bilimsel çalışma bir iş bölümü ve bir arada bir ekip çalışmasıdır. Bunlar için de ödenek yok, sosyal ilimlerde çalışan bir öğretim üyesi ülkenin sorunlarını yerinde inceleyebilmek için bir ekip halinde köylere, kasabalara şehirlere gitmek ve orada haftalarca, aylarca kalmak zorundadır. Bu ise büyük ödenek, büyük fon isteyen bir iştir. Bu bakımdan, bütün bilimsel çalışma ve araştırma için bu koşullar hazır değilken "üniversite öğretim üyelerimiz neden bilimsel çalışmalar yapmıyorlar, neden ilme katkıda bulunacak orijinal eserler vermiyorlar" diye suçlamada bulunmak biraz haksızlık olur.

Öğretimin modern üniversite düzeyinde olmayışına gelince: Bunun da nedenleri açık. Bakın, raporda ne deniyor: "500 öğrenci için yapılan Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde bin öğrenci vardır. Hukuk Fakültesinde 200 kişilik sınıflarda 2 ila 4 bin öğrenci vardır." Yine iki yıl önceki raporda belirtiliyor: "Ancak 10 bin öğrenciye öğretim yapabilecek bir durumda olduğu halde, 30 bin öğrenci vardır." Şimdi, sınıfların bu kadar kalabalık olduğu bir durumda yine öğretim üyeleri yakınıyorlar. "Latince gibi bir dili hoparlörle 400-500 öğrenciye vermek durumunda kalıyoruz" diyorlar. Sınıflar böyle bu derecede kalabalık, dersler hoparlörle verilmek durumunda olduğu zaman bu eğitimin ve öğretimin modern bilimsel düzeyde olması nasıl beklenebilir?

Yine bu Senato raporunda öğretim üyeleri kendileri belirtiyorlar: "Batıda müspet ilimlerde öğretmenlerin öğrenciye oranı bir öğretmene 4 ile 5 öğrencidir. Sosyal ilimlerde bir öğretmene 8 ile 10 öğrencidir." Bizim üniversitelerimizde ise bu oran yüzleri bulmaktadır. Bir öğretim üyesine 80, 100 veya daha fazla öğrenci düşüyorsa o öğrenci ile öğretim üyesi arasında gerekli yakın ilişki nasıl kurulabilir, öğretim nasıl modern bilimsel düzeyde yapılabilir? Çünkü bilimsel düzeyde öğretim demek, artık hocanın kürsüden anlatımda bulunması demek değildir. Hocanın küçük

gruplar halindeki öğrencilerle beraber seminer çalışmaları yapmaları, araştırmalar yapmaları demektir. Bugünkü üniversite eğitiminde hoca her şeyi bilen ve her şeyi öğreten bir insan değil, öğrenciden daha fazla olgun, daha fazla bilen, ama daima kendisi de yeni şeyler öğrenmek ve araştırmak zorunda olan insandır ve öğrencisiyle beraber küçük gruplar halinde işbirliği yaparak beraberce araştırma yapacaklardır ve üniversite öğretiminin amacı çocuğa birtakım bilgileri vermek ve onun kafasında bir bilgi deposu kurmak değildir. Bugün ilimler o kadar genişlemiş ve her an o kadar yeni buluşlar meydana gelmektedir ki, bunları verebilmeye maddeten olanak yoktur. Vermek bakımından, öğretmek bakımından ancak esas, temel bilgiler verilir.

Üniversitede hatta üniversitede değil, bugün bütün öğrenim düzeylerinde, orta ve hatta ilkokul öğrenim düzeyinde modern pedagojide yapılan, uygulanan yöntem bilgi vermek değil, daha çok, çocuğa gereken bilgileri nasıl bulabileceğini öğretmektir, örneğin, bir kütüphane nasıl kullanılabilir, bir kütüphanenin kataloglarından bir bibliyografi nasıl çıkarılabilir, bir konuda bir şey öğrenilmek isteniyorsa bunun kaynakları nerede bulunabilir, bunlar öğretilir. Deneyler nasıl yapılır, gözlemler nasıl yapılır, bilimsel yöntem nedir, bu öğretilir. Ancak bilginin temeli verilir, bilgi bugün çok geniş olduğu için her an genişlemekte olduğu için, çocuğa asıl bir formasyon verilir, bir yöntem verilir. Sizin 2000-4000 talebeli üniversitelerinizde derslerin bir anlatım halinde hoparlörle verildiği bir durumda elbette ki, öğretim modern üniversite düzeyinde olamaz ve bunun suçu da öğretim üyelerine yükletilemez. Demek ki, gerek öğretim üyelerinin, gerekse öğrencilerin hemen hemen aynı şikâyetleri ileri sürmeleri, aynı dertleri ortaya koymaları gösteriyor ki, sorunu kökünden alıp bir eğitim politikası ve uygulaması olarak değerlendirmek zorundayız. Ancak, böyle olursa bu sorunlara bir çözüm yolu bulunabilir.

Bugün öğrencilerimiz ne istiyor? Öğrencilerimizin hareketinden şunu anlıyoruz ki, kendileri gerçekten bir üniversite eğitimi yapmadıklarının farkındadırlar ve gerçekten bir üniversite eğitimi yapılmasını istiyorlar. Bazı çevrelerde, bazı gazetelerde şöyle görüşler ileri sürüldü: efendim, çok kolayından sınavı geçip, çok kolayından diploma almak istiyorlar. On binlerce öğrenci arasında böyle olanları da bulunabilir. Ama hareketin tümünün, defalarca basına yansıtılan dileklere ve son olarak bir kitapçık halinde yayınlamış oldukları dileklere bakarsanız görürsünüz ki, gençliğimiz hiç de öyle kolayca sınav geçip, kolayca diploma alma peşinde değildir. Tamamen aksine, gerçek bir üniversite eğitimi istemektedir ve bugün bu eğitimi alamamak durumunda olmanın sıkıntısı içindedir. Gençlerimiz bu bilince gelmiştir.

Durum bir başka noktayı daha gösteriyor; gençlerimiz bu üniversite eğitiminden geçtikten sonra geleceklerinin garanti altında olmadığını, bir aydın işsizliği ile karşı karşıya olduklarını anlamakta ve bunun da bir çözümünün bulunmasını haklı olarak ülke yöneticilerinden beklemektedirler. Bugün birçok alanda olduğu gibi, bu alanda da bir çelişki vardır. Bir taraftan kalkınmamız için yetişmiş, uzman olmuş elemanlara ihtiyaç vardır, diğer taraftan da böyle yetişmiş olan gençler iş bulamamakta ve 'aydın işsizliği' diye bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bu da işte, aslında düzen bozukluğunun gerçekleşmesinden başka bir şey değildir.

Şimdi ortada objektif bir durum olduğuna göre ve sorunların, dertlerin ne olduğunda, deminden beri sözünü ettiğim rapora göre, hem öğretim üyeleri, hem de

öğrenciler görüş birliği içinde olduğuna göre, somut öneriler nelerdir? Sayın Başbakan Çarşamba günkü konuşmasında bunun üzerinde özellikle durdu; sorunlar büyütülmesin, abartılmasın, polemiğe götürülmesin, somut çözüm yolları getirilsin, dedi. Ama, ben bu konuşmamla belirtmek istedim ki, sorunu yalnızca dar açıdan, yani yalnızca şu boykot, işgal olayları nasıl önlenebilir, gibi dar ve şekilci bir açıdan alacak olsak dahi, bu olayların yok edilmesi yine sorunları temelinden, geniş bir açıdan almayı gerektirmektedir. Bu durumda bizim somut olarak ilk yapacağımız öneri, üniversitenin yetkili organlarının biran önce gençlik temsilcileri ile ilişki kurmalarıdır.

Dileklere baktığımız zaman, her ne kadar bir kısmı özel ayrıntılara aittir, her fakültenin kendi iç yönetmeliğine, özel koşullarına aittir ama asıl dilekler şu, bu fakülteye değil, tüm üniversiteye ait temel dileklerdir. Bundan dolayı her fakültenin özel koşullan için o fakülte organlarıyla öğrenciler arasında özel ilişkiler ve görüşmeler yapılsa dahi, bizce esas olarak bütün üniversiteleri kapsayan, artık bilemiyorum, üniversitelerarası kurul mu olur yahut bütün rektörlerin onayıyla oluşturulacak özel bir komisyon mu olur, böyle bütün üniversiteleri kapsayan, sorunu bütün üniversiteler adına konuşacak bir üniversite organıyla öğrencilerin temsilcileri biran önce eşit koşullar altında, eşit sayılarda masaya otururak sorunları karşılıklı konuşmalıdırlar.

Bazı çevreler, örneğin özellikle İstanbul Üniversitesi Rektörü ve Senatosu; karşımızda muhatap yoktur, gibi bir tavır aldılar. Veya bir ara Milli Talebe Birliği veya Federasyonu gibi kuruluşlarla sorunu konuşmak eğilimi gösterdiler. Bu yanlıştır. Çünkü adı geçen iki kuruluşun bu olaylarla bir ilişkisi yoktur. Zaten son yıllarda bu kuruluşların kongrelerinde öyle olaylar oldu ki, bu kuruluşlar öğrenciden kopmuş ve onu temsil edemez hale gelmişlerdir.

Diğer taraftan boykot ve işgal hareketlerini yapan öğrenciler dağınık, başıboş bir durum göstermemektedirler. Boykot komiteleri vardır, işgal komiteleri vardır, bu komiteler arası konsey vardır, görüşme organı vardır. Yani, kendi aralarında bir örgütlenmiş görüntü vermektedirler. Ayrıca bu komite ve konseylerde hukuken oluşmuş resmi öğrenci dernekleri, onların temsilcilikleri de yer almaktadır.

Bu bakımdan üniversitelerin, demin anlattığım şekildeki bir organı bu öğrenci temsilcileriyle karşı karşıya gelerek bütün üniversiteleri kapsayan sorunları konuşmalıdırlar. Yalnız bizim önerimizde bir de şu nokta var; onu söyledim ama belki fark edilmedi, bu temsil eşit sayılarda olmalıdır. Yani, alınacak kararlarda öğrencilerin de etkin bir rolü olmalıdır. Yoksa 14 kişilik bir öğretim üyesi heyetine iki tane, üç tane öğrenci temsilcisi alınırsa, bu öğrencilerin temsilciliği kâğıt üzerinde bir temsilcilik olur. Çünkü 14'e karşı üç oyla orada öğrencilerin etkin bir biçimde görüşlerini savunabilmeleri, kararları etkileyebilmeleri olanağı kalmaz.

Biz, gençlerimizin akılcı, anlayışlı, sağduyulu olduklarına inanıyoruz. Dilekleri ve şikayetleri gösteriyor ki, onlar sorunları kapsamlı ve temelden görmektedirler. Öyle kolay diploma almak, kolay sınav geçmek peşinde değillerdir. Görüşmelere oturulduğu zaman belki uygulanması mümkün olamayacak, uygun görülmeyecek görüşler ileri sürseler bile, eğer kendileriyle gerçekten iyi niyetle, gerçekten eşit koşullar altında ve kabul edilebilir nedenlere dayanarak görüşme yapılırsa, bazı istek-

lerinin neden gerçekleştirilemeyeceği gerçeklere dayanılarak içtenlikle anlatılırsa, onlar da elbette ki direnmeyecekler, bunu kabul edeceklerdir.

Bu bütün üniversiteleri kapsayacak biçimde yapılacak olan görüşmelerde ele alınacak sorunlar, öyle görülüyor ki, şunlar olacaktır:

Birincisi, öğrencilerin yönetime katılması konusu. Bu isteği haklı buluruz. Çünkü başka sorunlar dolayısıyla de partim defalarca belirtmiştir, demokrasi yalnızca 4 yılda bir sandıklara oy atmak değildir. Demokrasi, bütün bir toplum düzeni, bir toplum görüşü, bir toplum felsefesi konusudur. Anayasamızın ruhu, ilkesi de böyledir. Demokrasinin uygulandığı bir ülkede toplumun her kesiminde, her örgütünde tabanın, idare edilenlerin idareye katılması, idarede söz sahibi olması, kararlara katılması gerekir. Bu bakımdan üniversitenin yönetimine öğrencilerimizin, etkin bir şekilde, eşit sayılarda katılması bu görüşülecek sorunlar arasında olması gerekir.

Diğer bir konu, öğretim üyelerinin tam saat çalışması, dışarıda çalışmaması konusudur. Bu konuya Senato araştırması sırasında öğretim üyeleri kendileri de değinmiştir. Elbette ki, üniversite öğretim üyelerinden, bütün zamanlarını üniversitedeki görevlerine ayırmaları beklenir. Ama biraz da adil olmak gerekir. Bütün zamanlarını üniversiteye ayırabilmeleri için üniversite öğretim üyelerinin maddi, manevi olanaklarını yükseltmek gerekir ki, öğrenciler de isteklerinde bunu ileri sürüyorlar, hocalarından zamanlarını tamamen üniversiteye vermelerini isterlerken, onların yaşam koşullan, ekonomik durumları da iyileştirilmelidir diyorlar. Sözünü ettiğim Senato raporunda bir hukuk doçenti, "Benim elime ayda net olarak bin 200 lira geçiyor, bu bin 200 lira ile ben ailemi mi geçindireceğim, kendi dalımda yeni yayın mı izleyeceğim, dergilere mi abone olacağım?" diyor. Bu bakımdan, bu tam çalışma konusu ele alınırken aynı zamanda öğretim üyelerimizi dışarıda iş aramak zorunda bırakmayacak biçimde durumlarım iyileştirmemiz de gerekir.

Üçüncü nokta, hoca-öğrenci ilişkileri. Bu ilişkilerin doyurucu olmadığı konusunda öğrenciler kadar öğretim üyelerinin aynı düşüncede olduğunu az önce belirttim.

Dördüncü nokta, burslar konusu, yurtlar konusu, öğrencilerin yaşama koşulları konusudur. Bunun ayrıntılarına girmeyeceğim. Ama hiç kuşku yok ki, bursların hem sayısı fazlalaştırılmalıdır, hem yükseltilmelidir. Ankara, İzmir, İstanbul gibi bir şehirde bir üniversite öğrencisinin ayda 250 lira ile asgari derecede olsun geçinebilmesine olanak yoktur. Bu bursların sayısı çoğalırken şuna da değinmek isterim, bugün üniversitelerimizde yapılan anketler gösteriyor ki, öğrenciler arasında köylülerden ve emekçi yoksul kitlelerden gelen ve üniversitede okuyabilen öğrenci sayıları çok azdır. Bu bakımdan, burslar çoğaltılırken, hem miktarca, hem sayıca her halde köylü çocuklarına da, işçi ve emekçi çocuklarına da üniversitede okumak fırsatını verecek şekilde bunlara özel kontenjanlar ayrılmalıdır.

Yurt konusunu da tek başına bir sorun olarak almamak gerekir. Aslında üniversiteler bir üniversite sitesi olarak kurulmalıdır. Üniversiteler laboratuvarları, kitaplıklarıyla beraber, aynı derecede önemli olarak konferans salonları, toplantı salonları, tiyatro ve sinema salonları, spor sahaları, öğrenci yurtları, lokantaları, kafeteryalarıyla beraber bir organik, bir bütün olarak düşünülmelidir. Tabii bu çerçevede öğrencilerin hem maddi yaşam koşulları kolaylaştırılmalı. Gençlerimizin çok

haklı olarak belirttikleri gibi, konut, beslenme ve sosyal ihtiyaçlar karşılanmadan öğrenciden, gençten üniversite öğreniminde başarılı, verimli olması beklenemez. Bunlar sağlanmalıdır.

Bugün bir boş zaman faaliyeti diye bir konu vardır; bir öğrenci bütün zamanını kütüphane veya laboratuvarda geçiremez ama bu boş zamanı da bir üniversite öğrencisine yakışır şekilde değerlendirebilmelidir. Bunun için de sanat, edebiyat, spor faaliyetleri de organize edilmelidir. Sözünü ettiğim Senato raporunda öğrenci kuruluşlarıyla ilişki kurulmuş ve öğrenci kuruluşları diyorlar ki, en çok kahvehane İstanbul Üniversitesinin çevresinde kurulmuştur. Neden? Çünkü öğrencinin ders saatleri dışında gidebileceği bir yer yok.

Diğer konuşulabilecek bir konu, üniversiteye giriş konusudur. Bugün öğrencilerin üniversiteye girişleri, ne yeteneklerine göre olmaktadır, ne de isteklerine göre olmaktadır. Öğrenciler hep bildiğiniz gibi 4-5 yere birden başvurmaktadırlar. 4-5 sınava birden girmekteler ve sonra zorunlu olarak hangisinde kendilerine sıra gelirse o yeri almaktadırlar ve bunun sonucu çocukluğundan beri mimarlığa heves etmiş, ona gerçekten bir istek duyan bir öğrenci, hatta bazen fen kolundan iyi, pekiyi derece ile mezun olduğu halde, test sınavında, bilmiyorum ne gibi bir aksaklıkla, kazanamıyor, ona karşılık hiç ilgi duymadığı ve istemediği, diyelim İktisadi ve Ticari ilimler Akademisini kazanıyor. Bu bir yatırım savurganlığıdır, eleman savurganlığıdır, bir gencin istemediği, sevmediği, istek duymadığı bir kolda, sırf üniversite eğitimi görmek için girdiği bir kolda başarılı olmasına olanak yoktur. Hadi başarılı olsa bile yaşamda o meslekte başarılı olmasına olanak yoktur. Bu bakımdan, üniversitelere giriş şeklini de değiştirmek ve öğrencilerin yeteneklerine, zekâlarına, kendi isteklerine göre bölümlere girmesini sağlayacak bir eleme sistemini kurmak gerekir.

Öğrencilerle özerk üniversite organları arasında yapılacak görüşmelerden ayrı ikinci bir aşama olarak yapılacak şey, kanımızca, yeni bir üniversiteler yasası hazırlanmasıdır, öteden beri duyarız, böyle bir yasa hazırlığı vardır. Söylentiler eğer doğruysa, bu yeni yasa, üniversiteleri daha demokratik bir hale getirecek yerde, daha antidemokratik hale getirmek eğiliminde imiş. Oysa, yeni bir üniversite yasası, üniversiteyi kendi iç işleyişi bakımından demokratik kurallara oturtan bir yasa olmalıdır. Bir kere, üniversitenin özerkliğine kesinlikle dokunulmamalıdır.

Demokrasi, toplumun her kesiminde gerçekleşecek bir yöntemdir. Her zaman her örgütte tabanın, idare edilenlerin idareye katılması, söz sahibi olması kararlara katılması demektir. Bu bakımdan, yeni üniversiteler yasası, üniversitelerin kendi iç işleyişlerini demokratik esaslara oturtan bir yasa olmalıdır. Öğrenciler, yine eşit koşullarda ve eşit sayılarda bütün yönetim organlarına katılmalıdırlar, asistanlar katılmalıdırlar, doçentler katılmalıdırlar ve akademik statü farkları bir üst statüde bulunanların daha aşağıdakilere, adeta diktatörce baskı kurmalarının aracı olmamalıdır. Eğer asistanlık, doçentlik, profesörlük unvanları korunacaksa, bunlar ancak, meslekteki kıdemi, bilimsel başarıyı ifade eden unvanlar olmalıdır. Ama bir profesörün profesörüm diye doçentlerine ve asistanlarına baskı kurması, bir kürsü profesörüyüm diye o derslerin yönetiminde doçentlerine ve asistanlarına kendi bildiği yönde emirler vermesi şeklinde olmamalıdır.

Bugün deniyor ki, üniversitelerde bir asistanın kaderi, bağlı olduğu profesörün iki dudağının arasındadır. Böyle ise eğer, böyle demokratik bir üniversite olmaz. Bu, Anayasamızın da ruhuna aykırıdır. Bu bakımdan, gerek üniversitelerin idaresi, gerekse öğretimin örgütlenmesi ve yönetilmesi tamamen demokratik kurallar üzerine kurulmalıdır.

Benden önce konuşan bazı sözcüler değindiler, üniversite eğitimiyle yüksek okul eğitim ve öğrenimini ayrı ayrı değerlendirmek gerekir, bu sorunu da çözümlemek gerekir. Ben de katılıyorum. Yüksek nitelikte kaliteli eleman yetiştirmek, pratikte çalışacak elemanlar yetiştirmek daha çok yüksek okulların görevi olmalıdır. Üniversitelerin görevi ise bilimsel araştırma yapmak, bilim adamı yetiştirmek ve dünya ilmine katkıda bulunacak ilim kollarını Türkiye'de de meydana getirmek olmalıdır.

Ondan sonra, üçüncü kademede yapılması gereken iş, kanımca, bütün eğitim politikasını ve uygulamasını ele almaktır. Bir kere üniversite eğitimi ve öğrenimi[nin] ortaöğrenimden ayrı olarak değerlendirilemeyeceği doğaldır. Liselerimizden gençlerimizin, gerçek anlamda bir üniversite öğrenimi yapacak düzeyde çıkmadığı bilinmektedir. Bazı liselerde verilen diplomaların üzerine, 'öğretmeni bulunmadığından dolayı fizik, matematik veya kimya okumamıştır' diye kayıt düşülmektedir. Nasıl olur? Liseyi bitiriyor, o dersleri okumamış çocuk. Ondan sonra o çocuk üniversiteye girme sınavını kazanamazsa, kazandığı halde başarılı olamazsa suç onun mudur? Bu bakımdan, üniversite sorunu kadar bütün bir eğitim sorunu vardır, özellikle bütün bir ortaöğretim sorunu vardır.

Bugün Başkent Ankara'da dahi liselerde boş dersler olmaktadır. Bir lisenin fen şubesinin ikinci sınıfında, yani onuncu sınıfta kimya dersinde bir yıl içinde üç öğretmen değiştiği olmuştur. Aynı sınıfta cebir ve geometri öğretmeni hastalanıp bir buçuk ay izin aldığı için bir buçuk ay dersler boş geçmektedir. Başkentte bu böyle olursa, taşrada nasıl olduğunu düşünmek kolaydır ve zaten hepimiz de durumu bilmekteyiz. Ortaöğretimde de sınıflar çok kalabalıktır, öğretim üyesi sayısı azdır. Ama, diğer taraftan da üniversitelerden çıkan gençler, hatta sosyal ilimlerden çıkanlar, yani öğretmen olabilecek olan gençler görev bulamamaktadır. Böyle bir garip çelişkili durum vardır.

Ortaöğretim bir başka açıdan da çok önemlidir. O da çocuğun kişiliğinin özellikle biçim aldığı bir devre olmasıdır. Yeteneklerinin belirdiği bir devredir. Ortaöğretimde sınıfların küçük olması, öğretmenle öğrenciler arasında sıkı ilişkiler kurulması çok önemlidir ve ortaöğretimde öğrencilere gelecekte üniversiteye mi girecekler veya bir meslek okuluna, bir teknik okula mı girecekler, bu konuda bir yön verme, uyum yöntemi uygulanması gerekir. Kapalı bir yön verme değil. Çünkü, orta eğitim aşamasında pek de yetenekli görünmeyen bir öğrenci, örneğin lisenin son sınıflarına doğru açılabilir. Esnek bir yön verme, ama herhalde bir yön verme düşünmek gerekir.

Ortaöğretimi çeşitlendirmek muhakkak gereklidir. Klasik, akademik liselerden çok, teknik ve mesleki okulların hem sayısını, hem konular bakımından çeşidini artırmak gerekir. Böylelikle de özellikle köylü kitlelerinden genç kuşaklara, çocuklara ve yoksul halktan çocuklara tarımdan başka kollarda yetişmek, başka mesleklere atılmak fırsatları verilmelidir. Bu eğitim politikasının yeniden görüşülmesinde ve

saptanmasında bir öneri olarak bir eğitim kurultayı toplanması düşünülebilir. Böyle bir kurultaya her kademeden öğretim üyeleri kadar öğrenciler de katılmalıdır, eşit sayılarda ve eğitim politikası ve uygulaması demokratik şekilde, beraberce saptanmalıdır.

Dördüncü kademede, eğitim politikasının Kalkınma Planı ile uyuşturulması konusu gelmektedir. Deniliyor ki, bu üniversite eğitim sorunlarının böyle kalkınmayla, Kalkınma Planıyla, kalkınma yönetmeliğiyle bir ilgisi yoktur, işte başka ülkelerde de aynı şekilde öğrenci hareketleri olmaktadır. İşte milli gelir düzeyi şu kadar yüksek olan İsveç'te vesairede olmaktadır. Doğru, olmaktadır, ama bu demek değildir ki, o ülkelerde dahi o gençlik hareketleri o ülkelerin toplum düzeniyle, ekonomik düzeniyle ilgili değildir. O da onlarla ilgilidir. Bizimkilerde de bizimkiyle ilgilidir. Kaldı ki, eğitim politikasının planla ilgili olduğu Devlet Planlama Teşkilatınca öngörülmüştür. Planda belirtilmiştir, her dalda ne kadar uzmana, ne kadar yetişmiş elemana ihtiyaç vardır. Ve yine kaldı ki, baştan beri sözünü ettiğim Senatonun araştırma raporunda da bu konu önemle belirtilmekte aynen şöyle denilmektedir: "Türkiye'nin kalkınmasında birinci, önemli role sahip olan üniversitelerimizin on beş yıllık plan perspektifi içerisinde ne gibi görevleri olduğunu başlangıçta belirlemenin faydası sonsuzdur."

Yine denilmektedir ki aynı Senato raporunda: "Devlet Planlama Teşkilatıyla üniversitelerimiz, Milli Eğitim Bakanlığıyla sıkı bir işbirliği yaparak kalkınma çabasıyla üniversite öğretim ve eğitimi arasında sıkı bir denge kurmak zorundadırlar." Bu, hem nicelik, hem nitelik bakımından gereklidir. Çünkü önceden öngörmemiz ve hesaplamamız gerekir. Türkiye'nin kalkınması ilerledikçe kaç doktora, kaç veterinere, kaç ziraat mühendisine, ziraat memuruna, kaç sağlık memuruna, kaç teknisyene vesaireye ihtiyaç olacaktır? Plan demek budur zaten. Planın başka anlamı yok. Bütün bunları koordine etmek, uyuşturmak demektir hem de nitelik bakımından. Çünkü, yalnızca şu kadar sayıda doktora ihtiyaç vardır, şu kadar veterinere, şu kadar ziraat mühendisine ihtiyaç olacak demek yeterli değildir. Aynı zamanda, acaba ziraat fakültelerimiz, veteriner fakültelerimiz, tıp fakültelerimiz ve-saire yüksek öğrenim kurumlarımız bu kalkınmanın gerektirdiği nitelikte elemanlar yetiştiriyor mu, o nitelikte bir eğitim veriyor mu? Bu da bir sorundur. Bu bakımdan uyum, yalnızca sayı bakımından değil aynı zamanda nitelik bakımındandır.

Ve en son olarak en geniş konuya geliyoruz. Bütün bu üniversite eğitimi, temel eğitim konuları böyle sayı ve nitelik bakımından plan, Kalkınma Planıyla ilgili olduğu gibi daha temel olarak kalkınma felsefesi ve politikasıyla da ilgilidir. Şimdi, yine bana demesinler, efendim doktriner görüşten, ideolojik görüşten hareket ediyor diye. Çünkü yine aynı rapordan, Senatonun araştırma raporundan bir yer vereceğim. Senato araştırma raporunda belirtiliyor, kaynaklar da veriliyor. Açığa vuruluyor ki, bugün Türkiye'de gerek orta öğretimde, gerekse yüksek öğretimde öğrencilerin yığınağı, sosyal ilimler denilecek ilimlerdedir. Yani edebiyat, felsefe, tarih, coğrafya, filoloji, sinoloji vesaire. Teknik ve fen kollarında ise öğrenci azlığı vardır ve bu bir kısır döngü veya çelişki doğruyor, deniliyor.

Teknik ve mesleki elemanların sıkıntısı, kıtlığı, eksikliği kalkınmayı köstekliyor, gerekli elemanları bulmak zor oluyor. Ama diğer taraftan öğrencilerin bu şekilde

dağılmış olmasının, yani öğrenci çokluğunun teknik ve mesleki ve fen kollarında değil de sosyal ilimler denilen kollarda toplanmasının, yığın haline gelmesinin asıl nedeni, Türkiye'nin az gelişmişlikten kurtulamamış olması, hızla sanayileşememesidir deniyor raporda ve çok haklı olarak deniyor. Demek ki, sorun dönüyor, dolaşıyor Senatonun araştırma raporu bunu böyle söylüyor, en sonunda kalkınma politikasına, sanayileşme yöntemine dayanıyor.

Türkiye hızlı bir kalkınma yoluna girmedikçe, ne yeteri sayıda teknik ve mesleki eleman yetişecektir, ne de kalkınma için gerekli elemanlar bulunacaktır. Yani bunlar iki şey bir birini etkiler durumdadır. Ama elbette ki ilimde bağımsız faktör denilen faktör, sanayileşmenin hızlanması, kalkınmanın hızlanmasıdır. Sanayileşme, kalkınma hızlanırsa ve bir de planda da nicelik, nitelik bakımından gerekli oyunlar yapılırsa, o zaman öğrencilerin teknik ve mesleki kollara kayması mümkün olur. Oysa iktidar partisinin programına aldığı ve uygulamak istediği kalkınma yöntemiyle böyle bir hızlı sanayileşmenin gerçekleşmesine olanak yoktur. Özel sektör eliyle sanayileşmeye kalkmak, montaj sanayiiyle, ambalaj sanayiiyle sanayileşmeye kalkmak, devletin fonlarını kamu gelirlerini, gene kamu giderleri için harcamak bir Anayasa zorunluluğu olduğu halde, beş yılda 7 milyara varan fonları özel sektöre aktarmayı düşünmek, Türkiye'nin kısa zamanda sanayileşip az gelişmişlikten kurtulmasını sağlayacak bir yöntem değildir.

Bu bakımdan, Sayın Başbakanın ne kadar da hoşuna gitmese de, sonunda dönüyor dolaşıyor sorun bir düzen sorunu olarak görünüyor. Düzenin bozuk olduğu hiç değilse şu eğitim konusunda, üniversite konusunda, şu Senatonun yapmış olduğu araştırma raporuyla meydana çıkmıştır. Sorun onu-bunu birey olarak nitelemek değil, sistemin niteliğini anlamak, onun bozukluğunu anlamak, onu değiştirmektedir. Eğitim ise, kendi başına bağımsız bir alan değildir. Toplumun bütün kesimleri birbirine bağlıdır, birbiriyle karşılıklı etki halindedir. Bu bakımdan, eğitimdeki temel politikayı ve uygulamayı değiştirip rayına oturtmak, ülkenin kalkınmasını doğru rayına oturtmak ayrı değerlendirilemez ve kalkınma doğru rayına oturmadıkça da bu sorunlar kökünden çözümlenemez.

Bununla beraber, tekrar edeyim, bugün ortada somut bir sorun vardır. Hiç değilse bugünkü koşullar altında ne yapılması mümkün ise onun yapılabilmesi için, üniversitedeki duruma son verilebilmesi için, üniversite organlarının yetkili öğrenci temsilcileriyle bir araya gelip, bir an önce, bu koşullar altında neler çözümlenebilir, hiç değilse kısmen bunların görüşülmesi ve bir sonuca bağlanması gerekir.

[26 Haziran 1968]

Üniversitelerimizdeki son olaylar belirdikten sonra Sayın Başbakan gazetelere yaptığı açıklamada -ki o açıklamayı geçen gün burada yaptığı dört küsur saatlik konuşmasında da yineleyerek tutanaklara geçirtmiştir- şöyle demişti: "Dünya yeni ufuklara doğru gidiyor. Dünyada yeni fikirler, yeni görüşler, üzerinde derinlemesine düşünülmesi gereken yeni olaylar beliriyor."

Yine Sayın Başbakan bu genel görüşme konusunda verilen önergenin gündeme

alınıp alınmaması konusunda bu kürsüden konuşurken şöyle demişti: "Sorun bir polis sorunu değildir. Sorun bir toplum olayıdır, bir sosyal sorundur."

Sayın Başbakanın bu sözlerine bakarak ümit etmiştik ki, olayları belki iktidara geldiklerinden beri ilk defa olarak, az çok sosyolojik bir açıdan, geniş açıdan ele alacak, bu olayların altında yatan temel sosyal nedenlere, koşullara inecek. Bunu ümit etmiştik veya daha doğrusu ümit etmek istemiştik. Gerçi kendisinin formasyonu, partisinin dayandığı egemen sınıflar, partisinin programı ve izlediği politika böyle bir ümide pek yer vermek olanağı bırakmıyordu ama yine de insanlar değişir, belki bazı sosyal gerçekleri kendileri görmeye başlamışlardır diye yine de ümit etmek istemiştik. Geçen gün o uzun konuşmalarına da dünyadaki olayları özetlemekle, gerçi birtakım gazete kupürlerine atıf yaparak çok yüzeyde bir tahlil olmakla beraber, bu şekilde başlayınca, eh ümidimiz biraz daha kuvvetlenir gibi olmuştu. Oysa sonunda Sayın Başbakan döndü dolaştı, yine her zamanki anlayışıyla bir suçlu, bir tahrikçi aramak sonucuna dayandı kaldı. Oysa, bir olay polis konusu değildir, toplum olayıdır, toplum sorunudur demek şu demektir: Yani o olayların altında yine birtakım objektif sosyal olaylar, koşullar, nedenler yatıyor demektir. Bunun başka anlamı yok. Yoksa bu kadar yaygın bir gençlik hareketini açıklamak için yine birkaç tahrikçi, suçlu aramak yoluna gidilecekse o zaman olaya bir toplum sorunu denilmez. Sosyolojinin en temel metodolojik kuralı sosyal olayların, olguların yine sosyal olgular ve olaylarla açıklanabileceğidir. Anlaşılıyor ki, Başbakan böyle "sosyal sorun, toplum olayı, dünya yeni ufuklara gidiyor" filan gibi sözleri, bu sözlerin gerçek anlamını pek de fark etmeden, pek de anlamadan işte öyle belki de etkin, büyük laflar olsun diye söylemiştir. *(AP sıralarında gürültüler)* Hele, 'Faili ne arıyorsunuz buradadır' gibi bir cümle, böyle sorumsuz olarak bir partiyi bu kürsüden suçlamak girişimi bir Hükümet Başkanının sahip olması gereken ciddiyetle hiç de bağdaşmayacak bir açıklama ve davranıştır.

Sonra bu suçlu ve tahrikçi arama çabası nereye dayandırılıyor? Başbakan bu kürsüden uzun uzun öğrenci derneklerinin yayınladıkları bildirilerden, pankartlarına yazdıkları beyanlardan sözler okudu ve arkasından da, bu aynı şeyleri biraz sonra Meclis tutanaklarından da okurum, dedi. Bu düşünceye göre aynı mantıkla şöyle diyebiliriz: Eğer biz bu kürsüden iki kere iki dört eder dersek, dışarıda birtakım dernekler, kişiler, çevreler de iki kere iki dört eder derse, o zaman arada mutlaka bir bağ vardır, bir taraf diğer tarafı tahrik etmiş demektir. Nasıl matematikte objektif gerçekler varsa, nasıl müspet ilimlerde kişilerin hükümleri dışında objektif gerçekler varsa, sosyal ilimlerde de, sosyal olaylar alanında da kişilerin ve örgütlerin verdikleri hükümler dışında objektif olaylar, bu olaylar arasında objektif zorunlu bağlantılar, bağlar vardır. Aklın yolu bir olduğuna göre elbette ki olaylara bilim açısından, mantık açısından bakmasını bilenler aynı sonuçlara, aynı hükümlere varacaklardır.

Kaldı ki, suçlanmak istenen öğrenci istekleri nelerdir? Ne demiş öğrenciler? Eğitim sistemimiz halktan alınan vergilerle finanse edildiğine göre, masrafları karşılandığına göre halkın hizmetinde, halka dönük bir eğitim sistemi isteriz demiş... Kabahat mi etmişler? Sayın Başbakanın düşüncesine göre halkın vergileriyle harcamaları karşılanan eğitim sistemimiz, halka dönük, halkın hizmetinde olmamalı mıdır?

Ne demiş öğrencilerimiz? Köylü çocuklarımıza, yoksul halkımızın çocuklarına

da eğitim olanağı verilsin denmiş. Başbakan aksi düşüncede midir? Ne demiş öğrencilerimiz? İç ve dış sömürüye paydos demiş, emperyalizme karşı çıkmış. Bunun karşısında mıdır Sayın Başbakan? İç ve dış sömürü düzeni devam mı etsin, emperyalizmin baskısı, nüfuzu Türkiye üzerinde devam mı etsin, bağımsız bir Türkiye'yi istemesin mi gençliğimiz? Bunun mu karşısındadırlar? *(AP sıralarından tepkiler. Başkanvekili Güven Partili Atıf Şohoğlu uyarıyor. AP Giresun Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu: "Türkiye'nin bağımsız olmadığını ifade ettiğine göre buna müdahale etmeyecek misiniz?")* Gençlerimiz eğitimde reform ve devrim istiyorlar, buna mı karşıdırlar Sayın Başbakan? Sayın Başbakan kendisi belirtti ki, eğitim sorunu yalnız üniversite düzeyinde değildir, yalnız ortaöğretim düzeyinde değildir, ilk eğitimde sorunlar henüz çözümlenmemiştir. Ee, aynı kapı... Madem ki daha ilk eğitimde bile sorunlar çözümlenmemiş, orta eğitimde çözümlenmemiştir, demek ki gençlerin istedikleri ve bizim de bu kürsüden belirttiğimiz gibi eğitim sorunu, tümüyle, dayandığı ilkeler, politik ilkeler ve uygulama sistemiyle ele alınıp incelenmesi gerekir. Bu bakımdan gençlerimizin ileri sürdükleri isteklere -ki bunlar hem İstanbul Üniversitesi Genel Reform Tasarısı ve fakültelere özgü istekler adı altında bir broşür şeklinde yayınlanmıştır. Ayrıca bugün elime geçen 'Üniversite Asistanları Sendikasının Üniversite Reformu Hakkında Görüşleri' adlı bir broşür vardır- buralardaki isteklere baktığımız zaman gençlerimizin çok haklı isteklerde bulunduklarını görüyoruz. Esas itibariyle üç nokta etrafında toplanıyor.

Bir tanesi üniversitenin gerçekten bir üniversite düzeyinde eğitim düzenine kavuşmasını istiyorlar. Yani öyle kolay sınavla geçip, kolay diploma almak değil, gerçek üniversite niteliğinde bir öğrenim istiyorlar. İkincisi, üniversitede profesörler saltanatına son verilmesini, üniversitenin özerkliğine yakışır ve Anayasanın da ruhuna uygun bir şekilde demokratik bir düzene kavuşturulmasını istiyorlar ve bunun bir parçası olarak da öğrencilerin ve öğretim yardımcısı olan asistanların üniversitenin yönetimine katılmasını istiyorlar. Bunun yanında profesörlerin ve diğer öğretim üyelerinin tam çalışması ve yönetmeliklerle ilgili bazı hususların düzeltilmesi, yurt sorunlarının, öğrencilerin yaşam koşullarının düzeltilmesini istiyorlar. Bütün bunlar ciddi ve haklı isteklerdir.

Sayın Başbakan diyor ki, "İşgal yasal mıdır?" Bir kere Anayasamızın 28. maddesi der ki, silahsız ve saldırısız olmak koşuluyla Türk vatandaşları toplanma ve yürüyüş yapma hakkına sahiptirler. Bir toplanma yaptığınız zaman mutlaka bir yeri işgal ediyorsunuzdur. Bir yürüyüş yaptığınız zaman mutlaka bir yeri işgal ediyorsunuzdur, meydanları işgal ediyorsunuzdur, sokakları işgal ediyorsunuzdur; toplanma sürdüğü sürece orada trafiği engellemiş, temizlik işleri bir takım kamu hizmetlerini engellemiş oluyorsunuz. Elbette ki, üniversitelerin işgali de bir toplanmadır ve geçici bazı isteklerin yerine getirilmesi için yapılmış bir toplanma olayıdır. Nitekim bugün öğreniyoruz ki öğrencilerimizle Senato yetkilileri bir anlaşma zemini üzerindedirler ve işgal sona ermek üzeredir.

Kamu hizmetlerinin aksaması konusuna gelince; dediğim gibi bütün toplantılar, bütün yürüyüşler sürdüğü sürece bazı kamu hizmetlerinin yapılmasını engeller. Kaldı ki, üniversitenin yaptığı esas kamu hizmeti kime yönelik, hangi kitleye yönelik bir hizmettir? Hiç kuşku yok ki, öğrencilere yönelik bir hizmettir. Yani üniversitenin

yaptığı kamu hizmetinden faydalanan, o kamu hizmetinin yöneldiği kitle, üniversite öğrencisidir. Bu bakımdan, kamu hizmetinin verildiği kitle, o kamu hizmetinin daha iyi görülmesini sağlamak uğruna, Anayasanın bu maddesinden faydalanarak bir toplantı yapmış oluyorlar üniversite binaları içinde. Bazı maaş bordroları vesaire gibi konular aksayabilir. Ama esas kamu hizmeti öğrencilere yönelik olduğuna göre, o hizmete hedef olan kitle kendisi o hizmetin daha iyi yapılması yolunda bir takım demokratik haklarla eylemlerde bulunuyor.

Kaldı ki, kanaatimizce yasalara ve Anayasaya saygıdan söz edecek en son kimse Başbakanın kendisidir. Hangi konularda Başbakan ve Hükümeti Anayasaya ve yasalara yüzde yüz saygılı oldu? Daha ilk Hükümet programını getirdikleri zaman Partimiz bu kürsüden, ülkede bir rejim, bir düzen sorunu olduğunu, çünkü fiilen uygulanagelmekte olan düzenle Anayasanın getirmek istediği ve öngördüğü düzenin birbirine uygun olmadığını, Anayasanın tam anlamıyla uygulamaya geçirilmediğini dile getirmişti. Ondan sonra çeşitli nedenlerle, çeşitli önergelerle bu kürsüden gerek bizim partimizin sözcüleri, gerekse diğer muhalefet partilerinin sayın sözcüleri birçok kere Hükümete Anayasa çizgisi dışına çıktığını, ona aykırı davranışta bulunduğunu ihtar ettiler.

Danıştay kararlarına uymama konusu burada uzun uzun tartışıldı. İktidar partisinin ve Hükümetin Yargıtaya karşı, Anayasa Mahkemesinin aldığı kararlara karşı tutumu ve davranışları ortada. Son seçimler gerçekten Anayasaya ve yasalara uygun olarak yapıldı diye iddia edilebilir mi bu kürsüden? Partimize can güvenliğini hedef alırcasına yapılan saldırılara karşı güvenlik önlemleri aldı mı iktidar? Nerede olay çıktı ise, o saldırıların oradaki yerel AP yöneticileri tarafından düzenlendiğini, kışkırtıldığını basın yazmadı mı? Bu durumda Sayın Başbakan Anayasaya ve yasalara uymaktan nasıl söz edebiliyor?

Şimdi, biraz daha ayrıntıya inersek biz burada çok somut öneriler üzerinde durduk ve Başbakan bu genel görüşmenin gündeme alınıp alınmaması konusunda ısrarla polemik yapılmaması üzerinde durduğu için hiç polemik yapmayan bir konuşma yaptık. Ama ne yazık ki polemik yapılmaması hususunda ısrar eden Başbakanın kendi partisinin sayın sözcüsü ve Sayın Başbakanın kendisi bu kürsüden en büyük ve en delilsiz ve dayanaksız iddia ve suçlamalarla en şiddetli polemiği yaptılar. Biz yine öneriyoruz, üniversite yetkili organları, öğrencilerin yetkili temsilcileriyle ilişkide bulunarak sorunun çözümüne doğru gitmelidirler. Öğrencilerin üniversitenin yönetimine katılmaları Anayasaya aykırı olamaz. Sayın Başbakan dedi ki, Anayasanın 120. maddesi buna engeldir. Bir kere hukukta bir maddenin anlamı değerlendirilirken o madde hangi amaçla konmuş ona bakılır. 120. madde niçin konulmuştur? 120. madde üniversiteleri, yürütme organının müdahalelerinden, baskısından korumak üzere konmuştur. Bu bakımdan dışa karşı üniversiteyi korumak amacını güden bir maddedir. *(AP sıralarından "Anayasayı yorumluyor" sesleri geliyor)* Yorumlanır, bütün yasalar, bu arada Anayasa da yorumlanır. Yorumsuz hukuk olur mu, nerede görülmüş?

120. madde, 'üniversite, öğretim üyeleri arasından seçilen temsilciler, organlar aracılığıyla yönetilir' diyor. Biz buna karşı değiliz ki. Elbette ki üniversite dışarıdan, yürütmenin emirlerine, direktiflerine göre değil, kendi içinden, üniversite öğretim

üyeleri içinden yapılan seçimlerle oluşturulan organlar tarafından yönetilmelidir.

Biz bunun tersine bir şey söylemiyoruz. Biz hatta bunu genişletiyoruz, diyoruz ki, asistanlar da öğretim unsuru olduklarına göre, bu organların seçimine hem katılmalı ve temsilcilerini bu organda bulundurmalıdırlar. Buna öğrenciler de katılmalıdır diyoruz. Anayasada engel hüküm yok. Biz eğer getirdiğimiz öneride öğretim üyelerinin seçimini, öğretim üyeleri tarafından seçilen organların oluşumunu engelliyen bir öneri getirseydik Anayasaya aykırı olurdu. Bizim ona bir itirazımız yok. Ama öğrenciler katılamaz diye engel bir hüküm olmadığına göre, buna öğrencilerin de katılması gerektiğini ileri sürüyoruz. Anayasanın bu maddeyi getirmekteki amacı, dediğim gibi, üniversitenin özerkliğini dışarıya karşı korumak olduğuna göre ve Anayasanın bütün ruhu demokratik ilkeleri temel aldığına göre, mutlak surette üniversitenin içinde de Anayasanın temel prensiplerine ve ruhuna uygun olarak demokratik bir düzenin sağlanması gerekir.

Tam çalışma konusuna gelince: Doğrusu bu konuda Başbakanın söylediklerine biraz şaşırmamak elden gelmiyor. Eğer öğretim üyelerinin dışarıda çalışmalarına engel olunursa ülkede yetişmiş teknik, uzman elemanlara ihtiyaç olduğundan, ülke hizmetleri aksarmış. Çok rica ederim. Bir hukuk profesörünün, bir büyük şirketin ücreti çok yüksek bir davasını alması ülkeye hizmet midir veya çok yüksek ücretli muayenehaneler açmak ülkeye hizmet midir? Eğer gerçekten ülkeye hizmet düşünülüyorsa, öğrenciler çok olduğuna, üniversitelerimizde de yer bulunmadığına göre, o öğretim üyelerinden muayenehanelerine veya yüksek ücretli davalarına ayırdıkları zamanı üniversite öğretimine vermelerini isteyebilir. Üniversitelerde gerekirse çifte tedrisata doğru gidilebilir. Gece kurslarına, üniversitelerine doğru gidilebilir ve bu suretle de o elemanlardan gerçekten ülke yararına faydalanılmış olunur.

Hele, "Bu hizmetler dışarıda yapılmazsa, üniversite fildişi bir kule haline gelmiş olur, içine kapanmış olur," demek, büsbütün savunulamaz. Çünkü her halde üniversitenin ülkenin gerçekleriyle karşı karşıya olması, hukuk profesörlerinin çok ücretli davalar alması, mühendislerin yüksek ücretli projeler yapması veya doktorların yüksek ücretli muayenehaneler açmasıyla olmayacaktır. Üniversiteler ülke gerçeklerini bilimsel açıdan araştırmak ve onlara çözüm bulmak suretiyle ülkeye hizmet edecek, ülke gerçekleriyle karşı karşıya gelmiş olacaktır.

Son olarak, Sayın Başbakanın söyledikleri arasında bir konu dikkatimi çekti, onun üzerinde durmak istiyorum. 'Üniversite öğrencilerinin, gerçekten öğrencinin ve üniversitenin, dolayısıyla tümüyle ülkenin çıkarına uygun şekilde örgütlenmesini sağlayacak yeni yasal düzenlemelere gerek vardır' dediler. Bu çok yuvarlak ve biraz belirsiz bir açıklama. Eğer bundan, öğrencilerin yeniden örgütlenmesi amacıyla yeni yasalar getirilip, öğrenci kuruluşlarının yeniden Hükümetin kontrolü ve direktifleri altına sokulması amaçlanıyorsa, hemen söyleyelim ki, bunun kesinlikle ve açıklıkla karşısındayız. Artık eski devre dönülemez, öğrenci derneklerinin Hükümetten direktif aldığı, onun kontrolü altında hareket ettiği bir devre dönülemez. Buna maddeten olanak yoktur. Hem bu Anayasaya aykırıdır, hem de toplumumuz öyle bir gelişme aşamasına gelmiştir ki, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde gençlik, hiç değilse özerk, bilinçli bir demokratik güç olarak belirmektedir. Bunu suni önlemlerle, yasal önlemlerle engellemeye kalkmak, ileride daha büyük patlaklara,

patlamalara neden olacaktır.

Şunu da belirteyim ki, biz böyle ileride daha kötü patlamalar olabilir gibi sözleri söylediğimiz zaman, "Tehdit ediyorsunuz. Nedir bu tehdit?" diyor. Tehdit etmiyoruz Sayın Başbakan. Birkaç defa kürsüden söyledim, hep de yineleyeceğim, belki bir gün anlaşılır diye. Toplumların tıpkı fizik dünyasında olduğu gibi, kendilerine özgü gelişme yasaları vardır. Fizik dünyasının, doğal dünyanın nasıl yasaları varsa, orada olaylar nasıl doğa yasalarına göre gelişiyorsa, toplumlardaki olaylar da, toplumların gelişmeleri de sosyal yasalara göre olur. Bir iktidar yetenekli ise, çıkaracağı yasaların ve yapacağı tasarrufların, toplumun bu objektif tarihsel gelişme doğrultusunda olmasına dikkat eder. Toplumun objektif, zorunlu gelişme yasalarına ters yasalar çıkarmaz, ters uygulamalarda bulunmaktan kaçınır. Bunu yapmazsa, ister sizin iktidarınız, ister herhangi bir başka iktidar, gerek bizim ülkemizde, gerek başka ülkelerde bunu yapmazsa, yani toplumun tarihsel doğrultusuna ters, toplumun kendi zorunlu doğal gelişme yasalarına ters yasalar çıkarır, uygulamalarda bulunursa, bu, toplumların gelişmesinin normal akışını önleyeceğinden tıkanıklıklara neden olur. Bu tıkanıklıklar da bir zaman, bir yerde patlak verir. Bunu anlatmaya çalışıyoruz, tehdit veya şu bu değil. Sosyolojik bir olaydan, bir zorunluluktan söz etmeye çalışıyoruz. Ama, şimdiye kadar bunu anlatamadık. Bundan sonra doğrusu anlayacağınızdan pek ümidimiz yok.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 474–492

Ankara Üniversitesi'ne Ek Kadro

3 Temmuz 1968

Kuşkusuz bu getirilen yasa tasarısını destekliyoruz. Gerekçede ve üniversitelerdeki son olaylar dolayısıyla yapılan genel görüşmede de belirtildiği gibi, asistanlık kadroları çok önemli bir konu oluşturmaktadır. Gerek üniversitelerimizin ilerdeki öğretim kadrolarının yetiştirilmesi, gerekse yeni açılacak üniversitelere gerekli kadro elemanlarının yetiştirilmesi, gerekse kalkınmamız bakımından ihtiyaç duyulan uzman elemanların yetiştirilmesi bakımından asistanlık kadrolarının önemi açıktır.

Benim burada söz alışım, daha çok bir temennide bulunmak içindi. Böyle yalnızca Ankara Üniversitesinin Fen Fakültesinin ihtiyacını karşılamak üzere yeni asistan kadroları ilave eden bir yasa tasarısı değil, bütün üniversiteleri, bütün fakülteleri kapsayan asistanlık kadrolarını hem genişleten hem onların statülerini güvence altına alan, hem de yükselmelerini sağlayacak bir yasa tasarısının bir an önce getirilmesini dileriz.

Buradaki cetvele baktığımız zaman görüyoruz ki, asistanlık kadrolarında gösterilen aylık miktarları yeterli olmaktan çok uzaktır. En yükseği 800, sonra 700, sonra 600'dür. Bunlardan vergi kesenekleri de yapıldıktan sonra asistan arkadaşlarımızın ellerine geçecek olan bu miktarlar bu cetvellerde gösterilenlerden de çok daha aşağı olacaktır. Oysa, gerek daha önceki genel görüşmede sözünü ettiğimiz Senato raporunda, gerekse üniversite öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerde daima şu nokta belirtilmektedir: Asistan bulunmakta zorluk çekilmektedir. Sorun, yalnız kadroların adetçe yetersiz olması değil, birçok durumlarda eldeki kadrolar için dahi asistan bulunmamaktadır. Çünkü verilen maaşlar, ücretler çok düşüktür, özellikle belirtiliyor ki, Fen Fakültesi gibi fakültelerden çıkan mezunlar daha çıkar çıkmaz dışarıda asistanlık maaşıyla kıyaslanamayacak kadar yüksek ücretlerde iş bulduklarından dolayı asistanlığa ilgi göstermemektedirler. Bu bakımdan sorun yalnızca asistan kadrolarım genişletmek değil, bu kadrolara asistan bulabilmek, gençleri asistan olmaya özendirmek için kesinlikle onlara verilen ücretlerin de kabul edilebilir bir düzeye yükseltilmesi, asistanlığın çekici hale getirilmesi gerekir.

TİP Parlamentoda, Cilt 4, Sayfa 506-507

Kıbrıs Politikası

15 Ocak 1969

Kıbrıs davasında ulusal siyasetin saptanması için verilmiş bulunan her iki önergenin Mecliste okunuş tarihi 8 Aralık 1967'dir. Yani senesi çoktan dolmuştur. Kıbrıs davası gibi, yaşamsal bir konuda ve ulusal siyasetin saptanması gibi, çok önemli bir istek ileri sürülerek verilmiş olan genel görüşme açılmasına dair önergelerin ancak bir yıl sonra gündeme alınıp alınmamasının görüşülmesi dahi aslında hazin ve acı bir durumdur. Bir yıl uzun bir süredir. Olaylar bekleyemez, seyrini izler, gider. Ulusal bir siyasetin saptanması görüşmesinde çok geç kalınmamış mıdır acaba? Bununla beraber, zararın neresinden dönülse kârdır düşüncesiyle önergelerin gündeme alınmasında ve görüşmelerin yapılmasında yine de fayda görüyoruz.

Önce Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları düzeyinde, sonra ve şimdi de Kıbrıs Türk ve Rum toplumları temsilcileri düzeyinde yapılan ikili görüşmelerin beşiğinde Kıbrıs sorunu sallana sallana uyutulmuş, hiç değilse kamuoyuna unutturulmuş görünüyor. Aşağıdaki değerlendirmelerle önergelerin gündeme alınmasını gerekli görüyoruz.

Geçen yılın Kasım ayındaki şiddetli kriz devresinden sonra Türk ve Yunan hükümetleri arasında varılan anlaşmadan alınan sonuçların ne olduğunu dahi açık ve kesin bilmiyoruz. Anlaşmanın ilk maddesi, Kıbrıs'tan Yunan askeri kuvvetlerinin geri çekilmesi idi. O zaman da belirtmiş olduğumuz gibi, bu çekilme tarafların ve Birleşmiş Milletler temsilcisinin, bir heyetin kontrol ve gözetimi altında yapılmamıştır. Yalnızca, hatırladığıma göre, Sayın Dışişleri Bakanı Çağlayangil, tarafların kuvvetli haber alma olanakları dolayısıyla Yunan askerlerinin tümünün çekilip çekilmediğinin anlaşılmasının kolay olduğu konusunda güvence vermiştir. Öyle de olsa sorun bununla bitmiyordu. Kıbrıs Rum Hükümetinin, sayısı 10 binlere vardığı söylenen muhafız örgütü vardı. Bu silahlı güç de Kıbrıs Türklerinin yaşamı ve güvenliği için bir tehlike idi. Geçen yıl Sayın Dışişleri Bakanının bu konuda verdiği son bilgi, bu Kıbrıs muhafız gücü sorununun da taraflarca bir çözüme bağlanmak üzere görüşüldüğü merkezinde idi. Ne oldu bu sorun? Bir çözüme varıldı mı, bugün durum nedir? Bunları da bilmiyoruz. Kaldı ki, daha dün basında çıkan bir haber, bu sorunun belki daha da ciddi bir nitelik kazandığını gösteriyor. Çünkü, ajans haberlerine göre, Makarios'un isteği üzerine Yunan Hükümeti yeniden bir Yunanlı generali ve iki albayı Kıbrıs Rum Muhafız Gücünü yetiştirmek ve örgütlemek üzere Kıbrıs'a göndermiştir. Oysa, bu da anlaşmazlık konularından birisi idi, muhafız gücünün Yunanlı subayların idaresinde ve komutasında olması konusu. Demek ki, Kıbrıs Muhafız Gücü sorunu çözümlenmemiş, tersine, bu son atamayla yeniden Yunanistan'ın askeri kontrolü altına girmiştir.

Ayrıca, bir Çek silahları konusu vardır. Bunların Kıbrıs Rum kuvvetlerine da-

ğıtılmasını önlemek ve dağıtılıp dağılmamasını kontrol etmek konusu vardı. Makarios bağımsız bir devlet olarak Birleşmiş Milletlerin böyle bir kontrol görevini yapmasına karşı çıkıyor, bunu iç işlerine, bağımsızlığına bir müdahale sayıyordu. Bu sorun ne oldu? Yine, dün basında gördüğümüz bir haber, bu konunun da çözümlenmediğini gösteriyor. Çünkü bu habere göre, 3 yıldır Birleşmiş Milletler Barış Gücünün komutanlığını yapmış olan Finlandiyalı general istifa etmiş ve bütün ısrarlara karşın istifasını geri almıyor. Gerekçesi de Birleşmiş Milletler Barış Gücünün, Rumların Türklere saldırılarını önlemeye yetmediğini, bir görev yapmadığını, bunu yapabilmesi için barış gücünün kuvvetinin ve yetkilerinin artırılmasını istediği, fakat Güvenlik Konseyinin bu isteği reddettiğini ileriye sürüyor. Demek ki, hâlâ Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler Barış Gücünün kontrol etmesi sorunu var ve bu barış gücünün başında bulunan general, bu görevi yapamıyorum, kontrol edilmesi gereken konuları kontrol edemiyorum, diye istifa ediyor.

Diğer bir konu, Türk-Yunan anlaşmasına göre Kasım ayı olaylarında can ve mal kaybına uğrayan Kıbrıslı Türklere tazminat ödenecekti. Ödendi mi, ne kadar ödendi? Bunu da bilmiyoruz. Yine ayrıca, geçen bir yıl içinde Kıbrıs Türklerinin durumunda bir değişme, iyileşme yer aldı mı, ekonomik durumu alt üst olmuş bulunan Türk toplumunun bu durumunu tekrar normale ve iyiye dönüştürmek için neler yapıldı? Yoksa, Kıbrıs Türkleri yine Türk Hükümetinin yaptığı yardımlarla eski yaşam düzeylerinin çok altında zar zor geçinebilir bir durumda mıdırlar? Eğer Kıbrıs Türk toplumunun ekonomik durumu normalleşmeye doğru gitmemişse, yapılan yardımlar hem mali kaynaklarına büyük yük olmakta devam ediyor, hem de yine Kıbrıs Türk kardeşlerimizin sıkıntısına yeterince deva olmuyor demektir. Taşıma su ile değirmen dönmeyeceği açıktır.

Sözü geçen Türk-Yunan anlaşmasından sonra bu bir yıl içinde Kıbrıs Rum hükümeti Kıbrıslı Türklere uyguladığı yasaklar çemberini gevşetmiş midir? Üretim, ürünlerin satışı ve ihtiyaç maddelerinin sağlanması ve Ada içinde hareket serbestliği Türklere sağlanmış mıdır? Bu soruların da yanıtını öğrenmek isteriz.

Şimdi de iki toplumun temsilcileri arasında geçen görüşmelerin hangi esaslar üzerinden yürütüldüğünü bilmiyoruz. Hükümet, geçen yıllar Meclis görüşmelerinde açıkladığı 4 koşulun dışında hangi tezi savunuyor, karşı tarafa neyi kabul ettirmeye çalışıyor, hâlâ onu bilmiyoruz. Tahmin ediyoruz ki, Hükümet ve karşı taraf, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak devamı esası üzerinden görüşmeleri yürütmekte ve görüşmeler Türk toplumuna tanınacak haklar ve yetkiler konusunda yapılmaktadır. Ümit ederiz ki, Kıbrıs Türk toplumuna tanınacak haklar ve statü yalnızca görüntüyü kurtarmaya yarayacak "bölgesel özerklik" adı altında birtakım önemsiz haklar olmakla kalmaz. Ama yine bu noktada belirtelim ki, son günlerde basında çıkan haberler ve Sayın Dışişleri Bakanının, Dışişleri Bütçesi Karma Komisyonda görüşülürken yaptığı açıklama, ne yazıktır ki bu kaygı duyduğumuz çeşitten bir uzlaşmaya doğru gidiliyor izlenimini vermektedir. Dediğim gibi, hem basında çıkan haber, hem de Sayın Çağlayangil'in Komisyonda verdiği bilgi birbirini tutar, destekler niteliktedir. Zaten Makarios'la Yunan Hükümeti arasında uzun zamandan beri gizli görüşmeler yapılmaktaymış ve ajans haberine göre, Makarios 13 maddelik bir yeni Anayasa meydana getirmiş. Amaç, sorunu oyalamak ve uzun vadeli bir Enosi-

sin hazırlıklarını yapmakmış.

Sayın Çağlayangil Karma Komisyonda, federatif tezden ayrı olarak, pekâlâ Türklere bazı konularda yerel özerklik verilebileceğini, ama Kıbrıs Devleti'nin bir birleşik devlet, hatta üniter bir devlet olabileceğini söylediler. Bu üniter birleşik devlete acaba Türk toplumunun katılımı ne ölçüde olacaktır? Gerçek bir katılım olacak mıdır, yani Türk toplumunun katılım payı, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak, işlerinde Türk toplumunun söz ve karar sahibi olmasını sağlayacak oranda ve etkili olacak mıdır? Bunları bilmiyoruz. Üzülerek söylemek gerekir ki, bugünkü koşullar, eskiye oranla daha da Yunanistan'ın ve dolayısıyla Kıbrıs Rum Hükümetinin lehinedir. Yunanistan'daki cunta, anayasa referandumundan sonra, yerini eskiye göre daha sağlamlaştırmıştır. Amerika'nın Yunanistan'a askeri yardımı artarak devam etmektedir. Yeni seçilen Amerikan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rum asıllıdır. Akdeniz'de Amerikan ve Sovyet savaş filolarının karşı karşıya gelişi Kıbrıs'ın askeri önemini artırmıştır. Amerika ve İngiltere, Kıbrıs sorununun bir an önce Türkiye'ye bazı ödünler vererek Yunan ve Kıbrıs Rum hükümetleri istekleri doğrultusunda çözümlenmesini isteyeceklerdir. Yunanistan'ın eskiden beri Anglosakson dünyasıyla sıkı ekonomik ve politik bağları olduğunu, geçen yıllarda Kıbrıs konusundaki Meclis görüşmelerinde defalarca belirtmiştik.

Amerika'nın Kıbrıs konusunda baştan beri Yunanistan'a eğilimli olduğu, öyle davrandığı da bilinir. İngiltere Adadaki üslerini güçlendirme yoluna gider görünmektedir. Basında çıkan haberlere göre, İngiltere, Adadaki üslerini nükleer başlıklı silahlarla donatmak niyetindedir. Bu ise, Türkiye'nin güvenliğini ve bütün Doğu Akdeniz'deki kuvvet dengesini yakından ilgilendirir. Hükümetin bu konudaki görüşünü de öğrenmek isterdik. Olayları ve koşulları kısaca özetlediğim bu gelişme yönü, TİP'in Kıbrıs konusunda öteden beri savunduğu tezin, yani uluslararası garanti altında, bağımsız, tarafsızlaştırılmış, silahlardan ve üslerden arınmış federatif bir Kıbrıs Devleti tezinin geçerliliğini bir kere daha göstermektedir.

Benden önce konuşan sayın hatiplerden birisi, böyle bir Kıbrıs Devletinin tehlikeli olacağını, Akdeniz'de bir Küba haline gelebileceğine işaret etti. Doğrusu ben, kendisinin bu mantığını anlamakta güçlük çektim. Toprak bütünlüğü, bağımsızlığı, tarafsızlığı, silahsızlandırılmış olması, uluslararası garanti altına alınmış olan bir Kıbrıs nasıl bir tehlike haline gelebilir? Tersine, Birleşmiş Milletlerin garantisi olur, ayrıca ilgili ve büyük devletlerin arasında yapılan bir anlaşma olur. Böyle bir uluslararası garanti altında bu statüdeki bir Kıbrıs Devleti tehlike olmaktan çıkar, büyük devletlerarasında bir çekişme konusu, bir rekabet konusu olmaktan çıkar. Bu bakımdan, gerek Kıbrıs'ın Türk toplumu açısından, gerek Türkiye'nin güvenliği açısından, gerekse Akdeniz Bölgesindeki barışın devamı açısından bir emniyet unsuru olur, bir tehlike unsuru olmaz.

Bütün bu nedenlerledir ki, önergelerin gündeme alınmasını uygun görüyoruz ve bu yolda oyumuzu kullanacağız.

Genel görüşme açılması isteği oybirliğiyle kabul edildi.

Milli Savunma Bütçesi

17 Şubat 1969

Milli Savunma bütçesi üzerinde Karma Bütçe Komisyonuna sunulan raporlara baktığımız zaman, bazı çok önemli konuların yıldan yıla bu raporlarda hemen hemen aynı kelimelerle yinelenmekte olduğunu görmekteyiz. Bu demektir ki, bazı çok önemli sorunlar yıldan yıla bir çözüme kavuşturulmak şöyle dursun, bir çözüm yoluna sokulmadan dahi sürüncemede bırakılmakta devam etmektedir.

Bunlardan birincisi, yani raporda ele alınma sırasına göre birincisi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin hâlâ NATO standartlarına veya kabul edilebilecek asgari standartlara kavuşturulmamış olmasıdır. Böyle kabul edilebilir. Asgari standartlara dahi kavuşturulmamış olmasının ulusal savunmamızın, ulusal güvenliğimizin sağlanması bakımından önemi çok olduğu kadar, ayrıca NATO ittifakının ve dış yardımların bize gerçekte ne derecede faydalı olduğu konusunda da bir fikir vermektedir.

Geçen yılki bu bütçe üzerinde konuşmamda NATO'yu hukuki bir belge olarak incelemiş, askeri bir örgüt olarak incelemiş, stratejisini ele almış ve NATO'nun nasıl bizi, iddia edildiği gibi, akla gelebilen tehlikelerden korumadığını belirtmiştim. Bu konuyu burada yineleyecek değilim. Yalnız yirmi yıllık bir NATO ittifakından sonra ve övünülen bunca dış yardımlardan sonra hâlâ Türk Silahlı Kuvvetlerinin kabul edilebilir asgari bir seviyeye dahi ulaşmış olmaması, bu ittifakın bizi korumadığının kanıtlarından bir tanesidir. Son zamanlarda gazetelerde çıkan haberlerden öğreniyoruz ki, yeni bir Beş Yıllık Plan yapılıyormuş NATO ittifakı içinde ve bu beş yıl zarfında ittifakın az gelişmiş üyelerinin düzeyi diğer gelişmiş üyelerin düzeyine ulaştırılacakmış. Ama tabii Amerika'nın düzeyine değil, bu da açıkça belirtiliyor. Bir düşünmek gerek, raporda verilen rakamlara göre 20 yılda, ya da daha doğrusu 16-17 yılda, bizim 1952'de ittifaka girişimizden beri Amerika'nın bize yapmış olduğu yardımlar 2,5 milyar dolar civarında. NATO standartlarına erişmek için tahmin edilen miktarlar ise 27 ile 39 milyar Türk Lirası civarında. 20 yıla yakın yardımlar 2,5 milyar tutarında iken, beş yılda acaba Türk Silahlı Kuvvetlerini gerekli standarda ulaştırmak için bu büyük fonlar nereden bulunacaktır? Bize öyle geliyor ki, bu Beş Yıllık Plan konusu, ağza çalınmak istenen bir parmak baldan başka bir şey değildir.

Yine raporda verilen rakamlardan öğreniyoruz ki, Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyacının yüzde 75'i ulusal bütçeyle, yüzde 25'i ise yardımlarla karşılanmaktadır. Ulusal bir ordunun yüzde 25 gibi yüksek bir oranda dış yardımlara bağlı olmasının sakıncaları açıktır. Bu dış kaynaklara bağlılık konusu, bilindiği gibi, Milli Savunma bütçesinin Senatoda görüşülmesinde, milli ordu kavramı üzerinde şiddetli tartışmalara yol açmıştır. Türk Ordusunun erinden, en yüksek kumandanına kadar milli duygulardan, yurduna ve bağımsızlığına bağlılığından ve bu uğurda en son

fedakârlıkları göze alacaklarından hiç kimsenin kuşkusu yoktur. Onun için bu konuda demagoji yapıp alkış toplamaya çalışılmamalıdır. Tartışılan konu, milli bir ordunun objektif koşullar olarak sahip olması gereken nitelikler nedir? O tartışılıyor. Yoksa Ordumuzun milli duygularından, ulusal bağımsızlığımıza ve yurt bütünlüğüne bağlılığından kuşku duyan hiç kimse yok ve bu tartışma konusu değildir, bu bir demagoji konusu yapılmamalıdır.

Ulusal bir ordunun tam bağımsız, hareket serbestliğine tam sahip, kendi yurdunun savunma ihtiyaçlarına göre eğitilmiş ve donatılmış ve hele komuta bakımından hiçbir yabancı komutaya bağlı olmayan bir ordu demek olduğu konusunda, biz de aynı düşüncedeyiz. Ve şunu da belirtmek isterim ki, Türkiye İşçi Partisi ta 1963 yılında hazırlayıp 1964 başında yayınladığı programında Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra Atatürk'ün sağlığında, bağımsız bir milli ordu meydana getirmiş olduğumuzu övünerek belirttikten sonra, Türkiye'nin 1947-1948 yıllarından itibaren dış yardım ve kredilerle yaşar duruma düştüğünü, bu yüzden gittikçe bağımlı hale geldiğimizi esefle kaydetmiş ve Türkiye İşçi Partisinin dış politikasını ve ulusal savunma politikasını bu ibret verici durumu göz önünde tutarak belirleyeceğini ve uygulayacağını belirtmişti.

Komisyon raporunda, geçen yıl olduğu gibi, bu yıl yine belirtilen bir başka önemli konu, "Kaynaklarımızın ulusal güvenlikle ekonomik kalkınma arasında dengeli bir şekilde bölüşümünü öngören bir prensip kararına ihtiyaç vardır" ifadesidir.

Dikkat edilirse, bu önemli konuda henüz bir ilke kararı yok. Oysa asıl gerekli olan, ilke kararından sonra ayrıntılı ve gerçekçi bir planın hazırlanması ve uygulanmasıdır. Bu sorun, dışa bağlılık sorunuyla sıkı sıkıya ilişkilidir. Çünkü dış kaynaklara bağlılıktan kurtulmak, kendi savaş sanayiimizin gerçekleştirilmesine ve genellikle hızlı ve sağlam bir sanayileşmenin başarılmasına bağlıdır. Bu ise temel sanayileşme politikasını, planını ilgilendirir. Devlet fonlarını özel sektöre aktarıp bu fonları boşa harcayan, montaj ve lüks tüketim eşyası ve diğer hafif tüketim eşyası sanayiiyle bir ülke sanayileşemez. Savaş sanayiimizin geliştirilebilmesi için temel ağır sanayiin, maden, makine, ağır kimya sanayiinin geliştirilmesi zorunludur. Savaş sanayii kurulması girişimine son yıllarda başlanmıştır. Ama raporda da görüleceği üzere bu, yeterli olmaktan çok uzaktır.

Yine raporda değinilen bir konu da şudur: Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı görev, yetki ve sorumlulukları hakkındaki yasa tasarılarının henüz yasama organlarına getirilmemiş olmasıdır. Halen uygulamada olan Teşkilat Yasasında ise bu görev ve yetkiler açık seçik ayrılmamıştır. Bu sorun, kendi başına çok önemli bir sorundur. Hele bizim ülke gibi bir ülke için önemi daha da büyüktür. Zira 1965 seçiminden bu yana, zaman zaman bir askeri darbe olasılığı veya tehlikesi bu Mecliste dahi söz konusu edilmiş, tutanaklara geçirilmiştir. Daha geçenlerde, Kasım ayında yine böyle bir tehlike atlatıldığı iddia edilmiştir. Genelkurmay Başkanının 22 Mart'ta emekliye ayrılıp ayrılmayacağı, askeri birlikleri ve tesisleri, hele sivil kurumları sürekli denetimi ve ziyareti tartışmalara, çeşitli tahminlere, yorumlara yol açmaktadır. Bu çeşit davranışlar ve iddialar, tartışmalar, yorumlar, gerek ülkenin politik durumu, rejimi bakımından, gerek ordu bakımından olumlu, sağlıklı bir durum değildir. Bunun için sözü edilen yasanın bir an önce çıkarılıp, görev yetki

ve sorumlulukların açık, seçik belirtilmesinde ve yasa çıktıktan sonra da, çok sıkı uygulanmasında ülke açısından büyük fayda vardır.

Karma Bütçe Komisyonu raporunda, Ordu Yardımlaşma Kurumu üzerinde de kısaca durulmakta ve "Kurum emin adımlarla gelişmekte ve ülke ekonomisi üzerinde olumlu etkileri gittikçe görülmektedir" denilmektedir. Kurumun sermayesinin 778 milyon liraya yükselişi, yaptığı yatırımlar, ekonomik açıdan olumlu sayılabilir. Ama konuya yalnızca ekonomik açıdan bakmak doğru olmaz, işin bir de ordu üzerinde ve toplum üzerindeki etkisi yönü vardır. Kurum, üyelerine sağladığı emeklilik, sakatlık, ölüm yardımları yanı sıra ordu pazarları, ordu evleri ve gazinoları, özel okullar, öğrenci yurtları, bursları sağlamak gibi sosyal hizmet de görmektedir. Bu hizmetler, kuşkusuz faydalıdır. Ne var ki, demokratik bir düzende ve Anayasanın öngördüğü bir sosyal refah devletinde bu hizmetler, asker sivil ayırımı olmaksızın Devletçe tüm yurttaşlara eşitçe sağlanması gerekir. Türk Ordusu, diğer ülkeler ordularından halkçı niteliğiyle ayrılmış ve yükselmiş bir ordu olagelmiştir. Türk ordusu, eski bir aristokrat sınıfın veya yüksek burjuvazinin ayrıcalıklı askeri gücü hiçbir zaman olmamıştır. Ordu kadrolarını bu sınıflardan gelme elemanlar doldurmamıştır. Türk subay, ülkenin çeşitli bölgelerinde hizmet görerek halkın zorlu yaşam koşullarını paylaşmış, halkı yakından tanımıştır. Türk Ordusu kadroları elbette ki, yükselmeyi hak etmiştir. Ama bu yükselme, ülke ve halk kitlelerinin tüm kalkındırılması, refaha ulaştırılmasıyla paralel gitmelidir.

Bu kurum hakkında üzerinde durulması gereken ikinci konu, Ordu Yardımlaşma Kurumunun, bir yardım kurumu haline gelmesi ve özellikle yabancı sermayeyle ortaklıklar kurmasıdır. Bu durum orduyu dolaylı olarak ticari ilişkilere ittiği kadar, bütün muvazzaf subayların daimi üyesi bulunduğu bu kurum yoluyla kapitalist düzenle de kısmen bütünleştirmektedir. Yabancı sermayeyle ortaklıklar ise, hiç desteklenmeyecek bir durumdur. Hep bildiğimiz gibi bağımsızlık konusu, yalnızca askeri, politik bir konu değil, temelinde ekonomik olan bir konudur ve askeri, politik ve ekonomik yönleriyle bağımsızlık konusu bir bütündür. Bağımsızlık konusunun, yani tam bağımsızlığın, hiç gölge düşürülmeyen bir bağımsızlığın sağlanması için ülkenin yabancı sermaye ilişkilerinden ve sömürülmesinden kesinlikle kurtarılması gerekir. Bu bakımdan ordu kadrolarının hepsini içeren bir kurumun yabancı sermayeyle ortaklık halinde olması, ulusal bağımsızlık davamızla uzlaşabilecek bir durum değildir. Türkiye'yi yabancı sermaye ilişkilerinden ve sömürüsünden kurtarmayı amaç edinirken, ordu kadrolarıyla ilişkin bir kurumun yabancı sermayeyle işbirliği yapması bizim askeri geleneklerimizle, Türk milliyetçiliğiyle nasıl bağdaşır? *(AP'li Fahri Uğrasızoğlu: "Ne demek istiyorsunuz açıklayın, bu şekilde konuşamazsınız Türk ordusu hakkında". Boran: "Anlayan anlamıştır." Başkanvekili Nurettin Ok Uğrasızoğlu'nu uyarıyor.)* Bir kurumun yabancı sermayeyle işbirliği yapması konusundan söz ediyorum. *(AP'li Şadi Pehlivanoğlu: "Türk Ordusuna hakaret ediliyor. Siz görevinizi yapmıyorsunuz". Başkan Nurettin Ok: "Hata olursa bizimdir.")*

Son bir yılda dünyada, özellikle Avrupa'da ve Ortadoğu'da yer alan olay ve gelişmeler Türkiye için NATO ve ikili anlaşmalar ve Amerikan üsleri ve tesisleri sorununu daha acil ve daha önemli hale getirdi. Çekoslovakya olaylarından sonra Batılı ülkeler, özellikle Federal Almanya, Avrupa'da askeri güç dengesi bozuldu-

ğu için telaşlandı veya telaşlanır göründü. Amerika, ilkin kınamak ve "Almanya saldırıya uğrarsa kesinlikle karşılık verilecektir" demeçleri vermekten öteye bir şey yapmaya niyetli görünmedi. Batı Almanya, "NATO güçlendirilmelidir" dediğinde Amerika'nın yanıtı, "Her şeyi Amerika'dan beklemeyin, siz kendi katkınızı artırın, Almanya'daki Amerikan kuvvetlerinin masraflarını karşılayın" demek oldu. Sonra 15 bin kadar bir kuvvetle uçaklar gönderildiyse de, bunlar daha önce çekilmiş olan kuvvetlerin iadesinden başka bir şey değildi.

Diğer bazı çevrelerin görüşü, kuvvet ilişkilerinde bir değişiklik olmadığıydı. Örneğin İngiltere'nin ünlü Times gazetesinin görüşü bu merkezdedir. Ama bu olayın iki sonucu oldu; biri, Varşova Paktı devletlerinin askeri birliklerini hızla harekete geçirebildiği görüldü, ikincisi de son yıllarda önemsenmez olmuş veya unutulmuş gibi görünen Avrupa'daki Varşova Paktı konvansiyonel kuvvetlerin ve silahlarının NATO'nunkilere oranla daha üstün olduğu noktasıdır. Bu durumda İngiliz Savunma Bakanı Denis Healey "Bir Sovyet saldırısı karşısında nükleer silahlarla karşılık vermek zorunlu olacaktır" diye açıklama yaptı. Hatırlanacak olursa, Çekoslovakya olaylarından sonra NATO Kumandanı Lemnitzer de nükleer karşılıktan söz etmişti.

Ama burada şöyle bir sorun ortaya çıkıyor: Daha 1967'nin Aralık ayında NATO bir strateji değişikliği kabul ederek kademeli ve esnek karşılık stratejisini kabul etmişti. Şimdi konvansiyonel silahlardaki eşitsizlik dolayısıyla nükleer karşılıktan söz edilince, bu kabul edilmiş stratejiyle bir çelişik durum meydana gelmiyor mu? Denilebilir ki, yeni durumda strateji yeniden gözden geçirilir, gerekli değişiklik yapılır. Evet, ama sorun o kadar basit değil. Çünkü kitle halinde ve derhal karşılık stratejisi, nükleer silahların uçaklarla gönderilip saldırıların yapılacağı döneme ait bir stratejiydi. Kıtalararası füzeler geliştirildikten sonra ve çabuk ateşlenen füzeler, yeraltı depolarında depolanıp, bir de yine nükleer başlıklı füzelerle donatılmış denizaltılar meydana getirdikten sonra denge bu yeraltı depolarındaki çabuk ateşlenir füzelerle, nükleer denizaltı filoları arasında kuruldu. O zaman anlaşıldı ki, derhal ve kitle halinde karşılık, ondan öncedeki durumda olduğu gibi, ilk harekete geçene bir üstünlük sağlamıyor. Yani ilk harekete geçene, karşı tarafı tümüyle yıkmak ve karşılık veremeyecek duruma getirmek üstünlüğünü sağlamıyor.

Bundan dolayı strateji değişti, keyfi değildi; silahlardaki gelişmeden dolayı ve onun yarattığı yeni durumdan dolayı idi. Ondan dolayı yeniden eski stratejiye dönülmesi düşünülemez.

İlk kademede Varşova Paktı kuvvetlerinin üstünlüğünü dengelemek için Amerika taktik nükleer silahlar kullanmaya karar verebilir. Ama o karar verip uygulayıncaya kadar karşı taraf konvansiyonel kuvvetleriyle hayli mesafe alır. Ama her durumda Batı Avrupa bundan zarar görür. Diğer taraftan Amerika'nın, Avrupa'da nükleer bir yıkımı göze alacak ölçüde çıkarı olduğu konusunda Batı Avrupa çevrelerinde, kuşkular belirtilmektedir. Bu durumda NATO'nun gerçek bir koruma garantisi vermediği bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Öbür yandan Avrupa'da çıkacak bir savaşın Türkiye'ye de bulaşacağı kesindir. Son günlerde Çekoslovakya sınırının yakınlarında yapılan ve onun devamı olarak da İncirlik Hava Üssü'ne ve civarına yaygınlaştırılan tatbikat da bunu açıkça gösteriyor.

Türkiye'nin çıkarıysa elbette böyle bir savaşın dışında kalmaktır. Nitekim Çe-

koslovakya olaylarından sonra Hükümetin gösterdiği ağırdan alma bundan dolayıdır. Aman bir savaş tehlikesi var, buna bulaşmayalım. Ağırdan alma, iyi ama, son dakikada düşünülünce istenilen amaca varılamaz. Savaşa bulaşmamak, onun dışında kalmak için NATO'dan çıkılması, yabancı üslerden ülkenin arınması ve ikili anlaşmaların ortadan kaldırılması gerekir.

Sovyetler Birliğinin Akdeniz'de ve bütün dünya denizlerinde bir deniz gücü devleti olarak belirmesi de aynı sonuca vardırıyor. Türkiye'de NATO ve Amerikan üsleri bulunması Türkiye için nasıl bir dünya savaşına veya Ortadoğu'daki bir savaşa isteği dışında bulaşması tehlikesini yaratıyorsa, Akdeniz'de iki filonun karşı karşıya gelmesi ve bu filoların Ortadoğu'da yer alabilecek bir savaşa tutuşması olasılığı da Türkiye için aynı, savaşa bulaşma tehlikesini yaratmaktadır.

Halen NATO'nun aldığı son karar çağrısına göre Akdeniz'deki savaşa Türkiye'nin katılmayı kabul etmesinden sonra, bu savaşa bulaşmak tehlikesi büsbütün artmıştır. Türkiye üç tarafı denizle çevrili bir ülkedir. Ulusal güvenliği ve savunması için Deniz Kuvvetlerinin genişletilmesi, güçlendirilmesi zorunludur. Oysa NATO stratejisi gereği Deniz Kuvvetlerimiz ihmal edilmiş, ama gereği gibi donatılmamış, vurucu gücü gereği gibi geliştirilmemiş bir kara kuvveti meydana getirilmiştir. Filomuzdaki savaş gemileri belirli bir gücün üstüne çıkarılmamaktadır. Çünkü yetersiz olan savaş filolarımız, ancak 6. Filonun yardımcı kuvveti olarak görünmektedir.

6. Filonun 20. kuruluş yılı dolayısıyla yapılan kutlama töreninde Amerika'nın Avrupa Deniz Komutanı Amiral Mc Crain'in söyledikleri çok düşündürücüdür. Mc Crain diyor ki, "Sovyetler Birliği bugün dev gibi karşımızdadırlar. Sovyetler, denizi siyasi, askeri, ekonomik ve ticari bakımından en iyi kullanan ülke haline gelmiştir. Sovyet gemilerinin hemen hemen tümü gemiden gemiye atılabilen füzelerle donatılmıştır. Bu füzeler saatte 700 kilometre hızla gidebilir ve radarlarla idare edildikleri için büyük tehlike oluştururlar." Bunlar Mc Crain'in sözleri.

O kutlama törenine katılan bizim gazetecilerimizden birisinin belirttiğine göre, orada yabancı subayların büyük kısmı, savaş durumunda 6. Filonun Akdeniz'de kalamayacağı görüşünü belirtiyorlarmış. İşte biz böyle bir 6. filoya güvenerek Deniz Kuvvetlerimizi geliştirmiyoruz, bunu ihmal ediyoruz. Bu dengelenmenin Akdeniz'de de meydana gelmiş olması, Türkiye'nin iki bloğun bu dengelenmesinden yararlanarak bunu akıllıca bir politika kullanarak, bloklar dışı bağımsız bir politikaya dönmesi ve hangi yönden gelirse gelsin, tek taraflı olarak değil, her taraftan gelecek herhangi bir saldırıya karşı ulusal kurtuluş savaşı, yani yurt savunması verecek şekilde ordumuzu yeniden teşkilatlandırması, eğitmesi, yeni bir stratejiye, konsepte kavuşturması gerekir.

Bir bakan bu kürsüden dedi ki, "Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşını vermiştir." Bu ne biçim şey? Bir saldırıya uğradığımız zaman vereceğimiz savaş yine ulusal kurtuluş savaşıdır. Yani vatan savunması savaşıdır. Ulusal Kurtuluş Savaşı demek, yurt savunması savaşı demektir. Denizaşırı çıkarlar için büyük devletlerin denizaşırı yaptıkları savaşlardan ayrı olarak, bu savaşlar için bu sıfat kullanılır. "Türkiye'nin jeopolitik durumu, böyle bloklar dışı bağımsız bir politika gütmesine elverişli değildir, savaş patlarsa Türkiye nasıl olsa bunun içine girecektir" deniliyor. Tersine, bu jeopolitik durum ve kuvvetlerde meydana gelen dengeleme Türkiye'ye, akıllıca bir

politika güderse, bloklar dışı ve tarafsız kalma olanağını veriyor. Nitekim, 2. Dünya Savaşında da Türkiye'nin jeopolitik durumu aynı jeopolitik durumdu ve bu durum, dikkatli ve akıllı bir şekilde kullanılarak savaş dışı kalabilmiştik. Ama o zaman Türkiye NATO gibi bir ittifakın içinde değildi. Toprakları üzerinde yabancı üsler yoktu, atom silahları, nükleer başlıklı füzeler yoktu. NATO ise diğer askeri ittifaklardan farklı olarak, daha savaş patlamadan bir yapılanma meydana getirmiştir ve bugün topraklarımız üzerinde yabancı üsleri bulunduğu için bir savaş durumunda bizim bunun dışında kalabilmemize olanak yoktur. Ancak topraklarımızın üslerden arınmasıyla ve bizim bloklar dışı bir siyasete dönmemizle savaş dışı kalabiliriz.

Dünyanın iki dev gücünden biriyle komşu olan Türkiye'nin karşı devin bloğunda yer alıp, yabancı üslere yer verip, filolara katılıp komşu dev için devamlı bir kuşku, bir tahrik kaynağı haline gelmeyi kabul edişi, Türkiye'nin güvenliği bakımından akıl kârı bir iş değildir. Hem kendini bu duruma sok, hem de "İki tarafla da iyi geçinelim, savaş çıkarsa, aman biz katılmayalım" de. Olacak şey değildir bu.

Amerikan yardımlarının, NATO'nun doğurduğu en kötü sonuçlardan birisi de kanımızca, moral alanda yaratmış olduğu etkidir. Birtakım çevreler, biz NATO'suz, Amerikasız yapamayız, durumuna gelmişlerdir. Yani ulusal bağımsızlığımızı, yurt bütünlüğümüzü kendimiz savunabileceğimiz inancını yitirmişlerdir. Atatürk'ün Türkiye'sine yaraşacak bir tutum ve bir ruh hali midir bu? Böyle dış kaynaklara, dış emperyalist güçlere bağlanıp, bu bağlantının geçersiz ve temelsiz verdiği güvenlik hissinin aldatıcı rahatlığından kendimizi kurtarıp, ulusal bağımsızlığımızı ve yurdumuzu ancak kendimizin savunacağı acı verici gerçeğini kabul etmemiz gerekir. Hiçbir ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, o ülkenin kendi halkı ve ordusundan başka bir devlet ne savunur ne de koruyabilir.

Bir kere kısaca değindiğim, jeopolitik durumumuz ve dünya konjonktürü bizim, böyle bloklar dışı bağımsız bir siyasete dönersek, hemen saldırıya uğrayacağımız olasılığını göstermemektedir. Saldırıya uğrarsak dövüşeceğiz, bunun başka çaresi yok. Bunu göze almadıktan sonra, şu bu ittifakın gölgesinde, şu bu filonun kanadı altında kendimizi koruyabilmemize olanak yoktur. Bir millet kendi bağımsızlığını ve yurt bütünlüğünü korumaya sonuna kadar azimli ve buna göre hazırlanmış değilse, mutlaka bir başka ülkenin etkisi, saldırısı, egemenliği altına düşer. Ama buna önce ruhen hazırlıklı olmamız gerekir, sonra da elbette ki, bu amaçla gereken önlemleri almak gerekir.

Yine bu kürsüden defalarca belirttiğimiz üzere, yurt savunması veren orduların eğitimi, taktiği, örgütlenme şekli diğer ordulardan tamamen farklıdır. Bunu buradan küçümsüyorlar, "Halk ordusu, komünist ordusu demektir" diyorlar... Biz dünyada ilk defa Ulusal Kurtuluş Savaşını vermiş bir ülkeyiz. Nasıl şimdi böyle Ulusal Kurtuluş Savaşı ordusunu küçümsemeye kalkarız? Şimdi ulusal kurtuluş savaşlarının dünyaca genel ilkesi olarak kabul edilen ilkesini ilk defa Atatürk ortaya koymamış mıdır? Ulusal Kurtuluş Savaşında 'Hattı müdafaa değil, sathı müdafaa vardır' dememiş midir ve şimdi bütün ulusal kurtuluş savaşları bu sathı müdafaa esası üzerinden gitmiyor mu? Bütün ulusal kurtuluş savaşlarını, yalnız orduların katıldığı değil milletin yedisinden yetmişine kadar, kadını, erkeği, ihtiyarı, çocuğuyla beraber katıldığı ve her türlü silahı en ilkelinden, ele geçirebildikleri en gelişmişine

kadar olanları kullanarak yapmıyorlar mı? *(Başkanvekili Nurettin Ok önce süresinin dolduğunu hatırlatıp, sonra da "Sözlerinizden adeta bazı kimseler vatan savunmasını istemez gibi birtakım anlamlar çıkıyor. Bunu da lütfen açıklayınız" diyor.)* Hayır efendim, benim demek istediğim, vatan savunmasının mutlaka NATO'ya, Amerikan yardımına bağlanmasıdır. *(Nurettin Ok: "Ama her Türk, bu Türkiye'de vatan savunmasını, gereği olduğu zaman, canını vermek suretiyle ulusal kurtuluş savaşına katılır". AP sıralarından yoğun alkışlar.)* Efendim, tutanakları da inceleyin, ben hep dış yardımlara, dış bağlılıklara güvenmememizden söz ettim. Kendimizin bu sorumluluğu kavrayıp, bu görevi yüklenmemiz gerektiğine dikkati çektim.

Kısacası, Türkiye Atatürk dış politikasına ve ulusal savunma politikasına dönmelidir. Atatürk'ün dış politikası ve ulusal savunma politikası kısaca birer cümleyle şunlara bağlı idi: Birincisi, asla büyük devletlerle askeri ittifaklara girmemek. Askeri ittifaklara girmek kolektif güvenlik değildir. Kolektif güvenliği Atatürk o zamanki Milletler Cemiyeti aracılığıyla sağlamayı politika edinmişti.

İkincisi, Türkiye etrafında bir güvenlik kuşağı meydana getirmek. Bu amaçla da komşularla saldırmazlık ve iyi komşuluk ittifakları, anlaşmaları yapmak.

Üçüncüsü, Ordumuzun donatımı bakımından, tek taraflı olarak hiçbir büyük devlete bağlanmamak, kendi savaş sanayiimizi geliştirmek, kendimizin imal edemediğimiz silahları da, tek bir devletten değil, çeşitli devletlerden satın almak. Ve son tahlilde, ülkenin bağımsızlığının ve savunmasının temelini, tek güvenini Türkiye'nin kendi gücünde bulmak, hiçbir yabancı gücün korumasına güvenmemek. Atatürk'ün bu politikası bugün için de geçerlidir ve Türkiye için yapılacak olan şey Atatürk'ün dış politikasına ve ulusal savunma politikasına dönmektir.

TİP Parlamentoda, Cilt 5, Sayfa 52-59

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi

19 Şubat 1969

Son bir yılda dünyada yer alan olaylar ve gelişmeler, Türkiye İşçi Partisinin dış politikadaki temel görüşlerinde herhangi bir değişiklik getirmemiş, aksine bunları daha da doğrular nitelikte olmuştur. Dünyada son yılda yer alan olayların göze çarpanları özellikle Türk politik çevrelerinde ve kamuoyunda şunlar olmuştur:

Çekoslovakya olayları, Ortadoğu krizi, 1967 yılının sonlarında patlak veren Kıbrıs krizinin 1968'deki devamı ve bunların biraz daha gerisinde Vietnam savaşının sona ermesi olasılığının belirmesidir. Kamuoyunun o kadar fazla dikkatini çekmeyen fakat hiç değilse göze çarpan olaylar kadar önemli olan bir olay da Amerika Birleşik Devletlerinin son yılda sürüklenmiş olduğu ekonomik krizdir. Bu kriz, bundan önce defalarca atlatılmış olunan gerileme, duraklama devreleri gibi saymaya olanak yoktur. Bu, Amerikan ekonomisinin, militarize bir ekonomi olması, yani, aslında savaş sanayiine, özellikle atom silahları sanayiine dayanması ve savaş sanayii de temelinde ekonomiyi tüketici, israf edici bir sanayi olduğu için, bunun, ekonominin gelişmesiyle bir zaman sonra çatışır hale gelmesidir. Nitekim daha birkaç yıl önce Johnson ve uzmanları Vietnam savaşı için ekonomiye iyi geliyor diyorlardı. Oysa şimdi savaşın masrafları, Amerika'nın, dünyanın öbür taraflarında yaptığı masraflara ve yardımlara eklenince, ekonomisinin kaldıramayacağı bir yük haline gelmiştir.

Bundan böyle dünyadaki politik durumu değerlendirirken, Hükümet dış politikasını belirlerken, kredi, dış yardım hesapları yaparken bu olayı göz önünde bulundurmak zorundadır. Nitekim Amerika'nın Vietnam ile görüşmelere oturmasının iki temel nedeninden birisi kanımızca budur. Yani bu savaşın artık ekonomisinin kaldıramayacağı bir yük haline gelmiş olmasıdır. İkinci neden ise, her zaman söylediğimiz gibi, Vietnam savaşı bir kere daha tarihte, ulusal kurtuluş savaşlarının yenilmezliğini kanıtlamıştır.

Komisyon raporunda belirtildiği gibi, Vietnam savaşını ve onun sona ermesini, Türkiye'yi pek de yakından ilgilendirmeyen, dünyanın uzak bir köşesindeki bir olay şeklinde değerlendirmek kesinlikle doğru değildir. Çünkü Vietnam halkı, yalnız kendi özgürlükleri ve bağımsızlıkları için değil, bir anlamda bütün az gelişmiş, sömürülen, fakir, küçük devletlerin bağımsızlığı ve özgürlükleri için de dövüşmüştü ve dövüşmektedir. Zira Vietnam'da savaşı Amerika kazansa idi, Amerikan emperyalizminin ve Batı emperyalizminin bütün dünyada, özellikle üçüncü dünya devletleri üzerinde baskısı, sömürüsü güçlenecekti ve ulusal kurtuluş savaşlarının yenilmez olmadığı, yenilebildiği görülecekti. Oysa dediğim gibi bir kere daha, ulusal kurtuluş savaşı veren halkların yenilemediği kanıtlanmış olmaktadır ta, bu elbette bütün küçük devletleri, emperyalizmin sömürüsü altında olan devletleri aydınlığa

kavuşturan bir durumdur.

İki süper devletin ve onların etrafında yer alan ülkelerin, blokların arasındaki ilişkilere baktığımız zaman görüyoruz ki, görünüşte yer alan çok ters olaylara karşın, örneğin Çekoslovakya olayları, Batı Almanya Cumhurbaşkanının Batı Berlin'de seçilmesinin doğurduğu gerginlik, Ortadoğu krizi gibi ters gelişmelere karşın iki blok arasında bir uzlaşma, yumuşama siyasetinden vazgeçilmiş değildir. Tersine, bu siyasetin devam ettiğini gösteren çeşitli belirtiler vardır. Fakat ne yazıktır ki zaman darlığı yüzünden bu olayların incelenmesini ve değerlendirilmesini yapamayacağım. Yalnız Karma Bütçe Komisyonunda da Dışişleri Bakanı iki taraf arasında köprülerin atılmamış olduğunu ve yumuşamanın devam etmiş olduğunu kendileri de belirtmişlerdir.

Şimdi "Bu uzlaşma, yumuşama politikası devam ediyor" derken, kesinlikle savaş tehlikesi kalkmıştır veya azalmıştır demek istemiyorum; her an dünyada bir savaş patlaması tehlikesi vardır. Çünkü bir kere dünyanın her tarafında yer yer çatışmalar, anlaşmazlıklar çıkmaktadır. Bu anlaşmazlıklar, çatışmalar büyük devletleri, onların çıkarlarını uzaktan, yakından ilgilendirmektedir, ikincisi, devletlerin politikaları her ne kadar genel hatlarıyla tutarlı olursa da bunlarda daima zikzaklar, dalgalanmalar görülür. Dış politika üzerinde etki gösteren iç etkenler vardır. Bu bakımdan önceden kesinlikle bir şey söylenemez. Üçüncüsü, olayları tam kontrol altına almak mümkün değildir. Örneğin dört büyükler Ortadoğu üzerinde bir karara varabilirler, fakat İsrail bu kararı uygulamayabilir. Veya olaylar o kadar hızla gelişir ve öyle rastlantılar olur ki, ilgili taraflar kontrol etmek isteseler de artık durumu kontrol edemez hale gelirler.

Bundan dolayı bugünkü dünyamızda bir savaş çıkma tehlikesi her an vardır ve bunu hesaba katmak gerekir.

Son zamanlarda bilindiği gibi tehlikeli noktalar Batı Avrupa'da ve Ortadoğu'da olmuştur. Çekoslovakya olayları, küçük devletlerin büyük devletlerle askeri ittifaklara girmelerinin taşıdığı sakıncaları, ulusal bağımsızlıklarını, egemenlik haklarını korumakta karşılaştıkları zorlukları bir kere daha göstermiştir ki bu sakıncalara TİP öteden beri işaret edegelmiştir. TİP Türkiye'nin tam bağımsızlığı konusunda son derece titiz olduğu kadar, bütün diğer devletlerin de tam bağımsızlığına, egemenlik haklarına saygı gösterilmesini, iç işlerine müdahale edilmemesini ister ve bunu dış politikanın temel kuralı olarak kabul eder.

Çekoslovakya olaylarının Batı Avrupa'da kuvvet ilişkileri dengesini değiştirip değiştirmediği tartışmalara yol açmıştır. Ünlü İngiliz gazetesi The Times, durumun bir incelemesini yaptıktan sonra Avrupa'da yirmi yıldır durum aynı kalmıştır, sonucuna varıyor. Bize bu yargı doğru gibi görünüyor, ama bir başka sonuç doğurmuştur bu olaylar. O da, askeri bloklar sorunu yine ön plana çıkmıştır ve NATO ittifakını kuvvetlendirme kararı alınmıştır. Kendi askeri gücünü artırmak, nükleer silahlara sahip olmak ve Avrupa'nın yine en güçlü askeri devleti olma amacını güden Federal Almanya'nın Çekoslovakya olaylarını ve bunun ardından alınan NATO'yu güçlendirme kararını bu amaçlarını gerçekleştirmek için birer araç olarak kullanmak istediği anlaşılıyor.

Amerika ise NATO'yu kuvvetlendirmeye kendisi pek katılmadan kuvvetlendir-

me gerekçesiyle Avrupalı üyelerin katkısını artırmak Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin masraflarını Avrupalı üyelere ödetmek ve NATO üyelerini daha iyi kontrol altına almak istemektedir. Harmel planı zaten NATO üyelerinin dış politikalarını bir ölçü ve biçimde denetlemek yolunu açmıştı. Bundan böyle bu denetimin daha da sıkılanacağı beklenebilir. Türkiye'nin çıkarı ise elbette Amerika'nın ve NATO'nun daha da kontrolüne girmek değildir.

Çekoslovakya olayları sırasında Hükümetin, yine karma bütçe raporunda kullanılan deyimle, teenniyle hareket ettiği görülmüştür. Raportörler Hükümetin neden böyle bir teenni gösterdiğini anlayamadıklarını belirtiyorlar. Biz anlıyoruz, çünkü, 'acaba Çekoslovakya olayları yüzünden Avrupa'da savaş çıkar mı?' sorusu birden önem kazandı ve Hükümet, aman biz geri duralım, yavaştan alalım tutumuna girdi. Ne var ki son dakikada savaşa bulaşmama çabası bir sonuç vermez. Savaşa girilmek istenmiyorsa, ki istenmemelidir, önceden dış politikayı ve ulusal savunma politikasını bloklar dışı bağımsız bir siyaset ilkesi üzerinden yeniden ayarlamak gerekir.

Ortadoğu'daki durum da hep bilindiği gibi kaygı verici olmakta devam etmektedir.Bu durumun da değerlendirmesini atlayacağım, zaman kısıtlaması nedeniyle. Yalnız kısaca işaret etmek isterim ki, Ortadoğu sorunu yalnızca bir Arap-İsrail çatışmasından ibaret değildir. Amerika'nın Ortadoğu'da gerek petrol çıkarları ve tröstleri dolayısıyla, gerekse bölgeyi kapitalist ilişkiler dünyası içinde tutmak amacıyla yaşamsal ekonomik ve politik çıkarları vardır. Fakat Ortadoğu'da Amerika İngiltere ve Fransa'dan boşalan yeri dolduramamıştır. Milliyetçi, anti-emperyalist Arap dünyasında etkinliğini yitirmiştir.

Amerika, Arap ülkelerinde istemediği rejimleri içten devirmek olanaklarına da eskisi gibi sahip değildir. Böyle bir girişimde bulunduğu takdirde karşısında Sovyetler'i bulabileceklerdir. Zira Sovyet filoları ve Arap ülkelerine askeri yardımdan, Sovyetler'e, Amerika'nın böyle bir girişimini önleyebilme olanağı vermektedir. Bu durumda Türkiye, Amerika için çifte önem kazanmaktadır. Bir yandan Amerika'nın nihayet 1967 Aralık ayında NATO'ya da kabul ettirdiği, kademeli esnek stratejisinde ilk kademe savaşın yer alacağı, karşılıklı kuvvet gösterisinin yapılacağı başta gelen deneme alanı oluyor. Öte yandan Ortadoğu çıkarlarını ve politikasını kontrol için üslendiği ülke oluyor. Türkiye'ye böyle yüklenen çifte görev Türkiye'nin çıkarlarına, güvenliğine elbette ki uygun değildir.

Bu NATO ve üsler dolayısıyla Türkiye'nin gerek Avrupa'da, gerek Ortadoğu'da, gerekse dünyanın herhangi bir yerinde çıkacak bir savaşa er geç bulaşma tehlikesinin de olduğunu belirttiğimiz zaman iktidar çevreleri ve Sayın Dışişleri Bakanı iki iddia ortaya sürüyorlar. Birincisinde diyorlar ki, "NATO'da kararlar ittifakla alınıyor, Türkiye rıza göstermeden, oyunu vermeden bir savaşa sokulamaz." Oysa Türkiye'de yabancı üs ve tesisler bulunduğuna göre, Amerika ve NATO savaşa kararlı olduğu ve fiili savaş durumu gerçekleştiği zaman oylamanın ne değeri kalır? Kaldı ki, savaş durumu olmadan dahi Türkiye fiilen muhalif oy kullanabilecek durumda olabiliyor mu? Olabiliyorsa o takdirde neden Aralık 1967'de kademeli esnek karşılık stratejisi lehinde oy kullanmıştır?

İkinci ileri sürülen iddia, yani bu üslerin bizi bir savaşa bulaştırmayacağı konusunda ileri sürülen iddia şudur: "Üsler bizim denetimimizdedir" deniliyor. Kıbrıs

krizinde üsleri işgal ettik, kullandık dedi Sayın Çağlayangil. Bu konuda bazı noktaların açıklığa kavuşturulmasını isteriz:

1. Hangi üsleri işgal ettik ve kullandık? NATO üslerini mi, Amerikan üslerini mi, her ikisini mi?
2. Üslerde bir de nükleer bomba ve silahların bulunduğu ve Amerikalıların özelikle koruduğu bir iç kısım, bir iç saha olduğu biliniyor. Buraları işgal edip kullanabildik mi? Kullanabiliyor muyuz?
3. "Çifte anahtar yöntemi uygulanıyor" deniyor. Anahtarların bir tanesi bizdeymiş, bize verilmiş. Türk üslerinde bulunan füzelere özgü değil mi bu çifte anahtar uygulaması? NATO ve Amerikan üslerindeki nükleer başlıklı füzeler de çifte anahtarlı mı? Çifte anahtar yöntemi veya gövdenin bizim, başlığın Amerikalıların kontrollünde oluşu yeterli bir garanti mi bizim iznimiz olmadan bunların kullanılamayacağı konusunda? Bizdeki anahtarların veya gövdenin bir eşi bunları Amerikalılar ürettiklerine göre, Amerikalılarda da bulunamaz mı?
4. Son olarak son emir ve komuta yetkisi kimdedir? Son sözü kim söyleyecektir, Amerikan komutanlığı mı, Türk komutanlığı mı? NATO üyesi Batı devletleri dahil dünya biliyor ki, nükleer silahların son kontrolünü Amerika tekelinde tutar. Amerikan Başkanı emir vermedikçe bunlar kullanılamaz. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı emir verince de buralardaki Amerikalı üs komutanı bunları kullanmazlık edebilir mi?

Bizce yanıtları önemli olan sorunlar bunlardır. Kaldı ki, çok daha az önemli konularda başlatılan görüşmeler dahi 2,5 yıl olduğu halde hâlâ bir sonuca vardırılamamıştır.

Kıbrıs sorunu, Kıbrıs Türk toplumunun çıkar, hak ve güvenliği, Türkiye'nin güvenliği ve Akdeniz bölgesinde barışın devamı bakımından taşıdığı bütün önemiyle hâlâ çözülmemiş bir sorun olarak duruyor. Kısa zaman önce bu konuda yapılan genel görüşmede bu sorun ayrıntılı tartışılmış olduğundan ve zaman da kısıtlı olduğundan bu konuşmamda Kıbrıs konusunu ele almayacağım.

Şimdi dış politikamızın bir başka yönüne değinmek istiyorum: Karma Bütçe Komisyonunda Sayın Çağlayangil "Çok yönlü bir politika izliyoruz" dedi. Gerçekten de son yıllarda Sovyetler Birliği ve komşu sosyalist devletlerle, komşu Arap devletleriyle eskiye oranla ilişkilerimizi daha geliştirmiş bulunuyoruz. Ama çok yönlü politika bundan mı ibarettir? Bir de bu ilişkilerde acaba hareket serbestliğimiz ne derecededir? Geçen yılın Harmel Planı'ndan ve yakınlarda alınan NATO'yu kuvvetlendirme kararından sonra hareket serbestliğinin NATO üyeleri için sınırlanacağını tahmin ediyoruz.

Üçüncü dünya devletlerine eskiye oranla biraz daha ilgi gösterilmekle beraber, bu genç ülkelerle ilişlerimiz gereği gibi geliştirilmemiştir. Çoğunluğuyla ne elçilik, ne konsolosluk düzeyinde diplomatik ilişkilerimiz dahi yoktur. Bu ülkelerin önemini dış politikamızda ne kadar küçümsesek, kendimizi ne kadar Batılı gelişmiş ülkelerle aynı safta saymak istesek objektif koşullarımız, durumumuz bakımından bu azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerle dünya politikasında bir kader birliğimiz vardır. Sanayileşmiş, gelişmiş ülkeler, süper devletler karşısında benzer sorunları-

mız, çıkarlarımız var. Örneğin, dünya ticaretinin az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler aleyhine, bu arada Türkiye aleyhine işlemesi sorunu. Emperyalizmin boyunduruğundan, baskı ve sömürüsünden kurtulma, gelişmiş büyük devletler karşısında bağımsızlıklarını koruma sorunu. Bunun için bütün üçüncü dünya devletleriyle ilişkilerin ve uluslararası kurul ve toplantılarda dayanışmanın geliştirilmesi gereğine inanıyoruz.

Eskiye oranla daha çok yönlü bir politika izlemekle beraber gene de dünyada bir kısım devletleri görmezlikten geliyor, yokmuşlar gibi hareket ediyoruz. Bir zamanlar Sovyetler Birliğini de yok sayarak dış politika yürütülüyordu. Gel zaman git zaman Sovyetler Birliğinden 200 milyon dolar borç almak yoluna kadar gidildi.

Şimdi de dünyada Çin Halk Cumhuriyeti yokmuş gibi davranıyoruz. Yine Bütçe Komisyonunun raporunda kullanılan deyimle, "Çin Halk Cumhuriyeti dünya sorunlarında söz sahibi oldukları kabulü gereken ülkelerden biridir" deniyor. Böyle kabul ediliyor ama onu görmemekte, tanımamakta ısrar ediliyor. Dış politikada ulusal çıkar esastır, bunda herkes mutabık görünüyor. Ama Çin'i tanımamakta ulusal çıkar yorumlarıyla mı, yoksa acaba ideolojik birtakım ön yargılarla mı ısrar ediliyor?

Kaçakçı malları Türkiye pazarlarına girmiştir. Bizim ihracat zorluklarımız vardır. 700 milyonluk bu ülke ihraç mallarımıza iyi bir pazar oluşturmaz mı? Dünya değişiyor ve dünya gittikçe küçülüyor, bütün dünya haline geliyor. Bugün dünyanın hiçbir ülkesi diğer bir ülkeye onu ilgilendirmeyecek kadar uzak değildir.

1962'de Türkiye Küba krizi dolayısıyla savaşa girmek tehlikesiyle karşı karşıya geldi ve çok endişeli günler geçirdi. Onun için ön yargıları bir tarafa bırakıp bütün ülkelerle ilgilenmek, temas ve diplomatik ve ticari ilişkiler kurmaya açık olmalıyız. Çin Halk Cumhuriyetini Belçika tanıdı, İtalya ve Kanada tanımak üzere. İsveç, Kuzey Vietnam'ı tanıdı, İtalya da tanımak için hazırlık içinde. Amerika bile Çin ile ilişki yolları arıyor. Düşman kardeşler Amerika ve Küba arasında bile ilişkilerin yeniden ele alınıp düzenlenmesi belirtileri basın haberlerinde görülüyor. Devekuşu politikası uygulamasından vazgeçmenin çoktan zamanı gelmiş görünüyor.

Son olarak, bu yılın dış politika bakımından önemli bir yıl olduğunu belirtmek isterim. NATO'dan çıkma ihbarı bu yıl, 1969'da gerekmektedir. Türkiye'nin bu hakkı kullanarak çıkma ihbarında bulunmasını ve NATO'dan çıkma hazırlıklarına başlamasını isteriz. Öte yandan bu yıl Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık anlaşmasına göre geçiş dönemine girme görüşmelerinin yapıldığı yıl olacaktır. Hatta anlaşmaya göre görüşmelerin arkada bıraktığımız Aralık ayında başlamış olması gerekir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'na Türkiye'nin girip girmemesi konusu üzerinde de benden başka partimiz sözcüleri defalarca durduğu için, zaman da yine sınırlı olduğu için bu konu üzerinde de uzun boylu durmayacağım, yalnız iki noktaya kısaca değineceğim. Birisi 'Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılamaz' dediğimiz zaman -ki bunun da gerekçelerini veriyoruz- bize karşı şöyle bir tavır alınıyor, sanki biz kendine yeter bir ekonomiyi savunuyormuşuz gibi. Oysa Ortak Pazara üye olmayı kabul etmemek demek, kendi kendine yeter bir ekonomiyi savunmak demek değildir. Her zaman çeşitli uluslararası ilişkiler yollarından bir devletin başka devletle ticari, ekonomik, politik vesaire ilişkileri olur. Zaten kendi

kendine yeter bir devlet de yoktur bugün dünyada.

İkincisi, Karma Bütçe Komisyonunda Sayın Dışişleri Bakanı bir şey söyledi ki, ona kesinlikle katılmadığımızı belirteceğim ama gerekçelerini anlatamayacağım zaman kıtlığından. Dedi ki: "Plana göre Ortak Pazar politikası değil, Ortak Pazar politikasına göre plan yapmak gerekir." Oysa bizim gibi az gelişmiş bir ülkenin başlıca sorunu kalkınma, yani sanayileşmedir. Bu kalkınma ve sanayileşmeyi de böyle kendi keyfimize, tercihlerimize göre yapamayız. Bunun birtakım sosyolojik, ekonomik zorunlu koşulları ve gerekleri vardır. Hele ekonomik gerekler ve koşullar çok serttir, öyle politik yönlendirmelere gelmez. Onun için böyle bir şeyi kabul etmek, "Efendim Ortak Pazar ilişkilerini plana göre değil, planı Ortak Pazar ilişkilerine göre hazırlayacağız," gibi bir ifadeyi bizim doğrusu aklımız almıyor.

Ve son olarak sözlerimi bağlarken bir noktaya dikkati çekmek isterim: TİP'in savunduğu bloklar dışı bağımsız politika, "aman suya sabuna dokunmayalım, etli, sütlüye karışmayalım" anlamında pasif bir politika değildir. Zaten dikkat edilirse bu, günün politikliteratüründe hemen hemen artık tarafsız net terimi ortadan kalkmış "non engage" yani bir tarafa peşinen taahhüde girmemiş ve "non alivre" yani peşinen o safta yer almamış terimleri kullanılıyor. Bu bakımdan bloklar dışı bağımsız politika demek, yani peşin taahhütlerle bir tarafa bağlanmamak, böyle bağlanma sonucunda da körü körüne o tarafın politikasını izlemek zorunda kalmamak demektir. Yoksa pasif bir politika demek değildir. Elbette ki her devlet ve bu arada Türkiye kendi ulusal çıkarlarına göre her somut durumda o durumu değerlendirerek şu tarafı haklı, bu tarafı haksız bulabilir, bu tarafı destekler, öbür tarafı desteklemeyebilir.

Bunu özellikle belirtmek istiyorum, çünkü son Ortadoğu krizinde Türkiye'nin biraz pasif kalma eğiliminde olduğu düşüncesi gelişti bende. Gerçi sempatimizin Arap devletleri tarafında olduğu belirtiliyor, böyle açıklamalarımız da var ama aynı zamanda bu savaşa bulaşma tehlikesini de, kritik durumlarda Hükümet de hissediyor. Onun için bir yandan da aman biz pek karışmayalım, işte ilgili taraflar, büyükler bu işi çözümlesin gibi bir tavır seziliyor. Oysa Ortadoğu ile Türkiye çok yakından ilgilidir, burada aktif bir politika gütmelidir. Ortadoğu sorununda plan hazırlamış olan Sovyetler Birliği ve Fransa planlarını bize de iletmişlerdir. Yani, Türkiye'nin Ortadoğu'da bir rolü, önemi olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye de buna uygun olarak bu sorunun çözülmesinde aktif bir politika izlemelidir. İleri sürülen öneriler, böyle tek tarafı tutan öneriler değil, bir uzlaşma yolu arayan önerilerdir.

Saygılarımla.

TİP Parlamentoda, Cilt 5, Sayfa 90-97

Askeri Malzeme Satışı ve Yabancı Askeri Personel

14 Nisan 1969

Görüşülmekte olan yasa bize çok önemli, ama önemi oranında içeriği açık olmayan bir yasa gibi görünüyor. Bunun için de hemen baştan itiraf edelim ki, bu yasanın getirdiği hükümler üzerinde ciddi tereddütlerimiz ve hatta kuşkularımız var.

İlk bakışta yasa teknik bir yasaymış gibi görünüyor; kadro dışı veya ihtiyaç fazlası malzemenin elden çıkarılmasına ait bir yasa gibi. Oysa dikkat edilirse, bu yasa asla teknik bir yasa değil, tamamen politik nitelikte bir yasadır. Öngörülen hedef, bazı ülkelere askeri yardımda bulunmak. Tabii hangi ülkeler düşünülüyor, öngörülüyor onu da bilemiyoruz, yalnız, "dış politikası Türkiye'ninkine aykırı olmayan" gibi bir genel bir koşul var. Fakat herhalde daha somut olarak belli ülkeler düşünülüyor ve bu yasadan amaç o ülkelere yardımdır. Eğer politik nedenlerle herhangi bir ülkeye yardım edilmeye karar verilecekse veya uygun görülecekse, hiç kuşku duymam ki, o zaman mutlaka o yardımı gerçekleştirmek için kadro dışı veya ihtiyaç fazlası malzeme bulunacaktır. Ama hiç kuşku duymuyorum ki, yardımın asıl nedeni, "elde gerçekten kadro fazlası malzeme var, ihtiyaç fazlası malzeme var da, onu şu ya da bu şekilde elden çıkaralım" gibi bir şey olmayacak. Aslında karar, politik karar olacak ve dediğim gibi yardıma karar verildikten sonra nasıl olsa "kadro dışı ihtiyaç fazlası" denen malzeme bulunacaktır, silahlar bulunacaktır. Onun için yasa, görünüşüne karşın, tamamen politik nitelikte bir yasadır.

Biz gerek teknik, gerek politik bakımından bu yasaya karşı çıkıyoruz. Teknik bakımdan karşı çıkıyoruz, çünkü Türkiye kendisi, ünlü deyimle, muhtacı himmet bir durumda. Kendimiz sağdan soldan yardım, hibe peşinde koşuyoruz. Bütün övünülen, milyarları bulan yardımlara karşın, her yıl Milli Savunma bütçesiyle ilgili raporlarda, ne yazıktır ki, Silahlı Kuvvetlerimizin kabul edilebilir asgari bir düzeye bile ulaşmadığı belirtiliyor ve biz bu durumda iken başka ülkelere ya değerinden düşük olarak, hatta hiç bedelsiz hibe olarak yardımda bulunacağız.

Türkiye'nin durumunda olan bir ülkenin kimseye ne hibe edecek, ne de değerinden düşük satacak hiçbir şeyi olmaması gerekir. Olsa olsa ancak, gerçekten malzeme kadro dışı ise, gerçekten fazla malzeme veya silah niteliğinde ise, tam bedeli karşılığında satılması düşünülebilir, başka türlüsü düşünülemez. Hele bu savaş gereçlerini, içeride, "Ulusal Kurum" denilen kurumlara satışını öngören hükümleri onaylamaya hiç olanak bulamıyoruz. Hangileridir bu ulusal kurumlar? Gerekçede bunu hafifletmek için, özellikle araç ve gereçlerin bu kurumlara devri veya satışı veya hibesi öngörüldüğü söyleniyorsa da, maddenin kendisine baktığımız zaman böyle, "özellikle" gibi bir deyim dahi yok. Doğrudan doğruya gerek silahların, savaş gerekçelerinin, donatının ve gerekse araç ve gereçlerin, 'Türkiye'deki ulusal kurumlara devredilmesine veya satılmasına' hükmü var. Biz böyle ulusal denilen, ama

herhalde resmi devlet kurumu olmayan kurumlara silah ve savaş gereçlerinin devir, hatta bedeli karşısında satılmasına kesinlikle taraftar olamıyoruz.

Zaten bütçeden, "kamu yararı veya kamu hizmetinde" diye birtakım derneklere, aslında Anayasa düzeni ve demokratik rejimle bağdaşmayan derneklere bir takım bağışlar yapılarak, bu dernekler Anayasa düzenimizin ve demokratik rejimimizin başına bela ediliyor. Son zamanlarda komando örgütü gibi bir takım örgüt ve zorba kuvvetler ortaya çıktı. Bir de şimdi, "ulusal kurum" diye ne olduğunu bilemediğimiz, açıkça belirtilmeyen kurumlara böyle silah, savaş gereçleri ve saire verilecekse, bunun çok ağır sonuçlar doğurması düşünülebilir, demokrasimiz açısından. Bu bakımdan kurumlara değil hibe şeklinde, tam bedeli karşılığında dahi satış yapılmasına karşıyız. Bunu kesinlikle uygun görmüyoruz.

Sonra maddelere ve gerekçelere baktığımız zaman görüyoruz ki, bir 3. madde var, çok önemli. Fakat bu maddenin gerekçesi hakkında tek bir söz yok. Bu 3. madde şöyle başlıyor: "Dost yabancı silahlı kuvvetler personeline Türkiye'de veya kendi ülkesinde yaptırılacak askeri eğitimin gerektirdiği masraflarla" vesaire. Balon, bu hüküm de gösteriyor, bu yasa kesinlikle gerçekte ihtiyaç fazlası, kadro dışı malzemenin elden çıkarılmasıyla ilgili bir yasa değil, son derece politik bir yasa. Çünkü, bu yardımın yanı sıra, o yabancı dost ülkenin askeri personelinin bizim tarafımızdan kendi ülkesinde veya Türkiye'de yetiştirilmesi de söz konusudur. Demek ki son derece politik bir yasayla karşı karşıyayız ve bu 3. madde bize, ister istemez, Türkiye bakımından daima ve çok haklı olarak yakındığımız ikili anlaşmaları hatırlatıyor. Hani, ikili anlaşmalarla bize de yardım yapılıyor, personelimiz Amerika tarafından yetiştiriliyor ve saire. Ve bir zamanlar Türkiye'de bir edebiyattı "Türkiye ikinci küçük Amerika olacak" diye. Galiba bu konuda da ikinci küçük Amerika olma özentisi var. Kendi çapımıza, kendi yardıma muhtaç halimize bakmadan diğer devletlere hem bol keseden hibe olarak malzeme vereceğiz, hem de onların personelini kendi ülkelerinde veya Türkiye'de yetiştireceğiz.

Türkiye bunları da yapacak durumda değildir. Kendi koşullarımızı, durumumuzu iyi bilelim ve kendi başımıza bela olan ve istemediğimiz çeşitten birtakım ilişkileri başka devletlerle kurmaya kalkmayalım. Kaldı ki, aslında kuramayız da. Çünkü, Amerika'nın bizimle kurduğu silah yardımı ve eğitim ilişkileri dış görünüşleri ve şekliyle burada anlatılan duruma benziyorsa da, aslında bu ilişkilerde belirleyici faktör, Amerika'nın süper bir devlet oluşu, egemen bir ekonomiye sahip oluşudur. Biz ise kendi yağıyla bile kavrulamayan, kendi iç sorunlarını, kendi gelişmesini, kalkınma problemlerini çözümleyemeyen bir ülkeyiz. Kalkıp da kendi kısıtlı kaynaklarımızı başka ülkeler uğruna harcamaya ve ne gibi sonuçlar doğuracağı bilinmeyen birtakım askeri ilişkilere girmeye herhalde yanaşmamalıyız.

Nihayet bir geçici madde var, o maddeyi de okuduğumuz zaman biraz şaşırıyoruz. Çünkü, o geçici maddeden öğreniyoruz ki 1965 yılından itibaren bu çeşit yardımlar ve satışlar yapılmaktaymış. 1965 yılından beri yapılan bu çeşit yardımlara ve satışlara da bu yasa hükmü uygulanacakmış. Yardım ve satışlar 1965'te başlamış, bugün 1969'da bulunuyoruz, 4 yıl geçmiş. Peki, bu yasa şimdi yeni getiriliyor, acaba 4 yıldır bu çeşit satışlar ve yardımlar hangi kurallara göre, hangi yasal mevzuata göre yapılmış, bu bir.

İkincisi, 4 yıldır yapıla gelen bu işlemleri neden 4 yıl sonra böyle bir yasaya bağlamak zorunluluğu duyulmuş? Bunları da öğrenmek isterdik, bu konuyu da bilmiyoruz.

Bu çok önemli noktalar dışında fon konusu, Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi gibi konular ikinci planda kalıyor.

Yalnızca, tam bedel karşılığı yapılan satışlara taraftar olabiliriz. O satışlar da eğer gerçekten kadro dışı ve fazla malzeme ise, onların satış bedellerinin bir fona ayrılması uygun olabilir. Bu kadar önemli ilişkiler ve yardımlar kurmakta, böyle bir açık bono olarak Bakanlar Kuruluna yetki vermek bize kuşkulu görünüyor. Çünkü, dediğim gibi, bu bir teknik yardım konusu değil, bu çok politik amaçlı bir yasadır. Bu arada, herhalde bu kadar açık bir bono halinde, bu kadar tam bir yetki verilmemesi gerekir.

Gerçi, malzemenin saptanması ve onaylanması yetkisi Genelkurmay'a bırakılmıştır. Genelkurmay Başkanlığı yalnızca, malzemenin Türk Ordusu bakımından gerekli olup olmadığı, ilerde kurulacak yeşil birlikler bakımından gerekli olup olmadığı konusunda karar verecek. Teknik bir karardır, ama burada asıl sorun politiktir ve politikaya bağlı askeri yardımdır. Onun için herhalde bu konuda Bakanlar Kurulu böyle yardımlara ve anlaşmalara girişmeden önce, Yüksek Meclisin bundan haberdar olması ve konuyu onaylaması gerekir kanısındayız.

Bu gerekçelerledir ki, Türkiye İşçi Partisi bu yasanın tümüne ve maddelerinde getirilen tahlinini yaptığım hükümlerine karşıdır.

TİP Parlamentoda, Cilt 5, Sayfa 203-207

Öğretim Üyelerine Zam

28 Mayıs 1969

Görüşülmekte olan [üniversite öğretim üyelerine verilen ödeneklerin artırılmasını öngören] tasarının çıkmasına elbette ki taraftarız. Hatta kanımızca bu konuda geç bile kalınmıştır. Yalnız, Hükümetin teklifini, Milli Eğitim Komisyonunda yapılan değişikliğe ve son olarak Bütçe ve Plân Komisyonunda yapılan değişikliğe bakıp bunları karşılaştırdığımız zaman bizde o düşünce ortaya çıktı ki, Plan ve Bütçe Komisyonunda aldığı son şekliyle tasarı, gerekçesinde belirtilen sakıncaları ortadan kaldırabilecek veya elde edilmesi düşünülen faydaları sağlayabilecek nitelikte pek görülmüyor.

Yasanın çıkması için ileri sürülen gerekçeler -ki bunlara biz katılıyoruz- kısaca şöyle sıralanıyor: Bugünkü yaşam koşullarına göre üniversite öğretim üyelerine ve yardımcılarına gerekli bir yaşam standardı sağlamak, üniversite öğretim üyeliğini çekici kılmak, üstün nitelikteki gençlerin üniversite kariyerine girmesini sağlamak, asistanlıkların boş kadrolar halinde kalmasını önlemek -ki bu kadroların özellikle fen dalındaki öğretim kollarında boş kaldığını, zira bu kollardan mezun olan gençlerin üniversite dışındaki çevrelerde, özel çevrelerde, hatta diğer resmi kurumlarda daha yüksek ücretle iş buldukları biliniyor ve asistanlık maaşı ve tazminatı bunun yanında çok yetersiz kalıyor- bunu gidermek de yasanın bir gerekçesi olarak öne sürülüyor. Üniversite öğretim üyelerine ve yardımcılarına bilimsel araştırmalarda bulunmak olanağını sağlamak, onları geçimini sağlamak için başka görevler almak zorunluluğundan kurtarmak, bütün zamanlarını üniversiteye ayırmalarını sağlamak da bir başka gerekçe olarak ileri sürülüyor. Ve son olarak önemli bir gerekçe; üniversitelerimiz arasındaki ücret dengesizliğini düzeltmek, bunu ortadan kaldırmaktır ki, bu hem sosyal adalet gereğidir, hem de üniversiteler arasında öğretim üyelerinin bir kısmı üniversitelerden daha fazla ücret, ödenek ödeyen diğer bazı üniversitelere kaymasını önlemektir.

Bütün bu gerekçeler doğrudur. Ama tasarının son biçiminde ileri sürülen tazminatlara baktığımız zaman, bu sakıncaları ortadan kaldıracağı veya öngörülen faydaları sağlayacağı bize kuşkulu görülüyor, örneğin fen kollarındaki asistanlık kadroları acaba boş kalmaktan kurtulacak mıdır, burada öngörülen ek tazminatlarla? Çok kuşkulu. Hele önerilen tazminatlarla üniversiteler arasındaki dengesizliğin ortadan kalkmayacağı ve bazı üniversitelerden diğerlerine öğretim üyeleri akımının önlenemeyeceği hemen hemen kuşkusuzdur. Çünkü tasarıda öngörülen tazminatlara karşın aradaki dengesizlik hâlâ bariz bir şekilde devam edecektir. Bunun için Milli Eğitim Komisyonu önerisinde ileri sürülen tazminatın kabulü, bizce daha uygun olacaktır. Eğer, kaynak bulunamama gerekçesiyle Bütçe ve Plan Komisyonunda bu ödenekler indirilmiş ise ve bu da bir zorunluluk ise, o zaman hiç değilse gerek maaş-

ları, gerekse aldıkları ödenek daha aşağı düzeylerde olan asistanların ve öğretim yardımcılarının tazminatları Milli Eğitim Komisyonunun önerdiği düzeyde olmalıdır. Çünkü, zaten bunların gelirleri aşağı kategoridedir ve Milli Eğitim Komisyonunun önerdiği rakamı alsalar bile, yine esas öğretim üyelerine oranla düşük olacaktır.

Diğer dikkatimizi çeken bir konu, Hükümet tasarısında önerilen ve Milli Eğitim Komisyonunda kabul edilen birden beşe kadar olan maddeler Bütçe ve Plan Komisyonu tarafından kaldırılmıştır. Buna gerekçe olarak da 'tasarı daha çok bir tazminat tasarısı niteliğindedir, oysa kaldırılan söz konusu maddeler daha çok üniversite reformuyla ilgili maddelerdir, bu bakımdan bu tasarıdan bunları çıkaralım' denmiş, çıkarılmıştır. Komisyonun gerekçesinde, üniversite Reformu Yasasının bir an önce çıkarılması temennisiyle yetinilmiştir.

Burada yine Bütçe Komisyonunda kaldırılan bir 5. madde var ki, bu çok önemli bir konuya değinmiştir. Bu özellikle ilgili üniversite çevrelerinin üzerinde görüş birliğine vardıkları bir konudur. Yani üniversitede öğretim üyeleri ve yardımcılarının tam zamanlarını üniversite faaliyetlerine ayırmalarıdır. Bu madde önemli ve sanıyorum ki hiç kimsenin ve özellikle üniversite çevrelerinin buna itirazı yok. Bu maddenin kalkmasının gerekçesini doğrusu biz anlayamadık. Üniversite öğretim üyelerinin, yardıncılarının ve asistanlarının tam zaman çalışmaları sağlanırsa yerinde olur.

Ayrıca, tasarıda doçentlerin ve profesörlerin tayiniyle ilgili maddeler var. Bu da üniversite reformuyla ilgili bir konudur, ama asistanların tayiniyle ilgili 5. madde gibi metinden çıkarılmamış, aynen kalmıştır. Aynı mantıkla bunun da kaldırılması gerekirdi.

Üniversite sorunları, gensorular veya genel görüşmeler dolayısıyla burada konuşulduğu zaman belirtmiştik; çeşitli üniversitelerimizdeki asistan arkadaşlarımızın başlıca yakınmalarından biri de kürsü egemenliği, profesör egemenliğidir. Kullandıkları deyim broşürlerinde aynen şudur: 'Asistanların kaderi, profesörlerin iki dudağı arasındadır'. 5. maddeye baktığınız zaman görüyoruz ki, asistanların tayini esas olarak profesörlerin veya enstitü müdürlerinin veya öğretim kolu başkanlarının onayına bağlı kalıyor. Asistan arkadaşlarımızın bu konuda yakınmaları var.

Bu değerlendirmeler dışında, konuşmamın başında da belirttiğim gibi, yasanın çıkmasına taraftarız, hatta tazminatların artırılmasıyla çıkmasına taraftarız.

Sözlerimi bitirmeden bir noktaya da işaret etmek istiyorum. Senato sanıyorum tatile girmiştir. Söylendiğine göre koşullu bir tatildir, ama eğer bu yasalar biz burada böyle gece yarılarına kadar oturup, nefes tüketip çıkarmaya çalışıyoruz ve geç de kaldık, dediğim gibi, daha önce bunları ele almamız gerekirdi. Senatoda yarın veya Pazartesi günü toplanıp bunları çıkarmayacaksa, acaba bu aceleciliğin, hem de pek de içten görünmeyen böyle bir aceleciliğin gerekçesi ve anlamı nedir? Bunu da anlayamıyorum. Dileriz ki, bu yasa tasarısı buradan bu akşam çıksın ve Senatomuz da yarın veya Pazartesi günü toplansın ve bu tasarılar bu devre bitmeden önce yasalaşarak ilgili kitleler tatmin edilmiş olsun.

TİP Parlamentoda, Cilt 5, Sayfa 248-250

Savunmalar

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne İtiraz Yazısı

24 Ağustos 1947

30/VII/1947 tarihli ve 401 sayılı yazınıza karşılıktır:

Yazınıza ekli Senato kararının hakkımda "İthamı mucip" maddelerini hayret ve teessürle okudum. Hayret ve teessürle, zira bu maddelerde bahsedilen şeyler, son yıllarda tekrar tekrar soruşturma ve kovuşturmalara mevzu olmuş, hesabı görülmüş ve her defasında, aleyhimde hüküm verilip harekete geçilmesine asla mesnet olamamıştır. Hele Mart ayındaki öğrenci nümayişlerinden sonra hakkımda açılan adli kovuşturmada bütün bunlar teferruatıla sorulup cevaplandırılmıştır. Bir mahkeme dolayısıyla muhteviyatını öğrendiğimiz fezlekesinden, bu adlî kovuşturmanın da yine lehimize netice vereceğinin anlaşıldığı bir sırada bu sefer de -hem de böyle geçten geçe- hakkımızda disiplin bakımından kovuşturma yapılmasına karar verilmesinin sebebi aceba nedir?

Hakkımda tesbit elden "ithamı mucip maddeler" iki esas kaziyeye irca edilebilir: (1) Son yıllarda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde disiplin bakımından kovuşturmayı gerektirecek, disiplini bozucu hadise ve vaziyetler meydana gelmiştir. (2). Bu hadise ve vaziyetlerin mesuliyeti Fakültenin üç öğretim üyesi üzerindedir. "İthamı mucip maddeler"i bu iki bakımdan ele alıp cevaplandıracağım: bu maddelerde sözü geçen hadise ve vaziyetler disiplin bakımından kovuşturmayı gerektirecek mahiyette midir? Bunlardan bana bir mesuliyet payı düşer mi?

a) İthamı mucip olarak tesbit edilen ilk maddede disipline aykırı vaziyet, "felsefe bölümünün öğretim üyelerinin iki gurupa ayrılarak birbirile geçimsizlik vaziyetine düşmesi" diye ifadelendiriliyor ve bu vaziyetin 1942 yılında Prof. Lacombe'un verdiği raporla "resmen açığa vurulduğu" bildiriliyor. Evelâ şunu ehemmiyetle belirtmek isterim ki, Prof. Lacombe'un raporu felsefe enstitüsünde disiplini bozucu bir geçimsizlik vaziyetini üst makamlara bildirmek için yazılmamıştır; raporun maksadı bu değildir. Prof. Lacombe felsefe enstitüsünü yeniden teşkilâtlandırmak (réorganizer) istiyordu, bu hususta mufassal bir plan da hazırlamıştı. Felsefe enstitüsünün ayrıldığı üç kolun birbirinden bağımsız bir hale gelmesine taraftardı ve adı geçen raporda da bunu tavsiye ediyordu. İkincisi, bu raporda hakkımda verdiği ve aleyhimde sayılabilecek hükümler, yanlış malumata dayanan haksız hükümlerdi; Prof. Lacombe sonradan bunu anlamış ve ifade etmiştir. Bu iki sebepledir ki, verilişinden altı ay sonra bu rapordan haberdar olup ta Prof. Lacombe ile konuştuğumda kendisi bana, "şimdi bildiklerimi o raporu yazdığım zaman bilmiyordum" sozlerile nedametini ifada etti ve bu raporun, diğer iki meslekdaşımla birlikte benim aleyhimde kullanılmak istendiğini anlayınca bu hususta, bizim lehimizde olarak, o zamanki Milli Eğitim Bakanı ile konuştu. (Milli Eğitim Bakanına telefon ederek Prof. Lacombe için randevu alan doçent Nusret Hızır buna şahittir.) Bu hadiseyi biraz

daha teferruatı ile anlatmama müsadelerinizi dileyeceğim:

1942 sonbaharında maaş terfiim geldiği halde üç ay bu terfi yapılmadı. Sebebini öğrenmek üzere yüksek öğretim şube müdürüne müracaat ettiğimde umum müdür bay Reşat Şemsettin Sirer'in benimle görüşmek istediğini söyledi. Bay Reşat Şemsettin Sirer umumi ve müphem, fakat Fakültedeki vazifemden uzaklaştırılmam tehdidini ihtiva eden bir girizgâhtan sonra çekme[ce]sinden Prof. Lacombe'un raporunu çıkararak okudu. Bir buçuk iki saat bu bahiste konuştuk, kendisine, bu bahsin açıldığına çok memnun olduğumu, zira bana, enstitüdeki bazı meslekdaşların şahsıma ve derslerime karşı aldıkları menfî tavrı ve yaptıkları çirkin hareketleri anlatmak fırsatını verdiğini söyledim ve resmî bir tahkikat açılmasını, hakikatin meydana çıkmasını istedim. Bay Reşat Şemsettin, "Biz polis miyiz Behice hanım?" sozlerile tahkikat açılması teklifime şiddetle itiraz etti. Terfiimin hemen yapılacağı vadile şube müdürü bay Hamdi Akverdi'yi çağırdı ve kendisine bu hususta emirler verdi. Ben, bunu[n] kâfi olmadığını söyledim ve üç aylık kaybımın kısmen olsun telâfisini istedim. Bay Reşat Şemsettin Sirer bunu da kabul etti ve o ay hem maaşım arttı, hem de bir ay evvelkinin farkını aldım.

Diğer taraftan, Prof. Lacombe'un raporu son derece hayretimi mucip olmuştu. Zira Prof. Lacombe ile aramda en küçük bir hadise, bir münakaşa dahi geçmiş, kendisi bana en küçük bir ihtarda bulunmuş, hoşnutsuzluğunu İfade veya ima etmiş değildi. Ben ne derslerimi, ne de enstitü işleri için yapılan toplantıları ihmal etmiştim. Hiç bir "geçimsizlik" hadisesine meydan vermemiştim. Prof. Lacombe da raporunda hiç bir hadise zikretmiyor, verdiği hükümler için hiç bir mesnet göstermiyordu. Kendisile o kadar iyi geçiniyorduk ki evine çaya gidiyordum. Bu vaziyeti ve duyduğum hayreti Bay Reşat Şemsettin Sirer'e de anlattım ve Prof. Lacombe ile bu hususta görüşeceğimi söyledim. Kendisi buna hiç taraftar olmadıysa da ben vaziyetin aydınlanması için Prof. Lacombe'a gitmeyi muvafık gördüm.

Prof. Lacombe'dan, aleyhimde verdiği hükümleri tasrih ve tevsik etmesini istedim. Ancak şu iki hadiseyi ileri sürebildi: Birincisi, doçent Niyazi Berkes ile ben imtihan notlarını kendisine getirip, onun vasıtası ile idareye göndereceğimize, doğrudan doğruya idareye veriyormuşuz. Buna cevaben, imtihan notlarının idareye gönderilmesi gibi basit bir formalite işine enstitü direktörünü vasıta etmeyi düşünemediğimi, enstitü direktörüne daha mühim işler için başvurulacağına kani bulunduğumu, zaten dekan vekili Bay Emin Erişirgil aynı zamanda sosyoloji profesörü olduğu için not işinin ona ait olduğunu söyledim. Prof. Lacombe'un ikinci şikâyeti de benim kolekiyomda söylediğim bir noktaya dairdi. Ben felsefeyi küçümseyen sözler sarfetmişim. Kendisine sözleriminin yanlış nakledildiğini, arzu ederse söylediklerimin yazılı metnini verebileceğimi söyledim ve gerçekte ne demiş olduğumu kendisine izah ettim. Prof. Lcombe, sosyolojinin müsbet bir bilim olup olamayacağı konusu üzerinde söylediklerimi anlayacak kadar Türkçe bilmezdi; sözlerimin başkaları tarafından tahrif edilerek kendisine nakledildiği aşikârdı. Prof. Lacombe'un hakkımdaki şikâyetleri işte bundan ibaretti. Bu konuşmanın sonunda Prof. Lacombe ile dostça ayrıldık, "şimdi bildiklerimi o raporu yazdığım zaman bilmiyordum" dedi. Yazdığı raporun kendi istihdaf ettiği maksattan ayrı bir maksat için, bizim aleyhimizde bir silâh olarak kullanılmak istendiğini öğrenince de o zamanki Millî

Eğitim Bakanı ile bu hususta konuştu.

Şuna da işaret edeyim ki Prof. Lacombe raporunu, vermeden az önce, 1942 ilkbaharında ben abilitasyon imtihanını verdim. Prof. Lacomba da jüri heyetinde idi, hakkımda çok şitayişkâr bir rapor verdi. Eğer Prof. Lacombe, disiplin bakımından kovuşturmayı gerektirecek şekilde hareket ettiğime kani bulunsaydı, lehte rapor ve rey verir miydi? Diğer taraftan, Senato kararında ifade edildiği gibi "felsefe bölümünde şiddetli krizler halinde bir disiplin hadisesi mevcut olduğu" raporda gösterilmiş idise, o zamanki yüksek öğretim umum müdürü bay Resat Şemsettin Sirer, ben talep ettiğim halde, neden bir soruşturma açmamış, hiç bir tedbire başvurmamıştır? Benimle konuşması tamamen hususî mahiyette idi; aynı şekilde raporda itham edilen diğer iki maslekdaş -Prof. Muzaffer Başoğlu ile doçent Niyazi Berkes- bu rapordan haberdar edilmiş değillerdir. Bu rapor hiç bir soruşturma veya kovuşturmaya, hiç bir resmî muameleye mesnet olmamıştır. Yukarıda belirttiğim gibi, Bay Reşat Şemsettin ile konuşmamdan sonra terfiim de yapıldı, hatta geçmiş maaş farklarının bir kısmı da telâfi edildi.

İtham edici bir madde olarak ileri sürülen "geçimsizlik" vaziyeti nedir, ne olmuş? Sarih ve müşahhas olarak ben ne yapmışım? Kavga mı etmişim, Üniversite öğretimine ve öğretmenliğine yakışmayan bir hadiseye mi meydan vermişim? Benim yüzümden dersler, imtihanlar mı sekteye uğramış, enstitünün işleri mi görülememiş? "Geçimsizlik" olarak vasıflandırılabilecek fiil ve hareketlerim tasrih edilsin, ancak bunlar kovuşturmaya mevzu olabilir. Bu çeşit bir tek fiil ve hareketim gösterilemez. Enstitüdeki diğer meslekdaşlarımla aramda bir münakaşa dahi geçmemiştir. Sekiz sene sükûnetle vazife devam ettim, derslerimde asla mevzuun dışına çıkıp şahsî tarizlere girişmedim (maalesef enstitüdeki öğretim üyelerinden bazıları bu meslekî nezakete her zaman riâyetkar davranmamışlardır). Disiplin bakımından kovuşturmayı gerektirecek tek bir geçimsizlik hadisesi bana atfedilemez.

Sonra, felsefe enstitüsünde disiplin bakımından kovuşturmayı gerektirecek bir geçimsizlik vasiyeti olduğu kabul edilse bile, aceba neden bu geçimsizliğin mesuliyeti sadece biz iki sosyoloji öğretmenine yükletiliyor? Geçimsizlik, iki taraf arasında olur; diğer tarafın bunda bir mesuliyeti neden aranmıyor? Bir geçimsizlik vaziyeti mevcut olduğunu iddia edip sonra bunu israrla tek tarafa yüklemek ne derece hak ve adalete ve mantığa uygundur? Hem de bu yıllar zarfında bir soruşturmaya mevzu olabilecek, başkalarının ihdas ettiği vaziyetler olmuştur. Psikoloji ve sosyolojide ihtisas yapan öğrencilerin bazı felsefe derslerinden dönmeleri âdeta bir gelenek haline gelmiştir. Müsevi bir öğrencinin kasitle üst üste döndürülmesi ise enstitude bir hadise olmuş, Prof. Lacombe müdahele etmek zorunda kalmıştır. Bazı öğretim üyelerinin diğer üyelere tarizlerde bulunmayı itiyat haline getirmeleri de nihayet Prof. Lacombe'a kadar aksetmişti. (Bu hususta doçent Nusret Hızır'ı şahit olarak gösterebilirim ve bu hadiselerin tafsilâtı 1944'teki soruşturma dosyasında mevcuttur.) Vaziyet böyle iken, yalnız bizler kabahatli görülerek tahkikat ve takibata uğruyoruz.

Ve nihayet, Prof. Lacombe'un raporu 1942 yılına aittir. O zamandan beri geçen beş küsur sene zarfında ne olmuştur? Prof. Lacombe'un yerine Amerikalı Prof. Pratt gelmiş, iki dert yılı enstitü direktörlüğü etmiştir. Mademki Prof. Lacombe'un raporu "felsefe bölümünde şiddetli krizler" olduğunu belirtiyordu, neden Prof. Pratt'tan

vaziyetin nasıl geliştiği sorulmadı? Niçin Temmuz 1947'ye kadar enstitünün başında bulunan direktörden vaziyetin sorulması lüzumu hisedilmiyor da, beş küsur sene önce verilmiş bir rapora dayanarak disiplin bakımından kovuşturma açılmasına karar veriliyor? Prof. Pratt'ı müdafaa şahidi olarak gösteriyorum. Kendisinden hakkımda bir rapor istensin, felsefe enstitüsünde kimler "geçimsiz"dir sorulsun. Her ne kadar kendisi memleketimizden ayrıldı ise de adresi bellidir. 1947 sömestri başında Prof. Pratt profesörlüğe terfiimi tavsiye etmiştir, bu hususta yazdığı rapor aylardır Fakülte Dekanlığında beklemektedir. Ben Fakülte disiplinini bozan, geçimsiz bir kimse olsaydım profesörlüğe terfiim terviç edilir miydi?

b) ve c) Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerinin intişârının öğrenciler üzerindeki tesirleri hakkında yazılanlar temaile mütalaa ve tefsirlerden ibarettir; kovuşturmıya mevzu olabilecek, fiilen vaki bir hadise veya hadiseler gösterilmiyor ve gösterilemez de... Dergi çıkarmak veya çıkan dergilerde yazı yazmak anayasanın ve kanunların sağladığı ve üniversite talimatname ve nizamnamelerine de aykırı düşmiyen bir vatandaşlık hakkı olduğu gibi, memleketin fikir hayatını geliştirmek mevkiinde hatta mükellefiyetinde olan üniversite mensubu entellektüeller için bilhassa tabii bir haldir. Dergi çıkardığı veya çıkan degilerde yazı neşr ettiği için üniversite öğretim üyelerini muvahaze etmek, hele tahkikat ve takibata uğratmak nasıl düşünülebilir? Bir derginin neşriyatı kanun ve nizamlara aykırı, veya üniversite mensubu bir ilim ve fikir adabına yakışmaz mahiyette olmadıkça, o derginin okuyucuları üzerindeki şu veya bu tesirinden dergiyi çıkaranlar mesul tutulamazlar. Fakülte öğrencileri, memleketimizde intişar eden diğer dergiler gibi benim çıkardığım dergileri de okumuş ve fikir bakımından şu veya bu şekilde vaziyet almış olabilirler. Bunda benim kabahatim nedir? Şayet Fakülte öğrencileri arasında disipline aykırı hareket edenler bulundu ise onlar kovuşturmaya tabi tutulsunlar ve hareketlerinin hesabını versinler. Disipline aykırı benim bir fiil ve hareketim yoktur.

Kararın (b) maddesinde öğrenciler arasında vukua geldiği söylenen "ikilik" vaziyeti, öğrencilerin sağ veya sol fikirlere göre vaziyet almaları veya birbirlerine böyle ad takmaları, adlî ve idarî kovuşturmaları gerektiren, disipline aykırı bir hal midir? Hangi dünyada, hangi devirde yaşıyoruz? Memleketin seçkin aydınlar zümresi olması gereken üniversite gençliğinin, her memlekette baş gösteren, dünya mikyasındaki fikir cereyanlarına ligi göstermesi, bunlara güre vaziyet alması kadar tabii ne olabilir? İleri batı memleketlerinin üniversite gençliği böyle değil mildir? Batı demokrasilerinde üniversite gençliğinin fikir hareketlerine iştiraki hatta teşkilâtlı bir hal almamış mıdır? Eğer bizim üniversite gençliğimiz de de az buçuk bir fikir hareketi varsa buna memleketimizin fikir hayatının lehine kaydetmek, onun fikrî ve içtimaî seviyesinin bir tezahürü adetmek gerekir. Yirminci asrın ortalarında, ancak belki Avustralya ve Afrikanın iptidaî cemiyetlerinde böyle fikir hareketleri görülmez. Dünyanın her memleketinde derin içtimaî şartların doğurduğu bir fikir hareketlerinin bizdeki tezahürlerini iki derginin intişarına bağlamak çok basit bir izah tarzıdır.

Bundan başka, ortada bir ikilik varsa, neden bunun sebepleri hep bir tarafta aranıyor? Yurt ve Dünya ve Adımlar'ın intişarının ve diğer bazı dergilerle münakaşaya girişmesinin Fakülte öğrencileri arasında ikilik yarattığını bilfarz kabul etsek bile

bu ikilik vaziyetinden karşı taraf yayınların da mesul olması gerekmez mi? Ve bu yayınlarda üniversitemiz ve fakültemiz mensuplarının yazıları yok mudur? Dergilerimize, şahıslarımıza yersiz ve haksız hücuma geçenler Çığır, Millet, Gök Börü dergileri ve Ulus gazetesi gibi sarih olarak taraf tutmuş yayınlardı ve bu yayınlarda üniversitemiz ve fakültemiz mensuplarından bazıları muntazaman yazı neşr ediyorlardı. Meselâ o zamanlar fakültemize mensup olan Prof. Remzi Oğuz Arık önce Çığır'ın daimi yazıcılarındandı, sonra da Millet dergisinin neşriyat müdürü oldu; bu derginin sahibi de Prof. Hüseyin Avni Göktürk'dü. Adımlar'a karşı vaziyet alan Ulus gazetesinin fikir ve sanat sahifesinde fakültemiz öğretim üyelerinin yazıları çıkıyordu. Irkçılıktan mevkufen muhakeme edilmiş olan, felsefe enstitüsü öğrencilerinden Hikmet Tanyu'nun çıkardığı ve Nihal Adsız'ın iştirak ettiği Özleyiş dergisinde bugün hala doçent Necati Akder, ilmi yardımcı Mukaddes Çiftfiliz ve öğrenci Hikmet Tanyu kendisi yazılar neşretmektedirle; bu yazılardan bazılarında açıktan açığa sağlık solluk mevzuu kaleme alınmıştır. Irkçı ideolojisi ile iftihar eden Reha Oğuz bir kitabında doçent Necati Akder'i kendi ideolojisinin müdafii olarak resmi ile birlikte ilân etmiştir. Yanılmıyorsam bu kitapta diğer bazı üniversite mensuplarının da isim ve resimleri vardır. Bu misaller çoğaltılabilir, ben ancak hatırımda kalan bir kaçını kaydediyorum. Neden bu profesör, doçent ve öğrenciler halkında da "ikilik"e sebebiyet verme ithamile kovuşturma açılmamıştır? Eğer neşriyatın öğrenciler üzerinde tesiri oluyorsa, çeşit çeşit dergileri, broşürleri ve kitaplarıla ırkçı, turancı ve rejyonalist-Anadolcu neşriyatın hiç mi tesiri olmamıştır?

Bütün bunları söyledikten sonra yine tekrar edeyim ki (b) maddesinde, Yurt ve Dünya ve adımlar dergilerinin öğrenciler üzerindeki tesiri, ikilik yarattığı hakkında yazılanlar bir mütalaa ve tefsirin ifadesidir, kovuşturmaya mevzu olabilecek bir disiplin hadisesinin belirtilmesi değildir. Prof. Lacombe'un 1942 tarihli raporundan sonra bir vakıa olarak ortada, Milli Eğitim Bakanlığının Şubat I944'te yaptığı soruşturma vardır, senato kararının (b) maddesinin sonunda "... 1944 yılında bilhassa felsefe bölümünde öğretim üyelerile öğrenciler arasında birbirlerine karşı ideoloji yönünden ithamlar artmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı fakültenin bu disiplin olayı ile alakalanma gereğini duyduğu için bir tahkikat açmıştır." denilmektedir. Hâlbuki iddia edilen bu sebep-netice münasebeti asla varit değildir. Bu tahkikatın açılmasına sebep, Felsefe Enstitüsünde vaki olan bir hadise veya umumi bir "geçimsizlik", "ikilik" durumu değildir. Felsefe Enstitüsüne mensup olmıyan bir öğrencinin yukarı kata çıkarak şuurlu tahrikâta girişmesi bu tahkikata yol açmıştır. Bu hadise, "Yurt ve Dünya ve Adımlar dergileri neşriyatının Fakülte öğrencilerini ikiye ayırması" şeklinde tefsir edilemez, çünkü: felsefe öğrencileri arasında tahrikâtta bulunan tarih öğrencisi Bahattin'in ırkçı-Turancı teşkilata dâhil olduğu Eğitim Bakanlığının açtığı tahkikatta meydana çıkmıştır; çünkü o sıralarda ırkçı-Turancı ve rejyonalist-Anadolcu grupun cüretkârlığı, Orhon dergisi Fakültede öğrenciler arasında açıktan dağıtılacak, Nihat Atsız Fakülteye gelip öğrenciler ve öğretim üyeleriyle temaslarda bulunacak ve öğrencilerimiz sokak nümayişlerine iştirak edecek kadar artmıştır.

Tarih öğrencisi Bahattin Felsefe öğrencilerinden ikisine gelerek kendisinin ve arkadaşlarının teşkilatlı olduklarını, başlarında bir siyaset adamı bulunduğu (adı teşkilat dosyasından öğrenilebilir), kendisinin polise mensup olduğunu, Fakülte

idaresinin de tensibi ile Felsefe öğrencilerine sualler soracağını söylemesi üzerine bu sözlere muhatap olan iki Felsefe öğrencisi Fakülte idaresine müracaat etmişler. 1944'teki Milli Eğitim Bakanlığı tahkikatı bu hadise üzerine açılmıştır. Daha sonra Bahattin'de, Bozkurt dergisinin başlığını ve Reha Oğuz'un imzasını taşıyan bir mektup bulunmuştur. Bu mektupta Reha Oğuz, Siyasal Bilgiler Okulunda ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde teşkilatlanmaktan bahsetmekte ve büyük Atatürk'ün aleyhinde Nihal Atsız'ın yazdığı Dalkavuklar Gecesi broşüründen göndereceğini yazmakta idi. Bütün bunların 1944 tahkikat dosyasında bulunması icap eder. Görülüyor ki bu tahkikat "Felsefe Enstitüsünde ideolojik ithamların artması" yüzünden açılmamıştır ve Bahattin ve arkadaşları gibi öğrencilerin Fakültede mevcudiyetleri "Yurt ve Dünya ve Adımlar dergileri neşriyatının öğrenciler arasında ikilik yaratması" şeklinde izah edilemez. Çığır, Millet, Çınaraltı, Orhon gibi dergileriyle, broşür ve kitaplarıla, gizli ve açık teşkilatı ile memlekette kuvvetli bir ırkçı-Turancı ve rejyonalist-Anadolcu hareket vardı. Bu hareketin ırkçı-Turancı kanadı, Nisan 1944'te Fakültemiz öğrencilerinden bir kısmının da iştirak ettiği nümayişlerden sonraki mahkeme safhalarında meydana çıktı. Vaziyet bu merkezde olduğu halde fakültede ikilik yaratmak, disiplini bozmak töhmetile bizler hakkında kovuşturma yapılıyor.

Fakülte Genel Kurulu'nda Dekanın dergilerimizi kapatmamız yolunda bize ihtarda bulunmasına gelince, ben bugün bu hadiseyi maalesef hatırlıyamıyorum. Yalnız şunu belirteyim ki bu çeşit bir ihtar haksız bir ihtardır. Haksızdır, çünkü yine tek taraflı mesuliyet arama, hep bizi kabahatli bulma temayülünün bir ifadesidir. Haksızdır, çünkü dergi çıkartmak ne memleketin kanunlarına, ne de Fakültenin talimatname ve nizamnamelerine aykırı bir hareket değildir. Çıkardığım dergilerin neşriyatı, üniversite mensubu ve ilim insanı olmakla telif edilemiyecek, ticari gaile güden veya mugalata ve demagojilere sapan neşriyat da değildi. Ben çıkardığım dergilerle memleketimizin fikir hayatına kendi mütevazı imkânlarım dâhilinde hizmet ettiğime kani bulunuyorum ve bu kanaatledir ki, bu yüzden uğradığım iftiralara, güçlüklere, tahkikat ve takibata rağmen bu dergileri çıkartmış olduğuma nadim değilim.

Adımlar'ı çıkarmama konusunda bana yapıldığını hatırladığım ihtar, o zamanki Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in ihtarıdır. Nisan 1944 başında bir sabah bay Hasan Ali Yücel Prof. Pertev Boratav'la beni bakanlık binasına çağırarak dergimizin neşriyatına son vermemizi talep etti. Ben bunun, Bakanın salâhiyeti dahilinde olmıyan, haksız bir talep olduğuna kanidim. Zira Adımlar'ın neşriyatında kanun ve nizamlara aykırı bir şey vardı ise, o yönden resmen harekete geçilmesi gerekirdi. Böyle bir vaziyet varit olmadığına göre bir bakanın kendi kanaatince münasip görmediği dergileri kapatmalarını, bakanlığa bağlı memur durumunda bulunan dergi sahiplerinden talep etmesi haklı olamazdı. Milli Eğitim Bakanından, Orhon ve Millet dergilerinden de aynı talepte bulunup bulunmıyacağını sordum. Orhon dergisi sahibi Nihal Atsız'ı vekâlet emrine aldığını söyledi. Eğitim Bakanı dergilerimizde bir suç, bir kusur teşkil edecek bir şey gösteremiyor, sadece o zamanki vaziyeti göz önünde tutarak dergileri çıkarmamamızın münasip olacağını ileri sürüyordu. Adımlar'ın on ikinci sayısı o gün öğleden sonra satışa çıkarılmak üzere hazırdı. Bir-

kaç yüz lira zararı göze alarak dergiyi satışa çıkarmadım ve neşriyatını durdurmıya karar verdim. Mayıs sonlarında Adımlar bakanlar Kurulu kararıla resmen kapatıldı. Bu kapatılma hadisesi, derginin kanunlara aykırı veya zararlı neşriyatta bulunmuş olduğuna bir delil teşkil etmez, zira o zamanki matbuat kanununun 50nci maddesi gazete ve dergi kapatmak hususunda hükümete hudutsuz salahiyet veriyor, gazete ve dergi sahiplerine ise hiçbir itiraz ve müdafaa hakkı tanımıyordu. Nihayet hükümet dahi bu maddenin değişmesi zaruretini kabul etmek zorunda kaldı. Bugünkü gibi dergiler mahkeme kararı ile kapatılır olsaydı Adımlar hala neşriyat sahasında olabilirdi.

d) Senato kararının "d" maddesinde, "Görüşler mecmuasına iltihak etmiş oldukları isnadıla" diğer iki meslekdaşımla birlikte hakkımda bir ikinci tahkikat açılmış olduğu yazılmaktadır. Bu ifade gerçeğe pek uygun değildir. Görüşler mecmuasının yayınlanan tek sayısında memleketimizin tarım meselelerine ait makale çıktıktan sonra hakkımda hemen bir ikinci tahkikat açılmadı. Fakülte Dekanı ile kendisinin bir "tahkikat" olduğunu kabul etmediği hususi bir görüşmeden sonra, hemen ertesi gün bakanlık emrine alındım. Tam bir ay sonra bakanlığa çağrılarak Görüşler dergisinde yazı neşr etmiş olmama dair birkaç suale yazıla cevap verdim. "d" maddesinde bahsedilen "tahkikat" işte bundan ibarettir ve hiçbir netice vermemiştir.

Görüşler mecmuasına yazı vermek veya vaat etmek tahkikat ve takibat mevzu olabilecek, suçlandırıcı bir hareket olarak kabul ediliyor. Halbuki öyle bir hüküm hiçbir kanunî ve de mantıkî mesnede dayanmamaktadır. Görüşler dergisi memleketimizin kanunlarının müsaadesile, bu kanunların mevzuatını haleldar etmeden çıkmış olan bir dergidir. Bugüne kadar ne kapatılmıştır, ne de hakkında herhangi bir kanuni kovuşturmaya lüzum görülmüştür. (Böyle olsaydı bile ben derginin sahibi veya müessislerinden olmadığıma göre yine kanun karşısında ancak kendi makalemden mesul olurdum. Bu makale ise gayri siyasi mahiyette, ciddi bir etüdün mahsulüdür). Gerek İstanbul, gerek Ankara Üniversitesinin profesör ve doçentleri bu satırları yazdığım şu ana kadar günlük siyasi gazetelerde ve çeşitli dergilerde siyasi denilebilecek konular üzerinde bile yazmaktadırlar. Hatta üniversitemiz profesörlerinden biri İstanbul'da çıkan günlük bir parti gazetesinde müşahhas iç ve dış politika meseleleri üzerinde baş makaleler yayınlamaktadır. Bu profesör ve doçentlerden hiçbiri hakkında ne milli eğitim bakanlığı, ne de şimdi muhtar üniversiteler bir soruşturma ve kovuşturma yapılmasına lüzum görmemişlerdir. Hâlbuki benim Görüşler mecmuasında tek bir yazımın intişarı, hele diğer meslektaşlarımın sadece yazı vaat etmiş olmaları bir suç unsuru olarak bizim aleyhimizde üçüncü defa olarak kullanılmaktadır. Ya bütün üniversite öğretim üyelerine üniversite yayınları dışında diğer bütün gazete ve dergilerde yazı yazmaları menolunur veyahut hepsi için aynı haklar tanınır. İktidarda olan parti ve hükümetin tensip ettiği, hiç değilse itiraz etmediği, gazete ve dergilerde yazı yayınlanabilir, fakat muarız olduğu, beğenmediği gazete ve dergilerde yayınlanamaz diye bir kaide olamaz. Bu, ne kanunlara, ne de mantığa uygundur. Çok partili bir rejime girdiğimiz bu devirde üniversite mensuplarının yazı yazmaları münasip görüleceği dergiler ve gazeteler, iktidarda olan partiye göre değişecek midir?

"Umumi şekil ve misanpajı ile Görüşler mecmuasının üniversite öğretim üyele-

rinin yazı yazabileceği bir dergi telakki etmemek" bahsine gelince, bu nihayet Fakülte Dekanının şahsi kanaati olmaktan ileri geçmez, bir soruşturma veya kovuşturmaya mesnet olmaz. Acaba, nümayişler ve mahkeme salonları kahramanı Fakülte öğrencilerinden Hikmet Tanyu'nun çıkardığı ve Nihal Atsız'ların baş yazarlık ettiği Özdeyiş dergisi üniversite öğretim üyelerinin yazı yazabilecekleri "münasip" bir dergi telakki olunuyor da onun için mi bu dergiye yazı yazan Fakülte mensupları hakkında soruşturma veya kovuşturmıya lüzum görülmüyor? Görüşler dergisini ben çıkarmadığıma göre misanpajı ve görünüşü beni alakadar etmez; Yurt ve Dünya ve Adımlar ne çeşit dergi çıkardığımın misalleridir.

Aralık 1945'te Bay Necmettin Ünan'ın ve 15/1/1946 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin verdikleri raporlarda varılan hükümler de yukarıdaki paragraflarda hata ve haksızlığını belirttiğimiz aynı muhakeme ve mantığa dayanmaktadır. Görüşler mecmuasının "politik eğilimi" açıkça belli imiş te, diğer günlük gazete ve çeşitli siyasi dergilerin politik eğilimi belli değil mimiş? Görüşler'e yazı vermek veya vaat etmek bizlerin "siyasi hüviyetlerimizi" açıklıyormuş ta, diğer gazete ve dergilerde yazı yazmak o yazarların siyasi hüviyetlerini açıklamıyor mımış? Neden diğer gazete ve dergilerde yazı yazan üniversite mensupları için aynı itham yapılmıyor?

Benzer tenkitler ikinci rapor için de varittir. İdare mekanizmasının ilmi hüviyetleri olmayan memurları tarafından üniversite muhtariyete kavuşmadan önce tanzim olunan bu raporda şöyle br hükme varılmıştır: "Bu üç doçent ile bir ilmî yardımcının halen taşımakta oldukları düşünce ve kanaatlerini muhafaza ettikleri müddetçe ilmin istediği tarafsızlıkla yetiştirilmesi gereken Yüksek Öğretim gençliği ile olan temaslarının kesilmesinin uygun olacağı kanaatinde bulunduğumuzu arzederiz". Acaba hangi düşünce ve kanaatlerimiz, ne şekilde "ilmin istediği tarafsızlık" ile kabili telif değilmiş? Diğer gazete ve dergilerde yazı yazan meslektaşlarımız yazılarıla düşünce ve kanaatlerini ihzar etmiş olmuyorlar mı? İhzar edilen diğer düşünce ve kanaatler istediği "tarafsızlıkla" kabili teklif te yalnız bizimkiler mi değil? Ne sebeple? "İlmin istediği tarafsızlık" nedir? Hiçbir belirti ve devamlı bir düşünce ve kanaate sahip olmamak, Nasreddin Hocanın hikâyesinde olduğu gibi "sen de haklısın, sen de..." diyerek iki taraflı kesmek midir? Şüphesiz ki hayır.

Bay Necmettin Onan'ın raporumdan alınan parçanın ilk cümlesinde Görüşler dergisi meselesinden başka bir noktaya daha temas ediliyor. Tan matbaasının tahribi hadisesini Fakültemiz öğrencilerinin protesto etmesi dolayısıla yaptığı soruşturmanın, "öğrencilerin bu teşebbüste dışarıdan veya öğretmenlerinden açık bir teşvik ve tahrik gördüklerini meydana koymamış" olduğunu belirtiyor. Disiplin kovuşturması bakımından mühim olan nokta budur, fakat bu, bir "ise de" ile geçiştiriliyor ve hiçbir delil ve mesnet göstermeden "bazı öğretim üyelerinin Fakültedeki çocuklarımızın fikirlerini zararlı istikametlere yöneltmekte amil oldukları" hükmüne varılıyor. Burada şunu da belirtmek isterim ki, Fakülte öğrencilerinin fikir cereyanlarıla ilgilenmesini ve bunlara göre vaziyet almasını, sanki bir suçmuş gibi, Yurt ve Dünya ve Adımlar'ın intişarına yüklemenin doğru olmadığını bu protesto hadisesi de göstermektedir. Bizim dergilerimiz 4 Aralık nümayişlerinden bir buçuk sene evel faaliyetlerini tatil etmişlerdi. Öğrencilerin protesto ettikleri hadise İstanbul'da cereyan

eden, bizler ve dergilerimizle hiçbir ilgisi olmıyan bir hadiseydi. Bu da gösteriyor ki üniversite gençliğinin memleketteki fikir cereyanlarını takip edip yapılan neşriyatla ilgilenmesi -ister kendi öğretmenleri, ister başkaları tarafından yapılmış olsun- kendiliğinden meydana gelen, gayet tabii bir haldir. İkinci bir nokta, 4 Aralık nümayişini protesto eden öğrenciler hakkında soruşturma yapılıyor da, bu nümayişi Ankara Üniversitesi öğrencileri adına tasvip eden telegrafı gazetelere gönderen öğrenciler hakkında bir soruşturma açılmasına lüzum görülmüyor. Bu da isbat ediyor ki bütün bu mesele Milli Eğitim Bakanlığı tarafsız hareke etmemiş, peşin aldığı kararların uygulanması yoluna gitmiştir.

e- "İçişleri Bakanının Büyük Millet Meclisinde yaptığı beyanatta Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerini komünist dergi olarak tavsif etmesi ve bu dergilerde komünist lideri Şefik Hüsnü'nün murakabası altında yazılar çıktığını bildirmesi", diğer herhangi bir kimsenin bu tarzda yapacağı bir beyanattan daha fazla kanunî bir kıymeti haiz değildir ve bir suç delili olarak kullanılamaz. Diğer herhangi bir şahıs gibi İçişleri Bakanı da ileri sürdüğü ithamları tevsik ve isbat etmek zorundadır. Halbuki: (1) İçişleri Bakanının vesika olarak ileri sürdüğü yazılarda Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerinin adı geçmemekte, bunlar komünist olarak tavsif edilmemektedir. (2) Bakanın hadiseleri sıralayışı ve vesikaların tarihi ile dergilerimizin neşriyat tarihleri birbirini tutmamaktadır. Bakanın beyanatının dergilerimize tealluk eden kısmına hadiseler şöyle sıralanmış ve tarihlendirilmiştir: 1945'de komünist partisi iç ve dış taktik meselelerine dair kararı almış (bu karar vesika olarak verilmiştir) İçişleri Bakanının kendi dediklerine göre, "Komünist partisince kararlaştırılan ve teşkilatına tamim edilen bu hareket tarzına uygun olarak (demek ki 1945 tarihli bu karardan sonra) baş lider Şefik Hüsnü bizzat ve bilfiil harekete geçmiş" ve "Yurt ve Dünya ve Adımlar gibi komünist dergilerden faydalanmıştır." Bunu isbat eden bir vesika olarak ta İçişleri Bakanı, Nisan 1945 tarihli bir rapordan aldığını söylediği şu satırları okumuştur: "Ankara'da çıkan iki Marksist dergiye muntazaman rehberlik ettik. Muvafık gördüğümüz yazıların geçmesine dikkat ettik"

Görülüyor ki Yurt ve Dünya ve Adımlar'ın adlarını kullanan ve bu dergileri komünist olarak vasıflandıran İçişleri Bakanının kendisidir; Şefik Hüsnü'ye atfedilen vesikalarda bu yoktur. İçişleri Bakanının bütün isnatları da "İki Marksist mecmuaya rehberlik ettik" cümlesine dayanmaktadır. Hadiselerin sıralanışı ve tarihleri ise dergilerimizin neşriyat tarihlerine uymamaktadır. Mart 1944'ten sonra çıkmış olan dergilerimize, nasıl olur da Şefik Hüsnü 1945'te alınan bir karara uygun olarak rehberlik etmiş olabilir? Vesika diye ileri sürülen yazılardaki tenakuzu tafsilatı ile belirten ikinci açıklamamızı Ulus gazetesine gönderince, vaziyeti kurtarmak için bu gazete, Nisan 1945 tarihli vesikada İçişleri Bakanının Mecliste okumadığı bir cümle daha bulunduğunu iddia etmek zorunda kaldı. İki Marksist dergiden bahseden cümleden önce şöyle bir cümle daha varmış: "1942 senesi içinde faaliyetlerimiz daha ziyade legal neşriyat üzerinde toplanmıştı." Halbuki bu ilave karışıklığı düzeltmedi, daha da karıştırdı, zira 1942 senesinde yalnız Yurt ve Dünya çıkıyordu, bizim dergilerimiz kasedilerek iki Marksist dergiden bahsedilmez. Adımlar Mayıs 1943'ten 1944'e kadar çıkmıştır.

Bir takım politika taktikleri icabından olarak İçişleri Bakanının bize yaptığı is-

natları ve memleket umumi efkârında dergilerimizin vaziyetini aydınlatmak üzere İstanbul'da beş, Ankara'da iki gazeteye noterlik vasıtasıla ve basın kanununun bize bu hususta verdiği hakka dayanarak birer açıklama gönderdik. İstanbul gazetelerinden hiçbiri bu açıklamayı basmadı. Ankara'daki Kuvvet gazetesi olduğu gibi, Ulus gazetesi de altına tahrif ve uydurmalarla dolu bir cevap ekliyerek bastılar (3 Şubat 1947). Ulus gazetesi gönderdiğimiz ikinci bir yalanlamayı ilkin basmadı. Savcılığa müracaatımız üzerine de keserek, kısaltarak, eski vesikalara yeni parçalar ekleyerek bastı (15 Şubat 1947). Bunun üzerine bütün vaziyeti yeni baştan tahlil ve hülasa eden bir yalanlamayı İstanbul Hür gazetesine yolladık ([?] Şubat tarihli sayısında yayınlandı).

İçişleri Bakanının beyanatının "üniversite öğrencileri arasında derin bir tepki uyandırdı"ğı iddiasına gelince, bu tepki sözü geçen beyanattan bir ay sonra 67 imzalı bir öğrenci mektubunun üç bakanlığa gönderilmesile başlamıştır. Hakkımızda yapılan adli kovuşturmanın fezlekesinde belirtildiği üzere bu 67 öğrenciden 60'ı bizi tanımayan, derslerimizde, konferanslarımızda bulunmamış, yazılarımızı okumamış, diğer fakültelere mensup öğrencilermiş. Bu vaziyet ve 67 imzalı mektubun nasıl yazılıp imzalatıldığı hakkında dolaşan şayialar bu öğrencilerin dışarıdan kışkırtılıp kışkırtılmadıkları sualini akla getiriyor. Kendiliklerinden harekete geçmiş olsalar dahi bu öğrenciler, üniversite makamlarını hiçe sayıp merci atlamak suretile disipline aykırı harekette bulunmuşlardır. İlgili bakanların bu öğrencileri mercilerine göndermeleri gerekirdi; göndermeyip, öğrencilerin mektuplarını kabul ettikleri için muhtariyeti zedelenen üniversite, bu bakanlıklar nezdinde teşebbüse geçmeli ve bu müracaatı yapan öğrenciler hakkında derhal bir kovuşturma açmalı[y]dı. Hâlbuki üniversite bu vaziyet karşısında tamamile pasif kaldı. Fakülte öğretim üyelerinden onunun imzaladığı bir protestoda bu noktalar belirtildiği, bir avuç öğrenci Üniversite'nin bu pasifliğinden cesaret alarak serbest derslerin verilmesine mani olduğu, ertesi gün fakülte kapılarına dayandığı halde, yine bu öğrenciler hakkında takibat yapılmasına lüzum görülmedi. Nihayet üniversite harekete geçtiği zaman da bu hareket disiplin talimatnamelerini en ciddi bir şekilde ihlal eden öğrencilere karşı değil, esasen gadre uğramış, esasen senelerdir tek taraflı müdahalelere, tahkikata maruz kalmış, gadre uğramış biz üç öğretim üyesi aleyhine oldu. Ben, kovuşturma odasına girinceye kadar, bunun yalnız bizler hakkında açılan adlî bir kovuşturma olduğunu, bizlerin sanık sandalyesine oturtulduğumuzu bilmiyordum. Öğrenince de bundaki mantığı bir türlü aklım almadı. Nasıl alsın? Hadiseleri bir gözden geçirelim:

İçişleri Bakanı Büyük Millet Meclisinde, bir kısmı çıkardığımız dergileri ilgilendiren bir beyanatta bulunuyor. Biz bu beyanata cevaben gazetelerde açıklama ve yalanlamalar neşrediyoruz. Bütün bir ay geçiyor, üniversitede bir hareket görülmüyor. Böyle olması da tabii idi, zira Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerinin intişarı üniversite dışı bir olaydı ve İçişleri Bakanının bu dergilere atfetmek istediği suç, üniversite talimatname ve nizamnamelerinin hududunu aşan, memleketin umumi kanunlarının çerçevesi içine giren mahiyette idi. Yaptığı isnatları isbat etmekle mükellef bulunan İçişleri Bakanlığı, neşrettiğimiz açıklama ve yalanlamalar karşısında susuyor, işaret ettiğimiz tenakuslara cevap vermiyor veya veremiyordu. Hadisenin

kapandığını sandığımız bir sırada, bir ay sonra, bizleri tanımayan, derslerimizde bulunmamış, yazılarımızı okumamış bir avuç öğrenci bakanlara aleyhimizde mektup yolluyor. Üniversite içinde ve dışında toplantılar yapıp nümayişlerde bulunuyor, bunlara Selahattin Ertürk ve Hikmet Tanyu gibi tanınmış ırkçı-Turancı, politika oyunlarına karışan öğrenciler elebaşılık ediyor. Fakültedeki gayri nizami toplantılarında kendilerine hitap etmek isteyen üniversite rektörüne hiç te hürmetkâr olmıyan bir tarzda mukabele ediyorlar. Bu gençlerden bir kısmının Demirtepe Parti ocağında toplandıkları herkesin malumu... Hal böyle iken, üniversite disiplinini alt üst eden bu öğrencileri tecziye yoluna asla gidilmiyor. Bilakis onlar, bu kazan kaldırma hareketile isteklerinin üniversiteye kabul ettirmiş oluyorlar: Üniversite bizim aleyhimizde takibata girişiyor. Bizi tanımıyan, ırkçı müfrit sağ talebenin kışkırttığı bir avuç gencin küstah hareketleri ve talepleri tesirini gösteriyor da , o günlerde, bizi derslerimiz, konferanslarımız ve yazılarımızla tanıyan, öğrencilerimiz olduklarını ifade eden 108 fakülte öğrencisinin gazetelerde neşrettikleri mektup, bizim lehimize bir şehadet olarak hiç nazarı itibara alınmıyor. Hiç değilse bütün hadiseyi etrafıla ele alan bir tahkikat açılmalı[y]dı. Biz böyle bir tahkikat açılmış olduğunu sanıyorduk. Üniversitenin neşrettiği tebliğ de bu kanaatimizi kuvvetlendirdi. Prof. Pertev Boratav'la üniversite rektörüne gidip, bizlerin de dinlenilmesini, bu yapılmadan tahkikatın sona erdirilmemesini talep ettik. Oysa ki biz bu talepte bulunurken hakkımızda adlî takibat açılmış, bizler sanık sandalyesine oturtulmuş bulunuyormuşuz...

Netice olarak müdafaamı hülasa edeyim:

(1) "İthamı mucip" maddelerde benim bir disipline aykırı, kovuşturmayı gerektiren fiil ve hareketim tespit edilmemiştir, bunun için de ortada müdafaası gereken bir şey yoktur. Dergi çıkarmak ve yazı neşretmek ne memleketin kanunlarına ne de üniversite nizamına aykırı olmıyan en tabii hakkımdır. Bu neşriyatın kendisinde bir suç unsuru bulunmadıkça, onu okuyanların yaptığı şu veya bu hareketin mesuliyeti bana düşmez. Disipline aykırı hareket eden öğrenciler olmuşsa onlar hakkında kovuşturma yapılsın. Bu yapılmayıp ta benim hakkımda kovuşturmıya girişilmesi hak ve adaletle telif edilemez. Bununla beraber, yazılarımın sebep olduğu iddia edilebilecek, öğrenciler arasında disipline aykırı tek bir hareket olmamıştır. Nitekim ithamı mucip maddelerde de "geçimsizlik", "ikilik", "huzursuzluk", "üzücü durum" gibi müphem ve umumi hallerden bahsedilmekte, fakat kovuşturmıya mesnet olabilecek suç unsuru ihtiva eden disipline aykırı müşahhas hadiseler gösterilememektedir.

(2) Baştan beri yer yer işaret ettiğim gibi, bu seneler zarfında yapılan soruşturmalarda hep peşin hükümlere göre, tek taraflı hareket edilmiştir. Ben bu durumu, fakültenin Eğitim Bakanlığına bağlı oluşuna, muhtar bir üniversite teşkilatının bulunmayışına atfediyordum. Memlekette kuvvetli bir Irkçı-Turancı ve rejyonalist-Anadolcu cereyan vardı. Bu harekete mensup birçok genç elemanlar 1943 seçimlerinde Büyük Millet Meclisine girdiler; sonra bu grup, parti idare heyetine, neşriyatına ve nihayet vekiller kuruluna kadar nüfuz etti. Parti Grubu toplantılarında komünistlik gürültüsünü koparanlar, aleyhimizde sual açanlar bunlardı. Bu hareketin Eğitim Bakanlığındaki ve Fakültedeki mümessilleri de aleyhimizde bulunmaktan geri kalmıyorlardı. Esasen tek parti rejimi ve zihniyeti de fikir ve neşriyat hüriyetine pek

müsait değildi. Memleketimiz daha demokratik bir gelişme safhasına girdikten ve muhtar bir üniversite kurulduktan sonra bu durumun lehimize olarak düzeleceğini umuyordum. Zira üniversite muhtariyeti, üniversitenin kendi faaliyetlerini ve elemanlarını dıştan gelecek tesir ve tazyiklere karşı koruması, düşünme ve araştırma, yazı ve öğretim hüriyetlerini müdafaa ve temin etmesi demektir. Maalesef Mart ayı hadiselerinden beri Üniversitenin tuttuğu hareket hattı, muhtar bir üniversiteden beklenen şekilde olmamıştır. Yapılan adlî kovuşturma ve bunun lehimize netice vereceği anlaşıldığı sırada kararlaştırılan disiplin bakımından kovuşturma, hep tek taraflı mesuliyet aramanın, peşin hükümlerle hareket etmenin devam edip gittiğini gösteriyor. Hele Prof. Pertev Boratav'ın protesto ettiği, müdafaalarımız beklenmeden aleyhimizde karar alınmış olma keyfiyeti, bu tür tarafgirliğin en son ve en [müessif] tezahürüdür. Bu vaziyet karşısında, sıhhi sebeplerle geciken müdafaamı hiç yazmamayı, yazmanın boş bir zahmet olacağını düşündüm. Fakat Senato üyelerinden hiç değilse bir kısmının lehimizde rey vermiş olmaları hakikat ve adaletin bir gün tecelli edeceğine beni inandırıyor.

24 Ağustos 1947
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Doçenti
Behice Boran-Hatko

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne Dilekçe

5 Ocak 1948

Hakkımda Senato'ca açılmış bulunan disiplin kovuşturması dolayısıyla vermiş olduğum yazılı müdafaama ek dilekçemdir:

Ulus ve Ankara gazetelerinin 28/XII/1947 tarihli sayılarında, Tıp Fakültesi profesörlerinden ve Senato üyelerinden bay Nüzhet Şakir Dirisu'nun, benimle iki meslektaşım hakkında Senato'ca yapılan disiplin kovuşturmalarının safhalarına dair bir demeci çıkmıştır. Profesör Dirisu bu demecinde, adlarımızı da zikrederek, Senato'da "...bu öğretim üyelerinin üniversiteden çıkarılabileceklerini ileri sürdüm. Prof. Zeki Mesut Alsan, Prof. Zeki Pamir ve Prof. Abdülkadir Noyan bu fikre tamamiyle iştirâk etmişlerdir" demekte ve demecin sonunda da "öğretim üyeliği mesleğinden uzak tutulmaları memleket menfaati bakımından zaruri olacaktır" hükmünü vermektedir.

Bilindiği üzere, önceden "ihsas-ı rey" etmek yargıçlar için kanuni mevzuatımıza aykırı bir haldir. Bu gibi hallerde ilgili şahıs "reddi hâkim" talebinde bulunmak hakkına maliktir. Hakkımızda bir disiplin kovuşturması yapan ve bu hususta karar verecek olan Ankara Üniversitesi Senatosu üyelerinin de kanunlarımızın yargıçlarda aradığı bu vasıfları haiz olmaları gerekir. Netekim Nüzhet Şakir Dirisu da, sözü geçen demecinde, Senato üyelerini yargıçlarla kıyaslamaktadır. Senato henüz bir karar almadan önce, hatta böyle bir karar almak safhasına gelmeden, Prof. Dirisu'nun hakkımızda peşinen hükmünü verip bunu gazetelerde ilân etmesi "ihsas-ı rey" haddini bile aşıyor. Bizim üniversiteden ihraç edilmemiz fikrine *tamamiyle iştirak ettiklerini* beyan ettiği Prof. Zeki Mesut Alsan, Zeki Pamir ve Abdülkadir Noyan da, Prof. Dirisu'nun bu ifadesini yalanlamamış olduklarına göre, bu meselede peşin hüküm vermiş olduklarını kabul etmiş ve bunun alenen neşrine razı olmuş bulunuyorlar.

Bu vaziyette, hakkımda Senato'ca disiplin yönünden bir karar alınırken yukarıda adı geçen dört üyenin oya iştirâk etmemeleri lâzım gelir. Bu hususun göz önünde tutularak, dilekçemin Ankara Üniversitesi Senatosu'na sunulmasına ve gereken işlemin yapılmasına müsadelerini saygılarımla dilerim.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Sosyoloji doçenti,
Dr. Behice Boran
(imza)

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Ankara Üniversitesi Senatosu'nun Meslekten İhraç Kararına İtiraz

Ocak-Şubat [?] 1948

Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne

12 Ocak 1948 tarihli ve 31-116 sayılı yazınızla tebliğ ettiğiniz, Ankara Üniversitesi Senatosunun 10.1.1948 tarihli ve 187 sayılı kararına itirazımdır:

Ankara Üniversitesinin hakkımda oy birliği ile verdiği "Üniversite öğretim mesleğinden çıkarma" kararı, vuzuh, sarahat ve mantıktan uzak olduğu kadar hukuki bakımdan da sakat, usulsüz ve adaletsiz bir karardır. Şöyle ki:

1. Verilen kararda ihracı gerektiren sebepler asıl sebep ve ağırlaştırıcı sebepler olarak ikiye ayırılıyor. Asıl sebep, "Üniversiteler Kanunu"un 3üncü maddesi ile istenilen "Türk devriminin ülkülerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek" görevinden kendilerine düşenleri uygun yolda yerine getirmemiş olmaları" iddiasıdır. "Durumu ağırlaştırıcı sebepler" olarak da "Fakülte öğrencilerini birbirine düşürür vaziyetler ihdas etmeleri, geçmişteki halleri ve bilhassa çıkardıkları *Adımlar* dergisinin Bakanlar Kurulu kararı ile kapatılmasının gerekli görülmesi, *Yurt* ve *Dünya* ve *Adımlar* dergilerinin Türkiye Komünist Partisi lideri olan Şefik Hüsnü'nün mürakabasına tabi bulunduğunun İçişleri Bakanı tarafından resmen beya[n] edilmiş bulunması" keyfiyetleri zikredilmektedir.

Böyle bir karar bir kere usul bakımından sakattır. Senato'un "ithamı mucip maddeler"olarak tesbit edip bana bildirmiş olduğu ve hakkında müdafaamı istediği maddeler arasında "öğrencileri ... yetiştirmek görevinden kendilerine düşenleri uygun yolda yerine getirmemiş olmak" ithamı yoktu. Disiplin kovuşturması açılması kararında ileri sürülen itham maddeleri, bu ihraç kararında "durumu ağırlaştırıcı sebepler" ikinci olarak gösteriliyor. Bu suretle, ilk kararda esas itham maddeleri ikinci nihaî kararda arka plana geçiyor ve evvelce ima dahi edilmemiş olan yep yeni bir itham maddesi ihraç kararına mesnet yapılıyor. Bu yep yeni itham maddesi hakkında benim müdafaam sorulmuş ve istenmiş değildir. Senato bu hususta benim müdafaamı almadan karar vermekle Memurlar Kanunu'nun 55inci maddesini ihlal etmiştir. Bu madde uyarınca, verilen kararın bu noktadan nakzedilmesi gerekir.

2. 187 sayılı ihraç kararında "... bu öğretim üyelerinin şimdiye kadar türlü vasilerle kendilerine yapılan tavsiye, ikaz ve ihtarlara ve alınan tedbirlere rağmen... kendilerine düşenleri... yerine getirmemiş oldukları" denilmektedir. Bu ifade temamile hakikate aykırıdır. O kadar aykırıdır ki kararda nasıl yer alabildiğine hayretler ediyorum. Bana türlü vesilelerle *tavsiyeler, ikazlar, ihtarlar* yapılmış, o da kâfi gelmemiş ki tedbirler alınmış, fakat ben yine islâhı hal etmemişim, öğretim görevlerimi yerine getirmemekte israr etmişim... Bir öğretim üyesi için cidden feci bir durum... Böyle bir durumun sicilimde kayıtları olması gerekirdi. Aceba hangi şahıs veya salâhiyetli heyet tarafından bana "ihtarda bulunulmuştur"? Ne zaman

ne gibi tedbirler alınmıştır? Bu ithamı külliyen red ederim. 10.1.1948 tarihli karar gelinciye kadar hakkımda hiç bir disiplin kararı alınmamış ve cezası verilmemiştir. Danıştay'ın ibta ettiği, "bakanlık emrine alınma"dan başka bir işlem de yapılmamıştır. Hasılı, öğrencilerimi, Türk Devrimi'nin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek görevini yerine getirmediğim hakkında veya verdiğim öğretimin her hangi bir hususu hakkında bana hiç bir tavsiye, ikaz ve ihtarda bulunulmamış ve hiç bir tedbir alınmamıştır.

3. Üniversiteden ihraç kararında "durumu ağırlaştırıcı sebepler" olarak zikredilen hadise ve vaziyetleri evelce Senato'ya verdiğim yazılı müdafaamda muffassalan cevaplandırmıştım. O yazdıklarımı burada tekrarlamadan bir iki noktayı daha ilave etmek isterim:

A. İhraç kararında geçen "Fakülte öğrencilerini birbirine düşürür vaziyetler ihdas etmeleri" ifadesi temamile yersiz ve isabetsizdir. Öğrencileri birbirine düşürmek gibi aşağılık bir hareketin bana isnat edilmesini şiddetle redederim. Senato'dan kullandığı ifadelerde daha dikkatli davranması beklenirdi.

Disiplin kovuşturması açılması kararında ithamı mucip maddeler olarak ileri sürülenlerden ikincisinde şöyle bir mantık yürütülüyordu: Ben *Adımlar* dergisini çıkarmışım. Bu dergi diğer dergilerle münakaşaya tutuşmuş ve onlar tarafından solcu, komünist olmakla vasıflandırılmış. Fakülte öğrencileri bu dergileri okumuşlar ve onlar da bizlere ve birbirlerine ad takmışlar. Bu ikilik Fakültede bir "huzursuzluk" doğurmuş.

Öyle anlaşılıyor ki bu "ithamı mucip madde" evrilmiş çevrilmiş ihraç kararında "öğrencileri birbirine düşürür vaziyetler ihdas etme" şekline sokulmuş. En tabiî vatandaşlık haklarını kullanarak Fakülte dışında çıkardığım, Fakültedeki görevimle ve Fakülte işlerile hiçbir ilgisi olmıyan bir dergiyi diğer bütün vatandaşlar gibi Fakülte öğrencileri de, diğer neşriyatı okudukları gibi okumuş olabilirler. Bundan dolayı benim ihdas ettiğim bir vaziyetten, hele öğrencileri birbirine düşürür bir vaziyetten bahsetmiye imkân var mıdır?

B. *Adımlar* dergisinin kapatılması ve içişleri bakanının meclisteki beyanatı hadiselerini de Senato'ya sunduğum müdafaamda cevaplandırmış bulunuyorum. Burada yalnız şunu belirteyim ki *Adımlar* dergisinin neşriyatını tatil ettikten iki ay sonra Bakanlar Kurulu tarafından kapatılması bugün artık Basın Kanunu'nda mevcut olmayan, anti-demokratik mahiyetinden dolayı hükümetin kendisinin değiştirmek zorunda kaldığı bir maddeye dayandırılmıştı. Bu madde kalkdığına göre bugün istersem *Adımlar* dergisini tekrar çıkarabilirim. İçişleri Bakanının *Adımlar* hakkındaki sözlerine gelince, bunlar, Mecliste yaptığı politik mahiyette bir beyanatta geçmiştir. Resmi bir vesika teşkil etmez. Bu beyanatı hiç bir kanunî işlem takip etmemiştir. Beyanatın ihtiva ettiği tenakusları belirten ve *Adımlar* hakkında yaptığı isnadı reddeden, yalanlıyan yazılarımıza İçişleri Bakanı cevap verememiştir.

C. *Adımlar* dergisinin ve İçişleri Bakanının beyanatının Fakültedeki öğretim görevimle ve mesleki durumumla hiç bir ilgisi yoktur. Binaenlaeyh bu hadiseler, bir disiplin kovuşturması açılması için, hele "Üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezası" için bir mesnet olamaz.

D. "Durumu ağırlaştırıcı sebepler" arasında bir de "geçmişteki halleri" denil-

mektedir. Bu nasıl bir söz? Sanki mazileri meşkûk ve karanlık şahıslardan bahsediliyor. Bu "geçmişteki halleri" sözü, tıpkı bundan evelki "tavsiye, ikaz ve ihtarlara ve tedbirlere rağmen" ve "öğrencileri birbirine düşürür vaziyetler" ifadeli gibi şahsımı kötüleyici ve küçültücü bir mâna taşıyor. Bu da, bitaraf, hak ve adalete saygılı olması lâzım gelen Senato'nun hakkımızda ne gibi bir zihniyetle karar verdiğinin bir endeksidir.

Sonra bu ifade müphemdir de. Üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmamı gerektirecek "geçmişte" ne gibi bir "halim" olmuş? Belki bunda da "ithamı mucip maddeler"de sözü geçen bir hadiseye atıf vardır düşüncesile o maddeleri bir daha okudum, fakat bir şey bulamadım. "Geçmişteki halleri" denilmekle ne kastediliyor, bilmiyorum.

4. "Türk devriminin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi" öğrenciler yetiştirmemek ithamının kendisine gelince, Senato bu hususta hiç bir delil ve mesnet göstermeden hüküm veriyor. Yukarıda da söylediğim gibi bu itham, bana tebliğ edilen "ithamı mucip maddeler"de yoktu, ihraç kararında ise bu hüküm ceffelkalem verilip geçiliyor. Bu hükümle bana "icraî" değil, umumî ve müphem bir şekilde "ihmali" bir suç isnat olunuyor. Öğrencileri yetiştirmek görevinde bana düşenleri *yerine getirmemiş* olmakla itham ediliyorum. Müşahhas ve sarih olarak, öğretim görevimde hangi şeyleri yapmam gerekiyormuş ta yapmamışım? Yapmak mecburiyetinde olup da yapmadığım fiil ve hareketler nelermiş bildirilmiyor.

Aceba, benden ders gören bazı öğrencilerde, hiç değilse birinde, devrimin ülkülerine ve millî karaktere aykırı hareketler, haller veya vasıflar müşahede edilmiş te ondan mı böyle bir hüküm veriliyor? Hangi öğrencilerde, ne gibi hareket, hal veya vasıflar? Böyle bir müşahede yapıldığını farzetsek bile, bunun, benim verdiğim öğretimin neticesi olduğu nasıl iddia edilebilir? Benden haftada ancak bir kaç saat ders gören öğrencilerin karakterlerinin ve fiil ve hareketlerinin bütün mesulü ben miyim?

Eğer bu itham, verdiğim ders ve konferansların muhtevasından çıkarılıyorsa, hangi mevzuda ileri sürdüğüm görüş veya metod, ne sebeple millî karakterde öğrenci yetiştirmiye uygun görülmüyor? Adlî kovuşturma dolayisiyle derslerim, konferanslarım inceden inceye elendi. Yalnız benim verdiğim ders notları değil, öğrencilerin kendilerinin tuttukları notlar da tetkikten geçti. Bu kovuşturma dosyasının muhteviyatından Senato haberdardır. Aceba neden takrir ve konferanslarımdan bu ithamı haklı gösterecek misaller verilmiyor? Yoktur da ondan.

Asıl mühimi "millî karakter" ve Türk devriminin ülkülerine bağlı olmak"nın kıstasları nelerdir? Meselâ, "milliyetçilik" namına nümayişler tertip edip üniversitelere hücum eden, rektörlerin şahsına yüz kızartıcı taarruzda bulunan, eşya kırıp kitap parçalıyan öğrenciler, "millî karakterde ve devrim ülkülerine bağlı" mı yetişmişlerdir? İstenilen bu ise, itiraf ederim, ben böyle öğrenci yetiştirmek gayesini gütmedim. Bununla övünürüm.

Her sosyal müessesenin cemiyette esas bir fonksiyonu vardır. Dünyanın her yerinde üniversitelerin esas fonksiyonu tetkik ve araştırmalarla ilimleri geliştirmek ve öğrencilere ilim metodunu, zihniyetini ve ahlâkını vermektir. Üniversitelerin bu esas ilmî fonksiyonu ile "millî karakterde ve devrimin ülkülerine bağlı vatan-

daşlar yetiştirmek" diye ifade edilen eğitim fonksiyonu birbirine bağlıdır. Çünkü hakikî millet ve vatanseverlik ancak hakikat ve gerçekler üzerine kurulabilir. Millet ve vatanseverliğin tazammum ettiği ahlâkî vasıflar ilim zihniyeti ve ahlâkında vardır. İlim, hakikat uğrunda fikrî cesaret ve namus, şahsî ve zümrevî menfaatlerden sıyrılma, cemiyete hizmet etme aşkı, feragat ve fedakârlık ister. Bütün bunlar aynı zamanda iyi vatandaşlık vasıflarıdır. Ben mütevazi tedrisatımda, bunları ilim yolu ile öğrencilerime vermiye çalıştım.

5. Hakkımda ileri sürülen ithamların bir an doğru olduğunu kabul etsek bile, bunlar, üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmayı gerektirecek mahiyette değildir. Üniversiteler Kanunu'nun yalnız ve yalnız bir fıkrasının bir bendi öğretim mesleğinden çıkarılmıya mütealliktir ve manâsı gayet sarihtir:

> *Madde 46. D. "Üniversite öğretim mesleğinden çıkarma- Üniversite öğretim mesleğinde kalmasına yer bırakmıyacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işleyenlerin üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmasıdır."*

Hakkımda yapılan isnatlarda ise ne "şeref ve haysiyet kırıcı bir vasıf", ne de "suç işleme" fiili vardır. Bunlardan birincisinin takdiri Senato'ya bırakılmıştır diye iddia edilse dahi -böyle bir salâhiyet de mutlak ve hudutsuz olamazsa da- "suç işleme"nin sabit olup olmadığı Senato'nun takdirine bırakılmış olamaz. Bir kimsenin suç işleyip işlemediği ancak ve ancak bir yargılama neticesinde sabit olur, bu yargılama hakkını ise Anayasamızın 8inci maddesi sadece bağımsız mahkemelere tanımaktadır. Suçluluğun mahkeme kararı ile sübutu şarttır.

Senato da bu işin farkında olduğu için ihraç kararında "şeref ve haysiyet kırıcı" fiil ve hallerden ve "suç işlemek"ten bahsetmiyor. "4936 sayılı kanunun 3üncü maddesinin delaletile 46ıncı maddesi uyarınca D bendindeki 'üniversite öğretim mesleğinden çıkarma' cezasının tatbikine" diyor ve böylece, Üniversiteler Kanunu'nun maddelerini kırpıp biçerek istediği şekilde bir kuşa benzetmiye çalışıyor:

a. 3üncü maddede üniversitelerden birer teşekkül olarak, bütünlüklerinde istenilen görevleri, kanunun 21 ve 25inci maddelerinde zikredilen, doçent ve profesörlerin ferdî görevlerimiş gibi alıyor,
b. 3üncü madde ile böylece oynadıktan sonra bunu 46ıncı maddenin birinci fıkrasındaki "... öğretim görevlerinden kendilerine düşenleri uygun yolda yerine getirmiyenlere..." ifadesine bağlıyor,
c. buradan da D bendinin son kelimelerine, "öğretim mesleğinden çıkarma"ya atlıyor.

Bu şekilde verilen bir hükmü tavsif etmekten çekiniyorum. Kanunun hem lafzına, hem ruhuna aykırı hareket edilmiştir.

Kanuna baktığımız görüyoruz ki "milli karakter sahibi ve devriminin ülkülerine bağlı vatandaşlar yetiştirmek" üniversitelerin görevlerine aittir, yani üniversitelerin bütün öğretimlerinin ve eğitim faaliyetlerin müşterek neticesi tasrih edilen vasıflarda vatandaşlar yetiştirmek olacaktır. 46ıncı maddenin birinci fıkrasının ilk kısmında ise öğretim üyelerinin 21 inci ve 28 inci maddelerde tasrih edilen görevleri kastediliyor.

İkincisi, 46 ıncı maddenin birinci fıkrası her ne kadar "öğretim görevlerinden kendilerine düşenleri uygun yolda yerine getirmiyenlere" diye başlıyorsa da hemen

arkasından "veya meslek vekar ve haysiyetine uymıyan hareketlerde bulunanlara ... disiplin cezaları verilir" ibaresi gelmektedir. Sıralanan dört çeşit disiplin cezasından D bendindeki "meslekten çıkarma" cezası yukarıdaki ifadede "veya"dan sonra gelen "meslek vekar ve haysiyetine uymıyan hareketler"e mütealliktir.

"Meslek vekar ve haysiyetine uymıyan hareketiler"in dahi hepsi D bendine girmiyor. Hafif mahiyette olanlar için B bendindeki kusur bildirme cezası var. "Meslek vekar ve haysiyetine uymıyan hareketler" ancak ilgilinin "üniversitede kalmasına yer bırakmıyacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı" mahiyette olursa ve bu hareketler bir "suç" teşkil ederse üniversiteden çıkarma cezası tatbik edilebilir. 46 ıncı maddenin bütünü ve D bendi şüpheye yer bırakmayacak kadar sarihtir. Bu maddenin bu bendi dışında da hiç bir bahane ile bir öğretim üyesi üniversiteden çıkarılamaz.

Yalnız verilen karar değil, disiplin kovuşturmasının bütün seyri hatalı olmuştur. Disiplin kovuşturmasının açılması, yürütülmesi ve nihayet bir karara bağlanması hep dış tazyik ve tesirlerin altında cereyan etmiş ve bu hal çeşitli usulsüzlüklere sebep olmuştur. Bu tazyik ve tesirlere mukavemet edemiyen Senato tarafsızlığını, objektifliğini kaybetmiş, hakkımızda peşin hükümlerle harekete geçmiş, evvelâ kararını vermiş, sonra bunu kanunî şekline uydurmıya çalışmıştır:

1. Bilindiği gibi, Senato, hakkımda disiplin kovuşturması açmadan önce adlî kovuşturma açılmasına karar vermiş ve kanun gereğince Rektörlük iki tahkikçi tayin ederek adlî kovuşturmayı başlatmıştır. Senato'nun bu kararı ve neticesinde açılan adlî kovuşturma 1947 Mart ayındaki talebe nümayişlerinin neticesi olmuştur; yani daha başlangıçta haricî bir tazyik ve tesir vaziyeti vardır. Senato gazetelerde yayınladığı tebliğde hadiseyi sebep ve amillerile araştıracağını bildirdiği halde yalnız bizim hakkımızda adlî kovuşturma açmış, nümayiş yapan, üniversite kapısının camlarını kıran, Rektöre kabalık eden öğrenciler hakkında bir tahkikat açdırmıya lüzum görmemiştir. Disiplin yönetmeliklerini baştan başa ihlâl eden öğrenciler hiç bir ceza görmeden Fakülte koridorlarında birer kahraman gibi dolaşmışlardır. Daha ilk adımda Senato, peşin hükümlerle, tek taraflı harekete geçmiştir.

2. Adlî soruşturma Haziran ayında tamamlandığı halde Millî Eğitim Bakanı dosyayı altı aya yakın bir zaman bekletmiş, Danıştay'a göndermemiştir. Bu arada Senato'ya "Disiplin bakımından bir kovuşturma açılmasına lüzum görülmüyor mu" yollu bir yazı göndererek disiplin kovuşturmasının açılmasını doğrudan doğruya telkin etmiştir.

187 sayılı ihraç kararının ilk kısmında yazılanlardan da hadiselerin seyri istidlal edilebiliyor: 27 Haziran 1947 tarihinde Millî Eğitim Bakanı Rektörlüğe bir yazı göndermiş, 28 Haziranda Senato disiplin kovuşturması açılmasına karar vermiş, 30 Haziranda da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yönetim kurulu Senato'ya hakkımızda bir teklifte bulunmuş. Halbuki Üniversiteler Kanununa göre evvela Fakülte yönetim kurulunun teklifte bulunması, sonra Senato'nun bir karar alması, Millî Eğitim Bakanının ise bu işe hiç karışmaması lâzım gelirdi. Görülüyor ki Millî Eğitim Baka-

nı Üniversiteyi bir disiplin kovuşturması açılmasına zorlamış, Senato bu zorlamıya boyun eğmiş ve sonra bu hareket kanunî şekline sokulmak istenmiştir.

3. Disiplin kovuşturması kararında tesbit edilen "ithamı mucip maddeler" hakkında müdafaamı beklemeden, 1947 Ağustos ayında Senato hakkımda ihraç kararı vermiştir. O sırada İstanbul'da ve rahatsız bulunduğum için bu hadiseyi vaktinde öğrenemedim. Benimle beraber hakkında aynı kovuşturma yapılan Prof. Pertev Boratav bu kararı protesto etmiştir. Ben de sıhhî mazeretim dolayısile geciken müdafaamın sonunda bu yolsuz harekete işaret ettim.

4. Senato'nun 46 ıncı maddenin B bendinin tefsirini Büyük Millet Meclisinden talep etme kararı yine dış tesirler altında alınmıştır. İki Senato üyesinin, Prof Esat Arsebük ile Prof Hirsch'in Senato'dan istifası hadisesi bunu açıkça gösteriyor. Yine Senato üyelerinden bay Nüzhet Şakir Dirisu, 28 Aralık 1947 tarihli *Ulus* ve *Ankara* gazetelerinde çıkan demecinde, bu iki profesörün evvela tefsir talebini kabul ettikleri halde daha sonraki toplantıda bu kararın iptalini teklif ettiklerini ve mucip sebep olarak ta Senato'nun dış tesirler altında kalması ihtimalini ileri sürdüklerini açıkladı. Aceba Prof. Arsebük ile Prof. Hirsch neden iki Senato toplantısı arasında kanaat değiştirdiler ve dıştan tesir edilme tehlikesinin farkına vardılar? Çünkü bu iki toplantı arasında Millî Eğitim Bakanının gazetelerde tefsir talebi hakkında bir demeci çıktı. Bakan, tefsir talebini terviç ediyordu. D bendinin Büyük Millet Meclisinden tefsirini isteme fikrinin nereden geldiği aşikârdı. Bu vaziyette, Prof. Arsebük ve Hirch Senato'dan istifa ettiler.

5. Büyük Millet Meclisinden tefsir talebinde bulunduktan sonra, bu tefsiri beklemeden hakkımda nihaî kararın verilmesi de Senato'nun garip hareketlerinden biridir. Bir heyet muayyen bir meselede bir karar aldıktan sonra hareket hattı o kararla mukayyettir. Aksi takdirde karar almanın bir mâna ve ehemmiyeti kalmaz. D bendinin sarih olmadığına, tefsire ihtiyaç gösterdiğine kani olan Senato nasıl oluyor da aynı benddeki cezayı tatbike kalkıyor?

6. Yine Nüzhet Şakir Dirisu'nun demecinden Senato'nun nasıl peşin hükümlere vardığını, müdafaalarımız alınmadan karar verildiğini öğreniyoruz. Dirisu'nun ifadesine göre Senato "disiplin bakımından da bu hocalar (yani benimle iki meslekdaşım) hakkında bir işlem yapılıp yapılamıyacağını tesbit etmek üzere" bir komisyon teşkil etmiş. Komisyon, disiplin bakımından kovuşturma yapılıp yapılamıyacağı hakkında kararını bildirecek yerde, "bu üç hocanın karyer akademiğin istedikleri niteliği haiz olmadıkları ve Üniversite içinde kaldıkları mü[d]detçe bir disiplinsizlik ve huzursuzluğun devam edeceği kanaatini oy birliğile Senatoya" bildirmiş ve Senato da "raporda yazılanları müttefikan kabul ederek isnatlara karşı savunmalarını yapmaları için kendilerine tebligat yap"mış. Açıkça görülüyor ki ihzarî komisyon salâhiyetini aşarak biz üç öğretim üyesinin Üniversite[de] kalmasını[n] doğru olmayacağı kararına varıyor. Senato da bunu müttefikan kabul ediyor ve ancak ondan sonra bize savunmamız için tebligat yapılıyor.

7. Aynı demecinde Nüzhet Şakir Dirisu "... bu öğretim üyelerinin Üniversiteler Kanunu'nun 3 üncü maddesindeki (öğlencileri millî karakterde yetiştirmek vazifelerini) yapamıyacakları kanaatindeyim. Bu sebeple de öğretim üyeliği mesleğinden uzak tutulmaları memleket menfaatleri bakımından zarurî olacaktır" diyor. Bu su-

retle, peş[i]nen kararını izhar etmiş oluyor. Prof. Zeki Mesut Alsan, Zeki Pamir ve Abdülkadir Noyan'ın da biz üç öğretim üyesinin Üniversiteden ihracına taraftar olduklarını söyliyor. Önceden reyini izhar eden ve izharına müsaade eden bu dört Senato üyesi hukuk prensipleri bakımından nihaî kararın verilmesinde rey sahibi olmamaları icap ederdi. 5.1.1948 tarihli bir dilekçe ile bu noktayı belirterek "reddi hâkim" talebinde bulundumsa da diledim isaf edilmedi. Bilâkis Nüzhet Şakir Dirisu hakkımızda bir karar tasarısı hazırlama üzere görevlendirildi.

8. Üniversiteler Kanunu Üniversite Senato'larının kimlerden teşekkül edeceğini tasrih ettiği ve hiç bir maddesile Millî Eğitim Bakanına Senato toplantılarında bulunmak hakkını vermediği halde Millî Eğitim Bakanı Ankara Üniversitesinin hakkımızda yaptığı son toplantılarında hazır bulunmuştur. Kanuna aykırı bu hareketini alenen bildirmekte Eğitim Bakanı bir mahzur dahi görmemiştir. Bakanlık binasının yanması dolayısiyle Mecliste yaptığı ve gazetelerde çıkan demecinde, yangın başladığı esnada Senato toplantısında bulunduğunu söyledi. Millî Eğitim Bakanı Senato'ya müdahele etmiştir.

9. Bir taraftan Millî Eğitim Bakanı Senato toplantılarına gelerek resen müdahelede bulunurken, diğer taraftan, hariçten kışkırtıldığına şüphe olmıyan talebe nümayişleri, Üniversite binasına ve Rektörün şahsına taarruz, Senato üyelerini hem maddî, hem de psikolojik tazyik altına koymuştur. Son karardan önceki müzakerelerde 46 ıncı maddenin D bendinin biz üç öğretim üyesine tatbik edilemiyeceği fikrini müdafaa etmiş olan Prof. Necmettin Halil Onan ve Prof. Enver Ziya Karal, şu satırları yazdığım sırada Senato üyeliğinden ayrılmış bulunuyorlar. Bu iki istifa, Senato'da işlerin nasıl döndürüldüğünün son belirtileridir.

Dıştan tesir ve müdahalelerle ve garazlı, peşin hükümlere göre yürütülen hatalı ve usulsüz bir kovuşturma sonunda alınan bir karar elbette adalete uygun, haklı bir karar olamazdı. Hakkımda bu şekilde verilmiş olan Ankara Üniversitesi Senato'sunun 187 sayılı kararındaki sakatlıkları, mantıksızlığı ve adaletsizliği kısaca belirtmiye çalıştım. Üniversiteler Kanunu'nun 48 inci maddesi uyarınca bu karara itiraz ediyor ve nihayet adaleti tecelli ettireceğine emin bulunduğum Üniversitelerarası Kuruluna bu dilekçemin sunulmasına müsaadelerini Ankara Üniversitesi Rektörlüğünden saygılarımla diliyorum.

Akalp apt. 2,
Erden sokağı, Öncebeci
Ankara.
Behice Boran

[Belgede her sayfanın kenarına kendi elyazısıyla "B. Boran" yazılmış.]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

1950 Barışseverler Cemiyeti Davası'nda Savunma

Sayın Yargıçlar;

Demokrat Parti Hükümetinin 25 Temmuz 1950 de aldığı Kore'ye 4500 Türk askeri gönderme kararını protesto eder mahiyette bir beyanname yayınlayıp halka dağıtmak ve bu suretle millî mukavemeti kırmak ve millî menfaatlere zarar verici faaliyetlerde bulunmak suçundan sanık olarak huzurunuzda bulunuyorum.

Şimdi burada benden kendimi müdafaa etmem ve iddianameyi cevaplandırmam bekleniyor. Halbuki ben bütün normal müdafaa vasıtaları ve kolaylıkları elimden alınmış bir vaziyette bulunuyorum. Haklarında 161 inci maddeden takibat yapılan diğer kimselerin aksine olarak, beyanname dağıtılır dağıtılmaz derhal nezaret altına alındım ve hemen ardından da tevkif edildim. Müdafaam için vekalet vermek istediğim iki avukat Adlî Amirlikçe reddedildi. Mevkuf bulunduğum için müdafaam bakımından gerekli hukuki istişareleri yapmak ve lüzumlu malumatı toplamak imkânından mahrum bulunuyorum. Ziyaretçilerimle uzun ve rahat konuşabilmem bile mümkün değil, bu konuşmalar katmerli tel arkasından onar dakikaya inhisar ediyor. Kanunlarımız, hukuki işlerde de kocanın karısına yardımını tanımasına rağmen, esas ikametgâhım olan şehirden uzak bulunduğum için eşimin yardımlarından da istifade edemiyorum. Bir sanığın müdafaa vasıta ve kolaylıklarından bu derece mahrum edilmesi hiçbir demokratik rejimde görülmüş hallerden değildir.

Bu vaziyette, müdafaa hakkı bana şeklen, âdet yerini bulsun kabilinden tanınmış oluyor. Bu şartlar altında evvelâ hiç müdafaaya tevessül etmemeye karar vermiştim. Fakat sonra düşündüm ki, bu dâva sadece şahsımı ilgilendiren, bana ait hususi bir işin muhakemesi değildir. Bu dâva memleketimizin demokratik gelişme davasile doğrudan doğruya alakadardır. Sayın mahkemenizin bu davada vereceği hüküm, antidemokratik kanunların gerçekden meriyetden kalkıp kalkamayacağını, demokratik söz, fikir, matbuat hürriyetlerinin memleketimizde gerçekden tatbikine doğru gidilip gidilmediğini gösterecektir. Kısacası bu dâva, memleketimizdeki demokrasi mücadelesinin tezahürlerinden biridir. İşde bu düşüncelerledir ki, bu davanın demokrasi dâvası leyhinde neticelenmesi için benim de karınca kaderince sonuna kadar uğraşmam, elimden gelen gayreti göstermem lâzım geldiği neticesine vardım ve arzettiğim mahrumiyet şartları içinde kendi kudretimin yettiği kadar müdafaamı yapmağa karar verdim.

Adli Amirliğin hazırladığı iddianame esas itibarile tek bir temel hükme dayandırılmıştır: O da "beyannamenin münderecatı itibarile hükümetin Birleşmiş Milletler emrine Koreye asker gönderme kararının aleyhinde ve bu kararı protesto eder mealde milli mukavemeti kırıcı ve milli menfaatlere zarar verici bir mahiyet taşıdığı" hükmüdür. İddianamenin birkaç yerinde ve sonunda tecziyemiz taleb edilirken daima "hükümet kararının aleyhinde bulunulmuş, binaenaleyh milli menfaatlere aykırı hareket edilmiş" şeklinde bir muhakeme yürütülmektedir. Halbuki bu iki ka-

ziye mantıkî bir zaruretle bir birine bağlı değildir. Gerek mantık, gerek demokratik icablar, gerekse Ana Yasamızın vatandaşlara sağladığı hürriyetler ve haklar bakımından bir hükümet kararının aleyhinde olmak bizzarure millî manfaatlere aykırı hareket etmek demek olamaz. Hükümet kararı ile millî menfaatin tarifi arasında bir ayniyet kabul edilemez.

İktidarda olan bir hükümetin verdiği kararlar "millî menfaat" ile aynı şeyler ve bir hükümet kararını tenkit etmek millî menfaatlere aykırı hareket etmek demek olursa, hiç bir hükümetin hiç bir kararını tenkide mahal kalmaz. İddianamenin kabul ettiği muhakeme ve hükmlendirme tarzı, iktidardaki hükümetlerin icraatı ve kararları üzerinde bütün münakaşa ve tenkit ve bu kararlara muhalefet imkânını ortadan kaldırır. Halbuki biliyoruz ki hükümetlerin kararları ve icraatı münakaşa ve tenkide açıktır. Muhalif partilerin mevcudiyetinin sebebi budur. Fikir, söz, matbuat hürriyeti bu demektir. Bu hürriyetler bütün demokratik rejimlerde tanındığı gibi Anayasamızın da sarih maddelerinin teminatı altındadır. Memleketimizde demokrasi bu hürriyetlerin gerçekden tatbiki ile ve Türk vatandaşlarının bu hürriyetleri fiilen kullanmalarile gelişebilir. Ana Yasamızla milli, insan hakları beyannamesile milletler arası teminat altına alınmış olan tenkit ve muhalefet hakkı gibi demokratik hakları kullanarak hükümetin aldığı bir kararı tenkit etmek millî menfaatlere aykırı düşmek şöyle dursun, onlara ancak hadim olabilir. Millî menfaatlerin ne olduğu efkârı umumiye önünde açık ve serbest münakaşa ile tebellür edebilir. Millî menfaatin ne olduğu bahsinde, o zamanda iktidarda olan hükümet hatadan muarra mutlak ve yegâne hakem olarak kabul olunmaz. Ancak totaliter rejimlerde hükümet zora dayanarak kendisini bu şekilde kabulettirebilir.

İkinci bir nokta: Hükümetler gayet istikrarsız teşekküllerdir. Devlet müessesesi uzun zaman bölümleri içinde devamlı ve istikrarlı olabilir, fekat hükümetler gayet kısa zaman içinde değişebilirler ve netekim değiştiklerine de mütemadiyen şahit oluyoruz. Hükümet değişmesile takibedilen politika da değişir. Bir evvelki hükümetin verdiği kararı bir sonraki temamile tersine çevirebilir; hatta bu vaziyet iktidardaki parti değişmeden de vaki olabilir. İddianamenin kabulettiği şekilde hükümet kararı, musavi milli menfaat, demek olursa bu gibi hallerde, yani iktidardaki hükümetin değiştiği hallerde "milli menfaat"ın tarifi ne olacaktır? Değişen hükümetlere ve onların değişen kararlarına göre milli menfaatın da tarifi değişecek hatta bazen bir birine zıt şeyler olabilecektir. Görülüyor ki hükümet kararını milli menfaatin tarifi ve ölçüsü olarak kabul etmek çok partili siyasi rejimle hukuken olduğu kadar maddeten ve fiilen de kabilitelif değildir.

İddianamenin esas mesnedini böylece inceledikten ve çürüttükden sonra şimdi muhteviyatının daha teferruatlı bir tahliline geçeyim:

1- İddianamede hükümetin Koreye asker gönderme kararı "Birleşmiş Milletler Anayasasının Büyük Millet Meclisince kabul edilmesi neticesinde bu anayasaya uyularak verilmiş" bir karar olarak gösterilmektedir. Bu hüküm doğru olmakdan çok uzaktır. Koreye asker gönderme kararı Birleşmiş Milletler Anayasasının kabulünün zaruri bir neticesi değildir. Bilakis bu Ana Yasa hükümlerine aykırıdır. Birleşmiş Milletler Anayasasının 43 üncü maddesi üye devletlerin herhangi bir ihtilafa silahlı olarak müdahale edebilmeleri için daha önce hususi anlaşmaların akdini şart

koşmuştur. Dahası da var: Gene B. M. Anayasasının aynı maddesi gereğince bu hususi anlaşmaların imzalayan devletlerin kendi anayasaları mucibince tasdik edilmesi lâzım gelmektedir, yani, silahlı kuvvetler göndermek bahsinde Türkiye ile B. M. ler arasında yapılacak hususi anlaşmanın bizim Anayasamız gereğince Büyük Millet Meclisi tarafından tasdiki gerekmektedir. Bunların hiç birisi yapılmamış olduğuna göre hükümetin Koreye asker gönderme kararı hem B. M. ler Anayasasının, hem de kendi Anayasamızı ihlal eden bir hareket olmuştur.

2- İddia makamı beyannamenin bir iki cümlesini almakda ve metnin bütününden koparılmış bu cümleleri kendine göre tefsir ederek bizi suçlandırıcı hükümlere varmaktadır. Halbuki:

Yargılama konusu yazılı bir metin olduğu zaman metnin bütünü ve bütünün mânası üzerinde durmak lâzım gelir. Bütünü bir tarafa bırakıp bazı parçalar üzerinde durarak hükme varmak hukuk prensiplerine ve yargılama usullerine mugayırdir. Malumdurki bu hususta, yani yazılı metnin bütünü üzerinde durmak gerektiği hususunda bir Yargıtay kararı vardır. Beyannamemizin bütününün mânası ve gayesi ise bir hükümet kararını tenkidden ve bunun düzeltilmesini Büyük Millet Meclisinden temenniden ibarettir. Usulüne göre kurulmuş, hükmî şahsiyete haiz bir cemiyetin kendi sahasına giren bir mes'elede görüşünü umumi efkâre bir beyannameile bildirmesi ve Büyük Millet Meclisinden bir dilekte bulunması Anayasamızın ve yeni değiştirilen Cemiyetler ve Basın kanunlarının Türk vatandaşlarına sağladığı en basit demokratik haklardandır.

İddianame metnin bütününden bazı cümleleri koparıp yalnız onların üzerinde durmakla da kalmıyor bunları tamamile indi bir şekilde tefsir ederek beyannamede mevcut olmayan mânalar çıkarmaya çalışıyor. İddianameye göre beyannamede "... Kararın Amerikan menfaatleri göz önünde tutularak verilmiş bulunduğu ve adeta Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti de Amerika Birleşik Devletleri hükümeti emrinde bir kukla devlet gibi gösterilmekde ve halka bu şekilde telkin yapılmak suretile Amerika ile dostluğumuzun bozulması için halk arasında propaganda yapılarak bu uğurda gayret sarfedilmektedir. Bu şekilde bir faaliyet ise Türkiye Cumhuriyetinin milli ve siyasi menfaatlerine zarar verici bir mahiyet taşıdığı açıkca görülmektedir."

İddianamenin bu satırları beyanname metninin düpedüz bir tahrifidir. Beyannamede geçen "Hükûmetin bu kararı Amerikan menfaatleri uğruna harbe katılmamız demektir" cümlesile iddianamedeki "Karar Amerikan menfaatleri göz önünde tutularak verilmiştir" cümlesi aynı mânaya mı gelir? Beyannamede bahis mevzuu olan mesele, Koreye asker gönderme kararını verirken hükûmetin *neyi göz önünde tuttuğu* meselesi değildir; bu kararın objektif ve fiilî mânası ve neticesidir. Hükümet erkânı kararı verirken ne düşünmüş ve neleri göz önünde tutmuş olursa olsun; kararın fiilî neticesi ve binaenaleyh objektif mânası "Amerika menfaatleri uğruna harbe katılmak" demektir. Kore harbinin Amerikan menfaatleri bakımından birinci derecede bir ehemmiyet taşıdığını ise kimse inkâr etmiyor. İktidar partisinin ve hükûmetinin sözcüsü, adeta yarı resmî organı olan Zafer gazetesinin 9 Kasım 1950 tarihli nüshasının baş makalesinde Faik Fenik bile, general Bradley'nin makalesine verdiği cevapta, Kore harbinin "bizzat Amerikanın Uzak Doğudaki müdafaa sistemine" dokunduğunu, Japonyanın müdafaasını ve dolayısı ile Pasifik Okyanusu

stratejisini alâkadar ettiğini; Amerikanın bunun için Koreye müdahele ettiğini, bir başka memlekete karşı lâkayt kalabileceğini ve memleketimizin daha gerideki müdafaa hatlarına nisbetle "önde bir savsaklama hattı" olarak kabul edilebileceğini yazıyor ve "Ama biz bu şekilde oyunlara gelemeyiz" diyerek infialini açığa vuruyor. Demek ki resmî demeçlerde cihan sulhu ve bunun bütünlüğü hakkında söylenen sözler her ne olursa olsun, Amerikanın Kore harbine müdahelede birinci saik kendi öz menfaatleri imiş.

Diğer devletlerin ve bu meyanda Türkiye hükûmetinin Kore harbine müdahalesini temin yolunda Amerikanın oynadığı role gelince, hadiselerin seyri bunu açıkca gösteriyor:

a. Birleşmiş Milletler Konseyinin hükûmetimize ilk müracaatı Haziran sonlarında vaki oldu. B. M. genel sekreteri gönderdiği telgrafta yardımın şeklini sordu ve bizim Dış İşleri Bakanlığımız da konsey ile daimî temasa hazır bulunmak gibi müphem bir cevap verdi. Bu cevapta askerî yardımın sözü geçmediği gibi böyle bir yardım ima dahi edilmiyordu. Keza gazetelerde ve siyasî dedikodulardan yardımın bu şekilde olabileceğine dair bir telmih bile görülmüyordu.

Meclis dağıldı; bakanlar ve Cumhur Başkanı başkenti terk ederek tatile çıktılar.

Böylece tam bir ay geçti. Derken Temmuz sonlarında Amerikan Kongresi silâhlı kuvvetler komisyonu azasından Mr. Cain ansızın Türkiyeye çıka geldi. Dış İşleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Genel Kurmay Başkanı ile temaslar yaptı.

25 Temmuz günü Cumhur Başkanı yanında Başbakan ile yardımcısı olduğu halde askerî bir uçakla saat 16:15'te Ankaraya vardı. Varış saati geç olduğu halde hemen o akşam bakanlar kurulu toplandı ve Koreye asker gönderme kararını aldı.

Aynı gün, hükûmet kararı alınıp ilân edilmeden saatlerce önce bir basın toplantısı tertip ederek bu Koreye asker gönderme işini ilk defa Mr. Cain gazetecilere açıklamış oldu. Bu basın toplantısında Mr. Cain seyahatinin maksadının Birleşmiş Milletler üyelerinin Koreye yardımını temin etmek olduğunu söylemiş ve askerî ve siyasî ricalimizle yaptığı temaslarda Koreye asker gönderme işinin bahis mevzuu olduğunu açıklamıştır.

Bu basın toplantısında Mr. Cain, henüz bakanlar Kurulu kararını vermemişken, etrafındaki gazetecilere "Ben ne karar alacaklarını tahmin ediyorum, fakat misafir olarak bulunduğum memleketinizde bunu açıklamam doğru değildir" demiştir, sanki bunu söylemesi en sarih bir açıklama değilmiş gibi. (Hürriyet gazetesinin 26 Temmuz tarihli sayısında bu basın toplantısına dair çıkan haber).

Yine bu basın toplantısında Amerikan âyan azası, Yeni İstanbul gazetesinde çıkan metne göre, "Bu harpte piyade kuvvetlerinin rolü büyüktür. Diğer milletlerden kara kuvveti istememizin tek sebebi Amerikanın yıpranmamasını temindir" demiştir.

Koreye asker gönderme kararını gazeteler, umumîefkâr ve muhalefet partileri çevreleri bir "sürpriz" olarak karşıladılar. Amerikan Associated Press muhabiri bile İstanbuldan gazetesine çektiği telgrafta kararı bu kelime ile vasıflandırdı. Muhalefet çevrelerinin hükûmet kararına karşı tevcih ettikleri tenkitlerden biri de kararın anî olarak, umumî efkâr önceden bu mevzuda hazırlanmadan alınması oldu. Filhakika fiilî bir harbe silâhlı kuvvetler göndermek gibi hayatî bir karar böyle ap ansızın, bakanlar başkente askerî uçaklarla gelip ve gelir gelmez hemen toplanıp mı verilir?

Çok daha az ehemmiyetli kararlar bile alınmadan önce şayia, "mevsuk haber" ilh. şekillerde matbuata sızar, ileri geri münakaşası edilir, bakanlar kurulu toplandı toplanacak diye beklenir.

Koreye asker gönderme kararına bütün bu hadiselerin ve Mr. Cain'in ap açık beyanatı ışığında bakılınca bu kararın alınmasında Amerikanın oynadığı rol şüphe götürür mü?

Zaten Koreye asker gönderme kararının alındığının haftasında Amerikan Âyan meclisinin geçirdiği bir karar Koreye yardım bahsinde Amerikanın oynadığı tesirli rolü büsbütün açığa vurmuştur. Bir Ağustos tarihinde Amerika Âyan Meclisi Koreye yardım müracaatına cevap vermiyen her hangi bir millette Marshall planı dahilinde yapılan yardımın durdurulması yetkisini Başkan Truman'a vermiştir. Bu, Güney Koreye yardım temini yolunda Marshall planına dahil memleketler üzerinde doğrudan doğruya bir baskı icrası değildir de ya nedir?

Koreye asker gönderme kararının alındığı günlerde cereyan eden hadiseler bir başka bakımdan da, bu kararın tenkit ve itiraz götürür mahiyette bir mesele olduğunu göstermesi bakımından da dikkate değerdir. Şöyle ki:

Mr. Cain sözü geçen basın toplantısında Türkiyenin Koreye asker göndermesinden bahseder etmez gazeteciler, böyle bir kararın isabetinden şüphe ifade eden, itiraz yollu iki sual sormuşlardır: (1) "Türkiyenin Koreye asker göndermesi kendisi için bir tehlike teşkil etmez mi?" (2) "Türkiye Koreye asker gönderdiği takdirde kendi yanı başında bizzat kendisinin karışacağı bir harbe yol açmış olmaz mı?" (Yeni Sabah gazetesi, 26 Temmuz 1950, basın toplantısı haberi) Mr. Cain de bu sualleri gayet tabiî karşılamış ve her ikisini kendine göre cevaplandırmıştır. Bu da gösteriyor ki Koreye asker gönderme kararı gayet tabiî olarak üzerinde münakaşa edilebilecek, itirazla karşılanabilecek mutat mevzulardandır. Bu sualler sorulup cevaplandırılırken, bu karar itirazın ağır cezayı gerektiren bir suç olabileceği her halde ne sualleri soran gazetecilerin, ne de Mr. Cain'in hatırına gelmemiştir.

Kararın alındığı ertesi günü Amerikan Associated Press muhabiri İstanbuldan gönderdiği telgrafta kararın bütün memleket için bir sürpriz teşkil ettiğini ve derin akisler uyandırdığını belirttikten sonra şöyle demiştir: "Türk askerlerinin çarpışmak için bu kadar uzaklara gitmek zorunda kalabilecekleri halk arasında bir çok kimseleri üzmüştür denilebilir".

Demek ki Amerikan ajansı muhabiri bile, bir yabancı olmak dolayısıyla Türk halkıyle yakından teması bulunmadığı halde, halk arasında bu kararın menfi bir tesir yarattığını fark etmiş ve bunu memleketine bildirmiştir. O da her halde bu kararа muhalefetin bir suç sayılabileceğini düşünmemiştir. Biz de bir Türk derneği ve halktan insanlar olarak bu karar karşısında duyduğumuz endişeyi ve kararı neden yanlış bulduğumuzu umumîefkâra bildirdik.

Dahası var: 26 Temmuzda Washington'dan United Press Amerikan Ajansının bildirdiğine göre, Koreye kara kuvveti göndermenin Türkiye için basiretli bir hareket olup olmadığı Amerika dış işleri bakanı Mr. Acheson'dan sorulmuş, fakat Acheson cevap vermeyi redetmiştir. Demek ki Amerikada da Türkiye'nin verdiği kararın basiretinden şüphe eden çevreler varmış ve bu karar orada münakaşa ediliyormuş.

Böyle olması da gayet tabiidir. Amerikada, Amerikanın kendisinin Koreye mü-

dahalesinin isabeti bile münakaşa edilebilir ve münakaşa edilen bir mevzudur. Hasılı her ne cepheden bakılsa, Koreye asker gönderme kararı tenkit ve itiraz götürür mevzulardan ayrı bir mahiyet arzetmez.

Aynı şekilde, Türk Amerikan münasebetleri de münakaşa edilebilir ve edilen bir mevzudur. Hükümetin Amerikan dostluğu siyaseti münakaşa ve tenkit edilemez, bu suçtur diye bir kaide ve hüküm ileri sürülemez. Gerçi beyannamede hükümetin Amerikan dostluğu siyasetine hiç temas edilmemiştir fekat iddia makamı beyanname muhteviyatını Amerikan dostluğunu bozacak mahiyette buluyor ve bunu milli menfaatlere aykırı telakki ediyor da onun için bu mevzua burada temas ediyorum. Hükümetlerin dış siyasetleri münakaşa ve tenkit haricinde kalması gereken mukaddes ve yasak mevzular değillerdir. Diğer memleketlerin parlementolarında ve matbuatında kendi hükümetlerinin iç siyasetlerinin olduğu kadar dış siyasetlerinin de en şiddetli tenkitlere maruz kaldığını görüyoruz. Hemen hemen her gün gazetelerde okuyoruz. Hatta bizde bile dış siyasetin tenkitleri görülüyor. Amerikan genel kurmay başkanı general Bradley'nin Amerikan müdafaa sistemini açıklayan yazısından sonra, Türkiyede adeta Amerikan sözcülüğü eden Vatan gazetesi dahi Amerikayı tenkit etmek mecburiyetini hissediyor. Burada sırası gelmişken şuna da işaret edeyim ki Türk hükümeti Amerikaya bel bağlayarak dış ve askeri siyasetini yürütürken Amerikanın en yetkili askeri şahsiyetinin Türkiyenin esas müdafaa hattının dışında bırakıldığını dünyaya ilan etmesi Koreye 4500 asker göndererek kendi milli kuvvetlerimizi zayıflatmanın isabetsizliğini açığa vuruyor.

Ve nihayet bu bahisde, Türk hükümetinin Amerika Birleşik Devletlerinin bir kuklası olması gibi tefsirlere gelince, beyannamede bu gibi şeyler ne alenen ne de zımnen söylenmiş ve "halka telkin" edilmiş değildir. Bu, iddia makamının kendi indi ve şahsi mülâhazasıdır. Biz beyannamede sadece Koreye asker gönderme kararında Mr. Cain'nin ve bu vasıta ile Amerika Birleşik Devletlerinin rolüne işaret ettik. Bu ise, yukarda hülasa ettiğim hadiselerden de görüldüğü üzere, aşikar bir vakıadır; Mr. Cain'in bizzat kendi beyanile sabittir.

Yine iddia makamı beyannameden bir başka cümle alarak bu cümleyi de Kore kararının "Türkiyeyi bir harbe sürüklemek maksadiyle verilmiş olduğunu ilan suretile hükümet kararına karşı halkın mukavemetini tahrik ve milli menfaatlere zarar verecek surette faaliyet sarfettikleri görülmektedir" şeklinde tefsir ediyor.

Bir kere, bahis mevzuu cümleyi ele alır da bu cümlede fiil ve fail hangisidir diye basit bir gramer tahlili yaparsak görürüz ki bir harbe sürüklemek fiilinin faili Amerikadır, Türkiye hükümeti değildir. Beyannamede Kore kararının yanlışlığını münakaşa ederken, "biz şimdi Koreye asker göndermesek bizim başımız darda kaldığı zaman Amerika da bize yardım etmez" diyenlere cevab olarak Necmettin Sadak'ın "Bu işler menfaat işidir, hissi sebebler rol oynamaz. Eğer o gün Amerikanın çıkarı varsa bize yardım eder; yoksa etmez" sözünü iktibas ediyor ve arkasından da ilave ediyoruz: "Kaldı ki bugün karşılaştığımız hadise de gösteriyor ki mes'ele, bize Amerikanın yardım edip etmemesi değil, fakat bir üçüncü cihan harbine yol açacak maceralara sürüklemek istemesidir."

Görülüyor ki verilen hüküm Türk hükümeti hakkında değil Amerikan hükümeti hakkındadır. Biz hükümetin memleketi bir harbe sürüklemek *maksadiyla* bu

kararı verdiğini söylemiyoruz; Amerika bizden böyle bir talebte bulunmakla bizi bir üçüncü cihan harbine yol açacak maceralara sokmak istiyor diyoruz. Hükümet erkânı Amerikanın bu telkinlerine uygun olarak Koreye asker gönderme kararını alırken ne düşünmüşler ve ne maksat gütmüşlerdir bilemem belki, ancak tahmin ve istidlâl edebilirim. Yalnız şunu söyliyebilirim ki iddianamede ileri sürüldüğü gibi hükümet, harbi önlemek maksadile harbe katılmak kararını almış ve bunda samimi olmuş dahi olsa fiili vaziyet, yani Amerikanın bizim böyle bir karar almamızı istemiş olması ve hükümetimizin verdiği kararın da buna uygun bulunması ve Kore harbinin bir üçüncü cihan harbine yol açmak ihtimalini taşıması vaziyeti asla değişmez. Biz beyannamede niyetler ve maksatlar üzerinde değil, kararın ve hadiselerin objektif manası ve fiili neticeleri üzerinde duruyoruz.

Beyanname muhteviyatının halkı hükümet kararı aleyhine tahrik mahiyetinde olduğu iddiasına gelince, bu tamamen asılsız ve mesnetsiz bir iddiadır. Tahrik, gerek kelime manasında, gerek politik ve hukuki manada, *muayyen bir tarzda harekete sevk ve teşvik etmek* demektir. Halbuki beyannamede halka hükümet aleyhine müteveccih her hangi bir hareket yolu gösterilmiş hatta ima edilmiş bile değildir. Bilakis beyannamenin son paragrafında bunun sadece bir bildiri olduğu ve halkdan değil Büyük Millet meclisinden bir hareket tarzı umduğumuzu açıkca ifade ediyoruz. Bu son paragrafda aynen şöyle diyoruz: "Biz Türk Barışseverler Cemiyeti bunları Türk halkına *bildirirken* onun en samimi düşüncelerini belirttiğimize ve gerçek her Türk vatanseverinin bizimle aynı fikirde olduğuna inanıyoruz. Adı söylenmeden bir harp ilânı demeğe gelen Adnan Menderes hükümetinin bu kararını Türkiye Büyük Millet meclisinin reddedeceğini umuyoruz." Bunun tahrik neresinde?

3- Bundan sonra iddianame hükümetin Kore kararını müdafaaya ve beyannamede ifade edilen görüşü çürütmeye girişmektedir. İddia makamı adeta hükümetin sözcüsü gibi konuşmaktadır. Halbuki bizim bildiğimiz hukuk prensiplerine göre iddianamenin objektif bir şekilde hazırlanması ve iddia makamının sanığın yalnız aleyhindeki değil leyhindeki noktaları da nazarı dikkate alması gerekir. İddia makamı davada methaldar iki taraf dan birinin sözcüsü ve müdafii rolünü oynıyamaz.

Bundan maada diğer mühim bir noktada şudur ki dava konusu olan mes'ele bizim Kore kararı hakkındaki görüşümüzün doğruluğu veya yanlışlığı mes'elesi değildir. Burada bu mevzuu münakaşa edecek ve görüşümüzün doğruluğunu isbata teşebbüs edecek değilim. İddianamenin ileri sürdüğü, harp yoluyla harbe mani olmak ve barışı korumak iddiası çok münakaşa ve tenkit ve cerh edilmiş bir iddiadır. Hangi görüşün doğru olduğunu hadiseler gösterecektir. Ve hatta şimdiden göstermeğe başlamıştır denilebilir.

Şimdi burada bir an için bu mes'elede Cemiyetimiz görüşünün yanlış olduğunu farz ve kabul edelim. Ne olacak? Bir görüşün yanlışlığını isbat etmek demek bir suç olduğunu isbat etmek mi demektir? Bu dava bakımından üzerinde durulacak nokta beyanname muhteviyatının hukuki manada bir suç teşkil edip etmediğidir. Yanlış veya doğru olması temamile ayrı bir bahistir ve yargılanmayı gerektiren bir şey değildir.

4- Beyanname muhteviyatını kendine göre tahlil ve tefsir ettikden sonra iddia makamı adeta büyük bir parantez açmakta ve dava konusu olan suçla, yani hükü-

met kararı aleyhine beyanname neşri suretile milli menfaatlere zarar vermek suçu ile, hiçbir alakası olmayan bir mevzuu, hariçteki barış hareketleri mevzuunu, ele almaktadır. Bu kısım iddianameye neden konmuştur? Dışardaki barış hareketleri ve teşekküllerile Türk barış severler cemiyeti arasında bir irtibat ve münasebet mi tesbit edilmiştir? Hayır. Yoktur ki edilsin. Bu kısmın sonunda ancak arada bir "ad ve gaye mutabakatı" iddia ediliyor. Peki böyle iddia ediliyor da bu sebeble bu yönden de yargılanmamız ve tecziyemiz mi taleb ediliyor? Hayır. O da yapılmıyor. Ve esasen hukuki ve kanuni bakımdan yapılabilmesine de imkân yoktur. İddia makamı bir "mutabakat" mevcudiyetini iddia ettikden sonra bu kısmı öylece, muallakda bırakıyor ve tekrar beyanname neşri suretile milli menfaatlere zarar vermek iddiasını ele alarak bu yönden tecziyemizi taleb ediyor.

Şu halde, tekrar aynı sual beliriyor. İsnad olunan ve dava konusu suçla hiç bir alakası bulunmıyan bu kısım iddianameye neden konmuştur? Bu elbette ki bir zuhul eseri olamaz. Bunda elbette ki bir kasit var. Bu kasdin ne olduğunu anlamak da zor bir şey değil.

Bir hükümet kararını tenkitten ileri geçmeyen beyannamenin milli menfaatlere aykırı bir hareket olamayacağının iddia makamı da farkındadır. Fakat iddia makamı, daha önce de belirttiğim gibi, bu davada gerektiği gibi tarafsız değildir. Bize karşı menfi bir tavur almıştır.

Dava konusu olan suç bahsinde iddia makamının vaziyeti zayıf olduğundan bir başka taktiğe başvurmuştur. Maksat, cemiyetin ve bizlerin hüviyetimiz hakkında yargıçlar heyetinde tereddüt ve menfi bir tavur uyandırmak, cemiyetimizi sanki hariçle gizli münasebetleri olan şüpheli bir teşekkül gibi göstermektir. Bizler ve cemiyetimiz hakkında yargıçlar hey'etinde menfi bir tavur yarattıkdan sonra esasen çok elâstiki ve müphem olan 161 inci maddeyi ve kanunda tasrih ve tarif edilmemiş olan milli menfaatlere zarar vermek suçunu neşrettiğimiz beyannameye izafe edip bizi suçlandırmak ve cezalandırmak kolaylaşacaktır.

İşde, iddianamenin dış memleketlerdeki hareketler ve teşekküller hakkındaki kısmının güttüğü maksat budur. Bu sebeble, suç olarak isnad edilen ve bu davanın konusunu teşkil eden fiil ile hiç bir alakası bulunmamakla beraber iddianamenin bu kısmının üzerinde de durmak mecburiyetini hissediyorum.

İddianame topladığını söylediği malumata dayanarak "devamlı ve sağlam bir barış elde etmek ve harp kuvvetlerine karşı barış kuvvetlerini teşkil ve takviye etmek için yapılacak mücadelenin artık komünist partilerinin faaliyetinin mihveri haline geldiğini" ve bundan sonra çeşitli barış teşekkülleri kurulduğunu yazmaktadır.

Komünist partileri kendi faaliyetleri hakkında ve barış mevzuunun ve hareketlerinin ehemmiyeti hakkında istedikleri kararı alabilirler, şu veya bu teşebbüse geçebilirler. Bu onlara ait bir mes'eledir. Ve bundan bir mesuliyet doğuyorsa o da onlara racidir. Cemiyetimizin onlarla bir münasebeti ve irtibatı bulunmadıkça bu yönden suçlandırılamaz. Komünist partileri barış hareketleri teşkil etmek ve takviye etmek kararı aldı diye dünyadaki her barış teşekkülünün bizzarure oraya bağlı olduğu iddia edilebilir mi? Bu çeşit istidlâl ve muhakemelerin hatasına dair lise mantık kitaplarında bile misaller vardır. "Bütün serçeler kuşdur" kaziyesi doğru olabilir amma bundan, bütün kuşların serçe olduğu neticesi çıkmaz.

Bundan sonra iddianame, barış taraftarları daimi komitesinin "Stokholm Çağrısı"nı bahismevzuu etmekte ve gerek bu çağrıda, gerekse cemiyetimiz tarafından yayınlanmak üzere kaleme alınmış bulunan bir yazıda atom silâhının meninin istendiğine ve buna dayanarak da cemiyetimizle hariçteki dernekler ve hareketler arasında "gerek ad ve gerekse gaye itibarile tam bir mutabakat hali bulunduğunu ve çalışma metodlarında bir birlik ve uygunluk görüldüğünü" ileri sürmektedir.

Ad ve gaye ve çalışmada mutabakat görülmüş de ne olmuş? Bu ad, gaye ve faaliyetin kendisi suç teşkil eder mahiyette midir? Şüphesiz ki değildir. Nitekim adı geçen Stokholm Çağrısının Türkçe metni Türkiyede bazı eşhasa da gönderilmiş ve gazetelerin yazdığına göre bu beyannameyi tanınmış şahsiyetlerden, millet vekillerinden de imzalayanlar olmuş fekat atom silâhının menini istemek bir suç olmadığı için bunlar hakkında kanuni soruşturma ve kovuşturma yapılmamışdır. Bundan maada, atom silâhının men'i lüzumu ve dileği ve cemiyetimizin barışın temini yolunda faaliyetlerde bulunacağı nizamnamemizin gayesinde serahaten belirtilmiştir. Resmi makamlar bu nizamnameye itiraz etmemiş, bundan dolayı cemiyet hakkında her hangi bir harekete tevessül etmemişlerdir. Demek ki atom silâhının men'i uğrunda faaliyette bulunmamız nizamnamemizin kabulüyle kabul olunmuş bulunuyor.

Sonra biraz iz'an ve mantıkla düşünelim. Atom bombası bahsinde ancak iki şık vardır. Ya atom bombasının harplerde kullanılmasında, çoluk çocuk, genç ihtiyar yüzbinlerce masum insanın bir anda mahvedilmesinde bir beis görmemek, veya bu bombanın kullanılmasına itiraz etmek ve bunun men'ini istemek. Demek ki bu mevzuda dünyadaki bütün insanlar ancak ve ancak iki vaziyetten birini alabilirler ve bunun için de dört bucağında milyonlarca insan arasında mutabakat hali zaruri olarak husule gelecektir. Evet biz, memleketimizi de içine alması muhtemel bir üçüncü cihan harbinde atom silahının kullanılmasını istemiyoruz. Güzel şehirlerimizin, binbir mihnetle didinen fedakâr halkımızın silâhların en müthişi olan bu bomba ile bir anda mahvolmasını istemiyoruz. Bu silâhı ilk kullanacak devletin harp suçlusu sayılmasını -çünki gerçekden de suçlu olacaktır- istiyoruz. Bu günki dünyada karşı karşıya bulunan her iki büyük devlette de atom bombası bulunduğuna göre bu silâhın men'ini istemek tamamiyle taraf tutmayan bir dilektir. Aynı talebi Stokholm Çağrısının da yapması bu dileğin meşruiyetine halel vermez. Mahiyeti itibarile suç teşkil etmeyen bir fiilde benzerlik, iddianamenin tabiriyle mutabakat da bir suç teşkil etmez. İddianamenin adını geçirdiği Joliot-Curie büyük bir fizik alimidir; herhalde fizik kanunlarının doğruluğuna inanıyor ve icabında bunların doğruluğunu müdafaa da ediyordur. İddianamenin mantığına uyarak bundan dolayı bizlerin fizik kanunlarını inkâr etmemiz mi lâzım gelecek? Kaldı ki Stokholm Çağrısını garp dünyasının siyaset, din, askerlik, edebiyat, san'at ve ilim sahalarında en tanınmış şahsiyetlerinden bir çok imzalıyanlar olmuştur. Bugün yer yüzünde bu çağrıyı imzalayanların sayısı 270 milyonu geçmiştir. Ve iddia makamının iddiası hilâfına bu hareket batı devletlerinde olduğu kadar Sovyetler birliğinde ve diğer halk cumhuriyetlerinde de geniş yer almıştır.

İddianame, bizim yazımızla Stokholm çağrısı arasındaki benzerlik üzerinde duruyor da aradaki ayrılığa hiç temas bile etmiyor. Biz o neşredilmemiş yazımızda atom silahının men'i uğrunda çalışılmasını ve bu tezi milletler arası kurul ve içtima-

larda savunmasını kendi hükümetimizden diliyoruz. Bu da teşebbüzümüzün mahalli ve milli mahiyetçe olduğunu gösterir. Bununla beraber şuna da işaret ediyim ki milletler arası bir teşekküle veya toplantıya iştirak etmek bizatihi bir suç değildir. Cemiyetler kanunu yalnız bakanlar kurulunun müsaadesi alınmasını şart koşuyor. Bir kaç senedir ortaya bir "kökü dışarda" tabiri atıldı, o zamandan beri de sanki bir şeyin milletler arası bir şumuli oluşu bizatihi bir suç teşkil edermiş gibi bir zihniyet peydah oldu. Bunun bazı kanuni şartlarla mukayyet fekat kanunlarımızca tanınmış bir hak olduğu unutuldu.

Sonra, bu ad benzerliği veya mutabakatı iddiası da zorlanmış bir halin ifadesidir. Meselâ dosyada, Kominform gazetesinden yapılan bir tercümede hep "Barışseverler"den bahsediliyor ve bu kelimelerin altı da kalın kırmızı kalemle çizilmiş. Halbuki ingilizce aslının fotoğrafla alınmış metnine bakınca görüyoruz ki kullanılan ad barışseverler değildir, "the partisans of peace"dir. Fransızca telaffuzuyla partizan kelimesi türkçede de oldukça kullanılmaya başlanılmıştır ve en yakın tercümesi "taraftar" kelimesiyle yapılabilir. İngilizce metinde istisnasız "barış taraftarları" denildiği halde bu türkçe tercümesine hep barışseverler olarak geçirilmiş. Zaten sevmek fiili ile mürekkep isim yapmak Türk diline has bir şeydir, yardımsever, yurtsever gibi. Demek ki cemiyetimizin adı temamile Türk dilline has bir mürekkep isimdir.

Arada bir isim mutabakatı olması haddizatında bir şey ifade etmez. Barışın korunması yolunda çalışmak isteyen bir cemiyet Barışsever, Barıştaraftarı, Barışıkoruma gibi adlardan başka ne ad olabilir? Binaenaleyh, elbette ki bütün barışçı teşekküller ve hareketler arasında bir ad benzerliği olacaktır. İsim mes'elesi üzerinde duruşumun sebebi, iddianamenin, nasıl en küçük teferruatı bile zorlayıp aleyhimize kullanmak temayülünde olduğunu belirtmek içindir.

Hasılı bu dış hareketler ve teşekküller bahsinde bu dava bakımından mühim olan bizim cemiyetimizle bu dış teşekküller arasında bir irtibat ve münasebet olup olmadığı mes'elesidir. Böyle bir irtibat ve münasebet yoktur. İddia makamı dahi bütün aksi istikametteki gayretlerine rağmen bunu iddia edemiyor. Bu bakımdan yargılanmamızı ve tecziyemizi de taleb etmiyor. Şu halde bu bahis temamile dava konusu dışındadır. İddianame böyle bir inhiraf yapmakla bizlerin ve yüksek mahkemenizin vaktinin israfına sebeb olmuştur.

İddianamenin son paragrafında iddia makamı bizlerin hükümetin Kore kararı aleyhinde beyanname neşretmek ve bu suretle milli menfaatlere zarar verici faaliyette bulunmak suçundan tecziyemizi isterken "bu suç müteaddid şahıslar tarafından toplu olarak işlenmiş olması nazarı itibara alınarak As.CK. nun 51 inci maddesinin G bendi gereğince cezalarının arttırılması" demektedir. Burada da büyük bir mantık ve hukuki tefsir hatası vardır. Biz yedi kişi hep birlikte suç mahiyetinde bir fiil işlemek maksadiyla bir araya gelmiş ve bu maksatla teşebbüse geçmiş değiliz. Biz usulî dairesinde bir cemiyet kurmak için bir araya geldik, kanuni icaplarına uygun olarak cemiyeti kurduk ve gene usuli gereğince idare hey'etini teşkil ettik, aramızdan iki üyeyi de başkan ve genel sekreter seçtik. Nizamnamemize salahiyetli makamlar tarafından itiraz edilmediği, bu yönden cemiyetimiz hiç bir kanuni muameleye maruz kalmadığına göre cemiyetin barışçı gayesi, bu yolda faaliyetlerde

bulunması ve atom silahının men'ini istemesi de (bu gayede tasrih edilmiştir) kabul edilmiş, kanuni bir mahsur görülmemiş demektir.

Kanuni uyarınca teşekkül edip hükmi şahsiyet kazanan cemiyetimiz Kore mes'elesi dolayısıyla bir beyanname yayınladı. Bir cemiyet namına neşredilecek bir beyannameyi tek bir kişinin hazırlaması ve dağıtması imkânı yoktur. Ne başkan ne genel sekreterin ne de diğer her hangi bir idare hey'eti üyesinin böyle bir selâhiyeti vardır. Bir beyanname neşrine ancak idare hey'eti topluluğu karar verir ve metni ancak o tesbit edebilir. Binaenaleyh suç olduğu iddia edilen fiilin toplu halde işlenmiş olması, hükmî şahsiyete haiz bir cemiyet namına yapılmış olmasındandır; "Cemiyet" denilen teşekkülün mahiyeti icabıdır. Binaenaleyh iddianamedeki cezaların arttırılması talebi temamiyle yersizdir. Bizim vaziyetimiz As. C.K. nun 51 inci maddesinin G bendinin şumuline girmez.

Neşrettiğimiz beyannamede milli menfaatlere zarar verici mahiyette hiç bir tahrik eseri bulunmadığından iddianamenin hakkımızdaki cezalandırma talebinin temamiyle reddi gerekir. Beyannamenin gayesi sadece, hükümetin Koreye asker gönderme kararını münakaşa ve tenkit etmek ve tenkit yoluyla da -çünkü hiç bir hükümet matbuatın ve umumi efkârın tesirinden azade değildir- hükümetin bu kararı Büyük Millet Meclisine sevkini temine çalışmaktan ibaretti. Bu karar usuli gereğince alınmamış olduğu için henüz kesinleşmiş değildi. Nitekim, muhalefet partileri de kararın Meclisten geçmesini istiyorlar ve demokrat parti millet vekilleri arasında dahi Meclisi fevkalâde içtimaa davet için faaliyetler görülüyordu. Biz de gerek Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderdiğimiz telgrafda, gerekse yayınladığımız beyannamede aynı şeyi diliyor, bu kararın temamile nizami ve kanuni yollardan düzeltilmesini istiyorduk. Beyannamenin muhteviyatında hiç bir tahrik kasdi ve manası yoktur.

Vaziyet bu merkezde olmakla beraber, tatbiki istenen 161 inci madde şumuli öyle geniş, tazammuma öyle müphem bir maddedir ki, istenirse en masum hareketlere bile tatbik edilebilir. Şüphesiz, her davada yargıcın vicdani kanaati mühim bir rol oynar. Fakat vicdani kanaat, keyfi kanaat demek değildir. Yargıç, vicdani kanaatini elindeki kanun maddelerinin kıstaslarının ve tariflerinin mihenglne vurmak mecburiyetindir; bunlarla mukayyettir. Halbuki 161 inci madde sarih tariflerden ve kıstaslardan mahrumdur. Maddenin birinci bendinde suç sayılabilecek filler tadad edilerek başlanıyorsa da -ki bunların tarifi dahi sarih değildir- sonunda "veya milli menfaatlere aykırı her hangi bir hareket "denilerek maddenin şumülü namütenahi genişletiliyor. Böyle bir maddenin istenirse şümulüne sokturulamıyacak fiil yoktur.

Bu hali ile 161 inci madde ceza hukukunun dayandığı temel prensibi, kanunda tarif edilmeyen fiil suç olamaz, suçsuz da ceza olamaz prensibini kökünden ihlâl etmektedir. Bu madde Ana yasa hükümleri ile de çatışmaktadır. Bu madde mer'iyette oldukça ve kullanıldıkça Ana Yasanın 70 inci maddesile Türk vatandaşına sağlanan demokratik hak ve hürriyetlerin tahakkukuna imkan yoktur. Çünki bu madde iktidardaki hükümete istediği zaman "milli menfaat" bahanesini ileri sürüp muhalif ve muarizlerine karşı harekete geçmek, onları hapsetmek ve fevkalade yetkili askeri mahkemelerde yargılamak salâhiyet ve imkânını veriyor.

Oysa ki Anayasanın diğer bir maddesi, yanılmıyorsam 103 üncüsü, Anayasa

yükümlerinden hiç birinin hiç bir sebeb ve bahane ile ihmal veya tadil olunamıyacağını ve hiçbir kanunun Anayasaya aykırı olamıyacağını beyan eder. 161 inci madde ise Anayasanın vatandaş haklarına müteallik hükümlerini tadil değil, doğrudan doğruya ihlal ediyor.

Bugün memleketimiz matbuatında 161 inci maddenin anti demokratik mahiyeti günlük bir mevzu halindedir. Gerek ciddi yazılarla, gerek mizahi karikatürlerle bu maddenin vatandaş haklarına, demokratik hürriyetlere aykırılığı belirtiliyor. Memleketimizin tanınmış hukukçuları bu maddenin anti-demokratik mahiyeti ve değiştirilmesi lüzumu üzerinde ittifak ediyorlar. Bugünki hükümet partisi anti-demokratik kanunları değiştirmek vaadi ile iktidara geldi. Ondan önce, dört senelik parti mücadelesinde, anti-demokratik kanunlar mes'elesi başlıca tenkit mevzuu olmuşdu. Son senelerde cemiyetler, basın ve seçim kanunları Anayasaya aykırılıkları giderilecek şekilde değiştirildi. Büyük Millet Meclisinin açılış nutkunda Cumhur Başkanı diğer anti-demokratik kanunların da değiştirileceğini ve bu maksatla yeni kanun tasarıları hazırlandığını bildirdi. Görülüyor ki 161 inci maddenin hayatı tehlikededir ve çok muhtemel ki yakında sona erecektir.

Koreye asker gönderme kararını tenkit bahsinde şimdiye kadar 161 inci caddenin tatbik tarzı bu maddenin ne kadar elastikî olduğunu ve istendiği zaman istenilen şahsa tatbik edilebilir, istenmezse tatbik edilmez mahiyette olduğunu bir kerre daha göstermiştir. Yukarıda de belirttiğim gibi ben ve diğer cemiyetimiz idare heyeti üyeleri beyanname dağıtılır dağıtılmaz nezaret altına alındık ve akabinde tevkif edildik. O zamandan beri tahliyemiz için yaptığımız müracaatlar hep rededildi. Halbuki yine Kore kararını tenkit ettiklerinden dolayı haklarında takibat yapıldığı gazetelerde okuduğumuz Kasım Gülek, Hikmet Bayur, Nureddin Ardıçoğlu gibi şahıslar bugüne kadar tevkif edilmiş değillerdir. Aynı kararı şiddetle tenkit etmiş olan bazı gazete yazarları hakkında ise hiç, bir takibat yapıldığını duymadık. Aynı maddenin aynı fiilden dolayı tatbikini, faillerin hüviyetine göre değiştirmek hangi hak ve adalet prensibine sığar? Adaletin bu kadar ap açık, düpe düz ihlali karşısında insan söyliyecek söz bulamıyor.

İlk tahkikatta sorulan suallere bakarak cemiyetimizle Kore kararını tenkit etmiş olan diğer şahıslar arasında bir tefrik yapılmak istendiği intibaını aldım. Sorguda Kore kararının, şekil ve usul bakımından tenkidi, esasının tenkidi diye bir tefrik yapıldı. Galiba diğerleri birinci çeşit, biz ise ikinci çeşit bir tenkit yapmış adediliyorduk.

Bir kerre bir şeyin usul bakımından tenkidi, esas bakımından tenkidi diye mutlak bir tefrik yapılamaz, bu ancak izafi bir tefrik olabilir. Hele takibatta girişilmemesini, tevkiften kaçınılmasını bununla izah ve haklı gösterme pek çürük bir mazerete dayanmak olur. Muhalefet partileri neden kararı B.M.M. sinden geçirtmek istiyorlardı? Sırf şekil ve usul yerini bulsun diye mi? Şüphesiz ki hayır. Karar Meclise getirildiği ve orada müzakereye konulduğu takdirde bu partiler Meclisdeki mümessilleri vasıtasıyle kararın esası hakkındaki görüşlerini ve itirazlarını belirtebileceklerdi de onun için. Netekim karar Meclisten geçirilmeyince kararın nesine itiraz ettikleri belli oldu. Mesela C.H.P. genel sekreteri Kasım Gülek 30 Temmuz tarihli Yani Sabah gazetesinde çıkan mülakatında Kore kararının esasına müteallik bir itiraz ileri

sürüyor ve diyor ki: " Açıkça söyliyebiliriz ki Türkiye 4500 kişiyi göndermekle kendi emniyetini azaltmış olacaktır..." Bir askerin bile büyük bir değeri olduğu bir emniyetsizlik dünyası içinde yaşıyoruz. Zaten başbakan Adnan Menderes dahi 24 Ağustosta verdiği demeçte C.H.P.nin Kore kararının esasına itiraz ettiğini şu kelimelerle belirmiştir: "İşin asıl elim tarafı... kararın aslına tevcih olunmuş en ağır tenkitlerle neşriyat sahasında hücuma geçilmiş ve en uzak köylere varıncıya kadar tahriklere girişilmiş olmasıdır" (Vatan gazetesi, 26 Ağustos, 1950). Buna rağmen Halk Partlisi genel sekreteri hala tevkif edilmiş değildir.

Ya Yeni Sabah gazetesinin durumuna ne demeli? Bu gazetenin 26 Temmuz tarihli sayısındaki "Karar Hatalıdır" başlıklı baş makalesi, 27 Temmuzda "Hatalı Kararın Akisleri" adlı baş makalesi ve 29 Temmuzda renkli olarak bastığı büyük harita ve bunun altındaki "Harita Kararın Hatasını Söylüyor" adlı yazı hep kararın esasına müteallik tenkitleri ihtiva etmektedir. Fakat bu yazılardan dolayı Yeni Sabah gazetesi hakkında takibat yapıldığını bugüne kadar duymadık.

Ben burada onlar hakkında takibat yapılmamasını veya onların tevkif edilmemelerini değil, fakat bizlerin de onlar gibi serbest bırakılmamamızı ve aynı fiilden dolayı aynı maddenin böyle tarafgirane ve iltimaslı bir şekilde tatbikini tenkit ediyorum, çünkü bu hal hak ve adalet anlayışına da, tatbikatına da uygun değildir.

İşte bütün bu sebeplerle, elastikî, müphem, ceza hukuku prensiplerine, ana yasamıza ve cihanşümul demokratik prensiplere aykırı olan bu 161 inci maddeyi tatbik ederken yüksek mahkemeniz bilhassa titiz ve ölçülü davranmak zaruretiyle karşı karşıyadır. Henüz şeklen ve resmen meriyetten kalkmamış fakat kalkması çok muhtemel bulunan bu maddenin ana yasanın vatandaşlık haklarını sağlıyan 70 inci maddesini ve hiç bir kanunun ana yasaya aykırı olamıyacağını ve onun hükümlerini ihmal veya tadil edemiyeceğini amir olan 103 üncü maddesini ihlal etmiyecek tarzda tefsir ve tatbiki lâzım gelmektedir.

Hakkımızda tatbiki istenen 161 inci madde gerek millî, gerekse milletlerarası demokrasi prensiplerine ve hüriyetlerine aykırı olduğu gibi, yargılanmak üzere sevk edildiğimiz kaza cihazı da anti demokratik mahiyettedir. Ve bu mahiyetinden dolayı da adeta bugün yarın kaldırılması veya esaslı süratte tadile uğratılması beklenmektedir. Askerî mahkemeler teşkilatında köklü islâhat yapılacağı haberi sık sık yetkili ağızlardan matbuatımızda tekrarlanmaktadır. Böyle olması da tabiîdir. Eğer demokratik bir rejime nihayet fiilen girdiğimiz iddia ediliyorsa, fevkalâde selâhiyetli mahkemeler sistemi ortadan kalkmak zorundadır. Bugünkü dünyamızda fevkalâde selâhiyetli mahkemeler beynelmilel hukuk tarafından mahkûm edilmiş vaziyettedir.

Fevkalâde selâhiyetli mahkemeler her şeyden evvel totaliter-faşist devlet sisteminin mahsulüdür. Demokratik devletle totaliter faşist devlet birbirinden başka cihetlerden ayrıldığı gibi hukuk anlayışında da ayrılır. Totaliter devlette hak anlayışı "devlet menfaati" manasındadır. Bu devlet sistemlerinde demokratik insan haklarının ve devlet karşısında vatandaşın haklarının korunmasının bir değeri ve yeri yoktur. Bunun için de totaliter devlet sisteminde fevkalâde yetkili mahkemeler sistemi mevcuttur.

Demokratik rejimlerin hukuk anlayışında ise fevkalâde selâhiyetli mahkemelere cevaz yoktur ve bu gibi rejimlerde bu çeşit bir kaza sistemi görülmez. Çünkü de-

mokratik devlet her vatandaşa müstakil, tarafsız, ve teminatlı mahkemelerde yargılanmak hakkını ve imkânını verir ve sanığın müdafaa hakkını en geniş ve şümullü bir şekilde teminat altında tutar. Fevkalâde selâhiyetli kaza sistemi ve bu meyanda bizdeki askerî mahkemeler bu vasıfları haiz değillerdir.

Fevkalâde selâhiyetli mahkemeler o kadar demokratik esaslara aykırıdır ki İkinci Cihan Harbinden sonra harp suçluları bahis mevzuu olurken Alman kaza sistemi de suçlu adedildi ve fevkalâde selâhiyetli Alman mahkemelerinin yargıçları suçlu olarak müttefikler mahkemesine sevk edildiler ve 1947'de mahkûm oldular. Böylece, fevkalâde mahkemelere cevaz olmadığı, bunların esas insan haklarına aykırı oldukları hükmü beynelmilel hukuka mal oldu.

Bu sebeplerle bizde de fevkalâde selâhiyetli askerî mahkemeler sisteminin şimdiki şekliyle veya büsbütün ortadan kalkması beklenir.

Hülâsa:

1. Kore kararı dolayısıyle neşrettiğimiz beyannamede hiç bir suç unsuru yoktur. Bu bir tenkitten başka bir şey olmadığı için millî menfaatlere aykırı da değildir. En tabiî vatandaşlık haklarımızın kullanılmasıdır.
2. Kore kararını hem şekil, hem esas bakımından tenkit etmiş olan muhalif partiler mümesilleri ve gazete yazıcıları serbesttirler.
3. Tatbiki istenen 161 inci madde gerek millî, gerekse beynelmilel demokrasi prensiplerine ve anayasamızın sarih hükümlerine aykırıdır, umumî tenkit altındadır ve meriyetten kalkması beklenmektedir.
4. Askerî mahkemeler teşkilâtının da, anti demokratik mahiyetinden dolayı kaldırılması veya esaslı surette değiştirilmesi yoluna gidilmektedir.
5. Hatta, mahkemece hüküm verilinceye kadar sanığın tevkif edilmemesi, yargılamanın gayri mevkuf yapılması yoluna gerekli tedbirler alınmakta olduğu adalet bakanı tarafından temin edilmektedir.

Bu vaziyette benim ve diğer cemiyet idare heyeti üyelerinin derhal serbest bırakılmamış ve gayri mevkuf olarak tamamlanacak yargılanmamızın beraatle neticelenmesi lâzım gelir.

İddia makamının tecziye talebinin reddile beraatime karar verilmesini talep ederim.

[Belge sonuna el yazısı ile eklenmiş bölüm]

Türk ceza kanundaki bazı maddeleri yargılama yetkisi askeri mahkemelere ancak 1940 da verilmiştir. Zaten 161 inci madde de aslında harp zamanı tatbik edilmek üzere vazedilmiştir. Sulh zamanında da tatbikini mümkün kılan son bendi 1938 de eklenmiştir. Dünyanın ikinci c.[ihan] savaşının pençesinde olduğu memlekette tek partili rejimin hüküm sürdüğü o seneler bu vaziyet belki mazur gösterilebilir: Fakat şimdi iktidardaki hükümet çok partili demokratik bir rejime girmiş olarak övünmektedir.

Behice Boran
Genel Cezaevi, Cebeci, Ankara

Barışseverler Davası Kararı Üzerine Notlar

I- Kararda hükümetin Koreye 4500 kişilik askeri kuvvet göndermesi "Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine de müracaat edilmesi üzerine Bakanlar Kurulu 4801 sayılı kanunun 3. maddesindeki yetkiye ve Sanfransiscoda 26.6.1945 de yapılmış ve imzalanmış olan birleşmiş milletler andlaşmasına istinaden 25.7.950 tarihinde 4500 kişilik bir silahlı kuvvetin Koreye birleşmiş milletler silahlı kuvvetleri komutanlığı emrine gönderilmesine karar verilmiş ve bu kararı aynı tarihli tel ile de birleşmiş milletler Genel sekreterliğine bidirmiştir" şekilde ifade edilmektedir. Halbuki 4801 sayılı kanunun 3üncü maddesi ne de Sanfransiscoda 26.6.945 tarihinde Sanfransiscoda imzalanmış olan Birleşmiş milletler andlaşması hükümetin fiili bir harbe silahlı kuvvet göndermek suretile iştirakini izaha ve haklı göstermeğe yeter değildir. Müdafaamızda da izah ettiğimiz veçhile silahlı kuvvet gönderme bahsinde birleşmiş milletler anayasasının 43üncü maddesi hususi andlaşmaların mevcudiyetini ve andlaşmaların her üye devletin kendi anayasası gereğince tasdikini derpiş etmektedir. Bunlar yapılmamış olduğuna göre karar hem B.M. Anayasasına, hem de dolayısıyla kendi anayasamıza aykırı alınmıştır. Böyle olduğuna göre de hükümetin kararı hukuken kesinleşmiş bir karar değildir. Münakaşa edilebilir bir karardı ve beyannamenin neşrinden önce de memleket matbuatında geniş mikyasta ve şiddetle münakaşa ve tenki[t] ediliyor, muhalif partilerin itirazına uğruyordu.

Kararın dördüncü sahifesinin yedinci paragrafında Koreye bir savaş birliği gönderilmesi "B.M. anayasasına ve bizim anayasamıza B.M. le vaki andlaşma hükümlerine ister muvafık olsun, ister olmasın" denilmektedir. Halbuki muvafık olup olmadığı meselesi bu suretle geçiştirilemeyecek mahiyette mühim bir noktadır. Eğer B.M. anayasası ve bizim anayasamız Koreye askerî kuvvet göndermemizi zarurî kılacak hükümleri ihtiva etseydi, B.M. anayasasının 43 üncü maddesinin uyarınca mahsus andlaşmalar usulü veçhile yapılmış bulunsaydı kararı münakaşa etmek lüzumu ve hatta imkânı kalmazdı. Kararın bu nokta üzerinde durmaması ve "ister muvafık olsun, ister olmasın" ibaresile geçiştirivermesi hükümet kararının hukuken kabili müdafaa olmadığını zimnen kabul etmesi demektir.

II- Kararın 4üncü sahife 5inci paragrafında "Savcı dosyada bulunan ve duruşma esnasında okunan ayrıca bir takım yazılar ve vesikalarla sanıkların Barışseverler Cemiyetini teşkilinde gaye ve maksatlarının hakiki barışı korumak değil, bir takım solcu fikirlerle millî mukavemeti kırmak ve millî menfaatlere aykırı hareketlerde bulunmak gayelerini taşıdıklarını ve beyannamenin de sırf bu maksatla kaleme alınarak halka tevzi edilmiş olduğunu ileri sürmekte" deniliyor. Yargıçlar heyeti, aleyhimizdeki bütün gayretlerine rağmen savcının yine de cesaret edemediği kadar ileri gitmektedirler. Savcı, ne duruşmada ne de iddianamesinde "birtakım yazılar ve vesikalarla" Barışseverler Cemiyetinin solcu fikirlerle milli mukavemeti kırmak ve milli menfaatlerce aykırı harekette bulunmak gayesile kurulmuş olduğunu ve be-

yannamenin de sırf bu gaye ile yayınlanmış olduğunu söylemedi. Duruşma zabıtları ve iddianame meydanda. Duruşmalarda, sözü geçen yazı ve vesikaların dava konusu ve Barışseverler Cemiyeti ile hiç bir alakası bulunmadığına göre niçin dosyaya konulmuş olduğu ısrarla sorulduğu halde savcı böyle bir cevap vermemiştir. Bunların daha önce Emniyet Müdürlüğünden istenilen rapora ek olarak gönderildiğini ve kendisinin gelen vesikaları dosyaya koymak mecburiyetinde olduğunu söylemiştir.

III. Mahkeme kararı beyannamenin üzerinde yaptığını söylediği incelemelerde şu noktalara temas etmektedir.

A. Mahkeme kararının 4üncü sahifesinin 7inci paragrafında "... barışın ancak pasif kalmak suretile elde edilebileceği zehabını halkta uyandırmakta ve B.M. cemiyetine dahil diğer devletlerin hemen ekserisinin silahlı kuvvet göndermesi şöyle dursun B.M. Asamblesinin bu hususiaki müracatına cevap bile vermediğini de beyannamede yazarak bu beyannameye tamamile millî mukavemeti kırıcı ve halk efkârını uyuşturucu bir mahiyet verdirmemektedir," deniliyor.

Halbuki beyannamede "barışın ancak pasif kalmak suretile elde edebileceği" iddiası zımnen dahi mevcut değildir. Pasif kalmak hiçbir teşebbüse geçmemek demektir. Eğer biz, dünyanın bir başka yerindeki ihtilaf bizi alakadar etmez, doğrudan doğruya yurdumuzu medhaldar eden bir hadise olmadıkça tatlıya tuzluya karışmayalım, deseydik, bir "Neme lazım"cılık zihniyeti ifade etseydik pasif kalmak veya pasifliği terviç etmekte itham edebilirdik. Halbuki mahkeme kararı kendisi "barışın bozulmaması için Koredeki iç savaşın barışçı yollar bulunarak hemen sona erdirilmesi gerektir" dediğimizi kabul etmektedir. Bu pasiflik demek değildir. İhtilafın hemen sona erdirilmesi için barışçı, tavassut edici yollar bulunması ve tatbik edilmesi aktif bir şekilde barışı korumak demektir. Mahkeme kararının ifade ettiği zihniyete göre yegâne aktif yol savaştır neticesi çıkar, bunun da yanlışlığı üzerinde durulmıya lüzum göstermiyecek kadar aşikârdır. Kaldı ki hadiseler de bizim görüşümüzü teyit etmiştir. Askerî harekât ihtilâfı hâlletmemiş, bilâkis genişletmiştir ve şimdi B.M. teşkilâtı barışçı yollardan ihtilâfın halli için harıl harıl çare aramaktadır.

Mahkeme kararı bu nokta üzerinde dururken yani barışın, kendi tabirile, pasif kalmak suretile elde edilemeyeceğini izaha gayret ederken "Ortada artık tecrübe edilmemiş hiçbir fiil ve hareket kalmamıştır, bugün barış ancak kuvvetli olmakla ve her an ve zamanda kuvvetli bulunmakla mümkün olmaktadır" diyor. Kuvvetli olmıya ve her zaman da kuvvetli bulunmaya kimsenin itirazı yoktur. Fakat, kuvvetli olmak ve her an kuvvetli bulunmak başka bir mesele, patlamış olan bir silâhlı ihtilâfa, bir hal yolu arıyacak yerde, askerî kuvvet göndererek ihtilâfa katışmak ve -hem de hiç bir veçhile mecbur olmadığımız halde- başka bir meseledir. Kaldı ki memleketimizin kuvvetli olması ve her an kuvvetli bulunması bakımından 4500 askerimiz memleket dışında ve ahdî andlaşmaların mecbur etmediği bir silâhlı ihtilafa göndermek memleketi kuvvetlendirici değil, C.H.P. genel sekreteri Kasım Gülek'in dediği gibi, zayıflatıcı bir harekettir.

B. Mahkeme kararı B.M. üyesi devletlerden hemen ekserisinin yardım müracaatına karşılık silahlı kuvvet göndermediklerini ve hatta cevap bile vermediklerinin beyannamede belirtilmesini millî mukavemetini ve halk efkârını uyuşturucu mahiyette bulmaktadır.

Bu cidden garip bir hükümdür. Beyannamenin neşredildiği tarihte B.M. üyesi devletlerin vaziyeti beyannamede belirtildiği şekilde idi ve bunu o zamanki gazeteler tekrar tekrar yazmakta idiler. Beyannamenin neşredildiği tarihten sonra da ancak İngiltere ile İngiliz imparatorluğu camiasından Kanada ve Avustralya ve Amerika B.D.['ne] tâbi bir vaziyetteki Filipinler silâhlı kuvvet göndermiştir. Gerçek vaziyet bu merkezde olduğuna göre ve memleket matbuatında da bu vaziyet ap açık belirtilmiş olduğuna göre bizim beyannamemizde bu noktaya işaret etmiş olmamız nasıl olur da "milli mukavemeti kırıcı ve halk efkârını uyuşturucu" mahiyette görebilir.

Biz beyannamemizde hükümetin B.M. anayasası gereğince Koreye silâhlı kuvvet göndermek mecburiyetinde olmadığını belirtmek istedik ve bu noktayı takviye eder yollu, nitekim diğer üye devletlerin de silâhlı kuvvet göndermediklerine, hatta birçoğunun müracaata cevap bile vermediklerine işaret ettik. Eğer silâhlı kuvvet göndermek B.M. anayasasının kabulünden ve Güvenlik Konseyi kararından doğan bir vecibe olsaydı, bütün üye devletler silâhlı kuvvetler göndermek durumunda kalırlardı, gibi bir mahkeme yürüttük. Görülüyor ki bunda millî mukavemeti kırıcı bir mahiyet veya kasıt yoktur.

C. Mahkeme kararında, "Barışseverler Derneğinin beyannamesinde Koreye 4500 kişilik bir Türk savaş birliğinin gönderilmesini bilfiil harbe ve binnetice üçüncü dünya harbine başlangıç ve sebep olarak göstermesi ve bunun Amerikalıların zoru ile ve menfaatleri uğruna ihtiyar edilmiş olduğunu yazmaları ve keza bu fiil ve harekette ne güvenlik ve ne de istiklâlimiz için bir fayda olmadığını da katî bir lisanla anlatmış olmaları şekle ait noksanlığı anlatacak iken esasa girerek halkın hem bu karar aleyhine ve hakikatta milleti sırf barışı temin maskesi altında uyuşturmak ve halkın hükümete karşı olan itimadını sarsmak değil de nedir" denilmektedir. (S[ayfa]. 5. p[aragraf]. 1)

Bir kerre, biz beyannamemizde Koreye 4500 kişilik bir Türk savaş birliğininin gönderilmesini üçüncü dünya harbine başlangıç ve sebep olarak göstermedik. Kore ihtilâfının bir üçüncü dünya harbine yol açabileceğini ve bu ihtilâfa silâhlı kuvvet göndermek suretile memleketimizin, ilerdeki muhtemel üçüncü cihan savaşına bizzarure karışmış olacağını belirtmek istedik.

Yukarıda iktibas ettiğimiz cümledeki esas itham beyannamenin hükümet kararı aleyhine oluşu ve halkı "uyuşturduğu ve halkın hükümete karşı itimadını sarstığıdır. Halkı uyuşturmak iddiasının sarih mesnet ve delilleri gösterilmemiştir. Bu gibi iddiaların varit olup olmadığını karşılıklı olarak ilânihaye münakaşa edilebilir, çünkü verilen temamile indîdir. Beyannamenin hükümet kararı aleyhine oluşu ise, memleketi demokrasi rejimine soktuğunu iddia eden bir partinin iktidar mevkiinde olduğu bir zamanda ve Anayasamızın bilhassa 70 inci maddesinin vatandaşları sağladığı demokratik hüriyetler ışığında da gayet tabiî karşılanması gerekirdi.

Halkın hükümete karşı itimadını sarsmak iddiası da bir kavli mücerretten ibarettir. Böyle bir iddia ileri sürülerek hükümetin karar ve icraatına karşı bütün demokratik tenkitler durdurulabilir ve tenkit edenlere hüküm giydirilebilir. Hükümete karşı itimadı sarsmanın kıstası, ölçüsü veya ârazı nedir. Bu ne gibi bir şekilde tecelli eder. Bunların objektif tarifleri yoktur. Biz bu dâvada milli menfaatlara zarar verici faaliyette bulunmakla suçlandırıldık. Millî menfaatin kıstası ve ölçüsü hükü-

metin aldığı kararları muvafık bulup bulmamak mıdır. Müdafaamda uzunca bir şekilde tafsil ettiğim üzere millî menfaatin tarifile hükümet kararına uygunluk arasında bir eşitlik kurulamaz.

Mahkeme kararından yukarıda aldığımız cümlede üçüncü cihan harbi ihtimali, Amerikalıların kararın alınmasındaki tesiri, kararın şekil veya esas bakımından tenkidi gibi noktalara gelince bu hususları müdafaamda uzunca izah etmiş bulunuyorum. Mahkeme kararı ne bu bahiste ne de diğer bahislerde müdafaalarımızda verdiğimiz izah ve isbatları hiç nazarı dikkate almamıştır.

D. Beyannameyi "incelemekte" devam eden mahkeme kararı tam ne demek istediği sarih olarak anlaşılmayan şu iki kısa paragrafı ihtiva etmektedir.

"Ortada yukarıda biraz evvel belirtildiği gibi ikinci cihan harbinden bugüne kadar muhtelif yollarla bir çok müstakil devletler ortadan kaldırılmış ve keyfiyete de muhtelif isimler verilmiştir."

"Dosya münderecatından, duruşmadan alınan intibalardan da 1948 yılından beri dünya barışseverler cemiyetleri bu gayeye erişmek için çalıştıkları anlaşılmıştır. Türk barışseverler derneğinin gerek açıkça ve gerekse zimnî olarak mezkur cemiyetlerle işbirliği yaptığına dair elde hiçbir delil olmamakla beraber gaye bakımından birleşmiş olduklarına dair karineler vardır." (S. 5. p. 2-3.)

Bu satırlarda hariçteki barış hareketlerine ve mevcudiyeti iddia edilen karinelerle cemiyetimize atfedilen gaye sarih değildir. Yukarıdaki ikinci paragrafta "bu gayeye" derken sarih olarak hangi gaye kasdediliyor. Bir evvelki paragrafta "... ikinci cihan harbinden bugüne kadar muhtelif yollarla bir çok müstakil devletler ortadan kaldırılmış ve bu keyfiyete de muhtelif isimler verdirilmiştir" denildiğine göre barış hareketlerinin müstakil devletleri ortadan kaldırmak gayesi için çalıştığı mı iddia edilmek isteniyor. Bu kadar mühim bir mesele bu derece mesnetsiz ve delilsiz ve bu derecede umumî bir hüküm verilmesi karşısında en hafif tabirle hayret etmekten insan kendisini alamıyor. Barış hareketlerinin başladığı söylenilen 1948'den beri hangi müstakil devlet ortadan kalkmış ve "dünya barışseverler cemiyetleri"nden hangisi bu devletin ortadan kalkmasında bir rol oynamış ve ne gibi bir rol oynamıştır. Emniyet baş müfettişliğinin mütemadiyen gönderip savcının da dosyaya koydurduğu dâva konusu ile hiçbir ilgisi olmayan raporlar ve sözde vesikalar ve savcının hazırladığı iddianame dahi bu derece uluorta bir tamin yapmaya cesaret edememişti.

Emniyet baş müfettişliğinin 10 Ağustos 1950 tarihi ve 48703 sayılı raporunda barış hareketlerinin ve komitelerinin ne Sovyetler Birliğinde ne de Sovyet peyki memleketlerinin hiç birinde kurulmadığını ileri sürmüştür. Savcı emniyet raporunun bu bahsa mütaallik satırlarını aynen almış ve "bu hususu mantıken tahlil" ederek batı memleketlerine inhisar eden barış hareketlerinin gayesinin "demokrat memleketlerdeki halkı uyuşturmak ve bu suretle hariçten gelecek taarruzlara karşı milli mukavemeti kırmak olduğu" neticesini çıkarmak istemiştir. Halbuki barış hareketlerinin gayesi hakkında savcının çıkarmak istediği bu netice yine emniyet baş müfettişliğinin gönderdiği yazılarla çürümektedir. Bu makamın 14.12.1950 tarihli ve 50399 sayılı yazısına ilişik tercümede Çekoslovakyada, Bulgaristanda, Polonyada ve Sovyetler Birliğinde barışçı hareketlerden ve barış komitelerinden bahis vardır.

Demek ki barış hareketlerinin ve komitelerinin sadece batı bloku memleketlerine münhasır olduğu ve bundan da bu hareketlerin gayesinin bu memleketler halkını uyuşturmak ve milli mukavemeti kırmak olduğu neticesinin çıkarılması tamamiyle mesnetsiz kalmaktadır. Bütün bu noktalar müdafaamda belirtildiği halde mahkeme kararı bu noktaları hiç nazarı dikkate almamış bilakis savcının iddiasından da ileri giderek barış hareketlerinin müstakil devletleri ortadan kaldırmak gayesi için çalıştıklarını ve bizim cemiyetimizinde bu gayede birleştiğini iddiaya kadar varmış ve bu iddiası için hiçbir delil ve ispata lüzum görmemiştir.

Hariçteki barış hareketleri ile -mahkeme kararı "Dünya barışseverler cemiyetleri" diyorsa da dünyada bu adda cemiyetler yoktur. Bahsettikleri teşkilatın adı Dünya Barış Taraftarları Umumi Komitesidir ve çeşitli memleketlerde de Barış taraftarları Milli Komiteleri vardır- Türk Barışseverlerinin gaye bakımından birleşmiş olduklarına dair mevcut olduğu iddia edilen karineler nelermiş bu da mahkeme kararından tasrih edilmiyor. Fakat gerek savcının iddianamesinden, gerekse dosyadaki sözü geçen vesikalardan anlaşılıyor ki bu karine olsa olsa Dünya Barış Taraftarları Komitesinin "Stokholm çağrısı" ile cemiyetlerimizin neşrini kararlaştırmış fakat henüz neşretmemiş olduğu bir beyanname arasındaki benzerliktir. İddianame buna dayanarakdır ki dışardaki barış hareketleri ile bizim cemiyetimiz arasında "gaye ve çalışma metodları bakımından bir uygunluk" olduğunu ileri sürmüştür. Bu meseleyi yani dış hareketlerle cemiyetimiz arasındaki benzerlik meselesini müdafaamda uzun uzun inceledim ve savcının iddialarını cevaplandırdım. Müdafaanın bu kısmının müdafaada da okunması faydalı olur kanaatindeyim.

Burada mahkeme kararı ile ilgili bir noktayı belirtmek isterim. Mahkeme bu bahiste kendi kendisile tezada düşmüştür. Dava konusunu asla ilgilendirmediğini biraz önce kabul etmiş olduğu bir hususu daha sonra kararına bir mesnet gibi kullanmak istemiştir. Mahkeme kararının 43üncü sahifesinin 6ncı paragrafında "savcının dosya içersine konulan dünya barışseverler cemiyetine ait vesika ve diğer evrak ile sanıkların bir ilgisi olmadığı ve Türk ceza kanunun 141inci maddesine uyan fiiller tahakkuk etse bile bunun tetkik ve tahkik yerinin mahkememiz olmadığını aşikâr olmakla beraber" deniliyor.

Mademki biz sanıkların dünya barışsever hareketlerile bir ilgisi yokmuş ve olsaymış bile bunun tetkik ve tahkiki yeri bu mahkeme değilmiş, şu halde neden mahkeme kararında dünya barış hareketlerinin gayesinden ve bizim onlarla gayede birleşmiş olduğumuz hususunda karineler mevcut olduğundan bahsediliyor. Hatta mahkeme kararı bu düştüğü tezadı daha da derinleştirerek tetkik ve tahkikinin kendisine ait olmadığını kabul ettiği bu iddiayı, beyannameyi neşretmek fiilinin bir propaganda faaliyeti olduğu zımmında bir delilmiş gibi kullanmak istiyor.

Mahkeme kararı Bakanlar Kurulunun kararına itirazın gazetelerde neşredilmeyip de bir beyanname şeklinde neşredilmiş olmasını da, hukuk anlayışı ile hiç ilgisi olmayan garip bir zihniyetle bir suç delilimiş gibi ileri sürüyor. Kararda şöyle deniliyor: "Parasız dağıtılır ve elden ele kolaylıkla geçebilir bir beyanname ile Bakanlar Kurulu kararına vaki itiraz ve protestonun gazetelerle neşredilmemesi sebebi sanıklar tarafından pek izah edilmemiş ve 'gazete para ister, bizde ise para yoktu' denilmiştir. Gazete beyanname gibi kolaylıkla ve parasız olarak elden ele geçmemekle

beraber gazetenin heryerde ve herkes tarafından okunması da imkânsızdır."

a. Bir kerre, niçin gazete ile değil de beyanname şeklinde neşrettiğimizi duruşmada etraflıca izah ettim. Cemiyetimiz yeni teşekkül etmiş olduğu için henüz kendi nâşiri efkârlığını yapacak bir organ neşrine vakit ve para bulamamıştır. Beyanname metnin gazetelere göndermek ise bu metnin neşrini temine kâfi değildir. Bir gazete, cemiyetler ve şahıslar tarafından kendisine gönderilen bu gibi yazıları isterse basar, isterse basmaz. Nitekim cemiyetimizin kuruluşunu memleketimizdeki bütün gazetelere ve tanınmış muharrirlerin şahıslarına birer yazı ile bildirmiş olduğumuz halde gazetelerden ancak bir kısmı bunu telhisen neşretti, çoğu hiç neşretmedi. Bundan maada cemiyetlerin herhangi meselede görüşlerini bir beyanname ile neş[r]etmeleri gayet tabiî ahvaldendir, teamül haline gelmiştir. Ticarî bir müessese için el ilanı ne ise, bir cemiyet için beyanname de odur, aynı tanıtma vazifesini görür. Beyanname dağıtmak demokratik memleketlerde günlük ahvaldendir. Bu noktalar hülâsa edilmiş şekilde zabıtlarda vardır.

b. Gazetenin beyannameye kıyasla "her yerde ve herkes tarafından okunması imkânsızdır" iddiası da tamamile yersizdir. Beyanname memleketimizin ancak bir şehrinde, onun da mahdut kısımlarında dağıtılabilmiştir. Halbuki bu metin gazetelerde neşredilebilmiş olsaydı bazı büyük gazeteler yüz bini aşan baskıda bulunduklarına ve memleketin bütün büyük merkezlerinde müteaddit günlük gazete çıktığına ve bu gazeteler köylere kadar dağıldığına göre beyanname metnini memleketin dört bucağında bir kaç yüz bin insan okumuş olacaktı.

c. Sonuncusu ve en mühim nokta, beyanname neşri gazete, mecmua, kitap ve broşür gibi mutat ve kanunca tanınmış, cevaz verilmiş neşriyat şeklinden birisidir. Kanunen suç olmayan bir fiilden dolayı bir kimseye sual açılamaz, hele bu fiil bir suçun işlenmiş olduğunu isbat zımmında bir delil ve mesnetmiş gibi kullanılamaz. Bu noktayı da mahkemede belirtmiştim.

IV. Mahkeme kararının 5inci sahifenin 7nci paragrafında biz sanıkların geçmişleri hakkında İstanbul Emniyet Müdürlüğünden istenilen yazıda Adnan Cemgil'e ait kısımların hakikata mugayır olduğu belirtiliyor. Halbuki bu yazıda bana ait kısımlar da aynı derecede hakikate mugayırdır. Mesela Emniyet Müdürlüğünün yazısında ben vekalet emrine alınmış memur durumunda gösteriliyorum. Halbuki bu vekalet emrine alınmak işlemi 1946 Mayısında Danıştay'ca esasından bozulmuş ve ben vazifeme tekrar başlamıştım. Keza hükümet kararıyla kapatılan Dünya ve Görüşler dergilerinde ve komünizm lehinde yazılar yazdığım iddia ediliyor. Halbuki Dünya adında bir dergi çıkmamıştır ve Görüşler dergisi de kapatılmış veya her hangi bir takibata uğramış değildir ve benim hiç bir yazım hakkında takibat yapılmamış olduğuna göre komünizm lehinde yazılar da yazmış olamam.

V. Mahkeme kararı (-5 inci sahife , paragraf 8-) beyannameyi dağıtmadan önce iki adedini kanunî hiçbir mecburiyetimiz olmadığı halde İstanbul C. Savcılığı Basın Bürosuna teslim etmemizi "suçluluklarının kaldırılmasına ve hüsnü niyetlerine bir sebep olamaz" diye lehimize bir delil olarak kabul etmeyi red ediyor. Suç işlemek niyetinde olan bir insan bu suçunu bizzat kendisi gidip te mesul makamlara haber verir mi. Bu da mahkemenin bizim hakkımızda hiç bir hüsnü niyet beslemediğini ve lehimize olan noktaları asla nazarı dikkate almak istemediğini açıkça göstermektedir.

VI. Mahkeme kararı Necmettin Sadak'ın sözlerini sanki biz tahrif etmişiz gibi bir ifade kullanıyor. Halbuki beyannamede Necmettin Sadak'a atfedilen sözler kendinin makalesinde yazdıkları ve istinabe yolu ile alınan ifadesinde söyledikleri birbirinin hemen aynıdır. Necmettin Sadak'ın "hükümet bu hususta karar verdikten sonra artık bunun üzerinde durulmaması lazım geldiği" hakkındaki sözleri beyannamede sözü geçen makaleye değil, çok daha sonra neşredilmiş bir makalesine aittir. Bunun böyle olduğu ifadesinde de beliriyor. Zaten biz, Amerika yardım eder mi etmez mi bahsini münakaşa ederken bu bahiste Necmettin Sadak'ın mütalaasını ele aldık. Necmettin Sadak'ın hükümet kararı hakkındaki fikirleri bahis mevzuu değildi ve ne biz, ne de başkaları onunla bu hususta hem fikir olmak mecburiyetinde değilizdir.

VII. Dış işleri bakanı Fuat Köprülü'nün sözlerine gelince: Beyannamede temas ettiğimiz nokta kendisinin iddia ettiği gibi "tamamen uydurma" değildir. Fuat Köprülü bir Fransız ajansı muhabirine mülâkat vermiştir. Bu mülâkatta bahseden yazısında Fransız gazetecisi gönüllü toplamak meselesinde beyannamede bahis mevzuu edilen tefsiri Türk hükümetine atfen yapmıştır ve haber hükümetçe tekzip edilmemiştir de. Biz beyannameyi yazarken gazete el altında bulunmadığı için muhabirin Türk hükümetine atfen yazdıklarını Fuat Köprülünün şahsına aitmiş gibi hatırlayarak bir hafıza galatına düşmüşüz. Baştan beri bu yanlışlığı böylece izah ettik. Bunda bir kasıt yoktur, zira aynı mütalaayı, Fransız muhabirini mehaz göstererek, hükümet çevrelerine affetseydik beyanname münderecatında mühim bir değişiklik meydana gelmezdi.

Yeni İstanbul gazetesinin 13 Temmuz tarihli sayısında Robet Guyon şöyle yazıyor: "Moskovalılarca bir tahrik mahiyetinde görülecek her hangi harekette bulunmayı arzu etmeyen Türk hükümeti bu akılsızca maceranın yani gönüllü toplamanın önüne geçti."

VIII. Propaganda meselesine gelince:

Mahkeme kararında propaganda şöyle tarif ediliyor: "Genel olarak herhangi bir şeyi veya konuyu tanıtmak veya onu kabul ettirmek bakımından sarf edilen faaliyetlere ilmî tarifile propaganda diyoruz."

1. Bu tarif çok geniştir, o kadar geniştir ki propagandayı, propaganda olmayan diğer faaliyetlerden, mesela ilmî ve fennî yazılarla öğretim faaliyetlerinde ayırt etmeye imkânı yoktur. Zira ilmî ve fennî faaliyet ve yazılarda da, öğretimde de "ele alınan bir konu tanıtılmak ve kabul ettirilmek" istenir. Propagandayı diğerlerinden ayırd eden mümeyyiz vasıf bu tanıtma ve kabul ettirmede kullandığı teknik, takip ettiği yoldur. Yani propaganda ile diğer tanıtma şekilleri birbirinden mevzularıyla değil, kullandıkları metod ve teknikle ayrılırlar.

2. Mahkeme kararında propaganda hakkında söylenenlerin "ilmî" olduğu üzerinde israr ediliyor. Hangi ilmî eserde propaganda[nın] bu şekilde tarif edildiğini bilmek isterdik. Propagandanın bir umumî dile taşıdığı mâna, bir de sosyolojik mânası vardır. Burada bahis mevzuu olan ancak ikincisi olabilir; zira burada mesele propagandayı, diğer yayma ve tanıtma usullerinden ve şekillerinden ayrı, kendine mahsus vasıfları haiz bir faaliyet olarak tarif edilmektedir.

3. İlme mevzu olan bir hadise olarak propaganda, sosyal psikoloji ve sosyoloji sahasına girer. Propaganda ilmî ve fennî faaliyetlerden ve bilhassa öğretim faali-

yetlerinden dikkatle ayırt edilir. Propaganda, akla ve mantığa hitap etmiyen, hadiselerin mantıkî ve gerçek tahlile meşgûl olmayan, aksine, préjugélere -yani peşin hükümlere- insiyak ve heyecanlara hitap eden ve bu yoldan muhatabını harekete geçirmeye çalışan bir faaliyet olarak vasıflandırılır. Mahkeme kararında "haberlerin doğru mesnetlerinin arandığı" belirtiliyor; bilâkis, propaganda yukarıda da belirttiğimiz gibi gerçeklere ve mantığa dayanan rasyonel bir faaliyet olmadığı için "doğru mesnetleri aramak" işile meşgûl olmaz, bunlar ilmî etüd ve araştırmalarda ve öğretimde aranır.

4. Propagandanın başlıca tekniği tekrardır, bu da süreklilik demektir. Bu bakımdan bir defaya mahsus olarak yapılmış bir hareket propaganda tarifi içine giremez.

5. Mahkeme kararının "ilmî tarif" diye propaganda hakkında ileri sürdükleri o kadar indî mütalâalardan ibarettir ki bazı noktalarda gülünç olmak derecesine düşmektedir. Mesela propagandacılar "... hükümetleri sık sık devirir... Ve yurt müdafaası için hükümeti düşünmekten men eder"lermiş. "Propogandacılar" diye muayyen [bir kimsenin] veya kimselerin mevcut olduğunu, bunların hükümetleri sık sık devirip onları yurt müdafaasına men ettiklerini ilk defa mahkeme kararından öğreniyoruz. Bu "propagandacı" denen kimseler modern sihirbazlar veya büyücüler midir nedir?

6. Mahkeme kararı bu sözde ilmi tarifi verdikten sonra Türk barışseverler cemiyetinin propaganda faaliyetinde bulunduğunu ispata teşebbüs ediyor. Bunun birinci delili olarak da dünya barış taraftarlarının ele aldıkları konuları "atom silâhının men edilmesi ve mensup oldukları devletlerin bir tecavüze karşı hazırlık ve mukavemet arzularını önlemekten ibaret" olduğunu ve Türk Barışseverler Cemiyetinin de aynı yoldan yürümek istediği ileri sürülmüştür. Halbuki bunlar bir delil değil, kendileri isbat edilmeğe muhtaç olan sözlerdir.

a. Bir kerre Dünya Barış Hareketleri ve bunların gayeleri bu davanın konusu değildir. Dava konu olmadığına göre de mahiyet ve gayeleri de tahkik, tetkik ve muhakeme edilmiş ve hakkında delillere istinaden bir hüküm verilmiş değildir. Böyle cevval kalem yazılmış bir cümle ile barış hareketlerinin mahiyeti ve gayesi sanki sabit olmuş gibi kabul olunamaz.

b. Türk barışseverler cemiyetinin aynı yolda yürüdüğü kaziyesi ise isbatedilmesi gereken bir hükmün, isbat yolunda bir delil gibi kullanmak mantık hatasını irtikâb etmektir. İsbatı gereken bir şeyin isbat yolunda bir delilmiş gibi kullanmak mantık ilminde meşhur hatalardandır.

7. Amerikan senatörü Mr. Cain'in Türkiyeyi ziyareti ve Koreye asker gönderme kararında oynamış olduğu rol bahsında mahkeme kararı, Yeni İstanbul gazetesindeki yazı okunduğu zaman "Amerikan ordusunun niçin yıpranmaması lâzım geldiğini ne kadar samimi bir maksatla ifade edildiği"nin görüldüğünü yazmaktadır. Politikada samimiyetten bahsetmek biraz garip görünüyor. Daha sonraki bir tarifte Mr. Cain'den daha çok salâhiyetli bir Amerikan şahsiyeti, general Bradly, Amerikanın "mahalli harplerde" niçin yıpranmaması gerektiğini çok daha "samimi" bir şekilde ifade etti. Onun için burada "samimiyet" bahsi üzerinde durmıyalım.

Mr. Cain'nin oynadığı rol hakkında biz müdafaalarımızda o günki gazetelerden iktibas ederek çok şayanı dikkat noktalar belirttik. Kararın Amerikanın tesiri ile alı-

nıp alınmadığı bahsinde mahkeme kararı bu noktalara hiç temas etmeyerek sadece "samimiyetten" dem vuruyor. Müdafaanın bu kısımları mürafaada kullanılabilir.

8. Beyanname neşrinin bir propaganda faaliyeti olduğunu isbat yolunda, mahkeme kararı, "cemiyet nizamnamesinde cemiyetin siyasi olmadığı serahatle belirtilmiş olmasına rağmen, giriştiği hareket itibariyle tamamen siyasi bir faaliyet göstermiş ve bunu propaganda yoluyla temine çalışmıştır" demektedir. Bu cemiyet nizamnamesinin düpedüz bir tahrifidir. Cemiyet nizamnamesinin bu hususuna müteallik maddede şöyle denilmiştir: Türk Barışseverler Cemiyeti gayri siyasidir yani iktidara geçmek veya iktidardaki hükümeti değiştirmek üzere seçim mücadelesine girmez. Görülüyor ki cemiyetin siyasi olmaması gayet sarih bir şekilde tarif edilmiştir. Barış yolunda çalışmak üzere kurulmuş bir cemiyet barışın korunmasıyla ilgili bir mes'elede de faaliyet göstermez, görüşlerini umumi efkâra açıklamazsa o cemiyetin mevcudiyetine ne lüzum kalır. Cümlenin sonundaki "ve bunu propaganda yolu ile temine çalışmıştır" hükmü ise yine isbat edilmesi matlup olan şeyi peşinen isbat olunmuş gibi kabul etmek hatasıdır.

9. Mahkeme kararının propaganda faaliyetinde bulunduğumuzu ispat zımmında Stokholm Çağrısını ve Jön Türklerin gönderdikleri iddia edilen yazıyı öne sürmesi de gayet hatalı bir muhakeme tarzıdır. Evvelâ adı geçen yazıların propaganda mahiyetinde olduğu ne ile sabit olmuştur. Propaganda kıstası nedir. Sonra onların propaganda olduğu kabul edilse bile bir benzetme yoluyla Türk Barışseverler Cemiyetinin Kore kararı beyannamesi hakkında nasıl hüküm verilebilir? Hiçbir delil ve mesnete dayanmıyan, bir çırpıda yapılmış indi bu benzetmelerle bir cemiyet ve onun mensupları suçlandırılabilir mi?

10. Mahkeme kararının propaganda bahsinde ileri sürdüğü beşinci nokta da beyanname dağıtımı[nın] kendisi bir propaganda ve propagandanın bir delili gibi gösteriliyor. Biz Büyük Millet Meclisine gönderdiğimiz dilekçenin bir suretini "millet vekillerine imzalatmak suretiyle iktifa" etmeliymişiz. Bunu yapmayıp da "bu beyannamede 25000 gibi büyük bir sayıda bastırıp halka dağıtmak" bir propaganda gayesile hareket ettiğimizi "açıkça"göstermekte imiş. Hep aynı mantık hatası. Beyanname bastırmak bizatihi propaganda faaliyetinin delili değildir. Mahkeme kararı bu kısımda bu bastığımız beyannamenin bir propaganda olduğunu ispat ile mükelleftir. Beyannamenin 25000 basılmasını "büyük bir sayıda" diye mübalagalandırılması da yargıçlar heyet'inin propaganda faaliyetini ispat yolunda ne kadar hiçden mesnetlere dayanmak istediğinin bir delilidir. Bir beyannamenin 25000 basılması büyük bir sayı değildir. Bunun aksine bir iddia beyannamenin ne olduğunu bilmemek demektir.

Mahkeme kararı aynı paragrafta Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçe ile beyannamenin dilinin bir birinden ayrı olmasını propaganda faaliyetinin isbatı sayıyor. Halbuki dilekçe ile beyanname dilinin ve uslubunun elbette ki ayrı olacağı üzerinde durulmaya deymiyecek kadar aşikârdır. Nasıl ki bir beyanname ile bir makalenin, bir dilekçe ile bir mektubun dili ve uslubu da aynı olamıyacağı gibi.

Hasılı mahkeme kararının propaganda tarifi tamamiyle yanlıştır, "ilmi"lik vasfiyle asla ilgisi yoktur. İkincisi mahkeme kararının propaganda faaliyetinin mevcudiyetini isbat yolunda ileri sürdüklerinden hiç birisi bir delil ve ispat mahiyetinde

değildir. Hemen her noktası kendisi isbata muhtaç olan indi hükümlerdir.

[Elyazısıyla eklenmiş bölüm]

Yine mahkeme kararında "halkı heyecana ve galeyana ve hatta topluca fiili harekete teşvik edici bir propaganda gayesi ile hareket ettikleri açıkca belirtmektedir" deniliyor. Halkın heyecana ve galeyana teşviki, tefsire tabi müphem bir ifadedir fakat "topluca fiili hareket" gayet sarih ve muayyen bir unsurdur. Teşvik edilen "topluca fiili hareket"in ve olduğunun mahkeme *[sonu yok]*

[Daktilo edilmiş metnin başına kendi elyazısıyla "Mahkeme kararı üzerine notlar:" yazılmış. Metin bir bakıma "çalakalem" yazıldığı için çok sayıda yazış ve imla hatası içermektedir. Sadece, okumayı anlaşılmaz kılan yerlerde metne müdahale ettik.]

Tarih Vakfı TİP Arşivi

Anayasa Mahkemesi İfade Tutanağı

11 Mayıs 1971

İfade Sahibi: Behice Boran Hatko

Siyasi Partiler Kanunu hükümlerine göre yapılmakta olan incelemenin konusu anlatıldı.

Soruldu: Siyasi Partiler Kanunu hükümlerine göre C. Başsavcılığınca yapılmakta olan incelemeye hukuki bakımdan ve usul yönünden herhangi bir itirazım yoktur dedi.

Soruldu: Türkiye İşçi Partisinin tüzüğünde Büyük Kongre karar organı niteliğindedir, Kongrenin önceden düzenlenen gündemi içinde belli konularda Merkez Yürütme Kurulu ve delegeler tarafından yapılan öneriler konularına göre delegeler arasından geçilen komisyonlara verilir ve bu komisyonlar önerilere bağlı kalmaksızın hazırlayacağı karar tasarılarını büyük kongreye sunar. Kongrenin tasarılar üzerinde değişiklik yapmak hakkı vardır. Yani komisyondan geldiği şekilde kabul etmek zorunda değildir, yapılacak görüşmelerden sonra tasarılar oylanır, değişiklik önerileri de göz önüne alınarak kabul edilirse kongre kararı olarak ilân edilir. Türkiye'nin doğusunda yaşayan Kürt halkı konusunda verilen önerilerde aynı işleme uyularak tasarı komisyonuna verilmiş ve komisyonun hazırladığı metin kongrece oylanarak kabul edilmiştir. Komisyona merkez yürütme kurulu tarafından da bu konuyu kapsayan bir öneri verilmiştir, bunun dışında delegeler tarafından komisyona verilmiş olan önerilerin kapsamı hakkında komisyon üyesi olmadığımdan bir malumata sahip değilim.

Doğuda yaşayan Kürt halkı konusu [sadece] partimizin 4. Büyük Kongresinde ele alınmış değildir. 1964 yılında İzmir'de hazırlanan Büyük Kongrede programda doğu kalkınması başlığı altında bu konu ele alınmıştı. Üçüncü Büyük Kongrede yine aynı şekilde doğuda yaşayan bölge sakinleri ve alevi vatandaşlarla ilgili bazı konuşmalar olmuş ve üçüncü büyük kongre kararına da geçmiştir. Ne var ki 1970 yılında doğu bölgesini kapsayan komando hareketi şiddeti göz önüne alınarak Kürt halkı partimiz yönünden bir problem olarak ele alınmış ve 9 Temmuz 1970 tarihinde Cumhurbaşkanına Partimiz adına verilen bir muhtıra ile bu bölge halkına karşı girişilen hareketin Anayasanın 3 ve 12. maddelerine aykırı düştüğü belirtilmiştir.

Bu ana kadar doğu bölgesi halkı ve Kürt asıllı vatandaşlar olarak nitelenen bir kitlenin doğrudan doğruya Kürt halkı şeklinde düşünülmeye başlanılması partimizce yapılan bir incelemenin sonucu olmuştur. Bu incelemede 1960 yılında doğu bölgesinde Kürtçe konuşanların sayısının 2,5 milyonun biraz üzerinde olduğu tespit edilmişken, 1970 yılında bu sayının daha da artmış olduğu düşüncesiyle bu kadar büyük bir topluluğa halk denilmesinde herhangi bir sakınca olmadığı kanısına varılmış ve bu şekilde düşünmekte haklı olduğumuz Devlet İstatistik Enstitüsü kayıtla-

rındaki sayılarla da doğrulanmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının yayınlarından İslâm Ansiklopedisi'nin Kürt maddesinde 20 sahifeyi aşan büyük bir yer ayrılmıştır. Burada Kürtlerin tarihi, etnik özellikleri, etraflıca belirtilmiş, yerleşmelerinden söz edilmiştir. Bütün bunlardan başka Atatürk ile Lozan konferansı sırasında İsmet İnönü'nün Türk ve Kürt diye iki topluluğu birbirinden ayrı sıfatlarla göstermiş olmaları ve Kürtler hakkında övücü nitelikte yaptığı konuşmalar da vardır. Bu durumda Anayasanın, tanımladığı ölçüler içinde vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan ve yine Anayasanın tanımlarına göre Türk vatandaşı dışında da sayılmadıklarına göre bu konunun sosyalizm ve Anayasa açısından olduğu kadar sosyolojik ve objektif gerçekler açışından da bir sorun olarak ele alınmış olmasında partimiz yönünden bir sakınca yoktur. Türkiye'de büyük bir sosyolojik bütünleşme gelişirken ve bütünleşmeye giderken çeşitli nedenlerle bu topluluğu ayrım gözeten işlemlere maruz bırakılmasını ve üzerlerinde baskı ve şiddet uygulanmasının aleyhinde olduğumuzu Cumhurbaşkanına bildirmiş ve bunun bütünleşmeye mani olabileceğini ifade etmiştik.

Bu konunun 4. Büyük Kongreden önce Kongreye sunulan karar tasarısında ve kongrede kabul edilen şekliyle genel anlamda Milliyetler prensibiyle bir alâkası olmadığı gibi azınlık statüsüyle de herhangi bir ilgisi yoktur. Herhangi bir delegenin kongrede yapmış olduğu konuşmada Uluslaşma Stratejisinden bahsetmiş olması kongre kararına iktiran etmedikçe kendisini ilgilendirir. Benim de Kongrede veyahut başka yerde (Ama milliyet deyince Türkiye'de bir Kürt milleti vardır) şeklinde yapılmış hiçbir konuşmam yoktur. Esasen düşüncelerim de bu yönde olmadığı için bu biçimde konuşmam söz konusu edilemez. Bu bakımdan kongredeki konuşmalarımın yazılı metinlerinin, daha doğrusu size verilen metinlerinin sıhhat derecesinden şüphe etmekte haklıyım dedi. Herhangi bir delegenin yukarıdaki şekilde konuştuğunu da sanmıyorum ve muttali değilim.

Kararda geçen asimilasyon deyimiyle baskı ve terör deyimlerini birlikte mütalaa etmek lâzımdır gerçekten, Türkiye'nin toplumsal gelişme içerisindeki bütünleşmede oluşan tabii bir asimilasyona karşı çıkmamız söz konusu değildir. Nitekim bugün büyük merkezlerde Kürt asıllı vatandaşlarımız Türkçe konuşmaktadırlar. Ama bunun yanında Türkçeyi öğrenemediği için Kürtçe konuşmak zorunda kalanlara karşı uygulanan ve Türkçe konuşmaya zorlama şekliyle biçimlenen harekete ve bu şekilde zorla asimilasyona karşı olduğumuz kararda ifade edilmek istenmiştir. Doğudaki komando hareketi Türkçeyi bilmeyen kişileri Kürtçe konuştukları için baskı altında tutmak gibi hareketleri baskı ve terör olarak nitelemekteyiz. Demokratik hak ve özgürlüklerin tanınmamasının, daha doğru[su] fiilen tanın[ma]masının karşıtı Faşizmdir. Buna bir misal olarak Fikret Otyam'ın doğudaki eşkıya takibi konusunda hazırladığı röportajda eşkıyanın gizlendiği yerin bulunabilmesi için yapılan kanun dışı eziyetlerden de söz etmek mümkündür ki bu meseleyi Büyük Millet Meclisine de parti olarak getirmiştik.

Kararda (Kürt halkının mücadelesi) deyimiyle Kürt halkının Anayasal vatandaşlık hakları ve anayasal diğer demokratik haklarını elde etmek için yaptığı mücadele kastedilmiştir ki bu mücadelenin bir örneği 1967 yılında yapılan Doğu mitingleridir. Parti olarak bu tarz mücadeleyi desteklemek kararında olduğumuz ifade edilmek-

tedir. Bu mücadeleleri anayasada ifade edildiği şekilde toplantı, gösteri yürüyüşü ve mitinglerle yapmak demokratik haklar arasında kabul edilmelidir. Bu mücadeleyi bütün demokratik güçlerin yapması gerektiği kanaatindeyim. Anayasal düzen bu haklara sahip çıkmakla gerçekleşir.

Anayasal vatandaşlık hakları Anayasada siyasal haklar başlığının altında özel ve hukuki deyim olarak yer almaktadır. Fakat diğer bir bölümde ilk üçüncü bölümde tüm insan haklarından, sosyal ve ekonomik haklardan söz edilmektedir. Kararımızda Kürt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanmak hakkından gayrı diğer tüm demokratik özlem ve istekler deyimine yer verilirken Anayasanın yukarda sözünü ettiğim bölümlerine paralellik düşüncesi hâkim olmuştur. Bu ifadenin bir başka şekilde anlatılması da mümkündür. Bir tarafta objektif haklar, diğer yanda da bu objektif hakların gerçekleşmesine duyulan özlemin sübjektif yansıması söz konusudur. Bunu bir misalle anlatacak olursak bir vatandaşın anayasa ile sahip olduğu objektif bir hakkının gerçekleşememesinden duyduğu üzüntü ve özlem bu objektif hakkın sübjektif yansıması şeklinde mütalaa edilmelidir.

Emek dergisinin 1970 yılı Aralık ayına ait yedinci sayısında kendi imzasıyla (Partimiz önündeki görevleri başaracak güçtedir) başlığı altında yayınlanan ve dördüncü büyük kongrede yaptığı konuşmada yine milliyet sorunundan söz ettiği açıklanarak soruldu: Genel olarak bir milliyet sorunu mevcuttur ancak burada kastettiğim milliyetler prensibinin kalıplaşmış tarifi içindeki milliyet konusu değil, bu topluluğun yazımın ve konuşmamın sonundan da anlaşılacağı gibi bir halk olduğu sonucudur. Cumhurbaşkanına verilen muhtırada da belirttiğimiz şekilde kardeşçe bir arada yaşamak suretiyle bütünleşmeyi öngören bir politikanın sahibiyiz. 4. Büyük kongrenin inceleme konusu yapılan doğudaki Kürt halkı ile ilgili kararında herhangi bir bölücülük güdülmemiştir. Baskı, şiddet ve ayırım güden muamelelerin bölücü olduğu kanısındayız. Bu politikamız B.M.M.'de de defalarca ifade edilmiştir.

Bu konuda sorulacak şimdilik başka bir husus kalmadığı ve ifade sahibinin de şimdilik bir diyeceği bulunmadığı görülerek iki nüsha olarak düzenlenen ifade tutanağı okundu ve birlikte imza edildi. 11.5.1971

Bülent Akmanlar	Kemal İzgüt	Behice Boran
C. Başsavcısı Yrd.	Başkâtip Yrd.	İfade Sahibi
(imza)	(imza)	(imza)

(Fotokopinin Aynıdır)

TÜSTAV Arşivi

Anayasa Mahkemesi'nde Sözlü Açıklama Tutanağı

Haziran 1971

Başkan Vekili Avni Givda – Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran Hatko, Şaban Yıldız ve Mehmet Selik'i çağırınız.

(TİP Genel Başkanı Behice Boran Hatko, Şaban Yıldız ve Mehmet Selik salona alındı.)

Başkan Vekili Avni Givda – Buyurun efendim, söz sizin.

Behice Boran Hatko – Anayasa Mahkemesinin sayın üyeleri. Partimizi kapatma istemi ile açılan bu davada, sayın C. Başsavcısının tanzim etmiş olduğu iddiaya yazılı olarak cevap vermiş bulunuyoruz. Savunmamızın ve cevabımızın esasını bu yazılı metin teşkil etmektedir. Kanaatimce bu, ayrıntılara inen, iddianamede ileri sürülen bütün iddiaları mufassalan ve kanaatimce müdellel olarak cevaplandıran bir belgedir. Burada esasen yazılı olarak sunduğumuz metni bütün bu ayrıntılarıyla tekrar ederek, ki çok uzun zaman alacaktır, yüksek zamanınızı almamak için ve de zaten o kadar ayrıntıları bir konuşmada hatırlayabilmeye imkân olmadığı için, ben savunmamızın ana çizgilerini, önemli noktalarını elimden geldiği kadar belirtmekle yetineceğim. İddianamede partimiz hakkındaki kapatma istemi Anayasanın 57. maddesine ve Siyasi Partiler Kanununun 87. ve 89. maddelerin aykırılık iddiası ve suçlamasıyla gene Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesinin ikinci fıkrasına göre istenmektedir. İlkin bu iddianamenin hukuksal yapısına baktığımız zaman iddianamenin hukuki mesnetlerden ve hukuki ve mantıki tutarlıktan maalesef yoksun bulunduğunu görüyoruz. Evvela şöyle bir tutarsızlık ve tezatla karşılaşıyoruz: Kapatma istemi, biraz evvel de belirttiğim üzere Siyasi Partiler Kanununun 111. maddesinin ikinci bendine istinaden isteniyor. 111. maddesinin ikinci fıkrasına baktığımız zaman şunu görüyoruz: Partinin yüksek oranları (ve bunlar tadad edilmiştir, dörttür. Yani Partinin Büyük Kongresi, Partinin Merkez Yürütme Organı iki, Merkez Yönetim Organı üç veya Meclislerdeki gruplarının genel kurulları) tarafından alınan kararlar veya çıkarılan bildiriler, genelgeler vesaire Siyasi Partiler Kanununun 4. Bölümündeki hükümlere aykırı olursa o zaman kapatma istemi istenir. Görülüyor ki burada partinin ilzam edilebilmesi için, söz konusu olan karar, genelge, yazı gibi belgelerin, partinin bu dört organına ait olması gerekiyor. O kadar inhisar ettiriliyor ki, şayet partinin gene örgüt birimlerinden olan, ama bu dört organ içine girmeyen, örneğin il yönetim kurulları tarafından veya gençlik. kadın kolları örgüt birimleri veya ilçe yönetim kurulları tarafından çıkarılan belgelerde, alınan karalarda Siyasi Partiler Kanununun 4. kısmındaki hükümlere aykırı hususlar olsa dahi, bunlar Partiyi kapatma istemi için, talebi için bir mesnet teşkil etmiyor. Yalnız bu dört yüksek organın aldığı kararlar, verdiği genelgeler vesaire ediyor. Diğer taraftan Parti üyelerine gelince, Parti üyelerinin Siyasi Partiler Kanunu muvacehesinde suç telakki

edilecek fiiller işledikleri, hareketlerde bulundukları takdirde ise konulan prosedür, bu suç işleme keyfiyetinin Savcılık tarafından partiye bildirilmesi ve Partiden kesin ihraç talebinde bulunulması... Şayet suçlu demin bahsettiğim Partinin örgüt birimleri, yani organ denebilecek birimleri ama dört organından gayri birimleri, il, ilçe gibi, kadınlar kolu, gençlik kolları gibi birimleri, eğer böyle bir aykırılık suçunda bulunmuşsa o zaman da bu ikinci derecedeki organlar ve örgüt birimleri hakkında Savcılık kesinlikle işten el çektirme kararı istiyor. Bunu istedikten sonra da bu kadarla da bitmiyor, partilere bu tali organların işten el çektirilmesi konusunda yapılan istemlere itiraz etmek hakkı tanınıyor.

Bu hak üçüncü bendinde 111. maddenin ve bildiğiniz gibi Parti Yasaklarını İnceleme Kuruluna götürülüyor itiraz. O Kurulun kararından sonra dahi, itiraz varit görülürse eğer, mesele orada kapanıyor artık, kapatma davası açılamıyor. Yok, savcının ihtarını ve hükmünü doğru bulursa Kurul, o takdirde de gene otomatik olarak kapatma cihetine gidilmiyor. Kanuna uygun şekilde kapatma davası açılarak mesele bir defa daha Anayasa Mahkemesi tarafından görüşülüp karara bağlanıyor. Hal böyle olduğu halde, yani gayet sarih olduğu halde ve savcı da 111/2'ye istinaden kapatma isteminde bulunduğu halde, 111/2'ye istinaden yapılan bu kapatma istemini ispat etmek zımnında gösterdiği sözde delillerin hepsi, eğer bu delillerde suç olduğunu bir an için kabul etsek dahi, (bu sözde delillerde suç var mıdır, yok mudur aslında o davamızın dışında kalan bir hususturbu, burada incelenecek bir husus değildir. Ama öyle bile olsa) bunlar 111. maddenin üçüncü bendine girer, ona göre, o prosedüre göre hareket edilmesi lazım gelir. Hâlbuki bildiğiniz gibi iddianamede 111/2'ye istinaden suç isnat ediliyor ve kapatma talebi yapılıyor. Fakat ileri sürülen deliller 111/3'üne göre ancak bir prosedüre tabi olabilecek nitelikte delillerdir.

Bu deliller ikiye ayrılıyor. Birisi Doğu Kültür Ocaklarına ait sözde deliller, ikincisi de Emek dergisine ait olan deliller. Doğu Kültür Ocağına ait söylenen bir sürü şeyler 111. maddenin üçüncü fıkrasına dahi girmez. Çünkü Doğu Kültür Ocaklarının bir defa, tüzel kişiliği haiz örgüt olarak, hiçbir ilişkisi yoktur. Türkiye İşçi Partisiyle ve iddiada da böyle bir ilişkisi olduğu hakkında hiçbir delil gösterilmemiştir. Hiçbir hususta, ne kuruluşunda, ne ondan sonraki faaliyetlerinde Doğu Kültür Ocakları ne Partiye danışmış, ne Parti Doğu Kültür Ocaklarına herhangi bir direktif vermiş, bir yol göstermede vesairede bulunmuş veya hatta böyle devamlı iki örgüt sırasında, hatta normal sayılacak böyle bir ilişki dahi kurmuş değildir. Binaenaleyh Doğu Kültür Ocakları konusunda söylenen hususlar 111. maddenin üçüncü bendine dahi girmeyen, bu iddianamede hiç söz konusu edilmemesi lazım gelen hususlardır. Ancak Doğu Kültür Ocağı üyeleri veya kurucuları arasında bazı insanların Türkiye İşçi Partisi üyesi olmaları dolayısıyla, aynı zamanda bir suçlama önce sürebilir. İşte Doğu Kültür Ocağı mensupları veya kurucuları arasında bazılarının aynı azmanda Türkiye İşçi Partisi üyesi bulunmasından dolayı bir suçlamada bulunuyorsa sayın Başsavcı, o zaman yalnız bu suçlama, yani Doğu Kültür Ocaklarının tümüne ait veya diğer üyelerine ait değil aynı zamanda Parti üyelerine ait olan suçlamanın prosedürü de 111. maddenin üçüne göre muamele görmesi icap eder ki bu da yapılmamıştır.

Bunlar uzun uzun yazılı savunmamızda anlatılmıştır, burada başta da arz ettiğim gibi kısa kesmeye çalışıyorum. Mesela Doğu Kültür Ocağının mensuplarına ait

verilen o kısa demeç özetlerinde isimleri şöyle bir saydım, on tanesi Parti üyesi dahi değil. Kaldı ki Parti üyesi olsa dahi, Partinin üyesi olarak yapacağı diğer suçlar vesaire Partiye katiyyen ilzam etmek. 111/2'ye göre ancak dört yüksek organın bağlayıcı hareketleri, kararları vesaire Partiyi bağlar. 111/1'ine göre de Parti mevzuatı niteliğinde olan tüzük, program vesaire bunlar bağlar. Yoksa Partiyi elbette ki üyelerinin, yurt sathına dağılmış binlerce üyelerinin, 24 saatte ne söylediğini, ne yaptığını izleyemez. Maddeten mümkün değildir, hukuken de bunu izlemekle de mükellef değildir. Suçu varsa eğer, işlemişse, 111/3'üne göre muamele görür ve neticeye bağlanır. Doğu Kültür Ocaklarıyla Parti arasında herhangi bir ideolojik paralellik de yoktur. Malumunuz olduğu veçhile Türkiye İşçi Partisi son yıllarda, gerek Parti içinde, gerek Parti dışındaki, kendisine "Sol, sosyalist" denen birtakım fikir akımlarıyla, gruplaşmalarla ideolojik mücadele vermiştir. Bu mücadelelerde eğer böyle bir paralellik bir bağlılık olsaydı, Doğu Kültür Ocaklarının beraber hareket etmesi görülürdü. Partiyle. hiç öyle bir beraber hareket etme görülmemiştir. Bilakis uzak durulmuş, hatta muarız durulmuştur. Nitekim şimdi aklıma geldi, İddianamede Doğu Kültür Ocakları mensubu olarak adları sayılan ve bu yoldan Partiye bağlanmak istenmeyen insanların on tanesi demiştim parti üyesi bile değil, bir tanesi ise geçen sene her halde gazetelerden hatırlayacaksınız, bizim Genel Merkez basılmış, tahrip edilmiş, teksir ve daktilo makinelerimiz alınıp götürülmüştü. Bunlardan Mehmet Demir o basanlar, daktilo makinelerini götürenler içindedir ve Partinin şikâyeti vardır. Hala Savcılıkça hakkında kavuşturma yapılmaktadır ve Partiden de çıkarılmıştır. Diğer üç üye, orda delil diye konulan üç üye, isimleri metinde var, bunlar ise zaten Partiden ayrı bir örgüt öneriyorlar, teklif ediyorlar. Binaenaleyh demek ki hem hukuken bağlamaz katiyyen Partiyi, Partiyle ilgisi yoktur. İkincisi, delil diye söylenen şeylerin içinde bunların Partiyle ilgisi olmadığını gösteren şeyler vardır. Kaldı ki bunlar birtakım toplantılarda, birtakım bantlardan alındığı söylenen ifadelerdir ki ve bunlar özet halinde verilmiştir, bu ifadeleri acaba o zatlar kabul etmişler midir kendilerinin ifadeleri olarak? Bildiğim kadarı ile bir ayrı dava görülmektedir bu konuda. O da sonuca bağlanmış değildir. Hukuki kıymeti var mıdır, böyle birtakım toplantılarda alınan, resmi olmayan bantlardaki kayıtların, onlar da ayrıca cayi sual olan hususlardır ki, davamızı ilgilendirmediği için üzerinde uzun durmuyor sadece işaret edip, hatırlatmakla geçiyorum.

İkincisi, Partiyi bağlamayan ve ilzam etmeyen, fakat delil olarak yine üzerinde uzun uzun durulan, gerek Doğu Kültür Ocakları meselesi üzerinde, gerekse Emek dergisi üzerinde iddianamenin büyük çokluğu sayfa itibariyle, saymadım ama zannediyorum ki çokluğu denecek kadar sayfa adediyle duruluyor, çok uzun olarak. Emek dergisi de Partiyi bağlayan bir dergi değildir, yazılarıyla. Bir defa hatırlatayım müsaadenizle, 111. maddenin ikinci fıkrasına göre, partiyi bağlayacağı hükmü vaz olunan belgeler arasında değildir, yani adını saydığım dört yüksek organın kararı, bildirisi, genelgesi, mahiyetinde değildir. Binaenaleyh girmez 111/2'ye. İkincisi, organı da değildir Partinin. Biraz bağlayıcı gösterebilmek için veya hiç değilse yakın ilişkiyi göstermek için, iddianamede mükerreren ve hatta devamlı surette Emek dergisi Partinin organı imiş gibi takdim edilmektedir, sunulmaktadır. Parti organı değildir ve bunu da hemen şurada gene müsaadenizle tasrih edeyim. Çünkü iddia-

namede bir başka vesileyle şöyle bir görüş ileriye sürülüyor: İşte, "Behice Boran'ın filan şeyi söyleyişi, Anayasa çerçevesi içinde Kürt halkı sorunu mütalaa edilmiştir, demesi samimi değildir. Bu ancak işte arkasına saklanılıp vaziyeti kurtarmak için sığınılmış bir formüldür" filan deniyor. Ben burda "Emek dergisi organ değildir" derken sakın şöyle bir zehap hâsıl olmasın, bunu rica edeceğim, yani Emek dergisindeki yazılarda suç vardır, bu bölücülük vesaire şeyleri, filanları vardır da, biz de böyle bir "organ değildir" formülü arkasına sığınıp iddianamede bir başka hususta ileri sürülen tabirle, kendimizi o mesuliyetten kurtarıyoruz çabasındayız, böyle bir izlenimin katiyyen hasıl olmaması lazımdır. Çünkü organ olmanın şartları vardır. Nitekim Türkiye İşçi Partisinin şimdiye kadar organ mahiyetinde iki tane yayını olmuştur. Birisi T.İ.P. Haberleri, öbürü Parti Gazetesidir. Onları organ olarak kabul ederiz. Bir yayın organının Parti organı olması için onu partililerin çıkarması, o organda bazı parti yöneticilerinin yazı yazması vesairesi onu organ yapmaz. Partinin organı demek her meselede Partinin görüşünü, tıpa tıp onun görüşünü, politikasını yayan ve başka hiç bir çeşitlemelere müsaade etmeyen organ demektir. Parti organı olması için beş tane şartın yerine gelmesi lazımdır. Birincisi, Partinin Yüksek Merkez Organı toplanır ve dergi mi, 15 günlük mü, günlük mü, aylık mı neyse o yayını çıkarmaya karar verir ve ne biçim, 15 günlük mü, günlük mü, aylık mı bunun hakkında karar verir, resmen karar verir oylama suretiyle, organ olabilmesi için. İkincisi, Partinin merkez organı tayin eder o gazeteyi veya dergiyi kimler çıkaracak. Yazı kurulunu tayin eder ve beğenmediği zaman yazı politikasını derginin, o kurulunu, sahibini, yazı işleri müdürünü, başyazarını, varsa diğer yazı kurulu üyelerini değiştirir. İkinci şartı budur. Üçüncü şartı, Parti o yayın organını denetler, acaba yayınlar Parti politikasına, Parti kararlarına tıpa tıp uygun mudur, değil midir? Uygun görmezse direktifler verir, ihtarda bulunur, eğer devam edilirse yazı kurulunu değiştirir. Böyle bir denetleme olması lazım. Ve nihayet mali yardım alır Partiden, ya tamamen Parti çıkarır, mali finansmanını yapar veya hiç değilse icap ettiğinde mali yardımda bulunur. Bunların hiçbir hususu yoktur Emek dergisinin çıkışında, diğer iki organda vardır. Böyle olmuştur prosedür. Bunda katiyyen yoktur. Emek dergisi bilhassa Aybar yönetiminde, ona karşı yapılan ideolojik mücadelede, bir kısım Partililerin sırf kendi inisiyatifleri ile, kendi finansmanlarıyla, kendileri yazı kurulunu vesairesini tespit ederek, yazı politikasını tespit ederek çıkardıkları bir dergidir. Bundan dolayı Emek dergisi Partinin organı değildir ve tekrar da hatırlatayım, 111/2'ye göre de orada tadad edilmiştir, hangi şeyler partiyi bağlıyor, Partiyi bağlayıcı nitelikte değildir. Şimdi kerem buyurun, bu kadar ağır bir talep var ortada, bir partinin hem de on yıldır Türkiye'de mevcut olmuş ve öyle bazı ufak tefek partiler gibi ismen mevcut fiilen yok değil, verdiği mücadelelerle on yıl bu memleketin demokratik hayatında Anayasa'yı savunmasında fiilen mücadele vermiş, uğraşmış, sesini duyurmuş bir Parti hakkında bir kapatma istemi -ki partiler dernekler gibi mütalaa edilmiyor. Anayasaca, vazgeçilmez unsurları siyasi hayatımızın- bunun hakkında bir kapatma istemi isteniyor ve verilen deliller ve sayfa sayfa böyle, yani ikinci, üçüncü dereceden işaret edilmiş değil, sayfa sayfa üzerinde delil diye verilen belgeler, hususlar kanunlar bakımından partiyi bağlamayan meseleler ve Sayın Başsavcıyı çelişkiye düşüren 111'in ikisinden talepte bulunup ancak suç unsuru olsa

bile bir kısmında, 111'in üçünden muamele görecek olan hususlar. Şimdi doğrusu burada ben şahsen çok hayret ettim bu noktada, bunu görünce ve çok düşündüm, bu kadar ağır bir talebin, bu kadar ilgilendirmeyen, hukuki mesnet teşkil etmeyen birtakım sözde belgelere dayandırılarak ileri sürülmesine.

Partiyi bağlayıcı olarak ve Kürtçülük, bölücülük, otonomi, ayrılma, kendi kaderini tayin etme istendiği iddialarına mesnet olarak, yegâne ileri sürülen, biricik vesika 4. Büyük Kongre kararlarının altıncı bölümüdür. 4. Büyük Kongre sekiz tane karar almıştır, bunun altıncısıdır. Bu da yarım sahifelik bir metinden ibarettir. Binaenaleyh iddianamenin yaptığı talebe göre Partiyi bağlayacak olan yegâne vesika bu dosyada, 4. Kongre kararırının altıncı bölümüdür. Bu da yarım sahifelik bir metindir. Şimdi burada insan biraz düşünüyor, neden sayın Başsavcı, elbette ki bu hukuki meseleleri, hele bir maddenin çeşitli bentlerine, fıkralarına hangi hususlar giriyor, girmiyor gibi çok basit olan, benim gibi hiç hukukçu olmayan bir vatandaşın dahi akıl edebildiği hususları görememiş, akıl edememiş olmaz. Buna imkân yok, çok basit bir şey. 4. Kongrenin, Kürt halkı ile ilgili altıncı bölümündeki karara gelince, ki yegâne mesnet odur hukuken tutarlı, Partiyi bağlayıcı ve 111. maddenin ikinci fıkrasına giren yegâne belge odur, ona gelince de yine iddianamede görüyoruz ki o bölümün üzerinde dahi, o bölümü kendi başına ele alarak, orada söylenenlerin tutarlı ve sistematik bir analizi, bir tahlili yapılarak iddiaların, suçlamanın ispatına gidilmemiştir. Hatırlayacaksınız, iddianamenin başında şöyle bir mantık silsilesi vaz edilmek isteniyor. Hatta diyebilirim ki bütün muhakeme tarzı ve çıkarılan istidlaller buraya dayatılıyor. "Türkiye İşçi Partisinin" deniliyor, "1964'te kabul edilen programıyla, 1968'in ekim ayı idi zannediyorum yapılan 3. Büyük Kongresinde kabul edilen karar sureti aynı niteliktedir, aynı doğrultudadır. Fakat 3. Büyük Kongreyle 4. Büyük Kongre arasında büyük bir fark meydana gelmiştir" diyor. Yani keyfiyet bakımından, nitelik bakımından bir ayırım, gerçek bir ayırım, bir rüptür, bir kopuş ifade eden bir fark meydana gelmiştir ve böyle bir varsayım konuluyor ortaya, sonra bu varsayımdan ilerleyerek de diğer bir istidlal yapılıyor. "Böyle büyük bir fark varsa, böyle bir nitelik farkı varsa bunun mutlaka bir hazırlık dönemi olması icap eder, bu mantığa uygundur" deniyor, ondan sonra da bu hazırlık döneminin işaretleri olarak demin arz etmeye, izah etmeye çalıştığım dava konusunda mesnet, delil teşkil etmeyen Doğu Kültür Ocaklarının kuruluşu meselesine de doğrudan doğruya geçiliyor. Bu üç şey, metinler sıralanıyor, fakat tahlil yok; ne Programın tahlili var, ne bütün iddiaya yegâne hukuki mesnet teşkil eden 4. Kongre Kararının tahlili var. Üçü arka arkaya sıralandıktan sonra çok aşikâr, çok bedihi, çok ispat edilmiş bir hususmuş gibi "Görülüyor ki bu ikisi arasında, yani ilk iki belgeyle 4. Kongre kararı arasında büyük bir fark vardır. O zaman bunun bir hazırlık dönemi olması mantığa uygun düşer" deniyor ve sonra doğrudan doğruya Doğu Kültür Ocaklarına geçiliyor. Neden bu yapılmamış? Kanaatimce, bu yapılmamış, çünkü 4. Büyük Kongrenin metnini şöyle de evirseniz, böyle de evirseniz bir arada alarak tahlil ettiğimiz zaman, bundan, tam Kongre metninde, Milletin, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü ihlâl edici bir amaç ve politika güdüldüğü neticesi katiyyen çıkamaz, anlamı katiyyen çıkamaz. Bunun için durulmuyor. Asıl burada en büyük, mantığa aykırı bir hata yapılıyor. İspat edilmesi gereken husus, ispat edilmiş gibi

kabul olunup, mantık yönü tutuluyor. Biliyorsunuz ki mantıkta istidlallerde ve muhakemelerde en başta gelen ve en önemli hatalardan biridir: İspat edilmesi gereken konunun, ispat edilmiş gibi kabul edilip, öyle bir varsayımla muhakeme yürütülüp götürülmesidir. Bu yapılmıyor, ondan sonra demin anlattığım gibi, Partiyi ilzam etmeyen, ilgili olmayan Doğu Kültür Ocakları meselesine giriliyor.

Şimdi bir an için şunu kabul edelim, farzı muhal olarak, kabul edilmez ya, öyle bir mantıkî zorunluk yok, bir sebep netice münasebeti yok, bir kaziyeden bir sonucun çıkarılmasını gerektiren mantıkî kural zorunluluğu yok ve bir an için olduğunu kabul edelim ve diyelim ki "Evet, işte böyle büyük fark var", isbat edilmedi ya, kabul ediyoruz şimdi, bir muhakeme yürütmek için ve "bunun için de gerçekten bir hazırlık dönemi gerekir" diyelim, ki bu da mantıki bir sonuç olarak çıkmaz bir, istidlalden çıkmaz, ama kabul ediyorum. Ama o zaman zannediyorum ki mantıken bu davranışın aranacağı yer, partiyle hiç bir ilgisi olmayan, tüm bağımsız bir başka kuruluşun büsbütün başka insanlar tarafından kurulması, demin anlattığım gibi, birtakım toplantılarda gizli mukayyetlerle alınan belgelerde filan değil, bu hazırlığı yine Partinin kendi organlarının ve diğer teşkilât vahitlerinin, örgüt birimlerinin faaliyetlerinde almak lâzım gelir. Partiye mukaddem, takaddüm eden günlerde Parti organları ne söylemiş, ne yapmış, ne gibi raporlar verilmiş, ne gibi bildiriler yayınlanmış, ne gibi çalışmalar yapılmış? Bu hazırlık partinin kendisinde hazırlanmaktadır, araştırmak lazım gelir. Bu katiyyen yapılmamış, iddianamede yapılmamış, acaba Partinin böyle Büyük Kongre öncesi görüşlerini belirten ortada belgeler yoktu da onun için mi acaba sayın Başsavcı bunlara iltifat etmedi gibi bir sual akla gelebilir. "Yoktu belki, elde belge yoktu" dersiniz. Hayır, Partinin Büyük Kongreye tekaddüm eden aylarda, davamız konusu olan Kürt halkı ve ona yapılan baskılar ve bizim tenkitlerimiz konusunda çıkmış müteaddit belgeler vardır. Ve bunlar 111. maddenin 2. bendine giren belgelerdir. Yani Partiyi bağlayan belgelerdir. Eğer onlarda suç unsuru varsa, onlara dayanarak, kapatma davası istenilebilecek belgelerdir. Bu belgeler vardır. Fakat bu belgeler ne araştırılmış, ne üzerinde durulmuştur iddianamede bu belgeler üzerinde. Parti Kongresinden sonra 4. Büyük Kongrenin o altıncı bölümü, dava konusu olan bölümünü ne şekilde anladığımız ve yorumladığımız hakkında da Parti belgeleri vardır. Bunların da tek biri iddianamede ele alınmamıştır, ek olarak dahi iddianameye eklenmemiştir. Emek dergisinin hiç alakadar etmeyen, ilzam etmeyen nüshaları birer birer eklenmiştir de o ifadeler, bantlara alınan ifadelerin suretleri eklenmiştir de 111. maddenin ikinci fıkrası gereğince Partiye ait olan, Partiyi ilzam eden, içinde suç unsuru bulunduğu takdirde Partinin kapanmasını intaç edecek... ne söz konusu edilmiştir, ne bu belgeler ek olarak dahi sunulmuştur. Bu da çok şayanı dikkattir. İddianamenin hazırlanması bakımından. Bir taraftan hiç ilgisi olmayan, hukuki mesnet teşkil etmeyen, mantıki tutarlığı olmayan birtakım hususlar sayfalarca sıralanıyor, diğer taraftan davaya ilişkin, mesnet olarak belgelerin sözü edilmiyor, eleştirilmiyor. Bu da üzerinde önemle durulacak hususlardır kanısındayım. Bu belgeleri biz yazılı savunmamıza ekli olarak sayın Mahkemenize sunmuş bulunuyoruz. Ümit ederiz ki yazılı savunmamızla beraber bu belgeler de yüksek mütalâanıza alınır. Şimdi bunları da burada özetledik, yazılı savunmamızda da. Ben aklımda kaldığı kadarıyla birkaçına işaret

edeyim. Bu belgeler konusu iddianamede o kadar ihmal edilmiştir ki, sadece sayın Cumhurbaşkanına Temmuz 1970'te verdiğimiz Muhtıradan söz edilmiştir. Fakat o Muhtıradan dahi ancak reddederek şöyle denilmiştir: "Birtakım uygulamalar konusunda Sayın Cumhurbaşkanına görüş bildiren bir Muhtıra bölücülüğü, ayırıcılığı, vesaireyi güden bir fiil ve hareket için müdafaa zımnında kullanılamaz." Şimdi tam kelimeleri böyle değil, fakat metinde var, ama bu mealde bir şey söylenmiştir. Oysa Sayın Cumhurbaşkanına verdiğimiz muhtırada bizim Doğu Bölgesi sorununu, Kürt halkı sorununu nasıl anladığımız uzun uzun, öyle bir iki cümleyle de değil, sık satır, teksir edilmiş bir iki sahifede uzun uzun anlatılmıştır. Binaenaleyh sayın savcı hiç değilse, bu belgeyi ele almış, öbür belgeleri ele almamış, bir zahmet etseydi de, böyle Emek dergisinin yazıları üzerinde uğraşmakla veya bantlar üzerinde uğraşmakla vakit geçireceğine Devlet Başkanına verilmiş olan ve o zamanki Genel Başkanımız Sayın Şaban Yıldız tarafından verilmiş olan bir muhtırayı ele alsaydı herhalde dava konusu bakımından çok daha aydınlatıcı olurdu. Ki o zaman o ayrı bir yönetimdeydi, şimdiki yönetim belki farklıdır diye düşünülebilir. Değildi, çünkü o zaman bendeniz de Genel Sekreterdim. Şaban Yıldız Bey genel Başkanken ben de Genel Sekreterdim. Binaenaleyh hani belki bir yönetim değişikliği olmuştur da ondan sonra görüş değişikliği [olmuştur], o da varit değil ve biz orada meseleyi tamamen Anayasa açısından koymuşuzdur. Anayasanın 3. maddesi, hatırımda kaldığına göre 12. maddesi, 54. maddesi, 129. maddesi hükümleri ışığında meseleyi vaz etmişizdir ve 3. maddeden meseleyi koyup, tartışıp ve açıklarken de, devletin bütünlüğü üzerinde parmak basarak durmuş ve söz konusu uygulamaların, devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne aykırı sonuçlar doğurabileceğine, tehlikeli olduğuna işaret etmişizdir. Çünkü malûmunuz, hukuktaki hükümler, kaideler toplum gerçeklerinin ve hayatın içinde geçmesi gereken çerçeveyi verir. Ama Anayasa gibi en yüksek bir hukuklar kuralı sisteminde dahi, orada ne kadar güzel hükümler verirse versin bu hükümler otomatik olarak, kendiliğinden hayata geçmeyebilir, kâğıt üstünde kalabilir. Zaten bir Anayasanın veya herhangi bir kanunun verdiği demokratik hak ve özgürlükler o toplumda o haklara ve özgürlüklere sahip çıkan, kanun ve Anayasa çerçevesinde onun mücadelesini veren kuvvetler ve müesseseler varsa ancak hayata geçer ve mânâ kazanır ve bir anlamda gerçek hukuk inşa edilmiş olur.

Hiç şüphe yok ki Anayasa Hukukumuz -özür dilerim siz bu konuları elbette ki benden çok daha yetki ile biliyorsunuz, ama burada bir savunma babında, bir hatırlatma babında ancak bu konuları sizin huzurunuzda konuşmaya cesaret edebiliyorum- Anayasa hukukumuz, Anayasanın 1961'de kabul edildiği anla bugün aynı değildir. Çünkü o maddelerin nasıl anlaşılacağı, nasıl yorumlanacağı, çeşitli maddelerin birbirleriyle nasıl bağlandığı konusu uygulamaya geçerek ve bu uygulamada itirazlar, münakaşalar olarak ve ilgili kuvvetler ve kurumlar burada görev yaparak Anayasa hukuku inşa edilmiştir. 1961'den bu yana ve devam ederse bu anayasa nizamı, öyle ümit etmek isterim, teklif edilen değişikliklere rağmen ve daha da inşa edilmeğe devam edecektir ve bu inşada Sayın Mahkemeniz de bilmektedir ki Türkiye İşçi Partisinin de bir nebze katkısı olmuştur. Hele diğer siyasi partilere kıyas edersek çok büyük katkısı olmuştur. Anayasa Mahkemesi'nde Anayasaya aykırılık iddiasıyla dava açan, en çok dava açan partinin, Partimiz olduğunu biliyorsunuz. Bu

davaların en önemlilerinden birçoğunun da Mahkemenizce uygun görülüp müspet sonuca bağlandığını biliyorsunuz. Anayasa hukuku ancak böyle uygulamalar, mücadeleler, eleştiriler, itirazlarla meydana gelir ve oluşur. Onun için birlik ilkesi Anayasaya konmuştur. Birlik ve bütünlük ilkesi değildir tartışılan konu. Bu birlik ve bütünlüğü bir kural, bir Anayasa hükmü olmaktan kurtulup, gerçekten toplumun hayatında nasıl gerçekleşebileceği konusudur tartışılan. Tartışılan budur ve bunu daha biraz sonra millet, milliyet vesair meseleleri ele alırken biraz daha tavzih etmeye çalışacağım. Ama biz o muhtırada belirttik ki -ve samimi görüşümüz odur ve bunun sosyolojik objektif gerçeklere uygun olduğuna da yüzde yüz kaniyiz- yasaların koyduğu birlik ve bütünlük hükmü ve bizlerin istediği birlik ve bütünlük amacı, arzusu ancak bütün vatandaşların gönlünde oluşursa, bütün vatandaşların özgür iradesiyle benimsedikleri bir husus olursa gerçekten sağlam, geçerli ve sürekli bir birlik ve bütünlük meydana gelir. Hukuk bakımından değil, objektifteki temelleri bakımından bu birlik ve bütünlük ancak böyle meydana gelir. Nitekim bu konuda bir başka husus da söylüyor "insanların iradelerinde ve gönüllerinde oluşan güçlerin de isteklerin ancak teminat olduğunu" giriş kısmında Anayasamız, anayasa teminatı konusunda söyleyerek diyor ki: "Bu Anayasa gerçek teminatı vatandaşların, yurttaşların iradelerinde olduğu içindir ki milletin evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet edilmiştir." Çok şayanı dikkattir yani. Hükümler koyuyor, şu koyuyor, bu koyuyor, ama bu hükümler teminattır, müesseseler de teminattır, Anayasa müesseseleri bütün bunlar teminattır, ama son tahlilde, "teminat milleti meydana getiren bireylerin, vatandaşların, iradesinde ve gönüllerinde oluştuğu için, en son olarak uyanık evlâtlarının bekçiliğine emanet ediyoruz Anayasayı" diyor. Biz de birlik konusunda bunu söylüyoruz. Birlik bütünlük meselesini tartışmıyoruz. Karşı çıkmak şöyle dursun, tartışmıyoruz bile bu meseleyi. Ama Anayasanın bu hükmünün hayata geçmesi için ne gibi sosyolojik ve sosyopisikolojik şartlar meydana gelmelidir, onu tartışıyoruz ve diyoruz ki, "Anayasanın 12. maddesi, 3. maddesi, 54. maddesi, 129. maddesi ışığında, ayırım gözeten muameleler yaparak, Kürtçe konuşuyorsun diye ayrım gözeten muamele yaparak, terslemek, baskı ve şiddet uygulamaları yapmak, horlamak, bu, gönüllerde ve iradelerde oluşacak birliği meydana getirmez. İnsanlar hep hukuken kendilerini Anayasa teminatı altında, eşit haklara, özgürlüklere sahip olduğunu bilir, ama günlük yaşantısında bu eşitliğin, bu özgürlüklerin gerçekleşmediğini, kendisine baskı yapıldığını, eziyet yapıldığını, horlandığını görürse, içinde hiçbir insan olumlu his oluşturamaz. Refah hissi, bağlılık hissi, kardeşlik hissi nasıl oluşur? Baskı, şiddet, ayırım gözeten muameleler ortamında bu olamaz. Bu insanın psikolojisine aykırı bir şey, hiçbirimizde olamaz. Binaenaleyh biz diyoruz ki "Anayasanın hükümleri tam tamına, eksiksiz uygulansın." Zaten bu on yıllık hayatında Türkiye İşçi Partisi sadece Kürt halkı konusunda değil, bütün demokratik hak ve özgürlüklere aykırı konularda daima slogan halinde, klişe haline getirmiştir. Ve bu yayılmıştır kamuoyuna, Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanması... Ve bunu sadece Kürt halkı içinde söylemedik. Alevi vatandaşlar için yapılan muameleler için de söyledik. Ezilen, tam özgürlüklerinden istifade edemeyen işçi ve emekçi halk kitleleri için de söyledik. Anayasayı savunan ve sosyalist bir parti olarak kime karşı nerede baskı, şiddet, zulüm, ayırım gözeten muamele varsa, Anayasaya aykırı

bu çeşit muameleler varsa, ona karşı çıkmak ve gücümüz nispetinde, anayasa çerçevesi içinde bunun mücadelesini vermeyi baş görevimiz bildik ve bugün huzurunuzda bu savunmayı yaparken de bu görev bilinci içinde ve bunu yapmakla gerçekten Anayasaya ve Türkiye'mizde demokrasinin gelişmesine hizmet ettiğim kanısında bu savunmayı yapıyorum. Partiyi her ne şekilde olursa olsun kurtarmak değil, dar bir parti kurtarma amacı ile değil.

Şimdi biraz daha müsaadenizle ayrıntılara gireyim, kısa kısa onlar üzerinde durayım. Gerek 4. Büyük Kongrede konuşan delegelere yapılan atıflar, gerekse Emek dergisinden alınan parçalarda yine birtakım hukuk kuralları ihlal edilmektedir. Birincisi, daha konuşmamın başında uzun uzun belirttiğim gibi, kongre delegelerinin konuşmaları, bu konuşmalarda bir suç unsuru bulunduğunu kabul etsek dahi, farzı muhal olarak, bunlar partiyi ilgilendirmez. Bunlar parti üyesi ise o zaman 111/3'e göre muamele yapılır, yani kapatma davası açılmaz bundan dolayı. Eğer suç unsuru varsa delegelerin konuşmasında, sayın savcı bize yazı yazar ve bunların çıkarılmasını ister suç unsuru vardır diye. Biz ya çıkarırız ya itiraz ederiz, işte o üçüncü bendin, fıkranın hükümleri uygulanır. Binaenaleyh bunları oraya almanın hiç bir manası yok. Kaldı ki bir de gerek bu konuşmalar dolayısıyla ve gerek Emek dergileri dolayısıyla hukukun çok bilinen, benim gibi hukukçu olmayan insanların bile artık öğrendiği, Yargıtay içtihatları ile ortaya konmuş şu husus: Metinlerde, konuşmalarda bütüne izafeten değerlendirme yapılır. Cüz ve kül münasebeti...

Bir iki cümle cımbızla çekilmiş gibi alınarak ve külden ayrı olarak, külün muhtevası ve konteksi içinde mütalaa edilmeden hüküm veremez. Halbuki [iddianamede] daima böyle yapılmaktadır. İddianamede bir iki tane cümle mesela bir Emek dergisinde bir yazı var ki bilhassa üzerinde duruluyor, ben de kısaca duracağım, upuzun bir yazıdır. O yazının esas konusu nedir, esas tezi nedir, o bile belirtilmeden oradan buradan iki tane cümle alınıp netice çıkarılıyor. Tabii bu da cüzün külünden ayrılamayacağı kaidesine aykırıdır. Hatta kongrede işte "Doğuda özgürlük" diye bağırıldığını dahi bizim Kürtçülük, ayırıcılık güttüğümüz konusunda, iddianamede, bir delil olarak ortaya sürülüyor. Hâlbuki malumunuzdur, kongre, halka açık olarak yapılmıştır, dinleyicilere açık olarak yapılmıştır. Delegeler kısmında değil, halk ve dinleyiciler kısmında, "doğuda özgürlük" diye bağır[ıl]mışsa ve bu da suç teşkil ediyorsa ve o da, yani onu tartışamıyorum, ediyorsa dahi bu herhalde partiyi ilzam edecek, 4. Büyük Kongreyi ilzam edecek bir şey değil. Çünkü iddianamede belirtiliyor, "dinleyiciler kısmında" diyor. Kaldı ki burada gene bir mantık hatası iddianamede maalesef yapılıyor. O da özgürlük, bağımsızlık ayırımı, kavramları birbirlerine karıştırılıyor. Özgürlük, yani baskı ve ayırım gözeten muamelelerden ari olmak, Anayasal hak ve özgürlüklerden istifade etmek, korunabilmektir özgürlük. Bağımsızlık ise ayrı bir devlet kurmaktır. Özgürlükle bağımsızlık kavramlarının birbirinden tüm ayrı kavramlar olduğu hususunda daha fazla bir izahat vermeye hacet kalmayacak kadar bu kavramların muhtevası, kapsamı sarihtir.

Diğer taraftan şöyle bir mantık kurulmak isteniyor: Partinin 4. Büyük Kongre kararında "halk" deyimi kullanılmıştır, "Kürt halkı" denilmiştir, "milleti, milliyeti" denilmemiştir. Fakat ayırımcılığa gidildiği, bir muhtariyet istendiği bir ayrıma, siyasi ayırma gözetildiğini ispat etmek için, şöyle gene bir bağlantı kurulmağa ça-

lışılıyor: "Halk deyimi, milliyet deyimidir". Hatta bir yerde "hiç şüphesiz ki" diyor iddianame, "halk kelimesile, Kürt halkı deyimi ile, Kürt ulusu kastedilmiştir" diyor. Daha sonra ulus, millet şeyinden vazgeçer gibi görünüyor, milliyet nazariyesine rücu ediyor ve "milliyetler meselesi olarak ele alınmıştır" diyor. Ondan sonra yine bir karışıklık oluyor. Milliyetler meselesinin bu sefer milliyetler prensibi ile karıştırıyor. Şimdi böyle bir silsile, "halk" dedi, "halk" demek "ulus" demektir veya "halk" demek "milliyet" demektir. "Milletten, milliyetten bahsediyorsa milliyetler prensibinden bahsediyorsun" demektir. Milliyetler prensibi ise ayrılmaya müteallik, ayrı bir siyasi birim kurmaya müteallliktir. Binaenaleyh "Kürt halkı" denmekle, böyle bir eşitlemeler yaparak demekle, Kürt halkının ayrı bir siyasi birim, bir topluluk meydana getirmesi istenildiği ispat edilmiş sanılıyor. Tabii hatırlatalım ki 4. Büyük Kongre metninde ne millet, ne milliyet, ne milliyet meselesi, ne milliyetler prensibi, böyle tabirler katiyen geçmemektedir. Metin kısadır. "Türkiye'nin doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır" der.

Yalnız evvelâ bir noktaya işaret edeyim, bu yine yazılı metinde sahifesi de belirtilerek veriliyor, fakat şimdi şu sırada onu aramak zor olacak 48 sahife içinde, bir defa iddianamenin kendisinde "Kürt halkı" demenin suç sayılmadığına dair iddianamenin kendisinde de deliller var. Yani Sayın Başsavcının söylediklerinde var. Bir kere kendisi bir milyon sekiz yüz bin vatandaşımızın anadili olarak Kürtçeyi konuştuğunu belirtiyor, sonra esas suçlaması olan cümlede, ki işte milliyetler prensibini filan söyledikten sonra, "doğu bölgesindeki halkı" diyor, "muhtariyet vaadiyle iğfal edip, istismar ederek oy toplamaya vesaireye kalkışılıyor" diyor.

O suçlama cümlesi şöyle başlıyor: "Doğu bölgesinde Kürtçe konuşan bir kısım vatandaşlarımızı" diyor ve başka metinde de verilmiştir parçalar, yani "halk" deyiminin suç olmadığını kendisi kabul ediyor. Kürtçe konuşan, sayılar, anadili Kürtçe olan, sayıları milyonları bulan vatandaşlarımız olduğunu belirtiyor, ayrıca istatistikler de var. Bir de anadili olmayıp da ama ikinci derecede en iyi lisan konuşan vatandaşlarımız da var, bunlar da Kürtçe konuşuyorlar. Binaenaleyh burada daha müdellel olarak verildiği şeklinde, kaynaklar sahifeler göstererek, sağında halk tabirinin veya Kürtlerin etnik özellikleri olduğunu... pardon, o suçlama cümlesinde "Kürtçe konuşanlar" demekle kalmıyor, etnik özelliklere sahip bir kısım vatandaşlarımızı istismar ve iğfal ederek" diyor. Etnik özellikler tabirini kendisi benimseyerek kullanıyor sayın Başsavcı bey.

Binaenaleyh halk kelimesi meselesinde, aslında bir itiraz yok, olamaz, çünkü etnik özellikleri kendi kabul ettikten sonra Kürtçe konuşan nüfus kesimi olduğunu kabul ettikten sonra bunların milyonlara vardığını kabul ettikten sonra bu kelimeye itiraz edemez. Ama zaten kendisi de doğrudan doğruya halk kelimesi üzerinden mantık yürütmüyor. Demin anlattığım gibi, eşitlemeler yapıyor. "Halk" demek, "milliyet" demek, "milliyet prensibi ayrılma" demek vesaire. Şimdi burada çok önemli olduğu için, gerçi bu yazılar filân, dediğim gibi, Partiyi ilzam etmiyor, ama kısaca bu sosyalistlerin millet, milliyet vesaire anlayışı üzerinde durmak istiyorum. Çünkü iddianameye alınmış. Bir kere verdiği iki kaynak, birisi Muvaffak Akbay, öbürü Lefur, oradan milliyetler prensibi olarak ortaya sürülen görüşler sosyalistlerin ve sosyalist teoride kabul edilen görüşler ve tarifler değildir. Birisi mealen şöyle

söylüyor: İşte, bir nebze gelişmiş olan bir milletin ayrı bir siyasi camia, cemaat veya topluluk olabilmesidir. Öbürü de Lefur'da daha biraz, tasrih ediyor, işte dil, kültür, tarih birliği onların ayrı bir devlet kurabilmesi hakkı, milliyetler prensibi bu. Emek'teki yazıda bu milliyetler prensibinden bahsedilmiyor, yahut ediliyorsa tenkit edilerek ediliyor.

Bir defa Emek'teki yazı sağ, sol olsun millet, milliyet konusunda kaç tane görüş varsa onların hepsini birden alıp inceleyen bir şey. Bu burjuva hukukunun milliyetler prensibi ilkesidir. Böyle bir ilke sosyalist teoride yoktur ve milliyetle millet arasında bir eşitleme yapılmaz. Ve kolayca birbirinden geçilmez. Kültür, dil birliği, tarih birliği, sosyal yaşantı birliği bir milliyet grubu için tanımlamada unsurlar olarak kullanılabilir. Fakat bir milletin tanımında bu unsurlar önemli olmakla beraber, temel ve ayırıcı, mümeyyiz vasıf değildir sosyalist teoride. Biz böyle anlamayız. Bunun içindir ki millet kategorisi bir tarihi kategoridir. Binlerce sene insan kavimleri, halklar mevcut olmuş, eskiçağ, ortaçağ medeniyetleri meydana gelmiş. İnsanlar ümmet olarak veya kavim, aşiret veya imparatorluk olarak, siyasi, sosyal örgütler, teşkilatlar kurmuş, fakat bunlardan millet olarak bahsedilmez. "İmparatorluk kavim" denir. Millet kavramı ancak çağdaş toplumlar için kullanılır. Bunun için tarihi bir kategoridir. Yeni çağlarda, Batıda ve daha sonra diğer toplumlarda, kapitalist sosyal ekonomik sistemin meydana gelmesi ile birlikte, millet denilen topluluklar meydana gelmiş ve "milli devlet" denilen devlet şekilleri, milli nitelikteki devlet meydana gelmiştir. Sosyalist teori böyle görür, bundan dolayı "tarihi kategori" der millet için. Nedir milletin esas ayırıcı vasfı? Dil birliği, kültür birliği önemli. Tarih birliği, bir arada yaşamak, bir toprak parçası üstünde. Ama eskiden kavimler böyle yaşamış, ama millet olamamışlar. Nedir? Bir iş bölümü sistemi içindeki gelişmiş bir ekonominin milli pazar çerçevesi içinde organik olarak bütünleşmesidir. Böyle bir bütünleşme ise ancak kapitalist toplumların meydana gelmesi ile oluşmuştur. Bu, sosyal, demin anlattığım gibi psikolojik, gönüllerde oluşacak, iradelerle oluşacak birliğin, hukuki birliğin objektif, toplumsal temelini teşkil eder. Kapitalist işbirliği sistemi ve milli pazar çerçevesi içinde organik bir bütünleşmeye malik olmayan toplumlar, yani eskiçağ ve ortaçağ toplumları işte böyle bütünlüğü ve birliği sağlayacak objektif ve maddi bir temele sahip olmadıkları içindir ki ne kadar büyük imparatorluk kurmuşsalar da bu imparatorluklar hep istikrarsız olmuştur, hep iç mücadelelerle, hep parçalanmaya doğru, merkezden uzak eğilimlere tabi olmuşlardır. İstikrarsız olmuşlardır ve bu imparatorluklarda yaşayan insanlar hiçbir zaman bir millet bütün ve birliği içinde oluşup bir bütün meydana getirememişlerdir. Çünkü böyle bir birliğin objektif temel şartından yoksundurlar. Binaenaleyh millet meselesi, millete ayırım buradan gelir ve ancak böyle bir iş bölümü sistemi içinde, milli pazar mihveri ve çerçevesi içinde organik bir bütünleşme olursa orada siyasal anlamdaki bütünleşmeler meydana gelir ve sağlam olur. Öyle bir temel üzerinde de piskososyolojik bağlılık, kardeşlik hisleri, bir arada yaşama arzusu sosyopsikolojik düzeyde de birlik ve beraberler bütünleşir, tamamlaşır. Türkiye'de de böyle olmuştur. Türkiye'de Misakı Milli hudutları içinde, Türkiye Cumhuriyeti olarak meydana geldiğinden beri hızlı bir kapitalistleşme süreci içerisindedir. Bu kapitalistleşme süreci son 20 yıl zarfında bilhassa artmıştır. Yani Türkiye'nin bugün hukuk kurallarında

ve emellerinde, amaçlarında öngörülen milli birliği ve bütünlüğü perçinleyecek, üstüne düğüm vuracak ve istikrarlı sürekli yapacak objektif, gerçek temeller, sosyolojik temellerle oluşmaktadır. Türkiye'nin artık Doğu Bölgesi dahi feodal ilişkilerin hâkim olduğu bir bölge olmaktan çıkmış, o da kapitalistleşme süreci içine girmiş ve bu iş bölümü ve milli pazarın gelişmesi süreci içinde bu gerçek ve maddi ekonomik anlamda Türkiye'nin bütün ile bütünleşme süreci içindedir ve bütünü ile bir millet olma süreci içindedir. Ne var ki temelde bundan 30, 50 yıl öncesine nispetle birliği ve bütünlüğü daha perçinleyecek objektif toplumsal gelişmeler meydana gelirken, bunu aksatan, bunun sosyopsikolojik düzeyde, yani gönüllerde ve iradelerde oluşmasını engelleyen birtakım eğilimler de belirtmiştir ve bu eğilimler de işte bizim mücadelesini yaptığımız Anayasanın "dil, din, mezhep, felsefi inanç ve saire ayrımı gözetilmeksizin herkes kanun önünde eşittir" demesine rağmen doğudaki Kürtçe konuşan yurttaşlara, hatta daha az ölçüde Alevi olan toplumuna ayrım gözeten muamelelerin yapılması, baskı ve şiddet unsurlarının uygulama gelmiş olması ve Anayasanın öngördüğü eşitliğin ve özgürlüğün hayata geçmemiş olmasıdır. Tümü ile Türkiye'de bu on sene zarfında Anayasanın tam ve eksiksiz hayata geçtiği söylenemez. Bu alanlarda da mücadele verdik. Ama gözlemlerle açıkça görülüyor ki, Anayasa hak ve özgürlüklerinin tastamam, eksiksiz, gereği gibi hayata geçmemesi Doğuda daha büyük anlamda meydana gelmektedir ve biz bunlar ortadan kalksın, gerçek eşitlik, özgürlük meydana gelsin ve binaenaleyh Anayasanın da belirttiği gibi birliğin ve Anayasanın teminatı son tahlilde gönüllerde ve iradelerde de oluşan, tamamlaşan, çelişkisiz bir birlik haline gelsin, bunu biz söylüyoruz. Bu hususlar metinde çok daha müdellel kaynaklar gösterilerek veriliyor. Ne 4. Büyük Kongre kararlarımızda, ne partiyi ilzam eden ve binaenaleyh bir suç unsuru olduğu takdirde bir kapatma davasında mesnet olabilecek 111/2'ye ait gelen, partiye ait belgeler de hiçbir zaman milliyetten, milliyet prensibinden, otonomiden vesaireden söz edilmemiştir, hiçbir söz yoktur. Milliyet meselesinin, millet meselesinin tahlili ise, demin kısaca anlattığım, ama yazılı metinde daha ayrıntılı belirtildiği şekilde, sosyalist teoride burjuva hukukçuların koyduğu şeyden çok daha başkadır. Ve bu o kadar öyledir ki, eğer dikkat ettinizse kendi görüşünü ispat zımnında bir yerde, kısaca iddianame Stalin ve Lenin'e atıf yapıyor, onlardan alıyor. Halbuki iki yazarın önerdiği husus birbirinin aynı değildir. Birisi ayrılma hakkından bahsederken öbürü bölgesel özerklikten bahsediyor. Yeni Marksizmin, Leninizmin en ileride gelen iki liderinin iki yazısında iddianamenin aldığı iki görüş tıpa tıp birbirinin aynı değildir. Birisi ayrılma hakkından bahsediyor, birisi bölgesel özerklikten bahsediyor. Neden? Çünkü sosyalist teoride, millet, milliyet teorisinde çözüm tek değildir. O mantık yanlıştır. O mantık üzerine bina etmek istiyor suçlamasını iddianame. "Halk" dedim, "halk milliyet" demek, "millet" demek ikisini de birbirine karıştırıyor. Bu da, işte iki tane müelliften birer tane cümle veriyor, "bu da o zamanların siyasi bir birim olarak ayrılmasını öngörmek demek, istemek demektir". Hayır, öyle değil, her milliyet gurubuna, her millet grubuna bir devlet; böyle bir görüş yok sosyalist nazariyede. Yok, çünkü bilimsel olduğu için, tarihte milliyet, millet konusu ne gibi tezahürler göstermiş, ne gibi çözüm yolları bulunmuş, ona bakarak görüşünü söylüyor. Masa başında oturup da hangisi iyi olur tarzında konmaz. Onun için "Bilimsel Sos-

yalizm" diyoruz. Bir de ütopik sosyalistler vardır, her muharrir kendi kafasında en adil, en bilmem ne gördüğü toplum sistemini, olması gereken sistem olarak kor. Bilimsel Sosyalizmin bilimselliği oradan geliyor. Bizim irademizin dışında, bizim isteklerimiz dışında gerçekten toplumda neler oluyor? Toplumun gelişme kanunları nedir? Nelere doğru gidiyor? Nelerin olması mümkündür, nelerin değildir? Bu şekilde konulur vaziyet. Böyle konulduğu zaman da bakıyoruz ki millet ve milliyet prensibinin somutta, tarihteki çeşitli toplumlarda insanlık âleminde çözümleri bir değildir, tek değildir. Kültürel özerklikle halledilmek teklif edilmiştir, denenmiştir. Otonomi, bölgesel özerklik denenmiştir. Federatif sistem denenmiştir veya bu şekillerde olmayan, hem üniter olan ama hem de çeşitli halkları mevcut olan bir toplumda, o hakların mevcudiyetini kabul eden, bir ayırım gözetmeyen üniter devlet çözümleri de olmuştur. Mesela bu konuda İngiltere en başta insanın aklına gelen bir çözüm. İngiltere federal bir memleket değil, İngiltere kantonal sistem değil, İngiltere'de otonomi vesaire yok. Ama İngiltere'de İrlanda meselesi hariç (öyle bir meselesi var), onun haricinde İngiltere'de bir "Skoç halkı ve Skoçya" diye bir mesele yok. "Gal halkı ve Gal meselesi" diye bir mesele yok. Ama İskoçlar İskoçça konuşur. Galliler Galce konuşur ve hatta karşılaştığınız bir büyük Britanya vatandaşı, o anlamda İngiliz. İngiliz misiniz? dersen hemen tashih eder, "Skoçum" der, "Welsh'im" der üniter bir devlettir ama. Ne otonomi hakkı tanınmıştır, ne azınlık statüsü tanınmıştır, ne de bir şey tanınmıştır, hiçbir şey tanınmamıştır. Ama şu yapılmıştır. Hukukta tanınan hak ve özgürlükler gerçek anlamda uygulanır. Welsh, Skoç'tu veya dar manada İngilizdi ayrımı yapılmaz. Welshçe, Skoççа konuşur diye horlanmaz, "konuşamazsın" diye men edilmez. İki satır, üç satır bir mani yazdı diye Welsh'çe veya Galish'çe diye mahkemeye verilip tutuklanmaz. Konuşur da lisanını, yazar da canı istiyorsa. Üniter devlet halbuki ne kantonsal, ne federal, ne herhangi bir otonomi tanıyor, ne azınlık statüsü tanıyor, demek ki halklar sorununun bir devletin bütünlüğü, birliği içinde çözümünün çeşitli şekilleri vardır. Böyle çeşitli şekilleri olduğu içindir ki milliyet şeyine göre, sosyalist teoride hiçbir zaman eğer tarih birliği, dil birliği, vesairesi varsa, tamam, bu ayrılır, ayrı bir şey olur, böyle bir şey söylenmez. Toplumun somut şartlarına bakılır. Gelişme doğrultusuna, gelişme aşamasına bakılır ve sosyalistler daima toplumu ileri götürecek hususların üzerinde durdukları, bunun müdafaasını yaptıkları için bu açıdan mesele alınır. Hangi çözüm şekli münasip olur gibi ele alınır. Binaenaleyh o mantık da çok yanlış, yani milliyet -ki biz demiyoruz hiçbir zaman- millet, milliyet böyle bir şey yok. Ne kararımızda, ne belgemizde. Fakat denilse dahi bu bir, mutlak suretle, öylesine bir milliyetler prensibi güdülüyor, bir otonomi güdülüyor, bir ayrılma güdülüyor anlamına katiyyen gelmiyor. Burada başka hususlar da var. Ayrıı zamanda bütünü üzerinde de doğru durulmamış, doğru değerlendirilmemiş, bu işte milliyetler meselesi konusundaki yazı tamamen yanlış yorumlanmış. Şimdi izah etmeğe çalıştığım üzere Sait Çiltaş'ın yazısı üzerinde durulmuş. Halbuki Sait Çiltaş o yazıyı... bir defa o yazıyı da kongre hazırlıkları olarak alıyor. Halbuki Kongreden 17 ay önce yazılmış o yazı. Sait Çiltaş o yazıyı yazdığı zamanda sekreter filan değildi, bir parti üyesi idi. 17 ay önce yazılmış, halen o yazının yazılmasından iki seneden fazla zaman geçmiş ve burada bir suç delili olarak gösterilen bu yazı hakkında da bir takibat açılmış değil. Bir taki-

bat açılmamış bir yazı burada şimdi partiyi kapatmak gibi çok önemli, çok hayati bir davada bir delil olarak gösterilmektedir. Bu yazısında da Türkiye'den hiç bahis yok. Genel olarak millet ve milliyet sorunları çeşitli cepheleri ile ve tarihteki belirtileri ile ele alınıyor. Emek dergisi organ olmadığı gibi, biraz önce bunu anlattım, Emek dergisi politik olmaktan ziyade, teorik düzeyde. Millet, milliyet konusunu da böyle almış, sağ-sol görüşleri de ele almış o milliyet meselesinde ve çeşitli görüşleri ele alarak eleştirmiş, değerlendirmiş, birbiriyle karşılaştırmış ve mukayese yapmıştır. Elbette ki teorik ve bilimsel seviyede ele alındığı zaman bir konuyu bütün cepheleriyle ele alacaksınız. En genel anlamda ele alacaksınız, teorik modeller meydana getireceksiniz, soyutlamalarla, genellemelerle teorik modeller meydana getireceksiniz ki sonra çeşitlemesi sonsuz olan (çünkü somut realite, müşahhas realite çok seyyal, çok çeşitlidir) o çok çeşitli, çok seyyal, somut realitelere indiğimiz zaman bunları birer tahlil aleti olarak, bu teorik kavramları, teorik modelleri bir inceleme aleti, bir yaklaşım metodu olarak kullanabilesiniz. Emek dergisi bunu yapar ve bu da değil sadece bir bilimsel sosyalizmin, tüm toplum bilimlerinin kabul ettiği bilimsel, metodolojik bir kuraldır.

Bu arada bir ufak husus daha var. Doğu Kültür Ocaklarına, partinin yardım ettiği söyleniyor. Parti ne Doğu Kültür Ocaklarına, ne diğer herhangi bir teşekküle bu ana kadar hiçbir beş para yardım etmiş durumda değildir. Kesinlikle onu da reddediyoruz. Zaten esasen Parti devlet bütçesinden yardım almadığı için -partilere yardım konusunu da, Anayasa'ya aykırılığı hususunda, o Kanunu da birkaç kere Mahkemenize getirmiş, fakat bir türlü Mahkemeniz hükümlerine uygun olan bir kanun çıkmadı- ve bizhiç bir zaman devletten ödenek almadığımız için, parti ancak aidatları ve bağışları ile iş görür. Zaten maddeten olanağı da yoktur. Yani herhangi bir şeye yardım etmek...Fiilen de partinin Doğu Kültür Ocağı'na hiçbir yardımı olmamıştır.

Şimdi, konuşmamın başında demiştim ki, iddianamede suça delil olarak ve makbul bir suç olarak kabul edilebilecek, yani hukuki bakımdan kabul edilebilecek yegâne belge olan 4. Kongre'nin kararlarının 6. Bölümüdür, Kürt halkına müteallik olan karar. Bu kararın ele alınarak baştan aşağı bütün fıkraları ile tutarlı bir analiz[i] yapılmamıştır. Yalnız iddianamede bir husus üzerinde durulmuştur, 4. Kongre'nin 6. bölümünde bir husus üzerinde ısrarlı durulmuştur ve verdiğim ifadede de bunun üzerinde durulmuştu. O da kararın hatırlayamıyorum ikinci, üçüncü fıkrasında mı, "Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer tüm demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirme mücadelesi." Bu ibare üzerinde durulmuş ve bundan, bu ibare ile Kürt halkının bağımsız veya otonomi, özerklik amaçları güttüğü, bunun için mücadele verdiği ve bizim bu amacı ve mücadeleyi desteklediğimiz sonucu çıkarılmıştır. Bir defa şunu dikkatinize arz etmek isterim ki bizim ibaremizde "Kürt halkının anayasal vatandaşlık hakları" demişiz. Halbuki iddianamede ileri sürülen mantıkta, ki o mantıkta da deniyor ki "Kürt halkının anayasal vatandaşlık hakları zaten Anayasadaki bütün hakları kapsar" bundan ayrı olarak "diğer tüm istek ve özlemleri" denince, demek ki bu Anayasanın dışında birtakım özlem ve isteklerdir. Bu özlem ve istekler de, işte, daha önce de diyor iddianame, aydınlatmağa çalıştık, "milliyet filan meselelerinde milliyet prensibine atıftır, oto-

nomi istemektir veya tüm bağımsızlık istemektir" diye şey yapıyor. Fakat dikkatli okunmazsa gözden kaçabilir. Biz şöyle demişiz: "Kürt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanma." Bize cevap veren iddianamede ise "yani bunlar esasen bütün hakları kapsar, onlara şamildir" derken "anayasal vatandaşlık hakları" diyor. "Anayasal vatandaşlık hakları" demişiz, "Vatandaşın anayasal hakları" diyor, iddianame. "Vatandaşın anayasal hakları" dememişiz. Vatandaşın Anayasal hakları Anayasadaki bütün hakları kapsar. Ekonomik, kültürel, manevi vesaire hakları kapsar. Vatandaşın anayasal hakları hepsini kapsar. Ama anayasal vatandaşlık hakları hepsini kapsamaz. Anayasal vatandaşlık hakları daha dar, daha hukuki bir terim. Anayasanın zannediyorum ikinci kısmının, dördüncü bölümünde olan maddelerdir ve madde olarak 54 ilâ 63. maddeleri kapsar, "vatandaşlık hakları" terimi. "Vatandaşlık hakları" dediğimiz zaman bu akla gelir. "Vatandaşlık hakları" denildiği zaman, hukuk düzeyinde konuşulduğu zaman, akla ücretli tatil, dinlenme hakkı gibi haklar gelir mi "vatandaşlık hakkı" deyince? Bunlar ekonomik, eğitim hakkı, insanca yaşama hakkı, herkesin maddi ve manevi kişiliğini geliştirme hakkı ve bu kişiliği geliştirmek için gerekli şartlara kavuşma hakkı; "vatandaşlık hakkı" deyince hukukî terim olarak bunlar akla gelir mi? Vatandaşlık hakkı hukuki bir terimdir. Daha sınırlıdır, daha sarihtir. Bizim Anayasamızda 54. ve 63. maddelerdir. Biz "vatandaşın anayasal hakları" dememişiz, "Anayasal vatandaşlık hakları" demişiz. Diğer haklar da, ekonomik haklar, sosyal haklar, kültürel haklar, bunlar da vatandaşın anayasal haklarıdır. Bu iki terim arasında fark var. Binaenaleyh biz dar anlamda kullanmışızdır. "Vatandaşlık hakları" denilen, daha ziyade siyasi haklar kastedilmiştir ve böyle bir ayırım yapmanın altındaki şey de, vatandaşlık hakkı ve buradan Anayasanın millet kavramı nedir? ona dikkati çekmek istemişizdir, bilhassa 54. maddeye. Çünkü bu haklar içindedir. 54. madde, ki o da millet kavramına filan geleceğim, Anayasanın millet anlayışına filan, onlara dikkat çekmek istemişizdir, ona çekmişizdir ve sonra dinlenme, manevi şahsiyetini geliştirme, bilmem ücretli tatil, vesaire gibi diğer bütün Anayasa'nın bahsettiği haklar için de "diğer tüm demokratik hak ve özgürlükleri, istekleri, özlemleri" demişizdir.

İkincisi, bir başka şeyle de söylenmiş olabilir. O da, dikkat ederseniz, özlem ve istek psikolojik terimlerdir. Objektif olarak verilen haklar ve özgürlüklerin sübjektif yansımasını, değerler haline gelmesini ifade eder. Çünkü gayet tabiidir ki Anayasanın tanıdığı, hukuken mevcut olan hak ve özgürlükler tahakkuk etmiyorsa, gerçekleşmiyorsa... Vatandaşın günlük hayatında bu gibi şeyler gerçekleşmiyor, işçi ve emekçi halkları için tam gerçekleşmiyor. Doğuda iki misli, katmerli bir halde bir baskı var. Hiç demeyelim, ama çok daha kısıtlı olarak gerçekleşiyor. Elbette ki Anayasanın tanıdığı hak ve özgürlükler gereği gibi, tastamıyla eksiksiz gerçekleşmezse; baskı, şiddet ve ayrım gözeten muameleler uygulanırsa bunun sübjektif yansıması o yurttaşlarda özlem ve istekler halinde belirecektir. Bir de bu tafsili vardır o maddenin. Ama her halükarda buradan, yani tüm demokratik hak ve özgürlüklerden milliyetler prensibine, oradan otonomiye, oradan ayırıma falan gitmek mantıki istidlal kurallarına göre kabul edilebilecek tutarlı ve makbul bir mantık silsilesi değildir.

İddianamede ayrıca İnönü'nün Lozan'daki konuşmaları ve Atatürk'ün milletin bütünlüğü üzerinde söylediği sözler ileriye sürülüyor ve öyle bir üslup kullanılmış

ki, bilhassa benim ifademe atıf yapılıyor, benim verdiğim ifadede, sanki ben Lozan Konferansı'ndaki görüşmelerden bahsederken, Lozan Konferansı görüşmelerinde Sayın İnönü'nün Kürtlere muhtariyet verilmesini önermiş veya bu görüşmelerde bizim delegasyon tarafından Kürtlere muhtariyet verilmesi söz konusu edilmiş veya bizim delegasyon ve İsmet Paşa tarafından bir azınlık statüsü talep edilmiş veya öngörülmüş gibi bir ifade var.

Oysa ifadelere bakıldığı zaman bu görülür, orada, konuşmamızda, "Kürt hakkı" deyiminin Anayasaya aykırı olmadığını ve bölücü, ayırıcı bir otonomiyi tazammun eden bir görüşü içinde saklamadığını, tazammun etmediğini belirtmek üzere bir örnek olarak verdim ve dedim ki "Lozan Muadelesi görüşmelerinde de, Sayın İnönü, tartışmalar yapılırken, Musul dolayısıyla yaparken, Kürtlerden bahsediyor, Kürtler ve Türkler diye bahsediyor, Kürt halkı diyor. Hatta bir daha okuduk tartışmaları. Anlaşılan ecnebi delegasyon filan, "Kürtler zaten sizinle dövüşmedi beraber, milli mücadelede sizden ayrı durdu" filan demişler de Sayın İnönü diyor ki "Hayır, burada bütün Türk kumandanları namına beyan ederim ki Kürt kardeşlerimiz bizimle beraber dövüşmüşlerdir ve Türk zabitleri, Türk komutanları bunların şecaatini, yiğitliğini tanımışlardır" vesaire diye sitayişle bahsediyor. Benim bu misali söyleyişim, yani sayın İnönü Cumhuriyetin kurucularından, "Kürtler, Türkler" diye bahsetmekle bir ayrıcalık, bir sakınca, bir milli bütünlüğü bozma hususları görmüyor. Bilakis bunların kardeşçe beraber dövüştüğünü, kardeşçe beraber yaşamak istediğini belirtiyor, bunu söylüyor.

Yine iddianame diyor ki "Lozan Anlaşmasında azınlıklar sayılırken Kürtler azınlık olarak sayılmamıştır." Böyle bir şey katiyen söylenmiş de değildir. Lozan Muahedesini biliyoruz. Evet, Lozan Muahedesinde Müslüman olmayan ekalliyetlere birtakım azınlık hakları tanınmıştır, azınlık statüsü tanınmıştır, Kürtlere tanınmamıştır. Zaten böyle bir söz yok bizim ifademizde, böyle bir söz olmadığı gibi iddia da ediyoruz ve gösteriyoruz ki Türkiye İşçi Partisi bir azınlık yaratmak amacı da gütmemektedir. Ve Kürtlerden bir azınlık olarak da bahsetmemektedir. Bunu da uzun uzun ispat ediyoruz. Kaldı ki iddianame, bir yerde kendi kendisiyle çelişkiye düşerek, "Türkiye İşçi Partisinin Kürtlerden azınlık statüsüne sahip bir azınlık olarak bahsetmediğini, bunun parti politikasına aykırı olduğunu da" söylüyor. İki tane partili üyenin ifadesine atıf yapıyor. Bunlar kongre karar komisyonunun üyeleriymiş. Onların ifadesinde, onlar, "Çerkezler filanlar gibi, Rumlar filan gibi, Kürtlere de azınlık statüsü verilebilir yollu" ifade etmişler, öyle diyor iddianamede. Bilmiyorum, pek zannetmiyorum böyle ifade verilmiş olsun. Çünkü, faraza bizim Partili üyemiz, her halde Çerkezler filan için azınlık statüsünün söz konusu olmadığını, yani Lozan Muahedesinde sözü geçen bir azınlığın olmadığını bilir. Neyse, ilk varit veya değil, 2 tane üye, komisyon üyesi böyle azınlık statüsünden bahsetmiş, Kürtlere filan verilmesi, yahut münasip olur gibi, diyor ki "bu katiyyen olmaz" diyor. "Kongrede" diyor, "kararda" diyor, "böyle bir şey ileri sürülemez" diyor, "çünkü bu Partinin Kürtleri azınlık olarak kabul etmemesi politikasına aykırıdır. Binaenaleyh bu bir Parti disiplini meselesi olur" diyor. Yani burada iddianame kendisi de Partinin böyle Kürtlerden bir azınlık olarak, yani hukuki terimle bir azınlık olarak bahsetmediğini kabul etmiş oluyor.

Şimdi şunu da dikkatinize sunmak isterim, bu "azınlık" kelimesi biraz muğlak bir kelime. Azınlık bir matematik terim, adedî bir terim. Yani bir çoklukta, çok sayıda olan çoğunluk, az sayıda olan azınlık. Ama bir de hukukta bir azınlık var ki o da azınlık statüsü, azınlık hakları denen statü ve haklara sahip olan veya sahip olması gereken, sahip olması için gerekli niteliklere sahip olan topluluk demektir. Bir defa, bu bakımdan o 89. maddedeki "azınlık" kelimesi çok muğlak bir terim, sarih değil. Sarih olmadığı için de geçerli bir fıkra değil, 89'un biri de, ikisi de. Nedir azınlık? Eğer adedî anlamda alınıyorsa o zaman azınlıktan bahsetme ne Anayasaya, ne de kanunlara aykırı olamaz. Çünkü Devlet istatistikleri veriyor. Zaten sayın Savcı da "bir milyon sekiz yüz bin anadili konuşan" diyor. Biz 1965'te en yeni rakamları bulduk, orada verilen rakamlar bütün Türkiye'de iki buçuk milyona yakın anadili Kürtçe konuşan var. Bu anadili Kürtçe olanlardan iki milyonu biraz aşkın kısmı Doğu bölgesinde, ayrıca da anadili diye bildirmemiş, ama ikinci derecede en iyi konuştuğu dil olarak belirt[til]en gene iki milyona yakın, bir milyon sekiz yüz bin veya dokuz yüz bin nüfus var. E, şimdi adedî anlamda azınlıksa, yani adetçe az olan çoğunluğun yanında, bu inkar edilemez. Çünkü bu kanun hükmüyle tespit edilecek bir husus değil, yani Devlet istatistikleri bunu böyle veriyor. İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığının yayını, 25 sahife "Kürtler" diye madde koymuş, 25 sahife bahsediyor. Milattan öncesinden beri yaşadığını, bütün Osmanlı devrinde yaşadığını, Anadolu'nun doğusunda yaşadığını, hepsini belirtiyor. Bu resmî istatistiklerden ve resmî ansiklopedilerden ayrı, çocuklar için çıkan ansiklopedilerde, Türkçe ansiklopedilerde Kürtler maddesi var, Kürtlerden bahsediyor. Binaenaleyh şimdi objektif realite olarak resmî belgelerle ve gözlemlerde, Doğuya gittiğimiz zaman görüyorsunuz, böyle bir, yani adedî olarak, sayıca çok olmayan, azınlık anlamında bir azınlıktan bahsetmek ne Anayasaya, ne de şeye aykırı olamaz. Zaten bu konu kanunla düzenlenemez. Yani gerçekte var mıdır, yok mudur sorusudur bu. Yok, hukuki anlamda kastediliyorsa, yani azınlık statüsüne sahip veya sahip olması gereken bir toplum konusunda bahsediliyorsa Türkiye İşçi Partisinin böyle bir görüşü savunduğuna dair ne açık, ne zımni hiçbir delil, hiçbir emare, hiçbir kanıt, hatta karine Partiyi bağlayıcı belgelerde gösterilemez, böyle bir şey yok.

Kaldı ki, demin anlattığım üzere biz bilimsel açıdan Türkiye'nin Cumhuriyet devrinde, bilhassa son yirmi senede hızlı bir tempoyla kapitalistleştiği, binaenaleyh milli pazar etrafında örgütlendiği, bütünleşmeye doğru gittiği görüşündeyiz. Bu sosyolojik, ekonomik bütünleşmeyle beraber ister istemez sosyal ve kültürel anlamda da birleşme gelir ve bu bütünleşme süresinde eğer o toplumda çeşitli diller konuşan, çeşitli folkloru olan, kültürel özellikleri olan topluluklar varsa, daha gelişmiş durumda olan ki buna "dominan" diyoruz -hâkim, mütehakkim anlamında hâkim değil, dominan olmak anlamında hâkim- olan dil, kültür yaygınlaşır, tutunur ve diğer dilleri, kültürleri ikinci plana atmaya başlar. Bu böyledir, bu sosyolojik bir kuraldır. Binaenaleyh Türkiye objektif olarak böyle bir bütünleşme içinde olurken ve biz bu bütünleşmenin politik, sosyal, psikolojik ve hukuki anlamda gerçekleşmesine mani olan politik uygulamalara karşı çıkarken, tutup da "Türkiye İşçi Partisi azınlık statüsü yaratıyor, istiyor" demesi varit olamaz. Kaldı ki buna dair hiçbir telmih, hiçbir atıf da belgelerinizde yoktur. Kaldı ki Milli Kurtuluş Savaşı sırasında

büyük Atatürk'ün yaptığı konuşmalar, çektiği telgraflara baktığımız zaman "Kürt halkı, Kürtler, Kürt kardeşlerimiz" terimleri kullanılıyor ve hatta Misakı Milliden bahseden, 1920'de yapılmış bir konuşmasında -ki bu telgrafların, bu konuşmaların kaynakları, tarihi, sayfaları, yazılı savunmamızda verilmiştir- ben hatırlatıyorum, diyor ki: "Misakı Millî sınırları, arkadaşlar, sadece coğrafi sınırlar değildir. Bunlar millî sınırlardır" "Amma" diyor, "zannedilmesin ki" dikkat buyurun, "Zannedilmesin ki bu milli sınırlar içinde tek cinsten insanlar yaşıyor. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden gelmiş Müslümanlar yaşıyor, çeşitli toplumlar yaşıyor." Çok şayanı dikkat "Türk milleti birdir" diyor ve bütünlüğü şey yapıyor. Ama "Türk milleti birdir, bütündür, ayrılmaz, parçalanmaz bir bütündür" demek, içinde yaşayan insanları her bakımdan eş türdendir demek anlamına gelmediğine de işaret ediyor ve hatta insan değil, o parçanın sonunda okuyacaksınız, toplumlar olarak bahsediyor. Kaldı ki iddianamede verilen Atatürk'ün milliyet anlayışı da, bizim görüşümüzü nakzeden, ona karşı bir şey değil. Orada da birliğin, bütünlüğün üzerinde duruyor. Ama vakıa olarak birtakım gerileme, folklor bakımından gruplaşmalar olduğunu kabul ediyor. Neyi reddediyor? Bu farklardan dolayı bunların parçalanmasını, bölünmesini ve ayrı ayrı birimler yapmaya gidilmesini, bu önerinin yapılmasını istiyor ve buna karşı çıkıyor. Binaenaleyh bu öneriler de bizim görüşlerimizi nakzeden değil, aynı doğrultuda olan görüşlerdir. İşte, demin bahsettiğim 89. maddedeki bu azınlığın var olduğunu söylemek fıkrası bir defa mantığa da aykırı, hukuka da aykırı. Çünkü adedî anlamda mıdır, ne anlamdadır? Bu belli de değil ve adedî anlamda ise bunlar bir gerçek meselesidir, bunlardan bahsetmek suç olamaz, Anayasaya aykırı olamaz. Kaldı ki kendi Cumhuriyetimizin kurucuları da bunlardan bahsetmişlerdir. Kürt halkından bahsetmek Türk milletinin bütünlüğüne, Devletin ülkesi ve milletin bütünlüğüne karşı gelmek, onun parçalanmasını istemek demek değildir. Kaldı ki 1. ve 2. fıkralarında 89. madde, Anayasanın 57. maddesinde olmayan unsurlar getirmektedir. Oysa Anayasanın 57. maddesinin 1. fıkrasında kapatmaya gerekçe olabilecek hususlar münhasıran tadat edilmiştir. Ancak 3. fıkrasında "kanunla düzenlenir" der, ama üçüncü fıkradaki hususların kanunla düzenlenmesine şamildir bu. Yani Parti programı, tüzüğü, faaliyetleri, hesap usulleri, mali denetimi Anayasa Mahkemesince, bu hususlar kanunla düzenlenir der. İlk madde de Partiyi kapatmaya sebep olacak hususlar açıkça belirtilmiştir ve orada kanunla düzenlenme meselesi yoktur.

Halbuki işte böyle azınlıkların var olduğunu söyletmek yok. Azınlıkların korunmasını, bilmem yayılmasını şey yapmak gibi, Anayasanın 57. maddesinin 1. fıkrasında olmayan hükümler 89. maddeye konulmuştur. Binaenaleyh 89. madde Anayasaya aykırıdır. Yüksek Mahkemenizin de 1963'te verdiği iki karar vardır bu konuya taalluk eden. O kararların da tam tarihi, sureti ve kararlardan alınan metinler yine yazılı savunmada vardır, ben irticalen, mealen söyleyeceğim. Orada da teşkilat kanunları, nasıl olacağı belirtilirken, hükümler ya aynen aktarılır, ya Anayasa hükümlerine mütenazır olur veya Anayasanın hükümlerinin ruhuna ve sözüne, yalnız ruhuna, yalnız sözüne değil, ruhuna ve sözüne uygun olarak teşkilat kanunlarına madde konabilir deniyor.

Binaenaleyh bu tutuma göre Siyasi Partiler Kanunu'nun partileri kapatmaya mü-

teallik hükmü ancak 57. maddenin 1. fıkrasının aynen nakli olabilirdi. Yoksa böyle azınlığın var olduğunu söylemek, şöyle yapmak, böyle yapmak gibi birtakım yeni unsurlar hem de tarifi, tazammunu, şümulü, tam belli olmayan kavramlarla yeni unsurlar getirmek Anayasaya açıkça aykırı görülüyor. Bu bakımdan da ve bu vesileyle bu maddenin Anayasaya aykırılığını iddia ediyor ve iptalini talep ediyorum.

Kaldı ki bu maddelerin Anayasaya aykırı olmadığını kabul etsek dahi, dediğim gibi, Türkiye İşçi Partisi hiçbir zaman azınlık statüsüne sahip olması gereken bir topluluk olarak Kürt halkından bahsetmemiştir. Ne açık, ne zımnen böyle bir söz etmemiştir, bir atıfta bulunmamıştır. Kendisini ilzam eden belgelerde 2. fıkraya göre de, 87. maddeye göre de dil veya kültür farklılığı güderek, o dil ve kültürü korumak, yaymak geliştirmek gibi de önerilerde bulunmamış ve böyle hareket ve davranışlarda da bulunmamıştır. Yalnız demiştir ki "Baskı yapılmasın, Kürtçe konuştuğu için", veya "Kürdüm" dediği için. Çünkü başka vatandaşlarımız arasında, özel konuşmalarda, hepimiz biliriz, özel konuşmalarda konuşulurken bir ahbabımız, bir tanışımız falan işte, "Ben Çerkezim yahut annem Çerkez yahut baba tarafından Abazayım yahut biz Boşnakız, bizim büyük peder oradan gelmiş falan" der, bu gayet tabiidir, ama Kürtçe konuşan bir vatandaş Doğudan, "ne" dediğiniz zaman eğer o da kazara yanınızda "Kürdüm" derse, "Vay efendim, sen nasıl Kürdüm dersin, sen Türksün, bölücülük yapıyorsun, Kürtçülük güdüyorsun" diye şey yapılıyor. Yani böyle bir ortam yaratılmış. Biz binaenaleyh "böyle baskı yapılmasın" diyoruz. Yani şu 12. maddesi uygulansın Anayasanın. Yoksa Kürt dili geliştirilsin, korunsun, yayılsın diye ne böyle bir davranışımız var, ne böyle bir önerimiz var. Kaldı ki Mahkeme kararlarıyla da bu Kürtçülük davalarında, Kürtçe şiir yayınlandı, Kürtçe mâni vardı iddialarıyla açılan davalarda da mahkemelerin muhkem kaziyesi halinde belirmiştir Yargıtay'dan geçerek, Kürt dilinin, gramerinin mevcut olduğu ve Kürt dilini yazmanın ve okumanın bir suç teşkil etmeyeceği mahkeme kararlarıyla da kaziyei muhakeme halinde gelmiştir. O kararların tarihi ve numarası da yazılı metinde verilmiştir. Burada Doğu Bölgesinin yani Kürt halkının veya Kürt asıllı vatandaşlarımızın çoğunluğunun yaşadığı bölgenin objektif olarak Türkiye ile nasıl bir teknolojik ve ekonomik bütünleşme halinde olduğuna dair rakamlar da verilmiştir ve burada bu bütünleşmenin hızlandığı görülmektedir. Ve bununla beraber kültürel alanda da bütünleşme, yani buna "tabii asimilasyon" diyeceğimiz asimilasyon meydan gelmektedir. Zaten gözlemlerde de Doğuyu gezdiğiniz zaman görüyorsunuz ki büyük merkezlerde filan hep duyulan lisan Türkçedir. Karşı gelinen, bu zor, ayırım gözeten, şiddet muameleleriyle, zoraki, cebren asimilasyona karşı çıkılmaktadır. Öbürü toplumun kendi objektif gelişmesidir.

Şimdi burada son olarak, Kongre kararı ne diyor, ne deniliyor, onun üzerinde duracağım. Anayasanın millet anlayışı üzerindeki görüşlerimizi, kısaca Anayasanın tahlilini yapmak istiyorum. Diğer taraftan şimdiye kadarki iktidarların ve iktidar çevrelerinin anladığı milliyetçilik anlayışının ve bundan doğan yanlış uygulamaların nasıl Anayasaya aykırı olduğunu kısaca belirtmek istiyorum. En önemli maddelerin başında 54. maddenin 1. fıkrası geliyor. Orada çünkü Türk'ün tarifini yapıyor Anayasa, diyor ki: Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmak "Türk" demek Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmak. Bu son derece önemli, üzerinde du-

rulacak bir şeydir. Bu tesadüfen söylenmiş, unutulmuş, başka şeyler filan, böyle alınamaz. Buna göre Türkiye Devletine vatandaşlık bağı ile bağlanan herkes Türktür ve binaenaleyh Türkiye Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan insanların meydana getirdiği topluluk da Türk Milletini teşkil eder. Milletin ve milletin mensubiyeti tarifinde, ölçüsünde vatandaşlık bağı ile bağlı olmaktan başka hiçbir sosyolojik, etnik ölçü, kıstas unsur kullanmıyor Anayasa. Kullanmaması da beklenir, çünkü modern, çağdaş bir Anayasadır. Çünkü biliyorsunuz ki milletlerde, tekrar ediyorum, dil birliği, diğer etnik özellikler, gelenekler birliği vesaire önemli olmakla beraber bunlar çeşitlenme gösterebilir ve göstermektedir ve sadece öyle federal, otonomiyi kabul eden, kantonsal filan olan devletlerde değil, İngiltere gibi ne kantonal, ne federal, ne bölge özerkliği hiçbir şey yok. Tamamen üniter bir devlet. Orada da İngiliz, Welsh, Skoç üç tane halk var, ayrı dili var birbirinden. "Ben Skoç'um, ben Wels'im, ben İngiliz'im" diyor, ama hepsi İngiliz milletinin parçalarıdır ve dışa karşı münasebetlerinde özel olarak "Ben Skoçyalıyım" diyen adam Britanyalı vatandaşı olmak şeyini de hiç bırakmaz, yani onu da müdafaa eder.

Binaenaleyh böyle otomatik olarak, yani millet oldu mu tek bir dil konuşacak veya etnik özellikleri bir olacak, gelenekleri bir olacak, bunlar temel ve zorunlu olan şartlar değil, onun için şöyle yapıyor. Aynı zamanda Yargıtay'ın verdiği, 1961'de 449 numaralı verdiği kararda da milleti, yine hiçbir başka kıstas kullanmadan, şöyle tarif ediyor: Millet, belirli bir ülkede yerleşmiş ve aynı hükümet otoritesine tabi bulunmuş insanlar topluluğudur. Gene aynı hükümet otoritesine tabi bulunmak, yani aynı devlete bağlı olmak ve belirli bir devletin sınırları içinde yerleşmiş bulunmak. Başka kıstas yok. Millet diye, bu sefer isim koyarak tarif ediyor. Gene Anayasanın 54. maddesinin 4. fıkrasına bıraktığımız zaman görüyoruz ki, vatandaşlıktan ayrılma, ancak vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemlerde bulunduğu zaman vatandaşlıktan çıkarılabilir ve gerekçeye başvurduğumuz zaman görüyoruz ki, deniliyor ki, öyle hükümetin politikasına aykırı görüşte diye, onu tenkit etti, ona karşı çıktı gibi hususlardan dolayı, vatandaşlık gibi önemli bir bağın kırılmayacağını ve kırılmasına mani olmak içindir ki biraz deniyor umumi olmakla beraber bu kayıt konmuştur. Demek ki vatandaşlık bağı, vatana bağlılık, yani milleti teşkil eden unsurda bu, devlete bağlılık, vatana bağlılık. Nitekim yine Yargıtay'ın bir başka kararı bu hususta, doğruluyor, diyor ki: "Milli duygu tabirinden maksat vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak her türlü fiilî ve hissi unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası milli duyguyu teşkil eder". Demek ki gerek millet, gerek milli duygu hep devlete bağlılık, vatana bağlılık unsurlarıyla, gerek anayasada gerek Yargıtay'ın içtihat kararlarında bu unsurlarla şey yapılıyor. Başta dil, örf, âdet vesaire gibi etnik, sosyolojik unsurlar ve şartlar aranmıyor. Ama böyle, bu anlamdaki bir millet içinde, çeşitli din gurupları olabilir ve vardır. Çeşitli diller konuşan gruplar vardır, olabilir. Dilleri ayrı olduğu için folklorları da ayrı olur, benzerlikler de, olur ama ayrı özellikler de gösterebilir, şiirinde, müziğinde vesaire. Ama bunlar milletin bütünlüğünü bölen, ona aykırı olan, bu farklar olduğundan dolayı bir millet olarak artık bahsedilemeyecek, edilemez denilecek hususlar katiyyen değildir.

Ayrıca 3. maddesinde "Resmi dil Türkçedir" diyor Anayasa. Bu da gösteriyor

ki dil birliğini, gene milletin esas, temel unsuru saymıyor. Yani Anayasa diyor ki: "Ancak resmi muamelelerde, resmi ilişkilerde Türkçe kullanmak mecburidir. Onun dışında mecburiyet yoktur". Öyleyse onun dışında vatandaşlar, dilediği dilde -ister ana dili olsun, ister ikinci bildiği dil olsun, diğer dillerde- yazmak, konuşmak serbesttir. Nitekim Türkiye'de yalnız Lozan Anlaşmasıyla kendilerine azınlık statüsü, hakları tanınmış olan Müslüman olmayan faaliyetler değil, başka dillerden de neşriyat vardır bugün Türkiye'de. Mesela Ankara'da, Daily News zannediyorum adı, bir İngilizce gazete çıkıyor. Fransızca gazeteler çıkar oldum olası, Osmanlı İmparatorluğundan dolayı İstanbul'da. Ama eğer bir dergide bir sayfa Kürtçe şiir olursa yahut bir yerde iki tane Kürtçe mani söylerse o vatandaş apar topar alınır, götürülür, mahkemeye verilir, mahkûm edilmeye çalışılır. Ama mahkûm edilemeyeceği de, biraz evvel anlattığım gibi, mahkeme kararıyla tespit olmuştur. Demek ki, 3. maddesi resmî dil Türkçe demekle gene dil birliğinin, zorunluğu, temel unsur olmadığını gösteriyor. Ondan sonra tabii bildiğimiz 12. madde var, "dil, din vesaire ayrılıkları gözetilmeksizin kanun önünde eşittir". Bu ne demektir? Bu demektir ki Anayasa Türkiye'de din vesaire ayırımlarına göre birtakım farklı nüfus ayırımları, toplulukları olduğunu kabul ediyor. Çünkü eğer hiçbir dil farkı yoksa Türkiye'deki nüfus içinde, o zaman "dil farkından dolayı ayırım gözetilmez" hükmü manasız kalır. Eğer herkes aynı dili konuşuyorsa bu olmaz. Demek ki bunların var olduğunu veya var olabileceğini kabul ediyor Anayasa, ama bunlara rağmen, "hepsi kanun önünde eşittir" diyor.

129. maddesi de bildiğiniz gibi bölgelerarası eşitliği, kalkınmada eşitliği vesaireyi öngörüyor. Şimdi ek olarak sunduğumuz ve daha önce kısaca bahsettiğim Partiyi bağlayan, 111/2 maddesi mucibince Partiyi bağlayan belgelerde, yazılarda mesele ısrarla, tek bir defa atlamadan, Anayasa açısından, bu maddeler açısından, bu maddelerin muhtevasında olduğu gibi daha teferruatlı, bazı bildirilerde olduğu gibi daha kısa olarak bu açıdan ele alınmış, ısrarla bu maddelere istinat edildiği belirtilmiş ve bunun milletin ve devletin bütünlüğüne halel verdiğini, zedelendiğini, çünkü bu bütünlük ve beraberlik, birlik hükümlerinin yaşantıya geçirilebilmesi için bunun yurttaşların gönüllerinde ve iradelerinde oluşması gerektiği, ancak kardeşlik, eşitlik ve özgürlük hissinde insanların kendilerini birbirine bağlı hissedebileceği belirtilmiştir. Yani tartışılan konu, tekrar ediyorum, hiçbir zaman birlik ve bütünlüğün tartışılması değil, bunun gerçekte nasıl sağlanabileceği, hangi yöntemlerle sağlanabileceği tartışılmıştır ve Anayasaya aykırı hususlara karşı çıkılmıştır. Şimdi en başta dedik ki, "İddianamede bir varsayımla işe başlanıyor". Büyük bir fark olduğu, program, 3. Kongre ile 4. Büyük Kongre arasında büyük bir fark olduğu varsayımı ile başlanıyor. Buna istinat ettiriliyor, bina ediliyor [?] muhakeme. Şimdi kısaca böyle bir fark var mı? Böyle bir fark yok. Ne fark olduğunu zaten tahlil edip belirtmiyor. Sadece, anladığımız, şunu demeye getiriyor: "İlk ikisinde programda ve 3. Kongre kararlarında mesele bir ekonomik kalkınmada eşitsizlik olarak ortaya konduğu halde 4. Büyük Kongrede bir halk sorunu olarak konmuştur. Yani bir milliyet sorunu olarak konmuştur. Yani bir milliyet prensibi, işte, ayrılma, otonomi vesaire olarak konmuştur diyor. Halbuki programa bakarsak, 1964'ün şubat ayında kabul edilmiştir program. Orada problemin sadece bir kalkınma problemi olmadığı, eko-

nomik bir problem olmadığı açık seçik belirtilmiştir. Daha 1964 programında Doğuda yaşayan yurttaşlarımızın Kürtçe konuştuğu, daha az bir kısmının da Arapça konuştuğu belirtilmiştir. Bu durumlarından dolayı, yani dil farklılıklarından dolayı horlandıkları, ayırım gözeten muamelelere tabi tutuldukları, baskı muamelelerine tabi tutuldukları, Anayasa'nın uygulanmadığı belirtilmişti, taa o zamanlar. Hatta programdan önce, 1963'te o zamanki Genel Başkan Mehmet Ali Aybar Gaziantep'te halka açık yaptığı bir toplantıda -ki kaynağı bir parça verilmiştir buraya- orada da programda belirtilen görüşleri belirttikten sonra "meselenin çeliştli yönleri vardır" demiş ve bir yönü olarak da etnik yönü de olduğunu belirtmiştir. Yani etnik kelimesini dahi kullanmıştır. Binaenaleyh programla 4. Kongre kararı arasında özünde ve temelinde bir fark yoktur. Bu unsurlarda mesele sadece ekonomik değildir. Dil farkı vardır, etnik farklar vardır. Bunlar birtakım baskılara, ayırım muamelelerine sonuç veriyor. Bunlar düzeltilmelidir. Bu Anayasaya aykırıdır ve "meselenin çözümü Anayasanın çerçevesinde ve gerçekler ışığında, bu gerçekleri kabul ederek" der Program, "bu gerçekleri kabul ederek çözümlenebilir" der.

Üçüncü Kongre Kararında gene dil farkı açıkça ifade edilir, gene bunun ayırım gözetici muamelelerine, horlamalara, baskılara yol açtığı belirtilir ve bunun çözümünün gene demokratik hak ve özgürlükler, Anayasa çerçevesi içinde, ama bu gerçekler içinde, bunları da göz önünde bulundurarak halledileceğini belirtir.

Dördüncü Kongrenin kararında da aynı unsurlar vardır. Aradaki fark bir "Kürt halkı" kelimesinin -"Kürt" kelimesinin değil, çünkü Kürtçe konuşan, Kürt tabirleri geçiyor öbürlerinde de- "Kürt halkı" kelimesinin ifadesidir. Bu "halk" kelimesinin kullanılmasının ise bir suç unsuru teşkil etmediğini, bizim Cumhuriyetimizin kurucularının dahi bunları kullandığını, resmî belgelerde bunların kullanıldığını, resmî ansiklopedilerde bildirildiğini vesairesini uzun uzun anlatmış bulunuyorum. Binaenaleyh sayın Savcının, "Bu aradaki fark sadece böyle bir nüfus kesimini ifade etmek için değildir. Bu 'Kürt halkı' denmesi bir kavram değişikliği değildir, onun ötesinde bir şeydir" demesi tamamen mesnetsiz, delilsizdir. Bunları anlatmaya çalıştım. Bu özünde aynı olan ve aynı doğrultuda olan ifadelerin daha terimleri yerine oturtarak, daha açık seçik ortaya konmasıdır. Niye 4. Kongre zamanında buna ihtiyaç görüldü? Bir genel, bir de özel sebebi var. Genel sebebi şudur: Bütün toplumsal hareketlerde, bizde ve başka toplumlarda, bu hareketler ister politik hareketler olsun, ister felsefi hareketler, sanat hareketleri olsun, fikir hareketleri olsun, bütün bu hareketlerde görülür ki, evvela meseleler konurken daha biraz müphem, muğlak, daha ayrıntısız, daha kaba çizgileriyle konur, zarureti eşyadır. Çünkü insanlar meseleleri korken, ilk korken, en sarih, en ayrıntılı terimleri en yerine oturtarak koyamaz, buna imkan yoktur. Binaenaleyh bütün teorilerin geliştirilmesinde, politik, ekonomik, sosyal, sanata müteallik, felsefi bizde ve başka memleketlerde bu akımların gelişme kanunudur. Gitgide meseleler daha ayrıntılı, daha vazıh, daha terimler bulunup kullanılarak öyle konulur. Böyle bir gelişme gösterilmesi bir defa, böyle bir genel, toplumsal akımların gösterdiği kanunun bir neticesidir. İkincisi, özel bir sebebi vardır. 1970 yılında, Doğuda silah ve suçlu arama bahanesi ile yapılan ve gazetelere akseden havadisler ve bizim Türkiye İşçi Partisi olarak Doğudaki illerimizden, ilçelerimizden ve hatta yurttaşlardan aldığımız mektuplar bu mesele-

nin üzerinde durdurtmayı gerektirdi Partiyi. Biliyorsunuz, Parti siyasi, ekonomik, sosyal, aktüel olaylar önem kazandığı zaman onun üzerinde mutlaka bir demeç verir, bir basın bülteni verir ve onu mesele eder. Çünkü gazetede yazılanlar -ki bunlar da tekzip edilmedi- yani böyle olağan sayabileceğimiz, ayırım gözeten baskı vesaire diyebileceğimiz uygulamaların ötesinde, hakikaten havsalanın alamayacağı şeylerdir. Bunları da burada verdik, bazı misallerini şifahen tekrar etmeğe cesaret bulamıyorum. Yani bir imama yapıldığı söylenen, gazetelerde birkaç defa yazılan, tekzip edilmeyen şeyleri. Ama bir ilçenin havan toplarıyla çevrilmesi, bütün halkının bir araya getirilmesi, kadınların ayrılması, yapılan muameleler vesaire ne Anayasaya uyar, ne genel demokratik hak ve özgürlüklere uyar, ne insanlığa uyar. Yani 1970 Türkiyesi için böyle bir insancıl, böyle bir demokratik ve böyle bir ileri anayasaya sahip bir memleket için, doğrusu o gazetelere aksedenler eğer doğru ise -ama bir abartma payı olduysa bile herhalde esası doğru, çünkü sonradan gidip gazeteler muhabir gönderip özel incelettiler problemleri ve röportajlar da çıktı, sayfa sayfa- bu ancak utanç verici bir durumdur. Bu olacak bir iş değil. O sıralarda işçi hareketleri de olmuştu. O sıralarda gençlik hareketleri, böyle kontrolden çıkan, şiddet ve terör hareketlerine dönüşmek halini almıştı. Bütün bu hususları kapsayan -yalnız Doğu sorununu değil, işçi hareketleri, gençlik sorunları, diğer memur, öğretmen tabakasında görülen hareketler ve bu arada da bu dokümanları kapsayan- bir muhtırayı o zaman sayın Cumhurbaşkanına verdik. Olayları tahlil ettik ve önerilerimizi, bunların çok acil, çok önemli bulunduğunu, birtakım tedbirler alınması gerektiğini bildirdik ve partimiz görüşü olarak da hangi tedbirlerin alınmasını orada önerdik. Ondan önce ilk, muttali olur olmaz, teşkilatımızdan haberler geldiği zaman 20 Nisanda Senatörümüz Hikmet İşmen vasıtasıyla, yazılı soru olarak, İçişleri Bakanlığına yazılı soru olarak senatoya aksettirdik meseleyi. 5 Mayıs'ta Merkez Yürütme Kurulu diğer iç ve dış olaylar sırasında bu konuya da değindi, orada belirttik. Ondan sonra muhtırada belirttik, daha sonra haziranda zannediyorum. 10 Mayıs'ta Antalya'da İl Kongresinde, bizim genel sekreter sıfatıyla verdiğim ve parti merkezinden bülten olarak dağıtılan konuşmada da bu konuya değindik ve böylece konu günün aktüel meselesi haline geldi. Çünkü hakikaten uygulamalar katiyyen kabul edilemeyerek, aksine dünya kamuoyu önünde utanç verici meseleler ve orada işte bu belgelerde, daima ama Anayasa maddeleri bakımından ele alınmıştır. Daima bütünlük ve devletin bütünlüğü, milletin bütünlüğü üzerinde hassasiyetle durulmuş ve bu bütünlüğün bu çeşit uygulamalarla sağlanamayacağını, bu çeşit uygulamaların bilakis insanları böleceğini, insanlarda hınç, iğbirar yaratacağını, ters sonuç vereceğini bu belgelerde belirtmiştik. Binaenaleyh iddianamede serdedildiği gibi kongre kararına ışık tutmak ve onu yorumlamak üzere, Kongre öncesi ve Kongre sonrası belgelere ihtiyaç var idi ise, bu herhalde Doğu Kültür Ocaklarının gizli toplantılardaki bantları değil, şu belgeler olması icap ederdi ki, bu belgeler 111. maddenin 2. bendine göre kanıt, delil teşkil eden ve partiyi bağlayan belgelerdir. Kongre kararından sonra ise, ki o dönemi de alıyor iddianame, orada gene yeni şeyler, 16 Aralık'ta Merkez Yürütme Kurulu'nun bir bildirisi olmuş, işte, hazırlanan demokratik hakları kısıtlayıcı, faşizan nitelikteki tasarılar üzerinde durulmuş, uygulamalar üzerinde durulmuş ve Doğu bölgesinde yaşayan Kürt halkına, vatandaşlarımız olan bu halka yapılan mu-

ameleler, yine anayasa maddeleri de belirtilerek açıklanmıştır.

8. Ocak'ta "Faşizme Hayır Kampanyası" açılmıştır. Bu kampanyayı ben genel başkan olarak yaptığım toplantı ile açtım. Orada faşizm tarif edilerek, nitelikleri belirtilmiş; Egemen, sermayeci sınıfların, yani burjuvazinin, demokratik hak ve özgürlüklerden çok tedirgin olduğu, böyle bir demokratik hak ve özgürlükler ortamında artık idaresini, hâkimiyetini sürdürmekte müşkülata uğradığı zamanlarda beliren, açık teröre dayanan, buraya diktatoryasının en keskin biçimidir" denilmiş ve ikinci hususiyeti olarak, "İşçi sınıfının ve emekçi sınıfın politik ve sosyal haklarını hedef aldığını, bilhassa onun politik örgütüne müsaade etmemek, politik mücadelesine müsaade etmemek olduğu" belirtilmiş; üçüncü hususiyeti olarak "işçi sınıfından sonra diğer bütün demokratik müesseselere ve güçlere vurulduğu, diğer demokratik müesseselerin salahiyetlerinin, yetkilerinin kısılmasına doğru gidildiği" belirtilmiş; dördüncü hususiyeti olarak da "milliyetçiliği, ırkçılığı şoven bir milliyetçilik haline dönüştürüp sayıca az olan diğer etnik guruplar üzerinde, baskı, şiddet ve zulüm idaresi uygulamak olduğu" belirtilmiş ve bu tanımlamadan, bu tariften sonra da, Türkiye'de bu noktalardaki durumlara işaret edilmiş İşçi Partisinin, aydınların, müesseselerin durumu. Ve Doğu hakkında da genel [bir ifadeyle] denilmiştir ki, "İşte Anayasanın mealleri şöyle, şöyle, şöyle olduğu halde bunlar uygulanmamaktadır" ve bunlar da bütünlüğe aykırı sonuçlar vermektedir. Faşizme Hayır Kampanyasında, Faşizme Karşı Birleşelim bildirisinde de bir cümle vardır, o da iddianameye alınmıştır. Orada da faşizm tam gerçekleştirildiği zaman, tam olgun şekli ile gerçekleştiği zaman çeşitli nüfus kesimleri üzerinde ne etkileri olacaktır, o belirtilmiştir. İşçi sınıfı ne olacak derken bir de, bir cümle ile işte "Kürt halkı da Anayasal haklar, özgürlüklerinden istifade etmemekte, bu hakkından tam istifade etmemekte devam edecek ve baskılar ve şiddet politikası daha artacaktır" denmiştir. Ve yine orada Anayasa, hep anayasal açıdan söz edilir. Binaenaleyh bütün bunlar muvacehesinde iddianamede, doğrusu hem hayretle hem şahsım bakımından biraz üzülerek karşıladım, benim kongrede konuşmam ele alınıyor iddianamede ve tabii konuşmayı ele alınca, artık orayı reddedemiyor, "Behice Boran" diyor, "Türk halkının hak ve özgürlükleri için yapacağı mücadelenin anayasa çerçevesi içinde ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde Partice desteklendiğini ve destekleneceğini belirtiyor" diyor. "Ama" diyor, "bu samimiyetsizdir" diyor ve "bu ancak maksadı gizlemek için bir formül olarak başvurulmuş bir şeydir" diyor. Halbuki o yazıya bakılırsa, Emek dergisinde, orada da iki husus belirecektir. Bir defa, bizim parti olarak meseleyi milliyetler prensibi açısından ele aldığımızı ispat için, benim o yazıma atıf yapıyor ve diyor "orada" diyor, "Milliyetler açısından ele alındığını belirtmiştir" diyor. Halbuki bütün konuşmada, bütün vesikada bir defa "milliyet" kelimesi geçiyor ve cümle "mesele milliyetler prensibi açısından, yani prensibi, ayrılma vesaire açısından ele alınmıştır" deniyor cümle[de]. "Milliyetler meselesi son iki yılın olayları açısından ele alınmıştır" diyor. Ondan sonra çıkardığı, anlattığı şeyler tamamen şimdiye kadar anlattığım belgelerde anlatılan hususlardır. Yani işte şu kadar milyona varan bir Kürt halkı vardır, bu bir halktır, Kürt halkı demek Anayasa'ya aykırı değildir. İşte, baskı vardır, bunlar önlenmelidir, vesaire. Şimdi milletler meselesi diye bir mesele elbette ki sosyolojide de var, Bilimsel Sosyalizmde de var, hukukta da var ve millet-

ler meselesini incelemek de suça aykırı değil, Milletler meselesini incelemek demek, milliyetler prensibini inceleyip o açıdan hükme vermek demek değil. Gene burada karıştırıyor sayın savcı. Yani milliyetler meselesi açısından yaptık demiyor şeyi. Bu genel milliyetler meselesi ile bizim somut durumumuz açısından ilgilenmiş son olaylar... Nedir son olaylar? Daha önce eşkiya takibi dolayısıyla yapılan baskılar. O da böyle havsalanın almayacağı, utandırıcı baskılar ki onları da defaatle biz Meclise getirdik, sözlü soru olarak getirdik, gündem dışı konuşmalar olarak getirdik, bölge kalkınması konusundaki bütçe müzakerelerine getirdik. Binaenaleyh bütün bu belgeler ışığında ve bu belgelerde Anayasanın maddelerinin yaptığımız tahlilleri ışığında, bütünlük ve birlik üzerinde bu kadar hassasiyetle durmamız ışığında "Behice Boranın bu sözleri konuşmasındaki, samimiyetsizdir. Ancak kendisini mesuliyetten kurtarmak için arkasına sığındığı bir sözdür" demesi en azından insafsızca verilmiş ve tamamen delilsiz ve mesnetsiz bir hükümdür. Özetlersek, Kongre kararında ne deniyor, şunlar belirtiliyor:

1- Türkiye'nin Doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır,

2- Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikası uygulanmaktadır.

Doğunun geriliğinde iktidarların güttükleri politikanın da payı vardır. Doğu sorunu sadece bir bölgesel kalkınma sorunu değildir. Kürt halkının anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirmek mücadelesini partimizin desteklemesi bir devrimci görevdir. Çünkü Partimiz antidemokratik, faşist, baskıcı ve şoven milliyetçi akımların amansız düşmanıdır. Kürtlerin bu demokratik mücadelesi ile sosyalist devrim mücadelesini bütünleştirmek için Türk ve Kürt sosyalistlerinin parti içinde omuz omuza çalışmaları gerekir. Parti ırkçı, milliyetçi, şoven burjuva ideolojisine karşı savaşacaktır ve ayrıca, o metinde unutulmuş, bu mücadelenin ideolojik mücadele olacağı da belirtiliyor. Yani ideoloji seviyesinde ırkçı, milliyetçi, şoven ideolojilere ve bunlara dayanan baskılara karşı çıkmaktadır ve en son paragrafı[nda] parti bu meseleye sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır [denmektedir]. Burada işte üzerinde durulan diğer tüm demokratik özlem ve istekleri meselenin iddianamede öne sürüldüğü ve bunun mesnetsiz olduğunun tahlilini yapmış bulunuyorum. Bunun üzerinde bir daha durmayacağım. "Kürt halkı" deniyor, onu da izah etmiş bulunuyorum. Meselenin ideolojik bir mücadele olacağı belirtiliyor, o düzeyde bir mücadele olacağı belirtiliyor, yani politik bir ayrılma gözeten bir mücadele olmadığı anlaşılıyor. "Partimiz antidemokratik, faşist, baskıcı ve şoven milliyetçi akımların amansız düşmanıdır ve bunlara karşı savaşacaktır" demekle, demek ki bütün şoven akımlara karşıdır. Şayet şoven, böyle kırıcı, milliyetçi bir Kürtçülük akımı varsa bu arada elbette ki buna da karşıyız ve hepsine karşı, yani şoven ve ırkçı milliyetçiye karşı, isterse bu Türkler tarafından sürülsün, isterse Kürtler tarafından sürülsün, isterse vaktiyle Almanya'da olduğu gibi, Hitlerin Almanyasında ileri sürülsün, sosyalist bir parti olarak ırkçı, şoven, başka şeylerde tahakküm isteyen ayrılıkçı şeylere karşı düşmandır, bunu da belirtiyor. Bilhassa son paragrafı şayanı dikkattir. "Türkiye İşçi Partisi" diyor, "bu soruna sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır". Yalnız bu soruna değil, bütün sorun[lar]a Türkiye İşçi Partisi sosyalist mücadelenin gerekleri açısından bakmaktadır. Sosyalist teoriye göre, malûmunuz, temel çelişki ve çatışma

emek ve sermaye çelişkisidir ve bunun nüfus düzeninde yansıması sermayedar sınıflar, burjuvazi ile toplumdaki diğer bütün çelişki ve çatışmaların mutlak ve kesin olarak, tam olarak çözüme bağlanmasını, halledilmesini ancak temel çelişki ve çatışmanın, o ayırımın çözülmesi ile halledilebileceğine, bu olmadan diğer çelişkilere çatışmalara, mutlak, kesin, nihai çözümler bulunamayacağı görüşündedir. Bu görüşte olunca da sosyalist mücadele açısından bir ülkede işçi ve emekçi sınıfların birliğini muhafaza etmek, diğer dinsel mezhebe ait, dile ait etnik şeylerden dolayı bu işçi ve emekçi sınıfın hareketlerin bölünmemesi temel şarttır. Bütün teoride bu böyledir, bütün pratikte bu böyledir. Çünkü bölünme mücadeleyi zayıflatır. Egemen sınıfların işine yarar. Amerika gibi bir memlekette işçi ve emekçi ve fakir halk arasındaki zenci-beyaz ayrımını doğurur. Aynı derecede sömürülen, aynı derecede horlanan, aynı kötü hayat şartlarında yaşayan beyaz işçilere, beyaz çiftçilere, bilhassa cenuptaki aynı derecede fakir, aynı derecede perişan. "Sen beyaz ırktansın, sen üstünsün" ve kendi ekonomik, sosyal durumlarını düzeltmek için kendilerini ezen ve sömüren kuvvetlere karşı birleşmesi lazım gelen bu kütleleri ayırır. Böl ve parçala, hâkim sınıfların idaresini gütmek için kullandığı yegâne kuraldır, malumunuz olduğuna göre. Binaenaleyh Türkiye'de esasen sosyalist hareket bu kadar yeni, işçi ve emekçi sınıflar henüz yeterince bilinçlenmemiş, hâlâ burjuva ideolojisinin tesirinde hâlâ daha Anayasada ne haklara, ne özgürlüklere sahip, bunu bilip de cehdini, mücadelesini yeterince yapar durumda değil. Bu hengâhale bir de Kürt-Türk ayrımı, Alevi-Sünni ayrımı vesaire ayrımı ile bu hareketi bölmek ancak sömürü düzeninin devamına yarar. Sömürücü ve egemen güçlerin, sınıfların iktidarını daha kolayca sürdürmelerine yarar. Başka bir şeye değil. Binaenaleyh temel teorisi, dünya görüşü, sosyal olayların tahlili, kurduğu millet ve sebep münasebetleri açısından da hepsini sosyalist mücadelenin gerekleri açısından gördüğüne göre, böyle bölünmeler vesaireler yaratıp işçi ve emekçi sınıfların sömürüye, politik tahakkümü karşı, kendi haklarını gerçekleştirmeleri ve giderek sosyalist toplumu kuracak güce gelmelerini önleyecek ayırımlara, bölünmelere taraftar olmasına imkan yoktur.

Özetleyeyim, çeşitli hakların olması, vesairenin olması, milletin bir bütün olmasına mani değildir. İşte, üniter devlet İngiltere bunun en başta gelen misalidir, [başka] birçok misali vardır. Bu durumlarda resmî dil aynı zamanda hâkim, dominan dil olduğu için, daha yüksek, gelişmiş seviyede bir kültürün dili olduğu için, zaten normal olarak yayılır, tutunur. Verdiğimiz misalde yine Welsh'ler, Scoth'lar kendi dillerini konuşurlar, ama İngilizceyi de bilirler, yani iki dillidirler. Ve zaten dillerin dominan, yaygın hale gelmesi, devlet sınırlarını da aşan bir haldir. Yaygın ve dominan bir hale gelmesi sosyolojik bir vetiredir. Nitekim bugün dünyada bunca dil arasında Fransızca ve İngilizce dominan dillerdir. Şimdi ikinci devlet haline geldikten sonra Sovyet Rusya, o da beynelmilel dil olma yoluna girmiş görünüyor, ama daha çok geriden öbürlerine kıyasla. Ve eskiden Fransızca idi esas dominan dil, hâkim dil, şimdi İngilizce onun yerini aldı. Çünkü bilim ve kültürün hâkim bir hale gelmesi kanun maddeleriyle sağlanmaz. Toplumun kendi kültürel, objektif sosyolojik gelişmesi halinde olur ki Türkiye'de bu olmaktadır. Dediğim gibi merkezlerde, Doğuda da Kürtçe konuşulmaktadır ve ben çocukluğumdan hatırlıyorum, faraza bizdeki Müslüman olmayan ekalliyetler hemen hiç Türkçe bilmez veya çok kötü

Türkçe bilirken bugün İstanbul'da, Ada vapurlarında, Boğaz vapurlarında Musevi, Hıristiyan aileler bakıyorsunuz, çocuklar "anne, baba" diyor, "mama" filan bile demiyor, Türk isimleri taşıyor çoğu ve gayet güzel Türkçe konuşuyorlar. Bu tabii bir entegrasyondur. Tabii bir asimülasyondur. Bu kendiliğinden meydana gelir, bu kabuldür. Bizim karşı çıktığımız zorla yapılanı. Bu Anayasa'ya aykırıdır. Bu ancak milliyetçi, şoven bir anlayıştır. "Konuşmayacaksın, Kürtçe konuştun veyahut [Kürtçe] iki şiir yazdın, vereceğim seni mahkemeye", bu olmaz. Mesela, çok uzun oldu, ama bir somut misal vereyim, 1967'de milletvekili olarak Batman'a gittiğim zaman, milletvekili olarak oradaki yurttaşlarla konuşurken, kendilerine anlatmaya çalıştım, "Bu düzen meselesidir, sınıf meselesidir, şudur budur, işte, bak ağalar ezilmiyor. Pekâlâ, Kürt olmaları dolayısıyla ayırım değildir, bu mesele. İşte ağalar, şeyler onlar pekâlâ rağbet görüyor, içlerinde milletvekili, bakan olan da çıkıyor". Esasen basitleştirerek anlatabildiğim kadar, sınıf, sömürü meselelerini anlatmaya çalıştım, onu dinleyen vatandaşlardan birisi bana şöyle bir misal verdi: "İyi söylüyorsunuz, sayın milletvekili ama" dedi, "benim dün başımdan bir hadise geçti" dedi ve bu kadar düzgün bir Türkçeyle de anlatamıyor. "Benim küçük çocuğum hastalandı, onu dispansere götürdüm, anası da Türkçe bilmiyor", arkasından da ekledi: "Kabahat bizde mi? Köyde okul yok, çocuk da küçük, doktordan korktu, soyunurken ağlıyor, soydurmuyor, ağlıyor" dedi, "muayene ettiremiyor anası" dedi. "Yatıştırmak için Kürtçe çocuğu oyalamaya, yatıştırmaya kalktı, dispanserin doktoru, ne demektir Kürtçe konuşmak, siz Türk değil misiniz? Bakmam ben bu hastaya diye benim çocuğuma bakmadı. Ve ben bir fakir hastayım, dispanserden çocuğumu aldım. 30 lira ücret vererek özel bir doktora gittim." Şimdi böyle bir muamele ile karşılaşan bir vatandaşın karşısında Anayasa'nın 12. maddesi, filan maddesi, "Hayır, aslında siz eşitsiniz, özgürsünüz, size yapılan bu muamele böyle bir ayırıma dayanmıyor" demesini anlatmak zordur ve Doğuda gezenler dedi ki, "Böyle hikâyeler doğuda çoktur". Kaldı ki biz bunları Millet Meclisi'ne getirdik. "Doğuda idare ve halk münasebeti" diye bir sözlü soru verildi. Ayrıca bir gündem dışı konuşma yapıldı. Ayrıca bütçelerde [üzerinde] duruldu ve bu ilişkilerin nasıl halka baskı yapan, eşitliği gözetmeyen, keyfi muamelelerin uygulandığı, ilişkiler olduğu resmen Meclis'in zabıtlarına geçirildi. Böylece, dediğim gibi, mesele hiçbir zaman memleketin, devletin, ülkesi ve milletin bütünlüğünü tartışmak, onu tartışmaya sokmak açısından ele alınmamıştır. Bilakis daima o açıdan ele alınmıştır, daima Anayasa hükümlerine dayanılmıştır. Yalnız uygulamada bu hükümlerin hayata geçmesi için neler yapılmalıdır, ne biçim bir politika uygulanmalıdır? Bunu şey yapmışızdır. Kısacası demek istediğim budur ki bu hükümlerin hayata geçmesi ve gerçekten Kürtçe konuşan, Türkçe konuşan, Alevi-Sünni veya Lozan anlaşmasında kendilerine haklar tanınmış olan Hıristiyan azınlıkların gerçekten bir arada Türk milletini meydana getirebilmesi için gerçekten bunun da psikolojilerde yansıması, yani bu büyüklüğü hissetmeleri, bir bağlılığı, vefayı duyabilmeleri için bu hak ve eşitliklerin gerçekten, hiç ayrılık gözetmeden ve tastamam eksiksiz uygulanması lazımdır. Ancak böyle olursa esasen temelde objektif olarak meydana gelen bütünleşme aynı zamanda sosyal, hukuki anlamda da, bu hükümler uygulamaya geçerek tahakkuk eder ve nihayet gönüllerde ve özgür iradelerde yerleşerek, Anayasanın da belirttiği gibi gerçek teminatını bulur. Biz bunu

öne sürdük, bunu öne sürüyoruz. İddianamede ileri sürülen delil filan mahiyetindeki şeyler, uzun uzun anlattım, katiyyen hukuki değeri yoktur, partiyi bağlamaz, partiyi bağlayan yegâne şey 4. Kongre'nin 6. bölümüdür. Bu kararın kendisinde milliyetler prensibine, otonomiye, ayrılmaya, vesaireye hiçbir atıf yoktur. Bilakis birleşmeyi öngördüğünü belirten ibareler, hükümler vardır, durum böyledir. Binaenaleyh Anayasanın 57. maddesine aykırı bir husus yoktur. 89. maddeye aykırı bir husus yoktur. Kaldı ki izah ettiğim sebeplerden dolayı bu maddeyi Anayasaya aykırı bularak iptalini talep ediyoruz. Ama iptal edilmese, yürürlükte de kalsa, ona bile aykırı bir husus yoktur. Bundan dolayı partiyi temelli olarak kapatma isteğinin reddedilmesini sayın mahkemenizden talep ediyor ve kararınızın da bu doğrultuda olacağını ümit ediyoruz.

Sözlerimi kapatırken bir hayli uzun oldu, vaktinizi belki istismar etmiş oldum, amma, biraz, bir iki dakikanızı daha almaya müsaadenizi isteyeceğim. O da bu muhakemenin, davanın önemine kısaca işaret etmek istiyorum. Bir defa, bütün partiler için açılan kapatma davaları çok önemli davalardır şüphesiz. Bunun içindir ki Anayasamız partileri derneklerle aynı tutmamıştır. Ayrı hükümlere bağlamıştır. Ve kapatmaya müteallik hükümlerini de özel teşkilat kanunlarına bırakmamış, doğrudan doğruya Anayasanın kendisine koymuştur. Ve yine bundan dolayıdır ki [partileri] vazgeçilmez unsurları saymıştır rejimimizin. Böyle önem verdiği ve rejimimizin vazgeçilmez unsurları saydığı içindir ki kapatma gerekçeleri Partiler Kanununda bu kadar uzun prosedüre bağlanmış, ancak 4 organının bildirileri, vesairesi bağlayıcı nitelikte görülmüş, diğer organların, tali organların kararları, genelgeleri bağlayıcı görülmemiş, üyelerinki görülmemiş, onlar için de 111. maddenin 3. bendinde konulan uzun prosedür konmuştur. Neden uzun prosedür konmuştur? Çünkü bu yollardan bu sebeplerle kapatmak gibi bir sonuç meydana gelecek bir siyasi partiyi. Bu ise son derece önemlidir. Kolay kolay tekamül edecek bir hadise olmamalıdır. Anayasa böyle koymuştur. Binaenaleyh bütün partiyi kapatma davaları önemlidir.

Ama kanaatimce Türkiye İşçi Partisi hakkındaki böyle bir dava ayrı bir önem ve özellik taşıyor. Birincisi, dediğimiz gibi, Türkiye İşçi Partisi Anayasanın savunmasında hiç şüphesiz diğer siyasi partilerden, iktidar partisi veya muhalefet partisinden çok daha fazla mücadele vermiş, uğraşmış ve netice almış bir partidir. Yüksek heyetiniz bunu en iyi biliyor. Açtığımız davalar ve bu davalarda aldığımız sonuçlarla. Eğer Türkiye İşçi Partisi kapatılırsa, diğer partilerin de bugüne kadarki tutumu ortada, samimi ve gerçek olarak endişe edilir, bundan sonra Parlamentodan çıkacak kanunların Anayasaya aykırılığının denetimi ne derecede mümkün olacaktır? Çünkü sayın Mahkemenize resen denetlemek hakkı tanınmamış. Ancak dava olarak gelirse denetleme fonksiyonunu görebiliyorsunuz. Dava olarak getirme fonksiyonunu da diğerlerinden çok daha sayıca küçük bir parti olduğu halde, bu on senede ısrarla ve tutarlı bir şekilde ve sonuç alacak şekilde Türkiye İşçi Partisi yapmıştır. Binaenaleyh böyle bir Partinin kapatılması kanunların, Meclis tüzüğünün denetlenmesini, gereği gibi denetlenmesini engellemiş olacaktır. Çünkü resen denetleyemiyorsunuz, ancak getirilirse denetleyebiliyorsunuz. Binaenaleyh Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılması halinde, bu Türk demokrasisi, Türk Anayasa düzeninin devamının değişmesi bakımından gerçekten bir mahzur doğuracaktır. Gerçekten

bir handikap doğuracaktır.

İkincisi, demokrasiler, bildiğiniz gibi, sınıflı toplumlarda -sosyalist demokrasiden bahsetmiyorum; olgunluğa erişmiş sosyalist demokrasi, son safhalarda, ilk safhalarında sosyalist rejimler de hâlâ sınıf kalıntıları devam ettiği için sınıf, mülk toplumları arzını gösterir- sınıflı toplumlarda demokrasi ancak temel sınıfların birbiri karşısında denge tutmasıyla mümkündür. Siyasi partiler herhangi bir dernek gibi değildir. Anayasanın ayrı tutuşu da ondan. Siyasi partiler, malumunuz olduğuna göre, anayasa çerçevesi içinde ve mevcut kanunlar çerçevesi içinde iktidarı almak için mücadele eden çeşitli sosyal sınıfların, tabakaların, çıkar gruplarının bu siyasi yarışmaya girebilmek, yarışmayı kazanmak için kullandıkları siyasal, örgütsel bir araçtır. Siyasi partilerin başka fonksiyonu yok, başka anlamı yok. Evet, iktidara genel seçimlerle gelinir. Gizli oylamayla gelinir, herkes oy hakkına sahiptir. Bu anlamda seçimler milletin iradesini ve egemenliğini temsil eder. Ama bu geniş çerçeve içinde çeşitli sınıflar, tabakalar, çıkar grupları vardır ve bunlar parti halinde örgütlenerek ve her parti temsil ettiği sınıfın, tabakanın, çıkar grubunun menfaatlerini kanuni yollardan nasıl gerçekleştirebilirim, yolları nedir, parti programı bu demektir. Bundan dolayı da parti programları arasında fark olur. Ve en büyük denge grubu da birçok partiler olup aralarında nüansları olur, ama kutup halinde beliren, bir tarafta sermayeci sınıflar ve onların partileri, diğer tarafta işçi ve emekçi sınıflar ve onların partileri. Kaç, isterse sekiz, isterse on sekiz olsun partiler esas itibariyle bunlara aittir. Nüanslar olur, ortaya doğru kayanlar olur filan. Ama kutuplaşma burada belirir ve demokrasi budur, bunların arasındaki bir kanun çerçevesinde veya bir başka deyimle oyunun kuralları çerçevesinde bu sınıf ve tabakaların iktidarı ele geçirmek için yaptıkları mücadeledir. Başka sistemi olarak belirmiştir. Bu çeşit çok partili demokrasi geçmiş çağlarda yoktur. Yunan demokrasisi bu anlamda bir demokrasi değildir. Bu da milletin oluşmasıyla, kapitalist rejimin oluşmasıyla, siyasal düzende beliren bir durumdur. Bakıyoruz ki Batıda bu evvela belirdiği zaman, demokratik hak ve özgürlükler insan hakları filan hep egemen sınıflara, sermaye sınıflarına inhisar edilmeye çalışılmış. Mesela oy hakkını işçilerden, emekçilerden alabilmek için vergi ödeme şartı konmuş, okuma yazma şartı konmuş. Batı demokrasileri bugünkü durumu ancak oradaki işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ve demokratik kuruluşların verdikleri çok çetin mücadelelerle halk lehine dönüştürmüştür. Klasik demokratik hak ve özgürlükler dahi -yani toplantı, söz vesaire ekonomik, sosyal haklar, onlar bir yana, klasik demokratik hak ve özgürlükler bile- halk kitleleri lehine ancak işçi, emekçi sınıfların devamlı ve çetin mücadelesiyle genişlemiş, olmuştur. Faraza İngiltere'de otuz senelik bir Çartist hareketi vardır. İşçi sınıfının, ki sadece genel oy hakkını alabilmek içindir. Öyle vergi mergi şartlamalarından kurtulup genel oy hakkını alabilmek için otuz sene. 1789'da Fransız İhtilali yapılmıştır. Kardeşlik, eşitlik, özgürlük uğruna. Ama işçi sınıfı sendika kurma, grev yapma hakkını yüz yıl kadar sonra almıştır. Yanılmıyorsam 1870 veya 80'lerde alabilmiştir. Bir asır sonra ve o arada 1835-1848 ihtilalleri filan olmuştur. Böyle demokrasi sadece anayasalara, oraya, buraya hüküm koymakla olmuyor. Ona sahip çıkılarak, mücadele edilerek ancak gerçek anlamda oluşuyor, halk lehine oluşuyor. Kendimizden bir örnek, kısaca, 1924 Anayasası'nda da çok iyi hükümler var-

dı. Orada vicdan hürriyeti vardı, fikir hürriyeti vardı. Orada her şey vardı. Ama en ufak bir eleştiriye müsaade ediliyor mu idi, tek parti devrinde? Edilmiyordu. Öyle ilkeleri vardı ki, eğer o zaman Türkiye'de demokratik ortam daha gelişmiş, işçi ve emekçi sınıflar daha uyanmış, aydınlar daha haklarına sahip çıkar hale gelmiş olsalardı, 1924 Anayasa'nın bazı hükümleri sosyalizm doğrultusuna doğrudan doğruya yorumlanabilirdi. Çünkü devletçilik ilkesi var, devrimcilik ilkesi, halkçılık ilkesi var. Demek ki öyle bir devlet olacak ki Türkiye Devleti, ama devletçiliği halkçı nitelikte ve devletçiliği devrimci nitelikte. Bu demektir bu idareye sistematik koyduğunuz zaman. Buradan sosyalist bir düzenin müdafaasını yapabiliriz. Ama bu olmadı. Neden? Çünkü toplum ve Anayasanın ilerici hükümlerine sahip çıkıp da mücadelesini verebilecek, uygulatabilecek durumda değildi. Binaenaleyh Türkiye'de bir gelişme olduysa 1961 Anayasası'nın hak ve özgürlüklerine sahip çıkacak güçlere sahipti ve örgütler meydana getirdi. Böyle kurumlar meydana getirdi ve bu kurumlar sahip çıkarak vazifelerini gördüler. Ara tabakalar mücadele verdi, işçi sınıfı örgütlendi, haklarına sahip çıkmaya başladı, köylüler öyle. Köylere gidiyorsunuz, Anayasadan bahsediyor. Ben Atalar Köyü'ne gittiğim zaman, toprak işgalinde, beş metrelik şey üzerinde Anayasanın toprak reformuna ait hükmünü yazmışlar, beş metre üzerine ve onu asmışlardı. Köyde bu, kaç tane köyde rastlamışımdır. Köylü çıkarır ufak Anayasayı cebinden. Bununla uygulandı bu Anayasa. Şimdi bu kuvvetler, eğer bu hakları kullanılmaz hale getirirse, kurumların yetkileri, denetleme yetkileri kısıtlanırsa, özgürlükler, hak ve özgürlükler kısıtlanırsa, bunların mücadelesini yapan partiler kapatılır, sendikalar vesaire kapatılır, yöneticileri tutuklanırsa Türkiye'deki demokrasinin bundan sonra kâğıt üzerinde kalacağı, uygulamada çok kısıtlı, çok sınırlı, belki de nefes aldırmayan bir ortama gidileceği söylenebilirdi. Kaldı ki objektif realiteye de baktığımız zaman 1945'ten beri örnek aldıklarını söyledikleri Batı demokrasilerinde sol kanat partilerinin, işçi sınıfının sosyalist partilerinin mevcut olmadığı tek bir demokrasi gösterilemez. Tek bir tane gösterilemez. Ama bizim politikacılarımız, egemen sınıfların temsilcileri ağızlarında hep Batı, Batılılaşma, Batıya yönelme, Batı demokrasi örneği sözünü hiç düşürmezler ve 1945'te yapılırken en büyük hata bu oldu ve halk aldandı. "Tek partiden çok partiliye geçiyoruz" dendi, "Biz de çok partili olacağız" dendi. Ama Batı'daki bütün çok partili demokrasilerin sağ ve sol ayaklar üzerine oturduğu söylenmedi. Bunu söylemeye kalkan bizim gibi, benim gibi aydınlar susturulduk, işten atıldık, daha sonra hakkımızda kovuşturma yapılıp hapishaneye de atıldı. O zaman, bizim demokrasi[nin], yani 45 ile 60 arasındaki buhranın temel sebeplerinden biri bu idi. Çifte ayağa oturmamıştı, tek ayağı üzerinde seken bir demokrasiydi. Denge rejimi değildi. Ve klasik ve hukukta kalan, hukuk düzeyinde kalan, özgürlüklere ve haklara sahip çıkacak, bunların uygulanması için mücadele verecek olan geniş emekçi kitleler, işçi sınıfı, emekçi sınıfla kafa emekçisi aydınları, kendi durumlarına uygun, ama Anayasa çerçevesi içinde sosyalist ideolojiyi benimseyip, teoriyi beğenip, gene Anayasa çerçevesi içinde, ama o doğrultuda öneriler yapmalarını önleyebilirler. Buhranın sebeplerinden biri buydu. Binaenaleyh bir demokrasi ki orada işçi sınıfının sosyalist partisi yok. Bir demokrasi ki orada bu iki kutup sınıflar siyasal alanda, Anayasa çerçevesi içinde, fakat o çerçeve içinde serbestçe örgütlenecek, mücadele etmek ve denge kurmak imkânını

bulamıyorlar, o demokrasi demokrasi değildir ve biz Anayasanın tam ve eksiksiz uygulanmasını istedik. Korkarım ki böyle bir uygulamaya doğru gidilirse tam ve eksiksiz uygulamanın gerçekleşmesi değil, daha da eksik uygulamalara gideceğiz ve demokrasi iddiaları ve hukuk kurallarında ortaya konulan sistem bir göstermelik sistem olmaktan başka, kâğıt üzerinde kalmaktan başka hayata geçme, orada gerçekleşmek ve gelişmek imkânını bulmayan hak ve özgürlükler olmaktan öteye gidemeyecektir. Sayın Mahkemenizden bu hususları da dikkate alarak, Partimizin niteliğini dikkate alarak kapatma isteminin reddini saygılarımla arz ve talep ederim. Bana bu kadar uzun konuşma ve fikirlerimi anlatma fırsatı verdiğinizden, sabrınızı bir hayli yıpratmış oldum. Bundan dolayı hem özür diler, hem teşekkür ederim.

Başkan Vekili: Soru sormak isteyen var mı?

Üye Muhittin Gürün: Şimdi bu iddianameye bağlı belgeler arasında birkaç belge daha var. Hanımefendi temas ettiler bunlara. Bunlardan birisi "Faşizme Hayır", öbürü "Faşizme karşı birleşelim" belgesi. Şimdi bu iki belge hangi organ tarafından neşredilmiştir?

Behice Boran Hatko: Merkez Yürütme Kurulu.

Üye Muhittin Gürün: Bir de ders notları diye bir şey geçiyor, iddianameye bağlı belgeler arasında. Bunun mahiyeti nedir ve bunu kimler hazırlamıştır, ders notlarını?

Behice Boran Hatko: Efendim, bu bir program olarak hazırlanmıştı, bizim maksadımız bu metinleri daha fazla da işledikten sonra broşürler haline getirmek ve eğitimde kullanmaktı. Ondan sonra da seminerler, kurslar organize etmek, yalnız o değil, birçok konularda ders notları alınmış, fakat tekâmül ettirilip de böyle basılı broşür haline getirilememiştir.

Üye Muhittin Gürün: Yani bu metinleri hangi organ tespit ediyordu?

Behice Boran Hatko: Bu organlarca tespit edilmiş değildir. Eğitimde bulunmak, yani eğitim düzenlemesi, kurslar düzenlemesi kararı Merkez Yürütme Kurulu tarafından alınmıştır ve kullanılacak metinlerin hazırlanması Eğitim ve Örgütlenme Bürosuna verilmiştir, Büro tarafından...

Üye Muhittin Gürün: Bir de yine bu iddianameye bağlı Hanımefendinin bir mesajı var. Biraz evvel bahsettikleri bu Antalya konuşması mıdır acaba, mesajlarıyla sonra teşkilata yayınlanan?

Behice Boran Hatko: Hangisi acaba?

Üye Muhittin Gürün: İddianameye bağlı bir tek mesaj var. Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran teşkilata aşağıdaki mesajı yayınlamıştır diyor. 18 Kasım...

Behice Boran Hatko: O da var metinde, efendim. O şeydir zannediyorum, Parti başkanı seçildikten sonra partili arkadaşlara bir mesaj yayınladım. O mesajda çeşitli meseleler üzerinde durdum ve bu meseleler karşısında görevimiz nedir diye, orada

iki üç cümle ile de...

Üye Muhittin Gürün: 4. Büyük Kongre'den sonra neşredildiği anlaşılıyor.
Behice Boran Hatko: Sonra, evet, o da sonra... Başkan seçildikten sonra, evet.

Üye Muhittin Gürün: Bu da zatıâlinizin şahsi mesajınız.
Behice Boran Hatko: Evet, ama Genel Başkan sıfatıyla.

Üye Muhittin Gürün: Böyle bir organın tasvibinden geçmiş değil...
Behice Boran Hatko: Metin geçmiş değil.

Başkan Vekili Avni Givda: Sorulacak başka bir şey var mı?
Sözlü açıklamanın dinlenmesi bitmiştir.

TÜSTAV Arşivi

İddianameye Cevap

30 Haziran 1971

Anayasa Mahkemesi Başkanlığına
Ankara

Dilekçe Konusu: Cumhuriyet Başsavcısının esas hakkındaki mütalâasından sonra savunma hakkımız mahfuz kalmak üzere, Türkiye İşçi Partisinin kapatılması talebiyle açılmış davada iddianameye cevaptır.

Dosya No: 1971/3

Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen ve Yüksek Mahkememize sunulan iddianamede Partimizin 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 87 ve 89. maddeleri ile T.C. Anayasasının 57. maddesine aykırı faaliyet gösterdiği nedeniyle kapatılması istenmiş bulunmaktadır. Bu iddianameye cevaplarımızı aşağıda sunuyoruz.

I- İddianamenin Hukuki Yapısı

İddianame, Türkiye İşçi Partisini "bölücülük" yapmak ve "azınlık yaratılmasına yol açmak" ile suçlamaktadır. İddianameye göre, Partimize yapılan isnadın somut ifadesi, Partimizin 4. Büyük Kongre kararının 6 numaralı bölümüdür. Böylece, 648 sayılı Kanunun 111/2. maddesine uygun bir durumun ortaya çıktığı ileri sürülerek Partimiz hakkında "temelli kapatılma" davası açılmıştır.

Türkiye İşçi Partisinin "temelli kapatılması" isteği 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 111/2. maddesine dayatılmıştır. Bilindiği gibi, adı geçen maddenin bu bendi, Parti kongresi ile belirli Parti merkez organlarının, aynı kanunun 4. kısmındaki yasalara aykırı kararlar alması halinde, partilerin temelli kapatılacağını hükme bağlamıştır. İddianamenin son sayfasındaki "SONUÇ VE İSTEK" bölümünün incelenmesinden, Partimizin, 4. Büyük Kongre kararının "Doğu Sorunu" ile ilgili (6) numaralı bölümünde yer alan kararlardan ötürü suçlandığı anlaşılmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi, 4. Büyük Kongresince alınan kararların 6. bölümü gereğince suçlandığına göre, iddianamede uzun uzadıya sıralanan olay ve belgeler yerli yerine oturmamakta ve bunlara dayanarak Partiyi suçlama gayreti asla amacına ulaşamamaktadır. 4. Büyük Kongre kararlarından sorumlu tutulduğumuz iddianamede açıkça beyan edilmişken, bu kararın kanunlar karşısındaki tartışılmasının yapılması ve bundan sonuçlar çıkarılması yerine, Partiyle hiçbir ilişkisi olmayan ve iddianamede "gizli yapıldığı" iddia olunan birtakım toplantılardan söz açılması ve Partinin bunlardan sorumluymuş gibi gösterilmeye çalışılması, hukuk ve kanuna aykırıdır. İddianamede yer alan sayfalar dolusu parti-dışı konuşmalar ve toplantılarla Partimizin 4. Büyük Kongre kararı arasında hiçbir illiyet bağı olmadığı, olamayacağı açıktır; çünkü, iddianamede sayılan kişiler, Siyasi Partiler Kanununun 11/2. mad-

desinde gösterilmiş organlarda görevli olmadıkları gibi, bunlardan birçoğunun Partimizle hiçbir ilgisi de bulunmamaktadır. Bu nedenle de, *Parti kararlarının yorumlanmasında bu şahısların konuşmaları kullanılamaz. Suçlamanın hukuki, kanuni ve mantıki olabilmesi için, Parti kararının kendi bütünlüğü içinde ele alınması, eğer bununla yetinilemiyorsa, o zaman, 112/2. maddede sayılan organların karar ve genelgelerine başvurulması ve Kongre Kararının bunların ışığında değerlendirilip yorumlanması gereklidir.* İddianamede ise bu yapılmamış, Kongre kararları, 648 sayılı kanunun 111/2. maddesinde sayılan organlarla hiçbir ilgisi bulunmayan ve birçoğu da parti üyesi bile olmayan kişilerin müsned sözlerine göre yorumlanması yolu seçilmiştir.

Oysa bir Partinin, üyelerinin münferid eylemlerinden ötürü kapatılması, ayrı bir prosedüre tâbidir. Parti üyesi olan kişilerin tutum ve davranışları kanunlara aykırı ise, hukuki durumun ne olacağını 648 sayılı Siyasi Partiler kanunu *ayrıca* düzenlemiştir. Bu durumda *648 sayılı kanunun, 111/2. maddesi değil, 111/3. maddesinin uygulanması gerekir.* Bu hükme göre, 111/2. maddede sayılanlar dışındaki diğer kurul ya da üyelerin Dördüncü Kısım'da zikredilen yasak fiilleri işlemeleri halinde, C. Başsavcılığı, bunların Parti ile ilişkilerinin kesilmesini istemek zorundadır. Ancak bu istekten sonra, Partinin isteği yerine getirmemesi halinde, 111/3. maddedeki prosedüre başvurulabilecek, şartlar tamamlanırsa parti kapatılabilecektir. C. Başsavcılığı, bugüne kadar, Partimizden böyle bir istekte bulunmamıştır. Bu nedenle, iddianamede sayılan ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları çevresinde geçtiği iddia edilen fiillerden Partimizin sorumlu tutulamayacağı açık olduğu gibi, Partimiz, bu müsned fiilerin varlığından ancak iddianameyi okuduktan sonra haberdar olmuştur. Siyasi Partiler Kanununun 111/3. maddesinin uygulanmasını gerektiren bir olaya, gerekli kanuni unsurları asla bulunmadığı halde, 111/2. madde uygulanmak istenmektedir. *Bu itibarla, "kapatma isteği" her türlü kanuni temelden yoksun bulunmaktadır.*

Bu nokta, basit bir usul meselesi değildir. Gerçekten de Parti üyesi kişilerin kanun dışı fiilleri karşısında partinin sorumluluğu, 648 sayılı kanun tarafından son derece hassas ölçüler içinde ele alınmıştır. Bundan maksat, Anayasamız tarafından demokratik hayatın "vazgeçilmez unsurları" olarak nitelendirilen siyasi partilerden birinin ya da diğerinin siyasi hayattan uzaklaştırılması gibi son derece önemli bir işlemi sağlam esaslara dayandırmaktır. Nitekim, Anayasamız, Siyasi Partileri derneklerden ayırmış ve varlıklarını özel bir teminat altına almıştır. Yine bu nedenledir ki, 648 sayılı kanunun 112. maddesi, bir partinin "üyelerinin fiilerinden sorumlu tutulması" konusunda, ciddi şartlar ve özel bir kasıt aramayı gerekli bulmuştur. Adı geçen maddeye göre, bir partinin üyeleri, ısrarlı bir şekilde, hep belli suçları işliyorlarsa, o partinin kapatılması imkânı vardır. Bu sebeple kapatılma ise, zikredilen maddenin (a) ve (b) bentlerindeki şartların gerçekleşmesiyle mümkün olur. Bu şartlar ise, parti yetkili organlarının özel kastını ortaya çıkaracak şartlardır. 112. maddenin (a) bendi, 111/3. maddedeki prosedürün uygulanması sonucu, o partide belli suçların kesif şekilde işlenmiş olduğunun anlaşılmasını; (b) bendi ise, bu fiillerin o parti yetkili organlarınca tasvip bulmuş olması şartını aramıştır. Bütün bu özel kayıtlar, partileri sağlam teminata bağlamak ve partilerin, partice denetlenmesi

mümkün olmayan kişiler yüzünden kapatılmasına engel olmak endişesinden doğmuştur. Esasen, Anayasanın partiler için getirdiği özel hükmün de nedeni budur.

İşte, iddianame, Anayasanın ve ona dayalı 648 sayılı yasanın bu temel esprisini dikkate almamış ve 111/2. maddeye göre "kapatılma" isteğinde bulunurken, 648 sayılı kanuna aykırı olarak, Partimizi üye olan ve *hatta olmayan* kişilerin müsned beyanlarından sorumlu tutmaya çalışmıştır. Bundan ötürü, iddianame hukuki bir dayanaktan yoksun olup, suçlama, ciddi, hukuki, kanuni ve mantıki bir temele oturtulmamıştır.

II- İddianamenin Partimize Yönelttiği Suçlamalar

A- *İddianamenin Genel Mahiyeti:*

İddianame, 4. Büyük Kongre kararındaki "Kürt Halkı" deyiminin, aslında, "Kürt Ulusu" anlamında kullanıldığını ileri sürmekte ve Partimizi bundan ötürü suçlu göstermektedir. İddianameye göre, Kongre kararında "Kürt Halkı" deyiminin kullanılması, "teknik terimler arkasında, asıl amacı saklamak çabasının bir ifadesi olarak düşünülmektedir." (*İddianame, s. 15*). Yine iddianamede, "... (Kürt halkı) deyiminin sadece bir kavram veya nüfus çoğunluğunun ifadesi olmaktan çok ötede, milliyetler teorisinin, Marksist-Leninist teorideki anlamını ve bilimsel sosyalizmin (Milletlerin Kaderlerini Tayin Hakkı ve Ayrılma) ilkesinin siyasi açıdan değerlendirilmiş şekli" (İddianame, s. 15) denilmektedir. Bu ithamdan da anlaşılacağı üzere, *Sayın Cumhuriyet Başsavcısı, "Kürt Halkı" deyiminin kullanılmasını başlı başına suç saymış değildir.* Bu kavramın sosyolojik bir terim olarak, etnik özellikleri bulunan bir nüfus kitlesi anlamında kullanılmasını normal kabul etmektedir. Sayın Başsavcı, ülkemizin doğusunda, farklı etnik özellikleri olan kalabalık bir yurttaşlar topluluğu bulunduğunu reddetmemektedir. İddianamenin 19. sayfasının 7. paragrafında, "etnik özellik sahibi bir kısım vatandaşlar" ibaresini kullanan Sayın Cumhuriyet Başsavcısı, Kürtçe konuşan bu yurttaşlarımızın sayısının 2 milyon civarında olduğunu da ayrıca ifade etmektedir (*İddianame, s. 18*). Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi, iddianamenin suç saydığı fiil, "Kürt halkı" deyiminin kullanılması, bu yurttaşlarımızın farklı etnik özellikleriyle kalabalık bir kitle teşkil ettiklerine parmak basılması değildir. Suç sayılan husus, karar metnindeki ifadeler değil, bu ifadelerin altında yattığı varsayılan gizli anlam, amaç ve niyetlerdir. Ancak, iddianame, varsaydığı bu gizli anlam, amaç ve niyetleri "kanıtlamak" için hukuk ilkeleri ve gerçeklerle bağdaşmayan bir yol seçmiştir.

İddianameye göre, "... (Kürt halkı) denilirken, bu deyimin (Kürt ulusu) yerine kullanıldığında şüphe yoktur." (*İddianame, s. 16*).

İddianamede,

1) 4. Büyük Kongre kararının "Doğu Sorunu" ile ilgili bölümünün Parti program ve 3. Büyük Kongre kararının bu konuyla ilgili bölümlerinden çok farklı olduğu;
2) Büyük Kongrede yapılan konuşmalar ile EMEK Dergisinde yayınlanan bazı yazı ve konuşma özetlerinden, konunun "milliyetler meselesi" çerçevesinde ele alındığının anlaşıldığı;
3) Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kuruluşundan önce ve sonra, bu ocaklar

içinde veya bu ocaklar çerçevesinde, yürütülen faaliyetin de kongre kararına bir "hazırlık" mahiyetinde görüldüğü

ileri sürülerek, bunun yukarıda belirtilen sonuca varılmasına sebep olduğu ifade edilmektedir. İddianameye göre, Türkiye İşçi Partisinin böyle bir yol tutmasının nedeni, "Doğu bölgesi ve burada yaşayan etnik özellik sahibi bir kısım vatandaşları sistemli bir şekilde, gerek oy gücü ile, gerekse herhangi bir eylem sırasında insan gücünden yararlanmak için bölge halkının Türk toplumundan ayrı, muhtar bir topluluk haline getirmek vaadiyle iğfal ve istismar" etmektir. Şimdi, bu iddiaları teker teker inceleyelim.

B- *Partimizin Doğu Sorunu Konusundaki 4. Büyük Kongre Kararı, Daha Önce Açıklanan Görüşlerle Tam Bir Tutarlılık İçindedir:*

İddianamede, Türkiye İşçi Partisi Programı ile 3. Büyük Kongrede Doğu bölgesinde yaşayan yurttaşlar hakkında ortaya atılan sorun ve bunun çözüm yollarıyla aynı sorunun 4. Büyük Kongrede ele alınış biçimi ve gösterilen çözüm yolları arasında büyük bir değişiklik olduğu iddiası öne sürülmekte ve bu değişikliğin son iki yılın olayları açısından ele alındığının Behice Boran'ın Kongre konuşmalarından anlaşıldığı iddia edilmektedir. İddianamedeki bütün suçlayıcı tahliller ve mantıki muhakeme, Parti görüş ve politikasında bu nitel fark varsayımına dayandığı için bu nokta üzerinde durmanın gerekli olduğunu görüyoruz.

Türkiye İşçi Partisi, kuruluşundan bu yana, Doğu sorununu tutarlı bir biçimde ele almış ve alırken de *tahlillerinin temeli devlet birliğinin objektif ve sübjektif şartlarının yaratılması olmuştur*. İddianamede, 4. Büyük Kongrede, o sıralarda ve sonrasında Partinin görüş ve politikasında "büyük fark" meydana geldiği ve Partinin "bölücülük" politikasına yönelip Doğu bölgesi halkını "ayrı muhtar bir topluluk haline getirmek vaadiyle iğfal ve istismar" ettiği iddiasına delil olarak sadece 4. Büyük Kongre kararını göstermektedir. 4. Büyük Kongre kararının bu çeşit bir politika ve amaç içerdiğini ispat gayretiyle de, iddianamede, daha önce belirttiğimiz üzere, Partiyi hiçbir şekilde ilzam etmeyen geçersiz sözde delillere başvurulmuştur. Oysa, 4. Büyük Kongre kararının anlam ve muhtevasını aydınlatmaya yarayacak -kararın kendisi açık seçik olmakla beraber- ve Partiyi ilzam eden ve bunun için de hukuki delil olarak kabul edilebilecek hayli belge vardır. Her nedense, iddianamede bu belgelere iltifat edilmeyip, D.D.K.O. ve Emek Dergisinin yazılarıyla uğraşılmıştır. İddianamede bu hukuki belgelerin dikkate alınmasından o kadar kaçınılmıştır ki, 6 Temmuz 1970 günü, yani 4. Büyük Kongreye tekaddüm eden aylarda ve Behice Boran Genel Sekreter iken, Cumhurbaşkanına Parti Genel Başkanı Şaban Yıldız tarafından sunulan muhtıra, "Cumhurbaşkanına bazı uygulamalar nedeniyle muhtıra verilmiş olması, kitle muhtariyeti ile sonuçlanacak bir faaliyette bulunmanın haklı sebebini teşkil etmez" indî hükmüyle geçiştirilmiştir. Oysa, o muhtırada, Doğu bölgesi ve Kürt halkı sorunu üzerinde, Anayasa çerçevesi içinde ve Türkiye'nin objektif sosyolojik şartları ve çağdaş hukuk anlayışı ışığında açık-seçik durulmuş, ilgili Anayasa maddeleri (md. 3, 12, 54 ve 129) incelenmiş, devlet bütünlüğünün anlamı ve gerçekleştirilmesi yöntemleri üzerinde durulmuş, baskı, şiddet ve ayırım gözeten yöntemlerin kaldırılması talep edilmiştir. İddianame doğrultusunda bir izlenim uyandırabilmesi için iddianameye (EK) olarak konulmayan ve Haziran 1970

işçi olaylarını, Doğu bölgesindeki komando hareketlerini, gençlik sorunlarını ve bu konularda Partimizin görüş ve önerilerini kapsayan bu muhtıra EK olarak sunulmuştur (bkz. EK 1).

Buraya, sözü geçen muhtıradan bir alıntı aktarmakla yetiniyoruz:

"... Anayasanın bu hükümleri ışığında Doğu ve Güney-Doğu illerindeki duruma bakıldığında, bu bölgenin iktisaden geri ve daha fakir bir durumda olduğu, bölge halkının Kürtçe konuşup yazma hak ve özgürlüğünün kısıtlandığı ve bu iller halkına başka bölgelere uygulanmayan ve Anayasa hükümleriyle telifi mümkün olmayan usul ve muameleler uygulandığı görülür. Bu durumdan şikâyetleri ve Anayasal hak ve özgürlüklerin uygulanması, baskıların kalkması, bölgenin kalkındırılıp refaha kavuşturulması isteklerini devletin bütünlüğünü bölücü Kürtçülük hareketleri saymak; bir objektiflik ve hakşinastlık görüşü içinde ve Anayasaya bağlı olarak bu şikâyet ve istekleri haklı bulan ilericileri ve sosyalistleri yine "bölücü" ve "dışarıya bağlı müfsitler" olarak nitelendirmek temelinden yanlış bir düşünüş ve değerlendirmedir. Böyle bir zihniyetle yürütülecek bir iç politika, devletin birliğini ve bütünlüğünü ve iç huzuru sağlama ve muhafaza etme şöyle dursun, tam tersi durumların meydana gelmesine yol açar. Birlik ve bütünlük, eşit, adil ve özgür şartlar içinde gönüllerde köklendiği ölçüde sağlam temellere oturur; baskı, şiddet usulleriyle, tefrik gözeten muamelelerle değil.

Cumhurbaşkanına sunulan muhtıradan önce, komando hareketleri hakkında bilgi edinilir edinilmez, konu aynı anlayış açısından ele alınarak, Kocaeli Senatörümüz Fatma Hikmet İşmen'in İçişleri Bakanına yazılı soru sorması yoluyla, Cumhuriyet Senatosuna intikal ettirilmiştir (20 Nisan 1970). Yazılı sorunun ilgili maddesi aynen şöyledir:

5- ... *ülkemizin bütünlüğü bakımından da büyük bir tehlike teşkil eden bu gibi hareketlerin sorumluları hakkında herhangi bir soruşturma açılmış mıdır?*

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulunun 5 Mayıs 1970 günlü bildirisinde, diğer konular arasında, Doğu'da silâh ve suçlu arama amacıyla yapılan komando hareketleri üzerinde de durulmuş ve sorun, yine Anayasa hükümleri açısından incelenip daha sonra Cumhurbaşkanına verilen muhtırada açıklanan aynı görüşler daha kısa olarak belirtilmiştir. İlgili bildiri (EK) olarak sunulmuştur (bkz. EK 2).

Behice Boran'ın Parti Genel Sekreteri sıfatıyla Antalya İl Kongresinde yaptığı konuşmanın metni, 10 Mayıs 1970 günlü basın bülteniyle açıklanmıştır. Bu konuşmasında, Boran, sorunu Anayasa ve devletin bütünlüğü açısından ele almış, halka yapılan baskılara karşı çıkmıştır. 70/395 sayılı Türkiye İşçi Partisi Basın Bülteniyle kamuoyuna duyurulan bu konuşmanın ilgili bölümünü aşağıya alıyoruz:

"... Doğu'da masum, yoksul halkın oturduğu köy ve kasabalara kaçak silâh ve kaçak suçlular aramak bahanesiyle baskınlar yaptırmaktadır. Şıhların, ağaların, yerli nüfuzların koruduğu eşkıya ve suçlular serbest dolaşmakta; baskınların ızdırap ve çilesini ise yoksul halk çekmektedir. Doğuda yer alan olaylar bir hukuk devleti, sosyal devlet anlayışıyla, Anayasanın bütün yurttaşların kanun önündeki eşitliği hükmüyle, demokratik hak ve özgürlükle asla bağdaşmaz. Hükümetin, Güney-Doğuda izlediği *politika, devletin ve ülkenin bütünlüğünü zedeleyen çok ters bir politikadır...*"

4. Büyük Kongreden sonra, 16 Aralık 1970 günü toplanan TİP Merkez Yürütme Kurulu, demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlama girişimleriyle, "Faşizan kanun tasarıları" konusunda aynı gün yayınladığı bildiride, belli başlı sorunlar ve antidemokratik uygulamalar üzerinde durmuştur. Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulunun 16.12.1970 gün ve 70/846 sayılı bildirisindeki ilgili bölüm aşağıdadır:

"... Diğer bir sorun, varlıkları bir sosyolojik gerçek olarak devletin resmî istatistiklerinde de ifadesini bulan ve etnik bir grup olarak Kürt halkını oluşturan vatandaşlarımıza bu niteliklerinden ötürü baskı yapılmaması ve bu konuda, Anayasamızın 2, 3 ve 12. maddelerinin titizlikle uygulanmasıdır. *Ulusal bütünlüğümüzün Anayasal düzenin ve hakların uygulanmasıyla sağlanıp korunabileceği ve bu konuda yapılacak politik amaçlı tahrik ve abartmaların bir taraftan Anayasamıza aykırı düşerken, diğer yandan da bütünlüğün korunması bakımından tersine sonuçlar vereceği açıktır...*"

Türkiye İşçi Partisi 1971 yılı Ocak ayında "Faşizme Hayır" kampanyası açmıştır. TİP uzun süredir Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına, hatta Anayasanın rafa kaldırılmasına doğru gidildiğini gözlemekte, bildiriler, demeçler, raporlar ve muhtıralarla bunu kamuoyuna duyurmaya, demokratik kurum ve güçleri ve iktidarı uyarmaya çalışmaktaydı. Türkiye İşçi Partisi Ocak ayı başlarında yürüttüğü "Faşizme Hayır" kampanyasıyla bu aydınlatma, uyarma ve Anayasayı savunma görevini daha etkin bir şekilde yerine getirmek istedi. Kampanya, Genel Başkan Behice Boran'ın bir basın toplantısıyla açıldı. 8 Ocak 1971 tarihinde yapılan basın toplantısında Genel Başkanın yaptığı konuşmada ve basına dağıtılan yazılı metinde, faşizmin tarifi yapılmış ve faşist yönetimi niteleyen 4 hususdan dördüncüsü, "Faşizm, şoven ve ırkçı bir milliyetçiliği körükler ve buna dayanan bir şiddet ve tahakküm politikası güder." şeklinde ifade olunmuştur. Genel Başkan Behice Boran'ın 8 Ocak [1971] gün ve 71/53 sayılı demecinin ilgili bölümü aşağıya alınmıştır.

"... 1- Faşizm, sermayeci sınıfların -burjuvazinin- demokratik hak ve özgürlüklerden çok tedirgin olduğu, demokratik ortamda egemenliğini ve yönetimini sürdürmesi zorlaştığı zamanlarda beliren bir burjuva diktatörlüğünün açık teröre dayanan en keskin biçimidir...

4- Faşizm, şoven ve ırkçı bir milliyetçiliği körükler ve buna dayanan bir şiddet ve tahakküm politikasını güder...

3- Anayasamız Türk'ün tarifini Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmaya inhisar ettirdiği halde, dil farkı gözetmeksizin bütün yurttaşları eşit saydığı halde, yurttaşlarımız olan ve sayıları milyonlara varan Kürt halkına ırkçı-şoven bir milliyetçilik anlayışı ile baskı yapmakta, Anayasa ve insanlık dışı muameleler reva görülmektedir. Kürt halkının Anayasanın tanıdığı demokratik özgürlüklerden, eşitlikten yararlanması önlenmektedir..."

Aynı kampanya sırasında dağıtılan ve iddianamede sözü edilen "Faşizme Karşı Birleşelim" adlı bildiride de, faşizm tam gerçekleştiği takdirde, çeşitli sınıf ve tabakalar ve nüfus kesimleri üzerinde belirecek olumsuz sonuçlar sıralanmakta ve bu

arada "Kürt halkı Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmakta devam edecek, üzerlerinde uygulanan Anayasa dışı baskı ve şiddet daha da artacaktır" denilmektedir.

Görülüyor ki, bütün bu belgelerde, Doğu bölgesi ve Kürt halkı sorunu ısrarla ve son derece tutarlı olarak Anayasa çerçevesi içinde ortaya konmuş, bütünlük ve birlik sorunu üzerinde özellikle durulmuş, devlet birliğini oluşturmanın objektif ve sübjektif şartlarının neler olduğu gerçekçi ve açık-seçik bir şekilde belirtilerek, baskı ve şiddet yöntemlerinin ve ayrım gözeten uygulamaların kalkması, bölge halkının demokratik hak ve özgürlüklerden eksiksiz ve tastamam yararlanması, Anayasanın amir hükümlerine eksiksiz ve tastamam riayet edilmesi ısrarla talep edilmiştir.

İddianamede, üzerinde durulması gereken bir diğer iddia, iki kongre arasında meydana gelen olayların 4. Büyük Kongre kararlarının "çok farklı" bir muhtevayla ele alınmasına yol açtığı iddiasıdır. Bilindiği gibi, Partilerin çalışmaları, içinde yaşadığı toplumun su yüzüne çıkmış sorunlarına göre düzenlenir. Geçtiğimiz yıl içinde, iktidarın Doğu sorunuyla ilgili yeni bir çok tasarrufları olmuştur. Bu tasarruflar Anayasa-dışı baskılarla doludur. Doğu bölgesinde meydana gelen olaylar, haber ve röportajlarla gazete sütunlarına yansımış, konu Türkiye çapında yankılar uyandıracak şekilde tartışılmış, Cumhurbaşkanına muhtıralar sunulmuştur. Gazetelerde yayınlanan ve tekzip edilmeyen haberlere göre, köyler topluca aranmış, köy halkı falakaya yatırılmış, erkekler kadınların önünde çırılçıplak soyulmuş ve hakaretlere uğratılmıştır. Bir ilçe havan toplarıyla kuşatılmış, kanunların cevaz vermediği bir şekilde aranmış, bir köy imamının tenasül uzvuna ip takıp karısına tutturularak köy içinde dolaştırılmıştır. Bu haberlerde mübalâğa payı bulunsa bile, bütün bu olayların yanlış bir politikanın sonucu olduğu, yanlış, zararlı ve zora dayanan bir "birlik" ve "bütünlük" anlayışından ileri geldiği açıktır.

İşte, Partimiz birlik ve bütünlüğü sarsıcı gördüğü bu baskı ve kanunsuzluklara karşı çıkmak ve konuya doğru bakış açısını günü gününe ortaya koymak gereğini duymuştur. 4. Büyük Kongrenin Doğu sorununun ekonomik olmayan yönü, yani etnik özelliklerinden dolayı bir insan topluluğu üzerinde Anayasa dışı baskıların uygulandığı vakıasını, açıklığa kavuşturması böyle bir ihtiyaçtan doğmuş, bu durum 4. Büyük Kongre kararının daha canlı ve ayrıntılı olmasına yol açmıştır. Yani olaylar doğduğu, yeni baskılar uygulandığı ve bunların yanlış ve zararlı görüşleri geliştirmesi ihtimali kuvvetlendiği için Türkiye İşçi Partisi, eski görüş ve tutumunu, özünden aynı, ama, biçim olarak daha vurgulu bir şekilde belirtmeyi bir görev saymıştır.

4. Büyük Kongre kararıyla 4. Büyük Kongrenin hemen öncesinde ve sonrasında yapılan açıklama ve yürütülen eylemlerin tutarlı ve bütünlükçü niteliğini böylece gördükten sonra, şimdi de, kısaca, iddianamede yer alan "Programdaki ve 3. Büyük Kongredeki anlayış ve anlatışla, 4. Büyük Kongrece kabul ve ilân edilen karar arasında, gerek sorunun ele alınış ve gerekse çözüm yolları bakımından ortaya çıkan fark çok büyüktür" iddia ve ibaresi üzerinde durmak gerekmektedir. İddianameye göre, bu büyük "değişiklik" şöyle ifade ediliyor: "Gerçekten, program ve 3. Büyük Kongre, 'Doğu Sorunu'nda ekonomik dönüşümler ve pisiko-sosyal faktörlerin göz önüne alınması doğrultusunda iken, 4. Büyük Kongreye konu, bütün bunların tersine,

bir (halklar sorunu) olarak getirilmiştir". Yine iddianamenin deyimleriyle, "TİP'in (Doğu sorunu)ndan (halklar sorunu)na dönüşünün sadece bir kavram değişikliği yapıldığı açısından yorumu mümkün olmadığı gibi... (sırf konuya yaklaşımı sağlamak için seçilmiş teorik bir yol) şeklinde kabul etmek de mümkün değildir."

Bu iddialar esastan yoksundur. Türkiye İşçi Partisinin programı ve 3. Büyük Kongre kararıyla, 4. Büyük Kongre kararı arasında, Doğu bölgesinde yaşayan yurttaşlar hakkında ortaya atılan sorun ve bunun çözüm yolları açısından, özü itibariyle hiçbir fark yoktur. *Formülasyonda kullanılan lâfzi farklılıklar ne olursa olsun, gerek soruna, gerekse çözüm yollarına, teorik bir araç olarak daima bilimsel sosyalizm açısından bir yaklaşım yapılmaya çalışılmıştır.* İddianamede, bazı lâfzi farklılıklardan hareketle, program ve 3. Büyük Kongre kararıyla 4. Büyük Kongre kararı arasında, sadece bir kavram değişikliği olarak yorumu mümkün olmayan büyük bir değişiklik olduğunun iddia edilmesi, kökten yanlıştır. Bu yanlışlığı, bizzat program, 3. Büyük Kongre kararı ve Genel Başkanların beyanlarıyla göstermek mümkündür.

1964 yılında 1. Büyük Kongrede kabul edilen Türkiye İşçi Partisi programındaki "Doğu Kalkınması" başlıklı bölümün özüyle, 4. Büyük Kongre kararının (6) numaralı bölümünün özü aynı doğrultudadır. Programın adı geçen bölümüne göre, "Doğu ve Güney-Doğu illerimiz... bir mahrumiyet bölgesidir. Kamu hizmetleri bu bölgede yok denecek kadar azdır. Bölgenin ekonomik geriliğine paralel olarak, buradaki vatandaşlar, sosyal ve kültürel bakımdan geri durumdadırlar. Üstelik bu vatandaşlarımızdan Kürtçe ve Arapça konuşanlar veya Alevi mezhebinden olanlar, bu durumları sebebiyle, ayırıma uğramaktadırlar. Bunun doğurduğu çetin meselelerle karşı karşıyayız. Bu yurttaşlarımız... hak ettikleri yurttaşlık nimetlerinden tam olarak yararlandırılmamışlardır... TİP bu yurttaşlarımıza tam bir yurttaş muamelesi yapacaktır. Anayasada tanınan hak ve hürriyetlerden bu yurttaşlarımızın da yararlanmaları sağlanacaktır..."

3. Büyük Kongre kararlarının 7 numaralı bendiyle 4. Büyük Kongre kararlarının (6) numaralı bölümü de eş doğrultudadır. 3. Büyük Kongre kararlarının adı geçen bendinde Kürtçe ve Arapça konuşan yurttaşlarımızın bundan dolayı horlanmaları, ezilmeleri, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmeleri kınanmakta ve Doğu ve Güney-Doğu sorununun çözümünde ekonomik, köklü dönüşümlerle birlikte, sosyo-psikolojik faktörlerin de göz önüne alınması gerektiği ifade edilmektedir.

12 Mayıs 1963 tarihinde Gaziantep'te halka açık olarak yapılan Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu toplantısında, zamanın Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar da şöyle diyordu:

"... Bir büyük meselemiz var: Doğu ve Güney-Doğu illerimizde daha çok Kürtçe ve Arapça konuşan ve Alevi mezhebinden milyonlarca vatandaşımız yaşıyor. Bunun doğurduğu çetin meselelerle karşı karşıyayız. Ulusal menfaatlerimize en uygun, en insanca çözüm yollarını bulmak, ihmal edilmeyecek bir yurt vazifesidir. Meselenin bir çok yönü var. Tarihî yönü var, etnolojik yönü var, hukuki yönü var..." (Sosyal Adalet Dergisi, 14.5.1963, s. 9)

Bu metin aktarımlarından da görüleceği gibi, gerek sorunun ele alınış biçimi ve gerekse önerilen çözüm yolları bakımından, TİP programı ve 3. Büyük Kongre kararıyla 4. Büyük Kongre kararı arasında öz bakımından hiçbir farklılık yoktur. Bu-

rada zikredilen üç belgeden ve Partimiz Genel Başkanlarının çeşitli vesilelerle yapmış oldukları beyanlardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye İşçi Partisi Doğu sorununu ele alırken, bu bölgenin ekonomik geri-kalmışlığının yanı sıra, bu bölgede yaşayan halkın, ayrıca, etnik özelliklerinden dolayı da baskı altında bulundurulduklarını açık ve seçik olarak ifade etmiş, çözüm yolu olarak da, ekonomik geri-kalmışlıktan kurtulmanın yanı sıra, her türlü Anayasa dışı baskı ve zorlamalara son verilmesini, devlet birlik ve bütünlüğünün objektif ve sübjektif şartlarının ancak bu şekilde oluşabileceği gerçeğini önermiştir.

C- *İddianamede Kullanılan Konuşma ve Yazı Alıntıları Partiyi Bağlamadığı Gibi, Üstelik Yanlış da Yorumlanmışlardır:*

İddianamede, 4. Büyük Kongre Kararlarının (6) numaralı bölümü yorumlanırken, kullanılan kaynaklardan biri de, Kongrede konuşan delegelerden bazılarının konuşmalarından alınan bir veya iki cümlelik parçalardır. *Partinin bu konuşmalardan sorumlu tutulamayacağı, genel hukuk kuralları ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu hükümlerine göre, açık bir gerçektir.* Daha önce de belirttiğimiz gibi, konuşmalarda bir suç unsuru var idiyse, bu suçu işleyenlerin Partiden ihraçlarının istenmesi gerekirdi. Bu yapılmayarak, Partinin tek tek delegelerin konuşmalarından sorumlu tutulmaya kalkışılması, Siyasi Partiler Kanununun 111/3. maddesine aykırıdır. Kaldı ki, *Yargıtay'ın müstakar içtihatlarında da belirtildiği gibi,* bir konuşma veya yazı hakkında, o konuşma veya yazının tümüne bakılmaksızın, bir veya iki cümlesine dayanılarak hüküm tesis edilemez. Bir de, iddianame doğrultusunda bir izlenim uyandırılabilmesi için, iddianamede, Kongre süresince toplantı salonunda "Doğuda özgürlük" tezahüratının yapıldığı ve bundan da TİP'in ayrı bir "Kürt Devleti" istediği sonucunun çıkarılabileceği belirtilmektedir. Bırakınız salonda dinleyicilere ayrılan bölmede yapılan tezahüratı, Kongrede konuşan tek tek delegelerin söz ve beyanlarının bile Partiyi bağlamadığı hukuki gerçeği apaçık ortadadır. Kaldı ki iddianamede, birbirlerinden çok farklı anlamlar taşıyan iki kavram, "bağımsızlık" ve "özgürlük" kavramları birbirlerine karıştırılmış ve bu karışıklıktan hareketlenerek, "anayasa-dışı baskılara son verilmesi" (özgürlük) isteğinin "ayrı bir devlet" (bağımsızlık) isteği şeklinde sunulması yoluna gidilmiştir. İddianameyi kuvvetlendirmek için öne sürülen bu gibi "deliller"e ne kadar itibar edilebileceği bu açıklamalardan da anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan iddianamede, kongre kararının (6) numaralı bölümü Emek Dergisinde çıkan yazılara ve konuşma özetlerine dayanılarak yorumlanmaya çalışılmakta, bunu yaparken de başlıca üç görüntü yaratılmaya gayret edilmektedir. Birinci görüntü, sorunun "milliyetler meselesi" açısından ele alındığı; ikinci görüntü, milliyetler meselesinin bir tek çözüm yolunun bulunduğu ve bunun da "milliyetler prensibi", başka bir deyişle "milliyetlerin kaderlerini tayin hakkı veya oto-determinasyon" olduğu; üçüncü görüntü de "halk" sözünün millet anlamında kullanıldığıdır. Bu görüntülerin inandırıcı olabilmesi için iddianamede, Emek Dergisi Türkiye İşçi Partisinin resmî yayın organı gibi sunulmaktadır. Şöyle ki; Emek dergisi için iddianamenin 8. sahifesinde "TİP'in hakkını savunan sosyalistler tarafından yayınlandığı açıklanan"; 11. sahifesinde "Partiye yakın olan"; 14. sahifesinde "Parti organı olan"; 16. sahifesinde "Partinin yayın organı durumundaki" ibareleri

kullanılmıştır. Oysa Emek Dergisi kesinlikle Türkiye İşçi Partisinin yayın organı değildir. Bugüne kadar Türkiye İşçi Partisinin "Yayın Organı" niteliğinde iki yayını olmuştur. Her ikisi de 15 günlük olan bu iki yayın organı "TİP Haberleri" ve "Parti Gazetesi"dir. Bir dergiyi Parti üyesi olan kişilerin çıkarması Parti yöneticisi olan bazı kişilerin bu dergiye zaman zaman yazı yazması, o dergiyi Partinin yayın organı yapmaz. Bir dergi ya da gazetenin Parti yayın organı olabilmesi için, (a) Parti yetkili organının söz konusu dergi veya gazeteyi çıkarmaya karar vermiş olması; (b) Sahibini ve yazı kurulunu tayin etmesi, gerektiğinde değiştirebilmesi; (c) Dergi veya gazetenin yayın politikasını tespit etmesi; (d) Yayınların Parti politikasına, parti, görüş ve tezlerine uygun olup olmadığını denetlemesi; (e) Gerektiğinde finansmanına katkıda bulunması gibi şartların yerine getirilmesi gereklidir. Emek Dergisinin çıkışında ve devamında, bu şartların hiçbirisi gerçekleşmemiştir. Bu dergi bir kısım partililerce, Partinin yönetim, karar, direktif, denetim ve malî yardımından tamamen bağımsız olarak çıkarılmıştır. Bunun için bu dergide çıkan yazılar, Türkiye İşçi Partisini değil, ancak kendi yazarını bağlar.

Gerçekten de hukukun en temel ilkelerinden biri bir kişinin fiilinin kendi bütünü içinde ele alınması gerektiğidir. Partimizin kararı da kendi bütünlüğü içinde ele alınmalı ve kanunlar karşısında da böyle tartışılmalıdır. Eğer, bir metnin yorumlanması için ek destek aranıyorsa, o zaman 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 111/2. maddesinde gösterilmiş olan organların tavır, tutum ve davranışına bakmak zorunluluğu vardır, Nitekim, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca, 3.6.1968 gün ve 1139-196 sayı ile verilmiş bir kararda da bu noktaya işaret olunmuştur. Yargıç Ali Faik Cihan'la ilgili kamu davasının bilirkişi olan Sahir Erman incelediği eserde Karl Marx üslûp ve edasına benzerlik bulduğu için suç görmüştür. Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulu ise, bu mantığı, "Ceza Hukuku" prensiplerine, Türk Ceza Kanununun 141-142. maddelerindeki açık hükümlere ve "kanunun sarih olarak suç saymadığı bir fiil için, kimseye ceza verilemez" kaidesine aykırı gördüğünden bilirkişi mütalâasını reddetmiştir.

İşte, Başsavcılığın, iddianamesi de böyle yanlış bir yorumla ve yüzeysel benzerliklerden hareket ederek Partimizi suçlama gayreti içinde bulunmaktadır. Bu nedenle iddianamedeki suçlamanın herhangi bir hukuki dayanağı yoktur. Yukarıda işaret edildiği gibi, Parti dışındaki bir "fikir forumu" niteliğinde olan bir dergideki yazıların, 648 sayılı kanunun 111/2. maddesi uyarınca açılmış bir "temelli kapatma" dâvasında dayanak olarak gösterilmesi temel hukuk ilke ve anlayışına aykırıdır.

Bu konudaki, hukuki olmayış, o kadarla da kalmamaktadır. Emek Dergisinden iddianameye aktarılan parçalar, sayfalarca tutan yazılardan özel bir dikkat ve titizlikle seçilmiş cümle ve paragraflardır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, sayfalarca tutan bir yazıdan seçilmiş bir kaç cümleye dayanılarak herhangi bir değerlendirme yapılamayacağı Yargıtay'ın müstakar içtihatlarında hükme bağlanmıştır. Öte yandan iddianameye aktarılan parçaların alındığı yazıların büyük bir kısmı hakkında adli makamlarca kovuşturma bile açılmamış olması calibi dikkattir. Emek Dergisinde yayınlanan 4. Büyük Kongre konuşma özetleri ise Dergi muhabirinin notlarına göre düzenlenmiştir. Bu nedenle yapılacak herhangi bir değerlendirmede bu noktanın da göz önünde tutulması gereği vardır.

Hukuki ve kanuni durum bu olmasına rağmen, iddianamede, kongre kararının (6) numaralı bölümünün yorumu için kullanılan yazı ve konuşma özetleri dikkatle incelenirse, iddianamede bunların doğru değerlendirilmediği, bu nedenle de iddianame doğrultusunda bir izlenim yaratılması için gösterilen çabanın iddianameyi bir nebze bile kuvvetlendirmediği kolayca görülebilir. Bir an için iddianamede kullanılan kaynakların herhangi bir hukuki değer taşımadığı objektif gerçeğini bir yana bırakarak, durumu inceleyelim. İddianamenin 9, 10 ve 14, 15. sahifelerinde, Emek Dergisinde çeşitli tarihlerde yayınlanmış yazılardan ve konuşma özetlerinden pasajlar alınarak, kongre kararlarının bu fikirlere dayandığı, bu nedenle de "bölücü" nitelikte olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bunun yapılabilmesi için de yazı ve konuşmaların öz ve amaçlarının ne olduğu, yazılardan aktarılan parçaların hangi somut duruma tekabül ettiği belirtilmemiştir.

Bu yazı parçalarının iddianameye hangi amaçla aktarıldığı yine iddianamenin 14 ve 15. sahifelerinden anlaşılmaktadır. Buna göre, "Doğu Sorunu"ndan "Halklar Sorunu"na dönüş sadece bir kavram değişikliği değildir. "Halklar" kelimesi "milliyet" kelimesi ile eşanlamda kullanılmaktadır. İddianameye göre halk ve milliyet kelimeleri arasındaki özdeşlik Behice Boran, Sait Çiltaş ve Kemal Burkay'ın konuşma ve yazılarından ve Emek Dergisinin 10. sayısında çıkan imzasız yazıdan da anlaşılmaktadır. Nitekim, iddianameye göre, "TİP Genel Sekreterlerinden Sait Çiltaş'ın 4. Büyük Kongreden önce 19 Mayıs 969 günlü Emek dergisinde yayınlanan (Sosyalizm ve Etnik Mesele) başlıklı yazısında "... ileri sürdüğü düşüncede (halk) deyimi ile, kendilerine özgü gördüğü ölçüler içinde, (Uluslaşma)nın kastedildiğini göstermektedir." (İddianame s. 15).

Burada, iddianame ile "kanıtlanmak" istenen şey, Sait Çiltaş'ın yazısının, Kürt halkının "Ulus" olduğu veya "Uluslaşma" süreci içinde bulunduğu yollu bir fikir taşıdığıdır. Öncelikle belirtilmesi gereken şey, yazının böyle bir fikir taşımadığıdır. Çiltaş'ın yazısı genel olarak, dünyada uluslaşma olayını incelemekte ve yazının hiçbir yerinde Türkiye'deki somut durumdan söz etmemektedir. İddianamede Çiltaş'ın yazısı, zaman ve mekândan soyutlanarak, taşımadığı anlamları taşıyormuş gibi gösterilmeğe çalışılmaktadır. "Kongreye hazırlık" teşkil eden bir yazı olarak iddianamede sunulmuş olan bu yazı, 4. Büyük Kongreden önce, ama tam 17 ay önce yazılmıştır. Yayınlanışının üzerinden iki yılı aşkın bir süre geçtiği halde yazı hiçbir kovuşturmaya da uğramamıştır. İddianame ile yazıya yüklenmek istenen anlam bulunsa idi herhalde yazının kovuşturmaya uğraması gerekirdi. Demek oluyor ki Çiltaş'ın yazısına dayanarak 4. Büyük Kongre kararının (6) numaralı bölümünü yorumlamaya kalkışmak geçerli ve hukuki olmadığı gibi, iddianamenin çıkarmak istediği sonuca tam anlamı ile ters düşmektedir.

İddianamede yer alan ve üzerinde durulması gereken bir diğer husus, 4. Büyük Kongredeki "halk" sözünün "ulus" anlamında kullanıldığını göstermek için Emek Dergisinin Mart 1971 günlü 10 numaralı sayısında yayınlanan "Millî Mesele Konusunda" başlıklı yazıdan bir parçanın kullanıldığıdır. Türkiye İşçi Partisini hiçbir şekilde ilgilendirmeyen ve bağlamayan bir yazıdan yapılan aktarma bile iddianamede ileri sürülmüş olan görüşü çürütecek niteliktedir. Sayın Başsavcı, burjuva teorisyenlerinin ve hukukçularının ileri sürdükleri tarif ve görüşlerden hareketlenerek sosya-

list teori ve görüşler hakkında sonuçlar çıkarmaktadır. Başsavcı burjuva hukuku ve teorisinde yer alan halk-milliyet-millet özdeşliğini ve "her millete bir devlet" ilkesini dayanak alarak, dergiden aktardığı sözlerle, millet-milliyet özdeşliğini kurmaya çalışmaktadır. Burjuva teorisyenleri ve hukukçuları milliyet ve millet kavramları arasında ayırım yapmamakta, mevcut olan ayırım üzerinde durmamaktadırlar. Oysa, sosyalist literatürde, milliyet ve millet kavramları eşanlamda olmayıp, çok farklı şeyleri ifada etmektedirler. Sosyalist kavramlarla yazılan bir yazıdan milliyetin milletle eşanlamlı kullanıldığı sonucunu çıkarmak, en hafifinden, belirli kavramlara bambaşka bir anlam yüklemektir. Şöyle ki, "halk" sözünün "ulus" anlamında kullanıldığını, ispat çabasında olan iddianame, Emek Dergisindeki söz konusu yazıda, terminolojik bir tartışmada, "halk" deyiminin "Marksist-Leninist teoride" milliyet sözcüğü ile eşanlamda kullanıldığının belirtilmesini, kendi tezinin doğrulanması olarak görüyor. İddianame buradan giderek, milliyet sözünün millet anlamına geldiğini, dolayısıyla, Türkiye İşçi Partisinin "Kürt halkı" derken aslında "Kürt milleti" demek istediğini vargılamaktadır. Oysa, "millî mesele konusunda" başlıklı yazının bu bölümünde millet kavramı ile milliyet kavramının birbirlerinden nitel (keyfî) bakımdan farklı oldukları açıkça anlatılmaktadır. İddianame eki olarak sunulan bu yazının bütünü ile okunmasından da görüleceği gibi milliyet, dergideki görüşe göre, dil, ruhsal şekillenme ve toprak birliğinden ibaret olan üç unsurdan oluşur. Eğer bu üç unsura bir yenisi, yani "iktisadi yaşantı birliği" eklenirse, ve anca o zaman, millet teşekkül etmiş olur. Dolayısıyla insan toplulukları, millet olmadan önce milliyet halindedirler. Her milliyetin millet olması zorunlu değildir. Şöyle ki, milliyet halindeki insan toplulukları, kendi millî pazarları etrafında "iktisadi yaşantı birliği" kuramazlarsa, başka bir millet içinde eriyerek, onunla bütünleşerek tarih sahnesinden çekilirler. Görüldüğü gibi, yazıda milliyet, millet anlamından çok farklı bir anlamda kullanılmakta ve unsurları açıkça belirlenmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, Emek'teki söz konusu yazı, iddianamenin kurmaya çalıştığı halk-millet özdeşliğinin kurulmasına elverişli olmadığı gibi, hiçbir yanılmaya meydan vermeyecek şekilde, halkın millet anlamına gelmediğini gözler önüne sermektedir.

Öte yandan, iddianamede gösterilmek istenen bir diğer husus, sorunun, Türkiye İşçi Partisi tarafından "milliyetler meselesi" çerçevesi içinde ele alındığıdır. Bunda da tutulan yol, daha önce de değindiğimiz gibi, 648 sayılı kanunun 111/2 maddesinde sayılan organların fiilleri (ve yalnızca onların fiilleri) ışığında 4. Büyük Kongre kararının ilgili bölümünü incelemek değil, kanun ve hukuk bakımından Partiyi hiçbir şekilde ilgilendirmeyen verilere ve kaynaklara dayanarak yorum yapmaktır. Ancak, iddianame doğrultusunda bir izlenim yaratabilmek için kullanıldığı anlaşılan bu kaynaklar bile, iddianameyi kuvvetlendirmekten uzaktır.

İddianamenin 15. sayfasında Emek dergisinde yayınlanan imzasız bir yazı ile gene aynı dergide Behice Boran ve Sadun Aren'in çeşitli konuşmalarının dergi muhabiri tarafından yapılan özetlerinden, Doğu sorununa "milliyetler meselesi" açısından bakıldığının anlaşıldığı, bunun da sorunun "milliyetler prensibine", bir başka deyişle "milliyetlerin kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi"ne göre çözüleceğini gösterdiği ileri sürülerek "bu da bölücülüğün meşrû gösterilmek istenen nedeni olacaktır" denilmektedir. Ayrıca, iddianamede konunun "sosyal devrim ve bilimsel

sosyalizm" açısından ele alınması da zorunlu olarak otonomiyi ulusların kaderlerini tayin hakkı ilkesinin uygulanmasını gerektirir denmektedir.

Emek'te yayınlanan yazının veya konuşma özetlerinin, kanun ve hukuk karşısında, Partiyi ne ölçüde bağladığı konusunu bir an için bir yana bıraksak bile, bu yazılarda yer alan görüşleri iddianamede yorumlandığı şekilde yorumlamak mümkün değildir. Bir kere, iddianamede, "milliyetler meselesi" ile "milliyetler prensibi" birbirleri ile karıştırılmaktadır. İddianame "amme hukukunda milliyetler teorisi" üzerine biri Muvaffak Akbay, biri de Le Fur'dan iki metin aktarması yapmaktadır. Aslında bu metinlerde anlatılmaya çalışılan şey, iddianamede "milliyetler teorisi" olarak adlandırılan "millî mesele teorisi" değil, "milliyetler ilkesi"dir. "Amme hukukunda milliyetler teorisi" adına "milliyetler ilkesi" üzerine verilen açıklama, burada Türkiye İşçi Partisinin "milliyetler prensibi"nin uygulanması doğrultusunda bir çaba gösterdiği şeklinde bir izlenim yaratmak amacını gütmektedir. Oysa, "millî mesele- konusunda" başlıklı yazıda da açıkça belirtildiği gibi, "milliyetler prensibi" bilimsel sosyalist bir ilke değil, bir burjuva ilkesidir ve bilimsel sosyalist milli mesele teorisi, milliyetler ilkesini açıkça ve kesinkes reddetmektedir. İddianame bir yandan Türkiye İşçi Partisinin bilimsel sosyalist bir parti olduğunu söylerken, öte yandan garip bir şekilde kavramları birbirine karıştıracak Türkiye İşçi Partisine bir burjuva ilkesi olan "milliyetler prensibi"ni izafe etmeye kalkışmakta, her şey bir yana kendi içinde çelişmeye düşmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, birbirine karıştırılan milliyetler prensibi ile, milliyetler meselesi iki farklı şeydir; ikincisi ilkinin reddiyesidir.

"Milliyetler meselesi"nin somut duruma bağlı olarak çeşitli çözüm yollarına sahip bulunduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim İddianamede Lenin ve Stalin'den aktarılan örnekler bile aynı meseleye, somut durumun somut tahliline bağlı olarak, iki farklı çözüm yolunun önerildiği görülmektedir. "Milliyetler meselesi"nin birçok çözüm yolu arasında "kültürel özerklik", "federasyon", "azınlık statüsü" v.s. bulunduğu gibi; bu çeşit haklar tanınmadan da bir örgütlenmeye gidilmesi mümkündür. Milliyet ve millet kavramlarının iddianamede tartışılmasına ait yukarda belirttiğimiz görüşleri kısaca özetlemek gerekirse, Sayın Cumhuriyet Başsavcısı burjuva teorisyenlerin ve hukukçuların ileri sürdükleri tarif ve görüşlerden hareket ederek sosyalist teori ve görüşler hakkında sonuç çıkartmaktadır. Bir başka deyimle belli bir fikir sisteminden, temel nitel farklılık gösteren bir başka fikir sistemine atlayarak, birinciye ait kaziyelerden ikinciye atfettiği sonuçlar çıkarmaktadır. Böylece yine bir mantık hatasına düşmektedir. Sosyalizmin bilimsel teorisine göre, bir milleti teşkil eden unsurlar arasında, dil, tarih, sosyal değerler ve gelenekler birliği önemli unsurlar olmakla beraber, tayin edici unsur, mümeyyiz vasıf, gelişmiş bir iş bölümü sistemine tâbi olarak toplumun bir millî pazar çerçevesinde bütünleşmiş, bir organik bütün haline gelmiş olmasıdır. Bunun için, millet kavramı, tarihsel bir kategoridir. Ancak kapitalist toplumun sisteminin oluşması ile millet birimleri, millî devletler belirmiştir. Ondan önceki, binlerce yıllık insanlık tarihinde, kavimler, halklar mevcut olmuş, çeşitli tip toplumsal örgütlenmeler, sistemler meydana getirmiştir. Ama bunlar millet olmamışlardır. Eğer dil, din, tarih birliği, millet kavramının temel mümeyyiz unsurları olsa idi, eski ve orta çağlar kavimlerinden de millet olarak söz

edilirdi. Oysa ki tarihte milletler, yeni çağda oluşmuş toplumsal birimlerdir.

Demek oluyor ki, iddianamede ileri sürüldüğü gibi Türkiye İşçi Partisi Kürt sorununa "milliyetler meselesi" çerçevesinde baksa bile, bu, ister sosyalist, ister burjuva çözüm yöntemlerine göre hareket edilsin, "otonomi"den yana olduğu anlamına gelmez. Kaldı ki Türkiye İşçi Partisi "halk" sözünü siyasi değil, sosyolojik bir gerçek olarak kullanmakta ve kongre kararında çözüm yolu olarak sadece vatandaşlık bağının kuvvetlendirilmesini, bunun için de, Anayasa dışı baskıların kaldırılmasını öngördüğünü açıkça söylemektedir.

D- *İddianamede D.D.K.O. içinde veya bu ocaklarla ilgili olarak yapılan konuşmaların Partimizle ilişkisini kurma çabası yersizdir ve Partimizle hiçbir ilgisi yoktur:*

İddianamede, 4. Büyük Kongre "Doğu Sorunu" ile ilgili programından ve 3. Büyük Kongre kararından çok farklı çözüm yolu getirildiği ileri sürüldükten sonra, bu kararın, belli bir hazırlık dönemi geçirilerek alındığının akla ve mantığa uygun düştüğü belirtilmiştir (*İddianame, s. 6-7*). Bu hususu kanıtlamak için de Partimiz ile hiçbir ilgisi olmayan bazı örnekler verilmekte ve bunların 4. Büyük Kongre kararlarına hazırlık dönemi olduğu ileri sürülmektedir.

Partimizin, "Doğu Sorunu" ile ilgili tutumunun özü bakımından hiç değişmediğini yukarıda göstermiş bulunuyoruz.

Şimdi, hemen şunu belirtelim ki iddianamenin 6, 7 ve 8. sahifelerinde zikredilen olaylarla kongre kararları arasında kurulmak istenen illiyet bağı Genel Hukuk ilkelerine tamamen aykırıdır. Çünkü Parti Genel Kongresinde alınmış bir kararın "hazırlık" dönemi olarak, Parti-dışı bazı çalışmalarla bağ kurulmak istenmektedir. Bu tutum daha önce belirttiğimiz gibi Anayasanın ve 648 sayılı kanunun genel prensiplerine ters düşmektedir. 648 sayılı kanun parti üyesi kişilerin eylemlerinin ancak 112. maddede yazılı şartlar gerçekleşmişse, partiyi bağlıyacağı hükmünü getirmiştir. Bu nedenle parti yetkili organlarınca alınan bir kararı, birkaç parti üyesinin müsned söz ve eylemleri ile açıklamaya kalkışmak mümkün değildir. Kaldı ki iddianamede sözü edilen kişilerin çoğu parti üyesi bile değildir. Devrimci Doğu Kültür Ocakları ile Partimiz arasında hiçbir organik bağ olmadığı gibi, görüş, tutum birliği de yoktur. Bu ocakların üyeleri arasında bazı Parti üyesi kişilerin bulunduğu doğrudur. Ne var ki bu ocaklara kayıtlı olanlar arasında başka partilerin üyeleri de bulunmaktadır. Ayrıca, hem Partimizin bugünkü yöneticileri, hem de kongreyi hazırlayan yöneticileri ile D.D.K.O. ve iddianamede sayılan çeşitli kimseler arasında ihtilâf bulunduğu da açık bir gerçektir.

Durum böyle olunca, kongre kararını açıklamak için, bugünkü yöneticilerle görüş ayrılığında bulunan kişilerin fiillerini iddianameye alarak bunlardan netice çıkarmaya çalışmak, mantığa aykırıdır. Kongre kararı ancak Parti yetkili organlarının genel tutum ve eğilimi ile yorumlanır. Parti-dışı ve hatta Partiye karşı derneklerin ve hele Parti üyesi olmayan kişilerin fiilleri Partiyi suçlama için esas alınamaz. Nitekim iddianamede adından söz edilen ve sözleri Parti kararını yorumlamaya esas alınan kişilerden çoğu Parti üyesi olmadığı gibi, bunlar arasında Partiye fiilî tecavüzde bulunanlar bile vardır. Örneğin, Mehmet Demir 13. 9. 1970 günü, Büyük Kongreden 1,5 ay önce, Parti Genel Merkezini basarak, Partinin eşyalarını alıp götürenler arasında olup, bu fiili yüzünden Partiden çıkarılmış ve yaptığımız müracaat sonunda

hakkında Cumhuriyet Savcılığınca kamu davası açılmıştır. Ayrıca, iddianamede adı geçenlerden Nesir Semikanlı, Yümnü Budak, İbrahim Güçlü, Ali Beyköylü, Sabri Çepik, Süleyman Bayramoğlu, Hasan Hüseyin Gürdoğan, Nusret Kılıçarslan, Musa Anter ve M. Emin Bozarslan parti üyesi değillerdir ve Parti ile de hiçbir ilişkileri yoktur. İddianamede bunlardan bir kısmının Parti üyesi gibi gösterildiği görülmektedir. Öte yandan Parti üyesi olmadıkları bilinenlerin sözlerine dahi Partiyi suçlamak için yer verilmesindeki neden ise, anlaşılamamaktadır. Hele, iddianamede, Türkiye dışındaki bazı derneklerden bahsolunması ve bunların söz ve yazıları ile Partimizin töhmet altına sokulması iddianamenin genel hukuk ilkeleri ve 648 sayılı yasanın hükümlerine ne kadar ters bir anlayışla hazırlandığını kanıtlamaktadır. Bilindiği gibi, hukukun en genel ilkelerinden biri kişinin kendi eyleminden sorumlu tutulmasıdır. Bir kişinin veya bir kuruluşun, bir parti hakkındaki değer yargıları veya niyetleri bu partiyi sorumlu tutmak için hiçbir şekilde kullanılamaz. Bu açıdan yurtdışındaki çeşitli örgütlerin görüşlerine Mahkemenize sunulan ve Partinin temelli kapatılması istemini içeren iddianamede yer verilmesini, mantık, hukuk ve kanunlarla bağdaştırmaya imkân yoktur. Hele İddianamenin 8. sahifesinde yer alan ve Türkiye İşçi Partisinin D.D.K. Ocaklarına maddi ve manevi yardım yaptığı şeklindeki iddia da tamamen asılsız olup, herhangi bir delile dayandırılmadan böyle soyut bir iddianın yapılması da üzücüdür.

Özetle iddianamenin 6, 7 ve 8. sahifelerinde yapılan ve kongre kararının yorumlanması için kullanılan olaylar ve toplantılar tamamen Parti dışında cereyan etmiştir ve Partimizin Büyük Kongre kararı ile bunlar arasında hiçbir illiyet bağı yoktur. Bir kısmı Partili olmayan, bir kısmı Parti yöneticileriyle ihtilâf halinde bulunan kişilerin iddia olunan konuşmalarını, yaptıkları toplantıları 4. Büyük Kongreye hazırlık dönemi saymak, imkânsızdır. Bunlardan kongre kararlarının açıklanmasında da yararlanılamaz.

Öte yandan iddianamede bu toplantılara katıldığı iddia edilen Tarık Ziya Ekinci ve 4. Büyük Kongreye "Doğu sorunu" ile ilgili olarak sunulan karar tasarılarından birinde imzası bulunanların, sunduğu karar tasarısında, iddianamede sözü edilen görüşlere benzer yahut yakın bir görüş mevcut değildir. Ayrıca, bugüne kadar, Parti içinde iddianamenin 6, 7 ve 8. sahifelerinde anlatılanlara benzer bir söz söyleyen veya faaliyette bulunan da olmamıştır. Bu nedenle iddianamenin 15. sahifesinin sondan bir önceki paragrafı ile, 16. sahifenin 2. paragrafında D.D.K.O.'nda yapılan toplantılarda beliren görüşlerin büyük kongreye yansıdığı izlenimini yaranmaya yönelmiş paragraflar, Partimizi suçlama ve kongre kararlarını yorumlama açısından tamamen geçersizdir.

Esasen, iddianamedeki müsned sözlerine göre Mümtaz Kotan, Mehmet Demir ve Ali Beyköylü, Türkiye İşçi Partisi dışında bir çözüm öngörmekte ve bunun kurulacak veya kurulmuş olan yeni bir örgüt eliyle gerçekleştirileceğini belirtmektedirler. Bu husus da bu toplantıların ve konuşmaların Türkiye İşçi Partisinin hazırlık dönemi olduğu yolunda iddianamede yer alan görüşlerin gerçeğe uymadığını gösteren kanıtlardan biridir.

E- *Kongre kararındaki "Anayasal vatandaşlık hakları" ibaresi iddianamede "vatandaşların Anayasal hakları" olarak alınmıştır.*

İddianamede, kongre kararındaki, "Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer tüm demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirme mücadelesi" deyimi incelenmekte (*İddianame, s. 16*) , ne var ki, kongre kararında yer alan "Anayasal vatandaşlık hakları" ibaresi "vatandaşın Anayasal hakları" şeklinde değiştirilip, vatandaşın Anayasal hakları ötesinde demokratik özlem ve istekleri olmayacağı belirtilmektedir. Oysa Anayasa metninin incelenmesinden de anlaşılabileceği gibi, "Anayasal vatandaşlık hakları" ibaresi, Anayasamızın sadece 54-63. maddelerindeki hakları kapsarken, "vatandaşların Anayasal hakları" ibaresi Anayasamızdaki *bütün hakları* kapsamaktadır. İddianamede ibarenin böylece ters yüz edilerek ele alınması, kongre kararının tümünün mahiyetini bile değiştirecek vahamettedir. Kongre kararında "Anayasal vatandaşlık hakları" deyiminin ayrıca kullanılmasının nedeni özellikle, Anayasanın 54. maddesini bir kere daha vurgulamaktır.

İddianamede, "Anayasal vatandaşlık hakları" deyimi ters yüz edilip, "vatandaşın Anayasal hakları" haline getirildikten sonra, diğer demokratik özlem ve isteklerinin neler olduğunun sorulması ve buna Emek dergisinde yazılmış bir yazıdan alınan bir parça ile cevap verilmesi ise, bütün hukuk ölçülerinin ve insaf duygularının ötesinde haksız bir harekettir. Kanun ve hukuk açısından durumun tartışılması bir yana, iddianamenin 16. sahifesinde neden söz konusu yazının seçildiği, neden o yazıdan "ayrılma hakkını" açıklayan parçanın alındığı gerçekten izaha muhtaçtır. Mart 1971 günlü Emek dergisindeki "Millî Mesele Konusunda" başlıklı yazı bu konuda çeşitli görüşleri gözlem metodu ile inceleyen ve sağ ya da sol bütün çözüm yollarından söz eden genel bir yazıdır. Yazıda, tek bir satır bile Türkiye ile ilgili değildir. Hele herhangi bir yazarın 4. Büyük Kongre kararını açıklaması mahiyetinde hiç değildir. Durum böyle olunca, "diğer demokratik özlem ve istekler" ibaresini açıklarken bu yazının kaynak gösterilmesi, her şey bir yana hukuka, kanuna, mantığa ve en basit bir sağduyuya da aykırıdır.

Özetle "Anayasal vatandaşlık hakları" ve "diğer demokratik özlem ve istekler" ibaresine iddianamenin yüklemeye çalıştığı anlam her türlü hukuki temelden yoksundur. Partimizin bu deyimden ne anladığı, ileride ayrıntıları ile açıklanacaktır. Demek oluyor ki, 4. Büyük Kongre kararını yorumlamak için iddianamenin başvurduğu bazı konuşma ve yazılara atıf yapmak, bu atıflara dayanılarak istidlâl ve bundan da varsayım niteliğinde hükümler çıkarmak, kanuna ve hukuka aykırılığını bir an için unutsak bile, başarısızlığa uğramıştır.

F- *İsmet İnönü'nün Lozan'da Türkiye'deki "Kürt Halkı"ndan söz etmediği iddiası yanlıştır.*

Cumhuriyet Başsavcılığınca ifadelerine başvurulan Partililerde bazılarının, "Kürt halkı" deyiminin İsmet İnönü tarafından Lozan Barış görüşmelerinde de kullanıldığı, Kürt halkı deyiminden bölücü bir anlam çıkarılmasının doğru olmadığını belirtmeleri üzerine iddianamede buna cevap verilmek gereği duyulmuştur. Gerçekten iddianamenin 17. sahifesinde "Lozan Barış Antlaşması konuşma ve kararlarında da Misak-ı Millî'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken Kürt ayırımına yer verilmemiştir" denilmektedir. İddianamenin 18. sahifesinde ise, Genel Başkanımız Behice Boran'ın ifadesinin samimi olmadığını ve gerçeklere aykırı olduğunu belirtmek için şöyle denilmektedir: "Örneğin Lozan Konferansı sırasında söz konusu

olan Misak-ı Millî sınırları dışında bırakılan Musul bölgesindeki Kürtlerdir. Oysa, Türkiye ülkesi içinde Kürtlerin, değil ayrı bir ulus veya milliyet halinde bulunmaları, bir azınlık teşkil ettikleri düşüncesine bile yer verilmemiştir."

Şimdi, "Lozan Konferansı, Tutanaklar, Belgeler" başlıklı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi yayınları arasında yayınlanan ve konferans metinlerinin Prof. Seha Meray tarafından Türkçeye çevrilmesinden ibaret olan 344-350. sahifelerinden gerçeğin ne olduğunu görelim. Bu sahifelerde İsmet İnönü, Musul vilâyetinin neden Türkiye'ye verilmesi gerektiğini açıklarken şöyle demektedir;

"*Kürt halkının* İran kökenli olduğu öne sürülmüştür; oysa bu iddiayı, Kürtlerin Turan kökenli olduğunu kabul eden Encyclopedia Britannica yalanlamaktadır:

"Zaten, Anadoluyu tanıyanlar bilirler ki, gerek töre, gerek gelenek ve görenek bakımından, Kürtler hiçbir yönden Türklerden farklı değildirler; ayrı diller konuşmakla beraber *bu iki halk*, soy, inanç ve görenek bakımından tek bir bütün meydana getirmektedir." (s. 344)

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türklerin olduğu kadar, Kürtlerin de hükümetidir; çünkü, Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri millet meclisine girmiştir ve Türklerin temsilcileri ile aynı ölçüde ülkenin hükümetine ve yönetimine katılmaktadırlar.

"Kürt halkı ve yukarıda belirtilen temsilcileri Musul vilâyetinde oturan kardeşlerinin anayurttan ayrılmalarına razı değillerdir; böyle bir ayrılmaya engel olmak için bütün fedakârlıklara katlanmaya hazırdırlar.

"Son savaşlarda da Kürtlerin kötü döğüşmüş olduklarının söylenmesine gelince, Türk temsilci heyeti dünya savaşına ve bağımsızlık savaşına katılmış Türk ordusunun bütün komutanlarının, yurdun kurtuluşu için Kürt halkının yaptığı hizmetleri ve katlandığı fedakârlıkları saygı ve hayranlıkla belirttiklerini söylemeyi ödev bilmektedir." (s. 348)

Görüldüğü gibi, Cumhuriyetimizin kurucularından biri olan İsmet İnönü, Musul'daki Kürtlerden, Türkiye'deki Kürt halkının Musul'daki kardeşleri diye söz etmektedir. Ve iddianamede öne sürülenin aksine bu konuşmalarda "Kürt halkı" deyimini Türkiye'deki Kürtler için kullanmaktadır.

Hiç şüphesiz, İsmet İnönü Kürt halkından söz ederken bölücülük yapmamaktadır. Tersine bütünlüğü belirtmek için Kürt halkı deyimini kullanmakta ve Büyük Taarruzda "... aynı ülküyü gerçekleştirmek için" Kürtlerle Türklerin tam bir işbirliği içinde çalıştıklarını; Kürtlerin Türkiye'de yurttaşlık haklarından her zaman yararlandıklarını, hükümet ve yönetim işlerinde etkili olduklarını, Türk hükümetini hiçbir zaman yabancı bir hükümet saymadıklarını belirterek, sözü Musul Kürtlerine getirmekte ve "Yurttaşlık haklarını ve yetkilerini kapsamayacak olan ve sözde özerk bölgelerin halklarına tanınacağı söylenen haklar, Kürt soyu gibi üstün bir soyu hiçbir zaman tatmin etmeyecektir" demekte (s. 349) ve işgalci ülkelerin tanıyacağı hiçbir hakkın Türk devletinin bu vatandaşlara tanıdığı hakların seviyesine ulaşamayacağını, çünkü, Türk devletinin Kürtleri tamamıyla eşit vatandaş olarak kabul ettiğini belirtmiş olmaktadır. Burada şuna da işaret etmek isteriz ki, iddianamede, Lozan Antlaşması görüşmeleri sırasında Türk delegasyonunun Kürtlere muhtariyet verilmesini söz konusu ettiği Genel Başkanımız tarafından söylenmiş gibi konu

tartışılıp, böyle bir şeyin geçersiz olduğu iddia edilmektedir. Oysa, Genel Başkan Behice Boran Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği ifadede böyle bir iddiada bulunmamıştır. Yalnızca İnönü'nün, Musul meselesi tartışılırken, yukarda belirttiğimiz gibi Türkiye'deki Kürtlerden ve bunların Millî Kurtuluş Savaşına katılıp, birlikte dövüşmelerinden sitayişle söz ettiğini belirtmiştir. Yani İnönü'nün Anadolu'da Kürtlerin varlığını kabul ederek konuştuğuna ve bunu reddetmediğine işaret etmek istemiştir.

Yukarıya alınan parçalar ve Parti yetkililerince Cumhuriyet Başsavcılığında verilen ifadeler sorunun ele alınış ve anlatış tarzının iddianamede gösterilmek istenildiği gibi olmadığını ve Kürt halkından söz etmenin hiçbir zaman "bölücülük" olarak mütalâa edilmesinin mümkün olmayacağını kanıtlamıştır.

G- *Türkiye İşçi Partisi'ne yöneltilen azınlık yaratma suçlaması geçersizdir.*

Sayın Cumhuriyet Başsavcısı iddianamesinde, Türkiye İşçi Partisinin kapatılması istemini azınlık yaratılmasının önlenmesine ilişkin, siyasi Partiler Kanununun 89. maddesine de dayandırmaktadır. 89. maddenin hukuki değerlendirilmesine girmeden önce, kısaca azınlık sorununa ilişkin olarak iddianamede yer alan suçlamalara değinelim.

4. Büyük Kongre kararında Kürt halkının kendine özgü bazı özelliklere sahip bir etnik grup olduğu düşünülmüş, ama, Kürt halkının, millî veya dinî farklılıklara yahut dil farklılığına dayanan bir azınlık olduğu kesinkes ileri sürülmemiştir. Azınlık bilindiği gibi, bir ülkenin egemen unsuruna göre sayıları az olan ve kendilerini ayrı bir ulustan sayan topluluk demektir. (Bkz. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük). Azınlık yarattığı gerekçesiyle kapatılmak istenen Türkiye İşçi Partisinin "azınlık yaratmadığı" bir başka vesileyle iddianame tarafından da kabul edilmektedir. İddianamede Hüseyin Ergün ve Necati Erel Yazıcıoğlu'nun "Kürtlerin de Ermeni, Rum, Çerkez gibi azınlık haklarına sahip olmaları gerektiği" şeklinde yorumlanan düşünceleri, kabulü mümkün görülmeyen ve samimiyetten uzak düşünceler olarak iddianame tarafından nitelendirilirken, bunun, "Kürtleri azınlık kabul etmeyen Parti genel politikasına ve disiplinine aykırı düştüğü" söylenmiştir. İddianame, "demokratik hak ve özgürlüklere sahip olma gereği" düşüncesini, "azınlık statüsüne sahip olmak gerektiğinin düşünüldüğü" şeklinde değerlendirmiş ama bu yanlış değerlendirme dolayısıyla doğru bir noktayı ifade etmiştir: PARTİ POLİTİKASININ KÜRTLERİ AZINLIK OLARAK KABUL ETMEDİĞİ NOKTASINI.

Gerçekten de Türkiye İşçi Partisi hiçbir zaman Kürt asıllı vatandaşlarımız için azınlık hakkı veya statüsü istememiş, yalnızca bu yurttaşlarımıza uygulanan Anayasa dışı baskıların kaldırılmasını talep etmiştir. Kaldı ki kongre karar tasarıları komisyonu üyeleri Hüseyin Ergün ve Necati Erel Yazıcıoğlu'nun Başsavcılıkta verdikleri ifade de Kürtlerin azınlık haklarına sahip olmaları gerektiği yolundaki bir düşünceyi ileri sürmedikleri, süremeyecekleri açıktır. Her iki karar tasarısı komisyonu üyesi de tabiî asimilasyona taraftar olduklarını beyan etmişler, Partinin ve kendilerinin, değil ayrılma hakkına, azınlık statüsüne dahi karşı olduklarını belirtmişlerdir. Tabiî asimilasyona taraftar olmakla, azınlık statüsünü istemenin bağdaşamayacağı açıktır.

İddianamede bir de, Behice Boran'ın 4. Büyük Kongrede delegelerin Merkez

Yürütme Kurulu raporu üzerindeki tartışma ve eleştirilerine cevap olarak yaptığı konuşma eleştirilirken Boran'a "dil farklılığı yaratmak düşüncesi" atfedilmektedir. Oysa, ne bir kişinin ne de bir örgüt veya kurumun "dil farkı yaratmak" gücü, yeteneği yoktur. Bu fark objektif olarak ya vardır ya yoktur. Farkın, kişilerin ve örgütlerin iradesi dışında, objektif olarak var olduğunu yukarıda belirttik. Zaten, var olmasa sözü de edilemez, tartışılamaz da. Bu farkı söylemek Anayasaya aykırı, devlet ve millet bütünlüğünü bozucu da değildir. Kaldı ki objektif gerçekleri reddetmekle, başını kuma gömmüş devekuşu misali bir politika gütmekle hiçbir sorun halledilemez, tersine sorunlar ve işler yokuşa sürülmüş, çıkmaza sokulmuş olur. Türkiye'nin bütün sorunları için Anayasa çerçevesi içinde, ama objektif toplumsal gerçekleri, sosyolojik bilimsel kanunları göz önünde tutarak çözümler araştırmak suretiyle geçerli sonuçlara varılabilir.

89. Maddenin Anayasa Karşısındaki Durumu

Bu nedenlerle 89. maddenin 2. fıkrası hükümleri de Türkiye İşçi Partisine uygulanamaz. TİP Kürt halkından ve bu halkın farklı bir dil konuştuğundan söz ederken, Kürt dil veya kültürünü korumak, geliştirmek veya yaymak ve bu yollardan "azınlıklar" yaratmak davranışlarında ve önerilerinde bulunmamış, sadece dil farkından dolayı baskı ve şiddet yöntemlerinin kullanılmamasını, ayırım gözeten uygulamaların yapılmamasını, böyle bir uygulama ve politikanın Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Anayasanın resmî işlem ve ilişkiler alanı dışında, Türk dilini kullanmayı şart koşmadığını, vatandaşları bu hususta serbest bıraktığını belirtmiştir.

Kaldı ki, 89. madde her iki fıkrası ile Anayasanın 57. maddesine aykırıdır. Anayasamızın 57. maddesinde özellikle dikkati çeken nokta şudur: Maddede "Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretle hesap verecekleri... kanunla düzenlenir" denildiği halde Partilerin hangi hallerde kapatılacağının düzenlenmesi işi ayrıca bir kanuna bırakılmamıştır. 57. maddenin l. fıkrası, konuyu doğrudan doğruya Anayasanın kendisinin açıkça düzenlemiş olduğunu göstermektedir.

Anayasamızın 57. maddesinin gerekçesinden de kanunla düzenlenecek hususların Partilerin kapatılması ile ilgili olamayacağı anlaşılmaktadır. Anayasada, kanunla düzenleyeceği yazılmamış olan; tersine Anayasanın kendisinin düzenlemiş olduğu konularda kanunlar Anayasanın koyduklarından başka ve fazla yasaklar koyamazlar, koyarlarsa bu yasaklamalar Anayasaya aykırı olur.

Siyasi Partiler Kanununun 89. maddesinin ilk fıkrası siyasi partilerin kapatılması konusunda Anayasada bulunmayan bir hüküm getirmiştir. Bu fıkraya göre Türkiye'de azınlıklar bulunduğunu ileri süren partiler kapatılacaktır. Oysa Anayasanın 57. maddesi devletin ülkesi ve milleti ile bölünmezliği temel hükmüne uymayan partilerin kapatılmasını emretmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 15.5.1963 günlü, Esas 1963-50, Karar 1963/111 sayılı kararlarında "Anayasanın açıkça düzenlediği bir konunun teşkilât kanunlarına intikal ettirilmesi ya Anayasa hükümlerinin tekrarı veya Anayasaya mütenazır ve onun özüne, sözüne uygun olacak şekilde formüle edilmesi halinde kabul ve tecviz edilebilir" denilmektedir. Yine Anayasa Mahkemesinin 11.3.1963 tarihli 963/37 Esas, ve 963/54 sayılı kararında ayrıca, "57. maddesinde partilerin uyacakları esaslar

gösterilmiş ve bu esaslara uymayan partilerin yine temelli kapatılacağı belirtilmiş..." görüşüne yer verilmektedir. Bu kararlara göre, Anayasada partilerin kapatılma sebepleri tahdidi olarak sayılmıştır. Kanunlar bunların dışında yeni kapatma sebepleri koyamazlar.

Siyasi Partiler Kanunu tasarısının görüşülmesi sırasında Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu bu maddenin tasarıdan çıkarılması için verdiği önergede; bu fıkranın haşiv olarak konulduğunu, dil farkından ve din farkından ötürü azınlıklar bulunduğunu, bu azınlıkların resmen de ifade edilmekte olduğunu; (azınlıklar bulunduğunu ileri sürmenin) yasaklanmasını izaha imkân görmediğini belirtmiş ve fakat önergesi reddedilmiştir.

Fahir Giritlioğlu'nun da belirttiği gibi, haşiv olarak konulmuş bulunan bu fıkranın Yüksek Mahkemenizce de, Anayasaya aykırı bulunacağına inanıyor ve Türkiye İşçi Partisinin kapatılması için açılmış olan bu davada bu fıkranın iptaline karar verilmesini talep ediyoruz.

III- Sorun ve Görüşümüz

A) "Kürt Halkı" Deyiminin Kullanılması:

İddianamede, ülkemizin Doğu bölgesinde "etnik özellik sahibi bir kısım vatandaşlar"ımızın bulunduğu kabul edilmektedir (s. 19). 1915 nüfus sayımı sonuçlarına göre, bu bölgede yaşayan yurttaşlarımızdan ana dili Kürtçe olanların sayısının 1.806.096 olduğu gene iddianamede belirtilmektedir.

Aynı gerçeği birçok resmî veya muteber yayında da bulmak mümkündür. Millî Eğitim Bakanlığınca yayınlanan İslâm Ansiklopedisinin 68. cildinde Kürtler maddesi 25 sayfalık yer tutmaktadır. Bu resmî belge dışında, ayrıca İbrahim Yasa'nın Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İçin hazırlanmış ders kitabının 5, 12, 14, 35, 36, 43, 105, 174-177, 183. sahifelerinde, S. Öngör'ün SBF yayınları arasında çıkmış *Orta-Doğu İktisadi Coğrafyası* adlı kitabının 63... sahifelerinde, çeşitli yerli ve yabancı ansiklopedilerde Kürtler başlıklı bölümler de yer almaktadır. Bu bölümlerde de, bir kısım Kürtlerin yurdumuzda yaşadığı yazılıdır.

Zaten Türkiye'de Kürt bulunduğunu İlk defa söyleyen Partimiz değildir. Aynı gerçek Cumhuriyetin kurucusu Atatürk tarafından da ifade edilmiştir. Atatürk şöyle diyor:

15.9.1919 Tarihli Malatya Mutasarrıf Vekili Vasıtısiyle Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara Çekilmiş Telgraflar:

"Padişah ve millet hainlerini ifalatına kapılarak mazallah, beynel islam kan akıtılması ve bigünah zavallı Kürt kardeşlerimizden birçoğunun asakiri-şahane tarafından itlaf edilmesi gibi dünya ve ahret pek elim bir akıbetin men'i husulü emrinde sebkat eden himmematı vatanpervaneleri Sivas Umumi Kongre Heyetince şayanı takdir ve şükran görülmüştür. Sizler gibi din ve namus sahibi büyükler oldukça Türk ve Kürdün yek diğerinden ayrılmaz, iki öz kardeş olarak yaşamakta devam eyleyeceği ve makamı hilafet etrafında sarsılmaz bir vücut halinde dahil ve hariç düşmanlarımıza karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir."

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Kuruluş Sebepleri ve Teşkilatı Son Durum, Ermeniler-Amerikan Yardımı Hakkında General Harbord'a verilen Muhtırada:

"İmparatorluğu bölmek ve Türklerle Kürtler arasında bir kardeş harbine sebebiyet vermek için Kürtleri İngiliz himayesi altında müstakil bir Kürdistan kurma plânına iştirak etmek üzere tahrik ettiler. İleri sürdükleri tez imparatorluğun nasıl olsa dağılmaya mahkûm olduğudur. Bu teşebbüslerini tahakkuk ettirmek için büyük paralar harcadılar, her türlü casusluğa başvurdular. Bu suretle Noel isimli bir İngiliz subayı uzun bir zaman Diyarbakır'da gayretler sarf etti ve faaliyetlerinde her türlü sahtekârlık ve aldatmaya başvurdu. Fakat bizim Kürt vatandaşlarımız hazırlanan komplonun farkına vararak, onu ve vicdanlarını parayla satan diğer bir grup haini o muhitten kovdular."

Mustafa Kemal Paşa

(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Serisinden, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964; *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri* adlı 4. cildi s. 63 ve s. 79)

1925 yılında tekrar alevlenen hilâfet ile ilgili tartışma, kurtuluş savaşı sırasında Mustafa Kemal'in Kürt halkı konusunda ne kadar gerçekçi bir tutum içinde olduğunu bir kez daha açığa çıkarmıştır.

Mustafa Kemal, özellikle hilâfet sorununu tartışmak üzere bir yurt gezisi için Ankara'dan ayrıldığı bir sırada, hilafetçi bir risalenin hazırlanıp geniş ölçüde dağıtılmış olduğu görülmektedir. Risale İsmail Şükrü Hoca tarafından hazırlanmıştır ve hilâfet ile saltanatın biri birinden ayrılamayacağı ve dolayısıyla dokunulmaması gerektiği görüşünü yaymaktadır.

Bu görüş Mustafa Kemal'de büyük bir tepki doğurmuştur. Bunun üzerine Mustafa Kemal'in telkini ile Meclisin tanınmış hocalarından Antalya Mebusu Hoca Rasih, Muş Mebusu Hoca ve Hacı İlyas Sami, Siirt Mebusu Hoca Halil Hulki efendiler "Hakimiyet-i Milliye ve Hilafet-i İslâmiye" adlı bir karşı risale hazırlamışlardır. Mustafa Kemal'in emri ile 20 bin adet bastırılarak dağıtılan bu broşürde, hilâfet sorunu, din ve hukuk açısından ve Mustafa Kemal çizgisi doğrultusunda ele alınmaktadır. Bu risalenin önsözünde konumuzla ilgili olarak ve Kürt halkı üzerinde şöyle denmektedir:

"Hakimiyet-i milliyemiz, şer-i enverden, hakk-ı inkilaptan, hukuk-u tabiiye ve sarfeden, maslahattan doğmuş; kan dökülerek alınmış ve fisebilillah Türk ve Kürt milleti muahhidesinin mücahedesiyle, iktisab-ı zafer ve galibiyet etmiştir. Hazamin fazl-i rabbi." (Ankara, Yenigün Matbaası, 1341 (1925), [Mukaddime] s. 3, eski yazı)

Bu yaklaşım ve bu belge başka araştırıcıların dikkatini çekmekten geri kalmamıştır. Nitekim haftalık *Akis* Dergisinin 6 Kasım 1967 tarihli sayısında Şevket Süreyya Aydemir'in bir yazısında aynen şu ifadeler yer almaktadır:

"Atatürk'ün ölümüne kadar hâkim olan resmî cereyan 'Türkiye'de Kürt yoktur, Türk vardır' merkezindeydi. Resmî toplantılar hep bu görüşle kapanıyordu. Bugün görüşler daha belirsizdir. Ama şu bir gerçektir ki, bizim Kürtçe konuşan Kürt vatandaşlarımız vardır ve bunlar üstün bir zekâ ve uyandırılmaya, sevilmeye, korunmaya lâyık, üstün bir çalışma gücü teşkil ederler. Millî Mücadelede, bütün eski isyan hatıralarına rağmen sakin bir sadakat gösteren bu kütleden Atatürk takdirle bahsediyordu. 1925'te bir ilim heyeti tarafından hazırlanıp, gerici bir risaleye reddiye teşkil eden ve Mustafa Kemal'in emri ile 20 bin nüsha olarak bastırılıp bütün yurda yayılan bu broşürde şu ibare vardır:

'Hâkimiyeti milliyemiz, hukuku tabiiyeden, maslahattan doğmuş, kan dökülerek alınmış, Türk ve Kürt milleti maahhidesinin mücahedesiyle, iktisab zafer ve galibiyet etmiştir.'" (Hakimiyeti Milliye ve Hilâfeti İslâmiye, Yeni Gün Matbaası, 1341 (1925) yirminci bin.).

Daha önce belirttiğimiz gibi, ülkemizde Kürtlerin bulunduğunu, bunların bir halk olarak Türk milletlinin bir parçası olduğunu ve kendilerinin devletimiz tarafından öteden beri eşit hak sahibi yurttaşlar olarak kabul gördükleri İsmet İnönü tarafından Lozan Konferansında belirtilmiştir. (*Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler,* Takım 1, Cilt 1, Kitap 1, Çeviren Prof. Seha L. Meray, A. Ü. SBF yayınları, 1969, s. 344-350).

Demek ki, ülkemizde Kürtlerin mevcudiyeti, başta, Cumhuriyetin kurucuları olmak üzere, yetkili merciler ve Cumhuriyet Başsavcılığınca da kabul edilmiştir. Durum böyle olunca, sorunun, bu farklı etnik özelliğe sahip yurttaşlar topluluğuna karşı güdülecek politikayı belirlemek noktasında toplandığı anlaşılır.

Bugün, ülkemizde, Kürtlerden söz etmenin derhal "bölücülük" ithamına yol açtığı düşünülürse, bugüne kadar güdülen politikanın sorunu köklü bir çözüme ulaştırmaktan uzak kaldığı ortaya çıkar. Bu nedenle Partimiz, "bölücülük" ithamını şiddetle reddetmekle beraber, bu ithamdan çekinerek sorunu ele almaktan ve bu konudaki görüşünü belirtmekten çekinmemiştir.

Burada TİP'in "Kürt sorunu" hakkındaki bilimsel tahlillere dayanan görüşünün, yetkili bir bilim adamının aynı sorun üzerindeki bilimsel değerlendirmesi ile de teyid edilmekte olduğunu önemle belirtmek isteriz.

Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyoloji Profesörü Dr. İbrahim Yasa, devletin yüksek yöneticilerini yurt sorunları karşısında modern bilimsel bir anlayışla eğitmek görevini yerine getiren Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından yayınlanan *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunlar* (Ankara,1970) adlı eserinde, "Kürt sorunu" alt başlığı altında (s. 174-177) şunları yazmaktadır:

"... Bilindiği gibi imparatorlukta halifelik kurumunun en önemli rolü müslüman halk arasında birlik ve beraberliği sağlaması idi.

"Cumhuriyetin kuruluşundan sonra... durum değişmiş, halifelik kurumu kaldırılmıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi halifelik kurumunun müslüman halkı birleştirici ve bütünleştirici bir rolü vardı. Cumhuriyetle birlikte halifelik kaldırıldığı zaman, onun birleştirici ve bütünleştirici görevini yapacak yeni bir kuruma gereklilik görülmedi. Yerine Türk ulusçuluğu kabul edildi. Fakat bu ulusçuluk toplumsal temeller üzerine oturtulmadığı için kısa zamanda ırkçı gelişmelerin önüne de geçi-

lemedi. İşte Kürt'ü Türk gösterme çabaları bundan sonra başladı. Şu gerçek de açık bir biçimde ortaya çıkmıştır ki, artık bunu bilmemenin hiçbir olanağı kalmamıştır. Birden çok etnik grupların bir arada yaşadığı bir ülkede bunları bütünleştirmek oldukça zor ve zamana bağlı bir ülkü olabilmiştir. Öte yandan, Doğu Anadolu'nun sosyo-ekonomik koşullarını çok iyi bilmek ve değerlendirmek de ayrıca gereklidir. Daha önceki bölümlerde göstermeye çalıştığımız gibi Doğu Anadolu'da aşiret düzenleri yaşamlarını sürdürmektedir. Bu düzenlerin feodal ekonomik yapılarla uyuşma halinde olduğu ise açık bir gerçektir.

"Türkiye'deki merkezî otorite, yani siyasal iktidar feodal düzeni denetleyen, ağalar, aşiret reisleri ve şeyhlerle sıkı bir biçimde işbirliği kurduklarından bu düzende bir değişim olmamıştır. Fakat son zamanlarda oluşan kimi olaylardan anlıyoruz ki, Doğunun egemen sınıfı feodal sömürünün çok düşük bir sömürü olduğunu anlamış, bunu arttırmanın yollarını aramaktadır. Feodal sömürüyü arttırmanın tek yolu, kapitalist ilişkilere geçişi sağlamaktır. Bunun gereği ise yol, elektrik, baraj, su kanalları gibi alt yapı kuruluşlarının yapılmasıdır,

"Bütün bunlar ve çağdaş tarım araçlarının getireceği tekniklerle birlikte üretimde hızlı bir artış yaratmaktadır. Öte yandan, makineleşmekle birlikte büyük nüfus yığınları tarım kesiminin dışında kalmakta ve semtlere yığılmaktadır. Bu yığılma yapmacık bir kentleşme yaratmakta ve yeni yeni ve çok yönlü insan ilişkilerine yol açmaktadır. Çünkü kentlerdeki kalabalığı istihdam edebilecek sanayi olanakları yoktur. Bu durum insan ilişkilerinde çok yönlü bir yapıyı oluştururken, kişiler ve gruplar arasındaki gerginlikleri de arttırmakta, aşiret yapılarının parçalanmasında önemli roller oynamaktadır.

"Görüldüğü gibi bu sorun Doğu Anadolu topluluğunun kendi yaşama içinde ortaya çıkmakta, halk kitleleri tarafından da benimsenmektedir.

"Şimdi sorunun bizce anlam taşıyan çözümlenmesinden ve çözüm yollarından söz etmek gerekir. Sorun, bir ırk ayırımı ya da etnik ayrımdan çok sınıfsal açıdan ele alınmalıdır. İlerde de değinileceği gibi, hiç bir ülkenin halkı yüzde yüz türdeş bir etnik gruptan oluşmamıştır. Ayrıca Anadolu gibi toplumsal devinmelerin en çok olduğu bir ülkede arı ırk gibi bir kavramın anlamsızlığından söz etmek bile gereksizdir. Durum böyle olunca hâlâ bir çeşit feodal, yarı feodal ilişkiler içinde bulunan, çağdaşı bir yaşam sürdüren bu bölgenin sorumluluğu ancak ve ancak bundan çıkarı olanlarla ilgili bulunmaktadır.

"Şu halde temel sorun bu bölgenin ekonomik bakımdan kalkındırılması ve sağlanan birliğin öteki alanlarda da pekiştirilmesine olanak hazırlanmasıdır. Kürt sorunuyla, bölgelerarası dengesizlik sorununun atbaşı çözümlenmesi bizce tek yol olarak görünmektedir. Beklenen sonuç büyük çoğunluğun içinde bu grubun kaynaşmasıdır. Kaldı ki, sınırları içinde bütün insanların, bütün vatandaşların insanca, mutluluk içinde yaşadığı, ama kimi grupların kendi gelenek ve göreneklerince yaşamlarını sürdürdükleri bir Türkiye, her bakımdan bugünkünden çok daha çağdaş bir ülke olabilir. Bu konuda, Anayasa maddelerinin uygulanması sorunların çoğunun olumlu yönde çözümlenmesini kolaylaştırır. Bu bakımdan Anayasanın 12 ve 14. maddeleri üzerinde özellikle durmalıyız. Bu maddeler, herkesi dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetmeksizin kanun önünde

eşit saymaktadır. Hiçbir kişiye, aileye, gruba veya sınıfa ayrıcalık tanımamaktadır. Herkes yaşama, özdeksel ve tinsel varlığını geliştirme haklarına ve kişi özgürlüklerine sahiptir. Hiç kimseye siyasal düşüncesinden ötürü işkence yapılamaz."

Türkiye İşçi Partisi olarak, bu konuyu da, diğer bütün yurt sorunlarını olduğu gibi, gerçekler, bilimsel sosyalist ilkeler ve Anayasamız açısından ele aldık. Yaptığımız çözümlemeler, sorunun çözümünün Anayasanın tastamam uygulanması ve Anayasa dışı tutumlara son verilmesinde olduğunu gösterdi. Bu görüşlerimizi biraz açıklamak isteriz:

Bilindiği gibi, uluslar tarihsel sahnesine modern sanayi kapitalizmi ile birlikte çıkmışlardır. Uluslaşma, modern kapitalizmin dogması ve derebeyliği yıkarak ülkeyi bütünleştirmesi, ülkede, iktisadi bir birlik çevresinde bütün halkı birleştirmesiyle olmuştur. Bu açıdan uluslaşma, kapitalizmin bir sonucudur. Kapitalizmden önce dinî mensubiyetlerine göre ümmeti, etnik mensubiyetlerine göre halkı oluşturan insan toplulukları kapitalizmle birlikte uluslaşmışlardır. Ancak bu, her etnik topluluğun uluslaşması sonucunu doğurmamıştır. Bunlardan bazıları uluslaşmış, diğerleri halk halinde veya cemaat halinde yahut da tamamen eriyerek bu ulusun bir parçası haline gelmişlerdir.

İşte Partimizin 4. Büyük Kongresine sunulan Genel Yönetim Kurulu raporunda, "modern milletlerin büyük çoğunluğunun çeşitli halklardan, etnik gruplardan, dinsel topluluklardan meydana geldiği" (*İddianame*, s. 1) belirtilirken, bu gerçeğe dokunulmaktadır, Gerçekten örnek olarak İngiliz ulusunun İngilizce, İskoçça ve Velş (Gal)ce konuşan üç halktan oluştuğu bilinmektedir. Yeryüzünde hemen bütün ülkelerde durum böyledir. Dünyada kapitalizmin gelişmesi ülkemizde de kendisini göstermiş, Osmanlı İmparatorluğu içindeki halklar birer ikişer başkaldırmaya başlamışlardır. Ulusal Kurtuluş Savaşımız da, Türk halkının emperyalist müstevlilere ve ülkemizdeki gerici feodaliteyi temsil eden padişahlığa -ki padişahlık bu geri durumunu korumak için emperyalizme dayanıyordu- karşı halkımızın bir başkaldırması, Türk halkının uluslaşmasının tamamlanması olmuştur. Ulusal Kurtuluş Savaşı Misak-ı Millî sınırları içindeki bütün Anadolu halkının elbirliği ile başarılıp modern Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman Türk halkı uluslaşma sürecini tamamlamış, bir tek millî pazar çevresinde birliğini ve ulus bilincini pekiştirme yoluna girmiş bulunuyordu.

Oysa, o sırada, Türk halkı ile birlikte emperyalizme karşı savaştığı İsmet İnönü tarafından belirtilen Kürt halkı, henüz derebeylikler ve aşiretler halinde yaşamaktaydı. O günden bu yana ülkemizin kapitalistleşme süreci içinde, Kürt halkı, ayrı bir millî pazar çevresinde birleşerek bir uluslaşma sürecine girmemiş, tersine, Türk milli pazarı çevresinde Türk milletine birleşip kaynaşma sürecine girmiştir. Bu durumu Devlet İstatistikleri de göstermektedir:

Her ne kadar yurdumuzda yayımlanmış istatistikler Doğu Anadolunun ekonomik ve sosyal yapısı hakkında sağlam ve yeterli bilgi vermemekte iseler de, aşağıdaki sonuçları çıkarma olanağı vardır:

1- Türkiye nüfusunun 1960 yılında %19,95'i (5.537.537), 1970'te ise %20,57'si (7.1337.270) bu bölgede yaşamaktadır. Dolayısıyla kabaca Türkiye nüfusunun %20'sinin bu bölgede yaşadığı kabul edilir.

2- Her ne kadar elimizde sonuçları olan son iki nüfus sayımı (1960 ve 1965) birleştirilmesi mümkün olmayacak kadar farklı sonuçlar vermekteyseler de, bu sayımlardan bölge nüfusunun yaklaşık olarak %30'unun ana dilinin Kürtçe olduğu sonucu çıkarılabilir.

	1965 sayımı
Ana dili Kürtçe olanlar	2.219.502
Ana dili Kürtçe olup Doğu Anadolu'da yaşayanlar	2.023.780
En iyi konuştuğu 2. dili Kürtçe olanlar	1.752.858

3- Türkiye yurt içi gelirinin %12,26'sı bu bölgede yaratılmaktadır.

4- 1968 yılı için gelir vergisi hâsılatının %6,81'i, kurumlar vergisi hasılatının %3,26'sı ve gider vergisinin %7,16'sı bu bölgeden elde edilmektedir.

5- 1968 yılında limited ve anonim şirketlerin %1,93'ü Doğu Anadolu'da faaliyet göstermektedir.

6- 1963-67 yılları arasında devlet yatırımlarının %20,8'i, enerji yatırımlarının %17,6'sı, tarım yatırımlarının %13'ü, petrol yatırımlarının %11,9'u bu bölgeye yapılmıştır.

7- Doğu Anadolu bölgesinde devlet yollarının %27,02'si yer almaktadır. Diğer taraftan Türkiye'deki kara ulaşımından bölgenin aldığı payın göstergeleri:

Taşıt/km. oranı	%13,12
Yolcu/km. oranı	%12,09
Ton/km. oranı	%13,07
Toplam taşıt sayısı	% 7,12

8- Bu bölgede tarımda makineleşme Türkiye ortalamasının üstünde bir hız göstermektedir. Nitekim traktör sayısına bakılacak olursa 1963'te Türkiye'de mevcut traktörlerin %7,76'sı bu bölgede iken, 1969'da bu oran %10,58 olmuştur.

9- Diğer taraftan Doğu Anadolu'da şehirleşme oranı 1960'ta %77 iken 1965'te %78,4 ve 1970'te %82,6 olmuştur.

Yukarıda görüldüğü gibi Türkiye gelirinin yaklaşık olarak %13'ü Doğu Anadolu'da elde edilirken, Türkiye'deki kara ulaşımının da ton/km olarak %13'ü bu bölgededir. Bu oranın gelirle ilgili orana paralellik göstermesi bu bölgede belli bir pazarlanabilir fazlanın olduğunu ve bu fazlanın büyük ölçüde diğer bölgelerle değiştirildiğini gösterir. Bu sonuç ise, gelişen kapitalist ilişkilerin Türkiye'yi tek bir pazar haline getirmesi ve bütünleştirmesi olayına uygun düşer. Bütün bunlardan çıkan sonuç, hızlı olsun, yavaş olsun Doğu Anadolu'da bir kapitalistleşmenin meydana geldiği ve Kürt halkının tek bir Türkiye pazarı etrafında bütünleştiğidir. İşte Kürt halkı ile Türk milleti arasındaki ilişkiler bakımından tarihî gelişmenin ortaya çıkardığı genel eğilim budur. Ancak bize göre bu bütünleşmenin veya tabiî akışın hızını kesen ve ayrıca insanlara derin acılara mal olan, giderek ayırıcı unsurların politikasını besleyen tutum ve davranışlar vardır. İktidarlar bu yanlış tutum ve davranışlarıyla sorunun çözümünü zorlaştırdıkları gibi, ortaya yeni yeni sorunlar çıkarmışlardır. Bu yanlış politikanın özü şudur: *Doğunun ekonomik gerilikten bir an önce kurtulması için bütün imkânları seferber etmemek ve üstelik baskı ve terör politikası uygulamak.* Egemen sınıfların ve iktidarlarının Anayasamızın "millet" tarif ve

anlayışına aykırı şoven-ırkçı milliyetçiliğe sapması bütünleştirmeyi geciktirmekte ve ayrılıkçı unsurlara, özellikle Kürt-şoven milliyetçiliğine kullanacak malzeme hazırlamaktadır.

Partimizin 4. Büyük Kongresinde alınan "Doğu Sorunu" ile ilgili karar bu tahlillere dayanmaktadır. Kararda özetle Anayasa dışı baskı ve teröre, bunun sonucu olan cebrî asimilasyona karşı olunduğu ve her türlü ırkçı-şoven milliyetçiliğe karşı mücadele edileceği belirtilmektedir.

Zaten yukarıdaki tahlillerimiz çerçevesinde, bu sonuca varılması zorunludur. *Biz sadece yasalar emrettiği için değil, aynı zamanda ayrılıkçılık bilime ve gerçeklere aykırı düştüğü, genel eğilime yahut tabiî akışa uymadığı için de ayrılıkçı olamayız.*

B- Anayasamızın Millet Anlayışı

Partimizin gerçekleri bilim ışığında tahlil ederek vardığı sonuç, Anayasamızın millet anlayışına tamamen uygundur.

Anayasamız, Türklük için, "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmayı" (md. 54) gerek ve yeter şart saymaktadır. Böyle olunca, etnik farklılıkları belirtmeyi suç saymak Anayasal anlayışla bağdaşmaz ve Türklük için başka şartlar aramak anlamına gelir.

Anayasanın 12. maddesi, herkesin, dil, ırk, cinsiyet, felsefi inanç, siyasi düşünce, din ve mezhep ayırımı gözetmeksizin kanun önünde eşitliği hükmünü getirmiştir. Bu demektir ki, Anayasa, Türk milletini oluşturan nüfus topluluğu içinde dil, ırk, vs. farkları olduğunu veya olabileceğini kabul ile bunların kanun önünde eşitliğini öngörmektedir. 13. maddede de yabancıların durumunun ayrıca düzenlenmesinden, bu hükmün, esas olarak vatandaşlar için konduğu anlaşılmaktadır. Yine Anayasanın 3. maddesinin 2. fıkrası "resmî dil Türkçe'dir" hükmünü koymuştur. Buna göre ancak resmî işlemlerde ve ilişkilerde Türk dilini kullanmak zorunludur, bunun dışında vatandaşlar başka dilleri konuşup yazmakta hukuken serbesttirler. Esasen bu sorun, Türk Mahkemeleri için de yabancı bir konu değildir. Ekteki bilirkişi raporlarından da anlaşıldığı gibi bu konuda çeşitli davalar açılmış fakat Kürt gramerinin var olduğu, Kürt dilinin kullanılabileceği mahkeme kararlarında da tespit olunmuştur. (Ek. 3)

Herhalde Anayasamızın 10. maddesinde yer alan "herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" hükmündeki "temel hak ve hürriyetler" arasında 12. maddede yazılı "dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep" hürriyeti en başta yer almaktadır. Zaten böyle olduğu içindir ki, "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir."

Anayasamızın başlangıç kısmında yer alan Türk milliyetçiliği anlayışı da, gene ırkçı temellerden uzak, vatanseverlik kavramını, karşılıklı güven ve saygıyı, dayanışmayı esas alan bir temele dayanmaktadır. Gerçekten Anayasamızın başlangıç kısmına göre Türk milliyetçiliği "bütün fertlerini kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen" bir anlayış ve tutumdur. Açıktır ki, "kaderde,

kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün" olmanın başlıca şartı, yurttaşlara eşit işlem yapılması ve Anayasada tanınmış temel hak ve özgürlüklerin bütün yurttaşlara tanınmasıdır. Ancak böyle bir tutum Anayasal anlamda Türk milliyetçiliğine uygun düşer ve karşılıklı güvene, saygıya, sevgiye ve dayanışmaya dayalı sağlam, gerçek, sarsılmaz birlik ancak böyle kurulur.

Anayasamızın millet anlayışı, ülkemizdeki hukuk uygulamasında da yer etmiştir. Yargıtay içtihatlarında bu husus şöyle yer almaktadır:

"Millet; belirli bir ülkede yerleşmiş ve aynı hükümet otoritesinle tâbi bulunmuş insanlar topluluğu"dur. (İ. CD, 10.3.967, 1961/449)

"Millî duygu tabirinden maksat; vatanseverlik mefhumuna dâhil sayılacak her türlü fikrî ve hissî unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası millî duyguyu teşkil eder." (4 CD, 15.11.1968, 7095/6486)

Görüldüğü gibi, burada esas olan vatanseverliktir. Böyle olunca, vatanseverliği kuvvetlendirici yöndeki her çaba birlik ve bütünlükten yana, vatanseverliği zayıflatıcı her çaba da, derece derece "bölücülük" olur.

Açıktır ki, Anayasa dışı baskı ve yıldırma politikası yurttaşlar arasında karşılıklı güven, sevgi ve saygı duygularını zayıflatır ve bölücü eğilimleri kuvvetlendirir. Böyle olduğu için de, Anayasa dışı baskılara karşı olmak, Anayasanın millet anlayışına göre hareket etmek bölücülük değil, sağlam ve sarsılmaz bir birlik ve bütünlük yaratma amacına yönelmiş olmak demektir.

Aynı millet anlayışını Atatürk'ün de benimsediğini görüyoruz. TBMM'de "mütarekeden meclisin açılmasına kadar geçen siyasal olaylar hakkında"ki 24 Nisan 1920 günlü söylevinde Atatürk, Misak-ı Millînin nasıl saptandığını ve bu sınırlar içinde kimlerin bulunduğunu şöyle açıklıyor:

"Baylar! Bütün bu sınır, yalnız askerce düşüncelerle çizilmiş bir sınır değildir. Ulusal bir sınırdır bu! Ulusal bir sınır diye saptanmıştır. Bu sınırlar içinde sanılmasın ki yalnız bir tek cins insan vardır. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden gelmiş müslüman topluluklar vardır. İşte bu sınırlar, bu birbirine kaynaşmış olarak yaşayan bütün amaçlarını tam anlamıyla birleştirmiş kardeş toplumların ulusal sınırıdır." (Söylev ve Demeçler)

Görüldüğü gibi daha Ulusal Kurtuluş Savaşı verilirken bile Atatürk ulusal sınırlarımız içersinde, çeşitli yönlerden gelmiş müslüman topluluklar bulunduğunu ve bu sınırların tam anlamıyla birleşmiş kardeş toplumların ulusal sınırı olduğunu ifade etmekte bir sakınca görmediği gibi, bunu yararlı bulmaktadır. İddianamede Atatürk'ten aktarılan sözler de Partimizin görüşünü doğrular niteliktedir ve yukarıya aldığımız sözleriyle birleştirilince gerçek anlam tam bir aydınlığa kavuşmaktadır. Atatürk bu sözleriyle, ülkemizdeki çeşitli toplulukların kimliklerinin tanınmasına değil, bu topluluklar üzerinde ayırıcı propaganda yapılmasına karşı çıkmakta ve zaten bunun sonuç vermediğini, vatandaşlar arasında sadece üzüntü yarattığını belirtmektedir. Zaten Kürt halkının varlığını Atatürk'ün bizzat kendisinin ifade ettiğinden daha önce söz etmiştik.

Özetle, Kürt halkının varlığından söz etmek ve bunlara karşı yapılan Anayasa dışı baskıların karşısına çıkmak, Anayasamıza ters düşmek değil, tersine Anayasa-

nın millet anlayışına tamamen uymaktır.

C- Kongre Kararı Neyi Öngörmektedir?

Partimizin 4. Büyük Kongresinde alınan karar incelendiğinde konu hakkında yukarıda açıklanan tespitlerimizin Anayasanın millet anlayışına tamamen uyduğu görülecektir. Ayrıca kararın, Partinin bu konudaki bundan önceki tutumunun bir uzantısı olduğu, bu kararla daha önceki Parti tutumu arasında niteliksel bir fark olmadığı anlaşılacaktır.

Daha önce de söylendiği gibi, Türkiye İşçi Partisi Kürt sorununun gerçek ve devamlı çözümünü, Doğu Anadolu'nun geri üretim yapısından kurtarılarak kalkındırılması ve Kürtler üzerine yapılan Anayasa dışı baskıların kaldırılmasında görmüştür. Son Büyük Kongre kararının özü de budur. Gerçekten kapatılma istemine konu olan 4. Büyük Kongre kararının 6. bölümünde özetle şöyle söylenmektedir:

1- Türkiye'nin doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır.
2- Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikası uygulanmaktadır.
3- Doğu'nun geriliğinde iktidarların gütttükleri politikanın da payı vardır.
4- Doğu sorunu, sadece bir bölgesel kalkınma sorunu değildir,
5- Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanmak ve diğer demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirmek mücadelesini Partimizin desteklemesi bir devrimci görevdir. Çünkü, Partimiz, anti-demokratik, faşist baskıcı ve şoven-milliyetçi akımların amansız düşmanıdır.
6- Kürtlerin bu demokratik mücadelesi ile sosyalist devrim mücadelesini bütünleştirmek için Kürt ve Türk sosyalistlerinin Parti içinde omuz omuza çalışmaları gerekir.
7- Parti, ırkçı-milliyetçi şoven burjuva ideolojisine karşı savaşacaktır.
8- Parti bu meseleye, sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır.

Görüldüğü gibi kongre kararı Doğu'da Kürt halkının bulunduğunu, bunların üzerinde baskı yapıldığını ve Partinin buna karşı olduğunu ifade etmektedir. Bölücü hiçbir anlam çıkarılamayacak kadar açık olan karar, bir yönüyle de, ayırıcı eğilimlere ve ırkçı-milliyetçi tutumlara karşı bir mücadele niteliğindedir. Kongre kararının ilgili bölümünde,

> Kürt halkı üzerindeki baskı, terör ve bunların sonucu oları cebri asimilasyon politikasına,
> Doğu bölgesinin geri ekonomik yapısının hızla değişmesine imkân vermeyen ekonomi politikasına,
> Ayrılıkçı, ırkçı, şoven-milliyetçi görüş ve tutumlara,

karşı çıkmaktadır.

Çünkü, yukarıda ayrıntılı bir biçimde açıklandığı üzere, şoven-milliyetçi akımlara ortam hazırlayan şey, baskı ve terör politikasıyla ekonomik geriliktir. Bu ise ulusal birliğin tam anlamıyla gerçekleşmesini güçleştirdiği gibi, işçi ve emekçi sınıfların birleşerek sömürüye karşı mücadelelerini de zorlaştırmaktadır.

Öte yandan *Parti kararında, Kürt halkının demokratik mücadelesiyle sosyalist mücadelenin gereğine, Partinin bu meseleye sosyalist mücadelenin gerekleri açısın-*

dan baktığına işaret edilmekle, ayırıcı eğilimlere karşı olunduğu belirtilmektedir. Zaten kararda Partinin bütün şoven-milliyetçi akımların amansız düşmanı olduğu söylenirken de, ayrılıkçı eğilimlerle Partinin uzlaşmaz bir şekilde mücadele kararında olduğu açıklanmaktadır.

Kongre kararında, Partinin destekleyeceği mücadelenin sınırları da açık-seçik çizilmektedir.

Buna göre; Partimiz, Kürt halkının Anayasal vatandaşlık haklarını kullanma ve diğer tüm demokratik özlem ve isteklerini gerçekleştirme mücadelesini destekleyecektir. Anayasal vatandaşlık hakları deyimi Anayasamızın 4. bölümünde (md. 54-63) "Siyasi Haklar ve Ödevler" başlığı altında düzenlenen vatandaşlık hakkı ve diğer siyasi hakları kapsamaktadır. Kongre kararında bu deyimin ayrıca kullanılması, özellikle 54. maddeye dikkati çekmek ve bu maddenin tam anlamıyla uygulanmasını sağlamak içindir.

Kongre kararında bir de "diğer tüm demokratik özlem ve istekleri gerçekleştirme" mücadelesinin destekleneceği ifade edilmektedir. Bu özlem ve istekler de Anayasal özlem ve isteklerdir. Cümlenin başındaki Anayasal sözü bunları da nitelemektedir. Bu Anayasal demokratik özlem ve isteklerin kapsamına ise Anayasamızda yer alan temel haklar, sosyal ve iktisadi haklar girmektedir.

Kongre kararının nasıl anlaşılıp uygulandığı, kongreden sonra, Parti Genel Başkanı ve Merkez Yürütme Kurulunca basına verilen bildiri ve demeçlerden en iyi şekilde anlaşılabilir. Böyle bir yorum, ayrıca, 648 sayılı yasanın 111/2 maddesi hükmüne de uygun düşer.

4. Büyük Kongreden sonra basına verilen 100'e yakın demeç ve bildiriden sadece 5'inde bu konuya birer paragraf halinde temas edilmektedir.

Genel Başkan Boran, 10 Kasım 1970 günlü demecinde, "Kürt halkına, alevi vatandaşlar topluluğuna uygulanan ayırım gözetici muamelelere, *baskı ve şiddet politikasına* bütün gücümüzle karşı çıkacak, bu kütlelerin demokratik hak ve özgürlük ve eşitlik isteklerini destekleyeceğiz demektedir." (10 Kasım 1970, 70/787)

16 Aralık 1970 günlü Merkez Yürütme Kurulu bildirisinde ise bu konu ile ilgili olarak; "*Diğer bir sorun, varlıkları sosyolojik bir gerçek olarak devletin resmî istatistiklerinde de ifadesini bulan* ve etnik bir grup olarak Kürt hakkını oluşturan vatandaşlarımıza bu niteliklerinden ötürü baskı yapılmaması ve bu konuda *Anayasamızın 2, 3 ve 12. maddelerinin titizlikle uygulanmasıdır. Ulusal bütünlüğümüzün Anayasal düzenin ve hakların uygulanmasıyla sağlamp korunabileceği ve bu konuda yapılacak politik amaçlı tahrik ve abartmaların bir taraftan Anayasamıza aykırı düşerken diğer yandan da bütünlüğün korunması bakımından tersine sonuçlar vereceği açıktır*" denilmektedir. (16 Aralık 1970, 70/846).

8 Ocak 1971 günü basına bir demeç veren Genel Başkan Boran, şunları söylemiştir: "Anayasamız Türk'ün tarifini Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmaya inhisar ettirdiği halde, dil farkı gözetilmeksizin bütün yurttaşları eşit saydığı halde, yurttaşlarımız olan ve sayıları milyonlara varan Kürt halkına ırkçı-şoven bir milliyetçilik anlayışıyla baskı yapılmakta, *Anayasa ve insanlık dışı* muameleler reva görülmektedir. Kürt halkının *Anayasanın tanıdığı* demokratik özgürlüklerden, eşitlikten yararlanması önlenmektedir" (8 Ocak 1971, 71/53).

11 Ocak 1971 günü basına verilen "FAŞİZME HAYIR" başlıklı basılı bildiride konu ile ilgili olarak şöyle denilmektedir:

"Faşizmin ardına sığınmak istediği ikinci gerekçe Kürt halkından söz etmeyi bölücülük diye göstermektir. Aslında, Kürt halkının varlığını inkâr etmek, Anayasa dışı baskı ve şiddet uygulamak bölücülüğün ta kendisidir. Devletin resmî istatistiklerinde ana dili Kürtçe olan vatandaşlarımızın sayısı milyonları bulmaktadır. Gerçekleri inkâr etmekle birlik sağlanamaz. Gerçek ve sağlam birlik ancak eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve adalet temelleri üzerinde kurulabilir."

13 Ocak 1971 günü basına verilen'"Faşizme Karşı Birleşelim" başlıklı basılı bildiride ise Faşizm geldiği zaman

"Kürt halkı, Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmakta devam edecek, üzerlerinde uygulanan *Anayasa dışı baskı ve şiddet daha da artacaktır*" denilmektedir.

Genel Başkan Boran'ın *Emek* dergisinin 7. sayısından iddianamenin 16. sahifesine aktarılan kongre konuşmasında:

"(Partimiz) kitlelerin demokratik hak ve özgürlüklerini, bu hak, özgürlükler ve özlemler için verdikleri mücadeleyi *Anayasa çerçevesi ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde desteklemiştir ve destekleyecektir*"

dediği; Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Sadun Aren'in Türk Hukuk Kurumunda yaptığı konuşmada,

"... *Milli birliğin* Kürt halkına demokratik hak ve özgürlüklerini tanımakla sağlanacağını"

söylediği Mart 1971 günlü *Emek* dergisinden iddianameye alınmıştır.

Bütün bu bildiri ve demeçler, konunun tamamen daha önce açıklanan çerçeve içinde ele alındığını göstermektedir. Görüldüğü gibi, bu metinlerde, sadece Kürt halkına yapılan Anayasa dışı baskılara karşı çıkılmakta, ulusal birlik ve bütünlüğün korunması titizlikle istenmektedir. Hatta bu bildiri ve demeçlerin çerçevesi ile iddianamede "olayın tahlili"ne başlanırken çizilen çerçevenin bildiri ile benzeştiği görülmektedir. Gerçekten iddianamenin bu kesiminde, Anayasamızın başlangıç bölümüyle 2. maddesi ve 54. maddesinden söz edilmektedir. (s. 13, Prg. 4)

Kongre kararının sadece Anayasa dışı baskı ve şiddet uygulamalarına karşı olduğu ve bu kapsamının uygulamaya da yansıdığı yukarıdaki bildiri ve demeçlerden de görülmektedir.

IV- Sonuç

Bütün bu açıklamalar gösteriyor ki, Kongre kararında yasaya aykırılık yoktur. Tersine 648 sayılı kanunun 111/2. madde ve bendinde sayılı Parti organları ve Genel Başkan birlik ve bütünlük konusunda hassas olmuş, amacının Anayasayı hayata geçirmek, baskı ve terörü önlemek olduğunu açığa vurmuştur. Durum bu olunca, Partimizin ayrılıkçı, muhtariyetçi, azınlıkçı ya da milli duyguları sarsıcı sayılmasına imkân yoktur. Karardan, hiç bir şekilde bu sonuçlar çıkarılamaz. Ayrıca iddianamedeki, "ayrılıkçı ve muhtariyetçi vaatlerle istismar yoluna saptığımız" iddiası gerçeğe aykırıdır. Ve bu çeşit vaatlerde bulunulduğu konusunda iddianamede bir tek delil yoktur. Kaldı ki, bu yolu istismar etme amacı taşıyanların ısrarla birlik ve bütünlük-

ten bahsetmelerinde hiçbir anlam yoktur. İddianamenin diliyle amaç muhtariyet vaat edip oy toplamaksa, birlikten, bütünlükten bahsetmenin bu istismara engel olacağı açıktır. Kaldı ki Partinin böyle bir sonucu amaçlamadığı ortadadır. Çünkü hiçbir zaman bu kararda ya da bu karar doğrultusunda olan Merkez Yürütme Kurulu bildirilerinde, yalnız Kürt asıllı yurttaşlarımızın durumu bahis konusu edilmemiştir. Esasen kongre kararı yalnızca Partimizin il ve ilçe teşkilâtlarına dağıtılmıştır. Bu da Cemiyetler Kanunu uyarınca düzenlenmiş olan ilgili Parti tüzüğü hükmünün öngördüğü bir zorunluluktur (*İddianame* s. 12). 4. Büyük Kongre kararanın sadece Doğu sorunu ile ilgili 6. bölümünün yetkili organlarca ayrıca basılıp dağıtıldığı yolundaki ifade de tamamen gerçekdışıdır; tüzük gereğince Genel Merkez kongre kararlarını tüm olarak bastırmış ve dağıtmıştır. Merkez Yürütme Kurulu bildirileri ise, o zamanki iktidarın baskı tedbirlerine dikkat çeken bir muhtevaya sahiptirler ve hepsi de bu konudan başka daha birçok sorunu ihtiva etmektedirler. Birer sayfalık bildiri metinlerinden birkaç satır çıkarıp bu bildiride ileri sürülen görüşlerin, baskı tedbirlerinin faşizme dönüşmesi gibi bir şartı taşıdığını dikkate almadan partiye "bölücülük" ithamı yöneltmenin hiçbir dayanağı yoktur. İddianamede bu noktalar da dikkate alınmamıştır.

Kaldı ki, söz konusu kongre kararından bugüne tam 8 ay geçmiştir. Bu 8 ay içinde, iddianamedeki çok ağır töhmetin aksine, Partimizin birlik ve bütünlükten yana olan itibarı eksilmeyip yükselmiştir. Yani kamuoyu yapılan suçlamalara rağmen Partimizi bölücü ve millî duyguları zedeleyici olarak nitelememiştir. Nitekim adı geçen karardan 3,5 ay sonra, Partimizin 10. kuruluş yıldönümü olan 13 Şubat 1971'de, Türk basını Partimizden övgüyle bahsetmiştir (13 Şubat 1971 günlü *Milliyet* gazetesinde, Ali Gevgilili ve İsmail Cem'in yazıları). Ayrıca, bölücülükle ve millî duyguları yok etmekle suçlandığımız Sıkıyönetim döneminde, basında, Partimizden yine aynı şekilde bahsedilmiş ve bu suçlamayı reddeden görüşler ileri sürülmüştür. Örneğin, 29.5.1971 günlü *Milliyet* gazetesinde İsmail Cem Partimizi tahlil etmekte ve bölücülükle suçlandığımız konuyu "sosyalist ve insancıl" açıdan ele aldığımız bir sorun olarak değerlendirmektedir.

Öte yandan, iddianamede yer alan ve bu bölgede yaşayan vatandaşların "herhangi bir eylem sırasında insan gücünden yararlanmak için iğfal ve istismar" ithamı ise, tamamıyla temelsiz, boş bir iddiadır. Her şey bir yana, Partimizin 10 yıllık mücadelesi ortadadır. Bu süre içinde Türkiye İşçi Partisi, çalışmalarını, Anayasal demokratik hakları ve araçları kullanarak sürdürmüş ve Anayasal demokratik çerçeveyi aşmak bir yana, bu ortamın başlıca savunucusu olmuştur. Ayrıca, Partimiz yetkili organ ve mercilerinin demeç ve beyanlarında, baştan beri, şiddet hareketlerine karşı çıkmıştır. Son büyük Kongre kararının önemli bir kısmında, bu tür anlayış ve tutumlar mahkûm edilmiştir. Bu gerçekler karşısında iddianamenin Partimize atfettiği niyetin hiçbir esası olmadığı ortadadır.

Ayrıca, 111/2. madde uyarınca açılmış bulunan bu kapatma davasının iddianamesi suçlanan karardan 8 ay sonra yazılmıştır. Oysa karar nihayet yarım sahifelik bir metindir. Bunun incelenmesi için 3 ay beklenmiş olması son derece mânidardır. Bu bekleme ile hakkımızdaki ağır suçlamalara rağmen kararda "bölücülük" bulunmadığını ispatlamaktadır.

Emekten yana bir düzeni kurmak için, bütün siyasi hayatı boyunca Anayasal sınırlar içinde mücadele veren, bu uğurda, birçok baskı, saldırı ve tertibe maruz kalan, açtığı davalarda demokrasi mücadelesindeki yerini alan Türkiye İşçi Partisi, şimdi Anayasayı çiğnediği iddiasıyla Huzurunuzda sanık mevkiindedir. Oysa Türkiye İşçi Partisinin 1961 Anayasasını en iyi yorumlayarak ve çeşitli yasaların ve eylemlerin bu Anayasaya uygunluğu konusunda azami titizliği göstererek, toplum hayatında etkin bir rol oynamasını gözeten örgüt olduğunu, Türkiye İşçi Partisinin Yüksek Mahkemenize başvurduğu ve kazandığı davalar da göstermektedir. (Örnek olarak 5.1.1965 No.lu karar, 1963/244 No.lu karar, 1963/166 No.lu karar, 1969/14 No.lu karar, 1967/23 No.lu karar, 1963/179 No.lu karar, 931 No.lu İş Kanunu hakkındaki iptal istemi, 1965/13 No.lu karar gibi.)

Partimiz bu konuda, varlığını, Atatürk'ün, İnönü'nün, çeşitli bilim merkezlerinde okutulan derslerin, ansiklopedilerin, nüfus sayımlarının ve Sayın Başsavcının kabul ettiği bir etnik sorunu ele alarak millî bütünlüğün, Anayasanın titizlikle uygulanması ve Anayasa dışı baskılar yapılmamasıyla sağlanabileceği görüşüne varmaktadır. Savunmamızda geniş olarak arz ettiğimiz gibi, bütünlüğün korunması ve pekiştirilmesi amacını taşımak, yalnız Anayasaya bağlılığımızın değil, aynı zamanda sosyalist mücadelemizi dayandırdığımız bilimsel tahlillerin de gereğidir... Partimizin bu görüşlerinin ülkemizde ayrılıkçı eğilimlerin vücut bulmasına imkân vermeyen, onları engelleyen görüşler olduğu Partimizin karşı çıktığı Anayasa dışı baskıların ise ayrılıkçı görüşlerin gelişmesine en ziyade müsait şartları hazırlayacağı yukarıda etraflıca arz olunmuştur.

Partimizin bu kesin tutumu apaçık ortada iken, iddianame, 8 bölümlük 4. Büyük Kongre Kararının "Doğu Sorunu" ile ilgili bir bölümünü ele almakta ve ayrılıkçı olarak göstermeye çalışmaktadır. Sayın Başsavcılık bu çaba içerisinde, Parti ile ilgisi olmayan kuruluş ve faaliyetleri Partiye maletmeye kalkmakta, Parti üyesi olmayan kimseleri Partili olarak göstermekte, bazı yazıların ve konuşmaların yine bazı bölümlerini çekip çıkararak ters sonuçlar elde edip bunlarla da Partiyi bağlamak istemektedir.

On yıllık siyasi hayatının her devresi Anayasal sınırlar içerisinde geçmiş olan bir sosyalist Partinin, yasalara uygun genel niteliğini, her hal ve kârda Anayasa ve demokrasiyi ısrarla savunan değişmez tutumunu bir yana iterek kapatılmasını istemek için, Cumhuriyet Başsavcılığının çok kuvvetli yeni delillere sahip olması ve bu delilleri açıklaması gerekirdi ki, iddianame bundan tamamen yoksundur.

Yukarıda arz ettiğimiz üzere, delil olarak ortaya konulan başlıca husus bir karar metninin, gerçeğe aykırı olaylar ışığında ve hukuk dışı usullerle yorumlanarak kendi anlamına tamamıyla ters düşen şekilde bölücü olarak nitelendirilmesidir.

Kongre kararları Sayın Cumhuriyet Başsavcılığınca yorumlanırken, bu kararların yorumunda Partinin sorumlu organ ve Başkanının beyanlarına başvurulacak yerde, beyanları Partiyi bağlamayan kişilerin sözlerine ve yazılarına başvurulması da, Parti sorumlularının beyanlarının kapama istemine cevaz vermeyecek nitelikte oluşlarındandır. Oysa ki Sayın Başsavcı yalnız aleyhte değil, lehte delilleri de toplamakla görevlidir.

Esasen Cumhuriyet Başsavcılığının Parti üyesi olmayan kişileri, Parti üyesi

olarak göstermesinin, Partililerce işlendiğini ileri sürdüğü fiillerden dolayı 111/3. madde hükümlerini işletmeksizin, 111/2'ye başvurmasının, haklarında cezai kovuşturma bile açılmamış olan yazıları, üstelik anlamlarını da değiştirerek, Kongre kararını yorumlamakta kullanmak istemesinin, Lozan Konferansı zabıtlarındaki, "Kürt halkı" deyimini yine bu zabıtlar hilâfına yalnız Musul Kürtlerine ait saymasının ve asılsızlığı kolayca anlaşılabilecek daha birçok zorlamalar yapmasının da başkaca bir izahı olamaz.

Olağan veya olağanüstü her türlü siyasi etkilerin çok üstünde kalarak Anayasal düzenin ve demokratik hayatımızın başlıca savunucusu olan Yüksek Mahkemenizin karar verirken;

a) Partimizin genel niteliğini, dava konusu olaya bakış açısını ve bu sorunu incelemekteki amacının,
b) İddianamede yer alan ve yukarıda arz olunan maddi yanlışların,
c) Parti ile ilgili olmayan kişi ve kuruluşların faaliyetlerinin dosyada ağırlık taşıdığının,
d) Parti yetkililerinin konuşmalarının ve yazılarının, eksik ele alınıp, bunlara ters anlamlar verildiğinin,
e) Partiye ait ve konuyu aydınlatıp açıklayan önemli belgelerin dikkate alınmamış ve sözü edilmemiş olmasının,
f) Parti görüşünün, sayısız bilim adamının yazılarında ve tarihî belgelerde ifadesini bulan objektif gerçekleri olduğu gibi yansıttığının

takdiri ile Türkiye İşçi Partisi'nin temelli kapatılması isteminin reddine karar verilmesini saygılarımızla arz ederiz.

Türkiye İşçi Partisi

Genel Başkan Vekili
Şaban Yıldız

Genel Başkanı
Behice Boran

TÜSTAV Arşivi

Sıkıyönetim Mahkemesinde İfade ve Savunma

[*İki Açıdan Türkiye İşçi Partisi Davası* adlı kitaba yazdığı not– Türkiye İşçi Partisi davası politik bir dava idi. Hukuk yanı değil, politik yanı ağır basmıştır. Bu yanı ağır basmış olduğu içindir ki, hukuk düzeyinde dava ilgililerce bir türlü tutarlı, sağlam bir raya oturtulamamış, iddia makamı, mahkeme, askeri yargıtay dairesi ve daireler kurulu birbiriyle çelişen, birbirini eleştiren görüşler, gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Fiili düzenin, 1961 Anayasası'nın getirmek istediği düzenin değil, fiilen varolan düzenin işçi sınıfı partisine, sosyalist partiye tahammülü yoktu. Türkiye İşçi Partisi ve onun temsil ettiği sosyalist hareket tasfiye edilmeliydi - edildi.

Veya edildiği sanıldı. Bilinmiyor, ya da unutuluyordu ki, toplumsal, politik hareketler toplumun objektif şartlarından, ihtiyaçlarından doğar. Bu objektif durum varoldukça, hele geliştikçe, bunların insanların bilinçlerinde yansımaması, onları çözüm arama ve bulma yolunda harekete geçirmemesi imkânsızdır. Bu şartlar ve ihtiyaçlardan doğan hareketler, somutta biçimsel değişikliklere uğrasa da özünde sürer gider. Türkiye'de de, mahkeme kararları her ne olursa olsun, sosyalist hareket politik düzeyde mutlaka ifadesini bulup su üstüne çıkacaktı. Türkiye İşçi Partisi hareketi yeni şartlarda yeni bir biçim alarak tarihin akışına kapılacaktı. Bunun için, Türkiye İşçi Partisinin varlığı bir tüzel kişi olarak sona ererken, bu geniş açıdan noktalamayı yapmak gerekliydi.

Bu gerekliliği vurgulayan bir başka husus daha vardı. Parti kapatılmıştı ama askeri mahkemede yine de Parti tüzel kişiliği yargılanıyordu ve bizler Parti yöneticisi, temsilcisi sıfatıyla sanık sandalyasına oturtuluyorduk. Demek ki, TİP'nin somut şart ve durumlarda demokrasi ve sosyalizm için verdiği yasal mücadele henüz tam kesintiye uğramış değildi. Bunun için, son derece önemli olan bu durumda da -bu davada da- Parti üyesi, yöneticisi olarak Türkiye İşçi Partisinin niteliğini, görüşlerini açıklamam, savunmam, kapitalizmin karşısına sosyalizmi, burjuva ideolojisinin karşısına işçi sınıfı ideolojisini dimdik koymam gerekliydi. Mahkemede söyleyeceklerim, Türkiye işçi sınıfı hareketinin değilse de bu hareketin 1961-71 arası aldığı somut örgütsel biçim olan Türkiye İşçi Partisinin son sözü olacaktı.

Mahkemedeki sorgumda ve savunmamda bunu yapmaya çalıştım.]

İFADE

Sıkıyönetim Komutanlığı, 3 Nolu Askeri Mahkeme Başkanlığı'na
Konu: *İddianame üzerine ifademdir.*
Ağustos, 1971 Ankara

İddianamenin Genel Karakteri

İddianame hukuki bir belge niteliğinde değildir. Hukuk anlayışı açısından, öne sürülen ceza maddelerindeki unsurların tahlili ve bu suçların işlenmiş olmasının ispa-

tı açısından son derece zayıf, tutarsız, mesnetsiz ve delilsizdir. Hattâ düpedüz hukuk anlayışından yoksundur. Üstelik peşin hükümlerden hareket edilerek T.İ.P.'ni ve biz parti yönetici ve üyelerini her ne şekil ve surette olursa olsun, mutlaka suçlamak gayretiyle tanzim edilmiştir. Oysa savcının ödevi sanık hakkında sadece aleyhteki değil, lehteki delilleri ve hususları da dikkate almak, ortaya koymaktır. İddianame hukuki geçerliği olmayan bir politik polemik niteliği taşımaktadır.

İddianamenin bu karakteri, daha ilk paragrafında açığa çıkmaktadır. Gerçekten de iddianamenin giriş cümlelerinde milliyetçi toplumculuk, yani nasyonal sosyalizm, Türk milletinin "Kendi felsefesi, dünya görüşü, kendi bilinç ve karakteri olan milliyetçi toplumcu görüş" olarak sunulmaktadır ve bizler milleti, bu kendi felsefe, dünya görüşü, bilinç ve karakteri olan milliyetçi toplumculuktan, nasyonal sosyalizmden, koparmak amacını gütmekle suçlanmaktayız. Böylece, iddianamenin nasıl bir zihniyetle hazırlandığı daha ilk satırlarında açık, seçik ve kesin belirmektedir. İddianamenin bu nasyonal sosyalist (Nazi) zihniyeti ve tutumu aynı paragrafta liberal kapitalizme karşı alınan vaziyetle de belirmektedir. Gerçekten de nasyonal sosyalizm, kısa adı ile Nazizm, kapitalizmin liberal aşamasından sonra gelen tekelci kapitalizm aşamasında büyük burjuvazinin, özellikle finans kapitalin, açık teröre dayanan zorba ve zalim diktatoryası ve bu diktatoryanın ideolojisidir. İtalya'da Faşizm, Hitler Almanya'sında Nazizm adı altında oluşmuş olan bu kanlı diktatörlük rejimlerine genel olarak Faşizm adı verilir.

Hemen belirteyim ki biz, Faşizmin ve onun yerel bir çeşidi olan Nazizm'in Türk milletinin "Kendi felsefesi, dünya görüşü, kendi bilinci ve karakteri" olduğunu kesinlikle ve şiddetle reddederiz. Türkiye İşçi Partisi olarak ve bu partinin yöneticileri ve üyeleri olarak, bizim on yıllık bütün çabamız, Türkiye'yi böyle bir musibetten uzak tutmak için Faşizm'in her çeşit görüntü ve belirtisine karşı, her türlü faşizan eğilim, akım ve görüşlere karşı amansız mücadele vermek olmuştur. Emperyalizm'e ve Faşizm'e karşı bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele, bütün davranış ve hareketlerimizin temel direği, mihveri olmuştur. Anayasayı, demokrasiyi ısrarla, cesaretle, yıllar boyu savunmuş, bunun mücadelesini vermiş olmamızın bir gerekçesi de budur. Bugün, partimizin kapanması ve kendimizin sanık sandalyesine oturtulması durumuyla karşılaşmış olsak dahi biz, bu mücadele ve uğraşlarımızdan onur ve kıvanç duyuyoruz. Türkiye'nin politik ve fikir tarihi yazıldığında, T.İ.P.'nin bu tarih sayfalarında şerefle yer alacağına inancımız tamdır.

İddianamenin Hukuk Anlayışından Yoksunluğu

İddianame hukuki nitelikten yoksundur. Bütün suçlama, bilgi ve mantık hatalarıyla malûl bir muhakemeye, bir istidlaller zincirlemesine dayandırılmaktadır. Yürütülen muhakeme özetle şudur:

1- T.İ.P. ve üyeleri bilimsel sosyalizmden bahsetmektedirler, bilimsel sosyalisttirler.
2- Bilimsel sosyalizm eşit komünizmdir.
3- Komünizm, işçi sınıfı diktatoryasıdır. Komünistler cebir ve şiddet yoluyla iktidara gelmeyi öngörürler, cebir ve şiddete dayanan bir yönetim kurmayı amaçlarlar ve iktidara geldiklerinde kurarlar da.

4- T.İ.P. ve üyeleri de komünist olduklarından cebir ve şiddet yoluyla iktidara gelmeyi amaçlamaktadırlar ve/veya iktidara geldikten sonra cebir ve şiddete dayanan bir yönetim kuracaklardır, zorla iktidarda kalacaklar, iktidardan gitmeyi reddedeceklerdir.

Yürütülen bu muhakemenin, mantık silsilesinin unsurlarını ve bağlantılarını tahlil edip hatalarını açıklamadan önce, şu hususu önemle, altını çizerek belirtmek isterim ki, bütünüyle böyle bir suçlamanın hukuki ve kanuni hiç bir geçerliliği yoktur. Hiç bir örgüte ve kişiye, mantıki istidlallere dayanarak geleceğe matuf ve mefruz bir suç işleme niyeti isnad edip, o örgüt veya kişinin cezalandırılması istenemez. Oysa cebir ve şiddet yolundan iktidara gelmeyi ve/veya bu şekilde iktidarda kalmayı amaçladığımıza dair suçlamanın iddianamedeki dayanağı, bu bilgi ve mantık bakımından çürük ve hatalı, hukuk ve kanun açısından geçersiz olan istidlaller serisidir, iddia edildiği yoldan iktidara gelme ve iktidarda kalma niyet ve davranışlarımızın somut, inandırıcı delilleri iddianamede gösterilmemiştir. Gösterilemezdi de, çünkü gerçekten yoktur. O kadar ki, iddianame yer yer, tüzük ve programı incelerken, iddialarının aksine deliller bulunduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Tüzük ve programda, partinin kanun yolundan iktidara yürüyen bir parti olduğunun, oylarla iktidara gelip, oylarla iktidardan çekileceğinin açıkça ifade edilmiş bulunduğunu belirtmekten kaçınamamıştır. Partinin on yıllık faaliyetlerinde de iddianamenin suçlamalarını teyit edecek deliller bulamamıştır. Durum böyle olunca, iddianame ve tüzük, program ve diğer belgelerdeki ifadelerin birer aldatmaca olduğu yolundaki mesnetsiz iddialarını tekrar etmekten öteye gidememiştir. Böylece sayın savcı bizlere isnad ettiği suçu ispat edememiş durumdadır.

İddianamenin mütemadiyen Marksizm'den, Leninizm'den sözederek soyut suçlamalarla sayfalar doldurmasının sebebi budur. Oysa insanlar böyle genel ve soyut suçlamalarla mahkemeye sevk edilip yargılanamazlar. Bir kez Anayasanın 20. maddesi düşünce ve kanaat hürriyetinin ve düşünce ve kanaatleri söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilme ve yayabilme hürriyetini garanti altına almıştır. İkincisi, suçsuz ceza olamayacağı gibi, kanunsuz suç da olmaz. Bunlar temel hukuk ilkeleridir. Kanunda suçun tarifinin, unsurlarının verilmiş olması gerekir. Üçüncüsü, 141-1 ve 142-1 maddeler hükümlerinde Marksizm, Leninizm, Komünizm, gibi terimlerle suç tarifi yapılmamış, üç unsur belirtilmiştir. Bunlar da, bilindiği üzere, özetle 1) Sosyal bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye, 2) Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya, 3) Müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetler kurmak, yönetmek, bu gibi cemiyetlere dâhil olmak veya bu üç konuda propaganda yapmaktır.

Savcılık, 141-1 ve 142-1 ile ilgili olarak, bizlerin hangi somut fiil ve hareketlerimizle bu üç suçun üçünü birden veya birini, ikisini, işlediğimizi göstermesi, ispat etmesi gerekirdi, oysa bizim bu suçları işlediğimize dair fiil ve hareketlerimiz ortaya konmuş değildir. Konamazdı da, çünkü yoktur. 141 ve 142. maddelerin diğer fıkraları açısından da aynı gerekler varittir. Bu dava, şu veya bu doktrinin yargılanması değildir; belli kişilerin, bizlerin, fiil ve hareketlerimizin söz konusu kanun maddeleri hükümleri açısından yargılanmasıdır. Onun için bu yargılama ve duruşmalar bu

sınırlar içinde kalmak zorundadır.

Ne var ki, savcılık tanzim ettiği iddianamede böyle davranmamıştır. Büyük bir kavram ve terim karışıklığı ve bilgi noksanlığı içinde soyut suçlamalarla sayfalar doldurmuştur. Böylece yaratılmış kalın sis perdesi içerisinde gerçekleri tespit edip belirtebilmek için, iddianamede geçen belli başlı kavramları açıklamak, bizim bunları nasıl anladığımızı izah etmek gereğini duyuyorum.

Bilimsel Sosyalizm

İddianamedeki bilimsel sosyalizm-komünizm eşitlemesi yanlıştır. Bilimsel sosyalizm, toplum olaylarına, toplumsal gelişme ve değişmelere bir bakış açısını, bu olguları bir inceleme ve tahlil metodunu ifade eder. Komünizm ise, bir toplum düzenini ve bu düzenin nasıl gerçekleşeceğine, ne nitelik taşıyacağına ilişkin doktrini ifade eder.

Bilimsel sosyalizm, sübjektif ve kişisel görüş ve değer yargılarına karşı bilimsel görüş açısını ve metodunu önerir. Buna göre toplumlar da fiziki tabiat gibi bir objektif gerçekler âlemidir. Toplumların da, bireyler olarak insanların iradesi dışında, iradesinden bağımsız objektif kanunları, gelişme seyri vardır, tabiat âleminde olduğu gibi. Onun için, herşeyden önce toplumu kendi tarihsel gelişme seyri içinde, metodlu ve sistemli bir şekilde incelemek, objektif gelişme kanunlarını tespit etmek, toplum meselelerine çözümü, toplumun kendi gelişme kanunları çerçevesi içinde, toplumu geliştiren objektif güçler alanında aramak gerekir. Masa başında oturup düşünerek ve kendi kişisel iyilik kötülük, doğruluk eğrilik inançlarına göre eleştiriler yaparak ve toplum düzenleri önererek hiçbir şey halledilmez.

Bu kısaca açıkladığımız, toplumsal olaylara bakış açısı ve inceleme metodu, genellikle bilimin kabul ettiği açı ve metoddur. Sosyalist olmayan, ama toplumsal realitenin de kanunları olduğunu, tabiat bilimleri gibi toplum bilimlerinin de mümkün olduğunu ve toplumların bilimsel metodla incelenmesi gerektiğini kabul eden bilim adamları vardır. Zaten bunu kabul etmeden bir iktisat biliminden, sosyolojiden, siyasal bilimden söz etmenin imkânı yoktur.

Bu bilimsel açı ve metod, sosyalizm konusunda ne anlama gelir ve ne sonuçlar verir? Şu anlama gelir, şu sonuçlara götürür:

Bilimsel sosyalizme göre, genel olarak insan toplumlarının, somut olarak her bir toplumun sosyalizme geçiş yolları, sosyalizmin her toplumda gerçekleşme biçimleri evrensel, toplumsal gelişme kanunlarına ve her somut toplumun kendi özgül şartlarına, tarihsel aşamasına ve gelişme doğrultusuna göre olacaktır, sübjektif, soyut tercihlere, masa başı teorilerine ve önerilerine göre değil. Sosyalistlerin görevi de bu evrensel, bilimsel kanunları ve kendi toplumlarının özgül somut şartlarını, niteliklerini tespit etmek, öğrenmek ve ona göre hareket etmektir. Toplumların gidişine iradi müdahaleler, yön vermeler, kısacası izlenecek geniş anlamda sosyal politika ancak, toplumsal sistemlerin objektif gelişme ve işleme kanunlarına, yine objektif ve özgül şartlarına uygun olursa, olumlu sonuçlar verir, aksi halde bu, etkisiz ve sonuçsuz kalır; ya da, geçici süre etkili olsa dahi toplumsal hayatta ve gelişmede tıkanıklıklara, çalkantılara, giderek patlamalara yol açar.

Türkiye İşçi Partisi, toplumsal olayların, gelişmelerin, meselelerin incelenmesin-

de, sonuçlar çıkarılmasında, çözümler aranmasında ve bulunmasında bu açıkladığım açı ve metodun kullanılmasını ve Türkiye'de de sosyalizme geçiş ve sosyalizmi gerçekleştirme biçimlerinin, bu kısaca belirttiğim yöntemle olacağını kabul eder. Bunun için bilimsel sosyalisttir. Bunun için programının temel ilkeler adlı bölümünde, ilk ilke olarak "Bilime dayanan politika" ilkesini koymuştur.

Sınıf Partisi, Sınıf İktidarı

Şimdi iddianamede daha somut noktaların incelenmesine geçelim.

Sayın Savcı iddianamede sayfalar boyu Türkiye İşçi Partisinin bir sınıf partisi olduğunu ispatlamaya çalışıyor ve anlaşılıyor ki sınıf partisi olmayı cezayı müstelzim bir suç sayıyor. Boşuna zahmet etmiş. Türkiye İşçi Partisi sınıf partisidir. Bunu her zaman açıkça beyan etmiştir. Tüzüğünde ve Programında ifade edildiği üzere:

"Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihi, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkârların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilâtıdır."

Kol ve kafa emeği ile geçinen, yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğinde dahi insanca yaşama düzeyine ulaşamamış, maddi ve manevi varlıklarını geliştirme imkânlarına kavuşamamış işçi ve emekçi sınıf ve tabakaların, baskı ve haksızlığa uğrayan bütün yurttaşların haklarını, özgürlüklerini, savunmakla iftihar eder.

Sınıf partisi olmak 141 ve 142'nci maddeler hükümleri muvacehesinde bile bir suç değildir. Anayasa Mahkemesi'nin sözü geçen maddeler hakkında verdiği kararda da bu husus belirtilmiştir.

Kaldı ki, bütün partiler sınıf partisidir. Ama bunu açıkça söylemezler. Burjuva partileri, büyük işçi ve emekçi kitlelerin, ara sınıfların oylarını ve desteğini kazanabilmek için "Biz sınıf partisi değiliz, kitle partisiyiz, milli partiyiz" derler. Bir partinin hangi sınıfın veya sınıf ve tabakalar koalisyonunun partisi olduğu programından, savunduğu ve iktidara geldiği zaman izlediği politikasından bellidir. Türkiye İşçi Partisi bizdeki diğer partilerin de sınıf karakterlerini tahlil etmiş ve bunu çeşitli raporlarında, bildirilerinde açıklamıştır. Adalet Partisinde çıkan ihtilâfı, kopmayı, Demokratik Partinin ve Milli Nizam Partisinin kuruluşunu egemen sınıflar arasında (toprak ağaları, ticaret burjuvazisi, sanayi burjuvazisi arasında) meydana gelen güç dengesi değişikliği ile izah etmiştir. Keza C.H.P.'de meydana gelen bölünmeyi, C.H.P.'nin sınıfsal tabanını değiştirme eğilim ve çabasının bir sonucu olarak görmüştür.

Siyasi Parti nedir zaten? Sayın Savcı siyasi partileri, siyaset alanında spor kulüpleri gibi meydana gelen teşekküller mi sanıyor? Spor kulübü kurar gibi kurulan partiler yaşamaz veya yaşasa da, ismi var cismi yok kabilinden yaşar. Yaşayan güçlü partiler, toplumu oluşturan sınıf ve tabakalarda tabanı, dayanağı olan partilerdir. Siyasi partiler toplumdaki sınıf ve tabakaların siyaset alanında temsilcisi ve sözcüleridir ve en önemlisi, iktidar için mücadele ve iktidarı alma araçlarıdır. Kısacası, siyasi partiler sosyal sınıf ve tabakaların siyasi düzeyde örgütlenmeleridir. Bunun

için partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Anayasalar ve bunlara uygun diğer kanunlar, sosyal sınıf ve tabakaların kendi siyasi örgütleri, yani partileri, aracılığı ile iktidarı almak, etkilemek veya muhalefet yolu ile iktidar karşısında denge tutmak mücadelesinin, iktidara gelme ve iktidarda kalmalarının kurallarını, biçimlerini, siyasi mücadelenin sınırlarını vazeder, çerçevesini çizer...

Çok partili demokrasi rejimi budur. Bizde 1946'dan beri örnek alındığı boyuna tekrarlanan, hayranlık ifade edilen batı demokrasilerinde de durum budur. Batı demokrasilerinde bunun içindir ki hiçbir doktrin, hiçbir siyasi-sosyal sistem önerisi taraftarlığı yasaklanmaz. En solundan en sağına kadar bütün siyasi partilere müsaade edilir. Bu partiler fiilen de mevcuttur, serbestçe faaliyette bulunur, birbiri ile mücadele ederek iktidar için yarışır. Batı demokrasilerinde çok partili siyasi rejim o toplumların sosyal sınıflar yapısının siyasi alanda yansımasıdır. Sosyal sınıf ve tabakalar arasındaki ilişkiler, mücadeleler, güç dengeleri siyasi partiler aracılığı ile siyaset alanında ifadesini bulur, toplumu yönetme konusunda nispi bir dengelenmeye kavuşur. Çok partili siyasi demokrasi devletin, devlet büyüklerinin yukarıdan aşağıya himayeci bir yönetimi değildir. Toplumdaki gruplaşmaların, güçlerin yasalar çerçevesi içinde, hak, özgürlük ve çıkarlarını gerçekleştirmeleri ve genişletmeleri mücadelelerinin dengelenmesi rejimidir.

Bu durumun, bu ortamın mevcut olmadığı bir toplumdan, bir rejimden, -ne gerekçe ileri sürülürse sürülsün- batı örneğinde bir demokrasi rejimi olarak sözedilemez ve değildir de. Bizde batı örneği demokrasiden boyuna sözedildiği halde, batı örneği bir demokrasinin bir türlü gerçekleşememesinin, yerleşememesinin sebeplerinden biri de toplumsal sınıf yapısının, kuvvet oranlarının siyasi partiler aracılığı ile siyaset alanında serbestçe ifade bulamaması olmuştur. Çok partili hayata geçilirken işçi ve emekçi sınıflar partilerine, sol, sosyalist partilere müsaade edilmedi. Oysa sözkonusu dengeleme esas itibarı ile sermaye sınıfları ile emekçi sınıflar arasında oluşan dengelenmedir. Batıda sol kanat partileri, işçi ve emekçi sınıflar partileri olmayan tek bir demokratik ülke yoktur. Bizde ise bütün batı örneği demokrasi edebiyatına rağmen o demokrasilerin temel şartı yerine getirilmedi. 1961-71 arasında ise devamlı engellendi. Şimdi de yeniden yasaklanmak isteniyor.

Bunun için, mugalâtaları, demagojileri bir tarafa bırakıp, demokrasiden yana mıyız, değil miyiz, Türkiye'de demokratik rejimin yerleşmesine ve gelişmesine müsaade edilecek midir, edilmeyecek midir? Bu soruya açık, seçik, kesin cevap vermek gerekir. Cevap olumlu ise, "Evet" ise, o zaman çok partili demokratik rejimin gereklerini yerine getirmek zorunludur. Hem bu gerekleri yerine getirmeyeceksin, yerine getirilmesini önleyeceksin, hem de batı örneği demokrasi hayranlığı, lafazanlığı yapacaksın, işte asıl bu bir aldatmacadır, samimiyetsizliktir. Ne var ki dünya kamuoyu ve Türkiye'nin toplumsal gelişmesi ve halkoyu öyle bir çizgiye gelmiştir ki bu aldatmacalarla ne dışta, ne içte hiç kimseyi inandırmaya imkân yoktur. Ve uzun vadede, toplumun objektif gelişme kanunları, tarihsel gelişme doğrultusu, iktidarların çıkardığı yasalardan, koyduğu yasaklardan, daha ağır bastığı ve toplumun gidişini tayin edici rol oynadığı için, toplum, zorunlu tarihsel gelişme rayına ergeç oturur. Ne var ki, kıymetli zaman kaybedilmiş, dar boğazlar daha da daraltılmış,

kaçınılması mümkün birtakım badirelere yol açılmış olur.

Egemenlik, İktidar, Tahakküm

İddianamede bilerek veya bilmeyerek birbirine karıştırılan kavram ve konuların bir bölümü de egemenlik, iktidar, tahakküm arasındaki farklar ve bu kavramların anlamlarıdır.

Milli egemenlik ilkesi diğer toplumların ve bizim toplumumuzun tarihinde, egemenlik (hükümranlık) hakkını ilahi kaynağa dayandıran ve bir sülaleye imtiyaz olarak inhisar ettiren ilkeye ve uygulamaya karşı belirmiştir ve onun reddi olarak kabul edilmiştir. İlahi kaynağa dayanan egemenlik hakkı veraset yolu ile intikal ve tecelli eder. Milli egemenlik ise, genel serbest seçimler ile ifadesini bulur. Ama milli egemenliğin gerçekleşmesi için yalnız serbest genel seçimler kendi başına yeterli değildir, iç ve dış politikada, iktisat, eğitim vb. anlamlarda, sosyal sistemler konularında çeşitli alternatiflerin öğrenilmesi, öğretilmesi, bilinmesi, tercihlerin yapılabilmesi imkânının sağlanması gerekir. Fikir, doktrin, söz, siyasi örgütlenme, seçme ve seçilme hak ve özgürlükleri bunun için vardır ve var olması elzemdir.

Milli egemenliğin bir diğer temel şartı yine milletin oyuna sunularak kabul edilmiş Anayasalar ile milli egemenliğin somutta kullanılış kurallarının, biçimlerinin, organlarının tespiti, hükme bağlanmasıdır.

İktidar ise egemenliğin bu temel şartlar çerçevesi içinde ve ona riayet edilerek devlet mekanizmasını yönetme, devlet işlerini yürütme yetkisidir. Çok partili demokrasi rejimini kabul etmiş toplumlarda, biraz önce açıklamaya çalıştığım üzere, sosyal sınıf ve tabakalar siyasi düzeyde örgütlenerek bu siyasi örgütleri aracılığı ile milli egemenliğin şartları ve kuralları çerçevesi içinde iktidarı alma mücadelesi verirler. Seçimler sonucu iktidarı bu partilerden biri veya birkaçının koalisyonu alır. Böylece seçimleri kazanan partinin sınıfsal niteliğine göre iktidar da bir sınıf karakteri, sınıf muhtevası taşır. İktidarı kazanan sınıfsal siyasi örgüt (parti) elindeki yetkileri temsil ettiği sınıfın veya sınıflar koalisyonunun yararına, lehine olarak kullanmaya çalışır. Milli egemenlik ile siyasi iktidar birbirinden farklı olduğu içindir ki bizdeki siyasi literatürde ve tartışmalarda da A.P. iktidarından, C.H.P. iktidarından sözedilir.

Bazı hallerde ve zamanlarda iktidardaki siyasi partinin sınıfsal karakteri o kadar ağır basar ki iktidar temel yasa olan Anayasa'yı zorlama, ihlâl etme veya ihmal etme durumuna dahi düşebilir. Türkiye'de 1961-1971 arasında, özellikle A.P. iktidarları döneminde durum böyle olmuştur. İlerici, emekçi halk kitlelerinden yana olan 1961 Anayasası toprak ağaları, ticaret ve sanayi burjuvazisi sınıflarının işine gelmemiş, sınıfsal çıkarlarına uygun düşmemiştir. Bunun için de bu sınıfların siyasi örgütü olan A.P., layikliğe aykırı hareket etmiş, reformları yapmamış, Anayasanın çalışan vatandaş kitlesine tanıdığı sosyal ekonomik hakları gerçekleştirmemiş, Anayasanın plânlama, iktisadi hayatın düzenlenmesi konularındaki hükümlerini yerine getirmemiş, özel mülkiyetin ve teşebbüsün kamu yararına aykırı olamıyacağı hükmünü hiç dikkate almamıştır. A.P. iktidarı "Ben milletin oyları ile geldim, milli iradeyi ben temsil ediyorum, istediğimi yaparım" zihniyeti ile hareket etmiştir. İktidara gelme yolunun meşruluğunun, iktidara geldikten sonra meşruluğu garantilemediğini, ik-

tidarda kalırken meşru olabilmek için Anayasa'ya riayet gerektiğini bir türlü kabul etmek istememiştir. İstememiştir çünkü onun sınıfsal karakteri ve politikası Anayasa ile çatışır halde idi. Böylece A.P. iktidarı Anayasa dışına ve Anayasaya aykırı bir duruma düşmüştür. Biz parti olarak bu durumu, A.P. iktidarının politikasını, tasarruflarını, icraatını tahlil ederek yıllar boyu kamuoyuna açıkladık ve protesto ettik. A.P. çoğunluğu ile meclislerden çıkan Anayasaya aykırı kanunlar hakkında iptal davaları açarak A.P. iktidarını Anayasa çizgisi içine sokmaya çalıştık.

Türkiye'nin içine girdiği ekonomik dar boğazların, kalkınma hızının düşüklüğünün, sosyal huzursuzlukların ve çalkantıların ve giderek anarşik hareketlerin temelinde yatan sebeplerden biri de budur. Sosyal huzursuzluğun, direnişlerin aldığı bazı biçimler tasvip edilmez nitelikte olabilir, olmuştur, ama unutulmamalıdır ki, bunlar dahi, son tahlilde meşruluk dışına düşen ve toplumun temel meselelerine çözüm getirmeyen bir iktidara ve onun anayasa dışı uygulamalarına karşı bir tepkidir. Gerçek sorumlu ve suçlu Anayasal meşruluk dışına düşmüş, toplumun temel sorunlarına çözüm getirmemiş, Atatürk'ün "İstiklâli tam" ilke ve politikasından sapmış, Türkiye'yi emperyalizmin siyasi, askeri, iktisadi ve ideolojik baskı ve nüfuzu altında tutmuş olan bu iktidardır.

Milli egemenlik ve iktidar kavram ve konularını böylece açıkladıktan sonra sınıf tahakkümü konusuna geçeyim. Bu daha basit ve kolay anlaşılır bir konudur. İktidara cebir ve şiddet yolu ile gelip, cebir ve şiddet yöntemlerine dayanarak iktidarda kalmak, Anayasal hak ve özgürlükleri kaldırmak, Anayasal organları ve kurumları lağvetmek veya işlemez hale getirmek, iktidarın bir tahakküm biçimini alması demektir. Ve bu çeşit bir tahakküm iktidarı Anayasa'nın ve 141-1 ve 142-1 fıkraları hükümlerinin yasaklarına girer. Böylece, sınıf partisi olmaktan ve sınıf iktidarlarından sözetmek ne milli egemenliğin reddidir, ne de cebir ve şiddete dayanan bir tahakkümü amaçlamayı ifade eder.

Türkiye İşçi Partisi tüzüğünde, programında, sayısız yazılı ve sözlü beyanlarında iktidarı kazandığı zaman bu iktidarın işçi sınıfı ile birlikte bütün kol ve kafa emekçisi kitlelerin, yani milletin büyük çoğunluğunun iktidarı olacağını belirtmiştir. Sayın Savcı, beden ve kafa emeği ile toplumun maddi ve manevi zenginlikler toplamının bütün üretimini, hizmetlerini, kültür ve sanat yapıtlarını meydana getiren, "değer yaratan" ve milletin çoğunluğunu oluşturan sınıf ve tabakaların kendi partileri aracılığı ile gerçekleştirecekleri iktidarını Anayasaya, demokrasiye aykırı bir zorbalık iktidarı olarak görüyor da, bir avuç mutlu azınlığın iktidarını mı demokratik ve hür bir iktidar olarak kabul ediyor? Hangisinden yanadır? Ben hiç kuşkusuz birincisinden yanayım.

Sol kanatta yer alan tartışmalarda Türkiye İşçi Partisine yöneltilen "işçi sınıfı partisi değilsiniz, bir küçük burjuva partisisiniz" eleştirilerine karşı cevaplarımızda Türkiye İşçi Partisinin "işçi sınıfı partisi" olduğunu belirtmişizdir, ama aynı zamanda bir işçi sınıfı partisi olmanın ne anlama geldiğini de izah etmişizdir. Sayın Savcının sosyalist teori ve pratik ile biraz ülfeti olsaydı ve bizde yapılan bu tartışmaları izlemiş bulunsa idi bilirdi ki, işçi sınıfı partisi demek işçi sınıfına münhasır bir parti demek değildir. İşçi sınıfının politik hareketini, sosyalist hareketi, işçi sınıfının dar sınıf sınırları içine sıkıştırmak, sadece işçi sınıfına münhasır meseleler ile, haklar ile,

çıkarlar ile meşgul olan bir hareket haline getirmek, sosyalizmden sapma sayılır ve buna "Ekonomizm", "Sendikalizm" veya "Uvriyerizm" sapması adı verilir; bu çeşit sapmalar ve sapma eğilimleri ile kesin mücadele edilir. İşçi sınıfının politik partisi, işçi sınıfının kendi günlük dar çıkarları, meseleleri, sınıf sınırları dışına çıkartıp ona bütün toplumun, özellikle kapitalist sömürüden, baskıdan, haksızlıklardan muzdarip diğer bütün emekçi halk kitlelerinin sorunlarını, haklarını kapsayan geniş bir görüş açısı vermeye çalışır. Sosyalizm ve Sosyalist Parti diğer emekçi kitlelerin meselelerine de çözümler önerir ve iktidara geldiği zaman çözümler getirir, ama burjuva ideolojisi açısından değil sosyalizm açısından. İşçi sınıfının sosyalist partisi diğer kol ve kafa emekçisi kitlelerin ittifakını, desteğini kazanmaya çalışır ve zamanla kazanır.

Ama bütün bunları işçi sınıfı partisi olduğu için yapar. İşçi sınıfının öncülüğü sorunu da bu noktada belirir. Diğer emekçi sınıf ve tabakalar ne kadar sömürülse, yoksullaşsa, haksızlığa uğrasa kendi sınıf güçleri ve hareketleri ile iktidara gelemezler, kendilerini sömürü ve baskılardan kurtaramazlar, çünkü bunlar temel sınıflar değillerdir. Feodal, otokratik düzenlerde bu sınıflar gelişen ve güçlenen burjuvazi ile birlikte feodal beyler sınıfına ve otokrasiye karşı hareket ederler, burjuva demokratik devrimin kitle gücü olurlar. Kapitalist sömürünün ve baskının yoğunlaştığı dönemlerde ise işçi sınıfının sosyalist ideolojisine ve politik hareketine meylederler ve giderek işçi sınıfının müttefiki, destekleyicisi durumuna girip sosyalizm mücadelesine katılırlar.

Böylece, işçi sınıfı öncülüğü tarihsel, sosyolojik bir olgu (bir vakıa) olarak ortaya çıkar. İşçi sınıfı bilinçlendiği ölçüde de bu öncülüğü bir tarihsel görev olarak yüklenir ve yerine getirir. Bunun içindir ki işçi sınıfının öncülüğü, parti programında da belirtildiği üzere, işçi sınıfına bir imtiyazlı üstünlük tanımak ve kazandırmak sorunu değildir, işçi sınıfı öncülüğü, kapitalist toplumun sınıf yapısından, bu yapıda çeşitli sınıfların objektif ve ideolojik durumundan ve fraksiyonlarından çıkmaktadır. Sayın Savcı bu konulara daha yakından eğilse idi, parti programındaki, işçi sınıfı öncülüğü bu sınıfa bir imtiyaz, bir üstünlük tanımak değildir ifadesini bir aldatmaca saymak basitliğine ve hafifliğine düşmezdi. Kaldı ki, Savcı bir aldatmaca olduğu iddiasının dayanağını, delillerini verebilmiş, ispatlayabilmiş de değildir.

Türkiye İşçi Partisinin Demokrasi Anlayışı

İddianamede, bizim gerçekleştirmeyi amaçladığımız düzende halktan kopuk bir yönetimin, bir parti bürokrasisi yönetiminin meydana geleceği ileri sürülmektedir. İddianamenin 24'üncü sayfasının 1'inci paragrafında bu konu üzerinde durulmaktadır. Ama yine bu konuda da partiye veya şahıslarımıza ait hiçbir belge, delil ortaya konmamakta, hiçbir fiil ve hareketimiz gösterilmemektedir. Daha önce açıkladığım ve çürüklüğünü, hukuki geçersizliğini gösterdiğim benzetme mantığı ile hareket edilerek, Marksist-Leninist-Komünist partiler iktidarı böyledir, Türkiye İşçi Partisi de bu nitelikte bir parti olduğu için onun iktidarı da öyle olacaktır hükmüne varılmaktadır.

Oysa Türkiye İşçi Partisi'nin demokrasi anlayışı, nasıl bir yönetim amaçladığı parti programında ayrıntıları ile açıklanmıştır. Program partiyi bağlayan bir bel-

gedir. Bunun için de geçerli hukuki delil niteliğindedir. Parti programının "Temel İlkeler" başlıklı üçüncü bölümünde, "Halkın günlük hayatında gerçekleşen demokrasi" ara başlığı altında ikibuçuk sayfa tutan kısımdan bir paragrafı duruşma zabıtlarına geçirtmek ve Sayın Savcının iddiasının mesnetsizliğini göstermek için okumak isterim.

"Türkiye İşçi Partisi'nin halkçılık anlayışına göre, demokrasi sadece politik hayata ve düzene özgü bir rejim değildir. Sosyal hayatın ve kurumların tümü demokrasi kavramının kapsamına girer. Demokrasi, toplumun bütününü kapsadığı zaman ancak, biçimde kalan bir rejim olmaktan çıkar, ekonomik ve sosyal bir öz kazanarak tam anlamında gerçekleşir. Devletin emekten yana olması, yapılan işlemlerin, reformların gerçekten halk yararına olabilmesi için, halk kitlelerinin toplum hayatının her kesiminde, bütün kademelerde söz ve karar sahibi olması gerekir. Devletin ve toplum işlerini yürüten her türlü merkezi teşkilâtın halktan kopmuş, katılaşmış, kırtasiyeciliğe boğulmuş bir hal almaması için halkın her kesimde, her kademede aktif iştiraki kaçınılmaz bir zorunluktur. Türkiye İşçi Partisi, demokratik düzende halka çeşitli ortak maksatlar için teşkilâtlanma imkânını tanır, halkın toplum işleri ile ilgilenmesi için gerekli ortamı yaratır. Her işte halkın şevkli ve istekli çabasını sağlamayı şart sayar. Halk, toplum hayatının her alanında yönetim ve denetimine etkili bir şekilde katılacaktır. Üst kademeler ile alt kademeler, merkezi teşkilât ile mahalli teşkilât kademeleri arasında karşılıklı münasebetler ve etkiler sistemi kurulacak ve bu bağların kopmamasına, karşılıklı alışveriş kanallarının tıkanmamasına özellikle dikkat edilecektir"

Bu mudur Parti bürokrasisi yönetimi, tahakkümü?

Türkiye İşçi Partisi bu demokrasi anlayışını daha sonraki beyan ve tutumu ile de sürdürmüştür. Sol kanatta yer alan tartışmalarda, işçi sınıfının sayıca az ve bilinçlenmemiş, emekçi halk kitlelerini ters şartlandırılmış bulup da, devrimci gücün sivil-asker ara tabakalar olduğunu, bu güçlerin iktidarının halk yararına işler yaparak sonradan halkın desteğini kazanabileceğini ileri süren görüşlere ısrarla karşı çıkmış, işçi ve emekçi halkın gücü, katkısı olmadan tepeden inme sosyalizm olamaz, köklü dönüşümler yapılamaz tezini savunmuştur. Son on yılın yayınlarında yer alan tartışmalar gözden geçirilince bu açıkça görülür. Ve bu yayınları, tartışmaları izlemiş olan herkesçe de bu hakikat bilinmektedir.

Devrim ve İhtilal Kavramları

İddianame, bizim cebir ve şiddet yolu ile Anayasa dışı yollardan iktidara gelmeyi öngördüğümüzü ispat zımmında devrim ve ihtilâl kavramlarını eş anlamda kullanmaktadır; yani, yine bir kavram karışıklığı ve demagoji yolu ile bizi suçlama yoluna başvurmaktadır.

İddianamenin 20 nci sayfasında, 4 üncü Büyük Kongre Kararlarının birincisinde sosyalist devrim aşamasından sözedildiğini belirttikten sonra, "buradaki devrim mevcut düzenin Anayasa ve Halka rağmen zor kullanılarak değiştirme hareketidir" denilmektedir. Böyle olduğunun delili, ispatı nerede? Yok. Yalnız yine komünizm'e atıf yolu ile bu iddia ispatlanmak isteniyor. Ve aynı paragrafın biraz aşağısında "Sosyalist devrim sözü komünistlerin dilinde komünist ihtilâl olarak kullanılır" denili-

yor. Sonra bunun böyle olduğunun ispatı, delili olarak Türkiye dışında yayınlanan bir gazetedeki bir yazı gösteriliyor ve bu gazete için partinin "yayın organı halinde gördüğümüz" ibaresi kullanılıyor. Türkiye İşçi Partisinin ülke dışında yayın organı yoktur; adı geçen gazetenin yayınlanışı ve yazıları ile de partinin hiçbir ilgisi, ilişiği yoktur.

Savcı, sözkonusu iddiası için delilleri partinin tüzüğünde, programında, on yılda sayısı binleri bulan bildiri, konuşma metinleri, kurul raporları gibi belgelerinde bulması gerekirdi. Bunlarda hiçbir suç delili, unsuru bulamayıp da dış ülkede çıkan bir gazetenin bir yazısına başvurması, suçlayıcı iddiasının zayıflığını, mesnetsizliğini, geçersizliğini ortaya koyar.

Şimdi devrim ve ihtilâl kavramlarının anlamlarına geçeyim. Devrim kavramının bir geniş sosyal anlamı, bir de daha dar politik anlamı vardır. Geniş sosyal anlamda devrim, bir sosyal sistemden diğer bir sosyal sisteme geçiştir; örneğin, feodalizmden kapitalizme, kapitalizmden sosyalizme geçiş. Bu geniş sosyal anlamda devrim, uzun bir zaman süresinde oluşur, olgunlaşıp gerçekleşir. Bu zaman içinde yer alan devrimci süreçte bir dönem gelir ki toplumun sosyal sınıf yapısı niteliksel bir değişim gösterir. İktisaden güçlü ve nüfuzlu olan, buna dayanarak siyasi iktidarı elinde tutan eski egemen sınıf yitirdiği iktisadi gücü ve nüfuzu ile birlikte siyasi iktidarı da kaybeder. Yeni gelişmiş ve güçlenmiş sınıf siyasi iktidarı alır. Bu, siyasi anlamda devrimdir.

Bu siyasi anlamda devrim ihtilâl yolu ile de olabilir, barışçı demokratik yoldan da. İhtilâlin gerekli olduğunun savunulduğu hallerde ve zamanlarda, bu, zorunlu ve evrensel bir toplumsal kanunun gereği olarak değil, somut özgül şartların sonucu olarak ileri sürülür. Bu şartlar da şudur: İktisadi gücünü ve fonksiyonunu yitirmiş, toplumun, devleti yönetmede acze düşmüş eski egemen sınıfların ve bunların yönetimlerinin iktidara yapışmaları, barışçı ve yasal yoldan iktidarı devretmeye yanaşmamaları, iktidarlarını sürdürebilmek için cebir ve şiddet uygulamalarına başlamaları. Bu durum, iktidar değişikliğinin barışçı, demokratik olmayan yoldan, ihtilâl yolundan gerçekleştirilmesi hareketlerine meydan verir.

Sayın savcının iddiası hilâfına, bugün Marksist-Leninist çevrelerde, özellikle Batı'da, ihtilâlin zorunlu olup olmadığının tartışıldığı ve zorunlu olmadığı görüşlerinin ileri sürüldüğü görülmektedir. Nitekim bugün batının en büyük iki komünist partisi, Fransız ve İtalyan partileri, barışçı, demokratik yoldan iktidara gelmeye ve iktidara katılmaya hazırlanmaktadır. Fransız Komünist Partisi, Fransız Sosyalist Partisi ile birlikte seçimlere girmek ve kazandıkları takdirde birlikte bir koalisyon hükümeti kurmak üzere şimdiden görüşmeler yapmaktadır. İtalya' da ise Komünist Partisi'nin hükümete iştirakinin uzunca bir süredir tartışıldığı bizim basınımıza kadar yansımıştır. Şili'de de Marksist Allende Hükümeti barışçı demokratik yoldan iktidara gelmiştir ve Şili Anayasası çerçevesinde iktidarda kalmaktadır; ama Şili toplumunun kapitalizmden sosyalizme geçişini sağlayacak bir politika güttüğünü de saklamamaktadır.

Türkiye İşçi Partisinin Anayasa çerçevesi içinde, barışçı ve demokratik yoldan iktidara gelmesi ve iktidarda kalmayı öngördüğü partiyi bağlayıcı belgeleri ortadadır. Türkiye İşçi Partisinin 10 yıllık davranış ve hareketleri de ortadadır. Bu uzun

sürede parti toplantıları, kongreleri, binaları kaba kuvvet saldırılarına, baskınlarına uğradığı halde parti yönetimi bu çeşit mücadele usullerine rağbet etmemiştir. Anarşist-terörist hareketlere karşı kesin vaziyet almıştır ve bu vaziyet alışını defalarca kamuoyuna açıklamıştır.

Türkiye İşçi Partisinin Anayasa çerçevesi içinde mücadeleyi ve iktidara gelmeyi öngörüsünün sebebi, sadece, açık yasal bir örgüt oluşundan değildir. Anarşist-terörist hareketleri, gerilla strateji ve taktiklerini geçerli, çıkar yol görmediği, bu yollardan meselelerin çözümlenmesinin toplumsal gelişmeyi sosyalizm doğrultusuna sokmanın mümkün olmadığını bildiği içindir de. Bilime dayanan politika ilkesini benimsediğini, sosyalizme geçiş yollarının ve sosyalizmi gerçekleştirme biçimlerinin evrensel toplumsal gelişme kanunlarına ve her toplumun kendi tarihsel özgül şartlarına göre olacağını belirtmiştim. Bu açıdan da anarşist-terörist hareketler, gerilla strateji ve taktikleri reddolunur.

Sırası gelmişken şuna da işaret etmek isterim ki, politik devrimin bir biçimi olan ihtilâl ile anarşizmi, terörizmi ve gerillacılığı da birbirine karıştırmamak lâzımdır. İkisi aynı şey değildir. Toplumların tarihinde başarılı ihtilâller görülür. Bizim tarihimizde de Milli Kurtuluş Savaşı içe dönük cephesi ile bir ihtilâldi; otokrasiye (saltanat ve hilâfete) ve onu destekleyen tutucu sınıf ve güçlere karşı bir ihtilâl hareketi idi. İhtilâllerin de bir sosyal kanuniyeti, determinizmi vardır. Toplumlarda belirli objektif şartlar ve belirli ideolojik şartlar meydana gelmedikçe ihtilâller vukua gelmez; ihtilâlci teşebbüsler belirse bile sonuç vermez, maceracı çıkışlar olmaktan ileri geçmez.

Bunun için, Türkiye'nin 12 Mart arifesinde, beyinleri yıkarcasına mütemadiyen tekrarlanan deyim ile bir "Kızıl ihtilâl" eşiğinde olduğu iddiası, ya sosyolojik bilgisizliğin, ya politik demagojinin, veya her ikisinin ifadesinden başka birşey değildir. Anarşist-terörist hareketlerin şehir ve kır gerillası stratejisinin kesinlikle başarı şansı yoktur. Ve bunlar mevcut kanunlarla önlenebilirdi. Zamanın iktidarı bu konuda aciz de değildi. Ama egemen sınıfları tedirgin eden Anayasayı değiştirme, hiç değilse hazırladığı birtakım kanunlarla Anayasal hak ve özgürlükleri kısıtlama, demokratik ortamı daraltma, uyanan işçi ve emekçi kitlelerin demokratik hak ve özgürlüklerine sahip çıkma hareketlerini önleme amacıyla giriştiği ve niyetle[n]diği teşebbüslere kamuoyunu hazırlamak, gerekçe göstermek için olayların hızlanıp şiddetlenmesine iktidar göz yumuyor, hatta el altından destekliyordu. Sözünü ettiğimiz olaylar çarpıcı, heyecanlandırıcı olaylardır; güdülen maksat için propaganda edilmeye elverişli olanlardır. Ne var ki, toplumsal gidiş ve politika açısından en göze çarpıcı, heyecanlandırıcı olaylar mutlaka en önemli olaylar değildir. Derinden akan sular gibi, toplumsal yapıda alttan alta olan değişmeler ve gelişmeler daha önemlidir, daha etkendir. Marifet yüzeydeki çırpıntıları değil, derindeki akıntıları görebilmek, doğru değerlendirebilmektir.

İşte bir yandan 1961 Anayasası ilerici, halktan yana Türkiye'nin toplumsal gelişmesine set çekmeyen bir Anayasa olduğu için, öte yandan yukarıda özetlediğim tahliller ve vardığımız gerçekçi sonuçlar dolayısıyladır ki, T.İ.P. Anayasa çerçevesi içinde mücadele vermeyi ve iktidara gelmeye çalışmayı seçmişti. Anayasal hukuk düzeni, demokratik ortam devam etseydi, Anayasa gittikçe daha tam uygulanarak,

demokratik ortam sürekli gelişerek devam etseydi, kapitalizmden sosyalizme geçiş barışçı, demokratik yoldan gerçekleşebilirdi. Şimdi, yer almakta olan olumsuz gelişmeler ışığı altında, Türkiye'nin geleceği için aynı şey söylenemez. Bütün toplumlar, şimdi emperyalist-kapitalist dünyanın lideri olan Amerika Birleşik Devletleri dahil ergeç sosyalizme yönelecektir. Bu, insan toplumlarının genel evriminde evrensel toplumsal kanun olarak görülüyor. Sosyalizme doğrulma ve geçme barışçı demokratik yoldan mı olacaktır? Yoksa ihtilâl yolu ile mi olacaktır? Bu sorunun cevabını her toplumun özgül somut şartları, özellikle egemen sınıflarının ve iktidarlarının tutumu tayin edecektir.

İddianamenin burjuva demokratik devrimden ve sosyalist devrimden kongre kararında söz edilmesini cezayı gerektiren bir suçmuş gibi ele almasındaki mantığın tutar tarafı yoktur. Çağımızda, devrimler konusunda burjuva demokratik devrim ve sosyalist devrimden başka bir devrim söz konusu değildir. Herhalde feodal devrim, köle toplumu, aşiret ve kabile toplumları devrimleri olacak değildir.

Devletçilik, Özel Sektör Sorunları

Bütün azgelişmiş veya gelişmekte olan toplumlarda iktisadi devletçilik politikası uygulanmakta, ekonomide bir devlet sektörü oluşmaktadır ve bu sektör ağırlık kazanmaktadır. Sosyoekonomik bir zorunluk olarak, objektif toplumsal bir gelişme olarak bu süreç yer almaktadır. Türkiye'de de durum böyledir.

Öte yandan, tekelci kapitalizm aşamasında ilerlemiş toplumlarda da devletin ekonomiye müdahalesi artmakta, hatta tekelci kapitalizm, devlet tekelci kapitalizmine dönüşmektedir.

Her iki halde de devletçilik politikası ve ekonomide devlet sektörü konusunda cevaplanması gereken temel soru şudur: Devletçilik politikası ve devlet sektörü sermayeci sınıfların, mutlu azınlığın dolaylı kontrolünde ve hizmetinde mi olacaktır, olmalıdır? Yoksa işçi ve emekçi geniş halk kitlelerinin denetiminde ve hizmetinde mi olacaktır? Devletçilik politikası özel sektörü, burjuvaziyi palazlandırmak, zenginleştirmek amacına yönelik ve fiilen bunu sağlar mı olacaktır, yoksa milli ekonominin bütünü ile en hızlı tempoda, tutarlı, dengeli, geniş halk kitlelerinin refahını sağlayacak biçimde kalkınmasını amaçlar ve gerçekleştirir mi olacaktır?

Biz sosyalistlerin cevabı ikinci şıktır. Türkiye'de ise devletçilik birinci şık tercih edilerek uygulanagelmiştir. Bunun için de hızlı, dengeli, tutarlı bir kalkınma, geniş halk kitlelerinin refahı sağlanamamıştır. Giderek devlet sektörü bir çıkmaza girmiştir. Öyle ki, devlet sektörü ve işletmeleri konusunda "bir şeyler yapmak", tedbirler almak hususunda hemen herkes birleşir hale gelmiştir. Tabii, asıl mesele, yapılacak "bir şey"lerin ne olması gerektiğidir. Tartışmalı konu, sorunun can alıcı noktası budur.

Türkiye İşçi Partisi iktidara geldiğinde özel sektörü ortadan kaldırmayacağını ve bu konuda izleyeceği politikayı programında açıklamıştır. Parti, yasal yasaklardan korunmak için böyle yapmamıştır, yani iddianamenin deyimi ile bir aldatmaca değildir bu. Bilimsel, gerçekçi politikayı benimsediği içindir. Devletleştirme demek, bu muameleye tabi tutulan sektörü, işletmeyi merkezi karar ve yönetime bağlamak demektir. Bunun başarılı olabilmesi için söz konusu sektörde üretim güçlerinin be-

lirli bir gelişme aşamasına ulaşmış, işletmelerin teknolojik ve organizasyon açısından belirli bir düzeye ve büyüklüğe erişmiş olması gerekir.

Teknolojik ilerleme ve üretimin organizasyonundaki gelişmeler sonucu modern ekonomiler ve işletmeler binlerce işçi ve personel çalıştırır ve çok sayıda çeşitli işletmeler bir tek merkezi yönetimde birleşir hale gelmektedir. Bu ekonomik süreç kapitalist sistemde tekellere, monopollere yol açmaktadır. Hatta bugün tekeller birleşerek çokmilletli süper monopoller teşkil etmektedir. Monopoller, ellerinde muazzam sermaye toplamış küçük bir sermayeci sınıfa ekonomiye hâkim olmak, devlet siyasetini nüfuzları altına almak, çalışan geniş kitlelerin çalışma şartlarını, gelir bölümündeki paylarını kontrol edebilmek imkânlarını vermektedir. Binaenaleyh, Türkiye'de özel sektör tekelleşmeye doğru gittiğinde, işletmeler ve bunların organizasyonu belli bir çizgiye ulaştığında bunları devletleştirmek hiç şüphesiz kamu yararı gereği olacaktır.

İddianamenin, özel sektörün plân dahilinde bir düzene bağlanması, milli ekonominin yararlı bir parçası haline getirilmesi konusundaki görüşlerimize karşı çıkması anlaşılır şey değildir. Hele bizi, "tüketime müdahale", işe göre ücret, emeğe göre gelir önerilerimizle suçlamaya kalkması, tabir mazur görülsün, düpedüz gülünç durmakta, Sayın Savcı, Anayasanın özel mülkiyet ve özel teşebbüs konularında koyduğu "kamu yararına aykırı olamaz" hükmünün anlamını ve önemini anlamamış, Anayasanın iktisadi ve sosyal hayatın düzenlenmesi, yatırımların yöneltilmesi konularında devlete yüklediği görevleri ve tanıdığı yetkileri hiç incelememiş görünüyor. Anayasa'nın bu çok önemli hükümleri dikkate alınmış, uygulamaya geçirilmiş olsaydı Türkiye'nin bugün kalkınması, ekonomik durumu, ekonominin bütünü içinde özel sektörün konumu çok farklı olurdu.

Gerçek plânlama üretim ve tüketim alanlarını kapsar şekilde yapılır. Bugün bile, işletme vergisi tüketime müdahale değil de nedir? Resmi ağızlar tüketimin kısılıp yatırımlara fon yaratılması gerektiğini, vergilemenin bunu sağlayacağını açıkça ifade etmiyorlar mı? İşe göre ücret, emeğe göre gelir ilkelerine riayet edilmesin de parazitlerin haksız kazançlarına alabildiğine müsaade mi edilsin?

Kürt Halkı Konusu

İddianamenin, delil olarak 4'ncü Büyük Kongrenin 8 no'lu kararına ve partinin "Faşizme Hayır" kampanyasında dağıtılmış bildiriye dayanarak T.C.K.'nun 141-4 ve 142-3 maddeleri açısından bizleri suçlaması da geçerli değildir. Kongre kararının hangi ifadelerinde hangi suç unsurları bulunduğu ve sözü geçen maddeler kapsamına girdiği gösterilmiş, ispatlanmış değildir.

İddianame bu konu ile ilgili kısmında, Kongre kararında "Türkiye'nin doğusunda Kürt halkının yaşamakta olduğunu kabul ve ilân eder..." denildiğini belirttikten sonra, hemen ardından, şu hükmü vermektedir:

"Burada Anayasamıza göre Türk olan ve Türk vatanına sadakatla bağlı bulunan insanları Bilimsel Sosyalizm (Marksist-Leninist görüş) ve sosyalist devrim (Komünist ihtilâl) amaçları ile bir malzeme gibi istismar etmektedirler."

Aynı paragrafın biraz daha aşağısında da "Etnik ayrılıkları sömürerek ayaklanmaları, ayrılıkları teşvik etmek, etnik ayrılıkları kızıl ihtilâlin bir vasıtası olarak kul-

lanmak her yerde komünistlerin izledikleri usuldür" denilmektedir.

Görülüyor ki, iddianamenin aynı paragrafından aldığımız bu üç cümle birbirinden tamamen kopuk kalmaktadır. Doğu bölgesinde Kürt halkının yaşadığını söylemiş olmaktan, bu insanların komünist ihtilâl için bir malzeme gibi istismar edilmesi sonucu nasıl çıkar, anlamak mümkün değildir. Etnik ayrılıkları sömürerek ayaklanmaları, ayrılıkları teşvik etmek babında ne yapmışız o da söylenmiyor, iddianamenin diğer kısımlarında olduğu gibi bu kısmında da ileri sürülen suçlamalar soyut, mesnetsiz, delilsiz iddialar olarak havada kalmaktadır.

Bu noktada şu hususu da kısaca belirtmek isterim: Diğer konularda olduğu gibi bu konuda da savcı bir kavram karışıklığına düşmekte, "Halk" ve "Millet" kelimelerini eş anlamda kullanmaktadır. Oysa bir millet bütünlüğü ve birliği içinde çeşitli etnik topluluklar (Halklar), dil, din, mezhep grupları bulunabilir. Anayasanın, devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür tanımını getirmesi, Türk'ün tarifinde başka sosyolojik kıstaslar koymaması bundandır. Milletin bileşiminde bu çeşitli toplulukların bulunması, bunların bir devletin vatandaşları bütünü, millet bütünü olarak kaderde, kıvançta, tasada ortak ve belli amaçlar ve ülküler etrafında birleşmiş olmalarına engel değildir.

İddianame, meseleyi sadece bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele almayışımızı da kendi başına bir suç sayıyor, bize itiraflar atfediyor. Oysa ortada itiraf edecek bir husus yok, bizim sarih beyanlarımız vardır. Daha 1964 Şubatında kabul edilen parti programında mesele sadece bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ortaya konmamıştır, böyle olmadığı belirtilmiştir. O günden bugüne kadar mesele hep böyle iki yönlü ele alındığı halde hiçbir kanuni takibat açılmamıştır. Anlaşılan bütün kabahatimiz kongre kararında Halk kelimesini kullanmış olmamızdır.

Neden mesele sadece bir ekonomik kalkınma meselesi değildir? Çünkü doğu bölgesindeki yurttaşlara Anayasanın 12. maddesinin emrettiği ve demokrasinin gerektirdiği eşit muamele yapılmamaktadır. Anayasanın 12 nci maddesi "Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" hükmünü koyduğu halde Doğu bölgesinde Kürtçe konuşan yurttaşlarımız bundan dolayı ters muamelelere, baskılara maruz bırakılmaktadır.

1970 yazında Doğu illerinde kaçak silâh ve suçlu arama gerekçesiyle yapılan komando hareketleri ve bu konuda gazetelerde çıkan haberler ve seri halinde uzun röportajlar bu ayırım gözeten muamelelerin ne derecelere kadar vardığını gözler önüne sermiştir. Bu utanç verici, mutlaka önlenmesi gereken bir durumdu. Meseleyi derhal senatörümüz vasıtasıyla İçişleri Bakanına tevcih olunmuş yazılı soru şeklinde Senatoya götürdük. Daha sonra Temmuz ayında memleketin karşılaştığı ciddi sorunlar konusunda Cumhurbaşkanına sunduğumuz muhtırada bu sorunu da ele alarak bu çeşit hareketlerin Anayasaya aykırılığını ve devletin bütünlüğü açısından taşıdığı tehlikeleri belirttik.

Daha önceki yıllarda da Doğu'da eşkıya takibi hareketlerinde halkın uğradığı gadir ve eziyet de gazetelere aksetmiş, yine röportajlar yayınlanmıştır. O zaman da parti grubu olarak meseleyi birkaç kere Meclise getirmiş, Doğu illerinde idare-halk ilişkilerinin bozukluğuna Hükümetin dikkatini çekmiştik.

1970 yazını izleyen sonbaharda toplanan 4'üncü Büyük Kongre aktüel hale ge-

len bu sorun üzerinde de durmuş ve bilinen 8 numaralı kararı almıştır. Bu kararda 141-4 ve 142-3 maddeleri hükümlerine giren hiçbir husus yoktur. Savcılığın Kongre kararını bu maddeler hükümleri ışığında inceleyip tahlil etmesi, karardaki bu maddeler hükümlerine giren suç unsurlarını bir bir göstermesi gerekirdi. Bunu yapmamıştır. Yapamazdı da, çünkü kararda bu suç unsurları yoktur.

8 numaralı Kongre Kararının son paragrafının iddianamede verilen yorumu, savcılığın konuyu kavramaktan ne kadar uzak olduğunu göstermektedir. Partinin, Kürt Halkı sorununa işçi sınıfının sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından baktığının ifade edilmesi, milli bütünlük ve birlik açısını reddetme anlamına gelirmiş gibi bir yorum yapılmıştır. Savcının bilmesi gerekir ki, milli birlik ve bütünlük sosyalizmle çelişen birşey değildir. Türkiye sosyalist düzene geçtiği zaman milli birlik ve bütünlük çok daha sağlam temellere oturacaktır. Kararın son paragrafı, Türkiye'de işçi ve emekçi sınıfların sosyalist hareketinin birliğini Kürt halkı sorunu dolayısıyla bölünmesine müsaade edilmeyeceği anlamına konulmuştur. "Böl ve hâkim ol" düsturu, egemen burjuva sınıfların ve iktidarlarının politikasıdır. Aynı kararın daha önceki bir paragrafında partinin bütün ırkçı şoven-milliyetçi akımlara karşı olduğunun belirtildiği de hatırlanırsa son paragrafın anlamı büsbütün açığa çıkar.

Bütün mesele, birlik ve bütünlüğün baskı ve şiddet yöntemleri ile zorla muhafaza edileceği midir, yoksa Anayasal hak ve özgürlüklerde eşitlik esası üzerinde mi perçinleştirileceğidir.

Bu konudaki görüşlerimizi iyi ifade ettiği kanısında olduğum, Cumhurbaşkanına sunduğumuz muhtıradaki konu ile ilgili bölümü burada okumak isterim. Muhtıranın bir suretini bu ifademe ek olarak sunuyorum.

Anayasanın başlangıç kısmındaki, milletin bütün fertlerinin kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün olması ilkesi de, Doğu illerinde uygulanagelmiş ayırım gözeten muamelelerin, baskı ve şiddet yöntemlerinin son bulmasını, Anayasal hak ve özgürlüklerde eşitliğin fiilen sağlanmasını gerektirir.

Diğer Konular

Bu dava Partinin tüzel kişiliği hakkında olmayıp, bizlerin şahıslarımız hakkında açılmış bir dava olduğu halde, İddianamede şahsıma ait çok az şey vardır. Bunlara kısaca değinmek isterim.

İddianamenin baş kısmında, her nedense, "'Türkiye' de Komünist hareketlere kısa bir bakış" gerekli görülmüştür. Herhalde Türkiye İşçi Partisinin bu hareketlerin bir parçası olduğu izlenimini yaratmak için olacak. Bu tarihçede benimle ilgili olarak Barışseverler Derneğinden de sözedilmektedir.

Bu Derneğin dağıttığı bir bildiri dolayısıyla açılan dava Askeri Mahkemede görüldü. O zaman da derneğin dışarı ile ilişkisi olduğu, çuval dolusu evrak ele geçirildiği haberleri yazıldı, gazetelerde manşet oldu. Ama muhakeme sırasında Derneğin ne dışta, ne içte gizli ilişkileri bulunmadığı, bu konuda çuval dolusu değil tek bir belge ele geçirilmediği ortaya çıktı. Komünformda bir barışseverler teşkilâtı kurulmuş bulunmasına ve bizim derneğin onun bir yan kuruluşu olmasına da fiilen imkân yoktu, çünkü 1950'de Komünform çoktan dağılmış, ortadan kalkmış bulunuyordu.

Bildiri dolayısıyla T.C.K.'nun 161'inci maddesi 4'üncü fıkrasına göre 15 aya mahkûm edildim. Askeri Yargıtayın tasdik kararı 2 ye karşı 3 oy çoğunluğu ile alınmıştı. Yargıtay Heyetinin 2 askeri yargıç üyesi mahkûmiyet kararına muhalif kalarak uzun muhalefet şerhi vermişlerdi. Mahkûmiyet kararı hukukçu olmayan subay üyelerin oylara ile onaylanmıştı. 161'inci maddenin 4'üncü fıkrası o kadar antidemokratik nitelikte idi ki, 1960'dan sonra yürürlükten kaldırıldı.

İddianamede verilen bilgilerin ne derece sıhhatli olduğunu göstermek bakımından bir iki nokta üzerinde daha kısaca duracağım. İddianamenin yine tarihçe bölümünde şöyle bir cümle var: "Sanık Behice Boran'ın da yöneticileri arasında bulunduğu "Yurt ve Dünya", "İleri Adımlar", "Sertellerin Çıkardıkları", "Tan Gazetesi" de G.T.K.P.'nin [Gizli TKP] denetimi altında parti görüşlerini günü gününe aksettiriyordu."

Bu tek cümlede şu yanlışlar vardır:

1) Çıkardığım ikinci derginin adı İleri Adımlar değil, sadece "Adımlar" di.
2) Bu dergilerin yöneticileri arasında değildim, her ikisinin de sahibi ve Yazı İşleri Müdürü idim.
3) Bu dergilerde G.T.K.P.'nin görüşlerini günü gününe aksettirmiş olmamın imkânı yoktur, çünkü aylık dergilerdir. Üstelik siyasi dergiler değillerdi, fikir ve sanat dergileri idi. Memur olmam (Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Doçent'tim) siyasi dergi çıkarmam kanunen engeldi.

Yanlış bilgiye diğer iki örnek de Sadun Aren ile benim ve Emek Grubunun Kongre'de bildiriler dağıtmış olmamız iddiasıdır. Ne ben, ne Aren, ne Emek Grubu Büyük Kongrede bildiri dağıtmış değiliz. İddianameye eklenen, dağıtılmış olduğu iddia edilen metinler benim kalemimden çıkmamıştır, kime ait olduğunu da bilmiyorum. Benim bildiğim kadarıyla, Kongre süresince iki bildiri dağıtma teşebbüsü oldu. Partiye karşı olan iki sol grup mensupları kongrenin yapıldığı binanın antresinde bildiri dağıtmaya teşebbüs ettiler ama bu teşebbüs Partili Görevliler tarafından engellendi.

İddianamenin İstanbul Eminönü ve Gaziosmanpaşa ilçeleri, Partizan dergisi ve İstanbul İl örgütünün 1970 Haziranında yayınladığı bildiri konusundaki iddiaları üzerinde durmayacağım. Parti mahalli örgütlerinin faaliyetlerinin partiyi bağlamadığı siyasi partiler kanununun 111-2 ve 111-3 maddelerinde belirtilmiştir; şahıslarımızı ise hiç bağlamaz.

Kaldı ki, adı geçen mahalli örgütler sözü geçen bildirileri yayınladıkları tarihte Parti yönetimine muhalif hiziplerin elinde idi. 4'üncü Büyük Kongreden sonra bu örgütlerin yönetim kurullarının tümü değişmiştir.

Partinin Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonları (DİSK) ile ilişkilerinde kanunlar muvacehesinde suç teşkil edecek hiçbir husus yoktur. Bu sendikaların hazırladıkları raporlar ise ne Partiyi, ne de şahıslarımızı ilgilendirir. Bu nedenle bu konu üzerinde daha uzun durmak gereğini görmüyorum.

Hülâsa İddianame, hukuk anlayışı, ileri sürdüğü hukuki ispat ve deliller bakımından geçersiz olduğu kadar, güvenilir bilgi verme açısında da ciddiyetten yoksundur.

İddianameye ilişkin ifadem şimdilik bundan ibarettir.

Yalnız sözlerimi bitirmeden önce çok önemli bulduğum bir husus üzerinde kısaca durmak isterim. Bundan önceki duruşmalarda vekillerimiz Sıkıyönetim Mahkemelerinin görevleri, Anayasaya uygunluğu konularında itirazlar ileri sürdüler ve bu konuların tartışılması uzun zaman aldı. Şüphesiz vekillerimiz bu itirazlarını biz müvekkillerinin muvafakati ile yaptılar. Bu itirazlar ve tartışmalar neden yapıldı? Daha önceki duruşmalarda Sayın Savcı bu davranışlarımızı "bunların taktikleridir" cümlesi ile tavsif etti. Sayın Duruşma Yargıcı da neden bu meseleleri bu davanın duruşmalarına getirdiğimizi sordu. Buna cevap vereyim. Bu itirazlar bir taktik olarak yapılmadı. (Sayın Savcının "bunlar" kelimesiyle kimleri kastettiği de üzerinde durulması gereken ayrı bir hususdur. Kanaatimce kendisinin peşin hükümle hareket ettiğinin bir göstergesidir. Bunun üzerinde durmıyacağım, yanlız not ediyor, geçiyorum.)

Biz burada, şahıslarımıza yapılmış suç isnatlarından, mahkûmiyetten, tutuklu olma halinden kendimizi her ne suretle olursa olsun kurtarmaya çalışan, yani bu işten yakamızı sıyırmaya çalışan sanıklar durumunda değiliz. Hiç böyle bir kaygımız yok. Partinin on yıllık hayatında olduğu gibi, her birimizin parti üyesi bulunduğumuz sürece olduğu gibi, biz burada, her şeyden önce 1961 Anayasasını, onun getirdiği demokratik hak ve özgürlükleri savunma durumundayız. Bunu görev bildik, hâlâ da görev biliyoruz. Yurtseverliği, halkımıza bağlılığı böyle anlıyoruz.

Anayasal hak ve özgürlükler, demokrasi, sadece yasalardaki hükümlerle gerçekleşmez, Yasal özgürlüklerin, hakların kâğıt üzerinde kalmaması, toplumun hayatında ifadesini, tecellisini bulabilmesi için, bütün yurttaşların, kurumların, örgütlerin somut günlük yaşantılarında, somut yaşantının getirdiği bütün durumlarda bu hak ve özgürlüklere sahip çıkmaları, Anayasanın, demokratik hak ve özgürlüklerinin mücadelesini vermeleri gerekir. Bu dava tarihi bir davadır, denildi bu duruşmalarda. Bu bir "edebiyat yapma" sözü değildir, demagojik bir söz değildir. Türkiye'de demokrasinin tarihinde bu dava önemli bir yer alacaktır. İleride Türkiye'nin bu günlerinin incelendiği, değerlendirildiği, tarihi yazıldığı zaman bu davanın tarih önünde davası görülecektir. Dahası var, Türkiye'nin ilerideki objektif toplumsal gelişmeleri, belki bu davanın yeniden görülmesi şeklini de alabilecektir. Bizim için tarih önündeki davada temiz hesap verebilmek, tarih önündeki davada, 1961 Anayasasını, demokratik hak ve özgürlükleri sonuna kadar, her şart ve halde savunmuş insanlar olarak yer alabilmek önemlidir. Çünkü Türkiye'de demokrasi için, sosyalizm için mücadele birbirine ilişkin, iç içe geçmiş bir mücadeledir.

Saygılarımla,
Behice Boran

SAVUNMA

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Üç Numaralı Askeri Mahkemesi'ne
Eylül, 1972 Ankara

Mahkemenizce görülmekte olan bu dava benim ve bir kısım partili arkadaşlarım

hakkında, şahıslarımız hakkında açılmış bir davadır. Zaten Mahkemeniz ancak gerçek kişileri yargılayabilir. Parti tüzel kişiliğini yargılayamaz. Oysa bugüne kadar bu dava, sanki T.İ.P.'nin tüzel kişiliği yargılanıyormuş gibi yürütülmüştür. İddianame ve esas hakkındaki son mütalaa T.İ.P. esas alınarak düzenlenmiş, şahıslarımız hakkında çok sathi ve hafif bir iki iddiadan başka bir şey ortaya konmamıştır. Duruşmaların büyük ağırlığı da Parti üzerinde olmuştur.

Ayrıca, suçlandığımız ve hükümlerine göre cezalandırılmamız istenilen kanun maddelerindeki suç unsurları birer birer ele alınıp Parti'nin ve tabii asıl biz kişilerin, hangi beyan ve davranışlarımızla bu suçları işlemiş olduğumuz da iddianamede açık seçik, delilli ispatlı ele alınmamış ve duruşmalarda da kanunun vaz ettiği suç unsurları açısından ve onlara münhasır yargılama yapılmamıştır. Mahkemedeki sorgumda belirttiğim üzere, iddianame, genel, soyut suçlamalardan öteye gitmeyen, ileri sürdüğü suçlamaları kanıtlamaktan ziyade politik polemik yapan, tutarsız, dağınık bir yazıdır.

Bu kısa açıklamalarımla şunu belirtmek istiyorum ki, davanın açılışı ve yürütülüşü temelden usule aykırıdır.

Ama ne yapalım ki, dava böyle açılmış böyle yürütülmüştür. Bunun için ben de savunmamı esas itibariyle aynı düzeyde, Parti tüzel kişiliği düzeyinde yapmak zorunluluğundayım. Üstelik ceza kanunu maddelerine münhasır somut ve özgül hususlar üzerinde durulmayıp Partinin niteliği, politikası, amaçları üzerinde sınırları, ölçüleri, unsurları belirsiz genel bir biçimde durulduğundan, ben de Partinin görüşlerini, politikasını, öngördüğü iktidara geliş ve iktidarda kalış biçimini izah etmeye çalışacağım. Bunu yapabilmek için de önce Türkiye'nin şartlarını, gelişme doğrultusunu, bugünkü durumuna nasıl geldiğini anlatacağım. Sözlerime bu yoldan başlamaya bir başka nedenle de gerek görüyorum, o da şu:

Sevk iddianamesinde dava konusuna girilmeden önce, Türkiye'deki yakın tarihin ve son gelişmelerin Savcılıkça kendi görüşleri açısından bir değerlendirilmesi yapılmış, Türkiye'nin geleceği ve sahip olması gereken toplumsal düzen konusunda bir takım fikirler, öneriler öne sürülmüş ve Türkiye İşçi Partisi ile Parti'nin yöneticileri ve üyeleri olan bizler bu çerçeveye oturtularak, bu çerçeve açısından eleştirilerek suçlandırılmıştık. Bu nedenle de ben Türkiye'nin yakın tarihindeki değişme ve gelişmeleri kalın ana çizgileriyle özetleyip belirterek sözlerime başlamak gereğini duyuyorum. Savcılığın bu bölümde ileri sürdüğü görüşleri, iddiaları, bir bir ele alıp tartışmak, eleştirmek ve cevaplamak yerine, konuyu bütünüyle ele alıp kendi bakış açımı, tahlillerimi ortaya koymak suretiyle iddianamenin bu bölümünü cevaplandırmış olacağını. Zaten, Türkiye İşçi Partisi'nin sosyal gelişmeleri, olguları nasıl tahlil edip değerlendirdiği, temel görüş ve tutumunun ne olduğu bütünüyle anlaşılmadan, şu veya bu konuda ileri sürülen görüşler ve bu görüşlere ilişkin ifadeler, beyanlar, cümleler kendi başlarına teker teker anlaşılamaz, doğru yorumlanamaz.

Osmanlı İmparatorluğunun son yüzyılından bu yana Türkiye'nin köklü değişmeler kaydettiği bilinen ve kabul edilen bir olgu(vakıa)dur. Ama bu değişmelerin niteliği ve anlamı nedir konusuna gelince, görüşler ve izahlar farklılaşmaktadır. Bu konuda genellikle kullanılagelmiş olan ve bugün de ısrarla kullanılan terimler eski ve yeni deyişleri ile garplılaşma-batılılaşma ve muasırlaşma-çağdaşlaşmadır.

Bu kelimeler bilimsel kavramları ifade etmez. Garplılaşma-batılılaşma, dünyanın coğrafi bir bölgesine izafetle bir şey anlatmak istemektedir; batıdaki toplumlar gibi olma, onlara benzeme. Muasırlaşma-çağdaşlaşma ise birinciye, yani garplılaşma-batılılaşmaya ilişkindir; çünkü açıkça veya zımmen kabul edilen varsayım, batıdaki toplumların çağdaş toplumlar olduğu, çağdaş uygarlığı temsil ettiğidir. Böylece, çağdaşlaşma da batılılaşma ile aynı kapıya çıkmaktadır. Birisi coğrafi bir bölgeye, öbürü bir zaman bölümüne -yaşadığımız zamana- izafetle oluşturulmuş deyişlerdir. Bu kelimeler "kavram" değildir, hiç değilse toplumbilimsel kavramlar olarak kabul edilecek nitelikte değillerdir; çünkü bunların içeriği ve kapsamı (tazammunu ve şümulü) açık seçik tespit edilmiş, tanımlanmış değildir, insan toplumlarının tarihte ve bugün gösterdiği çeşitli toplumsal sistemler incelenir, nitelendirilir, kıyaslanır, tipleştirilirken, böyle coğrafi, zamansal terimler değil, yapısal ve kurumsal kavramlar ve terimler kullanılır.

Toplum yapısı ve kurumlan açısından baktığımızda, Osmanlı imparatorluğunun son yüzyılından bu yana meydana gelen değişmeler, feodal tip toplum düzeninin merkezileşmiş bir çeşidi olan bir toplum düzeninden kapitalist bir toplum düzenine geçiş olarak görünür. Dünyada hiç bir toplum diğer toplumlardan tecrit edilmiş, kendi başına bir varlık olmadığı için bütün toplumların ve bu arada Osmanlı İmparatorluğunun ve Türkiye'nin tarihsel değişme ve gelişmesinin de dış dünya durumu ve dış ilişkiler çerçevesi içinde incelenmesi gerekir. Osmanlı İmparatorluğunda yeni bir doğrultuda gelişmeler, alışılmış terimiyle batılılaşma hareketleri başladığında, Batı Avrupa'da feodalizmden kapitalizme geçiş esas itibariyle gerçekleşmiş, sanayi kapitalizmi aşamasına girilmişti. Dış pazarlara, hammadde kaynaklarına, sömürgelere ihtiyaç duyan kapitalist gelişmenin Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkisi, İmparatorluğu, Avrupa sanayii ve Avrupa nüfusunun beslenmesi için hammaddeler ve tarımsal ürünler kaynağı ve mamul maddeler pazarı haline getirmek yönünde olmuştur.

Bir yandan, Batı Avrupa kapitalizminin etki, nüfuz ve baskısı, Avrupa ile geliştirilen ticaret ilişkileri ve bunların doğurduğu sonuçlar, öte yandan İmparatorluk yöneticilerinin ve aydın kesiminin bu etki, baskı, ilişki ve sonuçlar karşısında ve de savaşlardaki sürekli yenilgiler karşısında, "birşeyler yapmak" gereğini duymaları, Osmanlı İmparatorluğunda yenileşme, batılı kapitalist ülkelere benzeme hareketlerini başlatmıştır. Yöneticiler ve "aydın"laf çareyi önce orduyu, daha sonra mülki idareyi, giderek hukuk sistemini, öğretim sistemini ıslah etmede aramışlar, ekonominin ve ekonomik sorunların önemini hiç, ya da yeterince anlamamışlar, bu konulara inememişlerdir. Oysa eski ekonomik düzeni Avrupa kapitalizminin baskısı altında çöküp dağılan ve hızlı bir gelişme ile kapitalist bir düzene tam geçemeyen bir toplumda ordu, idare, hukuk, eğitim "ıslahatı" gereğince başarılı olamaz, imparatorluğun çöküşünü önleyemezdi.

Bununla beraber, kapitalistleşme süreci ağır aksak sürüp gitmiştir. Bunun en önemli belirtisi ve ifadesi, imparatorluğun toplum düzeninin temelini oluşturan toprak mülkiyetindeki değişikliktir. Senedi ittifak 1808 ve daha sonra 1858 arazi kanunuyla toprak üzerinde özel mülkiyet hukuken tanındı. İmparatorluğun sınıf yapısında ticaret burjuvazisi -özellikle dış ticaret- oluştu ve gelişti. Çöken el sana-

yiinin yerine az sayıda da olsa fabrikalar belirdi. Şirketler, bankalar kuruldu. Buna paralel olarak da kıyafette, hukukta, eğitimde, idarede, sanat ve edebiyatta kapitalist Batı Avrupa'nın sosyal kurumlarından ve kültüründen aktarmalar, uyarlamalar yer aldı.

Bu değişme ve gelişmeler olumlu muydu, olumsuz muydu? Bir ilerleme miydi, değil miydi? Bu sorular basit bir "evet" veya "hayır" ile cevaplanamaz. Bütün bir imparatorluk düzeninin ekonomisi ve sosyal siyasal yapısı ile çökerek gelişen Avrupa kapitalizmi karşısında yarı sömürge durumuna düşmesi bu oluşmanın olumsuz yanı idi. Ne var ki, 19. yüzyıl ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu o yapısıyla sürüp gidemezdi. Kapitalistleşmesi, kapitalist düzene geçmesi doğaldı ve kapitalizm daha ileri bir aşama idi. O dönemde sosyalizme varacak bir kalkınma yoluna girmesi de beklenemezdi. 19. Yüzyılın şartları buna müsait değildi.

Bütün bu değişme ve gelişmelerde Türkiye açısından hayati önem taşıyan ve mutlak surette olumsuz olan husus bu kapitalistleşmenin, düzen değişikliğinin, dışa ekonomik, mali, siyasi ve askeri bağımlılık ilişkileri altında ve bağımlılık ilişkileri zamanla güçlenerek yer almış olmasıydı. Osmanlı İmparatorluğunun bu son dönemde nasıl dış borçlanmalara battığı, dış ticaret yolu ile nasıl sömürüldüğü, yabancı sermayenin İmparatorluk üzerinde ve içinde çevirdiği oyunlar ve işler, yabancı devletlerin İmparatorluğun içişlerine ne denli müdahale ettikleri ve büyük devletlerin İmparatorluğu nasıl parçalayıp paylaşmaya hazırlandıkları burada tekrarlanmasına gerek olmıyacak kadar bilinen hususlardır.

Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri sözünü ettiğimiz kapitalistleşme sürecinin sürdüğü, geliştiği ve bir anlam ve ölçüde tamamlandığı dönemlerdir. Cumhuriyet döneminde feodalizm-kapitalizm çelişkisi kapitalizm lehine kesin çözümlenmiştir. Feodal kalıntıların günümüze kadar sürüp gelmesi çözümün kesinliğine halel getirmez. Kalıntılar zamanla zayıflayıp eriyerek süregeldi ve toplum düzenine damgasını basan artık feodal değil, kapitalist ilişkilerdir. Saltanat ve hilâfetin kaldırılması, Cumhuriyetin ilânı, hukuk, yargı sistemi, eğitim, laik devlet alanlarındaki dönüşümler, tek dereceli genel seçimler, sendikal örgütlenmeler, çok partili parlamenter rejim v.b. bu kesin çözümün sosyal kurumlar, üst yapı, düzeyinde göze çarpan belirtileri ve perçinlenmesi olmuştur. İzlenen ekonomik politika da -devletçilik dahil- genellikle kapitalist gelişmeyi, özellikle sanayileşmeyi teşvik politikası olmuştur. 1948 den itibaren tarımda kapitalist gelişme özellikle genişlemiş ve hızlanmıştır.

Bu tahlillere dayanaraktır ki T.İ.P. Türkiye'de burjuva demokratik devrimin esas itibariyle yapılmış olduğunu kabul etmiş ve bundan sonraki devrim aşamasının sosyalist devrim olacağını ileri sürmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu 19. yüzyılda bağımsız bir kapitalist gelişme, -bu konuda daima gösterilen Japonya misali- yapabilir miydi, yapamaz mıydı sorusunu burada tartışmıyorum. Bugün önemli olan ve bizim daima altını çizerek belirttiğimiz husus iki noktada toplanır. Birincisi, bugün 1972 yılında Türkiye için ve diğer az gelişmiş ülkeler için kapitalist yoldan kalkınma, yani sosyal evrimin daha ileri aşamasında olan toplumlara yetişme ve onlarla eşitlik ve bağımsızlık şartlarında ve düzeyinde yarışma imkânı, olmadığıdır, İkincisi, 20. yüzyılın ikinci yarısında kalkınmanın tek yolu, kapitalizme geçiş ve kapitalizmi geliştirme değildir. Sosyalizm ve sosyalizm

doğrultusunda kalkınma belirmiştir. 19. yüzyılın Osmanlı toplumunun kalkınma sorunu ile 1972 Türkiye'sinin kalkınma sorunu aynı değildir. Dünya şartları değişmiştir, Türkiye şartları değişmiştir.

Bir yandan, batı kapitalizmi emperyalizm aşamasına girmiş ve dünyanın diğer geri kalmış toplumlarını kuvvetle hükmü altına almıştır. Bir çok ülkenin, özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, birbiri ardına bağımsızlığına kavuşarak birer devlet-millet haline dönüşmesi, temelde yatan, bu az gelişmiş toplumların sömürülmesi ve iktisadi bağımlılığı durumunu değiştirmemiştir; çünkü nisbi bağımsızlık şartları altında da emperyalizm sömürü ve baskısını sürdürebilmektedir. Emperyalizmin bu ilişkiler ağı içinde geri kalmış veya az gelişmiş ülkelerin tam bağımsız ve eşit bir düzeye ulaşabilmeleri imkânsızdır. "Batı'daki toplumlar nasıl kalkındıysa biz de öyle kalkınırız" düşüncesi yanlıştır, çünkü Batı Avrupa'da kapitalizm gelişirken dünyada o ülkelerden daha ileri aşamada ve hâkim ekonomiler yoktu. Batı Avrupa toplumları gelişme döneminde de zamanın en ileri, en gelişmiş ülkeleriydi. Batı kapitalizmini örnek alanlar gelişme şartlarındaki bu nitelik farkını anlamıyorlar veya anlamak istemiyorlar.

Öte yandan sosyalizm, aydınlar arasında teorik ve bilimsel alanda tartışılan ve işçi sınıfı hareketine ancak sınırlı ölçülerde yansıyan bir akım olmaktan çıkıp, toplumların değişme ve gelişmesinde kapitalizme bir alternatif, kapitalizmden daha ileri bir aşamanın temsilcisi olarak tarih sahnesinde yer almıştır. Bugün dünyada yer alan somut olaylar her ne olursa olsun, Güneydoğu Asya savaşları, Orta-Doğu gerilimi, doların sallantısı ve dünya para krizi, Sovyet-Çin anlaşmazlığı, Amerikan-Sovyet çekişmesi v.b. ne kadar önem ve anlam taşırsa taşısın, sosyolojik açıdan temel olgu, toplumsal sistem tipleri olarak kapitalizm-sosyalizm çelişki ve mücadelesidir. Gerek dünya politikasında ve ilişkilerinde, gerekse her toplumun iç gelişmesinde somut hiçbir olayı, oluşmayı bu temel sosyolojik olguyu ve bu iki sistemin insanlığın tarihsel gidişindeki rolünü anlamaksızın, dikkate almaksızın doğru anlamaya ve değerlendirmeye imkân yoktur.

Kapitalizm mi, sosyalizm mi? Bu soru bütün toplumların karşısına dikilmiş kaçınılmaz sorundur. Ne biçim bir kapitalizm ve ne biçim bir sosyalizm sorunları daha sonradan gelen, birinciye bağlı tali nitelikte sorunlardır. Milli bağımsızlık savaşı veya mücadelesi veren, kalkınmaya çabalayan az gelişmiş ülkeler için de temel sorun budur.

Az gelişmiş ülkeler için bu sorunun bir başka yanı daha var; o da gelişme veya kalkınma sorununa olan ilişiğidir. Günümüz dünyasının bir özelliği de gelişme veya kalkınma sorununun ön plâna çıkmış olmasıdır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında toplumlar artan hızlarda değişme halindedir; bu değişme bir yönü, doğrultusu olan bir değişmedir, yani gelişmedir ve günümüz toplumları genellikle bu değişme ve gelişmenin bilincindedirler.

İnsan toplumları tarih öncesi çağlardan beri değişip gelişmiştir. Sosyal evrim sosyolojik bir olgudur; bu evrimde çeşitli gelişme aşamalarını ifade eden çeşitli sosyal sistemler meydana gelmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte toplumsal değişme ve gelişme hızlanmış, bu hız günümüzde daha da artmıştır. Bu hızlanma ile birlikte toplumlar sosyal değişme ve gelişmenin farkına varmaya, bilincine varmaya başlamış-

lardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise gelişme sorunu, özellikle sosyal evrimde geri kalmış toplumlara ilişkin olarak, en çok incelenen, tartışılan sorunlar arasında yer almıştır. Sosyal değişmeyi kontrol altına alarak belli hedeflere yöneltmek, hızla gelişerek geri kalmışlıktan kurtulmak bu toplumların âdeta tutkusu haline gelmiştir. Bugün toplumbilimlerde bu konu inceleniyor, üzerine ciltler dolusu yayın var. Fiili politika ve ilişkilerde de "gelişmiş" ve "az gelişmiş" ayırımı her adımda, her konuda kendini gösteriyor: Birleşmiş Milletlerde, Dünya Ticaret Konferanslarında, Bloksuz Ülkeler Konferanslarında vb. Son aylarda bu gelişme sorunu, "büyüme" terimi kullanılarak gelişmiş ülkelere ilişkin olarak da tartışılmaya başlandı.

"Gelişme"nin ne olduğu, tanımlaması, kıstasları tartışılıyor, bu konuya burada giremeyiz. Yalnız önemli bulduğum için şunu belirtmek isterim ki, "gelişme" ve "az gelişmiş" veya "geri kalmış" deyimleri bir değer yargısı ifadesi değildir, bir toplumsal gerçeğin ifadesidir. Gelişme, sosyal evrim kapsamı içindedir. Bugün dünyadaki toplumların hepsinin aynı evrim aşamasında olmadığı bilinen bir gerçektir. Kapitalizmin eşitsiz gelişme kanunu aşama farklarını daha belirgin hale getirmiştir.

Kapitalizm mi, sosyalizm mi sorunu az gelişmiş toplumlar için gelişme sorunu ile ilişkindir. Ne var ki, kapitalizm-sosyalizm sorununu gelişmeye (kalkınmaya) ilişkin olarak, o perspektif içinde ele alınca, sorunun bir gelişme veya kalkınma yöntemi, tekniği sorunu olduğu yanılgısına düşülmemelidir. Sorun, bir sosyal sistem ve sosyal evrimde bir aşama farkı sorunudur.

Bu kısa açıklamadan sonra tekrar az gelişmiş toplumların durumuna dönebiliriz.

Siyasi anlamda bağımsızlık elde edildikten sonra, yani ayrı bir devlet haline gelip tanındıktan sonra, bu bağımsızlığa ayrı bir devlet olma şeklinin ötesinde bir öz, bir muhteva kazandırabilmek, eşitlik şartlan içinde bu bağımsızlığı koruyabilmek az gelişmişlerin karşısına dikilen çetin bir sorundur. Az gelişmiş veya gelişmekte olan toplumlar, devlet-milletler, için kapitalist yoldan kalkınmak, yani gelişmişler düzeyine erişmek ve onları geçme yarışma katılmak mümkün değildir. Bu olmayınca da siyasi bağımsızlığa ekonomik temel ve öz kazandırmak, gerçek bir bağımsızlığı sürdürmek imkânsızdır.

Türkiye'nin geçirdiği tecrübe ve bugün içinde bulunduğu durum bu sosyolojik olgunun (vakıanın) açık ve belirgin bir örneği ve kanıtıdır. Bir buçuk yüzyıllık kapitalistleşme ve kapitalist sanayileşme çabalarından sonra Türkiye hâlâ daha "az gelişmiş" toplumlar kategorisinde ve ekonomik bağımlılık ilişkileri içindedir. Kapitalizmde direndikçe, zaten, emperyalizm aşamasındaki dünya kapitalizminin ilişkiler ağının dışında, bunun için de emperyalizmin baskı, nüfuz ve sömürüsünün dışında kalmak mümkün değildir. Türkiye'nin NATO'ya girişinin, ikili anlaşmaların, yabancı üslerin, yabancı sermayeyi teşvik ve petrol kanunlarının, Ortak Pazar ortaklığının ardında ve altında bu sosyolojik olgu yatmaktadır. Bağımsızlık, iktisadi ve siyasi yanıyla bir bütündür ve tam bir siyasi bağımsızlık iktisadi bağımsızlığı gerektirir, şart koşar.

Gerçi emperyalizm, siyasi, askeri, iktisadi ve mali takıntılarıyla Türkiye'ye silâh gücü ve istilâ yolu ile girmemiştir. Geçmiş iktidarlar kendi istek, irade ve teşebbüsleriyle sözü geçen akitlere, bağlantılara, ilişkilere girmişlerdir ve şimdiki iktidar

da kendi istek ve iradesi ile bu çerçeve içerisinde kalmaktadır. İktidarların temsil ettikleri sermayeci sınıflar -burjuvazi- de kendi ve devlet kaynaklarıyla sanayileşmeyi başarıp milli pazarı gereğince geliştiremeyince, hem bunu başarmak, hem de, öncelikle, iktidarını korumak, toplumun sosyalizme kaymasını önlemek için dünya burjuvazisi ile işbirliği ve dayanışmaya girmeyi seçmiş ve sözü geçen andlaşmaları, üsleri, yabancı sermaye ve "yardımları" kabul etmiştir. Bu anlamda burjuvazi ve iktidarları bağımsız hareket etmiştir. Ama girilen, kabul edilen akitler, ilişkiler, üsler, dış kredi, sermaye ve "yardımlar" dışa bağımlılığı, dış baskıları birlikte getiren, doğuran niteliktedir. Emperyalizm aşamasındaki dünya kapitalist sisteminin kendi yapısında, niteliğinde, hâkim-bağımlı, sömüren-sömürülen ekonomiler ayırımı ve ilişkileri vardır, sistemin tabiatı gereği objektif olarak vardır. Bunun içindir ki biz sosyalistler milli bağımsızlık sorununu, son tahlilde, sosyal sistemler sorununa, kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununa ilişkin görürüz. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında "az gelişmiş" 3. dünya devletlerinin milli bağımsızlıklarını güçlendirmeleri, perçinlemeleri, bir daha yitirmemeleri emperyalizm-kapitalizm ağının dışına çıkmalarına, sosyalizme yönelmelerine bağlıdır.

Bizden çok sonra milli kurtuluş mücadelesi verip bağımsızlıklarına kavuşmuş Asya, Afrika toplumlarının da yakın tarih ve bugünkü durumları bu yargıyı doğrulamaktadır. Kapitalist yoldan kalkınmada direndikçe emperyalizmin ağı içinde bocalamalar sürüp gitmekte ve politik bağımsızlıkları da sallantıda kalmaktadır. Sözünü ettiğimiz bu ülkeler -ve Türkiye- arkada bıraktıkları zaman süresinde kendilerine göre bir gelişim göstermişlerdir. Ne var ki, gelişmiş kapitalist toplumlarla aradaki mesafeyi kapatmaya başlamamışlardır bile. Söz konusu mesafenin gittikçe daha da büyüdüğünü batılı iktisatçılar ve Birleşmiş Milletler raporları gibi resmi belgeler kanıtlamaktadır. Bunun da temel sebebi, yukarıda işaret ettiğimiz, dünya kapitalist sisteminin oluşturduğu ve yürüttüğü ilişkilerdir, az gelişmişlerin gelişmişler tarafından sömürülmesidir. Sözünü ettiğimiz kaynakların verdikleri rakamlara göre az gelişmişlerden gelişmişlere giden fonlar, bu gelişmiş toplumların yardım, kredi, sermaye yatırımı olarak az gelişmişlere sağladıkları fonları gittikçe aşmaktadır. Bu sömürü iki yoldan işlemektedir:

1) Dış ticaret hadlerinin sürekli olarak az gelişmişler aleyhine açık vermesi. Az gelişmişlerin gelişmişlere sattıkları ilk ve hammaddeler fiatları sürekli düşmekte, gelişmişlerden satın aldıkları mamul maddeler fiyatları ise sürekli yükselmektedir. Bu yüzden az gelişmişlerden gelişmişlere doğru milyarları tutan bir fon akımı vardır.
2) Zamanla eski yatırımların ve kredilerin faizleri, taksitleri, kâr transferleri sağlanan yeni yabancı fonların büyük bir kısmını alıp götürmekte, hatta bazen yıllık toplamını aşmaktadır.

Bu iktisadi-mali bağımlılığın doğal sonucu politik bağımsızlığın da yitirilmesi, en azından zedelenmesi olmaktadır. Burada bir parantez açarak kısaca işaret edelim ki, az gelişmişlerin sözünü ettiğimiz "ekonomik kanaması" olmasa bile, kapitalistleşme sürecindeki ülkelerin yeni, genç sanayileri, aradaki teknolojik düzey, işletme büyüklükleri, emek gücü üretkenliği farklarından dolayı gelişmiş kapitalist ülkelerin rekabetine dayanamaz; Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna (Ortak

Pazar'a) girmesi konusunda çok önemli bir noktadır bu.

Az gelişmiş ülkeler ve bu arada Türkiye, 19. yüzyıl Batı Avrupa örneğinde kapitalist yoldan kalkınamayacaklarının bir anlamda farkındadırlar, özel sermaye birikiminin yetersizliği, vergileme ile büyük iç fonların ve dış yabancı fonların devlet elinde toplanışı, Türkiye'yi ve yeni bağımsızlığına kavuşmuş diğer ülkeleri ekonomide bir devlet sektörü yaratmaya ve iktisadi devlet politikası izlemeye itelemiştir. Ortaya "devletçilik" ve "karma ekonomi" olguları ve politikaları çıkmıştır. Bu, Türkiye'ye özgü bir durum değildir, bütün az gelişmişlerde görülmektedir. Buna rağmen, bu ülkeler için de kapitalizm mi, sosyalizm mi sorunu vardır ve kaçınılmazdır.

"Karma ekonomi" de üretim araçlarının hem kamu mülkiyetinin, hem de özel mülkiyetin mevcut bulunuşundan, bu çeşit "karma ekonomi" düzeni, ne kapitalist, ne sosyalist olan, üçüncü çeşit bir toplum düzeni olarak görülmek ve gösterilmek istenmektedir. Böylece kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden kurtuluş yolunun bulunduğu sanılmaktadır. Oysa "karma ekonomi" ikilemden kaçış, kurtuluş yolu vermez.

"Karma ekonomi" sözünü ettiğimiz soruna bir çözüm değildir, çünkü toplumlar statik bir durumda değillerdir, sürekli değişme ve gelişme içindedirler. Kalkınma da zaman içinde bir süreçtir. Bunun doğrultusu ne yönde olacaktır veya daha doğrusu, verili zaman bölümünde hangi doğrultudadır? "Gelişmiş" düzeye erişildiğinde varılacak veya varılmak istenen toplum düzeni nedir? Şu andaki gelişme, gelişmiş bir kapitalizme mi, sosyalizme mi yöneliktir? Bazı toplumların bazı dönemlerinde kalkınmanın yönü açık seçik ve kesin belli olmayabilir. Ama böyle bir dönem ne kadar sürerse sürsün, eninde sonunda bu yön saptanması sorunu, çözümü gerekli bir sorun olarak az gelişmişlerin önüne çıkar. Daha doğrusu, kalkınma döneminde devlet sektörünün ve devletçilik politikasının hangi sınıfın denetiminde ve hizmetinde olması, bir başka deyişle iktidarın sınıf muhtevası, toplumsal sistemin niteliğini ve gelişme yönünü belirler.

Esasen klâsik kapitalist model gelişmiş kapitalist ekonomiler için de artık geçerli değildir. En gelişmiş kapitalist ekonomilerde de devlet gittikçe artan ölçülerde ekonomiye müdahale etmekte, ekonomik görevleri yüklenmektedir. (Zaten kapitalizm ilk aşamalarında da devlet himayesi altında gelişmiş ve tam, mutlak lais-sezfaire politikası hiçbir zaman uygulanmamıştır.) İkinci Dünya Savaşından bu yana kapitalist ekonomileri ayakta tutan, devresel büyük krizlerin önlenmesinde önemli faktör olan silâh sanayii ve feza araştırma ve deneylerine ilişkin sanayii, devlet siparişleri, alımları, kredileri sayesinde tutunup gelişmektedir. Ve bugün tekellerin muazzam sermaye birikimleri dahi sanayiin en ileri kollarında kendi başına yeterli olmamakta, devlet yardımlarını gerektirmekte ve bu kolların giderek devletleştirileceği görüşü ileri sürülmektedir. Esasen, bir kısım kapitalist toplumlarda demiryolları, PTT, kömür madenleri gibi kâr getirmeyen ekonomi kolları şimdiden devletleştirilmiştir. Kısacası, gelişmiş kapitalist toplumlar da "karma ekonomi"ye kaymaktadır. Bu durum, bu gelişmiş ekonomilerin kapitalist niteliğini değiştirmemektedir; çünkü bütün devlet müdahalelerinin ve devletleştirmelerin amacı özel sermaye sınıfını ayakta tutabilmek, onun kâr getiren sahalarda kârlı işler görmeye devamını sağlamaktır.

Ana çizgileri ile vermeğe çalıştığımız şu kısa izahattan da anlaşılıyor ki, "karma

ekonomi", kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununu ve tartışmasını ortadan kaldırmıyor ve "karma ekonomi" kapitalizm ve sosyalizm temel sistemleri yanında ayrı, kendine özgü bir üçüncü temel toplumsal sistem değil. Ya, az gelişmiş toplumlarda kapitalizmin bu duruma özgü bir biçimi, belirtisi veya sosyalizme geçişi amaçlayan bir ara aşamanın ifadesi ve belirtisidir, ya da, gelişmiş toplumlarda kapitalist sistemi ayakta tutmanın bir aracıdır.

Burada altını çizerek önemle belirtmek istediğimiz husus, ister 19. yüzyıl batı modelinde olsun, ister az gelişmişliğe özgü "karma ekonomi" biçiminde olsun, geri kalmış ülkeler için kapitalist bir düzenle ve gelişmiş kapitalizmi amaçlayarak kalkınma yolu kapalıdır. Bunun bir sebebi, daha önce belirttiğimiz, kapitalist dünya sisteminde gelişmişler ile gelişmemişler arasındaki birincilerin yararına ve çıkarına işleyen ilişkilerdir. İkinci bir sebebi de özel sermaye sahiplerinin kâr etmesi esaslarına dayanan kapitalist üretim biçiminin dengeli, ahenkli ve hızlı bir kalkınmaya, yâni gelişmişlere yetişmeye ve geçmek için yarışmaya imkân vermemesidir.

Türkiye'de devletçilik baştan beri devlet kapitalizmi niteliğinde olmuştur. 1923-1931 arası özel sanayii, tarım işletmeciliğini, bankacılığı teşvik politikası izlenmiştir. 1931'den sonra ise devletçilik politikası ekonomide bir devlet sektörü meydana getirmeye yönelmiştir. Her iki dönemde de devletçilik ve devlet sektörü özel sektörü geliştirici ve güçlendirici bir rol oynamıştır. Bu devletçilik politikası ister "özel teşebbüsün yapamadığını devletin yapması" şeklinde, ister "devletin devlet tarafından yapılmasında yarar bulunan işleri yapması" şeklinde ifade edilmiş olsun, her iki halde de özel teşebbüs ve sermaye bu devletçilikten yararlanmış, yararlanarak güçlenmiştir. Devletçilik politikasının en kesin ve güçlü biçimde ifadesini bulduğu 1931-1940 arası döneminde özel sermaye birikiminin hızlı denecek tempoda artması bu açıdan dikkate değer ve anlamlıdır.

Ticaret ve sanayi burjuvazisinin ve toprak sahipleri sınıfının kendi sınıfsal çıkarları açısından daha "liberal", daha az müdahaleci bir yönetimi arzulayışlarını temsil eden DP iktidarında dahi devlet yatırımları ve sektörü büyümeye devam etmiştir. Çünkü daha önce işaret ettiğimiz gibi devletçilik az gelişmişliğin ekonomik ve sosyal gereğidir, öte yandan, özel teşebbüs ve sermaye kendi çıkarına geldiği yerde devletin müdahalesinden kurtulmak isterse de, devletin yardım ve desteğinden yoksun kalmayı hiç istemez.

Şimdi gelinen nokta nedir? Bunalımın niteliği, anlamı nedir? Bu sorulara farklı soyutlama düzeylerinde, ama hepsi birbirine bağlı olarak cevap verilebilir. En genel düzeyde diyebiliriz ki, Türkiye, Tanzimat'tan beri süregelen, cumhuriyetin ilânından bu yana yarım yüzyıla yakın zamanda ise, özellikle son yirmibeş yılda, hızlanan kapitalist yoldan kalkınma ve "çağdaş uygarlığa erişme" çabalarından sonra hâlâ daha kalkınma ve çağdaş uygarlığa erişme sorunuyla karşı karşıyadır. Artık ciddi hiçbir kimse bu olguyu inkâr edememekte, görmezlikten gelememektedir. Bunalımın genel ve temel nedeni, kalkınma sorununun kapitalist yoldan çözümlenememesidir.

Bu duruma çare olarak ileri sürülen çözüm önerileri -kalkınma reçeteleri-, aralarında çeşitli derecelenmeler olmasına rağmen, başlıca üç gruba ayrılıyor:

1 - Kapitalist Yoldan Kalkınma Önerileri

Türkiye Tanzimat'tan bu yana hep kapitalist yoldan gelişme çabası içinde olmuştur. Ama bugün bu yoldan kalkınmada Türkiye için yeni olan öneriler öne sürülmektedir. Kalkınmanın, temelde, sanayileşme demek olduğu bugün artık tartışılmaz biçimde kabul olunmaktadır. Şimdi bize çok tabii, çok olağan gelen bu yargı Türkiye için yenidir. Daha bir kuşak önce 1940'larda ve ondan bir hayli sonra da, Türkiye'nin bir tarım memleketi oluşundan adeta övünülerek söz edilir, sanayileşme gereğini öne sürene şüphe ile bakılırdı. Tarım, ekonominin bir sektörü olma ötesinde bir sosyal değer, kutsal değer taşır gibiydi. Türkiye o zaman da, devletçilik politikasına ve ekonomide devlet sektörüne rağmen, yine kapitalist sistemde bir toplumdu; devletçilik politikası ve devlet sektörü, özel sektörün gelişmesine, özel sermaye birikimine yarıyordu. Ne var ki sanayileşme çok cılızdı, toplumun sınıf yapısında ve politikasında toprak ve yanısıra emlâk sahipleri sınıfı ve ticaret burjuvazisi ağır basıyordu. Sanayi burjuvazisi üçlü hâkim sınıflar koalisyonunun zayıf ortağı idi. Sözü geçen iki sınıf ve zamanın politik yöneticileri, sanayileşmeden, işçi sınıfının gelişmesine, sendikal ve politik hareketlerine yol açacağı için irkilirlerdi.

Türkiye'de kapitalizm önceleyin ticaret kapitalizmi olarak boy gösterdi. Bir yandan da toprakta özel mülkiyet ve işletmecilik oluştuğundan ve fabrika mamulü ürünlerin değil, tarım ürünlerinin iç ve dış ticareti yapıldığından, toprak sahipleri ile ticaret sınıfları arasında tabii bir ittifak vardı. 1948'den bu yana bol tarım kredileri ve makinalaşmayla tarım sektörü de kapitalist işletmeciliğe yöneldi, sanayi bitkileri üretimi gelişti, böylece, toprak sahipleri sınıfı ile ticaret burjuvazisi arasındaki ittifak pekleşerek sürdü gitti.

1950'den bu yana özel sektörde sanayileşme hızlandı. Özellikle ticari sermaye ve daha geriden tarımda biriken bir kısım sermaye sanayie kaymaya başladı. Uzun süre tarım, ticaret, sanayi burjuvazisi birbirinden kesin farklılaşmamış, az çok birbiri içine geçmiş vaziyette kaldı. Giderek güçlenen sanayi burjuvazisi diğerlerinden az çok farklılaşarak üçlü koalisyonun güçlü ortağı durumuna gelme yönünde gelişti. Burada önemli olan nokta, sanayi burjuvazisinin toprak sahipleri sınıfından ve ticaret burjuvazisinden farklılaşma derecesinden ziyade, ekonomide sanayiin, tarım ve ticaretin önüne geçme, ekonominin "sürükleyici sektörü" olma yönünde gösterdiği gelişmedir. Toprak mülkiyeti, arsa vesaire emlâk mülkiyeti, ticari ve sınaî sermaye, aynı kişilerin veya ailelerin elinde hâlâ büyük ölçüde toplanmış olsa dahi -elimizde rakamlar yok- kapitalistleşme sürecinde gerçek sanayileşme aşamasına, yâni, makina yapan makinalı sanayi ve ağır sanayi aşamasına gelindiğinden, bu da, modern teknolojili büyük sermayeli yatırımları gerektirdiğinden, artık büyük burjuvaziden gelen öneriler 1) bu sanayileşmeyi gerçekleştirecek, gerekli yatırımlar için fonlar sağlayacak, 2) sanayide, ticarette ve tarımda büyük kapitalist işletme ve örgütleri geliştirecek tedbirler toplamı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber, sanayi burjuvazisi yine de tarım ve ticaret burjuvazisinden eskiye kıyasla daha farklılaşmış, ayrılmış durumdadır. Ayrı sanayi odaları halinde örgütlenmeleri, birleşik ticaret ve sanayi odaları ve borsaları örgütünden ayrılma eğilimleri, dış ticaretin denetim altına alınması, toprak ve arsa vergileri konularında burjuvazinin üç kolu arasında çıkan görüş ayrılıkları ve anlaşmazlıklar bu farklılaş-

ma ve ayrılmanın belirtileridir.

Yakın zamanlara kadar burjuvazinin bu üç kolu arasında, toprak, ticaret ve sanayi burjuvazisi arasında politik ağırlık ve etkinlik toprak sahipleri ile ticaret sınıfında idi. Yukarıda işaret ettiğimiz gelişme sonucu sanayi burjuvazisi ön plâna çıkıp politik ağırlığını koymaya başladı. Bizde politik iktidarlar ister tek parti devrinde, ister çok partili devrede olsun, burjuvazinin bu üç kollu kanadına dayanagelmiştir. İktisaden güçlü sınıfların bu üçlü koalisyonu, orta ve küçük ticaret ve sanayi burjuvazisini de kendi kontrolleri altında ve bu koalisyon içinde tutabilmişti. Sanayileşme ilerleyip sanayi burjuvazisinin ön plâna çıkması ile bu üçlü koalisyonun iç dengesi bozuldu. Sanayici sermaye sınıfı, sanayi burjuvazisi, ön plâna çıkmakla beraber, ticaret ve tarım burjuvazisini kendi hâkimiyet ve kontrolü altına alarak üçlü koalisyonu, sanayiin gerekleri açısından yeniden biçimlendirip bütünleştirecek kadar güçlü duruma gelmemiştir.

Kapitalistleşme sürecinde Türkiye, "sanayii ekonominin sürükleyici sektörü sayına", sanayileşmeye öncelik verme ve sanayileşmede de ağır sanayie, makina yapan makineli sanayie geçme çizgisine gelmiştir. Sanayi burjuvazisi artık kendince reform dediği bir takım tedbirlerden yanadır. Sanayi yatırımları için tarımdan ve ticaretden sanayie fon aktaracak ve tarımda kapitalistleşmeyi geliştirecek, sanayi ve büyük şirketler için teknik ve yönetici kadroları yetiştirecek, devlet sektörünü sanayileşmenin bu aşamasında özel sektör sanayiine yardımcı kılacak ve kârlı devlet işletmelerini özel sektöre devredecek veya daha doğrudan burjuvazinin denetimine sokacak tedbirlerdir bunlar. Bu reformlar yapılırsa kapitalist yoldan kalkınmanın başarılacağı iddia olunmaktadır.

Kapitalistleşmenin bütün ekonomi sektörlerinde güçlenmesi ve tarımdan sanayie fon aktarılması için tarımda feodal işletme biçiminin son kalıntılarını da tasfiye etmek ve tarımda üretkenliği (prodüktivite) ve toplam geliri arttırmak gereği vardır. Bunun için burjuvazi ve onun politik temsilcileri toprak reformunu ancak feodal kalıntıları, özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde, tasfiye edecek kadar istemekte, asıl ağırlığı tarım reformuna, yâni toprak mülkiyetine fazla dokunmayıp, tarımsal tekniği ve işletmeciliği geliştirecek tedbirlere vermektedir. Yine sanayileşmeye yönelmiş burjuvazi ve onun görüşünü dile getiren politik çevreler dış ticaretin "zaptu rapt" altına alınıp kolay vurguncu kârların önlenmesinden, iç ticarette büyük mağazalar ve benzeri örgütlenmelerle küçük aracıların ortadan kaldırılmasından yanadırlar. Eğitim reformu ile teknik ve mesleki öğretime önem verilmesi önerisi de kapitalist işletmelerin üretimde ve idarede teknik, uzman kadrolara ihtiyaç duymasındandır. Vergi reformu konusunda da dikkat edilirse, sanayi ve büyük ticaret çevrelerinden gelen öneriler tarımın ve vergi kaçıran veya az vergilendirilen orta ve küçük ticaret ve sanayi erbabının vergilendirilmesi yönündedir. Vergi reformu konusunda da yeni vergilerin konulması değil, vergi kaçakçılığının önlenmesi, vergi tahsil sisteminin iyileştirilip veriminin yükseltilmesidir. Vergilerin ağırlığını emekçi kitlelerden yüksek gelirlere kaydıracak, yani Anayasanın 61. maddesi gereğince herkesin "mali gücüne göre vergi ödemekle" yükümlü olacağı bir vergilemeye asla taraftar değillerdir. Yeniden düzenlenmesinde herkesin mutabık olduğu devlet işletmelerinin ise holdingler haline sokulup "halka açık anonim şirketler" biçiminde

özel sektöre devredilmesini, devletin özel sektör sanayiinin ihtiyaçlarını karşılayacak yatırımları yapmasını önermektedirler. Devlet sektörünün reformundan ve iktisadi devletçilikten bunu anlamaktadırlar.

Burjuvaziden ve onun temsilcileri politik örgüt ve çevrelerden gelen "reform" önerileri temel çizgileri ile böyledir. Bunlar, kapitalistleşmenin eriştiği aşamada kapitalizmi daha hızlı, kendi çerçevesi içinde daha rasyonel geliştirme tedbirlerinden başka birşey değildir. Bu öneriler eskiden beri süregelen kapitalist yoldan kalkınma çabalarının yeni aşamada yeni biçimlerde sürdürülmesi isteğidir. Bu öneriler, kalkınma çıkmazına gerçekten yolu açacak olan bir ekonomik sistem değişikliğini içermemektedir, önericilerin sınıf niteliği gereği içeremez de. Kapitalist yoldan kalkınılamayacağını, yâni gelişmiş ülkelerle arayı kapayıp onlara yetişmenin mümkün olamayacağını daha önce belirttik. Örneğin, şimdi deniliyor ki üçüncü beş yıllık plânda tespit edilen kalkınma stratejisi ile 1995'de İtalya'nın bugünkü düzeyine erişeceğiz, öyle de olsa, asıl sorun 1995'de İtalya ve diğer gelişmiş ülkelerle aramızdaki mesafe kısalmış, önemli ölçüde kapatılmış olacak mı, yoksa daha da büyümüş mü olacak? Çünkü gelişmiş ülkeler de hızlı gelişme temposu içindeler. Bugün gelişmiş ülkeler, kapitalisti, sosyalisti, bilimsel ve teknolojik devrim aşamasına yönelmişlerdir. Bu, yeni, niteliksel bir sıçrama aşamasıdır. Biz ise "geleneksel" veya "19. yüzyıl tipi" sanayileşmeyi henüz başaramamış durumdayız. Bilimsel ve teknolojik devrimin yarattığı sorunlar kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununa yeni boyutlar, faktörler getirmektedir. Bilimsel ve teknolojik devrimin kapitalist ve sosyalist sistemlerdeki toplumlarda nasıl oluştuğu, ne gibi sonuçlar ve sorunlar yarattığı bunların nasıl karşılandığı, toplumsal sistemler sorunu açısından son derece ilginç ve anlamlı olacaktır. Dünya toplumlarının gelişmesinde bilimsel ve teknolojik devrim aşamasına gelinmiş olması, Türkiye'nin sanayileşmesi, kalkınması açısından da dikkate alınması zorunlu bir olgudur. Türkiye için elbette "önce geleneksel veya 19. yüzyıl tipi sanayileşme, sonra bilimsel ve teknolojik devrim aşaması" denilemez. Bir yandan içeride sanayiin hiç değilse en önemli, temel kollarını en yeni teknoloji ile kurma zorunluğu vardır, öte yandan dış toplumların bilimsel ve teknolojik devrim aşamasına girmiş olmaları, Türkiye ile ilişkilerini etkileyecektir. Türkiye sanayileşmesini, tüm sosyal kalkınmasını bilimsel ve teknolojik devrim aşaması gereklerini hesaba katarak, bu aşamayı amaçlayarak plânlamak ve gerçekleştirmek zorundadır, yoksa geri kalmışlıktan hiçbir zaman kurtulamaz.

Türkiye'de kapitalistleşmenin ilerlemesi yönetici sınıflar üçlüsünün kendi iç dengesini değiştirmek, sanayi burjuvazisini ön plâna itip üçlü arasındaki çelişme ve çekişmeleri belirginleştirmekle kalmadı, küçük sermaye sınıfları ile küçük ve orta burjuvazi ile koalisyonu bozdu. Bir yandan kapitalizmin genel gelişmesi ile orta sınıflarda, Anadolu tüccar ve eşrafında da bir gelişme, sermaye birikimi oldu. Öte yandan kapitalist gelişme kanunu sermayenin yoğunlaşması ve merkezleşmesi kanunu, Türkiye'de de, kendi ölçüleri içinde işleyerek sermayenin gittikçe daha büyük miktarlarda daha az ellerde ve daha büyük işletmelerde ve idari birimlerde -şirketlerde- toplanmasına yol açtı. Küçük ve orta sermaye ve işletmeler yok olma, büyükler tarafından masedilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Ayrıca, gittikçe yoksullaşan, ortadan kalkmaya mahkûm el sanatlarında çalışanlar, sanayide işçi olarak

çalışmak fırsatını da bulamamaktadırlar, Türkiyede kapitalizm o denli gelişmiş de değildir.

Osmanlı İmparatorluğunda eski ekonomi düzeninin çöküntüsünden ve kapitalistleşmenin başlamasından bu yana halk kitlelerinde görülen ve Türkiye'de son dönemlerde güçlenen, dinsel kisveye bürünmüş "gericilik, şeriatçılık" denilen hareketlerin altında kısaca belirttiğimiz bu ekonomik yapısal, sınıfsal gerçek yatmaktadır. Kitleler, kendilerini yoksullaşmadan, geçim sıkıntısından, ekonomik tehditlerden kurtaracak gerçekçi, rasyonel çıkış yolları bulamadıkları, yolların tıkanık bulunduğu durumlarda karşılaştıkları zorlukların, bunalımın sebebini eski düzenden ayrılmış olunmada ve kurtuluşu da o eski düzene geri dönmede görürler. Bu gibi durumlarda yeni tarikatlar, mistik akımlar -bizde Ticanilik, Nurculuk, Süleymancılık v.b. gibi- belirir ve gelişir. Bu yapısal duruma, yönetici sınıfların sola ve sosyalizme karşı bu görünürde dinsel ve şeriatçı akımları desteklemeleri; dinsel inançları, kendi çıkarlarına olan sınıf düzenini sürdürmek için politikaya alet etmeleri; emperyalizmin de girdiği her ülkede benzeri amaçlarla tutucu ve gerici ideolojileri ve hareketleri desteklemesi eklenince Türkiye'nin bugünkü sağ kanat ideolojik tablosu tamamlanmış olur. "İdeolojik sağ kanat" diyoruz, çünkü sağcılık eşit şeriatçılık değildir. Sorunu böyle görmek ve göstermek temelden yanlıştır. Aslında sağcılık, sermaye sınıflarının emekçi kitleler sırtından büyük çıkarlar sağlayan bugünkü ekonomik-sosyal düzeni sürdürmek istek ve çabasıdır. Solculuk ise bu düzeni işçi ve emekçi halk kitleleri lehine değiştirmektir. Arada önemli çeşitlenme ve derecelenmeler bulunmakla beraber, genel ve geniş anlamıyla sağcılık ve solculuk budur. Bu tutum ve davranışlar ideolojilerde ifadesini bulur. Bizde son zamanlarda ideoloji ve ideolojik kelimeleri bir kötüleme, suçlama anlamı taşıyarak kullanılmaya başlanmıştır. Oysa bir ideolojiye, yani belli bir fikirler, görüşler, inançlar sistemine sahip olmayan insan yoktur. Kişi, benimsediği ideolojinin bilinçli olarak farkında olur veya olmaz, o başka. İdeolojiler ve bunları benimseyen kurumlar, örgütler, kişiler bu iki ana kutuba izafetle ideolojik ve politik yelpazede yer alırlar. Bunun için "ne sağcıyız, ne solcuyuz" tekerlemesinin hiç bir anlamı yoktur veya bir anlamı vardır, o da, sağcılığı maskelemektir.

Bu noktada sırası gelmişken, şunu belirtmek isterim ki, bu açıklamalarımda "düzeni" derken, fiili, somutta varolan düzeni kastediyorum, 1961 Anayasası hukuk düzenini değil. Gerici ve tutucu güçler, çevreler, kişiler düzen değişikliğinden söz edilince, bunu Anayasaya karşı çıkmakmış, Anayasayı ortadan kaldırmak istenirmiş gibi gösterip, Anayasayı kendilerine kalkan yaparak suçlamaya girişiyorlar. Oysa bugünkü toplumsal bunalımın bir yanı da, fiili düzenle Anayasa hukuk düzeninin çelişmesi, uyuşmazlığıdır.

Şeriatçı, gerici akımlar Türkiye'nin bunalımına geriye dönüş ile çözüm aramaktadırlar. Ekonomik temeli, tarımda, sanayide ve ticarette küçük ve orta üretim ve işletmeciliğe dayanan, statik, kendi içine kapalı bir düzendir. Büyük kentlerin büyük sermaye yoğunlaşmasına karşı küçük ve orta sermaye sınıflarının dine dayandırılan savunmasıdır.

Sağ kanat partilerindeki oluşmalar bu yaptığımız açıklama açısından bakılıp değerlendirildiğinde bir kör döğüşü görüntüsünden çıkar, anlam kazanır. A.P.'ndeki

çekişme ve bölünme, D.P.'nin doğuşu, M.N.P'nin ortaya çıkışı üst ve orta sermaye sınıflarındaki bu güç dengesi ve sınıf ilişkileri değişikliğinin politik düzeyde yansıması, ifadesini bulmasıdır. Bir daha hatırlatalım ki, siyasi partiler toplumdaki sınıf ve tabakaların politik temsilcileridir. Bununla beraber, şuna da işaret edelim ki, yönetici sınıflar güç dengesindeki değişmeler, sanayi burjuvazisinin siyaset düzeyinde, parlamentoda kendini göstermesi bakımından tam temsilcisini bulmuş değildir. A.P. Demirel kanadıyla sanayi burjuvazisine en yakın siyasi temsilcidir, ama A.P.'de hâlâ toprak ağaları ve emlâk burjuvazisi kuvvetle temsil edilmektedir. Toprak ve tarım reformunun, tarımsal vergilemenin bir türlü parlamentodan çıkamayışının bir sebebi de budur. Arazi vergisinin hükümet tarafından binde on olması teklifi ile Meclise getirilmesi, Meclisin ise bunu önce binde altıya, sonra üçe indirmesi, İşverenler Sendikasının bu indirimlere karşı çıkarak en azından binde beş olmasını teklif edişi işaret ettiğimiz durumun sınıfsal üçlü koalisyonu içindeki çelişkilerin ve çekişmelerin bir belirtisidir.

2 - Küçük Burjuva Kökenli Öneriler

Bu kesimden gelen önerileri ele alıp değerlendirmeden önce, küçükburjuvazinin sınıfsal nitelikleri üzerinde kısaca durmak gerekir. Zira bu nitelikleri bilmeden küçük burjuva kökenli kalkınma, toplumsal sorunlara çözüm önerilerinin gerçek mahiyetini anlamak ve doğru değerlendirmek mümkün değildir.

Küçük burjuvazi, burjuvazi ile işçi sınıfı arasında yer alan, kendi içinden bölünük ve kaygan bir sınıftır. Başlıca iki büyük kesime ayrılır: 1) elsanatları ve esnaf, küçük sanayi ve ticaret, 2) "aydın"lar kesimi ki, devlet cihazında yer alan sivil-asker kadroları da kapsar. Bu sınıf tümünde ve genellikle kapitalist sistemi ve burjuva ideolojisini benimser. Birinci kesimin gönlünde yatan arslan büyük burjuva olmaktır ama, olamaz. Pek azı işini yoluna koyup büyük burjuva katına tırmanır. İkinci kesimin üst basamakları, büyük bürokratlar, yüksek ücret karşılığı büyük şirketlere hizmet arz eden uzmanlar, teknik ve idari elemanlar, yüksek kazançlı serbest meslek mensupları burjuvaziyle bütünleşir. Her iki kesimin büyük kitlesi büyük sermayenin baskı ve sömürüsünü çeşitli yollardan çeşitli derecelerde üzerinde hisseder; bunun için büyük sermayeye karşıdırlar, "sömürmeyen sermaye", "meşru kâr", "sosyal adalet" tezlerini savunurlar veya bu görüşlere yatkındırlar. Ama işçi sınıfına daha da karşıdırlar. Kendilerini ondan üstün görürler, yoksullaşıp işçi sınıfı katına düşmekten korkarlar, işçi sınıfına karşı özel mülkiyet ve teşebbüsün "hürriyetini" savunurlar. Azgelişmiş ülkelerde, yukarıda açıkladığımız gibi küçük burjuvazi için gelişme yolları özellikle tıkalı ve gelecekleri karanlık olduğundan ve her iki kesimin büyük bir kitlesi gelir, yaşama düzeyi bakımından işçilerden pek farklı durumda olmadığından, hatta yer yer daha kötü durumda olduğundan, bu küçük burjuva tabakaları işçi sınıfına yaklaşabilirler, sosyalizme yatkın hale gelebilirler.

Küçük burjuvazi, bu iki arada bir derede kaygan durumundan dolayı aşırı sağdan aşırı sola kadar çeşitli ideolojik ve politik akımların kaynağıdır. Dinsel görüntüye bürünmüş gerici ve tutucu akımların ve ideolojilerin küçük burjuvazinin özellikle üretici ve ticaret kesimindeki gelişme nedenlerini kısaca açıkladık. Şimdi "aydın" kesimindeki akım ve hareketlere yine özetleyerek bir göz atalım.

"Aydın" kesiminden gelen kalkınma ve sorunlara çözüm önerileri hep ileriye dönük olarak, ilericilik adına öne sürülür (gerçekte öyle olsun veya olmasın), ama bu ideoloji ve akımlar da soldan sağa doğru bir yelpazelenme gösterir. Küçük burjuva ilericiliğin en ucunda "devrimcilik" vardır. Devrim, devrimci, devrimcilik sözleri bir açık ve seçikliğe kavuşturulmadan çok kullanılmıştır son yıllarda Türkiye'de. Düzen değişikliğinden söz edilmesi, sosyalizmin savunulması, çok keskin sloganların ortaya atılması, çok atak, şiddetli mücadelelere girişilmesi bu konunun açık seçikliğe kavuşması, devrimcilik'in tesbiti için yeterli kıstas değildir. Bize göre kıstas, burjuvazi karşısında temel toplumsal gücün işçi sınıfı olduğunu, sosyalist hareketin işçi sınıfı öncülüğünde tutunup gelişebileceğini ve bunun işçi sınıfının bilinçli, örgütlü, disiplinli politik hareketini gerektirdiğini, sosyalist düzenin, işçi ve emekçi sınıflar ittifakı ile ve bunların sosyalist partisi aracılığı ile iktidarı almalarıyla gerçekleşebileceğini kabul etmektir. Sözle kabul etmek değil sadece, davranışlara ve eyleme yansıyan bir tutumla kabul etmek.

Oysa sol kanattaki bir kesim, işçi ve yoksul köylü sınıflarından söz etmek, sosyalist teori üzerine tartışmalar ve yayınlar yapmak, hatta işçi ve köylü kitlelere yaklaşma girişimlerinde bulunmakla beraber, davranış ve eylemleri yukarıdaki kıstasa uygun değildir, aslında görüşleri odur ki, kendilerinin atak, çarpıcı hareketleri, silâhlı mücadele girişimleri işçi ve köylünün dikkatini çekecek, cesaretlerini arttıracak ve giderek işçi ve köylü kitleleri kendilerinin bu hareketlerini desteklemeye, bu hareketlerine katılmaya iteleyecektir. Bir başka kesime göre ise bir "devrimci cunta", kendi başına veya sözünü ettiğimiz hareketlerle ilişkin olarak, iktidara el koyup halk yararına işler başararak emekçi kitlelerin desteğini kazanacak ve sonra bu kitleleri örgütleyerek kendisine -iktidarına- dayanak yapacaktır. Bu grupların işçi ve yoksul köylü sınıflarının tarihsel rolleri ve görevleri konusundaki görüşleri, işçi ve müttefiki yoksul köylü sınıfların bilimsel sosyalizm bilgisi ile donanıp bilinçlenerek, örgütlenerek disiplinli ve gerçekçi siyasi mücadelelere girerek *hem toplumu, hem kendilerini* değiştirip iktidarı almaları değildir. Bu, biz sosyalistlerin görüşü ve tezidir. Kaldı ki, şehir ve kır gerillacılığı ile iktidarı almak ve her hangi nitelikte sosyalist bir düzen kurmak kanaatimizce kesinlikle mümkün değildir. "Devrimci cunta"lar ise feodal, hatta daha geri toplum düzenleri kalıntılarının güçlü, toplumsal yapıya damgasını vurmuş olduğu, burjuva demokratik devrimin yapacağı önemli toplumsal dönüşümlerin tarih gündeminde bulunduğu toplumlarda belirip tutunabiliyor bir ölçüde. Türkiye ise böyle bir aşamayı aşmış, burjuva demokratik devrimini esas itibariyle yapmıştır. Askeri darbeler ve cuntalar ile sosyalizmin gerçekleştirilebileceği ise hiç düşünülemez.

İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların örgütlenip bilinçlenerek, politik örgüt ve mücadele içinde eğitilerek iktidara hazırlanması, ülke siyasetinde ağırlığını duyurması, giderek iktidarı alması, sözünü ettiğimiz sol gruplar için yavaş, uzun, hatta çıkmaz yoldur. Görüşlerinin ve davranışlarının altında, küçük burjuva kökenli devrimci aydınlarda, öğrenci gençlikte ve/veya devrimci asker kadrolarda devrim yapacak, sosyalizmi gerçekleştirecek gerçek güç bulunduğu varsayımı vardır. Bu güçlere dayanarak veya bu güçlerin öncülüğünde süratli, kestirme yol bulmak istek ve çabasındadırlar.

Şehir ve kır gerillacılığı ve "devrimci cunta" tez ve hareketleri ile biz T.İ.P.'li sosyalistlerin arasındaki temel fark ve çatışma özetle bu noktalarda toplanır.

Kalkınma konusunda küçük burjuva kökenli ve nitelikte bir öneriler serisi de sosyal demokrasinin bize özgü bir ifadesi olan ortanın solu önerileridir. Batının sanayileşmiş kapitalist ülkelerinde sosyal demokrasi, sosyalist hareketin içinden çıkmış ve sosyalizmden bir sapma, işçi sınıfının politik hareketini sosyalizm hedefinden saptırma girişimi olarak gelişmiştir. Bizde ise, "ortanın solu" etiketiyle bir burjuva partinin içinde belirmiş ve halen onun içinde mücadele vermektedir. Ortanın solu, sorunların temelinde üretim araçlarının mülkiyeti sorununun düğümlendiğini bilmekte, hiç değilse sezinlemektedir. Bunun için de kooperatifler ve "halka açık anonim şirketler" yoluyla üretim araçlarının mülkiyetini yaygınlaştırmak, bir "halk kapitalizmi" yaratmak tezini savunmaktadır.

Kooperatifler ve "halka açık anonim şirketler", işçiler ve emekçiler tarafından kurulan işletmelerle büyük sermaye yoğunlaşmalarının ve sınıfsal kutuplaşma ve mücadelelerin giderilebileceğine inandıktan sonra ortanın solu sosyal demokrasisi bugünkü durumda da toplu sözleşme, asgari ücret, ücretli tatil, sosyal sigortalar gibi tedbirlerden yanadır. Topraksız köylüyü topraklandıracak, küçük üreticileri tefecilerin ve aracıların elinden kurtaracak, emekçi kitlelerin vergi yükünü hafifletecek "reform"ların da savunucusudur. Oysa,

1) Emekçi halk kitleleri lehine ileri sürülen tedbirlerin ve "reform"ların Türkiye şartlarında büyük ölçüde gerçekleştirilmesi imkânsızdır, çünkü Türkiye kapitalizmi işçi ve emekçi sınıflara büyük tavizler verebilecek güçte değildir;
2) Bu gibi tedbir ve "reform"larla sömürü ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler ortadan kalkmaz; "düzen değişikliği" iddialarına rağmen ortanın solu, kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden bir kurtuluş yolu, bir üçüncü yol değildir.

Sosyal demokrasi gelişmiş batılı kapitalist ülkelerde tutunabilmiş ise, bu, onların sanayileşmiş büyük sermaye birikimini başarmış, dünyanın geri kalmış ülkelerini yüzyıllar boyu sömürmüş ve halen de sömürmekte olan toplumlar olmalarındandır. Bu sanayileşmiş zengin ülkelerde burjuvazi işçi sınıfını sınırlı bir tatmin çizgisinde tutabilmek için ücretleri zorunlu olduğu kadar yükseltmek ve diğer işçi hakları konularında tavizler verebilmek imkân ve kaynaklarına sahiptir. Kaldı ki, işçilerin sömürülmesi hafiflememekte, verilen tavizler emek gücünün daha yoğun sömürülmesiyle yine işçilerin sırtından ödenmektedir. İşgünü sekiz saate inmişse, işçi bu sekiz saat zarfında daha hızlı ve yoğun çalıştırıldığından eski biçimde 12, 14 saat çalışmış gibi yorgun düşmektedir, işçinin çalışma ömrü kısalmaktadır; kırk yaşından sonra bir işçi için iş bulmak imkânsız değilse bile, imkânsız denecek kadar zordur. Bizde dışarıya gönderilecek işçilerin otuz beş yaşını aşmamış olmaları şartı da bu hususun bir kanıtıdır.

Batılı kapitalist toplumlarda işsizlik sorunu, son zamanlarda beliren ciddi duruma kadar, burjuvaziye endişe veren bir sorun olmaktan çıkmış gibi görünüyordu. Sistemin tabiatı gereği belli sınırlar içinde bir işsizler ordusu hep vardı; "gerileme" dönemlerinde bu sınırlar aşılıp işsizler sayısı kabardığı zaman ancak burjuvazi ve hükümetleri tarafından bir sorun olarak görülüyordu. Bizde ise açık ve gizli işsizle-

rin sayısı milyonları bulmakta ve her yıl buna yeni yüzbinler eklenmektedir. Böyle kabarık ve kabarmakta olan sayılarda işsizlerin varlığı ücretler üzerinde olumsuz etki yapar, gerçek ücretlerin yükselmesini, kanunen tanınan işçi haklarının uygulamada gerçekleşmesini önleyici, sınırlayıcı rol oynar. Kaldı ki, işçi sınıfının yaşama düzeyi yükselip yükselmediği incelenip tartışılırken sadece sigortalı işçilerin durumu değil, sigortasız kaçak çalıştırılanların ve iş arayan veya kendilerine iş sağlanması gereken açık ve gizli işsizlerin, toplum düzeni dışına itilmiş nüfus kesiminin de hesaba katılması gerekir; çünkü bunların toplamı, hepsi birden, toplumun emek gücünü teşkil eder.

Batı kapitalist toplumlarında Türkiye'dekine benzer bir toprak ve tarım reformu sorunu da yoktur. Bu sorun burjuva demokratik devrimler sırasında ve sonunda çözümlenmiştir. Bankalar ve diğer kredi müesseseleri "teşkilâtlanmamış kredi"nin, yani tefeciliğin, yerini almış, onu ortadan kaldırmıştır. Şimdi de fiyat ve ekim kontrolleri, primler, krediler, v.b. ile tarımsal üreticilerin sorunlarını, hoşnutsuzluklarını belirli ölçülerde karşılıyabilmektedirler. Yine de, genellikle aile işletmeleri düzeyinde kalan tarım sektörü, kapitalist gelişme kanunlarının gerekleri açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir; örneğin, Avrupa Ekonomik Topluluğu için Avrupa kapitalizmini bütünleştirmek çabalarında tarım çetin sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye henüz yeni sanayileşme ve ilkel sermaye birikimi dönemindedir. Sermaye birikimi yetersizdir. Tarımda kapitalistleşme ileri düzeye erişmemiştir. Tarım kredileri yeterince "teşkilâtlanmamıştır", tefecilik sürüp gitmektedir. Büyük bir işsizler kitlesi vardır ve yıldan yıla büyümektedir. Bu şartlar altında ve sermayenin yoğunlaşıp merkezileşmesi kapitalist gelişmenin gereği olduğu bir durumda, ortanın solu, sosyal demokrasi, Türkiye'nin sorunlarını çözecek bir politika değildir.

Kaldı ki sosyal demokrasi Batı kapitalizminin de temel sorunlarına çözüm getirmiş değildir. Son zamanlarda parasal kriz biçiminde beliren bunalımın altında ekonomilerin kapitalist niteliğinden doğan dengesizlikler, çelişkiler yatmaktadır. Bizde sürdürülen tartışmalarda şöyle bir sorunun ortaya atıldığı görülmektedir: "Türkiye'nin karşılaştığı reform sorunları Batı'da çözülmüştür, refah sağlanmıştır, neden orada da kitle hareketleri, şiddet hareketleri oluyor?" Böyle düşünmek, temel sorunu hiç anlamamanın bir ifadesidir. Temel sorun, tek tek, ayrı ayrı, toprak reformu, vergi reformu, eğitim reformu, adaletli gelir bölüşümü, kitlelerin yaşama düzeyi sorunu, refah sorunu değildir. Temel sorun, ekonomilerin, üretim güçlerinin tam hızda gelişmesini sağlıyarak dengeli ve uyumlu bir biçimde ve büyük dalgalanmalara, ekonomik krizlere yol açmadan sürekli gelişebilmeleri sorunudur. Kapitalist ekonomiler, kapitalist niteliklerinden dolayı bu vasıfta bir gelişme gösterememekte, dengesizlikler, çelişkiler, duraklamalar, gerilemeler sürüp gitmektedir. Son yıllarda Batılı iktisat ve politika çevreleri uzun yıllardan beri ilk defa 1929 krizi gibi büyük bir krize doğru gidilmekte olduğundan endişe etmektedirler, ilk defa olarak durgunluk ve enflasyon bir arada baş göstermekte, bilinen ve uygulanagelen usullerle giderilememektedir. Milyonlarca işçiyi kapsayan birbiri ardına grevler, sokak gösterileri, çiftçi direnişleri ve protestoları, gençlik hareketleri terörist girişimler, para bunalım ve ayarlamaları, dünya ticaretinde keskinleşen rekabetler, bu toplumların yapısal sorun ve bunalımlarının dışa vurmuş belirtileridir.

Savcılıkça savunulan milliyetçi toplumculuk da sağcı bir küçük burjuva ideolojisi ve sözde bir kalkınma önerisidir. Bu konuda yayınlanmış bir kitap vardır. Kurt Karaca adlı bir doçentin *Milliyetçi Türkiye* adlı kitabı. İddianame ile bu kitap arasında fikirlerden öte terimlerde ve cümlelerde dahi görülen benzerlik, davamız açısından bu kitap üzerinde biraz durmayı gerektirmektedir.

Milliyetçi toplumcu ideolojinin küçük burjuva niteliği gayet bellidir. Bir kez, küçük burjuvazinin niteliği olarak belirttiğimiz üzere, hem büyük sermayeye, hem işçi sınıfına karşıdır, çünkü hem iddianamede, hem kitapta, liberal kapitalizme de, sosyalizme de karşı oldukları belirtilmiştir. Sadece kapitalizm denmeyip de liberal kapitalizm denilmesi dikkat çekicidir; bu, önerilen sistemin yine de kapitalizm olduğunun dolaylı itirafıdır. Nitekim liberal olmıyan kapitalizmin, yani tekelci kapitalizmin ve onun açık teröre dayanan politik rejimi olan faşizmin tek eleştirisi yoktur. Zaten önerilen ekonomik-politik sistem o niteliktedir ki, ancak büyük sermayenin işine yarar ve politik düzeyde onun faşist yönetimini oluşturur. Hatırlanacaktır ki, Alman Nazizmi de kapitalizme çatarak ve "milli sosyalizm" adı altında iktidara gelmiş ve küçük burjuva kökenli sahte sosyalist ideolojisi ve sloganlarıyla kendisine bir kitle tabanı oluşturmuş, ama bu "milli sosyalist" iktidar büyük burjuvazinin, özellikle finans kapitalin, açık teröre dayanan, işçi sınıfının ekonomik ve politik bağımsız örgütlerini ve tüm demokratik hak ve özgürlükleri ortadan kaldıran diktatoryası olmuştur.

Liberal kapitalizmde üretim araçlarının mülkiyetini küçük bir azınlığın elinde topladığı, bu azınlığı ekonomik ve politik kuvvete kavuşturduğu için karşı çıkılmaktadır. Buna çare olarak da herkesi üretim araçlarının mülkiyetine sahip kılma önerisi ileri sürülmektedir. Böylece milliyetçi toplumcu ideoloji de temel sorunun üretim araçlarının mülkiyetinde düğümlendiği görüşündedir. Milliyetçi toplumculuk da üretim araçlarının mülkiyetinin hisselere bölünerek dağıtılmasını önermekte, böylece herkesin üretim araçlarının mülkiyetine sahip olacağını iddia etmektedir. Herkesin mülkiyet hisselerine sahip hale getirilebilmesi için nüfusun cebri bir sınıflandırılmasını (altı kesime ayrılmasını) ve bütün nüfus kesimlerine şamil bir cebri tasarruf sisteminin uygulanmasını önermektedir. Açıktır ki, genel seçimlerle iktidara gelinebilen, çok partili rejimde milliyetçi toplumculuğun iktidara gelebilmesi, hele, demokratik özgürlükleri ve muhalefet partilerini ortadan kaldırmaksızın iktidarda kalabilmesi mümkün değildir. Milliyetçi toplumculuk açıklanan nitelikleriyle düpedüz anayasa ve çok partili demokrasiye aykırıdır. Kısacası, milliyetçi toplumculuk bir korporatif faşist sistemden başkası değildir.

Bu bahsi kapamadan önce, önemli gördüğüm bir noktayı daha belirtmek isterim. İster demokratik bir biçimde ve kısmi olsun, ister milliyetçi toplumculuğun önerdiği, bütün topluma şamil ve cebri biçimde olsun, üretim araçlarının mülkiyetini hisselere bölüp dağıtmak, bu hisselere sahip olanları üretim araçlarının mülkiyetine gerçekten sahip kılmaz. Bizde yeni gibi görünen bu konular Batı'da uzun yıllardan beri tartışılmış, açıklığa kavuşturulmuştur. Hisse senetlerinin gerçek bir mülkiyet hakkı, yani üretim araçlarının kullanılışını, işletmenin ekonomik politikasını, elde edilen kazancın bölüşümünü kontrol edebilme kudret ve imkânını sağlamadığı burjuva iktisatçılarınca dahi kabul edilir; hisse senetleri sahipleri sade-

ce, miktarı işletme yöneticilerinin insafına kalmış bir temettü hakkına sahiptirler. Durum böyle olduğu içindir ki, sonraları, işçilerin çalıştıkları işletmelerin hisse senetlerine sahip olmaları ve işletme yönetimine katılmaları önerilmiştir, ama bunun da gerekli kontrol ve yetki imkânını sağlıyacak şekilde uygulandığı görülmemiştir. Kaldı ki tek tek işletmelerdeki işçilerin kendi işletmelerinin yönetimine katılmaları, milli ekonominin bütünü ile yönetimine katılmaları anlamına gelmez, böyle bir katılmayı sağlamaz. Daha fazla ayrıntılara girmeden belirteyim ki, sözünü ettiğimiz öneriler aslında, küçük tasarruf sahiplerinin paralarını büyük müteşebbis ve sermayedar sınıfın emrine vermek sonucunu doğurur. Batı'daki uygulamalarda bu sonucu doğurmuştur da. Böyle bir ekonomik sistem, milliyetçi toplumculuğun önerdiği gibi bütün topluma şamil, cebri ve tepeden inme bir şekilde uygulandığında büyük sermayenin faşist diktatoryası meydana gelir.

3 - Türkiye ve Sosyalizm

Biz sosyalistler, bugün Türkiye'yi çok meşgul eden kalkınma sorununun sosyalizm sorunundan ayrılmadığının bilincinde olarak, kapitalist düzenden sosyalizme geçişi sağlıyacak, sosyalizm doğrultusunda bir kalkınmayı öneriyoruz. Bunun bir kalkınma yöntemi, tekniği sorunu olmadığını, toplumsal düzen değişikliğini içerdiğini, sosyalizm doğrultusunda bir kalkınmanın ve sosyalizme geçişin gerçekleşebilmesi için politik iktidarın sınıf muhtevasının değişmesi gerektiğini biliyoruz. Anayasa sınıf temeli üzerinden siyasi partileri yasaklamadığından (esasen bütün partiler, kendileri kabul etsinler, etmesinler fiilen sınıf partileridir) ve Anayasa sosyalizme kapalı olmadığından, işçi ve müttefiki emekçi sınıfları eğitip, bilinçlendirecek ve örgütleyecek, onları toplum hayatında politik bir güç haline getirecek ve iktidara hazırlıyacak yasal, bütün faaliyet ve hareketleri apaçık ortada bir sosyalist parti olarak partiler yelpazesinde yerimizi aldık.

Bizim görüş açımızdan, kapitalizm mi, sosyalizm mi, şu kalkınma yolu mu, bu kalkınma yolu mu sorularının cevabı kişilerin, örgütlerin bir sübjektif tercih konusu değildir, "iktidarda olan veya iktidarı alan dilediği politikayı seçer ve izler" düşüncesi ve inancı yanlıştır. Şüphesiz kısa vadede böyle bir tercih serbestliği vardır. Ama yapılan tercihler, izlenen politikalar toplum gelişmesinin objektif gereklerine, ihtiyaçlarına, tarihsel doğrultusuna uygun düştüğü takdirde ve ölçüde olumlu sonuçlar verir, toplum sorunlarına çözüm getirir, kalkınmayı sağlar, aksi halde sorunlar daha vahimleşir, bunalım sürer gider, bir dar boğazdan ötekine düşülür.

Daha önceki kısımlarda kapitalist yoldan kalkınmanın az gelişmiş ülkeler için ve bu arada Türkiye için kapalı olduğunu nedenleriyle birlikte açıkladım. Türkiye için sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma öncelikle objektif bir zorunluktur, ikinci plânda sübjektif bir tercihtir. Mahkemedeki sorgumda ve bu açıklamalarımın daha önceki bölümünde belirttim ki, karma ekonomi savunusu kapitalizm mi, sosyalizm mi sorununa bir cevap, bir üçüncü sistem önerisi teşkil etmez. Çok önemli olduğu için, tekrar etme pahasına, bu konu üzerinde bir daha kısaca durmak istiyorum. Bütün az gelişmiş ülkelerde iktisadi devletçilik politikası, devlet yatırımları ve ekonomide bir devlet sektörünün oluşması objektif şartların bir zorunluğu olarak doğuyor ve gelişiyor. Bunun için sorun, karma ekonomi olsun mu, olmasın

mı sorunu değildir. Devlet sektörü ve özel sektör karması kendiliğinden oluşuyor. Sorun, devletçilik politikası ve devlet sektörü burjuvazinin denetim ve hizmetinde mi olacaktır, yani devlet eliyle bir özel sermaye ve teşebbüs sınıfı geliştirilecek midir, yoksa bu yapılmayıp, söz konusu politika ve sektör işçi, emekçi kitlelerin politik denetiminde ve hizmetinde mi olacaktır? "Her ikisinin de değil, milletin denetim ve hizmetinde olacaktır" cevabı soruya gerçek bir cevap değildir, kaçamaktır, çünkü millet topluluğunun iç yapısı sosyal sınıf ve tabakalardan oluşur; temel ve kutup sınıflar, sermayeci sınıf -burjuvazi- ve işçi sınıfıdır. Diğer sınıf ve tabakalar bu ikisi etrafında veya onlara izafetle yer alırlar. Devlet politikasını ve mekanizmasını etkilemede, kendi denetimleri altına almada sosyal sınıflar birbirleri ile mücadele ederler. Burada parantez açarak belirteyim ki, sınıf mücadelesi deyince bizde olduğu gibi hemen akla şiddet hareketleri, ihtilâl hareketleri gelmemelidir. Klasik demokratik hak ve özgürlükleri benimsemiş çok partili parlamenter rejimlerde sınıf mücadelesi esas itibariyle bir hukuk çerçevesi içinde olur, zaman zaman bunun dışına çıkan hareketler görülse de. İhtilâl hareketleri, işçi ve müttefiki emekçi sınıfların iktidara namzet olacak, iktidarı alacak kadar güçlendiği, sermayeci sınıfların toplumu yönetmede acze düştüğü ve burjuvazinin iktidarı hukuk yolundan devre yanaşmayıp baskı ve terör yöntemlerine başvurduğu durumlarda belirir.

Karma ekonomi konusunda yukarıki soruya ilişkin bir ikinci soru da, milli ekonomiye ve ekonomik gelişmeye devlet sektörü mü, özel sektör mü hâkim ve yön verici olacaktır? Toplumlar duraksın değil, dinamik ve değişme halinde oldukları-na göre, zamanla devlet sektörü mü genişleyerek ekonomiyi kapsar hale gelecektir, yoksa özel sektör mü ön plâna gelip genişleyecektir? Temel sınıflardan birinin veya ötekinin ülke siyasetinde ağır basması, iktidarı etkilemesi ölçüsünde ve alması halinde bu iki şıktan birine yönelinecektir. Sanayi burjuvazisinin, ekonomide özel sektörün güçlenmesi ile devlet işletmelerini devlet girişimleri olarak tasfiye etmek, yani holdingler, anonim şirketler haline dönüştürerek özel sektöre devretmek veya özel sektörü ortak etmek önerileri şimdiden öne sürülmekte, savunulmaktadır. Bütün bu sorular şu soruya indirgenebilir: "Karma ekonomi" gelişmiş bir kapitalizme doğru mu, yoksa sosyalizme doğru mu seyredecektir? Şimdiki gidiş birinci şık yönündedir. Ekonomideki ve ona bağlı olarak toplumdaki bunalımların, dar boğazların ve huzursuzlukların temel nedeni budur. Bunun nedeni de iktidarın sınıf muhtevası, sınıf temelidir.

Dünyanın gelişmiş kapitalist toplumlarına baktığımız zaman oralarda da kapitalist sistemin tarihsel görevini (fonksiyonunu) tamamlamış olduğunun belirtileri görülmektedir. Kapitalist dünyanın en gelişmiş, en kudretli ekonomisine sahip A.B.D.'nde özel sektör yalnız kendi imkân ve kaynakları ile ekonomiye hâkim olup onu yürütememektedir, devlet müdahalesi ve desteği ile ayakta durabilmektedir. Devlet siparişleri, alımları, kredileri, gerektiğinde fiyat ve ücret kontrolları, gümrük tarifeleri ayarlamaları, grev ve toplu sözleşmelere müdahale, özel sektörü ve ona dayalı kapitalist ekonomiyi ayakta tutmanın yöntemleridir. Liberalizmin şampiyonu A.B.D.'nde bütün bunlar olmaktadır. Ayrıca, Bilimsel ve Teknolojik Devrim aşamasının gerektirdiği, ekonomik gelişme için hayati önem taşıyan bilimsel araştırmaların mali yükünü de büyük ölçüde devlet üzerine almıştır, özel sektörün kaynakları

bu araştırmaları ve artık yeni teknolojinin gerektirdiği muazzam yatırımları karşılamaya yetmemektedir.

Özel sermaye ve sektör, buna dayalı kapitalist sistem, üretim güçlerini, ekonomiyi geliştirme işini başarabildiği taktirde ve ölçüde tarihsel göreve sahiptir; ne kadar sömürü olsa, ne kadar sosyal adaletsizliklere meydan verse de yine kapitalizm sürer gider. Nitekim feodalizmi tasfiyede, kapitalizmi oluşturup geliştirmede, sanayileşmeyi başarmada özel sermaye sınıfı, burjuvazi, bunu yapmıştır. İşçi ve emekçi sınıfların aşırı sömürülmesine, yoksullaşmasına, keskin sosyal eşitsizliklere, adaletsizliklere rağmen kapitalizm insan toplumlarının evriminde toplumlara büyük aşama aldırmıştır. Ama artık üretim güçlerini ve ekonomiyi kendi gücü ile geliştiremez, devlet desteği ile ayakta durur, önemli fonksiyonları devlete aktarır oldu. Devletin müdahalelerinin, görevlerinin, yükümlülüklerinin artmasına rağmen, kapitalist toplumlar içi ve arası dengesizlikler, çelişkiler rekabet ve mücadeleler şiddetlenmektedir. Kapitalizm artık bütün dünyayı kendi ilişkiler ağı içine alır ve tutar durumdan çıkmıştır; dünya nüfusunun üçte biri çeşitli biçimlerde sosyalist düzene geçmiştir. Geri kalan kesimde de azgelişmiş ülkeler gelişmiş kapitalist ülkelere karşı direnmekte, başkaldırmakta, gittikçe keskinleşen mücadele vermektedir. Bütün bunlar dünya kapitalizmi için zorlu sorunlar, bunalımlar yaratmaktadır. Toplumsal sistem olarak kapitalizmin karşısına sosyalizm ciddi bir alternatif olarak dikilmiştir.

Sosyalist düşünce, teori ve çözüm önerileri kapitalizme ilişkin sorunların gözleminden, incelenmesinden doğmuş ve gelişmiştir. Gözleyen, inceleyen, tahliller, kıyaslamalar yapıp sonuçlar çıkaran insan kafasıdır, ama insanlar içinde yaşadıkları tarih döneminin ve toplum şartlarının değişme ve gelişmelerini gözlerler, bunlar üzerine düşünürler, sonuç çıkarırlar. Bunun için insan düşüncesi en geniş sınırlar içinde toplum şartları ile belirlenmiştir. Bizler de Türkiye'nin şartları ve tarihsel aşaması konusunda karınca kaderince bunu yaptık. Onun için biz sosyalizmi, daha insancıl, daha adaletli, insanların kişiliklerinin daha özgür gelişmesini sağlıyacak bir sistem olarak önermiyoruz sadece. Bu mülâhazalar da var, bunlar da son derece önemli şüphesiz. Ama biraz önce işaret ettiğim gibi, bir toplumsal sistem insanlığın toplumsal evriminde tarihen zorunlu ise, tarihsel bir görevi yerine getiriyorsa, yarattığı eşitsizliklere ve adaletsizliklere rağmen kaçınılmaz olur ve yaşar. Kapitalizm ise, kısaca ve ancak ana çizgileriyle belirttiğimiz nedenlerle, artık, tarihsel görevini yitirmektedir, hatta yitirmiştir. Yukarıda açıkladığım durum ve gelişmeler sosyalizmin zorunlu bir alternatif olarak ortaya çıktığına, sosyalizme geçişin kaçınılmazlığına işarettir. İşte bunun için savunduğumuz sosyalizme bilimsel sosyalizm diyoruz. Sosyalizm önerimiz bir takım sosyal değer yargılarına değil, bütün insan toplumlarının ve Türkiye'nin objektif şartlarının, gelişme doğrultusunun tahliline ve tesbitine dayanıyor. Bilimsel sosyalizm konusunda ilk ifademde söylediklerim de mahfuzdur, sözü uzatmamak için bir daha tekrarlamıyorum.

Sosyalistliğimiz, kendi varlığımızı, hareketimizi, yani sosyalist fikirlerin, akım ve hareketlerin doğuşunu izah tarzımız açısından da bilimseldir. Kapitalizmin tarih sahnesinde belirip gelişmesi, bununla birlikte işçi sınıfının oluşması, işçi sınıfının ve ardından emekçi sınıfların sömürü, yoksullaşma ve eşitsizliklere karşı ekonomik ve politik mücadeleye girişleri, bilimsel sosyalizm görüş açısına ve teorisine

yol açmıştır. Objektif durumların, şartların, gelişmelerin insan zihninde doğurduğu fikirler dönüp insanların davranışlarına, hareketlerine yansıdığından, bu karşılıklı etkilenme sonucu sosyalist fikirler ve öneriler de işçi sınıfı hareketlerinde tutunmuş ve gelişmiştir. Fikir tarihinde daha önce de sosyalizm fikirleri, önerileri vardı, ama bunlar her düşünürün kendi kişisel değerlendirmelerine, sübjektif tercihlerine dayanıyordu.

Türkiye'de de sosyalist fikir ve akımlar toplumsal gelişmelerle belirlenmiştir. Kapitalistleşme süreci ve işçi sınıfının oluşması ile belirmiş ve bu ikisinin gelişip güçlenmesiyle de gelişmiştir. Kapitalistleşme süreci güçlendikçe, bir yandan özel sermaye ve teşebbüs, öte yandan onun karşı kutbu ve tamamlayıcısı olarak işçi sınıfı gelişmiştir. Özel sermaye ve teşebbüsün -burjuvazinin- kapitalizmi ve kapitalist değer yargılarını savunan ideolojisi karşısına işçi sınıfının, müttefiki sınıfları da kapsar biçimde, kendi ideolojisini, sosyalizm önerilerini koyması kaçınılmaz bir toplumsal sonuçtur. Birincinin olduğu yerde ikincisi mutlaka olacaktır.

Gelişmiş batı kapitalizminin demokrasileri bu gereği görmüş, tanımışlardır, tanımak zorunda kalmışlardır. Batıda sermaye sınıfı -burjuvazi- mutlak krallığa ve soylular sınıfına karşı kendi varlığını, istek ve çıkarlarını kabul ettirebilmek için insanların eşit ve özgür olduklarını, aralarında kardeşliğin hüküm sürmesi gerektiğini savunmuşlardır. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik her yerde istibdata ve feodalizme karşı etkin ideolojik bir silâh olarak kullanılmıştır. Bizde de böyle olmuştur. 1908 meşrutiyetinin sloganı "Hürriyet, Müsavat, Uhuvvet" idi. Bunlar propagandalarda, basında tekrarlanıyor, bir yüzünde bu slogan yazılı gümüş madalyonlar basılıp satılıyordu.

Ama burjuvazi krallık istibdadını ve feodalizmi altedip iktidarı alınca, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkelerini işçi ve emekçi sınıflara uygulamak istemedi ve uygulamadı. Batılı kapitalist toplumlarda işçi sınıfı ve emekçi kitleler mesleki örgütlenme, politik örgütlenme, grev ve toplu sözleşme, genel seçimler ve oy hakkı gibi hak ve özgürlükleri elde edebilmek için uzun ve çetin mücadeleler verdiler. Nihayet, sermaye-emek çelişki ve mücadelesini hukuk çerçevesi içine alıp kanalize etmeyi amaçlayan, klâsik demokratik hak ve özgürlükleri kapsayan çok partili parlamenter rejim politik düzeyde oluşup şekillendi. Burjuvazi karşısında işçi sınıfının varlığını tanımayan, bu sınıfın ideolojisi olan sosyalizme, politik akım ve örgütlere yer vermeyen bir rejim, artık Batı demokrasileri arasında yoktur. İşçi sınıfının ideolojisini, bu ideolojiyi öğretme ve yayma serbestliğini, bu ideolojiye dayanan politik partileri reddeden bir rejim, ne ad taşırsa taşısın, ne nitelik gösterirse göstersin, hangi gerekçe ile savunulursa savunulsun sermayeci sınıfların -burjuvazinin- işçi ve emekçi sınıflara karşı baskı ve şiddete dayanan bir diktatoryasıdır, yani faşizmdir. Durumu maskelemek için ortaya salıverilen hiç bir politik sis perdesi, hiç bir antikomünist kampanya histerisi, çalınan tehlike çanları, bu gerçeği örtbas edemez, değiştiremez.

Ve böyle diktatörlükler ergeç çökmeye mahkûmdur, çünkü hiçbir burjuva diktatörlüğü; kapitalizmi, burjuvaziyi, yani kendi kendini yoketmeden işçi sınıfını yok edemez. Burjuvazi ise elbette kendini ve kendini var eden kapitalist sistemi yok edecek değildir. İşçi sınıfı varolunca onun bilimsel temellere dayanan ideolojisi sosya-

lizm de, sosyalist hareketler de mutlaka varolur ve ergeç varlıklarını kabul ettirir. Batı burjuvazisi, 20. yüzyılda açık baskı ve teröre dayalı diktatoryayı denemiştir, İtalya'da Mussolini faşizmi, Almanya'da Hitler Nazizmi ile. Her ikisi de insanlığın başına büyük belâlar açarak, yıkıntılar bırakarak tarih sahnesinden silinip gitmiştir. Bugün Avrupa'da faşist rejimleri sürdüren iki ülke -İspanya ve Portekiz- ise Avrupa'nın en geri toplumlarıdır ve derinden derine kaynaşmaktadır.

Bizim sosyalizm görüşümüzün, anlayışımızın bilimselliği konusunda bu davaya ilişkin olarak söyleyeceklerim bundan ibarettir.

Savcılık ve iddianamenin kaynaklandığı milliyetçi toplumculuk, üretim araçlarının, devlet mülkiyetinde olmasına karşı çıkmaktadır. Gerekçe olarak da bunun imtiyazlı bir bürokratik sınıf yarattığını ileri sürmektedir. Ve bizler de böyle bürokratik bir iktidarı, rejimi amaçlamakla suçlanmaktayız. Bu konu üzerinde de biraz duralım.

Bir kere savcılığın ve milliyetçi toplumcuların bilmeleri gerekirdi ki bürokrasi, yani demokratik kontrol ve müeyyidelerden muaf imtiyazlı idareci tabaka, kapitalist toplumda doğmuş ve gelişmiştir. Kapitalizmin gelişmiş, burjuvazinin güçlü olduğu toplumlarda, burjuvazi kendi politik partileri aracılığı ile iktidarı alır ve devlet politikasına ve cihazına yön verir. Devlet cihazını oluşturan bürokrasi de burjuva iktidarının politikasını, direktiflerini uygular. Bürokrasi eliyle uygulanan kanunlar da burjuva partilerinin çoğunlukta olduğu parlamentolardan çıktığı için esas itibariyle burjuvazinin çıkarlarına, isteklerine uygundur. Şüphesiz toplumda diğer sınıfların varlığı büsbütün görmemezlikten gelinemiyeceği için ve de sınıf mücadelesinin toplum düzenini parçalayacak dereceye varmasını önlemek için, burjuvaziden gayrı sınıf ve tabakalara da tavizler verilir. Bu sınıf ve tabakalar ne kadar güçlü, ne kadar mücadeleci olursa, mevcut kaynaklar çerçevesinde verilen veya koparılan tavizler de o kadar büyük olur. Burjuvazi kendi adına devlet politikasını uygulayan bürokrasiye, idareci tabakaya özellikle taviz verir, imtiyazlar tanır. Böylece onu kendisine, kapitalist düzene bağlamak ister ve bağlar.

Türkiye'de de durum böylece olmuştur ve böyledir. Osmanlı İmparatorluğundan beri merkeziyetçi devlet geleneği var ve güçlü olduğundan, kapitalistleşme ile birlikte Batının burjuva toplumlarını örnek alarak imtiyazlı, demokratik kontrollerden masun yönetici bir tabaka oluşturulmuştur. Ne var ki, kapitalistleşme ve burjuvazi Avrupa'daki gibi güçlü olmadığından, ekonomide kapitalistleşmenin, yaşantıda burjuvalaşmanın, geçer akçe terimiyle Batılılaşmanın, sözcüsü, şampiyonu sivil, asker yönetici tabaka olmuştur. Bu tabaka kapitalizmi geliştirmeyi, henüz güçlü olmayan burjuvaziyi kendi vesayeti altında tutarak yapmak istemiştir ve yakın zamana kadar yapmıştır da; örneğin burjuvazi tek parti devrinde güçlenmiş, sermaye birikimi yapmıştır. D.P. hareketi ve iktidarı, kendini artık yeterince güçlü hisseden burjuvazinin bürokrasinin vesayetinden, kırtasiyeciliğinden kurtulma ve bürokrasiyi doğrudan kendi emri altına alma hareketiydi. A.P. iktidarları da aynı politikayı sürdürmüştür. A.P. bir yandan bürokrasinin devlete sahip çıkma geleneğini kırma, otoritesini zayıflatma, politik iktidarın tam hükmü altına alabilme politikası yürütmüş, öte yandan da, önceleri bir idari reform tasarısı gibi çıkarılacağı iddia edilen personel kanununu, geçim sıkıntısı, huzursuzluğu gittikçe artan bürokrasiye bir sus

payı veren bir kanun olarak çıkarmıştır. Ayrıca, gelişen sanayiin mamulleri için bir satın alma gücü, bir pazar yaratmak amacı da bunda rol oynamıştır.

Sosyalizmin amacı, devlet işlerini gören devlet görevlilerini demokratik kontrollerden masun, topluma karşı değil de yalnız üst kademelere karşı sorumlu ve hesap veren durumdan çıkarmaktır. Teknik işleri görenlerden gayri, karar alma, emir ve direktif verme mevkiinde olan görevlileri -ki asıl bürokratlar bunlardır- seçimle göreve gelir, başarılı olmadığı taktirde görevden uzaklaştırılır duruma getirmektir. Devlet işlerindeki görevlilerin sosyal haklarını, güvenliklerini teminat altına almakla beraber, diğer çalışanlardan ayrı ve üstün özel imtiyazlarını kaldırmaktır.

Sosyalist düzene geçmiş bazı toplumlarda bir bürokratlaşma görülüyorsa eğer, bu, kapitalist düzenden devralınmış bir hastalığın devamıdır, sosyalizmin bir gereği, niteliğinden doğan bir sonuç değildir. Bu gibi hallerde geçmişten devralınan toplumsal yapının, sosyalizmin doğuş ve gelişme şartlarının, uygulamadaki aksaklıkların, önleme konusunda yapılan ve yapılmayan işlerin incelenmesi gerekir. Biz bilinen bir tek hususa işaret etmekle yetinelim: Herşeye rağmen bu ülkelerdeki gelir dağılımı yelpazesi kapitalist toplumlara kıyasla çok dardır. Bu da hiç değilse gelir konusunda yönetici kadroların kapitalist ülkelerdeki burjuvazi gibi milli gelirin kaymağını alır durumda olmadıklarını gösterir. Esasen sosyalizmde emeğe göre gelir esas alındığından, gelir farkları olmakla beraber gelir dağılımı yelpazesi kapitalist ülkelerdeki kadar geniş olamaz.

Bu bürokratik yönetim konusunda, "devletin kölesi olmak" iddiası da saçma bir iddiadır. Bu, devleti toplumun bütününden, toplum yapısından soyutluyan, kendi başına mutlak bir varlık sayan yanlış bir görüşten doğan sosyolojik bir hatanın ifadesidir. Devlet cihazı, örgütü, bütün toplumu kapsaması bakımından çok önemli olmakla beraber, herşey demek değildir ve toplum yapısıyla yakından ilişkilidir. Devlet cihazı kimin iktidarının elindedir? Önemli sorun budur.

Mahkemedeki sorgumda egemenlik, iktidar ve tahakküm kavram ve olgularını inceler, açıklarken belirtmiştim ki, sınıflı toplumlarda genel seçimlerle iktidara gelme iktidarın bir sınıf karakteri taşımasını önlemiyor, bilâkis bunu sağlıyor. İşçi ve emekçi kitleler iktidarı aldıkları zaman devlet cihazı ve politikası onların yani büyük çoğunluğun denetiminde olacaktır. O zaman kim kimin devletine köle olacak? Sorun, devlet cihazı dahil, toplumun bütün kesimlerini bütün kademelerinde demokratik temele oturtmaktır, toplumun bütün kesim ve kademelerinde, bütün kurumlarında tabanın, kitlenin katkısını, denetimini, söz ye karar sahibi olabilmesini sağlamaktır, o zaman kimse kimsenin, kimse hiçbir kurumun, örgütün, "kölesi" olmayacaktır.

İşçi partisi ise böylesine geniş, politik alanın dışındaki alanları da kapsar bir demokrasi, sosyalist demokrasi önermektedir. Bunu programına almış, açık, kesin, ayrıntılı açıklamıştır. Programın buna ilişkin bir bölümünü mahkemedeki sorgumda okumuştum. Siyasetten, ekonomiden, plânlamadan eğitime, sağlık hizmetlerine, bütün kültürel faaliyetlere kadar bütün toplum hayatının her kesiminde, programın deyimiyle "halkın günlük yaşantısında gerçekleşen" bir demokrasi, "bireyin devlete köle olması"na da, imtiyazlı, kırtasiyeciliğe boğulmuş bir bürokrasiye de yer vermez.

Ana çizgileriyle ancak açıklamaya çalıştığım bütün bu nedenlerle biz, sosyalizm doğrultusunda kapitalist olmayan yoldan kalkınmayı öneriyoruz. Çok önemli olduğu için bir kere daha tekrarlıyayım, bunu sübjektif bir tercih olarak değil, Türkiye şartlarında ve durumundaki bir toplum için tek çıkar yol olduğu için öneriyoruz. 1964 Şubat ayında İzmir'de yapılan Büyük Kongrede kabul olunan Parti programının "Kalkınma Yolu" başlıklı bölümünde, önce, Türkiye'nin neden kapitalist yoldan kalkınamayacağı anlatıldıktan sonra, "daha ileri bir toplum düzenine demokratik yoldan geçiş şartlarını hazırlamak" amacına yönelik "kapitalist olmayan kalkınma yolu"nun esasları ortaya konulmuştur. (Program s. 61-66)

Bu yol, "insanın insan tarafından sömürülmesine son verecek", daha ileri bir toplum düzeni olan sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yoludur. Bu gerçekçi ve geçerli tek kalkınma yoludur. Bu Türkiye'yi hızlı tempoda ve mümkün olan en kısa zamanda, bütün tabiat ve insan kaynaklarını en rasyonel, verimli ve demokratik biçimde seferber ederek kalkındıracak tek yoldur. Bu kalkınma yolunun ve sosyalizme geçişin 1961 Anayasası çerçevesinde gerçekleştirilmesi mümkündür. 1961 Anayasası hukuk düzeni, sosyalist harekete ve sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yönteminin uygulanabilmesine açıktır. Ben şahsen bu konuyu, ilk 1968'de yayınlanıp 1970'de ikinci baskısı yapılan *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları* adlı kitabımın "Anayasa ve Sosyalizm" ve "Kalkınma Yöntemi" başlıklı bölümlerinde inceledim (s. 195-222 ve 235-262). Bu kitabımın ikinci baskısını bu savunmama ilişik olarak ve gerek kamulaştırmalar ve devletçilik, gerekse diğer konulardaki görüşlerimin kanıtı olarak ve savunmamın ayrılmaz bir parçası olarak sunuyorum. Kitaptan parçalar alarak görüşlerimi kanıtlamak zaman alacağı için kitabı savunmamın ayrılmaz bir parçası olarak sunmayı uygun buldum.

Burada yalnız şu temel noktayı belirtmekle yetineceğim, bunu sorgumda da açıklamıştım. 1961 Anayasası'na göre özel sermaye ve teşebbüs "kamu yararına aykırı olmamak" zorundadır. Sırası geldiği her yerde Anayasa bu hükmü koymakta, tekrarlamaktadır. Üretim güçleri ve ekonomi geliştikçe, sermaye gittikçe az ellerde toplanıp üretimin örgütlenmesi merkezileştikçe, bu düzeye erişmiş işletmeleri kamulaştırmak, millet adına devlet mülkiyetine geçirmek kamu yararı gereği olur. Aksi halde yoğunlaşan ve merkezileşen büyük sermaye milli ekonomiye hakim ve ülke siyasetini denetimi altına alır duruma gelir. Gelişmiş kapitalist toplumlarda bu durumun örnekleri çoktur. Bunda elbette "kamu yararı" yoktur, zararı vardır. Ayrıca, Anayasa'nın 39. maddesinde "kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda, gösterilen şekilde ödenmek şartıyla devletleştirilebilir" hükmü konulmuştur. Bu maddede "kamu hizmeti niteliği taşıma" şartı tartışma konusu olabilir, çünkü bunu tayin edecek kıstaslar belirtilmemiştir. Bizde genellikle demiryolları, su, elektrik, havagazı, PTT kamu hizmetleri katagorisinden sayılır, ama bu bilimsel, rasyonel değil, ampirik bir ayırıma dayanan bir anlayıştır. Aynı hizmetler, örneğin A.B.D.'nde özel sektörün elindedir. Bizim görüşümüz odur ki, bir ekonomi kolundaki işletmeler yukarıda belirttiğimiz düzeye erişince onların gördüğü işleri kamu hizmeti niteliğini kazanmış saymak gerekir, çünkü ülke ekonomisini ve siyasetini kendi açılarından kuvvetle etkileyecek, hatta kontrol edecek güce sahip olmuşlardır. Bunun için de kamulaştı-

rılmaları, kamu denetimine ve hizmetine konmaları gerekir.

İşte bu tahliller ışığındadır ki, 1964 Şubat'ında 1. Büyük Kongre tarafından kabul edilen parti programında kamu sektörünün milli ekonomide esas ve hâkim sektör olacağı, özel sektörün plân çerçevesinde kamu sektörüne yardımcı olarak çalışacağı, milli ekonomide kilit taşı mevkiinde olanlardan başlanarak ve ekonomik kalkınma ile sosyal ilerlemenin gerekli kıldığı bir sıra izlenerek büyük üretim ve ulaştırma araçlarının, dış ticaret, bankalar ve sigortaların devletleştirileceği ifade olunmuştur. Modern teknolojinin gereği olarak işletmeler gittikçe büyümekte, çok yanlı muazzam örgütler haline gelmekte ve muazzam sermaye yatırımları gerektirmektedir. Bu yoğunlaşma ve merkezleşme teknolojik ve ekonomik gelişmenin kaçınılmaz kanunudur, sübjektif tercih meselesi değildir. Bunların bir avuç özel teşebbüs ve sermaye sahipleri sınıfının elinde ve kontrolünde olması mı kamu yararınadır, yoksa, bütün toplum adına kamulaştırılıp demokratik bir işletimle halkın denetim ve hizmetine mi konulması kamu yararınadır? Sorun budur. Bizim cevabımız ikinci şıkkın kamu yararına olduğudur.

Biz Türkiye'nin durumunu böyle gördüğümüz, 1961 Anayasası'nı böyle anladığımız içindir ki, programımızı Anayasa çerçevesi içinde gerçekleştirmeyi amaçladık. 1961 Anayasası programımızı gerçekleştirmeye, sosyalizm doğrultusunda kalkınmaya kapalı değildi. İkincisi, sorgumda da açıkladığım üzere, ihtilâller büyük sosyal olaylardır, bütün sosyal oluşumlar gibi ihtilâllerin de sosyal kanuniyeti vardır. Bir grup insanın, bir örgütün istemesiyle bir toplumda ihtilâl olmaz. Sorunu böyle koyup ve böyle göstermek -ki bizde politik domagoji ile hep böyle yapılıyor- hiçbir sosyolojik bilgi ve anlayışa sahip olmamak demektir, ya da gerçeği maskelemek için başvurulan kasıtlı bir politik demagojidir. Sosyalist ihtilâller, 1) işçi ve emekçi sınıfların güçlü, iktidarı almaya namzet ve muktedir ve istekli olduğu, 2) toplumu yönetmede, sorunlara çözüm getirmede acze düşen burjuvazinin iktidarı devretmeye razı olmadığı, demokratik hak ve özgürlükleri ortadan kaldırdığı, işçi ve emekçi sınıfların ekonomik ve politik örgütlerine ve giderek tüm demokratik, ilerici örgüt, akım ve hareketlere karşı baskı ve terör yöntemleri uyguladığı şartlarda oluşur ve patlak verir. İşçi ve müttefiki emekçi sınıflar ve onların politik örgütleri hiç bir zaman kendi sübjektif tercihleri ile ihtilâl yoluna başvurmazlar; barışçı, demokratik, hukuki yollar burjuvazi tarafından meşruiyet dışı tasarruf ve eylemlerle kapatıldığı zaman zorunlu olarak ihtilâl yoluna gidilir. 1961 Anayasası da meşruiyetini yitirmiş iktidarlara karşı direnme hakkını meşru bir hak olarak tanımıştır.

Savcılık makamı bize ihtilâlcilik isnad ederken hiç bir hukuki delil ortaya koymuyor. Aksini ispatlayan sayısız delilleri ise, Parti programı, tüzüğü, bildirileri, raporları, demeçleri, "samimiyetsiz beyanlar" olarak bir kalemde bertaraf ediyor. Bu beyanlarımızın doğruluğunu, dayandıkları bilimsel tahlilleri ve mantığı izah ederek yukardaki açıklamalarımda hiç bir şüpheye yer bırakmayan biçimde ortaya koymuş oldum. Partiye ilişkin olarak burada iki belgeden birer parça aktarmakla yetineceğim. Parti Programının Giriş yazısının son kısmında şöyle denilmektedir:

"Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilatlanarak bağımsız bir kuvvet durumuna gelen emekçi halkımız, kendi öz partisine, yani kendi kendisine vereceği oylarla iktidara gelince, başta Büyük Millet Meclisi çalışmaları olmak üzere, bütün ekono-

mik, sosyal ve kültürel faaliyetlerde söz ve karar sahibi olacak, işlerini kendi eliyle yürütüp doğrudan doğruya kendisi denetliyecektir.

Türkiye İşçi Partisi, insan haklarını, ekonomik ve sosyal hakları hergün uygulanan canlı kurallar durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi, Anayasa'yı özü, ilkeleri ve amacıyla eksiksiz, tastamam uygulayacak, sosyal adaleti, sosyal güvenliği hayatımızda gerçekten yararlandığımız çeşitli kurumlar biçiminde gerçekleştirecektir."

Yine Giriş bölümünde (s.14) Parti şöyle tanımlanmaktadır:

"Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihi, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkârların, küçük esnafın, aylıklı ve ücret[li]lerin, dar gelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeği ile yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır."

Parti tüzüğümüzde ise, Partinin amacını belirten 3. madde şu cümle ile son bulur: "Halkın oyu ile kanun yolundan iktidara gelen T.İ.P., halkın oyunu kaybedince, yine kanun yolundan iktidardan çekilir."

Şahsıma gelince, ben iktidara gelme yöntemi ve ihtilâl konusundaki görüşlerimi, ilk ifademde ve şimdi ortaya koyduğum tahliller çerçevesinde defalarla sözle ve yazıyla belirtmişimdir. Burada üç belgeyi sunmakla yetineceğim.

Daha 1964 yılında *Sosyal Adalet* dergisinin 15 Mayıs 1964 günlü 19/2 sayısında "Demokrasi Anlayışında Gelişmeler ve Devrimcilik" başlıklı yazımda son yirmi, yirmibeş yıl süresinde ülkemizde demokrasi anlayışındaki gelişmeleri özetledikten sonra demokrasinin emekçi kitlelerin ve tüm ilerici güçlerin ülke siyasetinde aktif, mücadeleci bir rol oynamasıyla gerçekleşip gelişeceğini belirtiyor ve diyorum ki:

"Bu noktada bazı kötü niyetli kişiler 'mücadele de ne demek, ihtilâl hareketi mi yani?' diyeceklerdir. Hayır, yazdıklarımın altında boşuna maksat aramasınlar. İhtilâller, belirli şartlar altında başka toplumlarda da, bizim toplumumuzda da yer almış bir sosyal gerçektir. Anayasamız, meşruluğunu kaybetmiş iktidara karşı halkın direnme hakkını kabul etmekle, ihtilâllerin belli durumlarda meşruluğunu da kabul etmiş oluyor. Ama bugün Türkiye'de bir ihtilâl durumu yoktur. Bir karşı ihtilâl, gerici bir darbe tehlikesi vardır. 1961 Anayasası, halk kitlelerinin memleketin politik hayatında bir güç haline gelmesine, memleketin idaresinde söz ve karar sahibi olmalarına, toplum yapısında köklü reformların yapılmasına hukuk bakımından imkân vermektedir."

Bu yazı demokrasi ve devrim ilişkisi açısından bütünüyle ilginçtir. Onun için sözü geçen dergiyi ilişik olarak sunuyorum.

Yine *Tüm* dergisinin 1 Ocak 1969 günlü 4. sayısında "Ve İhtilâl Üzerine" başlıklı yazımda da aynı konu işlenmiştir. Bu dergiyi de görüşlerimin belgesi olarak ilişikte sunuyorum.

Ve nihayet, *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları* adını taşıyan kitabımın 1970 ikinci baskısında "Anayasa ve Sosyalizm" bölümünün "Seçimlerle İktidara Gelme Sorunu" ara başlıklı kısmında (s. 211-221) bu sorun hem genel plânda, hem Türkiye şartlarında ele alınmış ve Anayasa çerçevesinde seçimlerle iktidara gelmenin mümkün ve

muhtemel olduğu tezi savunulmuştur. Karşı tezler ele alınmış, incelenip tartışılmış, cevaplanmıştır. Belirmesi muhtemel olumsuz gelişmeler üzerinde durulmuş, doğuracağı sonuçlar belirtilmiştir. Söz konusu bölüm uzun olduğu için buraya aynen almıyorum, bu savunmanın bir parçası olarak kitabı zaten ilişikte sunuyorum.

Bugüne Nasıl Gelindi?

1971 Baharından bu yana "12 Mart'a Nasıl Gelindi?" konusu, bu kelimelerle formülleştirilerek radyoda, televizyonda, basında, Mecliste ve politikacıların demeçlerinde çok anlatıldı, tartışıldı. Ayrıntılarda farklar her ne olursa olsun, verilen cevaplar başlıca üç noktada toplanıyor:

1. Türkiye milletlerarası bir komploya maruzdur. Son bağımsız Türk devleti parçalanıp yok edilmek istenmektedir.
2. Hürriyetler kötüye kullanılmıştır. Hürriyetler hürriyetleri yok etmek için kullanılamaz.
3. Demirel hükümetlerinin aczi ve yanlış politikası.

Savcılığın iddianamesi de bu üçlü "izah"ı içermektedir. Bunlar temelden yanlış izah ve değerlendirmelerdir. Toplum gerçeklerini görmemenin veya görmek iste[me]menin ifadeleridir.

Bir kez, konu tartışılırken hep son zamanların şiddet hareketleri, gerillacılık eylemleri üzerinde durulmaktadır. Bu olaylar ileri sürülerek devletin parçalanıp yok edilmek istendiği, bütün olup bitenlerin milletlerarası bir komplonun -son günlerde "komünizmin" deniliyor- eseri olduğu iddia ediliyor. İddianamenin görüşü de böyledir.

"Komplo teorisi" tek kelime ile gülünçtür. Söz konusu olayları yaratanların iddia edildiği gibi dışarıyla ilişkileri, bağlantıları varsa bile yine "komplo teorisi" gülünçtür. Çünkü bu çeşit örgütlenme ve hareketlerin gençler arasında neden böyle yayıldığı, bir taban bulduğu sorusu yine bir izah bekler. Kaldı ki şiddet, gerillacılık hareketleri son bir iki yılın ve hemen hemen gençliğe münhasır olaylarıdır, oysa bütün 1960-70 arası, toplumun çeşitli kesimlerinde kitle hareketlerinin gelişmesiyle belirlenmiştir; özellikle 1965'ten sonra bu hareketler yayılmış ve hızlanmıştır. İşçi yürüyüşleri, grevleri, fabrika işgalleri; büyük köylü kitlelerinin fiyat ve gübre gibi konularda gösteri yürüyüşleri, mitingleri, toprak işgalleri; şoför, bakkal gibi kesimlere kadar yayılan boykot hareketleri; öğretmen kitlesinin güçlü örgütlenişi, boykotu, diğer direnişleri; yüzyılların ötesinden gelen merkeziyetçi devlet geleneği ile üstün emrine uymaya alışkın memurlar kitlesinde örgütlenişler, hak arama ve direnmeler; en üst kademe görevlilerinin, üniversite öğretim üyelerinin ve en üst yargı organları üyelerinin resmi giysileriyle yaptıkları protesto yürüyüşleri toplumdaki huzursuzluğun ve bunun yarattığı kitlesel hareketliliğin ne denli geniş ve derin olduğunun göstergeleriydi. Bütün bunlar "komplo", "dıştan kışkırtma", "iyi niyetli gençlerin kışkırtmalara kapılması, aldanması" gibi sözde izahlarla geçiştirilecek olaylar değildir. Bu çalkantıların, toplumsal hareketlerin kaynağı, Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olarak kapitalist yoldan kalkınmada direnmesi ve bu kalkınma yolunun, gerekleri ve sonuçlarıyla kitlelerin özlem ve isteklerinin çatışmasıydı. Kapitalizm, hele ilk sermaye birikimi aşamasında bulunan geri kalmış ülkelerde, büyük

eşitsizlikler ve adaletsizlikler yaratmadan gelişemezdi, gelişemiyordu; kitleler ise 20. yüzyılın ikinci yarısında artık uyanmıştı. Avrupa kapitalizminin geçen yüzyıllardaki ilk gelişme aşamalarında olduğu gibi kitleler artık dünyanın hiç bir yerinde ve Türkiye'de kıyasıya ve sınırsız sömürüye boyun eğmiyor, dünya nimetlerinden paylarını istiyorlardı.

Savcılığın da katıldığı ve tekrarladığı, "Hürriyetlerin kötüye kullanılışı" iddiası da düpedüz anlamsızdır. Anayasalar demokratik hak ve özgürlükleri temel şartları ve sınırlarıyla belirlerler; uygulamaya ilişkin ayrıntılar kanunlarda yer alır. Bu hak ve özgürlükler ya kullanılır ya da kullanılmaz. Kullanılırken yasal sınırlar ihlâl edilirse yasal müeyyidelerle karşılaşılır. Bunun dışında iyiye kullanma, kötüye kullanma söz konusu olamaz. Hem demokratik hak ve özgürlükler Anayasa'da hükme bağlanacak, teminat altına alınacak, hem de sonra bu hak ve özgürlükleri yurttaşlar, iktidarın veya kendilerinde demokrasi hakemliği gören kişilerin arzularına, görüşlerine uygun konularda ve biçimlerde kullanılırlarsa "hürriyetler iyi kullanılmış" sayılacak, aksi hallerde ise "kötü kullanılmış" sayılarak suçlanacak, böyle demokrasi olmaz. Mahkemedeki sorgumda ifade ettiğim gibi, "Batılı örneğinde bir demokrasi" olma iddiası gerçekten hayata geçirilecek mi, geçirilmeyecek mi sorusuna eveleyip gevelemeden açık seçik cevap vermek gerekir. Bugüne kadar olup bitenler, Batı örneğinde demokrasi olma iddiasını sürdüren iktidarın ve iktidara namzet çevrelerin, dilleri ne söylerse söylesin, gerçek cevaplarının "Hayır" olduğunu göstermektedir.

Demirel hükümetlerinin aczi, yanlış politikası da değildir olayların sebebi. Demirel temsilciliğini ve sözcülüğünü ettiği sermayeci sınıflar açısından tutarlı, bilinçli ve hesaplı bir politika güdüyor, belirli amaçlara varmak istiyordu. 12 Mart öncesinde olaylar birbirini izledikçe biz Parti bildirilerinde, demeçlerinde, raporlarında bu hususu belirtmiş, izah etmiştik. Bu konuyu daha iyi açıklayabilmek için biraz daha gerilere gitmek gerekiyor. Sorun, daha önceki bölümde ele aldığım çok partili rejim ve Türkiye'deki sınıf ilişkileri konularına bağlanarak aydınlığa kavuşturulabilir.

Belirtmiştik ki, Batıda çok partili parlamenter rejim, demokratik hak ve özgürlükler, feodalizmin yıkılışı ve kapitalizmin gelişmesiyle burjuvazi tarafından, işçi ve emekçi kitlelerin desteğini de alarak, mutlak idareye, krallığa ve soylular sınıfına karşı oluşturulmuştu. Onlar karşısında burjuvazinin hak ve özgürlüklerini ve giderek iktidarını sağlamaya yaramıştır. Ama burjuvazi, feodalizmi tasfiye ettikten sonra aynı hak ve özgürlükleri işçi ve emekçi kitlelere tanımak istememiş ve halk kitleleri uzun mücadeleler sonucu bu haklara sahip olabilmişlerdir. Yine de burjuvazi kendi iktidar ve çıkarlarının tehlikeye düştüğünü gördüğü hallerde demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlamak, hatta tüm ortadan kaldırmak yoluna gider ve 20. yüzyılda iki gelişmiş kapitalist ülkede, İtalya ve Almanya'da bunu denemiştir.

Türkiye'deki gelişme de bu açıdan benzer bir çizgide olmuştur. Cumhuriyetin ilânı ve onu izleyen reformlarla ve kapitalistleşme ile feodalizmin tasfiyesi perçinlenmiş, kapitalizme daha hızlı gelişme yolu açılmış, işçi ve emekçi kitlelerin ekonomik ve politik örgütlenmesine -sendikalaşma ve partileşmesine- müsaade olunmamıştır. İşçi ve emekçi kitleler sindirilip susturulurken, ikinci dereceden bir çelişki gittikçe kendini duyurmaya başlamıştır: Kapitalizmi geliştirmekte burjuvazi ile temel bir kavgası olmamakla beraber, devlete sahip çıkma, devleti yürütme yetki ve gücünü

kendinde gören sivil-asker görevliler ve genellikle aynı paralelde olan "aydınlar" kesimi ile bürokrasinin vesayetinden kurtulup iktidarı doğrudan elde etmek, devlet işlerinin yönetimini doğrudan etkilemek istiyen sermayeci sınıflar çelişkisi. D.P. hareketi esas itibariyle bunun belirtisi ve ifadesi idi, başka faktörler de olmakla beraber. Savaş yıllarında büsbütün yoksullaşan ve bürokrasinin baskısını üzerinde kuvvetle hisseden ve esas ayırımı yönetici tabaka[yla] -memurlarla- kendisi arasında gören halk kitleleri de D.P.'yi destekledi; böylece, burjuvazinin politik hareketi olan D.P.'nin kitle tabanını oluşturdu. Bugün de A.P.- halk kitleleri ilişkisi esas itibariyle böyledir.

Çok partili rejime geçilmiş, ama işçi ve emekçi sınıfların bağımsız sendikalaşmasına ve partileşmesine yine müsaade olunmamıştır. Varlığına tahammül edilen partilerin sayısı ve aralarındaki farklar her ne olursa olsun, hepsi kapitalizm taraflısı ve burjuva ideolojisinin temsilcisi olmuştur. 1950-60 arasında işçi sınıfı, esas itibariyle, bağımsız sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakkı için mücadele etmiştir. D.P. iktidara gelmeden önce bunları vadetmiş, fakat sonra sözünü tutmamıştır. Buğday fiyatlarını dünya fiyatları üzerine yükselterek ve idari baskıları hafifleterek köylü ve kasabalı kitlelerin desteğini sağlamıştır.

D.P. iktidarında 1950-60 arası, kapitalistleşmenin hızlandığı, burjuvazinin geliştiği dönemdir. Gelişen, ama sanayileşmede ve milli pazarı geliştirmede kendi başına güçsüzlüğünü hisseden burjuvazi içte durumunu güçlendirmek için dışta müttefikler aramış, emperyalist dünya kapitalizmi ile ilişkileri sıkılayıp işbirliğine gitmiştir. NATO andlaşması, ikili anlaşmaların çoğu ve milli bağımsızlık ve egemenliğe en aykırı olanları, yabancı sermaye ve petrol kanunları bu dönemin eseridir. 1950'den önce C.H.P., Truman doktrinini ve Amerikan yardımlarını kabul ile Amerikan emperyalizmine kapıyı açmıştı, 1950-60 arası kapı ardına kadar açıldı.

1950-60 arasının iç toplumsal durum bakımından belirgin bir vasfı, yukarıda sözünü ettiğimiz çelişkinin iyice ortaya çıkması ve iki tarafın mücadelesi olmuştur. Bu, D.P.-C.H.P. çekişmesi ve mücadelesi olarak belirmiştir. Bu dönemde, bir yandan, tarımda makineleşme ve kapitalist işletmecilik gelişir, özel sektörde sanayileşme hızlanır, dış ticarette vurgun kârları edinilir, her mahallede bir milyoner politikası uygulanırken ve fiyatlar alabildiğine yükselirken, öte yandan memurlar tabakasının yaşama düzeyi düşmüş, geçim sıkıntısı şiddetlenmiş ve memurluk eski sosyal statüsünden, itibarından hayli kaybetmişti. Bürokrasi D.P. iktidarından hoşnut değildi. Ayrıca mevcut hukuk sistemi çok partili parlamenter sistemin gerek ve ihtiyaçlarına uygun düşmüyor ve Menderes muhalefeti sindirip, D.P.'nin ve temsilcisi olduğu sınıfların mutlak iktidarını gerçekleştirmeye yöneliyordu.

Bütün bunlar 27 Mayıs hareketine yol açtı. Asker-sivil yönetici kesim tekrar devlete sahip çıkmak için harekete geçti. Burjuvazi ile yönetici tabaka arasındaki çelişki ve çelişme ikinciler lehine çözümleniyordu. Ne var ki, bu çözüm kesin değildi, sınırlı idi. Türkiye 1945 öncesi Türkiye'si değildi. Sınıf güçleri, ilişkileri değişmişti. Bu objektif durum 27 Mayısçıları ve anayasa yapıcılarını -kendileri kişi olarak farkında olsunlar olmasınlar- sosyolojik bir zorunlukla etkiliyordu. Asker sivil yönetici tabaka istese de 1945 öncesine dönemez, o dönemdeki durumuna gelemezdi. Toplum yapısı artık buna elverişli değildi. 27 Mayıs'ın hemen ertesinde A.P.'nin, D.P.'nin

devamı olarak politik sahnede yer alabilmesinin ve 27 Mayıs'a karşı tutum ve davranışlarda bulunabilmesinin sosyolojik izahı budur; dayandığı burjuvazi, asker-sivil yönetici tabaka karşısında kolay boyun eğmeyecek kadar güçlenmişti.

Öte yandan, toplumsal yapının gelişme düzeyi demokratlaşma sürecinin bir basamak daha ileri götürülmesine müsaitti, hatta bunu gerektiriyordu. Onun için de mesele politik hayatı ve rejimi yeniden düzenleme, iktidarların despotluğa dönüşünü önleme ve muhalefeti koruma, bağımsız, teminat altında mahkemeleri sağlama, kısaca modern bir hukuk devletini gerçekleştirme şeklinde ortaya kondu ve çözüm arandı.

Daha önceleri yeni kanunlar yapılırken olduğu gibi 1961 Anayasası hazırlanırken de Batılı kaynaklara başvuruldu. 1960'ların Avrupa demokrasileri artık 19. yüzyılın demokrasileri değildi. Yönetilenlere, eskiye kıyasla geniş haklar tanınıyor, politik hak ve özgürlüklerin yanında ekonomik, sosyal hak ve özgürlükler yer alıyordu. Avrupa kapitalizmi "liberal" aşamasını artık geride bırakmıştı. 1961 Anayasası bu örneklere göre hazırlandı. Böylece yönetici "aydın" tabaka işçi ve emekçi halk kitlelerine, çalışanlara yeni ve geniş haklar tanıyarak burjuvazinin karşısında ve onun gücünü dengeleyecek emekçi kitlelerin desteğini de kazanmış olacaktı.

Hasılı, toplumsal çelişkiler sürecinin ilk bakışta garip görünebilecek cilvesiyle, ama diyalektiğe uygun olarak, asker, sivil yönetici tabaka kapitalistleşmenin eriştiği yeni aşamanın gereklerini -burjuvaziye rağmen- yerine getirme görevini yapmış oluyordu.

Ne var ki, bütün bunlar üst düzeyde düşünülüyor, üstten aşağıya doğru bir uygulama tasarlanıyordu. İşçi ve emekçi sınıf ve kitlelerin kendi bağımsız partileriyle temsil edilmedikleri bir parlamento bu hak ve özgürlükleri kendi takdirine göre kanunlarla düzenleyecek, hükme bağlıyacaktı. Halk kitleleri de teşekkür edip oturacaktı. Oysa burada iki sorun ortaya çıkıyordu: 1) Burjuva partileri iktidarları Anayasanın öngördüğü reformları yapar, çalışan kitlelere tanınan sosyal ve ekonomik hakları gerçekten uygulamaya geçirir miydi? Anayasanın bu gereklerini yerine getirmezse müeyyidesi neydi? 2) Bu hak ve özgürlüklerin yakından ilgilendirdiği kol ve kafa emekçileri, işçi sınıfı, halk kitleleri bu hak ve özgürlükleri nasıl anlıyorlar veya anlıyacaklardı? Bunların içeriği, kapsamı, uygulanış biçimleri konusunda onların istekleri ve ihtiyaçları nelerdi?

1960-70 dönemi bu konuda yönetenlerle yönetilenler arasındaki çelişkileri, ayrılıkları ortaya çıkardı. Böyle olması da doğaldı, kaçınılmazdı. İktidarda olanlar ve iktidarı paylaşanlar kendi görüşlerine göre ve kendi sınıfsal çıkarlarının elverdiği kadar bu hak ve özgürlükleri özel kanunlarla tanımlayıp vereceklerse ve bununla yetinilecekse, demokratik hak ve özgürlükleri Anayasa teminatı altında bütün yurttaşlara tanımanın pek anlamı kalmıyordu; çünkü hiç bir sınıf veya sınıflar koalisyonu, kendilerini temsil eden partiler aracılığı ile kendi sınıf çıkarlarına aykırı kanunları çıkarmaz, ekonomik ve sosyal hakları kitlelere gereği gibi tanımazdı. Kendi bindikleri dalı kendi elleriyle kesmezlerdi elbet. Ancak bu anayasal hak ve özgürlüklerin tam hayata geçirilmesinden yararlanacak işçi ve emekçi kitleler kendi ayrı, bağımsız partileri içinde siyasal düzeyde örgütlenir, ekonomik ve politik güce sahip sermayeci sınıflar karşısında politik bir güç olarak yerini alır, ağırlığını duyurabi-

lirse, iktidarı etkileyebilir, kanunların ve uygulamalarının kendilerine daha yararlı olmasını sağlayabilirlerdi. İktidara geldikleri zaman da anayasaya, demokratik hak ve özgürlüklere kendi yorumlarını ve uygulamalarını getirebilirlerdi. Örnek alındığı iddia edilen Batıda çok partili demokrasi, parlamenter rejim bu yönde gelişmişti ve böyle işliyordu. Ama bizim Batılılaşma ve Çağdaşlaşma şampiyonu politikacıların ve sözcülüğünü ettikleri burjuvazinin buna hiç niyeti yoktu.

Kapitalizmin gelişmesiyle işçi sınıfı büyüyüp güçlenince, fikir, söz, basın ve yayın özgürlükleri Anayasa teminatı altında olunca, ülkenin fikir ve politika hayatında sosyalist fikirlerin, tercüme ve telif yayınların ortaya çıkması; burjuva ideolojisi karşısında sosyalist ideolojinin, kapitalizm karşısında sosyalizm alternatifinin yer alması da doğal ve kaçınılmazdı. Batılı örneği çok partili demokrasi, esas itibarıyla, temel sınıflar olan burjuvazi ile işçi sınıfının ve bunlar etrafında kümelenen diğer sınıf ve tabakaların iktidarı etkilemek ve almak, devlet işlerinin yürütümünü kendi yararları yönünde düzenlemek mücadelelerini bir hukuk çerçevesi içinde kanalize etmek rejiminden, yönteminden başka bir şey değildir. Ama Türkiye'de bu gerçek kabul edilmek istenmiyordu. Çok partili demokrasi, hak ve özgürlüklerin iktidarda olanlarla iktidarı paylaşanların münasip gördükleri ölçü ve biçimde tanınacağı, uygulanacağı, kullanılacağı bir vesayet sistemi, "vesayet altında demokrasi" gibi anlaşılıp uygulanmak isteniyordu. Durum bugün de böyledir.

Ne var ki, burjuvazinin ve politik temsilci ve sözcülerinin bu niyet ve hesaplarının dışında bir objektif gerçek vardı, Türkiye'nin toplum yapısı değişmiş ve hızla değişmekteydi. Anayasanın getirdiği hak ve özgürlüklere sahip çıkacak, bunların hayata geçirilmesi mücadelesini verecek güçler hayli oluşmuştu, işçi sınıfı sayıca artık küçümsenmeyecek bir büyüklüğe varmış ve mücadele yetenekleri eskiye kıyasla gelişmişti. Grev ve toplu sözleşme kanunu daha çıkmadan birbiri ardına fiili grevler başladı, sendika toplantıları dar işçi sorunlarından gayri toprak reformundan, dış ticaretten eğitim reformuna kadar toplumsal sorunların konuşulup tartışıldığı politik toplantılar haline gelmeye başladı, işçi sınıfı hareketi politikleşiyordu. 1962'nin sonunda yüzbini aşkın işçiyi biraraya getiren Saraçhane mitingini zamanında doğru anlayıp doğru değerlendirenler, çok sonraki yıllarda 15-16 Haziran işçi hareketlerine, fabrika işgallerine şaşmazlar ve dıştan tahrik, işçilerin yanıltılması gibi ucuz ve geçersiz sözde izahlara başvurmazlardı, ki aynı hatayı iddianame de yapmaktadır.

Türk-İş çerçevesi içinde ve onun aracılığı ile işçi sınıfının hareketinin politikleşmesi bir süre büyük ölçüde önlendi. Giderek Türk-İş dışında sendikalar, özellikle yeni bir konfederasyon, DİSK, oluştu ve gelişti. Demokratik hak ve özgürlüklerin ancak belirli ölçülerde varolduğu ortamlarda dahi bu önlenemeyecek bir gelişme idi. Burjuvazinin ve onun iktidarının paralelinde bir sendikacılıkla Türkiye şartlarında işçi sınıfı uzun süre oyalanamazdı. Asıl önemlisi ise işçi sınıfı hareketinin bir ucuyla politik düzeye erişmesi, Türk-İş'e dahil -1967'de ayrılan- bir grup sendikacının bir politik parti kurarak sosyalist aydınlarla işbirliğine geçmesiydi. Böylece T.İ.P. oluştu.

Fikir düzeyinde ve küçük burjuva kökenli aydınlar arasında da sosyalist bir birikim vardı. Yirminci yüzyılın başlarından bu yana sosyalizm fikirleri toplumda yer almış, zaman zaman çeşitli ve farklı örgütlenmeler ve akımlarla belirmişti. Batıdaki

ve bizdeki kapitalist gelişmeler üzerinde, işçi ve emekçi sınıfların ve kendilerinin durumları üzerinde düşünen bir kısım aydınlar sosyalizme varıyorlardı. Kapitalizme ve sosyalizme, Türkiye'nin ekonomisine, toplum yapısına, dış ve iç politikasına ilişkin sorunlar tartışılıyor, sosyalizm açısından öneriler ileri sürülüyordu. Bir kısım aydınlar küçük burjuva kökenlerinden koparak işçi ve müttefiki emekçi sınıflarla kader birliğine gidiyorlar, onlarla özdeşleşiyorlardı. T.İ.P. kendi örgüt ve hareketi içinde aydınlarla işçi ve emekçileri kaynaştırmaya özellikle çaba gösteriyordu. Böyle bir hareket, T.İ.P.'nin yaptığı çapta, Türkiye'de ilk defa oluşuyordu. İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların sosyalist aydınların da katılışı ile oluşturdukları kendi bağımsız partileri T.İ.P. ülke siyasetinde açık seçik yerini almıştı. Bu ise burjuvaziyi ve politikacılarını son derece tedirgin ediyordu.

Türkiye İşçi Partisinin çalışmaları ayrıca üç noktada daha burjuvaziyi ve politik temsilcilerini tedirgin ediyordu:

1) Parti 1961 Anayasası'nın işçi ve emekçi sınıflar açısından, sosyalizm açısından tutarlı, sistematik incelemesini ve değerlendirmesini yaparak Anayasanın sosyalist harekete açık olduğunu ortaya koydu. Anayasanın kapitalizmi ve özel teşebbüsü sınırladığı, plânlı kalkınmanın anlamı, Batı örneğinde demokrasinin ne demek olduğu konularını T.İ.P. sürekli olarak işledi, kamuoyuna duyurdu.
2) Kitlelerin Anayasayı öğrenmesinde, hak ve özgürlüklere sahip çıkıp kullanmasında T.İ.P. büyük hizmet gördü. Geçmişte hiç bir dönemde anayasa halk kitlelerine bu derece mal olmamıştı.
3) Milli bağımsızlık ve egemenlik sorununu, emperyalizmin Türkiye'ye girişini ve mevcudiyetini ilk TİP cesaretle ve ısrarla ortaya attı ve açıkladı ve emperyalizme karşı demokratik mücadele hareketini başlattı. NATO, ikili anlaşmalar, yabancı üsler, yabancı sermaye konularına kamuoyunun, halk kitlelerinin dikkatini çekerek bunu günün sorunları haline getirdi. T.İ.P. Kıbrıs meselesinde de Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki Türk cemaatinin çıkarları, Doğu Akdeniz'in barış ve selâmeti, bölgedeki antiemperyalist mücadelenin gerekleri açısından en geçerli ve gerçekçi çözüm şeklini ortaya koyarak hükümetlerin bu konuda NATO'ya ve Amerika'ya ilişik olarak izledikleri politikayı eleştirdi, yerdi.

Bu gelişmeler, daha 1961'i izleyen ilk yıllardan itibaren burjuvaziyi, onun politik ve ideolojik temsilcilerini, geleneksel politikacıları çok tedirgin etti. Bu durum onların, kendi vesayetleri altında demokrasi anlayışına ve isteğine uymuyordu.

Bu nedenlerle demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlama teşebbüsleri daha o zamanlarda, 1962-65 arası başladı. Bu amaca yönelik ceza kanunu tadil tasarıları İnönü koalisyon hükümetlerince hazırlandı. T.İ.P. bu teşebbüslere karşı çıkan, güdülen amacı kamuoyuna açıklayan tek partiydi. T.İ.P. ısrarla Anayasanın eksiksiz, tastamam uygulanması temasını işliyordu. T.İ.P.'nin kanuni toplantılarına kanun dışı kaba kuvvet saldırıları da o yıllarda başladı. Bunlardan bazıları büyük hadise oldu, ama "hukuk devleti" savunucusu partiler ve iktidar bu saldırıları tasvip edici bir sükûtla karşıladılar ve her defasında güvenlik kuvvetleri hadise yerine gelmekte geciktiler. Zamanın C.H.P.'li İçişleri Bakanı "sola karşı milliyetçi güçlerin haklı hareketi" yollu demeç vermekten de çekinmedi. Elimin altında arşiv olsaydı bu hu-

susları kolayca belgelerdim.

C.H.P.'nin başını çektiği koalisyon hükümetleri dönemi, sosyal adalete dönük toprak, vergi, eğitim reformlarını yapmak şöyle dursun, Anayasanın belli konularda çıkarılmasını öngördüğü kanunları bile çıkarmadan, yeni Anayasaya uygun bir iç tüzüğü bile Meclisten geçirmeden sona erdi. Ama Anayasaya dayanarak sürdürülen grevleri, işçi hareketlerini "zaptu rapt" altına alabilmek için Grev ve Toplu Sözleşme Kanununu çıkarttı. Saydığımız diğer bütün işler dururken bu kanunun çıkartılması, iktidarın, partilerin, burjuvazinin hangi konuda en hassas olduğunu gösteriyordu. Toprak reformu, vergi reformu, eğitim reformu, tefeciliği ortadan kaldıracak kredi düzenlemeleri v.b. tedbirler bekliyebilirdi, ama işçi sınıfı hareketi mutlaka kontrol altına alınmalıydı. İşçilere verilmiş büyük bir lütufmuş gibi her yıl bayramlarla kutlanan bu kanun aslında Anayasanın işçilere tanıdığı hakları sınırlıyor, uygulamada işverenlere bir sürü kaçamak yolları bulma imkânı sağlıyan, kötüye kullanılmaya müsait formalitelere bağlıyor, Anayasa'da bulunmıyan lokavtı işverenlere bir hak olarak tanıyordu.

1965 geldi. Milli bakiyeli nisbi seçim sistemine rağmen A.P. mutlak çoğunluğu sağladı. A.P. iktidarı Anayasanın öngördüğü reformların sözünü bile etmiyor, sözünü edenlere de kesinlikle karşı çıkıyordu. Kapitalistleşme süreci, azgelişmişlere özgü kapitalizmin kendi doğal kanunları içinde gelişecek, A.P. iktidarı devletin bütün imkânlarını kullanarak bu gelişmeyi destekleyecek, hızlandıracak, Türkiye böyle kalkınacaktı. Bu kapitalist gelişme halk kitlelerinin de refahını, hak ve özgürlüklerini sağlıyacaktı. A.P.'nin felsefesi, politikası buydu.

Gerçekten de, 1960-1970 arası Türkiye kapitalist gelişmenin, eskiye kıyasla en hızlı dönemini yaşadı. Bu gelişmenin ister istemez burjuvazinin altındaki sınıf ve tabakalara da serpintileri düşüyordu. Kapitalist gelişme ile durumunu nisbi olarak düzelten sınıf ve tabaka kesimleri A.P.'nin oy kaynağı idi. Bununla beraber, halk kitlelerinin A.P.'ni desteklemelerinin kısmi olduğunu unutmamak gerekir. A.P. 1965'de verilen oyların yarısından biraz fazlasını, 1969'da ise yarısından azını almıştı. Seçimlere katılma oranı da düşmüştü.

Kapitalizm gelişiyordu ama kapitalist gelişmeye, hele azgelişmiş bir kapitalizmin gelişmesine özgü dengesizlik ve çelişkiler içinde, dar boğazlara düşüp bunalımlar yaratarak gelişiyordu. Bu bunalımların etkilerini dolaylı ve dolaysız olarak üzerlerinde hisseden, daha iyi yaşama şartlarının özlemini duyan, Anayasal hak ve özgürlükleri öğrenen sınıf ve tabakalar kesimleri huzursuzlaşıyor, protesto ve direniş hareketlerine geçiyordu. Kapitalist gelişme ve doğurduğu ciddi sorunlarla birlikte toplumsal huzursuzluk ve hareketlilik artıyordu.

1960 sonrasından beri oluşup gelişen, A.P. iktidarı döneminde hızlanan bu durum, Anayasaya, onun genişleyip derinleşerek hayata geçirilmesine ümit bağlayanlarda umutsuzluğa yol açmaya başladı. Anayasal hak ve özgürlüklerin bütün içeriği ve kapsamı ile hayata geçirilişinin, reformların gerçekleştirilmesinin ancak işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ve onlarla özdeşleşmiş aydınların bilinçli, örgütlü, sebatlı ve cesur mücadelesiyle mümkün olacağı, bunun ise sistemli, uzun vadeli bir çalışma gerektirdiği, bu başarılmadan ne burjuvazinin ve iktidarlarının kendiliklerinden "Batılı örneği demokrasi"yi gerçekleştireceği, ne de iktidarın sınıf muhte-

vasında bir değişiklik olabileceği hususu iyi anlaşılmış değildi. İlericiler arasında ve sol kanatta görüş ayrılıkları, farklı akım ve hareketler başladı. Sabırsızlık, acelecilik, kestirme yol arayışları baş gösterdi. Bu çevrelerin küçük burjuva niteliği de bu gelişmelerde bir faktördü. "Ara tabakalar"ın yani küçük burjuvazinin, yönetici aydın kesiminin devrimci olduğu, devrimi yapabileceği, giderek "devrimci cunta" görüş ve "strateji"leri böyle uç verdi ve gelişti. Daha sonraları kır ve şehir gerillacılığı hareketleri ve dayandırıldığı "strateji" de aynı objektif ve sübjektif şartlardan doğdu.

Bu sonuncu görüş ve hareketin yüksek öğrenim gençliği arasında tutunup gelişmesi de anlaşılmaz bir şey değildir. Hem küçük burjuva, hem genç oldukları için özellikle sabırsız, aceleci, çabuk sonuç almak eğiliminde idiler. Genç oldukları, tahsilli oldukları için uyanık, sorunlara daha hassas idiler, öğrenci oldukları için daha geniş toplum hayatı içinde verilen mücadelelerin tecrübesinden yoksundular. Gençliğin, aydınların devrimci güç oldukları, öncülük edebilecekleri "teorileri" ve buna göre geliştirilen "stratejiler" de yüksek öğrenim gençliğinin bu belirttiğimiz niteliklerine uygun düşüyordu.

Ne var ki, çizmeye çalıştığımız tablo bu kadarla da tamamlanmıyor. 1965'den önce filiz veren solu sağa kırdırma politikasını Demirel hükümetleri sistemli bir şekilde ve geniş çapta uyguladı. Öğrencilerin silâhlanmalarını ve silâhlı öğrenci çatışmalarını Demirel iktidarı aczinden önleyemedi değil, izlediği politika dolayısı ile önlemek istemedi. O zamanki Parti bildirilerinde defalarla belirttiğimiz gibi, silâhların nereden, kimler tarafından temin edildiği üzerinde durulmuyor, zaman zaman yurtlar basılıp silâh aranıyor ve bu aramalar öğrencilerin şiddetle hırpalanması için bahane olarak kullanılıyordu. Öldürülen öğrencilerin sayısı günden güne kabartıyor, ama bunların hepsi "faili meçhul" cinayetler olarak kalıyordu. Adi cürüm ve cinayetlerin faillerini bulmada beceriksiz olmayan güvenlik teşkilâtı bu cinayetler ve çatışmalar konusunda sözde "âciz" kalıyordu. Anayasa'da, kanunlarda "boşluklar" olduğu iddia ve gerekçesi de geçersizdi. Silâhlı çatışma, adam kaçırma, dövme, öldürme, soygun ve benzerleri hareketler her zaman, her yerde kanunen suçtur ve müeyyideleri vardır.

Demirel bir taşla bir [çok] kuşu birden vurmayı hedef alan bir politika izliyordu.

1) Hükümet olarak "tarafsız" durumda görünüp (gerçekte hiç de öyle değildi) doğrudan müdahaleden sakınıp solu sağa tepelemek. Böylece hem sol ezilecek, hem kendisi, özgürlükleri kısıtlamış duruma girmeyecekti. Demirel'in ve hükümetlerinin Anayasa dışına itilmek istendiğinden, ama bunu yapamayacağından yakınması (hâlâ da yakınıyor) bundandı.
2) Ayrıca Demirel, daha 1966'da iki yüz bin kişiyi silâhlandırmaktan söz etmiş ve sonraları, seçmenlerin, oylarıyla seçtiklerini iktidarda da korumaları gerektiği temasını işlemişti. Ülke sathında genişleyip yayılan, birbiri ardında kanlı ayaklanmalar düzenleyen, Anadolu şehir ve kasabalarını ilerici aydın kesim ve T.İ.P.'liler için âdeta yaşanmaz hale getiren, can ve konut emniyeti bırakmayan gerici örgüt ve güçlerin bir gün kendisine destek olma, solun işini bitirme açısından yararlı olacağını hesaplıyor olmalıydı Demirel.
3) Demirel, A.P. ve temsil ettikleri sermayeci sınıflar -burjuvazi- Anayasa'dan tedirgindiler. Kendi kontrolleri dışındaki güçlerin, işçi ve müttefiki emekçi

sınıfların gittikçe Anayasayı öğrenip demokratik hak ve hürriyetlerine sahip çıkmaları (ilk Meşrutiyetten bu yana kitleler hiç bir zaman Anayasayı bu denli öğrenmiş ve ona sahip çıkmış değillerdi), T.İ.P.'nin kaydettiği gelişme ve güçlenme, DİSK'in oluşup gelişmesi, işçi, emekçi, memur, aydın, gençlik kesimlerindeki mücadeleci hareketlilik, sosyalist fikir akımları ve yayınlar; burjuvazinin ve burjuva ideolojisini benimsemiş kesimlerin "vesayet altında demokrasi" anlayış ve hesaplarında yoktu. Bunlar önlenmeliydi. Demirel ve Partisi bu maksatla Anayasa değişikliği istiyordu. Ayrıca demokratik hak ve özgürlükleri kısıtlayan bir dizi kanun tasarısı hazırlatmıştı. Yüksek yargı organları, üniversiteler, TRT, genellikle demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılışı hep "yeniden düzenleme" ameliyesine tabi tutulacaktı. Gençlerin silâhlı çatışmalı hareketleri bu tasarlanan, anayasal demokrasiye aykırı "tedbirler" dizisi için bir gerekçe teşkil edecekti.

Gençlik hareketlerinin, üniversitelerin, TRT'nin çok sözü edilmek, bunlar manşetlere çıkarılmakla beraber, sermayeci sınıfların -burjuvazinin- en hassas oldukları, önem verdikleri konu aslında yine işçi sınıfı hareketi idi. T.İ.P.'ne saldırılar devam ediyor, zaman zaman Meclis içinde bile baş gösteriyordu, ama kapatılma istemi ile hazırlanan dosyalar bir sonuç vermiyordu. Nihayet, seçim kanununda yapılan değişiklikle Partinin hızının bir süre olsun kesileceği hesaplandı. Sendikal düzeyde işçi sınıfı hareketi ise acil bir sorun olarak beliriyordu burjuvazi için. Türk-İş sendikal hareket üzerindeki tekelini gittikçe yitiriyor, DİSK ise hayli mesafe kazanıyordu. Gençlik hareketleri, üniversite, TRT şamatası içinde, bunları "düzene sokmak" için hazırlanmış kanun tasarıları bir yanda beklerken, ilk, 274 sayılı kanunu tadil edip sendikal hürriyetleri kısıtlayan, işçi sınıfının ekonomik düzeyde örgütlenişi ve hareketini güdümlü Türk-İş'in kontrolüne vermeyi amaçlayan kanun tasarısı Meclis'e getirildi. Sendika kurmak, istediği gibi sendikaya girmek ve sendikadan çıkmak işçilerin Anayasa teminatı altına alınmış haklarındandı. Esasen bu hakların kullanılışı çeşitli yollardan engelleniyordu, bu konuda işçilerin ağzı yanıktı. Şimdi de bu engelleme bir kanun tasarısı olarak işçilerin karşısına çıkarılıyordu. T.İ.P. baştan bu kanuna karşı çıktı. Anayasaya aykırılığını açık seçik ortaya koyarak ciddi tepkiler doğurabileceğine işaret etti. Kanun çıkar çıkmaz da Anayasa mahkemesine iptal davası açtı. Bu dava sonucunda, kanunun önemli birçok maddesi iptal edilmiştir.

Anayasal haklarının ellerinden alınması girişimi karşısında işçi sınıfının sessiz kalmayacağı belliydi. Nitekim Anayasa'nın 28. maddesinin tanıdığı hakları kullanarak işçiler protesto yürüyüşlerine geçtiler. Bu yürüyüşler bir takım olaylara yol açtı ise, buna sebep, esasen haklı bir infial içinde olan işçilerin bu yürüyüşlerine uygulanan karşı tedbirlerdi. Fabrika işgallerinde de benzer bir durum vardı, işverenler işçilerin sendika seçme özgürlüğünü tanımak istemiyor, işçileri DİSK'e bağlı sendikalardan çıkmaya veya onlara üye olmamaya zorluyorlardı. Toplu sözleşme hakkının hangi sendikaya tanınacağı sorununun belirdiği durum ve zamanlarda sarı sendikalar, işverenlerin kurdukları veya destekledikleri sendikalar ortaya çıkarılıyordu. Çaresiz kalan işçiler fabrikaları işgal edince de "Kanunlar çiğneniyor, isyandır, anarşidir" çığlıkları yükseliyordu. Kısacası, işverenlerin ve iktidarın anayasaya aykırı, haksız davranış ve tasarrufları üzerinde hiç durulmuyor, bu kanun-

suzlukların doğurduğu karşı tepkiler ise yeriliyor, kanlı şekilde bastırılıyordu. Oysa kanunsuzlukların doğurduğu tepkilerin kanuna uyup uymadığı tartışılmaz bile.

Savcılık da bizi işçileri kışkırtmakla suçlarken aynı zihniyet ve tutum içindedir.

Özetlersek, öğrenci hareketlerinin şiddet hareketlerine dönüşmesi, iktidarın bu hareketleri sol ile özleştirmesi, Anayasaya aykırı antidemokratik kanun tasarılarının, Anayasa değişikliği isteminin gerekçesi olarak, bunları iç ve dış kamuoyuna kabul ettirebilmek, sol ve sosyalizm konusunda kafaları karıştırmak için işe yarıyordu. Sözde o kadar şikâyet edilen "anarşik ve terörist hareketler" de provokasyonun ne derece rol oynadığı belki ileride, bu dönemde olup bitenler araştırıldığı, incelendiği zaman ortaya çıkacaktır. Gençlik hareketleri konusunda T.İ.P. tutumunu gayet açık ve seçik ortaya koymuştur. Bu tutum bir ayırıma dayandırılmıştır.

1) Yüksek öğrenim gençliğinin ders kitapları üzerine kapanıp yurt ve dünya sorunlarıyla ilgilenmemesi istenemez. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bu mümkün değildir. Gençliğin, yüksek öğrenim kesiminde olsun olmasın, toplumun ilerici, devrimci güçleri arasında yeri vardır. Emperyalizme, faşizme, faşistçe eğilimlere, hareketlere, tutumlara, sömürüye, haksızlıklara ve adaletsizliklere gençliğin karşı çıkması haklıdır, olumludur. Gençlik, dünyada ve bizde, sadece, yaşantısında, toplumda karşılaştığı, gördüğü somut ayrıntılı sorunlardan rahatsız değildir; asıl, toplumun bütünüyle aydınlık, mutlu bir gelecek vaad etmemesinden rahatsızdır, huzursuzdur.
2) Ama gençlik kendi başına toplumu ilerletici, devrimci güç değildir, öncü güç hiç değildir. Toplumdaki temel güçler sosyal sınıflardır.
3) Anarşizmin, terörizmin kır ve şehir gerillacılığı teori ve stratejisinin ise sosyalist teori ve pratikte yeri yoktur. Bu görüşlerimizin belgeleri mahkemenize sunduğumuz partiye ait belgeler dosyasında mevcuttur. İşçi sınıfının kendisine uygulanan baskı ve şiddet hareketlerine karşı gösterdiği tepkiler, direniş hareketleri ise, yukarıda açıkladığım gibi, anarşik şiddet hareketlerinin bir parçası değildir, o tarifin içine girmez.

Gençliğin bir kısmının son bir iki yılda şehir ve kır gerillacılığına kaymasında iddia edildiği gibi dıştan etkiler, dışla ilişkiler varsa eğer, bu ancak yukarıdan beri tablosunu çizmeye çalıştığımız oluşumlar zincirinin son ve en yüzeyde halkası olabilir. Gençliğin şiddet hareketlerine, gerillacılığa yönelişinin diğer azgelişmiş ülkelerde ve bazı gelişmiş ülkelerde de görülmesi bunların milletlerarası bir komplonun eseri olduğunu isbatlamaz. O toplumların çok yönlü derin bunalımlarının bir sonucudur. Benzer sebepler benzer sonuçlar doğurur.

12 Mart'a böyle gelindi. O günden bu yana olup bitenler, esas itibariyle, küçük burjuva reformculuğu ve burjuvazinin sanayileşmeye yönelmiş kesimi ile büyük toprak ve emlâk sahipleri arasındaki üçlü çelişkilerin sonucudur. Aslında, reformcularla sanayileşmeden yana burjuvazi kesimi arasında bir üst üste çakışma ve uyuşma vardır. Çünkü kapitalistleşmeyi yayacak ve hızlandıracak biçimde bir toprak ve tarım reformuna, dış ticaretin "disiplin altına alınması" na, eğitim ve vergi reformlarına sanayi burjuvazisi karşı değildir. "Kalkınma önerileri" bölümünde bu konuyu açıklamıştım. Aradaki çelişme "sosyal adalet" ile ilgili konulardadır ki önemli değildir. Er geç iki taraf anlaşacaktır ve bunda, genellikle kapitalist gelişmenin,

özellikle kapitalist sanayileşmenin gerekleri ağır basacaktır. Daha önemli çelişki, büyük toprak ve emlâk sahipleri ile olan çelişkidir, çünkü bu sınıf Meclis'te kuvvetle temsil edilmektedir. Sanayiciler, hele reformcular ise aynı parlamenter güce sahip değildirler. Emlâk vergisi kanununda hükümetin ve hükümet dışı çevrelerin bütün aksine ısrarına rağmen arazi vergisinin binde üç olarak çıkması bu teşhisimizin doğruluğunun delilidir. Bir buçuk yılda dört hükümet değişikliğinin, Birinci Erim hükümetinden toptan istifaların altında toplumdaki bu çelişkiler ve bu hükümetlerin toplumda belirli bir sınıf dayanağı olmaması keyfiyeti yatmaktadır. Bir kez daha ortaya çıkmıştır ki, toplumdaki gerçek güçlere, sosyal sınıflara dayanmayan hükümetler, başka hangi güce dayanırsa dayansın, güçlü bir iktidar olamamakta, yapmak istediklerini gerçekleştirememektedir.

Şiddet olayları bir sorun olmaktan çıkmıştır, ama burjuvazinin, Demirel ve Partisinin bunları bahane ederek yapmak istedikleri, onların yapamayacakları ölçüde yapılmaktadır: 1961 Anayasası değiştirildi ve daha da değiştirilmeye çalışılıyor. TRT, dernekler, gösteri ve yürüyüşler, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay, üniversiteler hep "düzene sokuldu" veya sokulmak üzere. İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların politik partisi artık yok; ilk o yok edildi ve zaten hep öyle olur. İşçi sınıfının sendikal örgütlerine ve hareketine henüz hukuken dokunulmadı, ama fiilen sindirildi, "yatıştırıldı". Yakında bu konudaki kanunlara da sıra gelecektir. Halen Sosyal Sigortalar Kurumu ele alınmış durumda. İşveren çevreleri toplu sözleşmeler konusu üzerinde ısrarla duruyorlar, ücret artışı taleplerinin sınırlandırılmasını istiyor ve kamu sektörü işletmelerini aşırı ücret taleplerini kabul etmekle suçluyorlar.

Bütün bunlar "anarşik ve terörist hareketleri" önlemek, "ülkeye huzur ve nizam getirmek" adına yapılıyor ve yapılacak. Oysa sindirmek, bastırmak, yasaklamak gerçek huzur değildir. Huzursuzlukların nedenleri ortadan kalkmadıkça, toplumsal sorunlara geçerli çözüm bulunmadıkça huzursuzluklar içten içe sürer gider ve bir gün tekrar su yüzüne çıkar.

Demirel ve Partisi bu yapılanlarla da tatmin edilmiş değildir. Yeni Anayasa değişikliği istiyor ve bu konuda hükümet ve diğer partilerin de mutabık oldukları anlaşılıyor. Artık "anarşik ve terörist hareketlerin" yok edilmesi tezi ikinci plana itiliyor; kapsamı, sınırları, kıstasları belli olmayan bir "komünizme karşı mücadele"den söz ediliyor, Başbakan komünizm ile mücadele bakanı tayin ediyor, istenmeyen, hoşa gitmeyen her şey bu etiketle etiketlenip yasaklanacak, bastırılacak. Zaten hep böyle yapılagelmiştir ya, şimdi bu politikaya daha bir resmiyet kazandırılıp daha şiddetli uygulanmak isteniyor. Sonra da bu "Batı örneğinde demokrasi" olacak.

Batı örneği demokrasinin ne olduğunu, nasıl bir tarihsel gelişme gösterdiğini sırası geldikçe açıkladık. Burjuvazinin ve burjuva ideolojisinin karşısına işçi ve müttefiki emekçi sınıflar sosyalist ideolojileriyle, bağımsız politik ve sendikal örgütleriyle çıkamadıkça, ülke siyasetinde aktif rol oynamadıkça "Batı örneği demokrasi" olmaz. Batı'da böyle bir demokrasi örneği yoktur. Ülke kamuoyu önünde kapitalizm mi, sosyalizm mi almaşıkları (alternatifleri) açıkça konuşulup tartışılmadıkça, mücadelesi yapılmadıkça, seçmenlerin önüne bu alternatifler konulmadıkça, "Batı örneği demokrasi" yine olmaz. Bu alternatifleri öğrenme ve tercih yapma imkânı halk kitlelerinden hep uzak tutulmak istenmiştir. 1961 Anayasası'na asıl buna

imkân verdiği için karşı çıkılmıştır. Bu imkân artık büsbütün ortadan kaldırılmak isteniyor.

Ama bütün bu ters girişimlerde büyük bir sosyolojik hesap yanlışlığı yapılmaktadır. Emir ve yasaklarla, bastırma, sindirme ve susturmalarla devlet idare edilebilseydi, devlet idare etmek dünyanın en kolay işlerinden biri olurdu, oysa en çetin bir iştir. Kapitalistleşme ilerledikçe işçi sınıfı da çoğalacak, güçlenecek, bilinçlenecektir. Sanayileşme, teknoloji ilerledikçe bilim ve fen dalları, düşünce hayatı da gelişecektir. Ayrıca, bütün toplumlar gibi Türkiye de dünyadaki gelişmelerin etkisindedir. 1970'lerin dünya ve Türkiye şartlarında, demokratik hak ve özgürlüklerin yok edilircesine kısıtlandığı, sosyalist düşünce, yayın ve partilerin yasaklandığı, bağımsız sendikal hayatın engellendiği veya ortadan kaldırıldığı bir rejimin uzun süre yaşama şansı yoktur. Ve böyle bir rejimin adı her hangi anlam ve ölçüde demokrasi değildir, faşizmdir.

Atatürkçülük Konusu

Sosyalizm mi, kapitalizm mi ikileminden kurtulmak için son zamanlarda Atatürkçülüğe sığınmak, en çelişik önerileri Atatürkçülük adına ileri sürmek, savunmak aldı yürüdü. Ne var ki Atatürkçülüğün ne olup ne olmadığı açığa çıkmış değil. Reformları Atatürkçülük açısından yapacağını, ülkeyi Atatürk çizgisinde kalkındırmayı planladığını iddia eden hükümet, iktidar çevreleri de konuyu açıklığa kavuşturmuş değil. 12 Mart Muhtırasından sonra ancak, yeni Cumhuriyetin ilânından hemen hemen yarım yüzyıl sonra, Erim hükümetince Atatürkçülüğün esaslarını, fikriyatını tespit için özel bir enstitü kurulmasına gidilmesi ve ancak şimdi, 1971'den bu yana, Halkevleri Genel Merkezinin Atatürkçülük üzerine kitapçıklar yayınlamaya başlaması ve bu yayınlara "Atatürkçülük Üzerine Denemeler" başlığını koyması, üzerinde durulmaya değer iki olaydır. Bu olay yukarda ileri sürdüğümüz hususun, yani Atatürkçülüğün çok sözü edilmekle beraber muhtevasının hâlâ belirlenmemiş, açıklığa kavuşturulmamış olması hususunu da kanıtlamaktadır. Aynı gerçeği Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Milliyet Gazetesi yönetmeni Abdi İpekçi ile yaptığı konuşmada şu sözleriyle açık seçik dile getirmektedir: "Hangisine sorsanız Atatürk yolundayız diyordu. Atatürk yolunu âdeta şaşırdı insan. Kaç dallıdır bu yol? Nedir? Böyle her kalıba girecek olduktan sonra böyle bir yol olur mu?" (Milliyet Gazetesi, 22 Aralık 1971, S. 1 ve 9)

Şimdi aynı iktidar, devlet ve hükümeti temsil eden aynı kişiler, halkevlerinde Atatürkçülüğü tartışan aynı insanlar, reformların Atatürkçülük açısından yapılmasından, ülkeyi Atatürk çizgisi üzerinde kalkındırmaktan sözediyorlar. Bu ne çelişkidir böyle? Ama çelişkidir deyip geçemeyiz. Bunun bir anlamı, bir sebebi olmalıdır. O da şudur bizce: yönetici kişiler ve güçler bir çıkmazda hissediyorlar kendilerini. Bilerek veya bilmeyerek, sosyalizm mi kapitalizm mi sorunundan, ikileminden kaçınmak, kurtulmak istiyorlar. Ne sağcıyız, ne solcuyuz, ne kapitalizmden, ne sosyalizmden yanayız, Atatürkçüyüz, demekle söz konusu ikilemden kurtulabileceklerini sanıyorlar. Ama henüz Atatürkçülük konusunda bir açık ve seçikliğe, kesinliğe kavuşmamışlarken, bu ikilemden kaçış ve kurtuluş nasıl mümkün olacaktır?

Bu ikilem ve bu ikilemden kurtulma istek ve çabası, aslında, sınıfsal mensubiyet-

leri veya kökenleri açısından küçük burjuva olan yöneticiler, bürokratlar, reformcular için söz konusudur. Küçük burjuvazinin, sermayeci sınıfla işçi sınıfı karşısındaki kaygan ve tereddütlü, ama genellikle burjuvaziden, kapitalizmden yana olan durumuna işaret etmiştik daha önce. Bizim küçük burjuvazi, sivil-asker aydınlar, bürokratlar kalkınma sorununun ve bunun çıkmazlığının farkındadırlar, kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminin farkındadırlar ve Atatürkçülüğü bu ikilemden kaçış ve kurtuluş çaresi olarak ileri sürmektedirler. Sermayeci sınıflar içinse -ticaret ve sanayi sermayeci sınıfları ve büyük toprak sahipleri için- böyle bir ikilem söz konusu değildir. Onlar kesinlikle "hür teşebbüs" ve özel sektörden yanadırlar. Onlar için devletçilik politikası ancak, kredi ve pazar sağlamak, ihracat ve yatırımları teşvik edici tedbirler almak, tarımda kapitalist gelişmeyi hızlandırmak için gereklidir.

Atatürkçülüğü savunup onda kurtuluş yolu arayanlara dönersek, bazı önemli noktalara daha kısaca olsun işaret etmek gerekir. Atatürkçülüğün daha ne olduğu henüz inceleme, tartışma ve tespit safhasında olmakla beraber, Atatürkçülüğün Batılılaşma, çağdaşlaşma demek olduğu, devletçiliği ve karma ekonomiyi öngördüğü üzerinde genel bir mutabakat var gibi. Oysa Batılılaşma, çağdaşlaşma, devletçilik ve karma ekonomi kavram ve politikalarının, kapitalizm mi sosyalizm mi sorununa bir cevap teşkil etmediğini, bu ikilemden bir çıkış sağlamadığını daha önceki bölümlerde açıklamış bulunuyoruz. Bir kısım Atatürkçülerin de "devrimcilik"i Atatürkçülüğün temel ilkelerinden saydıkları görülüyor. Ama bu kere de, devrim ve devrimcilik kelime ve kavramlarının içeriği (muhtevası) ve anlamı müphem ve boşlukta kalıyor. Bir kısım çevre ve kişilerin Atatürk devrimciliğinden Atatürk zamanında yapılan devrimlerin -reformların- korunması ve devamını anladıkları görülüyor. Anayasanın "Devrim Kanunlarının Korunması" ana başlığını taşıyan 153. maddesinde Devrim Kanunları olarak 8 kanun sayılıyor. Bunlar da 1) Tevhidi Tedrisat Kanunu, 2) Şapka İktisası Kânunu, 3) Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin kapatılması ve bunlara ilişkin bir takım unvanların yasaklanması ve kaldırılması kanunu, 4) Evlendirme akdinin evlendirme memuru tarafından yapılacağına dair medeni nikâh esası ile aynı kanunun 110. maddesi hükmü, 5) Milletlerarası rakamların kabulü kanunu, 6) Türk harflerinin kabul ve tatbiki kanunu, 7) Efendi, bey, paşa gibi lâkap ve unvanların kaldırıldığına dair kanun, 8) Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanundur. Sözü geçen 153. maddede bu konulardan "... Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesine ve Türkiye Cumhuriyetinin layiklik niteliğini koruma amacını güden aşağıda gösterilen kanunlar" olarak söz ediliyor. Dolayısıyla, "çağdaş uygarlık seviyesine erişmek" ve "layik devlet" de Atatürk devrimciliğine dahil kabul edilmiş oluyor. Oysa kalkınma, çağdaş uygarlığa erişme hâlâ çözüm bekleyen baş sorun olduğuna göre, bunca yıldır "Atam izindeyiz, yolundayız" edebiyatına, yıldönümleri merasimlerine, Atatürk heykeli dikmelerine rağmen çağdaş uygarlığa erişmek anlamındaki Atatürkçülük uygulanmamış, gerçekleştirilmemiş demektir. Layikliğin ise dört bir yandan zedelendiği, ihlâl edildiği, üzerinde durulmayı gerektirmeyecek kadar hepimizin bildiği bir gerçektir. Layiklik ilkesi sadece, ülkede yobazlığın, şeriatçılığın alıp yürümesine müsaade olunmakla da ihlâl edilmemiştir. Hükümet ve devlet erkânı ve müesseseleri layikliğe aykırı davranışlarda bulunagelmiştir. Korunması Anayasa hükmü olan, yukarda sıraladığımız 8 kanun da tam uygulanır olmaktan

çıkmıştır. Birleşik eğitim (tevhidi tedrisat) kuran kursları, imam hatip okullarıyla ortadan kalkmıştır. Medeni nikâh yanında imam nikâhı da bütün gücüyle sürüp gitmektedir. Efendi, bey, beyefendi, paşa unvan ve lâkapları da öyle.

Bütün bunlar, hep Atatürkçü olmak iddiasındaki gelmiş geçmiş iktidarların ve bugünkü iktidarın zamanında olagelmiştir. Bütün bu durum ve davranışları, izlenen politikaları Atatürkçülük ile nasıl bağdaştırırlar, anlamak cidden zordur. Ve bu durumda, Atatürkçülük iddialarının samimiyetinden şüphe etmek hakkımızdır. Yukarda tanımladığımız ve eleştirdiğimiz Atatürkçülük iddiacılarından ayrı olarak, bir kısım aydınlar ve çevreler de Atatürk devrimciliğinin sadece onun zamanında yapılan ve yukarda sıraladığımız reformlara inhisar etmediğini ve ettirilemeyeceğini ileri sürüyorlar. Gerçekten de Atatürk devrimciliğini bu sekiz reformun korunma ve sürdürülmesine inhisar ettirmek son derece dar ve yüzeysel (sathi) bir görüş ve anlayış olur. Zaten söz konusu devrimler veya reformlar, yapıldıktan sonra ve uzunca bir zaman sonra, devrimcilik ilkesinin Anayasaya konuluşu da Atatürk devrimciliğinin daha geniş, daha kapsamlı bir anlam taşıdığını gösterir. Ama yine de devrim ve devrimcilik kelime ve kavramlarının içeriği, anlamı açıklığa kavuşturulmuş değildir. Devrimin bitmeyen, bugüne kadar süregelen bir oluşma veya gelişme olduğu görüşünü benimseyen ve Atatürk devrimciliğini böyle anlayanlar, bu devrimciliği sürekli bir batılılaşma ve çağdaşlaşma olarak ileri sürüyorlar. Bu iki terim ve kavramın ise meseleye açıklık getirmediğini daha önce belirttik.

Atatürkçülüğü savunanların ve Atatürkçü olduklarını söyleyenlerin çoğunun bu beyanlarında ciddi ve samimi olamadıklarını, hiç değilse bilgili ve yetenekli olamadıklarını gösteren başka kanıtlar da vardır. Örneğin, Atatürk devrimciliği söz konusu edilirken, 1924 Anayasası'na devrimcilik ilkesiyle aynı zamanda eklenen devletçilik ve halkçılık ilkeleri üzerinde hiç durulmamaktadır. Ne bunların içeriği ve anlamı üzerinde, ne de birbirleriyle ilişkileri üzerinde düşünme ihtiyacı duyulmamaktadır. Bunlar birbirlerinden kopuk, birbirleriyle ilintisiz ilkeler olarak bırakılmıştır ve her birine çok dar ve yüzeysel bir mâna verilmiştir. Devrimcilik, yukarda sözünü ettiğimiz, eğitim, harf, şapka, medeni kanun reformları gibi sosyal müesseseler sınırları içinde yapılan yenilikler, reformlar anlamında bırakılmıştır. Halkçılık, sadece politik demokrasi anlamında alınmıştır; devletin millet irade ve egemenliğine dayandırılması, imtiyazların reddiyle herkesin kanun önünde eşitliğinin kabulü olarak tanımlanmıştır. Devletçilik de, genellikle ekonomide özel kişilerin, özel sektörün yapmadığı veya yapamadığını devletin yapması, veya en fazla, "umumi menfaatler" bakımından devletin bizzat yapmakta zorunluk veya yarar gördüğü işleri fertlere bırakmayıp kendisinin yapması şeklinde formüle edildi.

Oysa bu ilke ve kavramlar bu kadarla bırakılamazdı. "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözü de dikkate alınarak, bilimsel açı ve metotla bu kavramların anlamlarının, muhtevasının derinleştirilmesi, açık seçik tespiti gerekirdi. Ayrıca, bu ilkelerden, memleket politikasına, kalkınmasına, çağdaş uygarlığa erişmesine yön verecek, kılavuzluk edecek bir fikir sistemi, bir görüş açısı ve uygulama yöntemi çıkarılacaksa, bunların mutlaka birbirine ilişkin olarak ele alınıp sistematiğinin yapılması gerekirdi, örneğin, devletçilik kavramı ve ilkesi ele alınırken, halkçılık ve devrimcilik ilkesi bir yana bırakılamazdı. Devletçilik, halkçılık, devrimcilik ilkelerini kabul ettiniz

ise, devletçiliğin, halkçı ve devrimci bir devletçilik olması gereği en basit bir mantık zorunluluğudur. Ama bu dediklerimiz yapıldığında, çıkacak sonuçlar hâkim sermayeci sınıfların çıkarlarına ve Batı modeli kapitalist yoldan kalkınma taraflısı küçük burjuva ilericiliğine, reformculuğuna pek uygun düşmeyecekti. Kapitalizmden ve burjuvaziden ziyade, sosyalizme ve işçi, emekçi halk kitlelerine dönük sonuçlar olabilecekti.

Atatürkçülüğün çok sözünün edildiği, özel bir enstitünün kurulup yayınlar yapıldığı şu son zamanlarda dahi Atatürk ilkeleri bu belirttiğimiz metotla ele alınıp sistematik bir incelemesine gidilmiyor. Bilimi en hakiki mürşit bilip toplumun bilimsel incelenmesine, toplumsal sorunların bilimsel araştırmasına gidildi mi, karşımıza, sosyal sınıflar ve sınıf ilişkileri, sınıf mücadelesi, devrimciliğin, devletçiliğin, halkçılığın alması gereken veya kendinde taşıdığı gerçek anlamlar çıkıyor. Bunlar ise bizim hâkim sınıfları ürküten, çıkarlarını ve düzenlerini tedirgin eden toplumsal olgulardır. Bunun için 1960'lara kadar sosyal sınıflardan söz edilmesine müsaade edilmemiştir, bunun için Türkiye toplumunun, ekonomisinin, tarihsel gelişmesinin bilimsel araştırılmalarına, incelenmelerine, değerlendirilmelerine müsaade olunmamış, Türkiye fikir hayatı ve toplumbilimlerin geliştirilmesi dondurulmuştur. Hâkim sınıflar ve onların politik temsilcilerinin kapitalist yoldan kalkınmada direnmeleri, kalkınmayı bir türlü gerçekleştirememekle kalmamış, ülkede fikir ve bilim hayatını, gelişmesini de 1960'lara kadar kösteklemiş, hemen hemen durdurmuştur.

Hâkim sınıfların ve politik temsilcilerinin aynı tutucu direnişi işçi ve emekçi sınıfların mesleki ve siyasi alanlarda örgütlenmelerine, ülkenin siyaset hayatında yer ve rol almalarına engel olmuştur. Oysa bu olmadan, demokrasi, demokratik gelişme olamazdı. Toplumsal dinamizm oluşup güçlenemezdi. İrticaı önlemek amacıyla getirilen takriri sükûn kanunu, irticaı -gericiliği- yoketmekten ziyade işçi ve emekçi kitleleri sindirmeye, onların savunucusu sosyalist fikirleri ve sözcüleri susturmaya yaramıştır.

Yine çok dikkate değer ve önemli bir nokta, iktidarda veya iktidara yakın olan günümüz Atatürkçülerinin, Atatürk'ün ısrarla üzerinde durduğu "istiklâli tam" -tam bağımsızlık- konusu[nu] ciddiyetle ele almamalarıdır. NATO ittifakı, ikili anlaşmalar, NATO ve Amerikan üsleri ve CENTO, Atatürk'ün kesinlikle vazgeçilmez saydığı, kabul ettiği "istiklâli tam" ile bağdaşır mı? Bu soruyu cevaplamaktan titizlikle kaçınılmaktadır. Bağdaşmayacağını, bu anlaşmaların ve üslerin tam bağımsızlıkla bağdaşmamaktan öte, ülkenin barış ve selâmetini tehlikeye düşürebilecek ihtilâtlara yol açabileceğini ilk biz, Türkiye İşçi Partisi cesaretle ve açıklıkla belirttik. Yine aynı konu ile ilgili olarak, Atatürk'ün izlediği dış siyaset ve milli savunma siyaseti üzerinde de sözünü ettiğimiz Atatürkçüler hiç durmuyorlar. Çünkü dursalar, bu konuda da Atatürk'ün politikasına ne kadar ayrı düşüldüğü ortaya çıkacaktır. Atatürk dış siyasette hiç bir büyük devlete askeri ittifakla bağlanma yoluna gitmemiştir. Kollektif güvenliğin Milletler Cemiyeti yoluyla sağlanması çabalarına önem vermiş, komşu devletlerle sadece saldırmazlık ve dostluk anlaşmaları yaparak Türkiye'nin etrafında bir barış ve güvenlik çemberi meydana getirmeye çalışmıştır. Milli savaş sanayiinin geliştirilmesini önermiş, silâh, cephane, askeri malzeme sağlama bakımından tek bir devlete bağlı olmamayı bir dış politika ve milli savunma ilkesi olarak kabul

etmiştir. Her hal ve şartta kendine güvenecek, kendi imkânlarıyla istiklâlini sonuna kadar, hiç taviz vermeden savunacaksın. Atatürk'ün bağımsızlık ve dünya milletleri arasında, Türk milletinin varlığını ve haysiyetini koruma anlayışı bu olmuştur.

Nihayet, günümüzde Atatürkçü olmak iddiasında bulunanların Atatürk'ü anlamaktan ve onun yolunu izlemekten ne kadar uzak olduklarının bir kanıtı üzerinde daha durmak istiyorum. Atatürk'ü anlamak için, O'nun, çeşitli konularda söylediklerini zaman şartlarından ve konunun bütününden ayırarak bölük pörçük tekrarlamak yerine, temel görüş açısını ele almak doğru olur. Atatürk, neyin tarihen miyadını doldurarak çökmekte olduğuna, neyin onun yerini alacağına bakıyordu. Atatürk Osmanlı İmparatorluğu'nun sultanlık, halifelik müesseseleri ve karışık etnik yapısıyla çoktan çöktüğünü anlayan ve onun yerine, Türklerin büyük çoğunluğunu içine alan misakı milli sınırları içinde, egemenliğinin ve hükümranlığının kaynağını şeriattan ve hanedandan değil, halktan alan bir milli devletin alacağını görüyor ve buna çalışıyordu. Büyük nutukta bu açıkça ifade edilmiştir; Atatürk bir kısım yakın çalışma arkadaşlarını bu gerçeği görememelerinden, hâlâ daha imparatorluğun ve onun düzeninin yaşayacağını sanmalarından ve buna çaba göstermelerinden dolayı açık ve acı bir şekilde eleştirir. Ne yazık ki, Atatürk, tarihin akışı içinde neyin çökmekte, neyin yeni yeni oluşmakta olduğu sorusunu ve buna cevabını politik düzeyde sormuş ve cevaplamış, ekonomik ve sosyal yapı düzeylerinde aynı açıklıkla sormamıştır. 1972 dünyasında ve Türkiye'sinde de, tarihin önüne geçilmez akışı içinde neyin çökmekte veya tarih sahnesinden çekilmekte, neyin bu sahnede belirip güçlenmekte olduğu sorusunu sormak ve cevaplamak gerekir. Günümüz Atatürkçüleri, Atatürk'ün düşüncesinin bu özünün, bu niteliğinin de farkında görünmüyorlar ve tarihsel gelişme açısından sözünü ettiğimiz soruyu sormak ve cevaplamak gereğini duymuyorlar. Burada, şu noktaya da işaret edelim ki, milliyetçilik ilkesini de yukarda sözünü ettiğimiz tarihsel çerçeve içinde anlamak gerekir. İmparatorluğun parçalanıp dağılışında, Türk halkını arada kaynayıp gitmekten kurtarmak, onu bir millet halinde oluşturmak ve bir milli devlete kavuşturmak, millet ve devlet olarak varlığını korumak, güçlendirmek ve geliştirmektir. Şoven ırkçı, saldırgan değil, kendini koruyucu, savunucu bir milliyetçilik.

Sosyalistler kendi toplumlarının ve insanlığın tarihinde toplumu ve insanlığı ilerletici, yapıcı, olumlu her şeyin, her başarının, kültür mirasına her katkının tabii mirasçıları sayarlar kendilerini. Çünkü toplumlar, tarihlerindeki gelişme ve ilerleme atılışlarının doruk noktalarından geçerek, bu doruk noktaları birbirine katışıp birikerek sosyalist çizgiye ve sosyalizm aşamasına gelirler. Geçmişte yapılan işlerden, geçirilen deneylerden bugüne vuran bir ışık vardır ve her toplumun belirli bir zaman bölümündeki sorunları, o toplumun, dününü bugüne ve yarına bağlayacak tarihsel gelişme doğrultusu ve şartları çerçevesinde doğru anlaşılıp doğru çözümlere kavuşturulabilir. Ulusal kurtuluş savaşımız ve bunda Atatürk'ün başardığı büyük iş, bağımsız Türkiye Cumhuriyetinin doğuşu ve sosyal müesseselerde feodal kalıntıları ortadan kaldıran reformlar karşısındaki görüşümüz ve tutumumuzda da böyledir. Ama Atatürkçülüğü -ki bunun ne olup olmadığı bugünedek açıklığa kavuşturulup tesbit edilmiş değildir, daha önce de belirttiğimiz gibi- kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden bir çıkış, kurtuluş yolu gibi ileri sürmek, bu iki temel sosyal sistemden

niteliksel olarak apayrı, üçüncü bir sosyal sistem olduğunu iddia etmek gerçeğe aykırıdır. Karma ekonomi, şu gelişme aşaması, bu gelişme aşaması, ne denirse densin, son tahlilde her toplumsal düzen temel niteliği ile (ayrıntılarda, uygulamalarda çok çeşitlilik görülebilir) ya kapitalist, ya sosyalisttirler veya ya kapitalizm, ya sosyalizm doğrultusunda seyretmektedirler. Kapitalizm mi, sosyalizm mi ikileminden kurtulmanın imkânı yoktur.

Bir şeyden daha kurtulmanın imkânı yoktur, o da şudur: Kapitalizmin varolduğu, geliştiği bir ülkede mutlaka işçi sınıfı da vardır ve gelişmektedir. Böyle olunca da, o toplumda mutlaka işçi sınıfının ideolojisi, politik hareketi ve örgütü olan, sosyalist düşünce, sosyalist akım, sosyalist örgüt de varolacaktır. Çok partili, genel seçimli demokrasinin varolabilmesinin şartı da budur.

Sosyalizmi ve son yıllarda muhtevası açıkça belirlenmeden çok sözü edilen devrimciliği Yeni-Atatürkçülük veya Neo-Kemalizm diye göstermek ve sunmak işe yaramaz, fikir kargaşasından başka bir sonuç vermez bir politik taktiktir. Atatürk'ü, başardığı ve başaramadığı işleri (örneğin, köylü efendimizdir demesine ve toprak reformu gereğine defalarca işaret etmesine rağmen bu reform yapılmamıştır) Türkiye'nin tarihsel perspektifi ve sosyal sınıf güçleri çerçevesi içinde değerlendirmek ve tarihsel yerine oturtmak bilimselliğin ve gerçeğe saygının gereğidir. Atatürk'e saygı da bunu gerektirir.

Sınıf, Millet

Buraya kadar yaptığım tahlillerin dikkat çekici noktası, sanırım ki, ele aldığım konulara toplum yapısı ve bu yapının nüfussal düzeyde belirtisi olan sosyal sınıflar ve sınıf ilişkileri açısından incelememdir. Bizde oldum olası sınıf gerçeğine ve kelimesine karşı sık sık öfke, şiddetli suçlamalar halinde açığa vurulan bir tedirginlik duyulur. Bir zamanlar sınıftan söz edilemezdi bile, çok gerekirse "zümre" denilir geçilirdi. Ama bir zamanlar çok partili rejimde, muhalefetten, sendikalaşma ve grev hakkından da söz edilemezdi. Bu sonuncu konular artık olağan hale geldi, sosyal sınıflar konusunda öfke, suçlama ve demagoji ise hâlâ bütün şiddetiyle sürüp gidiyor.

Savcılık T.İ.P.'ni sınıf partisi olmakla suçluyor. Bu suçlamaya mahkemedeki sorgumda cevap vermiş, sınıf partisi olmanın bir suç teşkil etmediğini açıklamıştım. Savcılığın bu suçlaması bir hukuk anlayışına, kanuni hükümlere dayanmayıp, sosyal sınıflardan ve bu arada işçi ve emekçi sınıflardan bahsetmeyi suç, hiç değilse "zararlı" sayan yaygın bir zihniyetin ifadesidir. Bu zihniyet üzerinde biraz duralım. Bu zihniyete göre sınıflardan, hele sınıf mücadelesinden söz etmek, milleti bölmek, birbirine, düşürmek, birliği ve huzuru bozmaktır. "Sınıf ayırımı yapıyorlar, milleti bölüyorlar" suçlaması biz T.İ.P.'lilere en çok yapılmış bir suçlamadır. Oysa bu düpedüz saçma bir iddiadır, eğer samimiyetle söyleniyorsa. Ama burjuvazi ve onun politik, ideolojik temsilcileri ve sözcüleri bunu samimiyetsiz söylerler. Onlar fiilen mevcut olan sınıf ayırımına karşı değillerdir, onu görmezlikten gelirler ve görmezlikten gelinmesini isterler. Nasıl karşı olsunlar ki, burjuvazi bu ayırımdan yararlanmaktadır, böyle bir ayırım olduğu için kendisi vardır. Bu ayırımın söylenmesine, açığa vurulmasına karşıdırlar, işçi ve emekçi kitleler kendi sınıflarını öğrenecek,

haklarını arayacak, sömürüye, baskıya karşı çıkacak diye. Durmadan tekrarlanan birlik, huzur, özgürlük teraneleri ve sosyalistlere yapılan hücumlar, gerçekte varolan ayırımları, adaletsizlikleri, eşitsizlikleri, özgürlüksüzlüğü maskelemek, kamuoyunu oyalamak içindir.

Sosyal sınıflar toplumun objektif varlığı içindedir. Sınıf ayırımları her hangi bir grup insan, bir örgüt, bir sosyal hareket tarafından yaratılmaz, yaratılamaz. Toplum yapısı oluşturur çeşitli sınıfları. Onun için "sınıfları ve sınıf mücadelelerini reddediyoruz" demekle ne sosyal sınıflar, ne de aralarındaki mücadele ortadan kalkar. Toplumda bu ayırımlar ve bu ayırımlara paralel olarak toprak dağılımında, gelir bölüşümünde, vergi yükümünde büyük adaletsizlikler varken ve bir sınıfın -burjuvazinin- ve bir sistemin -kapitalizmin- ideolojisini, savunulmasına sonsuz özgürlük tanınıp, işçi ve müttefiki emekçi sınıfların ideolojisine -sosyalizme- baskı ve şiddet yöntemleri uygulanırken, birlik, huzur ve özgürlük iddiaları havada kalan boş sözlerdir. Birlik, huzur ve özgürlüğün objektif gerçek şartları oluşturulmadan politik demagoji ve baskı ve şiddet yöntemleriyle bir sonuç alınamaz. Biz sosyalistler bu objektif şartların oluşturulmasından yanayız, onun için de gerçek birlik, huzur ve özgürlüğün savunucusu biziz.

Milliyetçi toplumcuların ve diğer "milliyetçilerin", "Biz sınıfı değil, milleti esas alıyoruz" demeleri de bir şeyi halletmez. Bir kez, "millet" ve "sınıf" kavramları aynı kapsamda kavramlar değillerdir, onun için de birinin kabulü öbürünün reddini gerektirmez, reddi anlamına gelmez. Bugün dünyada kapitalist sistemde milletler vardır; sosyalist sistemde milletler vardır; kapitalizm öncesi düzenlerden kapitalist veya sosyalist düzene geçiş aşamalarında bulunan milletler vardır. "Sosyal sınıf" ise millet biriminin içyapısına ilişkin bir kavramdır. Bununla beraber, çeşitli millet birimlerinde yeralan sınıfların "sınıf" olarak ortak nitelikleri ve çıkarları bulunduğu görülür. Ayrıca millet birimleri, her biri kendi içine kapalı, kendine yeter birimler değillerdir; birbirleriyle bir ilişkiler sistemi içindedirler. Kapitalizm bir dünya sistemidir; sosyalizm de bir dünya sistemi haline gelmiştir.

Büyük sermaye ve burjuvazi milletlerarası, hatta son gelişmelerle milletler üstü (subra-national) bir nitelik taşır. Sermaye milli ayırımlar, sınırlar tanımaz. "Kâr" gördüğü her yere sokulur, girer, girmek için çabalar. Milli düzeyde ayırımlar ancak kârlı sahaları, işleri ele geçirmek rekabetinde görülür. Ama ortak çıkarları gerektirdiğinde, milletlerarası, hatta üstü örgütlenmelere, anlaşmalara gidilir. Dünya çapında faaliyet gösteren tekeller, tekellerarası anlaşmalar ve koordine davranışlar, son yıllarda ortaya çıkan çok milletli monopoller, Serbest Ticaret Sahası, Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) gibi bütünleşme gayretleri ve örgütleri sermayenin ve burjuvazinin milletlerarası, hatta üstü niteliğinin, örgütlenişinin ifadeleridir. Büyük sermaye ve burjuvazi bir yandan dünya kaynak ve pazarlarını kontrol edebilmek, işçi ve emekçi kitleleri, az gelişmiş ülkeler sırtından muazzam kârlar kazanmak için tekelleşmeye, bütünleşmeye giderken, öte yandan da kaynak ve pazar kontrolünde ve kârlarda en büyük payı elde edebilmek için kendi içinde rekabeti sürdürür, çekişir, zaman zaman çatışmalara düşer.

Çeşitli millet birimleri içinde yer alan işçi sınıflarının da "sınıf" olarak ortak çıkar ve istekleri vardır: Sömürüden ve sömürü düzeninin doğurduğu sosyal kötü-

lüklerden kurtulmak. Bu ise çeşitli milletlerin işçi sınıfları arasında sınıf olarak bir çıkar mücadelesi, rekabeti yaratmaz. Çünkü ortada paylaşılacak bir çıkar, kârlardan en büyük payı alabilme gibi bir sorun yoktur. Bundan dolayı da millet birimleri düzeyindeki çelişkiler, çekişmeler işçi sınıfı açısından esas itibariyle uzlaşmaz, hasım„çelişkiler değildir; barışçı yollardan çözümlenebilecek çelişkiler, anlaşmazlıklardır. Fiiliyatta, pratikte böyle olmuyorsa, bunun sebebi millet birimlerindeki işçi sınıflarının sınıf niteliğinde değil, başka şartlardadır.

İşçi sınıfı ve sosyalizm açısından millilik ve milletlerarasılık uzlaşmaz hasım çelişkileri içermediğinden bu iki kavram ve olgu birbirini nakzeder, defi eder değildir. Sömürü, baskı ve şiddet ortamı ortadan kalksa, milli devletlerin eşitliği, bağımsızlığı, hükümranlığı esasları üzerinde milletlerarasılık, milletlerarası dayanışma, işbirliği, bütünleşme mümkündür.

Millet birimlerindeki işçi sınıfları arasında uzlaşmaz ve hasım çelişkileri içermeyen ortak hedeflerin mevcudiyeti, her birimin kendi burjuvazisinin ve tümünün dünya çapındaki milletlerarası sömürü, baskı ve eşitsizliklerden kurtulma isteği, işçi sınıflarının milletlerarası dayanışma ve örgütlenmesine yol açar ve açmıştır. İşçi sınıfının dünya çapında ekonomik ve politik örgütlenmeleri, örgütlerarası temas ve toplantıları yer almaktadır.

İşte burjuvazinin ve politik temsilcilerinin sosyalistleri milleti, milli farkları ve değerleri reddetmekle suçladıkları sosyalist enternasyonalizm anlayışı budur. Dikkate şayandır, millilik ve milletlerarasılık konusunda sosyalistleri, hakikati bilmeden veya kasten tahrif ederek, suçlayan zihniyet ve kişiler, sermayenin ve sermayeci sınıfların -burjuvazinin- milletlerarasılığından, milletlerarası da değil, milletlerüstü örgütlenme girişimlerinden hiç söz etmezler; bunu suçlamak akıllarının köşesinden bile geçmez. Bunu gayet doğal, olağan karşılarlar. Söz konusu zihniyet ve kişilerin hangi çıkarcı sınıfların şampiyonluğunu ettikleri böylece bir kere daha ortaya çıkıyor. Bunlar, gelişmiş Avrupalı kapitalist ülkelerin dünya pazarları ve kaynaklan için rekabette daha güçlü, daha etkin olabilmek amacıyla oluşturdukları Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) içinde azgelişmiş Türkiye'nin yerinin ve durumunun ne olacağını, hele bu topluluk siyasal bir birlik haline dönüştüğünde Türk milletinin ve kendi milliyetçilik iddialarının ne olacağını hiç düşünmezler. Türk milliyetçiliği ve Atatürkçülük adına kendilerinden başka kimseye ağız açtırmak istemeyenlerin bu çok ciddi sorun konusunda sesleri solukları kesiktir.

Burjuvazi ve onun politik ve ideolojik temsilcileri bağımsızlık, milletlerarası ilişkilerde eşitlik ve hükümranlık haklarına saygı konusunda kabullendikleri tavizleri örtbas ederek sosyalistleri millet, devlet düşmanı ilân etmeye çabalamaktadırlar. Dağılan imparatorluktan ve Türkleri millet ve devlet olarak yok etmek isteyen emperyalistlere karşı, Türk halkının varlığını, bağımsız devlet olma hakkını, dilini ve kültürünü kurtarmak ve selâmete eriştirmek için oluşmuş Türk milliyetçiliğini, şoven, üstünlük ve tahakküm tohumları taşıyan dar, müsamahasız bir ideoloji haline dönüştürmek gayretindedirler. Ve maalesef bunda hayli başarılı olmuşlardır. "Milliyetçilik" kelimesi dünyadaki kullanılışında da böyle olumsuz bir anlam yüklenmiş olduğu içindir ki 1961 Anayasası'nın Türkiye Cumhuriyetini tanımlayan maddesine "milliyetçi" sıfatının konulup konulmaması kurucu mecliste geniş

tartışmalara konu olmuş ve sonunda "milliyetçi devlet" değil, "milli devlet" deyimi kabul olunmuştur. Anayasanın Başlangıç kısmındaki Türk milliyetçiliği deyimini de bizim Milli Bağımsızlık savaşımız açısından açıkladığımız ve "milliyetçi" değil, "milli' devlet" deyiminin içerdiği anlamda anlamak gerekir.

Yargıtay'ın (4CD. 15.11.68, 7095/6486) kararında açıklandığı üzere "milli hisler", "yurda bağlılık" demek ise -ki öyledir- sosyalistler yurtlarına en bağlı, yurtları için en büyük fedakârlığı yapan ve yapacak kişilerdir. Sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yoluna girecek ve nihayet sosyalizme geçecek Türkiye, milletlerarası ilişkilerde gerçekten bağımsız, yalnız siyasal düzeyde değil, ekonomik, teknik, bilimsel, alanlarda eşit, dili, edebiyatı, sanatı, tüm kültür alanları gelişmiş bir ülke olacaktır.

141. ve 142. Maddeler

Savcılık iddianamede 1960-70 dönemindeki fikir akımlarını, yayınları kendine göre değerlendirirken savcıların, hâkimlerin, bilirkişilerin "hoşgörü veya çekingenliğinden" sözetmekte "... bu suçların neden takipsiz kaldığı sebepleri bir türlü anlaşılmamıştır" demektedir. Bu sözleriyle savcı, hem bir bütün olan adli sistemin kendisi gibi birer görevlisi olan diğer savcı ve hâkimleri suçlama ve yetkisini aşma durumuna düşmektedir, hem de durumu hiç anlamadığını açığa vurmaktadır.

Onun için burada kanunların niteliği, değişme biçimi, süreci üzerinde biraz durmak gereğini duyuyorum. Yasama organlarından çıkan kanunlar veya örf ve âdet olarak toplumda tutunup zamanla kanun niteliğini kazanan kurallar ve getirdikleri müeyyideler, bir toplumun belirli bir aşama ve şartlarında toplumsal ilişki ve davranışları düzenleme kurallarıdır. Toplumlar "müsbet hukuk" denilen bu kurallar sistemine göre değişip gelişmez, "müsbet hukuk" veya verili kanunlar sistemi toplumun değişmesine göre değişir. Bir kanun veya kanun maddesi değişen toplum şartlarına, durumuna artık uymuyorsa, ya yasama organınca yürürlükten kaldırılır, veya fiilen işlemez hale gelir, kendiliğinden yürürlükten düşer. Daha önceki bölümlerde açıklamaya çalıştığım gibi, 1960-70 arası hem Türkiye gelişmesinde yeni bir aşamaya gelmişti, hem 1961 Anayasası fikir, inanç, söz, bilim, sanat, basın ve yayın özgürlüklerini teminat altına alarak yeni bir demokratik ortam yaratmıştır. Bu aşama ve ortamda T.C.K.'nun 141. ve 142. maddeleri artık eski zihniyetle ve eski biçimde uygulanamazdı. Aksi halde bu uygulamalar anayasa hükümleri duvarına çarpardı. Eskisi gibi, iki kişi biraraya gelip, bunlar karı koca gibi birbirlerine en yakın kimseler olsalar dahi, sosyalizmden söz ederlerse bir gizli cemiyet teşkil etmiş olurlar, propaganda yapmış olurlar telâkkisi artık işleyemezdi. Eğer 1961 Anayasası kâğıt üzerinde birtakım yazılardan ibaret değilse, sosyalizm konusunu işleyen eserler tercüme edilecek, telif eserler yazılacak, kişiler ve örgütler sosyalizmi savunacaklardı.

Yasama organı resmen tadil etmiş olsun olmasın, 1961 Anayasası ile 141. ve 142. maddeler tadile uğramış oldu. Bizim kanaatimizce bu maddeler Anayasa'ya aykırı idi, ya ortadan kalkmış sayılıp uygulanmamalı, ya da hükme bağlanıp ortadan kaldırılmalıydı. Bu maddelerin iptali için açtığımız davayı Anayasa Mahkemesi reddetti. Ama bu maddelerin eskisi gibi yorumlanıp uygulanması Anayasal özgürlükler karşısında o kadar imkânsızdı ki, kararın gerekçesinde Anayasa mahkemesi söz konusu maddelere yeni bir yorum getirdi. Bu karar gerekçesinde iki üyenin ortak

muhalefet şerhi, yâni 141. ve 142. maddelerin Anayasaya aykırılığı konusundaki mütalâaları ilginç ve dikkate değerdir.

141. ve 142. maddelerin alındığı, Mussolini döneminde çıkarılmış faşist İtalyan ceza kanununun muadil maddeleri de İkinci Dünya Savaşından sonra çok partili parlamenter rejime geçilince İtalya'da yürürlükten kaldırılmamış ama yepyeni bir yoruma kavuşturulmuştu. Öyle ki bugün İtalya'da Komünist Partisi değil, onun daha solunda olma iddiasındaki partiler, hareketler de mevcuttur.

Anayasa mahkemesinin yorumu bu kadar geniş olmadı, ama cebir unsurunu maddelerde mündemiç saydı. Cebir ve şiddet yolu ile iktidara gelmeyi öngören ve/veya iktidara geldikten sonra cebir ve şiddete dayanarak iktidarda kalabilecek partiler yasaklanmıştı.

Daha dar bir yorum da mümkün değildi, çünkü kanuni, demokratik, barışçı yoldan iktidara gelmeyi ve iktidarda kalmayı amaçlayan partiler de yasaklanırsa, hem toplumsal gerçekliğe (realiteye), hem demokratik rejime ters düşülmüş olurdu. 1) Çağdaş toplumlar sürekli ve hızlı gelişme ve değişme halinde olduklarına göre, bu toplumsal süreci belirli bir aşamanın belirli bir çizgisinde dondurma, durdurma teşebbüsü demek olurdu ki tıkanıklıklara, çalkantılara, giderek toplumsal patlamalara yol açardı. Çünkü toplumların objektif gelişme kanunları yasama organlarının çıkardığı kanunlardan, "müsbet hukuk"tan uzun vadede daha ağır basar. 2) Belirli bir dönemde mevcut sistemi ve onun ideolojisini zorla kabul ettirmek ve sürdürmek diğer alternatifleri yasaklamak anlamına gelir ki, demokrasiye ve demokratik özgürlüklere ters düşer. Böyle bir durumda çok partili demokratik rejim değil, faşizm söz konusu olur.

Ayrıca Anayasanın 20. maddesi fikir, inanç özgürlüklerini ve bunları yazı, resim v.b. yollarla yayma hakkını tanımaktadır; 21. maddesi de bilim ve sanatı öğrenme ve öğretme özgürlüğünü garanti altına almaktadır. Bu hükümler ışığında 142. maddenin propagandaya ilişkin hükümleri uygulanırken çok dikkatli davranılması gerekir. Bir kez 142. maddenin 1. fıkrası söz konusu ise, bu fıkrada sözü geçen üç halden birini, ikisini veya her üçünü propaganda etmek yasaklanmıştır; bunun ötesinde genel ve soyut bir "komünizm propagandası" diye bir suç yoktur. Ayrıca, Anayasaya göre fikir ve inançları söz, yazı, resim, basın v.b. yollarla yaymak serbest olduğuna göre suç teşkil eden propagandanın unsurlarının da açık seçik tesbit edilmesi gerekir. Oysa bizde bütün bu hususlar pek de kaale alınmadan genel bir "komünizm propagandası" suçu ihdas edilip kovuşturmalara gidilmiş, hükümler verilmiştir. İddianame de aynı hukuk dışı zihniyetle metodsuz bir biçimde kaleme alınmıştır.

Maddenin diğer fıkraları için de durum aynıdır. O fıkralarda tasrih edilen hususların propagandası yasaklanmıştır, genel bir "bölücülük" propagandası diye bir suç değil. İkincisi, Anayasanın yukarıda saydığımız hükümleri ışığında, toplumların nasıl gelişip değiştikleri, iktidarların nasıl el değiştirdiği incelenir, tartışılırken, ihtilâllerden, şiddet hareketlerinden söz edilebilir, bunların sosyal değişme sürecindeki yerleri belirtilebilir, çünkü bunlar objektif sosyal olgulardır. 141. ve 142. maddelerde yasaklanan, tanımlanan üç halin cebren gerçekleştirilmesi için örgütlenmek, gerçekleştirmek üzere ihtilâl veya diğer şiddet hareketlerine girişmek veya bunların propagandasını yapmaktır. İtalya'da İtalyan Ceza Kanununun bizdeki 141.

ve 142. maddelere tekabül eden maddelerine yorum getirilirken bu ayırım dikkatle ve titizlikle yapılmıştır. İtalya'daki yorum hatta daha ileri çizgilere varan bir ayırım da yapmıştır ki, bizim Anayasa Malı j kemesinin yorumunu ilgilendirmediği için burada üzerin j de durmuyorum.

T.İ.P. ise 1961 Anayasası'nın sistemli, tutarlı incelemesini ve tahlilini yaparak Anayasanın sosyalist gelişmeye, sosyalist harekete, T.İ.P.'nin iktidara gelmesine kapalı olmadığı kesin sonucuna varmıştır. İleri gelen hukukçuların görüşleri de aynı sonucu perçinlemiştir. Türkiye'nin objektif toplumsal şartlarını da tahlil edip değerlendirerek Partinin Anayasa çerçevesinde, demokratik, barışçı yoldan iktidara gelmesini ve iktidarda kalabilmesini mümkün ve muhtemel görmüştür. Bu imkân ve ihtimaliyeti ancak iktisadi ve siyasi kudreti ellerinde tutan sermayeci sınıfların ve iktidarlarının meşruiyet dışı hareketleri, Amerikan emperyalizminin zorba müdahalesi önleyebilirdi; hukuki engel yoktu. T.İ.P.'nin on yıllık politik hayatında kendisine çizdiği bu yoldan ayrıldığına dair tek bir olay, tek bir girişimi, eylemi, hareketi gösterilemez. Anayasaya aykırı hareketler, kanunsuzluklar, maddi ve manevi saldırılar hep partiye karşı güçlerden partiye yönelik olarak gelmiştir.

T.İ.P. iktidara geldikten sonra sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yoluna girmeye, sosyalizme geçişe anayasayı bir mani olarak görmediği için, diğer partileri kapatarak, Anayasa organlarını kaldırarak cebir ve şiddet yoluyla iktidarda kalmayı da öngörmemiştir. Sırası gelmişken, konuya açıklık getirmek için, bir noktayı da belirtmek isterim. Ne kadar Anayasalara saygılı, ne kadar hukuk devleti niteliğinde olursa olsun ve dayandıkları toplumsal sistem her ne olursa olsun, ister kapitalist, ister sosyalist, bütün devlet yönetimlerinde bir cebir unsuru vardır; çünkü kanunlar ve kanunların müeyyideleri, cezaları vardır, kişinin yaşamına son veren ölüm cezasına kadar. Sosyalist düzene de geçildiğinde elbet Anayasaya ve usulüne uygun çıkarılmış ve uygulanan ve müeyyideleri olan kanunlar olacaktır.

Kanaatimizce, aslında, savcılık Anayasanın sosyalizme kapalı olmadığının ve T.İ.P.'nin Anayasa çerçevesi içinde kaldığının farkındadır. Farkında olduğu içindir ki, Partiyi ve bizleri 141. maddenin kapsamına sokabilmek için iddianamede de, son mütalâada da ihtilâl konusunu işliyor ve T.İ.P.'nin ihtilâl ile iktidara gelmeyi amaçladığını iddia ediyor. Bu konuda hiçbir somut delil yok. Delil olmayınca savcılık, iddianamede olduğu gibi son mütalâada da bilimsel sosyalizm eşit marksizm-komünizm eşit ihtilâlcilik mantığı ile bizi suçlama yoluna gidiyor. Mahkemedeki sorgumda bu konu üzerinde durmuş, söz konusu kavramları açıklamıştım; Türkiye'deki durumu ve bizim tutumumuzu izah etmiştim. Son mütalâasında savcılık benim bu açıklamalarımı çürütecek, cevaplayacak hiçbirşey söylemiyor, iddianamede söylediklerini tekrarlıyor, istidlal yolu ile dolambaçlı suçlamaya gidiyor. Benzetme ve istidlal yolları ile suçlama yapılamayacağı, suç isbat edilemeyeceği üzerinde durmayı gerektirmeyecek kadar aşikârdır.

Sorgumda belirtmiştim, yine hatırlatayım ki biz Marksist, Leninist, komünist olmaktan yargılanmıyoruz; ne biz, ne hiç kimse şu veya bu olmaktan yargılanamaz. Anayasanın felsefi inanç, fikir, vicdan özgürlüklerini teminat altına alan maddeleri yürürlüktedir, insanlar ancak fiil ve hareketlerinden dolayı yargılanabilirler. Ayrıca T.C.K.'nda Marksizm, Leninizm, komünizm adları altında suçlar sıralanmış değil-

dir. 141-1 ve 142-1 maddelerinde üç unsur tarif edilmiştir. Bu unsurların çerçevesi içinde somut fiil ve hareketler somut delilleri ile değerlendirilip yargılanabilir ancak. Bunun dışında bütün suçlama ve yargılama çabaları, prosedürleri hukuk dışı olur. Savcılığın suçlaması da hukuk dışıdır.

Mussolini zamanının faşist İtalyan Ceza kanunundan aktarılan 141 ve 142. maddelerin Marksizm'den, Leninizm'den, komünizm'den, anarşizm'den söz etmeyip üç suç unsurunun tarifine girişmesi, tariflerin bütün müphemliğine ve kaypaklığına rağmen az çok bir tesbitin yapılması zorunluğunun duyulmuş olması sebepsiz değildir. Mussolini ve danışmanları her halde kestirmeden gidip Marksizm, Leninizm, komünizm yasaktır, bu suçlar işlendiğinde şu, şu cezalar verilir diyebilmeyi isterdi, ama o zaman kanun uygulayıcı bu "izm"leri hangi kıstaslara göre tayin ve tesbit edecekti? Tek kelimelik etiketler altında toplanan genel, soyut suçlar ihdas edilemezdi. Savcılık ise tam bunu yapıyor. Onun için de suçlamaları hem hukuk dışı oluyor, hem mesnetsiz delilsiz, havada kalıyor.

Savcılık Marksizm, Leninizm ve komünizmin ne olup olmadığı konusunu kendine göre bir çırpıda hallediveriyor. Üzerinde ciltler, kütüphaneler dolusu yazı yazılmış, tartışılmış ve tartışılmakta olan bu konulara burada girmeyeceğim, sadece, bugün dünyada görülen üç objektif olguya işaret edeceğim: 1) Sosyalist toplum düzenine geçmiş ülkeler arasında sosyalizm anlayışında ve pratiğinde derin, uzlaşmaz ayrılıklar ve başlıca üç ayrı çeşit uygulama görülüyor. Her biri Marksizmden, Leninizmden kaynaklandığını iddia ediyor, diğerlerini en ağır şekilde suçluyor. 2) Avrupa'nın en büyük iki komünist partisi, Fransız ve İtalyan partileri, kendi toplumlarının yasaları çerçevesinde, parlamenter rejimde, iktidara gelmek ve iktidarda kalmak çalışmaları içindedirler. 3) Şili'de Marksist Allende, komünistlerin işbirliği ve yakın desteği ile Şili Anayasası çerçevesi içinde ve burjuva partilerinin çoğunlukta olduğu bir parlamento ile sosyalist düzene geçişin temellerini atma çalışmalarını sürdürüyor. Şu üç olgu dahi gösteriyor ki Marksizm, Lenizm, komünizm konuları savcılığın yaptığı gibi bir iki kitaptan bir kaç satır veya paragraf aktarılarak neticeye bağlanacak, suçlamaya mesnet yapılacak konular değildir. Savcılık böyle soyut, genel, belirsiz suçlamalar yerine, iddianamesinde ve son mütalâasında 141 ve 142. maddelerde sözü geçen suç unsurlarını bir bir ele alarak, hangi somut fiil ve hareketlerimizin bunlardan hangisinin kapsamına girdiğini somut delilleri ile açık ve seçik göstermek, ispatlamak durumundaydı. Bunu yapmamıştır.

Eğitim ve Örgütlenme

İddianame T.İ.P.'nin eğitim ve örgütlenme konularına ilişkin karar ve girişimlerini sanki suçluluğumuzun delilleri imiş gibi ileri sürmektedir. Bu cidden garip bir zihniyetin ifadesidir, garip bir suçlama tarzıdır. Parti, kendi görüşleri, politikası, sosyalizm konularında üyelerini ve emekçi kitleleri aydınlatmak ve eğitmek yerine demagojiyi, "oy avcılığı" usullerini mi seçmeliydi?

Tüzüğümüzün 3. maddesi T.İ.P.'ni emekçi kitleleri aydınlatıp eğiterek kanun yolundan iktidara yürüyen bir parti olarak tanımlar. Eğitim tüzüğümüzün gereğidir; bu tüzük 1963 yılında kabul olunup yürürlüğe girmiştir. O günden bu yana T.İ.P. imkânları nisbetinde konferanslar, tartışmalı toplantılar, program üzerine

çalışmalar düzenleyerek eğitim görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Parti genişledikçe, sorunların daha iyi farkına varıldıkça parti örgütünün alt kademelerinden, üye saflarından eğitim istekleri artmıştır. 1966 Büyük Kongresinde söz alan 60'a yakın delegenin büyük çoğunluğu bu konu üzerinde durmuştu. Bu, Partililerin bilmek, öğrenmek isteğinin bir ifadesiydi ve şüphesiz memnunluk verici bir hususdu. Her alanda "Bilime Dayanan Politikayı" (Parti Programı, s. 67) kendine ilke edinen T.İ.P.'nde parti faaliyetleri kör bir disiplin anlayışına değil, bilgili, bilinçli bir disipline dayanabilirdi. Daha sonra çıkan Parti içi görüş ve izlenecek yöntemler ayrılıklarında eğitim konusu başlıca ihtilâf noktalarından biri oldu. Parti yönetiminde genel bir propaganda ile yetinip, her ne suretle olursa olsun oy toplama eğilimi belirmişti. Son 4. Büyük Kongre diğer bir takım sorunlar gibi eğitim sorununu da karara bağladı. Bu kararı uygulamaya geçirebilmek için M.Y.K. Tüzüğün kendisine tanıdığı yetkiyi kullanarak bir eğitim ve örgütlenme bürosu kurdu ve eğitim ve örgütlenme konusunu inceleyip bir rapor, daha sonra da belirli konularda ön metinler hazırlamakla bu büroyu görevlendirdi. Deliller dosyasında bulunan "ders metni" böyle bir ön metin olabilir. Ön metinler M.Y. Kurulunca incelenip üzerinde çalışılacak, onaydan geçirilecek, ancak ondan sonra Parti adına basılıp yayınlanacaktı. M.Y. Kurulu tüzüğün 20. maddesi uyarınca maddede sözü geçen bürolarla tensip edeceği yeni bürolar kurmaya yetkilidir. Bürolar parti organları değildir, tüzük gereğince ancak istişari kurullardır.

T.İ.P.'nde eğitime neden bu kadar önem verildiği sorulabilir. Bunun cevabını en genel çizgisiyle bir cümlede, bu bölümün ilk paragrafında verdim. Ama Partinin eğitim çalışmaları savcılıkça ağır bir suçlama konusu yapıldığından konuyu biraz daha açmak gereğini duyuyorum. Eğitimin gerekçesi bir kaç noktada özetlenebilir:

1) Biz diğer partiler gibi sadece bir takım somut sorunlarda, ayrıntılara ilişkin konularda şunu yapacağız, bunu edeceğiz diyerek ortaya çıkan bir parti değildik, sosyalizmi benimsemiş bir parti idik, bilimsel olma iddiasındaydık. Türkiye'nin ancak sosyalizm doğrultusunda gerçekten kalkınabileceği, sosyalizme geçişin Türkiye ve ergeç bütün toplumlar için kaçınılmaz olduğu görüşünde idik ve bu çeşit bir kalkınmayı ve geçişi kolaylaştıracak, hızlandıracak önerilerde bulunuyorduk. Sosyalizmi, sorunlara sosyalist bakış açısını, bu açıdan önerdiğimiz çözümleri parti üyelerine ve kamuoyuna öğretmek zorunluğu vardı. İşçi ve emekçi kitleler günlük yaşantıları içinde, sadece kendi tecrübeleri ile bu konuları öğrenemezlerdi. Bunun için eğitim çok önemli bir konu idi.
2) Parti kanun yolundan iktidara gelmeyi öngördüğü için oy almak önemli olmakla beraber, oy almak, oyları artırmak kendi başına bir sorun değildi ve T.İ.P. oy avcılığı usullerine asla iltifat edemezdi. T.İ.P. için esas sorun, partililerin ve parti dışı kitlelerin sosyalizm ve sosyalist açıdan yurt ve dünya sorunları konularında aydınlatılması, eğitilmesi idi; oy toplama ve oyları artırma bu eğitme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin, eylemlerinin bir sonucu, meyvesi olarak öngörülüyordu. Partinin geniş halk kitlelerinin politik eğitimini, bilinçlenmesini sağlayabilmesi için elbette öncelikte kendi kadrolarını ve üyelerini eğitmesi gerekti. Burada sırası gelmişken bir parantez açarak, parlamento

ve parlamenter faaliyetler karşısındaki tutumumuzu da açıklamak isterim, çünkü bu konuda da savcılıkça bize bir suçlama yapılmaktadır. Oy, seçimler konusunda olduğu gibi, parlamento ve parlamenter faaliyetler konusunda da sosyalist görüş ve tutum burjuva partilerinin görüş ve tutumundan farklıdır. Oyları alıp parlamentoya girdikten sonra, dört yılı garantiledik düşüncesiyle parlamenter çalışmalar partinin tek münhasır faaliyeti veya en başta gelen, en önemli faaliyeti olmaz. İşçi-emekçi sınıfların politik hareketini geliştirmektir esas görev; parlamento faaliyetleri bu çerçeve içinde ve hareketin bir parçası olarak görülüp değerlendirilir. Bu demektir ki, parti, hiç bir zaman parlamenter kulis faaliyetlerine girip esas amacından taviz teşkil edecek pazarlıklara, uzlaşmalara, dar parti çıkarı hesaplarına girişmez. Muhalefette olduğu sürece, parlamento, ülke kamuoyuna, halk kitlelerine yurt ve dünya sorunlarını ve bunlara ilişkin sosyalist açıdan çözüm önerilerini sergilemekte, anlatmada, getirilen kanun tasarılarının ve diğer tekliflerin gerçek anlamını, mahiyetini açıklamada bir forumdur. Ayrıca, parti, gücü yettiği kadar kanunların ve kararların işçi ve emekçi kitleler yararına çıkmasını sağlamaya çalışır. İktidara geldiği zaman da iktidarda olmayı sadece parlamentoda oy çoğunluğuna sahip olma anlamında anlamaz, çünkü demokrasi sadece seçmenlerin dört yıldan dört yıla oy vermesi değildir. İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların, geniş halk kitlelerinin uyanık, bilinçli, örgütlü desteğini, onların toplum hayatının her kesiminde ve kademesinde aktif rol alır, katkıda bulunur hale getirilmesini, iktidarının ve gerçek demokrasiyi gerçekleştirmenin şartı sayar. T.İ.P'nin demokrasi anlayışını, Parti programına atıf yaparak, ilk ifademde izah etmiştim.

Tekrar eğitim konusuna dönersek, yukarıda sıraladıklarıma ek olarak daha başka gerekçeler de vardı. İşçi Partili olmak zor bir işti. Parti ve Partililer ne kadar hukuk çerçevesinde kalsalar da karşı kuvvetler kanun dışı hareketlere tevessül ediyorlardı.

Bir kez İşçi Partililer, Partili olduğu bilindi mi, en küçük vesile, bahaneyle, hatta hiçbir sebep gösterilmeden işten atılıyorlardı. İş aradıkları zaman, başvurdukları iş için ne kadar ehliyetli olurlarsa olsunlar işe alınmıyorlardı. Bir insanı ve ailesini geçim kaynağından mahrum bırakmak en güçlü bir baskı ve şiddet uygulamasıdır, çünkü bu onları sefalete, açlığa mahkûm etmektir. Parti üyesi esnafsa, kooperatiften kredi almakta, tarımsal üretici ise tohumluk, zirai kredi almakta güçlük çeker veya alamazdı. T.İ.P.'li olmak daima ayırım gözeten, partizan muamelelere maruz kalmaktı.

Ayrıca T.İ.P toplantıları, il, ilçe merkezleri saldırılara, tahriplere uğrardı, failleri çoğu zaman bulunmaz, takibe uğramazdı. Küçük merkezlerde tek tek partililere yapılan saldırılar da bir başka sorundu. Hasılı, T.İ.P.'li olmak ve sosyalizmi savunmak çetin bir iş, cesaret, fedakârlık, sebat ve azim istiyen bir işti. Ancak bilgili, bilinçli sosyalizme inanmış olanlar bütün bu saydığım maddi ve manevi baskı ve saldırılara göğüs gerebilirdi.

İşte bütün bu saydığım nedenlerle ve örgütten gelen isteklerle Parti eğitim sorununu ciddiyetle ele alıp başarmak gereğini duydu ve 4. Kongre konuyu karara bağladı. Partinin kendi üyelerini ve işçi ve emekçi kitleleri kendi program ve tüzüğü

çerçevesinde ve bilimsel sosyalizm konusunda aydınlatıp eğitmeye çalışmasını suçlamak gerçekten garip bir zihniyetin ifadesidir. Bu dolaylı olarak düpedüz bilgisizliği, oy avcılığını, demagojiyi savunmaktır. Çünkü aydınlanmanın, eğitilmenin, bilginin olmadığı yerde demagoji ve her türlü oy avcılığı usulleri, aldatmacalar, politik üç kâğıtçılık gelişir, boy atar.

Eğitim sorunu doğal ve zorunlu olarak örgütlenme ve örgütlü çalışma sorunlarına bağlıdır. Çünkü binlerce üyeye teker teker ulaşıp her birimine eğitim götürmeye imkân yoktur. Onları gruplaştırmak pratik bir zorunluktu. İlçe kademesinden sonra üyeler atomik, dağınık durumda kalıyordu. En geniş ve yaygın eğitim araçları olan parti program ve tüzüğünün, bildiri, rapor, demeç ve genelgelerinin il ve ilçe yönetim kurullarının masalarında kalmamasını, üyelere ulaşmasını, yalnız ulaşmasını da değil, okunmasını sağlamak gerekiyordu. Son zamanlarda yine bir eğitim aracı olarak yayınlamaya başladığımız gazetenin de aynı şekilde dağıtımını ve okunmasını düzenlemek gerekliydi. Kapalı salon toplantıları, mitingler, yürüyüşler, köy gezileri, seçim kampanyaları gibi parti faaliyetlerine üyelerin katkısını sağlamak, işlerin süratli, disiplinli, düzenli yürütülmesini başarmak açısından da üyeleri dağınık durumdan çıkarmak, partiyle sıkı ilişkiler içine sokmak gereği vardı.

Ayrıca, biz parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek amacında idik. Parti içi demokrasi ise kongrelerde oy vermekten ibaret değildi. Üye safları sorunları inceleyip tartışabilmeli, görüş ve eğilimlerini belli edebilmeli ve üst organlar tabandaki eğilim ve oluşumlardan haberdar olmalıydı. Ancak böyle karşılıklı bir alışveriş, bir etkilenme süreci içinde bütün partililerin iradesi bir tek parti iradesi, yani kararları, olarak oluşup biçimlendirebilirdi. Sorunlar yetkili organlarca incelenip karara bağlandıktan sonra da elbette bu kararlar bütün alt kademe ve partililer için bağlayıcı, uyulması zorunlu kararlar olurdu. Aksi halde parti çalışmaları yürümez, Parti örgüt olarak çalışmalarında felce uğrardı.

İddianamenin demokratik merkeziyetçilik diye suçladığı durum budur. Oysa şu çizdiğim tablodan da anlaşılacağı üzere bu ideal bir örgütlenme biçimi, hem etkin, hem demokratik bir örgütlenmedir. Merkeziyetçilik, yani üst organların kararlarının alt organları ve üyeleri bağlayıcı olması, bunlara uyulmak zorunluğu, çoğunluk oyları ile alınan kararlara azınlığın uyması kuralı her partide, hatta siyasi olmayan örgütlerde [de] vardır. Bu, örgütlenmenin, örgütlü çalışmanın zorunlu, kaçınılmaz şartıdır. Ama bu merkezi örgütlenmenin ve otoritenin demokratik bir esasa dayanması, işte o yoktur. Biz ise bunu gerçekleştirmek istedik. Bunun suç neresinde? Hangi kanun maddesinin hangi hükmüne göre suçtur?

Bütün bu açıkladığım mülâhaza ve nedenlerledir ki, Parti, üye kitlesini dağınık, kopuk, amorf (şekillenmemiş) durumdan çıkarmak, üyeler arasında ve üyelerle Parti organları arasında ilişkileri, bağları sıklaştırmak gerektiği sonucuna vardı ve bu amaçla 4. Büyük Kongre çalışma ekipleri kurulması kararını aldı. Bunlar bağlı oldukları ilçe yönetim kurulları ile sürekli temasta olarak, onların veya o kanallardan gelen il ve Genel Merkezin kararlarını, direktiflerini yerine getirecek, ilçe yönetim kurullarına karşı sorumlu olacaklardır. Şüphesiz ki çalışma ekipleri bu nitelikleriyle Parti organları değildi; Parti içi eğitimin başarılması, Parti çalışmalarının daha iyi yürümesi, üyeler arasında beraberliğin ve koordine hareket etme yeteneklerinin

oluşturulabilmesi için düşünülmüş pratik bir tedbir, bir yöntemdi.

İddianame, eğitim ve örgütlenme bürosunun Merkez Yürütme Kurulu için hazırladığı raporu da ele almakta ve bunda da kendisince suç unsurları bulmaktadır. Bu konuda da iddianame benzetme yolu ile suçlamaya gitmektedir ki, hukuki geçerliliği yoktur. Yukarıda eğitim ve örgütlenme konularında açıkladığım hususların mevzuatımıza göre suç teşkil eden bir yanı yoktur. Raporda da bu konular ele alınmaktadır. Kaldı ki söz konusu yazı Parti organı olmayan, ancak kendisine havale edilen konuları inceleyip görüşlerini ve çalışmalarını Merkez Yürütme Kuruluna bildiren istişari mahiyette bir büronun hazırladığı rapordur. Büroların bu nitelikte kurullar olduğu, organ veya teşkilât kademesi olmadığı Tüzüğün 9., 18. ve 20. maddelerinden anlaşılır. Bir başka deyişle, büroların çalışmaları, raporları Partiyi bağlayıcı değildir. Yukarıda açıkladığım hususlara ek olarak bu raporda bir de Partiye alınacak üyelerde bir takım şartlar aranması önerilmektedir. Bunda kanunların yasakladığı şartlar ileri sürülmedikçe bir suç söz konusu olamaz. Her Parti ve dernek üyelik için bir takım şartlar koyabilir. Yukarıda T.İ.P.'li olmanın çetin bir iş olduğunu, bilgi, bilinç, dayanıklılık, fedakârlık, hak ve özgürlükler için mücadele yeteneği istediğini belirttim. Parti hareketi güçlendikçe baskı ve saldırı girişimlerinin artacağı da beklenir bir şeydi. Partinin üye sayısı da 10 binleri aşmıştı artık. İlk zamanlarda olduğu gibi üye kazanmak bir sorun olmaktan çıkmıştı; sorun, Partili olmanın ve Parti çalışmalarının gerektirdiği kişilik niteliklerine sahip insanları Parti'ye kazanabilmekti. Zaten baştan beri bazı şartlar konulmuştu. Parti tüzük ve programını okumuş ve verilecek Parti görevlerini yerine getirmeyi kabul etmiş olmak, iki parti üyesi tarafından tavsiye edilmek üyelik şartları arasındaydı. Söz konusu rapor üyeliğe kabul şartlarını bu çerçeve içinde daha ayrıntılı ve açık seçik olarak tespit edip Merkez Yürütme Kuruluna öneriyordu. Hepsi bu kadar.

Parti, iddianamenin suçladığı bütün bu konularda o kadar bir suç unsuru görmemiş, o kadar samimi ve açık davranmıştır ki, eğitim sorununu ve örgütlü çalışma biçimlerini 4. Büyük Kongrede resmen karara bağlamış ve kamuoyuna duyurmuştu. Gizli örgütlenme kastında olan bir parti elbette böyle davranmaz.

Savcılık esas hakkındaki son mütalâasında T.İ.P.'nin örgüt nitelikleri ve gizliliği üzerinde yeniden duruyor ve T.İ.P'e malettiği "Sosyalist Mücadele ve İşçi Sınıfı" adlı bir yazıyı Stalin'in ağzından Lenin'e atfettiği görüşlerle karşılaştırarak kendince suç unsurları görüyor. Söz konusu yazı Partiyi ilzam eden bir belge değildir; dersler için hazırlanmış bir ön metin olabilir. Bununla beraber, biz ileri sürülen görüşleri inceleyerek bunlarda bir suç unsuru var mıdır bir araştıralım.

Bir kez şu basit hakikati hatırlatalım ki, bir görüş, bir düşünce Lenin söylemiş diye yanlış ve otomatik olarak suç olmaz. Bir görüşün, düşüncenin, beyanın doğru olup olmadığı objektif gerçeklere, akıl ve mantık kurallarına uyup uymadığına göre tayin edilir, kim tarafından söylenmiş olduğuna göre değil. Söylenilen, önerilen hususları gerçeğin, akıl ve mantığın mihengine vurmayıp söyleyenin, önerenin şahsına göre değerlendirmek çok ilkel bir düşünce tarzıdır ve mantık biliminin asla kabul etmediği bir hususdur. Suç ise, kanunda tasrih edilen suç unsurlarına göre tayin edilir. Savcılık ise gerek iddianamede gerekse esas hakkındaki son mütalâada sürekli olarak bu hataya düşmekte, bir hususu Marx, Engels, hele Lenin'in söylemiş

olmasını yeterli ve kesin suç delili saymaktadır. Bunu böylece tespit ettikten sonra savcılığın suçlamasını dayandırdığı hususları ele alalım.

Lenin, işçi sınıfı partisinin, işçi sınıfının diğer örgütlerinden daha önemli, en yüksek düzeydeki örgütü olduğunu söylemiş. Şimdi, bunu kimin söylediğini bir tarafa bırakarak, bu beyanın kendi başına doğru olup olmadığına bakalım. Başka türlü olabileceği düşünülebilir mi acaba? Bir kez, genellikle politik partiler toplumdaki diğer mesleki, ekonomik, kültürel derneklerden çok daha önemlidir, çünkü yalnız politik partiler iktidarı hedef alan, bütün faaliyetleri buna yönelik kuruluşlardır, diğer derneklerin faaliyetleri ise politik iktidar dışında sınırlı hedeflere münhasırdır. Bütün toplum sorunları da son tahlilde politik iktidar sorununa bağlanır. Siyasi partilerin bu özel durumdan dolayı değil midir ki, Anayasa siyasi partilere diğer bütün derneklerden ayrı bir statü tanımış, iktidarda veya muhalefette olsunlar, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları oldukları hükmünü getirmiştir. İşçi sınıfı ve müttefiki emekçi sınıflar için de elbet kendi politik partileri sendikalarından, kooperatiflerinden, yardımlaşma derneklerinden v.b daha önemli ve daha yüksek düzeyde bir örgütlenmenin ifadesidir. Diğer sınıflar gibi işçi ve emekçi sınıflar da kendi bağımsız politik partileri aracılığı ile politik mücadele verirler, ülke siyasetinde seslerini duyurup ağırlıklarını hissettirirler, giderek iktidarı alabilirler. Ne sendikalar, ne kooperatifler ve diğer çeşit dernekler politik nitelikte ve politik iktidara yönelik olmadıkları için bunu yapamazlar. Burada Anayasanın sözü geçen maddesine atıf yapınca, bir noktaya daha işaret edip geçmek isterim. Anayasa siyasi partiler için "ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar" ifadesini kullanmakla iktidarların Parti iktidarı olabileceğini hatta olduğunu, bunun milli egemenlikle çatışmadığını, bunların ayrı konular olduğunu kabul etmiş oluyor. Mahkemedeki sorgumda iktidar, milli egemenlik, cebir ve şiddete dayanan tahakküm kavram ve konularını incelemiş, açıklamıştım. Savcılık son mütalâasında da bu kavram ve konuları karıştırmaya devam edip, sınıf iktidarından söz ettiğimiz için bizi tahakküm, cebir ve şiddete dayanan diktatörlük amaçlamakla suçlamayı sürdürdüğünden, Anayasanın söz konusu maddesi vesilesiyle savcılığın düştüğü hatayı bir kez daha belirtmek istedim.

Yine Lenin, partide hizipleşmelerin parti birliğini bozacağından, disiplinin gereğinden, bunun bilinçli bir disiplin olmasından sözetmiş. Peki, bunun da aksi düşünülebilir mi? Bir parti hiziplere bölünürse birliği kalır mı? Bölünen bir parti etkin, başarılı olabilir mi? Hangi parti hizipleşmelere müsaade ediyor, edebilir? Kendi kapı önümüzde, son zamanlarda Türkiye'de diğer partilerde beliren hizipler ne oldu? Sonunda partilerinden ayrılmak veya atılmak durumunda kalmadılar mı? Disiplinin bilinçli olması kötü müdür, suç mu teşkil eder? Disiplin bilinçli, yani meseleleri anlayarak bilerek, üyelerin kendi iradeleri ile kabul ettikleri bir disiplin değil de kör, mekanik, cebri bir disiplin mi olmalı? Partinin programından, meşru organlarının usulüne uygun aldıkları kararlardan, tespit edilmiş sosyalist çizgisinden sapmalara karşı mücadele edilmez, bunlar tasfiye edilmez de ya ne yapılır? Partinin oraya buraya çekilip rayından çıkartılmasına müsaade mi edilir?

İşçi sınıfının sosyalist hareketin öncülüğünü politik düzeyde örgütlenerek, partisi aracılığıyla yapabileceği hususu da objektif toplumsal şartlardan doğan bir so-

nuçtur, çünkü sosyal sınıflar, sınıf olarak, yüz binlerce, milyonlarca bireylerin şekillenmemiş (amorf) dağınık kitlesidir. Bu halleriyle tutarlı, etkin, sürekli harekete geçip belirli hedeflere yönelebilmeleri, bu hedeflere ulaşabilmeleri imkânsızdır. Ancak örgütlenirlerse bunu başarabilirler, örgütlenmeye de milyonluk kitle içinden tabiidir ki, en uyanık, en enerjik ve mücadeleci olanlar gelir ve örgüt böyle elemanları kazanmaya ve yetiştirmeye çalışır; gevşek, umursamaz, bilgisiz ve bilinçsiz unsurları tercih edecek değildir herhalde. Sosyalist olmanın ve sosyalizm için çalışmanın zorluklarını belirtmiş bulunuyorum.

Bütün bu hususlar örgütlenmenin etkin, başarılı olması için genel şartlardır. Ne 141. madde, ne başka ceza kanunu maddeleri bakımından bu örgütlenme şartlarında ve biçiminde bir suç unsuru yoktur. İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların sosyalist partisi sıkı ve etkin biçimde örgütlenmek zorundadır, çünkü o kudretli ve imtiyazlı sermayeci sınıfların değil, sömürülen mağdur sınıfların partisi olduğundan ve sosyalizm için çalıştığından mevcut kapitalist düzenin ve burjuva iktidarlarının dolaylı dolaysız bütün baskılarını üzerine çeker.

Kürt Halkı Sorunu

İddianamenin T.İ.P. 4. Büyük Kongresi kararlarının 6. bendini ele alarak Kürt halkı konusunda ileri sürdüğü bölücülük suçlamasını mahkemedeki sorgumda cevaplandırmıştım. Şimdi konuyu T.C.K.'nun 141-4 ve 142-3 fıkraları hükümleri açısından ve T.İ.P.'ne ait belgelere dayanarak ele almak ve daha bir açıklığa kavuşturmak istiyorum.

Sözü geçen maddeler fıkralarının bize uygulanmasının istemi gerçekten hukuk anlayışının ve genellikle mantığın kabul edeceği husus değildir. Hep bilindiği gibi bu fıkralar hükümleri ırkçılığa karşı getirilmiştir, ırkçılıkla sosyalizm ise birbiriyle uzlaşmaz, biri diğerini defi eder görüşlerdir. Söz konusu kanun maddeleri fıkralarında "anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan" bir cemiyet kurmak veya her ne suretle olursa olsun bir propaganda yapmak söz konusudur. Oysa biz ne ırk mülâhazaları ileri sürmüş, ne bu mülâhaza ile anayasanın tanıdığı kamu haklarının kısmen veya tamamen kaldırılmasını hedef tutmuşuzdur, ne de bunun propagandasını yapmışızdır. Çağdaş ilim de ırkçılığı ve ırk teorilerini reddetmektedir. Bugün antropoloji, etnoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji bilim dallarında durum budur. Biz Kürt halkı derken bir ırk kastetmedik; ayrı bir dil konuşan bir etnik topluluk kastettik. Anayasanın 12. maddesi dil ayırımı gözetilmeksizin yurttaşların kanun önünde eşitliği ilkesini koyduğuna ve 3. maddesi de Türkçeyi resmi dil olarak kabul ettiğine göre dil ayırımının bulunması ve resmi işlemler dışında Türkçeden başka bir dilin konuşulup yazılması Anayasaya aykırı olmadığı gibi milli hisleri yok edici veya zayıflatıcı bir şey de olamaz, çünkü milli hisleri yokedici veya zayıflatıcı hususlara Anayasa cevaz vermez.

Irk mülâhazası ile veya diğer herhangi bir nedenle, Anayasanın tanıdığı hakları kısmen veya tamamen ortadan kaldırmayı hedef tutmak, bu amaçla örgüt kurmak veya her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak suçlaması, T.İ.P söz konusu olduğunda sadece gülünç düşer. T.İ.P. ve onun yöneticileri ve üyeleri olan bizler Parti'nin on yıllık hayatı boyunca Anayasanın eksiksiz tastamam uygulanmasını

ısrarla istedik, bunun mücadelesini verdik. Kürt halkı konusunda da iktidarların bu yurttaşlarımıza uyguladığı Anayasaya aykırı politikaya, baskı ve şiddet yöntemlerine karşı çıkarak bu konuda da Anayasanın eksiksiz tastamam uygulanmasını savunduk. Bir başka deyişle, bizce, iktidarlar ırk mülâhazası ile değilse bile, dil farkı, etnik fark mülâhazası ile doğu ve güneydoğu illerine Anayasa hak ve özgürlükleriyle bağdaşmayan bir politika uygulayagelmişler ve böylece "Anayasanın tanıdığı hakları kısmen ortadan kaldırma" durumuna düşmüşlerdir. Biz bu durumu eleştirdik, buna karşı çıktık, bunun düzeltilmesi yolunda demokratik mücadele verdik. Hal böyle iken, şimdi tutup söz konusu kanun hükümlerini bize uygulamaya kalkmak olacak şey değildir.

Söz konusu maddeler fıkralarının ikinci kısmında "milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak" suçu hükme bağlanmıştır. Bu hükümler de hiçbir şekil ve ölçüde bize uygulanamaz, çünkü yurttaşlar arasında dil farkından dolayı ayırım gözeten muameleler yapılmamasını, baskı ve şiddet yönetenlerine başvurulmamasını istemek, istemekten de öte bunun demokratik mücadelesini vermek milli hisleri yokedici veya zayıflatıcı bir davranış değildir, tam tersidir. Çünkü eşitsizliğin, adaletsizliğin olduğu yerde birlik ve bütünlük güçlenemez; zedelenir, zayıflar.

Biz Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milleti ile birliği ve bütünlüğünü hiç bir zaman tartışma konusu yapmadık. Biz birlik ve bütünlüğün toplumdaki objektif ve sübjektif şartlarını ortaya koyduk; bu gerçekçi şartlar ve Anayasa açısından iktidarların politikasını, uygulamalarını eleştirdik. Doğu bölgesinde uygulanan politikanın 1) hukuken anayasaya aykırılığı, 2) fiilen de birlik ve bütünlüğü bozucu nitelikte olduğu üzerinde durduk. Anayasalar temel ilkeler, hükümler getirir. Bu ilke ve hükümlerin hayata geçmesi, fiilen gerçekleşmesi için toplumda belirli objektif ve sübjektif şartların mevcut olması ve güçlenmesi gerekir. Toplumda bu objektif ve sübjektif şartlar mevcut değilse veya zayıfsa veya bunları zayıflatıcı bir politika güdülüyorsa anayasanın ilke ve hükümleri ile fiili durum arasında bir boşluk, bir ayrılık meydana gelir ve Anayasa kâğıt üstünde kalıyor, uygulanmıyor duruma düşer.

Biz bu hakikati açıklamaya çalıştık. Sorunu böyle görüp böyle ortaya koyduğumuzun birçok delili vardır. Bunlar Partiyi bağlayıcı nitelikte olan Parti belgeleridir. Görüşümüzü oldukça ayrıntılı, hem de derli toplu bir şekilde belirten bir belge olarak 1970 Temmuz ayında Cumhurbaşkanına sunduğumuz muhtırayı sorgum sırasında mahkemeye sunmuş ve konuya ilişkin kısmını okumuştum. Bu metinde Anayasa maddelerine atıflar yapılarak durumun incelendiği ve Anayasaya aykırılığın ortaya konulduğu, devletin birlik ve bütünlüğünün Anayasal hukuki şartlarına ve sosyo psikolojik sübjektif şartlarına işaret edildiği hatırlanacaktır. Şimdi diğer belgelere kısaca bakalım. Bu belgelerde görülecektir ki doğudaki durum ele alındığında hemen her zaman birlik ve bütünlüğün korunması sorununa temas edilmiştir.

Cumhurbaşkanına sunulan muhtıradan önce, doğu illerinde kaçak silâh ve suçlu arama gerekçesi ile girişilen komando hareketleri hakkında bilgi edinilince, konu yukarıda açıkladığım açıdan ele alınarak Kocaeli Senatörümüzün İçişleri Bakanına soru sorması yolu ile Cumhuriyet Senatosuna intikal ettirilmiştir (20 Nisan 1970). Bu sorunun konumuzla ilgili maddesi şöyledir: "5... Ülkemizin bütünlüğü bakımından da büyük bir tehlike teşkil eden bu gibi hareketlerin sorumluları hakkında her

hangi bir soruşturma açılmış mıdır?"

T.İ.P. Merkez Yürütme Kurulunun 5 Mayıs 1970 günlü bildirisinde, diğer konular arasında, Doğu'daki komando hareketleri üzerinde de durulmuş ve sorun yine Anayasa hükümleri açısından incelenip daha sonra Cumhurbaşkanına verilen muhtırada belirtilen aynı görüşler daha kısa olarak açıklanmıştır.

Parti Genel Sekreteri sıfatıyla Antalya İl Kongresinde yaptığım ve metni 10 Mayıs 1970 günü Parti basın bülteninde açıklanan konuşmada sorun yine Anayasa ve devletin bütünlüğü açısından ele alınmış ve şöyle denilmiştir:

"... Doğu'da yer alan olaylar bir hukuk devleti, sosyal devlet anlayışıyla, Anayasanın bütün yurttaşların kanun önünde eşitliği hükmüyle, demokratik hak ve özgürlükle, asla bağdaşmaz. Hükümetin, Güney Doğu'da izlediği politika, devletin ve ülkenin bütünlüğünü zedeleyen çok ters bir politikadır."

Bu açıkladıklarım 4. Büyük Kongre'den hemen önceki döneme ait belgelerdir. Kongreden sonra basına yüze yakın demeç ve bildiri verilmiş ve bunlardan beşinde sözünü ettiğimiz konuya birer paragraf halinde temas edilmiştir.

Genel Başkan seçildikten sonra teşkilâta gönderdiğim Başkanlık mesajında (10 Kasım 1970) şöyle denilmiştir:

"Kürt Halkına, Alevi vatandaşlar topluluğuna uygulanan ayırım gözetici muamelelere, baskı ve şiddet politikasına, bütün gücümüzle karşı çıkacak, bu kitlelerin demokratik hak ve özgürlük ve eşitlik isteklerini destekleyeceğiz."

Yine Merkez Yürütme Kurulunun 16 Aralık 1970 günlü bildirisinde aynı konu ile ilgili olarak şu satırlar yer almaktadır:

"Diğer bir sorun, varlıkları sosyolojik bir gerçek olarak devletin resmi istatiklerinde de ifadesini bulan ve etnik bir grup olarak Kürt halkını oluşturan vatandaşlarımıza bu niteliklerinden ötürü baskı yapılmaması ve bu konuda Anayasamızın 2, 3 ve 12. maddelerinin titizlikle uygulanmasıdır. Ulusal bütünlüğümüzün, anayasal düzenin ve hakların uygulanması ile sağlanıp korunabileceği ve bu konuda yapılacak politik amaçlı tahrik ve amaçların bir taraftan Anayasamıza aykırı düşerken diğer yandan da bütünlüğün korunması bakımından tersine sonuçlar vereceği açıktır."

Türkiye İşçi Partisi 1971 Ocak ayında "Faşizme Hayır" kampanyası açmıştır. T.İ.P. uzun süredir Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına, hatta Anayasanın rafa kaldırılmasına doğru gidildiğini gözlemekte, bildiriler, demeçler, raporlar ve muhtıralarla bunu kamuoyuna duyurmaya, demokratik kurum ve güçleri ve iktidarı uyarmaya çalışmaktaydı. Daha önceki "Bugüne Nasıl Gelindi?" bölümünde, daha 1960'ı izleyen yıllardan itibaren sermayeci sınıfların -burjuvazinin- ve politik temsilcilerinin, partilerinin, demokratik hak ve özgürlüklerden tedirgin olduklarını ve anayasal hak ve özgürlükleri kısıtlama girişimlerinin o zamandan başladığını, A.P. iktidarlarında bu girişimlerin güçlendiğini açıkladım. 1970'de Anayasal demokrasinin karşılaştığı tehlike büsbütün açık seçik ortaya çıkmıştı. Türkiye İşçi Partisi 1971'in Ocak ayı başlarında yürüttüğü "Faşizme Hayır" kampanyası ile sözünü ettiğimiz kamuoyunu aydınlatma, uyarma ve Anayasayı savunma görevini daha etkin bir şekilde yerine getirmek istedi. Tehlikeyi çok yakın gördüğü için, demokratik nizamın vazgeçilmez unsuru bir siyasi parti olarak bunu

görev bildi. Kampanya, Genel Başkan olarak düzenlediğim bir basın toplantısı ile açıldı. 8.1.1971 günü düzenlenen basın toplantısında yaptığım konuşmada ve basına dağıtılan yazılı metinde faşizmin tarifi yapılmış ve faşist yönetimi niteleyen 4 husus şöyle açıklanmıştır:

1) "Faşizm, sermayeci sınıfların -burjuvazinin- demokratik hak ve özgürlüklerden çok tedirgin olduğu, demokratik ortamda egemenliğini ve yönetimini sürdürmesi zorlaştığı zamanlarda beliren bir burjuva diktatörlüğünün açık teröre dayanan en keskin biçimidir.
2) Faşizmin bütün gücüyle vurduğu baş hedef işçi sınıfıdır; bu sınıfın hak ve hürriyetleri, hareketi, örgütleridir.
3) Faşizm, işçi sınıfı ardından bütün emekçi sınıfların, halk kitlelerinin, ilerici tabaka ve grupların demokratik hak ve özgürlüklerini kısıtlar, yok eder.
4) Faşizm şoven ve ırkçı bir milliyetçiliği körükler ve buna dayanan bir şiddet ve tahakküm politikasını güder."

Konuşma metninde faşizmin tarifine giren bu dört unsurun açıklaması yapılırken Kürt Halkı konusunda da şöyle denilmiştir:

"Anayasamız Türk'ün tarifini Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olmayı inhisar ettirdiği halde, dil farkı gözetmeksizin bütün yurttaşları eşit saydığı halde, yurttaşlarımız olan ve sayıları milyonlara varan Kürt halkına ırkçı-şoven bir milliyetçilik anlayışı ile baskı yapılmakta, Anayasa ve insanlık dışı muameleler reva görülmektedir. Kürt halkının Anayasanın tanıdığı demokratik özgürlüklerden, eşitlikten yararlanması önlenmektedir."

Aynı kampanya sırasında dağıtılan ve iddianamede sözü edilen "Faşizme Karşı Birleşelim" adlı bildiride de, faşizm tam gerçekleştiği takdirde, çeşitli sınıf ve tabakalar ve nüfus kesimleri üzerinde belirecek olumsuz sonuçlar sıralanmakta ve bu arada "Kürt halkı Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmakta devam edecek, üzerlerinde uygulanan Anayasa dışı baskı ve şiddet daha da artacaktır" denilmektedir.

Sırası gelmişken burada bir parantez açarak belirtmek isterim ki, söz konusu bildiriden yukarıda aldığım son ibarede "Kürt halkı Anayasanın kendisine tanıdığı haklardan mahrum kalmakta devam edecek" sözlerinden, bir bilirkişi raporunda iddia edildiği gibi, Kürt halkı için *halk olarak* özel haklar istendiği sonucu hiç bir mantık kuralına göre çıkarılamaz. Anayasanın tanıdığı haklardan söz ediyoruz, Anayasa ise tüm yurttaşlara dil, din ve diğer farklar gözetilmeksizin kanun önünde eşitlik ve daha bir takım politik, sosyal, ekonomik haklar tanıyor. Biz ise defalarca belirtmişiz ki, Kürtçe konuşan yurttaşlarımız (sayıları milyonları bulduğu için biz bunlara kısaca Kürt halkı dedik) dil farkından dolayı ayırım gözeten muamelelere maruz kalmışlar, Anayasanın tanıdığı haklardan mahrum bırakılmışlardır. Söz konusu ibarede, sadece, bu mahrum bırakılmanın tam faşist bir yönetimde, baskı ve şiddet uygulamaları daha da artarak devam edeceği ifade olunmuştur. Anayasanın tanıdığı hakları söz konusu ettiğimize göre ve Anayasada Kürt asıllı yurttaşlarımıza *halk olarak*, ayrı bir toplumsal bütün anlamında, ayrıca özel haklar tanımadığına göre, Kürt halkına *halk olarak* ayrı haklar tanınmasını önerdiğimiz sonucu nasıl çıkarılabilir?

Görülüyor ki, bütün bu belgelerde, Doğu bölgesi ve Kürt halkı sorunu ısrarla ve son derece tutarlı bir şekilde Anayasa çerçevesi içinde ortaya konmuş, birlik ve bütünlük sorunu üzerinde özellikle durulmuş, bu birlik ve bütünlüğü oluşturmanın objektif ve sübjektif şartlarının neler olduğu gerçekçi ve geçerli bir politika açısından belirtilerek, baskı ve şiddet yöntemlerinin ve ayırım gözeten uygulamaların kalkması, Anayasanın eksiksiz ve tastamam uygulanması ile bölge halkının demokratik hak ve özgürlüklerinden tam yararlanması istenmiştir. Ama denilebilir, yine de Parti kapatılmıştır. Burada Anayasa Mahkemesinin kararını tartışacak değilim, tartışılmaz olduğu için değil tabii. Tartışılabilir ve hukuk bilginleri arasında ergeç mutlaka tartışılacaktır. Hukuk teorisi ve bilimi yalnız kanun metinlerinin incelenmesi ve yorumlanması ile değil, uygulamada verilen kararların incelenmesi ve tartışılması ve yorumlanması ile de uğraşır. Hukuk tarihi bakımından da durum aynıdır. Bu dava açısından bir şey değişmeyeceği için burada böyle bir tartışmaya girmiyorum. Bu dava açısından yalnız bir noktayı belirtmek gerekir. Parti, Anayasanın 57. maddede sıraladığı kapatma nedenlerinden Siyasi Partiler Kanununun 89. maddesinde ifadesini bulan, unsurları belirtilenlere dayandırılarak kapatılmıştır. 89. maddenin iki fıkrasında, sözü geçen dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğu ileri sürülemeyeceği hükmü ile Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacının güdülemeyeceği hükmü, TCK'nun 141-4, 142-3 fıkralarındaki milli hisleri yok etmek veya zayıflatmak hükümleri ile aynı değildir. Eğer Türkçeden gayrı bir dil konuşan bir nüfus kesiminin varlığından söz etmek milli hisleri zayıflatmak veya yok etmek anlamına gelseydi, Kürtçe konuşan yurttaşların sayılarını yayınlayan Devlet istatistik Genel Müdürlüğünün, Kürtlerin Doğu bölgesinde varlığından ve tarihinden sayfalar boyu söz eden İslâm Ansiklopedisi ve diğer çeşitli ansiklopediler yazar ve yayınlayıcılarının, 12 Marttan sonra *Le Monde* gazetesi muhabirine Kürt halkı konusunda istatistikler veren zamanın Başbakanı ile Adalet Bakanının da suçlanması gerekirdi.

Daha eskilere gidersek, İnönü'nün ve Atatürk'ün de Türkiye'de Kürtlerin varlığını kabul ettikleri görülür. Bu davanın geçmiş duruşmalarında belirtildiği ve dosyada mevcut ilgili belgede[1] görüleceği üzere, Lozan Konferansında Musul sorunu görüşülürken İsmet İnönü Türkiye'deki Kürtlerden, Kürt halkından defalarca söz etmiştir. Burada sözü uzatmamak için İnönü'nün bu konudaki konuşmalarından yalnız bir parçayı almakla yetineceğim. 1. Dünya Savaşı ile Bağımsızlık Savaşına ilişkin olarak İnönü şöyle demiştir:

"Son savaşlarda da Kürtlerin kötü dövüşmüş olduklarının söylenmesine gelince, Türk temsilci heyeti Dünya Savaşına ve Bağımsızlık Savaşına katılmış Türk ordusunun bütün komutanlarının, yurdun kurtuluşu için Kürt halkının yaptığı hizmetleri ve katlandığı fedakârlıkları saygı ve hayranlıkla belirttiklerini söylemeyi görev bilmektedir" (Aynı eser, s. 348)

Atatürk de Türkiye'de Kürtlerin ve çeşitli "Müslüman toplulukların" varolduğunu ifade etmiştir. İddianamede Atatürk'ten aktarılan sözlerin manasını savcılık doğru anlamamıştır. Bunu biraz ileride açıklayacağım. Atatürk 15.9.1919 tarihinde Malatya mutasarrıfı vekili vasıtasıyla Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara çektiği telgrafta "... Türk ve Kürt'ün yekdiğerinden ayrılamaz iki öz kardeş olarak yaşamak-

ta devam eyleyeceği" hususunu belirtmiştir.[2]

Yine General Harbord'a verilen muhtırada[3] şu parça konumuz açısından daha da dikkat çekicidir:

"İmparatorluğu bölmek ve Türklerle Kürtler arasında bir kardeş harbine sebebiyet vermek için Kürtleri ingiliz himayesi altında müstakil bir Kürdistan kurma plânına iştirak etmek üzere tahrik ettiler. İleri sürdükleri tez imparatorluğun nasıl olsa dağılmaya mahkûm olduğudur. Bu teşebbüslerini tahakkuk ettirmek için büyük paralar harcadılar, her türlü casusluğa başvurdular. Bu suretle Noel isimli bir İngiliz subayı uzun bir zaman Diyarbakır'da gayretler sarfetti ve faaliyetlerinde her türlü sahtekârlık ve aldatmaya başvurdu. Fakat bizim Kürt vatandaşlarımız hazırlanan komplonun farkına vararak, onu ve vicdanlarını parayla satan bir grup haini o muhitten kovdular."

Bir de Atatürk'ün 24 Nisan 1920 günü T.B.M.M.'nde "mütarekeden Meclisin açılmasına kadar geçen siyasal olaylar hakkında" verdiği söylevinde Misakı Milli hudutları ve bu hudutlar içinde yaşıyan nüfus konusunda söylediklerine bakalım:

"Baylar! Bütün bu sınır yalnız askerce düşüncelerle çizilmiş bir sınır değildir. Ulusal bir sınırdır bu! Ulusal bir sınır diye saptanmıştır. Bu sınırlar içinde sanılmasın ki, yalnız bir tek cins insan vardır. Bu sınırlar içinde çeşitli yönlerden gelmiş Müslüman topluluklar vardır. İşte bu sınırlar, bu birbirine kaynaşmış olarak yaşıyan, bütün amaçlarını tam anlamıyla birleştirmiş kardeş toplumların ulusal sınırıdır." (Söylev ve Demeçler).

Savcılığın iddianameye Atatürk'ten aktardığı sözler, yukarıya aldığımız son iki parça ile birleştirilince gerçek anlamı aydınlığa kavuşmaktadır. Atatürk ülkemizde çeşitli toplulukların varlığının tanınmasına değil, bu topluluklar üzerinde ayırıcı propaganda yapılmasına karşı çıkmakta ve zaten bunun sonuç vermediğini belirtmektedir. Misakı Milli sınırlarının anlamını açıklayan sözlerinde Atatürk hem ulusal sınırlar içinde tek bir cins insan olmadığını, çeşitli topluluklar bulunduğunu belirtmekte, hem de bu kardeş toplulukların ulusal sınırlar içinde birleşmiş olmasından söz etmektedir. Diğer bir deyişle, ülke ve millet birliği ve bütünlüğü içten farklılaşmış olmayı red ve defi eden bir husus değildir. Bizim görüşümüz de budur.

Savcılığın Kürt halkından söz etmeyi milli hisleri yok edici veya zayıflatıcı sayması, millet kavramının anlamını bilmemesinden, halk ile millet kavramlarını birbirine karıştırmasından, bunları birbirinin muadili kavramlar saymasından ileri gelmiştir. Bir milleti teşkil eden unsurlar arasında dil, tarih, sosyal değerler ve gelenekler birliği, belli bir toprak parçası üzerinde birlikte yaşamak önemli unsurlar olmakla beraber, bunlar, bir topluluğun millet olup olmadığını tayin edici, ayırt edici (mümeyyiz) vasıflar değildir. Millet olabilmek için, sayılan unsurlara sahip topluluğun gelişmiş bir işbölümü sistemine tabi olarak bir pazar çerçevesinde bütünleşmiş, organik bir bütün haline gelmiş olması gerekir. Bunun için millet kavramı tarihsel bir kategoridir. Ancak Yeni Çağda kapitalist toplum sisteminin oluşması ile millet birimleri, milli devletler belirmiştir. Ondan önceki binlerce yıllık insanlık tarihinde kavimler, halklar mevcut olmuş, çeşitli toplumsal örgütlenmeler, sistemler meydana getirmişlerdir. Eğer dil, din, tarih birliği millet kavramının ve olgusunun temel mümeyyiz vasıfları olsaydı, eski ve orta çağlar kavimlerinden de millet olarak sözedilirdi.

Hal böyle olduğu içindir ki, her halk ayrı bir millet haline dönüşüp ayrı bir devlet kurmamıştır, bir millet içinde de birden fazla yer alabilmiştir, alabilmektedir. Bir halkın bölünerek ayrı milletler içinde yer aldığı da görülür. Nitekim Osmanlı imparatorluğu parçalanınca Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki Türk halkı tam bir millet haline dönüşerek gelişmiş, sınırlar dışındaki Türkler ise ayrı ayrı millet-devletler içinde yer alan halklar olarak kalmışlardır.

Ulusal Kurtuluş Savaşı, emperyalizme ve feodalizmin temsilcisi padişahlığa karşı bütün Anadolu halkının elbirliği ile başarılıp Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, Türk halkı uluslaşma sürecini esas itibariyle tamamlamış, millet devlet haline dönüşmüş ve bir tek pazar etrafında bütünleşmeyi daha da hızlandırarak ulusal birliğini ve bilincini pekiştirmek yoluna girmiştir.

Oysa o sırada, emperyalizme karşı Türk halkı ile birlikte savaşmış olan Kürt halkı henüz derebeylik ve aşiretler düzeyinden çıkmış değildi. O günden bu yana Kürt halkı, ayrı bir pazar çerçevesinde birleşerek bir uluslaşma sürecine girmemiş, tersine, ülkenin genel kapitalistleşme sürecine tabi olarak Türkiye milli pazarı çevresinde Türk milletine katılıp kaynaşma sürecine girmiştir. Kürt halkı ile Türk milleti arasındaki objektif toplumsal ilişkiler bakımından tarihi gelişmenin ortaya koyduğu genel doğrultu budur. Ne var ki, ekonomik ve politik bakımdan güçlü sermayeci sınıfların gelmiş geçmiş iktidarları bu toplumsal tabii akışın hızını kesen bir politika izlemişlerdir. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi Cumhuriyetin ilânında Doğu bölgesi esasen toplumsal evrim açısından daha geri bir çizgide idi. Kapitalizmin eşitsiz gelişme kanunu da bölgeler arası eşitsizlik ve dengesizliği artırıcı yönde işliyordu. Bu sosyolojik olguları göz önünde tutup Doğu'nun ekonomik ve sosyal gerilikten bir an önce kurtulması için bütün imkânların seferber edilmesi gerekirken burjuva iktidarları sınıf nitelikleri sonucu bunu yapmamışlar, üstelik ayırım gözeten, baskı ve şiddet yöntemlerine başvuran bir politika izlemişlerdir. Burjuvazinin, iktidarlarının, ideologlarının Anayasanın millet anlayış ve tarifine aykırı olarak şoven, ırkçı milliyetçiliğe sapmaları hem ekonomik-sosyal bütünleşmenin hızını yavaşlatmış, hem de bir karşı tepki olarak Kürt şoven milliyetçiliğinin oluşmasına elverişli bir zemin yaratmıştır. Biz her iki burjuva şoven milliyetçiliği birbirini besliyen, Anayasa dışı akımlar olarak gördük ve mahkûm ettik. Bu akımların bütünlüğü zararlı olduğu kadar, mücadelesini verdiğimiz emekten yana bir düzenin, sosyalist bir düzenin kuruluşunu engelleyici olduğunu da biliyorduk.

T.İ.P. kuruluşundan itibaren Doğu sorununu tutarlı bir biçimde ele almış ve tahlillerinin temeli, devlet bütünlüğünün ve toplumsal bütünleşmenin objektif ve sübjektif şartlarının yaratılması olmuştur. Daha önce belirttiğimiz gibi Anayasalar ve kanunlar, ilkeler, hükümler ve bunların müeyyidelerini getirir. Ama bir devlet, bir toplum emirler, yasaklar ve müeyyidelerle yalnız idare edilemez, ilkelerin hükümlerin hayata geçmesi, toplum hayatında gerçekleşmesi için toplumda belirli objektif ve sübjektif şartların oluşup gelişmesi gereklidir. Biz birlik ve bütünlüğün toplumsal objektif ve sübjektif şartlarını yukarda açıkladığımız gibi gördük. Bu bilimsel, gerçekçi ve Anayasaya uygun bir görüştür.

Savcılık Anayasanın 54. maddesinin "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" hükmünü de anlamamıştır; anlasaydı, bu hüküm ihlâl edil-

miştir demezdi. Anayasanın bu maddesi Türk'ün tarifini vermekte ve Türk sayılmak için bir tek kıstas koymaktadır: Devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmak. Dil, din, ırk vb. kıstaslar koymamıştır Anayasa. Bunun için Türkçe konuşmak Anayasanın tarifine göre Türk sayılmak için şart değildir. Oysa savcılığın mantığına göre Türk dilini konuşmak Türk'ün tarifinin bir unsurudur, çünkü yurttaşlarımızın sayıları milyonlara varan bir kısmının Kürtçe konuştuklarını söylemeyi ve sayıları bu kadar kabarık olduğu için de bunlardan bir halk olarak söz etmeyi savcılık Anayasanın 54. maddesinin ihlâli saymaktadır. Anayasanın 3. ve 12. maddeleri de kanun koyucunun dil'i Türk'ün tarifinin bir unsuru olarak görmediğini ve vazetmediğini doğrulamaktadır. Bilindiği gibi 3. madde "resmi dil Türkçedir" hükmünü koyar. Bu demektir ki, resmi muameleler dışında yurttaşlar, yani Türk milletini oluşturan bireyler, Türkçeden başka bir dil konuşup yazmakta serbesttirler. Yine 12. maddede dil ayırımı gözetilmeksizin yurttaşların kanun önünde eşitliğinin konuluşu, yurttaşlar arasında dil ayırımı olduğunun kabul edildiğini ifade eder.

Nitekim yüksek yargı organı Yargıtay'ın millet tarif ve anlayışı da aynı merkezdedir. Konuya ilişkin içtihat kararında şöyle denilmektedir: "Millet belirli bir ülkede yerleşmiş ve aynı hükümet otoritesine tabi bulunmuş insan topluluğudur." (1. CD, 10.3.967, 1961/449). Şu halde Türk milleti de Türkiye devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan insanların topluluğudur.

Yine bir Yargıtay içtihat kararına göre milli hislerin tarifi şöyledir: "Milli duygu tabirinden maksat, vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak her türlü fikri ve hissi unsurların topluluğudur. Başka bir tabirle vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası milli duyguyu teşkil eder." (4 CD. 15.11.1968, 7095/6486)

Görüldüğü gibi milli hislerin özü, esası vatanseverliktir. Dili Kürtçe olan yurttaşların, Kürt halkının varlığından söz etmenin ise vatanseverlik ile uzaktan, yakından bir ilişkisi yoktur. Bu sadece sosyolojik bir olgunun ifadesidir. Sosyalistlerin yurda bağlılık, yurtseverlik konusundaki görüş ve tutumlarını daha önceki bir bölümde açıkladım. Türkiye'nin bütün insan ve tabiat kaynaklarını en rasyonel, en verimli şekilde seferber ederek en kısa zamanda geri kalmışlıktan kurtulması ve gerek üretim güçleri, gerek insan ilişkileri açısından en ileri toplum düzeyine erişmesi, yurt içinde ve dünyada sömürü, baskı ve tahakkümün ortadan kalktığı gerçek bir eşitlik, özgürlük ve barış düzeninin, maddi ve manevi yönden insanca yaşama düzenini gerçekleşmesi biz sosyalistlerin hem sübjektif itici gücümüz, hem de amacımızdır. Bu da geniş ve derin anlamı ile vatanseverliktir. Bu bakımdan da "milli hisleri yok etmek veya zayıflatmak" suçlaması yersiz ve mesnetsizdir.

Savcılık, 141-4 ve 142-3 fıkralarına giren suçları işlediğimizin esas delili olarak 4. Büyük Kongre kararının 8. bendini ileri sürdüğü halde bu kararı tutarlı bir şekilde tahlil edip suçlamalarını ispatlayamamaktadır.

4. Büyük Kongrenin 6 numaralı kararını özetlersek şu hususların belirtilmiş olduğu görülür:

1. Türkiye'nin doğusunda Kürt halkı yaşamaktadır.
2. Kürt halkı üzerinde baskı, terör ve asimilasyon politikası uygulanmaktadır.
3. Doğunun geriliğinde kapitalizmin eşitsiz kalkınma kanunu kadar iktidarların güttükleri politikanın da payı vardır.

4. Doğu sorunu sadece bir bölgesel kalkınma sorunu değildir.
5. Kürt halkının anayasal demokratik mücadelesini Partimizin desteklemesi bir devrimci görevdir; çünkü Partimiz, antidemokratik, faşist, baskıcı ve şoven milliyetçi akımların amansız düşmanıdır.
6. Kürtlerin bu demokratik mücadelesi ile sosyalist devrim mücadelesini bütünleştirmek için Kürt ve Türk sosyalistlerinin Parti içinde omuz omuza çalışmaları gerekir.
7. Parti, ırkçı milliyetçi, şoven burjuva ideolojisine karşı savaşacaktır.
8. Parti bu meseleye, sosyalist devrim mücadelesinin gerekleri açısından bakmaktadır.

Görülüyor ki, Anayasanın koyduğu ve Yargıtay kararlarının teyit ettiği, yukarıda açıkladığımız millet ve milli hisler anlayış ve tarifi muvacehesinde, gerek devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğü ve birliğine, gerek Anayasanın tanıdığı haklara, gerekse milli hislerin yok edilmesine veya zayıflatılmasına ilişkin hiç bir suç unsuru bu kararda yoktur. Bunlarda bir suç unsuru olduğunu iddia edebilmek, bu konularda hukuk dışı, sübjektif, kişisel görüş ve tariflere sahip olmak ve dayanmakla ancak mümkün olabilir ki, savcılığın durumu da böyledir.

Son olarak, Türkiye İşçi Partisinin neden bu konu üzerinde önemle durduğunu kısaca açıklamak isterim. Parti Programında belirtildiği üzere T.İ.P. "Bilime Dayanan Politika" ilkesini temel ilkeler arasında kabul etmişti. Ve yine Programda görülür ki, T.İ.P. Programı alışılagelmiş parti programlarından, yalnız ileri sürdüğü görüş ve önerilerle değil, programın tasarlanış ve tertibi açısından da büyük bir fark gösterir. Programın büyük bir kısmı, toplam 166 sayfadan 50 sayfası, Türkiye'nin toplumsal yapısının tahliline ayrılmıştır ve Türkiye'nin sosyolojik bir incelenmesi mahiyetindedir. Böyle yapılmıştır, çünkü Türkiye'nin toplumsal gerçekleri bilinmeden, doğru değerlendirilmeden sonuç verecek geçerli, doğru bir politika çizilemez, izlenemezdi. Toplumsal yapı ve şartlar incelenmeye başlanınca, Doğu sorunu ayrıca ele alınmayı gerektiren bir sorun olarak belirmiş ve bu soruna bir bölüm olarak yer verilmiştir. Sorunun sadece bir ekonomik geri kalmışlık sorunu olmadığı, etnik yönü de bulunduğu, bölge halkına konuştukları dilden ötürü ayırım gözeten bir politika izlendiği daha o zaman, 1963-64'de, Programda belirtilmiştir.

Dört yıllık parlamento çalışmaları sırasında da konu birkaç kere Parti grup sözcüsü tarafından Meclis'e getirilmiş, eşkıya ve sair suçlu takibi olayları dolayısı ile idare-halk ilişkileri üzerinde özellikle durulmuştu. Bunlar Millet Meclisi tutanaklarında mevcuttur. O yıllarda da Doğu'da eşkiya takiplerinde Anayasaya aykırı, yurttaşlara gadredici muameleler uygulanmış ve olaylar uzun gazete röportajlarına konu olmuştu.

Nihayet 1970 yazında kaçak silâh ve suçlu arama gerekçesiyle malûm komando hareketlerine girişilmişti. Hatırlanacağı üzere bu aramalarda olup bitenler günler boyu gazete manşetlerine çıkmış, bazı gazeteler bu inanılmaz olayları tahkik için bölgeye muhabir veya yazar gönderip uzun röportajlar yayınlamışlardı. Olaylar bir iki görevlinin yetkisini kötüye kullanması, aşması çerçevesinde görülüp sıradan olaylar arasında kabul edilebilecek gibi değildi. Bütün bir bölgeye şamil, Anayasaya ve insan haklarına mutlak surette aykırı bir uygulama idi. Parti, daha önce sırala-

dığım girişimlerde bulundu ve 1970 sonbaharında toplanan 4. Büyük Kongre de sorunun üzerine eğilerek konuya ilişkin bilinen kararı aldı.

Savcılığın, Kürt halkı sorununu kızıl ihtilâlin malzemesi olarak kullanmak istediğimiz yolundaki iddiası, üzerinde uzun boylu durmayı gerektirmeyecek kadar ciddiyetten uzak bir iddiadır. Defalarca belirttiğim üzere çok partili demokratik rejim, aralarında büyük çıkar ayrılıkları, sömüren ve sömürülen ilişkileri bulunan sınıf ve tabakaların mücadelelerini bir hukuk çerçevesi içinde dengeleme rejimidir. Yine belirttim ki, Anayasal haklar ve özgürlükler toplumdaki güçler, sınıf ve tabakalar, örgütler ve kişiler her hal ve şartta bunlara sahip çıktıkları, gerçekleştirilmeleri mücadelesini verdikleri takdirde ve ölçüde hayata geçer, kâğıt üzerinde kalmaktan kurtulur. Bu görüş ve tutumu benimsemiş olan ve sosyalizm için mücadele ile demokratik mücadelenin iç içe geçmiş olduğunu gören T.İ.P., kime karşı yöneltilmiş olursa olsun bütün anayasa dışı tasarruf ve davranışlara, eşitliğe aykırı muamelelere, baskı ve şiddet uygulamalarına karşı çıkmıştır, bunu ihmal edilmez bir görev saymıştır. Kürt halkının demokratik mücadelesini desteklemeyi karara bağlarken bu anlayış içinde hareket etmiştir. Bu anlayışın somut bir örneğini de 1967'de vermiştir. O yıl ikinci Beş Yıllık Plânın kabulü dolayısı ile Doğu'nun geri kalmışlığını protesto amacıyla yapılan bir sıra mitinge, bütün partiler miting tertip komitelerince katılmaya çağırılmışlardı. Yalnız T.İ.P. bu davetlere cevap verdi ve her mitinge Parti temsilcisi gönderdi. Parti temsilcileri bütün bu mitinglerde konuştular, Anayasanın getirdiği hak ve özgürlükleri anlattılar. Doğu'nun sorunları üzerinde durdular, iktidarların izledikleri yanlış ve haksız politikayı eleştirdiler ve son tahlilde bütün sorunların gelip sınıf ilişkileri düzenine bağlandığını açıkladılar.

Türkiye İşçi Partisi sosyalist bir parti idi. Böyle bir parti mücadele alanlarını seçişte, konuları işleyişte, bunları kitlelere maledi çalışmalarında ve hatta bu sırada ortaya çıkabilecek davalardaki tutumunda diğer partilerden çok önemli nitelik farkları gösterir. Konulara bilimsel sosyalizm ve içinde yer aldığı toplumun somut objektif şartları, gelişme aşaması ve doğrultusu açısından bakar; onları bu çerçeve içinde geliştirir, bu geliştirmenin gerektirdiği mücadeleleri verir ve her yerde, kitleler önünde, parlamentoda, Cumhurbaşkanlığına muhtıra verirken, bildiriler yayınlarken veya davalarda ifade verirken hep aynı noktada durur. Bu, sosyalist hareket için bir zorunluluktur. Çünkü objektif toplumsal gerçeklere bilimsel uyarlık ve kendi kendisi ile tutarlılık hareketin devamlılığının ve gücünün vazgeçilmez şartıdır. Savcılık iddianamesinde ve son mütalâasında bu hususu görmemiş veya görememiştir. Ben bu uzun konuşmamda Türkiye İşçi Partisinin bu niteliğini ve buna bağlı olarak belirli somut konulardaki görüş ve tutumunu açıklamaya çalıştım.

"Gizlilik" Konusu

Savcılığın "gizlilik" isnatları da bütün gerçeklilik ve mantık sınırlarını aşmaktadır. Son mütalaada "Faşizme Hayır" kampanyasına ilişkin bildirilerin teşkilâta gizli olarak gönderildiği iddia olunmaktadır. Sanki bunlar gizlice duvarlara yapıştırılırken baskın yapılıp yakalanmış gibi bir ifade kullanılmaktadır. Oysa "Faşizme Hayır" bildirileri ve afişleri üzerinde iri harflerle Türkiye İşçi Partisi adı yazılıdır ve bu kampanyayı kamuoyuna duyurmak, bildiri ve afişlere dikkati çekmek için kampanya

haftasını ben genel başkan sıfatıyla bir basın toplantısı yaparak açtım. Mahkemede de söz konusu afiş ve bildirileri kabul ettik. Gizlilik isnadı nereden çıkıyor?

Gizlilik iddiası bu kadarla da kalmıyor. Esas hakkındaki mütalaada bize isnat olunan suçlar sıralandıktan sonra bu suçların işlendiği, "olağan kongrelerde alınan kararlar, yapılan konuşmalarla, parti program ve tüzüğü ile genel merkezden teşkilâta yapılan yazışmalarla, yayınlanan bildirilerle, *Emek* dergisinde çıkan yazılarla ve dosyada mevcut deliller, faşizme hayır, faşizme karşı birleşelim başlıklı bildirilerle sabit olmuştur," deniliyor. Hemen ardından da şu cümle geliyor: "Bu durum karşısında mevzuata göre legal olarak kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisinin açıklanan hususlardan anlaşılacağı veçhile illegal çalışmalarda bulunduğu, bu itibarla gizli bir cemiyet olarak faaliyetini yürüttüğü gayesi, programı, stratejisi ile sabittir."

Şimdi, son mütalaada arka arkaya gelen bu iki cümleye bakınca görürüz ki, birincisinde sıralanan faaliyet ve hareketlerin hepsi açıkta, kamuoyu önünde, kongrelerde resmi görevlilerin gözetiminde, parti adına olduğu açıkça belirtilerek yapılmıştır. Bunlarda her hangi bir gizlilik, illegalite bulunduğu nasıl iddia edilebilir? Savcılık birinci cümlesinde sıraladığı bu açık, kanuni hareketleri, ikinci cümlesinde, partinin gizli, illegal faaliyetlerde bulunduğunun delilleri olarak kabul ediyor, suçluluğu böylece sübut bulmuş sayıyor. Oysa isnat edilen suç hâlâ daha ispat bekliyor.

Parti tüzük ve programının gizliliğin ve illegalitenin delilleri olarak ileri sürülmesi de anlaşılır şey değildir. Tüzük ve program 1963-64 yıllarında yazılıp yayınlanmıştır. Resmi selâhiyetli makamlar bunların muhtevasından haberdardır. Bu tüzük ve programla Türkiye İşçi Partisi defalarca mahalli ve genel seçimlere girmiş, TBMM'nde 16 sandalya kazanmış, il ve belediye meclislerinde yeralmış, dört yıl meclislerde çok faal bir muhalefet sürdürerek yasama görevine katılmıştır. En önemli konularda Anayasa Mahkemesine en çok iptal davasını T.İ.P.'si açmış, çoğu kere de kazanmış, anayasa hukukunun inşasına büyük katkıda bulunmuştur. Demek on yılı tamamlayan politik hayatı boyunca ve ülke siyasetinde bu önemli görevleri görürken Türkiye İşçi Partisi gizli, illegal bir partiymiş! Yalnız bu husus bile çok düşündürücüdür ve gerek iddianamedeki, gerekse son mütalaadaki suçlamaların mesnetsizliğinin kendi başına delilidir.

Savcılığın, Anayasa Mahkemesinin T.İ.P.'ni temelli kapatma kararını yorumu da tüm yanlıştır. Savcılık son mütalaasında, "Anayasa mahkemesinin kesinleşen kararları ile partinin anayasaya aykırı olarak illegal bir çalışma yaptığı sabit olmuştur" demektedir. Oysa savcılığın bilmesi gerekirdi ki, kanun sınırını aşan, kanunu ihlâl eden bir harekette bulunmak ayrı şeydir, legalite illegalite konusu ayrı şeydir. Gerçek ve tüzel kişiler aleni, kanuni faaliyetlerde de bulunurken bir noktada sınırı aşıp kanunu ihlâl edebilirler ve bunun müeyyidesi olan cezaya çarptırılabilirler. Anayasa Mahkemesi de, T.İ.P. açık, kanuni faaliyetlerde bulunurken bir noktada, Kürt halkı konusunda, partinin görüş ve beyanlarını Anayasa'nın 57. ve Siyasi Partiler Kanununun 89. maddesine aykırı görmüş ve kanunda yazılı müeyyideyi uygulayarak partiyi temelli kapatma kararı vermiştir. Burada illegalite söz konusu değildir. Anayasa Mahkemesinin kapatma kararı partinin illegal çalışmalarda bulunduğunun delili, ispatı olarak gösterilemez.

Yine Anayasa Mahkemesinin kararına ilişkin olarak son mütalaasında savcılık, Anayasa Mahkemesinin kararlarının, Resmi Gazete'de yayınlandıktan sonra "Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, bütün gerçek ve tüzel kişileri ve teşekkülleri bağlıyacağını" ifade ediyor ve "kesinleşen bu karara yargı organlarının uymak mecburiyeti de aşikârdır" diyor. Bu bağlayıcılığı bu kadar kesin şekilde ifade eden savcılık sonra dönüp, bizlerin T.G.K.'nun 141-1 maddesi uyarınca cezalandırılmamızı talep ediyor. Bu talebi yapan savcılık, T.İ.P.'nin, 141. maddenin Siyasi Partiler kanununda muadili olan maddeler uyarınca, örneğin 84. madde uyarınca kapatılmadığını bilmiyor mu? Anayasa Mahkemesinin kararları, yargı organları da dahil olmak üzere devlet cihazının bütün kesim ve kademelerini bağlayıcı ise ve bizler, T.İ.P.'nin kapatılmasına yol açan faaliyetlerinin sorumluları olarak yargılanıyorsak, bizim 141-1. madde uyarınca cezalandırılmamız talep edilemez. Anayasa Mahkemesi, savcılığın üzerinde durduğu ve suç unsuru bulduğu, 4. Büyük Kongrenin sosyalist devrim, milli demokratik devrim, gençlik örgütleri ve işçi sendikaları konularına ilişkin kararlarını ve diğer belgeleri de incelemiş ve bunlarda parti tüzel kişiliği açısından 141-1'in muadili suçlar görmemiştir. Partinin bu konulardaki kararlarını, görüşlerini, tutumunu incelemek ve karara bağlamak Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisi idi. Anayasa Mahkemesi bu konularda bir suç unsuru bulmamışsa, parti yöneticileri, sorumluları olarak bizim de bu konularda suçluluğumuz söz konusu olamaz, meğer ki bizlerin her birimizin parti tüzel kişiliğine ait faaliyet ve çalışmaların dışında, 141-1 maddesi hükümleri kapsamına giren kişisel faaliyet ve hareketlerimiz ortaya konmuş bulunsun. Savcılık ise Anayasa Mahkemesinin kapatma kararını T.İ.P.'nin illegal, gizli bir cemiyet olmasının delili, isbatı olarak anlıyor ve bizlerin de bu illegal gizli cemiyetin yönetici ve sorumluları olarak 141-1'den cezalandırılmamızı istiyor. Savcılığın bu muhakeme tarzı ise yukarıda açıkladığımız gibi geçerli ve isabetli değildir. Yalnız bu husus dahi savcının hakkımızdaki cezalandırma talebinin reddine yeterli bir gerekçedir.

T.İ.P.'nin yöneticisi ve sorumlusu olarak bana isnat olunan suçların delillerinin arasında münhasıran şahsımı ilgilendiren delil 4. Büyük Kongrede genel sekreter sıfatıyla yaptığım konuşma vardır. Bu konuşmayı irticalen yapmış olmamla beraber, gerek *Emek* dergisinin 121970 tarihli 7. sayısında çıkan metni, gerekse konuşmanın alındığı banttan çıkarılan yazılı metni bana ait olarak kabul ediyorum. Bu konuşmamda bilimsel sosyalizmden, T.İ.P.'nin işçi sınıfı partisi olduğundan, Kürt halkından söz etmem savcılıkça suç sayılıyor. Bu konuları partiye ilişkin olarak ele aldım ve açıkladım. Onun için, kongredeki konuşmama ilişkin olarak bu konularda söyliyecek başka bir sözüm yoktur. Partiye ait belgelerde olduğu gibi bu konuşmamda da ben T.İ.P.'nin Kürt halkının ve diğer toplum kesimlerinin demokratik mücadelesini Anayasa ve devletin bütünlüğü çerçevesi içinde desteklediğini ve destekliyeceğini açık seçik ve kesin belirtiyorum. Bu konuşmanın dava bakımından ilginç diğer bir noktası, parti ile sendikalar ve DİSK arasındaki ilişkileri nasıl anladığımızın uzunca ve ayrıntılı şekilde açıklanmış olmasıdır. Konuşmanın bu kısmı, savcılığın sendikalar ve işçi hareketleriyle ilişkiler konusunda yaptığı suçlamayı çürüten açık bir delildir.

Savcılığın iddianamesine ve esas hakkındaki mütalaasına karşı cevabım bu kadardır.

(1) Prof. Saha Meray tarafından Türkçeye çevrilmiş, Lozan Konferansı Tutanaklar, Belgeler başlıklı ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları'ndan olan kitabın 344-350 sayfaları.

(2) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri serisinden, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964, Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri adlı 4. cildi, s. 63.

(3) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri serisinden, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964, Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri adlı 4. cildi, s. 63.

İki Açıdan Türkiye İşçi Partisi Davası, Bilim Yayınları, Mart 1975

3 Nolu Askeri Mahkeme Kararı Üzerine Yargıtay Layihasına İlişkin Notlar

Mayıs 1973

1. *Karar tamamen iddianameyi ve esas hakkındaki mütalaayı benimsemiştir.* Dayandığı mantık ve muhakeme tarzı ile tıpa tıp aynı olduğu gibi, iddia makamının görüşlerinin, tariflerinin aynen benimsendiği, yerinde görüldüğü kararda açıkça ve defalarca ifade edilmiştir. Bunun için benim yazılı sorgumda ve savunmamda söylediklerim aynen karar için de tekrarlanabilir, bazan atıflar yapılabilir, yararlı görüldüğünde parçalar iktibas edilebilir. Bilimsel sosyalizm, Marksizm-Leninizm, karma ekonomi ve devletleştirmeler, millet-halk-ırk, Anayasanın millet anlayışı ve ırkçı şoven milliyetçilik konuları bunlar arasındadır.

Kararda önemli çelişkiler vardır. Bunları şöyle belirtebiliriz:

2. *İktidara geliş ve sosyalizmi gerçekleştirme yolu, metodu konusundaki çelişki ve tutarsızlıklar:*

Karar, bizim iktidara geliş şeklimiz ve metodumuz konusundaki yargılarında çelişkili ve tutarsızdır. Bir kez iddianame ve son mütalaadaki görüş ve iddiaları benimsiyor, bunlarda ise bizim ihtilal yolu ile iktidara gelmeyi ön gördüğümüz kesinlikle iddia ediliyor. Karar ayrıca devrim ile ihtilal kastedildiğini beyan ediyor, bu iki terim ve kavramı eş anlamda kabul ediyor ve bizim sosyalist devrimden söz etmekle ihtilal yolunu seçtiğimiz iddia ediyor.

Öte yandan ise, sol kanatta çeşitli yöntemlerden söz ettikten sonra, bize ilişkin olarak, "... hadisemizdeki sanıklar da iktidara geliş şekli olarak yasal yol olan seçim yolunu benimsemişlerdir," deniliyor. (Karar, s. 34) Ve yine aynı sayfada sosyalizm tatbikatının nasıl olacağı sanıklar tarafından izah olunduğu ifade olunduktan sonra şöyle deniliyor: "Burada sosyalizmin sosyalist devlet düzeni olarak tatbikattaki şekli muhayyel olarak aynı zamanda *yasalarımız açısından* açıklanmaktadır." Böylece karar, bizim iktidara geliş şekli olarak yasal yol olan seçim yolunu benimsemiş olduğumuzu ve sosyalizm tatbikatını yasal yoldan açıkladığımızı kabul ediyor.

Ve devamla hem ihtilal yolunu seçme suçlaması, hem karardan aldığımız bu ifadeler nasıl telif edilebilir? Bizlerin yasal, barışçı yolu öngördüğümüzü, Türkiye'de sosyalizme nasıl geçileceğini ve sosyalizmin nasıl gerçekleştirileceğini yasal yoldan açıkladığımızı kabul eden karar, nasıl oluyor da aynı zamanda bizleri yasa dışı, illegal, ihtilal yolunu benimsetmiş parti yöneticileri olarak suçlayabiliyor? Bu soruların cevabını kararın şu kısımlarından çıkartabiliriz:

A. Bizim "yasal yol olan seçim yolunu" seçtiğimizi kabul eden karar, ama geçirilen tecrübe ile seçim şansımız olmadığını gördüğü hükmüne varıyor, bu nedenle, "Bu ortamda sola hâkim olan kanaat idarenin aczi içinde yasal yollardan dönmenin bir mahzur teşkil etmediğidir. Bütün olaylar bu kanaatle illegal safhaya dökülmüştür," deniliyor (s. 28-29). 4. Kongre kararları, tüzük değişikliği ile partinin sosyalist

parti olduğunun tüzüğe eklenmesi bunun delili olarak gösteriliyor. Yasal yoldan ayrılınmış olduğumuzun bütün izahı ve delili işte bundan ibaret!

Eğer seçim şansı olup olmamak yasal yoldan ayrılmak, illegallik için bir delil olabilirse, A.P.'inden başka bütün diğer partiler için aynı mantığı uygulamak gerekir.

Türkiye İşçi Partisi iki genel seçime girmiş, ilk ağızda 15 milletvekilliği ve bir senatörlük kazanmıştır. Bu dünyadaki sosyalist, işçi partilerin tarihinde ilk hamlede görülmemiş, veya ender görülmüş bir başarıdır. Burjuva partileri bunun önemini doğru değerlendirdikleri içindir ki apar topar seçim kanununu değiştirip "millî bakiye"yi kaldırdılar. Bir toplumun gelişme ve değişme sürecinde iki seçim dönemi tarihen bir an denecek kadar kısa bir süredir. Her halükârda, iki seçimde iktidara gelecek kadar oy alamadılar diye illegalliğe, yasal çerçeve dışına saptılar hükmü hiç bir hukuki değer taşımayan, mantık ve iz'anın kabul etmeyeceği sözde bir isbat gayretidir. Sırası gelmişken şunu da belirtelim ki haddizatında önemi olmamakla beraber kararın söz konusu kısmında ve diğer kısımlarında birkaç defa tekrarlandığı gibi tüzüğe partinin sosyalist olduğunun eklenmesi 1970'teki 4. Büyük Kongre'de değil, 1968'deki Olağanüstü Kongre'de yapılmıştır.

B. "Sosyalist devlet düzeni olarak sosyalizmin tatbikattaki şeklini" yasal yoldan açıklamış olmamız konusuna gelince, karar bunu önceleyin "muhayyel" sıfatıyla nitelendirerek çürütmek istiyor. Sosyalizm tatbikatı halen Türkiye'de mevcut olmadığına göre, izahlarımız iktidara geldiğimiz zaman yapacağımız tatbikata ilişkin olduğuna göre, elbette ki bu izahlarımız Türkiye'nin şartlarının ve Anayasa hükümlerinin tahliline, bunlardan çıkardığımız sonuçlara, yaptığımız istidlallere dayanacaktı. Bu "muhayyel" bir izah değil, bilimde kabul edilen bir metot olan bilimsel bir "prediction", önceden görme ve söylemedir. Bunun "muhayyel" nitelendirilmesi ile küçümsemeye kalkmak kararın geçerliliğine hiç bir şey kazandırmaz.

Biz genellikle toplumların gelişmesinde ve Türkiye'deki gelişmede objektif olgular olarak müşahede olunan hususları -teknolojik ilerlemeyi, sermayenin yoğunlaşmasını, işletmelerin büyümesini- belirterek bunun sonuçlarını ortaya koymuş ve Anayasanın özel mülkiyet, özel teşebbüs, kamulaştırma konularındaki hükümlerini tahlil ederek "ekonomide kilit taşı" durumundaki işletmeleri ve teknolojik-ekonomik gelişme sonucu belirli bir yoğunlaşmaya ve büyüklüğe erişecek işletmeleri kamulaştırma gereğini hem sosyolojik bir zorunluk, hem Anayasa hükümlerine uygunluk olarak belirtmiştik. (B. Boran'nın sorgusunda ve savunmasında bu konu etraflıca açıklanmıştır).

Karar, bu sosyolojik ve hukuki tahliller konusunda "muhayyel" sıfatını kullanmaktan başka hiç bir şey söylemiyor, oysa bizi suçlayabilmek için bu tahlil ve önerilerimizi ilmen ve hukuken çürütmesi gerekirdi. Yalnız kararın bir başka bölümünde, mülkiyet konusunu ele alarak, Anayasanın 36. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz" hükmünü bizim mutlak anlamda alıp ön plana çıkardığımızı sanki bir suç unsuruymuş gibi ileri sürüyor. Oysa bunda suçlanmayı gerektirecek bir husus olmadığı gibi, "kamu yararına aykırı olamaz" ifadesi mutlak bir hükümdür, şarta muallak değildir, izafi değildir.

Bu konuda mahkeme kararı bir de başka ülkelerdeki tatbikata atıf yaparak, "Haddizatında sosyalist devlet düzenine geçmiş memleketlerde sosyalizmin esas-

larının tatbik şekli sanıkların izahlarına ve iddialarına uymamaktadır," diyor. Bu beyan, bir kez, mahkemenin bizim izah ve önerilerimizde yasalara aykırı bir şey bulamadığının itirafıdır. Bizim izah ve iddialarımızda yasalara aykırı bir husus yoktur, ama sosyalizme geçmiş başka memleketlerdeki tatbikata uymadığı için, karara göre, "Yasalarımıza göre sosyalizmin bir devlet düzeni olarak memleketimizde yasaklanmış olması sanıkları bu şekilde izah etme zorunluğuna sürüklemektedir. Bu ise bir aldatmacadır." İşte, söylediklerimizde, önerilerimizde, yasa dışı bir husus yoktur, ama bunlar bir aldatmacadır, onun için suçluyuz, mahkûm edilmemiz lazım!

Mahkemenin suçluluğumuzu isbatı bu kadar mesnetsiz, delilsizdir. İnsanlar, söyledikleri başka memleketlerdeki tatbikata uymuyor diye nasıl suçlanıp mahkûm edilebilir?

Mahkeme kararı bilimsel sosyalizm, Marksizm-Leninizm konusunda sayfalar dolusu, üçüncü el kaynaklardan aktarmalar yapıp ahkâm kesiyor da sosyalizm konusundaki en temel ve basit bir ilkeyi, kuralı bu konuda gözden kaçırıyor. Mahkemedeki sorgumuzda ve savunmamızda izah ettiğimiz üzere bir toplumda sosyalizme nasıl geçileceği ve ne şekilde tatbikata konulacağı, 1) toplumların evrensel gelişme kanunlarına göre, 2) söz konusu toplumun kendi tarihsel gelişme şartlarına ve aşamasına göre yer alır. Tatbikat şekli özgül (specifique)dir. Gariptir ki mahkeme kararı bir başka bölümde bunun böyle olduğunu da bize atfen ifade etmektedir (Karar s. 6, pragraf 2 ve 3), yani bu konuda da çelişkilidir.

Elbette ki, sosyalizmin Türkiye'deki tatbik şekli diğer toplumlardaki tatbik şekillerinden farklılıklar gösterecektir. Bugün sosyalist düzene geçmiş toplumlarda da tatbik şekillerinde farklar görülmektedir. Sosyalizm özünde, muhtevasında tektir, birdir; tatbik şekillerinde ise farklıdır. Kararda sosyalizmin tek olduğu hususu da bir kaç defa ve bir suçlama unsuru olarak tekrar ediliyor, ama karar bu konuyu da anlamış olmaktan uzaktır.

Bizim öngördüğümüz yasal çerçeve içinde tatbikat şeklinin şimdiye kadar başka ülkelerde görülmemiş olması, -bunun tartışması bir yana- bundan böyle de görülmeyeceği iddiasının asla delili, ispatı olamaz; çünkü o takdirde toplumların ve insanlığın tarihinde hiç bir yeniliğin olmayacağı, her olacak şeyin, esasen olmuş olanın bir tekrarı olacağı sonucu çıkar ki, bütün tarih bunun bir cerhidir. Yenilikler ve daha önce mevcut olmayanın ilk oluşması ve mevcut haline gelmesi olmasaydı insanlık mağara devrinde bugünkü gelişme düzeyine ulaşamazdı, toplumsal evrimde aşamalar, çeşitli toplum sistemleri görülmezdi.

3. *"İllegallik" iddiasındaki çelişki ve tutarsızlıklar.*

Mahkeme kararı, T.İ.P.'nin yasa dışı, illegal oluşu konusunda da birbirinden ayrı ve birbiriyle çelişen iki tutum ve tarif içindedir. Kararın 26. sayfasında illegalliğin tarifi yapılıp, mahkemenin bunu nasıl anlayıp kabul ettiği belirtilerek şöyle denilmektedir:

"Bir siyasi partinin konuşma ve bildirilerinin, faaliyetlerinin açık olması, her manaya çekilebilir söz ve fiillerden sakınılması siyasi partiler kanununda yazılıdır." Ardından da:

"Sanıklar parti faaliyeti olarak söz, demeç, propaganda ve yazılarında kullandıkları ibareler daima iltibasa mahal verecek şekilde özel bir dikkat ve ihtimamla seçil-

miştir," hükmü verilmekte ve "Heyetimizin illegallik isnadından anladığı yukarıda izah olunan yol ile,

"Legal bir partinin yasalar içinde politik faaliyetine devam ederken, özel kasti ile düşünüp, tahakkukuna çalıştığı aşamalar neticesinde ortamın kendi ideolojik gayesinin oluşumuna müsait hale geldiği kanaati ve sonucuna varıp *bundan sonra* o partinin yasalara aykırı şekilde çalışması illegal faaliyeti olur. *Heyetimiz davadaki illegallik unsurunu böyle anlamaktadır,*" denilmektedir.

Bir kez, söz, ibare ve faaliyetlerin açık olması, iltibasa mahal vermemesi kıstası, kendisi, kaypak, her tarafa çekilmeye müsait, sübjektif, itibarî (arbitrer) değerlendirmelere yer verebilecek bir geçersiz ölçüdür. Biz ele aldığımız her konuyu açık seçik, bütün yanları, unsurlarıyla inceleyip izah etmişizdir. Bu davadaki sorgularımız ve savunmalarımız bunun en son delilidir. Bunu kısaca böylece belirtip geçtikten sonra asıl çelişki ve tutarsızlığa gelelim.

Yukarıdaki ifadelerden açıkça anlaşılmaktadır ki, yasalara aykırı faaliyet ve durum, halen tahassül etmiş değildir, ileride hasıl olacağı farz olunan bir safhadan *sonra* partinin yasalara aykırı şekilde çalışacağı faraziyesine dayandırılmaktadır. Böyle bir safha ne zaman hasıl olacaktır, veya olmuştur? Belli değil. Mutlaka hasıl olup olmayacağı dahi kesin değil. *O zaman* parti yasalara aykırı çalışacak mıdır? O da belli değil. Şimdiki yöneticiler o zaman iş başında olacaklar mıydı? Hatta hayatta olacaklar mıydı? Bu da bilinemez. Bu kadar çok meçhulü olan bir hükümle ileriye, bilinmeyen bir zamana matuf "yasalara aykırılık" ve "illegallik" suçlamasının değil hukuki geçerliliği, genel mantık ve iz'an bakımdan dahi bir değeri olamaz.

Kararın daha sonraki sayfalarında bu legallikten illegalliğe geçişi bizim gerçekleştirmiş olduğumuz anlamına gelebilen beyanlar var. Kararın sonunda da cezalandırılmamıza hüküm verilirken bizler bu illegal, yasa dışı örgütün "kurucuları" olarak nitelendiriliyoruz. T.İ.P.'nin kurucuları bizler olmadığımıza göre, illegal bir örgütün kuruculuğu bize atf olunuyor demektir. Oysa bu yeni bir suç isnadıdır. Duruşmalarda bu hiç söz konusu olmamıştır. Bize böyle bir suç isnat edilip, yani yasa dışı, illegal bir örgüt *kurma* isnat edilip bu konuda sorgumuz yapılmamış, savunmamız alınmamıştır. Bu legallikten illegalliğe geçiş şimdiden vaki olmuşsa, ne zaman, nasıl, hangi fiil ve hareketlerle olmuştur? O da açıklanmamış ve açıklanmamaktadır. Hep yasal T.İ.P'ne ait tüzük, program, bildiri, demeç, kongre kararları ve konuşmaları söz konusu olmuş, yasa dışı illegal bir örgütün kuruluşu, faaliyetleri söz konusu olmamıştır.

Zaten mahkeme kararında da tüzük ve programdan parçalar alınıp partinin başından beri yasa dışı, 141-1 kapsamına giren bir örgüt olduğu iddia ve kabul ediliyor. Ama daha başka sayfalarda ise bizlerin partiyi yasal yoldan, niteliğinden saptırdığımız hükmüne varılıyor. Bu konuda açık bir çelişki var. Parti baştan beri tüzüğü, programı, on yıllık faaliyeti ile yasa dışı, 141-1 kapsamına giren bir parti miydi? Yoksa, yasaldı da bizler mi saptırdık, veya yasal partinin yanında veya içinde ayrı bir örgütlenme mi kurduk? Mahkeme kararı bu temel noktada açık ve kesin bir çelişki ve tutarsızlık içindedir.

İddianame ve mahkeme kararında parti tüzüğü ve programı üzerinde durulduğuna ve bunlar suç delili sayıldığına göre T.İ.P.'nin baştan beri yasa dışı, 141-1

kapsamına giren bir örgüt olduğu kabul olunuyor demektir. Kararda bunu teyit eden başka ifadeler de var. Karar bu yasa dışı gördüğü parti hakkında geçen on yıllık uzun zaman süresinde neden kanuni kovuşturma yapılmadığı sorusunu ele alarak şöyle diyor:

"Bu zamana kadar kendilerinden bunların hesabının sorulmayışını suçsuzluklarının, masumiyetlerinin bir kanıtı olarak ileri sürmektedirler. Acaba sistemli olarak, sabırla, zorla yaratılan vasatın bunda rolü yok mudur? Vardır. Bu ortamı yaratanlar ve yaratılmasına bigâne kalanlar vicdanlarında bunun muhakemesini yapmalıdırlar. Neticede bu dava sanıklarının memleketi nereden hangi noktaya getirdikleri, nasıl bir düzen değişikliği özlemi içinde bulundukları hakikatini anlayacaklardır.

"Davanın esası, sanıkların suçluluklarının sübutu buradadır." (s. 39)

Bu ifadelerdeki mantığa göre:

1) 1961-1970 arası T.İ.P. ve onun biz yöneticileri suçludur.
2) Ama o zaman mevcut olan "ortam"dan dolayı kendileri hakkında kovuşturma yapılmamış, dava açılmamıştır.
3) Bu "ortam"ı T.İ.P. ve sanıklar sistemli olarak ve zorla (hangi zor metotları kullanılmıştır o da belirtilmiyor) yaratmışlardır. Binaenaleyh "ortam"ın yaratılmasından da onlar sorumlu ve suçludurlar.
4) Demek ki, hakkımızda kovuşturma açılmamış olmasından da bizler sorumlu ve suçluyuz!
5) Bu davanın esası, bu dava konusunda bizim suçluluğumuzun sübutu da buradadır. Yani, on yıldır partinin ve biz parti yöneticilerinin mahkemeye verilmeyişimizden ve mahkûm edilmeyişimizden yine bizler sorumlu ve suçluyuz ve bu sorumluluk ve suçluluk bu davanın hem esası, hem de bu dava suçluluğumuzun sübutudur!

Bu çeşit bir "dava esası" tespiti ve suçluluk "sübutu" için söylenecek söz bulmak zordur. Bütün dünya hukuk tarihinde böyle bir suçluluk tespiti ve ispatı var mıdır, bilinmez. Hiç zannetmiyoruz. Böyle bir "suçluluk sübutu"nun hukuki, kanuni hiç bir değeri, geçerliliği olamayacağı ise üzerinde uzun boylu durmayı gerektirmeyecek kadar açıktır.

(Bir yargı organının on yıllık bir süre boyunca bütün yargı sistemini böyle bir kalemde, karakuşî suçlaması da ayrı bir konu. Bunun hukuk açısından siz vekillerimiz açıklar, eleştirirsiniz her halde.)

Aynı iddia, yani T.İ.P.'sinin ve dolayısıyla bizlerin geçen on yıl süresinde de yasa dışı, suçlu olduğumuz iddiası kararın 46-48. sayfalarında bir daha ele alınıyor. Deniliyor ki:

"*Sanıkların sorgu ve savunmalarında,* on yıldır yasalar içinde kalarak parti faaliyeti yaptık. Şimdi söylediklerimizi on yıldır söylüyoruz. Bunlar suç olsaydı hakkımızda takibat yapılırdı, şeklindeki beyanlarına itibar edilmemiştir. *Şüphesiz sanıkların komünist bir cemiyet olarak suçlarını ilk defa mahkememiz tespit etmiş değildir. Bu iddia sanıkları haklı görmek olurdu.*"

Burada önemli olan, üzerinde durulması gereken husus şu: Gerçekten on yıl süresince sanıkların suçu tespit edilmiş, haklarında dava açılıp mahkumiyet kararı verilmemişse, bunu, kendilerinin suçsuzluklarının delili olarak göstermeleri haklı

olur. Ne var ki, suçlulukları tespit edilmiştir, çünkü suçluluklarını ilk defa bu davaya bakan mahkeme tespit etmiş değildir.

Şimdi, bu davadan önce, on yıl süresince Partinin ve biz yöneticilerinin "komünist bir cemiyet olarak" suçlarımızın tespiti ne zaman, hangi yargı mercileri tarafından tespit edilip sübut bulmuştur, bu konuda karar neler diyor ona bakalım:

a) Önceleyin karar, genel bir hükümle, sade vatandaştan parlamento üyesine kadar herkesin T.İ.P.'nin komünist bir parti olduğunu bildiğini söylüyor. (Kararın 47. sayfası bendeki nüshada eksik, ama bu mealde bir cümle bulunduğunu biliyorum. Kararın 47. sayfasına bakıp yukarıdaki cümleyi düzeltin),

b) Prof. İsmet Giritli de Milliyet gazetesindeki bir açık oturumda şöyle demiş: (Kararın 47. sayfasından alınsın.)

c) Bunun ardından Prof. Nevzat Gürelli ile Vakur Versan'ın yargı sisteminin kusurlu olduğuna, bunun şartlardan husule geldiğine, "Türkiye'de de ulusal varlığa ve ülkenin bütünlüğüne yöneldiği iddia edilen eylem ve işlemleri başarı ile önleyecek bir takım hukuki tedbirlerin planlanması" gerektiğine ilişkin bir kaç cümlesi iktibas olunmuştur.

Bütün bunlarda T.İ.P.'nin ve "sanıkların komünist bir cemiyet olarak suçluluklarının" tespit ve ispatı nerede? Bunlar genel durum hakkında birtakım mütalaalar bildiren beyanlardır. T.İ.P.'ne ve bizlere ne açıkça ne ima yolu ile hiç bir atıf yapılmamıştır. Yapılmış olsaydı bile bu Partinin ve bizlerin suçluluğumuzun tespit ve isbatı mı olurdu? Ne zamandan beri birtakım özel kişilerin özel beyanları bir suçun tespit ve sübutu olarak kabul ediliyor? Şimdiki davadan önce, geçen on yıl süresinde bizlerin suçluluğumuzun tespit ve sübutu ancak kesinleşmiş yargı organlarının kararı ile olurdu. Böyle bir karar ise yoktur.

Mahkeme heyeti de durumun farkındadır. Bizim suçluluğumuzun kendi heyetlerinden önce tespit edilmiş olduğunu iddia edip bu tespit konusunda da yukarıda sıraladığımız sözde delilleri (!) ileri sürdükten sonra, hakkımızda kovuşturma açıp bizleri mahkûm etmediği için yine "yargı müessesesini" suçlu bulmakta ve yine bunun sorumluluğunu da bizlere yükleyerek böylece bizleri "müesseseleri nasıl istismar ettiğimizin" *ispat edildiğini* ifade etmektedir.

Görülüyor ki mahkeme kararı fasit bir daire içinde dönmekte, ispat edilmesi gereken suçluluğu ispat edilmiş farz etmekte ve bu faraziyeyi de bu davadaki suçluluğumuzun delili, ispatı saymaktadır.

Şimdi, kararın bu kısmının başındaki, yukarıda aldığımız ifadeye göre, geçen on yıl süresinde suçluluğumuz tespit ve ispat edilmemişse, suçsuzluk iddiamız haklıdır. Gördük ki böyle bir tespit ve sübut yoktur. Mahkeme kararının iddiasının hilafına, suçluluğumuzu ilk tespit eden, etme iddiasında olan, bu davada 3 no'lu Askeri Mahkemenin kararıdır. Şu halde, kararın kendisinin de kabul ettiği ölçüye göre, suçsuzluk iddiamız haklıdır.

[4.] *Anayasa Mahkemesi Kararı ve Şimdiki Dava.*

Anayasa Mahkemesinin T.İ.P. hakkında verdiği kapatma kararının hadisemize ilişkin dava konusunda taşıdığı mana ve tazammun ettiği sonuçlar mahkeme heyeti tarafından anlaşılmamış, yanlış anlaşılmış veya anlaşılmak istenmemiştir. Mahkeme heyetinin bu konuya ilişkin yürüttüğü mantık şöyledir:

a) Anayasa Mahkemesi "Tespit ettiği her hangi bir suçtan dolayı o partiyi kapatarak siyasi hayatın dışına çıkarır. Kapatma için bir çok suç ve sebep bulmasında, bunları ayrı ayrı sayıp dökmesinde ve kararında belirtmesinde pratik bir fayda yoktur. Böyle yapılırsa parti sayılan sebepler kadar defalarca kapatılamaz."

b) "Tüzel kişi olarak boş bir kalıp olan bir siyasi partiye ruh ve şekil veren gerçek kişilerin suç teşkil eden faaliyetlerinin ceza davalarında ayrıca soruşturmaya tabi tutulamayacağı iddiası ise hukuka aykırı düşer, ceza mevzuatına aykırı düşer, doktrin ve tatbikata aykırı düşer."

c) "Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisi ile ceza kanunlarının kapsamı böyle bir yoruma ihtiyaç göstermeyecek kadar ayrı ve açıktır. Her gerçek kişi suç teşkil eden fiilinin hesabını ceza mahkemelerinde, her siyasi parti, siyasi hayatına devam edip etmeme hususundaki hesabını ise Anayasa Mahkemesine verir. Her biri ayrı usul ve gerekçelere dayandırılmış ayrı mevzuat hükümleridir."

d) "Siyasi parti müntesiplerine ve yöneticilerine sanıkların izafeye çalıştıkları ayrıcalık ve dokunulmazlık zırhı hukukun tecviz etmediği bir mantık oyunundan öteye geçmeyen bir zorlama olarak mütalaa edilmiştir."

Eğer bizim görüş ve iddialarımızın mahkemece bu şekilde özetlenip ifade edilmesinde özel bir kasıt yoksa, temelden bir anlamamazlık veya yanlış anlama vardır. Tüzel kişilerle gerçek kişilerin ayrı mevzuata tabi bulundukları, gerçek kişilerin suç teşkil eden fillerinin ceza mahkemelerinde yargılanacağı, gerçek kişilerin bir tüzel kişinin temsilcileri, yöneticileri olmaları bir dokunulmazlık, bir zırh teşkil etmeyeceği hususları tartışmayı gerektirmeyecek kadar bedihidir ve esasen biz böyle genel, soyut iddialarda bulunmadık, somut hadisemizdeki durumu inceledik.

Mesele şu: bir tüzel kişinin, hadisemizde bir siyasi partinin, yöneticileri iki halde ceza davalarında kovuşturmaya tabi tutulabilirler: 1) Tüzel kişiye ilişkin hususların dışında, özel gerçek kişiler, bireyler olarak yaptıkları, suç teşkil eden fiil ve hareketleri dolayısı ile; 2) Tüzel kişinin suç teşkil eden fiil ve hareketlerini onun temsilcisi, yöneticisi olarak gerçekleştirmiş, uygulamış olma dolayısıyla; bir başka deyimle, özel gerçek kişilerin bir tüzel kişiye izafeten ve niyabeten işledikleri suçlar dolayısı ile.

Hadisemizde, 141-1'den kovuşturma yapılmasına ve ceza verilmesine mahal bırakacak, yukarıda açıkladığımız bu her iki halde mevcut değildir. Bizler hakkında, tüzel kişi T.İ.P.'ne ilişkin olmayan, özel kişiler olarak yaptığımız fiil ve hareketlerden dolayı 141-1'den kovuşturma açılmış, mahkûmiyet kararı verilmiş değildir. Bizler hakkında açılan dava, Parti tüzüğü, programı, bildirileri, afişleri, kongre kararlarına ilişkin parti tüzel kişiliğine ait faaliyetleri kapsamaktadır. Tüzel kişi Türkiye İşçi Partisinin bu belge, bildiri ve faaliyetlerinde bir suç olup olmadığının soruşturma ve kovuşturulması da, mahkeme kararının da kabul ettiği üzere, parti tüzel kişiliğinin hesap vermek zorunda olduğu Anayasa mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesi ise bu davada ele alınan bütün dosyayı bütün belgeleriyle incelemiş ve 141-1'e giren suç unsurları açısından Partiyi suçlayacak ve Siyasi Partiler Kanunun muadil maddeleri uyarınca kapatacak bir husus bulmamıştır.

İşte bu durumdadır ki, ve bu nedenledir ki biz parti yöneticileri hakkında 141-1'den kovuşturma açmak ve bizleri suçlamak mahal olmaktadır. Tüzük, program, bildiri, afiş ve kararların ait olduğu tüzel kişi Parti suçlu görülmemiştir ki, o tüzel kişiliğe niyabeten ve izafeten biz yöneticiler suçlu bulunalım. Partiye ilişkin hususlar dışında, bizim özel gerçek kişiler olarak yaptığımız fiil ve hareketler de söz konusu olmamış, kovuşturma bu çeşit fiil ve hareketlerimizden açılmamıştır.

Mahkeme kararı bu çok önemli noktayı, 141-1'den verilen mahkûmiyet kararının hukuki geçerliliği sorununu tayin edici kıstasını teşkil eden bu noktayı şöyle karşılayıp geçiştirmek çabasındadır:

Anayasa Mahkemesi "tespit ettiği herhangi bir suçtan dolayı o partiyi kapatarak siyasi hayatın dışına çıkarır. Kapatma için bir çok suç ve sebep bulmasında, bunları ayrı ayrı sayıp dökmesinde ve kararında belirtmesinde pratik bir fayda yoktur. Böyle yapılırsa parti sayılan sebepler kadar defalarca kapatılamaz."

Böyle bir görüş ve gerekçe şüphesiz ki kabule şayan değildir. Bir mahkeme önüne gelen dosyada ne kadar suç unsuru görürse onların hepsini inceler ve hepsini karar bağlar. "Pratik bir fayda olmadığı", bir partiyi "defalarca kapatmak mümkün olmadığı" gerekçesiyle suçların bir kısmını es geçmez, geçemez. Hukuken böyle bir şey düşünülemez bile. Hele sınıf tahakkümü, bir sınıfı ortadan kaldırmak, temel nizamları devirmek gibi suçların üzerinde Anayasa Mahkemesince durulmayacağı, kapatma kararına mesnet yapılmayacağı bir ihtimal olarak bile varit görülemez.

Hadisemize ilişkin dosyayı bu davada ele alınan ve mahkûmiyet kararına mesnet yapılan bütün belgeleriyle inceleyip, parti yöneticileri- *[Belgenin devamı yok]*

TÜSTAV Arşivi

1 Mayıs Terörünün Hesabı Sorulacaktır

1979'daki yasaklı 1 Mayıs'ta sokağa çıkmaktan hakkında açılan davada verdiği ifadeden, 19 Mayıs 1979.

İşçi sınıfının ve tüm emekçilerin uluslararası dayanışma, birlik ve mücadele günü olan 1 Mayıs'ı kutlama törenlerinin engellenmesini protesto etmek üzere 1 Mayıs 1979 Salı sabahı saat 10.00 sularında sokağa çıktım. Bu çıkışın kendisi protesto fiilini oluşturmuyor, protestoyu dile getiriyordu. Böyle bir protestoda bulunmayı hem bir yurttaşlık görevi, hem de işçi sınıfımızın partisinin genel başkanı olarak, işçi ve emekçilerin demokratik hak ve özgürlüklerini savunma yükümlülüğümün bir görevi saydım.

Bilindiği gibi, Anayasa tüm yasama, yürütme ve yargı organlarını ve tüm yetkilileri bağlar; tüm yasalar Anayasa hükümlerine uygun olmak zorundadır. Bu hükümler Anayasa'nın uygulamaya geçirilmesinin güvencesi olarak getirilmiştir. Ama dikkate değerdir ki, uygulama güvencesi konusunda yasakoyucu bu hükümlerle yetinmemiştir. Organ ve yetkililerin Anayasaya ters düşebilecekleri, veya en azından, onu ihmal edebilecekleri olasılığını göz önünde tutarak, Anayasanın dibacesinde Anayasayı yurttaşların uyanık bekçiliğine emanet etmiştir. Dibace Anayasa metnine dahildir, onun ayrılmaz bir parçasıdır. Benim 1 Mayıs 1979 günkü protesto hareketim, yurttaş olarak bu uyanık bekçilik görevini yerine getirmemin bir ifadesidir.

Ayrıca, 1 Mayıs dünyaca kabul edilmiş ve uygulanan uluslararası işçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma günüdür. Ülkemizde de 1 Mayıs kutlamalarının taa ulusal kurtuluş savaşı yıllarına kadar geriye uzanan bir geçmişi vardır. 1976'dan beri bu gelenek yeniden canlandırılmış, 1 Mayıs silahsız ve saldırısız yürüyüş ve toplantılarla görkemli biçimde kutlanagelmiştir. 1 Mayıs 1977 günü otuzaltı yurttaşın ölümüne neden olan olaylar 1 Mayıs yürüyüşü ve toplantısını yapan kitle tarafından çıkarılmamıştır. Bu olaylar konusunda işçi sınıfımız ve ülkenin demokratik güçleri hükümetten davacı durumundadırlar; koğuşturmanın sürdürülmesini ve katillerin bulunup adalete teslimini hâlâ beklemektedirler.

1 Mayıs 1977 katliamı işçi sınıfımızın ve emekçi kitlelerin demokratik mücadelesini geriletmek, onları yıldırmak ve sindirme için paralı profesyonel provokatörlere yaptırılmıştır. Ama işçi ve emekçi kitleler yılgınlığa düşmemiş, sinmemiş ve 1978 1 Mayıs'ını yine çok görkemli ve son derece düzenli bir biçimde kutlamıştır. İşçi sınıfı ve emekçi kitleler verdikleri 36 şehitle 1 Mayıs gününe ve alanına imzalarını atmışlardır. 1 Mayıs'ı kutlamak, işçi sınıfımızın uzun mücadeleleriyle ve kanıyla kazandığı müktesep bir hak olmuştur.

1 Mayıs 1979'u kutlama ve sokağa çıkma yasağı yetkiyi kötüye kullanmanın bir örneğidir. Yetkiyi kötüye kullanmanın kuralları vardır. Yetkinin kullanılışında keyfiliğe yer yoktur. Sıkıyönetimin 1 Mayıs'a ilişkin İstanbul'daki yasakları kabul

edilebilir mantıki gerekçeden yoksundur. Sıkıyönetim yaygın şiddet eylemlerini önlemek üzere ilan edilmiştir. İşçi sınıfının, emekçi kitlelerin ve onların yaptıkları 1 Mayıs törenlerinin ise süregelen şiddet eylemleri ile uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur. Hem "olay çıkabilir" sözde gerekçesi geçerli idiyse, İzmir'de yapılmasına neden müsaade edilmiştir? Sıkıyönetimin bulunmadığı İzmir'de şiddet olayları çıkmasını önleyici önlemler alınabiliyorsa, sıkıyönetimin bulunduğu İstanbul'da haydi haydi alınabilirdi. Esasen Başbakan, sıkıyönetimin demokrasiyi, "özgürlükçü hukuk devletini" korumak için getirildiğini tekrar tekrar belirtmiştir.

Buna rağmen 1 Mayıs'ın İstanbul'da kutlanmasına müsaade edilmemişse, bunun nedenini "olay çıkabilir" gibi sözde gerekçelerin ötesinde aramak gerekir. Emperyalizm ile iş ortaklığı yapan büyük sermaye sınıfı ve gerici, tutucu çevreler işçi sınıfının gücünden ve bu gücün bir göstergesi olan 1 Mayıs kutlamalarından tedirgindirler; işçi sınıfına kendilerince "haddini bildirmek" demokratik hak ve özgürlüklerini kısıtlamak isteğindedirler. İstanbul'da konan 1 Mayıs yasakları bu isteğe hizmet etmiştir; işçi, emekçi kitlelerin hak ve özgürlüklerine baskının, saldırının bir ifadesi olmuştur. Bu açıdan da söz konusu yasaklan protesto etmek işçi, emekçi halkımıza karşı bir demokrasi görevi olmuştur.

Bu düşünce ve gerekçelerle 1 Mayıs 1979 günü sabahı sokağa çıktım. Askerler yolumu kesti. Komutanları yüzbaşıya sokağa çıkmamın nedenini, protestonun anlamını anlattım. "Protestonuzu bugün değil de bir başka gün yapsanız olmaz mı?" dedi. Bunun anlamsız olacağını açıkladım. Yüzbaşı, aslında, yazılı ifadesinde kendisinin de itiraf ettiği üzere, "zaman kazanmak" istiyor, bu amaçla beni lafa tutuyordu. Yüzbaşı hiçbir zaman "Dağılın! Dağılmazsanız zorla dağıtırız!" ihtarında bulunmadı. Benimle konuştuğunu diğerleri duymadı, hatta büyük bir kısmı görmedi bile. Bir süre sonra polisler geldi, önce "eller yukarı!" sonra "çök!", daha sonra da "yat!" diye bağırdılar. Dedikleri itirazsız yapıldı. Polisler cop ve tekmeler ile yerde yatanları dövmeye başladılar, bir yandan da ateş açtılar. Askerler ve komutanları yüzbaşı polislere hiçbir müdahale etmediler. Dövme ve ateş açma karşı koymayı tahrik ediciydi, ama hiç kimse bu tahrike uymadı. Bu sırada beni fark ederek yerden kaldırdılar ve olay yerinden uzaklaştırarak evime götürdüler. Daha sonra gelip evden alarak bir cipe bindirdiler, Davutpaşa'ya götürdüler.

Yürüyüş, Sayı 216, 28 Mayıs 1979

Sıkıyönetim Mahkemesinde Savunma

Seçim konuşmalarından dolayı 142. maddeden açılan davanın duruşmasındaki ifade, 25 Mart 1980.

İddianamede, 14 Ekim 1979 günlü Kısmi Senato ve Milletvekili Seçimlerine ilişkin olarak Türkiye Radyo ve Televizyonu'ndan yaptığım konuşmalar nedeniyle, TCK'nun 142/1-3. maddelerini ihlal ettiğim iddia edilmektedir.

Yaptığım konuşmalar, iddianamede de belirtildiği gibi, seçim konuşmalarıdır. Bu konuşmalarım, Anayasa'nın tanıdığı demokratik hak ve özgürlükler çerçevesindedir.

İddianame, her şeyden önce, Anayasa'mızın tanıdığı hak ve özgürlükleri ortadan kaldırıcı mahiyettedir. Anayasa'nın 2, 4, 11, 12, 20, 21 ve 33. maddelerine açıkça ters düşmektedir.

Yine iddianamenin mantığı hukuk kuralları ile de çelişmektedir. Bir konuşmada tek tek cümleler ve cümle parçacıkları alınarak suçlama yoluna gidilemez. Konuşmanın tümü, tümünde kastedilen amaç, ancak suçlamaya kaynak olabilir. İddianameye alınan cümle ve cümleciklerde dahi TCK'nun 142/1-3. maddelerine aykırı bir durum yoktur.

Konuşmalarımın tümü ise yukarıda belirttiğim gibi seçim konuşmalarıdır. Bu konuşmalarda sosyalist bir parti olarak seçmenden oy istemekteyiz. Bu nedenle de konuşmalarda Türkiye'nin somut durumuyla diğer partilerin halkı aldatma yöntemleri açıklanmıştır.

Hukuk prensiplerine açıkça ters düşen iddianame, aynı zamanda, Türkiye'yi bugünkü çıkmaz duruma düşürenlerin sürekli iktidarda bulunmuş olan burjuva partileri olduğu gerçeğinin açıklanmasını ve eleştirisini de önlemeye çalışmaktadır.

Yine iddianame, burjuva partilerinin yaptıkları demagojinin de açığa çıkartılmasını önleme gayretindedir. İddianame şahsımda çok partili siyasi hayatımızda, işçi sınıfı partilerini ve onların dünya görüşlerini mahkûm etmeye kalkışmaktadır.

İddianamenin hukuksal geçersizliğini savunmamda açıklayacağım, iddianameye alınan cümleler tarafımdan 17 yıldır TBMM dahil defalarca söylenegelmiş sözlerdir. Anti-demokratik önlemlerin ve baskıların arttığı bu dönemde seçim konuşmalarım dolayısıyla böyle bir iddianame hazırlanmış ve böyle bir dava açılmış olması bu anti-demokratik gidişin ayrı bir göstergesi olmaktadır.

[Behice Boran'ın 1981'deki mahkûmiyeti:

1979'da yapılan Cumhuriyet Senatosu kısmi yenileme ve ara seçimleri nedeniyle TİP Genel Başkanı Behice Boran TRT'de 3 konuşma yaptı. Bunlardan, Bahçelievler Katliamı'nın 1. yıldönümü nedeniyle yaptığı konuşma dışındaki 2.10.1979 tarihli açış ve 13.10.1979 tarihli kapanış konuşmaları nedeniyle Ankara Sıkıyönetim

Mahkemesi'nde dava açıldı. Boran'ın, konuşmalarında komünizm propagandası yapıldığı ileri sürülüyor ve Ceza Kanunu'nun o tarihte yürürlükte bulunan 142/1. maddesine göre cezalandırılması isteniyordu.

Davaya bakan Ankara 1 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi, iddia edilen suçların oluştuğunu kabul ederek, 16 Şubat 1981 tarihinde, 7,5 yıl ağır hapis cezasına hükmetti. Suçun iki ayrı konuşma ile işlenmiş olduğuna da karar verilerek ceza 1/6 oranında artırıldı ve sonuçta 8 yıl 9 ay ağır hapis cezası verildi. Bu cezaya ayrıca, 2 yıl 11 ay da genel gözetim altında bulundurma (sürgün) cezası eklendi. Bu mahkûmiyet daha sonra Askerî Yargıtay tarafından da onandı.

Not: Genel gözetim altında bulundurma cezaları 1987'de, Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleri de 1991'de yürürlükten kaldırıldı.]

Çark Başak, Sayı 75-76, 1 Nisan 1980

1975-1980

Solun Bölünmüşlüğü ve Birliği

Sol'un bölünmüşlüğünün anlamı yanlış değerlendirilerek abartıldı ve gerçekçi olmıyan birlik çağrıları yapıldı. Tartışmalar son günlerde, çeşitli partileşme hareketlerinden sonra, yatışmış gibi.

Birlik denince söz konusu olan işçi sınıfı hareketinin birliğidir, sol'daki bölünmelerin, grupların değil. İşçi sınıfının bölünmüşlüğü ile sol'un bölünmüşlüğü; belirli durumlarda birbirine ilişkin olabilmekle beraber, aynı şey değildir. Örneğin bugün işçi sınıfımızın sendikal hareketi bölünmüştür. Bu bölünmede politik anlayış ve çizgi ayırımları görülse de soldaki bölünmeler içine girmez. Buna karşılık, sol'daki ideolojik ve politik bölünmeler işçi sınıfımızın bölünmesi değildir, çünkü işçi sınıfı içinde yeralmıyor. İşçi sınıfının politik hareketinin bölünmesi gibi bir durum yok. Sol'daki bölünmeler işçi sınıfına yansıyıp onun içinde yerleşseydi, o zaman işçi sınıfının politik hareketinin birliği sorunu ortaya çıkardı. Bu birlik sağlanmaya çalışılır, sağlamaya çalışma sosyalistlerin görevi olurdu.

Türkiye'de soldaki bölünmelerin olduğu gibi, bütünüyle, işçi sınıfı içinde yeralmamış olması, bu bölümlerin hepsinin birbirine az çok eşit olduğu, terazinin aynı gözüne konulabileceği anlamına gelmez. İşçi sınıfımızda sosyalist bir birikim vardır ve bu birikim, bölünmüş değildir. O kadar değildir ki, kendisinden saymadığı girişimlere uzak durmaktadır. Bu birikimin 1961'den bu yana oluşmasında toplumun genel gelişiminin, sosyalist yayınların vb. lerin payı her ne olursa olsun, asıl büyük pay Türkiye İşçi Partisi'nindir.

Hangi hareket, hangi örgüt bu birikimi alır götürür, geliştirirse, o işçi sınıfının politik hareketi ve örgütü olur. İşçi sınıfının politik birliği, sınıfın en uyanık, en bilinçli ve dövüşken kesimlerinin örgüt içinde yer alması ve sınıf kitlesinin örgüt etrafında kümelenmesiyle gerçekleşir. Böyle bir örgütlenme serpilip geliştikçe de işçi sınıfının politik birliği sağlanmış olur. Hareket, sınavdan geçmiş, deneyler kazanmış ve yeni şartların gereklerine uyabilen kadrolara yenilerin katılmasıyla başlar ve gelişme süreci içinde kendi yeni kadrolarını ve militanlarını oluşturarak ilerler. Hem sosyalizm doğrultusunda tutarlı, sağlam bir çizgiyi zikzaklara düşmeden sebatla sürdürmek, hem yeni şartlarda her an kendini yenileyebilmek - işte temel iki şart, örgütler için de, kişiler için de.

Bununla beraber, işçi sınıfının esas politik hareketinin kenarlarında ve dışında, ana akımın doğurduğu anaforlar gibi, çeşitli hareketler ve örgütler olabilir ve olacaktır da. Kapitalist dünya ilişkileri içindeki her ülkede böyle bir durum görülmektedir. İşçi sınıfının ana politik hareketi ne denli güçlenirse güçlensin, bunlar hepten ortadan kalkmıyor. Ama kendi dar alanları içine sınırlanmış mahpus kalıyor. Türkiye'de de durum böyle olacaktır.

İlginç olanı şu ki, işçi sınıfının politik örgütü gibi onun kenarındaki ve dışındaki sözünü ettiğimiz akım ve örgütlenmeler de kökeninde işçi sınıfının toplum-

da genel gelişme ve güçlenmesinden kaynaklanıyor. Toplumsal yapıdaki değişim ve gelişmeler toplumun düşün yaşamına yansıyor. Düşünen insan kafasıdır, ama insanlar, içinde yaşadıkları çağın ve toplumun olayları üzerine düşünürler. Çağın ve toplumun gelişmeleri küçük burjuvazinin aydın kesiminde sosyalist düşünce ve özlemlere yol açıyor. Bunlar eylem ve örgütlenme alanına aktarılınca, küçük burjuva aydınlara özgü nitelikler de aktarılmış oluyor. İşçi sınıfına malolmadığı, onun içinde yeralmadığı için, sınıfsal somut şart ve imkânlardan habersiz, gerçeklikten kopuk akım ve örgütler oluyorlar. Keskin devrimci veya aşırı sol görünümleri bundandır, Aslında, verili dünya ve ülke şartlarında işçi sınıfının politik harekeli için bir tek doğru, geçerli yol vardır. Geçit verecek, sonuca olaştıracak yol o olduğu için, en sol, en devrimci yol da odur. Öbür sözde yolların hepsi çıkmazdır; işçi sınıfı hareketinden sapmadır; son çözümlemede, hepsi de sağ sapmalardır. Sorun, teori ışığında somut gerçeklerin somut tahlili ile o yolu açığa çıkarıp tesbit edebilmek ve hareketi uyarınca yönlendirebilmektir.

Sapmalarla uzlaşılmaz ve birleşilmez. Sapmalarla mücadele edilir, ortadan silinmesine, en azından etkisiz kılınmasına çalışılır. Gruplar koalisyonu biçiminde işçi sınıfı partisi kurulmaz. Kurulursa, partiyi daha başlangıcından iç hizipleşmeler ve hizipler arası kavgalara mahkûm etmek olur.

İşçi sınıfı partisi birleşmiş tek bir parça olarak kurulur. Ama emperyalizme ve faşizme, tüm tutucu ve geriletici güçlere karşı bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde başka yurtsever ve demokratik güçler, akımlar ve örgütlerle somut hedeflere yönelik somut eylemler birliğini sağlamak amaçtır ve buna çalışmak ihmal edilmez görevdir. Bu görev başarılırsa, giderek, hem halk kitlelerini, hem sol'un çeşitli saflarında olanları - kitlesini - bu mücadele ve eylem sureci içinde daha üst düzeyde bilinçlendirip sosyalist çizgide birleşmeye doğru götürmek mümkün olabilir.

Yürüyüş, Sayı 1, 15 Nisan 1975

Sağın Bölünmüşlüğü ve Birliği

Dört partinin birleşmesi ve bağımsızların eklenmesiyle ancak dört oyluk bir fazlalık sağlayabilen Demirel hükümeti için "İstikrarlı bir hükümet olabilir mi?" diye soruluyor. Oysa şöyle bir soru da sorulabilir ve sanıyoruz, sorunun daha önemli bir yanına dokunulmuş olur: "Oy farkı daha büyük olsaydı bile, Demirel hükümeti istikrarlı olabilir mi?"

Aslında soru bu yeni hükümeti aşıyor. İstikrarlı hükümet sorunu, Türkiye'de genel olarak burjuva iktidarının gelip dayandığı noktaya ilişkindir. Görebildiğimiz kadarıyla Türkiye, Batı'da birçok ülke gibi, bundan böyle istikrarsız, güçsüz hükümetler dönemine girmiştir. Nedeni, toplumsal yapıdadır. Ekonomik ve sosyal sorunlara artık kapitalizm çerçevesinde ve burjuva iktidarlarınca geçerli ve sürekli çözüm getirilememektedir. Türkiye gibi geri ve kapitalist yoldan kalkınma uğraşında bir ülkede sorunları çözebilmek büsbütün olanaksız. Geri ve dışa bağımlı kapitalizmin yarattığı sorunlar gittikçe büyüyor ve büyüyecek; dar boğazlar daha da daralıyor ve daralacak. En genel deyimiyle, üretim güçleriyle üretim ilişkileri çelişkisi keskinleşiyor. Ve bunun sonucu, işçi sınıfının ve halk kitlelerinin mücadelesi hızlanıyor, yayılıyor, istikrarsız hükümetlerin birinci nedeni bu.

Sermaye sınıfları arasındaki çekişme ve sürtüşmeleri ve bunun politika alanındaki yansıma ve belirtilerini daha birinci Erim hükümetinin oluşturulması sırasında Türkiye İşçi Partisi dile getirmişti. O zamandan beri de basında bu olgu ve yarattığı "iktidar boşluğu" üzerinde yazılar çıktı.

Sermaye sınıfları arasındaki bu çekişmeli ve sürtüşmeli durum sürüp gidiyor. Bunun için M.C. hükümeti bu denli zor kuruldu ve bunun için de istikrarlı ve sürekli olabilmesi kuşkuludur. Bu iki.

Ne var ki, öyle de, böyle de olsa, istikrarsız, geçici olacak ve erken seçime gidecek gibi görünse de, sonunda sağ kanat bir hükümet oluşturdu. "Dört oyluk bir fark" deyip küçümsemek olmaz. M.C.'nin oluşturulması son ayların üzerinde dikkatle durulması gereken bir olayıdır. Bunu, dört parti yöneticilerinin sıkışınca akıllarına gelen, sırf iktidar koltuğuna oturabilmek kişisel hırsıyla oluşturdukları bir durum gibi görmek yanlıştır. Bu, onlara telkin edilmiştir, istenmiştir bu onlardan. Kimler mi istemiştir? Tahmini zor değil:

1) Büyük sermaye çevreleri, İzmir ve Adana sermayesinin direttiği, İstanbul'un karşı çıktığı şimdiden açıklandı. AP büyük sermayenin partisi olma niteliğini esasında sürdürüyor. Demirel kendisi bu kesimle doğrudan ilişkiler içinde. MSP de, aslında, "doğucu, dinci kitleler"in değil, büyük sermayenin bir kesiminin partisidir. Yığınlar, oy tabanını oluşturmak için ve sol'a karşı şiddet hareketlerinin manivelası olarak kullanılıyor ve kullanılmak isteniyor.
2) Oniki Mart dönemi uygulamalarından, şimdi de TÖB-DER toplantıları baskın ve teröründen ve komando saldırılarından sorumlu olan örtülü güçler.

Saldırganlığını ve şiddetini gittikçe artıran komando hareketlerinin esas sorumlusu olarak MHP'yi görmek bir yanılgı olur. MHP, arka plandaki güçlerin yüzeydeki yasal paravanası ve aracıdır.

3) Kapitalizmin, dünyanın üçte birini sosyalizme kaptırarak daralmış olan alanının daha da daralmasını ve bu arada Türkiye'nin sol'a kaymasını önlemeye kararlı Amerika. Bu sonuncu güç, ikili anlaşmalarla Amerikan üsleri ve Kıbrıs sorunlarının kendince uygun sonuçlara daha kolay bağlanabilmesi için de M.C. hükümetini yeğ tutar.

CHP'nin sol'a, AP'nin de sağ'a duvar çekmesi ve bu iki duvar arasında "İki büyük parti"nin ülkeyi nöbetleşe yönetmesi umut ve hayali de ("Ortanın Solu" kitabında Ecevit'in önerisi de budur) bir daha diriltilememek üzere iflâs etmiştir. Batı'nın çok partili parlamenter rejimleri niteliğinde ve kapsamında bir demokrasiyi hiç bir zaman benimsememiş olan Türkiye burjuvazisi, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri sol'a karşı kalın, dayanıklı bir duvar çekme çabasındadır. Burjuvazi, kendi güçsüzlüğünün ve ülkenin sol'a, sosyalizme kayma potansiyelinin her zaman bilincinde, en azından sezisinde, olmuştur. Sol'a set çeken duvarda, 1961 sonrasında, giderek bir yarılma durumuna gelen bir çatlama olmuştur. 1961-1971 dönemi boyunca burjuvazi ve iktidarları bu duruma çareler aramışlardır. 1971 sonrasında yarığı kapatıp çatlağı yapıştırmak uğraşları yoğunlaşmış ve sertleşmiştir. Burjuvazi bu işi, eski tek parti rejimine dönmeden, çok partili parlamenter bir görünüm içinde başarmak istiyor. Ama sıkışırsa, açık askeri bir diktatörlüğe baş vurmayı da deneyebilir.

AP, 1971 öncesinden daha geri, daha "sağcı" bir çizgidedir. Demirel, kısıtlı demokratik hak ve özgürlükleri tüm ortadan kaldırma niyetini açığa vuran "komünizmle mücadele" deyimini dilinden düşürmez oldu. Eskiden böyle konuşmazdı. AP, MSP ve MHP arasındaki ayırımlar kesin ve derin değildir. "Komünizmle mücadele", Mukaddesatçılık ve Irkçılık arasında uzlaşamıyacak ne var? Burjuvazinin kendi içindeki sürtüşme ve çekişmelerin temel, uzlaşmaz çelişkiler olmadığını da unutmamak gerek. Şimdi burjuvazinin birbirinden ayrı görünen politik eğilimleri giderek bir potada eriyip kaynaşarak az çok ideolojik bir bütünleşmeye yönelebilir, veya biri öbürlerine egemen duruma gelebilir. Burjuvazinin böyle bir bütünleşmeye gidip açık teröre dayanan tam faşist bir diktatörlük oluşturmasının olanağı vardır, ama olasılığı yoktur. İç ve dış koşullar böyle bir diktatörlüğün tutunmasına elverişli değil.

Burjuvazi ülkeyi yönetmede ekonomik ve politik acze düşmüştür. Sorunlarla başa çıkamıyor, karşı sınıf ve kitlelerin direniş ve mücadeleleri gücünü yıpratıyor, kendisi bunalımlar içinde bocalıyan emperyalist-kapitalist dünyadan da medet yok. Bu durum bir burjuva iktidar boşluğu yaratıyor ve burjuvazi bu boşluğu baskı ve şiddet yönetimini geliştirerek kapatmaya çabalıyor. Kapitalizmin diğer temel sınıfı olan işçi sınıfı ve onunla birlikte emekçi kitleler, gittikçe artan bir bilinç ve etkinlikle burjuvazinin baskıcı, faşizan uygulamalarına karşı mücadele vermekle birlikte, henüz iktidarı burjuvaziden alacak, iktidar boşluğunu böylece giderecek duruma gelmemişlerdir.

Toplumun objektif gelişmesi sol doğrultudadır, sosyalizmden yanadır. Bu objektif gelişmenin toplumsal sübjektif gelişmeyle tamamlanması, işçi sınıfının, doğal

müttefiki emekçi kitlelerle birlikte, iktidarı üstlenmeye tam yetenekli ve hazır hale gelmesi gerekmektedir. Bu da, işçi sınıfının kendi bağımsız politik örgütünün -partisinin- gelişip güçlenmesi, ve emekçi kitlelerin bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde örgütlendirilip yönlendirilmesiyle olacaktır. Sosyalistlerin önündeki görev budur.

Ana çizgileriyle belirtmeye çalıştığımız bu tabloda CHP'nin yeri nedir? Bu başka bir yazımızın konusu olacaktır.

Yürüyüş, Sayı 2, 22 Nisan 1975

CHP NEDİR, NE DEĞİLDİR?

"Umudumuz Ecevit" sloganı tutmuştur. Halk kitlelerinin ve ilerici aydın çevrelerinin bir kesimi Ecevit'e umut bağlamış görünüyor: Parti olarak CHP'den çok Ecevit'in kendisine. Bu bir olgu. Bu umudun yanılgısı önce bu noktadan başlıyor, çünkü bir CHP iktidarının ne yapıp yapamayacağı liderinin kişiliğinden çok partinin niteliğine bağlıdır.

Ecevit, "Bizim solumuzdakiler fikir özgürlüğünden başka bir şey bizden beklemesinler,"diyor. Beklenmiyor zaten. "Türkiyedeki demokrasi Batı'dakilerin aynı olacaktır, ne bir eksik, ne bir fazla," diyor yine sayın CHP lideri. Bu da tamam. CHP iktidara geldiğinde -gelirse- bu dediklerini yapsın, elverir. Yapabilir mi? Şarta bağlı.

Yedi aylık CHP iktidarında gördük ki, CHP, savunuculuğunu yaptığı emekçi halk kitlelerine değil, toplumdaki egemen güçlerin kimi odaklarına veya bir kesimine dayanma eğilimindedir. Oysa halk kitlelerine dayanıp onları politik seferberliğe sokmadan CHP, veya herhangi bir iktidar, demokratikleşme sürecini ileriye götüremez. CHP, sınıfsal niteliği gereği, böyle bir seferberliği başaracak parti değildir.

Demokrasi sorununu tüm gerçekliği ve açık seçikliği ile halk kitlelerine anlatabilecek ve demokrasi mücadelesinde kitleleri harekete geçirebilecek parti işçi sınıfının sosyalist partisidir. Bu nitelikte etkin bir parti aracılığı ile işçi ve emekçi kitlelerinin baskısı ve dayatması olmadan Türkiye'de Batıdakilere benzer, o kapsamda, bir demokrasi gerçekleşemez. İşçi sınıfının kendi bağımsız partisine sahip olması Batılı demokratik rejimin vazgeçilmez, geciktirilmez ön şartıdır. Bu şartın yerine gelmesi ise, böyle bir partinin kurulması mücadelesinin verilmesi, girişimine geçilmesiyle olur. Önce demokratikleşme süreci ilerlesin, demokratik ortam genişlesin, sonra işçi sınıfının kendi bağımsız partisi kurulsun tezi arabayı atların önüne koymaktır. Hiç bir şey, o şeyi elde etmek için kararlı çaba göstermeden elde edilemez. Kapitalist bir toplumda, hele Türkiye gibi geri ve burjuvazisi kendi gücünden ikircilikli, karşılaştığı sorunlardan tedirgin olan, bir toplumda sosyalist mücadele, hatta ona bağlı olarak demokratikleşmeyi ilerletme ve genişletme mücadelesi, bir takım rizikoları da beraberinde taşır. Ama her işin kendine özgü rizikoları vardır, bunları göze almadan hiç bir alanda hiç bir iş başarılamaz, hele sosyalizm mücadelesinde.

CHP iktidara gelse, fikir özgürlüğünü ve Batılı ölçüde demokratik rejimi gerçekleştirme isteğinde içtenlikli de olsa, solundan ısrarlı demokratik istemler ve itelemeler gelmeden demokratikleşme sürecini ilerletmeyi, örneğin 141, 142 ve diğer anti-demokratik kanun hükümlerini ortadan kaldırmayı başaramaz. Burjuvazinin ve ona bağlı diğer çıkar çevrelerinin direnişini bir karşıt güçle en azından dengelemek zorunludur. CHP kendi başına bu güce sahip değildir.

Kaldı ki, yedi aylık CHP iktidarında 141 ve 142. maddelerin kaldırılmasının değil, açıklığa kavuşturulmasının ve şiddet unsurunun eklenmesinin üzerinde du-

rulduğu, CHP'nin bileşiminin eştürden (mütecanis) olmadığı görüldü. Tüm öbür demokratik gereksinmeler ve istemler için de durum aynıdır. Demokratik hak ve özgürlükler burjuvaziden keskin mücadeleler sonucu, kopara kopara alınmıştır. Örnek gösterilen Batı'da böyle olmuştur ve böyle olmaktadır.

Ecevit, CHP'nin kendi dışındaki kişi ve örgütlerin hiç biriyle iş birliği, cephe birliği etmeyeceğini söylüyor. Karar, kuşkusuz kendilerine aittir. Güç birliği, cephe birliği hareketlerine taraflar kendi iradeleriyle, gönüllü çabalarıyla katılırlar. Ama bir de, kişi ve örgütlerin kararları dışında, objektif olarak beraberlik içinde, koşut doğrultularda oluşan hareketler vardır. Örneğin, 141, 142 ve diğer anti-demokratik hükümlerin kaldırılması istem ve hareketleri belirli biçimlerde ortaya çıktığında CHP, kendini solundakilerden ayırt ettirebilmek için hareketsiz, çekimser mi kalacaktır? Ya da onlara karşı mı çıkacaktır? Çok yakın geçmişte CHP, TÖB-DER toplantı ve yürüyüşlerine yapılan saldırıları yermekle yetinmemiş, bu toplantı ve yürüyüşlerin "gerekliliği" tartışmasına girmiş ve gereksiz gördüğünü belli ederek TÖB-DER'e karşı tavır almıştır. Bu, saldırganların küstahlığı karşısında üstlerine gitme yerine savunmaya geçme, gerilemedir. En haklı olunan bir olayda gerileme, saldırganlığın daha güçlenmesi, azgınlaşması sonucunu verir.

Seçimlerde CHP emekçi kitlelerden ve işçi sınıfının bir bölümünden oy alacaktır; çoğunluğu sağlayıp iktidara da gelebilir. Ama CHP emekçi kitlelerin partisi olamayacaktır; işçi sınıfının partisi ise hiç değildir. CHP'nin iktidarı da emekçi kitlelerin iktidarı olmayacaktır; istese de olamayacaktır. Burjuvazinin almaşık partisi ve iktidar biçimi olmaya adaydır, tüm sosyal demokrat partiler gibi. Ama gelişmiş ülkelerin sosyal demokrat partileri kadar bile şanslı değil. Bir sosyal demokrat denemeyle oyalanmaya Türkiye ekonomisinin takati, burjuvazisinin de niyeti yok. Burjuvazinin CHP'ye yatkın kesiminin temsilcisi ve sözcüsü durumundaki eski sanayi odası başkanı Ertuğrul Soysal'ın, işçi talepleri sürer giderse Türkiye sanayiinin yıkıma uğrayacağı yollu sözlerinin üzerinden unutulacak kadar zaman geçmiş değil. Burjuvazinin bir kesimi CHP'ye niçin yatkın? Gerçekçi olduğundan, CHP'nin hizaya geleceğini kestirdiğinden. Kitlelerin umut bağladığı parti olarak kitleleri daha kolay kontrol altına almaya yarayacağını hesapladığından, hiç değilse bir süre için.

Burjuvazinin büyük bölümü niçin CHP'den bunca ürküyor, iktidarı CHP'ye bırakmamak için bunca telaş, bunca korku gösterdi? Korku CHP'nin kendisinden değil, sol bir toprak kayması olasılığından. Cumhuriyetin kuruluşundan beri burjuvazi sol'a kalın bir duvar örmeye özel bir özen gösterdi. Bütün bu çabaya karşın yine de toplumsal gelişme durdurulamadığından, 1961 sonrası duvarda bir yarık açıldı. Burjuvazi 1961-71 süresince ve özellikle 1971'den sonra bu yarığı kapatıp sıvamaya çalıştı. Korku, CHP iktidara gelirse, yarığın kapatılamayacağı, belki de daha büyüyeceği düşüncesinden kaynaklanıyor. Bu konuda burjuvazinin bu büyük kesimi, bu yazının başında belirttiğimiz yanılgıyla düşünüyor, arabayı atların önüne koyarak. CHP sol'u güçlendirmeyecek, sol güçlendiği ölçüde CHP demokratik önerilerini başaracak, başarabilirse. CHP'nin ortanın solu konumuna gelmesi de zaten sosyalist hareketin gelişmesinin etkisiyle olmuştur. Sol'un güçlenmesi CHP'ye değil, toplum yapısındaki gelişmelere ve sosyalistlerin bunları doğru değerlendirip doğru eylem yürütmelerine bağlıdır.

Toplumu demokratikleştiren ve daha da demokratikleştirecek olan temel güç işçi sınıfıdır, müttefik ve yardımcı güçler de emekçi kitleler. Onun için, yalnız sosyalizm değil, demokrasi konusunda da "Umudumuz işçi sınıfı"dır.

Bütün bu söylediklerimizden, CHP'yi, öbür sağcı partilerle birlikte terazinin aynı kefesine koyma sonucu mu çıkıyor? Hayır. İşçi sınıfı burjuvazi karşısında tavrını saptarken, burjuvazinin temel niteliğini gözden hiç kaçırmamak kaydıyla, onun içindeki ayrışımları, kendi sınırları içinde göreli olarak daha liberal, daha tutucu ve gerici kesimlerini ve bunların politik düzeyde yansımalarını dikkatle ele alır. Gözlenen durum, emekçi sınıflar ve işçi sınıfının bir bölümünün politik bilince ulaşırken doğrudan sosyalizme gelmediği, genel bir halkçı sosyal adaletçi evreye girdiği. Bu bir ilerlemedir, ama bundan ötürü "Bırakalım bu kendiliğinden oluşum ilerlesin, işçi sınıfının işlerliği gelişsin, sonra sosyalist çizgiye varılır" demek olmaz. İşçi sınıfı kendi etkin politik örgütlenmesiyle ülkenin politik yelpazesinde açıkça yerini almalı, gücünü göstermelidir.

Yürüyüş, Sayı 3, 29 Nisan 1975

1 Mayıs Yolumuz Açık Olsun

Parti'nin kuruluşu ve İşçi Bayramı dolayısıyla yapılan basın açıklaması, 1 Mayıs 1975.

Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu ile 1 Mayıs Bayramı işçi sınıfımıza ve tüm emekçi halkımıza kutlu olsun. Tüzel kişiler olarak partilerin yaşamı sona erebilir; ama gerçek toplumsal güçlere dayanmışlarsa, dayandıkları güçlerin hareketi sürer gider. İşçi sınıfımızın hareketi 1971'den bu yana tüm ters koşullara karşın daha da güçlenerek gelişimini sürdürmüştür. Her türlü baskı, şiddet, saldırı, yasaklama ve susturma uygulamaları bu hareketi durduramamıştır ve durduramamaktadır. Ülkemizin geleceğinin umudu bu olguda yatmaktadır; çünkü toplumu ilerleten temel demokratik güç, emekçi kitlelerle elele yürüyen işçi sınıfıdır.

Fabrika işçisi, sendika yöneticisi ve muhtelif mesleklerdeki emekçilerden oluşan 50 kurucusu ile bugün kurulmuş bulunan Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfı hareketinin 1975'de eriştiği aşamanın yasal örgütsel düzeyde ifadesidir. Parti, kuruluşundaki gücünü bu toplumsal kaynaktan almıştır ve bundan böyle de gittikçe büyüyen boyutlarda almaya devam edecektir; bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini, işçi ve müttefiki emekçi kitlelerin partisi olmanın bilinci ve sorumluluğu içinde yurdumuzun ekonomik ve kültürel kalkınması, en ileri toplumlar düzeyine erişmesi yararına yürütmeyi amaç ve görev bilecektir.

Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu işçi sınıfımızın demokratik mücadelesinin bir sonucu olduğu gibi, 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kabulü de dünya işçi sınıfı hareketinin verdiği sayısız mücadelelerin sonuçlarından biridir. 1 Mayıs yalnızca gülüp eğlenerek pasif bir biçimde kutlanacak bir bayram, bir şenlik günü değildir. Geçmişteki mücadelelerin anısının tazeleneceği, gelecekteki mücadeleler için bilincin ve kararlılığın bileneceği, yüreklerin heyecanla dolup taşacağı gündür. Geçen yüzyılın sonlarına doğru yer alan 1 Mayıs'a ilişkin olaylardan bugün için de alınacak ders vardır: Tüm hak ve özgürlükler, ancak uğruna baş koyarak verilen mücadeleler sonucu elde edilir.

Yurtta bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için dünyada işçi sınıfının ve halkların kurtuluşu için yolumuz açık olsun...

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

Tüm Baskılara Karşın Politik Bilinçlenme İleridir

YÜRÜYÜŞ, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran'la Türkiye ve Sosyalizm sorunlarına ilişkin bir konuşma yaptı. Bu konuşmayı aşağıda veriyoruz.

Türkiye İşçi Partisi'ni kurma çalışmaları oldukça uzun sürdü denilebilir. Hatta bazı kimseler gecikildiğini düşünüyorlar. Bu konuyu açıklar mısınız?

Bir kuruluşun çabuk gerçekleştirilmesi iyidir, ama sağlam doğru bir biçimde gerçekleştirilmesi daha da iyidir, ikisinden birini seçmek gerekirse, kuşkusuz, ikincisi seçilir. Yasal formaliteyi yerine getirecek kadar kişi biraraya gelip bir dilekçe ile parti kurabilir. Bir yer tutulur, bir tabela da asılır. Ama bu, gerçek ve geçerli bir parti kuruluşu olur mu? Bir ikinci nokta da şu: partinin kuruluşunu bir olupbittiye getirmek ve sonra dönüp, "işte buyrun, gelen gelsin", demek istemedik biz. Zemin yoklamak, geniş temaslar yapmak, durumu iyi değerlendirmek gerekiyordu. Sağlam, doğru bir örgütlenmeye gidilecekse, tüzük ve program da aceleye getirilip bir çırpıda kaleme alınamazdı, işi bu çapta görüp, bu çapta gerçekleştirmek isteyince de, başarmak elbette zaman alır.

Çeşitli gerekçelerle kuruluşun erken olduğunu ileri sürenler de var...

Erken kurulduğu iddiasının dayandırıldığı gerekçeler değişik. Bu gerekçelerden biri, demokratik ortamın gelişmesinin, örneğinin 141. ve 142. maddelerin kalkmasının beklenmesidir. Bu, sorunu ters koymaktır. İstenilen gelişimin olması için işçi sınıfının, sosyalist partisi aracılığı ile etkisini göstermesi, ülkenin politik yaşamına ağırlığını koyması gerekir. Demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılması ve genişletilmesi her yerde ve her zaman işçi sınıfının ve onunla birlikte halk kitlelerinin bu uğurda mücadelesiyle olmuştur. İşleri, toplumun kendiliğinden gelişimine bırakmak sosyalistlerin harcı değildir.

Kuruluşun erken olduğu konusunda ileri sürülen bir başka gerekçe de, CHP etrafındaki demokratik birikimin bölünmemesidir. Bunu ileri sürenler unutuyorlar ki, CHP'nin demokrasi konusundaki vaadlerini yerine getirebilmesi için de onun solundaki kanadın, ve başta işçi sınıfının, politik ağırlığını duyurması şarttır. Ve yine unutuyorlar ki, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin yanılgıya düşürülmesini; CHP'nin, sorunlara, çözüm getirmeyecek program ve politikasını desteklemeye kaymasını önlemek de aynı derecede önemlidir ve Parti'nin kuruluşu lehinde bir gerekçedir, hem de daha ağır basan bir gerekçe. Bir de şu yanılgı var: Sol'daki oylar donmuş, değişmezmiş gibi mantık yürütülüyor ve böyle yanlış bir varsayımdan hareket edilerek, seçimde oylar bölünür, iktidar AP'ye kaptırılabilir diye düşünülüyor. Bu, statik, mekanik bir düşüncedir. Sol'daki oylar artırılabilir ve artırılmalıdır. Başarılması gereken iş budur. AP ve diğerleri temsil ettikleri egemen sınıfların oylarıyla iktidara gelmiyorlar; emekçi kitlelerden, hatta işçi sınıfından oy alarak geliyorlar.

Bunlar ise sol'un oylarıdır, mutlaka sahip çıkılmalıdır.

Bu söylediklerinizden, yeni kurulan partinin önümüzdeki ilk seçimlere katılacağı anlamı mı çıkıyor?
Seçimlere katılabilmek belli yasal şartlara bağlı. Seçimin başlama tarihinden altı, oy verilme gününden sekiz ay önce 15 ilde tüm ilçeleriyle örgütlenmeyi tamamlamış ve parti kongresini yapmış olmak gerekiyor. Ekim'de seçim olursa, bu süreler geçmiş olacak, bunun için de parti seçime katılamayacak. Daha sonraki seçimlere girmek de bu şartların yerine getirilmesine bağlıdır. Ne var ki, seçimlere girmemek, Türkiye İşçi Partisi'ni esas görevini yapmaktan, yani işçi sınıfını ve emekçi kitleleri bilinçlendirip demokratik mücadeleye sokmaktan, Parti örgütünü kitleler içinde geliştirip kökleştirmekten alıkoyacak değildir.

Yeni kurulan partinin 1961-1971 dönemindeki TİP ile ilişkisi nedir?
Tüzel kişiliği haiz bir kurum, somut siyasal ve örgüt olarak yeni partinin eski TİP ile bir ilişiği yoktur. Tüzel kişiler, gerçek kişiler gibi doğar, gelişip büyür ve bazan bir toplumsal kazaya uğrayarak, bazan tükenip ömrünü doldurarak ölebilirler. Sürekli olan, örgütlerin dayandığı toplumsal güçlerdir; sosyalist parti söz konusu olduğunda, işçi sınıfıdır, işçi sınıfı hareketi sürer gider; gelişir, hızlanır. Türkiye'de de böyle olmuştur. 1971 döneminin tüm baskılarına karşın işçi sınıfı hareketi ve kitlelerin politik bilinçlenmesi gelişmiş daha ileri bir çizgiye varmıştır. Kurduğumuz Parti işçi sınıfı hareketinin 1975 aşamasında ve koşullarında politik yüzeye çıkmış örgütlenmesi olacaktır.

Halen üç sosyalist parti var, bir de dördüncüsü kuruldu, çok bölünüldü, şeklinde düşünenler olabilir. Siz bu sorunu nasıl görüyorsunuz?
Sol kanatta 1971 öncesinden beri bölünmeler vardır ve şimdi bunlar partileşiyor. Bunlardan hangisi işçi sınıfının sosyalist partisidir, veya olacaktır, sorusunu sınıfsal gerçekliğin kendisi cevaplayacaktır. Sol'daki bölünmeler önemli ölçüde işçi sınıfına yansımamıştır; işçi sınıfında sosyalist bir birikim vardır ve bu bölünmemiştir. Hangi parti bu birikimin sonucu, örgütlenmesi ise, hangi parti bu birikimi etkin politik bir güç olarak çeker götürürse, o parti işçi sınıfının partisidir veya olacaktır. Burada bu konunun tartışmasına girip iddialar ileri sürecek değilim. Dikkatli gözler daha şimdiden aradaki farkları görebilir ve görüyordur, benim kanımca. Kalanını zaman kanıtlıyacaktır. Kuşkusuz, işçi sınıfı hareketinin birliğini sağlamak esastır ve Türkiye İşçi Partisi bunu sağlamaya çalışmayı temel görevlerinden bilir.

TİP, "Milliyetçi Cephe" iktidarının ilk günlerinde kurulmuş oluyor. Bu dönemin muhtemel siyasal ve ekonomik gelişmeleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
MC iktidarında politik gelişmelerin ne olacağı şimdiden bellidir. Baskılar, antidemokratik uygulamalar artırılarak sürdürülmek istenecektir. Bir yandan, yasa dışı sağcı örgütlenmeler ve eylemler, demokrasi, hukuk devleti, birlik ve huzur teraneleriyle maskelenmeye çalışılarak sürdürülecek, öbür yandan da, olup bitenlerden sol sorumlu tutularak suçlanacak, baskı altına alınmaya uğraşılacaktır. Temel ekono-

mik sorunlar daha da ağırlaşarak çözüm bekleyecektir. Bekleyedursun, özel sektörü hoşnut etmek için el altından elden gelen yapılacaktır, sessiz sedasız. Sesli sözlü olarak ise, kitlelerden oy getirecek bazı işler yapılacak, veya yapılması tasarlandığı alayişle propaganda edilecektir. Zira bu seçim dönemi herhalde normal süresini tamamlamayacak, erken seçime gidilecektir. MC, bu seçimi ayarlamak için iktidarı almıştır.

Aslında ne burjuvazi, ne MC erken seçim gönüllüsü değildir, bu hükümetin kalmasını yeğlerler, ama koşullar onları seçime zorlayacaktır. Bunu bildikleri için şimdi kendi taraflarına yontacak "tedbirleri" almak çabasındadırlar.

İktidarın anti-demokratik "tedbirlerinin" ve tüm baskıların karşısında ne yapılacak?

Demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkıp onları her türlü baskılara karşın sonuna kadar kullanmayı sürdürmek ve bu mücadelede tüm demokratik, yurtsever güçlerin eylem birliğini gerçekleştirmek gerekir.

Bugün sıkıyönetim makamları, sıkıyönetimin ilanı gerekçesi dışındaki olaylara müdahale etmektedir; saldırganlardan çok saldırıya uğrayanlar tutuklanmakta ve yargılanmaktadır; fütursuzca siyasi cinayetler işlenmektedir; Milli Güvenlik Kurulu ise bugünkü budanmış anayasayı dahi çiğneyen bu olaylara karşı çıkmamakta ve "devletin temel nizamına karşı bazı güçlerce yaratıldığını" söyleyerek yine sol'a yüklenir bir tavır içinde olduğunu belli etmektedir. Bu durumda, burjuvazinin ve partilerinin ve iktidar çevrelerinin "devletin ve devlet güçlerin tarafsızlığı" iddialarının ne denli geçersiz, aldatmaca iddialar olduğu kamuoyunun gözleri önünde apaçık serilmiştir. Ama ülke kamuoyu, halk kitlelerinin gittikçe büyüyen bölümleri, ilerici aydın çevreler ve gençlik gerçekleri görmektedir; artık ne yapılsa, ne söylense halk aldatılamamaktadır. Artık bu bilinçlenmenin etkin, örgütlü, politik bir güce dönüşmesi gerekmektedir. 1971 dönemi kalıntısı kısıtlı demokrasi büsbütün yok edilmekten ancak böyle kurtarılabilir ve toplumun demokratikleşme süreci ancak böyle hızlandırılıp geliştirilebilir.

"Demokratik-ilerici güçlerin birliği" nasıl sağlanır? Örneğin, birkaç dernek ve sendikanın bazı bildirilere ortak imza atması bunun bir yolu mudur?

Ortak bildiriler imzalayıp yayınlamak, demokratik, ilerici güçlerin eylem birliğini belirtmenin bir yoludur ama, tek yolu ve yeterli yolu değildir. Benim tahminime göre eylem birliği adım adım evrelerden geçerek oluşabilecektir. Ve bu oluşma, somut hedeflere yönelik somut eylemler yoluyla gerçekleşebilecektir.

Başlangıçta bunlar, aynı doğrultuda paralel eylemler olabilir. Giderek, yine somut hedefler ve eylemler düzeyinde ortak bir platform, bir program üzerinde anlaşmaya varılabilir, teorik tartışmalara, strateji tartışmalarına girişmeden. Bu çeşit tartışmalar ortak eylem programı ve uygulaması dışında sürdürülür.

Bence bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm doğrultusunda eylem birliğini yalnızca örgütler düzeyinde düşünmemek gerekir; yalnızca o düzeyde gerçekleştirmeye çalışmak yeterli değildir. Asıl tabanın, kitlelerin güç ve eylem birliği sağlanmalıdır. Parti çalışmaları bu hedefe yönelik olacaktır.

İşçi sınıfının kısa sürede örgütlenmesi mümkün mü?

İşçi sınıfı içinde hemen örgütlenmeye başlanabilir ve başlanacaktır. Az önce belirttiğim gibi, işçi sınıfı içinde önemi azımsanmayacak sosyalist bir birikim vardır. İşçi sınıfı içinde politik örgütlenme Parti'nin başta gelen görevidir. Ne var ki, Parti örgütlenmede ne denli başarılı olsa, bu örgütlenme işçi sınıfının tümünü hiçbir zaman kapsamayacaktır. Parti işçi sınıfı içinde etkin biçimde örgütlendiği, sağlam kök saldığı ölçüde işçi sınıfının geri kalan kitlesini de etkileyecek ve yönlendirecektir. Şunu da unutmamak gerekir ki, Parti, işçi sınıfı dışındaki sınıf ve tabakalarda da programını ve programının dayandığı sosyalist görüşleri, aldığı kararları tanıtmaya, yaymaya çalışacak, o sınıf ve tabakaların sorunlarına sosyalist açıdan çözümler önerecek ve onların güncel gereksinmeleri ve istekleriyle ilgilenip bunları karşılayacak tedbirler ileri sürecektir.

Parti içi çalışmalarda ve dışa dönük eylemlerde ilk sırayı alan görevler hangileri oluyor?

Parti'nin işçi sınıfı içinde örgütlenmesi parti-içi çalışmalara sıkı sıkıya bağlıdır. Parti kadrolarının ve üyelerinin eylem içinde, iş yaparak eğitilmesi, teorik ve pratik çalışmaların birlikte yürütülmesi, Parti'nin örgüt olarak işçi sınıfında ve halk kitlelerinde etkinliğini gerçekleştirmek ve geliştirmek için şarttır. Ancak bu nitelikte yetişen kadrolar ve üyeler Parti'nin politik ve ideolojik mücadelesini yürütebilirler.

Parti, dışa dönük diğer eylemlerini Parti tüzüğünde ve programında somut ve ayrıntılı olarak belirtilen hedeflere yönelik yollardan biçimlendirecektir. Bunun kısaca temel ilkesi, bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin sosyalizm mücadelesiyle birlikte ve ona bağımlı olarak yürütülmesidir.

Bu mücadelede tüm demokratik, ilerici, yurtsever güçlerin eylem birliği gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. Bundan maksat yalnızca emperyalizmi ve faşizmi geriletmek, giderek tasfiye etmek, toplumun demokratikleşmesini sağlamak ve hızlandırmak değil, aynı zamanda ve aynı derecede önemli olarak, emekçi kitleleri ve diğer ilerici, demokratik güçleri ağırlığı gittikçe artan politik bir güç haline getirmek, daha üst düzeylerde bilinçlenerek sosyalist çizgiye yaklaşmalarını sağlamaktır. Bu eylem ve mücadele süreci sınıf güçleri dengesini kitlelerden yana değiştirecek ve geliştirecektir. Tabii, bu nitelikte tutarlı ve sürekli bir gelişim, sözünü ettiğim mücadele süreci içinde işçi sınıfının politik hareketinin kendi bağımsız varlığını koruyarak öncülük görevini yerine getirmesiyle mümkün olacaktır. Günümüzde, sosyalist hareketle bütünleşmeyen ve işçi sınıfının öncülüğünde yürümeyen bağımsızlık ve demokrasi mücadelelerinin sağlam, kalıcı sonuçlara erişmesi mümkün değildir.

Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesindeki somut hedef ve eylemler Parti tüzük ve programında belirtilmiştir. Burada bunları anlatmaya yer yoktur. Yalnız bir noktaya işaret etmek isterim: Bugün gündemde olan ivedi sorun politik demokratikleşmeyi gerçekleştirmektir; fikir, söz, örgütlenme, toplantı ve yayın özgürlüklerini kısıtlayan yasal hükümlerin ve uygulamaların ortadan kalkmasıdır. Ekonomik, sosyal, kültürel tüm sorunların çözümü politik iktidardan, iktidarda olunmadığı zamanda iktidarı etkileyebilmekten geçer. Bunun için politik düzeyde demokratikleşme baş sorun olmaktadır. Burjuvazi ve iktidarın kendiliklerinden,

üzerlerinde bir baskı olmadıkça, halk yararına hiçbir şey yapmazlar.

Bitirirken, bir sorumuz da parti sorununa doğrudan bağlı olmayan bir konuda. Bu yıl dünya kadınlar yılı olarak ilân edildi. Türkiye İşçi Partisi'nin kadın genel başkanı olarak Türkiye'de ve dünyada kadın sorunuyla ilgili görüşlerinizi açıklar mısınız?

Türkiye İşçi Partisi'nin kadın genel başkanı olmasaydım da dünyada ve yurdumuzda kadın sorunu ile ilgilenirdim; her sosyalistin de ilgilenmesi gerekir. Kadın sorunuyla ilgilenmek ve kadının hak ve özgürlüklerini savunmak ille de burjuva feminizmi değildir.

Çalışan kadınlar çift sömürü ve baskı altındadır: İşçi, emekçi olarak, bir; kadın olarak, iki. Bugünkü düzende çalışma yaşamının dışında da kadın ikinci sırada yer alan bir yurttaştır, önce insan, sonra kadın olduğu unutulmuşçasına.

Kadın sorunu, öbür temel toplumsal sorunlar gibi, sosyalizmde asıl çözüme kavuşacaktır, o da bir süreç içinde. Çalışma yaşamındaki eşitsizlikleri gidermek, meslekte ilerleme olanaklarını açmak daha kolay da, kadın konusundaki sosyal değerlerin, görüşlerin, kadın-erkek ilişkilerinin değişmesi daha zor. Ama bu günden kadınların durumlarını iyileştirecek işler yapılabilir ve yapılmalıdır. Bir, çalışma yaşamının kadın yararına düzenlenmesi; iki, kadının kamu yaşamına aktif olarak katılması. En önemlisi de kadınların kendi hak ve özgürlükleri uğruna harekete geçmeleridir.

Yürüyüş, Sayı 4, 6 Mayıs 1975

İktidarın Tertipleri Boşa Çıkarılmalıdır

Basın açıklaması, 14 Mayıs 1975.

Normal demokrasi şartlarında bir Başbakan'a kaba saldırı, olmaması gereken çirkin bir olaydır. Ama Türkiye, bu şartlarda bir ülke olmaktan çıkarılmış, saldırıların, yaralama ve öldürmelerin kol gezdiği bir toplum durumuna getirilmiştir. Bu durumun baş sorumlusu da Demirel İktidarı ve bu iktidara katılan partilerdir.

Bir akıl hastasının Demirel'i yumrukladığı dünkü gün Sivas ve Ankara'da yine birçok genç yaralanmıştır. Kınanacak ve üzülünecek olan Türkiye'nin içine sokulduğu bu durumdur.

Ayrıca olayın düşündürücü yönleri vardır. Kimliği bilinmeyen bir kişi Başbakan'ın bu denli yanına kadar nasıl sokulabilmiştir? Sorumlulukla hareket etmesi gereken bir Devlet Bakanı o anda olayı bir siyasi istismar vasıtası haline nasıl getirebilmiş "kundakçılar"ın kim olduğunun "ispatlandı"ğından söz edebilmiştir?

Anlaşılıyor ki, olayın gerçek niteliği her ne olursa olsun, ister bir akıl hastasının kişisel girişimi, ister onun bu durumundan yararlanılarak düzenlenilen bir siyasi tertip olsun, iktidar bu olaydan en geniş ölçüde yararlanmak isteğindedir. Olay, MC partilerinin tam da böyle bir vesileye ihtiyaçları olduğu zamanda ortaya çıkmıştır. Hem kendi saflarında bir türlü gerçekleştiremedikleri birliği ve beraberliği sağlamak, hem de politik ve sosyal muhalefeti bastırıp susturabilmek için tasarladıkları planlara bir gerekçe hazırlamak peşindedirler. Şimdiden resmi ağızların beyanları ve yaratılmaya çalışılan hava bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Önümüzdeki dönemde ilerici ve demokratik güçler her zamankinden daha dikkatli ve uyanık olmak zorundadırlar. Provokasyonlara düşmeksizin, azim ve kararlılıkla, iktidarın bu olaydan da yararlanarak hazırlayabileceği, yeni tertip ve gayretleri boşa çıkarılmalıdır.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

Anayasa Bayramı

Basın açıklaması, 27 Mayıs 1975.

27 Mayıs'ı içlerinden lânetleyenler, onun getirdiği anayasayı ardı ardına budayıp demokratik özgürlükleri tüm ortadan kaldırabilmek isteğiyle kısıtlayanlar, şimdi, misli az görülür bir ikiyüzlülükle 27 Mayıs'ı özgürlük ve anayasa bayramı olarak kutlamaya kalkıyorlar. 27 Mayıs Hareketi bir devrim değilse de, önemli sosyo-politik sonuçlar doğuran, toplumu ilerletici bir etken olmuştur. Toplumun ilerlemesine, demokratikleşmesine ve bağımsızlaşmasına katkıda bulunan tüm oluşumların, girişim ve atılımların doğal mirasçısı biz sosyalistlerizdir. 27 Mayıs Özgürlük ve Anayasa Bayramı tüm yurtseverlere, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm savaşçılarına kutlu olsun.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

Teknik Elemanlar ve Demokrasi Mücadelesi

Teknik Elemanlar Kurultayı'nda yapılan konuşma, 7 Haziran 1975.

1975 yılının bu Haziran ayında çeşitli teknik elemanlar kuruluşlarının tek gündem maddesi yaptıkları sendikalaşma konusunu görüşüp tartışmak üzere toplanmaları -bu olay kendi başına- Türkiye'de demokrasi sorununun ne noktada bulunduğunun anlamlı bir göstergesidir. Teknik elemanların, memurların sendikalaşma hak ve özgürlüğünden yoksun bırakıldığı bir politik rejim, ne menem bir demokrasidir? Bu soru, demokrasiyi bir demagoji konusu yapmıyan her samimi demokrasi yanlısının üzerinde ciddiyetle düşünmesi gereken bir sorudur. Türkiye'nin ağır aksak gelişen demokratikleşme sürecinde dahi bugün artık memur ve teknik eleman sendikalarının toplu sözleşme ve grev haklarına sahip olmaları beklenirdi. Oysa, bunlardan yoksun, güdük sendikalaşma hakkı bile geri alınmıştır; bunun için de bugün yeniden sendikalaşma konusu gündeme alınıyor, bu hakkın kazanılması mücadelesine girişiliyor.

Türkiye'nin bugün siyaset ve hukuk yapısı 1971 öncesinde olduğundan da daha geriletilmiş bir çizgidedir. Anayasa ve bir kısım yasalar değiştirilerek zaten kısıtlı olan demokratik hak ve özgürlükler büsbütün sınırlanmış, engellenmiştir. Siyasal ve sosyal hayatta baskılar büsbütün şiddetlenmiştir. 1971'den az önce başlatılan faili meçhul cinayetler sürüp gitmektedir. Bunlar adi zabıta vakası sayılacak cinayetler değildir, siyasi cinayetlerdir ve egemen sınıf burjuvazi ve iktidarları, sorunlara çözüm getirmede ve ülkeyi yönetmede sıkıştıkça bu çeşit cinayetleri doğrudan siyasi kişilere de sıçratarak sürdürmek istiyebilirler. Yine acı bir gerçektir ki, Anadolu şehir ve kasabalarında öğretmenler, ilerici aydınlar, sosyalistler için can güvenliği kalmamıştır. 141. ve 142. maddeler, şimdi, hukuk anlayışına aykırı bu faşist maddelerin uygulanma tarihinde bile görülmemiş bir biçimde yorumlanıp uygulanmakta; aklın, mantığın, hukukun kabul etmiyeceği ağır mahkûmiyetler verilmektedir. Bu maddelerde öngörülen en ağır ceza on beş yıl olduğu halde, bu yeni yorum ve uygulama ile bu maddelere dayanarak yazı yazmaktan başka bir suçu olmıyan insanlar -fikir özgürlüğünün Anayasa güvencesinde olduğu bir durumda yazı yazmak suç olur mu, o da bir başka mesele- evet, yazı yazmaktan başka suçu olmıyan insanlar 35 yıl hapis cezasına çarptırılmaktadırlar. Anayasa'nın demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları saydığı parti mahalli örgütlerine komando ve polis baskını yapılabilmektedir.

Ve nihayet dört ilimizde sıkıyönetim ardı ardına yenilenip uzatılmaktadır. Bu konuda ilginç ve önemli olan bir nokta da sıkıyönetimin dayandırıldığı gerekçenin değiştirilmiş olmasıdır. Bilindiği gibi Sıkıyönetim Kıbrıs olayı dolayısıyla savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi sonucu ilân edilmiştir. Böyle bir gerekçeyle bir kere ilân edildikten sonra, birer aylık uzatmalar ancak aynı gerekçeye dayandı-

rılarak yapılabilir. Belli bir gerekçe ile ilân edilmiş sıkıyönetimin, yeni bir gerekçe ileri sürülerek uzatılması istenemez ve uzatılamaz; bu Anayasa'ya aykırıdır. Ayrıca ileri sürülen yeni gerekçe içte anarşik olaylar iddiasına dayandırılmaktadır. Anayasanın sıkıyönetime ilişkin 124. maddesinde böyle bir gerekçenin sözü geçmemektedir. Bu bakımdan da sıkıyönetimin uzatılması Anayasa'ya aykırıdır. Bir de şu var: hükümet, sıkıyönetimin uzatılması için iç güvenlik gerekçesini ileri sürmekle, sıkıyönetimi içte bir baskı aracı olarak kullanmak istediğini ve kullandığını itiraf etmiş olmaktadır.

Gerçekten de sıkıyönetim uygulamaları bu yönde olmuştur. Yayınlar, tiyatro oyunları, toplantılar yasaklanabilmekte, kapatılabilmektedir. Grevler de kısıtlamalara, engellemelere bağımlıdır. Örneğin, grev yapılan bir fabrikada işverenin mallarını dışarıya çıkartarak satışlarını sürdürmesine, stoklarını eritmesine müsaade olunabilmektedir. Bu da, tabii ki, grevin etkinliğini büyük ölçüde kırmaktadır. Toplu sözleşme görüşmelerine sıkıyönetim yetkililerinin arabulma gerekçesiyle müdahaleleri, işçi taleplerinin azaltılması, işverene daha uygun bir sözleşmenin yapılması sonucunu vermektedir. Sıkıyönetimin sürdürüldüğü dört ilimizin, ülkemizin sanayi bölgeleri arasında bulunuşu dikkat çekicidir.

Memurlardan, teknik elemanlardan sendikalaşma hakkının geri alınışı, son yıllarda Türkiye'de demokratik ortamın genel geriletilişinin bir parçasıdır. Sorunu en genel çerçeve içinde ve geriletilmeye çalışılan demokratikleşme süreci açısından görmek ve ele almak gerekir. Sendikalaşma, ve giderek toplu sözleşme ve grev haklarını elde etmek için verdiğiniz ve vereceğiniz mücadele Türkiye'de demokrasi mücadelesinin bütününden ayrılmaz bir unsurudur. Bunun için, sendikalaşma hakkı mücadelesinin birbirine bağlı olmakla beraber yine de birbirinden ayrı iki yanı vardır: Birincisi, meslek kuruluşları olarak kendi meslek topluluklarınızın haklarını, çıkarlarını savunmak ve elde etmek. Bu, meslek kuruluşlarının vazgeçilmez, ihmal dahi edilmez birinci görevidir, meslek kuruluşlarının varlığının özgün nedeni, gerekçesidir. Bu görevi ihmal eden, güçsüz olur, biçimsel bir örgüt olmaktan ileri gidemez. İkincisi, meslekî hak ve özgürlüklerin elde edilmesi ve geliştirilmesi bütünüyle demokratik ortamın durumuna, demokratikleşme sürecinin ilerlemesine bağlı olduğundan, meslek kuruluşu ülkenin politik koşulları ve gidişiyle de ilgilenmek ve bu alanda da tavır almak, tavrını belli etmek, genel demokrasi mücadelesine katılmak durumundadır. Meslek kuruluşunun, sadece, kendi topluluğunun hak ve çıkarları için bir politik baskı unsuru olması yetmez. Genel demokratikleşme sürecine ve mücadelesine katılması şarttır. Ekonomik, sosyal, kültürel, tüm sorunların çözümü son tahlilde politik iktidar sorununa ilişkindir. Çağımızda toplumlar gittikçe bunun bilincindedir ve toplumların tüm katları, kesimleri değişik ölçülerde de olsa politize olmuş, siyasallaşmıştır. Bu hal normaldir, olumlu bir gelişmenin belirtisidir.

İktidar sorunu söz konusu olduğunda da, hemen sosyal sınıf sorunu ortaya çıkar. Doğru bir politik tavır alabilmek için sınıf konumunu doğru saptamak gerekir. Günümüzde teknik elemanlar, uzman kadrolar gittikçe işçi sınıfı içinde yer almaktadır. Bilimsel ve teknolojik devrim sonucu bilim doğrudan bir üretim gücü haline gelmekte ve teknik uzman elemanların büyük bir kısmı hizmet kesiminden çıkıp doğrudan üretim sürecinde yer almaktadır. Ayrıca, hizmet sektöründeki yeni çalış-

ma şartları, örgütleniş biçimleri ve ücret durumu bu sektörde çalışanları da sosyal konumları ve yaşam düzeyleri itibarıyla işçi sınıfa yaklaştırmaktadır. Bunun için, teknik eleman ve uzman kadroların oluşturduğu toplum katmanının ve onun meslek kuruluşlarının doğru politik tavrı ve eylemi işçi sınıfının sosyalist hareketi, partisi doğrultusunda olmalıdır.

Bir başka açıdan da bu gereklidir. Tüm sorunlara, mevcut düzen çerçevesinde ve bunun sonucu olarak da kısa vadeli açıdan bakıp çözüm aranabilir. Bugünkü düzen sürdükçe bu yapılır ve yapılmalıdır. Ama bir de sorunlara kalıcı, temel çözümler aramak ve bulmak işi vardır. Bu ise köklü dönüşümlerle toplum yapısını değiştirmeyi gerektirir. Böyle bir değişim ise iktidarın sınıf içeriğinin, dayanağının değiştirilmesiyle mümkündür. Bu değişmeyi gerçekleştirecek olan güç işçi ve müttefiki emekçi sınıflardır. Tüm kol ve kafa emekçilerinin kurtuluşu sosyalizmdedir. Meslek toplulukları ve kuruluşları kendi dar mesleki sorunları açısından dahi -bu sorunları nihaî, kaba çözümlere eriştirebilmek için- işçi sınıfının sosyalist hareketine omuz vermek durumundadır.

Türkiye'nin bugün, politik ve hukuk yapısıyla, 1971 öncesinden daha geride olduğunu söyledim. Bu bizi karamsarlığa düşürmemelidir. Türkiye'nin genel tablosu karanlık değildir. Politik durum ve yasalar açısından gerileme vardır da, toplumsal yapının değişmesi ve gelişmesi açısından yoktur; bu açıdan Türkiye 1971 öncesinden daha ileri bir çizgidedir. 1971 sonrasının olağanüstü denilen döneminden işçi sınıfı ve emekçi kitleler daha bilinçli, daha dirençli çıkmıştır. Demokrasinin güvencesi ve geleceğin umudu bundadır. Bağımsızlığın ve demokrasinin güvencesi ve umudu da bundadır. Burjuvazinin ve burjuva iktidarlarının tüm faşizan baskı ve terörüne karşın ülkenin demokratikleşme ve bağımsızlaşma sürecini ilerletmek mümkündür. Geri bir kapitalizmin egemen sınıfı olarak Türkiye burjuvazisi, Batı'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinin burjuvazisi gibi güçlü değildir. Şüphesiz, bizde burjuvazinin ardında emperyalizm vardır, girdiği ülkelerde halk kitlelerinin demokratik özgürlüklerinin can düşmanı emperyalizm. Ama emperyalizm de yenilmez değildir. Sınıf güçleri dengesinin işçi ve emekçi kitlelerden yana oluşan, objektif değişimi bilinçli örgütsel çalışmalarla güçlendirilirse, işçi sınıfı ve emekçi kitleler etkin politik bir güç haline gelirse emperyalizm ve faşist eğilimler ve özlemler geriler, toplum tam bağımsızlık, demokrasi yoluna girer, sosyalizme yönelir. Bu amaçla elbirliği, eylem birliği. Günün sloganı budur.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

15-16 Haziran olaylarının yıldönümünde TİP Kartal İlçesi'nin açılış töreninde yapılan konuşmadan.

15-16 Haziran Olayları İşçi Sınıfının Yüz Elli Yıllık Tarihinin En Büyük Gösterisi Olmuştur

Beş yıl önce bugün işçi sınıfımız sendikalaşma özgürlüğünü ortadan kaldıran yasanın Meclislerden çıkmasını protesto için yüzelli yıllık tarihinin en büyük gösterisini başlatmıştı. Sendikalar kanununda yapılan değişiklikle işçi sınıfının ekonomik mücadelesi, burjuvazinin dümen suyundaki danışıklı sendikaların tekeline bırakılmak, işçi sınıfının devrimci sendikalaşma hareketi önlenmek isteniyordu. Bu yasa değişikliği sendikalaşma özgürlüğünü güvence altında alan anayasaya düpedüz aykırıydı: kanunsuzluk kanunlaştırılmıştı böylece. Bu açık anayasa ihlâline karşı işçi sınıfımız demokratik hak ve özgürlüğünü kullanarak karşı koydu. Onun bu demokratik hareketine karşı devletin kolluk kuvvetleri, yani cebir unsurları çıkarıldı ve işçi kardeşlerimizin demokratik direnişi kanlı bir şekilde bastırıldı. Canlar verildi, ama sendikalaşma özgürlüğü korundu. Zamanın İşçi Partisinin açtığı davayı haklı bulan Anayasa Mahkemesi yeni yasanın sendikalaşma özgürlüğünü kaldıran maddesini iptal etti.

Anayasa Güvencesi Altındaki Hak ve Özgürlükler Dahi Ancak Uğruna Kararlı Mücadele Verilerek Gerçekleşebilir

İşçi sınıfımızın tarihinde bir menzil taşı olan bu olaydan alınacak bir ders vardır: Anayasa güvencesi altında olan hak ve özgürlükler dahi ancak uğrunda kararlı mücadele verildiğinde kâğıt üstünde kalmaktan çıkıp günlük yaşama geçer, gerçekleşir. Burjuvazi ve onun iktidarları işçi ve emekçi kitlelere hiç bir şeyi kendiliklerinden vermezler. Hele dışa bağımlı geri ülkelerde burjuvazi ve politikacıları, demokratik hak ve özgürlüklerin can düşmanıdır; bu ülkelerde burjuvazinin ilerici, demokratik hiç bir niteliği kalmamıştır. Ellerinden gelse, yapabilseler, demokratik hak ve özgürlükleri temelli kaldırıp açık diktaya geçmeyi yeğ tutarlar. Ellerinden gelmiyorsa yapamıyorlarsa, başta işçi sınıfı olmak üzere toplumun demokratik güçlerinin buna imkân vermeyişindendir.

Sendikalaşma Özgürlüğünü Kısıtlayan Maddeler Yürürlüktedir

15-16 Haziran olayları ve onu izleyen Anayasa Mahkemesi kararıyla sendikalaşma özgürlüğü tüm ortadan kaldırılmaktan kurtulduysa da bu özgürlüğü zedeleyen, kısıtlıyan başka yasal hükümler, uygulamalar yürürlükte devam ediyor. İş Kanununun işverene işçiyi dilediği zaman işinden atma imkânını veren 13. ve 17. maddeleri özgürce sendikalaşmayı sınırlayan başlıca engellerdir. Sendikalaşma bir günde ba-

şarılmaz, bir süreç içinde oluşur. Bu sürede işveren söz konusu 13. ve 17. maddeleri işleterek sendikalaşmayı daha tomurcukken kırıp yok edebilmektedir. Hele küçük işyerlerinde bu çok etkin olmaktadır.

İş kanununun 13. ve 17. maddeleri bir başka yönden de Anayasaya aykırıdır. Anayasanın 42. maddesi çalışmayı herkese bir hak ve ödev olarak tanır. Bir işçi bir işyerinde çalışmaya başlayınca Anayasanın tanıdığı çalışma hakkı doğmuş olur. İşveren kendi kararıyla işçiyi çıkardığında bu hakkı tek başına ortadan kaldırmış, iş akdini tek taraflı feshetmiş oluyor. Oysa bir anayasal hakkın kaldırılması, bir akidin feshi tek yönlü olarak taraflardan birisinin tekelinde olmamalıdır, buna ancak bir yargı organı karar verebilmelidir.

Referandum Yasalaştırılmalıdır

Toplu sözleşme yetkisinin alınabilmesinde uygulanan usul de özgür sendikalaşmayı kısıtlıyor. Yasal hükümlerin bıraktığı boşluğun sarı sendikalara ne imkânlar yarattığı artık herkesçe biliniyor. Şimdi uygulamada, yargı organlarının denetiminde yapılan, işçiler arasında oylamalarla -referandumla- bu durumun düzeltilmesine gidiliyor. Ama bu yeterli değildir. Referandum, işçiye hangi sendikadan olduğunu oyu ile belirtme hakkı yasal bir hak, yetkili sendikayı belirleyen tek yasal yol olarak tanınmalı; buna göre yasada gerekli değişiklik yapılmalıdır. Referandum, işçi sınıfının ekonomik mücadelesindeki sonu gelmez örgütsel bölünmeleri, sendika furyasını önliyecek, sarı sendikaları tasfiye edip gerçek ve güçlü sendikaları geliştirecek yoldur. İşverenler üzerinde benzeri baskı ve müdahaleler olmadığı için onlar serbestçe tek bir sendika halinde örgütlenip, işveren olarak esasen sahip bulundukları ekonomik güçlerini daha da güçlü, etkin hale getiriyorlar. İşçi sendikaları ise bölünmüşlüğün, sarı sendikacılığın batağında güç kaybediyorlar.

Özgürce ve kolayca sendikalaşmayı engelleyen şartlar grev hakkının kullanılışını, etkinliğini de baltalıyor. Toplu sözleşme yetkisinin alınması ile anlaşmazlık durumu belirdiğinde greve gitme arasında üç, dört ay geçebiliyor. Bu sürede işveren İş Kanunu'nun 13. ve 17. maddelerini işleterek grevi önleme imkânını bulabiliyor, sendikayı etkisizleştirebiliyor. Grev kararı ile uygulanması arasına konan 6 günlük süre de işverene manevra imkanı tanımaktır.

Anayasada Grev Hakkı Sınırsızdır

Grev konusunda başka kısıtlamalar da vardır. Anayasanın 47. maddesi grev hakkını işçilere genel olarak tanıdığı halde, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu grev hakkını sendikalara tanıyor sadece. Yine Anayasanın aynı maddesi işçilere "İktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek" gibi çok geniş kapsamlı bir amaçla ve sınırsız olarak grev hakkı tanıyor. İşçilerin yalnız bir işyerinde veya kolunda grev yapmaları iktisadi ve sosyal durumlarını korumalarını veya düzeltmelerini her zaman sağlamaz. Ortak, yaygın hak ve çıkarlar ancak bir kaç işkolunu veya tüm işkollarını kapsayan grevlerle korunabilir veya düzeltilebilir. Buna Anayasa'da engel bir hüküm yoktur. Oysa Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 17. maddesi, bir işyerinde veya işkolunda topluca çalışmamaktan söz ederek grev hakkını anayasaya aykırı biçimde kısıtlamak amacını güdüyor. Ne var ki, eşyanın tabiatında

olan gelişmeler Anayasa dışı kısıtlamalar getirilerek önlenemez Referandum hakkı uygulamada fiilen gerçekleşmekte olduğu gibi, genel grev, dayanışma grevi de işçilerimizin mücadele ve çabasıyla gerçekleşecek ve bu tür grevler er geç yasal açıklığa kavuşturulacaktır.

Tekrar Ediyoruz: Lokavt Bir Hak değildir

Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunundan söz ederken lokavtın bir hak olmadığı, demokratik özgürlükler arasına sokulamıyacağı üzerinde de durmak gerekir. Anayasa, mülkiyet hakkının kamu yararına aykırı olamıyacağını tekrar tekrar vurgular. Lokavt ise mülkiyet hakkının kamu yararına aykırı olarak kullanılmasının da ötesinde, doğrudan topluma zararlı kullanılışıdır. Anayasal çalışma hakkının işçilerden alınması, onların açlığa, sefalete mahkum edilmesidir. Lokavt mutlaka bir hak olarak yasalardan çıkarılmalıdır. İşçi sınıfımızın bilinçli, örgütlü mücadelesi kuşkusuz bunu da sağlıyacaktır.

İşçi-memur ayrımı konusundaki kavram kargaşası sona erdirilmelidir. Asıl yapılması gereken de, memurlara sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakkının tanınmasıdır. Bugünlerde ön plana çıkan teknik elemanların talepleri işçi sendikalarınca desteklenmelidir. Tüm kafa ve kol emekçileri demokratik hak ve özgürlüklerin, ortak çıkarların savunulmasında dayanışmalı, eylem birliği etmelidirler. Güç birlikten doğar. Güçlü olmadan da hak ve özgürlükler ne korunabilir, ne iyileştirilebilir.

Kıdem Tazminatı Yasası Çalışma Güvencesini Baltalamaktadır

Bugünlerde çok tartışılan kıdem tazminatı konusu, burjuva partileri iktidarlarının nasıl her konuda sermayeci sınıf burjuvaziyi kolladıklarının bir yeni örneği olmak bakımından anlamlıdır. Bir fon teşkili hikâyesi ortaya çıkarıp, yine burjuvazinin yararına işleyecek biçimde kıdem tazminatını yasalaştırmak istiyorlar. Yüklüce bir kıdem tazminatı ödeme zorunluluğu çalışma güvencesini bir ölçüde sağlayan bir araçtır. Fon teşkiline gidilmesiyle bu güvence ortadan kalkacaktır ve sendikalaşma ve grev özgürlüklerinin daha önce sözünü ettiğimiz engelleme ve kısıtlamalarına bir yeni kolaylık daha eklenmiş olacaktır. Kıdem tazminatını işveren doğrudan kendisi ödemelidir.

Çözüm Son Tahlilde Politiktir

İşçilerin uğradıkları haksızlıklar, karşılaştıkları zorluklar şüphesiz bu saydığımız konularla bitmiyor. Daha başka sorunlar da var. Sonuç olarak işaret etmek istediğim çok önemli nokta, tüm sorunların çözümünün son tahlilde politik iktidar konusuna bağlı olduğudur. Çözümün politikadan geçtiğidir. Bugünkü şartlarda, sorunların şu veya bu ölçüde işçi ve emekçi kitlelerden yana çözüme kavuşturulabilmesi, işçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin örgütlü politik bir güç haline gelebilmelerine, hak ve özgürlüklerine her hal ve şartta kesintisiz sahip çıkıp iktidarı demokratikleşme doğrultusunda harekete zorlayabilmelerine bağlıdır. Sorunların nihai çözümü ise, işçi sınıfının müttefiki emekçi kitlelerle birlikte iktidarı burjuva partilerinden ve burjuvaziden almalarıyla sağlanır. Asıl hedef de budur.

İşçiler Politik Yönlerini Tayin Ederken, Destekleyecekleri Politik Partiyi Seçerken Çok Dikkatli Olmalıdırlar

Bugün en sağcılar bile sosyal adaletten, işçi, emekçi hakkından söz eder oldular. Bunlara aldanmamalı. Ve unutulmamalı ki, yetersizliklerini, sendikalaşma ve grev özgürlüklerini nasıl kısıtladığını hepimizin çok iyi bildiği ve benim kısaca belirtmeye çalıştığım sendikalar kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununu, şimdi demokratik sol iddiasındaki partinin iktidarında ve Genel Başkan'ının Çalışma Bakanı olduğu sırada çıkarıldı. Şimdi Türk-İş'in bile karşı çıktığı lokavt bir hak olarak bu kanunlarla ve o iktidarca tanındı. Onbinlerce işçiyi memur kapsamına sokup sendika, toplu sözleşme ve grev haklarından yoksun bırakan 12. sayılı kararname hükmü de daha geçen yıl aynı partinin koalisyonlu iktidarında apar topar çıkarılıp yürürlüğe kondu. Ayrıca, o iktidarları sırasında, taban fiyatları yükseltilerek zengin köylü, çiftlik sahiplerinin yararı kollandı da yoksul köylü, tarım işçileri ayazda bırakıldı. Kentli işçiler içinse ne bir şey yapıldı, hatta ne de yapılması önerildi. İşçilerin payına 12. sayılı kararname düştü sadece.

Bugün Türkiye'nin gündeminde politik demokratikleşme, demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi gündemin baş maddesidir. Demokratikleşme, bağımsızlaşmadan ayrı olamıyacağına göre tüm anti-emperyalist, anti-faşist güçlerin güç ve eylem birliği gereklidir, bunu gerçekleştirmeye çalışmalıyız. Ama bunu söylemek, demokrasiden yana örgütlerin, partilerin arasında bir ayırım yapmanın gereksizliği demek değildir. Demokrasinin temel güvencesi, işçi sınıfının ekonomik ve politik mücadelesi, onun sendikal örgütlenişi ve politik partisidir. Tutarlı ve sonuç verici bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi ancak işçi sınıfının öncülüğünde, onun politik partisi aracılığıyla mümkündür. İşçi sınıfımız 15-16 Haziran 1970 olayından bu yana, 12 Mart döneminin şiddet ve baskısına rağmen, daha bilinçlenmiş, mücadele yeteneğini daha geliştirmiştir. Geleceğin umudu işçi sınıfımızın bu gelişmesindedir.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

TÖB-DER Olağanüstü Genel Kurulu'na çekilen telgraf, 22 Haziran 1975.

Faşizan baskı ve saldırıların ardında sayısız cinayetler bırakarak toplumun tüm ilerici, demokratik güçlerine yöneldiği ve giderek yoğunlaştığı bugünkü şartlar altında, bu saldırıların başlıca hedeflerinde olan öğretmenler topluluğunun biricik demokratik örgütü TÖB-DER'in bu kongresi ayrı bir önem ve anlam taşımaktadır. Hak ve özgürlüklerimize her hal ve şartta sonuna kadar sahip çıkıp savunmak ve kullanmak demokrasi mücadelesinin temel ilkesidir. Örgütlerinin birliğini ve bütünlüğünü perçinleyerek tüm demokratik güçlerin dayanışmasını, eylem uyumluluğunu sağlamak bu mücadelede başarının vazgeçilmez şartıdır. Bugüne kadar kanıtlarını verdiği yiğit direniş ve mücadelesiyle ülkenin demokratik güçleri arasında ilk sıralarda yer almış bulunan örgütünüzün bu olağanüstü kongrede aynı doğrultuda olumlu kararlar alacağı tam inancıyla çalışmalarınızda başarılar diler, tüm öğretmen arkadaşlara sevgi ve saygılarımı iletirim,

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

MC iktidarının tutumunu ve geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Milliyetçi Cephenin oluşturulması ve iktidara getirilişi egemen sınıf burjuvazinin güçsüzlüğünün bir ifadesidir. Burjuvazi bir taraftan işçi sınıfından ve emekçi kitlelerden gelen demokratik ve ekonomik baskılardan, öbür yandan da kendi içinde ayrışmış, az çok bölünmüş olmasından ötürü güçlü bir iktidar oluşturamamaktadır. Bu olgunun temelinde de ekonomiyi geliştirememesi ve ekonomik ve sosyal sorunlara kitlelerde az çok kabul edilebilecek ölçüde dahi çözümler getirememesi yatmaktadır. AP burjuvazinin iktidar partisi olma yeteneğini yitirmiştir. 1969'dan bu yana burjuvazi hem kendi isteklerine cevap veren, hem de ülkeyi yönetebilen istikrarlı, güçlü bir iktidar oluşturamamıştır. AP'den umut kesilince ve onun yerini alabilecek güçlü tek bir parti ortaya çıkamayınca, burjuvazi kendi içindeki çekişmeleri arka plana alıp derlenip toparlanma, iktidarını pekiştirme yoluna gitmiştir. Sonuç, MC'nin kurulması ve iktidara getirilişi olmuştur.

MC Hükümetinin politikasının esas niteliği, burjuvazinin güçlüklerine çareler aramak ve getirmek girişimleridir. Kredi kaynaklarını genişleten iç ve dış tedbirler, "teşvik" tedbirlerinin iki düzineyi aşan sayılara vardırılması, gübre ve demir çelik fiyatlarında yapılan indirimler bu cümledendir. Aynı zamanda MC Hükümeti, burjuvazinin dış destekçisi çevrelerin isteklerini kollamak durumunda da kalmakta, petrol şirketlerine istedikleri fiyat artışını bir kalemde verdiği gibi, OECD ve IMF çevrelerinden gelen isteklerin baskısı altına da girmektedir. Burjuvaziyi kollama siyasetinde MC Hükümeti yine de istenilen başarıyı gösterememektedir. Ticaret, sanayi ve tarım burjuvazisi arasındaki çelişki ve sürtüşmeler MC Hükümetinin ülke kapitalizmini geliştirme politikasını güçleştirmekte, onu bocalayan bir duruma düşürmektedir.

Kitlelerden gelen baskılar ve bir erken seçim ihtimali yüzünden MC Hükümeti kitleleri kendince tatmin etme yollarını da aramaktadır. İşçi emeklilik aylıklarının yükseltilmesi, kadınlara yirmi yılda emeklilik hakkı, devlet personeline aktarılan milyarlar, hastahanelerde yoksulların ücretsiz bakımını kolaylaştırmak, sağlık sigortası çıkarılması önerileri bu çeşit girişimlerin ifadesidir. Ama hem burjuvazinin çıkarlarını kollamak, hem de emekçi kitlelerin durumlarını iyileştirmek, onları tatmin etmek mümkün olmadığından, MC Hükümeti bu konuda da bocalamaktadır ve çareyi baskı ve şiddet politikası uygulamalarında bulmaktadır. Ülkeyi yönetmede, ekonomik ve sosyal sorunlara geçerli çözümler getirmedeki aczini politik ve sosyal muhalefete karşı baskı ve saldırıları arttırarak kapatmaya çalışmaktadır.

Kanımca 1977'den önce bir erken seçim olacaktır. Sonbahardaki kısmi seçimler politik güçler durumunun bir göstergesi olacak ve sonuçlar MC partilerinin lehinde de, aleyhinde de olsa erken bir seçime gitme zorunluluğu belirecektir. Seçime, sol'un bastırıldığı bir baskı ve sindirme ortamında gidilmek istenmektedir.

Yeni bir askeri müdahale bana yakın gelecekte zayıf bir ihtimal görünmektedir. İstenilen, burjuva partilerine inhisar eden, sol'un tüm ortadan kaldırılmasa bile şiddetli baskı altında tutulduğu, çok partili, parlamenter bir durumu sürdürmektir.

Siz MC iktidarının ve CHP'nin dış politikadaki tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz, dış politika üzerine görüşleriniz nelerdir?

Biz sosyalistlerin yıllardan beri ısrarla belirttiğimiz üzere, bizim burjuvazinin ve onun iktidarlarının NATO'ya girişleri, ABD ile ikili anlaşmaları yapmaları, ülkede NATO ve Amerikan üsleri kurulmasına müsaade etmeleri, daha sonra AET'ye ortaklık anlaşması ile bağlanmaları askeri ve ekonomik tercihlerin değil, politik bir tercihin sonucudur. Her ne kadar hep ülkenin güvenliğinden söz ediliyorsa da, aslında söz konusu olan burjuvazinin güvenliği, Türkiye kapitalizminin güvenliğidir. Türkiye'deki sol'a, sosyalizme gidiş potansiyelinin gücü bilinmekte, toplum yapısındaki sol gelişmeler güçlenerek açığa çıkmaktadır. Bunun için ABD'ye, ardından da Batı Avrupa'ya kapılanma politikasına dört elle sarılınmıştır. Amerikan ambargosu karşısında alınacak tedbirler, "geçici statü"nün niteliği her ne olursa olsun, MC Hükümeti ve egemen sınıf burjuvazi aynı siyaseti gütmeye çalışacak, ABD ile ilişkileri değiştirecek köklü tedbirler almayacaktır.

Dış politikada CHP'nin tutumu aslında aynıdır. CHP sadece aynı ilişkiler çerçevesi içinde "daha bağımsız", "daha kişiliği olan" bir dış politika istemektedir. Oysa emperyalist-kapitalist dünyanın ekonomik, mali, askeri ilişkileri ağı içinde kalıp bağımsız ve kişiliği olan bir dış politika gerçekleştirmek mümkün değildir. Türkiye için geçerli dış politika, askeri bloklar dışı, bağlantısız, silâhsızlanmadan ve barıştan yana bir politika gütmektir. Türkiye toplumsal yapısıyla, emperyalizmin sömürü ve baskısı altında, dışa bağımlı geri kapitalist bir ülkedir. Yeri üçüncü dünya denilen anti-emperyalist ülkeler safındadır. Türkiye bu durumunun bilincinde olarak bu ülkelerle iyi ilişkiler geliştirmeli, onların anti-emperyalist direnişlerini, hareketlerini ve savaşlarını desteklemelidir.

Egemen sınıfların ve iktidarların yukarıda kısaca belirttiğim dış politikasına rağmen objektif şartlar onları yine de aksi yönde girişimlere zorlamıştır. Büyük bir gecikmeyle, üçüncü dünya ile ilişkileri iyileştirme girişimlerine az çok gidildiği gibi, Orta Doğu sorununa ve Arap ülkelerine karşı da daha fazla bir ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Sekiz yıldan beri de burjuvazi ve iktidarları finansman zorluklarını Sovyetler Birliğine başvurarak giderme durumunda kalmıştır. Bugün de, finansman kaynakları bakımından en sıkışık kalındığı bir zamanda Sovyetler Birliği'nden 700 milyon dolar sağlanmıştır. Sosyalist ülkelerle iyi ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi Türkiye'nin dış politikasının esas unsurlarından biri olmalıdır.

Türkiye dış güvenliğini, Birleşmiş Milletler'de, Avrupa Güvenlik ve işbirliği Konferansı ve genel silahsızlanma gibi askeri blokların giderek tasfiyesine yönelik kollektif hareket ve tedbirlerde, çevresindeki ülkelerle saldırmazlık ve dostluk andlaşmalarında aramalıdır, emperyalist-kapitalist kampa bağlanmaktan vazgeçmelidir.

Kısacası, Türkiye'de iktidarların bugüne kadar izledikleri ve şimdi de izlemede direndikleri dış politika Türkiye'nin objektif durumunun gereklerine ve gerçek milli

çıkarlarına ters düşmüştür ve düşmektedir. Sorun, bu durumun değiştirilmesidir.

Geçtiğimiz günlerde komandolar KÖY-YSE-İŞ Sendikası Ankara 5. Şube ve Seydişehir Özgür Alüminyum-İş Sendikası kongrelerine saldırtıldı. Bu olayların önemi ve anlamı nedir?

Bu konuda yayınladığımız bildiride de belirttiğimiz gibi, MC Hükümetinin ve onun yardımcısı komandoların ve diğer güçlerin sürdürdüğü baskı ve şiddet uygulamalarının asıl hedefi işçi sınıfıdır. Dikkat edilirse, azgın saldırı hareketleri yüksek öğrenim gençliğinin dışına taşırılmış, Gerede'deki olaylarla siyasi partilere ve yöneticilerine, Diyarbakır'da da demokratik özgürlüklerini kullanarak faşizmi protesto eden halka çevrilmiştir. Şimdi ise, Seydişehir'de Özgür Alüminyum-İş ve Ankara'da Köy YSE-İş 5. Şube kongrelerine baskınlar yapılarak işçi sınıfının gerçek sendikal hareketine yöneltilmiştir.

Burjuvazi ve MC iktidarı işçi sınıfının politik ve ekonomik taleplerinden ve mücadelesinden çok rahatsızdır. Sermayeci sınıf burjuvazi sömürüyü yoğunlaştırıp kârlarını arttırabilmek için işçi sınıfını mutlaka baskı altına almak isteğindedir. OECD ve İMF gibi dış destekleyicileri de işçi taleplerinin dizginlenmesi gereğini belirtmektedirler. Ayrıca demokrasinin temel direğinin, güvencesinin ve dinamosunun işçi sınıfı olduğunu bu dış ve iç sömürücü çevreler bilmektedirler. Bunun için de tüm faşizan baskı ve saldırıların esas hedefi işçi sınıfının ekonomik ve politik hareketi ve bağımsız örgütleridir.

Yürüyüş'ün 14. sayısında "AP'nin CHP'ye yumuşama önerisi: MHP, MSP ve TİP'i kapatmak" başlığı ile bir haber çıktı. Bu haberi TİP bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Baskı ve saldırıların baş hedefinin işçi sınıfı olduğunu ve bunun nedenlerini az önce belirttim. TİP'i kapatma niyeti bunun bir parçasıdır. Anti-demokratik, faşizan yönetimler demokrasiyi hepten tasfiye girişimine, her yerde ve her zaman, işçi sınıfının bağımsız politik partisini ve gerçek, özgür sendikaları ortadan kaldırmakla başlarlar. AP iktidarı zamanında eski TİP'i kapatmak için de defalarca Anayasa Mahkemesine başvurulmuştu, ama partiyi kapatmak, 1961 Anayasasının fiilen askıya alındığı 12 Mart döneminde ancak mümkün olabildi. Üç kez değiştirilmiş bugünkü Anayasa dahi yürürlükte oldukça partimizin kapatılabilmesi hukuken mümkün değildir. Ama hukuk her zaman zorlanabilir, zorlanıyor da. Ne var ki bugün Türkiye, toplum yapısıyla, 1971 öncesinden çok daha ileri bir çizgidedir. 12 Mart dönemi, onu uygulayanların umduğu gibi, sol'u, kitlelerin demokratik gelişmesini bastıramamış, sindirememiştir. Toplumun sol doğrultusunda gelişmesi daha güçlenmiştir. Türkiye artık, sadece sağcı partilere inhisar eden, burjuva partilerinin nöbetleşe iktidara gelip gittiği göstermelik, sözde bir demokrasinin hüküm sürebileceği bir ülke olmaktan çıkmıştır.

Demokratik ortamın sağlanması ve güvenceye alınmasında neleri öngörüyorsunuz?

Günümüzde ve önümüzdeki sürede güncel ve ivedi sorun politik demokratikleşme-

dir. Düşünce ve örgütlenme özgürlüklerine set çeken faşist 141. ve 142. maddelerin kaldırılması, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, Dernekler Kanunlarının demokratik bir içeriğe kavuşturulmaları, Güvenlik Mahkemelerinin lağvedilmesi, referandum, memurlar dahil tüm çalışanlara grevli, toplu sözleşmeli sendikalaşma hakkı, genel grev, dayanışma grevi haklarının yasalaşması, vb. hedefler Türkiye'deki demokrasiye ileri bir düzey kazandıracak hedeflerdir. Ama bunların kazanılmasında ilk koşul, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıfların, demokratik güçlerin kararlı mücadelesidir. Demokrasi mücadelesi özünde bir sınıf mücadelesidir. Bu unutulmamalıdır. Çünkü anti-demokratik eğilim ve uygulamaların kaynağı burjuvazidir. Onun içindir ki demokrasinin savunulmasının ve genişletilmesinin en kararlı gücü işçi sınıfıdır.

Bu bakımdan demokrasi mücadelesi soyut bir özgürlük mücadelesi değildir. Somut olarak, belli sınıflara, egemen sınıflara karşı verilen ve verilmesi gereken bir mücadeledir. Anti-demokratik eğilimlerin, faşizmin engellenmesi ve demokrasinin geliştirilmesi için burjuvazinin politik iktidarının temeli olan ekonomik gücü de en azından sınırlanmalıdır. Burjuvazinin ekonomik kalelerinin tasfiyesini hedef almayan bir demokrasi mücadelesi kalıcı başarıya ulaşamaz. Dış ticaretin, bankaların, sigorta şirketlerinin, tekellerin kamulaştırılması, yurt çapında ve kısa sürede uygulanarak gerçekleştirilecek bir toprak reformu yapılması bu hedefler arasındadır.

Ayrıca, burjuvazinin bütünleştiği emperyalizm de hedef alınmalıdır. Emperyalizmin, kendi sömürü ağı içinde olan ülkelerin demokratikleşmesine nasıl karşı koyduğu, elinden geldiğinde bu mücadeleleri nasıl bastırdığı ve bu yolda ne gibi tertiplere girdiği herkes tarafından bilinmektedir.

Ancak bu iki durumu dikkate alan bir demokrasi mücadelesi başarıya ulaşabilir. Aksi halde, geçici başarılar elde edilse bile, faşizm tehlikesi yine olur ve faşist mihraklar yine fırsat kollamakta devam ederler. Bütün demokratik güçler bunun bilincinde olmak zorundadır. Demokratik güçler bu bilinçle demokrasi mücadelesinde yerlerini almak durumundadırlar.

Böyle bir bilinç ve eylem platformunda sağlanacak demokratik güçlerin eylem birliği, faşizme ve emperyalizme karşı mücadelenin kaçınılmaz bir zorunluluğudur. Bu eylem birliği ve dayanışmada, işçi sınıfının öncülüğünü sağlamak ve pekiştirmek ise sosyalistlerin başta gelen görevidir. Partimizin Merkez Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen demokrasi mücadelesine ilişkin, "Demokrasi Bildirgesi" önümüzdeki günlerde kamuoyuna açıklanacaktır.

Bazı kişiler, bugünün sorununu, yalnızca demokrasi mücadelesi olarak sınırlıyorlar ve bu yüzden de CHP'nin desteklenmesini veya CHP'nin bu görevi yerine getirmesini beklemeyi öneriyorlar. Bu öneriyi nasıl değerlendiriyorsunuz?
Bir önceki sorunuzu cevaplarken belirttim, demokrasi mücadelesinin kararlı gücü işçi sınıfıdır. Demokrasinin güvencesi de odur. İşçi sınıfının bağımsız politik hareketinin, partisinin olmadığı yerde demokrasi mücadelesi aksar, belirli bir çizginin ötesine geçemez, sınırlı ve güdük kalır. Ancak işçi sınıfı kararlı, tutarlı, sebatlı, sonuna dek giden mücadele verir, kaypaklığa, zikzaklara düşmez, teslimiyetçi olmaz. Bugünün ivedi gündem maddesi demokratikleşmedir; demokratik hak ve öz-

gürlüklerin tam boyutlarıyla yaşamda gerçekleştirilmesidir; bu doğru. Ama bunu sadece CHP'den beklemek yanlıştır, bir anlamda kaytarmacılıktır. CHP'nin kendi çizgisinde tutarlı kalabilmesi bile onun solunda işçi sınıfının bağımsız politik hareketinin gelişmesine; ağırlığını, itici gücünü duyurmasına bağlıdır. Bugünün sorunu demokrasi mücadelesidir diye işçi sınıfını CHP'nin peşine takmak ise, işçi sınıfı hareketini saptırmaktan öte, demokratikleşme hareketinin gelişmesini de köstekler. Kaldı ki, az önce işaret ettiğim gibi, tutarlı bir politik demokrasi mücadelesi gericiliğin, faşizmin ekonomik temeline ve emperyalist-kapitalist dünya ile olan ilişkilere karşı da verilmek zorundadır. Bu ise CHP'nin demokrasi anlayışını ve programını aşmaktadır.

Demokratik hak ve özgürlüklerin tam boyutlarında gerçekleştirilmesinden yana olan tüm örgüt ve hareketler, CHP dahil, bu uğurda mücadelede, bu yönde girişimler yapmada beraber olabilirler, eylem birliği oluşturabilirler. Ama demokrasi mücadelesini siyasi parti olarak CHP'ye bırakmak, mücadelenin yürütülüşünü ondan beklemek, yukarda kısaca belirttiğim nedenlerle, demokrasi hareketine yarar değil, zarar verir.

Yürüyüş, Sayı 15, 22 Temmuz 1975

Saldırılar İşçi sınıfını Sindiremez

Basın açıklaması, 16 Temmuz 1975.

Seydişehir'de Özgür Alüminyum-İş Sendikası'nın DİSK'e katılına kararı almak üzere düzenlediği toplantıya ve Ankara'da KÖY-YSE-İŞ Sendikasının 5. Bölge Şubesi kongresine yapılan komando baskınları ve bu saldırılar karşısında devletin kolluk kuvvetlerinin tutumu, öteden beri üzerine parmak bastığımız bir gerçeği hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde doğrulamaktadır. Egemen sınıf burjuvazinin ve MC hükümetinin anti-demokratik politikasının ve uygulamalarının baş hedefi işçi sınıfıdır.

İki ay önceki bir Parti bildirimizde burjuvazinin ve politik iktidarının işçi sınıfının üzerine şimdilik fazla varmaktan çekindiğini işaret etmiş ve yüksek öğrenim gençliğine vurarak, onu sindirmeye çalışarak işçi sınıfını ve tüm demokratik güçleri susturmak ve geriletmek isteğinde olduğunu belirtmiştik. Gençliğe yapılan terör, ne gençliği sindirdi, ne işçi sınıfını, ne de diğer demokratik güçleri. Bunun içindir ki, son haftalarda silahlı saldırılar gençliğin dışına çıkarılarak Gerede'de politik parti yöneticilerine, Diyarbakır'da demokratik özgürlüklerini kullanarak faşizmi protesto eden halka çevrildi. Seydişehir ve Ankara olaylarında ise, doğrudan işçi sınıfı, onun sendikal örgütlenme özgürlüğü hedef alınmıştır. Her zaman olduğu gibi bu son olaylarda da devletin kolluk kuvvetleri, saldırganlara yardımcı olmuşlardır. Konya Vali Yardımcısının, Seydişehir Kaymakamının ve TRT Genel Müdürünün kardeşinin isimleri olaylara karışmıştır.

Seydişehir olayları, son zamanlarda işçi sınıfının hak ve özgürlüklerinden yana bir görünüme bürünme çabasında olan Türk-İş yönetiminin de gerçek yüzünü bir kere daha açığa çıkarmıştır. MC iktidarı, kolluk kuvvetleri, faşist komandolar ve Türk-İş yönetimi aynı safta işçi sınıfımızın özgür, ilerici sendikal hareketine karşı vaziyet almışlardır.

Bugünlerde, AP'nin Türkiye İşçi Partisi'ni kapatma niyetine ilişkin söylentilerin ortaya çıkması da bir rastlantı değildir. Demokrasi düşmanları, faşistler, ilkin işçi sınıfının politik partisine ve gerçek sendikal örgütlerine vurmaya kalkışırlar. İşçi sınıfının hesabı görüldükten sonra diğer demokratik örgüt ve hareketlere vurmak kolaylaşır. Ne var ki, bugün güçsüz, bunalımlar içinde bocalıyan burjuvazi her ne yapsa, ne etse işçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin politik ve ekonomik hareketini durduramıyacaktır. Nitekim 12 Mart dönemine rağmen durduramamıştır. Toplumun tarihsel gidişinin bir zorunluluğu olarak işçi sınıfı hareketi sürecek, gelişecek, güçlenecektir ve onunla birlikte toplumun demokratikleşme süreci yeni aşamalara ulaşacaktır. Ama tarihin bu gidişi kendiliğinden olmaz, örgütlü, bilinçli dirençli mücadele ile gerçekleşir.

Faşizme ve faşizmin destekleyicisi emperyalizme karşı olan tüm demokratik

kuruluş ve hareketleri bu yönde ciddi görevler beklemektedir. Demokratik hak ve özgürlüklerimize örgüt olarak ve birey olarak her hal ve şartta sonuna kadar sahip çıkarak faşistçe baskı ve teröre karşı mücadele vermeliyiz.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

Bağımsızlık ve Demokrasinin Güvencesi Kitlelerin Kararlı Mücadelesidir

Basın açıklaması, 18 Temmuz 1975.

Ambargo ve üsler konusunda MC hükümetinin, Dışişleri Bakanı Çağlayangil tarafından açıklanan kararı ibret verici bir belgedir. Bu karar, egemen sınıfların, burjuvazinin ve onun politik iktidarının, ABD emperyalizmine bağımlılığının açık ve yeni bir delilidir. Emperyalizme teslimiyet politikasının bir kez daha açığa vurulmasıdır.

MC hükümeti bir an önce aldığı geçici statünün uygulanmaya başlanması kararını dahi yürürlüğe koymaya cesaret edememiştir. Bu ertelemenin dayandırıldığı gerekçe ise -heyetlerin görüşme usullerinin tespiti ile ilgili teknik çalışmaların tamamlanması gerekçesi- gülünç olmaktan öte bir anlam taşımamaktadır. Müzakere usullerinin tespiti ile Amerikan üs ve tesislerine geçici statü uygulanması arasında ne münasebet vardır? Alınan karar, ABD emperyalizminin baskılarına bu defa da boyun eğilerek ona istediği süreyi tanımaktadır. Bir başka deyimle karar, Amerika'nın askeri yardımı kesmesine ve ambargo koymasına karşı herhangi bir tenkitte bulunmayı erteleme kararıdır.

Böyle bir tutumda olan bir hükümetin hazırladığı geçici statünün, hangi kapsamda olursa olsun, ABD'ye bağlılık ilişkilerinde bir değişiklik getirmeyeceği bellidir. Zaten, ikili anlaşmaların yeniden düzenlenmesi konusunda 1969 yılından 1975 yılı başına kadar uzun müzakereler sürdürülmüştür. Yeni müzakereler, bu kesilmiş görüşmelerin yeniden başlatılmasından başka bir şey olmayacaktır ve eninde sonunda varılacak sonuç, ABD ile ilişkilerin, özünde bir değişiklik yapılmadan, yeni anlaşmalarla sürdürülmesi olacaktır.

MC Hükümetinden ve tüm burjuva partileri iktidarlarından zaten başka bir şey de beklenemez; çünkü içine girilen emperyalizme bağımlılık ilişkileri, aslında Türkiye burjuvazisinin politik bir tercihinin sonucudur. Egemen sınıflar ittifakı, politik egemenliklerinin devamını ve kapitalizmin ayakta tutulmasının yolunu emperyalizmle bütünleşmede ve bu durumun devamında bulmaktadır. Bunun için vermeyecekleri taviz yoktur. Ve olmamıştır. Nato'ya bunun için girilmiştir; ikili anlaşmalar, üsler, AET ile yapılan ortaklık anlaşması ve benzeri bağlantılar bu politikanın sonucudur.

Böyle bir dış politika ülkemizin, halkımızın çıkarlarına ters düşmektedir. Türkiye'nin ve halkımızın çıkarları, başta ABD olmak üzere emperyalizme karşı kararlar almayı ve bağımlılık ilişkilerini koparıp atmayı gerektirmektedir. Nato'dan, Cento'dan derhal çıkılmalı, iki anlaşmalar fesh ve üsler tasfiye edilmelidir.

AET ile yapılan ortaklık anlaşması bozularak, Ortak Pazar'a girilmemelidir. Anti-emperyalist, askeri bloklar dışı, bağlantısız, genel silahsızlanmadan ve dünya barışından yana bir dış politika izlenmelidir. Halkımızın yararı ve çıkarı böyle bir

dış politikada yatmaktadır.

MC Hükümeti, ülke kamuoyunda, işçi ve emekçi kitlelerde gelişen anti-emperyalist bilinç ve öfkeyi, esasda hiç bir değişikliğe gitmeden, yüzeysel, politik manevralarla yatıştıramaz, tatmin edemez. Esasen güçlü bir iktidar oluşturamayan, dört partinin derme çatma koalisyonu MC hükümeti, teslimiyetçi dış politikasının bu son belirtisiyle büsbütün güçsüz, halkın desteğinden yoksun duruma düşmüştür. Hükümetin dış politikada düştüğü açmaz, iç politikadaki bunalımı artıracaktır.

MC hükümeti dış politikasında bocaladıkça iktidar olma güçsüzlüğü arttıkça içteki baskı politikasını daha ısrarla ve genişleterek sürdürmektedir. Komando saldırıları ve kolluk kuvvetleri baskınları yüksek öğrenim gençliğinden siyasal kişi ve partilere, ve sendika toplantılarına yayılmıştır. Bu baskı ve şiddet uygulamalarını genişletme politikası bu defa teknik elemanların örgütlerine kadar uzanmıştır. Tüm Teknik Elemanlar Derneği'nin afişlerini yapıştıranların karakollara götürülmesini Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği merkezinin aranıp bir kısım evrakına el konulmasının anlamı budur. Bu meslek kitlesinin toplu sözleşme ve grev haklarıyla donanmış, sendikalaşma talep ve mücadelesini MC iktidarı engellemek, sindirmek istemektedir. MC hükümeti, işçi sınıfı ve genellikle halk kitleleriyle olduğu gibi, bu arada, ülke ekonomisinde ve kalkınmasında çok önemli yeri olan bu kitle ile de ters düşmektedir. Böylece MC hükümeti tüm kol ve kafa emekçisi kitlelerden soyutlanmış bulunmaktadır. Tüm baskı ve şiddet uygulamalarına rağmen bu kitleler demokratik hak ve özgürlüklerine sahip çıkıp sonuna kadar direnmekten, mücadeleden vazgeçmeyecektir. TMMOB ve TÜTED başkanlarının bu yönde verdikleri ortak demeç de bunu doğrulamaktadır. Türkiye'de iç politikada demokrasinin, dış politikada bağımsızlığın güvencesi kitlelerin bu uğurdaki kararlılığıdır.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

Kıbrıs Sorunu

Basın açıklaması, 19 Temmuz 1975.

Bir yıl önce Türkiye'nin Kıbrıs'a, zamanın başbakanının deyimiyle, barış, özgürlük, kardeşlik götürmek amacıyla müdahale ettiği belirtildi. Sampson'un faşist darbesi sona ulaştı, Yunanistan'da askeri cunta devrildi ama bu olayları izleyen yıl süresinde Kıbrıs'daki iki topluluk arasındaki barış, özgürlük, kardeşlik sağlanamadı. Kıbrıs sorununun bu amaçlar doğrultusunda bir çözüme kavuşturabilmesi için, şoven milliyetçi hisleri kamçılıyarak sorunu bir sis perdesi ile örtmekten vazgeçilmeli, gerçek durum bütün açıklığı ile görülmeli ve kamuoyuna gösterilmelidir. Unutulmamalıdır ki, özerkliğe sahip iki ayrı topluluğun federe devleti biçiminde de olsa, bu iki topluluk küçük bir adada üzerinde, karşılıklı ilişkiler içinde beraber yaşamak durumundadır. Bu durum ve iki topluluğun bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yurttaşları olması durumu, adadaki düşmanlıkların silinmesini, bir dostluk havasının ve ilişkilerinin yaratılmasını gerekli kılmaktadır.

Karşılıklı anlayışın, dost ilişkilerin oluşturulması ise her iki topluluğun içyapısının demokratikleşmesine, emekçi kitlelerin kendi topluluklarının ve devletin yönetimine ağırlıklarını koymalarına bağlıdır. Halk kitleleri, özlerinde, birbirlerine düşman değildir, çünkü düşmanlıkta bir çıkarları yoktur. Emperyalizm ve yönetime el koyan yerli egemen sınıflar güttükleri kendi çıkarlarına uygun politika ile halkları birbirine düşürürler, düşman hale getirirler. Kıbrıs sorununa bu açıdan bakmak ve her iki toplumun demokratikleşmesini sağlamak, faşist gerici güçleri tasfiye edecek tedbirleri almak sorunun olumlu, geçerli bir çözüme kavuşturulabilmesinin ilk şartıdır.

Geçerli bir çözümün bir başka temel şartı, Kıbrıs sorununun, Kıbrıs Türk ve Rum topluluklarını ve Türkiye ile Yunanistan'ı aşan bir sorun olduğunu göz önünde tutmaktadır. Kıbrıs sorunu bölgenin barış ve güvenliğini ve dünya çapında güç dengelerini yakından ilgilendirmektedir. Ortadoğu'nun İslam devletlerinin Kıbrıs sorununda Makarios'dan yana bir tutum içinde olagelmelerinin nedeni budur. Kıbrıs Devleti bağlantısızdır, tarafsızdır; Türkiye ise Nato üyesidir ve ABD'nin baskı ve etkisi altındadır. Kıbrıs'ın Nato'nun ve ABD'nin yuvalandığı yüzer bir askeri üs haline dönüştürülmesi ihtimali Ortadoğu'nun Arap Devletlerini haklı olarak endişelendirmektedir. MC hükümetinin hâlâ ABD'ye sımsıkı bağlı bir politika gütmesi, yardımı kesme ve ambargo koyma olayı karşısında bile bir tepki göstermemesi söz konusu devletlerin endişelerini yoğunlaştıracak bir durumdur. Hal böyle olunca, Müslümanlık, din kardeşliği edebiyatıyla Arap ülkelerinin desteğinin kazanılacağını ummak ham hayaldir. MC politikacılarının ayakları halâ dış politikanın gerçeklerine basmış değildir.

Aynı nedenlerle diğer anti-emperyalist üçüncü dünya ülkeleri de Kıbrıs soru-

nunda Türkiye'den uzak durmaktadırlar. Sosyalist devletler de keza. ABD ile Batı Avrupa ise, MC iktidarının ve tüm burjuva politikacılarının onlara dört elle sarılma çabalarına rağmen, Kıbrıs konusunda Türkiye'den değil, Yunanistan'dan ve Rum topluluğundan yanadırlar.

Türkiye'nin yeri esasen Amerikan ve Avrupa emperyalizmi safında değildir. Bugünkü durumdan faydalanıp bağları koparma yoluna gitmek, Türkiye'yi emperyalizmin sömürü ve nüfuzundan kurtarmak ve Kıbrıs'ın Nato ve Amerika'nın üssü haline gelmesini önleyecek bir politika izlemek yerine, MC hükümeti ABD ile ilişkileri sürdürmek; gevşek gibi görünen bağları yeniden pekiştirmek çabasındadır.

Sonuç, Türkiye'nin dünyada ve Kıbrıs konusunda yalnızlığa itilmesidir.

Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin genel dış politikasının bir parçasıdır. Türkiye emperyalist-kapitalist dünyadan ayrılmalı; askeri bloklar dışı, bağlantısız, dünya barışından yana bir dış politikaya yönelmelidir. Bu genel çerçeve içinde Kıbrıs'ın, bağımsızlığı, tarafsızlığı ve toprak bütünlüğü uluslararası garanti altına alınmış; yabancı üslerden arınmış, askersizleştirilmiş ve her iki toplumun demokratikleştirilmiş bir düzen içinde eşit haklarla yaşadığı bir statüye kavuşturulmasını savunmalıdır.

Yapısıyla dışa bağımlı Türkiye kapitalizminin çıkarlarıyla dışa bağımlı egemen sınıfı burjuvazi, böyle bir dış politikayı ve bu nitelikte bir Kıbrıs politikasını kendi çıkarlarına aykırı bulmaktadır. Dış politika iç politik durumla sıkı sıkıya bağlıdır. Dışta bağımsız, kişiliği olan bir politika güdülebilmesi içte toplumun demokratikleştirilmesi, işçi ve emekçi kitlelerin ülke politikasında güçlerini duyurmasıyla gerçekleşebilir. Bu dış politika nedenleriyle de demokrasi davası günün en ivedi sorunudur. Bütün baskı ve şiddet uygulamalarına rağmen, demokratikleşme sürecinin önlenememesi, işçi ve emekçi kitlelerin, toplumun demokratik güçlerinin artan bilinçlenme ve hareketliliği, dış politika bakımından da geleceğin umududur.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

24 Temmuz İşçi Bayramı Değildir

Basın açıklaması, 24 Temmuz 1975.

24 Temmuz günü işçi sınıfımız için bayram olarak kutlanacak bir gün değildir, çünkü 1963 yılının Temmuz'unda kabul olunan kanunla Anayasa'nın tanıdığı grev hakkı büyük ölçüde kısıtlanmıştır, özgürce sendikalaşma zorlaştırılmıştır.

Anayasa'nın 47. maddesi "İşçiler, işverenlerle artan münasebetlerinde, iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler" der.

"İktisadi ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek" gerekçesinin sınırsız bir kapsamı vardır. Buna genel grev ve dayanışma grevi de girer. Unutulmamalıdır ki, tek tek işçiler tek tek işverenlerle karşı karşıya olmadığı gibi, bir işyerindeki veya kolundaki işçiler topluca o işkolundaki işverenlerle karşı karşıya olmakla da kalmamaktadırlar. Aslında, tüm işçiler hep bir arada, sınıf olarak, tüm işverenlerle, sınıf olarak karşı karşıyadırlar. Sömürü ilişkisi bu iki sınıf arasındadır. Toplu sözleşme pazarlıkları ve grevler, işçilerin, kendi yarattıkları değerden daha büyük bir parçasını ele geçirerek iktisadî ve sosyal durumlarını düzeltme çabalarıdır. Bir takım temel sorunlar ve ihtiyaçlar ise, örneğin kıdem tazminatı emeklilik hakları, ücretlerde "oynak merdiven" v.b., işyeri ve kolu ayrımı söz konusu olmaksızın tüm işçilere ilişkindir. Bunları elde edip "iktisadî, sosyal durumlarını düzeltmek" için işçiler bütün işyerlerinde ve kollarında birden genel greve gidebilirler; veya bu maksatla greve gitmiş arkadaşlarıyla dayanışma gösterebilirler. Bunu yapmakla anayasanın grev gerekçesinin dışına çıkmış olmazlar. Oysa Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nda grevin kapsamı çok daraltılmış, bir işyerine veya koluna sınırlandırılmıştır.

Yine Anayasa, genel olarak "İşçiler... grev hakkına sahiptirler" dediği ve greve gitme zamanı konusunda bir sınırlama koymadığı halde, sözü geçen kanun grev kararı alma yetkisini sadece sendikalara tanımakta ve greve gitmeyi toplu sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varamama halleriyle, toplu sözleşme veya mevzuatta tanınan hakların ihlâli hallerine inhisar ettirmektedir. Oysa daha önceden tahmin edilemiyen yeni durumlar, işçilerin ekonomik ve sosyal durumlarını koruyabilmek için harekete geçmelerini zorunlu kılabilir.

Ayrıca anlaşmazlığın çözüme kavuşturulması ve bu olmadığı takdirde greve gidilebilmesi için konan usuller işi uzatmak, grevi geciktirmek ve etkinliğini kırmak amacına hizmet etmektedir. Getirilen usule ilişkin hükümlerle de grev hakkı uygulamada sınırlanmış olmaktadır.

Sendikalar Kanunu'nun aksaklığı ise, toplu sözleşme yapmaya yetkili sendikayı saptamakta bugün karşılaşılan zorluklardan, bu konuda çevrilen oyunlardan bellidir. Bunun içindir ki referandum, yani yetkili sendikanın ilgili işçilerin oylarıyla

saptanması sorunu işçilerimizin en başta gelen sorunu olmuştur.

Ve nihayet, Anayasa'nın tanımadığı lokavt, bayramı yapılmak istenen kanunla işverenlere armağan edilmiştir. Çok yakın zamana kadar lokavtı, grevin karşılığı bir hak olarak görüp işverenin "hakkı" olarak kabul eden, işveren yanlısı gerici sendikacılar da geçten geçe şimdi uyanmışlar ve lokavta karşı çıkmaya başlamışlardır. Oysa grev ile lokavtın birbiriyle kıyaslanabilecek şeyler olmadığı biraz mantık ve insaf sahibi herkes için apaçık bellidir. Grev bir "nefis müdafaası" silahıdır, lokavt ise bir "saldırı ve imha" silahı. İşçi yaşam düzeyini bir parça daha iyileştirmek için greve gider. Sonunda isteklerini elde etse bile, işveren, çalışma saatlerinde sömürüyü yoğunlaştırarak -üretkenliği artırarak- ve ürettiği malların fiyatını yükselterek eskisinden daha büyük kârlar elde etme yolunu bulur. Lokavtta ise işçi düpedüz açta açıkta kalır. Bir takım yollardan durumunu düzeltebilmek şöyle dursun, mevcut durumunu koruyabilmek imkânı hepten ortadan kalkar. Bu iki durum birbiriyle nasıl kıyaslanabilir, nasıl, her iki sınıfa birbirinin karşılığı olan haklar olarak kabul edilebilir?

Öyleyse, 24 Temmuz 1963'te bu kanunlar kabul olundu diye bayram etmek ne oluyor? Söz konusu kanunlarla işçilerin toplu sözleşme, grev ve sendikalaşma hakları kısıtlanmış, zorlaştırılmıştır. Sonra da bunu gerçekleştiren burjuvazi ve iktidarları, dönüp, bu kanunların geçişini işçi sınıfımıza bir nimet, kutlanacak bir bayram gibi kabul ettirmeye kalkışmışlardır.

O günlerde yalnız Türkiye İşçi Partisi ve partili sendikacılar bu kanunlara karşı çıkmışlar ve gerçek durumu kamuoyuna açıklamışlardır. İşçi sınıfımızın ilerici sendikacılarının bugün başta gelen görevlerinden biri, söz konusu kanunların işçi yararına değiştirilmesi mücadelesini vermektir.

"Yolumuz Açık Olsun" broşürü, Ağustos 1975

Cumhurbaşkanının Konuşması Anayasaya Aykırıdır

Basın açıklaması, 22 Ağustos 1975.

Sayın [Cumhurbaşkanı] Korutürk, önümüzdeki kısmi seçimleri söz konusu ederek kendi siyasi görüşlerini belirtmiş ve zımnen bazı partileri suçlar, mahkum eder biçimde yurttaşların bu belirttiği görüşleri göz önünde tutarak sandık başında oy kullanmalarını istemiştir. Korutürk'ün bu beyan ve çağrısı açıkça Anayasa'ya aykırıdır. Kendisinin seçmenleri bu şekilde etkilemeye çalışmaya hakkı yoktur."

Cumhurbaşkanlığı makamı Anayasa'nın gereğince partiler üstü, tarafsız bir makamdır. Türkiye'de fikir, sanat, siyasi örgütlenme özgürlüklerinin Anayasa teminatı altında oluşu ve tüm partilerin ayrım gözetilmeksizin Anayasa'ca demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları olarak kabul edilmesi de devlet başkanının bu özgürlüklere ve siyasi partilere saygılı olmasını gerektirir.

Yürüyüş, Sayı 20, 26 Ağustos 1975

30 Ağustos Zafer Bayrami Üzerine

Basın açıklaması, 29 Ağustos 1975.

Büyük zaferin 53. yıldönümüne geldiğimiz bu günlerde Türkiye'nin dış politik durumu kutlama sevincine yer bırakmıyan, derin kaygı uyandıran bir noktadadır. "Tam bağımsızlık" özlemi ve amacı ile yapılan ulusal kurtuluş savaşından yarım yüzyıl sonra eskisinden fazla emperyalizm-kapitalizm ile bütünleşmiş, ona bağlanmış durumdayız. Ülkeyi bu duruma düşürmüş olanların Ulusal Kurtuluş Savaşına ve 30 Ağustos zaferine sahip çıkmaya hakları yoktur; suçluluklarını parlak törenler ve nutuklar ile kapatamazlar. Kurtuluş savaşını zafere ulaştıran halkımız bugün de bir siyasal bilinçlenme ve direnme içindedir. Emperyalizm ahtapotunun ekonomik, siyasal ve askeri kıskaçlarından kurtuluşumuzun umudu ve güvencesi, halk kitlelerinin bu uyanışı ve direnişindedir.

İşçi sınıfımız, emekçi kitleler, yurtsever, ilerici aydınlar ve gençlik elele BAĞIMSIZLIK, DEMOKRASİ ve SOSYALİZM yolunda yürüyecek ve mutlaka hedefe ulaşacaktır.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

TSİP'İN ÖNERİSİNE CEVAP

MYK 24 Ağustos'ta olağanüstü toplanarak, TSİP Genel Başkanı A. Kaçmaz'ın "CHP'nin solundaki partileri güçbirliği olanaklarını araştırmak amacıyla ortak çalışmalar yapmaya" çağıran mektubunu görüştü. Toplantıda, aşağıdaki cevabi yazının TSİP Genel Başkanlığına iletilmesine oybirliğiyle karar verildi.

Sayın Ahmet Kaçmaz,
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Genel Başkanı

Mektuplarınız Merkez Yönetim Kurulu'nda görüşülmüş, aşağıdaki cevap yazısının tarafınıza iletilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

12 Ağustos tarihli mektubunuzda üzerinde anlaşmaya varılacak demokratik ilkeler etrafında eylem birliğinden söz edilmektedir. Bu ilkelerin birincisi, her halde, işçi sınıfının sosyalist hareketinin ve bu hareketin temsilcisi olma iddiasıyla ortaya çıkan partilerin seçimlerde işçi sınıfının sesini ayrı, bağımsız bir ses olarak duyurup duyurmamaları konusuna ilişkin olandır.

İşçi sınıfının sosyalist hareketinin bağımsızlığını korumak, işçi sınıfının olaylara bakış açısını, eleştiri ve önerilerini ortaya koymak gereği, sanırız, tartışmasız kabul edilecek bir ilkedir. Yine, tüm anti-emperyalist ve demokratik güçlerin "ortak demokratik zeminde davranmaları" ve böyle bir davranışın işçi ve emekçi sınıfların çıkarları ile uyuşacağı da genel bir doğrudur. Ne var ki, ilkeler soyut, "genel doğrular" olarak ele alınarak değil, verili durumun koşullarında somut uygulama olanakları, seçenekleri incelenip saptanarak değerlendirilir.

Şu halde önümüzdeki sorun; güz seçimlerinde "sosyalizmin bağımsız politikası"nı yürütebilmek, sesini duyurabilmek için ne gibi olanaklar, seçenekler vardır, neler yapılabilir? sorusunun doğru cevabını saptamaktır.

Seçimlere parti olarak katılmak hukuken mümkün değilse de, bazı yollardan yine de seçimlere bir ölçüde katılmak düşünülüyor mu? Mektupta bu konuda bir açıklık olmamakla beraber, "seçim faaliyetleri ortak bir şekilde yürütülebilir" sözlerinden böyle bir olanağın düşünüldüğü izlenimi alınmaktadır. Ayrıca vaktin darlığı üzerindeki ısrar da bu izlenimi kuvvetlendirmektedir.

Eğer, işçi sınıfının bağımsız sosyalist politikasının yürütülmesi gerektiği doğrusundan, seçimlere şu veya bu biçimde bir ölçüde katılıp bir seçim kampanyası yürütülmesi sonucuna varılıyorsa, söz konusu doğrudan mantıki zorunluluk olarak böyle bir sonuç çıkmaz. Seçimlere şu veya bu biçimde katılma yollarını aramak ve katılmak, somut koşullar ve olanaklar ışığında çok iyi tartılıp bir karara varılması gereken bir konudur.

Aynı nitelikte bir ihtirazi kayıt anti-emperyalist, demokratik güçlerin güç ve eylem birliği için de söz konusudur. Bu genel ilke tartışmasız doğrudur; ama pratiğe döndüğümüzde, somut bir zaman bölümünde var olan somut örgütlerin niteliği ve

durumu ön plana çıkar. Güç ve eylem birliğine girecek örgütler belli sınıf ve tabakaların, en azından, bunların belli kesimlerinin temsilcisi ve bu kitleleri harekete geçirecek durumda olmalıdır. Ancak bu durumdaki örgütler toplumsal bir gücü ifade ederler ve belli hedeflere yönelik belli ortak eylemlere girdiklerinde gerçekten bir güçbirliği oluşur. Böyle bir gücün olmadığı yerde güçbirliği de söz konusu olamaz. Çünkü esas amaç biçimsel örgütlerin değil, sınıfsal kitlelerin güç ve eylem birliğinin sağlanmasıdır. Bunun için, tüm anti-emperyalist, demokratik güçlerin güç ve eylem birliği sorunu öncelikle bu açıdan ele alınmalıdır.

Bugün Türkiye'de önemli bir sosyalist birikim vardır. Ama bu birikimi potansiyel güç olmaktan çıkarıp aktif güç haline getirmek zaman isteyen bir iştir. Bugünden yarına hemen gerçekleştirilecek gibi değildir. Seçimlere girmek bu potansiyeli yansıtabilecek ölçüde sonuç alınması olanağı görülürse düşünülmelidir. Yoksa alınacak yetersiz sonuçlar sosyalist birikimin gerçek boyutları, potansiyel gücü hakkında kamuoyunda yanlış bir izlenim yaratır, gerçeğe aykırı yargılara yol açar. Ayrıca bu sonuçlar bu birikimin üzerinde de olumsuz etkiler doğurur, karamsarlık yaratabilir ve bu potansiyel gücü örgütlemeyi ve harekete geçirmeyi güçleştirebilir. Bu nedenlerle, şu veya bu yoldan aday göstermek suretiyle önümüzdeki kısmi seçimlere katılmak bizce uygun görünmemektedir.

Kaldı ki, önerdiğiniz partiler toplantısında seçime ilişkin çeşitli olanakları ve seçenekleri tartışıp bir karara bağlamak durumu da fiilen mevcut değildir. Kitle gazetesinde Genel Yönetim Kurulu'nuza ilişkin haberden anlaşıldığına göre, Kurulunuz 10 Ağustos 1975 günlü toplantısında 1) Seçimi boykot etmeme, 2) CHP'ye oy vermeme konusunda kesin karar almıştır. Öte yandan, güçbirliğine çağırdığınız partiler arasında birisi -Türkiye Birlik Partisi- seçime katılacaktır. Bu üç husus gözönünde tutulunca, çıkan sonuç, ya TBP'nin tek başına çıkaracağı listenin veya diğer partilerin onaylıyacağı bağımsız adayların da yer almasıyla oluşacak karma TBP listesinin desteklenmesidir. Durum böyle olunca önerilen toplantı ister istemez ancak bu seçeneğin gerçekleştirilmesi doğrultusunda ayrıntıların görüşülmesinden ibaret kalacaktır.

Bizim görüşümüze göre önümüzdeki seçimler MC iktidarı konusunda bir referandum niteliğindedir. Millet Meclisi'nin bileşimini değiştirmeyeceği için, seçim sonuçlarına göre MC hükümetinin otomatikman iktidardan düşmesi ve yerine bir başka hükümetin geçmesi söz konusu değildir. Ama bu seçimlerin sonucu, MC partilerinin ve hükümetinin halk kitlelerinde desteklenmediğini gösterebilir ve göstermelidir. Seçim sonuçları böyle olursa, esasen kendi içinden çekişmeli olan, Meclis aritmetiği açısından sağlam dayanağı bulunmayan ve en önemlisi, karşı karşıya olduğu politik, ekonomik ve sosyal sorunlara kapitalizm açısından dahi geçerli olabilecek çözümler getiremeyen, acz içindeki MC hükümeti daha fazla iktidarda kalamaz. MC hükümetinin iktidardan düşürülmesi anti-faşist, demokrasi mücadelesinin kısa vadede en ivedi sorunudur. Milliyetçi Cephe, emperyalizmle bütünleşmiş ve ona bağımlı, anti-demokratik gerici güçlerin toplanıp birleşme girişiminin ürünüdür. Bu cephe dağıtılmalıdır, MC hükümeti, bu gerici güçler koalisyonunun iktidarı, onun baskıcı, vurucu aracıdır, bu araç yok edilmelidir. Demokratik ortamın ferahlaması, demokratikleşme sürecinin ilerletilmesi için ilk iş bu engelin orta-

dan kaldırılmasıdır.

Şuna da işaret edelim ki, burjuvazinin birbiriyle çelişen kesimlerinin en gerici, faşist güçlerinin toparlanıp birleşme, iktidarı ele geçirip baskı ve şiddet rejimini sürdürme eğilim ve hareketi, MC'nin iktidardan düşmesiyle bitmeyecek, belki de daha yoğun biçimde sürecektir. Zira burjuvazinin ve iktidarlarının çıkmazının nedeni yapısaldır. Dışa bağımlı geri kapitalizmin sanayileşme çabalarının çıkmazıdır bu. Mali, ekonomik sorunların ve bunlarla bağıntılı olarak sosyal sorunların çok ağırlaştığı böyle bir durumda burjuvazi demokratik ortamı daraltarak, kitleleri ve ilerici, demokratik güçleri baskı altında tutarak ancak iktidarını sürdürebileceğini biliyor. Onun için demokratik, ilerici güçlerin yalnız bu seçimler için değil, daha uzun vadeli demokrasi mücadelesi için güç ve eylem birliği düşünülmelidir, yukardaki ihtiraz kayıtları saklı kalmak şartıyla.

Bu tahliller ışığında:

Partimiz, seçimleri boykot etmemekle birlikte dolaylı yollardan herhangi bir biçimde seçimlere katılmayı yararlı görmemektedir.

Partimiz, esas amaç olan sınıfsal güçlerin anti-emperyalist ve demokratik hedefler doğrultusunda güç ve eylem birliğini gerçekleştirmek yolunda, bugün için, mevcut politik örgütler arasında paralel eylemlerle beraberlik sağlanmasının bir ilk adım olacağı görüşündedir.

Partimizin görüşüne göre seçimlere ilişkin görev "MC partilerinin oylarının geriletilmesi, MC'nin iktidardan düşürülmesi" olmalıdır. MC iktidarının sınıfsal niteliği, iç ve dış politikası işçi sınıfının sosyalist bakış açısından demokratikleşme sürecine ilişkin olarak eleştirilmeli, kamuoyu önünde açık seçik sergilenmelidir.

Aynı bakış açısından, CHP incelenmeli, eleştirilmeli, kitlelere anlatılmalıdır. Seçim bildirgesi ve kampanyası yakından izlenerek politika ve tutumundaki tutarsızlıklar, bulanıklıklar, boşluklar açıklanmalıdır. Demokratik özgürlükler konusundaki vaadlerini tutma yükümlülüğü ısrarla hatırlatılmalıdır.

Tutarlı, geçerli, sonuç verecek ve toplumu ileriye götürecek bir demokrasi mücadelesinin ve programının politik, ekonomik, ve sosyal esasları sade, basit, kesin biçimde kamuoyuna açıklanarak, geniş kitlelere aktarılmaya çalışılmalıdır.

Partimiz, böyle bir platform üzerinde yürütülecek bir paralel propaganda ve demokratik eylemler kampanyasının hem MC oylarının geriletilmesine, MC'nin iktidardan çekilme durumunda bırakılmasına katkıda bulunacağı, hem de, bir yandan tüm anti-emperyalist ve demokratik güçlerin eylem beraberliğini sağlarken, öbür yandan da sosyalist hareketin ve politikanın bağımsız varlığını koruyabileceği ve kitlelere duyurabileceği inancındadır.

Bilgi edinmeniz ricası ve saygılarımla.

Behice Boran

Genel Başkan

Yürüyüş, Sayı 21, 2 Eylül 1975

Her Ne Pahasına Birlik, Değil

Sermaye sınıfları karşısında işçi sınıfı hareketinin gerek ekonomik, gerekse politik mücadele düzeylerinde birliğini sağlamak, korumak ve güçlendirmek, sosyalizmi hedef alan işçi sınıfı partilerinin baş sorunlarından biri olagelmiştir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşından bu yana geçen yıllarda emperyalizme, tekellere, faşizm tehlikesine karşı tüm demokratik güçlerin güç ve eylem birliğini sağlamak sorunu da ön plana çıkmıştır. Günümüz Türkiye'sinde de her iki birlik sorunu son bir yıldır tartışma konusu yapılmaktadır.

Her şeyden önce, bu iki birlik sorunu birbirine karıştırılmamalıdır. Verili bir zaman bölümünde, varolan somut şartlarda, işçi sınıfının sosyalist hareketi için ancak tek bir doğru politik çizgi olabilir ve vardır. Birbirinden farklı politik çizgiler aynı zamanda doğru olamaz, hatta, "her biri farklı derecelerde doğru olabilir" de denilemez ve bunların arasında bir uzlaşma ile "ortalama" bir çizgi üzerinde bir birleşme önerilemez. İşçi sınıfının sosyalist partisini oluşturmak ve geliştirmek için böyle bir şey önerilemez. Yapılması gereken iş, büyük bir dikkat ve titizlikle tek doğru çizgiyi saptamak, ortaya çıkarmak, bunun kabulünü, yayılmasını, saygınlığını sağlamaya çalışmaktır. Bu tek doğru çizgi üzerinde ve etrafında işçi sınıfının politik birlik ve bütünlüğünü gerçekleştirmektir. İşçi sınıfının birliğini sağlamak ne denli önemli olursa olsun, bu birliği sağlama uğruna işçi sınıfı hareketinin tek doğru çizgisinden fedakârlık edilemez, bundan sapma niteliğinde olan diğer çizgilerin sahipleri veya temsilcileri ile uzlaşmaya gidilmez.

İşçi sınıfının politik hareketinde bu belirttiğimiz anlam ve nitelikte bir bütünleşme ve birliği gerçekleştirme ise, hemencecik başarılacak bir iş değildir. Zamanla, sistemli, ısrarlı örgütsel ve ideolojik uğraşı ve mücadelelerle varılabilecek bir hedeftir. Bu zaman süresinde, doğru çizgiye yönelmeler, yaklaşmalar belirdiğinde bunları itelememek, kapıları kapamamak, tersine bu doğrultudaki oluşum ve gelişmelere açık ve yardımcı olmak bütünleşme ve birleşmenin şartıdır. Sekter olmamak bu demektir, uzlaşmacı olmak demek değildir. İşçi sınıfının tek doğru politik çizgi üzerinde örgütlenmesi, tek partisini oluşturup geliştirmesi ve bu parti etrafında işçi sınıfı kitlesinin toparlanması, kısacası, işçi sınıfının politik hareketinin birliği böyle gerçekleştirilebilir. Ama şunu da belirtelim ki, ne denli uğraşılsa ve tek doğru çizgi işçi sınıfı hareketine egemen kılınsa, yine de değişen sayılarda ve boyutlarda "anafor akımlar" olacaktır. Sorun, bunları olabildiği kadar dar sınırlar içinde tutup etkisiz kılabilmektir.

Anti-emperyalist demokratik güçlerin eylem birliği ve giderek bir platform üzerinde örgütsel bütünleşmesi başka düzeyde bir sorundur. Oluşturma şartları başkadır; bütünleşme, birliği sağlama süreci başkadır. Öncelikle hatırda tutulması gereken husus, amaçlanan birliğin kitlelerin güç ve eylem birliği olduğudur. Sorun, kitleleri harekete geçirmek, eylem birliğine sokmaktır. Çeşitli örgütlerin biraraya gelmesi ve

bir platform üzerinde anlaşmaları, söz konusu örgütlerin kitlesel bir tabanı, sınıf ve kitlelerin bir kesimini olsun harekete geçirme yeteneği olduğu ölçüde geçerlidir. Bir anlam ve önem taşır. Henüz biçimsel olmaktan öte, belli bir ölçüde olsun toplumsal güçleri temsil etmeyen örgütlerin biraraya gelmesi, birleşmesi, biçimsel olmaktan öteye gitmez; toplumun politik hayatında bir ağırlık taşımaz; korkarım, ciddiye bile alınmaz.

Bu çeşit bir güçbirliği girişimi 1971 öncesinde görüldü. Küçük küçük gruplar, ismi var cismi yok dernekler kurdular. Ortak bildirilerle bir sürü derneğin, kuruluşun adı, imzası boy gösterdi, ama kâğıt üstünde adlar olmanın ötesinde toplumsal bir güç olamadılar. Aynı yanlışı tekrarlamamak gerek.

Anti-emperyalist demokratik güçlerin eylem birliğini sağlamada ve giderek bir cephe örgütlenmesine gitmede, katılan örgütlerin politik çizgi farkları kabul edilir; bu çalışma ve birleşmelerde uzlaşma, karşılıklı ödün verme doğaldır hatta zorunludur. Tabii ki, işçi sınıfı partisi bu uzlaşma ve ödünlerin kendi çizgisini saptırıcı, kendi bağımsız hareketini zedeleyici olmamasına, tersine, verili somut şartlarda, sosyalist mücadele ile içice geçen demokratikleşme sürecini ilerletici olmasına dikkat eder.

Anti-emperyalist demokratik güçlerin güç ve eylem birliğini sağlamada çok önemli olan bir nokta, katılan örgütlerin kitlesel temsilciliği yanı sıra, somut hedef ve davranışların doğru saptanmasıdır. Bunda yapılacak yanlışlar, anti-emperyalist demokratikleşme sürecine yarar değil, zarar getirir. Oysa güç ve eylem birliğinin esas amacı ve böyle bir birlik hareketine girişmenin gerekçesi, söz konusu sürecin önündeki engelleri kaldırmak ve onu ileriye götürecek şartları oluşturmaktır.

Ayrıca, gerek işçi sınıfının politik hareketinin birliği, gerekse anti-emperyalist demokratik güçlerin eylem birliği Türkiye işçi sınıfı hareketinin gündeminde yer alan ve mutlaka bir çözüme ergeç kavuşturulacak olan önemli sorunlardır.

Birlik, evet! Ama her ne pahasına olursa olsun değil.

Yürüyüş, Sayı 21, 2 Eylül 1975

Şili Halkının Mücadelesi Hepimizin Mücadelesidir

Şili'deki faşist yönetimin ikinci yılını tamamladığı bugünlerde, kanlı faşizme sonuna dek kahramanca direnerek hayatlarını vermiş olan ve bugün de bu mücadeleyi aralıksız sürdüren anti-faşist savaşçıları saygıyla anarken, bir yandan da o ülkede olup bitenler üzerinde bir kez daha derin düşünmek, alınacak dersleri belirtmek gereğini duyuyoruz.

Sol çevrelerde Şili olaylarının açtığı büyük tartışma şu olmuştur: Şili deneyi, silahlı mücadele yapılmadan iktidarın burjuvaziden alınma ve sürdürülmesi olanağı olmadığını kanıtlamış mıdır?

Bu soruyu doğru cevaplayabilmek için önce bir başka sorunun cevabını vermek gerekiyor: Şili'de Halk Birliği Cephesi cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucu iktidara gerçekten sahip olabilecek duruma gelmiş miydi?

Hukuken iktidara gelip hükümet kurmak başka şey, gerçekten iktidar olabilmek başka şey. İktidar olabilmenin başlıca iki şartı var:

1- İktidar organlarına, devlet mekanizmasına tam sahip olabilmek, kontrolü altına alabilmek.
2- Daha da önemlisi; yukarıdaki şartın da temelinde olan şart, toplumsal tabanın, sınıfsal dayanağın güçlü olması.

Şili'de oluşan Halk Birliği iktidarını bu iki kıstasa vurduğumuz zaman bu iktidarın yeterli ölçüde bir iktidar olmaktan uzak düştüğü hemen göze çarpar. Halk Birliği Cephesi sadece 1970'de cumhurbaşkanlığı seçimini kazandı, ne 1970'de, ne de 1973'de genel seçimleri kazanamadı. İkinci seçimlerde önemli kazançlar kaydetti ama çoğunluğu alamadı. Bunun sonucu, parlamento ve yüksek mahkeme hiç bir zaman Halk Birliği iktidarının hukuksal dayanakları, iktidar organları olmadılar; tersine, ona karşı sürekli cephe aldılar; iktidarın gerçekleştirmek istediği toplumsal dönüşümlere ilişkin kanunları ve tasarrufları engellediler, örneğin toprak reformu için Halk Birliği iktidarı 1930'larda çıkmış eski bir kanunu yeni bir yoruma tabi tutarak uygulamaya geçebildi. Halk Birliği giriştiği işleri Parlamento ve Yüksek Mahkemeye karşın, sadece Cumhurbaşkanının yetkilerine dayanarak güçlükle yürütebildi.

Cumhurbaşkanlığı dahi oy çoğunluğu ile elde edilemedi; % 36,3 gibi çoğunluk oyların epey altında oylarla sağlandı. Seçimlerde alınan oylarda bu en yüksek orandı. Halk Birliği en büyük toplumsal gücü temsil ediyordu, ama yine de çoğunluk değildi. Onun için seçimlerden sonra Allende'nin Cumhurbaşkanlığına getirilmesi bir süre askıda kaldı ve güçlükle, mücadelelerle sağlanabildi.

Şu tablo bile, Halk Birliği iktidarının durumunu, daha hukuksal ve biçimsel düzeyde bile tam, gerçek bir iktidar olmadığını yeterince gösteriyor. Üst organlarda bile durum böyle olunca, devlet aygıtını, bürokrasiyi kontrol altına alabilmek, yeni politika ve uygulamaların gerektirdiği değişiklikleri yapmak, reorganizasyona gitmek hiç mümkün olmadı. Bu konuda Birlik liderliğinin hataları da olduğu anla-

şılıyor. Hal böyle olunca, Halk Birliği hükümetinin yapabildiği kadarını bile nasıl başardığına şaşmak gerek.

Kitle tabanı çoğunluk boyutunda değildi, ama biliyoruz ki, politik güç olabilme konusunda sadece nicel durum değil, nitel durum da önemlidir, hatta daha önemlidir. Ama bu açıdan bakıldığında da, Halk Birliği hükümetinin konumu pek parlak görünmüyordu. İlgililerin kendilerinin açıkladığına göre(1) Halk Birliği Cephesinde sosyalistlerle komünistlerin birliği yeterince sağlam, pekişmiş değildi. "Ultra sol" grupların tutumu ise kitleleri Birlik hükümetine karşı kışkırtmaydı. Sözün kısası, % 36,3'lük seçmen kitlesi, kaynaşmış ve kenetlenmiş, disiplinli bir sınıf ve tabakalar kitlesini temsil etmiyordu.

Yine de 1973 ortalarına kadar, kitlelerin hükümet lehine desteğini kazanmak ve harekete geçirmek mümkün oldu ve tüm engellemelere, güçlüklere, tertiplere karşın Birlik hükümeti yerinde kaldı. Ama bir yandan yukarıda kısaca değindiğimiz durumdan ötürü, öte yandan da emperyalizmin ve ona bağlı, onunla bütünleşmiş iç gerici güçlerin ekonomik ve politik kaos yaratma çabalarından ve bunda bir takım sonuç elde etmelerinden ötürü işçi sınıfı giderek öbür emekçi sınıflardan tecrit edilme durumuna düştü. Rene Castillo Halk Birliği hareketinin ve hükümetinin yenilgisini asıl bu faktöre bağlıyor:

"... Halk Birliği, işçi sınıfının tecrit duruma düşmesini engelleyemedi ve hayati çıkarları halk hükümetinin başarılarına bağlı olan halk çoğunluğunu kazanmaya muvaffak olamadı... Bizim yenilgimiz işçi sınıfının müttefiklerinden kopmasının sonucuydu." (2)

Burada Castillo çok önemli, temel bir noktayı dile getiriyor. İktidarın kaynağı sosyal sınıflar, kitlelerdir. Emperyalizme bağımlı, geri kapitalist ülkelerde halk yararına, toplumu demokratikleştirici, sosyalizm doğrultusunda ilerletici işlerin yapılabilmesi, başını işçi sınıfının çektiği tüm emekçi kitlelerin aktif desteğiyle, bu uğurda gericilere ve emperyalizme karşı mücadelesiyle mümkündür. İşçi sınıfı temel, itici güçtür, onsuz olmaz. Ama işçi sınıfı bu tarihsel işlevini öbür emekçi sınıfların ittifakını kazanmadan yerine getiremez. Tecrit olunursa, yenilgi kaçınılmazdır.

İşçi sınıfının emekçi kitlelerle iktidarı kazanması sorununu bir yöntem sorunu olarak anlamak ve ortaya koymak yanlıştır. Sorun, iktidar mücadelesinin silahlı veya silahsız olması sorunu değildir, işçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin iktidar için harekete geçirilmesi, yönlendirilmesi sorunudur. İktidar, "tüfeğin namlusunda" değil, herşeyden önce işçi ve emekçi sınıfların politik hareketinde ve gücündedir.

Gerek Şili'de, gerek dünyanın başka yerlerinde tüm faşist ve faşizan yönetimler geçicidir. Çünkü tarihin akışına terstirler. Yüzyılımızda tarihin akışı kapitalizmden sosyalizme doğrudur; faşist ve faşizan yönetimler ise kapitalizmin ve onun egemen sınıfı burjuvazinin ve ortaklarının son debelenmeleridir. Ne var ki, tarihin akışı mekanik bir determinizmle kendiliğinden oluşmuyor. İşçi sınıfının, halk kitlelerinin, ilerici, demokratik güçlerin bilinçli, örgütlü, yiğit mücadelesiyle oluşup gerçekleşiyor. Ve bugün bir ülkede olup bitenler o ülkeyle sınırlı değildir. Toplumlararası etki-tepki ilintileri vardır ve artık saflar dünya çapında iyice belirginleşmiştir. Emperyalizm ve faşizm dünya ölçüsünde örgütlenmiştir ve o ölçüde harekete geçmektedir. Onun karşısında ulusal, demokratik, ilerici ve sosyalist güçler de dayanışma

ve uyumlu hareket birliği içinde olmak zorundadır. Bugün, bu dünya güçleri amansız mücadelesini sürdüren Şili halkı ve devrimcileriyle beraberdir.

(1) Rene Castillo, *"Dersler ve Beklenenler", Şili Devriminin Öğrettikleri*, Bilim Yayınları, İstanbul, 1975.

(2) *Aynı eser*, s. 26.

Yürüyüş, Sayı 22, 9 Eylül 1975

Demokratikleşme Süreci İlerletilecektir

Gaziosmanpaşa İlçesinin açılış töreninde yapılan konuşma, 2 Eylül 1975.

Dış politika sorunları ciddiliğini korumakla birlikte, bu son günlerde ikinci plana itilmiş görünmektedir. Bir yandan Amerika'nın tutumunda bir değişiklik beklenmekte, öte yandan topluluklar arası görüşmeler yoluyla ve Denktaş eliyle -MC hükümetini doğrudan ilzam etmeden- Kıbrıs sorununa bir çözüm getirmeye çabalanmaktadır. ABD üslerinin durumu ise hâlâ açıklığa kavuşmuş değildir. Bu arada Denktaş yönetiminin giderek dış ilişkilerde aktif hale sokulması ve MC hükümetinin sosyalist ülkelerle ilişkileri geliştirmek girişimleri de dikkati çekmektedir. Kısacası ABD ile bağları yeniden geliştirmek ve güçlendirmek umut ve çabasında olan MC hükümeti şartların zorlamasıyla bir yandan da başka ilişkileri de aramak yoluna itilmektedir.

Dış politika sorunları geri plana itilirken, iç politika konuları son günlerde ön plana çıkmıştır. Bunun nedeni, sadece, yukarıda işaret ettiğimiz dış politika durumu değildir. Kısmi-seçimlerin yaklaşması da kendi başına bir neden değildir. Asıl neden seçimlerin, burjuvazinin ve MC partileri yararına hizmet edecek baskı şartları altında, tüm sol, ilerici, demokratik güçlerin ve en başta işçi sınıfını sinmeye zorlayacak şartlarda yapılmasını sağlamaktır. Bunun için baskı ve şiddet uygulaması artık doğrudan ve açıkça işçi sınıfını hedef almaktadır. Bu gelişmeye Parti bildirilerimizde, demeçlerimizde daha ilk belirtileri ortaya çıktığında işaret etmiştik. İlerici, devrimci gençlere yapılan komando ve polis baskınları, taşlı, sopalı, silahlı saldırılar, coplamalar ve kurşunlamalar, işçilerin sendikal toplantılarına, fabrika direnişlerine gittikçe hızlanan bir tempoda uygulanmaktadır. Araya provokasyon niteliği açık olan sözde sabotaj olayları da sokulmaya başlanmıştır. Son Sungurlar, Berec ve Samsun Bakır İzabe Tesisleri olayları bu işaret ettiğim gelişmelerin son örnekleridir.

Politik düzeyde de sol, demokratik güç ve özgürlüklere yüklenme artmıştır. Dernekler basılıyor, aranıyor, yöneticileri ve üyeleri gözaltına alınıyor, tutuklanıyor ve mahkemeye veriliyor. Siyasi partiler de müdahale ve baskıdan masun değil. CHP ve TSİP'in yöneticileri gözaltına alıyor veya tutuklanıyor, birinin bir il örgütünde dinamit patlatılıyor, öbürünün genel sekreteri içeride. Partimizin de Eskişehir'de bir üyesi gözaltına alınıp bırakıldı. İstanbul'da ise Kartal ilçesinden üç arkadaşımız dört gün poliste alıkonularak işkence gördüler. Anayasaca "İktidarda veya muhalefette olsunlar, demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları" olarak kabul edilen siyasi partiler yasal güvenceden fiilen yoksun durumdadırlar. Seçimlerde bu durumun daha da kötüleşeceğinden endişe edilir. Seçim kampanyasının güvenlik içinde yapılması ve oyların güvenlik içinde verilmesi, içinde bulunduğumuz günlerin acil talebi ve şartıdır.

Seçimlerin MC iktidarının ve dolayısıyla burjuvazinin baskı ve kontrolü altında yer alması bu şiddet uygulamalarının bugünkü nedeni olmakla beraber, bu uygulamalar seçimlerin süresi ve yapılışıyla sınırlı değildir. Çünkü temeldeki neden yapısaldır. Türkiye'nin dışa bağımlı geri kapitalizmi hızlıca bir sanayileşmeden sonra kısa sürede bir çıkmaza girip saplanmıştır ve bu yapısıyla çıkmazın kıskaçlarından kurtulup feraha çıkması imkansızdır. Burjuvazi ve iktidarlarının çıkmazın doğurduğu ekonomik, sosyal, politik çalkantıları baskı ve şiddet yönetimi ile kontrol altında tutmaktan başka çareleri yoktur. Burjuvazi, burjuva demokratik özgürlükleri ortamında dahi iktidarını sürdürebilmek durumunda değildir. Bunun için baskı ve şiddet uygulamalarının, geçici olarak değil, sürekli olarak ülkenin politik hayatında yer alması beklenir. Ve bunun için de ülkenin demokratik, ilerici, sol güçleri Anayasal hak ve özgürlüklerine sonuna kadar sahip çıkarak, burjuvazinin ve iktidarlarının bu geriletici, anti-demokratik ve faşizme yönelik politikasına sürekli direnmek, mücadele vermek zorundadır ve bu mücadele verilmektedir. Bugün karşılaştığımız olayların, iç durumun anlamı, niteliği budur.

Burjuvazi şimdi veya kısa sürede açık faşizme gider mi? Durum yeni bir 12 Mart dönemine gidişi mi gösteriyor? Kanımca bu soruları "evet" diye cevaplamak için en azından vakit erkendir, hatta benim eğilimim "hayır" diye cevaplamaktır. Öncelikle dış politika durumu bir askeri darbe için elverişli değildir. İç politika açısından da henüz zamanı değildir. 12 Mart döneminden daha yeni çıkıldı ve askeri darbe ve yönetimler başka hiç bir çare kalmadığı sonucuna varıldığında uygulanır. Şimdi ise defalarca belirttiğimiz üzere sol'un ve tüm demokratik güçlerin baskı ve kontrol altında tutulduğu, sindirildiği, yalnızca gerici, burjuva partilerine ve politik güçlerine, sözcülerine münhasır "güdümlü demokrasi" uygulaması denenmektedir. Böyle gelişmeler ve evreler başka geri kapitalist ülkelerde de görülmüştür.

Bu son olaylar ve gelişmeler Türkiye'de sosyal safları belirginleştirmekte, kimin hangi safta yer aldığı açık seçik ortaya çıkmaktadır. Bunlardan belki de en ilginci Türk-İş yöneticileri hakkında biz sosyalistlerin yıllardır söylediğimiz temel doğrunun, yani bu yöneticilerin burjuvazinin safında oldukları ve işçi sınıfının sendikal hareketini burjuvazinin dümen suyunda tutmak istedikleri doğrusunun artık, en görmek istemeyen gözlerin bile görmek zorunda olduğu bir açık seçiklik ve kesinlikle ortaya çıkmış olmasıdır. İşçilerimiz hızla yükselen enflasyon ve pahalılık ortamında gerçek ücretlerin düşmesiyle ezilir ve işsizler ordusu büyürken durumlarını hiç değilse daha kötüleşmekten koruyabilmek, Anayasal haklarını kullanarak kendilerini en iyi savunacak sendikaları seçmek istemektedirler. Bu, en doğal, en meşru haklarıdır. İşverenler, hemen her zaman işçilerin bu sendikalarını seçme özgürlüklerine müdahale etmektedirler. Ve hükümetin resmi ve gayri resmi kolluk kuvvetleri işverenlerin bu müdahalesinden yana hareket etmektedirler. Mahkemeler artık referanduma başvurmak, yani hangi sendikayı seçtikleri konusunda işçiler arasında oylama yapılmasına da karar alamadıklarından durum büsbütün gerginleşmiştir. Öte yandan işverenler, en bilinçli, hakkını arar işçileri, toplu olarak işten çıkararak toplu sözleşmeleri ve greve gitme hareketlerini engellemekte, bunları durdurma yollarını aramaktadırlar. Dikkat edilirse iş yerlerinde baş gösteren anlaşmazlıklar ve direnişler hemen hep sendika seçme sorunundan ve/veya işçilerin haksız işten

çıkarılmalarından doğmaktadır.

Durum apaçık ortadayken ve herkesçe bilinirken Türk-İş Başkanı Halil Tunç, benzeri az görülmüş bir pervasızlıkla Sungurlar, Berec, vb. işyerlerinde yer alan olaylarda işçilerin hiç rolü olmadığını, işçilerin zorla dışarıdan gelen grup ve kişilerin baskısıyla olaylara bulaştırıldığını iddia edebilmektedir. Grev ve direnişlere dışardan müdahale etmek isteyenler olabilir, şu veya bu niyetle. Ama bu iş anlaşmazlıklarının ve direnişlerin işçilerin kendi sorunlarından doğduğu ve kendi girişimleriyle başlatılıp yürütüldüğü olgusunu değiştirmez.

Halil Tunç işçilerin DİSK'e bağlı sendikaları seçmeleri sanki bir suçmuş gibi var gücüyle DİSK'e çullanmaktadır, sözü geçen iş anlaşmazlıklarında silah çeken, kurşun sıkan, dinamit kullanan zorbaları işveren adamlarını değil, DİSK'i suçlamaktadır MC'nin ve tüm gerici ve faşistlerin yaptıkları politik demogojiyi yapmaktadır. Bunun yanı sıra işverenlere lâfla saldırması ve demokrasi edebiyatı yapması hiç kimseyi aldatamaz; Halil Tunç'un ve yönettiği Türk-İş'-in, patronların ve demokrasi düşmanı gericilerin safında yer aldıkları kanıtlanmıştır. MC iktidarı, gericiler, faşistler, büyük burjuvazi ve Türk-İş yönetimi aynı safta yer almışlardır; hep birden işçi sınıfının kendi güdümleri dışındaki gerçek ekonomik mücadelesini ve örgütlerini ve bu hareketin başını çeken kuruluş olarak DİSK'i hedef almışlardır.

Sırası gelmişken şunu da belirteyim ki, son olaylar ve Halil Tunç'un yaptığı çıkış DİSK üst kademe yöneticileri için de son bir uyarı olmalıdır. Sosyalizmden yana görünüp sosyalist hareketten yana olmamak ve CHP'ye kapılanmakla durumu idare etmenin mümkün olabileceğini sanmak yanılgıların en büyüğüdür. DİSK yönetimi seçeneğini açık ve kesin yapmak, tavrını almak, politikasında içtenlikli ve tutarlı olmak zorundadır. Bu son gelişmelerde büyük burjuvazinin tutumu da kesinlikle ve bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda büyük burjuvazinin çeşitli örgütleri ülkenin ekonomik durumu ve kendi talepleri konusunda ardı ardına raporlar, muhtıralar düzenleyip hükümete sunmuşlar, kamuoyuna açıklamışlardır. Son günlerde de büyük burjuvaların en büyüklerinden biri olarak bilinen Vehbi Koç AP ile CHP'ye tamamiyle politik nitelikte bir mektup göndererek bunların koalisyon yapmasını istemiştir. Devletin yetkisini Anayasa'dan alan resmi iktidar organları yanında, ismi üstünde özel sektör olan bir iktidar odağı ülkenin politik hayatında tüm gücüyle kendini ortaya koymaktadır. Burjuvazi egemen sınıf olduğunu iyice açığa vurmaktadır. Toplumsal saflar artık herkesin görebileceği kadar belirginleşmiştir. Ve bütün bu olup bitenler sosyalistlerin yıllardır yaptıkları tahlilleri, açıkladıkları temel olguları doğrulamaktadır.

Çetin bir dönem içindeyiz, ama işçi sınıfımız, emekçi kitleler, yurtsever, ilerici, sol güçler zorlukları göğüsleyebilecek, demokratikleşme sürecini ileriye götürebilecek güçtedirler.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Gericilerin Oyunları Etkisiz Kılınacaktır

Basın açıklaması, 5 Eylül 1975.

Artık iyice ortaya çıkmıştır ki, MC Hükümeti seçimleri azami baskı altında yapmak kararındadır; seçimlerin güvenlik içinde, gönül rahatlığı ile oy kullanılarak yapılmasına müsaade etmeyecektir. Bunun belirtileri bir süreden beri görülüyordu. Gerede Olayları, siyasi partilerin mahalli örgütlerine baskın ve aramalar, dinamit patlatmaları, parti yöneticilerinin gözaltına alınmaları ve tutuklanmaları gibi.

Elazığ'da Ecevit'in konuşacağı alanda yapılan saldırılar, patlatılan dinamitler; TSİP Ankara İl Yöneticilerinin gizli örgüt suçlamalarıyla ağır hapis cezalarına mahkûmiyetleri gibi olaylar seçimlerin hangi hava içinde geçeceği ve ne menem bir demokrasi gerçekleştirilmek istendiği hususunda hiçbir kuşku bırakmıyor. Bu şartlarda, bugün Türkiye'de seçimler için de, siyasi partiler için de güvence kalmamıştır.

Demokratik özgürlükleri -olduğu kadarıyla bile- ve seçimleri tehdit eden tehlike her geçen gün büyümektedir.

MC İktidarı ve tüm gerici güçler, baskı ve terör uygulamalarına rağmen yine de ülkemizde bir yılgınlık havası, bir sinme durumu yaratamamaktadırlar. Ve yaratamıyacaklardır. Demokratik, ilerici, sol ve sosyalist tüm yurtsever güçler ve yurttaşlar Anayasal hak ve özgürlüklerine her hâl ve şartta sahip çıkarak sonuna kadar kullanacaklar ve gericilerin oyunlarını ve tuzaklarını etkisiz kılacaklardır.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Seçimlere Bakış Açımız

Seçimler, her zaman, günün politik güçler durumunun bir göstergesi olur. Ne kadar serbest, kısıntısız şartlar altında yapılırsa o ölçüde gösterge niteliği belirginleşir. Türkiye'deki 1975 güz seçimlerinin bu niteliği, içinde bulunduğumuz dönemin özelliği dolayısıyla, daha da önem ve anlam taşımaktadır. Ayrıca bu seçimler, toplumsal güçlerin, iktidar düzeyinde, bugün gerici, faşist güçler lehine olan dengelenmesini değiştirme aracı da olabilir.

Türkiye'de egemen sınıflar, hep Batılı demokrasileri örnek alma iddialarına ve Batı kapitalist dünyasıyla bütünleşme, Batılı ülkeler topluluğunun bir üyesi olma çaba ve özlemlerine karşın, Batı demokrasileri ölçülerinde bir "çoğulcu demokrasi"yi gerçekleştirmeye hiç bir zaman yanaşmadılar. İç ve dış etkenlerle 1940'lar ortasında çok partili rejime geçildiğinde, bu, sadece, sağ partilerle, burjuva partileriyle sınırlı bir "çoğulcu demokrasi" oldu. Oysa 20. yüzyılda "Batı demokrasi"leri artık, sermaye'nin karşısında emek'in, burjuva partileri karşısında işçi ve emekçi sınıflar partilerinin yeraldığı, iktidar için mücadele ettiği ve "çoğulcu demokrasi" çerçevesi içinde sınıf güçleri dengelenmelerine göre seçim sonuçlarının belirlendiği ve iktidarın biçimlendiği toplumlardır. İşçi sınıfı partilerinin serbestçe örgütlenip ülkenin siyasal yaşamında yer almadığı, burjuva ideolojisinin karşıtı işçi sınıfı ideolojisinin serbestçe öğrenilip öğretilmediği, kapitalizme karşı sosyalizm önerisinin açıkça savunulamadığı bir Batılı demokrasi artık yoktu ve düşünülemezdi de. Türkiye burjuvazisi ve müttefikleri ise burjuva demokratik gelişime ters düşen tutumunda direndi durdu, halâ da direniyor.

Ne, var ki, toplumların nesnel gelişme yasaları ve bunların zorunlu sonuçları egemen sınıfların tutum ve uygulamalarıyla sürgit bastırılamaz ve önlenemez. Türkiye kapitalistleştikçe, kapitalist gelişmenin temel yasaları burada da işledi ve sonuçlarını vermeye başladı. Bu yasalardan biri, kapitalizmin burjuvazi ile birlikte, onun karşıtı işçi sınıfını da aynı zamanda yaratması ve güçlendirmesiydi. Toplum yapısındaki bu gelişme sonucudur ki, burjuvazi ve müttefiki sınıflar işçi sınıfına sendikalaşma ve grev hakkını, giderek politik örgütlenme hakkını kısıtlı ölçüde de olsa tanımak zorunda kaldı. Ve 1961-71 arasında Türkiye, tarihinin göreli olarak en demokratik ve özgürlükçü dönemini yaşadı. Burjuvazi ve müttefikleri gelişmelerden ürktü. 1961 Anayasası altında, TİP niteliğinde bir partinin kurulup gelişebileceğini, sosyalist yayınların o denli bollaşıp yayılacağını burjuvazi hesaplamamıştı. Alt yapıdaki gelişmeler üst yapıda çiçek açmış, meyve vermişti. Bunun tarihsel, toplumsal gelişme yasaları zorunluluğu olduğunu burjuvazi nerden bilecekti?

1961-71 döneminin daha ilk yıllarından işçi ve emekçi kitlelerdeki ve sol kanattaki bu gelişmeleri engelleme, durdurma girişimleri başladı. Dönemin son yıllarında artarak yoğunlaştı. Kapitalist gelişme de bir dar boğaza gelip saplanmıştı: Kaynak yetersizliği, pazarlama zorlukları. Ve de bu sıkışık durumda, işçi ve emekçi kitlelerin

yükselen ekonomik ve politik talepleri, bu talepler doğrultusunda hareketliliği. Bu durum, burjuvazinin, zaten kısıtlı olan demokratik özgürlükleri daha sınırlamak, rafa kaldırmak kararlılığını güçlendirdi.

12 Mart döneminde burjuvazinin istediği bir ölçüde oldu, yani uygulamalar o yönde oldu; ama ne işçi ve emekçi kitleler, ne sol akımlar yok edilmek şöyle dursun, ürkütülüp sindirilemedi bile. Tüm baskılara, işkencelere rağmen yine de tam boy, açık, sürgit bir faşist rejim temellendirilemedi. Burjuvazi o denli güçlü ve kararlı değildi. TİP kapatıldı ama, ortanın sol'u CHP'ye dokunulamadı ve CHP 12 Mart dönemi şartlarında lider değiştirerek "ortanın solu"ndan "demokratik sol"a yöneldi. Seçimler zamanında yapıldı.

Bununla beraber burjuvazi, 1971 öncesine dönmemekte kararlıydı. Anayasa ve diğer kanunlar değiştirilmiş, demokratik özgürlükler daha da kısıtlanmıştı. Sol, yasal ve yasa dışı baskı ve şiddet yöntemleriyle sindirilip kontrol altında tutularak, sağcı partilerle sınırlı bir demokratik parlamenter rejim görünümü sürdürülecekti. Burjuvazi için bu sübjektif bir seçenek olmaktan da öte nesnel bir zorunluluktu. Dışa bağımlı, dar boğazlara saplanmış, bunalımı derinleşen yerli kapitalizm ve onun çerçevesinde kendi iktidarını burjuvazi ancak bu şartlarda sürdürebilirdi. Anti-demokrasi yapısal nedenlerden doğuyordu.

Ne var ki, toplumsal gelişme yasası 12 Mart döneminde de işlemişti. Bu dönemden işçi sınıfı ve emekçi kitleler, bir bölüm gençlik ve aydınlar, daha bilinçlenmiş, bilenmiş çıktılar. Kitleler daha sola kaymış, radikalleşmişti. Yasal ve siyasal üst yapı daralırken, geriletilirken, sosyal yapı, kendi nesnel yasallığı uyarınca, ileriye gitmişti.

Sermaye-emek çelişki ve çatışması da, daha duru ve belirgin olarak açığa çıktı. Alt yapı ile üst yapı, sermaye ile emek çelişkileri politik ve sosyal düzeyde, çok güçlü biçimde, demokrasi anti-demokrasi mücadelesi olarak belirmektedir. Alt yapı üst yapıyı genişlemeye, özgürleşmeye zorlamaktadır. İşçi sınıfı ve emekçi kitleler ekonomik, sosyal, kültürel talep ve istemlerini gerçekleştirebilmek için demokratik hak ve özgürlüklerine tam sahip olup ülke siyasal yaşamında etkin rol oynayabilmek, iktidarı etkilemek ve alabilmek istemektedirler. Gerçekten de bu zorunludur. İşçi ve emekçi kitlelerin serbestçe örgütlenebilmesi, üst düzeylerde bilinçlenebilmeleri, etkin bir siyasal güç haline gelip toplumu sosyalizm doğrultusunda ilerletebilmeleri için demokratik hak ve özgürlükler sorunu siyasal gündemin ivedi birinci maddesidir.

12 Mart döneminin vurduğu darbeden sonra işçi ve müttefiki emekçi sınıfların siyasal hareketinin örgütlenmesi henüz ilk evresinde olduğundan, demokrasi - anti-demokrasi mücadelesi bugün, seçime katılan partiler düzeyinde, MC-CHP özellikle de, AP-CHP mücadelesi olarak baş vermektedir.

MC, büyük burjuvazinin, tekellerin ve diğer en gerici kesimlerin odaklaştığı cephedir ve MC hükümeti bu güçler koalisyonunun iktidarı, kitlelere karşı vurucu aracıdır. Ve de Amerika'nın, bizdeki iktidar yarışında üzerine oynadığı attır. Türkiye'de iktidarın belirlenmesi konusunda emperyalizm, özellikle ABD, bir iç faktördür. Onun için bu seçimler, toplumsal ve siyasal güçler dengesinin bir göstergesi olmaktan da öte, bu dengeyi demokratik güçler lehine değiştirme aracı olabilir,

olmalıdır da. MC oyları ve onun içinde de AP oyları geriletilmelidir. AP, cephe ortaklarının tabanını kaydırarak 1973'e kıyasla oylarını artırabilir, ama bu artış CHP oylarından fazla olmamalıdır. Olmazsa, AP gerilemiş demektir. MC oylarının ve onun içinde AP oylarının CHP'ninkilere kıyasla gerilemesi MC hükümetinin iktidardan çekilmesi şartlarını oluşturabilir. Her şeye rağmen MC hükümeti iktidarda kalmakta dirense bile, seçim referandumunu kaybetmiş, kitlelerden "Hayır" cevabı almış bir hükümet, gücünü yitirmiş, sallantıda bir iktidar olur. MC'yi geriletmek, güçsüzleştirmek, iktidardan çekilmeye zorlamak tüm sol, demokratik güçler, örgütler ve kişiler için diğer bütün mülahazaları, ihtiraz kayıtlarını aşan birinci görevdir.

Bugün Türkiye'de demokratikleşme, ustranın keskin ağzı üzerinde. Ustra, ha kesti, ha kesecek. Ustrayı körleştirmek, uzaklaştırmak gerek. Elbette iş bununla bitmeyecek, sorun çözümlenmiyecek. Ama ivedi, güncel ilk adım budur.

Bu seçimlerde CHP'ye oy verilmesi önerimiz yukarıda bu yaptığımız bu tahlillere dayanıyor, yoksa CHP'ye umut bağladığımıza değil. CHP iktidara gelse ne yapar, ne yapmaz; istese de, neleri, ne kadar yapabilir o ayrı bir konu.

CHP kuşkusuz bir burjuva partidir. CHP iktidarında, Türkiye yine emperyalist - kapitalist dünya ilişkileri içinde kalacak, dışa bağımlı kendi geri kapitalizmini sürdürecek ve kapitalizmle birlikte onun egemen sınıfı burjuvazinin ekonomik ve politik iktidarı da özünde sürecektir. İktidarın biçiminde, işçi ve emekçi kitlelere tavizlerde, değişiklik olacaktır, eğer CHP sözünde durursa, veya durabilirse. Hatırlamak gerekir ki, çoğulcu demokrasi de, faşist rejim de, burjuvazinin değişik koşullarda uyguladığı iktidarını yürütme biçimleridir. Her ikisi de kapitalizmin politik üst yapı olgularıdır. Ama, ekonomik sistem ve sınıf iktidarı açısından her ikisinin özünde aynı olması, nasıl bunlar arasındaki farkları küçümsemeye cevaz vermiyorsa, tersine bugün bütün dünyada faşizme karşı tüm demokratik güçlerin mücadelesi yürütülüyorsa, aynı mantık ve gerçekçilikle CHP'yi ve olasılı CHP iktidarını MC partilerinden ve iktidarından ayrı tutmak gerekir.

CHP konusunda ikinci önemli nokta, son dönemde bu partinin, bir küçük burjuva reformcu partisi kimliği kazanma çabası içinde oluşudur. Savunduğu fikirler, ileri sürdüğü önerilerle CHP, kapitalizm çerçevesi içinde ve burjuvazinin ekonomik ve politik gücünün temeline dokunmadan, emekçi kitleler yararına bir takım tavizler koparmayı, değişim ve gelişimler sağlamayı öngörmektedir. Parti, "Halkla bütünleşme" sloganı altında dayandığı sınıfsal tabanı emekçi kitlelere doğru genişletmeye çabalamaktadır ve bunda bir başarı sağlamış görünmektedir. Egemen sınıfların kimi kesimleriyle ilişkiler sürmektedir; bu sınıflardan kişiler parti kadrolarında yer almaktadır, ama partide "demokratik sol"u benimsemiş genç, radikal, yeni kadrolar ve yeni bir parti tabanı da vardır. Bu iki kesim arasında parti içi iktidar mücadelesi sürmektedir. Burjuvazi, genellikle, CHP'deki bu yeni gelişimden ürkmek ve ona karşı çıkmakla beraber, kimi kesimleri ve kişileri CHP'yi kendi iktidarları için ikinci bir alternatif olarak görmeye başlamışlardır. Batı'da sosyal demokrat partiler ve iktidarları o ülkeler burjuvazilerinin yeğ tuttukları birinci seçenek değildir. Geleneksel tutucu partiler ekonomik sorunlar ve kitlelerin istek ve baskılarıyla başa çıkamaz duruma düştüklerinde, sınıf iktidarlarını sürdürebilmek için kabullendikleri ve kullandıkları politik araçlardır. Türkiye'de de bu eğilim başgöstermiştir, CHP,

burjuvazi tarafından bir iktidar alternatifi olarak görülmeye başlanmıştır. Burjuvazi tam boy açık faşizme gitmeden önce veya gitme gücünü bulamadığı durumlarda iktidar biçimini şartlara göre biçimlendirir.

İşçi ve müttefiki emekçi sınıfların bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm hareketi açısından CHP'deki bu yeni gelişim olumlu karşılanır; hareketin bağımsızlığını korumak, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin CHP reformculuğuna kapılanmalarını önlemeye çalışmak şartıyla. İnönü'nün ortanın solu sloganı ve politikasını, o zaman kendisinin açıkladığı üzere, "memleket sola kayıyordu, bunu önlemek lazımdı" gerekçesiyle ortaya attığını ve Ecevit'in aynı görüşü Ortanın Solu kitabında "sola duvar çekmek" biçiminde işlediğini unutmuyoruz. Bugün de Ecevit, "Komünizmi CHP önler" derken, aynı görüş ve niyeti, yani gerçek sol gelişmeleri anti-komünizm kalkanıyla önleme ve engelleme niyetini dile getirmektedir. Zaten bütün dünyada sosyal demokrat nitelikteki partilerin toplumsal işlevi işçi sınıfı hareketini sosyalizm doğrultusundan saptırmaktır.

CHP'nin kimliği özetle bu olmakla beraber, bugün toplumsal mücadelenin baş verdiği uç, demokrasi-anti-demokrasi çatışması olduğundan CHP, MC partileriyle bir torbaya konamaz ve MC'nin geriletilmesi için CHP'ye oy vermek gerekir. Seçimlerde CHP'ye oy verilmesi önerisi işçi sınıfı hareketinin bağımsızlığını zedelemek, onu CHP'nin kuyruğuna takmak değildir. Bu taktik bir sorundur. Ve taktikler daima, hangisi "işçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin toplumu bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm doğrultusunda ilerleten hareketinin önündeki engelleri kaldırıcı veya zayıflatıcı bir etki doğurabilir, hareketin bir adım, bir basamak daha ileri götürülmesine yardımcı olur" kıstasına göre saptanır. Bu saptama gönlümüzün arzuladığına, soyut, teorik açıdan olması gerekene göre değil, teorinin çerçevesi içinde, somut nesnel şartlara, imkânlara göre yapılır. Bugün sosyalist hareketin hemen önündeki birinci engel MC iktidarı, onun emperyalizmle uyumlu anti-demokratik baskı ve şiddet uygulamalarıdır. Seçimler bu engeli kaldırmanın veya zayıflatmanın aracı olabilir, aracı haline getirilmelidir. Bu ise, MC, özellikle AP oyları karşısında CHP oylarının artırılmasını gerektirir.

Yürüyüş, Sayı 26, 7 Ekim 1975

Sol Oylar Artış Eğilimindedir

Yürüyüş dergisine verilen demeç.

Yorum için asıl gerekli olan, AP ve CHP'nin toplam oyları ve oy artış oranları bu yazı yazılırken henüz bilinmiyor, oyların kentsel ve kırsal yörelere göre dağılımı da daha belli değil. Şimdilik bilinen, CHP oylarının AP oylarının önünde gittiğidir. CHP oylarında bir sıçrama değil sürekli temel bir eğilimin ifadesi olan düzenli bir artış var sanırım. AP kendi cephesinden oy kaydırarak durumunu düzeltmiş, ama 1970 öncesi düzeyine ulaşamamıştır.

MC partilerinin toplam oylarının da CHP oylarının gerisinde veya onunla başabaş olduğu anlaşılmaktadır. 20 ilin kesin olmayan sonuçları MC'nin toplam oylarının dahi CHP oylarının gerisinde olduğunu göstermektedir.

CHP ve AP oylarının kaydettiği bu çeşit bir artış tablosu kanımca şunu gösteriyor: Oylar güncel, arızi denilebilecek olaylara, taktiklere göre değil, toplumsal yapıdaki gelişmelere göre bir seyir izliyor. Bir başka deyimle oyların verilişini belirleyen, yüzeysel dalgalanmalar değil, derinlikte yatan toplumsal olgulardır. Bu nedenle AP'nin, bundan böyle ne kadar toparlansa 1970 öncesindeki oy oranına bir daha sahip olamayacağı, sağda eriyen partilerin bir kısım oylarını toplarken CHP tabanından oy kaldıramıyacağı ve giderek kendisinin oy kaybına uğrayacağı, CHP'nin oylarına ileride işçi sınıfı partisinin talip çıkacağı rahatlıkla ileri sürülebilir. Kitlelerin politik bilinci yükselmekte, kitleler sola kaymaktadır. Ve bu, geriye dönüşü olmayan bir gelişmedir. Bunun için sağdaki oylar azalmaya, soldaki oylar artmaya yöneliktir.

Sağdaki küçük partilerin eriyip oylarının AP'ye yönelmesi bir başka gerçeği daha doğrulamaktadır. Burjuvazi içindeki ayrışım ve sürtüşmeleri ve bunların partiler düzeyinde yansımasını fazla abartmamak gerekmektedir, işçi sınıfının politikasını ve taktiklerini saptarken, burjuvazinin iç çelişkileri ve sürtüşmeleri ne küçümsenip yokmuş gibi sayılmalı, ne de bunlara fazla bel bağlamalıdır.

Oyların bu dağılımı karşısında AP de, CHP de erken seçime gitmekten çekinir sanırız. MC hükümeti devam edebilir. Oyların iki büyük partide toplanması, CHP -AP koalisyonu isteyen çevrelerin bu yönde baskı ve etkisini artırabilir. Ecevit, Türk halkının, oylarını iki büyük partide yoğunlaştırmakla hükümet sorununa çözüm göstermiş olduğunu söylerken, böyle bir koalisyon ihtimaline mi işaret etmektedir? Yoksa, CHP'nin iktidar, AP'nin ana muhalefet olacağı bir durumu mu düşünmektedir? Bizce, bu iki alternatiften ziyade MC hükümetinin, AP'nin liderliği ve sözü geçerliği güçlenmiş olarak sürmesi ve CHP'nin muhalefet görevini daha etkin biçimde yürütmesi durumu daha muhtemeldir; eğer ekonomik, politik sorunlar MC iktidarının devamına müsaade ederse...

Yürüyüş, Sayı 27, 14 Ekim 1975

Seçim sonuçları farklı açılardan farklı düzeylerde yorumlandı ve kanımızca önemli yanlışlara düşüldü. Yanlışa yol açan bir tutum, seçim sonuçlarına sadece, veya esas itibariyle, partiler açısından bakıp partiler düzeyinde olup bitenlerin altında yatan ve belirleyici unsur olan sınıfsal güç dengelerindeki gelişmelere inmemektir. Bu tutumun bir çeşidi de, partiler düzeyindeki durumla sınıfsal güçler durumunu birbirine karıştırmak, ikisi arasındaki ilişkiyi doğru görememek, kuramamaktır.

Bu tutumda olanların ısrarla belirttikleri nokta, oyların iki partide kutuplaştığı, "iki partili" bir rejime doğru gidildiğidir. Kimileri, oyların dağılması önleniyor, istikrarlı hükümetler kurulması olanağı beliriyor diye bundan memnunluk duyarken, kimileri de, ya kutuplaşmaya doğru gidiliyor, zıtlıklar ve mücadeleler keskinleşecek diye, ya da, yeni, küçük akımlar ve hareketler -özellikle işçi ve emekçi sınıfların politik hareketi- yaşam hakkı bulamayacak, yok olacak diye kaygılanıyor.

Oysa oyların iki partiye yönelmiş olması, kendi başına, ne memnunluk, ne de kaygılanma sonucuna zorunlu olarak hak verdiren nitelikte değildir. Türkiye'de, her kapitalist ülkede olduğu gibi bir kutuplaşma vardır: sermaye-emek, burjuvazi -işçi sınıfı ve bir kısım emekçi kitleler kutuplaşması. Kapitalistleşme ilerledikçe bu kutuplaşma da keskinleşip belirginleşmiştir. Geçmişe kıyasla bugün özellikle böyledir. Türkiye İşçi Partisi'nin "Güncel Görev" ve "12 Ekim 1975 Seçimlerinde Tavrımız" adlı belgelerinde nedenleriyle birlikte açıklandığı üzere, "bu kutuplaşma ve çelişki politik düzeyde demokrasi-antidemokrasi çatışması olarak yansımaktadır"; seçimlere katılan partiler düzeyinde ise, aynı kutuplaşma "güdük bir biçime bürünerek CHP-MC partileri, özellikle de CHP-AP kutuplaşması ve çatışması olarak ortaya" çıkmıştır. Bu durum oyların CHP ve AP'de toplanmasına yol açmıştır. İşçi sınıfı partisi örgütlenip güçlendiği, seçime girebildiği zaman oy dağılımı ve "iki partili rejim" görünümü değişecektir. Mevcut seçim sistemi işçi sınıfı partisinin parlamentoya katılışını güçleştirebilir, "ulusal artık" sistemi kolaylaştırabilir, ama belirleyici faktör bu değildir. Sorun, işçi sınıfı ve müttefiki emekçi kitleler içinde örgütlenebilmek, bu kitleleri eğitip bilinçlendirmek, etkin politik bir güç haline getirmektir. Bu ise ergeç şu veya bu parti kanalıyla mutlaka başarılacaktır. Toplumsal gelişme, kitlelerin hareketi sola doğrudur. Sola gidiş toplumsal yapının tabiatından doğmaktadır. Bu toplumsal gerçeklik mutlaka kendine uygun politik aracı oluşturup geliştirecektir. "Sorunlar çözümleriyle birlikte doğarlar." Bunun için dedik ve diyoruz ki, Türkiye'nin sola yönelişi "geriye dönüşü olmayan bir gelişmedir" ve "sağdaki oylar azalmaya, soldaki oylar artmaya yöneliktir"

Geleceğe ilişkin olarak belirttiğimiz bu görüşün doğruluğunun belirtileri şimdiden, 1973 ve 1975 seçim sonuçlarının kıyaslanmasında görülmektedir. Burada, ilkin, yanlış değerlendirme ve yorumla yol açtığını yazımızın başında belirttiğimiz bir bakış açısına daha işaret edelim. O da, seçim sonuçlarına durağan (statik) açıdan

bakmaktır. Oysa, sosyal-politik gerçeklik değişme halindedir. Belli bir günde verilen oylar bu değişme sürecinin zamanın bir noktasında bir anlık bir görünümüdür. Bu anı doğru algılayıp yorumlayabilmek için değişim sürecinin çizgisini, doğrultusunu saptamak gerekir. Bir zaman perspektifi içinde ele alınmayınca, kimilerinin iddia ettiği üzere, "seçmenler AP ve CHP'ye evet, küçük partilere hayır dedi" gibi çok yüzeysel, bunun için de yanlış sonuçlara varılır. AP oylarını artırmış ama, yeni seçmen kazanarak değil, diğer sağ partilerin oylarını kaydırarak. Bunu bile tam başaramamış, basında çıkan rakamlara göre o partilerin kaybettikleri oyların yüzde 7,5'ini kendisine çekememiştir (1). Sağ partiler birarada ele alınınca ise bunlar 1973'te oyların yüzde 63,3'ünü aldıkları halde 1975'te oy oranları yüzde 55,8'e düşmüştür. Buna karşılık, sol ve sola yatkın oyları toplayan CHP'nin oy oranı 1973'te yüzde 33,3'den 1975'de yüzde 43,9'a yükselmiştir (2).

Sorun bir zaman boyutu içinde ele alınınca, sürecin değişme doğrultusu saptanınca ortaya çıkan durum, AP'nin oylarının artmış ve MC'nin toplam oylarının yüzde 55,8 oranını tutturmuş olmasına rağmen, kitlelerin MC'ye "Hayır" demiş olmalarıdır.

Bu durum, MC'yi ve tüm sağı zayıflatıcı, geriletici bir durumdur. Geriletilmiş, zayıflatılmış sağ vahim yara almış, yırtıcı bir av hayvanı gibi can havliyle saldırganlığını artırabilir. Sağ, işçi, emekçi kitlelerden, demokratik, ilerici, sol güçlerden büsbütün korkacak, can telaşına düşecektir. Bir yandan ekonomik ve politik sorun ve güçlükler, öte yandan kitlelerin demokratik ve ekonomik istekleri bunalımı şiddetlendirecektir. Yukarıda açıkladığımız oy durumu karşısında erken seçimi göze alamayacaktır. Bu şartlarda yapabileceği biricik şey faşizan baskı ve şiddet politikasını sürdürmeye çalışmak olacaktır.

Yine de yakın gelecekte tam boy, açık veya örtülü askeri bir faşizm olasılı görünmüyor. Dış şartlar elverişli değil; içteki cunta heveslileri de, bu seçim sonuçlarından sonra, ağır ekonomik-politik sorunların sorumluluğunu yüklenmede herhalde ikircikli olacaklardır. AP, kaydettiği oy artışından kendisine bir güvence payı çıkararak uygulayageldiği faşizm özlemli politikayı tırmandırarak sürdürmek durumunda kalacaktır.

AP ve MC erken seçimi istemeseler de şartlar bunu gündeme getirebilir. Sağın daha belirgin ve etkin biçimde geriletilebilmesi için genel seçimler 1977 beklenilmeden yapılmalıdır. CHP, muhalefette olmanın avantajları hesabına iltifat etmeyip erken seçim istemelidir.

Türkiye İşçi Partisi'nin belgelerinde demokrasi-antidemokrasi mücadelesinin seçimlerde MC'nin, özellikle AP'nin geriletilmesiyle, hatta MC hükümetinin iktidardan çekilmesiyle bitmeyeceği, antidemokrasinin yapısal nedenlerden kaynaklandığı belirtilmişti. Bu saptama doğrudur. Demokratik, ilerici, sol güçler bir yandan faşizm özleyicilerinin hazırlayacağı provokasyonlar ve tuzaklar karşısında son derece dikkatli ve temkinli olmak, öte yandan demokratik hak ve özgürlüklere her hal ve şartta sahip çıkarak durmadan mücadele vermek, sağın tüm kirli çamaşırlarını ve oyunlarını kamuoyu önünde sergilemek, iktidar üzerinde demokratik baskılarını hissettirmek zorundadırlar. Devrimci mücadele, her gün bir "eylem yapmak" değildir. Bugün içinde bulunduğumuz şartlarda en etkin, sonuca götürücü eylem

işçi ve emekçi kitleleri örgütlemek, eğitmek, bilinçlendirmek ve onların gücünü demokrasi-antidemokrasi mücadelesinde gittikçe genişleyen boyutlarda harekete geçirebilmektir.

(1) Cumhuriyet, 16.10.1975, s. 1.
(2) Aynı kaynak.

Yürüyüş, Sayı 28, 21 Ekim 1975

ABD MC'nin İktidarda Kalmasını İstiyor

Basın açıklaması, 4 Ekim 1975.

Amerikan silah ambargosu hikayesi çok anlamlı bir zamanda ve noktada birden sonuçlanıverdi. Aylardır Başkan Ford'un, Kissinger'in ve daha birçok Amerikan ve Nato yetkililerinin ambargonun kaldırılması yolundaki beyanlarına ve girişimlerine rağmen yerinden kımıldatılmaz bir çeki taşı gibi duran ambargo kararı, sanki sihirli bir "açıl susam açıl" denilmiş gibi mıhlandığı yerden yuvarlanıverdi. Kısmen ve şartlı olarak kaldırılmış olması durumu izah etmez, çünkü zaten bir ölçüde kaldırılması söz konusuydu da bir türlü olmuyordu. Taşı yerinden oynatan sihirli formül ise, 12 Ekim seçimlerinde MC'nin durumunun güçlendirilmesi gerekçesidir. Bu ortaya atılır atılmaz, akan sular durdu ve ABD Temsilciler Meclisi'nde oylar büyük farkla tersine çevrildi. Senato da hemen ertesi günü toplanarak alınan kararı kesinleştirdi. Bunun anlamı: ABD, MC'nin iktidarda kalmasını istiyor.

ABD'nin bu istek ve girişimini Kıbrıs sorununa ilişkin olarak yorumlamak dar bir görüştür. Amerika Kıbrıs sorununun, MC iktidarında daha kolayca kendi istekleri doğrultusunda çözümlenebileceğini hesaplayabilir, hesaplıyordur da. Ama hepsi bu kadar değil ve en önemlisi bu değil. Amerika Türkiye'nin iç politik durumu ile ilgili ve seçimlerin sonuçlarından, kendi politikasının dayanağı olan sınıflar ve partileri adına kaygılı.

Emperyalizm, sömürü ve baskısı altına aldığı her ülkede demokratikleşmeye, kitlelere güç ve olanak kazandıracak demokratik özgürlüklere karşıdır. Çünkü kitleler, demokratik güçler, aynı zamanda anti-emperyalisttir. ABD Temsilciler Meclisi'nin silah ambargosunu 12 Ekim seçimlerinde MC iktidarına yardımcı olmak gerekçesiyle kaldırması bizim egemen sınıfların ve iktidarlarının ABD emperyalizmi ile bütünleşmesi olgusunu bir kez daha doğruluyor; bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin birbirinden ayrılmazlığı bir kez daha açığa çıkıyor.

Amerika, Türkiye'yi kendi istediği hizaya getirmede, "ceza ve mükâfat" çifte yöntemini kullanıyor. Silah ambargosu kararı bir cezaydı, Kissinger'in, Kıbrıs'da Türkiye'nin taviz vermesi zorunluluğu konusunda verdiği demeçler, tam seçimler arifesinde Türkiye toprakları üzerindeki Nato askeri tatbikatı ve İstanbul'da tekrar boy gösteren emperyalist Nato ülkeleri gemileri ve askerleri cezalandırma tehditleriydi.

Şimdi, Türkiye'nin Kıbrıs'tan bazı askeri birlikleri çekmeye başlaması ve Dışişleri Bakanı'nın Kıbrıs konusunda BM'de "ılımlı" bir konuşma yaparak Türkiye'nin askerlerini çekebileceğini belirtmesi, ambargoyu kısmen kaldırma kararıyla "mükâfat"landırılıyor. Çifte yöntemin tek amacı var: Türkiye'deki mevcut politik güçler dengesini, yani MC'yi iktidarda tutan sallantılı dengeyi bozulmaktan korumak, devamını sağlamak.

Bu durumda, 12 Ekim seçimlerinde MC oylarının mutlaka geriletilmesi, MC'nin iktidardan çekilmesi şartlarının oluşturulması gereği daha emredici bir zorunluk haline gelmiştir.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Doğulu Yurttaşlarımıza karşı Ayrım Gözeten Uygulamalar

Basın açıklaması, 9 Ekim 1975.

Seçim haberleri ve ambargo hikayesi arasında, Hakkari'de bir aşiret reisiyle altı jandarma erinin vurulması olayını izleyen gelişmeler kamuoyunun dikkatinden az çok kaçmış bulunuyor. Oysa bu gelişmeler üzerinde durmayı gerektirecek kadar önemlidir. Ölüler ve yaralılar bulunduğuna göre bunların sorumlularını aramak ve yakalamaya çalışmak normal, ama uygulanan yöntemler normal olmaktan çok uzak. Köyler halkına, hatta Hakkâri halkına karşı büyük bir kitle operasyonuna girişildiği haber veriliyor. Olayın geçtiği yöreye jandarma komandosu yığınağı yapıldığı anlaşılıyor. Can güvenliğinden emin olmayan halkın bir kısmı dağlara sığınıyor, bir kısmı ise köylerinden boşaltılıyor. Onsekizbin kişinin dağlarda olduğundan söz ediliyor. Bir kaç cinayet sanığını yakalayabilmek için çoluk çocuğun, ihtiyar ve hastaların da aralarında bulunduğu binlerce kişiyi evinden barkından etmek, sanık yakınlarına baskı yapmak hiç bir gerekçe ile haklı gösterilemez

İşin bir kaygılandırıcı yanı da bu çeşit komando harekâtının, jandarma takibinin Doğu illerimizdeki ilk uygulanışı olmayışıdır. Benzer operasyonlar 1965-1970 yılları arasında da yer almış ve sosyalist milletvekilleri tarafından Meclis'e getirilmişti. 1970 yaz aylarında ise kaçak suçlu ve silah aranması bahanesiyle tüm Doğu ve Güney Doğu illerinde yürütülen komando harekâtı, halka reva görülen muameleler, basında geniş yeralmış, uzun röportajlar yayınlanmıştı. Doğulu yurttaşlarımıza karşı ayırım gözeten, baskıcı, hukuka, demokratik hak ve özgürlüklere aykırı uygulamalar mutlaka ve gecikmeden son bulmalıdır. Doğu ve Güney Doğuda kapitalizm-öncesi toplumsal örgütlenmelerin, aşiret ve kabile düzeninin günümüze kadar sürüp gelmesi önemli ayrı bir sorundur. O yörelerde yoksul köy emekçileri aşiret reisleriyle adamlarının; şıh, dede ve benzerlerinin sultası ve sömürüsü altında eziliyor ve onların uğruna hırpalanıyor, idarenin haksız baskılarına uğruyor. Bu aşiret ve kabile güçlülerinin yerel idari yetkililerle ilişkileri üzerinde de durmak gerekiyor.

Doğu ve Güney Doğu illerimiz halkının aşiret ve idare nüfuzlularının çifte baskı ve teröründen, gerilikten ve yoksulluktan kurtarılması demokrasi mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Cumhuriyetin İlanı Günlerini İçimiz Burkularak Anıyoruz

Basın bülteni, 23 Ekim 1975.

Bugün içinde bulunduğumuz iç ve dış şartlarda Ulusal Kurtuluş Savaşımızı ve onun ürünü olan Cumhuriyet'imizin ilan günlerini içimiz burkularak anıyoruz, "istiklâl'i tam" politikasından ve özgürlüklerin serbestçe geliştiği, kitlelerin her yönden kalkındığı demokratik bir cumhuriyet olma durumundan ne kadar uzak düştük! Bağımsız dış politika sorununun özellikle ağır bastığı ve anti-demokratik baskıların tırmandığı günümüzde, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın ve Cumhuriyet'in ilanının anlamı üzerinde düşünmek ve tarihimizde onurlu merhaleleri kaydedilen bu olayların anısının şevkiyle bağımsızlık ve demokrasi mücadelemize daha bir azimle sarılmak durumundayız. Halkımız, toplumun tüm anti-emperyalist demokratik güçleri Cumhuriyet'in ilanını tam bir gönül ferahlığı ile kutlayacağımız günleri getirecektir.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

İran Şahı Türkiye'nin Dostu Olamaz

İran Şahının ziyareti dolayısıyla verilen demeç, 27 Ekim 1975.

Devletlerarası ilişkilerde "iç işlerine karışmama" diye bir ilke vardır. Ve doğrudur. Ama iç işlerine karışmama, ilişki kurulan devletlerin iç rejimini dikkate alınama anlamına gelmez. Hele ilişki kurulan ve geliştirilen devlet, halkına baskı yapan bir diktatörlük ise, bu durum özellikle dikkate alınır. Franko İspanya'sının Avrupa Topluluğuna alınmayışı, bu topluluğun cunta süresince Yunanistan ile ilişkileri dondurması, Şili askeri diktatörlüğüne karşı oluşan uluslararası tepki, iç rejimlerin uluslararası ilişkilere yansımasının örnekleridir.

"Hürriyetçi demokrasi" deyimini dillerinden düşürmeyen bizim iktidarlar ise, oldu olası dış politikalarında gerici, tutucu ve baskıcı rejimlere sahip ülkelerle ilişkileri pekiştirmeyi yeğ tutmuşlardır. Şimdi de, dünyada sayıları çok azalmış monarşilerden belki de en baskıcı ve gerici olanının şahını Cumhuriyetimizin 52. yıldönümünde yurdumuza davet etmişler, karşılama törenleri düzenleyip tantanalı ağırlama hazırlıkları yapmışlardır. Bu davet ve kabul ediş, Atatürk'e, Cumhuriyet'e, demokrasiye en hafif deyimiyle saygısızlıktır. Atatürk, Cumhuriyeti, Sultanlığa ve halifeliğe karşı -yani monarşi ve otokrasiye karşı- önermiş ve ilan ettirmiştir. İran halkının demokratik özgürlüklerini diktatörce bastırarak saltanat süren ve bölge ülkelerindeki ilerici ulusal kurtuluş hareketlerine karşı gizli polis örgütü Savak'ı işe koşup askeri birlikler gönderen Şah Türkiye'nin dostu, Cumhuriyetimizin 52. yıldönümü kutlamalarında misafiri olamaz.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

MC İKTİDARDAN DÜŞÜRÜLMELİDİR

Türkiye yeniden bir hükümet buhranıyla karşı karşıya bulunuyor: Belki daha doğrusu, hükümet buhranının yeniden alevlenmesi olasılığıyla karşı karşıyadır. MC hükümeti oturmuş, süreklilik güveni veren bir hükümet olamadığından, onun kurulması ile hükümet buhranı küllenmiş, ama yok olmamıştı. Şimdi yeniden tam boy ortaya çıkacak görünüyor. Demirel, hükümetin devam edeceğini durmadan tekrarlamasına rağmen, onun bu sözleri koalisyonu bozanın kendisi, veya partisi olmayacağı anlamına geliyor, koalisyonun bozulması sorumluluğunu -bozulacaksa eğer- MSP'ye yüklemek istiyor. MSP, kendisini koalisyon içinde erimekten kurtarmak için ortaya bir takım şartlar atıyor ve Kıbrıs konusunda eski görüşünde ısrar eden tavizsiz bir tutum takınıyor. MSP'nin bu vaziyet alışına Demirel umursamaz ve kendi başına buyruk hareket eder görünümündedir. Erbakan, Amerika ile müzakerelere başlama konusunun bakanlar kurulunda görüşülüp karara bağlanması hususunda açık ve kesin konuştuğu halde ABD ile müzakerelerin bir hafta içinde başlayacağı yetkililerce ifade olunuyor ve bu ifadeler tekrarlanıyor. Demirel'in MSP'nin talepleri karşısında tutumunun ne olacağı, aslında, MSP, DP ve bağımsızlar üzerine yaptığı ve yapacağı hesaplara bağlıdır. MSP koalisyondan çekilmeye kadar gitmeyebilir, gidemeyebilir. MSP'li milletvekillerinin hiç değilse bir kısmının batmakta olan gemiyi terkedip AP gemisinin bordasına atlama hesapları içinde olmaları olasılıdır.

Parçalanma tehlikesi karşısında MSP liderliği her şeye rağmen koalisyonda kalmayı seçer o zaman; veya AP onu parçalanmaya zorlar ve MSP ile bağımsızlardan gelenlerin katılması ile hükümetini yeniden düzenlemeye girişir. Ne var ki, MSP'nin parçalanıp -veya parçalanmadan- koalisyondan çekilmesiyle MC hükümeti düşerse, yeni hükümeti kurmak görevinin yine Demirel'e verilip verilmeyeceği sorunu ortaya çıkar. Demirel iktidardan gitme ihtimalini gözönüne alır mı, almaz mı? Bizce iç ve dış politikaya ilişkin sorunlar ne denli büyük ve zor sorunlar olsa da Demirel başbakanlığı bırakmaya yönelmeyecektir. Onu destekleyen iç ve dış güçler de istemezler. Demirel'in görevi, iç ve dış politika sorunlarına ABD'nin, Batı Avrupa'nın ve içteki büyük tekelci sermaye çevrelerinin istedikleri çözümleri getirmektir. Demirel bunun için iş başına getirilmiş, desteklenmiş ve desteklenmektedir. Sübjektif açıdan bu zor durumdan sıyrılmak istese, muhalefette olmayı partisinin seçim şansı için daha elverişli bulsa bile iktidardan çekilmeye kalkışamaz. Kendisinden beklenen, yukarda açıkladığımız görevi yerine getiremediği, geri bıraktığı zaman Demirel biter.

Bu nedenlerle, Demirel MSP ile aralarındaki anlaşmazlığı koalisyonu bozma noktasına kadar getirmek istemeyecektir; MSP'nin getireceği de şüphelidir. Bizce kuvvetli olan ihtimal, MC'nin iktidarda kalacağıdır; bazı iç değişikliklere uğrasa da.

Demirel hükümeti kalacak, ABD ile ilişkiler, yardımın ileride bir daha kesilmesini önleyecek bir takım şartlara bağlanarak yeniden pekiştirilmek istenecek ve şöyle veya böyle pekiştirilecektir. "Ecevit planı" olarak basında sözü edilen anlaşma çerçevesinde Kıbrıs Türk federe devletinin % 28-33 toprak genişliğine sahip olması öngörüldüğü söylendiğine göre, Yunanlıların ve Makarios hükümetinin de % 25 civarında bir toprak genişliğine razı olabilecekleri haberleri çıktığına göre, hükümetin Kıbrıs sorununu bir çözüme vardırması zor olmayacaktır, önce merkezi devletin ve federe devletlerin yetkilerinin tesbiti, sonra toprak sorununun ele alınması görüşü, esastan ziyade usule ilişkin olduğundan aşılmaz bir engel çıkarmayacaktır. Adanın, yabancı üslerden, silah ve askerden arınması, Kıbrıs devletinin kendisinin silahsızlandırılması ve askersizleştirilmesi söz konusu bile edilmeyecektir. Federe devletlerin ve toplumların içyapılarının demokratikleştirilmesi, halktan yana, halkın gerçek denetiminde rejimlerin oluşturulması akla bile gelmeyecektir.

Kısacası, Türkiye ve Kıbrıs, ABD'nin, emperyalizmin yörüngesinde tutulmaya devam olunacaktır.

İç sorunlarda da Demirel hükümeti büyük burjuvazinin kendisinden istediklerini gerçekleştirmeye çabalıyacaktır. Zamlar birbiri ardına gerçekleşecek, işçi ücret ve taleplerinin dondurulması ve durdurulması çareleri aranacak, sanayileşme ve finansman sorunları iç ve dış iş çevrelerinin, tekellerin istekleri doğrultusunda düzenlenecektir. Bütün bu nedenlerle de işçi sınıfı ve anti-emperyalist, demokratik güçler üzerinde baskılar artırılacak, demokratik özgürlükler alabildiğine kısıtlanmaya çalışılacaktır. Verili şartlar altında Demirel hükümeti, faşizan tırmanmayı sürdürmeden iktidarını yürütemeyecektir.

Bu nedenle, MC'nin veya değişikliğe uğramış bir Demirel hükümetinin, kaldığı sürece yıpranacağı, AP'nin tabanından kayıplara uğrayacağı gerekçesiyle olumlu karşılanması, demokratik, ilerici, sol güç ve çevrelerin benimseyeceği bir tutum değildir. Seçim öncesinde, MC geriletilmeli, onu iktidardan düşürecek şartlar oluşturulmalıdır, demiştik. Bu hedef, seçim sonrasında da geçerliliğini korumaktadır. Demirel'in başında bulunduğu bir hükümet iktidarda bulunduğu sürece faşizan rejim günden güne pekişecek, kemikleşmeye doğru gidecektir. Bunu önlemeye çalışmak tüm demokratik, ilerici, sol güçlerin güncel ivedi görevidir. Bunun için de hedef, erken genel seçimdir.

Yürüyüş, Sayı 30, 4 Kasım 1975

Devletçilik Üzerine

Biliyoruz ki, kapitalist bir düzende devletçilik politikası ve ekonomide devlet sektörü, kapitalizmin egemen sınıfı yararına, onun denetim ve hizmetinde işler. Ve gelişmiş kapitalist ülkelerde gözlenen ve saptanan bugünkü durum kapitalizmin, devlet tekelci kapitalizmine dönüştüğüdür. Kapitalist tekellerle devlet bütünleşmeye doğru gitmiştir.

Türkiye gibi geri kapitalist ülkelerde devletin ekonomiye müdahalesi ve bir devlet işletmeleri sektörü yaratılması ise kapitalizmi geliştirmeye, devlet eliyle sermaye sınıfını güçlendirmeye yöneliktir ve bu sonucu yaratır. 1930'lardan bugüne kadar Türkiye'deki devletçilik uygulamasında bu durumun sayısız somut örnekleri çarpıcı bir şekilde görülür. Devlet iktisadi işletmelerindeki sermaye sınıfı yararına uygulamaların, düpedüz yolsuzlukların öyküleri, kanun ve kararnamelerde sermaye sınıfının çıkarını gözeten hükümlerin ve bunlara dayanılarak yapılan işlerin açıklamaları hala zaman zaman gazete sayfalarını doldurmaktadır.

Bu durumda, sosyalistler için şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır. Bu düzende devletçilikten yana çıkılmalı, özel sektör karşısında devlet sektörü ve bu sektörün yeni yatırımlarla genişletilmesi savunulmalı mıdır? Burjuvazinin ve giderek kapitalist tekellerin hizmet ve denetiminde olduğuna göre, kapitalizmi geliştirdiğine göre, ha devlet sektörü, ha özel sektör! Ne fark eder?

Uygulanan devletçilik, devlet kapitalizmi olmasına rağmen, yine de özel sektör karşısında devlet sektöründen yana çıkmak doğrudur. Örneğin, son zamanlarda çok sözü edilen ağır sanayiin, makina ve motor sanayiinin devlet eliyle kurulması ve işletmeciliğinin ve denetiminin devlette olması savunulmalıdır. Neden?

Bu yatırım ve işletmeler ve girişilecek daha başkaları, özel sermaye gruplarına bırakıldığı takdirde büyük sermaye kesiminin ekonomik-mali gücü çok arttırılmış, tekelci kapitalizmin gelişmesine yardım edilmiş olur. Sermaye sınıfının ekonomik kalelerine yeni kaleler eklenmiş olur. Oysa, TİP yayınlarında altını çize çize belirtildiği üzere, Türkiye'nin güncel, ivedi sorunu olan demokratikleşme sürecinin geliştirilmesi, toplumun bütünüyle demokratikleştirilmesi için büyük sermayenin, tekellerin politik etki ve gücünün dayandığı ekonomik kalelerin ortadan kaldırılması, en azından zayıflatılması gerekir. Ayrıca, ağır sanayi yatırımları ve diğer büyük yatırımlar özel sektöre bırakılırsa, ileride bunların kamulaştırılması özel sermayenin büyük direnişiyle karşılaşır. Bunların ergeç kamulaştırılması ise mutlaka gerekecektir; hukuksal düzeyde, Anayasanın, özel mülkiyetin kamu yararına aykırı olamıyacağı hükmü uyarınca, sosyolojik düzeyde, toplumun tarihsel gidişi mutlaka sosyalizm doğrultusuna yöneleceği için. Kapitalist düzende devlet mekanizması ve kurumları, bütününde, egemen sınıf olan burjuvazinin etki ve kontrolü altında ve onun hizmetinde ise de, devlet mekanizması ile burjuvazi milimi milimine, mutlak biçimde özdeşleşmiş değildir. Devlet toplumdan, sınıflar yapısından kopuk ve

soyutlanmış, onların üstünde ve hakem mevkiinde olmamakla, egemen sınıf yararına işlemekle beraber, toplumdaki sınıf mücadele ve çatışmalarının toplumu parçalıyacak düzeye gelmemesine çalışmak, kapitalist düzenin bütünlüğünü koruyup varlığını sürdürmek görevindedir. Devlet bu görevini, sömürülen, ezilen sınıflara karşı sadece yasal yaptırımlar, çeşitli baskı yöntemleri uygulayarak yerine getiremez, çeşitli tavizler vermek, kitlelerin istem ve ihtiyaçlarını belli ölçüde karşılamak durumunda da kalır, özellikle demokratik özgürlüklerin az çok varolduğu, kitlelerin örgütlenerek ekonomik ve politik mücadele verebildiği toplumlarda, devlet, kitlelerin bu baskısına az çok açıktır ve ondan etkilenir. Özel sektöre karşı devlet sektörü ve devletçilik politikası savunulurken bu nokta göz önünde bulundurulmalı ve devletin olabildiği kadar işçi ve emekçi kitleler yararına işlemesi için kitlelerin örgütlenmesine, disiplinli bir demokratik mücadeleye sokulmasına, ülke politikasında burjuvaziden ve onun partilerinden bağımsız politik bir güç haline getirilmesine çalışılmalıdır. Kapitalist düzende devletçilik ve devlet sektörü, bu şarta bağlı olarak, bu şart yerine getirilerek savunulursa ancak sosyalistler için geçerli bir politika olur. Devlet mekanizması, içinden farklılaşmış ve karşılıklı ilişkileri düzene sokulmuş bir kurumlar topluluğudur. Devletin yasama organlarıyla üst yürütme organı genel seçimlerle oluşur ve değişir. İşçi ve emekçi kitleler kendi bağımsız partileriyle bu organlarda etkili olmaya, çoğunluğu kazanıp bu organları doğrudan oluşturmaya çalışırlar. Kitlelerin, devleti doğrudan etkileme yolu budur. Ama devlet işlerini kesintisiz yürüten, sürekli görevde kalan kamu görevlileri (memurlar) topluluğu da toplumun genel gidişinin, gelişmesinin etkisinde kalır.

Türkiye gittikçe sola kaymakta, işçi ve emekçi kitleler bilinçlenip hareketlileşmektedir. Bu gelişim, memurlar kesiminde, bürokraside de yansımaktadır. Esasen kamu görevlilerinin büyük kitlesi işçi ve emekçi kitleler kadar hayat pahalılığının ağırlığı altında ezilmekte, anti-demokratik baskılara, işlemlere maruz kalmakta, haksızlıklara uğramaktadırlar. Bu kitle, giderek demokratik haklarına sahip çıkıp direnmekte, hızla örgütlenip mücadele vermektedir. Devlet kademelerinde ve kurumlarında, kamu yararını özel çıkar üstünde tutan yurtsever görevliler, yolsuzluklara, partizanlıklara karşı çıkarak devlet çarkının büyük sermaye kesiminden yana, özel çıkarlar yararına işlemesini önlemeye çalışmaktadırlar. Devlet mekanizmasını somutta oluşturan kamu görevlileri kitlesi, bu demokratik mücadelesinde ve kamu yararına uğraşı ve çabalarında toplumun tüm demokratik güçlerince ve öncelikle sosyalistlerce desteklenmelidir. Ayrıca, devlet kurumlarının ve işletmelerinin demokratik bir iç işleyişe sahip ve demokratik denetime açık özerk kuruluşlar olarak oluşturulması ve yürütülmesi mücadelesi de verilmelidir.

Bu nedenlerle ve şartlarla, bir devlet kapitalizmi niteliğinde ve büyük sermayenin çıkarlarına yönelik de olsa, devletçilik politikası ve devlet sektörü, özel kapitalist tekellere de, serbest rekabetçi özel sektöre de yeğdir.

Yürüyüş, Sayı 32, 18 Kasım 1975

İşçi Sınıfı Tarihsel Görevini Kendi Bağımsız Partisi Aracılığıyla Başarır

Bursa İli'nin düzenlediği toplantıda yapılan konuşmadan, 9 Kasım 1975.

İç politik durum, seçimlerden önce ve hemen sonra yaptığımız tahminleri doğrulamaktadır. Seçimlerden gerileyerek çıkan MC'nin koalisyon hükümeti daha istikrarsız, daha sallantılı bir hal almıştır. Ve Demirel, ekonomik sorunların başedilmez zorluklarına rağmen iktidarda kalmak ve onu perçinlemek çabasındadır. Bu uğurda Demirel çok yönlü, hatta ilk bakışta çelişkili gibi görünen, girişimler ve davranışlar içindedir. Oysa güttüğü amaç bakımından bu girişim ve davranışlarının tutarlığı vardır.

Örneğin MSP'ye karşı tutumu böyle çelişkili bir görünüm vermektedir. MSP iç ve dış politikaya ilişkin bir dizi talepler ileri sürüp bunların gerçekleştirilmesini koalisyonun devamı için şart sayıyormuş gibi bir izlenim verince, Demirel ilkin bunları umursamaz, kendi başına buyruk bir tutum içine girdi ve koalisyon ortağının kesin, açık itirazlarını hiç tınmaksızın ABD ile müzakereleri başlattı. MC iktidarını korumak ve perçinlemek bakımından ABD'nin desteği ve onunla ilişkilerin düzeltilmesi Demirel için baş şarttı. Demirel bu zorunluluğu MSP'nin aslında kabul ettiğini ve Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanmadan ABD ile müzakereler başlandı diye MSP'nin koalisyonu bozmayacağını iyi hesapladı. Nitekim de öyle oldu. MSP'nin iç politikaya ilişkin taleplerine gelince, Demirel bu konuda yüzseksen derecelik bir dönüşle MSP karşısında çok alttan alan, çok uzlaşıcı bir tutum benimsedi. MSP'nin ileri sürdükleri, koalisyonun devam edip etmeyeceğini belirleyecek şartlar değil, sadece bir takım isteklerdi. Bu da normaldi, esasen koalisyon protokolünde ve hükümet programında mevcuttu. Bu iki belgede sözü edilen işlerden bir kısmı yapılmış, bir kısmı da bundan böyle yapılıp tamamlanacaktı. Hepsi bundan ibaretti. Demirel'in bu taktiği de sonuç verdi. İki taraf oturup konuştular ve anlaştılar. Koalisyon kurtarıldı.

Demirel'in Meclis başkanının seçimi konusundaki tutumu da görünürde çelişkili, ama güttüğü amaç açısından tutarlı. Önce centilmen anlaşmasına riayet edecek, Meclis başkanının CHP'den olmasına razı olacak gibi göründü. MSP sorununu çözmek, bir sonuca vardırmak gerekirdi. O sırada bir de Meclis başkanı seçimi sorununu, yeni bir anlaşmazlık konusu olarak ortaya çıkarmak istemedi. Hem ABD ile müzakereleri başlatma, hem de MSP'nin direncini kırma yoluna girince, bunu başarabileceğini görünce, Meclis başkanının MC partilerinden seçilmesi tezini ileri sürdü. Şimdi bu tezin gerçekleşebilmesi için denildiğine göre altı aya daha ihtiyaç varmış ve Demirel bunları bağımsızlardan sağlamayı hesaplıyor.

Meclis başkanının seçimi konusunda Demirel ikili taktik kullanıyora benzer. İkisinden hangisi sonuç verirse versin, kendisinin kârlı çıkması hesabı üzerine yürütülen taktiklerdir bunlar. Birincisinde, CHP adayına karşı MC adayı çıkararak, MC-CHP mücadelesini alevlendirmek, sonunda başkanlığı ele geçirip Meclis'e

daha hâkim bir duruma gelmek. İkincisinde, bir MC adayı çıkarma kozunu kullanarak CHP adayının seçilmesi karşılığı CHP'den bir takım politik tavizler -belki ABD ile ilişkiler ve Kıbrıs konusunda tavizler- koparmak. Ve tabii, Demirel, Meclis başkanını seçtirebilecek kadar oy toplayabilir olunca, dolaylı olarak, MC hükümetinin Meclis'de oy çoğunluğuna sahip olduğunu, hatta belki de oylarını arttırdığını gösterme imkânını bulacaktır.

Son günlerde, çok karışık, tutarsız ve çelişkili gibi görünen, siyasal partiler düzeyinde yeralan olay ve girişimlerin ana çizgileriyle esas tablosu kanımızca budur. Kabul etmek gerekir ki Demirel usta bir taktisyen ve onun karşısında CHP taktisyenleri biraz yaya kalıyorlar. Koalisyonun parçalanması ve Meclis başkanının seçimi konusunda AP ile MSP ve MC ile bağımsızlar arasında uyumsuzluk ve sürtüşmelerden yararlanan taktikler uygulanamaz mıydı? sorusu geçerli olan bir sorudur. Her halde CHP, genel planda eleştiriler ve öneriler ötesinde, günlük somut olaylarda geçerli taktikler saptayıp uygulamak ve sonuç almak, hiç değilse sonuç alma yönünde ciddi, tutarlı, ısrarlı çalışmalar yapmak durumunda ve zorundadır. CHP, ayakları günlük somut olay [ve] gelişimler düzeyine basmıyan, az çok havada kalan bir durumda görünmektedir.

Demirel'in vahim bir hal almış bulunan gençlik içindeki silahlı saldırılar karşısındaki tutumu üzerinde de önemle durmak gerekir. Gencecik hayatların sönmesine sebep olan en kanlı olayları Demirel "fevkalade hazin" bulup üzüntülerini belirtiyor; "iç barışa ve sükuna" olan ihtiyaçtan söz edip bu konuda herkesten tekrar tekrar ricalarda bulunuyor. Bir başbakan nasıl böyle konuşur? Demirel, olup bitenlerle ilişkisi olmıyan ve işlerde sorumluluğu bulunmayan sıradan bir yurttaş mı ki böyle konuşabiliyor? Demirel, kendisini yağdan kıl çeker gibi bu olayların sorumluluğundan sıyıramaz. Başbakan olarak baş sorumludur ve komando denilen gerici grupların ardı arası kesilmeyen saldırılarının sebep olduğu bu yaralama ve öldürme olaylarını, taşlı, sopalı, silahlı saldırıları önlemekle yükümlüdür. Bunların hesabı ondan sorulur ve bir gün mutlaka sorulacaktır. Eğer üzüntüsünde, huzur ve sükûneti getirme isteğinde samimi, ama silahlı saldırıları, kanlı olayları önleyemiyor durumunda ise, hükümet ve başbakan olarak aczini kabul edip istifa etmeli, iktidardan çekilmelidir. İktidarda kalmakta direniyorsa, hiç mazereti yoktur, üniversitelerde, öğrenci yurtlarında ve tüm ülkede asayişi sağlamak zorundadır.

Ama Demirel üzüntülerinde ve ricalarında samimi değildir. Demirel, kaba kuvvet saldırıları, yaralanma ve ölümle sonuçlanan olayları kasitle tırmandırmakta veya tırmanmasına müsaade etmektedir. Bunu yapmakla Demirel'in, açıkça tam boy faşist bir yönetimi, bir ikinci 12 Mart Dönemi'ni hedef aldığı söylenip yazılmaktadır. Bu değerlendirmede bir hakikat payı vardır. Ama kanımızca ikinci bir değerlendirme daha yapmak mümkündür ve bizce daha varittir: Bir yandan, bütün baskı ve kovuşturmalara rağmen varlığı eritilemeyen, gelişimi önlenemeyen sola, gençliğe, öğretmenlere, aydınlara, siyasal kişilere yapılan yasa dışı ve cana kasteden saldırılarla sindirmek, dizginlemek; öte yandan, bir sağcı askeri darbe, 12 Mart döneminin geri gelmesi ihtimalini zihinlerde yaratarak hem inatçı koalisyon ortağını, hem CHP'yi istediği hizaya getirmek ve bu ihtimali bir tehdit olarak tüm sola karşı kullanmak. Daha önce de defalarca belirttiğimiz üzere, şu günlerde, yakın gelecekte,

bir askeri müdahale ve tam boy açık faşizmin gerçekleşmesi ihtimali bizce pek varit değildir. Ama böyle bir ihtimali, böyle bir tehdidi Demirel kendi iktidarını sürdürebilmek için ustaca kullanma çabasındadır. Demokratik, ilerici, sol güçler Demirel'in bu oyununa gelmemelidirler. Bir askeri müdahale ihtimalini ve bu yönde muhtemel provokasyonları dikkatle hesaba katmakla beraber, "aman açık faşizm gelir", "yeniden 12 Mart dönemine dönülür" ürküntüsüne asla kapılmamalıdır. Askeri müdahale, faşizm, mücadele edilmez, kaçınılmaz bir akıbet, bir yazgı değildir.

Kaba kuvvet saldırıları, cana kıyan hareketler çoğunlukla gençlere, öğretmenlere vb. yönelmekle birlikte MC iktidarının ve dayanağı burjuvazinin asıl hedefi işçi sınıfını dize getirmektir. Bunu da defalarca belirttik. Son aylarda sopalı, taşlı, silahlı saldırılar işçi sınıfına da yöneltilmiştir. Sendikal toplantılar basılmış, dağıtılmış, fabrikalarda silahlar patlamıştır. Ama burjuvazi, asıl, hükümet ve meclisler aracılığıyla ve devlet gücüyle işçi sınıfını kontrol altına almak istemektedir. Ücretlerin dondurulması talebi tekrar tekrar dile getirilmektedir. Bu talebi kamuoyu önünde haklı gösterebilmek için, bir yandan enflasyonun bu yoldan önlenebileceği, bir yanda da kira ve kârların da ücretlerle birlikte dondurulması önerilmektedir. Bu son iki öneri bir aldatmacadan başka bir şey değildir. Kârların gerçek miktarını muhasebe oyunlarıyla gizlemek her zaman mümkündür. Kiralar konusunda ise, geçmişteki uygulamalar hep kaçamak yolları bulunabildiğini göstermiştir. Ama ücretlerin dondurulma kararı alındığında, bu gerçekten, demirden bir kural olarak uygulanabilmektedir.

15-16 Haziran olaylarına yol açan meşhur 274-275 sayılı kanunların değiştirilmesi, yani, burjuvazinin yararını daha kollar hale getirilmesi talebi de yeniden ortaya çıkmıştır. Bu yoldan sendika kurma ve seçme, dilediği sendikaya girme veya ondan çıkma özgürlükleri iyice kısıtlanacak, yok edilecek; işçilerimiz, burjuvazinin güdümünde veya dümen suyunda olan sendikalarda toplanmaya zorlanacaktır.

İşçi sınıfımız burjuvazinin bu isteklerinin gerçekleşmesine elbette müsaade etmeyecektir. Bilinç düzeyi ve direnme yeteneği 1970'den bu yana çok daha gelişmiş olan işçi sınıfımız bu anti-demokratik istek ve girişimlere karşı sonuna kadar mücadele edecek, çetin uğraşı ve mücadelelerle elde ettiği ekonomik-sosyal kazanımları korumayı ve daha da artırmayı bilecektir.

İşçi sınıfımız giderek şunun da bilincine varmaktadır ki, gerek kendi ekonomik-sosyal haklarını korumak ve geliştirmek, gerekse ülkenin tam bağımsızlığını gerçekleştirmek ve demokratikleşme sürecini geliştirmek için sadece sendikal alanda ekonomik mücadele yeterli değildir. Politik mücadele ve bunun için de politik düzeyde örgütlenme şarttır. Tüm ekonomik, sosyal, kültürel sorunların çözümü politikadan geçer, iktidar sorununa bağlıdır. Yine işçi sınıfımız bilmektedir ki, anti-emperyalist bağımsızlık mücadelesinin ve demokrasi hareketinin orta direği, itici gücü ve güvencesi kendisidir ve bu alanlarda tüm anti-emperyalist demokratik güçlerin öncüsü olmak durumundadır. İşçi sınıfımız bu tarihsel görevi yerine getirebilecek güçte ve yetenektedir. İşçi sınıfı bu görevi kendi bağımsız partisi aracılığı ile başarır. Bugün burada Partimiz çatısı altında toplanan ve toplanacak olan işçi kardeşlerimiz işçi sınıfının bu bilince varmış en uyanık, en sorumlu, en girişken unsurlarıdır.

Kendilerini sevgi ve saygıyla selamlarım.

TÜSTAV Arşivi

Kapitalist Kalkınma Yolu Kapalıdır

Kimya Mühendisleri Odası'nın düzenlediği "Sanayi Kongresi 75" adlı toplantıda yapılan konuşma, 17 Kasım 1975.

Bir mesleki kuruluşun, Kimya Mühendisleri Odası'nın, "Sanayi Kongresi 75" adı altında sanayileşmenin sorunlarını ele alan bir kongre düzenlemesi, bana yakın geçmişimizi hatırlattı. 1940'ların ilk yılarında sanayileşmeden pek söz edilmezdi, adeta kuşkuyla karşılanırdı bu konu. Tarım ise yüceltilirdi. Çok yol almışız o günlere kıyasla. Şimdi artık herkes sanayileşmeden söz ediyor; sanayileşme olmadan kalkınma olamayacağı kabul ediliyor. Ama bununla yetinecek değiliz elbet. Ne kadar yol aldığımızdan çok, ne kadar yol almamız gerekirdi ve mümkündü konusu üzerinde durulmalıdır.

Bu kongrenin ve benzeri toplantıların yapılmasının asıl önemli anlamı, teknik elemanlarımızda, uzman aydınlarımızda toplumsal bilinçlenmeyi göstermesidir. Kapitalizmin kabullendiği ve yaydığı işbölümü, uzmanlaşma anlayışında ve uyguladığı işbölümü sisteminde, her farklılaşmış işbölümü alanı diğerlerinden su geçirmez, hava sızdırmaz duvarlarla ayrılmış, kendi içine kapalı bir uğraş alanı sayılır, öyle gösterilmek istenir. Bu alanlarda çalışanlardan yalnız kendi farklılaşmış uzmanlık işleriyle uğraşmaları, gerisine karışmamaları; yani, kendi uğraş alanlarının diğer toplumsal alanlarla ilişkileri, toplumun bütünü içindeki yeri ve işlevi üzerinde durmamaları istenir. Teknik elemanlarla bilim adamları özellikle bu kurala bağlı tutulmaya çalışılır. Nükleer fizikle uğraş, termonükleer bombaların yapılmasını mümkün kıl, ama bu bombaların kullanılmasıyla ilgilenme. Petrol bul, işlet, ama iktidarların petrol politikasına zinhar karışma. Fabrika kur, işlet, ama sanayileşme politikasının saptanmasını politikacılara, yöneticilere bırak. Bu yasaklamaları haklı ve doğru gösterebilmek için de sözde bilimsel, aslında ideolojik bir ayırım yapılıp ortaya sürülmüştür: gerçeklik -realite- yargıları ve değer yargıları ayırımı. Bilim ve teknik gerçeklik yargılarıyla meşgul olur, değer yargılarıyla değil, denilmiştir. Egemen sınıfların ve politik temsilcilerinin bilimsel ve teknolojik bulguları kendi sınıfsal amaç ve çıkarları için kullanabilmelerinin sözde bilimsel bir kamuflajıdır bu.

Dünyada ve Türkiye'de bilim adamları, teknik elemanlar ve diğer alanlardaki fikir işçileri bu işbölümü anlayışını ve uygulamasını artık reddetmekte, bu çizgiyi aşmaktadırlar. Bu kongre bizde bu oluşumun bir ifadesidir. Bunun için sevindiricidir, umut vericidir. Fizikçi, matematikçi, mühendis, mimar, öğretmen, tornacı, tesviyeci olmadan önce insanız, yurttaşız. İnsan ve yurttaş olarak sorumluluklarımız ve görevlerimiz önce gelir. Bunun bilincindeyiz.

Toplumsal her konu ve sorun, eninde sonunda, dolaylı ve dolaysız yoldan siyasetle, iktidar sorunuyla ilgilidir. Teknolojik, ekonomik, sosyal, kültürel konu ve sorunların hepsi böyledir. Sanayileşme konusu ve sorunları öncelikle öyle. Sanayiin ve

sanayileşmenin temel sorunları, sanayileşme olgusunun, teknolojinin kendi tabiatından doğmaktadır. Kabul edilen sanayileşme "model"inden doğmaktadır. Belli bir "model"in kabulü ise siyasal bir tercihtir. Bu siyasal tercihi mevcut ekonomik sistem belirler, onun egemen sınıfı ve politik iktidarı saptar. Günümüzün sanayileşme sorunları ve diğer ekonomik mali sorunlar Türkiye'nin kapitalist yoldan kalkınma çabasında oluşunun sonucudur. Gerçi kapitalist bir gelişme az çok sağlanıyor, ama kalkınma, yani geri kalmışlıktan kurtulma ve çağdaş en ileri teknolojiye ve üretim biçimine ulaşma sağlanamıyor, kapitalist yolda direnildikçe de sağlanamıyacaktır. Kapitalist kalkınma yolu kapalıdır.

Kapitalizm ve kapitalist yoldan kalkınma bugün Türkiye için kaçınılmaz, zorunlu biricik seçenek değildir. Osmanlı İmparatorluğunda 19. yüzyıldan itibaren toplumsal değişme başladığı zaman kapitalizme yönelinmesi, kapitalistleşme sürecine girilmesi kaçınılmazdı denilebilir, oma 20. yüzyıl Türkiye'si için aynı şey söylenemez. Tam tersine, Türkiye'nin kalkınabilmesi için dünya emperyalist - kapitalist ilişkiler ağı dışına çıkması ve sosyalizm doğrultusunda bir kalkınma yöntemi benimsemesi gereği bilimsel bir doğrudur. Ve bugün Türkiye'nin böyle bir gelişme yöntemi benimsiyerek kısa denecek bir sürede hızla sanayileşip geri kalmışlıktan kurtulması, en ileri teknolojik ve ekonomik düzeye erişme yoluna girmesi mümkündür. Bunu başaracak toplumsal güçler vardır ve gelişmektedir. İşçi ve emekçi kitleler bilinçlenmekte ve örgütlenmektedir. Gerekli teknik kadrolar oluşmuştur ve oluşmaktadır. Engel politiktir. Politik iktidarı elinde tutan egemen sınıf burjuvazi, kendi sınıf çıkarları için kapitalist gelişme yolunu zorlamaktadır. Oysa 20. yüzyılda geri "ülkelerin burjuvazileri toplumlarını ileri teknoloji ile donatıp sanayileştirmek, milli pazarı kendi güçleriyle geliştirip ellerinde tutmak ve yabancı sermayeyi içeri sokmamak gücünde değildirler. Bunun için emperyalist -kapitalist dünya ile bütünleşmişlerdir. Emperyalizm aşamasında olan üstün, gelişmiş kapitalist ülkelerin nüfuzu ve sömürüsü, geri ülkelerin burjuvazilerinin, 19. yüzyılda batılı burjuvazilerin başardıkları işi kendi toplumlarında başarmalarına engeldir. Türkiye burjuvazisi, bu nesnel durumun zorlamaları ve sınıfsal sezisiyle bu gerçeği görmüştür ve görmektedir.

Öte yandan burjuvazi, Türkiye'nin sola kaydığını da gözlemekte, toplumun sosyalizme yönelme potansiyelinin gücünü iliklerinde hissetmektedir. İşçi ve emekçi kitlelerin, aydınlar ve gençlik kesimlerinin bilinçlenmesinden, toplumsal mücadelelerinin yükselişinden tedirgindir. Tüm faşizan yöntemler, baskı ve şiddet uygulamaları, yasalarda girişilen anti-demokratik değişiklikler hep bunu önlemek içindir. Burjuvazinin ve iktidarlarının anti-demokratik davranışlarının, faşizm eğiliminin altında bu yapısal nedenler yatmaktadır.

Bu birbirine bağlı çifte nedenle Nato'ya, Cento'ya, AET'ye, Enerji Ajansı'na ve benzerlerine girilmiş, ABD ile ikili anlaşmalar yapılmış, Nato'ya ve ABD'ye üsler verilmiş, ordunun tüm silah ve malzeme ikmali eğitim ve örgütlenme yöntemleri ABD'ye bağlanmıştır. Bütün bunlar, burjuvazinin ve iktidarlarının bilerek, isteyerek yaptıkları siyasi tercihler sonucu olmuştur.

Bunun için, ilk bakışla paradoksal gibi görünse bile, diyebiliriz ki, Türkiye, sermaye, krediler, teknoloji, askeri donatım alanlarında dışa bağlı ve muhtaç durumda

olduğu için emperyalist - kapitalist dünyaya bağımlı bir ülke durumunda değildir, tersine; emperyalist - kapitalist dünyaya bağımlı olduğu için saydığımız alanlarda bağımlılık ilişkileri olmuştur ve varlığını sürdürmektedir.

Bu yaptığımız tahlilden, bu kongreyi ilgilendiren iki sonuç çıkmaktadır: Birincisi, sanayileşme sorunlarının iki ayrı açıdan, iki ayrı düzeyde ele alınıp incelenmesi, çözüm yolları saptanabilmesi ve böyle ikili bir çalışma yapılması gereğidir. Bugünkü düzen çerçevesi, kapitalist çerçeve içinde sorunların incelenmesi ve ne gibi çözümlerin geçerli olabileceğinin saptanması yapılabilir. Ama bu yapılırken, bir düzen değişikliği durumunda yapılabilecekler göz önünde tutulmalı, bu ikinci durum bir nisbet ve izafet çerçevesi olarak kullanılmalıdır. Ancak bu suretle sorunlar gerçek niteliklerinde açık seçik kavranabilir.

İkinci sonuç, tüm somut, ayrıntılı sorunların temelinde politik sorun, iktidar sorunu yattığından, sanayileşmenin sorunları ve çözümleri aranırken bu politik ilintilerin de ele alınması, politik yönde mücadelenin de gereği, zorunluluğudur. Kitle örgütleri, meslek örgütleri politik parti değildirler, dar anlamda politika ile uğraşmazlar ve partiler gibi iktidarı hedef almazlar. Ama kendi mesleki sorunlarının, kendi mesleklerini ilgilendiren konuların, örneğin şimdi olduğu gibi, sanayileşme, teknoloji transferi, beyin göçü gibi sorunların politik yönüyle ilgilenmeleri ve uğraşmaları en doğal hakları ve toplumsal görevleridir. Emperyalizm, dışa bağımlılık, faşizm ve faşizan uygulamalar bütün uğraş alanına yansır, toplumun her kesimini etkiler. Her kitle örgütü, meslek kuruluşu demokratik mücadelesini en iyi ve etkin biçimde kendi alanındaki bu yansımalara ve etkilemelere karşı verir. Bağımsızlık - Demokrasi - Sosyalizm mücadelesi sadece dar veya arı anlamda politik düzeyde değil, toplum yapısının ve yaşamının tüm alan ve düzeylerinde verilen, verilmesi gereken bir mücadeledir. Eşgüdümlü ve birbiriyle uyumlu olarak yürütülecek böyle bir mücadele, hem burjuvaziyi ve iktidarlarını dizginlemede, halk yararına dönüşümleri zorlamada etkin bir araç olur, hem de böyle bir mücadele içinde, ona katılan kitleler yeni deneyimler kazanıp bilgiler edinerek, eylem içinde eğitilerek daha üst düzeyde politik bilinçlenmeye, örgütlenmeye ve mücadeleye doğru ilerlerler. Başka bir deyimle, böyle bir mücadele, hem toplum şartlarını etkiler, değiştirir, hem mücadeleyi veren kitlelerin kendisini değiştirip geliştirir.

Katılmaktan onur duyduğum bu kongre ve benzeri toplantılar, seminerler, kurultaylar, böyle bir bilinçlenmenin ve mücadelenin belirtilendir.

Saygıyla selamlarım.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Bilim Doğrudan Doğruya Bir Üretim Gücü Haline Gelmiştir

İstanbul Kimya Mühendisleri Odası'nın Kongresindeki konuşma, 19 Kasım 1975.

Sayın başkanlık divanı, sayın üyeler ve misafirler,

Bu değerli toplantıda bana konuşmak fırsatı verildiğinden dolayı içtenlikle teşekkür eder, böyle bir toplantının toplumsal ve hatta siyasal açıdan önemi üzerinde kısaca durmak isterim. Bence Kimya Mühendisleri Odası'nın düzenlediği bu seminer ve daha önce başka teknik eleman kurullarının düzenledikleri ileri toplantılar ve kurultaylar ülkemizde teknik eleman topluluklarının vardıkları sosyal ve hatta siyasal bilincin birer ifadesidir ve bu açıdan son derece memnuniyet vericidir.

Kapitalizmin yaygınlaştırmak istediği ve büyük ölçüde yaygınlaştırıp tutturduğu bir iş bölümü anlayışı ve uygulaması vardır. Bu iş bölümü anlayışı ve uygulamasına göre iş bölümü sisteminde yer alan çeşitli çalışma kolları, uzmanlık sahaları birbirinden su geçirmez, hava geçirmez duvarlarla ayrılmış, kendi içine kapalı kompartmanlar halinde düşünülür ve böyle olması gerektiği görüşü savunulur, tutturulmaya çalışılır. Yani bu alanlarda çalışan her birimizin önce insan sonra yurttaş olduğumuz unutturularak, sanki birinci vasfımız mühendis olmak, mimar olmak, tekniker olmak, öğretmen olmak, sağlık memuru olmak, tornacı olmakmış gibi bir zihniyet ve alışkanlık geliştirilmek istenir. Halbuki modern toplumlarda iş bölümü sistemi ve bu iş bölümü sistemi içinde uzmanlaşmak ne kadar önemli olursa olsun, hiç şüphesiz burada çalışan kişiler önce insan sonra yurttaştırlar ve bunun için de hem dünyanın ve insanlığın sorunlarıyla hem de öncelikle kendi yurtlarının sorunlarıyla ilgilenmek ve burada sorumluluklar yüklenmek durumundadırlar.

Kapitalizmin büyük ölçüde yerleştirdiği, ama şimdi artık yavaş yavaş kırılan bu anlayışa göre bilim adamlarının, teknik elemanların ve bilime dayanan çalışmalar yapan insanların sadece objektif gerçeklerle meşgul olmaları gerekir. Bunun sonunda objektif gerçekliğe ait yargılarda bulunabilirler, bunu yapıyorlarsa eğer bilim sahasında kalmaktadırlar, bilimsel çalışmalar yapmaktadırlar, rasyoneldirler. Ama zinhar değer yargıları denilen sahaya geçmemelidirler, değer yargıları bilimin ve bilime dayanan teknolojinin ve diğer çalışmaların dışındadır. Bu aslında sosyal ve politik bir takım amaçlar güden bu yanlış iş bölümü anlayışının sözde yüksek teorik seviyede, sözde bilimsel metodoloji alanında yüceltilmeye çalışılan bir görünüşüdür. Bilim adamlarına, teknik elemanlara "Siz objektif gerçekle meşgulsünüzdür, ona ait yargılarda bulunabilirsiniz, bunun dışına çıkmak, değer yargılarıyla meşgul olmak bilime aykırı olur" demek şu anlama gelir : "Siz hem bilimsel çalışmalarınızı yapın, teknolojik çalışmalarınızı yapın, problemlerinizi çözün, ama bulduğunuz sonuçların toplumda hangi maksatlarla ve ne biçimde kullanıldığıyla zinhar meşgul olmayın". Hâlbuki bugün artık ileri toplumlar hep bildiğimiz gibi teknolojik devrim, bilimsel devrim safhasına girmiştir. Bilim doğrudan doğruya bir üretim gücü

haline gelmiştir. Bunun için bilimle ve teknolojiyle meşgul olan insanların toplumu karşı büyük sorumluluğu vardır, yaptıkları keşiflerin, vardıkları sonuçların toplumda hangi maksatlar için, kimin hizmetine ve çıkarına kullanıldığı konusunda. Kısaca söyleyeyim, böyle sözde metodolojik objektif gerçeklik yargıları ve değer yargıları ayırımı aslında ne bilimde ne felsefede değeri olmayan bir safsatadan başka bir şey değildir. İş bölümünde yer alan her birimiz için durum bu olduğu gibi, işbölümünde yer alan grupların oluşturdukları kurumlar için, dernekler için de durum aynıdır.

Şüphesiz kitle örgütleri, meslek örgütleri siyasi parti değildir. Bir siyasi partinin siyasetle meşgul olduğu anlamda ve biçimde bu konu ile meşgul olmaz. Kitle örgütlerinin, mesleki kuruluşların ilk ve temel görevleri kendi örgütlerini, kendi sahalarını ilgilendiren sorunlarla meşgul olmak, kendi kitlelerinin güncel, yaşamsal sorunlarına çözüm getirmektir. Ama tıpkı her birimiz önce insan sonra yurttaş olduğumuz gibi, kitle örgütleri, meslek örgütleri de toplum düzeyinin bütününün birer parçasıdır, toplum düzeninin bütününden koparılamaz ve soyutlanamaz. Binaenaleyh, elbette ki kitle örgütleri genel olarak toplumun gidişatı hakkında, ekonomik, politik, sosyal politikası ve sorunları hakkında bir tutuma sahip olmak mecburiyetindedir ve bu tutumu belirlemek hem hakkı, hem görevidir. Ama dediğim gibi esas vazifeleri kendi kitlelerinin, kendi örgütlerinin problemleriyle meşgul olmaktır. Ne var ki mesleki kuruluşlar, teknik kuruluşlar kendi sahalarına ilişkin sorunlarla meşgul oldukları zaman dahi bu sorunların toplumsal yanlarından, siyasal yanlarından kurtulamazlar. Teknik problemler, toplumsal sorunlardan kopuk değildir. Örneğin bugün burada bu toplantıya vesile olan seminerin bildirilen gündeminde gördüğümüz üç esas konu doğrudan doğruya toplumsal yanları, siyasal yanları olan konulardır. Bilgi birikimi ve teknolojik gelişim böyledir. Proje ve proses mühendisliğinin ulusal düzeyde kurulması ve geliştirilmesi problemi böyledir. Beyin göçünün önlenmesi ve bu surette dışa bağımlılığın azaltılması, teknik elemanlara istihdam olanaklarının bulunması böyledir. Bu konular dar ve gerçek anlam da teknik sorunlar değildir. Eğer bu konularda aksaklıklar, olumsuz yanlar varsa bu teknolojinin kendisinden doğmamaktadır. O teknolojinin bu toplum düzenine ithali şeklinden, kullanılışı şeklinden doğmaktadır. Binanenaleyh doğrudan doğruya toplum düzeniyle ilgili olan problemlerdir. Ben bu problemlerin ayrıntılarına uzun uzun girecek değilim. Bir kere bu benim için biraz çizmeden yukarı çıkmak olur. Siz bu sorunları çok daha ehliyetli olarak ve çok daha ayrıntılı olarak bilmektesiniz. İkincisi buradaki kısıtlı bir zamanda bu konulara fazla ayrıntıyla girmeye imkân yoktur, zaman müsait değildir. Ben belli başlı noktalara işaret edecek ve bu noktalarda hatırımda kalan bazı çarpıcı örneklere işaret etmekle yetineceğim.

Dışardan aldığımız teknolojide gördüğümüz aksaklıklar nelerdir? Bir kere dışardan bize genel olarak geri teknoloji gelmektedir. Oysa artık biliyoruz ki gelişmekte olan ülkeler kalkınabilmeleri ve mümkün olan en kısa zamanda çağdaş ileri seviyeye erişebilmeleri için temel sanayilerini öncelikle en ileri teknolojiyle kurmak durumundadırlar. Oysa bize yabancı sermayenin getirdiği teknoloji geridir. Yabancı sermaye yatırımlarında kullanılan teknolojinin geri olduğu geçmiş yıllarda Devlet Planlama Dairesi'nin yayınladığı çeşitli raporlarda örnekleriyle ve rakamlar zikredilerek belirtilmiştir. Ama yalnız, ve maalesef yabancı sermaye yatırımlarının

kullandığı teknoloji geri olmakla kalmıyor, bize verilen kredilerle bizlerin kurduğu tesislerde de ithal edilen, kullanılan teknoloji geridir. Ereğli Demir Çelik kurulduğu zaman bu mesele üzerinde uzun uzun durulmuş ve tartışılmıştır. Ereğli Demir Çelik için yapılan iki tane belli başlı itiraz vardır. Birisi, mümkün olandan çok daha pahalıya çıkıyordu. Rakamlar aklımda yanlış kalmadı ise 3,5 milyara çıkması mümkün iken 5 milyarın üzerinde bir maliyetle kurulduğu iddia ediliyordu. Diğer bir önemli iddia da Ereğli Demir Çelik'in bugün dünyada demir çelik istihsalinde kullanılan en ileri teknolojiyle kurulmadığı, geri bir teknolojiyle kurulduğu, bundan dolayı, Ereğli Demir Çelik'in yalnız ilk acemilik senelerinde değil, fakat ömrü billah, daima, yüksek maliyetle çalışacağı ve bundan dolayı da hiç bir zaman milletlerarası piyasada rekabet eder duruma gelemiyeceği idi. Kuruluşundan bu yana geçen seneler bu iddiayı doğrulamış bulunuyor, yüksek maliyetle çalışıyor, devlet sübvansiyonu, koruması olmadan kendi gücüne güvenerek milletlerarası piyasaya çıkıp rekabet edecek durumda değildir. Bugünlerde sözü edilen İstanbul metrosu konusunda da, herhalde hatırlayacaksınız yazılan çizilenlere göre Fransız grubunun metro konusunda verdiği teklif teknolojik açıdan geriymiş. Artık metro inşasında kullanılmayan bir teknik öneriliyor projede ve bundan da maksat artık Fransızların kendilerinin kullanmadıkları bir takım makinaları ve teçhizatı bize bu projeyle yüklemek, bize transfer etmekmiş maksatları. Bir defa, bu geri teknoloji meselesi son derece önemli. İkincisi dışardan gelen bu teknoloji bize pahalıya mal oluyor. Biraz önce konuşan sayın konuşmacı hiç işletmeye girmeyen tesisler de var dedi. Ve doğru işittimse galiba asit-sülfürik tesislerini misal verdi. Durun, düşünün bu ne derece bir israftır. Kaç milyonlarca liraya o tesisler kuruluyor, ondan sonra üretime geçmeleri senelerce erteleniyor. Veya bugüne kadar hiç üretime geçmemiş bulunuyor. Gene bugünlerde bunun diğer bir parlak misali Karadeniz Bakır İzabe tesisleridir. Gazetelerde çıkan haberlere göre bu tesislerin projesini yapıp kuran ve herhalde proses dizaynını da yapan Amerikan firması bu işten vazgeçmiş, çekip gitmiş. Ve bugün Karadeniz Bakır İzabe tesisleri işlemez haldedir. Şimdi yeniden dizaynlar, projeler yapılıp yeniden bir düzenlemeye geçmesi gerekiyormuş üretime başlayabilmesi için. Bu da israfın aklın pek alabilecek gibi olmadığı aşırı örneklerinden birisi. Diğer büyük bir israf kaynağı Alman teknolojiyi, aldıktan sonra kendi olanaklarımızla üretmek ve geliştirmek yoluna gitmememizden doğuyor. Bugüne kadar Türkiye'de 5 tane gübre kompleksi yapılmış fakat bugün Türkiye'de bir 6. gübre kompleksi yapılacak olsa yeniden aynı tip teknolojiyi gene yabancı kaynaklardan, yabancı memleketlerden ithal etmek zorundayız. Çünkü bu tesisler kurulurken, bu tesisleri artık kendimiz kuracak şekilde ele almamışız ve kadroları yetiştirmemişiz, yetiştirme yoluna gitmemişiz. Tabii yabancı sermaye zaten buna müsaade etmiyor ve bizim dışa bağımlı ve emperyalizmle bütünleşmiş olan büyük tekelci sermaye de bu durumu kabul ediyor. Aynı şekilde üç tane demir çelik tesisi yapıldı. Fakat bugün bir 4. demir çelik tesisi yapılsa aynı derecede teknoloji dışardan ithal edilecektir, projeleri yabancılar tarafından yapılacaktır, kontrolleri yabancılar tarafından yapılacaktır. Diğer çok çarpıcı bir misali barajlar konusunda -ki barajlar konusunda öyle 3-5 de değil, şimdiye kadar 44 baraj yapılmış fakat bir 45. baraj yapılacak olsa gene teknolojisi dışardan ithal edilecek- gene projeleri kontrolleri vesaireleri

yabancı uzmanlar tarafından yapılacak. Bu ne kadar büyük bir israftır! Yalnız para olarak değil, enerji, insan kaynağı olarak, ne kadar büyük bir israftır. İkincisi de bizim teknolojiyi üretme ve geliştirme problemimizin bir çıkmazda olduğunu gösteren bir örnektir. Biz böyle mütemadiyen aynı tip teknolojiyi, aynı tip tesisler için her defasında dışardan ithal eder durumda kaldıkça raporda yazıldığı gibi kendi teknolojimizi yaratmak, aynı teknolojiyi üretmek ve yeni gelişimlere, yeni buluşlara gitmek imkânımız yoktur.

Bir başka taraftan da büyük bir israftır bu şekilde proje, teknoloji ithali. Bu da bu yabancı firmalara ödediğimiz uzmanlık ücretleridir. Bize verilen yabancı kredilerin çok azı devletten devlete verilip devlet tarafından kendi planına ve programına göre kullanılan kredilerdir. Kredilerin büyük çoğunluğu proje esası üzerinden verilir. Bu projeler krediyi veren tarafça seçilir. Mesela AET'nin konsorsiyumunun verdiği krediler böyledir. Vak'a projeleri Türk hükümeti tanzim eder ve tevdi eder. Ama bu projelerden hangisini kabul edeceğine AET konsorsiyumu ve yatırım bankası karar verir. Ve bu karar alındıktan sonra da krediler bir takım ağır şartlarla verilir. Kredinin verilmesi şartlarında konumuzla ilgili olarak, teknolojiyle ilgili olarak şu biçim hükümler yer alır.

Projenin yani tesisin inşa ve kuruluş projelerini, hazırlıklarını mutlaka kredi veren tarafın gösterdiği milletlerarası çapta denilen bir mühendislik ve proje kurumu deruhte eder, ona verilir. Tesisler inşa olunurken denetim Türk mühendislerine ve mimarlarına bırakılmaz. Gene dıştan uzmanlar getirilir ve onlara büyük ücretler ödenir. Bu suretle verilen kredilerin büyük bir bölümü daha baştan krediyi veren tarafa ödenmiş olur. Bu konuda da galiba en parlak misal bugünlerde Dünya Bankasının İstanbul Belediyesinin işlerine ilişkin olarak vermek istediği kredi ki galiba 30 küsur milyondan 21 milyon dolarını yani 2/3'sinin veya daha fazlasının böyle proje ve uzmanlık işleri için ödenmesini şart koyuyor. Öyle ki 30 küsur milyon krediden ancak 9 küsur milyon lira gerçek kredi olarak kalacak bizlere. Yapılan bir araştırmaya göre 1963-1970 arasında bu şekilde projeler için, teknik elemanlar için dışarıya tam 6,5 milyon lira teknik hizmet ücreti ödenmiştir. 6,5 milyon lira 1963 ve 1970 arasında. Çok acı ve düşündürücü bir hususdur ki aynı dönem zarfında yerli teknik hizmetlere ancak % 1'in altında bir ücret ödenmiştir. Ecnebilere ödenen 6,5 milyon lira ise o dönemdeki, o yıllardaki yatırımların değerlerinin % 23' üne eşittir. Hâlbuki aynı dönemde yerli Türk mühendislik, teknik hizmetlerine ödenen miktar % 1' in altındadır. Gene bir başka çarpıcı misal yalnız petro kimya tesislerinde lisans ve "knowhow" ücreti olarak 880 milyon lira ödenmiştir. 1 milyara yakın bir para ödenmiştir. Bu çeşit teknoloji ithalinin ne kadar büyük masraflara, israflara yol açtığı ortadadır. Bu misalleri çoğaltmaya lüzum görmüyorum. Dediğim gibi sizler çok daha iyi misallerini ayrıntılarıyla biliyorsunuz. Konuşmamı uzatmamak için, ne gibi çareler önerilebilir bunlara, kısaca değinmek isterim. Yaptığınız eleştirilerden bir bakıma çareler kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Aynı tip tesisler için aynı tip teknolojiyi 3 defa 5 defa 44 defa ithal etmemek için bir sanayi kolunda bir tip tesis ilk kurulduğunda orada mutlaka yerli elemanların çalışması ama öyle küçük, kıyıda köşede işlerde değil, o tesisin kuruluşunu gerçekten öğrenebilecekleri şekilde katılmaları şartı yerine getirilmelidir. Öyle ki,

aynı tip bir 2. yatırım yapıldığında artık bunu kendi elemanlarımız vasıtasıyla, belki ikincisi de tüm kendi elemanlarımız vasıtasıyla olmaz, gene biraz dışardan yardım isteriz. Ama giderek sadece kendi elemanlarımız, kadrolarımız vasıtasıyla kurabilir hale gelsin, dışardan teknoloji ithal etmek durumunda ve dışarıya böyle milyarları tutan teknik hizmet bedelleri ödeme durumunda kalmayalım, bu durumdan kurtulalım. Diğer bir yapılması gereken husus modern sanayi teknolojisini mutlaka sürekli yenilemek zorunda olduğu için, en modern teknoloji dahi kısa bir zamanda eskiyebildiği için, kurulan tesislerle birlikte yalnız üretime ait tesisler değil fakat o sanayi kolunda bilimsel ve teknik araştırma yapacak tesislerin de kurulması gerekli laboratuarların, atölyelerin ve diğer alet ve edavatın temin edilmesi ve o fabrikanın o yatırımın kadrolarında en baştan teknik, bilimsel araştırma yapacak elemanlar için de yer açılması, üretimle beraber bunların da çalışmaya koşulmasıdır. Bu yetmez. Bunun dışında, fiili üretim ünitelerinin dışında, özerk bilimsel ve teknik araştırma kurumları açılmalıdır. Ve bu özerk araştırma kurumları sanayileşme ile ve sanayileşmenin problemleriyle ilişkin olarak koordine biçimde çalışmalıdırlar. Bu da yetmez. Üniversitelerde, bilhassa teknik üniversitelerde bilimsel ve teknik araştırmalar ülkenin sanayileşme süreciyle temas haline getirilmeli ve koordine bir şekilde çalışmalıdır.

Buradan bir başka noktaya geliyoruz. Bu bilimsel teknolojik araştırmaların yapılabilmesi için elbette ki bu çalışmaları yapacak uzman elemanların yetiştirilmesi lazımdır. Burada bir eğitim problemine geliyoruz. Eğitimin de üretime dönük olarak ve üretimle ilişkili, temaslar kurmuş, onun sorunlarına cevap verir biçimde yeniden planlanması lazım ve programlanması lazımdır.

Diğer taraftan, sanayileşme süreci ve sorunu kentleşme süreciyle yakından ilgili olduğundan dolayı sanayileşme ve teknoloji sorunlarımızı ele alıp çözüme kavuşturmaya çalışırken kentleşmenin doğurduğu problemleri de ihmal edemeyiz ve kentleşmenin sıhhatli ve halk yararına olabilmesi için mutlaka devlet arsa ofisleri yanı sıra proje ofisleri ve uygulama kurumları da kurulmalıdır.

Görülüyor ki mesele bütün bir toplumun işlerini, sorunlarını, faaliyetlerini birbiriyle uyumlu olarak ve birbiriyle dengeli olarak merkezi bir planlamaya bağlamaktır. Toplumun bütün kesimlerini, bütün faaliyetlerini, bütün iş kollarını, bütün sorunlarını kapsayan ve içten tutarlı, içten dengeli, uyumlu bir merkezi planlama olmadıkça ama gerçek bir planlama, şimdiki gibi tavsiyelerden ibaret olan ve özel sektörün ihtiyaçlarına göre ayarlanıp, programlanan bir planlama değil, yaptırım müeyyidesi olan ve toplumun, ekonominin bütünüyle çıkarlarına göre ayarlanan bir planlama. Yatırımları kârlılıklara göre değil, -özel sermaye kârlılıklara göre yatırım yapar- ekonominin bütünüyle kalkınması için önceliklere yöneltilecek olan bir merkezi planlama söz konusudur.

Görülüyor ki sorunlar birbirine bağlı ve birbirini karşılıklı etkiler durumdadırlar. Bu işlere ek olarak şimdiye kadar çok söylendiği gibi bütün doğal kaynaklar, yeraltı, yerüstü zenginliklerimiz de devletleştirilmelidir ve devlet denetiminde işletilmelidir. Doğrudan devlet işletmeleri olmayabilir, özerk kurumlar, işletmeler olması daha da uygundur ama mutlak surette devletin denetimi, planlaması altında işlemelidirler.

Şimdi bu konularda devlete bu kadar ağırlık verince sözlerimi bitirmeden önce çok önemli bulduğum bir soruya da kısaca değinmek istiyorum. Bazı çevrelerde, hatta ilerici çevrelerde devlet ve devletçilik konusunda yanlış bir anlayış var. Devletçiliğe havale ederseniz bir meseleyi, bir işi devletin eline, denetimine verirseniz mesele hallolur, yolsuzluklar ve kötü uygulamalar ortadan kalkar gibi bir kanı, bir görüş var. Hâlbuki Türkiye devletçiliği uzun zamandır denemiştir. Ve denenen devletçilik göstermiştir ki devletin elinde veya denetiminde olması hiç de irrasyonel israfçı uygulamaları ortadan kaldırmıyor, yolsuzlukları ortadan kaldırmıyor ve bunların yerine rasyonel, etkin bir işletme, uygulama getirmiyor. Neden? Çünkü bu yanlış devletçilik ve devlet anlayışında olanlar devleti toplumdan soyutlayarak düşünüyorlar. Hâlbuki devlet toplumun ve toplumu oluşturan sınıfların üstünde hakem durumunda olan tarafsız bir kuruluş değildir. Toplumun hiç bir kuruluşu zaten daha önce de işaret ettiğim gibi toplumun bütününden kopuk, onun etkilerinden uzak değildir. Devlet ve Devlet mekanizması ise hiç değildir.

Sınıflı toplumlarda devletin niteliğini o toplumun sınıfsal yapısı tayin eder. O toplumda egemen sınıfın, iktisadi ve politik gücü elinde toplamış olan sınıfın hangisi olduğu tayin eder. Dışa bağımlı, emperyalizmin sömürüsü ve baskısı altında dışa bağımlı geri bir kapitalizmin egemen sınıfı olan burjuvazinin etkisinde hatta denetiminde olan bir devletçilik ekonominin bütününü göze alan, milli ekonominin çıkarlarına göre ayarlanan, halka hizmet eden, halkın yararını gözeten bir devletçilik olamaz ve olamıyor. Onun için devletçilik meselesini toplumsal düzen meselesinden ayrı olarak düşünemeyiz. Devletin kendi mekanizması ve devletin denetiminde olan özerk kuruluşlar ancak işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin ve onlarla beraber demokratik ve ilerici güçlerin iktidarı oluşturduğu bir düzende ancak milli ekonominin bütünü yararına ve büyük, geniş halk kitlelerinin yararına işleyen bir devletçilik ve bir devlet uygulaması olabilir. Bunun için devlet yapsın, devlet etsin derken hangi devlet, kimin devleti, kimin hizmetinde ve yönetiminde bir devlet mekanizması sorunlarını unutmamak lazım. Ama şuna da işaret edeyim; bugün henüz işçi ve emekçi halk kitlelerinin siyasal alanda etkisi fazla değil diye, öyleyse ha özel sektör elinde olmuş ha devlet elinde olmuş bir fark etmez düşüncesi yanlıştır. İlerdeki uygulamalar bakımından bugün devlet sektörünün genişlemesi faydalıdır ve bugünden işçi ve emekçi sınıfların, yurtsever teknik elemanların ve memurlar tabakasının ve diğer ilerici, demokrat aydınlar ve gençlik kitlesinin bu devletçiliğin olumsuz yanlarının düzeltilmesi, daha demokratik bir işleyişe kavuşturulması, daha halka dönük hale gelmesi yolunda verecekleri mücadeleler vardır. Ve düzen kökünden değişmese bile, bu mücadeleler etkisiz kalmaz. Devlet mekanizmasının, devletin denetimindeki özerk müesseselerin ve genellikle devletçilik politikasının daha halk yararına, daha demokratikleşme sürecinden yana işlemesine neden olabilirler. Bunun için hepimize bu yolda mücadele etmek, bu yolda neler yapılabilir, ne gibi çözümler getirilebilir, bunları düşünüp, demokratik yoldan mücadelesini vermek görevi düşmektedir.

Çok teşekkür ederim ve çalışmalarınızda başarılar dilerim.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Selam Türkiye'nin Aydınlık Geleceğine

1. İl Temsilcileri Toplantısı'nın açılış konuşması, Ankara, 22 Kasım 1975,

Dünyadaki Durum

Partimiz kurulduğu Mayıs başından bu yana dünyadaki duruma bakıldığında şu gelişmelerin yer aldığı görülür.

1- Emperyalizmin askeri ve siyasi alanlarda gerilemesi,
2- Kapitalist dünya bunalımının derinleşerek sürmesi,
3- Sosyalist kamptaki bölünmenin dünyadaki kapitalizm-sosyalizm saflaşmasına ve mücadelesine yansımasının belirginleşmesi.

Bugün dünyadaki temel siyasal olgu, tüm somut siyasal olayların altında yatan ve onları belirleyen olgu, kapitalizm-sosyalizm mücadelesidir. Bu toplumsal sistemler mücadelesi, somutta, bir yandan bu sistemlere sahip ülkelerin, devletlerin mücadelesi, bir yandan da sınıflararası mücadele biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Ulusal Kurtuluş Mücadele ve savaşları da sistemler arası mücadelenin bir parçası, bir üçüncü cephesidir.

Bu mücadele ve savaşlar, dışa doğru emperyalist kapitalizme karşı; içe doğru da, kapitalizm öncesi ilişki ve sömürü ile kapitalizme karşı verilmekte ve gittikçe sosyalizmi hedef alan hareketler niteliğini kazanmaktadır. Bu üç boyutlu sistemler arası dünya devrimci mücadelesinin başını çeken sosyalist sistemdir.

Detente (yumuşama) politikası ve barış içinde bir arada yaşama ilkesi ve uygulamaları bu mücadelelerin ortadan kalkması, hatta gerilemesi anlamına gelmez. Detente'ın ve barış içinde birarada yaşamanın anlamı, sistemler mücadelesinin silahlı sıcak savaşa, bir 3. Dünya Savaşına dönüşmesini önlemektedir. Detente ve barış içinde birarada yaşama, emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkelerin anti-emperyalist ulusal kurtuluş savaşları vermelerine engel değildir. Ezilen ulusların kendilerini ezen emperyalist devletlere karşı kesin mücadele vermeleri doğaldır, doğaldan da öte, şarttır ve bu ulusal mücadele, şartlar gerektirdiğinde, silahlı savaşa dönüşür. Bu gibi durumlarda dünya işçi sınıfı hareketi ve sosyalist ülkeler ulusal kurtuluş savaşı verenlerin yanında yer almakta, onlara yardımcı olmaktadır. Dün Vietnam'da böyle olmuştur, bugün Angola'da böyle olmaktadır. Ama, termonükleer silahların kullanılacağı bir dünya savaşı, ulusal kurtuluş mücadelesi veren ülkeler de dahil, tüm insanlık için bir felaket olacak, dünyadaki kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecini, geçici bir süre için de olsa, önemli ölçüde aksatacaktır. Barış içinde birarada yaşama ilkesinin ve bunun doğurduğu detente politikasının amacı bu sonucu önlemektedir. Dünyadaki kapitalizmden sosyalizme geçiş süreci, bir dünya savaşına lüzum kalmadan, barış içinde birarada yaşama şartları altında politik, ekonomik, sosyal ve ideolojik mücadelelerle ilerleyip sonuca varabilir.

Dünyadaki gelişmelere bu açıdan bakılınca, emperyalist-kapitalist dünyanın as-

keri ve siyasi alanlarda gerilediği açıktır. Vietnam savaşının sona erişi ve ardından Güney Vietnam Van Tiyö rejiminin devrilmesi, Kamboçya'da demokratik, halkçı güçlerin zaferi ve Laos'daki sol iktidarın oluşması bu gerilemenin başta gelen en önemli belirtileridir. ABD'nin bu bölgede en güvendiği ve üslendiği ülke olan Tayland da kaynaşmakta, ABD'ye karşı bir tutum içine girmiş bulunmaktadır.

Bununla beraber ABD emperyalizmi Güney Doğu Asya'yı gözden çıkarmış değildir. Çin Hindi ülkelerindeki bağımsızlık ve sosyalizm doğrultusundaki gelişmeleri o bölgenin sınırları içinde tutup dışa yayılmasını önlemeye ve Filipinler'den, Hint Okyanusu'ndan, Pakistan ve Türkiye'den geçen bir hat üzerinde tutunarak Asya'da nüfuz ve etkisini sürdürmeye çalışmaktadır. Hindistan'da, Bengladeş'te, Avustralya'nınki kadar bir solculuğa, bir bağımsızlık politikasına tahammülü yoktur. Hindistan'da İndra Gandi kendisine karşı girişilen oyunu bozmuş, tehlikeyi hiç değilse şimdilik atlatmış görünmektedir. Bengladeş'de Muciburrahman'ın ortadan kaldırılışı ABD açısından meseleyi halletmemiş, ülke bir darbeler ve karşı darbeler süreci içine girmiştir. Aslında, bütçenin senato'da sağcılarca reddedilmesi yüzünden doğan hükümet krizi dolayısıyle değil, yabancı sermayeye karşı tedbirler aldığı, daha bağımsız bir dış politikaya yöneldiği için başbakanlıktan alınan Avustralyalı sosyal demokrat Whitlam politik mücadelesini sürdürmekte ve ülkesinin işçi sınıfından, halkından büyük destek görmektedir. Bu üç ülkeye ABD'nin müdahale zorunda kalışı, tüm aksine çabalara rağmen, sola yönelişin ve ulusal bağımsızlık hareketinin dünyada yayılmaya ve tutunmaya devam ettiğinin kanıtlarıdır.

Asya'da ve onun güneyinde bu oluşumlar ve sorunlar yer almakla birlikte, sistemler mücadelesinin odak noktaları Asya'dan Orta Doğu'ya ve Güney Avrupa'ya kaymıştır. Orta Doğu sorunu henüz bir çözüme kavuşmaktan uzak olmakla beraber, ABD kendi politikasını yürütmekte puan kazanmıştır. Bu kazancın başlıca amili Mısır'dır. Enver Sedat, yönetimi aldığından beri Mısır içte devletçiliği tasfiye edici, burjuvaziyi güçlendirici bir uygulamaya girmiş ve dış politikasında Sovyetler Birliğinden uzaklaşarak ABD ile yakınlaşmaya yönelmiştir. Mısır, İsrail meselesinden kurtulmak istemektedir. Bu meseleyi, kendi ulusal çıkarları ve gelişmesi için bir engel olarak görmektedir. Başka bir deyimle, Mısır, Arap milliyetçiliğine sırt çevirmekte, kendi başının çaresine bakmaya yönelmektedir. Mısır'ın bu eğilimi ABD'nin işini kolaylaştırmıştır. İsrail ile yapılan ara anlaşması sonucu Mısır, İsrail'i bir devlet olarak tanımış ve belli bir süre için silâhlı savaşa başvurmamayı kabul etmiş olmaktadır. Kısacası Mısır, Filistinlilerin ulusal hakları ve Suriye'nin Golan Tepeleri sorunlarını bir yana bırakıp kendi derdine düşmüş, ayrı bir çözüm aramıştır. Böylece, esasen hiçbir zaman sağlam ve uyumlu bir bütün oluşturmamış olan Arap Ülkeleri Birliğinde önemli bir gedik açılmış, bir bölünme yaratılmıştır. Arap dünyasında oldu olası ilerici ve gerici güçler ayırımı ve sürtüşmeleri vardır ve bunun için de Arap Birliği güçlü bir biçimde gerçekleşememiştir. Mısır'ın yeni politik yönelişi ile bu bölünme daha da keskinleşmiştir.

Mısır'daki bu gelişmelerin bir anlamı da Mısır küçük burjuva radikalizminin iflâsını kanıtlamasıdır. İşçi sınıfı hareketinin bastırıldığı, partisinin kapatıldığı şartlar altında sosyalizme geçilemiyor. Arap sosyalizmi, şu sosyalizmi, bu sosyalizmi adı altında yeni sosyalizm türleri icat etmeye kalkışmak, bir ülkeyi emperyalizm-

kapitalizm boyunduruğundan kurtarıp sosyalizm doğrultusunda gerçek bir kalkınma ve bağımsızlaşma yoluna sokmayı sağlıyamamaktadır. Şüphesiz, her ülkenin sosyalizme geçişi ve sosyalizmi kuruşu kendi tarihsel şartlarına göre ve o şartların gerektirdiği biçimlerde olacaktır. Sistemin her ülkede uygulaması, özünde, içeriğinde sosyalist, biçiminde ulusal olacaktır. Ama sosyalizmi sosyalizm yapan içerik tektir, evrenseldir.

Orta Doğu sorunu, tek tek Arap ülkelerinin İsrail ile ayrı ayrı anlaşmalar yapması biçiminde çözümlenemez, çözümlenmeye çalışılmamalıdır. Bu, İsrail'in ve arkasındaki ABD emperyalizminin yararına, Arap halklarının zararına olur. İsrail'in bir devlet olarak varlığını kabul etmek kaçınılmazdır. Mesele, İsrail'in bir devlet olarak varlığı değil, Orta Doğu'da Amerikan emperyalizminin sıçrama tahtası olması ve şoven bir genişleme politikası gütmesidir. Bu önlenmelidir. Oysa yapılan ara anlaşması, İsrail'in bu niteliğinin daha da güçlendirilmesi yollarını açmıştır, İsrail ABD'den büyük askerî ve ekonomik yardımlar ve bazı haberlere göre, çok uzun menzilli füzeler alacaktır. Böylesine geniş bir menzil komşu Arap ülkelerini içine aldığı gibi, Anadolu'nun Doğu kesimini de Ankara'ya kadar kapsamaktadır.

İsrail'in emperyalizm aracılığını ve genişleme siyasetini Arap ülkeleri ancak birlik halinde hareket ederek önleyebilirler. Cenevre konferansı yeniden toplanmalı ve Orta Doğu sorunu tüm ilgili taraflarca birarada müzakere edilerek bir çözüme kavuşturulmalıdır. Türkiye'nin yeri, ilerici Arap ülkelerinin yanında olmaktır.

Sistemlerarası mücadelenin bugün somutta sivri uç verdiği, alevlendiği bir diğer bölge Güney Avrupa'dır. Yakın yıllara kadar Güney Avrupa faşist rejimlerin hüküm sürdüğü ve faşizm tehlikesinin belirdiği ülkeler bölgesiydi. Gerçekten de, İspanya ve Portekiz'de uzun yıllardır koyu faşist yönetimler hüküm sürüyor, Yunanistan'da askerî cunta ülkeyi demir pençesinde tutuyor, Türkiye 12 Mart dönemini yaşıyordu. İtalya ise demokrasi ile faşizm arasında tehlikeli bir sallantıdaydı; bugün de güçlü işçi ve müttefiki emekçi kitleler hareketi faşist eğilimi göğüsleyip geriletebilmekte, ama tekelci büyük burjuvazinin ve ardındaki ABD'nin direncini kırıp iktidarı alamamakta, hatta iktidara katılma durumuna gelememektedir. Şimdi, İtalya hariç, diğer dört ülkede durum değişmiştir ve daha da değişmeye adaydır. Türkiye 12 Mart döneminden çıkmış, Yunanistan'da askerî cuntanın yerini parlamenter demokrasi almış, İspanya'da demokratik güçlerin mücadelesi yükselmiş, Franco'nun ölümü ile önemli değişikliklerin olması beklenir hale gelmiş, Portekiz'de ise kırk yıllık faşist rejim ortasından patlıyarak ilerici, sol güçler sahneyi doldurmuştur. Böyle olmakla birlikte söz konusu bu ülkelerde henüz demokratik güçler, halk kitleleri lehine zafer kazanılmış, durum açıklığa kavuşmuş ve oturmuş değildir. Türkiye'nin 12 Mart döneminin, anti-demokratik baskıcı uygulamaları, kısıtlamaları değişik biçimlere büründürülerek sürdürülmektedir. Yunanistan'da cunta gitmiş ama yerini sağcı, gerici Karamanlis iktidarı almıştır; cuntanın toplumsal dayanaklarına, ekonomik kaynaklarına dokunulmadığından orduda tasfiyelere gidilmeyip silahlanmaya hız veren militarist bir ortam geliştirildiğinden Karamanlis hükümetinin yeni bir askerî yönetimle yer değiştirmesi ihtimali her zaman düşünülebilir.

ABD ve AET şimdi tüm çabalarını Portekiz ile İspanya üzerinde yoğunlaştırmaktadır: ABD'nin faşist rejimlerden bir şikâyeti yoktur; AET ve diğer Kuzey Av-

rupa ülkeleri ise, faşizmin yerini çoğulcu demokrasinin almasını ve bu iki ülkenin AET'nin ekonomik ve politik alanına girmesini yeğliyordu. Ama faşizm bir kere çatlayıp yarılınca, yıkılan bentlerden suların birden taşması gibi, demokratik, sol hareketler birden fışkırıyor, ABD ve Avrupa tekellerinin, büyük sermayesinin çıkarlarını tehlikeye düşüren boyutlar kazanıyor. Şimdi ABD ve Avrupa Portekiz'de bu boyutları kesip güdükleştirmeyi, İspanya'da ise bu boyutları kazanmasını önlemeye çabalıyor. Gerek ABD, gerekse AET, çok partili parlamenter rejimi ve sosyal demokrasiyi, sağcı güçlerin, sermaye sınıflarının politik ve ekonomik gücünü ve kendilerinin ekonomik, politik çıkarlarını koruyacak, kitlelerin devrimci hareketini durduracak bir araç olarak görmekte, çabalarını buna yöneltmektedirler. Sosyal demokratlara ve bir kısım sendikalara CİA'nın akıttığı milyonlar bu amaç içindir. Kısa vadede ne olacağı henüz belli değildir, ama uzun vadede işçi ve emekçi sınıfların zaferi kazanacağı kesindir, çünkü tarihin akışını uzun süre kimse engelleyemez, durduramaz.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Helsinki toplantısında vardığı sonuç emperyalizmin gerileyişinin -bu kez politik alanda- bir başka belirtisidir. Emperyalist kapitalist ülkeler, gönülden isteyerek bu konferansa katılmış, sonucunu kabullenmiş değildirler. Teklif Sovyetler Birliği'nden gelmiş, sosyalist ülkelerce desteklenmiş ve ABD ile Batı Avrupa ülkelerine kabul ettirebilmek uzun, ısrarlı çabayı gerektirmiştir. Burjuva basınının Helsinki Toplantısının ve sonuçlarının uygulama kabiliyeti olmadığı yollu eleştirilerine, küçümseme çabasına rağmen, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın toplanabilmesi ve olumlu sonuca varması, dünya demokratik, ilerici, sosyalist hareketi için üstün başarıdır.

Emperyalist-kapitalist dünyanın gerilemekte oluşunun bir başka belirtisi de bu dünyanın üç yıldır içine düştüğü ve bir türlü kurtulamadığı ekonomik bunalımdır. Durgunluk ve göreli gerileme dönemleri bundan önce de zaman zaman olagelmiştir, ama bu defa içine düşülen durumun bu nitelikte olmadığı, gerçek bir bunalım -kriz- içinde bulunulduğu Batı'nın burjuva iktisatçılarınca da kabul edilmektedir. Oysa 1929 bunalımından beri artık ekonomik bunalımların atlatıldığı, bir daha hiç olmayacağı sanılıyor, iddia ediliyordu. Batılı iktisatçıları ve devlet adamlarını şaşırtan durum, hem ekonomik durgunluğun ve işsizliğin, hem hızlı enflasyonun aynı zamanda varoluşu, aynı zamanda gelişmesidir. Daha önceleri bu iki durum sıra ile yer alırdı. Enflasyon başını alıp gitmeye başladığında parasal tedbirler ve devlet müdahaleleri, yatırımları yoluyla dizginlenir, durgunluk ve işsizlik başgösterdiğinde kredi muslukları açılır, faiz hadleri düşürülür, teşvik tedbirleri alınır, ekonomi canlandırılırdı. Keynes'ci ekonomi politiğe dayanan bu alışılmış tedbirler artık sonuç vermiyor ve burjuva iktisatçıları yüz yıldır tarihin çöp sepetine atmaya ve atılmış gibi göstermeye çalıştıkları Marks'ın ekonomi politiğini yeniden ele almak zorunluğunu duyuyorlar.

Yine de, kapitalist toplumlar yöneticileri için, öteden beri uygulaya geldikleri yöntemlere, bunların yetersizliklerini ve rizikolarını bile bile, kullanmaktan başka bir seçenek bulunmuyor. Kapitalist sistemi değiştirmeleri, sosyalizme yönelmeleri söz konusu olmadığına, olamıyacağına göre, başka çareleri yoktur. Enflasyon ile işsizlik arasında bir seçme yapma durumundadırlar. İşsizliği daha büyük bir belâ

gördüklerinden, enflasyonu daha da şiddetlendirecek tedbirlere başvurma pahasına, ekonomiyi canlandırma yolunu seçiyorlar. Kapitalist ülkelerin öncelikle işsizliğe çare bulmaya koyulmaları doğaldır, çünkü kapitalistlerin temel korkusu sosyalizmdir, onu getirecek ve kuracak olan işçi sınıfıdır. İşsizlik ise, işçi sınıfının hareketliliğini artıran bir etkendir. Seçtikleri, ekonomiyi canlandırma yolu, açık finansmana gitmektir. ABD bütçesinde halen muazzam açık vardır; F. Almanya'nınki de öyle. Bu açıklar para çıkartarak karşılanacaktır. Para arzının arttırılmasıyle piyasanın canlanacağı, yatırımların yükseleceği umulmaktadır. Bu açık finansmanla ABD ve F. Almanya gibi önde gelen kapitalist ülkeler, uluslararası ticareti, dış ülkelere yatırımları da hızlandıracaklar, yani diğer kapitalist ülkelere yardım edeceklerdir.

Başkan Ford altı büyüklerin son Ramboillet toplantısında, ABD ekonomisinin beklenildiğinden daha hızlı canlandığını söyledi. Oysa gelişmeleri yakından izleyen gözlemcilerin belirttiklerine göre, bu canlanmanın göstergeleri gibi ele alınan gelişimler aldatıcıdır. Örneğin, hizmetlerde ve devlet dairelerinde istihdam zorlanarak işsizliği azaltma yoluna gidildiği, taşıt araçları siparişlerinde artışın da bu araçlar fiyatlarının yükseltileceğinin aylarca önceden bildirilmiş olmasından doğduğu ileri sürülmektedir. Wall-Street'den gelen haberler 800 büyük şirketten 600'ünün iflâsın eşiğinde olduğunu bildirmektedir ve bunlar arasında Lockheed ve Chrysler gibi dev tekeller yer almaktadır. Kaldı ki, Batılı iktisatçılar, açık finansmana gidilmesi sonucu 1977'de enflasyon dalgasının tüm ağırlığı ile bastıracağını ve ekonomik bunalımın yeniden çok daha şiddetleneceğini şimdiden haber vermektedirler.

Geçen hafta sonu altı büyüklerin liderlerinin toplanışı durumun vahametinin bir işaretidir. Aralarındaki rekabete ve uyuşmazlıklara rağmen bir araya gelip işbirliğini pekiştirme, birbirleriyle uyumlu hareket etme olanaklarını aramışlardır. Ele alınan konular hep parasal ve ekonomiktir, en önemli kararları da uluslararası ticaretin hiçbir tahdit konulmadan, engellemeye uğramadan serbestçe yapılmasıdır. Bununla beraber, aralarındaki uyuşmazlıklar suyüzüne çıkmaktan geri kalmamıştır. Avrupa devletleri ekonomik krizden kurtulmada ABD'nin başı çekmesini, yükümlülüğün onun üstünde olmasını istemişler, ABD başkanı ise, Amerikan ekonomisindeki canlanmanın Avrupa ekonomisine çok az yansıdığını belirterek bu yükümlülükten yakasını sıyırmaya çalışmıştır.

Batılı büyüklerin şu sıra işbirliğini güçlendirme girişimlerine başvurmalarının yakın nedeni Aralık ayında 3. dünya denilen azgelişmiş ülkelerle yapılacak toplantıdır. Bu ülkeler BM toplantılarında ve dünya ticaret, denizcilik konferanslarında kendi aralarında dayanışarak ortak çıkarlarını savunmakta, yeni bir ekonomik dünya düzeni istemekte, petrol ve hammadde fiyatlarını bir mücadele silahı olarak kullanmaya çalışmaktadırlar. Bu durum karşısında ve petrol krizinin bunalıma ekonomileri üzerindeki daha da bunaltıcı etkilerini yaşamış olan Batılı ülkeler, 3. dünya ülkeleri karşısında birleşik bir cephe oluşturmak gereğini duymuşlardır. Bu demektir ki, iki ülkeler grubu arasındaki mücadeleler bu açık saflaşma nedeniyle daha çetin olacaktır. Bununla beraber, unutmamak gerekir ki, ne denli birleşmeye çalışsalar, işbirliğine koyulsalar, kapitalist ülkeler arasında rekabetler, çekişmeler ve uyuşmazlıklar devam edecektir; bu, kapitalist sistemin tabiatı gereğidir.

Ekonomik kriz de kapitalizmin tabiatı gereğidir. Alınan parasal, ekonomik ted-

birlerin istenilen sonuçları vermemesi bundandır. Bunalımın nedenleri yapısal olduğu için, asıl çaresi ekonomik yapıyı kapitalizmi değiştirmek, sosyalizme geçmektir.

Yakın zamana kadar Keynes'ci yöntemlerle enflasyon ve işsizlik durumları kontrol altına alınabilirken, şimdi bu tedbirlerin sonuç vermemesinin nedeni, tekelci kapitalist yapının dünya çapında belirli bir düzeye gelmiş olmasıdır. Yirminci yüzyılın başından beri sürüp gelen ve sermayenin gittikçe yükselen oranlarda yoğunlaşıp merkezileşmesinden doğan tekelleşmeler, bir yandan devlet ile iç içe geçip devlet tekelci kapitalizmi olgusunu yaratmış, öbür yandan da çok uluslu şirketler aracılığı ile tüm kapitalist dünyayı kapsamı ve kontrolü altına alan düzeye erişmiştir.

Çok uluslu tekeller, imalât sanayii birimlerini dünya yüzeyinde çeşitli ülkelere dağıtır; dünya çapında mal stokçuluğuna, spekülasyonlara girişir; fiyatların piyasa mekanizmasına göre ayarlanmasını önler ve onları yükseltir; dünya ticaretini kontrol eder duruma gelmişlerdir.

Bizde bu konuların tartışılmasında üzerinde pek durulmayan, ama aslında son derece dikkat çekici olan bir olgudur ki, sosyalist sisteme geçmiş toplumlarda ne enflasyon, ne işsizlik, ne üretim düşmesi, ne talep yetersizliği vardır. Bu ülkeler petrol krizi dolayısiyle de, bir sarsıntı geçirmemişlerdir. Ekonomileri, merkezî planlamalarına göre gelişmeye devam etmektedir.

Dünya sosyalist sisteminin varlığı ekonomik krizin bir başka temel nedenidir. Kapitalizmin faaliyet alanı, pazarları daralmıştır. Dünya nüfusunun üçte biri kapitalist alanın dışına çıkmış, sosyalizme geçmiştir. Sosyalist ülkelerle ticareti geliştirmeye ve bazı yatırımların yapılmaya başlanması bu daralmayı telâfi etmemektedir; zira hem nicelik açısından derde deva olacak ölçüde değildir, hem de sosyalist ülkeler ticaret ve yatırım ilişkilerini kendi planlarına uygun, kendi hesaplarına gelir biçimde düzenlemektedirler; ekonomilerinin kontrolleri kendilerindedir. Kapitalizm, kendi alanında yaptığı üzere, sosyalist ülkelerle ilişkilerinde istediği gibi at oynatamamaktadır. Kapitalizm kendi alanının, pazarlarının daralmış olmasının sıkıntısını çekmektedir.

Ekonomik krizin doğurduğu ve daha da doğuracağı sosyal sonuçlar kapitalistleri korkutmaktadır. Dünya devrimci işçi sınıfı hareketi yükselmektedir, özellikle Avrupa'nın kilit ülkeleri olan Fransa ile İtalya'da. Bu iki ülkede işçi sınıfı iktidarı almanın eşiğine gelmiştir. Bu olduğu zaman, tüm Avrupa, hatta tüm kapitalist dünya etkilenecektir. Domino teorisi şimdi Avrupa için geçerlidir, İngiliz İşçi Partisinde ve Alman Sosyal Demokrat Partisinde sol kanat güçlenmektedir. Skandinav ülkelerinde uzun süre iktidarda kalmış olan sosyal demokrat yönetimler artık eski gücünden kayıplara uğramış, yetersiz kalmışlardır. Şüphesiz ekonomik bunalım ve toplumsal mücadelelerin yükselişi sağ güçleri, faşizm eğilimlerini de harekete geçirmektedir. Ama dünyanın temel gidişi sosyalizme doğrudur ve sınıf güçleri dengesi sürekli işçi ve emekçi kitlelerden yana dönüşmektedir, işçi sınıfı öncülüğünde tüm emekçi kitlelerin, ilerici, demokratik güçlerin dayanışma ve güçbirliği içinde faşizm tehlikesini altedeceğine inanıyoruz.

Sistemler arası mücadelenin bu somut belirtilerinin ve aldığı biçimlerin açık seçikliğini, duruluğunu bulandıran bir olay son yıllarda gelişmektedir. O da Çin

Halk Cumhuriyetinin ve Maoculuk denilen akımın dünya politikasında ve işçi sınıfı hareketi içinde oynadığı roldür. 1960'ların ilk yıllarından itibaren Çin, sosyalist hareketin genel çizgisinden ayrılmış ve giderek ona karşı cephe alan, mücadele eden duruma gelmiştir. Dünya politik ilişkilerinde ise gittikçe emperyalist-kapitalist devletlerin safına kaymıştır. NATO'dan, AET'den yana tavır alıp Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na karşı çıkışı bunun bir kanıtıdır. Bengladeş Kurtuluş hareketini desteklememesi, Şili Cuntası ile ilişkilerini sürdürmesi, kredi vermesi ve bugün Angola'da, ABD, İngiltere, Güney Afrika ve Zaire ile birlikte aynı emperyalizm yanlısı, karşı devrimci güçlerce yardım etmesi aynı olgunun diğer belirtileridir. Çin, emperyalist-kapitalist ülkeleri değil, başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkeleri hedef alan yalın, yıkıcı bir mücadele sürdürmektedir.

Tek tek kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketlerinde de Maocuların, hareketi doğru politik çizgide ve sağlıklı biçimde yürüten işçi sınıfı partilerini saldırılarına hedef aldıkları ve saldırılarında sağcılarla, faşistlerle aynı safa düştükleri görülmektedir. Türkiye'de de bu çeşit saldırılar başgöstermiştir ve burada da faşistlerle, sosyalizm düşmanlarıyla aynı çizgide hareket etmektedirler.

Emperyalizm-kapitalizm karşısında sosyalizm saflarını sıkılamak, dayanışma ve güçbirliğini pekiştirmek varken, Çin'in böyle bir ayrılışa yönelmesi, sonra da düşmanca mücadeleye girişi esef edilecek bir durumdur; eseften de öte, ideolojik ve politik planda mücadele ve tasfiye edilmesi, en azından etkisiz hale getirilmesi gereken bir durumdur. Dünya işçi sınıfı hareketi bu mücadeleyi etkin biçimde vermektedir. Türkiye işçi sınıfı hareketi de kendi örgütlenmesini güçlendirip genişleterek, doğru politik çizgideki mücadelesini yükselterek Maoculuğa ve diğer goşist sapmalara en etkin cevabı verecektir. Çin'de ise başta işçi sınıfı olmak üzere toplumun sağlıklı, devrimci güçleri ülkeyi doğru rotaya ergeç oturtacaktır. Ve sosyalist ülkeler, emperyalizm-kapitalizme karşı mücadelenin başını çekmek işlevini sürdüreceklerdir.

Türkiye'nin Dış Politikası

Ana çizgileriyle belirtmeye çalıştığım bu dünya tablosunda Türkiye'nin yeri ne, politikası ne?

Türkiye dış politikası, kendi içinde bir çelişkiyi taşıyagelmiştir. Nesnel toplumsal yapısı açısından Türkiye, emperyalist kapitalizmin dünya ilişkileri ağı içinde, bu dünyaya bağımlı geri bir kapitalizmdir. Birinci dünya savaşından sonra kendisini parçalayıp yok etmek isteyen emperyalist devletlere karşı "istiklâl-i tam" sloganıyla ulusal kurtuluş savaşı vermiştir. Böyle bir ülkenin yeri, nesnel olarak, emperyalizmin sömürü ve baskısı altında olan, azgelişmiş, 3. dünya denilen ülkeler topluluğu saflarındadır. Ve böyle bir ülkenin dış politikasında, bu saftaki ülkelerle, özellikle onlar arasında, anti-emperyalist direniş gösteren ilerici olanlarıyla kader birliği etmesi gerekirdi. Bağımlı ülkelere anti-emperyalist direnişlerinde kalkınma çabalarında yardımcı olan sosyalist ülkelerle iyi ilişkiler oluşturması beklenirdi.

Oysa Türkiye'nin dış politikası böyle olmamıştır. Türkiye bir Batılı olma hevesi ve çabası içinde görünmüştür. Geri kalmış Asya, Afrika ülkeleri önemsenmemiş, küçümsenmiş ve batılılaşma yüzeysel alanlarda, en fazla üst yapı kurumlarında aranarak, böylece artık Türkiye'nin Batılı olduğu sanılmıştır. Batılı olmak heves ve

iddiasıyla hep Batılı kapitalist ülkelerle ilişkiler pekiştirilmeye gidilmiş, dünya sorunları karşısında, milletlerarası toplantılarda Batının emperyalist-kapitalist ülkeleri safında yeralınmıştır.

Batılı olmak heves ve iddiası hep gözalıcı biçimde sürdürülmüş olmakla beraber mesele aslında bir heves ve iddiadan ibaret değildir. Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye politik düzeyde bağımsızlığını, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemindeki duruma kıyasla pekiştirmiş, daha bağımsız düzeye gelmiş olmakla beraber, emperyalist-kapitalist dünya ilişkileri dışına çıkmamış, çıkma yoluna yönelmemiştir. Türkiye'yi bu yola yöneltecek toplumsal güçler gelişmiş, politik etkinlik kazanmış değildir. Türkiye burjuvazisi ise daha başlangıçtan beri sosyalizmden, onu getirecek olan işçi sınıfından korkuyor, Türkiye'nin sola kayma, sosyalizme yönelme potansiyelini, bilimsel tahliller yapmasa da, sınıfsal içgüdüsüyle seziyordu. Bunun için içerde tüm demokratik özgürlükler bastırılmıştı. Bunun için Sovyetler Birliği ile dostluk ilişkileri resmî, biçimsel düzeyde tutuluyor, iki ülkenin halkları arasında dostluk bağlarına dönüşmemesine azami dikkat ediliyordu. Bunun için durmadan bir batılılaşma edebiyatı, propagandası sürdürülüp Batılı kapitalist ülkelerle ilişkileri geliştirmek, o ülkelerle bütünleşmek çabalarına giriliyordu. Kendi ekonomik güçsüzlüğünün bilincinde olan Türkiye burjuvazisi güvencesini emperyalist-kapitalist ülkeler safında yeralmakta, o ülkeler topluluğunun üyesi olmakta buluyordu. Sanayileşmemiş, geri bir kapitalist ülke olarak Türkiye'nin gelişmiş kapitalist ülkelerle eşit düzeyde olamıyacağı, eşit bir üye olarak aralarına kabul olunmıyacağı gerçeği üzerinde durulmuyordu. Durulsa da burjuvazi için farketmezdi, onun sınıfsal varlığını sürdürmesi, sınıf çıkarlarını ilerletmesi böyle bir bütünleşmeyi gerektiriyordu.

Türkiye'nin NATO, CENTO, AET, Enerji Ajansı ve benzerlerine girişi, ikili anlaşmalar, yabancı üsler, ulusal savunma politikasının ve askerî örgütlenmenin NATO stratejisine göre düzenlenmesi, hep, burjuvazinin politik tercihi sonucu olmuştur, ekonomik ve askerî gerekler sonucu değil.

Şimdi Türkiye, toplumsal gelişmesinin ihtiyaç ve gerekleriyle, kendi ulusal çıkarlarıyla çelişen böyle bir dış politika gütmüş olmanın sancıları içinde kıvranmaktadır. Bağımlılık ve bütünleşme, özdeşleşme demek olmadığı için, bütünleşme her zaman ikincil çelişkileri, uyumsuzlukları içerebildiği için, Türkiye değiştikçe, değişen dünya şartları etkilerini gösterdikçe, Batı dünyasıyle çelişkiler de belirmeye başladı. Başlangıçta adeta bayram edilerek yapılan, AET ile ortaklık anlaşmasının içerdiği hüküm ve şartların Türkiye'nin dışa bağımlı, kapitalist yoldan sanayileşmesinin dahi bazı gerekleri ile çeliştiği, onların yerine getirilmesini engellediği ortaya çıktı. Anlaşma uyarınca düzenlenen ticaretin AET ülkelerine yaradığı, onların Türkiye'ye ihracatının hızla arttığı, Türkiye'nin o ülkelere ihracatında ise benzeri bir artış olmadığı anlaşıldı. Şimdi hükümet, ihracatta AET'den yeni ödünler koparma, ithalâtta liberasyon oranlarının yükseltilmesinin hiç değilse bir süre ertelenmesini kabul ettirme peşindedir. Gümrük indirimleri uygulandıkça, liberasyonun kapsamı genişletildikçe korunmaya muhtaç yerli sanayi kolları tehlikeye düşmektedir. Buna ek olarak bir de bugün AET ülkelerinin Türkiye'ye karşı ekonomik ambargo uygulamaya başladığından şüphe edilmektedir; İngiltere ve F. Almanya Türk menşeli bazı malları geri çevirmektedir. Türkiye'nin, montaj ve lüks tüketim sanayiinden

öte bir sanayileşmeyi geliştirebilmesi için AET ortaklığından çıkması gerekir. Bunun yerine, bir kısım Akdeniz ve Afrika ülkelerinin yaptığı gibi AET ile ikili ticaret anlaşması yapılabilir.

ABD ile ilişkiler ise, bilindiği gibi, hepten bozuktur. Türkiye hükümetleri 1970 öncesinden beri iç ekonomik şartların zorlaması sonucu, sosyalist ülkelerle ilişkileri iyileştirmeye doğru açılmaya başlamış, ikili anlaşmaların bir düzene konulması konuşmalarını başlatmış, Ürdün olaylarında ve 1973 İsrail-Arap ülkeleri savaşında İncirlik üssünün kullanılmasına karşı çıkmış, haşhaş ekimini yasaklamayı önce kabul ettikten sonra bundan vazgeçmiştir. 1974 Kıbrıs çıkartması bunun üzerine tuz biber ekti. CİA'nın hesaplarını bozdu. Gerçi ABD için amaç değişecek değildi; başka yollar, yöntemler kullanmak gerekecekti.

Şimdi Amerika Türkiye'yi tam hizaya getirmek kararında ve çabasındadır. Burjuvazi ve iktidarı sübjektif açıdan buna razıdır ama, kamuoyu, toplumsal güçler dengesi, ekonomik sorunlar bunu istediği gibi yapmasını engelliyor. Amerika Türkiye üzerinde baskıları yoğunlaştırıyor. Ambargo, askerî yardımın kesilmesi, dünya para kaynaklarından kredilerin durdurulması, Türkiye ihracatının genelleştirilmiş preferanslar uygulamasının dışında bırakılması Amerika'nın baskı yöntemleridir. Bir de şimdi Türkiye'den, genelleştirilmiş preferanslardan yeniden faydalanabilmesi için başka ülkelere tanıyacağı ticari ödünleri önceden ABD' ye danışması şartı ileri sürülüyor. Bu Türkiye'nin ticaretinin güdümlü hale getirilmesi isteği demektir. Silâh ambargosunun kısmen kaldırılıp parası ödenmiş silâh ve gereçlerin Türkiye'ye gönderilmesine izin verilmesi baskıda bir hafifleme değildir, çünkü ambargonun yeniden tam uygulanabileceği tehdidi MC iktidarının başı üstünde tutulmaktadır ve ambargonun kısmi kaldırılması kararına bir de haşhaş üretiminin kontrolü şartı eklenmiştir.

ABD'nin bu tutumu tüm yurtseverleri isyan ettirmektedir. ABD ile bağımlılık bağlarını koparmanın tam zamanı, iktidar bunu yapabilir -eğer dışa bağımlı bir burjuvazinin iktidarı olmasa- MC iktidarı böyle bir iktidar olduğu içindir ki bağımlılık bağlarını koparamaz. Koparmak şöyle dursun, hükümet ortağının tüm itirazlarına rağmen ABD ile görüşmeleri başlattı bile.

İktidarın sınıfsal yapısıyle dış politika arasındaki bağlantı tüm açıklığı ile gözler önünde sergilenmiştir. Dış politika partilerüstü, yani sınıflarüstüdür; iç politika ile dış politika birbirinden ayrıdır iddialarının boşluğu, aldatmacası bir kez daha kanıtlanmaktadır.

Türkiye kapitalizminin finansman kaynakları ve pazar konularında karşılaştığı darlık MC iktidarını Amerika ve Batı Avrupa dışında imkânlar aramaya itelemektedir. Sovyetler Birliği ile yapılan kredi anlaşması, Romanya ve Bulgaristan ile yapılan ekonomik ve teknik anlaşmalar bu arayışın sonucudur. Ekonomik zorunluluk, ideolojik ve politik düşmanlığa üstün çıkabilmektedir.

Kaynak ve pazar kaygısıyle burjuvazi ve iktidarı 3. dünyaya, özellikle bölgedeki ülkelere bir yönelme de göstermektedir, ama bu yönelmesinde emperyalizm yanlısı gerici ülkeleri yeğ tutmaktadır. İran, Pakistan, Suudi Arabistan, Basra Körfezi Emirlikleri bizim burjuva iktidarlarına daha uygun gelmektedir.

Türkiye özellikle Orta Doğu'nun petrol üreten ülkelerinden kaynak sağlamak,

onlarla Türkiye'de ortak yatırımlar yapmak istemektedir. Irak'la petrol borusu inşaatı anlaşması yapılmış, uzunca süren bir takım tereddütlerden sonra nihayet uygulamasına geçilmiş, ama bunun ardı gelmemiştir. İran'a ümit bağlanmış, ümitler boşa çıkmıştır, çünkü İran fonlarını Batılı tekellere yatırmış, silahlanmaya harcamıştır. Halen RCD (Türkiye, İran, Pakistan arasındaki Bölgesel Kalkınma İçin işbirliği Anlaşması) canlandırılmak istenmektedir, ama bir sonuç vereceği şüphelidir. Bu konuda yeni ve ilginç olan bir nokta, dış politikada iş adamlarının devreye girmiş olmalarıdır. Kıbrıs sorununu anlatmak için (aynı zamanda kredi ve Amerikan sermayesi yatırımlarını görüşmek için) Amerika'ya gitmiş olan iş adamları son zamanlarda da İran ve Pakistan'a gitmişler ve ardından da Cumhurbaşkanı bu ülkeleri ziyaret etmiştir.

Arap ülkelerine bir yakınlaşmanın bir amacı da onların Kıbrıs sorununda Türkiye'nin politikasına desteğini kazanmaktır. Ama bundaki samimiyetsizlik tutarsız, itibar kırıcı davranışlara yol açmakta, istenilen desteğin alınmasını önlemektedir. Cidde İslâm ülkeleri toplantısında İsrail'in Birleşmiş Milletlerden çıkarılmasının istenmesi kararını imzalayıp, sonra Amerika'ya Türkiye'nin bu kararı kendi dış politikasına göre uygulayacağı yolunda teminat vermek, Filistin Kurtuluş Örgütü temsilcisini Örgütün Türkiye'de büro açması konusunu görüşmek üzere kabul edip sonra onu eli boş göndermek ciddi bir politikanın uygulamaları değildir. Besbellidir ki, son defa Birleşmiş Milletlerde siyonizmin ırkçılıkla bir olduğu kararına Türkiye'nin de katılması, yine miyop bir görüşle Kıbrıs sorunu görüşmelerinde Arap ülkelerinin desteğini kazanmak içindir. Bir kez daha bu destek kazanılamamıştır; Denktaş BM'de konuşturulmamış ve bloksuzların sunduğu karar tasarısı Türkiye'nin karşı çıkmasına rağmen büyük çoğunlukla kabul edilmiştir. Kısır görüşlü MC hükümeti, Kıbrıs konusunda Arap ülkelerinin tutumunu belirleyip, İsrail sorunundan daha başka faktörlerin bulunduğunu ve bunların ağır bastığını anlıyamamaktadır.

Kıbrıs sorunu MC hükümetinin başağrısıdır. Bunun sebebi sadece zıt yönde işleyen iç ve dış baskılar değildir. Dış baskılar taviz verilmesi için zorluyor, iç kamuoyunun ve koalisyon ortağının durumu ise taviz verilmesine elvermiyor yollu bir izah, doğruluk payı olmakla beraber, meselenin köküne inmiyor, yüzeysel kalıyor. Esas zorluk, MC hükümetinin Kıbrıs sorununun niteliğini anlamamış olması veya anlamak istememesi, bunun için de önerdiği çözüm formülünün inandırıcı, ilgili devletlerin çoğunluğunca kabul edilebilir olmamasıdır.

Önerilen federasyon biçimi tutarlı, geçerli değildir. Merkezî devlet öylesine güçsüz, federe devletler ise öylesine güçlü yapılmak isteniyor ki, egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne sahip Kıbrıs devleti bir görüntü, gerçek güce sahip iki devlete bölünmüşlüğü örten bir kamuflaj olacakmış kanısını yaratıyor. Hele Türk federe devletinin Türkiye ile ekonomik bütünleşmesinin öngörülmesi ve şimdiden bu yolda adımlar atılması, ergeç adanın Türkiye ile Yunanistan arasında taksimine, merkezî devletin ortadan kalkmasına varacak bir durumu haber veriyor; çünkü federe devletlerin merkezî devlet otoritesi altında bağımsız ve egemen bir devlet bütünlüğüne kavuşabilmesi için adanın ekonomik bütünleşmesi şarttır. Adanın taksimine ise, gelişmiş, gelişmemiş; kapitalist, sosyalist, tüm devletler karşıdır. ABD

taksimi kabullenir olsa bile, diğerleri kabul etmezler.

Oysa Kıbrıs sorunu, Kıbrıs Türk ve Rum topluluklarını, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'yi aşan bir sorundur. Meselenin münhasıran topluluklararası görüşmelerle çözümlenmesinde ısrar eden, ama ABD Dışişleri Bakanı Kissinger'in arabuluculuğuna da hiç karşı çıkacağa benzemeyen MC hükümeti sorunun bu niteliğini, bu kapsamını da anlamaz görünmektedir. Kıbrıs sorunu Doğu Akdeniz ülkelerini öncelikle ilgilendirir, hele Arap ülkeleri için hayati önem taşır; çünkü adada üsler kurabilecek devlet veya askerî örgüt bu ülkelerin güvenliğini güçlü biçimde tehdit edebilecek, yeni bir Orta Doğu savaşında bu üslerden doğrudan askerî müdahalede bulunabilecektir. ABD'nin adada üsler edinmeye gözdiktiği ise bilinmektedir, şimdiden İngiliz üslerinin ABD'ye devri söz konusudur. Bunun için Arap ülkeleri, Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsız, egemen, toprak bütünlüğüne sahip ve tarafsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesi konusunda çok duyarlıdırlar ve Kıbrıs sorununda Türkiye'ye karşı tutumlarını esas itibariyle bu kaygıları belirler. Türkiye dış politikasında ABD'nin dümen suyundan çıkmadıkça, Kıbrıs sorununda ABD aracılığına yatkın oldukça Arap ülkelerinin desteğini kazanamaz.

Ayrıca Arap devletleri, İsrail'in işgal ettikleri topraklardan çekilmesini talep ve askerî müdahalelerle toprak edinilmesini reddederlerken, Kıbrıs'ın ise % 40'ı Türk ordusunun işgalinde iken, Kıbrıs sorununun adil bir çözüme kavuşturulabileceğini kabul edemezler. Esasen, askerî müdahale ile toprak kazanımının meşru sayılamıyacağı genel bir prensip olarak kabul edilmiş durumdadır

Akdeniz'deki güç dengesinin ABD lehine gelişmemesi açısından Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler de sorunla yakından ilgilidir. Doğu Akdeniz bölgesi dışındaki 3. dünya devletleri de Amerikan emperyalizminin yeni bir kale edinmemesi, BM üyesi bağımsız bir devletin ortadan kalkmaması bakımından soruna önem vermektedirler.

Türkiye sorunu uluslararası niteliği kapsamı içinde görüp bu düzeyde geçerli çözümler önermedikçe, Kıbrıs sorununda yalnız kalmakta, sorunu bir çözüme kavuşturamamakta devam edecektir. Türkiye'nin Kıbrıs tezi, bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü milletlerarası garanti altına alınmış, yabancı üslerden arınmış, askersizleştirilmiş, merkezî devletin ve toplulukların eşit haklara sahip, iç yönetimlerinin demokratikleştirildiği barışçı bir Kıbrıs devleti olmalıdır. Böyle bir formül milletlerarası geçerliğe sahip olduğu gibi Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk ve Rum topluluklarının da çıkarınadır. Haklı, adil bir tezdir. Kıbrıs bir çıbanbaşı olmaktan çıkacak, bölgede herkes için bir barış ve güvenlik unsuru olacaktır.

Türkiye'nin genel dış politikası konusundaki görüşümüz de şudur:

- Türkiye NATO, CENTO, AET, Enerji Ajansı ve emperyalizmin benzeri kuruluşlarından çıkmalıdır.

- Askerî bloklar dışı, bağlantısız dünya barışı ve genel silâhsızlanmadan yana bir dış politika gütmelidir.

Anti-emperyalist, gelişememiş ülkelerden yana olmalı, emperyalist dünyaya karşı onlarla işbirliği ve dayanışma içinde bulunmalıdır. Ulusal Kurtuluş savaşlarını desteklemelidir. Bu kategorideki ülkelere yardımcı olan sosyalist ülkelerle ilişkilerini geliştirmelidir.

- Sovyetler Birliği ve diğer komşu devletlerle saldırmazlık ve dostluk paktları yapmaya çalışmalıdır.

- Güvenliğini tek taraflı askerî bloklara üye olmakta değil, BM ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı gibi blokları aşan uluslararası örgütlenme ve toplantılarda aramalıdır.

- Bütün devletlerle bağımsızlık, egemenlik ve hak eşitliği esası üzerinden ilişkilerini düzenlemeli, anlaşmalara girmelidir.

İç Durum

Türkiye dışa bağımlı geri bir kapitalist toplum olmanın ekonomik, sosyal ve politik bunalımını yaşamaktadır.

Türkiye'de sanayi 1960-70 arasında göreli olarak hızla gelişmiştir ve on yılın sonlarında bu sanayileşme çifte dar boğaza gelip dayanmıştır: Finansman kaynakları ve pazar darlığı. İç pazar, sanayi ürünlerini mas edebilecek kadar gelişmemiştir. Gelir dağılımındaki büyük eşitsizlikler dolayısıyle kitlelerin satın alma gücü yeterince yükselmemiştir. Fiyatlarda aşırı yükselişler maaş ve ücretlerdeki, tarım taban fiyatlarındaki artışları silip süpürmektedir. Son yıllarda işçi ve emekçi kitlelerin, memurlar kesiminin gerçek gelirlerinde düşüş vardır. Dışa ihraç konusunda ise, Türkiye menşeli mamuller kalite ve maliyet açısından milletlerarası piyasada rekabet edebilir durumda değildir. 1970'lerin ilk yıllarında sanayi ürünleri ihracatında görülen artışlar devletçe yapılan büyük sübvansiyonlar, tanınan teşviklerle gerçekleştirilmiştir. Şimdi bu tedbirler de yetmemektedir, genel ihracatın düşüşü ile birlikte sanayi ürünleri ihracatı da düşmüştür.

Hükümetlerin izlediği ihracat politikası da Türkiye'nin dış ticaretinde olumsuz etki yapmıştır. Hükümetler hep Batı Avrupa'ya dönük bir ihracat politikası izlemişlerdir. Oysa Avrupa piyasasında, Türk tarım ürünleri ihracatının başta gelen maddeleri olan pamuk, tütün, fındık, kuru üzüm ve incir gibi maddelerine talep belli bir düzeyde donmuş gibidir, esnek değildir. Sanayi mamullerinin ise, gelişmiş sanayi ülkeleri olan Batı Avrupa ülkeleri piyasasında kendilerine bir yer açıp tutunabilmeleri (tekstil ihracatındaki artış dünya bunalımı dolayısıyle düşmüştür) imkânsızdır. Türkiye ihracatı için sosyalist ülkelerle ticareti geliştirme yollarını arayabilirdi, oysa yakın yıllara kadar, Türkiye politik nedenlerle ve bağımlı olduğu emperyalist-kapitalist ülkeler hoş görmediği, izin vermediği için, sosyalist ülkelerle ticaretini sınırlı tutmuştur. Şimdi ilişkiler daha gelişir olmakla beraber Türkiye'nin tutumu hâlâ çekingen, mesafelidir.

Sanayi mamullerine pazar bulmada Türkiye Orta Doğu ve diğer 3. dünya ülkelerine yönelebilirdi. Bu da yapılmamıştır. Son iki yıldır bir kıpırdama varsa da henüz bu ülkeler Türkiye için bir pazar haline gelmemiştir. Bunu engelleyen sadece kalite ve maliyet faktörleri değildir. Hükümetlerin kapitalizm çerçevesi ve zihniyeti içinde dahi programlı, tutarlı, becerikli bir ticaret politikası gütmedikleri, uygulamadıkları açıktır. Türkiye kapitalizmi, kapitalizmin kendi rasyonelliği içine dahi girmiş değildir.

Türkiye sanayiinin yatırımlar için kendi öz kaynaklan çok yetersizdir. Kredi politikası ve uygulamalarında ise sanayi ticaretin yanında ikinci plânda olagelmiştir.

Bankalar kısa vadeli, yüksek faizli ticarî kredileri, uzun ve orta vadeli daha düşük faizli sanayi kredilerine tercih etmişlerdir. Sanayi kredileri sorunu ancak yeni yeni öne çıkmıştır. Sanayie ayrılan krediler ihtiyaca yetmediğinden sanayi kesimi büyük ölçüde yüksek faizli ticari kredilerinden faydalanmaktadır. Bu, maliyete aksetmekte ve sanayii enflasyonun baş kaynağı yapmaktadır. Yine de, son rakamlara göre, kredilerin en büyük bölümü ticarete gitmektedir. 1975 yılında, özellikle MC iktidara geldikten sonra, ithalâtta muazzam artış olmuştur. Bu ithalâtın bir bölümü sanayiin ihtiyaçları içinse de asıl büyük kısmı spekülatif amaçlarla, mal stokçuluğu için yapılan ithalâttır.

Bu kredi dağılımı durumu, sanayicilerle, bankacılar arasında bir çekişme yaratmaktadır. Bu iki kesim arasında çekişmenin bir başka belirtisi de halkın tasarruflarına kimin el koyacağıdır. Sanayi kesimi daha ucuz kaynak elde edebilmek için son yıllarda yüksek faizli ve temettülü tahviller ve hisse senetleri çıkarmaya başlamıştır. Böylece iç tasarrufların, banka mevduatından sanayi yatırımlarına yönelmesi sağlanmak isteniyor. Bu da yetmedi ki, son alınan bir kararla bankaların yılbaşından sonra mevduat sahiplerine ikramiyeler dağıtması yasaklanmıştır; böylece küçük tasarruf sahipleri için bankaya para yatırmanın çekiciliği giderilmek istenmektedir. Bu kaynak ve kredi konularında bankacılık, sanayi, ticaret ve tarım arasında bir rekabet ve çekişme sürdüğü gibi, tekelci sermaye ile orta sanayi sermayesi arasında da vardır.

Dış kaynaklar da döviz sıkıntısını gidermekten uzaktır. Uluslararası kurumlardan alınan borçlar Türkiye'nin ihtiyaçları karşısında çok yetersiz kalmaktadır. MC hükümeti yedi aylık bir sürede dışardan 1 milyar 300 milyon dolarlık borç döviz almıştır. 900 milyon doları dövize çevrilebilir hesaplardan olmak üzere son gelen haberler hükümetin Milletlerarası Para Fonu'ndan özel çekme hakkını da kullandığını bildirmektedir. Gerek bu kaynaklardan, gerek dışardaki işçilerin gönderdiklerinden elde edilen dövizler, Türkiye'nin 2,5 milyar dolarlık ödemeler açığı karşısında erimeye mahkûmdur. Hükümet gerçekten sıkışık durumdadır. Burjuvazi de öyle.

Siyasal durum, bu kısaca çizdiğimiz ekonomik tablonun çerçevesi içinde ancak doğru anlaşılabilir, değerlendirilebilir. 1960'ların sonlarında sanayi sektörü ekonomide tarımın önüne geçmiş, sanayi burjuvazisi ticaret ve tarım burjuvazisine üstünlük kazanmaya başlamıştı. Kapitalizmi kendi mantığı içinde daha rasyonelleştirecek, sanayileşmenin gelişmesine yarıyacak bir takım ekonomik, sosyal öneriler ortaya atmıştı. Egemen sınıflar arasındaki ayrışımlar ve çekişmeler politik düzeyde sağ partilerin çoğalmasına, AP'nin karşısına yeni partiler çıkmasına yol açmıştı. DP, MNP ve daha sonra MSP bu gelişmenin ürünleriydi. Şimdi burjuvazi bütününde sıkışık durumdadır, kaygılıdır ve politik açıdan tabanını yitirmekte olduğunu görmektedir.

1973 ve ardından 1975 seçimleri sonuçları burjuvazinin kitle tabanını yitirmekte olduğunu kuşkuya yer bırakmıyacak biçimde ortaya koymuştur. Burjuvanın kendisini, ekonomik açıdan güvensiz, politik açıdan güçsüzleşir hissetmesi onu bir ölçüde -iç çelişkiler sürmekle birlikte- derlenip toparlanmaya itmiştir. Bunun sonucu, burjuvazinin geri kesimleri etkinliğini artırmıştır. Örneğin, sanayi burjuvazisi sanayie fon aktaracak kapitalist bir toprak reformundan yana olması gerektiği halde,

sembolik hale getirilmiş toprak reformu uygulaması bile durdurulmuştur. 1975 yılında ithalâtçı tüccarlara gün doğmuştur. (Sanayiin gelişmesi, yatırımlar yavaşlamış, sanayiin artış hızı düşmüştür.)

Politik düzeyde gerileme ise büsbütün açıktır. Türkiye 12 Mart döneminden hukuk ve siyasal yapısı geriletilmiş olarak çıkmıştır. Anayasa üç kez değiştirilmiş, demokratik özgürlüklerle ilgili kanunlara antidemokratik hükümler sokulmuştur. Yargı birliğini bozan, özel mahkemeler niteliğinde Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmuştur. Burjuvaziye ve iktidarına bunlar da yetmemektedir. Şimdi hükümet yeni antidemokratik kanunlar getirmek, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kapsamını genişletmek hazırlıkları içindedir.

Hukuk, kanun düzeyinde ne sınırlamalar, ne yasaklamalar getirilirse getirilsin, burjuvazi ve iktidar kendini güvenlikte hissetmemektedir. Yalnız seçim sonuçları değildir bu tedirginliği doğuran. İşçi sınıfının yükselen bilinçliliği, verdiği günlük mücadeleler, ileri sürdüğü talepler; emekçi kitlelerin uyanmışlığı ve istekleri; aydın, gençlik, hatta bürokrasi kitlesinin artan direnci bu tedirginliğin ana kaynağıdır. Onun için yasal kovuşturma, tutuklama, yargılamalar dışında baskı ve şiddet uygulamalarına da gidilmekte ve bu uygulamalar tırmandırılmaktadır. Gençler, öğretmenler, işçiler, siyasal kişiler için can güvenliği kalmamıştır.

Son günlerde gençler üzerinde provakasyonlar ve silâhlı saldırılar yeniden yoğunlaştırılmaktadır. Ölümler günlük, olağan olaylar haline gelmiştir. İlerici, devrimci gençlik nefis müdafaasına, aynı biçimde silâhla karşılık vermeye zorlanmak istenmektedir. Gençler bundan kaçınmalıdır, unutmamalıdırlar ki, en güçlü, en etkin mücadele silâhı örgütlenme, örgütlü, disiplinli harekettir. Durumdan hoşnutsuz, kaygılı olan büyük öğrenci kitlesi komandolara karşı dayanışma içine sokulabilir, birleştirilebilir. Hedef azınlıkta olan komandoları tecrit etmek, silâhlı saldırı alanından çekilip onları az sayıları ve yalnızlıkları içinde ortada bırakmaktır. Karşılarında çatışacak taraf bulamasınlar, üniversite yönetimi ve güvenlik kuvvetleriyle başbaşa kalsınlar. Saldırılar karşısında üniversite yönetiminin, güvenlik kuvvetlerinin ne yapıp ne yapmadıkları kamuoyu önünde iyice açığa çıksın.

Bu taktik, mücadeleden kaçmak değil, mücadeleyi hasmın dayattığı şartlar altında ve yerlerde kabul etmemek, onun saldırgan taktiklerine bağımlı duruma düşmemektir, bu bir. İkincisi, düşmanın seçtiği ve dayattığı mücadele biçimini kabul etmemek, kendi mücadele aracımızı ve biçimimizi kendimiz saptamaktır. Bu araç ve biçim ise örgütlenme ve örgütlü hareket edebilmedir.

Bu işi başarma görevi öncelikle sosyalistlere düşmektedir. Sosyalist gençlik büyük öğrenci kitlesine nüfuz edebilmeli ve onları, komandoları tecrit etme yönünde birleşik hareket ettirmeye çalışmalıdır. Büyük kitleyi, gerçekten demokratik ve bilimsel özgürlüğe sahip, çağdaş bilimi, en ileri gelişmeleri en yeni araç ve gereçlerle öğreten çalışma ve yaşama şartları üstün düzeyde bir üniversite amacı etrafında bilinçlendirmeli, örgütlemelidir.

Daha açıkça politik konularda ise sosyalist gençlik, işçi sınıfının sosyalist partisinin çizgisiyle uyumlu hareket edilmesini sağlamaya çalışmalıdır. Gençliğin bir sosyal sınıf, kendi başına bir devrimci güç, veya işçi ve emekçi kitlelere öncülük edecek bir kadro olmadığı asla unutulmamalıdır. Unutulmaması gereken bir diğer nokta,

devrimin "kestirme yolu" bulunmadığıdır. Bu nedenle, gerek gençliğin ilerici, demokratik mücadelesinde, gerekse sosyalist mücadelede her türlü goşist hareketlere karşı da kesin mücadele verilmelidir. Sosyalizmi hedef alan mücadele uzun soluklu, dirençli, disiplinli bir mücadeledir. Ve bu mücadelenin verildiği yer işçi sınıfının sosyalist partisidir.

Her kitle örgütünün baş işlevi kendi kitlesinin sorunlarına, ihtiyaçlarına cevap vermektir. Bunu yapmıyan hiçbir örgüt kitleyi örgüte kazanamaz, ona hakim olamaz, öncülük edemez. Anti-emperyalist, anti-faşist mücadele sadece dar anlamda politik düzeyde verilmez, toplumun tüm alan ve kesimlerinde verilir, çünkü emperyalizm, bağımlılık, gericilik, faşizm toplumun bütün bölümlerine yansır. Kitle örgütleri bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini en iyi ve etkin biçimde, kendi alanlarındaki bu yansımalara karşı mücadele ederek yürütebilirler. Tüm alan ve kesimlerdeki, mücadeleler uyumlaşarak, birleşerek karşı koyulmaz bir devrimci hareket oluşturur. Bu devrimci hareketin öncüsü, motoru, yönlendiricisi işçi sınıfının sosyalist partisidir.

Öğrenciler üzerinde yoğunlaştırılan baskı ve şiddet hareketleri öğretmenlere, memurlara, işçilere, siyasi kişilere ve örgütlere de sıçratılmıştır. Öğretmenleri hırpalamak, yaralamak, öldürmek de günlük olaylar haline gelmiştir. Memur kıyımı tüm ölçüleri aşmıştır. Bu olay, basit bir partizanlık uygulamasından öte bir nitelik kazanmıştır. Bilinçli, planlı olarak devlet kadrolarını faşistleştirmektir yapılan iş. Sevindirici, umut verici olan durum, öğretmenler, memurlar kitlesinde de toplumsal bilincin, faşistleştirilmeye karşı direncin, demokratik hak ve özgürlükler için mücadelenin gelişmekte olmasıdır.

Seçimlerde ana muhalefet partisi CHP'ye yapılan kaba kuvvet saldırıları seçim mücadelesi kapsamına sokulamıyacak faşist şiddet hareketleridir. Artık siyasal örgüt ve kişiler de saldırı ve baskıdan masun değildir. Bir partinin bir il yönetim kurulu üyeleri gizli örgüt suçlamasıyle tutuklanıp, yargılanıp mahkûm edilebiliyor. Oysa bir partinin yersel örgütü veya üyesi siyasî partiler kanunu kapsamına giren bir suç işlediği zaman izlenecek ve uygulanacak prosedürü Anayasa Mahkemesi Yargılama Usulü Kanunu ve Siyasî Partiler Kanunu ayrıntılarıyla tesbit etmiştir. Bu kanuna göre işlem yapılmadan bir partinin yersel yönetim kurulu nasıl suçlanıp mahkûm edilebilir? Siyasî partileri, örgüt birimlerini siyasal açıdan denetlemek öncelikle Anayasa Mahkemesinin görevidir. Yine bir başka parti başkanı, Anayasa Mahkemesinin yetkisine giren bir suçlama konusunda başka bir mahkeme tarafından istenilen belgeleri ibraz etmedi gerekçesiyle tutuklanabiliyor. Anayasaya aykırılıkları Anayasa Mahkemesi kararıyla sabit olmuş Devlet Güvenlik Mahkemelerinin davalara, tutuklamalara, mahkûmiyet kararları vermeye devam etmede bir sakınca görmemeleri hukuk anlayışıyla bağdaşacak bir durum değildir.

Bütün bunlara rağmen, burjuvazinin ve MC iktidarının asıl hedefi işçi sınıfıdır. Şiddet hareketleri işçilere de yöneltilmiştir. Seydişehir'de ve Ankara'da sendika toplantılarına komandolar ve kolluk kuvvetlerince saldırılmış, toplantılar dağıtılmış, İstanbul ve Ambarlı'da işyerlerindeki işçilere kurşun sıkılmıştır. Yine de, işçilerin bilinçli, örgütlü direniş gücünden ürken burjuvazi ve MC iktidarı bu şiddet yöntemleriyle işçilerin üzerine fazla varamamaktadır. Asıl yapmak istedikleri devlet gü-

cüyle anti-demokratik yasalar yoluyla işçileri kontrol altına almak, dize getirmektir. Burjuvazinin birinci talebi işçi ücretlerini dondurmak, ikinci talebi, sendikalaşma özgürlüğünü kısıtlayıp sendikaları güdümlü hale getirmektir.

Ücretlerin dondurulmasını haklı göstermek için enflasyonun artışı öne sürülmekte, ücret artışlarının enflasyonu hızlandırdığı iddia edilmektedir. Oysa fiyatların yükselişi ücret artışlarının önünde gitmekte, reel ücretlerin düşmesine sebep olmaktadır. Enflasyonun sebebi, ücret dışında, diğer faktörlerin, örneğin yüksek faizle alınan kredilerin, yüksek fiyatla ithal edilen araç ve gereçlerin maliyeti tırmandırmasıdır. Ücretlerin dondurulmasına yapılacak itirazları önlemek için başvurulan bir başka yol da, ücretlerle birlikte kira ve kârların da dondurulması önerisidir. Bu önerinin aldatmacası uzun boylu tartışmaya gerek bırakmıyacak kadar açıktır. Muhasebe oyunlarıyla gerçek kârlar her zaman gizlenebilir, kiraların dondurulmasından kaçamak yollarının bulunduğunu ise geçmişteki uygulamalar göstermiştir.

Ücretler dondurulmak şöyle dursun, iki toplu sözleşme arasındaki sürede bu sözleşme ile alınan yıllık ücret artışları dışında ayrıca, hayatın pahalılanması ve paranın satınalma gücünün azalması oranında ücretler otomatik olarak arttırılmalı, reel ücretler hiç değilse toplu sözleşme düzeyinde tutulmalıdır. Gerçek geçim indekslerine göre otomatik olarak ayarlanmalıdır. Asgari ücretler ve gelir vergisinde asgari indirim yükseltilmeli ve her ikisi vergiden muaf tutulmalıdır. Tarım ve orman işçilerini de kapsar biçimde işsizlik sigortası kanunu çıkarılmalı, çalışma güvencesini ortadan kaldıran, toplu sözleşme ve greve gitmeleri baltalamak amacıyla işletilen, İş Kanununun 13 ve 17. maddeleri yürürlükten kaldırılmalıdır. Dayanışma grevi ve genel grev haklan tanınmalıdır. İşçilerin ekonomik, sosyal durumlarını düzeltebilmeleri için sadece işyerinde veya işkolunda grev yeterli değildir. Tüm işçi sınıfını ilgilendiren önemli konularda sonuç alabilmek için dayanışma greviyle genel greve gerek vardır.

Burjuvazinin ikinci talebi, 15-16 Haziran olaylarına yolaçmış meşhur 274 ve 275 sayılı kanunların yeniden ele alınıp değiştirilmesi, burjuvazinin çıkarlarını daha çok kollar hale getirilmesidir. Bu yoldan sendika kurma ve seçme, dilediği sendikaya girme veya ondan çıkma özgürlükleri iyice kısıtlanacak, yok edilecek; ilerici sendikalar tasfiye olunup, işçilerimiz burjuvazinin güdümünde veya dümen suyunda olan sendikalarda toplanmaya zorlanacaktır. Türk-İş güçlendirilecek, DİSK eritilecektir.

Sendika sayısının durmadan çoğalması ve işçilerin bunların arasında dağılması, işçi sınıfının ekonomik mücadele, sendikal birliği açısından hareketi bölücü, zararlı bir durumdur. Ama bunun yolu, kanunlarda işverenler yararına, işçilerin aleyhine değişiklikler yapmak değildir. Bunun yolu, işçilere referandum hakkının tanınmasıdır. Referandum işçilere hizmet eden ve onların tuttuğu sendikalarla tutmadıkları sendikaları, yani güçlü sendikalarla güçsüz, düzme sendikaları ortaya çıkarır ve referandumdan referanduma bir süreç içinde daha güçlenmelerine yol açar. Böylece, doğal elenme süreci sonucu sendika sayısı azalır, işçi sınıfının sendikal hareketi birliğe doğru ilerler. Yukarıda saydıklarımıza ek olarak, referandum da işçi sınıfının başta gelen güncel talebidir.

İşçi sınıfımız burjuvazinin bu taleplerinin gerçekleşmesine elbette müsaade et-

miyecektir. Bilinç düzeyi ve direnme yeteneği 1970'den bu yana çok daha gelişmiş olan işçi sınıfımız bu anti-demokratik istek ve girişimlere karşı sonuna kadar mücadele edecek, çetin uğraşı ve mücadelelerle elde ettiği ekonomik-sosyal kazanımları korumayı ve daha da arttırmayı bilecektir.

İşçi sınıfımız bugün de bu mücadeleyi yiğitçe vermektedir. Direnişlerin pek çoğunun nedeni, sendika seçme özgürlüğünü savunma ve / veya bir kısım işçi arkadaşların işten çıkarılmasını protestodur. Bu, sendikal hareketin yüksek bir bilinçlenme ve dayanışma düzeyine erişildiğinin göstergesidir. Burjuvazinin ve MC iktidarının isteği hilâfına, Türk-İş boşalmakta, oradan boşalanlar DİSK'İ doldurmaktadır. DİSK, içinde sosyalist işçi ve sendikacıları barındıran bir örgüttür, ama örgütün tüzel kişi olarak politik çizgisi bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm mücadelesi açısından berraklığa kavuşmuş değildir.

İşçi sınıfımız giderek şunun da bilincine varmaktadır ki, gerek kendi ekonomik-sosyal haklarını korumak ve geliştirmek, gerekse ülkenin tam bağımsızlığını gerçekleştirmek ve demokratikleşme sürecini ilerletmek için sadece sendikal alanda ekonomik mücadele yeterli değildir. Politik mücadele ve bunun için de politik örgütlenme -parti- şarttır; çünkü tüm ekonomik, sosyal, kültürel sorunların çözümü politikadan geçer; iktidar sorununa ilişkindir. Yine işçi sınıfımız bilmektedir ki, sosyalizm mücadelesinin olduğu kadar, anti-emperyalist bağımsızlık mücadelesinin ve demokrasi hareketinin de öncü, çekici gücü, güvencesi kendisidir. İşçi sınıfımız bu tarihsel görevi yerine getirecek güçte ve yetenektedir. İşçi sınıfımız bu tarihsel görevini kendi bağımsız partisi aracılığı ile yerine getirecektir.

Türkeş'in ziyaretinin ve komandolarının Diyarbakır'da yolaçtığı olaylar, Lice ve Hakkâri'deki durum Doğu bölgesinin kaderinde birşey değişmediğini göstermektedir. Tüm yurdun üzerine çöken anti-demokratik, halktan uzak yönetim, doğu bölgesinde ırkçı, şoven bir politikaya yönelerek ağırlığını daha da duyurmaktadır. Bu nedenle ve de bu bölgede feodal kalıntıların daha yoğun olması nedeniyle, demokratik özgürlükler mücadelesi özel önem kazanmaktadır. Türkiye İşçi Partisinin tüm idari mekanizmayı demokratikleştirme, halkın denetimi altına sokma önerisi bu sorunlara çözüm getirecektir.

Kapitalizmin eşitsiz gelişme kanunu ve iktidarların izlediği ekonomik politika sonucu Doğu'nun ihmal edilmişliği, geri kalmışlığı sürmektedir. Bu durumdan kurtulması için oraya gelişmiş bölgelere kıyasla daha büyük oranlarda yatırım yapmak gerekir, ama yapılmamaktadır. Yine de, son elli yılda Doğu'nun alt yapısı değişmiş ve değişmektedir. Bölge, Türkiye ekonomisiyle bütünleşme süreci içindedir.

Türkiye İşçi Partisi tüm toplumsal sorunlara işçi sınıfı sosyalizmi açısından bakar, bilimsel sosyalizmin tüm sorunlara en geçerli çözümleri getirdiğine inanır. İşçi sınıfı ve müttefiki emekçi kitlelerin politik hareketinin birlik ve bütünlüğünü korumak ve güçlendirmek temel ilkedir. Diğer bütün sorunların çözümü bu temel ilkeye dayanarak gerçekleştirilebilir. Doğu bölgesinin sorunları için de durum böyledir.

MC İktidarının Durumu

Bu denli çeşitli ve büyük sorunlarla karşı karşıya olan MC iktidarının durumu nedir?

Milliyetçi Cephenin oluşması ve iktidara gelişi burjuvazinin gücünü toparlama, birleştirme eğiliminin ürünüdür. Burjuvazi şimdi bu iktidara getirişin faturasını MC'ye ödetmek çabasındadır. MC de elinden geldiğince ödemektedir. Ama ne kadar burjuvaziden yana işler yapsa, ekonomik, sosyal sorunların ağırlığı, kitlelerin politik baskısı bir yerde MC'nin başkanı Demirel'in elini kolunu bağlamaktadır. Demirel hem burjuvaziye yaranmak, hem de oy kaynağı kitleleri kollamak arasında bocalamaktadır. İktidarının tutarsız, yalpalayıcı görünümü bundandır.

Demirel şu an Başbakan kalabilmek çabası içindedir. 12 Mart'tan beri Demirel az politikacının başarabileceği bir geri geliş ve tırmanış kaydetmiştir. Başbakanlıktan giderse tırmandığı yerden düşecek, bitecektir. Bunun için MSP'nin istekleri karşısında -ABD ile müzakerelerin başlatılması hariç- bu kadar alttan almış, uzlaşma yoluna gitmiştir. MSP dış politika, Kıbrıs sorunu konularında direnir ve MC hükümeti iyice sallanır görünmektedir.

MC hükümeti düşerse Demirel kabineyi yeniden kendisinin kurabilmesi yollarını arayacaktır, ama bunu başarabileceğe benzemiyor. Gerekli Meclis aritmetiğini bir türlü sağlıyamıyor. Daha da önemlisi, burjuvazi sağın oylarının yokuş aşağı gittiğini ve Demirel'in sağ kanada hakim olamadığını biliyor. Burjuvazinin asıl partisi yine AP olmakla beraber, bu durumda burjuvazi, AP-CHP koalisyonunu yeğ tutuyor. Hem AP iktidarda kalmış, hem CHP törpülenmiş, dizginlenmiş olacak. Demirel iktidardan büsbütün gitmektense, böyle bir koalisyonla iktidarı paylaşmayı yeğ tutar.

CHP ne yapar? Erken seçim şartıyla razı olabilir, İstanbul sermayesi ile ilintili olan kanat şartsız olarak da böyle bir koalisyona "evet" demek isteyebilir, ama erken seçim şartını bunca ileri sürdükten sonra Ecevit'in ve tüzel kişi CHP'nin bundan vazgeçmesi zordur. CHP eski görüş ve önerilerini sürdürüyorsa, erken seçim şartıyla başka hükümet formüllerini destekleyebilir. Her halde, CHP'nin dolaylı, dolaysız katkısı olmadan bu Meclis'ten yeni bir hükümet formülü çıkmaz. Hükümet düşerse, anahtar CHP olacaktır.

CHP bir başka anlamda da anahtar durumundadır. Yaşanılan şartlarda, toplumsal mücadelenin en güncel biçimi olan demokrasi-anti-demokrasi mücadelesinde demokrasiden yana olan kanadın başında CHP vardır. En büyük parti olması nedeniyle nicel bakımdan bu böyledir. Nitel ağırlığı olan ise işçi sınıfının sosyalist hareketi, onun partisidir. CHP'nin demokrasi anlayışı ve politikası demokrasiyi mantıkî sonucuna, sosyalizme götürecek nitelikte değildir. CHP fikir, söz, örgütlenme gibi klasik demokratik özgürlüklerin savunucusudur. Bu özgürlüklerin yerleşmesine yardımcı olursa tarihsel görevini yerine getirmiş olur. Ama demokratik özgürlükleri kendi başına yerleştiremez, zira bu özgürlüklerin ekonomik dönüşümlerle ilişkisi konusunda açık seçik, tutarlı bir görüşe, politikaya sahip değildir. Gerici büyük sermayenin ekonomik gücü zayıflatılmadıkça, demokratik özgürlükler geliştirilip yerleştirilemez. CHP'nin halk sektörü önerisi, büyük sermayenin, tekellerin, ekonomik gücünü zayıflatıcı bir tedbir olmıyacaktır ve CHP "kişiliği olan dış politika" gütme iddialarına rağmen NATO, CENTO ve benzeri emperyalist kuruluş ve anlaşmalara karşı çıkmamaktadır. CHP'nin demokratik işlevini yapabilmesi için, onun solunda işçi sınıfının sosyalist hareketinin gelişip güçlenmesi şarttır.

Bugünün toplumlarında ve Türkiye'de temel demokratik güç işçi sınıfıdır, bu güç etkisini bağımsız politik partisi aracılığıyla gösterir. 12 Mart döneminde Türkiye'de işçi sınıfı hareketi büyük darbe yemiş ve yasal partisi kapatılmıştır. Ama işçi sınıfı kitlesi bu dönemden daha bilinçli, daha militan çıkmıştır. Bu olumlu zemin üzerinde işçi sınıfının sosyalist partisi oluşmuş ve gelişmektedir. İşçi sınıfı partisi olma iddiasıyla ortaya birkaç partinin çıkmış olması ne sosyalizm dostlarını üzsün, ne düşmanlarını sevindirsin. Bunlar doğal elenmeye uğrayacaklar, şimdiden uğramaya başlamışlardır bile. İşçi sınıfı içinde örgütlenip güçlenebilen Türkiye'nin somut sorunlarına somut, bilimsel sosyalizm açısından geçerli çözümler önerebilen parti kalacak ve bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm mücadelesini sonuna kadar başarıyla götürecektir.

Selam Türkiye'nin aydınlık geleceğine!

[Toplantının Kapanış Konuşması]

Sevgili arkadaşlarım,

Partimizin böyle bir toplantı yapabilmiş olmasından duyduğum mutluluğu anlatmak için fazla söze ihtiyaç duymuyorum. Çünkü bu mutluluğu gerçekten sizin de paylaştığınıza inanıyorum. Görüşebildiğim eski TİP'li arkadaşlar, hele eski TİP'in hemen hemen ilk kuruluşundan itibaren o örgütte çalışmış olanlar, hepsi şu noktada birleşiyorlar. Bu gencecik altı aylık partinin bu ilk toplantısında gözlenen düzey, eski TİP'in düzeyinden, hatta son döneminde eriştiği düzeyden daha yüksektir, daha yüksek bir bilinç ve sosyalizm anlayışı göstermektedir. Bunun için de son derece mutluyum. Bir başka ilginç husus, partimizin ilk toplantısında gözlediğimiz bu üstün seviyenin, bizim gerek özel konuşmalarda, gerek parti belgelerinde yaptığımız ve tekrarladığımız bir gözlemin doğruluğunu dolayısıyle kanıtlamasıdır. Diyoruz ki, Türkiye 12 Mart döneminden siyasal ve hukuksal düzeyde gerilemiş çıkmıştır; ama toplum olarak, toplum yapısıyle daha ilerlemiş, daha sola kaymış, sosyalist potansiyeli daha güçlenmiş olarak çıkmıştır. Bu partinin ilk bu nitelikteki toplantısında böyle bir düzeyin gözlenmiş olması bu sosyolojik gerçeğin bir kanıtı oluyor. . Bilimsel sosyalizmden biliyoruz ki, insanların sübjektif durumlarını objektif toplumsal şartlar belirler. Binaenaleyh toplumun kendisi objektif nesnel şartlarıyla ileriye giderken, bu gelişmenin toplumun bireylerinde, hele bu gelişmenin etkilerine en açık olan kesimlerinde, yani işçi sınıfında, emekçi kitlelerde, aydın ve gençlik kesiminde yansımış olması doğaldır. Bununla şimdi ben kendiliğinden bir bilinçlenme ve örgütlenme tezi mi ortaya atıyorum? Hani şu meşhur spontanelite tezini mi savunuyorum? Hayır, bunu savunmuyorum. Şu var ki, toplumun gelişmesindeki yeni nitelikler ne kadar bireylerin ve toplumsal kesimlerin sübjektif durumuna, bilincine yansımış olsa da sosyalizme doğru bir gelişmeyi sağlayabilmek ve sonunda sosyalist devrimi başarabilmek için mutlaka bu bilinçlenmenin bir örgütlenmeyle daha üst düzeylere doğru götürülmesi, gelişmesinin hızlandırılması lâzımdır. Yani burada diyalektik bir bütünlük vardır. Parti çalışırken sıfırdan başlamaz. Parti çalışmaya

başladığı zaman, toplumdaki bilinç düzeyi sıfırdır, yoktur demek değildir. Objektif gelişmenin sübjektif hayata yansımasıyla meydana gelen bir bilinçlenme vardır ama bu bilinçlenmeyi tam bir sosyalist bilinçlenme haline getirmek, bu bilinçlenmeyi bir örgüt şekline dönüştürüp örgütlü eylemlerle işçi ve müttefiki emekçi sınıflarını devrimi yapabilir hale, yapabilir yeteneğe, güce ulaştırmak partinin vazifesidir.

Burada sözlerimi bitirmeden önce, işçi sınıfı partisinin üyesi olmanın ne demek olduğu konusu üzerinde biraz durmak istiyorum. Çok sevindim, çeşitli arkadaşlarımız konuşmalarında bu hususa değindiler. Köylülerle temas ederken nasıl davranmalı, diğer örgütlerde çalışırken nasıl davranmalı, bunları belirttiler ve teşkilât sekreterimiz Can Açıkgöz de ekiplerin kurulmasından bahsederken dedi ki, artık üyeler eskisi gibi akşamları, yahut gün aşırı ilçe binasına uğrayan, orada sohbet eden üyeler olmaktan çıkacaklardır, hepsi bir görevle meşgul olan ve ekip halinde çalışan, -zaten çalışma ekiplerinin altının çizilecek şeyi bu- bireysel çalışan değil, ekip halinde çalışan üyeler olacaklardır dedi. Şüphesiz bu, parti üyelerinin başlıca görevleri, nitelikleri olacaktır. Ama partili olmanın diğer bazı niteliklerine de değinmek lüzumunu duyuyorum. Bir kere şunu gayet açık-seçik ve kesinlikle bilmeliyiz ki, bir işçi sınıfı partisinin üyesi olmak demek, hadisemizde Türkiye İşçi Partisinin üyesi olmak demek, diğer burjuva partilerinin üyeliği anlamında bir üyelik anlayışı ve uygulaması değildir. Yani partili olmak sadece parti faaliyetlerinde, partiye ilişkin hususlarda ortaya çıkan bir şarttır; onun dışındaki hayatımıza partiye üye olmadan önce devam ettiğimiz gibi devam eder gideriz, o bizim özel hayatımızdır veya mesleki hayatımızdır veya ekmek parası kazanmak için yaptığımız bir faaliyettir veya parti dışında fikrî bir ilgi, bir tecessüs duyduğumuz bir hususla meşgul olduğumuz bir faaliyettir, bu partiyi ilgilendirmez anlayışı, hele bunun uygulaması, tamamen kökünden yanlış bir anlayış ve tutumdur. İşçi Partili olmak demek, bütün yaşamımızın her kesiminde, her alanında her an yaptığımız faaliyetlerde partili olmanın bilinci ve sorumluluğu içinde hareket etmek demektir. Binaenaleyh partili olmak öncelikle parti dışındaki örgüt çalışmalarımızı kapsar. Sendika üyesi veya yöneticisi miyiz; bir meslek kuruluşunda mı çalışıyoruz; Odalar birliğinde vb. gibi, veya bir gençlik kitle örgütünde, veya kadınlar örgütünde mi çalışıyoruz? Buradaki çalışmalarımızın mutlaka parti çizgisiyle uyumlu olması lâzım gelir. Efendim bu sendika işi başka iş, parti başka iş... Efendim bu mühendisler odası işi, parti başka iş... Veya ben bir fikrî tecessüsle bir dergi çıkarıyorum veya çıkan bir derginin yazı kurulundayım, ama bu ayrı bir iş, bu da sosyalist bir dergi, ilerici bir dergi, ama partinin bununla alâkası yok gibi görüşler, partili olma anlayışına aykırı düşen görüşlerdir. Dediğim gibi sendikalarda, meslek kuruluşlarında, diğer kitle kuruluşlarında veya yayın organlarında çalıştığınız zaman, hem bu organlardaki kendi şahsi davranışınız mutlak surette işçi sınıfı partisinin, yani Türkiye İşçi Partisi çizgisine ters düşmeyen nitelikte olacaktır, ona paralel, ona uygun olacaktır, hem de biz içinde çalıştığımız kitle organlarında parti görüşlerini kabul ettirmek, örgütün de bir bütün olarak parti çizgisine paralel davranışlara girmesini sağlamakla, bu yönde çalışmakla yükümlüyüz.

Bunun dışında da özel hayatımız diye bir ayırım yapamayız. Partili olma örgütler dışındaki günlük hayatımızı yaşarken de etkisini gösterir, göstermesi lâzımdır ve

en ayrıntıya ilişkin, en bireysel görünen davranış ve şartlarda dahi bu kuralı gözönünde tutmamız gerekir. Çünkü sosyalizm, bilimsel sosyalizm, bildiğiniz gibi bütün toplumsal faaliyet alanlarını kapsayan bir düşünce sistemidir. Sadece ekonomiye ilişkin değildir; sadece siyasete ilişkin değildir. Bilimsel sosyalizm açısından ahlâk konularında da görüşler vardır. Sosyalist açıdan aile anlayışında, karı-koca münasebetleri anlayışında, kadın-erkek ilişkileri anlayışında, anne-baba ve evlâtlar ilişkileri anlayışında, komşuluk-ahbaplık-arkadaşlık ilişkileri anlayışında da söylenecek öneriler, ortaya sürülecek değerler ve ölçüler vardır. Binaenaleyh bütün davranışlarımızda daima bir sosyalist gibi düşünmek ve sosyalizmin gereklerine göre hareket etmek mecburiyetindeyiz; bu benim özel hayatım, parti hayatı ayrı, bu benim sendika, mesleki kuruluş, gençlik örgütü hayatım, faaliyetim, parti faaliyeti çizgisi ayrı, bunlar hiç kabul olunmayacak ayrışımlar, farklılıklar ortaya sürmektir. Tam tersine işçi Partili olmak demek, bilimsel sosyalizmi kabul etmiş bir İşçi Partisinin üyesi olmak demek, bir sosyalizmi hayatımızın bütün alanlarında dikkate alıp, ona göre hareket etmek, uygulamaya çalışmak demektir.

Bu konuya ilişkin olarak, gene aynı konuyu daha biraz açarak, şunu da belirtmek lüzumunu da duyuyorum ki, etrafınızda parti görüşlerini, partinin dayandığı bilimsel sosyalist görüşleri yaymaya çalışır, propaganda ederken, unutmayalım ki birinci propaganda aracımız kendi kişiliğimizdir. Eğer kendi kişiliğiniz etrafa güven ve inanç vermiyorsa saygınlık telkin etmiyorsa, itimat doğurmuyorsa, istediğimiz kadar en güzel, en doğru kuramsal sosyalizm önerilerinde bulunalım, bunların hiçbir etkisi olmaz. Önce biz işçi sınıfı partili olarak çevremizde itimat edilir adam, sözünün eri adam, üçkâğıtçılığa hiç tenezzül etmez; yiğittir, cesurdur, cömerttir, fedakârdır, başkalarına yardım eder yollu bir izlenim yaratmak mecburiyetindeyiz. Yoksa, yahu o bir böyle söyler, bir şöyle söyler, ne olduğu belirsiz, çok cimridir, hiç fedakârlık etmez gibi diyorlarsa bizim hakkımızda, yapacağımız sosyalist propagandanın yararı olmak şöyle dursun; belki çok zararı olur, "ha o mu, Türkiye İşçi Partili, bırak canım onun girdiği partiden hayır mı gelir" bile derler, eğer biz kişi olarak olumlu etki yapmıyorsak etrafımızda, tam tersi bir sonuç dahi meydana gelebilir. Ve gene buna ilişkin olarak, diğer arkadaşlarımın üzerinde durduğu husus, diğer insanlarla ilişkilerimizde mutlak surette onlara karşı açık olmak, onların problemleriyle, özlemleriyle, istekleriyle ilgilenmektir. İnsanları ancak onları rahatsız eden sorunlarla ilgilenerek, veya onların içinde taşıdıkları özlemlere karşı ilgi göstererek, bu açıdan onlara yaklaşıp münasebet kurarak kazanabilirsiniz. Bu teması kuramıyorsanız, bu köprüyü kuramıyorsanız, dediğim gibi, sosyalizm konusunda nutuklar çekmek, artıdeğeri anlatmaya çalışmak veya örgütlenmenin yararından bahsetmek hiçbir netice vermez. Binaenaleyh, gerek kişisel temaslarımızda üye kazanmak için, en azından sempati kazanmak için yapacağımız temaslarda mutlak surette karşımızdakinin durumu nedir, problemleri nedir, özlemleri, emelleri nedir, bunu anlayıp buradan bir yaklaşım yapmak lâzımdır ve yapılabilir. Bilimsel sosyalizm, dediğim gibi, toplumun bütün kesimlerini kapsadığı için, iktisat, teknik kadar, politika kadar, kültür alanını, sanat, edebiyat alanını da kapsadığı için hangi yerden yaklaşırsak yaklaşalım eğer ustaysak propaganda yapmamızda, ajitasyon yapmamızda o insanı sosyalizme doğru götürürüz. Sanat meselesinden başlayarak

da bir insan sosyalizme doğru götürülür, eğitim meselesinden başlayarak da sosyalizme doğru götürülür, kadın meselesinden başlayarak götürülür, tabii ekonomik ve siyasi meselelerden başlayarak haydi haydi götürülür. Resim sanatı, şiir konusundan başlayarak da sosyalizme götürülür. Onun için daha önceki konuşmalarımdan birkaçında ben şöyle bir formül söylemiştim. Onu tekrar edeyim. Demiştim ki, her yol Roma'ya çıkar diye bir söz vardır, biz bunu değiştirerek diyebiliriz ki, her yol sosyalizme çıkar. Şu anlamda yol yani, demin anlattığım anlamda, sosyalizme çıkar, eğer biz sosyalizme gitmesini biliyorsak. Tabii kişisel temaslarımızda bu böyle olduğu gibi, arkadaşlarımın temas ettikleri konularda da yani bir kitleyi kazanmak konusunda da, köylünün içine, tarım işçilerinin içine nüfuz edip onları kazanmak, fabrikadaki işçilerin içine nüfuz edip kazanmak konusunda da gene onların somut problemlerinden, somut isteklerinden başlamak şarttır. Bunu yapmadığımız sürece katiyen ilişki kuramayız ve onları kendi davamıza kazanamayız.

Şimdi somut güncel ihtiyaçlar ve sorunlar üzerinde bu kadar durduktan, bunlarla meşgul olunması gereğini bu kadar belirttikten sonra, bir uyarıda bulunmak lüzumunu da duyuyorum. Somut problemlerden ve özlemlerden başlarız ama, somut, güncel sorunların çözümüne öneriler, sosyalist açıdan geçerli öneriler getirmek partinin başta gelen ilk görevidir ama, ne parti, ne de partililer kitlelerin içinde bulundukları durumla, içinde bulundukları durumda karşılaştıkları sorunlarla ve ileri sürdükleri özlemlerle yetinmek durumunda değildir. Eğer bununla yetinirse, o zaman parti ve onu temsil eden parti kadroları ve üyeleri işçi ve emekçi sınıfına öncülük etmekten çıkarlar, işçi ve emekçi kitlelerin mevcut durumuyla uyumlaşıp, uzlaşıp o kitlelerin peşinden gider duruma düşerler. Halbuki partinin görevi ve partililerin görevi işçi sınıfını ve emekçi kitleleri daha üst bilinç düzeylerine doğru, sosyalist bilince doğru götürmektir ve bu kitleleri nihayet sosyalist düzeni kurmak isteğine getirmektir ve kurabilecek yetenekle onları donatmaktır. Bunun için de meşhur bir formül vardır, denmiştir ki literatürde, işçi sınıfı partileri için asıl mesele, belli bir anda kitlelerin özlemlerinin, isteklerinin, sorunlarının ne olduğunu tesbit etmekten ziyade, işçi sınıfının ve kitlelerin neyi istemesi gerektiğini tesbit etmektir. Çünkü kitlelerin bilinç düzeyi düşük olduğu zaman, çıkar yol olmayan istekler ileri sürerler. Ve yahut çok kısa vadeli istekler ileri sürerler. Meselâ esas sömürü mekanizmasını görmediği için, sömürüye temelden karşı çıkmazlar, artık değerin kendilerinden gasbedilmesine karşı çıkmazlar da, sadece ücretlerin birkaç lira arttırılması talebiyle yetinirler. Elbette ki yaşanan şartlarda ücretlerin kabil olduğu kadar artması önemlidir ve bunun için işçi partileri çalışır, elbette. Ama işçi partisinin vazifesi esas sömürü mekanizmasını işçilere anlatıp, bu 3-5 lira ek ücret meselesi değildir, burada temelden haksız olan bir durum vardır, temelden bir sömürü mekanizması vardır, bunun ortadan kalkması lâzımdır ve sen bunu ortadan kaldırabilirsin. Bu bilinci vermek lâzımdır. Yani sadece o anda istediğini vermekle yetinmeyip, neyi istemesi lâzım geldiğini ve neyi isteyerek elde edebileceğini ona öğretmek lâzımdır. Binaenaleyh somut meselelerle, güncel meselelerle uğraşmak lâzımdır, şarttır, kaçınılmaz şarttır derken, bunu kitlelerin mevcut durumuna pasif bir uyma, kitlelerin peşinden gitme anlamına almamalıyız. Ama elbette ki istenilen düzeye kitleler böyle bilimsel sosyalizm üzerine nutuklar çekerek, vaaz verir gibi

akıl öğreterek gelmez, kitlelerin içine girip, onlarla güncel somut ilişkiler kurup, onları örgütleyip ve örgüt vasıtasıyle evrelerden geçirerek adım adım gelmeleri lâzım gelen düzeye getirmekle olur. Şimdi bu ilk toplantımız partimizin doğru yöndeki raya oturduğunu gösteriyor. Bundan hepimiz sevinç duyuyoruz. Bundan sonra artık, doğru olarak oturduğumuz ray üzerinde doğru istikamette ilerlemek ve bu ilerleyişi gittikçe daha hızlandırmak göreviyle karşı karşıyayız. Bana bu toplantının verdiği izlenimle ben partinin böyle bir gelişmeyi gerçekleştireceğine her zamankinden daha ziyade inanıyorum.

"Selam Türkiye'nin Aydınlık Geleceğine" broşürü, Ocak 1976

Ölüden de Korkuyorlar

TİP Kadıköy ilçe örgütü üyesi iki gencin, Halil Pelitözü ve Cezmi Yılmaz'ın faşistler tarafından öldürülmesi üzerine basın açıklaması, 1 Aralık 1975.

Katil faşistler alçakça işledikleri sayısız cinayetlerine ikisini daha eklediler. Emekçi halkımızla kader birliği etmiş iki yiğit genci kurşunlarına hedef yaptılar. Okullarından yeni çıkmış iki gencin sokak ortasında, yüzlerce insanın gözü önünde kurşunlanmasını da yine "iki karşıt grubun çatışması" olarak mı gösterecekler? Saldırıların tek taraflı olduğu, planlı olarak cana kıyıldığı gerçeğini bu son çifte cinayet bir kez daha ispatlıyor. Bu iki genç taammüden katledilmişlerdir. Cinayet planlıdır. Kahbece vurulan bu iki genç Türkiye İşçi Partisi aday üyeleriydiler. Birisi hem öğrenci, hem işçiydi ve her ikisi de işçileri örgütlemeye çalışıyorlardı. Defalarca belirttik: Gençlere yöneltilen saldırılar aslında işçi sınıfını hedef alıyor, işçi sınıfından, emekçilerden korkanlar, sosyalist aydınların, gençliğin işçi ve emekçilerle birleşmesinden korkanlar bu cinayetleri işletiyorlar ve işliyorlar.

Halil Pelitözü ve Cezmi Yılmaz bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin verdiği iki şehittir. Uğrunda can verdikleri dava ile birlikte onların bu davaya katkıları ve anıları da yaşayacaktır. Faşistler her ne yapsa, ne etse, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini durduramayacak, zafere ulaşmasını engelleyemeyeceklerdir, çünkü kitlelerin örgütlü, bilinçli mücadelesine karşı etkili olabilecek silah icat edilebilmiş değildir.

Yürüyüş, Sayı 35, 9 Aralık 1975

Özgürlüklerin Savunulması

"Demokratik hak ve özgürlüklere her hal ve şartta sonuna kadar sahip çıkılarak savunulmalıdır." Bu yargıyı çok işledik, çok söyledik ve yazdık. Son olaylar bunun üzerinde bir kez daha durmayı gerektiriyor.

"Her hal ve şartta sonuna kadar" sözlerinin altını çizmek gerekir. Bu sözler, demokratik hak ve özgürlüklerin en güç şartlarda, baskıların en yoğunlaştığı durumlarda dahi savunulması gereğine işaret eder. Aslında, demokratik hak ve özgürlüklerin var olup olmadığının, hayatta gerçekleşip gerçekleşmediğinin mihenk taşı bu gibi şart ve durumlarda yapılabilen eylemler, alınan sonuçlardır. Demokratikleşmenin gelişmesi, demokrasinin yerleşip oturması böylesi şart ve durumlarda gösterilen direniş, verilen mücadelelerle gerçekleşir, ileri adımlar atılmış olur. Mümkün olan en ileri ve uç noktanın gerisinde kaldınız mı, demokratik özgürlüklerin pratikte en geniş çapta genişlemesi süreci durur ve gerilemelerin ardı alınmaz olur.

"Demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi" genel, soyut bir deyim. Bu mücadele somut şartlarda somut biçimlerde, somut ölçülerde verilir. Tekil, somut bir durumda verilecek mücadelenin biçimi ve çapı, sadece o tek somut durumun niteliğine göre değil, her şeyden önce demokratik mücadelenin uzun vadeli bir mücadele olduğu göz önünde bulundurularak o geniş perspektif içinde değerlendirilip saptanır. Demokratik mücadele, birinden kopuk, içinde bulunulan anın esinlenmeleriyle yapılan "çıkışlar" dizisi olarak değil, bir mücadele stratejisinin tutarlı ve hesaplı adımlarından, basamaklarından oluşan sürekli bir hareket olarak yürütülmek gerekir. Böyle bir mücadele yürütümünde, nesnel şart ve olanakları, örgütün gücünü ve verili durumda bu gücün en etkin biçimde nasıl kullanılabileceğini iyi hesaplamak şarttır. Gönlümüzün dilediğini değil, mümkün olanı -şüphesiz imkânları zorlayarak, genişletmeye çalışarak mümkün olanı- yapmakla yükümlüyüz, örneğin, örgüt gücünü hesapsız bir biçimde geniş bir yüzeye dağıtmak büyük bir yanlış olur. Hele baskı ve saldırıların şiddetlendiği durumlarda böyle bir yayılmaya gitmek, verilecek mücadeleyi baştan yokuşa sürmek, başarısızlık olasılığını artırmaktır. Böyle durumlarda yapılması gereken, saldırılara karşı yürüyüşü, mitingi veya kapalı salon toplantısını en iyi savunabilecek biçimde güçleri bir veya bir kaç yere toplamaktır. Gücümüzün nicelik ve niteliğinin, verili şartlar altında bu gücün en iyi nasıl kullanılabileceğinin önceden değerlendirilip saptanması, girişilen eylemin planlandığı üzere sürdürülüp sona erdirilebilmesini sağlar. Her eylemde bunu sağlamak ise mücadelenin başarısı için şarttır.

Bazı grupların benimser göründüğü "Biz girişelim, bir çıkış yapalım, gürültü patırtı koparsa ve ne kadar koparsa o kadar iyidir; gerilim artar, bilinçlenme artar, kamuoyunun dikkati daha çok çekilir", görüşü maceracılığın, goşizmin bir ifadesidir. Temelinden sakat bir görüştür. Şüphesiz, saldırıya uğrayan örgüt ve kişi kendini savunur. Bu bir hak ve onur görevidir. Ama amaç olay çıkması, gürültü kopması

değil, gösteri veya direniş hareketinin planlandığı üzere yürütülüp sona vardırılmasıdır.

"Eylem için eylem", "ne kadar büyük olay çıkar, gürültü koparsa o kadar iyidir" zihniyeti ve uygulamaları yanlış ve zararlı olduğu gibi, demokratik hak ve özgürlükleri kullanmaktan, bu uğurda gücümüz oranında mücadele vermekten kaçınmak da aynı derecede yanlıştır. Bir faşizm tehlikesi, demokratik özgürlükleri kullanmaktan kaçınarak değil, kullanarak önlenebilir. Kitleler bilinçlenip örgütlendiği, örgütlü direnişe geçebildiği an faşizm geriler, pısar. Türkiye'de kitleler bugün bu düzeye gelmediği halde, faşizm alargada tutulabiliyorsa, bu, yine de kitlelerin, demokratik güçlerin belli ölçülerde bilinçlenmiş, sesini ve etkisini duyurur olmasındandır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin tekelci burjuvazileri gibi güçlü bir sınıf olmayan Türkiye büyük burjuvazisinin, işçi sınıfı başta olmak üzere bu demokratik, ilerici güçlerle başa çıkmayı gözü kesmemektedir.

Olayların bizim irademiz dışında oluşup gelişmesi bizi beklenmedik durumlarla karşı karşıya bırakabilir, bırakıyor da. Elbette "bu hesapta yoktu" diye gerileyemeyiz. Ama böyle an ve durumlarda da davranışımızı, yapacağımız eylemi yine uzun vadeli mücadelenin perspektifi içinde, onu oturtarak saptarız. Bu perspektif, mücadele stratejimiz, nasıl davranmamız gerektiği konusunda bize mutlaka ışık tutar. Her hal ve şartta, demokratik hak ve özgürlükler konusunda yapabileceğimiz büyük veya küçük bir direniş hareketi vardır. Bu hareketi yapmaktan kaçınmamak mücadelenin temel gereğidir.

Demokrasi mücadelesi ve daha genel olarak bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi onu maceracılıktan ve pısırıklıktan, goşizmden ve pasifizmden ayıran kıldan ince ama kılıçtan keskin çizgiler arasında yürür ve gelişir. Bu ayırım çizgilerini açık, seçik saptamak mücadelenin başarısı için vazgeçilmez şarttır.

Yürüyüş, Sayı 36, 16 Aralık 1975

Bugün için faşizmin tırmanışı bir çizgide duraklamış, yeni bir aşamaya ulaşması geri itilmiş görünüyor. Sıkıyönetim kararının alınmayışının anlamı budur.

Bu demektir ki, MC iktidarı bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da "genel seçimli, çok partili parlamenter rejim" görünümü altında demokratik özgürlükleri hepten yoketme noktasına doğru kısıtlayarak, baskıları ağırlaştırarak hükümet etmeyi sürdürecektir. Şiddet eylemleri ne olacak? Öğrenciler üzerinde şiddet uygulamaları, silahlı saldırılar bir süre yatışabilir, tüm ortadan kalkmasa da. Bu süre, "sıkıyönetimsiz, askersiz olmuyor" noktasına yeniden gelinceye, yeni bir çıkış yapma zorunluğu duyuluncaya kadardır. Meğer ki, burada ele almayacağımız bir takım nedenlerle erken seçime gidilsin. Ama böyle bir noktaya yeniden gelinecek midir, daha doğrusu bu noktaya getirilmesine çalışılacak mıdır?

Bu soru geçerli bir sorudur; çünkü birçok kez söylenip yazıldığı üzere, 12 Mart öncesine benzer bir kargaşa ve silâhlı çatışma ortamının kasıtla yaratılmak istendiği açıktır. Sıkıyönetimi ilân edilip edilmiyeceği noktasına olayların seyri içinde kendiliğinden gelinmedi, işler o noktaya getirildi. Ama sıkıyönetime gidilmedi. Demirel ve MC iktidarı bu konuda yenilgiye mi uğradı? Hesapları yanlış mı çıktı? Bizim bu sorulara cevabımız yalın bir "evet" değil.

Sıkıyönetimden, hatta, 12 Mart döneminin yeniden yaratılmasından yana olanlar var. MHP ve CGP Genel Başkanları ve Partileri böyle. Bu partilerin seçim şansı yok, ama askeri yönetimlerde iktidara daha büyük ölçüde katılmaları, daha etkin olmaları mümkün. Onun için bu konuda tavırları açık ve kesin. Ne var ki sıkıyönetimin ilân edilip edilmemesi konusunda bunlar belirleyici unsurlar değil. MSP de değil. MC içinde belirleyici unsur AP.

AP sıkıyönetimi ciddi olarak istiyor muydu? En azından, şüpheli. Başka şartlar olmasa, Demirel hepten sıkıyönetimden yana olurdu. Bu yönetimin kendisiyle iyi anlaşıp pürüzsüz işleyeceğinden emindir. Ama başka şartlar var. Birincisi, hükümete sıkıyönetim kararı aldırtırken, MSP mızıkçılık edebilir. MSP demokrasi, özgürlük âşıkı olduğu için sıkıyönetime karşı çıkmıyor. Onunki de bir ölüm dirim hesabı. Askerlerin etkin olduğu bir sıkıyönetim döneminde MSP'nin kapatılması olasılığının artacağını hesaplıyor.

İkincisi, hükümetin karar almasıyla sıkıyönetim gerçekleşmiyor. Kararı TBMM'nin onaylaması gerekiyor. CHP, DP ve daha bir kısım milletvekilleri ve senatörler olumsuz oy kullanırlarsa karar Meclis'ten geçer mi? Geçse bile, çok az bir oy farkı ile kabul edilen sıkıyönetim, seçimlerde oy hesabı bakımından kimi kazandırır, kimi kayba uğratır? Bir de AP'nin kendi iç durumu var. Daha önceki bir sıkıyönetim oylamasında AP'nin de bazı milletvekillerinin karşı çıktıkları söylenmişti. Durum böyle olunca, Demirel'in gerçekten sıkıyönetim kararı alınmasından yana olması çok şüpheli görünüyor. Öyleyse, neden bir sıkıyönetime gidilme havasının yaratıl-

masına çalıştı veya müsaade etti?

Bir aydan biraz fazla bir süre önce yaptığım ve geniş bir özeti Yürüyüş'ün 32. sayısında yayınlanan bir konuşmamda Demirel'in bir askeri müdahale "ihtimalini zihinlerde yaratarak hem inatçı koalisyon ortağını, hem CHP'yi istediği hizaya getirmek ve bu ihtimali bir tehdit olarak tüm sola karşı kullanmak" görüş ve çabasında olduğunu belirtmiştim. "Sıkıyönetim geliyor" havasını yaratmak bu taktiğin tam içine oturuyor. Ve doğrusu uygulanan taktik başarılı da oldu. CHP'yi bir telâş aldı, bir ölçüde DİSK'i de. Her ikisi de TÖB-DER'in kararlaştırdığı yüzde yüz yasal mitingleri desteklemekten sakındılar ve CHP, üyelerine yasal eylemlere dahi katılmama emri verdi. Hükümet, yargı organlarına ait bir yetkiyi çiğneyerek TÖB-DER'i kapatmakla açıkça tehdit etti. Bu, iktidarın anti-demokratik uygulamalarına yeni bir "emsal" teşkil edecek yeni bir tırmanış oldu. Ve TÖB-DER mitingleri yapılmadı.

Kaygılandırma ve baskı yaratma taktiği MSP'yi de etkiledi. ABD ile ikili görüşmeler ve Kıbrıs konusunda sert ve tavizsiz görünümlü tutumunu artık dile getirmiyor, susuyor. Meclis başkanının muhalefetten seçilmesi konusunda da böyle bir halin "koalisyonu zedeleyeceğini" belirtmekle yetiniyor. "Zedelemek" anlamı bulanıkça bir kelime, her halde koalisyondan çekilmeyi zorunlu olarak içermiyor. Demirel, kendisinin yokluğunda apartopar yapılan MSP yanlısı tayinlere ses çıkarmama gibi çok önemli olmayan tavizler vererek, "MSP pekâlâ idare edilir gider" diye düşünür olmalı.

Hasılı Demirel, "sıkıyönetim olursa da kârlı çıkarım, olmazsa da kârlı" hesabı üzerinde oynamış görünüyor.

Sıkıyönetim ve askeri müdahale konusunda asıl belirleyici unsurlar olarak daha etkin güçlerin durumuna bakmak gerekir. Söylentilere göre brifingle ordu kademelerinin bazı kesimleri sıkıyönetime karşı çıkmışlar. Ama esas, ordunun genel durumudur; durumu şu veya bu kişiler dile getirebilir, o önemli değil.

27 Mayıs ve 12 Mart deneyleri silâh gücüyle iktidarı almanın göreceli kolay olsa bile, iktidarda kalmanın ve işleri yürütmenin aynı ölçüde kolay olmadığını gösterdi. Bu iki deneyin ordu çevrelerinde iz bırakmış olması gerekir. Başkaları adına kestaneleri ateşten çekmenin orduya yarar getirmediği düşüncesi yeralmış olabilir, hiç değilse bazı kesimlerinde. İkinci bir nokta 12 Mart' tan sonra "radikal" unsurlar ne kadar "temizlenmiş" olsa da, hepten "kökü kazınmış" olamaz. Bu radikalleşmeyi toplum şartları doğuruyor; şartlar hem de gelişerek devam ettikçe radikalleşmenin de önü alınamaz. Üçüncüsü, CHP'nin ordu kademelerinde hayli taraftar kazanmış olmasıdır.

Orduda Türkeş çizgisinde veya dışında, sağcı unsurlar da herhalde vardır, ama orduda güç dengesi, hiç değilse şimdilik, bunlardan yana değildir. Şu da unutulmamalı ki, emir ve kumanda zinciri içinde ordu kadrolarının bütünlüğünü korumak üst kademelerin başta gelen kaygısıdır. Sıkıyönetim sorunu bu açıdan da değerlendirilmiş, ilân edilmemesi gerektiği sonucuna varılmış olabilir.

İktidarın siyasetini asıl belirleyen unsur, egemen sınıfın tutumudur. Egemen sınıf burjuvazinin sıkıyönetim ve askeri müdahale konusundaki tutumu oturmuş ve kesin değildir. Hedefte birleşiyorlar: İşçi sınıfının, emekçi kitlelerin ve diğer demokratik güçlerin ekonomik, sosyal ve politik taleplerini bastırmak ve etkisizleştirmek

hedefinde. Ama bu hedefe erişmeyi sağlayacak yöntemin hangisi olduğu konusunda ayrılık ve uyuşmazlık var. Bir kesim, "kuvvetli idare" yanlısı. Bunlar sıkıyönetime de, askeri müdahale ve yönetime de yatkın. Bunların partisi AP. Diğer bir kesim ise demokratik gelişmenin kaba kuvvetle önlenemiyeceği, ancak kanalize edilip güdülebileceği görüşünde. Kanalize etme ve gütme işini de CHP'den bekliyorlar. Emekçilerin tuttuğu CHP işçilere ve küçük üreticilere daha kolay söz geçirebilir, onları "zaptü-rapt" altına alabilir diye düşünüyorlar. Büyük sermayenin bir büyük gazetesi son günlerde yayınladığı bir yazıda burjuvazideki bu ikiliği öyle açıkça, o kadar "güzel" dile getiriyor ki, yazının önemli bölümünü buraya aktarmada yarar var:

"Türkiye'de iş dünyası ekonomik kalkınma konusunda karar noktasına gelmiştir" diyor gazete ve devam ediyor:

1. Bir grup "Türkiye kalkınması için gerekli operasyonu yapar, ücretler dondurulur, tarım taban fiyatları dış piyasa rekabetiyle ayakta duracak seviyede tutulur ve sanayi finansman kaynağı bu şekilde temin edilmiş olur" diyor.

2. Diğer bir grup baskı yerine iş barışıyla finans kaynağını temin etmek istiyor. "Hükümet, işverenler ve işçi temsilcileri yuvarlak masaya oturur ve kalkınma yöntemini ve sanayi finansman yolunu belirler. Toplu sözleşmelerle ücretler artar, ama enflasyon hızı daima bir birikim sağlayacak orandadır. Tarım gelirleri ilk veya ikinci elde muhakkak sanayi yatırımına dönüşür. Bu nedenle demokratik görünüş ve psikolojik faktör kalkınma yönteminin içinde bütünleşmiştir."

Sonra gazete, yurt dışındaki işçilerimizin yabancı bankalardaki 72 milyara ulaşan paralarından söz ederek bunu bir "umut kapısı" diye niteliyor ve ekliyor: Ecevit'in İskandinav ülkelerinde 'Avrupa'daki işçiler Türkiye'ye dönüşlerinde büyük görev yapacaklardır' sözü boşuna söylenmemiştir. Belki en ilginç ve önemlisi de bundan çıkardığı sonuçtur: "Türkiye iki yoldan birini tercihte işçi dövizleri ve yatırım potansiyelinin siyasi ve ekonomik baskısını da hesaplamalıdır."

Sıkıyönetime gidilmemesinin temel nedenleri bunlardır. Bu tahlil doğruysa bundan sonra da sıkıyönetime, hele askeri darbe ve yönetime gidilmemesi ihtimali, gidilmesi ihtimalinden kuvvetlidir. AP oyunu kaybetmekte, CHP kazanmaktadır. Büyük burjuvazinin benimsediği parti olma "imtiyazı" AP'den CHP'ye geçmektedir. Bu durumda, işçi sınıfı ve onun sendikal ve politik hareketi için bilincini ve uyanıklılığını daha da geliştirmek, örgütlerini ve mücadelesini daha da güçlendirmek daha acil bir görev olmaktadır.

Yürüyüş, Sayı 37, 23 Aralık 1975

Tüm Çalışanlara Sendikalaşma Hakkı

Basın açıklaması, 12 Aralık 1975.

Memur statüsünde olan çalışanlar, toplu sözleşmeli ve grevli sendikalaşma istemini ısrarla ileri sürer ve bunun mücadelesini verirken, hükümetin işçi-memur ayırımına ilişkin son kararnamesi, çalışan kitlenin gelişmesine, toplumsal gidişe ters düşen, iktidarın çalışanların demokratik haklarını kısıtlama eğilimini açığa vuran bir belgedir. Hükümet memurlara sendikalaşma hakkını tanımak şöyle dursun, gerçekte işçi durumunda olanları dahi memur sayarak yüzbinlerce çalışanı ücret ve diğer konularda sahip olabilecekleri haklardan yoksun bırakmak kararındadır. Bu kararname iktidarın anti-demokratik, işçi sınıfına karşıt tutumunun bir başka göstergesidir.

Bu karar verilirken, Bakanlar Kuruluna yasa gereği rapor sunan ihtisas komisyonunun raporunda ileri sürülen, "işçi ve memur ayırımını yaratan etkenlerin ortadan kaldırılması" ve tüm çalışanların aynı sosyal haklara, aynı ücret politikasına kavuşturulması önerisi hiç dikkate alınmamış, tam tersi yapılmıştır. İşçi-memur ayırımı yapan Bakanlar Kurulu kararı 1897 sayılı yasanın koyduğu kriterlere dahi uymamaktadır. Anayasa memurun tanımlanmasını yaptığı halde, iktidara işçi-memur ayırımını tesbit yetkisini veren 12 sayılı Kanun kuvvetindeki Kararnamenin buna ilişkin maddeleri Anayasaya aykırıdır. Sözü geçen Kararname CHP-MSP iktidarı döneminde çıkarıldığına göre, bugünkü durumun husule gelmesinden CHP de sorumludur.

Türkiye İşçi Partisi işçilerin memur sayılmasına karşı olduğu gibi işçi-memur ayırımının ortadan kalkması ve tüm çalışanlara toplu sözleşmeli ve grevli sendikalaşma hakkı tanımasından yanadır. Demokratik idare, ekonomik-sosyal durumlarını koruyabilmeleri ve iyileştirebilmeleri için tüm çalışanların bu haklara sahip olmalarını gerektirir. Demokrasi iddiaları lafla değil icraatla isbat edilir. Çalıştırdığı insanlara bu hakları tanımayan bir devlet yönetimi demokratik değildir. İşçi-memur ayırımı konusunda işçilerimizin ve sendikaların gösterdiği hassasiyet ve direniş doğal ve yerindedir. Demokratik hak ve özgürlükler onlara sahip çıkılıp sonuna dek savunularak kağıt üzerinde kalmaktan kurtulur, gerçekleşir.

Yürüyüş, Sayı 37, 23 Aralık 1975

Türkiye İşçi Partisi TÖB-Der Mitingini Destekliyor

Basın açıklaması, 4 Aralık 1975.

Demokratik hak ve özgürlüklerin baltalandığı, zorbalıkların arttığı günümüzde bu hak ve özgürlükleri savunmak her yurtsever örgüt ve kişinin görevidir. Şiddetli kıyıma, cana kasteden saldırılara uğrayan öğretmen kitlesi durumu ülke kamuoyuna duyurabilmek için Anayasal haklarını kullanarak on beş ilde protesto mitingleri düzenlemiştir. Baskı ve şiddet uygulamalarının, her türlü haksızlığın karşısında olan, gadre uğrayanların savunulmasını görev bilen Türkiye İşçi Partisi, öğretmen kitlesinin büyük örgütü TÖB-DER'in düzenlediği mitingleri, bu anlayış çerçevesi içinde değerlendirir ve destekler.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Demokratik Hak ve Özgürlükler Serbestçe Kullanılmalıdır

Basın açıklaması, 6 Aralık 1975.

Ne biçim bir yönetim altındayız? sorusu bugünlerde üzerinde ciddiyetle durup cevaplandırılması gereken bir soru haline gelmiştir. Şiddet hareketleri tırmanarak sürüp gider, birbiri ardına işlenen cinayetler hep "faili meçhul" kalır, bir cenazeye son saygıyı göstermek isteyen cemaat bundan polis coplarıyla engellenip kanlı olayların çıkmasına yol açılır ve bütün bu olup bitenlerin sorumluluğu iktidarın omuzlarında olurken, bu defa iktidarın resmi yetkilileri, bakanları, hiç bir kanun ve demokrasi anlayışıyla bağdaşmayacak davranışlarda bulunmaya başlamışlardır. Adalet Bakanlığı mevkiinde bulunan zat şiddet olaylarını "vatan hainleriyle vatanseverlerin" mücadelesi olarak niteleyip hukuk ve adaleti en başta kendisi çiğnemiştir. Böyle bir adalet bakanı olmaz. Şimdi de İçişleri Bakanı yasal bir örgütün yasal haklarını kullanarak yapmak istediği mitingleri resmen yasaklamıştır. Demokratik hak ve özgürlükler, bakanların özel iznine tabi olmadan serbestçe kullanılmak içindir. Böyle kullanılabilinirse bu hak özgürlükler vardır, yoksa kâğıt üzerinde ve lafta kalan güzel sözler olmaktan öteye geçmez. Dünyanın en güzel anayasası bile, eğer getirdiği hükümler hayata geçmiyor, gerçekleşmiyorsa, bir anlam ve önem taşımaz. İçişleri Bakanı bir derneğin düzenlediği yasal toplantıların o derneğin amaçları dışında olup olmadığına resmen karar verip yasaklama uygulamasına geçemez. Buna yetkisi yoktur. Bu konuda ancak yargı organları karar verir.

Anayasa "asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancıyla hürriyete, adalete ve fazilete açık evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet" edilmiştir. Demokrasiden yana tüm yurtseverler bu bekçiliği titizlikle yerine getirmekle, iradelerini demokratik hak ve özgürlükleri kullanma yönünde kullanmakla ödevlidirler. Demokrasinin geleceği, bir yönüyle, kitlelerin ve kişilerin hak ve özgürlüklerine sahip çıkıp çıkmamalarına bağlıdır.

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

Partilerin Varlığı Tehdit Altındadır

TİP Seydişehir ilçe binasına yapılan saldırı ile ilgili olarak İçişleri Bakanı'na çekilen telgraf, 24 Aralık 1975.

İçişleri Bakanı
Oğuzhan Asiltürk
Ankara

Partimizin Seydişehir İlçe Örgütü binası 23 Aralık 1975 Salı günü sabahı saat yedide, Ankara'dan gelen bir komando grubu ile ilçedeki MHP'lilerin saldırısına uğramış, bina taşlanmış, Parti tabelası sökülüp alınmıştır. Sökülen tabela sonra Alüminyum Fabrikası'nın önüne götürülmüş, işçilerin fabrikaya girmeleri engellenmiş, Parti üyesi birkaç işçi dövülmüştür. Bu kanunsuz olaylara güvenlik kuvvetlerinin müdahalesi olmamış, seyirci kalmışlardır. Partili arkadaşlar olayı Savcılığa intikal ettirmişlerse de Savcılık makamı da hiç bir işlem yapmamıştır.

Hükümet yetkilileri şiddet olaylarına müsaade edilmeyeceği, devletin bu gibi hareketleri önleme gücünde olduğu ve önleyeceği yollu beyanları tekrar edegeldikleri halde saldırı ve şiddet hareketleri sürüp gitmektedir. Can güvenliği kalmadığı gibi Anayasaca demokratik rejimin, iktidarda veya muhalefette olsunlar, vazgeçilmez unsurları olarak kabul edilen partilerin varlığı da tehdit altına girmiştir. Bu açıdan da durum son derece ciddidir. Saldırının, hükümet ortağı ve Genel Başkanı Başbakan yardımcısı olan bir parti mensuplarından gelişi bu ciddiyeti daha da artırmaktadır.

Genel olarak hükümetin, özel olarak Bakanlığınızın sorumluluğunu hatırlatır ve Seydişehir C. Savcısına ve güvenlik kuvvetleri makamlarına saldırılarının faillerinin muhakkak yakalanması ve adalete teslim edilmeleri konusunda ivedi emir vermenizi talep ederim.

Behice BORAN
Genel Başkan

"MC İktidardan Düşürülmelidir" broşürü, Şubat 1976

20. Yüzyılda Burjuvazi Hiçbir Ülkede İlerici Değildir

Tüm İktisatçılar Birliği tarafından düzenlenen "Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı" konulu toplantıdaki konuşmanın Yürüyüş dergisinde çıkan özeti, 27 Aralık 1975.

Hakim Üretim Biçimi ve Devrim

Türkiye'de hakim üretim ilişkilerinin niteliği 1971 öncesinin önemli tartışma konularından biri idi. Bu tartışmalar bir ölçüde bugün de sürüyor. Türkiye kapitalist bir ülke mi, yoksa feodal ya da yarı feodal bir ülke mi? Egemen sınıf feodal toprak ağaları mı, yoksa geri nitelikte bile olsa kapitalist sistemin ürünü olan bir burjuvazi midir? Bu sorulara verilen cevaplara göre farklı stratejiler ortaya atıldı.

Bu tartışmalarda düğüm noktası devrim meselesidir, önemli olan, önümüzdeki devrimin niteliğinin saptanmasıdır.

Devrim, toplumların gelişiminde ani bir sıçramayı, niteliksel bir değişimi ifade eder. Devrim olarak tanımladığımız bir niteliksel sıçramadan sonra üretim ilişkileri sisteminin değiştirilmesi, yeni bir sistemin kurulup yerleştirilmesi anlamında devrim süreci devam eder. İşte bu anlamda ele alındığında biz, Türkiye'de devrim aşamasının burjuva demokratik değil, sosyalist devrim olduğunu savunuyoruz.

Türkiye'de burjuvazi en azından ikinci meşrutiyetle iktidara adımını atmış, Cumhuriyetin ilanından sonra iktidara iyice oturmuştur. Cumhuriyet dönemi, kapitalizmin gelişmesi, feodalizmin tasfiyesi dönemi olmuştur. Eğer Türkiye'nin önündeki aşama bir ulusal demokratik devrimse, demokratik devrim esas olarak tamamlanmamışla, özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra görülen değişiklikler neyin ifadesidir?

Yukarıda sözünü ettiğimiz iddianın bir başka görünümü de burjuva demokratik devrimlerin tamamlanamamış olduğu iddiasıdır. Daha önce de söylediğimiz gibi devrim sürecinin tamamlanması uzun zaman alır. Ne var ki sürecin devam etmesi, özü itibarıyla devrimin yapılmış olduğu gerçeğini gözden kaçırtmamalıdır.

Demokrasinin Sınırlarının Genişletilmesi

Türkiye'de, burjuva demokratik devrimi izleyen süreçler devam etmektedir.

Devrimci hareketin önümüzdeki gündem maddesi, toplumun demokratikleştirilmesi mücadelesidir. Ancak burada bir önemli noktaya dikkat etmek gerekiyor. Demokratikleşmeden amaç, Türkiye'de demokrasinin sınırlarının Batı ülkelerinde olduğu ölçüde genişletmekten ibaret değildir.

En başta, en demokratik görünen kapitalist ülkelerde bile burjuva diktatörlüğünün bulunduğunu unutmamak gerekir. Demokrasiler bir yönleriyle demokratik bile olsalar, diğer yönleri itibarıyla burjuvazinin diktatoryasıdırlar. Bu gerçeği, demokratik özgürlüklerin batılı demokrasilerde bile işçi ve emekçi sınıflardan çeşitli ölçülerde esirgenmiş olması durumunda gözleyebiliriz.

Dolayısıyla, Türkiye İşçi Partililerin yapa yapa batıdaki demokrasiyi Türkiye'ye getirecekleri iddiaları gerçekten uzaktır. Partimizin söylediği, toplumun demokratikleştirilmesidir. Pratikte bu, günlük yaşamda toplumun her kesiminin demokratik bir biçimde örgütlendirilmesi anlamına gelir. Amaç, toplumun demokratikleşmesini giderek sosyalizm doğrultusunda bir süreç haline dönüştürmektir.

Dışa Bağımlılığın Özü

Türkiye esas olarak kapitalist düzene geçmiştir. Ancak, Türkiye'de bu sürecin batıdakinden farklı bir biçimde cereyan ettiğini unutmamak gerekir. Batıda kapitalizmin gelişmesi ulusal bağımsızlık koşulları altında olmuş, kapitalizm bu toplumların kendi iç dinamikleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki süreçte ise önemli farklılıklar görüyoruz. Türkiye de kapitalizm batılı ülkelerin müdahaleleri altında gelişmiş, Osmanlılardan bu yana Türkiye bu doğrultuda ilerlemiştir. Bugün de Türkiye hâlâ dışa bağımlı geri bir kapitalist ülke olma aşamasını geçememiştir.

Türkiye'nin dışa bağımlılığı bir avuç işbirlikçinin dışa bağımlılığından ibaret değildir. Bu nokta üzerinde dikkatli olmak gerekir. Türkiye'nin dışa bağımlı ufak bir finans oligarşisinin dışa bağımlılığı değildir.

Büyük burjuvazinin bağımlılığının ötesinde, Türkiye kapitalizmi bir sistem olarak dışa bağımlıdır. Sanayiden örnekler verelim: Türkiye, makineleri, donanımı itibarıyla dışa bağımlıdır. Hammadde ve ara malları açısından da dışa bağımlıdır. Bu bağımlılık yalnızca büyük burjuvaziyi, büyük sanayicileri değil, orta hatta küçük sanayicileri de kapsamaktadır. İki dokuma tezgâhına sahip bir tekstilci ile küçük bir torna makinesi ile iş yapan küçük üretici de kullandığı makina açısından dışa bağımlıdır.

Emperyalizmle Bütünleşme

Emperyalizme bağımlılık, onunla özdeşleşmek değildir. Emperyalist-kapitalist dünya ile bütünleşme, bu sistem ile ikinci dereceden çelişki ve sürtüşmeleri ortadan kaldırmaz. Türkiye'de de bu durum görülüyor.

Bugün AET ile ilişkiler bir kriz dönemine girmiştir. AET ile bütünleşmeye karşı burjuvazi içinden de eleştiriler yönelmektedir. Ancak bundan Türkiye burjuvazisinin yabancı sermayeye karşı olduğu sonucunu çıkarmak bütünüyle yanlış olur. Sürtüşmeler, çelişkiler olabilir. Ancak bunlara rağmen burjuvazi emperyalizmden kopma, ayrılma niyet ve çabasında değildir kesinlikle. Emperyalizmle bağların koptuğu an, Türkiye burjuvazisi için sonun başlangıcı olacaktır. Türkiye burjuvazisi, bilimsel araştırma yapmasa bile adeta sınıf içgüdüsüyle bunun bilincine varmıştır.

Türkiye burjuvazisi iç pazarı geliştirmekte güçsüzdür. Türkiye'nin sola yönelme potansiyelinin farkındadır. Bu nedenlerle, emperyalist-kapitalist sistemle bütünleşme tercihini bilinçli olarak yapmıştır.

Emperyalizmin dayatıcı niteliğine rağmen, emperyalizmin Türkiye'ye girişinde Türkiye burjuvazisinin daveti, tercihi de büyük rol oynamıştır. Bu bütünleşmede esas olan, politik tercihtir söylediğimiz gibi. Burjuvazi ülkenin sola yönelmesinden korkmuş, bunu önlemek için dışarıdan yardım ve destek aramıştır. Bugün de aynı ihtiyaç ortadadır.

Emperyalizmle Bütünleşme Konusunda Yanlışlar

Kimi çevrelerde herşeyi emperyalizmden bilmek, herşeyin altında emperyalizmi aramak eğilimi var. Buradaki hata, iç dinamiği küçümsemek, hatta yok saymak. Oysa emperyalizm bir ülkeye, o ülkenin içindeki güçleri manipüle ederek, onları çeşitli biçimlerde çeşitli yollara sevk ederek tesir eder. Hiç bir toplum emperyalizmin dilediği biçimde içine girip doldurduğu boş bir kap değildir, özellikle çoğu az gelişmiş ülkeden daha ileri bir kapitalizme sahip olan Türkiye'de iç dinamik ihmal edilemez. İkinci bir yanlış görüş de Türkiye'yi az sayıda bir finans oligarşisi ile onunla kaynaşmış durumdaki tefeci bezirgân mengenesine sıkışmış asalak bir toplum olarak görmektedir. Bu da iç dinamiği bütünüyle ihmal eden, tek taraflı olarak dışa bağımlılığı abartan bir görüştür.

Tam ters kutuptan yanlışlar yapan görüşler de var. Kimileri Türkiye'deki gelişmeler konusunda öyle şeyler söylemektedir ki sanki ülkemiz Batıda olduğu gibi ulusal bağımsızlık koşulları altında gelişmektedir. Bunlara göre, Türkiye'de tüketim malları üretiminin sınırına gelinmiştir, şimdi de ağır sanayi evresine girilmektedir.

Oysa Türkiye'nin bu biçimde kalkınması imkânsızdır. Burjuvazinin ağır sanayie geçip daha sonra da ekonomik taleplere ve demokratik özlemlere cevap vermesi boş bir hayaldir. Burjuvazi 20. yüzyılda hiç bir ülkede ilerici değildir. Türkiye'de üretici güçlerdeki gelişmeye bakıp, burjuvaziyi ilerici olarak nitelendirmek yanlıştır. Çünkü bu gelişme görelidir ve dışa bağımlıdır. Ülkeyi baskı ve şiddet yöntemleri ile kapitalist yolda gelişmeye zorlayan bir sınıf ilerici olamaz.

Bugün ilericilik, gericilik ölçüsü yüz ya da elli altmış yıl önceki ölçü değildir.

Egemen Sınıflar ve "Milli Burjuvazi" Sorunu

Özellikle 1960'lardan başlayarak Türkiye'de sanayi burjuvazisinin egemen sınıflar içinde ağırlığını artırdığını görüyoruz. Sanayi burjuvazisi ağırlığını arttırdıkça kendini ticaret burjuvazisinden ayıran girişimlere başvurmuş, ticaret burjuvazisinin aleyhine bir takım tedbirler ileri sürmüştür.

Ancak, sanayi burjuvazisinin ağırlığını arttırması egemen sınıflar arası güç dengesinde sanayi burjuvazisi hegemonyası getirmemiştir. Bugün egemen sınıflar arasındaki güç dengesi daha bir eşit durumdadır. Burjuva partilerinde ve iktidarlarda görülen boşluk ve iktidarsızlık güç dengesinin bileşiminde görünen eşitlik ve bunun getirdiği istikrarsızlığın ürünüdür.

Ön plana çıkışından söz ettiğimiz sanayi burjuvazisi bir milli burjuvazi midir? Önce, milli burjuvazi terimini de açıklığa kavuşturmak gerekiyor. Burjuvaziyi milli yapan, onda var olan ya da bizim var olduğu vehmettiğimiz hisler ve duygular değil, objektif durumdur. Terim olarak milli burjuvazi, sanayici kesimi, sanayi burjuvazisini ifade eder. Ancak nasıl bir sanayi burjuvazisini? Milli pazarını kendi elinde tutmak isteyen sanayi burjuvazisidir, milli burjuvazi. Bu anlamda ele alındığında Türkiye'de milli burjuvazi yoktur. Türkiye, emperyalizmle sistem olarak bütünleşmiştir. Bu bütünleşmede burjuvazinin sübjektif karar ve iradesi vardır.

Türkiye'de Tekeller ve Tekelleşme

Burada, tekel ve tekelleşme kelimelerinin dildeki ve bilimsel anlamları arasında bir

ayırım yapmak gerekiyor. Dildeki anlamı ile ele alındığında, emperyalizm aşamasından önce, hatta feodal toplumlarda da tekeller vardır, örneğin Osmanlılarda çeşitli ticaret kollarında faaliyette bulunmak hakkı bazı tüccarlara imtiyaz olarak verilirdi. Bu bir tekeldir. Ayrıca Cumhuriyet döneminde de bir iş kolunda kurulan bir ya da iki sanayi kurumu doğal olarak tekelci bir niteliğe sahipti. Bunların yanısıra çeşitli devlet tekelleri de faaliyettedir.

Bunları, kapitalist sistemde sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sonucu ortaya çıkan tekellerle karıştırmamak gerekir. Bu, bilimsel anlamıyla tekelleşme süreci ve tekeller olgusunu ifade eder.

Bu ayırımı yaptıktan sonra, Türkiye'de bilimsel anlamda bir tekelleşme sürecinin olduğu gerçeğine değinmeliyiz. Bununla birlikte, Türkiye'deki gelişmeler sonucu oluşan tekelleşme ile batıdaki gelişme arasında büyük farklılıklar olduğunu söylemeliyiz. Bu farklılıkları başlıca şu noktalarda toplayabiliyoruz

Birincisi, iki tekelleşme sürecinin sonuçları arasındaki nicelik farkı çok büyüktür. Bir örnek vermek gerekirse, ABD'nin en büyük şirketi 8 yüzbinin üzerinde Avrupa'nın en büyük dört şirketi 4 yüzbinin üzerinde işçi çalıştırırken Türkiye'de 5 büyük şirketin çalıştırdığı işçi sayısı ancak üç binin üzerindedir. Nicelik farkının bu kadar büyük oluşu, doğal olarak niteliği de etkilemektedir.

İkincisi, işletme çapının büyüklüğü ile kullanılan teknoloji arasında doğrudan bir bağlantı vardır. En ileri çapta üretim bugün büyük teknoloji gerektiriyor. Türkiye'de işletme büyüklükleri yetersiz olacağı için alınan teknoloji de geri olmak durumundadır. Geri teknoloji yüksek maliyeti, bu da uluslararası planda rekabet edememe durumunu doğurmaktadır, örneğin bir kaç yıl önce kurulmuş bulunan Ereğli Demir Çelik, niteliği gereği hiç bir zaman uluslararası pazarda rekabet edecek duruma gelemeyecektir.

Üçüncüsü, Türkiye'deki tekeller teknolojiyi geliştirmek şöyle dursun, ellerindeki teknolojiyi bile kendi üretememe durumundadırlar. Yeni teknoloji üretemiyoruz. Her seferinde dışarıdan alıyoruz.

Dördüncü olarak, Türkiye'de banka ve sanayi sermayesinin batıdaki ölçülerde bütünleşmediği üzerinde durmak gerekir. Türkiye'de banka ve sanayi sermayeleri arasındaki sürtüşme özellikle son günlerde somut bir biçimde görülmektedir. Her ikisi de aynı sermaye kaynaklarından yararlanmak istiyor. Bugünkü durumda Türkiye'de banka ve sanayi sermayeleri iki rakip olarak karşı karşıya gelmiş durumdadırlar.

Niteliği Etkileyen Farklılıklar

Gelişmiş kapitalist ülkelerde tekelleşme dikey olmuştur. Önce dikey gelişim başlamıştır. Yani bir iş kolunda, hammaddelerin alınması ve taşınmasından imalat aşamasına kadar işlemler aynı şirket tarafından örgütlenmiştir. Daha sonra başka üretim alanlarına el atılarak yatay tekelleşme gerçekleştirilmiş. Bizde ise yatay tekelleşme durumu görülüyor. Bu, tekelleşme sürecinin geri aşamalarda oluşunun bir göstergesidir.

Büyük tekellerin sahip oldukları şu iki nitelik vardır ki, Türkiye'deki tekellerin bu niteliklere sahip olmadıkları görülüyor: Birincisi, batıdaki tekelleşme sürecinin

ulaştığı boyutlar dolayısıyla meta ihracı yerine sermaye ihracı ön plana çıkmıştır. Bizde böyle bir durum görülmüyor. İkincisi, yine yoğunlaşma ve toplulaşma sonucunda batılı tekeller dünya pazarlarının paylaşımına katılmışlardır. Bizim tekellerin bu durumu da yoktur.

Sonuç olarak, Türkiye'de, gelişmiş kapitalist ülkelerde ortaya çıkan nitelikte bir tekelleşme olgusundan söz etmek, yerli bir finans kapital zümresinin ya da finans oligarşisinin ortaya çıktığını söylemek en azından sakıncalıdır.

Türkiye'de İşçi Sınıfı

Türkiye'de işçi sınıfı gerek politik bilinç düzeyi, gerekse teknik bilgi düzeyi bakımından gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfından daha geridedir. Ancak bundan kimi küçük burjuva çevrelerin yaptığı gibi, işçi sınıfının küçük ve etkisiz olduğu sonucunu çıkarmak bütünüyle yanlıştır.

İşçi sınıfımız nicelik ve nitelik olarak nispeten geri bir düzeyde olmasına karşılık uzun bir mücadele deneyine sahiptir, işçi sınıfının bugün sahip olduğu haklar, burjuvazi tarafından verilmemiş, işçi sınıfının kendi mücadelesi sonucunda elde edilmiştir. Bu hakların yasalarla sağlanmış oluşu, burjuvazinin bu hakları tanımamazlık edemeyeceği gerçeğinin sonucudur. Bu hakları tanıma zorunluluğu önlenemeyecek bir biçimde kapıya gelip dayandığından, işçi sınıfının mücadelesi bunu dayattığından bu haklar tanınmıştır.

Türkiye işçi sınıfı hareketinde bir uyumsuzluk görüldüğünden de söz etmek gereklidir. Türkiye işçi sınıfının sendikal hareketi, politik hareketinden daha gelişmiş bir düzeydedir. Bunun nedenlerinden biri, burjuvazinin, sendikal harekete kıyasla politik harekete karşı çok daha hassas ve baskıcı oluşudur.

Yine de ortada düzeltilmesi gereken bir durum vardır. Çünkü demokratikleşme sürecinin ilerlemesi, toplumun giderek sosyalizme yönelmesi, işçi sınıfının politik hareketi, parti hareketi sonucunda olacaktır. Bu görevleri yerine getirecek olan örgüt, sendikalar değildir.

Sendikalizm ve Sosyal Demokrasi Tehlikesi

Sözünü ettiğimiz durum, bir sendikalizm sapması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Basında, sendika yöneticilerinin, sendikaların doğrudan ve kendilerine inhisar ettirerek parti kurmaları düşünce ve önerileri yer almaktadır.

Oysa sendikalar ne kadar politikleşseler bile işçi sınıfı partisinin yerini alamazlar. Sendikaların birinci görevi işçi sınıfının "dar sınıf çıkarları" adını verdiğimiz çıkarlarını savunmaktır, işçi sınıfının politik partisinin görevi ise işçi sınıfını dar sınıf çıkarlarının dışına çıkarıp ona bir dünya görüşü vermek, ülkeyi yönetebilir duruma getirmektir.

Kapitalist ideoloji ve değerlerden kurtulmanın böyle uzun sürmesi bir burjuva ideolojisi olarak sosyal demokrasi için elverişli koşullar meydana getirmektedir.

Burjuvazi bilinçli olarak bir işçi aristokrasisi yaratma çabaları içindedir. Burjuvazi işçi sınıfını kendi ideolojisinin etkisi altına alabilmek için işçi sınıfı içinde etkin ve sözü geçer durumdaki kişileri kendi tarafına çekmeye çalıştığı gibi, günümüzün modern haberleşme araçlarından da bu amaç için yararlanmaktadır.

Ancak çeşitli elverişli koşullara karşılık, sosyal demokrasi işçi sınıfı içinde tutunamayacak, kısa sürede iflas edecektir. Çünkü Türkiye ekonomisi işçi sınıfına sosyal demokrasinin gerektirdiği bir takım tavizleri verebilecek güçte değildir. Taviz bir yana, işçi ücretlerini bir noktada dondurmayı talep etmektedir. Türkiye ekonomisi uzun bir süre sosyal demokrasi ile oyalanacak durumda değildir.

Küçük Burjuvazideki Gelişmeler

Küçük burjuvaziyi genel olarak iki kesime ayırmak mümkün. Bunlar, küçük üreticiler, esnaf ve zenaatkarlar ile aydınlar. Küçük burjuvazinin her iki kesiminin de kaypak bir tutumu vardır.

Sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sonucu, küçük esnaf ve zenaatkarlar ortadan kalkma, işçi sınıfına katılma durumu ile karşı karşıyadırlar. Ancak yine kapitalizmin gelişmesine paralel olarak, küçük sanayi bağımsız birimler olmaktan çıkıp kapitalizmin bağımlı yan sanayi kolları haline gelmektedir. Bu kesimler, kredi ve hammadde konularında büyük sermayenin baskı ve sömürüsünü duymakla birlikte, kendi küçük mülklerine de sımsıkı bağlıdırlar. Bunları da kaybedip işçi sınıfının saflarına katılmaktan korkarlar.

Bu kesimde hayat şartları güvencesiz ve belirsiz olduğundan sahte adaletçi taleplerle ortaya çıkan faşist diktatörlüklerin kitle tabanını oluşturma eğilimi de vardır. Bu tabakalarla meşgul olmak, onları hiç değilse nötr tutmak işçi sınıfı hareketinin görevleri arasındadır.

Aydın kesimi de çelişkili bir durumda olmasına rağmen, bu kesimde ilericilik yanı tutuculuk yanına ağır basmaktadır. Aydın kesiminin sivil-asker kadroları özellikle bir radikalleşme süreci içindedir. Aydın ve asker kesimin üst tabakaları genellikle burjuvazi ile bütünleşmiş durumdadır. Ancak büyük çoğunluğunda radikalleşme, hatta sola kayış görülmektedir. Bu nedenlerle, bu kesimleri kapitalizmle uzlaştırma girişimleri hızlanmıştır. Oyak ve Meyak girişimleri bunun ürünüdür. Böylece kâr elde etme unsuru asker-sivil kadroların içine de sokulmuş oluyor. Bütün bu girişimlere karşılık asker sivil aydın kesiminin burjuvazi ile çelişkili durumu devam etmektedir. Bu çelişkili durum sonucunda küçük burjuvazinin bu kesimi ya küçük burjuva sosyalist görüşlerin üretilmesiyle ya da sosyalist aydınlar haline gelip işçi sınıfı hareketine katılmalarıyla sonuçlanmaktadır.

Son Politik Gelişmelerin Değerlendirilmesi

Bugün Türkiye'de bir iktidar boşluğu var. Egemen sınıflar arasında bozulan ittifakın yeni bir hegemonya alanında gerçekleşmemesi bazı çatışma ve sürtüşmelere yol açmaktadır. Burjuvazi bu durumu önce MC'yi kurarak çözmek istedi. Sermaye partilerinin kitle tabanının erimesi gerçeği karşısında daha gerici bir çizgide derlenip toparlanma ihtiyacını duydu. MC, bu ihtiyacın ürünü.

Ancak son seçimler MC'nin kitle tabanının erimekte olduğunu bir kez daha gösterdi. O zaman burjuvazi CHP'ye doğru yöneldi. Burjuvazi içinde önemli bir kesim kitlelerin mücadelesinin sıkıyönetimle, baskı yöntemleriyle durdurulamayacağının bilincindedir. Demokratik hareketlerin kontrol altına alınması, güdümlü hale getirilmesi isteği CHP'nin tercih edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkiye Sanayi ve İşadamları Derneği açıkça bazı isteklerde bulunuyor. Tarımdan sanayie fon aktarılabilmesi için, etkin bir toprak reformunun yapılması, özellikle dış ticarette vurguncu kârların vergi kaçakçılığının önlenmesi isteniyor. Bütün bunlar ve benzerleri, CHP'nin de destekleyeceği, CHP'nin "ortanın solu" ya da yeni adıyla "demokratik sol" için uygun göreceği taleplerdir.

Bugün, burjuvazinin imtiyazlı partisi olma durumu AP'den CHP'ye geçmektedir. CHP, kendine Avrupa'dan dış destek de sağlamıştır. Ecevit'in dışa açılına, sosyal demokrat partilerle işbirliği yapma politikası da burjuvazinin istekleriyle denk düşmektedir.

Son Söz: Sosyalist Hareketin Görevi

İşçi sınıfı, emekçi kitleler ve ilerici aydınlar açısından durum nedir? En başta söylenecek olan Türkiye toplumunun 12 Mart döneminden daha sola kaymış olarak çıktığıdır.

Ancak, bu nesnel durumun gerektirdiği sonuçlar yeterince ortada değildir. Başka bir deyişle, Türkiye'de nesnel şartlarla sübjektif şartlar arasında bir boşluk vardır. İşçi sınıfı partilerinin, kitle örgütlerinin, ilerici kitle hareketlerinin görevi bu boşluğu doldurmak, işçi ve emekçi sınıfların sübjektif çizgisini de nesnel çizgi hizasına, hatta ötesine götürmektir.

Ancak o zaman işçi sınıfı ve müttefiki emekçi sınıflar ve diğer demokratik kitle örgütleri politik sahnede etkin bir güç olarak yerlerini alır, iktidarı kendi yönlerinden etkiler duruma gelirler.

Bugün büyük burjuvazi bir iktidar boşluğu içindedir. Ekonomiyi ve devleti yönetmekte acze düşmüştür. Ama buna karşılık işçi sınıfı ve müttefiki sınıflar iktidarı alabilecek, iktidar boşluğunu doldurabilecek güce bilince ve kararlılığa ulaşmış değillerdir. İşçi sınıfı hareketinin önündeki önemli hatta hayati görev bu boşluğu doldurmak ve bu çelişkiyi ortadan kaldırmaktır.

Yürüyüş, Sayı 39, 6 Ocak 1976

Yusuf Küpeli Tahliye Edilmelidir

Basın açıklaması, 30 Aralık 1975.

Yusuf Küpeli'nin sağlık durumunun, infazın ertelenmesini veya bir özel af çıkarılmasını gerektiren ciddiyette olduğu uzman hekim raporundan anlaşılmaktadır. 22.12.1975 tarihli raporda hayati önem taşıyan üç nokta belirtilmektedir:

1. "Bu hastalık, tıp dilinde kronik denen hastalıklar grubuna girer. Bu, bir süreklilik anlatımıdır. Kalp hastası ya da tüberkülozlu bir hasta olarak yaşam boyu kontrolü gereklidir."
2. "Hastalık, özel bir yemek diyetini gerektirmektedir. Bunun da cezaevi koşullarında sağlanmasının olanaksızlığı açıktır."
3. "İlk tüberküloz tedavisine ilişkin reçetenin verilmesinden bugüne dek yedi ay geçtiği halde, durumda gittikçe kötüleşme vardır."

Sağlık durumu bu denli vahim olan hükümlü, cezaevinin olağan şartlarından da beter şartlar içinde gereğince havalanma ve güneşlenmeden yoksun, rutubetli koğuşlarda süresini doldurma durumunda bırakılmıştır. Oysa hastalığın ciddiyeti, verilen mahkûmiyeti bir ölüm cezasına çevirtecek ölçüdedir. Bu ise insancıl değerlere olduğu kadar düpedüz hukuka da aykırıdır. Cezaevi şartları hükümlünün durumunu bu denli tehdit ettiği, ölüm tehlikesi yarattığı hallerde hükümlü için özel af çıkartılabilir. Hiç değilse doktor raporu ile tahliye edilip cezanın infazı ertelenebilir. Yusuf Küpeli için bu işlem geciktirilmeden yapılmalıdır.

Yusuf Küpeli'nin mektubunda anlattıklarından, kendisinin bir provokasyona getirilmek istendiği sonucu çıkmaktadır. Anlaşılan, Devlet Brifingi'nden önce bir sıkıyönetim havası yaratmak için dışarıdan girişilen tahriklere ve şiddet olaylarına bir de "silah zoru ile cezaevinden kaçma" girişimi eklenmek istenmiştir. Küpeli'nin kendi isteği üzerine kanuni vekilinin 1. Ordu Komutanlığı Adli Müşavirliğine yaptığı "bu olay hakkında tahkikat ve olayı ihbar istemi" muameleye konulmalı ve durum açıklığa kavuşturulmalıdır.

Yürüyüş, Sayı 39, 6 Ocak 1976

İşçi Sınıfının Mücadelesi Bizans Oyunları İle Durdurulamaz

Basın açıklaması, 31 Aralık 1975.

İktidar, SSK Müdürler Kurulu ve Türk-İş Başkanı Halil Tunç, Sosyal-İş Sendikası'nın hesabını görme tertip ve çabası içindedirler.

SSK'da işçilerin giriştiği direniş karşısında uygulanan taktiğin amacı ve niteliği budur. SSK'daki işçiler sosyal haklarını, çıkarlarını korumak gibi en doğal bir tepkiyle direnişe geçmişlerdir. Bunun, ideolojik, politik bir yanı yoktur. Ama iktidarın, SSK Müdürler Kurulu'nun ve Türk-İş'in, DİSK'e bağlı Sosyal-İş sendikasının hesabını görme girişimleri tümüyle politiktir. Önce Sosyal Güvenlik Bakanı'nın "Memur-İşçi ayırımında değişmiş bir şey yoktur" yollu üst üste demeç vermesine rağmen, SSK bu ayırımla ilgili hükümet kararnamesini hemen uygulamaya koyuyor. İşçilerin tepki göstereceğini, direneceklerini hesaplayarak.

Direniş başlıyor. Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç kendisinin sözde "genel grev" girişimlerini unutarak, bir yandan da mesele iki gün içinde bir çözüme vardırılmazsa Sağlık-İş'in de girişmeye hazırlandığı direnişi kendilerinin, Türk-İş'in destekleyeceğini açıklayarak düştüğü çelişkileri hiç umursamadan yürütülmekte olan direnişin "kanunsuz" olduğunu ilan ediyor.

Oynanmak istenen oyun açıktır. Toplu sözleşme zamanı gelmiştir. Yetki, DİSK'e bağlı Sosyal-İş Sendikası'nındır. Sosyal-İş toplu sözleşme yapıp olumlu sonuçlar elde ettiğinde sendikanın işçiler arasındaki gücü ve itibarı artacaktır. Bunu önlemenin çaresi, direnişe geçmiş 1248 işçiye SSK Müdürler Kurulu kararı ile işten çıkarmak ve 2 Ocak'ta ödenmesi gereken maaş ve ikramiyeleri vermemektir. Böylece direnenler ekonomik kaynaklarından yoksun bırakılarak diğer işçilere "örnek olmak" üzere cezalandırılırken Sosyal-İş Sendikası'na ağır bir darbe vurulmuş olacaktır. Sonra SSK Müdürler Kurulu işçi-memur ayırımına ilişkin kararnameyi uygulamayı durduracak, Halil Tunç bunu kendilerinin sağladığını söyleyerek övünecek, hızla erimeye yüz tutmuş Türk-İş'e bir kuvvet şırıngası yapılmış olacaktır.

İşçi sınıfının güçlenen bilincini ve mücadele yeteneğini bu gibi Bizans oyunları ile durdurabileceklerini sananlar gaflet içindedirler. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesinin gelişmesi eşyanın tabiatı icabıdır. Hiç bir şey bunu durduramaz. Ve işçi sınıfı ekonomik mücadelesinde bu gibi çelmelemelerden hatta daha beterinden yılmayan yürekli ve yetenekli lider kadrolarına da sahiptir.

Yürüyüş, Sayı 39, 6 Ocak 1976

Cana Kıyma Operasyonları Durdurulmalıdır

Basın açıklaması, 28 Ocak 1976.

Polisin başta gelen görevi can güvenliğini sağlamak, korumaktır. MC iktidara geldiğinden beri durum tersine dönmeye başlamıştır. Komandoların peşpeşine düzenledikleri silahlı saldırıların hiçbirini önleyemeyen veya önlemeyen güvenlik görevlileri, saldırısız, olaysız bir protesto yürüyüşü yapanların üzerine panzerlerle gidip bir gencin daha ölümüne, yedi kişinin daha yaralanmasına sebep oldular. Böyle bir davranış, şiddet hareketlerini önleme ve bastırma değil, tam tersine bu çeşit olayları yaratma, kışkırtma davranışıdır, hiç bir gerekçe ile haklı, hatta mazur gösterilemez.

Güvenlik kuvvetlerinin, polisin, can güvenliğini koruma görevi, suçlular aranır, sanıklar tutuklanmaya çalışılırken de yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Polisin görevi sanıkları yakalayıp adalete teslim etmektir, resen cezalandırmak, ölüm cezasını infaz etmek değil. Gerek İstanbul'da Zeytinburnu'ndaki olayda, gerekse Malatya olayında ilgili güvenlik görevlileri yetkilerinin dışına çıkmışlar, yakalanması gereken, henüz sanık durumunda olan kişilerin ölümüne sebep olmuşlardır. Malatya olayı konusunda çıkan çelişkili haberler ve ilgili yetkililerin verdikleri çelişkili beyanlar zihinlerde bir takım kuşkular ve sorular yaratmaktadır. Olayın bu cephesinin mahkeme safhasına intikal etmesinin istenmemiş olabileceği ilk akla gelen ihtimaldir. Zeytinburnu ve Malatya olayları resmi makamlarca mutlaka açıklığa kavuşturulmalı, kamuoyuna inandırıcı bilgiler verilmelidir. Güvenlik görevlilerinin cana kıyan operasyonları mutlaka durdurulmalıdır."

Çark Başak, Sayı 1, 13 Şubat 1976

MC'ye Karşı Harekete Geçilmelidir

Basın açıklaması, 13 Ocak 1976.

Cana kıyım, asgari ölçüde bir demokrasiden söz edilebilecek bir ülkede aklın alabileceği tüm ölçüleri aşmıştır. Türkiye'nin, özel "ölüm mangaları" adı altında gizli polis teşkilatı kurulup bu ayın ilk haftasında on iki cinayetin işlendiği faşist Brezilya'dan bir farkı kalmamıştır. Demirel sanki hükümet başkanı değilmiş de olayların dışında sıradan bir vatandaşmış gibi "teessüf" demeçleri vermeye devam ederek birbiri ardına gelen can kayıplarıyla adeta alay etmektedir. Meclis içi ve dışı muhalefet hükümet ve resmi makamlar üzerinde baskılarını güçlü bir biçimde hissettirmeli, bu cinayetleri durdurma yollarını bulmalıdırlar.

1. Meclis hükümet üzerine denetimini koymalı, Meclis içtüzüğünün bütün imkânlarını kullanarak hükümeti sıkıştırmalı, can güvenliğini mutlaka sağlatmalıdır.
2. Hükümeti düşürmek için gerekenler yapılmalıdır.
3. MHP'nin Genel Başkanı Türkeş'in cinayet şebekeleriyle ilişkileri konusunda savcılar tahkikat açmalıdır.
4. Ülkü Ocakları hakkında tahkikat açılmalı, örgüt lokalleri ciddi şekilde aranmalıdır.
5. Saldırı ve cinayet olaylarının ardında daha başka hangi güçlerin bulunduğunu adli merciler araştırmalı, açığa çıkarmalıdır.
6. Üniversite ve yüksek okullarda Ülkü Ocaklıların ve/veya komandoların şebeke kontrolü, imtihanlara, fakülte ve okullara sokmama, yurtlarda barındırmama gibi eylemlerine kesinlikle son verilmelidir. Bütün bu kanunsuz eylemler üniversite yönetimlerinin bilgisi içinde ve güvenlik kuvvetlerinin gözü önünde hiç bir müdahaleye uğramadan sürdürülmektedir.
7. İşyerlerine işçi adı altında komando sokulması, işyerlerinde bir terör havası estirilmesi, işçilere ve sendikal toplantı ve örgütlere saldırılar son bulmalıdır. Sendikalar işçi üyelerine ve yerel örgütlerine sahip çıkarak olayları sonuna kadar ısrarla ve güçlü biçimde takip etmeli, etkinliklerini duyurmalıdırlar.
8. Tüm ilerici, demokratik örgüt ve kuruluşlar ve basın elbirliğiyle saldırılara ve cinayetlere karşı çıkmalıdırlar ve bu karşı çıkış kampanyasını zayıflatmadan sürdürmelidirler. Her fırsatta katillerin, canilerin aranıp adalete teslim edilmesi konusunda şimdiye kadar ne yapıldığı sorulmalı; resmi makamlar sıkıştırılmalı, görevleri kendilerine hatırlatılmalıdır.

Durum, ah vah etme safhasını çoktan aşmıştır. Kanunsuzluğu kendisine kanun edinmiş, saldırıyı, adam döğme ve öldürmeyi olağan yönetim usulü haline getirmiş MC hükümetine karşı kamuoyu uyarılmalı, harekete geçirilmelidir.

Yürüyüş, Sayı 41, 20 Ocak 1976

Parti Gazetesinin İşlevleri

İşçi sınıfının sosyalist partisinin temel işleyiş ilkesi demokratik merkeziyetçiliktir. Bu ilke yüzlerce, binlerce üyeyi kapsayan ve ülke düzeyine yayılmış olan Parti örgütünün tek bir varlığın iradesi ve eylemi olarak, tutarlı ve uyumlu bir biçimde iş görebilmesinin vazgeçilmez şartıdır. Partinin etkin olabilmesi için bu birliğinin düşünce ve duygu alanında oluşturulması ve eylem alanında gerçekleştirilmesi gerekir. Bu iki yanlı birliğe varılamazsa Parti, işçi sınıfının politik mücadele aracı olarak kendisinden beklenilen işlevleri gereğince yerine getiremez, işçi sınıfının öncü kesimi olma niteliğine kavuşamaz.

Birey kendi özgür iradesiyle, seçme ve karar verme yetkisini kullanarak, partiye üye olur. Üye olduktan sonra parti disiplinine de kendi iradesiyle, o disiplini gönülden kabullenerek uyar. Parti disiplinine kayıtsız şartsız uyulur, çünkü parti disiplini dışardan dayatılarak zorla kabul ettirilen mekanik bir disiplin değil, üyelerin kendi iradesiyle, gereğine içten inanarak kabul ettikleri bir disiplindir, özgür, gönülden bir disiplinin oluşturulup uygulanabilmesi, bireyler olarak parti üyelerinin içinde görev aldıkları çalışma birimleri ve örgüt organları aracılığıyla Parti'de kararların oluşturulmasına katkıda bulunabilmeleriyle olur. Çalışma birimlerinde, organlarda, süreli toplantılarda yapılan serbest tartışma ve eleştirilerle örgütün ortak görüşleri, iradesi bir süreç içinde oluşturulur. Bu oluşturmada, Parti organ, kuruluş ve birimleri arasında fikir ve haber alışverişi önemli, vazgeçilmez bir rol oynar. Somut kararlar Partinin yetkili organlarınca alındığında, üyeler Partinin canlı yaşamına fikir ve eylem düzeyinde katkıda bulunmanın doyumluluğu ve Parti'nin irade ve eylem birliğinin sağlanması gereğinin bilinci içinde güvenle o kararlara uyar ve kararların pratikte gerçekleşmesine çalışırlar.

Parti gazetesi, tüm örgütün tek irade, tek karar, tek eylem öznesi olarak hareket edebilmesi için gerekli bu fikir ve haber alışverişini, görüş ve kararların ortaklaşa oluşturulmasını sağlayan tek araç değilse de, önemli araçlardan biridir. Parti gazetesi bu işlevi yerine getirmek için çıkıyor.

Parti birliğini, bilinç ve mücadele yeteneğini yükseltecek, politik bilinç kazandıracak diğer bir yöntem de parti içi eğitimdir. Sosyalist eğitim bir yandan bilimsel sosyalizmi teorisi ve pratikte kazanılmış deneyimleriyle öğrenmek ise, öbür yandan da yurt ve dünyadaki olayları, gelişmeleri izlemek, onları bilimsel sosyalizm açısından yorumlayabilme yeteneğini kazanmaktır. Parti gazetesi belli başlı yurt ve dünya olaylarını bilimsel sosyalist açıdan yorumlayarak vermek suretiyle parti eğitimine de katkıda bulunacaktır.

Partinin gücü irade, karar, eylem ve örgüt birliğine dayandığı kadar örgütün çapına, genişliğine de dayanır. Niteliğin yüksek tutulmasıyla birlikte nicelik de önemlidir. Parti gazetesinin iyi dağıtılması ve gittikçe artan sayılarda okunmasının sağlanması yeni yeni örgütlenmelerin oluşturulmasına yol açacaktır. Gazetenin

dağılımı ve okutulması hareketlerinin yaratacağı kümelenmeler, çevreler içinden yerel örgütlerin kurucuları ve ilk yöneticileri, üyeleri çıkacaktır. Partimiz, Genel Merkez'den ve kurulu il merkezlerinden arkadaş göndererek temas ve ilişki kurma fırsatını henüz bulamadığı yerlere Parti gazetesi yoluyla uzanacak, sesini duyuracak, etkisini hissettirmeye başlayacaktır. Parti birliğini pekiştirmek, bilincini yükseltmek alanlarında olduğu kadar Partinin örgütlenmesini yaymak ve genişletmek alanında da Parti gazetesi önemli rol oynayacaktır.

Gazetenin dikkatle okunması, mümkün olan en geniş ölçüde dağıtılıp satılması, abone kaydedilmesi Parti üyelerinin görevleridir. Ayrıca üyeler ve parti sempatizanı okuyucular gazetenin gönüllü muhabirleriymiş gibi, kendi yörelerinden gazeteye haberler, röportajlar, çeşitli sorunlar üzerinde incelemeler göndermelidirler. Yerel parti örgütleri, çalışma ekipleri bu haberleşme ve yazışma işlerini düzenlemede yardımcı olacaklardır. Ülke yüzeyine yayılmış böyle bir haberleşme şebekesinin oluşması hem yukarıda sözünü ettiğimiz parti içi bilgi ve fikir alışverişine, merkezle çevreler arasında ilişkilerin geliştirilmesine, hem de ülke gerçeklerinin daha yakından, daha somut ve ayrıntılı olarak öğrenilmesine hizmet edecektir.

Ve nihayet Parti gazetesinin yayınlanması merkezde bir yazar ve yayın yöneticisi, seksiyonu kadrosunun, çevrelerde de muhabir-yazar ve araştırıcı-incelemeci unsurların yetişmesine yarayacak ve giderek daha büyük, daha kaliteli süreli yayın organlarının, belki de bir günlük gazetenin, ülke basınında yer almasını mümkün kılacaktır.

Çark Başak bütün bu düşünce ve umutlarla yayına başlamaktadır. Başarısı tüm Parti üyelerinin elbirliğine, gönüllü çabasına, maddi manevi katkısına bağlı olacaktır

Çark Başak, Sayı 1, 13 Şubat 1976

Sıkıyönetim Uygulamaları Fiilen Yürürlüktedir

Partinin Karadeniz Ereğli örgütünde üyelerin ve işçilerin katıldığı toplantıda yapılan konuşmanın Yürüyüş dergisinde çıkan özeti, 7 Şubat 1976.

Bugün Türkiye'de en çok sözü edilen konu sıkıyönetim. Milli Güvenlik Kurulu'nun her toplantısı veya yapılan "devlet brifingi" bu konuyu alevlendiriyor. Her defasında Demirel'in sıkıyönetim önerisini getirdiği, bunda israr ettiği artık bir sır olmaktan çoktan çıktı. Sıkıyönetim önerisi, hiç değilse şimdilik, diğer yetkililerce kabul edilmediğinden yürürlüğe geçmiyor. Ama sıkıyönetim uygulamaları fiilen yürütülmektedir. Bu unutulmamalı. "Devlet güvenlik kuvvetlerine yardımcı" oldukları resmen açıklanan faşist örgüt ve grupların öğrencilere, işçilere ve doğu illerindeki halka yaptıkları baskın ve saldırılar bu uygulamalar arasındadır. Olayların bastırılmasında askeri kuvvetlerin "yardıma çağrılmasının" adeta kural haline getirilişi de öyle. İstanbul'da Zeytinburnu'nda ve Malatya'da sanıkları yakalamak ve tutuklamak yerine doğrudan imha etmek hareketleri de 12 Mart dönemi uygulamalarıyla özdeştir.

Bunlar da yetmiyor. Anayasayı "icrayı güçlendirme" yönünde değiştirme, 27 Mayıs öncesi Anayasasına dönme önerileri açıkça ve ısrarla öne sürülüp iller kanunda yapılacak değişikliklerle valilere "sıkıyönetim yetkileri" verilmesi öngörülüyor. Diğer kanunlarda yapılan ve yapılacak değişiklikler de cabası.

Anti-Demokratik Gelişmelerin Kaynağı

Memur maaşları katsayısının 9 olarak bırakılması ve binlerce işçinin memur haline getirilmesinin ücretleri dondurma politikasının adımları olduğunu, bu politikanın özel sektör kesiminde çalışan işçilere de yansıtılabilmesi için anti-demokratik baskıların geliştirildiğini söyleyen Boran şöyle devam etmiştir:

Bu bilinçledir ki, anti-demokratik uygulamalara, baskı ve şiddet yöntemlerine başvurmaktadırlar, Anayasayı ve demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili kanunları, demokrasiyi daha da sınırlamak yönünde değiştirmeyi tezgâhlamaktadırlar. Amaç, kitlelerin, demokratik güçlerin direncini kırmak, onlara, bu adaletsiz, sömürüyü şiddetlendiren uygulamaları ve tedbirleri zorla kabul ettirebilmektir. Demokratik özgürlükler ile ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlar birbirine sıkı sıkıya bağlıdır.

Direniş, Örgütlenme Sorunudur

Bunun için Türkiye'nin güncel, ivedi sorunu demokratik özgürlüklerin korunması, genişletilmesi ve geliştirilmesidir, diyoruz. Demokratik hak ve özgürlüklerimize her hal ve şartta sonuna kadar sahip çıkarak anti-demokratik baskılara, şiddet uygulamalarına, kazanılmış haklarımızın elimizden alınmak istenmesine karşı direnmeli, mücadele etmeliyiz. Bu ise bir örgütlenme sorunudur, örgütsüz, dağınık, bölük pör-

çük mücadele bir sonuç vermez. Güç, örgütlü birliktedir. Bu noktada bir sorun daha ortaya çıkıyor: ne biçim bir örgüt? Herhangi bir örgütlenme değil sözkonusu olan. Burjuvazi, sermayeci sınıf, işçi sınıfı ve müttefiki emekçi kitlelerin örgütlenişini ve demokratik mücadelesini doğrudan bastıramadığı, önleyemediği hallerde bu örgütlenişi saptırma, yozlaştırma yollarını arar. Saptırma ve yozlaştırma araçlarından biri, sarı sendikalar, sahte işçi sınıfı partilerinin kurulmasına ve gelişmesine olanak tanımak, bir diğeri de, sosyal demokrasiyi öne çıkarmak ve ona prim vermektir. Bugün Türkiye'de bu durum da vardır. Burjuvazi bir yandan açık ve mutlak bir baskı rejimine yönelirken, bir yandan da, istediği rejim gerçekleşemediği takdirde, işçi sınıfı hareketini saptırma ve yozlaştırma yolları üzerinde de durmaktadır, işçi sınıfımız bu konuda da uyanık, bilgili ve bilinçli olmak durumundadır.

Demokrasi Mücadelesi ve CHP

CHP konusunda işçi sınıfının doğru tutumunun ne olduğunu açık seçik, tereddütsüz bilmemiz gerekir. CHP burjuva partisidir, "düzen değişikliği" iddialarına rağmen düzeni, yani kapitalizmi değiştirecek değildir. Kapitalizmden sosyalizme geçilmesi ön görülüyorsa düzen değişikliği söz konusu olur; CHP ise sosyalizme geçişi sosyalizmi kurmayı öngörmemektedir.

Ama durum böyledir ve CHP bu nitelikte bir partidir diye onu diğer burjuva partilerle terazinin aynı kefesine koyamayız. Demokratik özgürlüklerin korunması ve genişletilmesi mücadelesi birinci plandadır. CHP fikir, söz, örgütlenme özgürlüklerini tam tanıyacağını ülke kamuoyu önünde ısrarla tekrarlıyor ve MC iktidarına karşı kendi ölçüsünde mücadele veriyor. CHP bu mücadelesinde yalnızca bu mücadelesine münhasır olmak şartıyla, desteklenir. Bu sınırlı desteklemek de mutlak, kayıtsız şartsız değildir. CHP ile bütünleşmek işçi sınıfının seçeceği yol değildir, işçi sınıfı, burjuvaziden, onun partilerinden ve ideolojisinden bağımsız kendi partisini bilimsel sosyalizm temeli üzerinde oluşturur ve geliştirir, işçi sınıfının mücadele aracı kendi politik örgütü, partisidir.

Acil Görev: Örgütlenme

İşçi sınıfı partisinin kuruluşunda, örgütlenmesinde ve işleyişinde işçi üyelerin ve yöneticilerin katkısının hayati önemi vardır. İşçi sınıfının en uyanık, en yiğit, en mücadeleci kesimi ne ölçüde partide yer alır, partiye sahip çıkarsa o ölçüde partinin işçi sınıfının sosyalist çizgisinden sapmaması garanti altına alınmış, burjuva etkilerin, maceracı goşist eğilimlerin partiye sızması önlenmiş olur.

Türkiye İşçi Partisi bu anlayışla, bütün bu önemli noktalar göz önünde tutularak kurulmuş ve örgütlenme yoluna girmiştir. Kurucuların ve bugünkü üye ve aday üyelerin yarısından fazlası işçi veya gerçek işçi sendikacısıdır. Ve sevinçle görüyoruz ki, işçiler arasında partimize gösterilen ilgi ve üye olarak katılma eski TİP döneminde olduğundan çok daha fazladır. Ama parti diğer emekçi sınıf ve tabakalar, aydınlar ve gençlik arasında örgütlenmeyi de ihmal etmeyecektir.

Açık faşizm girişimlerine karşı işçi sınıfının, emekçi kitlelerin, tüm demokratik güçlerin direnmeleri, mücadele vermeleri gereklidir. Direnme ve mücadele örgütlü, disiplinli olursa etkin olur, sonuç verir. Kabul etmek gerekir ki, bugün işçi sı-

nıfımız ve emekçi kitleler yeterince örgütlenmiş değildir, işçi sınıfımızın sendikal örgütlenmesi çok parçalanmıştır, politik örgütlenmesi ise henüz ilk safhasındadır. Günün şartlarının ortaya çıkardığı kitlesel mücadele gereğiyle mücadele olanakları arasındaki açığı bir an önce kapatma zorunluluğu ile karşı karşıyayız. Örgütlenmeyi genişletmek ve güçlendirmek en ivedi güncel görevdir. Partimiz açısından bugün için başta gelen eylem, örgütlenme, yine örgütlenme ve yine örgütlenmedir.

İşbirliği Demokratik Kuruluşlarla Yapılır

İşçilerimiz mevcut sendikaları ve özellikle iki büyük konfederasyonu yakından izlemeli, tanımalı ve doğru değerlendirmelidir, işçi sınıfındaki gelişmelerin zorlamasıyla Türk-İş dahi "partiler üstü" sendikacılıktan hiç değilse lafta olsun vaz geçmek, faşizme ve sıkıyönetime karşı demokrasiden yana olduğunu söylemek zorunda kalmıştır. Ama Türk-İş gerçekten demokratik özgürlüklerden ve işçi haklarından yana bir tutum ve davranış içinde midir? Önemli sorun budur. Bu belirgin örnekleriyle, 1970'de 274 sayılı sendikalar kanunu konusundaki tutumu unutulacak gibi değildir; Türk-İş bugün de sendikalaşma ve sendika seçimi özgürlüğünü kısıtlayacak, bu imtiyazı sadece kendisine tanıyacak kanun ve tedbirlerden yanadır. Nitekim, yetkili sendikanın tesbitinde gizli oy açık sayıma dayalı referandum hakkının yasalaştırılması mücadelesine girişmemektedir. İşçi-memur ayırımı ve buna ilişkin olarak SSK işçilerinin giriştiği direniş konusundaki olumsuz, karşıt tutumu daha taptaze bir olaydır. TCK'daki 141 ve 142'nci maddelerin, diğer anti-demokratik yasa ve hükümlerin kaldırılması konusunda ise aldığı olumlu bir tavır yoktur. Şimdi CHP'den, demokratik özgürlüklerin savunulması için Türk-İş ile DİSK'in işbirliği yapmaları önerisi gelmektedir. Demokratik özgürlükleri, işçilerin kazanılmış haklarını fiilen savunmayan, sadece lafazanlığını eden bir kuruluşla işbirliği edilir mi? Edilse, demokrasi mücadelesi açısından olumlu bir sonuç alınır mı? Demokratik kuruluşların güçbirliği, işbirliği... evet, ama gerçekten demokratik iseler. Gerçekten demokratik olmayan kuruluşlarla işbirliğine girişmek, demokrasi mücadelesi açısından olumlu bir sonuç vermeyeceğinden başka, üstelik, işçileri şaşırtma, demokratik sendikal hareketi yozlaştırma sonucunu yaratır.

Sosyalist İşçilere Düşen Büyük Görev

DİSK'in doğrultusu da yakından izlenmelidir, işçiler arasında DİSK'e yönelme vardır ve işçiler giderek, sadece toplu sözleşmelerde işçi haklarını daha iyi savunduğu için değil, sosyalist bir örgüt olarak tanıdıkları için DİSK'e gelmektedirler. Bu kuşkusuz olumlu, sevindirici bir gelişmedir. Ne var ki, işçi tabanındaki bu olumlu gelişme yanında, mevcut sendikaların tüzel kişi, örgüt olarak DİSK'e katılmaları da yer almaktadır. Bu sendikaların bir kısım yöneticilerinin ise sosyalizmle uzaktan yakından bir ilgisi yoktur, hatta sosyalizme karşıdırlar. Bu çeşit sendikaların katılışı DİSK'in bileşimi, hareket doğrultusu üzerinde elbette olumlu etki yapacak değildir. Bir de CHP sorunu var. Az önceki açıklamalarımızda belirttiğimiz gibi CHP'nin demokratik özgürlükler mücadelesinde yanında olmak ayrı şey, CHP'yi bütünüyle desteklemek, işçi ve emekçi sınıfların sorunlarının çözümünü ondan beklemek ve işçi sınıfının sendikal hareketini bu partinin peşine takmak apayrı şeydir. DİSK'in

üst yönetiminin bu konudaki tutumunun açıklığa kavuşmuş olduğu söylenemez.

İşçi sınıfının sendikal hareketi ve örgütleri, işçi sınıfının sosyalist hareketinin paralelinde oldukları takdirde ve sürece işçi sınıfına gereğince hizmet etmiş olurlar. Sosyalist işçilerin, Partili işçilerin, üyesi bulundukları sendikaların bu doğrultuda dümen tutmalarını sağlamak için bilinçli çaba göstermeleri ihmal edilmez görevleridir.

Yürüyüş, Sayı 44, 10 Şubat 1976

İvedi ve Güncel Görev: MC İktidardan Düşürülmelidir

14-15 Şubat 1976 tarihlerinde Bursa'da yapılılan Türkiye İşçi Partisi Marmara ve Batı Karadeniz bölgeleri temsilcileri toplantısının açılış konuşmasının Yürüyüş dergisinde çıkan özeti.

Türkiye'nin iç politik gelişmelerinin en göze çarpan niteliği hep bildiğimiz gibi sıkıyönetim isteklerinin sürmesi ve sıkıyönetimin resmen ilan edilmemiş olmasına karşılık, fiilen yürürlükte olmasıdır. Bunu unutmamamız lazım. Resmen ilan etmediler, belki ettiremediler ama fiilen uygulamasına geçmişlerdir.

Sıkıyönetim ve Ekonomik Durum

Ancak hemen belirtelim ki Demirel'in kişisel ve partisel hesapları, sıkıyönetim isteklerinin ve uygulamalarının altında yatan temel neden değildir. Temel neden ekonomik ve sınıfsal. İki gün önce Maliye Bakanı yeni plan dolayısıyle şöyle bir demeç verdi: Türkiye'nin ekonomisi plan sınırlarına sığmamaktadır, diye öğündü. Yani Türkiye'nin ekonomisi öyle gelişiyor, öyle büyüyor ki, planda sınırlanan hedefler aşılıyor, onun dışına taşıtıyor. Halbuki Türkiye'nin ekonomik durumuna baktığımız zaman tablonun hiç de Maliye Bakanının iddia ettiği gibi olmadığını görüyoruz, üçüncü Beş Yıllık Planın 1973-75 yıllarındaki uygulamasında elde edilen sonuçlara baktığımız zaman görüyoruz ki, gerek kalkınma hızında, gerekse sanayide ve tarımda planın koymuş olduğu hedefler aşılmak şöyle dursun, o hedeflerin gerisinde kalınmıştır. 3. Beş Yıllık Plan, yıllık kalkınma hızı olarak % 7,9 rakamını kabul etmiştir. Hâlbuki saydığım 3 yıl zarfında ortalama yıllık kalkınma hızı 7,9 değil, % 6,8 olmuştur. Gerçi son yılda bu kalkınma hızı yükselmiştir, plan hedefine yaklaşmıştır. Ama bu gerçek bir kalkınmanın, ekonomik gelişmenin sonucu olmamıştır. Hava şartlarının elverişli olması dolayısıyle tarımda çok yüksek miktarda mahsul elde edilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Hava şartlarından dolayı elde edilen bir netice herhalde ekonomik gelişmenin, kalkınmanın bir neticesi olarak ortaya sürülemez. Sanayie baktığımız zaman da gelişme hızının 1974 ve 1975'te planda konulan hedeflerin altına düşmüş olduğunu görüyoruz. Hele sanayiin kendi iç kesimindeki durumuna baktığımız zaman, durumun büsbütün olumsuz olduğu meydana çıkıyor. Tüketim sanayiinin gelişmesi için planın koyduğu hedefler aşılmıştır. Plan, -küsuratını bir tarafa bırakırsak- tüketim sanayii için % 16 bir gelişme hedefi koymuşken gerçekleşen hedef % 28'in ötesinde olmuştur. Ama yatırım malları sanayiine gelince, yani, gerçek sanayileşmenin temeli olan kesime gelince, orada durumun tam tersine döndüğünü, plan hedeflerinin çok gerisine düşüldüğünü görüyoruz. Yatırım malları sanayiinde, yani ağır sanayide, ağır makine sanayiinde plan % 22 gelişme hızı öngördüğü halde, gerçekleşen sanayileşme hızı ancak % 12. Kesimler arasındaki bu fazlalıkla bu düşüşün ortalamasını aldığımız zaman, genel

olarak sanayideki kalkınma hızı, planın ön gördüğü gibi % 11 küsur değil, % 7 küsurda kalmıştır. Bunlar verdiğim temel birkaç rakam. Ama bu verdiğim rakamlar bile Maliye Bakanının iddialarının ne kadar geçersiz, dayanaksız olduğunu göstermeye yetiyor.

Dış Borçlar ve Emekçi Sınıflar

Diğer taraftan, 1970 bütçesinin milyarlara ulaşan bir açıkla kapandığı bilinmektedir. 1970 bütçesinin açığı hakkında verilen rakamlar, basında verilen rakamlar, 6 milyar lirayla 9 milyar lira arasında değişmektedir. Bu açıklar nasıl kapanacak? Borçlanmalarla kapanacak elbette. Dış kaynaklar, emperyalizm, MC iktidarını destekliyor. 10 aylık iktidarı süresinde MC iktidarı dıştan 1 milyar doların üzerinde borç bulmuştur. Ama kısa vadeli, yüksek faizli borçlardır bunlar. Şimdi de bu açığı kapatmak için gene yüksek faizli, kısa vadeli borçlar bulunacaktır. Nitekim Tercüman gazetesi 2,5 milyar dolar açık olduğunu, fakat bunun için gerekli fonların bulunduğunu yazıyor. Ama meşhur atasözü vardır. "Borç yiyen kesesinden yer." Bu dış borçlar ve iç borçlar eninde sonunda gerçek kaynaklardan ödenecektir. Hangi kaynaklardan ödenecektir? İşçi ve emekçi sınıfların gelirlerinden, nafakasından keserek. Bu borçları onların sırtlarına yükleyerek ödenecektir. Bu yükler nasıl işçi ve emekçi sınıfların üstüne yüklenecek, yükleniyor? Kısaca numaralıyarak söyleyeyim. Birincisi, vergiler yoluyla. Dolaysız vergiler içinde en büyük kesimi gelir vergisi teşkil ediyor. Dolaysız vergiler içinde gelir vergilerinin teşkil ettiği bölüm % 45. Gelir vergilerinin % 65'ini memurlar ve işçiler ödüyor. Yani gelir vergilerinin % 65'i maaş ve ücretlerden kesiliyor. Ve gelir vergisi içinde ücretlerin ve maaşların kapladığı bölüm yıllar zarfında büyüyor. 1970 senesinde gelir vergisi içinde maaş ve ücretlerin oranı % 55 iken, 1975'te bu oran % 65'e çıkıyor. Bir de dolaylı vergiler var. Dolaylı yoldan alman vergiler ki bu da hep bilindiği gibi en fazla dar gelirli sınıf ve tabakaların üzerine yüklenir, yani işçi ve emekçi sınıfların üzerine yüklenir. İkincisi, ülkede enflasyon var. Başbakan ne kadar enflasyon hızının yavaşladığını iddia etse de, gerçekler, rakamlar bunun tersini göstermektedir. Daha dün gazetelerde çıkan OECD raporuna göre OECD ülkeleri içinde enflasyonun en yüksek olduğu üçüncü ülkedir Türkiye. Ve yine son rakamlar göstermiştir ki, Aralık ayında enflasyon hızı son 21 ayın en yüksek hızı oranı olmuştur. Ve önümüzdeki aylarda enflasyonun daha da hızlanacağı beklenmektedir.

Dondurulmak İstenen, Yalnızca İşçi Ücretleri Değildir

Ama bunlar da yetmiyor. Vergi yolu, enflasyon yolu, enflasyonu hızlandırma yöntemi, burjuvazinin ve iktidarlarının gerekli gördüğü finansman para kaynaklarını temin etmek için yetmiyor. O zaman burjuvazi doğrudan doğruya işçilerin üretimde yarattıkları değere el koyma yoluna gidiyor. Son zamanlarda dikkat ettinizse iş adamlarının çeşitli derneklerinin, kuruluşlarının yaptıkları toplantılarda, yazdıkları raporlarda, kodaman işadamlarının verdikleri demeçlerde tekrarlanan bir husus var. O da ücretlerin dondurulması, işçilerin sosyal ve ekonomik taleplerinin sınırlandırılması, dizginlenmesi isteğidir. Ve bunu hükümetten beklediklerini de açıkça ifade ekmektedirler, üretimde yaratılan artık değerin daha büyük bir kısmına

doğrudan el koyma kararındadırlar. Bunun için de ücretleri dondurmak, sosyal ve ekonomik hak taleplerini sınırlamak, dondurmak istiyorlar. Buna çeşitli şekillerde başlamışlardır bile. Hayat pahalılığının yükselmesine, enflasyonun hızlanmasına rağmen memur maaşlarının katsayısının 9'da bırakılması, ücretleri dondurma politikasının memurlar kesiminde uygulanmaya başlanmasından başka birşey değildir.

Başka bir gösterge de son zamanlarda, son haftalarda işçi-memur ayrımını ön plana çıkarıp, binlerce işçiyi memur durumuna getirmeleridir. Daha onbinlercesi de aynı duruma getirilecektir. Gazetelerde çıkan haberlere göre 400 bin işçinin memur statüsüne getirilmesi söz konusudur. Memur statüsüne getirilen işçiler, memur kitlesinin en düşük maaşlı bölümünü teşkil edeceklerdir. Memur oldukları için artık toplu sözleşmelerle, grevlerle gelirlerini artırma olanakları yoktur. Yeni ekonomik, sosyal haklar elde etme olanakları yoktur. Bunların ücretleri, yani gelirleri, sosyal ve ekonomik hakları dondurulmuştur. Şimdi iş doğrudan üretimde çalışan işçilerin ücretlerini, sosyal ve ekonomik haklarını dondurmaya kalmaktadır. Bunu da dediğim gibi iş adamları ve sanayici dernekleri ve kodamanları açıkça ifade etmektedirler, hükümetten bunu beklediklerini söylemektedirler. Ama bunu başarmak kolay bir iş değil işçi sınıfımız bundan 20 sene önceki, hatta 10 sene önceki işçi sınıfı değil. Çok daha mücadeleci, çok daha bilinçli. Kazanılmış haklarının elden alınmaması konusunda çok daha kararlı bir işçi sınıfıdır. Emekçi kitleler de eskisine kıyasla uyanmıştır. Daha hareketli ve mücadelecidirler. Seslerini daha fazla duyurmaktadırlar.

Örgütlenme, Örgütlenme, Örgütlenme

Burada sırası gelmişken altını çize çize belirteceğim ve her birimizin asla aklımızdan bir an bile çıkarmaması gereken bir gerçek var. O da şu: Demokratik özgürlükler sorunu, sosyal ve ekonomik haklar sorunuyla sıkı sıkıya bağlıdır, birbirine geçmiş haldedir. Demokrasi mücadelesi, özgürlük aşkından doğan soyut bir mücadele değildir. Demokratik özgürlükler mücadelesi ekmeğimizi, geçimimizi, geleceğimizden duyacağımız güveni, çocuğumuzun geleceğini ve diğer sosyal haklarımızı, ekonomik haklarımızı ve gelirimizi güvence altına alabilmek için, bunu sermayenin tasallutundan kurtarabilmek için yaptığımız mücadeledir. Demokratik özgürlükler mücadelesini böyle anlamak lazımdır, böyle yürütmek lazımdır.

Ama bu konuda gerçekçi olarak kabul etmek lazımdır ki sosyalistler, bilimsel sosyalizmi benimsedikleri için acı da olsa gerçekleri daima kabul ederler ve gösterirler. Bugünkü durumda demokratik özgürlüklerimizi, ekonomik ve sosyal haklarımızı korumak için yapılması gereken mücadele ile fiili mücadele olanakları birbirine eşit değildir. Arada bir açık vardır. Gerçi işçi sınıfımız, emekçi kitleler, az önce dediğim gibi daha mücadeleci, daha uyanık, daha dirençlidirler. İlerici demokratik güçler daha güçlenmiş, daha ileri bir çizgidedirler ama faşizmin, açık bir faşizmin gelmesini önlemek, onu alt edebilmek için gereken mücadele daha ileri bir düzeyde, daha güçlü bir mücadeledir. Bu mücadele dağınık, kopuk bir mücadele olamaz. Bu mücadele, ancak örgütlü ve disiplinli bir mücadele olursa sonuç verir. Bunun içindir ki Türkiye İşçi Partisi bu dönemde, bilhassa bugünün şartlarında örgütlenmeyi ön plana almıştır ve birinci eylem şekli, örgütlenme, yine örgütlenme ve yine

örgütlenme demektedir.

CHP ve DİSK

Üzerinde en çok tartışılan sorunlardan biri de CHP'nin değerlendirilmesi ve CHP'nin son ilişkileridir. Bu çerçevede demokrasi mücadelesi açısından son CHP-DİSK ilişkileri üzerinde durulmaktadır.

Demokratik özgürlüklerin savunulması konusunda DİSK'in CHP'nin yanında olması hatta bir ölçüde desteklemesi anlaşılır bir durumdur. Ama CHP'yi, sosyal demokrasiyi, işçi sınıfının sorunlarına çözüm getirecek bir örgüt ve hareket olarak görmek, CHP'nin halk sektörü önerisini benimsemek ve işçi sınıfının sendikal hareketini CHP'nin peşine takmak apayrı bir konudur. Ecevit, partisinin işçi sınıfıyla bütünleşmesinden söz etmektedir. İşçi sınıfının CHP'yle bütünleşmesi cevaz verilecek, kabul edilecek bir husus değildir. Bu, işçi sınıfı hareketinin kendi gerçek doğrultusundan saptırılmasından başka birşey olmaz. CHP konusunda DİSK üst yönetiminin tutumunun ne olduğu, en azından, en hafif tabiriyle açıklığa kavuşmuş değildir.

İşçi sınıfının politik düzeydeki örgütlenmesine gelince, sosyalist örgütlenme henüz ilk aşamasındadır. İşçi sınıfında sağlam ve sağlıklı bir sosyalist birikim vardır, bir sosyalist bilinçlenme vardır. Ama bu bilinçlenmiş kesim, bu birikim, tümünde veya büyük bir kısmında henüz örgütlü hale getirilmiş değildir. Bu açıdan da Partimiz, örgütlenme sorununu, yapılacak işler gündeminin ilk maddesi olarak kabul etmektedir. Şu anda büyük örgüt olarak, büyük parti olarak solda görünen CHP vardır. CHP demokratik özgürlükleri gerçekten savunduğu ve bu uğurda kendi ölçüsünde olsun bir mücadele verdiği sürece bu partinin yanında olunur, hatta bir anlamda desteklenir. Çünkü çeşitli parti belgelerimizde de belirttiğimiz gibi Türkiye'de güncel ivedi sorun demokratikleşme sürecinin hızlandırılması, demokratik özgürlüklerin korunması ve giderek daha da genişletilmesidir. Ama CHP'nin bütünüyle desteklenmesi diye birşey, işçi sınıfı hareketi açısından kurtuluş olamaz. CHP'nin bir burjuva partisi olduğu katiyen unutulmamalıdır. Bütün düzen değişikliği sloganına ve propagandasına rağmen, CHP bir düzen değişikliği öngörmemektedir. Ancak kapitalizmden sosyalizme geçiş ve sosyalizmin kuruluşu öngörülüyorsa bir düzen değişikliğinden bahsedilebilir. Halbuki CHP, programında ve eyleminde böyle bir düzen değişikliğini öngörmemekte, böyle bir düzen değişikliğinden yana çıkmamaktadır. Kapitalizm çerçevesi içinde kendince, kendi hesaplarına göre işçi ve emekçi yığınlar yararına bir takım tavizler elde etmeyi, bir takım düzeltmeler yapmayı tasarlamaktadır.

CHP ve Büyük Sermaye

Şimdi CHP'nin burjuvazi içinde de bir desteği vardır. Bugün Türkiye'de büyük sermaye ikiye bölünmüş bir durum gösteriyor. Bir bölümü MC'yi destekliyor; şiddet ve baskı yöntemlerinden yanadır, bunların daha da artırılmasından yanadır. Burjuvazinin bir bölümü, bilhassa sanayi burjuvazisi ise, baskı ve şiddet yollarından demokratik mücadelenin ve gelişimin durdurulamıyacağı sonucuna varmıştır. Artık 20. yüzyılın son çeyreğinde açık baskı ve şiddet yöntemleri, yönetimleri sürdürülemez.

Yapılacak iş, demokratik gelişmeyi kontrol altına almak, güdümlü hale getirmektir ve burjuvazinin bu kesimi kitlelerin demokratik mücadelesini kontrol altına alma, güdümlü hale getirme görevini CHP'den beklemektedir. CHP'yi desteklemelerinde bir ikinci neden olarak ücretlerin dondurulması var, ekonomik hakların dondurulması var, yani bir kemerleri sıkma politikasının getirilmesi var. Düşünüyorlar ki kitlelerin umut bağladığı ve güvendiği, tuttuğu bir CHP iktidarı, "milli ekonominin yüksek menfaatleri adına" gibi tumturaklı, yüksek düzeyde iddialı gerekçelerle bu kemerleri sıkma politikasını hiç değilse bir süre için işçi ve emekçi sınıfına daha kolay kabul ettirebilir. Burjuvazinin bir kesiminin CHP'yi desteklemesinin bir üçüncü nedeni de, CHP liderinin Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa ile iyi ilişkiler kurması, oranın siyasi çevrelerinde ve liderlerince iyi karşılanmış olmasıdır.

İvedi ve Güncel Görev: MC İktidardan Düşürülmelidir

Şimdi sonuca gelelim. Bir taraftan geçimimize, ekmek paramıza, gelirimize konmak istenen sınırlamalardan dolayı, bunların gerçek değerlerinin düşürülmesi istek ve girişimlerinden dolayı, kazanılmış haklarımızı geri almak üzere yapılan girişimlerden dolayı demokratik hak ve özgürlüklerimize sonuna kadar sahip çıkarak bu ekonomik, sosyal haklarımızı müdafaa etmek, onları korumak ve giderek daha da geliştirmek durumundayız. Yine konuşmamın bu son kısmında belirttiğim burjuvazinin en gerici kesiminin devlet mekanizmasının çeşitli alanlarında bürokrasi, eğitim, öğretim, ordu ve nihayet sendikalar alanlarında gerçekleştirmeye çalıştığı, sağcı faşist örgütlenmeler karşısında, demokratik hak ve özgürlüklerimize sahip çıkarak sonuna kadar mücadele etmek durumundayız.

Demokratik özgürlüklerin mücadelesi bugünkü toplumsal mücadelenin en güncel, en ivedi maddesidir. Bu en ivedi ve güncel olan demokratik özgürlükler mücadelesinin de en güncel ve en ivedi olan somut hedefi MC iktidarının iktidardan çekilmeye zorlanması, iktidardan düşürülmesidir, önümüzdeki ilk somut hedef budur. Eğer can güvenliğinin ortadan kalktığı bu duruma son vermek istiyorsak, MC iktidardan düşürülmelidir.

Ekmek paramızı, gelirimizi, geçimimizi korumak istiyorsak MC iktidardan düşürülmelidir.

Kendimizin ve çocuklarımızın geleceğini güvence altına almak istiyorsak MC iktidardan düşürülmelidir.

Türkiye'de kara ve kanlı bir faşizmin asla gerçekleşememesini, demokrasinin ilerleyip gelişmesini istiyorsak, MC iktidardan düşürülmelidir.

Ve nihayet Türkiye'nin dünya ulusları arasında itibarlı bir mevki almasını, bağımsızlık, tam bağımsızlık yoluna yönelmesini istiyorsak, bunda ilk adım olarak MC iktidardan düşürülmelidir.

Bütün Yollar Denenmelidir

MC'nin iktidardan düşürülmesi için parlamento içi ve parlamento dışı muhalefete büyük görevler düşmektedir. Parlamentoda içtüzüğün bütün imkânları kullanılarak bütçe oylamalarında MC iktidardan düşürülmeye uğraşılmalıdır. Bütçe oylamalarında olmazsa, ondan sonra Gensoru, Meclis Soruşturması gibi yöntemler işletile-

rek MC iktidardan düşürülmeye çalışılmalıdır.

Bu, başta CHP olarak tüm yurtsever parlamenterlerin ihmal edemiyecekleri bir görevdir. Hangi partiden olursa olsunlar, eğer kanlı olaylara, anarşiye gerçekten karşı iseler; kanunsuzluklara, rüşvetlere, yolsuzluklara gerçekten karşı iseler, bu parlamenterler oylarını MC'yi iktidardan düşürme yönünde kullanmalıdırlar. Bütçe oylamalarında kırmızı oy vermelidirler. Bu bir yurtseverlik görevidir.

Bunun dışında MC iktidarının haklarına, özgürlüklerine gözdiktiği ve yüklendiği işçi ve emekçi sınıflar da memleketin politikasında seslerini ve etkilerini daha fazla duyurmalılar; hakları ve özgürlükleri konusunda kararlı mücadele vermelidirler. Bunu sağlamak için bütün ilerici, demokratik, sosyalist örgütler eyleme geçmelidirler. Bir yandan Meclis, MC iktidarının bütün ipliklerinin pazara çıkarıldığı, içyüzünün ayrıntılarıyla somutta ülke kamuoyunda sergilendiği bir forum haline getirilmeli, diğer yandan meclis dışındaki kamuoyu harekete geçirilmelidir. Bu konuda ilerici, demokratik, sosyalist siyasal ve siyasal olmayan tüm örgütlere önemli görevler düşmektedir. Örgütlenme gönlümüzün arzuladığı düzeyde veya durumun gerektirdiği düzeyde olmayabilir, ama mevcut imkânları ve gücümüzü kullanarak bu mücadeleyi vermeliyiz. Bu konuda Partimiz merkez Yönetim Kurulu "MC iktidardan düşürülmelidir" kampanyası açmaya karar vermiştir. Bu konuşmamla bu kampanyayı başlatmış oluyoruz; afişlemelerle, bildirilerle ve diğer illerde yapılacak kapalı salon toplantılarıyla bu kampanya Şubat sonuna kadar sürdürülecektir. Diğer bütün demokratik kitle örgütleri de kamuoyunu uyarmak, harekete geçirmek yönünde, MC iktidarını iktidardan düşürme yönünde ne imkânları varsa o imkânları kullanarak mücadeleye geçmelidirler.

Hiçbir iktidar, hele 20. yüzyılın sonundaki dünya koşullarında hiçbir iktidar kamuoyunun etkisinin ve direncinin dışında kalamaz. Onun için sadece parlamento içinde değil, dışında da hareketler yürütülmeli ve bu hareketlerin etkisi asla küçümsenmemelidir.

Yürüyüş, Sayı 46, 24 Şubat 1976

Angola'da Gerileyen Emperyalizm Gözlerini Lübnan'a Çevirdi

Bursa'da yapılan konuşmanın dış politika ile ilgili bölümünün Yürüyüş dergisinde çıkan özeti, 15 Şubat 1976.

Bugün dünyanın belirgin özelliği, sistemlerarası mücadelenin, kapitalizmle sosyalizm arasındaki mücadelenin gelişmelere ağırlığını koymakta olmasıdır. Ve yine çağımızın belirgin özelliği genel gidişin kapitalizmden sosyalizme doğru oluşudur. Nihayet üçüncü nokta bu çizgide, sosyalizmin, sosyalist sistemin giderek daha fazla etkinlik kazandığıdır. Sistemler arasındaki mücadelenin kendisini gösterdiği bir alan da ulusal kurtuluş savaşı alanıdır. Ulusal kurtuluş savaşları açısından dünyaya baktığımız zaman, bu alandaki sistemlerarası mücadelenin sıcak nokta odağının Asya'dan Afrika'ya kaymış olduğunu görüyoruz. Bugün Afrika'da üç sıcak nokta beliriyor. Batı Sahrası, Fransız Somalisi, ve nihayet Angola. Bunların içinde hepimizin bildiği gibi Angola'nın durumu ve orada yer alan olaylar en ön plandadır. Angola'da olup bitenler konusunda ayrıntılara girmiyeceğim. Bunları gazetelerden bol bol okumak, izlemek fırsatını buluyoruz.

Angola Deneyinin Getirdiği Açıklık

Yalnız, Angola dolayısıyle gözlediğim bir gerçeği, saptadığım bir gerçeği dikkatlerinize sunmak istiyorum. O da Angola'da ve daha arkadan gelerek, daha az belirgin bir halde olmakla beraber Fransız Somali'sinde emperyalizmin yeni bir taktik uyguladığını görmekteyiz. Emperyalizm önceleri ulusal kurtuluş savaşlarını doğrudan bastırma yoluna giderdi, Vietnam'da denediği yol buydu. Fakat emperyalizm giderek ulusal kurtuluş savaşlarının doğrudan bastırma yoluyla yok edilemediğinin farkına vardı. Ve şimdi kısmen Fransız Somali'sinde ama çok daha belirgin bir şekilde Angola'da gördüğümüz durum şu: Emperyalizmin Angola'daki ulusal kurtuluş hareketini doğrudan bastırma çabaları yanında, yani bir yandan paralı askerler göndermek, Güney Afrika'nın ve Zaire'nin askeri müdahalesi, AET'nin ve Amerika'nın Angola'yı ekonomik ambargoya alması yanı sıra -bunlar ulusal kurtuluş hareketini doğrudan bastırma yöntemleridir- düzmece ulusal kurtuluş örgütleri sahneye çıkarıp, bunları desteklemek yoluna gitmektedir. Angola'da üç bağımsızlık örgütü var deniyor; bunlardan ikisi batı yanlısı, bir tanesi de Sovyetler yanlısı ve mücadele bu üç örgüt arasında oluyor. Oysa Angola'da baştan beri gerçek ulusal kurtuluş savaşı veren bir tek hareket ve örgüt vardır. O da MPLA-Milli Kurtuluş Halk Hareketi, Angola Kurtuluş Halk Hareketi. Ve bu hareket 60'ların başında faaliyete geçtiği andan beri bu hareketi Sovyetler Birliği ve Küba desteklemiş, bu harekete yardım etmişlerdir. Bugün de tutumlarında devam ederek yardımlarını sürdürüyorlar. Sovyetler Birliği ve Küba ve diğer sosyalist ülkeler açısından Angola konusunda politik bir değişiklik yoktur. Ama Batının ve Amerika Birleşik Devletlerinin tutumunda

değişiklik vardır. Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa, yıkılıncaya kadar, Portekiz faşist idaresinin yanındaydılar ve NATO uçaklarının, NATO malzeme ve silahlarının Angola'daki kurtuluş hareketinin bastırılmasında kullanılmasına müsaade ediyorlardı. Şimdi taktik değiştirdiler, ulusal kurtuluş hareketini doğrudan bastırmanın mümkün olmadığını anlayınca, düzmece ulusal kurtuluş hareketleri ortaya sürüp onları destekleyerek, gerçek kurtuluş savaşını engellemek ve halk kitlelerini şaşırtmak, hareketi saptırmak çabasındadırlar. Angola'daki durumu böyle değerlendirmek gerekir.

Orta Doğu ve Lübnan

Dünyadaki sıcak durumların odak noktalarından birisi de hep bildiğimiz gibi Orta Doğu'dur. Orta Doğu'da son bir sene zarfında Lübnan en sıcak nokta haline gelmiştir. Lübnan'daki savaş, gazetelerimizde hep solcu müslümanlarla sağcı Hıristiyanlar arasında bir mücadele olarak gösterilmekte ve durum bu açıdan değerlendirilmektedir. Gerçekte böyle bir mücadele vardır, hıristiyanlarla müslümanlar arasında nüfus oranı değişmiştir, ve nüfus oranına uygun olarak müslümanlar eşit siyasi, ekonomik ve sosyal haklar istemektedirler. Yani burada hem bir din ayırımına dayanan hem de ilericilik-gericilik ayırımına dayanan bir mücadele vardır. Bir sınıf mücadelesi niteliği de vardır Lübnan'daki durumun.

Fakat Lübnan'daki durumu değerlendirirken, hele sonucunun ne olabileceği konusunda tahminler yürütürken bir başka gerçeği de dikkate almak lazımdır. O da Lübnan'ın Batı emperyalizmi ve ABD açısından taşıdığı anlam ve değerdir. Lübnan bu iç çatışmalar çıkıncaya kadar ABD'nin ve Batı emperyalizminin Orta Doğu'da İsrail'den sonra ikinci üssü, hiç değilse Orta Doğuya açılan kapısı olagelmiştir. Batı emperyalizmi ve ABD, Lübnan'ın bu niteliğini kaybetmesini, bu durumdan çıkmasını istemezler. Oysa ilerici ve solcu müslümanların eşit politik sosyal ve ekonomik haklar kazanacağı bir Lübnan, hele Suriye'nin nüfuzu ve Filistin örgütlerinin etkisi halinde bu duruma gelecek olan bir Lübnan, Batı kapitalizminin Orta Doğu'daki bir ikinci üssü, bölgeye açılan bir kapısı olmaktan çıkabilir. Buna ise ABD ve Batılı Avrupa devletleri asla müsaade etmek istemezler. Bunun için derim ki, Lübnan'daki durum henüz kesin bir sonuca bağlanmamıştır, nitekim orada hıristiyan sağcı falanjistlerin lideri açıkça, "biz savaşa hazırlanıyoruz, ergeç savaş patlayacaktır" diye demeçler vermektedir. Kanaatimce bu demeçleri, sadece bir blöf olarak telakki etmemek gerekir. Lübnan'daki durum aynı zamanda Arap ülkeleri arasındaki dengeyi de değiştirmiştir. Yakın zamana kadar Arap ülkeleri arasında lider durumumda olan Mısır ikinci plana itilmiş, yıldızı kararmış bir duruma gelmiş, buna mukabil Suriye, bir Filistin Kurtuluş Örgütü ön plana çıkmış ve son aylarda uluslararası arenada büyük prestij kazanmıştır. Arap ülkeleri arasındaki bu denge değişikliği aynı zamanda dolayısıyla, dünyadaki güç dengesini de ilgilendirmektedir. Çünkü Suriye ve Filistin Kurtuluş Örgütüne sosyalist ülkeler destek olmaktadırlar, yardım etmektedirler; Mısır ise hep bildiğimiz gibi içerde özel sektörü, burjuvaziyi kuvvetlendirici tedbirler alma yoluna girmiş, dış politikasında da açıkça Amerika Birleşik Devletlerine doğru kaymıştır.

Yürüyüş, Sayı 46, 24 Şubat 1976

MC İktidardan Düşürülmelidir

30 ilde yürütülen "MC İktidardan Düşürülmeledir" kampanyasının 28 Şubat 1976'da Ankara'da yapılan son toplantısındaki konuşmadan.

Partimiz aylarca önce 'MC iktidardan düşürülmelidir' sloganını ortaya atıp bunu demokratik mücadelenin güncel, ivedi hedefi olarak ortaya koymuştu. Bundan sonra da bu konuyu mütemadiyen tekrarladı. Daha yakın bir tarihte, 10 Ocak tarihinde verilen bir basın bülteninde MC'yi iktidardan düşürmekle ilgili olarak 8 somut öneri ortaya koydu. Memnunlukla görüyoruz ki bu sloganlar ve bu hedefler siyasal ve siyaset dışı demokratik çevrelerce, güçlerce benimsenmiştir. Solda olmak iddiasını taşıyan ve nicel olarak büyük bir parti olan CHP var ortada. CHP'nin ne derecede solda olduğu ayrı bir konu. Ancak şuna işaret edilmeli ki, CHP, nicel ağırlığını demokrasi mücadelesinde yeterince, gereğince ortaya koymuyor. Demokrasi mücadelesini, hele bu son zamanlarda, parlamento içi mücadeleye inhisar ettiriyor. Oysa parlamento içi mücadele, parlamento dışı mücadeleden parlamento içi muhalefet, parlamento dışı toplumsal muhalefetten ayrı, kopuk düşünülemez ve yürütülemez.

Toplumsal Muhalefetin Gücü

Hep bildiğiniz gibi demokrasi belirli sürelerde, Türkiye'de 4 yılda bir, genel seçimlerin yapılması ve bu seçim sonuçlarına göre partilerin yasama ve yürütme organlarını oluşturmasından ibaret değildir. Sadece Demirel ve MC, demokrasiyi böyle anlayıp buna inhisar ettirmek istemektedirler. Demokratik rejimin iki seçim arasındaki dönemde ulusal çıkarlardan yana, büyük halk kitlelerinden yana işleyebilmesi için, bu halk kitlelerinin topluıun diğer demokratik ilerici güçlerinin parlamento ve hükümet üzerinde devamlı baskılarını ve etkilerini göstermeleri şarttır.

Ama bununla yetinilmemelidir. Parlamento dışı toplumsal muhalefetin etkisi parlamento içi oy hesaplarını da değiştirebilir. Yüzen oylar var. Bu oyları toplamakta MC daha becerikli görünüyor. Ama parlamento dışı toplumsal muhalefetin etkisi nabzı yükseltirse, bu oyların akış yönü değişebilir. Kaldı ki MC iktidarı parlamento aritmetiğini kendi lehine çevirmekte başarı gösterir ve bu başarıyı sürdürürse dahi gene de istifa etmek durumunda kalır. Çünkü kamuoyunun, kitlelerin, ilerici demokratik güçlerin belli bir çizgiye ulaşmış direnişine karşı hiçbir hükümet dayanamaz. Demirel de bunu bilmektedir. Nitekim 15 Ocak'ta verdiği bir demeçte şöyle demiştir: 'Eğer kamuoyunda çalkantılar artarsa ve başka bir çare kalmazsa hükümet istifa eder, genel seçimlere gideriz.'

Binaenaleyh MC bu duruma getirilmelidir. Parlamento içi aritmetikle olmuyorsa, kamuoyunun, kitlelerin, demokratik güçlerin direnişiyle, muhalefetiyle ve bu direniş ve muhalefetin belli çizgilere ulaştırılmasıyla bu istifa durumu gerçekleştirilmelidir. Kaldı ki, bizim parlamenter faaliyet anlayışımıza göre parlamento-

da hesaplar sadece böyle oy hesaplarına göre yapılmaz. İlerici, sol olma iddiasında olan partiler ve sosyalist parti varsa o, parlamentoyu bir forum olarak kullanmak durumundadır ve günümüzde parlamento MC iktidarının içyüzünü, bütün ayrıntılarıyla, bütün somut ayrıntılarıyla açığa çıkaracak, kamuoyu önünde sergileyecek bir forum olarak kullanılabilir ve kullanılmalıdır. Oy hesabı gene onun lehine çıksa bile en azından esasen yıpranmış ve sallantıda olan MC iktidarı daha da zayıflar ve yıpranır ve giderek istifa etmek durumunda da bırakılabilir.

Türkiye İşçi Partisi kendi gücünde demokratik mücadeleye katkıda bulunmak üzere elinden geleni yapmaktadır. Ayrıca diğer demokratik örgütlerin mücadelesini de desteklemektedir. Bu destekleme sadece verilen bildirilerde kalmamaktadır. Yapılan miting, yürüyüş, toplantı gibi demokratik hareketlere yerel örgütleri vasıtasiyle katılmaktadır ve bu katılışı yaptığı zaman da o mitingi, o yürüyüşü, o toplantıyı kendi parti propagandasını öne çıkarmak üzere kullanmamakta, ama o toplantı, yürüyüşü, mitingi yapan örgütün bu işinde başarılı olabilmesi için ona yardımcı olmakta, mitingin, toplantının, yürüyüşün düzenli geçmesi ve başarılı sonuca ulaşması için elinden gelen yardımı yapmaktadır.

Faşizm Yenilecektir!

Memnunlukla gözlüyoruz ki memleketin diğer demokratik örgütleri ve güçleri de kendi olanaklarıyla mücadele vermektedirler ve mücadeleyi hızlandırmaktadırlar. Ama bu mücadele henüz yetmemektedir. Mücadele sadece MC iktidarını düşününceye kadar değildir, ondan sonra mücadeleyi daha derinleştirerek ve genişlettirerek devam etmek mecburiyeti vardır. Bugün faşizan eğilimler ve uygulamalar ne kadar kuvvetlenir görünse de, aslında tarih faşizmden, gericilikten yana değildir. Faşizm, sağcılık, gericilik tarihin akışına terstir. Tarihin akışı ulusal bağımsızlıktan, demokrasiden ve sosyalizmden yanadır. Ama böyledir diye mücadeleden geri durmak olmaz. Tam tersine bütün gücümüzle, bütün olanaklarımızla demokratik hak ve özgürlüklerimize her hal ve kârda, her şart ve durumda sonuna kadar sahip çıkarak mücadele vermek durumundayız. Çünkü tarihin akışının önüne geçilmez, durdurulamaz ama tarihin bu akışını da insanlar yapar.

Yürüyüş, Sayı 48, 9 Mart 1976

Etkin Kitle Hareketlerine Doğru

Defalarca belirttik, günümüzde tüm kapitalist dünyada ve Türkiye'de demokratik mücadelenin temel gücü, itici gücü, öncü, yönlendirici gücü işçi sınıfıdır, işçi sınıfı bu tarihsel işlevini yalnızca sendikal örgütleriyle ve sendikal mücadelesiyle yerine getiremez. Politik örgütüyle, bilimsel sosyalizme dayanan partisiyle ve bu düzeyde vereceği demokratik mücadelesiyle ancak yerine getirebilir. Diğer demokratik örgüt ve güçlerin tutarlı, güçlü bir etkinlik kazanabilmesi, dağınıklıktan olabildiğince kurtulabilmesi için de bu şarttır.

Türkiye'de demokratik hak ve özgürlükler korunacak, giderek genişletilecek ve geliştirilecekse, bu, işçi sınıfının kararlı, tutarlı mücadele vermesiyle olacaktır. Bunun gerçekleştirilmesini burjuva partilerinden beklemek boş bir hayaldir. "Önce demokratik özgürlükler tutunsun, güvenceli hale gelsin, sonra işçi sınıfının yasal partisi kurulsun", demek en azından bir kaytarmacılıktır. Bugünkü şartlarda işçi sınıfı partisi oluşturmanın bir provokasyon olduğunu söylemek ise provokasyonların en büyüğüdür, işçi sınıfı partisinin yasal varlığının imkânsızlığı konusunda burjuvaziye, MC iktidarına fetva vermektir.

İşçi sınıfının yasal partisi 12 Mart döneminde ağır darbe yemiştir. Bugün ilk örgütlenme evresindedir. Bunun için nicel ağırlığı henüz büyük değildir, ama nitel ağırlığı vardır ve şimdiden etkinliğini göstermektedir. Asıl önemli olan da nitel ağırlıktır.

Türkiye İşçi Partisi 12 Ekim seçimleri öncesinde MC'nin iktidardan düşürülmesini demokratik mücadelenin ivedi güncel hedefi olarak saptayıp bu sloganı ortaya attı, gerekçesini açıkladı, tüm olanaklarını kullanarak kamuoyuna duyurdu. Seçim döneminde "MC'ye hayır!" kampanyasını yürüttü. 10 Ocak 1976 günkü basın bülteninde Meclis içi ve dışı muhalefetin iktidar üzerinde baskılarını güçlü bir biçimde hissettirmeleri gereğini vurgulayarak bu doğrultuda yapılabilecek işler konusunda sekiz somut öneri ileri sürdü.

Partinin saptadığı güncel ivedi hedef, MC'nin iktidardan düşürülmesi, ve ileri sürdüğü somut öneriler, siyasal ve siyaset dışı çevrelerce, örgütlerce benimsendi. Demokratik kuruluşların bu yönde girişimleri birbiri ardına belirdi. Parti şimdi de, Meclis'de MC'yi iktidardan düşürme çalışmalarının yoğunlaştığı bugünlerde, aynı hedef ve sloganla yeni bir kampanya yürütmektedir. Tüm ilerici, demokratik, yurtsever örgütler, kurumlar, basın ve kişiler de kendi olanaklarını kullanarak paralel eylem ve davranışlarla bu kampanyaya katılmalıdırlar.

MC'yi iktidardan düşürme işi sadece bir "Meclis aritmetiği sorunu" değildir. Meclis aritmetiğini kendi lehine çevirebilen bir iktidar da çekilme durumuna getirilebilir; çünkü hiç bir iktidar kamuoyunun, demokratik güçlerin direnişine, güçlü bir toplumsal muhalefete uzun süre dayanamaz, hele kendi içinden çekişmeli, kitle tabanını gittikçe yitiren, sallantıda olan MC iktidarı gibi bir iktidar.

İzmir'deki konuşmamızda belirttiğimiz gibi, Parlamento içi mücadele sadece Meclis içi oy hesaplarına inhisar ettirilmemelidir. Meclis, MC iktidarının gerçek yüzünün tüm ayrıntılarıyla açığa çıkarıldığı, kamuoyu önünde sergilendiği bir forum yapılmalı, Meclis çalışmaları kamuoyu oluşturmaya yönelik olmalıdır. Ve parlamento dışı toplumsal muhalefet demokratik hak ve özgürlükleri kullandırma yoluyla harekete geçirilmelidir. Kısacası parlamento içi muhalefet, parlamento dışı toplumsal muhalefetten kopuk düşünülemez; kopukmuş gibi yürütülürse istenilen sonuçlar alınamaz. Türkiye İşçi Partisi'nin parlamenter faaliyet, mücadele anlayışı budur.

Demokratik mücadelede kullanacakları yöntemleri, araçları örgütler gerçekçi açıdan saptamak durumundadırlar. Gerçekçi olmayan eylem hedefleri koyup etkin biçimde gerçekleştirilmesi olanaksız eylemlere girişmek ters teper. Verili anda sahip olunan nicel gücü en verimli olabilecek eylemlerle harekete geçirmek gerekir. Türkiye İşçi Partisi açtığı kampanyayı bu anlayışla yürütmektedir. Kapalı salon toplantıları tıklım tıklım dolu olmuştur. Bildiri dağıtma ve afişleme işleri göstermelik bir ölçüde ve gelişi güzel değil, Parti'nin sesini gerçekten duyuracak ölçüde yapılmıştır.

Ve Parti unutmamaktadır ki, en önemli, temel eylem örgütlenmedir; örgütü genişletmek ve etkin bir işlerliğe kavuşturmaktır. Yürütülen kampanyalarda yerel parti örgütleri, henüz çok yeni olmalarına rağmen, başarılı sınav vermişler, eylem örgütleme yeteneklerine şimdiden sahip olduklarını göstermişlerdir.

Türkiye İşçi Partisi, hiç böbürlenmeden, gerçekçilikten hiç kopmadan, somut şartları, olanakları iyi hesaplayarak, ve bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin bütünselliğini bir an gözden kaçırmaksızın, daha geniş, daha güçlü kitlesel hareketlere doğru emin adımlarla ilerlemektedir.

Çark Başak, Sayı 2, 1 Mart 1976

Demokrasi Mücadelesi Parlamentoya Hapsedilemez

Demokrasi, belli sürelerde, Türkiye'de dört yılda bir, Genel seçimlere gidilmesinden ve aldıkları oy miktarlarına göre siyasal partilerin yasama ve yürütme organlarını oluşturmasından ibaret değildir. Demokratik rejimin ulusal çıkarlara ve geniş halk kitlelerinin çıkar ve yararına işleyebilmesi için ilerici, demokratik güçlerin, işçi emekçi halk kitlelerinin, ülke kamuoyunun ülke sorunları, hükümet politikası üzerindeki görüşlerini, çeşitli isteklerini güçlü bir biçimde dile getirmeleri, baskı ve etkilerini meclis ve hükümet üzerinde duyurmaları gerekir. Demokratik özgürlüklerin gerekçesi ve işlevi budur. Türkiye'de demokrasinin bu yanı gereğince, yeterince işlememektedir. Oysa bugün, Türkiye'nin içine düşürüldüğü dış ve iç politika çıkmazı ve ekonomik açmazı durumunda ve faşizmin günden güne tırmanışı karşısında demokrasinin bu yanının işletilmesi en ivedi, ihmal edilmez şart haline gelmiştir.

Türkiye İşçi Partisi aylarca önce MC'nin iktidardan düşürülmesinin güncel ivedi görev olduğunu kamuoyuna duyurmuş ve ondan sonra da her vesile ile bu çağrısını tekrarlamıştır. 12 Ekim seçimleri vesilesiyle bu yönde faaliyet göstermiştir. Bu çağrımızın siyasal ve siyaset dışı demokratik çevrelerce benimsendiğini ve girişimler yapıldığını memnunlukla gözlemliyoruz. Günün şartlarında bu girişimleri, MC'yi iktidardan düşürme mücadelesini daha da güçlendirmek, hızlandırmak gerekiyor. Parlamento aritmetiğinde görülen durum bu gereği daha da ön plana çıkarıyor, en ivedi olarak başarılması gereken iş haline getiriyor.

MC'nin iktidardan düşürülmesi için parlamento içi olanakların sonuna kadar kullanılması gerekir. Bu yapılmalıdır. Bunu da daha önce belirttik. Ama bununla yetinilemez. Parlamento dışı demokratik mekanizma, kamuoyu, demokratik güçler, işçi emekçi kitleler harekete geçirilmeli, etkileri duyurulmalıdır. Demokratik rejimin işlemesinin genel gereği ötesinde, günün özel şartları bunu ayrıca zorunlu kılmaktadır. Birincisi, parlamento aritmetiği oturmuş değildir. Yüzen, akışkan oylar vardır ve bu oyları kendi tarafına çekmekte MC koalisyonu daha becerikli görünmektedir. Parlamento dışı muhalefetin gücünün -kamuoyunun, demokratik örgüt ve güçlerin ve halk kitlelerinin karşı çıkışının, direnişinin- ortaya çıkarılması bu yüzen oyların doğrultusunu değiştirebilir. İkincisi ve daha önemlisi, MC hükümeti parlamento aritmetiğini kendi lehine çevirmeyi başarsa da, kamuoyunun, kitlelerin direnişi karşısında istifa etmek durumunda kalabilir. Batılı demokrasilerde bu çok görülen bir durumdur, Türkiye'de de bu durum gerçekleştirilebilir. Demirel de bunu bilmektedir. 15 Ocak'ta yaptığı bir konuşmasında şöyle dediği basında çıkmıştır: "Kamuoyunda çalkantı artarsa, başka çare kalmazsa, hükümet istifa ettiği takdirde genel seçimlere gideriz."

İşte, MC iktidarı, Demirel'in de sözünü ettiği bu duruma getirilmeli, parlamento aritmetiği ile düşürülemiyorsa, istifa etmek zorunluluğuyla karşı karşıya bırakılmalıdır.

Kısacası, parlamento içi muhalefet, parlamento dışı muhalefetten kopuk düşünülemez. Kopukmuş gibi düşünülür, parlamento dışı muhalefeti, kamuoyu direnişini ve kitlesel hareketleri oluşturmak ihmal edilirse, sadece parlamento aritmetiği hesapları ve taktikleriyle bir sonuç alınamaz. Kaldı ki, kitle tabanını, kitlesel hareketleri ihmal eden hiç bir "sol" muhalefet -sol'luğunun niteliği ve ölçüsü her ne olursa olsun- muhalefetinde güçlü, etkin olamaz.

Parlamento içi mücadele de sadece MC'yi iktidardan düşürecek oyları sağlamaya yönelik olarak düşünülmemeli, Meclis içi oy hesaplarına inhisar ettirilmemelidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Meclis, MC'nin içyüzünün somutta tüm ayrıntılarıyla açığa çıkarıldığı, ülke kamuoyu önünde sergilendiği bir forum olmalıdır. Meclis çalışmaları kamuoyunu aydınlatacak MC'ye karşı parlamento dışı muhalefeti oluşturmak ve güçlendirmeğe yönelik olmalıdır. Ve parlamento dışı muhalefet demokratik hak ve özgürlükleri kullandırma yoluyla harekete geçirilmelidir. Türkiye İşçi Partisi'nin parlamenter faaliyet, mücadele anlayışı budur.

Yalnızca, ilk ağızda MC'yi iktidardan düşürmek için değil, daha genel ve temel bir olgu olan açık faşizme doğru gidişi durdurmak için de parlamento dışı örgütsel, kitlesel demokratik mücadele şarttır. Türkiye İşçi Partisi bu anlayış içinde "MC iktidardan düşürülmelidir" kampanyasını açmıştır.

Demokratik kitle hareketleri, mücadeleleriyle, anarşik, goşist eylemler birbirine karıştırılmamalıdır. MC iktidarı ve çevreleri bilerek, kasitle bu ikisini birbirine karıştırmakta, kendi deyimleriyle "son Türk devleti"ne yönelik bir tehlike havası yaratma, Cumhuriyeti tehlikede gösterme çabasını israrla sürdürmektedirler. Ve yarattıkları bu hayali tehlikenin sorumluluğunu muhalefete yüklemektedirler. Bu suçlamalardan kurtulmak için ve "faşizme pirim vermemek" gerekçesiyle, parlamento dışı demokratik mücadeleden kaçınmak, kitlesel hareketlere karşı bir tutuma girmek, MC'nin, gericilerin, faşistlerin oyununa gelmektir, onların ekmeğine yağ sürmektir.

Parti, bu gibi hareketlere katılmakla kalmayıp, yapılan miting, yürüyüş veya toplantıların düzenli ve olumlu biçimde gerçekleştirilmesinde kendi insiyatifiyle, davranışlarıyla yardımcı olacaktır. Burada, tüm ilerici, demokratik, yurtsever güçleri ve örgütleri özel olarak MC'yi iktidardan düşürme, faşizmi önleme ve genel olarak toplumu demokratikleştirme mücadelesinde güçlerini, etkinliklerini artırmaya çağırıyoruz.

Yürüyüş, Sayı 47, 2 Mart 1976

12 Mart

12 Mart muhtırasının verilişinde iki ayrı koldan gelen ve çelişen etkenler rol oynamıştır ve bu muhtıranın verilişinin iki yanlı ve çelişkili anlamı vardır.

12 Mart'ın bir hayli öncesinden beri burjuvazinin ve iktidarlarının demokratik özgürlükleri kısıtlama, işçi sınıfının politik ve ekonomik mücadelesini ve örgütsel hareketini bastırma, tümüyle toplumun demokratikleştirilmesi sürecini durdurma eğilimi ve girişimleri güçlenmişti. Bu eğilim ve girişimler daha 1961 Anayasası'nın kabul edilmesinden sonra, işçi sınıfı hareketinin hızlanması ve politik partisinin oluşmasıyla İnönü koalisyonları döneminde baş göstermişti, ama 1971 öncesinde bu anti-demokratik gidiş artık basında Yahya Han formülünün uygulanması ihtimalinden açıkça sözedildiği düzeye gelmişti. Türkiye İşçi Partisi çeşitli bildirilerinde, yetkililerinin demeçlerinde, raporlarında parlamentolu veya parlamentosuz, üniformalı veya üniformasız bir faşist yönetimin oluşturulmak istendiğini vurgulamış, durumu kamuoyuna duyurmuş, 1971 Ocak ayında "Faşizme Hayır!" kampanyası açmıştı.

Öbür yandan asker-sivil kesimin bir bölümünde bir küçük burjuva radikalizmi gelişti. 27 Mayıs hareketine benzer, ama daha "devrimci", daha kararlı bir askerî müdahale ile ülkenin politik, ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm getirileceğine inanılıyor ve devrimci cuntanın gerçekleştirilmesi yolları aranıyordu. Burada bir parantez açarak şunu da belirteyim ki, öteden beri, özellikle 1950'den sonra, kapitalizmi koruma ve geliştirmede anlaşmakla beraber, devlet mekanizmasına sahip çıkma konusunda, devleti yürütme yetkisini kendisinde gören ve bundan yararlanmak isteyen sivil-asker kadrolar ile, bunların vesayetinden kurtulmak, kadroları doğrudan kendi emrine alıp devleti doğrudan kendi başına yürütmek isteyen burjuvazi arasında bir çekişme ve çelişki süregelmiştir. 1971 öncesi, sivil- asker radikal kesim bu çelişkiyi sürdürüyor, iktidarı ele geçirerek bu defa bir takım reformlar, kendi deyimleriyle "devrim"lerle "düzen değişikliği" hayalleri kuruyordu. Ordu kademelerinde bu radikal hareket gelişiyor, gittikçe sesini duyuruyordu. 12 Mart muhtırası bu radikal kanadın harekete geçmesi sonucu verildi. Ne var ki, 9-15 Mart arası, "sol" hatta başlayan hareket 12 Mart muhtırası makasından geçirilip hat değiştirilerek sağda raya oturtuldu. 15 Mart ve sonrasında ordu kadrolarında yapılan temizlemelerle ve Nisan sonlarında başlatılan Balyoz Harekâtı ile 12 Mart hareketi yukarki paragrafta belirtilen gelişmeyle aynı çizgiye geldi oturdu. Radikal hareketin ardında bıraktığı etkiler, batan güneşin ardında bıraktığı geçici ışıma gibi, "beyin takımı"nı içine alan "reformcu" Birinci Erim Hükümeti'nin kurulmasıyla bir zaman daha sürdüyse de, bunun boş bir görüntüden ibaret olduğu çabuk ortaya çıktı ve bu görünüm dahi silinip atıldı.

Bu gelişmelerin altında yatan temel ekonomik-sosyal neden Türkiye'nin dışa bağımlı geri bir kapitalist sistemde oluşu idi. Kapitalizm, hele ilk sermaye birikimi

aşamasında bulunan, geri ve emperyalizme bağımlı ülkelerde, büyük eşitsizlikler ve adaletsizlikler yaratmadan gelişemiyordu. Kitleler ise 20. yüzyılın ikinci yarısında artık uyanmıştı. Dünyanın hiçbir yerinde ve Türkiye'de kitleler artık Avrupa kapitalizminin geçen yüzyıllardaki gelişme aşamalarında olduğu gibi kıyasıya ve sınırsız sömürüye boyun eğmiyor, dünya nimetlerinden payını istiyor, bu istekleri doğrultusunda eylemlere girişiyorlardı. 1971 öncesinde işçi hareketleri hızlandığı ve güçlendiği gibi köylü kitlesinde, öğrenci gençlik, öğretmen ve memur kesimlerinde toplumsal hareketlilik, direnişler, mücadeleler oluştu ve yaygınlaştı. Hatta, şoför ve bakkal gibi küçük burjuvazinin emekçi kesimlerinde de baş göstermeye başladı. 15-16 Haziran işçi eylemleri işçi sınıfının haklarını korumaktaki kararlılığını, sınıf bilincini ve gücünü ortaya koydu. Yasal politik partisi TİP ise kendi içinde ve dışındaki gruplara karşı verdiği mücadeleden işçi sınıfı partisi olma niteliğini daha da güçlendirerek çıktı.

Emperyalist-kapitalist dünyaya bağımlı, geri Türkiye kapitalizminin egemen sınıfı burjuvazi kendisine karşı gelişen bu direniş ve mücadeleleri bastırarak varlığını sürdürebilmek için esasen kısıtlı olan demokratik özgürlükleri daha da sınırlamak, elinden gelirse yok etmek yoluna gitti.

1971 öncesinde burjuvazi özellikle sıkışık bir durumda, karşılaştığı sorunları çözememek bunalımındaydı. 1960-71 arası hızlıca bir gelişmeden sonra sanayileşme, diğer dışa bağımlı geri ülkelerde de görüldüğü gibi, bir dar boğaza gelip saplandı. Yatırımlar için finansman kaynakları yetersizliği, döviz kıtlığı ve mamullerinin satışı için pazar darlığı ile karşı karşıya kaldı. Bunların, sistemin olanakları çerçevesinde çözümü için baskıcı bir yönetime ihtiyaç duydu. Sonuç 12 Mart dönemi uygulamaları oldu.

Şüphesiz bu gidişte dış güçlerin etkisi de olmuştur ve diğer ülkelerdeki uygulamalarıyla Türkiye'deki uygulamaları arasında bir paralellik vardır. Emperyalizm nüfuz ve baskısı altında olan tüm ülkelerde demokratik, ilerici hareketlere, işçi emekçi kitlelerin siyasal ve toplumsal mücadelesine ve özellikle işçi sınıfının partisine karşıdır. Bir, bu ülkelerde kapitalizmin varlığını sürdürebilmesi için, bu ülkelerin emperyalist-kapitalist ilişkiler ağı dışına çıkıp gerçek bağımsızlığa yönelmesiyle dünya kapitalizminin pazarlarının ve sermaye yatırım alanlarının daha da daralmaması için karşıdır. İki, demokrasi mücadelesi anti-emperyalist mücadele ile bağlantılı olduğu, bir arada yürüdüğü için karşıdır. 12 Mart döneminin niteliğine gelince, faşizmin de çeşitlemeleri, dereceleri olduğunu belirtmek gerekir. Somutta faşizm, sınıfsal güç ilişkilerine, dengelenmelerine göre biçimlenir. 12 Mart dönemi, örneğin, Hitler faşizmi ölçüsünde bir faşizm olmamıştır, ama faşist niteliği ağır basan bir yönetim olmuştur. İşçi sınıfının partisi kapatılmış, ekonomik-sendikal mücadelesi baskı altına alınmış, engellenmiş, sınırlandırılmıştır. Tüm ilerici güçler, demokratik özgürlükler üzerine ağır baskı konmuştur.

Balyoz Harekâtı tüm şiddetiyle uygulanmış, hak ve hukuk bir yana itilerek geniş çapta işkencelere ve imha operasyonlarına girişilmiştir. Anayasa üç kez antidemokratik yönde değiştirilmiş, hukuksal yapı çok geriletilmiştir.

12 Mart muhtırasının sözünü ettiği ve "beyin takımı" ile donatılmış birinci Erim hükümetinin yapmayı üslendiği "reform"lar sanayi burjuvazisinin istekleriyle ge-

nel olarak çakışıyordu. Büyük burjuvazinin sanayici kesimi bir yandan işçi sınıfı hareketini ve taleplerini bastırarak daha büyük oranda artık değer elde etmeye yönelirken, bir yandan da toprak-tarım reformuyla tarımsal üretimin kapitalistleştirilip veriminin artırılmasını, bunların sonucu olarak da tarımdan sanayie aktarılan fonların büyümesini istiyordu. Aynı zamanda, ticaret ve serbest meslekler kesiminin etkin vergilendirilmesini, dış ticarette, vurguncu kârlarının önlenmesini ve bu yoldan da sanayie fon sağlanmasını öngörüyordu. Ayrıca, eğitim reformu ile teknik ve meslekî öğretime önem verdirerek kendisine gerekli teknik ve yönetici kadroların yetiştirilmesini arzuluyordu. Bu "reform"lardan hiçbirisi gerçekleşmedi. Sanayi burjuvazisi güçlenmişti ama, burjuvazinin diğer kesimlerini hegomonyası altına alıp yeni bir politik ittifaklar biçimi oluşturacak kadar güçlü değildi. Parlamentoda yeterince temsil edilmiyordu; AP ve diğer sağ partiler içinde burjuvazinin diğer kesimleri ağır basıyordu. AP seçimlere dönük oy hesaplarıyla ve yeterince güçlü olmayan sanayici kesime dayanıp burjuvazinin diğer kesimleri tarafından harcanıp atılmamak kaygısıyla sanayicilerin ve küçük burjuva radikallerinin reform isteklerini desteklemedi, bu yöndeki girişimlere ısrarla karşı çıkıp yasallaşmasını önledi. AP 12 Mart döneminde 1971 öncesi çizgisinden daha da geriye kaydı.

Bununla birlikte 12 Mart dönemi burjuvaziye yaramıştır. Şöyle ki işçi sınıfı hareketi baskı altına alınarak talepleri dizginlenmiş, gerçek ücretler düşürülmüştür. Enflasyon yüksek düzeyde sürdürülerek diğer dar gelirli emekçi kitlelerin de gerçek gelirleri azaltılmıştır. Sanayi mamulleri fiyatlarını tarımsal ürünlerin fiyatlarından daha da fazla artırarak tarımdan sanayie fon aktarılmıştır, yani, enflasyonun bir çeşit gizli vergi oluşu, doğrudan vergilendirilmesine gidilemeyen tarım kesimi için uygulanmıştır. Merkez Bankası kredileri artırılmış ve özel kesime bol bol akıtılmıştır, özellikle birinci yıldan sonra. Yalçın Küçük'ün *Planlama, Kalkınma ve Türkiye* adlı kitabında bu hususlar istatistiklere dayanılarak kanıtlanmıştır. Demokratik hak ve özgürlükler ve kitle hareketleri bastırılarak bu işler becerilmiş, burjuvaziye daha rahat nefes aldırılmıştı. Ama yine de finansman ve pazar sorunlarına yeterli, kalıcı çözümler getirilmemiştir. Bugün de Türkiye kapitalizmi ve sermaye sınıfı aynı darlık içindedir ve dışa bağımlı geri kapitalizmin giderilmez yapısal bunalımı sürmektedir. Baskı ve şiddet uygulamaları ve temposunun gittikçe hızlandırılması, Anayasayı yeniden değiştirme istekleri, sıkıyönetim ve askeri müdahale yöntemleri bundandır. 12 Mart döneminin bütün baskı ve şiddet uygulamalarına, yasalarda anti-demokratik değişikliklere rağmen kitleler bu dönemden daha sol'a kaymış, daha bilinçlenmiş ve daha mücadeleci olarak çıkmıştır. Toplumdaki sol'a dönük demokratik gelişme önlenememiştir. 1973 ve 1975 seçim sonuçları bunun bir göstergesidir. Tüm baskılara rağmen kitlelerin sol'a kayışı, bilinçlenmesi sürmekte, anti-emperyalist, anti-faşist mücadele gelişmekte, işçi sınıfının politik ve ekonomik hareketi ilerlemektedir.

12 Mart öncesinde duruma en doğru teşhisi koyan, faşizmin gelişini haber veren ve 12 Mart hareketinin gerçek niteliğine parmak basan TİP olmuştur. Diğer sol devrimci grup ve kişilerin ne tavır takındıkları ise bu gazetenin diğer sütunlarında görülecektir.

Çark Başak, Sayı 3, 16 Mart 1976

Kadınlar Günü Üzerine

Uluslararası Kadınlar Günü dolayısıyla Yürüyüş dergisinin sorularına cevaplar

1) *Bir "dünya kadınlar günü"nün kutlanmasını nasıl karşılıyorsunuz?*
2) *Kadının günümüzdeki toplumsal durumunu değerlendirir misiniz?*
3) *Dünyadaki ve Türkiye'deki kadın hareketinin bugünkü durumunu nasıl buluyorsunuz?*
4) *Türkiye'de kadın haklarının gerçekleşme durumu nedir?*
5) *Kadınların sosyalist toplumlardaki durumu hakkındaki görüşleriniz nedir?*

Sorduğunuz sorular birbirine bağlı olduğundan topluca cevaplamayı uygun buluyorum:

"Dünya Kadınlar Günü"nün saptanması, sınıflı toplumlarda kadının erkeğe kıyasla daha aşağı olan statüsüne, kadının ekonomik ve sosyal yaşamdaki eşitsiz durumuna, çalışan kadınların karşılaştıkları sorunlara ve bu durumun düzelmesi, sorunların çözülmesi gereğine dikkat çekmesi bakımından bir anlam taşır. Yoksa bir günün veya belli bir yılın kadınlar günü veya yılı olarak saptanması kadın sorununu çözecek değildir elbet. Sorun, kadınların ayrı bir cins, bir nüfus kesimi olarak kendi aralarında dayanışmasıyla da çözülemez. Kadının toplumsal statüsü, hak ve özgürlükleri sorunu, toplumsal yapıya bağlı ve bu yapının değişmesiyle, genel olarak sömürü düzeninin kalkmasıyla çözüme kavuşturulabilecek bir sorundur.

Bununla beraber, kadının genel sınıfsal konumundan doğan sorunlar yanında bir de kadın olmasına özgü sorunları bulunduğundan, toplumun diğer nüfus kesimlerinin, topluluklarının kendi özel sorunları ve çıkarları için örgütlenmesine paralel olarak kendi aralarında örgütlenmeleri ve toplumsal mücadeleye girişmeleri doğaldır, gereklidir. Sorun, temelinde toplumsal yapının değişmesi sorunudur diye, kadın sorunu üzerinde ayrıca durmaya ve kadınların kendi aralarında örgütlenip mücadeleye girişmelerine gerek yoktur gibi bir görüş yanlıştır. Ne var ki, kadın kitlesi kendi içinde eştürden olan bir kitle değildir. Sınıfsal ayrımlar bu kitleyi de ayrıştırır. Kadın hakları için mücadeleyi asıl, işçi emekçi sınıflardan kadınlar, özellikle çalışma hayatında yer alanlar, doğru çizgide, işçi ve emekçi sınıfların demokrasi ve sosyalizm mücadelesiyle uyumlaştırıp bütünleştirerek yürütebilirler. Kadın hareketi böyle yürütülürse ancak olumlu ve verimli sonuçlar elde etmeye doğru ilerler.

Kadının Toplumsal Statüsü Sömürü Düzeninin Sonucudur

Kadının toplumsal statüsü, hak ve özgürlükleri sorunu, kadının kadın olmasının, cinsler arasındaki biyolojik ayrımların zorunlu, doğal sonucu değildir. Sömürü düzeninin, sosyal sınıf ayrımlarının var olmadığı ilkel toplumlarda kadın bugün olduğundan çok daha özgür ve eşit durumdaydı. Hatta anaerkil toplumlarda üstün

statüsü vardı.

Üretim araçlarında özel mülkiyetin oluşmasıyla belirlenen işbölümü sisteminde kadın bu mülkiyetten ve onun sağladığı üretimi yönetme, kontrol etme ve hasılanın kullanımını belirleme işlevlerine sahip olmaktan yoksun kaldı. Ya evin dört duvarı içinde mahsur bırakılıp ev işlerini yüklenmekle yetindirildi, kamu yaşamına katılmaktan ve kamusal haklara sahip olmaktan uzak tutuldu; ya da, üretime katıldığı hallerde -özellikle tarımda- üretim araçlarına sahip, aile işletmesinin "patronu" erkeğin "işçisi" durumuna sokuldu.

Üretimde, işbölümü sisteminde kadınlar aleyhine oluşan bu durum sosyal değerler düzeyine de yansıyarak, kadın erkekten daha yeteneksiz, beceriksiz ve güçsüz sayıldı; erkeğe "itaat etmek" baş görevi yapıldı. Daha geniş toplumsal yaşama katılma ve katkı da bulunma, hele politik alanda faaliyet gösterme olanakları kadınlardan esirgendi.

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte kadın üretimde ve hizmetler kesiminde çalışmaya başlayınca da erkek çalışanların sahip oldukları hak ve çıkarları elde edemedi. Kadını daha "aşağı" gören sosyal değerler, çalışma hayatında da etkisini göstererek patrona kadın işçiyi erkek işçiden daha fazla sömürebilmek olanağını verdi. Daha yüksek statüdeki mesleki alanlarda çalışan kadınlar dahi maaş, kariyer yapma ve mesleklerinde ilerleme açısından eşitsiz, zorlu durumlarla karşılaştılar. Çalışan kadın ikili bir yük altına girdi; hem üretimde veya mesleki hizmetlerde eşitsiz şartlar altında çalışma, hem de ev işlerini yapma ve çocuk yetiştirme durumunda kaldılar. Aile ilişkileri içinde kadının erkeğe bağımlılığı, eşitsiz durumu sürdü gitti. Kadının çalışması, para kazanması aile içi ilişkilerde köklü bir değişiklik yapmadı.

Kısaca çizdiğimiz bu tablo kapitalist toplumlarda kadınların sorunlarının ve isteklerinin neler olabileceğini ve olduğunu da açıklıyor. Eşit işe eşit ücret veya maaş; işte, meslekte ilerleme olanaklarında eşitlik, ev ve çalışma yaşamı dışında kamusal faaliyetlere, politikaya katılma haklarına sahip olma, ev yaşamında da işleri erkekle paylaşma ve erkekle hak eşitliğine sahip olup ona bağımlılıktan kurtulma gibi.

Feminist Harekete Karşı İlerici Kadın Hareketi

İleri kapitalist ülkelerde kadın hareketi (feminist hareket) daha ziyade küçük ve orta burjuva kadınlar arasında gelişti. Seçimlerde oy hakkı elde etmek için uzun mücadeleler verildi. Bugün de söz konusu toplumlarda feminist hareket aynı tabakalarda yaygındır. Bu hareket ekonomik ve sosyal alanda somut hak taleplerini az çok ikinci plana itip, kadını daha "aşağı", öncelikle bir seks objesi gibi gören sosyal değerlere yönelmiştir. Hem seks alanında erkeklerle eşit özgürlüğe sahip olmayı istemekte, hem de kadının bir insan olarak değil, bir seks objesi olarak görülüp muamele edilmesine karşı çıkmaktadır. Ev işlerine ve çocuk yetiştirmeye inhisar eden bir yaşam tarzının günün kadınını tatmin etmediğini, kişiliğinin gereksinimlerine cevap vermediğini, onu ruhsal bunalımlara ittiğini vurgulamaktadır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde bu burjuva feminist hareketin dışında, işçi, kol ve kafa emekçisi kadınları kapsayan, politik bilinç düzeyine ulaşmış, işçi sınıfının politik hareketiyle paralel ve uyumlu çizgide hareket eden, ilerici, demokratik, sosyalist kadın örgütleri ve hareketi vardır. Ve gerek kendi ülkelerinin kamuoyları, gerek

dünya kamuoyu üzerinde etkilidir.

Türkiye'de Kadın Hareketinin Durumu

Türkiye'de ne güçlü bir burjuva feminist hareketi, ne de onun dışında işçi emekçi kadın kitlesini kapsayan güçlü ilerici, sosyalist kadın hareketi vardır. Mevcut örgütler dar kapsamlı, genellikle biçimsel örgütlenmelerdir. Az bir istisna ile, genel olarak, Cumhuriyet devrinde kadınlara tanınan hakları övüp şükran belirtmekle, yılın anasını seçmek, bayramlarda çok az sayıda yoksul çocuklara giyim eşyası dağıtmak gibi yüzeysel "faaliyetler"le yetinmektedirler. Ancak son zamanlarda kadın sorununu daha geniş açıdan, sosyalist ve politik açıdan ele alıp yorumlayan ve bu anlayış içinde çalışmaya yönelen girişimler de var. Son yıllarda kadınlar arasında, özellikle halk kitlelerinin kadınlar kesiminde artan bir politikleşme görülmektedir. 1973 ve 75 seçim dönemlerinde bu açıkça belirmiştir. Ayrıca kadınlar direnişlerde, grevlerde, yürüyüşlerde yer almakta, aktif rol oynamaktadırlar.

Kadınlara Tanınan Haklar Yasalarda Kalmıştır

Türkiye'de kadınlara tanınan siyasal ve sosyal haklar yasalarda yer aldı. Ama bu hakların tüm kapsamıyla yaşama geçtiği, gerçekleştiği söylenemez. Bu haklardan daha ziyade kentlerin küçük burjuva ve burjuva kadınları yararlandı, bu da çok geniş ölçüde değil. Kırsal bölgelerde ise, köylü kadının durumu, yukarıda açıkladığım genel duruma uygun. Kadın herşeyden önce emekgücü'dür. Oğlanlar küçük yaşta, kimi zaman kendilerinden epeyce büyük yaşlarda kızlarla, ek emekgücü elde etmek amacıyla evlendirilirler. Erkeğin emirlerine hatta kaprislerine, hepten bağımlı, kolayca horlanan, hatta dövülen emekçilerdir. Bu ters şartlara rağmen, yine de köylü kadınlar arasında, belki de üretime fiilen katılmanın verdiği güç ve kendine güvenle, kişiliğini çevresine kabul ettiren, sözünü geçiren, genel saygınlık kazanmış kadın tipleri görülür.

Kentlerde de aile içi ilişkilerde, kadın-erkek ilişkilerinde eski düzen az bir değişimle sürmektedir. Bu konuda yasalar -medeni kanun da- eşit hak sağlamaktan uzaktır. Kadının çalışabilmek için kocasından izin alması şartı buna bir örnektir. Ev işlerini ve çocuk bakımını paylaşmak erkeklik onuruna aykırı sayıldığından; kreş, yuva gibi kolaylıklar çok yetersiz ve pahalı olduğundan; ev yaşamı ile çalışma yaşamının ikili yükü çalışan kadınlar üzerinde Türkiye'de çok daha ağır basmaktadır.

Kadın Sorunu Sosyalist Toplumlarda Çözülmüştür

Sosyalist toplumlarda kadın sorunu esas itibarı ile çözüme kavuşturulmuştur, çünkü kadın sorunu yukarıdan beri açıklamaya çalıştığım üzere, toplum sistemi, sınıfsal yapı sorununa ilişkindir. Ama sosyalizmin kuruluşuna geçmekle tüm sorunlar ve bu arada kadın sorunu hemen ve otomatik olarak bütün boyutlarıyla çözüme ulaşmıyor. Eski düzenin sosyal değerleri, aile ilişkileri düzeni bir zaman daha yaşıyor ve etkisini sürdürüyor. Daha genel ve soyut düzeyde söylemek gerekirse, alt yapının değişmesiyle üst yapı da hemen ona uyumlu biçimde değişmiyor. Arada bir zaman arası kalıyor. Kadın ve erkek; ana, baba ve çocuk ilişkilerini düzenleyen kurallar ve değerler, pratikte, günlük yaşamda, henüz tam sosyalistleşmiş değil sanıyorum, özel-

likle kapitalizm öncesi geri bir toplumsal aşamadan sosyalizme geçmiş toplumlarda. Ama temel toplumsal sistem bir kez değiştikten, sömürü düzeni ortadan kalktıktan sonra, toplum yapısının bütün kesimlerinin, bütün kurumlarının tam sosyalistleşmesi bir süreç içinde gerçekleşecektir. Sosyalist sistemin kökleşmesi ve gelişmesiyle birlikte insanların sosyalist kişiliği de gelişip güçlenecektir. Böylece kadın hakları ve özgürlüğü sorunu bütün boyutlarıyla tam bir çözüme kavuşacaktır.

Yürüyüş, Sayı 49, 16 Mart 1976

Bilim Adamının Sorumluluğu

Tüm Öğretim Üyeleri Derneği'nin (TÜMÖD) Ankara'da yapılan kongresindeki konuşmanın Yürüyüş dergisinde çıkan özeti, 13 Mart 1976.

Bilim Politikadan Soyutlanmış Bir Uğraş Değildir

Öğretim üyelerinin akademik çalışmalar dışında bir örgütlenme ihtiyacı duymaları ve bu örgütlenmeyi gerçekleştirmeleri olumlu, anlamlı bir gelişmedir.

Yakın zamanlara kadar egemen olan ve bugün de hayli yaygın bulunan bir bilim anlayışı vardır. Bu, bilimi toplumun bütününden, bilimsel çalışmaları insan faaliyetlerinin bütününden koparan, soyutlayan bir anlayıştır. Bilim adamı "fildişi kule"ye kapanmış, gerçek yaşamın gidişinden uzak, "saf bilim" çalışmaları yapan kişidir.

Politika ile hiç bir ilişkisi olmayan, sırf bilimsel düşünce ve metot düzeyinde oluşturulmuş gibi görünen bu anlayış, aslında, politiktir: bilimin, teknolojide, üretimde, askeri alanda ve sosyal politikada öneminin, yararlığının giderek arttığı kapitalist toplumda, egemen sınıf burjuvazinin bilimsel bulguları, sonuçları kendi çıkarları ve politikası açısından dilediği gibi kullanabilmek için oluşturduğu ve kabul ettirdiği bir bilim ve bilimsel çalışma anlayışıdır. Bu anlayışla çalışan bilim adamları ortaya çıkardıkları bulguların, sonuçların egemen güçler tarafından toplumda ve dış ilişkilerde hangi maksatlar için ve ne biçimde kullanıldığı ile ilgilenmiyecekler, bu uygulamalara müdahale etmeyeceklerdir. Uygulama, politikacıların, yöneticilerin işidir, bilim adamının değil. Böylece bilim adamı toplum karşısında sorumsuz bir konuma itilmektedir.

Oysa bilim, toplumsal faaliyetlerin diğer alanlarından kopuk, soyutlanmış bir faaliyet alanı değildir; burada ayrıntılı, uzun tahlillere girişmeden diyebilirim ki, bilimin hangi dallarının önem kazanıp gelişeceğini son tahlilde toplum belirler. Bilim adamları farkında olsunlar olmasınlar, bilim, toplum gelişmesinin ortaya çıkardığı sorunlar, çözümüne ihtiyaç duyduğu sorunlar üzerinde çalışır, örneğin, astronominin ilk gelişen bilim dallarından oluşu ve denizciliğin, dünyayı dolanıp yeni yerler, kıtalar keşfetme faaliyetlerinin hız kazandığı dönemle çakışması her halde rastlantı değildir. Sorunları toplum ortaya çıkarır, bilim bunlar üzerinde çalışır ve vardığı bilimsel çözümler toplumda dolaysız veya dolaylı yollardan uygulamaya geçer. Toplumla bilim arasında böyle çok yönlü bir ilişki yer almaktadır.

Bunun için, bilim adamının toplumsal sorumluluğu vardır. Diğer yandan bilim adamı, bilim adamı olmadan önce insandır, yurttaştır. Bu sıfatlan bilim adamı olma sıfatından önce gelir ve ağır basar, bunun için de bilim adamının toplumsal sorumluluğu vardır. Ama yakın zamanlara kadar bilim adamları genellikle, bilim adına savunulan toplumsal sorumsuzluğun rahatlığı içinde çalışmalarını sürdürmüşlerdir ve bugün de bu sorumsuz tutum hayli yaygındır. Bu sorumsuzluk, rahatlığını şiddetlice silkeleyen olay İkinci Dünya Savaşında nükleer fiziğin gelişmesiyle oluştu-

rulan atom bombasının patlatılması, yüzbinlerce sivil nüfusun bir anda yok edilişi olmuştur. "Oppenheimer Olayı" olarak tiyatro sahnelerine kadar yansıyan olay bunun çarpıcı bir örneğidir. Atom bombasının hangi yükseklikte patlarsa en etkin, en "verimli" sonuçlar vereceği sorununu konuyla ilgili fizikçiler, sadece bir "bilimsel sorun" olarak görmüşler ve sorunu bir bilimsel merak ve heyecanla çözmüşlerdi. En etkin patlama yüksekliğinin hesaplanmasının, en çok sayıda insanın öldürülmesi demek olduğunu düşünmemişlerdi. Atom bombası üzerinde çalışan bilim adamları arasında bulunan Oppenheimer ancak her şey olup bittikten sonra bunun bilincine varır ve vicdan azabı çeker. İkinci Dünya Savaşından sonradır ki hiç değilse bir kısım bilim adamları termonükleer bombalara, silahlara karşı tavır almışlardır.

Objektiflik, Taraf Tutmamak Değildir

Toplum bilimlerinde de durum aynıdır. Sosyolojide, etnolojide, sosyal psikolojide elde edilen bilgiler, geliştirilen yöntemler tüketim toplumlarında tüketimi yönlendirip artırmada, mevcut kaynakları israf eden gereksiz tüketim mallarını halka kabul ettirmede, kitleleri kapitalizmin yaşamını sürdürmesini sağlayacak yönde şartlandırmada, ordu içi yönetim ve askeri harekatta kullanılmaktadır. Bunun da çarpıcı bir örneği 1960'ların başında Amerika'da Pentagonun -savunma bakanlığının- Kongo kabileleri arasında büyücülük konusunda araştırma yaptırması olmuştur. Bu etnolojik araştırmadan elde edilen bilgiler, Kongo'nun bağımsızlığını kazanması sırasında çıkan iç savaşta Lumumba taraftarlarının hareketine karşı askeri amaçlarla kullanılmıştır. ABD savunma bütçesinde askeri maksatlara yönelik her çeşit bilimsel araştırmalar için büyük fonlar ayrılmaktadır. Bunun nedeni sorulduğunda, Pentagon sözcüsü, "Bugün savaşlar sadece ateşli silahlar, bombalar vb. ile verilmemektedir, daha geniş bir alanı kapsamaktadır" şeklinde cevap vermiştir.

Bilimin ve bilim adamının toplumsal sorumsuzluğunu kanıtlama girişiminin bir başka yolu da bilimsel objektiflik konusunda yanlış bir görüşü yerleştirme, savunma çabası olmuştur. Objektiflikle taraf tutmama birbirine karıştırılmıştır. Bilimsel objektiflik, gerçekliği -realiteyi- olduğu gibi, sübjektif önyargıların müdahalesine, etkisine olanak vermeden saptamaktır. Taraf tutmak başka şeydir. Bilim taraf tutar, gerçeğin, hakikatin tarafını, Bütün bilim tarihi gerçeklerin, doğruların saptanması ve kabul ettirilmesi, yanlışların giderilmesi çabasının, mücadelesinin tarihidir. Ve bu mücadelede bilim adamları bilim dışı toplumsal güçlerle karşı karşıya gelmişler, zaman zaman şiddetli baskılara uğramışlardır. Galile'nin Katolik Kilisesi ile çatışması bunun herkesçe bilinen bir örneğidir.

Bilim Bugün Daha Çok Politikaya İlişkindir

Toplum bilimlerine geldiğimizde, toplumsal gerçekliğin -realitenin- kendisinde "taraflar" vardır. Bilimsel, objektif metotla bu gerçekliği inceleyip saptadığınızda bu "taraflar" ve onların arasındaki gerçek ilişkiler, bu ilişkilerin nasıl işlediği ortaya çıkar. Bu tesbitin kendisi, hiç bir yorum yapılmasa bile, ister istemez bir taraf tutma anlamı taşır. Çünkü bu objektif tesbit bir tarafın işine gelir, öbür tarafın işine gelmez. Taraflardan biri gerçeğin, doğruların ortaya çıkmasından, bilinmesinden yanadır, diğeri değildir. Böylece bilim adamı istemese, uzak durmaya çalışsa dahi,

taraflar arasında objektif durumdan doğan anlaşmazlığa, çekişmeye, mücadeleye, dolaylı olarak katılmış olur. Kaldı ki, bilim adamı bilimsel çalışmalarından çıkan sonuçları kabullenmek ve ona göre bir tavır almak durumundadır. Fikir dürüstlüğü, bilimsel cesaret bunu gerektirir.

Kısacası, bugün bilim her dönemden ziyade politikaya ilişkindir. Türkiye'de üniversite özerkliğinin sınırlanması, elden gelirse topyekün ortadan kaldırılması, öğretimin ve bilimsel çalışmaların kontrol altına alınması, hükümetin üniversitelere doğrudan el koyması, istek ve girişimleri iktidardaki politikacıların kişisel dar görüşlülüğü, gericiliği, yobazlığı ile izah edilemez. Soruna yukardan beri açıklamaya çalıştığım toplum-bilim ilişkisi açısından bakmak gerekir. Dışa bağımlı, geri Türkiye kapitalizmi ve onun egemen sınıfı burjuvazi, demokratik özgürlükler ortamında, fikir, söz, bilimi öğrenme, öğretme ve yayma, serbestçe örgütlenme, grev ve direniş gösterileri ve diğer demokratik özgürlükler altında kapitalist sistemi ve kendi sınıfsal egemenliklerini, çıkarlarını sürdürmede zorluklarla karşılaşmakta, hatta bu sürdürmeyi imkânsız görmektedirler. Demokratik özgürlükler sorunu bu noktada düğümlemektedir.

Güncel Görev Karşısında Öğretim Üyeleri

Demokratik hak ve özgürlüklerin savunulması ve giderek genişletilip geliştirilmesi bugün Türkiye'de güncel, ivedi görevdir. Türkiye'nin emperyalizmin sultasından kurtulup bağımsızlığa kavuşması, gerçek anlamda sanayileşip kalkınması, daha özgür, daha adaletli, daha müreffeh bir Türkiye doğrultusunda ilerleyebilmesi bir yandan da bu demokratik görevin yerine getirilmesine bağlıdır. Bu ise kendiliğinden yerine gelecek değildir; bu uğurda bilinçli, tutarlı, ısrarlı toplumsal mücadele verilmesini gerektirir. İşçi ve emekçi kitleler, demokratik örgütler ve kuruluşlar bu mücadeleyi veriyorlar, geliştiriyorlar, öğretim üyelerinin böyle bir dernek kurup örgütlenmelerini onların bu demokrasi mücadelesine kendi alanlarında katılacaklarının ve değerli katkılarda bulunacaklarının işareti olarak görüyor, bu inançla çalışmalarınızda içten başarılar diliyorum.

Yürüyüş, Sayı 50, 23 Mart 1976

Sömüren ve Ezen Her Zaman Bir Sosyal Sınıftır

Gaziantep 2. Bölge Temsilcileri Toplantısı'ndaki konuşmadan, 27 Mart 1976.

Memurlar, öğretmenler, gençlik ve işçiler arasında başını almış giden şiddet hareketleri, baskıcı uygulamalar, Doğu, Güneydoğu, Orta Anadolu illerinde mezhep ayrımı gözeten, ırkçı ayrımlar gözeten, bir uygulamayla sürdürülmektedir. Doğu ve Güneydoğu illeri, eskiden beri Türkiye'nin diğer illerine kıyasla daha baskıcı bir yönetime tâbi olagelmiştir.

Şimdi de öyle anlaşılıyor ki mezhep ayrımları kışkırtılarak ırkçı, şoven politikalar uygulanarak faşizme bir kitle tabanı yaratılmak istenmektedir. Bunun en parlak örneği bildiğiniz gibi Hitler faşizminde olmuştur. Hitler arî ırktan olan ve olmayan ayrımını yapmış, Yahudileri ortak düşman olarak kitlelerin önüne koymuş ve bu ayrım ve kışkırtmalarla kitle içinde kendisine bir taban edinmeye çalışmıştır. Fakat Doğu ve Güneydoğu illerinde daha da şiddetini arttırarak uygulanan ırkçı-şoven milliyetçi uygulamaların bir başka amacı daha var sanırım. O da Doğu illerinde baskıyı daha da artırabilmek için, hatta mümkünse o kadar hazırlanmış oldukları ama vaktiyle meclisten geçirememiş oldukları bölgesel sıkıyönetimi hiç değilse ilân edebilir, uygulayabilir hale getirmek için bu kışkırtmalar, bu ırkçı şoven baskılar artırılarak yürütülmektedir. Bu mezhepçi ve ırkçı ayrımların amacı, ilgili halk kitlelerini çatışma alanına itmek, olaylar çıkarmak ve sonra bunu bahane ve gerekçe olarak kullanıp Doğu ve Güneydoğu'da baskıları daha da şiddetlendirebilmek, ellerinden gelirse bir bölgesel sıkıyönetimi uygulayabilmektir.

Bu durumda yapılması gereken iki iş vardır. Birincisi, tüm Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin korunması, genişletilmesi ve geliştirilmesi mücadelesi yapılırken, Doğu'da da ırkçı-şoven baskılara, haksızlıklara ve ezici uygulamalara karşı halkın demokratik ve özgürlüklerini korumak, genişletmek ve geliştirmek mücadelesi verilmelidir. Ama bu mücadele verilirken karşı tarafın hazırladığı provakasyonlara, çatışmalar çıkartıp bunları baskıcı, şoven yönetimi için bir bahane olarak kullanmak isteğine de alet olmamaya son derece dikkat etmek gerekir. Ne kadar iyi niyetle demokratik, ilerici niyetlerle olursa olsun, hesapsızca yapılacak hareketler, halk kitlelerini geçit vermez yollara sürükleyip, onların kırılmasına, perişan olmasına sebep olacak hareketler, asla tevessül edilmemesi gereken yollar, hareketlerdir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken en azından birkaç nokta daha var kanısındayım. Nerede sömürme, sömürülme; ezen ve ezilen ayrımı varsa, bu ayrım söz konusuysa, unutmamak gerekir ki her yerde ve her zaman sömüren ve ezen bir sosyal sınıftır. Eğer bir iktidar ezici, baskıcı, zulmedici bir politika içindeyse, böyle bir uygulama içindeyse, o iktidar bu sömürü, ezme ve horlama politikasını bütün bir ulus adına ve hesabına değil; sömürücü egemen sınıf adına ve hesabına yürütmektedir. Egemen sömürücü sınıflar dünyanın her yerinde bir taraftan kendi işçi ve emekçi sınıflarını

sömürürken, diğer yanda da diğer toplumların, diğer halkların, milliyetlerin, milletlerin işçi ve emekçi sınıflarını da sömürür, eğer gücü yeterse ve fırsat bulursa.

Anti-emperyalist bağımsızlık mücadelelerinin en şiddetli ve keskin biçimde yürütüldüğü yerlerde ve zamanlarda dahi bir ulusla, o ulusun halkıyla egemen sömürücü sınıfları arasında ayırım gözetilir. Meselâ Amerikan emperyalizmine karşı en şiddetli, en keskin mücadeleyi vermiş olan Vietnam halkı ve yöneticileri daima ve ısrarla Amerika'nın emperyalist askeri, siyasi gücüyle, bu gücü temsil eden Amerikan devleti ve Amerikan tekelci burjuvazisiyle Amerikan halkını birbirinden ayırmıştır ve Amerikan halkını dost gördüklerini, düşman bellemediklerini devamlı şekilde belirtmişlerdir. Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin durumu, bir taraftan kapitalizmin eşitsiz gelişme kanununun bir neticesidir; diğer yandan da şoven milliyetçiliğe kendisini kaptırmış olan burjuvazinin güttüğü baskıcı, ayrım gözetici politikanın bir sonucudur. Bu her iki duruma karşı da mücadele vermek gerekir. Türkiye'de esasen bugün gündemde birinci madde, esas temel mücadele, demokratik hak ve özgürlüklerin korunması, genişletilmesi ve geliştirilmesi mücadelesidir. Doğu ve Güneydoğu'da şoven-ırkçı uygulamalara baskılara karşı yapılacak mücadele bir yanıyla Türkiye'nin bütününde yürütülen ve daha da yürütülecek geliştirilecek olan toplumu demokratikleştirme mücadelesinin bir parçasıdır.

Ama Demokrasi mücadelesi bugün 20. yüzyılın son çeyreğinde sosyalizm mücadelesinden ayrı olan, ondan ayrı düşünülecek bir mücadele değildir. Sosyalizmi hedef almayan, sosyalizm doğrultusunda verilmeyen anti-emperyalist bağımsızlık mücadeleleri ve demokrasi mücadeleleri, kalıcı, olumlu sonuçlara erişemez. Türkiye İşçi Partisi toplumun bütün sorunlarına bu açıdan bakar. Yani işçi sınıfı açısından, bilimsel sosyalizm açısından bakar ve bütün mücadelelerde bu hareketin temel, ana amacını, yani tüm işçi ve emekçi halk kitlelerinin sömürüden, baskıdan, ezilmekten, horlanmaktan kurtulması amacını bir an için bile gözden kaçırmaz. Toplumdaki bütün toplumsal hareket ve akımları bu açıdan değerlendirir. Kendi başına ele alınan bir hareket ve akım, kendi başına ne kadar ilerici ve demokratik görünse dahi, eğer işçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin sosyalizmi hedef alan hareketine ters düşüyorsa, ana hedefe ulaşmayı engelleyen bir etki yapıyorsa, o zaman o hareket, bu açıdan değerlendirilerek ona göre, ona karşı bir tavır alınır. İşçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin hareketinin bütünlüğünü ve birliğini korumak şarttır. Bu bütünlük korunmazsa, bu ancak sömürücü şoven burjuvazinin işine yarar. Ancak sosyalizmdedir ki bütün halk kitleleri özgür, eşit, kardeşçe, barış içinde, birlikte yaşayabileceklerdir. Sosyalistler, işçi sınıfının sosyalist hareketi bunun için çalışır. Bizim görüşümüze göre birlik ve beraberlik baskıcı yöntemlerle, zorla elde edilmez. Halk kitlelerinin gönüllerinde özgürce oluşan, halk kitlelerinin kendi özgür iradeleriyle kabul ettikleri bir birlik ve bütünleşme ancak kalıcı, sağlam, olumlu neticeler verir. Zaten 20. yüzyılın son çeyreğinde baskı ve şiddet yöntemleri, sömürücü yöntemler dünyanın her tarafında birbiri ardından iflas etmektedir. Türkiye'de de bu çeşit yöntemler ve bu çeşit bir rejim oluşturma özlemleri mutlaka işçi ve emekçi kitlelerin dayanışma içinde, özgürce bir beraberlik içinde verecekleri mücadelelerle hüsrana uğratılacaktır.

Çark Başak, Sayı 5, 16 Nisan 1976

Türkiye Nato ve Cento'dan Çıkmalıdır

Bugün MC iktidarı dış politikada, ABD ile ilişkiler, Avrupa Ekonomik Topluluğuyla ilişkiler, Ege Denizinin statüsü ve Kıbrıs konularında sıkışma durumundadır. Bunlar içinde en önemlisi Amerika ile ilişkiler ve NATO sorunudur. Çağlayangil'in ABD seyahatiyle, konu büsbütün günün sorunu haline gelmiştir. MC iktidarı, Amerikan ambargosunun yarattığı durumdan yararlanarak Türkiye'yi Amerikan emperyalizminden göreceli olarak bile daha bağımsız bir duruma getirecek bir politika izlemeye yönelmemiştir. Ambargo dolayısiyle ABD'ye gerçek anlamda karşı çıkmak şöyle dursun, MC iktidarı, kamuoyunu yatıştırmak için karşı çıkar gibi görünüp aslında, Amerika ile askeri bağlantılarını daha pekiştirecek, güvenceye alacak biçimde ABD ile ilişkilerini güçlendirmek amaç ve çabasındadır. Ne var ki, MC iktidarının kamuoyunu, bağımsızlıktan yana güçleri yatıştırmak, kendince tatmin etmek için, ve de Amerikan yardımını güvenceye almak için ileri sürdüğü önerilerin ABD tarafından kabul edilmeyeceği şimdiden kesinlikle söylenebilir.

Bu önerilerden birincisi, üslerin Türk tesisleri olması, denetimlerinin Türkiye'nin elinde olmasıdır. Ama bir yandan da bu üslerde Amerikan teknisyenleri bulunacaktır. Eskiden beri biliniyor ki, üslerde bir iç alan, bir çekirdek alan vardır. Termonükleer başlıklar, bunları atacak füzeler, veya bu çeşit bombaları taşıyacak uçaklar bu iç alanda her an atılmaya veya havalanmaya hazır durumda bekletilir. Hatta uçaklar devriyeler halinde nöbetleşe havada tutulur. Bu iç alanın denetimini, füzelerin atılıp atılmayacağı, uçakların harekete geçirilip geçirilmeyeceği konusunda karar verme yetkisini ABD kimseye vermez; değil Türkiye'ye, NATO'daki daha gelişmiş ve güçlü ortaklarına dahi vermemiştir. Bu denetim ve karar yetkisini ABD kendi tekelinde tutagelmiştir. Kaldı ki Türkiye, bu iç alanlardaki donanımı kullanabilecek teknik güce de sahip değildir. Bunun için Çağlayangil üslerde "statü, Türk statüsü olacak, ama Amerikan teknisyenleri de katılabilecekler" diyor. Üslerin denetimi diye Türkiye'ye olsa olsa bir takım idarî yetkiler tanınabilir.

MC iktidarının ikinci önerisi, Amerikan yardımının sürekliliğini sağlamak, bir daha kesilmesini önlemek için bu yardımı Amerikan Senatosu'nun yıllık kararlarına bağlı olmaktan kurtarmayı amaçlamaktadır. Bunun da mümkün olmayacağını bilen MC iktidarı, bu konuda hiç değilse üç veya beş yıl süreli bir anlaşma peşindedir. Başkan Ford ile Dışişleri Bakanı Kissinger'in bu öneriyi kabule yatkın olduklarını bir an için varsaysak bile, Senato, yetkilerini kısıtlayan bir anlaşmayı asla kabul etmeyecektir.

Kalıyor, üçüncü olarak, üsler için kira istenmesi konusu. Milli onura, iktidara dokunmaması için kira sözkonusu değilmiş de "risk tazminatı" imiş istenen. Milli onur ve itibar kelime oyunlarıyla kurtarılamaz. İlginç bir nokta da bu konuda basında çıkan gerekçelerdir. Üslerin Türkiye topraklarında bulunması bir savaş patlaması halinde Türkiye'yi ilk saldırı hedefi yapıyor ve böylece, başka NATO ülkeleri için va-

rit olmayan özel bir risk, bir tehlike yaratıyormuş Türkiye için. Böyle bir tehlikenin varlığı doğru. Ama bunun karşılığı iki üç milyon dolar para almak mı? Türkiye termonükleer bir savaşın ilk hedefi haline geldiğinde, belli başlı kentleri aniden yerle bir olacak, geniş bölgeleri radyoaktif hale gelecek, yüzbinlerce, milyonlarca insan ölecek, bir o kadarı da ömür boyu sakat kalacaktır. Biz bu durumu yıllarca önce belirttik. NATO'nun iddia edildiği gibi Türkiye'yi korumak şöyle dursun, böylesine büyük tehlikelere soktuğunu uzun uzun açıkladık. Meclis zabıtlarına kadar geçirttik.

Gerçekten de NATO stratejisi -ki aslında ABD'nin stratejisidir- Amerika'nın dünya çapında çıkarları çapında planlanmıştır ve bu çapta uygulamaya geçirilmektedir. Bir nükleer savaş halinde Türkiye'ye ilişkin olarak alınacak tavır, yapılacak girişimler bu dünya stratejisi hesapları açısından değerlendirilip saptanacaktır. Zaten NATO anlaşmasında, derhal, otomatik olarak askeri yardıma koşmak diye bir hüküm yoktur. NATO antlaşmasının 5. maddesi bu konuda açıktır. Bir saldırı vukuunda diğer NATO üyesi devletlerinin yardımın ne olacağı devletlerin kendi takdirlerine bırakılmıştır. Hele 1967'den bu yana kabul edilmiş olan "kademeli, esnek mukabele" stratejisi, savaşın ilk kademelerinde NATO kanatlarındaki sınır ülkelerini kendi kaderleriyle başbaşa bırakmayı öngörmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin NATO'ya ilişkin görüşleri geçerli değildir. NATO içinde kalıp da kişiliği olan, ulusal çıkarlara uygun bir dış politika ve savunma politikası sürdürmeye, NATO stratejisi ve o stratejinin gereklerine göre donatılıp örgütlenmiş silahlı kuvvetler düzeniyle, yurt savunmasına yönelik ulusal strateji ve o stratejiye göre silahlı kuvvetler düzeni arasında çelişki vardır.

Türkiye'nin dış politikasında ve savunma politikasında izlemesi gereken yol, NATO ve CENTO'dan çıkmak; askeri bloklar dışı, bağlantısız, barışçı, genel silahsızlanmadan yana bir politikaya yönelmek olmalıdır. Ancak böyle bir politika ile yurt savunması gereklerine uygun bir ulusal strateji ve ona göre silahlı kuvvetlerin yeniden örgütlendirilip düzenlenmesi gerçekleştirilebilir. Burjuva politikacıların, halkoyunu korkutup NATO'da kalmayı sağlamak için bir gerekçe olarak iddia ettikleri gibi, böyle bir politika Türkiye'yi, saldırıya açık hale getirmez. Bu politikacıların çok sözünü ettikleri, Türkiye'nin jeopolitik durumu aslında, bu nitelikte bağımsız bir politikanın izlenmesini kolaylaştırıcı, hatta gerektirici bir unsurdur.

NATO üyesi kaldıkça ve topraklarında NATO ve Amerikan üslerini barındırdıkça, Türkiye, bu emperyalizmin safındaki konumu ile, anti-emperyalist 3. dünya devletlerinin güvenini, sempatisini kazanamaz. BM'deki oylamalarda onları yanında değil karşısında bulur. Bölgedeki Arap devletleriyle de ilişkilerin geliştirilememesinin, onların da, BM'de Türkiye'ye karşı oy kullanmalarının temel nedeni budur. Türkiye tanımladığımız nitelikte bağımsız bir dış politikaya yönelir de bölgedeki devletler için bir tehdit unsuru olan üsler ortadan kalkarsa, emperyalizmin ileri karakolu olmaktan çıkarsa, komşu devletlerle ilişkilerdeki kuşkular da ortadan kalkar; onun yerine, bir güven ve barış ortamı oluşur. Bu ortam saldırmazlık ve dostluk antlaşmalarıyla pekiştirilir. Kollektif güvenlik askeri bir bloka dahil olmada değil, blokların tasfiyesinde ve rejim farkı gözetilmeksizin yapılacak bölgesel ve dünya güvenlik anlaşmalarında aranır.

Çark Başak, Sayı 4, 1 Nisan 1976

Burjuvazinin Hesapları ve Tip

Gençliğe yapılan silahlı saldırılar ve bu saldırıların yaralanma ve ölümlere yol açan kanlı sonuçları son günlerde tüm ölçüleri aşan boyutlara ulaştı. Bir sağ-sol çatışması değil, sağ'ın tek taraflı ve güvenlik görevlilerince hiç engellenmeyen, öldürme kastiyle açık saldırılarının geliştiği artık hiç kimsenin tartışamıyacağı bir açıklıkla ortaya çıktı. Bu kanlı saldırılar, başta üniversiteler ve öğretmen okulları olmak üzere tüm öğretim kurumlarını, öğretmenlerini ve öğrencilerini solculardan temizlemek, geri kalan kitleyi baskı altına alıp ülkücü (ırkçı, şoven, milliyetçi) ve/veya akıncı (şeriatçı, yobaz) ideolojiyle şartlandırmak amacına yöneliktir.

Türkiye'de tüm demokratik, ilerici, sol, sosyalist akım ve hareketleri bastırmak, toplumun sol'a yönelik gelişimini saptırmak için öğretimin ve genç kuşakların kontrol altına alınması ve hizaya getirilmesi şart görülmektedir. İdeolojik düzeyde yapılmak istenen budur. Ama ideolojik düzeyde bunun gerçekleştirilmek istenmesi, asıl yapısal düzeyde yapılmak istenenin bir ön veya yan koşulu olarak görülmesindendir. Toplumda en göze çarpıcı, heyecan yaratıcı, birinci sayfalarda büyük manşetlerle verilen olaylar her zaman en önemli, toplumun gidişini belirleyici olaylar değildir. Bu ön plana çıkarılan olayların ardında ve altında yatan, haber olarak küçük manşetlerle, veya iç sayfalarda verilen olaylara, gelişmelere bakmak gerekir. Bunu yaptığımız zaman, büyük sermayeci sınıfın işçi sınıfından şikâyetlerinin ve taleplerinin gittikçe yoğunlaştığını ve tutumunun sertleştiğini ve MC iktidarının da aynı çizgiyi açıkça benimsediğini görüyoruz.

Sermaye ve onun politik çevrelerinde en çok sözü edilen konu çalışma barışıdır. Bunun anlamı, işçi sınıfı mücadelesinin, direnişlerin, ücret ve işverene mali külfet yükleyen ekonomik-sosyal hak taleplerinin durdurulmasıdır. Ücretlerin dondurulması, hak taleplerinin dizginlenmesi açıkça dile getirilmektedir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de sendikal hareketin "düzene sokulması", kendilerinin deyimiyle, ücret ve hak taleplerinin "ölçüsüz" artışına sebep olan "sendikalar arası rekabet ve mücadelelerin" ortadan kaldırılması şart görülmektedir. İşçi sınıfının ekonomik mücadele araçları olan sendikalar kontrol altına alınabilsin ki, ücret ve hak talepleri dondurulabilsin. Büyük burjuvazi daha 1970'de 274 sayılı sendikalar kanununu değiştiren kanun tasarısının kabulü ile bu temel dileğini gerçekleştirme yoluna gitmişti. Ama işçi sınıfının 15-16 Haziran hareketiyle gösterdiği tepki tasarının kanunlaşmasını önledi. Sırası gelmişken hatırlatalım ki, Millet Meclisi'nde tasarı lehinde oy kullanan CHP, işçi sınıfındaki güçlü tepki üzerine Senato'da aynı tasarıya karşı çıktı.

Aylarca önce, yaz sonlarında, işverenler Çınar Oteli'nde yaptıkları iki gün süreli kapalı toplantılarında yukarıda belirttiğimiz taleplerini saptamışlar ve bunların gerçekleştirilmesini hükümetten istemeyi kararlaştırmışlardı. Ondan sonra da bu talepler tekrarlandı durdu. Son günlerde Demirel ve Erbakan'ın verdiği demeçler MC

iktidarının ücretlerin ve diğer taleplerin dondurulmasından yana olduklarını üstü örtülü ifadelere yer bırakmayan bir açıklıkla ortaya koydu. Demirel televizyonda yayınlanan bir demecinde taban ve tavan ücretlerin saptanmasından söz ederken, Erbakan iş adamlarıyla yaptığı bir toplantıda ücretlerin bir çerçeve içinde kalması gereğini belirtip beşyüz liraya iş arayanların yanında binlerce lira alan sendikalı işçilerin ücret artışı taleplerini yerdi.

Gençlere kanlı saldırıların rekor düzeye ulaştırıldığı son iki hafta içinde büyük burjuvazinin sesi de daha yükselmiştir. Büyük burjuvazinin örgütü olan Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği başkanı Feyyaz Berker'e göre "işçi-işveren ilişkilerinde bugün ortaya çıkan durum", mevcut ve yeni yatırımları etkileyecek ve "ekonomiyi uçuruma doğru sürükleyecek" kadar vahimdir. Berker'e göre, "Kavga, 870 bin sendikalı işçi ile bin kadar sanayi işletmesi arasında sürüp gitmektedir." Böylece Berker, durumdan büyük tekelci sermayenin rahatsız olduğunu ve yukarıda sözünü ettiğimiz taleplerin bu kesimden geldiğini açık seçik ortaya koymuş olmaktadır. Berker'in önerdiği çözüm, işçi ve işverenin "elele vererek" üretimi artırmaları ve "tüketicinin satın alma gücünü düşürmeyecek şekilde maliyet ve fiyat artışlarını" önlemeleridir. Fiyat artışları önlenemiyeceğine ve gerçekte önlenmek de istenmediğine göre, maliyet artışlarını önlemek üzere ücret artışları dondurulacaktır. Berker'in önerisi, sermaye-emek arasında sınıfsal uzlaşma ve işbirliğidir ki, bu, faşizmin tipik öneri ve gerekçeleri arasındadır.

Feyyaz Berker önerilerini, işçi sınıfı için, dışı şekerli içi zehirli bir hap halinde sunarken bir kesim işverenler daha sert bir tutum içine girmişler ve sertliklerini bir şeker tabakasıyla örtmeye dahi gerek görmemişlerdir. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun 11. Genel Kurulu'nda bütün işverenler "dayanışma ve güçlenmeye" çağrılmışlardır. "Çalışma barışı" üzerinde ısrarla durulmuş ama bu barışın, Berker'in önerdiği gibi "işçi ile işverenin elele vermesi" ile değil, işverenlerin dayanışma ve güçlenmesiyle sağlanacağı vurgulanmıştır. "İşçi sendikaları ile bir temas yapılıp yapılmayacağı" konusunda bir soruyu Konfederasyon Genel Başkan Yardımcısı Baydur, "çalışma barışının işverenlerin güçlenmesi ile sağlanabileceği" şeklinde cevaplamış ve "Güçlü olana yaklaşılır. Lokavt gücü, grev gücünü aştığı gün el uzatılacaktır" diye eklemiştir. Bu çeşit konuşmalarla sanayici sınıf işçi sınıfına düpedüz savaş ilan etmiş duruma girmiştir.

Burjuvazi için en kestirme yol tam boy açık faşizme gitmektir. Ama burjuvazinin buna gücü ve cesareti yetmemektedir. Büyük sermaye, hegemonyasını burjuvazinin kesimleri içinde dahi kabul ettirecek, hele toplumun demokratik güçlerine, işçi ve emekçi kitlelerine dayatabilecek güçte değildir. Dünyadaki tüm faşizm uygulamalarından çıkan ders de cesaret verici değildir. Her ne kadar bu rejimlerin büyük sermayenin çıkarları için biçilmiş kaftan olduğu kanıtlanmışsa da, kalıcı olamadığı, sonunda toplumu daha büyük dar boğazlara sürükleyerek devrilip gittiği de her seferinde ortaya çıkmıştır. Bu durumda burjuvazi bir yandan tam boy faşizme götürecek girişimleri desteklemekte, devlet mekanizmasının, öğretim sisteminin, sendikal örgütlerin faşistleştirilmesi veya en azından sağcılaştırılması operasyonlarına yeşil ışık yakmakta; öbür yandan da kitabına uygun, özgürlükçü çoğulcu demokrasi görünümünü sürdürücü tedbirleri almaya yönelmektedir: Bir CHP-AP koalisyonu,

bu olmazsa CHP'li bir başka hükümet formülü bu sonuncu tasarının kapsamı içindedir.

Bu noktada, CHP'nin son zamanlardaki işçi sınıfının sendikal örgütlenişini (Türk-İş ve DİSK'i) birleştirme, en azından uzlaştırma ve CHP'nin işçi sınıfı ile bütünleşmesini sağlama öneri ve girişimleri anlam kazanmaktadır. Sendikalar arası "koalisyon" ve CHP'nin işçi sınıfı ile bir ölçüde olsun bütünleşmesi sağlanabilirse, bu, CHP'yi iktidar partisi alternatifi olarak düşünmeye başlamış olan burjuvazinin çok işine gelir. İşçi sınıfı içinde desteğini güçlendirmiş bir CHP iktidarı çalışma barışını daha kolay sağlayabilir ve ülkenin yüksek çıkarları adına işçilerin ücret ve hak taleplerini dizginleyebilir. Oldum olası her yerde sosyal demokrat partiler büyük burjuvazinin ikinci seçeneği olmuşlardır. Bu çizdiğimiz genel tablo içinde DİSK'in üst yönetiminin örgüt yapısını gittikçe CHP'lileştirmeye yönelmesi sosyalist sendikaları örgütten dışarı atma girişimleri de önemli bir anlam kazanmaktadır. Böylece DİSK de burjuvazinin istediği hizaya çekilmeye çalışmaktadır: DİSK'in üye sendika sayısının artması, işçi tabanının genişlemesi, DİSK'in ilerici, devrimci niteliğini zedelememesi, daha geri çizgilere çekmemesi şartıyla olumlu karşılanacak, desteklenecek bir gelişmedir. Amaç her ne pahasına ve her ne biçimde olursa olsun işçi sınıfının sendikal birliğini sağlamak değildir. Türkiye İşçi Partililer, DİSK'in ilerici niteliğine halel vermeden, bu niteliği daha da geliştirerek, işçilerin DİSK'in çatısı altında toplanmaları çabası içindedirler.

Demokratik özgürlüklerin genişletilmesini CHP'den bekleyen, bugün için CHP'nin dışında sosyalist yasal bir partiye gerek görmeyen, işçi sınıfının öz partisinin kuruluşunu CHP'nin iktidara gelip 141 ve 142. maddeleri kaldırmasını erteleyen görüş ve bu görüşün sahipleri de aynı çizgi üzerine düşmektedirler. Hele, yasal sosyalist partiyi provokasyon saymak ve bu görüşü işçi sınıfı içinde ve aydınlar arasında yaymaya çalışmak burjuvazinin değirmenine su taşımaktadır. Sosyalizm mücadelesinde yasal olanakları son kertesine kadar kullanmaktan kaçınmanın ne teoride, ne pratikte yeri vardır. Bu, burjuvazinin koymadığı sansürü kendi kendine koymaktır. Bundan da öte, işçi sınıfının yasal partisinin olanaksızlığı konusunda burjuvaziye ve iktidarına sosyalizm adına fetva vermektir. Bunun için de provakasyonun ta kendisidir.

Kaldı ki, günümüz dünyasında hiç bir ülkede demokratik özürlüklerin geliştirilmesi burjuvaziden ve burjuva partilerinden beklenemez. Burjuvazi -tüm kesimleriyle- ve burjuva partileri -tüm çeşitleriyle- demokrasi mücadelesinde öncülük niteliğini yitirmişlerdir. Bugün yalnız sosyalizm mücadelesinin değil, demokrasi mücadelesinin de öncü gücü, motoru işçi sınıfı ve onun politik örgütü, partisidir. Daha liberal olan burjuva partilerinin o çizgide tutulabilmesi için bile onların solundan, işçi sınıfının politik hareketinden, yerine göre eleştiriler ve uyarılar, yerine göre destekleyici girişimler gelmesi şarttır. CHP liderliği ülke kamuoyu önünde demokratik özgürlükler konusunda taahhüde girmiştir. Sosyalistlerin CHP karşısında izleyecekleri politika onu bu taahhütlerini yerine getirmeye yöneltecek politikadır. İşçi sınıfının politik düzeyde yasal örgütlenmesinin mümkün olduğu hallerde bu örgütlenmeyi gerçekleştirmek ve geliştirmek sosyalistlerin kaçınılmaz görevidir. Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu ve bir yıla yakın faaliyetleri böyle bir örgütlenme-

nin mümkün olduğunu kanıtlamıştır. Ama hareketin rizikoları varmış, burjuvazi ve maşaları olaylar çıkartır, saldırılar düzenler, kadroları tırpanlayabilirmiş! Elbette. Nerede ve ne zaman işçi sınıfının politik hareketi dikensiz gül bahçesinde yürür gibi yürümüştür? Örgüt ve kadrolar mücadele içinde yoğrulur, biçimlenir, çelikleşir ve bu arada kurbanlar da verir. Burjuvazi ve iktidarları her zaman işçi sınıfının sosyalist hareketini engellemek, bastırmak isteği ve çabası içindedirler. Bunu tam başaramıyorlarsa, güçleri yetmediğindendir. Bu güçsüzlüğü daha da artırmanın yolu yasal olanakları elinin tersiyle itip beklemek değil, onları sonuna kadar kullanıp işçi sınıfını örgütlemektir.

Çizmeye çalıştığımız, burjuvazinin hesaplarına uygun düşen bu tabloda o hesapları bozan bir olgu vardır; işçi sınıfı içinde sosyalist birikimin oluşması ve artması ve bu birikimin giderek Türkiye İşçi Partisi'ne yönelmesidir. Türkiye İşçi Partisi bu birikimin yüze çıkmasının bir ifadesi olarak kurulmuş ve kurulduktan sonra bu birikimi daha da kendisine çekmeye başlamıştır. Burjuvazi, iktidarları ve TİP'ne karşı olan diğer çevreler, Parti'nin belirli bir politik çizgiyi titiz bir tutarlılıkla ve sebatla izlediğini, bu çizgiden ne sağa, ne sola saptırılamıyacağını bilmektedirler. Bu çizgi, Türkiye'nin somut, canlı gerçekliğinde verilmiş ve yaşanmış on beş yıllık mücadelenin kazandırdığı deneyimler ışığında, somut gerçeklerin bilimsel sosyalizm açısından somut tahliline dayanan en geçerli çizgidir.

Burjuvazinin ve TİP'ne karşı olan diğer çevrelerin hesaplarını bozan bu durumda, Türkiye İşçi Partisi'ne ikili bir taktik uygulanmak istenmektedir: Ya oportünizm, revizyonizm, pasifizm veya provokasyon suçlamalarıyla TİP'ni işçi sınıfı içindeki sosyalist potansiyelin ve devrimci aydınların, gençlerin gözünden düşürmek, bu çevrelerde Partiyi itibarsız kılmak; ya da, Parti'yi bu durumdan kurtulmak ve sosyalistliğini, devrimciliğini kanıtlamak amacıyla hesapsız, maceracı yollara itelemek. Birinci almaşıkta Parti tecrit edilmiş, etkisizleştirilmiş olacak; ikinci almaşık da ise, burjuvazi ve iktidarı Parti'nin üzerine atılmak ve onu yok etmek gerekçesini ele geçirecek. Her ikisinde de burjuvazi ve iktidarı açısından aynı sonuç elde edilmiş olacak: Parti fiilen, veya hem fiilen, hem hukuken ortadan silinecek.

İşçi sınıfına, gençliğe ve ilerici aydınlara ilişkin olarak uygulanmaya çalışılan bu taktik, Doğu, Güney Doğu illeri bölgesine ilişkin olarak da uygulanmak istenmektedir. Diğer konularda olduğu gibi bu bölgenin ekonomik, sosyal geri kalmışlığına ve bölgede daha yoğun olarak uygulanan anti-demokratik, ırkçı, şoven baskılara ve kışkırtmalara TİP doğru teşhisi koymuş ve en geçerli çözümü önermiştir. Bunun için de bu bölgenin halk kitlelerinin ve kamuoyunun sempatisini ve güvenini kazanmıştır. Şimdi, sonuç vermez, maceracı görüş ve eğilimler oluşturularak, "Yeni TİP eski TİP'ten daha geri çizgiye düştü" propagandası yapılarak Parti yine benzeri ikilemle karşı karşıya bırakılmak isteniyor.

Türkiye İşçi Partisi bu oyuna gelmiyecek, onu boşa çıkarmasını bilecektir. 12 Mart öncesinde zamanın Türkiye İşçi Partisi duruma en doğru teşhisi koymuş ve olacakları önceden haber vermişti. Şimdi de öyledir. Türkiye İşçi Partisi Türkiye'nin kaçınılmaz tarihsel gelişiminin sol, sosyalist yönde olduğunu; işçi sınıfı var oldukça ve büyüdükçe, sosyalist partinin gelişiminin toplumsal dayanaklarının da var olmakta devam edeceğini bilmektedir.

Türkiye İşçi Partisi şunu da bilmektedir ki, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesi uzak mesafeli görüş, uzun soluk ve güçlü, ısrarlı direniş gerektiren bir mücadeledir. Bu mücadelede aceleciliğe ve maceracılığa yer yoktur. Objektif gerçekliğe ve sübjektif koşullara uygun olan politik çizgi ve bu çizgide yürütülen mücadele ergeç diğer çizgilere üstünlük kazanır ve kendini kabul ettirir. Günlük çarpıcı, gürültülü olay ve girişimlere değil, alttan ve derinden akan gelişimlere bakmak, onları görebilmek ve buna göre hesapları yapıp rotayı tutturmak gerekir. Türkiye İşçi Partisi bunu yapmaktadır. Sağdan ve soldan gelen saldırılara rağmen yolunda emin adımlarla ilerlemekte, işçi sınıfının sosyalizmi hedef alan biricik ciddi geçerli partisi olarak her geçen gün itibarını arttırmaktadır.

Çark Başak, Sayı 5, 16 Nisan 1976

1 Mayıs: Yaşasın Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm Mücadelemiz

Arkadaşlar, bu gece bu çatı altında toplanan herkes bence arkadaştır. Onun için sizlere arkadaşlarım diye sesleniyorum.

1 Mayıs işçi bayramı hepinize kutlu olsun arkadaşlarım, 1 Mayıs işçi bayramıdır; ama işçilerin bayramı aynı zamanda tüm emekçilerin, tüm kafa ve kol emekçilerinin, ezilen ve sömürülen, horlanan tüm halk kitlelerinin; düşün, sanat, bilim özgürlükleri kısıtlanan tüm aydınların, bugünün şartlarında can ve öğrenim güvenliği kalmamış olan gençliğimizin de bayramıdır. Yani hepinizin bayramıdır.

Çünkü işçi sınıfı tüm kötülüklerin kaynağı olan sömürü düzenini kaldırmak ve insanca yaşama olanağına kavuşmak için verdiği mücadeleyi, diğer tüm emekçi sınıf ve tabakaların, halk kitlelerinin yürüttüğü demokratik mücadeleyle beraber, onunla birleşip kaynaşarak ve onlara öncülük etmek görevini yüklenerek yürütür, işçi sınıfı sömürüyü ortadan kaldırıp özgürce ve insanca yaşamak olanağına kavuşup kendisini kurtardığı zaman, kendisiyle birlikte, diğer tüm emekçi kitleleri, tüm ezilen mazlum halk kitlelerini de birlikte kurtarmış olur. Bunun içindir ki 1 Mayıs işçi sınıfının ve hepimizin bayramıdır. Bu bayramı hepimiz yürekten kutluyoruz.

Bildiğiniz gibi tarihte tüm toplumsal düzen değişiklikleri bir sömürü düzeninin yerini bir yenisinin alması biçiminde olmuştur. Çünkü, eski düzeni değiştiren yeni sınıf kendisi de sömürücü olduğundan eski sömürü düzeninin yerine bir yenisini oluşturup geliştirmiştir. Yalnız işçi sınıfıdır ki sömürücü sınıf değildir. Sermayenin sömürdüğü, bunun için de sömürüye karşı çıkan, sömürüyü tüm sonuçları ve yan ürünleriyle birlikte ortadan kaldırmayı amaçlayan ve kaldıran sınıftır, işçi sınıfı ancak ve tarihsel görevini başardığı, kapitalizmden sosyalizme geçişi ve sosyalizmi kurmayı gerçekleştirdiği zamandır ki, yalnız işçi sınıfı değil, tüm sömürülen sınıf ve tabakalar, türn insanlar kurtulmuş olacak ve tüm insanlar, özgür, eşit, kardeşçe, kişiliklerini bütün boyutlarıyla geliştirme olanaklarını bularak mutlu yaşayabileceklerdir. Bu nedenle de 1 Mayıs İşçi Bayramı hepimizin, tüm insanlığın bayramıdır. Bu uğurda verilen, verilmiş ve verilecek olan mücadelelerin bir simgesi olarak kutluyoruz 1 Mayıs'ı. 1 Mayıs diğer bayramlar gibi gülüp eğlenerek, pasif bir şekilde kutlanan bir bayram değildir. Sadece geçmiş mücadeleleri andığımız, minnetle ve onurla andığımız bir gün değildir. 1 Mayıs aynı zamanda bugünkü mücadelelere ve yarının mücadelelerine dönük olarak mücadele azmimizi, kararlılığımızı, bilincimizi biledigimiz, güçlendirdiğimiz bir gündür.

1 Mayıs'ın bir bayram günü olarak, işçi sınıfının bayram günü olarak kabul edilişine yol açan olaylardan bugün de alınacak dersler vardır. Bildiğiniz gibi 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kabul edilmesine yol açan olaylar 1880'lerde ABD'de yeralmıştır. 1880'lerde Amerikan işçi sınıfı 8 saatlik işgünü mücadelesini veriyordu. Bugün artık çok doğal karşıladığımız, en gericilerin ve sömürücülerin bile artık tartışamadığı 8 saatlik işgünü mücadelesini veriyordu. Bu uğurda işçiler ülke çapında grevler

yaptılar. Patronların ve polisin silâhlı saldırılarına uğradılar. Yaralandılar, öldüler, önderleri tutuklandı, yargılandı ve idam edildi. Bütün bunlar 8 saatlik işgünü içindi. Şimdi çok olağan karşıladığımız basit bir hak içindi. Bundan çıkan ders odur ki demokratik hak ve özgürlükler burjuva özgürlükleridir diye küçümsenecek, elimizin tersiyle itilebilecek özgürlükler değildir.

Bugün gene çok doğal karşıladığımız, öneminin farkında bile olmadığımız genel seçimlerde oy hakkı için batıda demokrasinin beşiklerinden biri sayılan İngiltere'de işçi sınıfı 30 yıllık bir mücadele vermiştir. Ve nihayet bir üçüncü örnek, gene demokrasinin beşiklerinden sayılan Fransa'da kardeşlik, eşitlik ve özgürlük adına yapılmış olan büyük devrimden sonra grev bir hak olarak işçilere ancak 90 yıl sonra tanındı. Bütün bu ve diğer demokratik hak ve özgürlükleri elde edebilmek için başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi kitleler, halk kitleleri çok çetin, çok zor ve uzun mücadeleler verdiler. Bu demokratik hak ve özgürlükler burjuvazinin bir lütfü ve ihsanı gibi verilmedi halk kitlelerine. Diş sökercesine alındı bu haklar ve özgürlükler.

Batı ülkelerinde böyle olduğu gibi, Türkiye'de de durum böyle olmuştur. Yakın zamanlara kadar, daha 1960'larda bazı aydın çevrelerde maalesef şöyle yanlış bir görüş vardı. Batıda işçi sınıfı, halk kitleleri demokratik hak ve özgürlüklerini mücadele ile almışlardır. Türkiye'de ise bu hak ve özgürlükler iktidarlar tarafından tepeden verilmiştir. Hâlâ böyle düşünenlerin var olduğu da bilinmektedir. Bu temelinden yanlış bir görüştür arkadaşlar. Tarihi olgulara asla uymayan bir görüştür. Türkiye işçi sınıfının da yüzyılı aşan yiğit bir mücadele tarihi vardır, işçi sınıfının mücadelesi Osmanlı imparatorluğu'nun son döneminde, 19. yüzyılın ortalarından başlar. Ve bildiğimiz gibi ilk bilinen, tescil edilmiş olan grevin üzerinden 100 yıldan fazla bir zaman geçmiştir.

Elbette Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve Cumhuriyet döneminde Türkiye sanayileşmemiş, dışa bağımlı geri bir ülke olduğu için, işçi sınıfımız sayıca azdı. Bu nicel durumdan dolayı da göreli olarak güçsüzdü. Ama diğer taraftan burjuvazi ve egemen sınıflar, göz açtırmayan, ağız açtırmayan kahredici, baskıcı bir rejimi sürdürüyorlardı. Bu objektif ve sübjektif ters şartlara rağmen işçi sınıfı hiçbir zaman mücadeleden geri durmamış, bu koşullar altında gücünün de ötesinde mücadeleler vererek bu demokratik hak ve özgürlükleri kazanmıştır. Eğer Cumhuriyet döneminde, bilhassa 1960'larda demokratik hak ve özgürlükler, bu arada toplu sözleşme, sendikalaşma, grev hakları kanunlaşmış ise, bu bir ihsan, bir lütuf olarak değil, ama günün dünya ve memleket koşullarında demokratik hak ve özgürlükleri tanımamazlık mümkün olmadığı için, hiç vermemek mümkün olmadığı için kanunlaştırmıştır. Daha da önemlisi aslında bu hak ve özgürlüklerin kanunlaştırılması, bu hak ve özgürlüklerin tam ölçüde hayata geçirilebilmesi, geçmesi için olmamış, tam tersine kanunlarla bu hak ve özgürlükleri olabildiğince kısıtlamak, sınırlamak üzere bunlar kanunlaştırılmıştır. Demek ki, tekrar ediyorum, gerek dünyada, gerekse ülkemizde demokratik hak ve özgürlükler başta işçi sınıfı olmak üzere kitlelerin yiğit mücadelesi sonucunda kazanılmıştır ve bu hak ve özgürlükler işçi ve emekçi kitlelere malolmuştur. 1 Mayıs bayramının kabulüne yolaçan olaylardan ve mücadelelerden bugün için çıkaracağımız birinci ders budur.

Bu olay ve gelişmelerden alınacak bir ikinci ders daha vardır. O da işçi sınıfının ulusal ve uluslararası dayanışma ve birliğinin önemidir. 1880'lerde Amerikan işçi sınıfı baştan başa harekete geçmişti. Yıllar süresince 8 saatlik işgünü taleplerinde bulunmuş, mücadelelerini vermişti. Ve nihayet 1886'da 1 Mayıs günü ülke çapında, kıta genişliğinde olan bu ülkenin çapında yaygın grevler yeraldı. Şikago'da olan olaylar işçilerin vurulmasına, yaralanmasına, ölmesine, arkasından önderlerinin tutuklanıp yargılanıp idam edilmesine yol açtı. Bu sefer Amerika'da olan gelişmeler ülkenin dışına taştı. Dünya çapında başka ülkelerde grevler, protesto yürüyüşleri, imza toplama hareketleri belirdi.

İşçi sınıfı hem Amerika'nın, kendi ülkesinin sınırları içinde ulusal birliğini, hem de dünya işçi sınıfı uluslararası dayanışma ve birliğini gösterdi. Her toplumda işçi sınıfı hareketinin ulusal farklar, özellikler gösterdiği görülür ve vardır. Her toplumun işçi sınıfı hareketi kendi toplumunun özelliklerine tarihsel gelişme şartlarına göre biçimlenir ve gelişir. Ama ulusal farklılıklar ne olursa olsun sermaye tarafından sömürülen sınıf olma, bunun için de sermayenin sömürüsüne karşı çıkma, mücadele verme noktasında işçi sınıfı birdir, bütündür; bu niteliği ortak ve evrenseldir. Bunun için çeşitli toplumlardaki işçi sınıflarının ulusal görevleri ve nitelikleri yanında bu ortak evrensel nitelikleri de vardır, işçi sınıfı enternasyonalizmi vardır.

Çağımız aynı zamanda ulusal kurtuluş savaşlarının, bağımsızlık mücadele ve savaşlarının verildiği çağdır. Ama işaret ettiğim bu olgular birbirinden ayrı, birbirinden kopuk olgular değildir. Dünya sosyalist sisteminin varlığı ulusal kurtuluş hareketlerinin ve mücadelesinin yürütülmesi ve başarısı için elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Diğer yandan nerede bir ulusal kurtuluş mücadelesi, savaşı varsa orada sosyalist dünyanın yardımı ve desteği vardır. Diğer yandan mazlum, sömürülen uluslar birer birer bağımsızlıklarına kavuştukça, bu bağımsızlıklar tam olmasa, göreceli de olsa bu durum, bu bağımsızlıklara kavuşma durumu kapitalizmi, emperyalizmi sıkıştırmakta, kapitalizmin bunalımını daha da derinleştirmektedir. Bir dördüncü nokta açısından da sosyalizmle ulusal kurtuluş mücadeleleri, savaşları arasında bir bağ vardır. O da bugün 20. yüzyılın ikinci yarısında geri kalmış bağımlı ülkeler için kapitalizmi hedef alan bir kalkınma yoluna girmeden ne tam bağımsızlığa ulaşmaları ve tam bağımsızlığı gerçekleştirmeleri mümkündür, ne de gerilikten kurtulup, kalkınmaları, ileri toplumlar saflarına katılmaları mümkündür. Bunun için sosyalizm sorunu milli bağımsızlık ve kalkınma sorunuyla da yakından sıkı sıkıya bağlıdır, birbiri içine geçmiş vaziyettedir.

Genel olarak doğru olan bu yargılar Türkiye'miz için özellikle doğrudur. 50 küsur yıl önce ülkemiz, toplumumuz o zamanki deyimiyle istiklâl-i tam şiarıyla bir kurtuluş savaşı vermiştir. Yine çok kullanılan deyimiyle çağdaş uygarlığa erişmek, yani günün en ileri toplumları safında yer almak bir hedef olarak ortaya konmuştur. Ama 50 küsur yıl sonra ne tam bağımsızlık gerçekleşmiştir, ne de Türkiye en ileri toplumlar safında yer alabilmiştir. Çünkü bu geçmiş mücadele burjuvazinin sözcüsü ve temsilcisi olan küçük burjuvazinin öncülüğünde verilmişti. Burjuvazi ve küçük burjuvazi, sınıfsal tabiatları icabı Türkiye'yi emperyalist-kapitalist dünya ilişkileri ağı dışına çıkaramazlardı, çıkarmak istemezlerdi. Tersine onların sınıfsal tabiatı onları az önce savaştıkları kapitalist-emperyalizmle yeniden kucaklaşmaya

doğru iteliyordu ve itelemiştir. Toplumu gerçek bağımsızlığa ve çağdaş uygarlığa kavuşturacak olan gerçek güçlerse, işçi sınıfı ve müttefiki emekçi sınıf ve tabakalar ise o şartlarda henüz, objektif ve sübjektif şartlar bakımından bu görevin üstesinden gelebilecek bir durumda değildi. Şimdi Türkiye'nin gerçekten tam bağımsızlığa kavuşabilmesi, ileri toplumlar safında bir an önce yerini alabilmesi, yani sanayileşip kalkınabilmesi, için demokrasi mücadelesinin başını işçi sınıfının çekmesi gerekmektedir ve bugün bu başı o çekmektedir. Yalnız ülkemizde değil, tüm dünyada burjuvazi ve küçük burjuvazi demokrasi, bağımsızlık mücadelelerine öncülük edebilmek vasıflarını, niteliklerini yitirmiştir. Günümüzde, dünyada ve Türkiye'de bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi üç yönlü bir bütündür ve bu üç yönlü bir bütün olan mücadelenin başını işçi sınıfımız yiğitçe ve şerefle çekmektedir.

Burjuvazi ve egemen sınıflar bu gerçeği bilmektedirler. Burjuvazi ve egemen sınıflar Türkiye'nin Türkiye toplumunun tarihsel gidişinin sola doğru sosyalizme doğru olduğunu bilmektedirler. Bilmekte ve korkmaktadırlar. Korku ve telâş içindedirler. Gencecik hayatları söndürmeleri bundandır; işçi sınıfına saldırıları, silâhlı saldırıları bundandır; sanat, düşün ve bilim hayatını, basın ve haberleşme özgürlüklerini kısıtlamak istemeleri bundandır; işçi sınıfının ve müttefiki emekçi kitlelerin bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesini önlemeye çalışmaları, set çekmeye kalkmaları bundandır; tüm şoven baskıcı uygulamaların, kışkırtmaların ayrımların nedeni bundandır.

Ama biz biliyoruz ki ne yapsalar, faşizmi bu memlekete yerleştiremeyeceklerdir. Sosyalistler meselelere uzun vadeli bakar ve uzun vadeli hüküm verir. Faşizmin bugün tırmanmakta oluşu bizi ne şaşırtır, ne de ürkütür. Biz biliyoruz ki Türkiye'nin ve bütün dünya toplumlarının tarihsel gidişi, kaçınılmaz gidişi sola ve sosyalizme doğrudur. Bu gidişi önlemek ve bu gidişi yolundan saptırmak kimsenin elinde, gücünde değildir. Bu tarihsel doğruyu bilmenin soğukkanlı, akıllıca hesaplılığı içinde mücadelemizi sürdürüyoruz ve sürdüreceğiz. Tarihin akışının durdurulmaz ve yönünün değiştirilmez oluşu demek, mekanik bir determinizme, bir fatalizme kendimizi kaptırmak değildir asla. Tarihin akışı değişmez ve engellenemez ama, tarihin bu akışı insanların dışında oluşan bir olgu değildir. Tarihi insanlar yapar. Tarihi insan topluluklarından meydana gelen sosyal sınıflar mücadelesi yapar.Bu bilinç içindedir ki işçi sınıfımız azimle, karar[lılık]la, yiğitlikle yürümektedir. Tüm sosyalistler yürümektedir, bağımsızlığa, demokrasiye, sosyalizme doğru.

Yaşasın bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelemiz!
Selâm dünya işçi sınıfı hareketine!
Ve selâm dünya sosyalist sistemine!
Ve selâm dünyanın ulusal bağımsızlık hareketlerine ve savaşlarına!
Ve nihayet selâm dünyanın ve Türkiye'mizin aydınlık geleceğine!

Çark Başak, Özel Sayı, 1 Mayıs 1976

Gelişen Olaylar Karşısında Tavrımız

CHP-AP koalisyonu konusunda kamuoyuna sunulan, bu koalisyonu önerenlerce ileri sürülen gerekçe, koalisyonun gerçekleştirilmek istenmesinin asıl gerekçesi değildir. Bugüne kadar, ileri sürülen yüzeydeki gerekçe ile altta yatan asıl gerekçe arasındaki fark üzerinde hiç durulmadı. Her şeyden önce kamuoyu bu konuda aydınlatılmalıdır.

CHP-AP koalisyonu konusu, kısaca, şöyle ortaya konulmaktadır: Olaylar (silahlı çatışmalar, dinamitlemeler, yaralamalar, öldürmeler) çığrından çıkmış, önlenemez hale gelmiştir. Asayiş, huzur kalmamıştır ve sağlanamamaktadır. Böyle bir durumda, ülkenin iki büyük partisinin lideri aralarında diyalog kurup sorunlara çözüm arayacak yerde, aşırı bir hırçınlık içinde birbirlerini karşılıklı suçlamaktadırlar. Bundan vazgeçmeleri, biraraya gelip sorunları birlikte çözmeye yönelmeleri gerekir.

Bu çizilen tablo gerçeğe aykırıdır. Hükümetin kontrolünden çıkmış, önlemek istediği halde önleyemediği bir asayişsizlik, kanunsuzluk durumu yoktur. Asayişsizlik, kanunsuzluk niteliğinde ne oluyorsa, hepsi, MC iktidarının bilgisi, hatta onayı ve isteği dahilinde olmaktadır. Kimi küçük sol grupların MC iktidarına gerekçe olabilecek eylemleri bu genel durumu ve yargıyı değiştirecek ölçüde değildir.

Durumun normalleşmesi için CHP-AP koalisyonunu öneren "etkin çevreler" etkinliklerini ve baskılarını MC iktidarını Anayasa ve kanunlar çizgisine getirme yolunda kullansalar sorun çözülür. Oysa bu yapılmıyor. Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanması; komandoların, ülkü ocaklarının, MHP'nin faaliyetlerinin ve ilişkilerinin araştırılması ve yasal kovuşturulması; silahların, dinamitlerin, boğma tellerinin nerelerden ve nasıl sağlandığının açığa çıkarılması; katillerin, silahlı saldırganların bulunup mahkemeye verilmesi; olaylarda görevlerini kötüye kullanan veya gerektiği gibi kullanmayan yetkililerden, sorumlulardan hesap sorulması yönünde bu "etkin çevreler"den ısrarlı bir talep geldiği, bir girişimde bulunulduğu görülmüyor. Bunun yerine, yukarıda özetlediğimiz sözde gerekçe ile bir CHP-AP koalisyonu öneriliyor.

Bundan önce demeçlerimizde ve Parti yayınlarında defalarca belirttiğimiz üzere asıl amaç, sözde çok şikâyet edilen şiddet olaylarını önlemek değil, toplumun sol'a, giderek sosyalizme yönelik demokratik gelişmesini önlemek, durdurmaktır. Ayrıca, finansman kaynakları bulma sıkıntısı içindeki büyük sermaye sınıfı işçilerin ücret artışı ve ekonomik-sosyal hak taleplerinden öteden beri şikâyetçidir ve son zamanlarda bu şikâyetlerini ve işçi taleplerinin dondurulması istemlerini açıkça ve ısrarla dile getirmektedir.

Tüm şiddet olaylarına, baskılara; devlet kadrolarını ve kurumlarını partizanlaştırma ve faşistleştirme girişimlerine; yüksek ve orta öğretim gençliğini, kadrolarını ve kurumlarını ve işçi sınıfının sendikal örgütlerini hizaya getirme çabalarına rağ-

men işçi sınıfının politik ve ekonomik mücadelesi ve toplumun diğer demokratik güçleri sindirilememekte, yılgınlığa düşürülüp geriletilememektedir.

Büyük sermaye sınıfı ve emperyalizme bağımlı bugünkü kapitalist düzen yanlısı diğer güçler tam boy açık faşizme gitme gücünü ve cesaretini kendilerinde bulamamaktadırlar. Kendi açısından durumu gerçekçi olarak değerlendiren büyük sermaye sınıfının bir kesiminde zaten CHP aracılığı ile işçi sınıfını ve toplumun sola yönelik gelişimini kontrol altına almak, özgürlükçü çoğulcu demokrasi görünümünü koruyan bir güdümlü demokrasiyi gerçekleştirmek eğilimi vardır ve bu kesim doğrudan bir CHP iktidarına da yatkındır. CHP-AP koalisyonu veya işbirliğinden maksat, CHP ile pazarlığa oturup onun da katkısını veya onayını alarak sözünü ettiğimiz görünümü koruyan güdümlü ve kısıtlı bir demokrasiyi yürütmektir. Pazarlık CHP'nin solundaki partiler -özellikle TİP- ve ilerici sendikalarla işçilerin yükselen ücret ve ekonomik-sosyal hak talepleri üzerinde yapılacaktır. (Buna karşılık olarak, AP'nin sağındaki partiler üzerinden de tavizler verme yoluna gidebilirler.)

CHP demokratik özgürlükler ve işçi, emekçi kitlelerin hakları konusunda ülke kamuoyu önünde taahhüde girmiştir. Bu taahhüdünde samimi ve dürüst ise yukarıda sözünü etliğimiz pazarlığa oturamaz, toplumun demokratikleşmesini önleyici bir anlaşmaya giremez. Kendi kitle tabanını yitirmemek, politika sahnesinden silinip gitmemek için de bunu yapamaz.

MC iktidardan düştüğünde, parlamento içinden başka formüllerle başka bir hükümet çıkabilir. Bu formüller tartışılıp durmaktadır. Parlamentonun mevcut bileşimi gerçekten halktan yana, ilerici, demokratik bir hükümetin kuruluşuna müsait değildir. Ama bu durum, MC'nin iktidardan düşürülmesi gereğini ortadan kaldırmaz, hatta zayıflatmaz bile; çünkü MC iktidarı, en tutucu, gerici, faşist güçlerin odaklaştığı, örgütlendiği, çok bilinçli ve planlı bir biçimde toplumun demokratik gelişmesini ezmeye yönelmiş bir iktidardır. Bu odağın, örgütlenişin dağıtılması, iktidardan uzaklaştırılması, bugün için kendi başına yeterli bir hedeftir. Şüphesiz, MC'nin iktidardan düşmesiyle ortalık güllük gülüstanlık olmayacaktır; demokrasi mücadelesi, bağımsızlık mücadelesi sürecektir. Gerçekten halktan yana, ilerici, demokratik bir iktidarın oluşturulması daha uzun vadeli bir uğraş ve mücadele isteyen bir iştir.

Daha önce de belirtmiştik, MC'nin iktidardan düşürülmesi için bütün parlamento içi mücadele olanakları toplumsal muhalefetin gücünü gösteren kitle hareketleriyle birlikte kullanılmalıdır. Parlamento içi mücadele sadece oy hesaplarına yönelik olarak değil, asıl, MC iktidarının gerçek yüzünü, yolsuzluklarını, kanunsuzluklarını, işçi ve emekçi sınıflarına, halk kitlelerine karşıt politika ve uygulamalarını kamuoyu önünde sergilemek, bu iktidar üzerinde demokratik baskıyı hissettirmek için kullanılmalıdır. Kitle hareketleri de özgürlük ve barış gibi soyut, genel sloganlarla değil, somut hedef ve talepler ortaya koyarak ve bunlara yönelik olarak düzenlenmelidir. Bu hareketlere çeşitli sınıf, tabaka ve kesimlerin katılışı sağlanmalıdır. Ayrıca, çeşitli sınıf, tabaka ve kesimlere ilişkin özel demokratik hak ve taleplere yönelik olarak da bu topluluklar harekete geçirilmelidir.

Yolsuzluklar konusu üzerine bir hayli gidilmiş, iktidarın bu konudaki kanunsuzlukları, özel çıkarcılığı bir hayli sergilenmiştir. Ama şiddet olaylarının tertiple-

nişi ve çıkarılışı konusu aynı derecede açıklığa kavuşturulmamıştır. Yukarıda da atıf yaptığım üzere, MHP'nin, Ülkü Ocakları'nın, komandoların ve diğer ülkücü örgütlerin birbirleriyle ve başka çevrelerle ilişkileri üzerinde; bunlara mali ve maddi yardım sağlayan kaynaklar üzerinde; silahların, mermilerin, dinamitlerin nereden elde edildiği üzerinde; bu örgüt ve çevrelerin gizli faaliyetleri üzerinde de bilgiler toplanmalı, dosyalar düzenlenmeli ve konu somut ayrıntıları ve belgeleriyle açıklığa kavuşturulmalıdır.

Demokrasi mücadelesi uzun süreli bir mücadeledir ve yalnız klasik politik özgürlüklere, ekonomik-sosyal haklara değil, toplumsal yapının tüm kesim ve kademelerinin demokratikleştirilmesine ilişkin bir mücadeledir. Bu mücadelede başarılması gereken temel iş, işçi sınıfının güçlü bir biçimde örgütlenmesini ve diğer emekçi kitlelerle demokratik güçlere bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde önderlik etmesini ve onları temel hedeflerde birleştirmesini gerçekleştirmektir.

Çark Başak, Sayı 6, 1 Mayıs 1976

İkinci Yıla Girerken

Yıldönümleri yalnız kutlama günleri değil, geride bırakılan yılın bir bilançosunu çıkarmak zamanlarıdır da. Partimizin birinci yıl dönümünde bu yapıldı. Spor Sergi Sarayı'nın girişini süsleyen harita ve grafikler Parti'nin örgütlenme durumunu, üye ve yöneticiler bileşimini dile getiriyordu; dergi, gazete, kitapçıklar köşeleri ise Parti'nin yayın yoluyla bir yıllık propaganda ve eğitim çalışmalarını belirtiyordu. Genel Sekreter Nihat Sargın arkadaşımızın geçen sayıdaki yazısı da geçen yılın Parti açısından özlü bir değerlendirmesiydi.

Bir Mayıs İşçi Bayramı ve Parti'nin kuruluş yıldönümü kutlamasının kendi başına, Parti örgütü açısından önemi vardı. Bir yıllık genç bir kuruluşun, çoğunluğu genç, parti deneyimi henüz yetersiz üyeleri ve alt kademeler yöneticileriyle böyle bir toplantıyı böylesine düzenli bir biçimde tasarlayıp gerçekleştirmesi bir başarıydı. Örgüt iyi bir sınav verdi. Daha önceki Ankara, Bursa, İzmir, Gaziantep toplantıları da aynı nitelikte birer sınavdı, hepsi başarılı geçti ve İstanbul toplantısıyla doruk noktasına ulaştı.

Bu toplantılar aynı zamanda Türkiye İşçi Partisi'nin kamuoyunda saygınlığının, ciddi bir kuruluş olarak kabul edilişinin işaretini veriyordu. Toplantıların, hele Spor ve Sergi Sarayı'ndaki gibi çok kalabalık, coşkulu bir toplantının düzenli ve disiplinli geçişinde bu saygınlığın, bu kabul edilişin de hiç kuşkusuz bir rolü vardı.

Parti ve partililer olarak geride bıraktığımız birinci yılımızdan ve onu noktalayan büyük kutlama toplantımızdan haklı bir övünç duyabiliriz. Ama bu övünçle gevşeyip çalışmalarımızı yavaşlatacak değiliz. Tam tersine, başarılı bir yılın verdiği güvenle çalışmalarımızı, olanaklarımızın ve enerjimizin sınırlarını zorlayarak hızlandırmamız gerek. Gelişme hızımız mutlak yükselmelidir. Önümüzdeki aylarda, Ekim 1977 seçimlerine girebilmek için yasanın şart koştuğu örgütlenme düzeyine erişmeye çalışacağız. Seçimlere girebilme hakkını kazanmak kendi başına bir önem taşıyacak, örgütlenmeyi geliştirme yolunda yeni bir menzil taşı olacaktır.

Ülke kamuoyunda Parti daha da ağırlık kazanacaktır. Seçime fiilen girip girmeme, veya hangi ölçüde girme sorunu ayrı bir sorundur. Zamanı geldiğinde, Parti'nin yetkili organı durumu değerlendirip en uygun kararı verecektir.

Türkiye haritasında, birinci yılda örgütlendiğimiz illerle, ülkenin sanayi bölgeleri üst üste çakışmaktadır. Bu durum, bir yandan, Partinin örgütlenmede sanayi merkezlerine ağırlık verme politikasının, öte yandan da, işçilerin yoğun olduğu yerlerin sosyalist örgütlenmeye en yatkın, hatta çoğu kez kendiliğinden istekli oluşunun bir sonucudur. Sanayi bölgesinde yeralmıyan, ama 1970 öncesinden farklı olarak modern bir fabrikaya kavuşmuş olan Giresun'da partinin örgütlenmesine ilk ağızdan işçilerin katılmış ve il örgütü yönetiminde görev almış olmaları da bu gözlemi doğrulamaktadır.

Sanayi bölgelerine ağırlık verme politikası sürdürülecektir, ama bu, örgütlenme

potansiyeli, olanağı olan diğer il ve ilçelerin ihmal edileceği, buralarda örgütlenmenin geciktirileceği anlamına gelmez. Parti üyelerinin kişisel ilişkileri, çevreleri bulunan il ve ilçe merkezleriyle temas kurma ve buralarda Partiyi örgütleme ortamını oluşturma çalışmalarına zaman kaybedilmeksizin başlanmalıdır. Parti örgüt kademeleri kadar tek tek Parti üyeleri de kendilerini bu konuda görevli bilmeliler, bilgi vererek ve yetkili kılındıklarında, temas kurarak yönetim kurullarına ve parti görevlilerine yardımcı olmalıdırlar.

İkinci yılımızda örgütlenme kırsal bölgelere, köylü kitlesine doğru da uzanmalıdır. Sanayi bölgelerindeki Parti örgütleri, çevrelerindeki kırsal alanla ilişki ve oralarda köprübaşları kurmalıdır. İşçilerin büyük çoğunluğunun köylü kökenden olması bu ilişki ve köprübaşlarının kurulmasında yardımcı bir unsur olabilir. Kırsal bölgelerde Parti çalışmalarının öncelikle yöneleceği kesimler, sırasıyla: 1) tarım işçileri, 2) yoksul köylüler, 3) küçük üreticiler olacaktır. Tarım işçileri, özellikle sürekli tarım işçileri, işçi sınıfı kapsamı içindedir; diğerleri ise, birbirinden değişik ölçülerde işçi sınıfının müttefiki olacak sınıflardır. Büyük işletmeler ve sermaye karşısında orta üreticilerin karşılaştığı kredi, pazarlama, gübre v.b. sorunlarla da ilgilenilmesi, haklı olan talepleri savunulmalı, bu kitle de işçi sınıfı hareketine yaklaştırılmaya çalışılmalıdır. Köy-kent ayırımını ve bölgeler arası eşitsizliği ortadan kaldırmak sosyalizmin temel amaçları arasında olduğundan, bu ayırımı ve eşitsizliği azaltıcı tüm ekonomik, sosyal, kültürel istek ve tedbirler savunulacak, desteklenecektir.

Ve nihayet, ikinci yıla başlarken önümüzdeki görevlerden biri de Parti içi eğitimi düzenli ve uyumlu bir biçimde yaymak ve derinleştirmektir. Birinci yılın son aylarında rayına oturmaya başlıyan eğitim çalışmalarının önümüzdeki yıl böyle bir gelişme göstereceğinin belirtileri şimdiden görülmektedir. Bu alanda gözlediğimiz olumlu bir durum bir kısım yerel örgütlerin girişkenliği, dinamizmidir. Yerel girişkenlik ve olanakların merkezden yönlendirilmesi ve tamamlanmasıyla hem genel ve ortak konu ve sorunları kapsıyan, hem de yerel ihtiyaçlara cevap veren bir eğitim uygulaması biçimlendirecektir. Örgütlenme ve eğitime yardımcı olarak uzunca süreli teorik bir dergi ile işçi ve emekçi kitlelere yönelik daha kısa süreli bir gazete çıkarılması da ikinci yılın gündemindedir.

Çark Başak, Sayı 7, 16 Mayıs 1976

Demokratik Güçlerin Eylem Birliği Geliştirilmeli

TMMOB Kongresi'nde yapılan konuşma, 7 Mayıs 1976.

Bugün Türkiye'de faşizmin tırmanmakta olduğu çok söylendi, çok yazıldı. Bu tırmanışın somut belirtileri de hergün gazetelerde sütun sütun boy göstermektedir. Bunların üzerinde ayrı ayrı durmayacağım. Ama bir husus var ki, çok önemli gördüğüm için, bundan önce başka vesilelerle yaptığım konuşmalarda da belirttiğim halde burada yeniden tekrarlamakta fayda görüyorum. O da, faşizmin tırmanışının, faşist bir yönetimin oluşturulmasının, çok bilinçli, planlı bir şekilde yapılmakta, yürütülmekte olduğudur. Belki açık, tam boy bir faşizme gidilir. Belki gidilmez. Ama her iki halde de, faşist bir yönetimin oluşturulması, örgütlenmesi, adım adım planlı, bilinçli bir biçimde yapılmaktadır. Bu girişimler özellikle üç noktada yoğunlaşmaktadır.

Devlet Aygıtı Ele Geçiriliyor

Birincisi, devlet aygıtını ele geçirmekte. İktidarın pratikte, somutta uygulanması, yürütülmesi aracı olan devlet aygıtı ele geçirilmektedir. Geçirilmesi yolunda hergün yeni girişimler görülmektedir. Öteden beri Türkiye'mizde iktidarlar değiştiği zaman partizanlık denilen olay görülmüştür, yani iktidara gelen partiler kendi taraftarlarını devlet aygıtında görevlere geçirmişlerdir. Ama bugün MC iktidarında olanlar, böyle bir partizanlık olayının çok ötesinde bir önem kazanmaktadır. Doğrudan doğruya devlet aygıtının en azından sağcılaştırılması, faşistleştirilmesi söz konusudur. Daha önceki gün yine gazetelerde MHP'nin yeniden Maliye Bakanı'ndan 3000 yeni kadro istediği haberi çıktı. Bunlar, devlet aygıtını ele geçirme doğrultusunda yapılan işlerdir.

İkincisi, öğrenim ve öğretim kurumları ele geçirilmek, genç kuşaklar şimdiden faşizme yatkın bir ideolojiye sahip kılınmak istenmektedir. Özellikle öğretmen okullarından uzaklaştırılan öğrencilerin sayısı 10 bini bulmuş ve aşmıştır, gazetelerde çıkan haberlere göre. Öğretmen kıyımı her zamankinden daha büyük bir hızla ve şiddetle devam etmektedir, öğrencilere yapılan saldırılar, içimizi sızlatan gencecik hayatların söndürülmesi olayları, artık günlük haberler arasında yer almaktadır. Ve bu saldırı ve baskıların da, kanaatimce esas hedefi, bir faşist yönetim için gerekli gördükleri anarşik ortamı yaratmaktan ziyade, orta ve yüksek öğretim kesimlerini ilerici, demokrat öğrencilerden ve öğretmenlerden temizlemek, onları sindirmektir. Faşist bir yönetimin oluşturulmasının ideolojik düzeydeki şartı olarak da, bunlar yapılmaktadır.

Orduda Neler Oluyor?

Sivil kesimde bunlar yapılırken, acaba orduda neler olmaktadır? 12 Mart döneminde, biliyoruz ki, o zamanın sıkıyönetim mahkemelerinin savcılarının hazırladıkları

birçok iddianamelerde Türkeşçi, milliyetçi-toplumcu görüşler açıkça yer almaktaydı. Gene biliyoruz ki, 12 Mart döneminde, orduda tasfiyeler, temizlemeler yapıldı. Acaba bu süreç durdu mu? Yoksa, bu temizleme, tasfiye hareketleri devam ediyor mu, sorusu aklımıza gelmektedir. MC iktidarının devlet aygıtının sivil kesiminde yaptıklarını hatırlar, gözönünde tutarsak, orduda da bu tasfiye sürecinin devam etmekte olduğunu tahmin edebiliriz.

Ve nihayet son zamanlarda yer alan olaylar, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Alpkaya'nın istifa etme durumunda bırakılması, onun yerine atanan orgeneralin kararnamesinin imzalanmaması, iki orgeneral dururken bir korgeneralin bu makama getirilmesi, ve nihayet Alpkaya'nın davasında mahkemenin verdiği karar, bu kararın Milli Savunma Bakanını ve Genel Kurmay Başkanı'nı suçlayıcı nitelikte olması; bütün bu olaylar acaba birbirinden kopuk bir raslantı olarak aynı zamanda gelmiş olaylar mıdır, yoksa bunların altında bilemediğimiz bazı nedenlerle bir bağlantı var mıdır? Bunlar çok düşündürücü sorulardır. Şunu da biliyoruz ki, bundan bir iki ay önce, MHP yanlısı olarak bilinen bir yayın organında, Semih Sancar'a hitaben yazılmış bir açık mektupta, ordu kadrolarının aşırı milliyetçi olmasından, ordu kadrolarının, subay kadrolarının sola karşı tavır almaya götürülmesinden bahsediliyor.

Toplumun Diğer Kesimlerinde

Devlet aygıtı dışında da, toplumun çeşitli kesimlerinde, gençlik ve çalışanlar kesimlerinde, faşist yönetiminin yan güçlerinin hazırlanması girişimleri vardır. Gençlik kesiminde Ülkü [ocağı] derneklerinin, daha arkadan Akıncı derneklerinin bulunduğunu ve neler yaptıklarını biliyoruz. Ama gençlik kesiminin dışında da, memurlar kesiminde, öğretmenler kesiminde, teknik elemanlar kesiminde de Ülkücü, daha sonra da Akıncı adıyla sağcı, faşist örgütlenmelere gidilmektedir. Yani gençlik ve çalışanların bu kesimi de faşist örgütlenmelerle kontrol altına alınmak istenmektedir. Aynı şey işçi sınıfı içinde yapılmaktadır. Ve işçi sınıfı içinde yapılan, elbette ki en önemlisidir. Çünkü işçi sınıfı toplumun temel bir sınıfıdır ve toplumda yalnız sosyalist mücadelenin değil, antiemperyalist ve demokratik mücadelenin de öncü, itici gücü işçi sınıfıdır. Dolayısıyla o sınıf içinde yapılan bu çeşit faşist örgütlenme girişimleri daha da önem ve anlam kazanmaktadır. Bir taraftan hep bildiğimiz gibi, doğrudan doğruya faşist ideolojiye sahip sendikalar oluşturulmaktadır. Ama bunun dışında bir de işçi büroları diye bir takım bürolar örgütlenmektedir ki, bunlardan bir tanesinin başında eski bir emniyet mensubu vardır. Ve bu işçi bürolarının görevi, grev kırmak, fabrikalara işçi adı altında komandolar sokmak ve gerektiğinde birkaç ay önce İstanbul'da yaptıkları gibi, silahlı çatışma durumları dahi yaratmaktır. Ve nihayet işçi kesiminde görülen son bir girişim gayet anlamlıdır, üzerinde önemle durulması gerekir. O da işsizlerin sendikalaştırması girişimleridir. "İşsizleri sendikalaştırıyoruz" diye aslında yapılmak istenen şey, işsizler adı altında ipsiz-sapsızları, lümpenleri örgütlemek, ve bunları gerektiğinde işçi sınıfına karşı örgütlü bir güç olarak kullanabilmektir. İşte yurdumuzda faşizmin tırmanışı, faşist bir yönetimin oluşturulması, böyle bir tablo çizdiği içindir ki, bugün demokratik ilerici güçlerin mücadelesinin güncel, ivedi hedefi MC'nin iktidardan düşürülmesidir diyoruz. MC iktidardan düşürüldüğü zaman onun yerini hemen demokratik, gerçekten halktan

yana, ilerici bir iktidar alacak değildir. Parlamentonun bileşimi, bugünkü şartlar buna müsait değildir. Ama bundan dolayı, öyleyse MC'nin düşürülmesinde ne fayda var, gibi bir düşünceye saplanmak da çok yanlış olur. Böyle olması, MC iktidarının ortadan kaldırılması, düşürülmesi gereğini ortadan kaldırmaz, bir yana itmez, hatta hafifletmez bile. Bu anlattığım tablodan dolayıdır ki, MC iktidarı toplumda en gerici, en tutucu, en faşist güçlerin odak örgütü olduğu, vurucu koçbaşı olduğu içindir ki, güncel ivedi hedef MC'nin düşürülmesidir. Ve bu, bugün için kendi başına yeterli bir hedeftir.

Solun Birliği

MC'nin düşürülmesinde büyük rol, başta gelen rol, toplumun demokratik, ilerici, sol güçlerine ve bunların örgütledikleri işçi sınıfına ve müttefiki emekçi sınıflara düşmektedir. Sola baktığımız zaman, şöyle bir iddia ile karşılaşıyoruz. "Sol dağınıktır, parçalanmıştır; bu yüzden yeterince güçlü olamamaktadır." iddiaları vardır. Benim samimi kanaatim, solun parçalanmış, dağılmış olduğu konusundaki bu iddiaların çok abartılmış olduğudur. Solun birliği, beraberliği konusunda bazı noktaları hatırlamakta yarar vardır sanıyorum.

Birincisi, solun birliği, beraberliği dendiği zaman bundan solda olan veya solda görünen tüm güçlerin, örgütlerin son birimine kadar, son bireyine kadar birleştirilmesi anlaşılmaz. Bu fiilen mümkün değildir. O kadar çok çeşitli, küçük küçük grupçuklara kadar uzanan bir sol yelpazeyi böyle son birimine kadar birleştirmek fiilen mümkün değildir. Ve dünyanın hiçbir yerinde, ortak cephelerin örgütsel olarak oluştuğu yerlerde dahi, bu çeşit mutlak, son birimine kadar birleşme, beraberlik hali görülmemektedir.

İkincisi, sol olan veya görülen örgütler ve akımlar arasında, bazılarının arasında, öyle politik çizgi farkları vardır ki bunların biraraya gelmesi mümkün değildir. Çünkü kitlesel mücadele verdiğiniz zaman, sadece emperyalizme karşı olmakta, faşizme karşı olmakta birleşmek, yani böyle genel ve soyut bir düzeyde birleşmek kafi gelmemektedir. Somut, ayrıntılı hedeflere ve yöntemlere ilişkin olarak asgari müşterekleri bulmak ve oralarda birleşmek gerekmektedir.

Üçüncü bir nokta, solun birliği, beraberliği söz konusu olduğunda, esas birlikten, beraberlikten maksat, kitlesel güçlerin birliğini ve beraberliğini sağlamaktır. Hep bildiğiniz gibi, toplumu değiştirecek, toplumun demokratikleşme sürecini ilerletecek, faşizme emperyalizme karşı koyacak temel güç işçi ve emekçi kitlelerdir, sınıflardır. Dolayısıyla örgütler arasında birlik ve beraberlik söz konusu olduğunda, ancak bu sınıfsal güçleri kitleleri etkileyebilen, kitle tabanı oluşturabilen, kitle hareketlerini etkileyebilen örgütler arasında beraberlik ve birlik oluşturulması söz konusudur. Yoksa diğeri kâğıt üzerindedir, şeklidir.

Her Ne Pahasına Birlik Değil

Son bir nokta ise şu: Sol kanattaki belli başlı örgütler, akımlar arasında bir beraberlikten söz edebilmek için mutlaka bu örgütler temsilcilerinin bir yuvarlak masa etrafında oturup görüşmeleri, sonunda bir protokol, ortak bir program imzalamaları, ya da diğer şekillerde yazılı metinler teati etmeleri gerekmez. Eğer beraberlik ve birlik-

telik bu düzeye ulaşmışsa, elbet istenecek birşeydir, sevinilecek bir oluşumdur. Ama bu yok diye, hiçbir beraberlik yok, hiçbir birliktelik yok, sadece dağınıklık, parçalanma var demek yanlıştır. Beraberlik, birliktelik, zaman içinde, bir süreçle oluşacak bir husustur. Bu süreç içinde beraberlik, birliktelik, oluşur ve belli bir oluşmadan sonra, belli bir olgunluk düzeyine ulaştıktan sonradır ki, bu beraberlik, birliktelik ilişkilerine kurallara bağlı, daha somut bir biçim, bir düzen verilebilir.

Bu sebeplerledir ki, solun parçalanmış, bölünmüş dağınık olduğu iddiaları kanaatimce abartılmıştır. Bugün solda bir beraberliğe, birliğe doğru yönelme açık seçik görülmektedir. Hedefler açısından görülmektedir. Eylem beraberliği açısından görülmektedir. Örneğin MC'nin iktidardan düşürülmesi gereği, gerek siyasal örgütler gerekse siyasal olmayan örgütler tarafından benimsenmiş ve tekrar tekrar verilen demeçlerde, bildirilerde dile getirilir olmuştur. MC'nin düşürülmesi için parlamento olanaklarının sonuna kadar kullanılması gereği, ama parlamento içi mücadelelerle yetinmeyip kitlesel eylemlere de girişilmesi gereği; bu husus da bugün genellikle kabul edilmiştir ve uygulanmaktadır. Faşizme ortam yaratmamak gerekçesiyle kitlesel hareketlerden çekinme tavrı bugün hemen hemen tamamen ortadan kalkmıştır. Eylemler yapılmaktadır, örgütlenmektedir ve çeşitli siyasi olan ve olmayan örgütler mensupları birbirlerinin eylemlerine katılmakta, bu eylemleri desteklemektedirler. Bunlar çok olumlu, çok sevindirici gelişmelerdir. Asla küçümsenmeyecek gelişmelerdir. Ama yeterli mi diyeceksiniz. Şüphesiz yeterli değil. Ama bugünkü duruma statik olarak bakmamalı, nereden nereye doğru, nasıl bir gelişme çizgisi var, ona bakmak gerektir. Buna bakıldığı zaman da, durumun olumlu ve sevindirici olduğu görülür. Elbette ki umulur ki, bu birliktelik ve beraberlik giderek daha somut, daha düzenli bir biçim alacaktır.

Sınıflar ve Güçleri

Sonra şunu da hatırlamak gerekir ki, sınıf güçleri söz konusu olduğunda, bir sınıfın gücü hakkında mutlak olarak hüküm vermek doğru değildir, önemli olan sınıfların ayrı ayrı, münferiden sahip oldukları politik toplumsal güç değil, sınıf güçleri arasındaki ilişki, dengedir. Dengeye bakacaksınız. Göreceli olarak ne durumdadır, ona bakacaksınız. Dolayısıyla bugün işçi ve emekçi kitlelerin mücadelesi henüz gönlün arzu ettiği düzeye gelmemiş olsa da, ilerici demokratik güçlerin mücadelesinde birliğe, beraberliğe doğru alınacak daha çok mesafe bulunsa da, güçler dengesi açısından işe baktığınız zaman görürüz ki, bizim burjuvazi de Avrupa'nın burjuvazisi kadar güçlü bir burjuvazi değildir ve onun gücüne kıyasladığımız zaman işçi ve emekçi kitlelerin ve demokratik güçlerin gücü hiç de küçümsenecek nicelikte değildir. Ve bugün Türkiye'de açık, tam boy faşizm oluşamıyor, gerçekleştirilemiyorsa, bu toplumda başta işçi sınıfı olmak üzere tüm demokratik güçlerin, örgütlerin gösterdiği dirençte, verdiği mücadeleden dolayıdır. Onun için geleceğe umutla bakıyoruz, umutla bakmak için her sebep vardır. Somut gelişim umut vericidir. Bundan ötede biliyoruz ki, genel ilke olarak, tarihin akışı bizimledir ve tarihin akışının önüne geçmek kimsenin elinde ve gücünde değildir.

Yürüyüş, Sayı 57, 11 Mayıs 1976

Turizm-İş Sendikası Merkez Genel Kurulu'na Mesaj

29 Mayıs 1976

Turizm-İş Sendikası 7. Dönem Merkez Genel Kurulu Kongre Başkanlığına
Çınar Otel Kongre Salonu Yeşilyurt - İstanbul

Faşist tırmanışın hızlandırıldığı ve bu yönde tertip ve baskıların geliştirildiği bu günlerde yapılmakta olan Genel Kurul çalışmalarınıza, işçi sınıfının bütün bu tertip ve baskıları boşa çıkaracak bilinç ve güçte olduğu inancıyla başarılar dilerim.

Behice Boran
Türkiye İşçi Partisi
Genel Başkanı

Çark Başak, Sayı 8, 1 Haziran 1976

15-16 Haziran İşçi Sınıfı Eylemi

15-16 Haziran 1970 protesto gösterileri işçi sınıfımızın yüz elli yıllık tarihinde önemli ve onurlu bir yer almıştır, işçi sınıfımız bu eylemiyle Anayasal hak ve özgürlüklerine sahip çıkmıştır; bu hak ve özgürlüklerin, yasama meclisinde olmanın sağladığı olanaklarla burjuva iktidar ve muhalefet partileri tarafından geri alınmasına izin vermeyeceğini göstermiştir. Ortalığa bir sis perdesi salmak için koparılan "isyan!", "kızıl ihtilâl!" çığlıkları bu gerçeği örtememiştir ve örtemez.

Anayasanın 46 ve 47. maddelerinde güvence altına alınan sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hak ve özgürlükleri 274 ve 275 sayılı kanunlarda yeraldığından da daha fazla kısıtlanmak, özellikle DİSK tasfiye edilip işçilerin güdümlü Türk-İş'de toplanması sağlanmak isteniyordu. Bu amaçla 274 ve 275 sayılı kanunları değiştiren yeni kanun tasarıları hazırlandı. Anayasaya aykırı düşeceği yolunda yapılan tüm uyarılara rağmen birinci tasarı meclislerden geçirildi ve kanunlaştı.

Egemen sınıf burjuvazi, demokratik özgürlükleri budama, faşizme yönelme girişimlerinde -her yerde ve her zaman- önce [işçi] sınıfına vurur, çünkü kendisinin karşıtı temel sınıf işçi sınıfıdır; kendi iktidarının gerçek alternatifi işçi sınıfı iktidarıdır; demokratik hak ve özgürlüklerin baş savunucusu ve demokratik gelişmenin öncü ve itici motor gücü işçi sınıfı hareketidir. Türkiye'de de 1961-1971 arası böyle oldu ve bugün de böyledir.

1965-71 arası burjuvazinin iktidarı işçi sınıfının yasal politik örgütü Türkiye İşçi Partisi'ni kapatabilmek için dosyalar düzenleyip tekrar tekrar C. Başsavcılığına başvurdu, ama dava açtırmak konusunda bir sonuç alamadı, 1971'e kadar. Bu arada, seçim kanunu değiştirilip milli bakiye kaldırılarak Parti'nin hızını kesme yoluna gidildi. İşçi sınıfının politik partisi iktidarı almaya yönelikti; bu yöneliş önlenmek, en azından yavaşlatılmak istendi. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi ise büyük burjuvaziyi güncel olarak en hassas noktasında sıkıştırıyordu: burjuvazinin gasp ettiği artık değeri azaltmada. Söz konusu tadil tasarıları işçi sınıfının bu mücadelesini etkisizleştirmek içindi. Çıkar ve kâr hırsının körleştirdiği burjuvazi ve iktidarı toplumdaki değişme ve gelişmelerin farkında değildi. İşçi sınıfı TBMM'den geçirilen kanuna beklemedikleri ölçüde büyük tepki gösterdi. İşçiler Kocaeli'nden ve İstanbul'un çeşitli semtlerinden yürüyüşe geçerek Taksim'e gelecekler ve orada görkemli bir mitingle gösterilerine son vereceklerdi. Ve yürüyüşler olaysız başladı. Ama burjuvazi korkmuştu, iktidar korkmuştu. Yürüyüşün ikinci günü işçilerin karşısına toplum polisini ve askerleri çıkardılar, süngü taktırtarak kurşun attırtarak, köprüyü açtırtıp yol kestirterek, iki yaka arasında vapur seferlerini durdurtarak. Bu durumda çatışma kaçınılmazdı. İşçiler üç şehit verdiler. Bir kaç yerde barikatları aştılarsa da deniz yollarının kesilmesi Taksim'e varmalarını önledi.

Türkiye İşçi Partisi, 274 sayılı kanunu değiştiren tasarıya olduğu kadar 15-16 Haziran olayları üzerine sıkıyönetim ilânına da karşı çıkan tek siyasal parti oldu.

İşçilerin protesto hareketini destekledi, sıkıyönetime rağmen üst üste üç bildiri yayınladı. Daha sonraki günlerde de işten çıkarma, ücretlerin ödenmemesi, sendika seçimine müdahale gibi hallerde parti, eleştirilerini kamuoyuna duyurmaya, işçi haklarını savunmaya devam etti. Parti, söz konusu kanun TBMM'nden geçtikten sonra, kanunun sendikalaşma özgürlüğünü ihlal eden maddelerinin iptali istemiyle Anayasa mahkemesinde dava açtı ve kazandı.12 Mart döneminin dahi iptal edilen maddelerin yerini alacak yeni bir kanun tasarısı hazırlayarak TBMM'ne sevk etme ve geçirtme cesaretini gösteremedi. İşçi sınıfı burjuvaziyi ve iktidarlarını geriletmişti. Ancak şimdi, faşist bir yönetimin oluşturulduğu ve tam boy açık faşizme gitme hareketinin güçlendiği bugünlerde Çalışma Bakanlığı'nın 274 sayılı Sendikalar Kanununu yeniden ele aldığı ve yoğun çalışmalar sürdürdüğü haber veriliyor. İşçi sınıfı ve tüm ilerici, demokratik güçler bu konuda uyanık olma durumundadırlar.

15-16 Haziran işçi sınıfı eylemi, dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de demokratik hak ve özgürlüklerin ancak onlara sahip çıkılarak ve mücadelesi verilerek elde edilebileceğini ve korunabileceğini göstermiştir. Bu bilinen gerçek bu olaylarla bir kez daha ve işçi, emekçi kitlelerin gözünü daha da açacak ölçüde kanıtlanmıştır.

Bu eylem aynı zamanda, varlığından, gücünden, toplumsal öncülüğünden bazı çevrelerce kuşku duyulan -hattâ inkâr edilen- işçi sınıfının varlığını da, niteliklerini de açık ve kesin, gözler önüne sermiştir. Bu eylem işçi sınıfının sadece ekonomik mücadele gücünü değil, politik bilinçlenmesini de gösteriyordu. İşçiler belirli, somut çıkarları için tek tek işverenlerin veya işverenler topluluğunun karşısına dikilmiyor, burjuvazinin iktidarına karşı, bu iktidarın politik bir fiilinden ötürü direniyordu. "Faşizme Hayır", "Patronsuz Türkiye" sloganları işçilerin politik bilincinin düzeyini de işaretliyordu.

Bununla beraber bu bilinç tam bir sosyalist bilinç değildi. İşçilerin hareketi iktidara karşıydı, ama iktidarı almaya yönelik değildi. Bunda da şaşılacak bir şey yoktu, işçi sınıfının sendikal hareketi ve mücadelesi ne denli siyasallaşsa, işçi sınıfının bağımsız politik hareketinin ve bu hareketin örgütleyicisi ve öncüsü partisinin yerini alamaz.

Çark Başak, Sayı 9, 16 Haziran 1976

Bugünkü Durum ve Burjuvazinin Hedefleri

Olaylar birbirine eklenmeye ve oluşturduğu genel tablo belirginleşmeye devam ediyor.

Durum şöyle görünüyor: Sağcı burjuva politikacıların pek sevdikleri ve öteden beri geveleyip durdukları "aşırı sağa da, aşırı sola da karşıyız" sloganı ile başlatılıp asıl sola yüklenecek bir sıkıyönetim uygulamasına gidilmesi ufukta belirmektedir. Şimdi buna kılıf hazırlanmaktadır. Daha ne gibi kılıflar hazırlanacak göreceğiz.

Türkeş, komandoları ve ülkücüleriyle, bu birinci aşamada işlevini yerine getirmiştir. İleride gerekirse yeniden göreve çağrılmak üzere şimdilik bunlar arka plana itilebilir. Etkin çevreler başbuğlu ve bozkurtlu bir yönetim istememektedirler, ama, "anarşist", "bölücü" hareketlere son verecek, "huzur ve nizam"ı sağlayacak kendilerince "Atatürkçü" bir sıkıyönetimi ve sıkıyönetimle "zapt-ü rapt"a alınmış bir ortamda 1977 seçimlerine gidilmesini onaylayabilirler. Demirel'in istediği de budur. Büyük burjuvazinin de.

Cumhurbaşkanı pantürkizme ve panislamizme karşı çıkmış ve bu karşı çıkış yalnızca ilerici, demokratik çevrelerde değil, kendilerini "Atatürkçü" bilen sağ kanatça da tasvip bulmuştur. Şimdi MC'nin başı Demirel ve partisi bu karşı çıkışları koalisyonda rakipleri olan MSP ile MHP'yi etkisizleştirmekte kullanabilir ve planın uygulayagelmekte olduğu sol'a yönelik kısmını daha da hızlandırıp sertleştirerek yürütebilir, yürütmeye koyulmuştur da. Yüksek tirajlı bir gazetede, Batı Almanya çıkışlı bir raporun yayınlanmasının, DGM savcısının ve Gaziantep operasyonunun gün sektirmeden ardı ardına gelmesi bir rastlantı değildir. Koşullar Demirel'in -ve burjuvazinin- istediği yönde oluşturulmaktadır.

İşçi sınıfı ile yoksullaşan emekçi kitleler ve demokratik, ilerici, sol güçler baskı altına alınıp susturulmak istenecektir. CHP-AP koalisyonu veya işbirliği gerçekleştirilemeyince, bu kez söz konusu planının uygulanmasıyla CHP hizaya girmeye zorlanacaktır. Hesapça CHP ürküp gerileyecek, sol'undaki kanattan büsbütün uzaklaşacak, daha pes perdeden alacaktır. Bu koşullarda 1977 seçimlerine gidilmesi AP'nin kazanma şansını yükseltecek, CHP'ninkini düşürecektir. Ayrıca Demirel iktidarı, Türkiye kapitalizminin ve egemen sınıfı burjuvazinin sorunlarını ve taleplerini böyle bir baskı ortamında işçi ve emekçi kitleler sırtından daha kolay karşılayabilecektir: 1977 seçimlerine kadar ancak böyle yerinde kalabilecektir.

Kır gerillacılığı, şehir gerillacılığı, küçük grupların silahlı çatışmaları ile hiç bir sorunun çözülemeyeceği, iktidarın alınamayacağı açıktır. Bu gibi hareketler, sınıfsal nitelikte olmadıkları için teori açısından yanlış, pratik açısından sonuç vermez. Verdikleri sonuç, gereksiz ölümler ve sağın anarşi iddialarına gerekçe oluşturmaktır. Başarılması gereken iş, işçi sınıfını ve emekçi kitleleri örgütlemek ve iktidara yönelik siyasal bir güce dönüştürmektir. Bu işin başarılmasında goşist hareketlerin her çeşidi mutlaka aşılması, etkisizleştirilmesi gereken sapmalardır.

Yürürlüğe konulan planın, tezgâhlanan oyunun ülke kamuoyu önünde, işçi ve emekçi kitleler içinde açığa vurulup ayrıntılarıyla sergilenmesi; ilerici basının konunun peşini bırakmıyarak haber alma kaynaklarını seferber etmesi ve karşı tavır alması; MC iktidarını bu alanda sıkıştırmak için parlamento içi tüm olanaklardan yararlanılması; düzenli kitlesel protesto hareketleri yapılması bu oyunu boşa çıkartabilecek yöntemlerdir. Gerilemek değil, direnmek zamanıdır.

Yürüyüş, Sayı 63, 22 Haziran 1976

DİSK: BUGÜNDEN YARINA

Bilinen ve bizim de vurgulayarak sık sık tekrarladığımız bir doğrudur: Sosyalizm için mücadele uzun soluk, direniş isteyen bir mücadeledir, aceleciliğe hiç gelmez. Hareketin niteliği bu olunca, mücadelenin yürütülüşünü her zaman ve öncelikle uzun vadeli açıdan değerlendirip yönlendirmek gerekir. Güncel, hatta günlük pratiğin hedef ve yöntemlerinin de bu uzun vadeli görüş açısından saptanması şarttır.

Ne var ki, bir doğruyu bilmek ve kabul etmek ile onu pratikte tutarlı bir biçimde uygulamak her zaman birlikte gitmez. Verilen ve yaşanan günlük mücadelenin ısısı ve heyecanı içinde uzun vadeli görüş ve mücadele çizgisi dikkatten kaçabilir, kaçması olağandır. Hele uzun vadeli hedef ile kısa vadeli hedef birbiriyle çelişir ise.

Sosyalizm için mücadelede böyle durumlarla karşılaşılması nadir değildir. Bazen, yıllar boyu sabırlı uğraş ve çetin mücadelelerle elde edilmiş belli konumlardan bilerek bir süre vazgeçilir. Kazanımların uzun vadede hareket içinde korunabilmesi için böyle yapılır. O an için zor bir iştir bu. Hele bu uğraş ve mücadeleyi özverilerle yürütmüş ve başarmış olanlar için. Ama işte, sosyalistlerin uzun görüşlü, uzun soluklu, dayanıklı olmaları bu gibi durumlarda kendini gösterir.

Açıklamaya çalıştığım durum, "kazanılmış mevzileri terkediş" değildir. Böyle bir değerlendirme yanlıştır. Yapılan iş, hareketin hedeflerini daha üst bir düzeyde ve daha geniş çapta gerçekleştirebilmek için eylem ve örgütleniş biçimini karşılaşılan somut durumlara göre değiştirmek, ayarlamaktır.

İşçi sınıfının politik ve sendikal hareketinde birliği sağlamanın gereği çok belirtilir. Kuşkusuz, doğrudur. Ne var ki, her iki harekette de birliğin oluşturulması dümdüz bir çizgi üzerinde ilerleyen uyumlu, düzenli bir süreç değildir. Sallantılı ve çekişmeli olması olağandır. Özellikle çalkantılı ve çekişmeli olan dönemlerde hareketin uzun vadeli bakış açısını ve buna göre izlenmesi gereken çizgiyi günlük pratikte somutlaştırabilmek hayati bir önem taşır.

Türkiye işçi sınıfının ilerici sendikal hareketi bugün böyle çalkantılı, sallantılı bir dönem yaşamaktadır ve uzun vadeli çizgiyi günlük pratikte somutlaştırmak görevi normal zamanlarda olduğundan daha büyük bir önemle ön plana çıkmaktadır. Bu görev, sosyalistlerin görevidir.

Daha önceki bir yazımda işaret ettiğim gibi, DİSK üst yönetimi örgüt yapısını CHP'lileştirme yönelimindedir. Bir yandan, başında sosyalizmle ilgisi olmayan, hatta karşıt tavırda olan yöneticilerin bulunduğu sendikaların Konfederasyona katılması ve yöneticilerinin üst kademelerde yer almasıyla DİSK'in örgütsel niteliği sulandırılırken, öte yandan, sosyalist sendikaları örgüt dışı bırakmak veya eritmek girişimleri başgöstermiştir. Yazıda bu konuya değinen paragrafı şu cümle ile bitirmiştim: "Türkiye İşçi Partililer DİSK'in ilerici niteliğine halel vermeden, bu niteliği daha da geliştirerek, işçilerin DİSK'in çatısı altında toplanmaları çabası içindedirler".

Türkiye İşçi Partililer hiç yılmadan, tüm oyunları boşa çıkararak bu çabayı sürdüreceklerdir.

Görev ikilidir: 1) İşçi sınıfının sendikal hareketinin birliğini DİSK içinde gerçekleştirmeye çalışmak; 2) DİSK'in ilk kuruluş ilkelerinden sapmasını önlemeye, önlemekten de öte, bu ilkelerin pratikte somutlaşmasını sürekli geliştirmeye çalışmak. Her iki görevin başarılması bu doğrultuda mücadelenin sürdürülmesiyle gerçekleşecektir. Sosyalistler bugüne kadar bu doğrultuda çalıştıkları gibi bundan böyle de aynı çizgide çalışacaklardır.

Başka çözümler ancak, DİSK bütünüyle DİSK olmaktan çıktığı ve işçi sınıfının sendikal hareketinin yararı gerektirdiği takdirde düşünülebilir. Bugün böyle bir durum yoktur.

Geniş anlamıyla politika, somut durumların ve koşulların somut tahlili ile varılması gerekli hedefe götürecek gerçekçi yolu saptamaktır. Pratikte izlenecek çizgi ve uygulanacak taktikler nesnel durum ve koşulların olanakları ve sınırlamalarıyla çerçevelenmiştir. Verili nesnel duruma pasif olarak uyulmaz, ama, kişilerin ve örgütlerin iradi mücadele ve eylemleri böyle bir tahlille saptanan çerçevelenme göz önünde tutularak hesaplanır ve yürütülürse ancak başarıya ulaşır. Bugün değilse, yarın. Sosyalistler yarınlara yöneliktir. Geçmişten oluşup gelen bugün'ü yarınların ışığında değerlendirirler. Bugün kaybedilmiş gibi görünen şeyler yarın daha üst bir düzeyde ve daha geniş çapta kazanılır.

Çark Başak, Sayı 8, 1 Haziran 1976

Burjuvazinin Hesaplarında CHP'nin Yeri

Bursa'da toplanan Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu'nda yapılan konuşmanın "Faşizmin Tırmanışı ve CHP" ile ilgili bölümü, 5 Haziran 1976.

Defalarca vurgulayarak belirttik; faşizmin tırmandırılışı harekâtı silahlı saldırılar ve faili meçhul cinayetlerle sol'u sindirmekten ve tam boy açık faşizm için bir anarşi ortamı hazırlamaktan ibaret değildir. Faşist yönetimi sistemleştirme ve pekiştirme operasyonu planlı bir şekilde yürütülmektedir.

Hedef dörtlüdür: Yürütme düzeyinde 1) Devlet aygıtını ve 2) ordu yüksek kademelerini; ideolojik düzeyde 3) öğretim kurum ve kadrolarını ele geçirmek; sınıfsal düzeyde de 4) işçi sınıfını ve onunla birlikte tüm ilerici tabaka ve kitleleri baskı ve kontrol altına almak.

Bu dörtlü operasyon, bir yanıyla çok partili ve parlamentolu görünüm altında faşist bir yönetimi pekiştirmek içindir, öbür yanıyla da, tam boy açık ve askeri faşizm için hazırlıktır. MC iktidarının ve onun başını çeken Demirel-Türkeş ikilisinin planı budur.

Ordudaki Oyunlar

Son ay ve haftalarda ordu yüksek kademelerinde yer alan olaylarda Demirel-Türkeş ikilisinin parmağı olduğu, bu kademelere kendilerine uygun düşen kişileri getirmek istedikleri basında dolaylı ve dolaysız olarak o kadar yazıldı ki, bir sır olmaktan çıktı. Bu girişimler, dörtlü operasyonun yukarda belirttiğimiz iki yanından ikincisine ilişkindir. Gerekli gördüklerinde bir askeri müdahaleyi, en azından bir sıkıyönetimi gerçekleştirebilmek için ordu kademelerinde değişikliğe girişmişlerdir. Kış aylarında sıkıyönetim önerilerini arka arkaya getirip de kabul ettiremeyince bu "ayarlama" yoluna başvurmuşlardır. Ne var ki, bu operasyon da hızla istedikleri sonucu vermemiştir. İş henüz askıdadır. Hava kuvvetlerinde orgeneral sayısını arttıran kanun Meclis'den geçecek mi, yoksa yeni atanan komutan Ağustos'ta emekli mi olacak? Alpkaya davasında verilen hükme Genel Kurmay Başkanı'nın itirazı Askeri Yargıtay'da ne sonuç verecek? Özaydınlı'nın açtığı, Hava Kuvvetleri'ne yapılan atamayı iptal davası nasıl bir karara bağlanacak? Bunlar denklemin henüz çözülmemiş meçhulleridir.

AP'nin organı sayılan bir gazetede akıl hocalığı eden namlı "Üç Yıldızlı Denge" son yazısında açıkça böyle bir öneride bulunmaktadır. Hatta yaptığı öneri, sıkıyönetim ilanından da öte bir askeri müdahaleyi içerir görünmektedir. Şöyle ki, "Üç Yıldızlı Denge" 12 Mart Muhtırası'nın M.G.K.'nun "başkanı ve üyeleri olan zamanın Cumhurbaşkanı ve Başbakanının dışında verilmesini" eleştirmekte ve böyle verildiği için "devlet yönetimindeki müşterek ve samimi bir çalışma büyük ölçüde zedelenmiştir" demektedir. Anayasaya göre ancak tavsiye kararları almakla görevli

istişari nitelikteki bir kurulun üyeleri "Üç Yıldızlı Denge"ye göre "anayasa kuruluşlarına rehberlik edecek tarihi görevlerle karşı karşıya bulunmaktadırlar" Sözünü ettiği görev de M.G.K.'nun hür demokratik parlamento sözüne yönelmiş tehlikenin süratle memleketten sökülüp atılmasını sağlayacak kararları almasıdır. Kimliği meçhul yazara göre parlamento, bundan önce olduğu gibi, bu kararları da saygıyla karşılayacaktır.

Büyük Sermaye Ne İstiyor?

Bu yazının iki yanlı bir anlamı var. Birincisi, MC iktidarı o kadar sıkışık, işleri yürütemez durumdadır ki, sıkıyönetim veya daha doğrudan bir askeri müdahaleden başka kendisi için çıkar yol göremiyor. İkincisi, M.G.K.'undan bir sıkıyönetim kararı çıkartabilmesi "Üç Yıldızlı Denge"nin akıl hocalığına kalmışsa, bu iş suya düşmüş demektir, hiç değilse şimdilik.

Ama bir sıkıyönetim ilanını isteyecek, "Üç Yıldızlı Denge"den ve MC iktidarından çok daha etkin görüşler de var. Büyük burjuvazi de sıkışık durumda. İşçi sınıfına, onun ücret ve yan ödemelerin artırılması taleplerine, sendikal örgütlerine artık açıktan açığa öfkeli tavır almaktadır. Büyük sanayi sermayesi MC hükümetini sert biçimde eleştirmekte ve kendi arasında dayanışmayı ve işbirliğini pekiştirip işçi sınıfına, onun taleplerine ve ilerici sendikalarına karşı direnme kararları almaktadır. Yan ödemelere paydos edilmesi, ücretlerin işverenlerce saptanması, grevlere karşı dayanışma fonu kurulması, otuz günden fazla kıdem tazminatı verilmemesi sadece işkolu düzeyinde toplu sözleşme yapılması ve kamuoyunda işverenler lehine yoğun propaganda yürütülmesi bu kararlar arasındadır.

MC iktidarı büyük sanayi sermayesinin ilişkilerine ve taleplerine duyarlı olduğunu bir daha göstermiştir. 1970'de 15-16 Haziran büyük işçi sınıfı gösterilerine yolaçmış olan 274 sayılı sendikalar kanununu işverenler lehine değiştirmek girişimleri yeniden hızlandırılmıştır. Çalışma Bakanlığında bu konuda "gizli" çalışmalar, hazırlıklar yapıldığı birkaç gün önce gazetelerde çıktı. Demirel, Odalar Birliği'nin Genel Kurulunda yaptığı konuşmada vergi sisteminin "ekonomik istikrarı ve gelişmeyi sağlayıcı olması gereğinden," "vergi mükellefinin ağır bir tazyik altında oluşundan", "ihracat seferberliğinden", sözetti ve işverenleri Marksist cereyanlara "karşı dikilip mücadele etmek" görevine çağırdı.

CHP'nin Durumu

Bu olup bitenler ve olagelenler arasında CHP'nin tutumu dikkat çekicidir. CHP, kendi solundaki kanadı koruduğu, onun başını çektiği vb. yollu sağ'dan gelen saldırılar karşısında çekingen ve ürkek bir tutumda olmuştur. Sol, ilerici kuruluşların düzenlediği kitle gösterilerine karşı çıkmış, kendi üyelerinin bunlara katılmasını yasaklamış, kendisini sol kanattan sıyırıp ayırma çabası içinde olmuştur. Yalnız son zamanlarda lideri Ecevit'in beyanlarında emekçi halk kitleleri ile bütünleşme ve ilerici sol kuruluşlarla bir yakınlaşma doğrultusunda yeni bir tutuma yönelme belirtileri görülmüştür. Hatta bazıları bunu, CHP'nin yeni bir strateji benimsemesi olarak yorumlamışlardır. Ama şimdi bir gizli rapor ortaya çıktı. Bunun karşısında Ecevit'in takındığı tavır konusunda basında çıkan haberler doğruysa, -kamuoyu

önünde bir tepki göstermediği ortada- "CHP'nin yeni bir strateji benimsediği" yollu değerlendirmelerin en azından şüpheli olduğunu, eski tutumun devam ettiğini işaretliyor. Hele büyük tirajlı bir gazetede çıkan bir yazıya göre, söz konusu raporun ilk şeklinin CHP Merkez Yönetimindeki değişiklik olmadan önce Parti Meclisinde okunmuş olması bu görüşümüzü daha da güçlendiriyor.

Yine daha önce birkaç kez belirtmiştik; büyük burjuvazi ve diğer sağcı çevreler işçi sınıfına ve diğer demokratik, sol güçlere karşı almayı tasarladıkları tedbirlere CHP'yi ortak etmek istiyorlar. Durup durup tekrarlanan CHP-AP koalisyonu veya işbirliği önerilerinin altında bu var. CHP ile pazarlığa oturup işçi sınıfı ve sol üzerinde bir anlaşmaya varsalar, büyük burjuvazi ve iktidarı için bu toplumsal güçleri tepelemek daha kolay olacak, istek ve hesap bu. Söz konusu raporun yazılmasında parti için hizip çekişmeleri ve kimler ne denli rol oynamış olursa olsun, raporun objektif işlevi ve anlamı CHP'yi sol'dan koparıp ayırmak ve burjuvaziye güvence vermektir; tam boy açık faşizme gidiş olasılığı karşısında sol'u ihbar edip, faşizmin önüne "işte istediğiniz kurban" deyip atmak taktiğidir. Büyük burjuvazinin ve diğer sağ görüşlerin istekleri doğrultusunda atılmış bir adımdır bu rapor. CHP açısından hafife alınacak bir olay değildir.

CHP, "sol'un sağ kanadı" olmak ile "sağ'ın sol kanadı" olmak arasında bir tercih yapmak ve çizgisini açık, tutarlı, kararlı bir biçimde ortaya koyup izlemek durumundadır. Sürgit ikisi arasında ikircikli ve yalpalamalı kalamaz. Şimdiye kadar CHP, liderinin emekçi kitlelerin hak ve özgürlüklerini savunan konuşmaları ile, "sol'un sağ kanadı" görünümünde oldu. Parti pratiğinde ise, sürekli sol'dan ayrı ve uzak durma, hatta ona karşı olmak çabalarıyla "sağ'ın sol kanadı" olma tablosunu çizdi. Gençlik kollarının raporu karşısında Ecevit'in suskunluğu bu çerçeve içinde anlam kazanıyor. Demokratik, ilerici kamuoyunun gözleri bugünlerde özellikle CHP ve Ecevit üzerindedir.

Yürüyüş, Sayı 62, 15 Haziran 1976

Teknolojik Gelişmeler ve Teknik Elemanlar

22 Mayıs 1976'da başlayan 3. Teknik Elemanlar Kurultayı'nda yapılan konuşmanın Yürüyüş dergisinde çıkan özeti.

İşçi Sınıfı Partisi ve Kitle Örgütü

Raporlarda, işçi sınıfına önderliğini kabul ettirmiş bir işçi sınıfı partisi olmadan, başarıya ulaşılamayacağı belirtiliyor. Bu görüşlere elbette katılıyoruz. Yalnız bir noktaya işaret etmeden geçemiyeceğim. Raporda sendikalaşma ve toplu sözleşme için mücadeleden bahsedilirken, bu çalışmalarda siyasi partilerle de ilişki kurmaktan, çizgileri ne olursa olsun onların fikrini almaktan söz ediliyor. Şüphesiz bunda itiraz edilecek bir nokta yok. Madem ki, amaç bu partilerin görüşlerini almaktır, ve sonuçta ters düşen görüşleri kamuoyu önünde sergilemektir; o zaman bu partilerle çizgi farkı gözetilmeden ilişki kurulabilir. Ama iş öbür hususa geldiği zaman, yani işçi sınıfının önderliğini yüklenmiş gerçek bir işçi sınıfı partisiyle olan ilişkiler söz konusu olduğu zaman, partiler arasındaki çizgi farkı ön plana geçer.

Şüphesiz bir parti kendisini işçi sınıfının öncü müfrezesi ilân etmekle gerçekten öncü müfreze haline gelmez. Böyle iddialarla ve bu iddialara dayanan direktifler vermekle, ne işçi sınıfı hareketi yürütülebilir, ne de bu hareketin dışındaki demokratik kitle örgütleri etkilenebilir. Parti böyle iddialardan vazgeçip gerçek örgütlenişiyle işçi sınıfı içindeki, emekçi kitleler içindeki, diğer tabakalar içindeki fiili örgütlenişiyle ve dışa dönük eylemleriyle kendisini kabul ettirebilirse saygınlık kazanır, etkinlik kazanır.

Ama mesele yalnız bu kadarla da bırakılmaz. Diğer taraftan kitle örgütleri için de bilinçli olarak çeşitli siyasi partileri eylemlerinde gözlemlemek, programlarını, tüzüklerini incelemek, Türkiye'nin somut şartlarının somut tahlili ışığında bu çizgileri değerlendirmek ve bunun sonucunda bir seçme yapmak sorunu vardır. Yani sorun iki taraflıdır. Bir, işçi sınıfı partisi olmak iddiasıyla ortaya çıkan partilere düşen görevler vardır ki, bunlar temeldir; ama bunun dışında, kitle örgütlerinin de belirttiği gibi davranarak siyasi çizgiler arasında bir seçme yapmaları ve tabii doğru seçme yapmaları gereklidir.

Teknik Elemanların Konumu

Teknik elemanların toplumdaki konumunun değerlendirilmesindeki güçlük, bu kesimin işçi sınıfı, emekçi sınıfı, burjuva sınıfı deyimlerinin ifade ettiği anlamda sınıfsal bir gruplaşmayı temsil etmemesinden gelmektedir. Raporda bilimsel ve teknolojik devrim konusuna değiniliyor. Ve bu görüşü savunanlara göre teknik elemanların doğrudan işçi sınıfına dahil oldukları söyleniyor. Bunun incelenmesi ve bir sonuca bağlanması gerekir. Çünkü eğer gerçekten teknik elemanlar doğrudan işçi sınıfına dahil oluyorlarsa, artık işçi sınıfıyla teknik eleman grubu arasında bir

ittifaktan, bir dayanışmadan söz edilmez. Çünkü doğrudan doğruya işçi sınıfının içinde yer almaktadırlar. Yok, işçi sınıfının içine dahil olmuyorlarsa, o zaman ittifaklar sorunu ortaya çıkar.

Bilimsel ve Teknolojik Devrim

Önce şuna değinmek isterim ki, bilimsel ve teknolojik devrim genellikle kabul edilmiş bir olgudur. Garaudy'nin tezlerinden kaynaklanmış değildir, oradan çıkmış değildir ve onun görüşlerine dayanmamaktadır. Bilinmektedir ki, bilim ve teknik giderek doğrudan bir üretim gücü haline gelmektedir. Bilim ve teknik doğrudan bir üretim gücü haline geliyorsa o zaman bilimi ve tekniği somutta taşımakta olan insanlar, yani teknik elemanlar da üretim güçleri içine dahil oluyorlar.

Üretimde değer yaratır duruma geliyorlar; dolayısıyla üretimin bir parçası haline geliyorlar. Ama unutmayalım ki bu bir süreçtir. Tamamlanmış değildir. Böyle bir süreç başlamıştır, ilerlemektedir, çeşitli toplumlarda çeşitli durumlar göstermektedir. Mesela bilimsel ve teknolojik devrimin Türkiye'deki etkileri, Türkiye'de yarattığı sonuçlar, hiç şüphesiz sanayileşmiş ülkelerdeki yarattığı durum ve sonuçlarla aynı değildir. Ama biz bilimsel ve teknolojik devrim sorunuyla meşgul olmak durumundayız. Çünkü bu olgu Türkiye'yi hiç etkilememiş, hiç girmemiş değildir. Türkiye'de çok sınırlı çapta da olsa otomasyona geçmiş, tam otomasyona geçmiş fabrikalar, işletmeler vardır. Kaldı ki Türkiye'nin bir sanayileşme problemi vardır. Türkiye eğer sanayileşecekse, gerçekten bunu en ileri tekniğe göre yapacaktır. Yani Türkiye sanayileşirken önce 19. yüzyıldaki geleneksel diyebileceğimiz sanayileşmeye gidip sonradan daha ileri teknolojik seviyede olan otomasyona geçecek değildir, ilk sanayiini kurarken kaynaklarının elverdiği ölçüde en ileri teknikleri kullanacaktır. Onun için, bu sorun bugün bizde yaygın olmasa bile bizi de ilgilendirir.

Bir de şu var: Bu süreç çok ilerlediği, hatta tamamlanır hale geldiği zaman bile, tahmin olunur ki teknik elemanlar arasında gene de doğrudan üretimde değer yaratan durumda olmayan, daha ziyade hizmet öğreten, hizmet yapan kesimler veya bir kesim bulunacaktır.

Otomasyon Sonucu

Otomasyon ilerledikçe iki yönlü bir süreç sonucunda teknik eleman ve teknik eleman olmayan klasik anlamdaki işçiler arasındaki farklar ortadan kalkmakta, bu iki kitle birbirine yaklaşmaktadır. Bir taraftan teknik elemanlar değer üretici duruma gelmekte ve doğrudan işçi sınıfına dahil olmaktadırlar. Diğer taraftan ise geleneksel sanayide bilinen ve işçilerin çoğunluğunu teşkil eden sade, kaba işçi, kalifiye olmayan işçi tipi ortadan kalkmaktadır.Klasik makinalaşma sürecinde işçi makinanın pasif bir parçası haline gelmiştir. Ama otomasyonda böyle değildir. Otomasyonla geleneksel sanayileşme arasında, makinalaşma arasında, nitel bir fark vardır. Geleneksel makinalaşma işçinin bedenen yaptığı işler makina tarafından yapılır hale gelmişti; ama makinanın denetimini işçi yapardı. Hâlbuki otomasyon ile sadece bedeni işler değil, zihni dediğimiz faaliyetler ve işlemler de makinalaşmaktadır. Otomasyonda sadece üretim meydana gelmemektedir. Üretim süreci devamlı bilgisayarlar aracılığıyla kontrol edilmekte, yanlışlıklar, kusurlar, aksaklıklar derhal

belirtilmektedir. Yani eski makinalaşmada işçinin bedeni faaliyetlerle yaptığı işlerin yerini makina alıyordu: otomasyonda ise zihni işlemler zekaya ilişkin işlemler de makinalaşmış duruma geliyor.Böyle ikili bir süreçle teknik elemanla işçi sınıfı arasındaki ayırım giderek ortadan kalkıyor. Ve bunlar bir birleşmeye doğru gidiyorlar. Ama bugün, bu birleşme büyük çapta meydana gelmiştir; artık teknik eleman ve işçi sınıfı ayırımı yapmaya lüzum yoktur; bunları tek bir olgu gibi, tek bir birim gibi ele almak lazımdır, diyemeyiz. Ayrılıklar vardır.

Şimdiye kadar, doğrudan doğruya üretim sürecinden gelmeyen, sosyal değerlerden gelen birtakım etkiler de teknik eleman grubuyla işçi sınıfı[nı] birbirinden ayırmıştır. Bunlardan birisi şu olmuştur: kafa emeğine kapitalist sistem el emeğinden daha fazla ücret ödeme eğilimini göstermiştir. Şimdi, bir sosyalist toplumda bile, biliyoruz ki, teknik elemanın geliriyle kalifiye işçinin, hele kalifiye olamayan işçinin gelirleri arasında fark vardır. Çünkü yaptıkları işin, harcadıkları emek gücünün niteliğinde fark vardır. Ama kapitalist sistemdeki gelir farkları yalnız bunların sonucu değildir. Aynı zamanda, kapitalist sistemde bu uzman elemanlar uzmanlıkları ölçüsünde kapitalizm tarafından, işverenler tarafından satın alınmak istenmektedir. Bu yüzden bunlara emeklerine göre verilecek olan değerin üstünde, hatta kendi iş güçlerini yeniden üretmek için verilmesi gereken değere eşit ücret ve maaşın üstünde daha yüksek ücretler ve maaşlar verilegelmiştir; özellikle yüksek kademe uzmanları, bu çok önemli kadroları işverenlerin kapitalist sisteme bağlamak istemeleri sonucunda.Diğer bir ayırım da sosyal değerlerden gelmiştir. O da bildiğiniz gibi el emeğinin ve el emeğiyle geçimini sağlayanların horlanmasıdır.

Kapitalizmin Bunalımı ve Teknik Elemanlar

Az önce otomasyonun işçi sınıfıyla teknik elemanlar arasındaki ayrılıkları nasıl ortadan kaldırmaya doğru gittiğini ve bunu bir ikili süreçle yaptığını söylemiştim. Kapitalist toplumun bunalımından dolayı, ayrıca teknik elemanlarla işçi sınıfını yaklaştıran faktörler vardır. Bugün değil sadece bizim gibi yoksul ülkelerde, Fransa gibi gelişmiş kapitalist ülkelerde dahi bir aydınlar işsizliği vardır. Teknik eleman olarak yetişen gençlerin dahi gelecekten endişeleri vardır. İş bulabilmekten, geçinebilmekten endişeleri vardır. Ondan sonra da buldukları işin kendi yetişmelerine, eğitimlerine uygun olan, kendilerini tatmin edecek bir iş olup olmadığı sorunu vardır. Türkiye'de ise aydın işsizliği hep biliyoruz çok daha fazladır; zaten genel işsizlik çok daha fazladır. Bu işsizlik teknik elemanlar arasında da vardır.

Ayrıca gözlüyoruz ki, teknik eleman kesimiyle işçiler arasında sübjektif açıdan da bir yaklaşma belirmiştir. Bu kurultay, bunun belirgin örneklerinden biridir. Hazırlanan raporlar bu yaklaşımı göstermektedirler.

Yürüyüş, Sayı 60, 1 Haziran 1976

CHP içinde geçen olaylar genellikle basında, yaklaşan Kurultay dolayısıyla iç hiziplerin ve partinin önde gelen kişilerinin "post kavgası" olarak niteleniyor. Bu durumdan sağcı basın keyifleniyor, CHP parçalanıyor, zayıflıyor diye. Sağcı olmayan basın ise kaygılanıyor ve eleştiriyor.

Oysa CHP içinde olup bitenleri kişisel ihtirasların körüklediği bir post kavgası olarak görmek yanlıştır. Bu çekişmelerin anlamını doğru kavrayabilmek için konuya sınıfsal açıdan bakmak gerekir. CHP'nin bir yandan emekçi kitleler, hatta bir ölçüde işçi sınıfı içinde bir oy tabanı var. Bu oy kaynağı ekonomik-sosyal istemlerinin gerçekleştirilmesinde CHP'ye, özellikle liderine, umut bağlamış görünmektedir, bu bağlanışın tam bir güven duygusuyla olup, olmadığı tartışılabilirse de. Ayrıca CHP'nin aydınlar arasında etkin bir yandaş kesimi vardır. CHP iktidara gelebilmek için bu kitle tabanını ve yandaş kesimi kollamak, onun sözcülüğünü etmek durumundadır. Bu kitlesine karşı demokratik özgürlükler, ekonomik-sosyal haklar konusunda tekrar tekrar taahhüde girmiştir.

Ama CHP büyük burjuvazinin bir kesimiyle de -bazılarının "ulusal", "liberal", hatta "ilerici" buldukları kesimiyle- ilişkilidir. Bu burjuvazi kesiminin CHP içinde tuttuğu, veya o kesimle ilişkileri olan kişilerden söz edilir. CHP Merkez yönetiminde meydana gelen son değişikliğin hemen ertesi günü İşveren Sendikaları Başkanı Halit Narin'in bu değişikliği yararlı gördüğü yolunda demeç vermesi dikkat çekiciydi.

Büyük Burjuvazinin CHP üzerinde hesapları olduğunu daha önce de bir kaç kez belirttik. Büyük burjuvazinin CHP konusunda tutumu çelişik ve tereddütlüdür. Bir yandan CHP'nin iktidara gelmesinden çekinmekte, AP veya MC ile işlerini yürütmeyi yeğlemektedir. Öte yandan işlerin yürümediğini, yürütülemediğini görmekte, sıkıyönetime gidileceğinden emin olamamakta, CHP'yi, kitleleri kontrol altına alıp bir güdümlü demokrasiyi oluşturabilecek bir almaşık -alternatif- olarak düşünmeye başlamışlardır. Hem CHP'de kendisine yakın kişi ve çevreler bulmaktadır, hem de CHP yönetimi ve liderliğinin burjuvaziyi kolladığını farketmektedir. MC mi? CHP mi? sorusu büyük burjuvazi içinde kesin olmamakla birlikte az çok belirgin bir ayrışım yaratmaktadır. CHP'ye yatkın kesimin daha çok sanayiciler olduğu söylenebilirse de bu ayırım çizgisi mutlak değildir. Kredi, teşvik tedbirleri, genişleme müsaadeleri ve benzeri konularca MC iktidarından kendi çıkarları lehine kararlar çıkartabilmede çeşitli sanayi sermayesi grupları aynı derecede başarılı değildir; buna göre MC'ye karşı tavırları farklı olabilmektedir. (Tam boy açık faşizme gidilememesinde burjuvazi içindeki ayrışım ve sürtüşmelerin bir etken olduğu düşünülebilir. Bizim burjuvaziye uygun düşen rejim, işçi emekçi kitlelerin, demokratik güçlerin sıkıca baskı ve kontrol altına alındığı, ama burjuvazinin iç çekişmelerini ayarlamak bakımından daha bir esneklik taşıyan sınırlı çok partili demokrasi ola-

rak gözükmektedir.) CHP iktidar olabilmek için bir yandan kitle dayanağını elden kaçırmamaya bakarken, öbür yandan büyük burjuvaziyi ve ardındaki ABD'yi de kollamaya, ürkütmemeye bakmaktadır. Zaman zaman Ecevit büyük burjuvazinin özellikle sanayici kesimine olumlu atıflar yapmakta, "dünyanın nereye gittiğini gören iş adamları"ndan söz etmektedir. CHP, büyük burjuvaziyi ve ABD'yi karşısına alarak iktidar olamayacağını, gerekli oyu toplasa da ona iktidarı bırakmayabileceklerini hesaplamaktadır.

CHP'deki iç mücadele, bu çizmeye çalıştığımız sınıfsal tablo içinde ele alındığında kişilerin ve grupların sübjektif emelleri ve hedefleri her ne olursa olsun parti yönetiminin CHP'yi sol kanattan hepten ayırıp sağa kaydıracak büyük burjuvaziye ve diğer etkin güçlere güvence veren duruma getirme çabalarında olduğu görülür. İki "gizli rapor" olayı bu çabaların belirti ve araçlarından biridir. CHP böyle bir çizgiye sağlam otururşa, 1977 seçimlerinde her iki olasılıkta da burjuvazi kârlı çıkacaktır: Ya CHP ilerici, sol kanattan oy kaybına uğrayacak, iktidara gelemiyecektir, veya, oyları toplar iktidara gelirse, büyük burjuvazi, etkin, çevreler ve ABD gözünde tehlikeli olmaktan çıkmış olarak gelecektir.

CHP şimdi, hem kitle desteğini koruyacak, hem de burjuvazinin ve diğer etkin güçlerin kuşkulanmasını tümüyle giderip onlara partiyi kabul ettirecek çizgiye oturma çabası içindedir. Merkez yönetimi ve liderliği kitlelerin destek ve oylarını çantada keklik sayıp, daha ziyade egemen sınıf ve etkin güçleri kazanmaya yönelir gözükmektedirler.

CHP'nin bu titrek, kaygan konumundan, daha da sağa kayına eğiliminden ötürüdür ki, demokratik hak ve özgürlüklerin savunulmasının geliştirilmesini öncelikle bu partiden beklemek yanlıştır. Toplumun demokratikleşmesi, ilerlemesi açısından CHP'nin önemi niteliğinde değil, niceliğindedir. Nicelikçe büyük olan bu partinin demokratik hak ve özgürlükleri tutarlılıkla, içtenlikle savunma çizgisinde kalabilmesi toplumun gerçek ilerici, demokratik gücünün, işçi sınıfının ve müttefiki kol ve kafa emekçisi sınıf ve tabakaların politik bilincinin, örgütlenişinin, mücadelesinin gelişmesine ve etkinliğini duyurmasına bağlıdır. Bu gelişme ve etkinliğini duyurma bu gün kendini belli etmektedir; Sosyalistlerin görevi bu oluşumu hızlandırmak, daha güçlendirmek, derinleştirmektir. Bunu yaparken, bir yandan da CHP'ye yapıcı eleştiriler, uyarılar yöneltmek, onu demokratik hak ve özgürlükler konusunda sol güçlerle hiç değilse paralel, koordine hareket etmeye doğru çekmeye çalışmaktır. CHP unutmamalıdır ki, büyük burjuvaziyi ve ABD'yi kollayayım, sol'dan kendimi ayırayım derken kitleler içindeki oy tabanından kayıplara uğrayabilir ve böyle giderse uğrayacaktır da.

Çark Başak, Sayı 10, 1 Temmuz 1976

Türkeş'in Diyarbakır Gezisi Bir Tahriktir

MHP Genel Başkanı Türkeş'in doğu gezisi ile ilgili basın açıklaması, Haziran 1976.

Diyarbakır'da aralarında işçi sendikaları, demokratik meslek dernekleri, gençlik örgütleri bulunan on kuruluş Türkeş'in Diyarbakır'a gelmesinin doğuracağı muhtemel sonuçlar üzerinde kamuoyunun dikkatini çekmek gereğini haklı olarak duymuşlardır. Doğu ve Güneydoğu illerimizde ırkçılık ve mezhep ayırımları körüklenip anti-demokratik baskılar daha da yoğunlaştırılmakta, olaylar çıkartılmaktadır. Esas mesele Türkeş'in şu veya bu kente gidip gitmemesi değil, MC iktidarının tüm yurt çapında hızlandırarak yürüttüğü, Doğu ve Güneydoğu illerimizde yoğunlaştırdığı anti-demokratik, faşizan politika ve bu politikanın uygulanmasında Türkeş'in, partisinin ve yandaş kuruluşlarının oynadığı roldür. Türkeş'in Diyarbakır'a gelişini olağan bir ziyaret saymak mümkün değildir. Son gelişinde yandaşlarının sokaklarda bağırdıkları sloganlar ve sebep oldukları olaylar unutulmamıştır. Bu defa da benzeri olaylar yer alırsa bunun sorumlusu sadece Türkeş değil, bütünüyle MC iktidarı olacaktır.

[Bir yıl önce, 23 Haziran 1975'te Türkeş'in Diyarbakır'da bir miting yapmak istemesi üzerine olaylar çıkmış, binlerce kişinin katıldığı yoğun protestolar ve çatışmalar yaşanmış, iki kişi ölmüştü.]

Çark Başak, Sayı 10, 1 Temmuz 1976

Bursa'da Baskılar ve Saldırılar

Basın açıklaması, 19 Haziran 1976.

Bir kaç günden beri gelen haberler Bursa'da ikinci bir "Seydişehir Olayı"nın yaratılmak istendiğini göstermektedir. Seydişehir'de silahlı saldırıların, ölüm ve yaralamaların, parti ve sendika binalarını tahrip eylemlerinin baş aktörü olan Türk Metal-İş Sendikası ve yardımcıları Komando ve Ülkücü'ler bu defa Bursa'yı hedef seçmişlerdir.

15 Haziran günü Renault fabrikasına bildiri dağıtmak bahanesi ile gelip bildirilerini almak istemeyen işçileri muşta ve zincirlerle dövmeye girişmişler, kovalanınca da kaçıp gitmek zorunda kalmışlardır.

Aralarında Türkiye İşçi Partililerin de bulunduğu Maden İş Sendikası üyesi işçilerin üzerine konulmak istenen baskı bu defa bir başka biçimde ortaya çıkmıştır. Evvelsi gün Renault fabrikasına gönderilen Jandarmalar kitaplıktan 400 kitabı ve altısı temsilci olmak üzere 12 işçiyi alıp götürmüşlerdir. İşçiler sonradan serbest bırakılmışlarsa da Savcılık altı işçi temsilcisi hakkında ceza kanununun 142. maddesinden tahkikat açmıştır. Aynı günün akşamı Fabrika Baştemsilcisi ve TİP İl Yönetim Kurulu üyesi olan Osman Özdemir'in evine dinamit atılmış, can kaybı olmamışsa da evde tahribat husule gelmiştir. O sırada Osman Özdemir Gönen'de Maden İş'in eğitim seminerinde bulunuyordu.

Seydişehir'den sonra Bursa'daki tüm olaylar MC iktidarının TİP ve DİSK'in güçlü bulunduğu işçi merkezlerini bilinçli bir şekilde birer birer hedef aldığını açıkça ortaya koymaktadır. Bursa'daki gelişmeler Seydişehir'deki gibi kanlı olaylara, ölümlere yol açarsa bunun tek sorumlusu MC iktidarı ve kullandığı faşist maşalar olacaktır. MC iktidarının ve büyük burjuvazinin baş korkusu işçi sınıfı ve işçi sınıfının öncü, ilerici sosyalist kesimidir. Bu gibi tertip ve saldırılarla işçi sınıfımızın politik ve sendikal hareketini durdurabileceklerini sanmaları en büyük yanılgılarıdır. İşçi sınıfı hareketi her iki düzeyde de tarihsel gelişimini tüm baskı ve engellemelere rağmen sürdürecektir.

Çark Başak, Sayı 10, 1 Temmuz 1976

1961-1971 Türkiye İşçi Partisi

Türkiye toplumunun en hareketli bir döneminde on yılı aşkın bir sürece aynı derecede hareketli bir yaşam geçirmiş Türkiye İşçi Partisini bir kaç sayfanın sınırları içinde inceleyip değerlendirmek mümkün değildir. Yer sınırlaması olmasa bile, Partinin tarihi ancak bilimsel metodla yapılacak araştırma ve incelemeler sonucu ortaya çıkarılabilir. Daha yaşamı sırasında, 1960'ların son yıllarına doğru Türkiye İşçi Partisi Fransa'da Duverger'nin denetiminde yapılan bir devlet doktorası ve Almanya'da bir üniversite doktorası tezine konu olmuştur. Hiç kuşkusuz bundan sonra da siyasal tarihçiler 1961-1971 Türkiye İşçi Partisi üzerinde önemle duracaklardır.

Biz burada, 1961-1971 Türkiye İşçi Partisi'ne ilişkin olarak ortaya çıkmış, tartışmalara, eleştirilere yol açmış sorunları ele alarak Parti'nin durumunu ana çizgileriyle açıklamaya çalışacağız. Bunlardan birincisi, TİP, işçi sınıfının partisi niteliğinde miydi, değil mi sorusudur. Türkiye İşçi Partisi'ne karşı tavır alanlar onu küçük burjuva partisi olmakla suçlayagelmişlerdir. İkincisi, TİP'in sınıfsal içeriği ve buna bağlı olarak politik çizgisinin niteliği sorunuydu. Verilen ideolojik mücadele 1961-1971 yıllarının sonlarına doğru "Millî Demokratik Devrim", "Sosyalist Devrim" sorunu biçimine büründüyse de aslında tartışma ve mücadele Parti'nin işçi sınıfı hareketi niteliği ve işçi sınıfı öncülüğü sorunu üzerindeydi.

Bu konuları açıklamaya girişmeden önce yanlış yargılara, gereksiz tartışmalara yol açan iki noktayı belirtmek, daha doğrusu hatırlatmak yararlı olur. Birincisi, sorulara cevap ararken ele alınan konulara durağan (statik) açıdan bakmamaktır. Bir parti, hatta her hangi bir örgüt, bir defada oluşup son biçimini alan bir olgu değildir. Yaşayan, canlı bir varlıktır, zaman içinde değişme ve gelişme veya gerileme gösterir. Hele işçi sınıfına, halk kitlelerine ilişkin örgütler özünde toplumsal hareketlerdir. Parti, bir toplumsal hareketin, sınıf hareketinin, belirli işleyiş kurallarına bağlı, bilinçli, disiplinli bir örgütlenişidir. Yapılması gereken iş, Parti hareketinin izlediği çizgiyi, bu çizginin niteliğini saptamaktadır.

İşçi sınıfının sosyalizmi hedef alan partisinin nitelikleri teoride ve pratikte çoktan saptanmıştır, bilinmektedir. Ne var ki hiç bir işçi sınıfı partisi kurulduğu andan itibaren bu niteliklere tam ve olgunlaşmış biçimde sahip olmaz, olamaz. Sorun sahip olma konusunda bilinçli ve kararlı mı, bu yönde bir gelişme gösteriyor mu sorunudur.

İkinci nokta, değerlendirmelerin yalnızca soyut, genel kuramsal ilkelere, bunlara dayanarak oluşturulan modellere göre yapılamayacağıdır. Teorinin, ilkelerin ortaya koyduğu genel doğruları somut, özgül durum ve şartlar ışığında değerlendirmek gerekir. Somut durumların somut tahlili gereği de temel ilkelerdendir. Somut, verili durum hiç bir zaman istenildiği gibi elverişli değildir; daima az veya çok, güçlü veya güçsüz ölçüde engelleyici, zorlaştırıcı, elverişsiz şartlar vardır. Ama bilimsel

sosyalizm bilimsel olduğu için her durum ve şartta yol gösterici olmak, verili ortamda nelerin yapılmasının mümkün ve doğru olacağı sorununa ışık tutmak niteliğini korur.

TİP'in Kuruluşu ve Gelişmesi

Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu ve ilk gelişme dönemi sırasında durum şuydu: Türkiye güçsüz bir sanayileşmenin ilk evresinde olduğundan işçi sınıfı nesnel ve öznel durumu bakımından üst bir düzeyde değildi; yani, sayıca az -işçilerin çalışan nüfusa oranı küçük- teknik bilgi ve yetenek ve politik bilinç düzeyi düşüktü. Ama zaten böyle olmasaydı, güçlü bir sanayileşme ile güçlü bir işçi sınıfı meydana gelmiş olsaydı, bu mutlaka, çok ters üst yapı şartlarına rağmen az çok güçlü politik bir işçi sınıfı hareketi, partisi yaratmış olurdu. Tüm Batılılaşma, çağdaş uygarlığa ulaşma edebiyatına rağmen bir türlü sanayileşip gelişmiş toplumlar düzeyine erişememenin yarattığı bu duruma ek ve bağlı olarak, son derece baskıcı, demokratik özgürlüklere hiç yer vermeyen bir rejim sürdürülegelmişti. Bağımsızlık savaşının zaferle sona erdirilmesi ve cumhuriyetin ilânı sırasında politik iktidarını pekiştiren burjuvazi tek parti yönetimi aracılığı ile feodal üst-yapı kurumlarını ortadan kaldırmaya, sanayi ve tarıma ilişkin tedbirler alıp, bankacılığı geliştirerek, ekonomide devletçiliğe yönelerek alt yapıda kapitalistleşme sürecini geliştirmeye yöneldi. Ama demokratik özgürlüklere, fikir, vicdan, söz, yayın, kitlelerin sınıfsal örgütlenme özgürlüklerine hiç yer vermedi.

1946'ya kadar fikir, söz, eleştiri, yayın özgürlükleri burjuvazinin, temsilcilerinin, ideologlarının kendi aralarındaki ayrışımlar için bile tanınmadı. Tek parti iktidarı tüm tartışma ve eleştirilerin üstünde tutuldu ve onun benimsediği ideoloji tek resmi ideoloji haline getirildi. 1946'da çok partili evreye geçilmesiyle, burjuva partileri çeşitlenip sayıca çoğaldı, ama işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin burjuvaziden bağımsız partileşmesine müsaade olunmadı. 1946'da bu nitelikte oluşan bir iki parti bir kaç ay içinde politika sahnesinden uzaklaştırıldı. 1961'e kadar tüm sol fikir ve görüşler ve işçi sınıfının politik hareketi illegaliteye itilmiş kaldı.

1961 Türkiye'sinde işçi sınıfının sosyalizmi hedef alan yasal partisinin oluşturulmasını kolaylaştıracak, ideolojik ve politik düzeyde belirleyici rol oynayacak önemli bir birikim yoktu. Sol tümüyle hep baskı altında tutulmuş, illegalitenin zor şartlarında yürütülmüş parti hareketi cılız kalmış, hatta 1950'den sonra bir dağılma hali göstermişti. Örneğin Portekiz'de Nisan 1974 devriminden sonra görüldüğü üzere, illegal şartlarda örgütlenip etkin bir güç kazanmış bir partinin legaliteye çıkışı gibi bir durum yoktu. Bununla birlikte bu söylediklerimiz Türkiye'de hiç bir birikim yoktu, TİP sıfırdan işe başladı anlamına gelmez. 1962 yılından başlayarak TİP'e katılan sosyalistler elbette o anda mantar gibi yerden bitmiş değillerdi. Sadece, kapsamlı ve köklü bir birikim olmadığı açıktı.

Teorik, bilimsel alanda da bir boşluk vardı. Ne teorik çalışmalar yapılmıştı, ne de Türkiye'nin tarihi, toplumsal yapısı, ekonomik, sosyal sorunları üzerine araştırmalar. (1940-1945 arası Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde bir kaç genç doçentin başlattıkları toplum-bilimsel araştırmalar haklarında çeşitli tahkikat açılarak ve nihayet kendileri fakülteden uzaklaştırılarak durdurulmuştu.) Böyle çalışma ve araştırmalar

şöyle dursun, sosyalizmin klâsikleri dahi Türkçeye çevrilebilmiş değildi. Burjuva yönetimi tüm fikir ve bilim yaşamını baskı altında dondurmuştu. Sosyalizm ve Türkiye toplumu konularında bilgisizlik 1961'deki durumun belirgin niteliğiydi.

Yasal yasakların, fikir ve siyaset yaşamının dondurulması yanı sıra toplum, kitleler de sol'a, sosyalizme karşı şartlandırılmıştı. İşçi sınıfının sosyalist partisini oluşturma ve geliştirmede yasal yasaklardan, demokratik özgürlüklerin sınırlılığından daha etkin engeldi bu şartlandırılma; çünkü daha da sınırlayıcı ve kalıcıydı; yasal engellerin olmadığı alanlarda da etkisini gösteriyor ve bu engeller kalktıktan veya zayıfladıktan sonra da sürebiliyordu uzun zaman.

Yasal engeller de ortadan tüm kalkmış olmaktan uzaktı. 1961 Anayasası eskiye kıyasla çok daha demokratik, özgürlükçü bir rejim öngörmekle beraber 141. ve 142. maddeler başta olmak üzere yasalardaki anti-demokratik hükümler olduğu gibi duruyordu. Kaldı ki, 1961 Anayasası hukukunun nasıl oluşup biçimleneceği de henüz belli değildi. Anayasa hukuku, kâğıt üzerine yazılı maddeler halindeki hükümlerin toplamından ibaret değildir; Anayasa hukuku değerlendirme, yorumlama ve uygulamalarla; Anayasal hak ve özgürlüklere en geniş yorumu ile sahip çıkan toplumsal güçlerin bu uğurda verdikleri mücadeleler ve yarattıkları etkinliklerle oluşur, somutlaşır.

Bu şartlarda kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu da işçi sınıfının sosyalist partilerinin kuruluş biçimine benzemiyordu: Aydınlar ve işçiler arasında bir sosyalist akımın belirmesi, hazırlayıcı ön şartların, ortamın oluşması zemini üzerinde bir örgütlenmeye gidiş biçiminde olmamıştır. TİP'in ortaya çıkışı, on iki sendikacı, diğer partilerden ayrı, işçilerin partisi olacak bir parti kurmak istemişler ve hukuki gerekler yerine getirilerek parti yasal varlık kazanmıştı, ama elbette bu sosyalist bir nitelik kazanması için yeterli değildi. Kurucuların bir kısmı, hatta hepsi, sosyalist bir parti kurmayı amaçlamış olsalar dahi nesnel bir olgu olarak ortaya çıkan parti sosyalist nitelikte değildi. Partinin kuruluşundan sonra kaleme alınmış ilk programı bunu açıkça göstermektedir. İşçilerden sınıf olarak söz ediliyor ama konular işçi sınıfının bakış açısından ele alınmış, bu açıdan sorunlara çözüm önerileri getirilmiş değildir.

Yapılması önerilen işler, kapitalizmin çerçevesi içinde bir takım ilerici, reformist öneriler olmaktan öteye gitmiyordu. Tümüyle program işçi haklarını savunan, ilerici, insancıl bir programdı. Kurucular mevcut burjuva partilerinden bağımsız, ayrı bir parti kurmak istemişlerdi ama ortaya çıkan parti gerçek anlamda işçi sınıfının bağımsız (burjuva ideolojisinden bağımsız, kendi sınıf ideolojisine dayanan) partisi değildi. Bu anlamda bağımsızlaşma bir yıl sonra sosyalist kişilerin partiye girmeye ve parti yönetiminde yeralmaya başlamalarıyla filizlendi ve gelişti. TİP bir sosyalistleşme sürecine girdi. TİP'in on yıllık tarihi bu sosyalistleşme sürecinin dışa dönük ve iç mücadelelerle gelişmesi tarihi olarak nitelenebilir. Bu sosyalistleşme parti kurulduktan bir yıl sonra başlayıp üstten alta doğru yayılma biçiminde olmuştur. Bu, işçi sınıfının sosyalizmi hedef alan partilerinin tipik veya olması gereken kuruluş biçimi değildi kuşkusuz.

Daha sonraki yıllarda sosyalist görüşte çeşitli ayrışım ve gruplaşmalar ve bunlar arasında ideolojik mücadele baş gösterdiğinde, bu belirttiğimiz olguya bakarak,

parti yanlış veya erken kurulmuştur, hatta kurulmamalıydı gibi görüşler ortaya atıldı. Bu görüşler kanımızca tümden yanlıştı. İrademiz dışında oluşan durum ve şartlar, olması gereken nitelikte olmayabilir. Sosyalistlerin görevi durum ve şartların yarattığı talepleri ve ihtiyaçları bilimsel sosyalizm açısından doğru yönde karşılamaya, imkânları elden geldiğince o yönde kullanmaya çalışmaktır. Bunun aksini düşünmek ve yapmak görevden kaçmak olur. İşçi sınıfının kendiliğinden oluşan hareketi içinde şu veya bu nitelikte bir politik gelişme yeralacak, bir parti kurulacak, sosyalistler yardıma, hem de yönetime katılmaya çağrılacak da bu çağrıya cevap verilmeyecek, olmaz öyle şey.

TİP'in yukarıda anlatılan biçimde ve nitelikle kurulmuş olması bu kuruluşun sosyalizm açısından anlamsız ve önemsiz olduğu demek değildir. Burjuvazi ve iktidarları işçi sınıfının ekonomik mücadelesini politik mücadelesi kadar bastırıp kontrol altına almamıştır. İşçi sınıfının ekonomik mücadele tarihi politik hareketinden daha eskidir. İşçi sınıfından gelen baskı karşısında burjuvazi ekonomik alanda ödün vermeyi politik örgütlenme alanında ödün vermeye yeğlemiştir. İşçiler için de, politik bilinç düzeyi düşük olduğu oranda, ekonomik taleplerinin karşılanması ön planda gelir.

Bu nedenlerle Türkiye'de işçi sınıfının ekonomik mücadele tarihi yüz yılı aşkındır. 1946'da sosyalist nitelikte partiler ve özgürce kurulup gelişen sendikalar kapatıldıktan sonra da burjuvazi ve iktidarı sendikal örgütlenmeye mutlak bir yasak koymayarak, kontrol altında güdümlü bir sendikal hareket oluşturmaya yöneldi, ama bunu tam başaramadı. 1950'lerde işçi sınıfı burjuva iktidarının koymak istediği sınırın ötesinde mücadele verdi, grev hakkı günün tartışılan sorunu haline geldi. 1961 Anayasasının kabulünden sonra işçi sınıfı hareketi hızlandı ve politik bir renk aldı. İşçi toplantılarında yalnız ekonomik istekler ileri sürülmüyor, ekonomik, politik, sosyal konular da dile getiriliyordu. Bu gelişme ışığında TİP'in kuruluşu, işçi sınıfının kendiliğinden gelişen hareketinin politik bir düzeye ulaşması, burjuva partilerinden ayrı bir politik örgütlenmenin uç vermesiydi. Daha önceki işçi sınıfı partileri, işçilerin de bireyler olarak bir ölçüde katıldığı, sosyalist aydınların girişimleriydi. TİP ise doğrudan işçi sınıfının ekonomik hareketi içinden ayrışıp uç vermiş bir politik örgütlenme girişimiydi. Bunun için de işçi sınıfı hareketinin politik harekete dönüşmesinin, politik örgütlenmenin eşiğine gelişinin belirtisiydi. Sosyalistlere düşen görev bu dönüşüme ve örgütlenmeye yardımcı olmak, onu sosyalizm çizgisine yöneltmekti. Bu yapılmaya çalışıldı ve eksikleri, yetersizlikleri, yanlışları her ne olursa olsun, esas itibariyle başarıldı da.

TİP'in Sosyalist Niteliği

Bir partinin işçi sınıfının sosyalizmi hedef alan partisi olup olmadığı konusunda, bir, partinin programına, tüzüğüne, toplumda yeralan olaylar karşısında aldığı tavıra, sorunlara koyduğu teşhise ve önerdiği çözümlere bilimsel sosyalizm öğretisine uygunluğu açısından bakılır. İki, örgütlenme biçimine, niteliğine, çalışmalarına, koyduğu eylemlere bakılır. Bu iki ana kıstas açısından TİP ele alındığında, birinci kıstasa göre başarılı bir sınav vermiştir. Yeni bir program üzerinde çok ve ciddiyetle çalışılmıştır. 1964'de kabul edilen program bir yılı aşkın bir çalışmanın ürünüdür.

Yalnız parti içindeki değil, parti dışındaki uzman ve bilim adamlarının da, görüş ve raporları alınmış, ortak toplantılarda konular uzun uzun tartışılmıştır. Yukarıda işaret ettiğim bilimsel bilgi ve veriler yetersizliğine ve sosyalizme karşıt, antidemokratik ortamın kısıtlayıcı şartlarına rağmen bu sistemli ve ısrarlı çalışmalar olumlu ürün vermiştir. 1964 programı, eleştirilecek yanları her ne olursa olsun, bütününde ve esasında, bilimsel sosyalizm açısından Türkiye şartlarında geçerli bir programdı.

Tüzükte de bir işçi sınıfı sosyalist partisinin örgütleniş ilkeleri vardı ama eksikti. Demokratik merkeziyetçiliğe uygun bir örgütleniş öngörülüyordu. Üst kademe organlarının kararları alt organları ve üyeleri bağlayıcıydı. Kararlar alınmadan önce serbest tartışma olanağı tanınıyor, ama karar alındıktan sonra muhalif olmuş azınlığın da karara uyması, ona göre hareket etmesi şartı konuyordu. Üyelik için müracaat edenlerin program ve tüzüğü okumuş ve kabul etmiş olmaları şartı getiriliyordu. Program ve tüzüğü benimsemek ve aidat ödemek üyelik için yeterli sayılmıyor, kişinin, verilen parti görevlerini yerine getirmesi de isteniyordu. Eksik olan önemli nokta, en alt kademe olan ilçe yönetim kurullarından sonra tek tek üyelerden oluşan kitleyi bir işbölümü ve birliği sistemi içinde sürekli parti çalışmasına sokacak bir düzenlemenin tüzükle öngörülmemiş olmasıydı.

Uygulamada ise, tüzüğün şart koştuğu, üyeliğe müracaat edenin programı ve tüzüğü okuyup benimsemiş olması ve altı aylık bir sınama süresinden geçmesi kuralı etkin biçimde işlemedi. Müracaat edenin program ve tüzük konusunda bilgisi ve tutumu kontrolden geçirilemiyordu ve yukarda işaret ettiğimiz, üyeleri sistemli çalışmaya sokma düzenlemesinin yokluğundan dolayı aday üyelik bir formalite olarak kalıyordu. Bundan dolayı üyelerin nitelik düzeyi düşük oluyor, ve zamanla üye sayısının gereksiz ve yararsız şişmesi durumu doğuyordu. Bir zaman geldi ki, bu şişmeyi gidermek, yararsızları ayıklamak için üye kayıtlarını yenileme yöntemi uygulandı.

Yeni kurulmuş bir partinin ilk yıllarda kadrolarının ve üyelerinin nitelik açısından tam istenecek düzeyde olmamaları doğaldır. Hele TİP'in doğduğu ortamın daha önce belirttiğimiz olumsuz şartları altında büsbütün öyledir. Kadrolar ve militanlar parti iyice biçimlenip yerine oturdukça, örgütlü hareket içinde yoğrularak yetişecekti.

Yurt Düzeyinde Örgütlenme

İlk evrede TİP'in örgütlenişi yurt düzeyinde genişlemesine bir örgütlenme oldu. Örgütün yurt yüzeyinde genişlemesi yanlış, olmaması gereken bir gelişme değildi. Ne var ki, partiye işçi sınıfı ve emekçi kitleler içinde kök saldıracak derinlemesine örgütlenme olmuyordu. Bunun bir nedeni, üyeler kitlesini sürekli ve sistemli çalışmalara sokacak örgütsel düzenlemenin yokluğuydu. Bundan dolayı sayıları on bini bir hayli geçen üye kitlesinden partinin örgütlenme çalışmalarında yararlanılamıyordu. Bir başka neden, Merkez yönetiminin partinin işçi sınıfı içinde örgütlenişin önemini bilmesine ve bu örgütlenişin gerçekleşmesini istemesine rağmen bu sorun üzerinde mutlaka çözülmesi gereken bir sorun olarak durmamasıydı. Bununla beraber eleştiride insafı elden kaçırmamak için şunu da belirtelim ki, işçi sınıfı içinde

doğrudan örgütlenme çalışmaları için nesnel imkanlar yoktu ve parti bunu biliyordu. O şartlanmış, donmuş, kuşkulu ve ürkek ortam böyle bir örgütlenme çalışmalarına en büyük engeldi. İşçi sınıfı ile doğrudan temas, diyalog kurulamıyordu. Partili sendika yöneticileri de kendi sendikal kitlelerinde partinin doğrudan çalışmasından yana görünmüyorlardı. Onlar da ortamın elverişsizliğini biliyorlar, çalışmaları kontrolleri altında tutmak istiyorlardı. Bu açıkça söylenmiyorsa da seziliyordu. Parti, sendikalar yoluyla etkinliğini dolaylı olarak duyuracaktı. Öyle oldu.

Partinin işçi sınıfı ve diğer çalışanlar kitlelerinde örgütlenme çalışmaları yapabilmesi donmuş toprakta tarım yapmaya benziyordu. Önce buzların kırılıp çözülmesi, toprağın yumuşaması gerekti. Partinin ilk evredeki işlevi buzları kırmak, eritmek veya balta girmemiş ormanda ilk geçitleri açmaktı. Bu yapılması zorunlu bir işti ve parti bunda başarılı oldu. Sol, sosyalizm konusunda şartlanma ve ürkeklik eskiye kıyasla bir hayli azaldı. Sosyalizm, sosyal sınıf, sınıf iktidarı, sömürü, emperyalizm v.b. terim ve kavramlar kamuoyuna, politika diline mal oldu, halk kitlelerine kadar ulaştı. Yerel örgütlerinin bütün illere ulaşması ve üye sayısının 10 bini aşması buzların çözülmekte olmasının göstergesiydi.

Parti İçi Eğitim ve Örgütlenme

1966'dan sonra üyelerin sosyalist niteliği sorunu ve buna ilişkin olarak parti içi eğitim konusu ön plana çıktı. Malatya'daki 2. Büyük Kongrede delegelerin çoğu eğitim üzerinde durmuşlardı. Kongreden sonra parti içi eğitim konusu Merkez Yürütme Kuruluna bir kaç kez getirildi, tartışıldı. İstanbul örgütünden bir parti okulu kurulması önerisi geldi. Öneriyi yapanlardan bunu planlamaları ve bir raporla Merkez'e bildirmeleri istendi, ama bir sonuç alınamadı. Parti'de program açıklaması çalışmaları, seri konferanslar düzenlemeleri yapılageldiyse de eğitim konusunun daha sistemli ve kapsamlı bir biçimde ele alınması gerekiyordu. Bu eğitim konusunda da temel aksaklık, üye kitlesinin birimler içinde örgütlendirilerek sürekli ve düzenli toplu çalışmaya sokulmuş olmaması geliyordu; çünkü eğitim eyleme ve somut sorunlara ilişkin ve dönük olarak asıl tabandaki bu birimlerde yapılacak bir işlevdi. Bunun dışında, dersler, kurslar, seminerler biçiminde eğitim yetişkin, yetenekli kadro elemanı sorunuydu. Böyle eleman sıkıntısı vardı, ama 1966 öncesine kıyasla durum daha elverişliydi. Ama MYK eğitim ve örgütlenme sorununa ağırlık vermedi.

1964 programını hazırladıktan sonra dağılan Bilim ve Araştırma Bürosu 1967 sonlarında yeniden örgütlenerek çalışmalara başladı. Yeni büronun birleşimi ve çalışmaları gerçekten umut vericiydi. Büro, Merkez Yürütme Kurulunun incelemesine gerek gördüğü "Partinin üye bileşimi" konusuyla küçük esnaf ve zanaatkârların durumuna ilişkin sorunları ele aldı ve bu çalışmaları sonuçlandırdı. Bu arada eğitim ve örgütlenme konusu uzun uzun tartışılarak "eyleme dönük eğitim" ve birbiriyle ilişkin ve bir arada yürütülecek "araştırma-eğitim-örgütlenme" üçlüsü görüşü oluşturuldu. Eğitimin yerel örgütlerin ihtiyaçlarına ve üye topluluklarının farklılığına göre çeşitlendirilmesi görüşüne varıldı; eğitim konusunda MYK'na bir rapor verildi. Bilim ve Araştırma Bürosu üyeleri yalnızca araştırma, inceleme alanında çalışmayacaklar, içlerinden bir kısmı merkez organınca eğitim ve örgütlenme çalışmalarında görevlendirilecekti. Büronun bu çalışmaları sırasında 1968 yılına gelinmişti.

1968, Merkez yönetiminde görüş ayrılığının ve anlaşmazlığın patlak verdiği ve parti saflarında parti liderliğine karşı muhalefetin oluştuğu yıl oldu. Yeni eğitim, örgütlenme tasarıları bir kenara itildi. Büro üyelerinin tümüne yakını muhalefet saflarında olduğu için Büro çalışmaları durdu.

Parti yönetiminde ve saflarında meydana gelen görüş ayrılığı ve uyuşmazlık basında ve parti dışı çevrelerde genellikle 1968 yazında Çekoslovakya'ya diğer sosyalist ülkelerce yapılan müdahaleye ilişkin gösterilir, oysa görüş ayrılığı ve uyuşmazlık çok daha temel sorunları, daha geniş bir alanı kapsıyordu. Örneğin, Genel Yönetim Kurulundaki tartışmalarda ortaya çıktı ki, Genel Başkan, eğitim ve örgütlenmenin ciddi, mutlaka çözülmesi gereken bir sorun haline geldiği görüşünde değildi. Parti üyeleri şöyle dursun, Partiye seçimlerde verilen oyların dahi "bilinçli" olduğu kanısındaydı. 1966'dan sonra eğitim sorununun Genel Merkezce sıkı bir şekilde ele alınmamış olmasında bu tutumun da rol oynamış olduğu açıktı.

Eğitim ve örgütlenmenin niteliği ve bütünselliği sorunu parti içi muhalefetçe benimsendi ve muhalefetin mücadeleyi kazanıp yönetime gelmesiyle parti üyelerini çalışma ekiplerinde gruplaştırarak sürekli ve düzenli parti çalışmasına sokulmaları yöntemi 4. Büyük Kongre'de karara bağlandı. Kongreden hemen sonra eğitim planlamasına hız verilerek belirli konularda metinler hazırlandı. İlk girişim olarak bölgelere ayrılan illerden yöneticilerin ve illerin önereceği yetenekli üyelerin Genel Merkez'e çağrılarak kısa süreli bir eğitimden geçirilmeleri kararlaştırıldı ve kararın uygulanmasına başlandı.

4. Büyük Kongrede Parti Programının da ele alınarak toplumun gelişmesine ve yeni şartlarına, edinilen yeni bilgi ve verilere göre yeniden yazılması karara bağlandı.

Böylece Parti örgütlenme ve parti içi eğitimdeki eksikliğini, aksaklığını giderme ve parti örgütüne yeni bir nitelik kazandırma rayına oturdu. Görülüyor ki, Partinin on yıllık tarihi gerek program ve tüzüğü, gerek fiili örgütlenmesiyle işçi sınıfının sosyalist partisi olma niteliğini giderek güçlendirmesi doğrultusunda olmuştur.

MDD Tezinin İlk Ortaya Çıkışı

Partinin bu gelişmesi, hem parti içinde, hem de parti dışında ve TİP'e hasım çevrelerde işçi sınıfının bilimsel sosyalizm çizgisinden sapmalara karşı sürekli mücadele vererek olmuştu. Daha 1962-1963 kışında Bilim ve Araştırma Büro'sunda ilk program çalışmaları başladığında keskin bir görüş ayrılığı ortaya çıktı. Öyle ki Büro dağılarak bir süre sonra yeni üyelerin katılmasıyla yeniden oluşturuldu. Ayrılığın niteliği, anlamı ve önemi o sırada tam bir açıklıkla ortaya çıkmadı ve anlaşılmadı. Ama daha sonraki gelişmelerin ışığında şimdi geriye dönüp bakıldığında bu ayrılığın, Milli Demokratik Devrim ve Sosyalist Devrim çizgilerinin ayrılığının başlangıcı, ilk uç vermesi olduğu görülüyor. Program çalışmalarında Milli Demokratik Devrim tezi ileri sürülmedi, Türkiye'nin gelecek devrim aşaması Milli Demokratik Devrim midir, Sosyalist Devrim midir sorusu ortaya çıkmadı, çıkmadığı için de tabii tartışılmadı. Tartışmalar işçi sınıfının varlığı, gücü, harekete öncülük yeteneği üzerindeydi. Bir taraf işçi sınıfının gücünü küçümsüyor, öncülük yeteneğini hemen hemen yadsıyor, diğer taraf ise kabul ediyordu. İşçi sınıfına karşı köylülüğe ağırlık

tanınıyor, milli burjuvaziye, özellikle ara tabakalara, küçük burjuvazinin aydınlar kesimine önem veriliyor, az gelişmiş ülkelerde ve bu arada Türkiye'de devrimci bir öncü güç olabildikleri belirtiliyordu. Bu görüşler daha sonra Milli Demokratik Devrim Stratejisi olarak ileri sürülen görüş ve tezlerle özünde aynı idi. Bu görüş ayrılığı programın girişinde Partinin niteliğini tanımlayan cümlenin kaleme alınışında tüm kesinliği ile ortaya çıktı. İleri sürülen tanımlama önerileri Parti Tüzüğü'nde verilen tanımlamadan işçi sınıfının öncülüğü konusunda belirgin bir ayrılık gösteriyordu. Uzun tartışmalardan sonra uzlaştırıcı bir formülasyon kabul edildi. Kabul edilen tanımlama tüzüktekinin aynı değildi, ama işçi sınıfının öncülüğünü kapsıyordu.

MDD'ciliğin ilk temsilcileri olan grup haftalık Sosyal Adalet dergisini çıkaran gruptu ve yukarıda özetlediğimiz görüşleri bu dergi sayfalarında da yansıtıyordu. Program tamamlanıp 1964 Şubatında 1. Büyük Kongreye gidildiğinde Tüzüğün, organların en az yarısının işçi-sendika üyelerinden oluşmasını öngören maddesi büyük tartışmalara yol açtı. Tüzük değişiklikleri komisyonunda 53. maddedeki işçi olan-olmayan ayırımının kaldırılması önerildi, tartışıldı, reddedildi.

Ayırımın kaldırılmasından yana olanlar arasında sözünü ettiğimiz grup başta geliyordu. 53. madde organların sözü edilen oranlarda oluşması "gözetilir" diyordu. Yani bileşim oranını, tek bir sayı farkına bile izin vermeyen mutlak bir kural olarak değil, bütününde uygulanacak bir ilke olarak getiriliyordu. Ama Kongrenin ikinci günü bir sendikacı delegenin, 53. maddedeki hükmün pratikte gerçekleştirilebilmesi için işçi olan-olmayan ayrımına göre ayrı listelerle ayrı sandıklarda seçim yapılması önerisinin tartışmalardan sonra kabulü 53. madde hükmüne mutlak bir kural niteliği kazandırıyordu.

53. madde aleyhinde İzmir Kongresinden sonra da çok şey söylendi, TİP söz konusu edildiğinde hala söyleniyor. Oysa bu maddenin uygulanmasında olumsuz yanlar da belirmişse de bütününde çok olumlu bir işlev gördü.

Türkiye'de işçi sınıfı ile sosyalist aydınların egemen çevrelerce nasıl birbirinden ayrı tutulmuş, birbirinden tecrit edilmiş olduğu, sosyalizmin işçi sınıfına yeterince ulaştırılamamış, sosyalist aydınların da sosyalist pratikte yeterince tecrübe edinememiş olması hatırlanacak olursa, 53. madde hükmünün gerekçesi kolayca aydınlanır. 53. maddenin maksadı iki kesimi ayırmak değil, organlarda birlikte çalıştırarak kaynaştırmaktı. İşçi ve emekçi üyeler aydınlardan sosyalist ideolojiyi öğrenir, aydınlar da işçi ve emekçilerin pratik tecrübesinden faydalanır ve her ikisi Parti örgütü ve disiplini çerçevesi içinde birlikte çalışıp mücadele vererek tam partili olma niteliğini kazanırlardı. Böyle bir tüzük gereği olmasaydı, Parti içi seçimlerde hep işçi olmayan "okumuşlar"ın seçilip organları oluşturması ihtimali kuvvetliydi. O takdirde hem sözünü ettiğimiz kaynaşma, karşılıklı birbirini tanıma ve ortak çalışma ortamı meydana gelmeyecekti, hem de Parti küçük burjuva kökenli ve sosyalistlikleri henüz mücadelenin sınavından geçmemiş "okumuşlar"ın tekelci yönetimine girecekti. Oysa partinin işçi sınıfına oturmasının ve fiili sınıf öncülüğünü gerçekleştirmesinin bir şartı da üye bileşiminde ve organlarda işçilerin ağırlıkta olmasıydı. Sosyalizm işçi sınıfı ideolojisi ve politik hareketi olduğuna göre, sınıf kökenleri ve konumları dolayısıyla işçiler sosyalizmi kavramaya, benimsemeye ve mücadelesini vermeye en yatkın unsurlar olduklarına göre, onların parti üyeliğine ve organlarına alınması

çok önemliydi. Bunun uvriyerizm sapmasıyla uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur.

Öngörülen kaynaşma umulduğu ölçüde gerçekleşmedi, ama bunun sebebi, söz konusu tüzük maddesinin ayırım getirmesinden ziyade başka bir yerde aranmalıdır. Toplumda kafa ve kol emekçisi ayırımı ve aralarında bir çelişki vardır. Kol emekçisi eziktir, aydın karşısında bir eksiklik duyar, aydın ise, eğer kişiliği örgütlü sosyalist bir mücadelenin örsünde dövüle dövüle şekillenmiş değilse, ne kadar işçiden, emekçiden yana da olsa, "ben bilirim" üstünlük kompleksinin belirtilerini gösterir. Toplumdaki bu çelişkinin şu veya bu ölçüde parti içinde yansıması kaçınılmazdır. Başka ülkelerin işçi sınıfı partilerinde de bu çelişki görülmüş ve görülmektedir.

Bu maddenin uygulanışında artı ve eksiler birbirini götürdükten sonra elde kalan sonuç artı'dır, olumludur. Başlangıçta ve uzun süre organların bu madde uyarınca oluşması bir hayli şeklî (formel) bir nitelik gösterdiyse de organları zorunlu olarak işçilere, işçilerin bulunmadığı yerlerde diğer kol emekçilerine açık tutmak suretiyle giderek bu unsurların parti yönetimine gerçekten ağırlıklarını koyabilmelerini sağlamıştır. Son dönemlerde işçi saflarından, sendika yönetimi alt kademelerinden ve diğer emekçi kesimlerden gelme üyeler parti yönetim kadrolarında gerçekten yönetici bir işlev (fonksiyon) yapmaya başlamışlarsa, bu sonuç hiç değilse kısmen 53. maddenin baştan beri ısrarla uygulanmış olmasındandır.

Partinin İlk Arınışı

Büyük kongrenin bitmesiyle ayrılıklar ve çekişmeler bitmedi. MYK'na seçilen iki üye kurulun iki toplantısına katıldıktan sonra istifa ettiler ve söz konusu gruba katıldılar. Seçim sonuçlarından hoşnutsuz olan (seçilmeyen) diğer kimselerle birlikte toplanarak İzmir Kongresinin usulsüz (muallel) olduğu iddiasıyla ve olağanüstü kongreyi toplamak üzere Genel Yönetim Kurulunun bir ay içinde olağanüstü toplantıya çağrılması önerisiyle Merkez Yürütme Kuruluna 23 imzalı bir yazılı muhtıra verdiler.

Genel Yönetim Kurulu Mart ayında toplandı. Muhtıra sahiplerinin Parti disiplinine açıkça ve ağır bir şekilde aykırı davranışları ortada iken, Kurul, anlayış göstererek bir işlem yapmaya gitmedi, bu hususta görüşmeyi erteledi ve bir genelge ile muhtıradaki eleştiri ve suçlamaların cevaplandırılması, bu üyelerin Partide çalışmaya davet edilerek kendilerine görev verilmesi kararını aldı. Kararın yerine getirilmesi olumlu bir sonuç vermedi. Bu defa 11 imza ile ikinci bir yazıyı teksir ederek Genel Yönetim Kurulu üyelerine ve Parti örgütlerine gönderdiler. Tezvir ve dedikoduların ise haddi hesabı yoktu. Bu ikinci yazıyı imzalayıp dağıtanlar hakkında artık disiplin kovuşturması açmak kaçınılmaz olmuştu, açıldı.

İzmir'deki 1. Büyük Kongrede ve sonrası ay süresinde olup bitenler konusunda başka ilginç ve önemli ayrıntılar var. Ana çizgileriyle olsun bu konuya şu maksatla dokunduk: 1) Bu disiplin kovuşturması ve tasfiye, uzun süre, hatta bu güne kadar, Parti yöneticilerinin sekterliği, kendi görüşlerinde olmıyanlara tahammül edemedikleri, parti içi fikir özgürlüğünü, demokrasiyi yokettikleri şeklinde işlendi durdu. Daha sonra MDD hizbi hakkında işlem yapılınca aynı iddialar şiddetlendirilerek tekrarlandı. Böylece sol kamuoyunda Parti hakkında olumsuz bir kanı yaratılmak istendi ve bir ölçüde yaratıldı da. Oysa ortaya bir sosyalist partinin değil, ciddi bir

burjuva partisinin bile göz yumamıyacağı bir disiplinsizlik, bir başkaldırma ve hizipleşme olayı vardı ve Parti yönetimi yine de kovuşturma ve tasfiyeye gitmemek için iyi niyetle sonuna kadar uğraştı. 2) Tasfiye edilen, bir kısım kişiler değildi aslında, Partiyi daha ilk yıllarında sosyalist çizgiden saptıracak bir fikir akımıydı partiden tasfiye edilen. Partinin işçi sınıfı partisi niteliği, işçi sınıfı öncülüğü ilkesi ve sosyalist politik çizgisi kurtarılmış oldu.

TİP'in Parlamentoda Fonksiyonu

Parti 15 milletvekiliyle Meclise girdi. Parlementoyu da burjuva iktidarını ve partilerini eleştirmek, sosyalist görüş açısını ve önerilerini belirtmek için iyi kullandı. Meclis, ülke çapındaki kamuoyu önünde yapılan bir açık oturum, bir forum haline geldi. TİP sözcülerinin konuşmaları ne kadar kırpılsa da yine radyolarda ve basında yeralıyordu. Halk sosyal sınıfların ve sınıf açılarının ne olduğunu Meclisteki görüşmelerden de öğreniyor ve bu Meclis görüşmeleriyle bu kavramlar ve görüşler resmen tescil edilmiş oluyordu. Mecliste, dar parti çekişmeleri ötesinde ülkenin temel sorunları, özellikle ekonomik ve yapısal sorunları tartışılır oldu. Türkiye İşçi Partisinin Meclise girmesiyle Meclis görüşmelerinin niteliğinin değiştiğini burjuva partilerden birinin başkanı dahi Mecliste açıklamak zorunluğunu duydu.

1966 Malatya Kongresi ve Sonrası

Malatya'da yapılan 1966 2. Büyük Kongreden önce parti içinde bir hizipleşme İstanbul ilinde uç verdi. Büyük Kongreye delege sayısını çoğaltmak üzere Büyük Kongre olağanüstü toplantıya çağrıldı.

Söz konusu hizip daha belirginleşmiş olarak Malatya'da Büyük Kongrede boy gösterdi. Bu hizip ileride, MDD'ciler olarak tanınacak bölücü hareketin ve hizipleşmenin başlangıcıydı. O zamanlar henüz belli bir devrim stratejisi teziyle ortaya çıkmış değillerdi. MDD görüşleri Yön dergisindeki yazılarda ve bu derginin Kongre dolayısıyla ve Kongre öncesi Partiye ilişkin olarak açtığı "tartışma" kampanyasında belirmişti. Ama bu konu kongreye gündeme alınmak önerisiyle getirilmedi, söz alan delegelerden de yalnız birisi bu konuda yazılı bir metni anlaşılmaz bir şekilde okurken okumasını kesip kongre delegelerinden birine sataştı, olay çıktı ve konuşması yarıda kaldı. Hizbe dahil delegelerin bütün yaptığı, her vesile ile Genel Merkeze, ordan gelen önerilere, hatta Büyük Kongre Başkanlık Divanına karşı çıkmak ve seçimler için çok yoğun kulis çalışmaları yürütmek oldu. Malatya Kongresinde strateji konusu gündeme getirilmiş ve enine boyuna açık seçik tartışılmış olsaydı, herhalde daha sonraki gelişmeler açısından Parti için çok daha yararlı olurdu.

2. Büyük Kongre seçimlerinde bu hizip de yenildi. Genel Merkezin tavsiye ettiği partililer Genel Yönetim Kuruluna seçildiler. Ne var ki, yukarıda işaret ettiğimiz meseleler bütün açıklığı ile ortaya dökülüp gereğince ve yeterince tartışılarak kesin sonuçlara varılmadığı için ardında olumsuz kalıntılar bıraktı, ve bilindiği gibi hizipleşme hareketi sona ermedi. Kongre sonrasında Genel Merkez bunların çekirdeğini oluşturan küçük bir grubu Haysiyet Divanına verdi. Bunun üzerine bir kaç ilde imza toplayıp Genel Merkeze protesto yazıları göndermeye başladılar. Bunlar hakkında da işlem yapıldı. Hizbin mevcudiyeti ve mahiyeti artık hiç kimsede bir

tereddüt bırakmıyacak şekilde ortaya çıktı.

MDD hareketi ve hizbi giderek açıktan açığa Parti düşmanı ve yıkıcısı bir hal aldı. İdeolojik mücadele kaba kuvvet saldırılarına dönüştü. Bunun ayrıntılarına girmeyeceğim; çok yakınlarda geçmiş olaylar olduğu için herkesçe bilinmektedir.

1968 başlarından itibaren Türkiye İşçi Partisinde yeni bir huzursuzluk belirdi. Bir yandan tabanda bir hoşnutsuzluk birikiyordu (ki biz yöneticiler bunu sonradan öğrendik), öte yandan üst kademe organda "bir şeyler" oluyor, Genel Merkez eski mücadeleciliğini yitiren, pasif bir çizgiye giriyordu. Nihayet 1968'de sosyalizmden sapmanın açık belirtileri ortaya çıktı. Bu sapma başlıca iki noktada toplanıyordu: 1) Türkiye Sosyalizmi'nin dünyada ilk ve tek, sui generis (nevi şahsına münhasır) bir sosyalizm olacağı iddiasıydı. Bu sosyalist uygulamaların "muhtevada sosyalist, şekilde milli" formülü ile ifade edilen niteliğinde, yerel ve ulusal özelliklerin aşırı derecede abartılarak, sosyalizmin tek ve evrensel bir sistem olına temel niteliği özünden boşaltılıp boş bir söz olarak, sadece lâfta tekrarlanır hale getirilişiydi. 2) İşçi sınıfının ve emekçi kitlelerin kendiliğinden oluşan hareketleri, "tarihsel sezgi" ve "sağduyu"ları ön plana çıkarılıyor, Partinin, bilimsel sosyalizmi sınıfsal hareketlere ulaştırması ve bu hareketleri bilinçli, örgütlü bir sosyalist harekete dönüştürmesi görevi ikinci plana itiliyor, hatta hiç dikkate alınmıyordu. Böylece, işçi sınıfı partisi kavramı ve olgusu reddediliyor, parti diğer burjuva partileri gibi bir parti olma durumuna indiriliyor ve işçi sınıfının sosyalist hareketi genel bir halkçılık hareketine dönüştürülmek eğilimi gösteriliyordu. Parti içinde yeni bir ideolojik mücadele en çetin bir şekliyle, bir yandan bu popülist ve kendiliğindenci sapmaya, öbür yandan terörist hareketlere dönüşen MDD sapmasına karşı başladı ve her iki sapmayı da tasfiye edinceye kadar, 4. Büyük Kongreye kadar sürdü.

MDD'cilerle ideolojik mücadelenin dolaylı bir yararı şu oldu: işçi partililer devrim kavramı üzerine daha yakından eğilerek bilimsel sosyalizmde devrim'in ne anlama geldiğini, nasıl tanımlandığını ortaya koydular; Milli Demokratik Devrim anlamı ve içeriği üzerinde de durup tesbitler yaparak Türkiye'deki 19. yüzyıldan bu yana oluşan kapitalistleşmeyi ve demokratik devrim sürecini değerlendirdiler. Vardıkları sonuç, Türkiye'de demokratik devrim'in esas itibariyle yapılmış olduğu, gelecek devrim aşamasının artık sosyalist devrim olacağı idi. Sosyalist devrim tezi bir sonuç olarak ortaya çıktı. Ne 1962-64 arası yeralan tartışmalar ve görüş ayrılıkları, ne de daha sonra MDD'cilerle olan ayrılık ve tartışma Milli Demokratik Devrim- Sosyalist Devrim ayırımından kaynaklanmadı. İdeolojik tartışma ve mücadelenin kaynağı işçi sınıfının nesnel gücü, öncülüğü, ara tabakaların, küçük burjuvazinin, milli burjuvazinin devrim sürecindeki yeri ve işlevi, devrimci niteliği olup olmadığı, anti-emperyalist mücadele ile sosyalizm için mücadelenin bütünselliği, anti-emperyalist mücadelenin içte sınıf mücadelesini kapsayıp kapsamadığı konularıydı.

Malatya'da MDD stratejisi tartışılmamış olmakla beraber, Büyük Kongre parti çizgisinin MDD çizgisi olmadığını aldığı kararların niteliğiyle tesbit etmiş oldu. "Gerek politik, gerekse ekonomik bağımsızlığın son tahlilde sosyalizmle gerçekleşeceğine" ve "Türkiye'de sosyalizmin örgütlenmiş emekçi sınıfların elbirliği, bilinçli, cesur çabalarıyla gerçekleşeceğine" inancını belirterek anti- emperyalist mücadele

ile sosyalizm için mücadelenin (sınıf mücadelesinin) ikili bir bütün teşkil ettiğini saptamıştı.

Ondan sonraki yıllarda sosyalist devrim çizgisi daha da işlenip açıklığa kavuşturularak Ankara'da 1970'de yapılan 4. Büyük Kongre'de karara bağlandı.

Gelecek devrim aşamasının sosyalist devrim aşaması olacağını söylemek, bu günden o devrim anına gelinceye kadar demokratik mücadelenin gereğini ve önemini reddetmek demek değildi ve değildir de. Tersine, demokratik mücadele sosyalizm için mücadelenin ayrılmaz bir parçası olarak güncel, ivedi görevdir. Bu demokratik mücadelenin hedefi politik düzeyde burjuva özgürlüklerinin tam gerçekleşmesiyle yetinmek de değildir. Toplum yapısının alt ve üst yapısının her kesiminin demokratikleştirilmesi mücadelesidir. Söz konusu olan bu mücadele sosyalizmin demokrasi anlayışıyla ve sosyalizmi hedef alarak yürütülürse başarılı olur, sosyalizm yolunun açılmasına yardım eder. Ama devrim söz konusu olduğunda Türkiye'de artık burjuva demokratik devrim veya milli (ulusal) demokratik devrim geride kalmıştır. Devrim teriminin ve kavramının bilimsel sosyalizmde belirli bir anlamı, içeriği vardır ve çok önemli, temel bir kavramdır, her ilerici, demokratik süreç için gelişi güzel kullanılamaz.

Anti-emperyalist bağımsızlık mücadelesinin demokrasi ve sosyalizm mücadelesinden koparılamayacağı, ayrı düşünülemeyeceği ve yürütülemeyeceği de aynı derecede doğrudur. Türkiye şartlarında anti-emperyalist mücadele sınıf mücadelesini de içerir, içermekle de kalmaz, ön plana çıkarır. Emperyalizme karşı mücadele, onunla bütünleşmiş, işbirliğine gitmiş burjuvaziye karşı, burjuvazinin politik iktidarına ve bu iktidarın iç ve dış politikasına karşı mücadeleyi gerektirir. Emperyalizmin ülkeden tam anlamıyla sökülüp atılması, toplumun emperyalist-kapitalist ilişkiler ağı dışına çıkartılıp tam bağımsızlık doğrultusuna yöneltilebilmesinin başarılabilmesi için anti-emperyalist mücadelenin yukarıda tanımladığımız nitelikte, sosyalizm mücadelesiyle kaynaşması, demokrasi mücadelesiyle bütünleşmesi gerekir. Hasılı, bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm mücadelesi üç yanlı bir bütün olarak kavranıp yürütüldüğünde kalıcı başarılara ulaşır.

Parlamentarizm Suçlaması

1961-1971 Türkiye İşçi Partisi hakkında çok yapılmış eleştirilerden biri de partinin parlamentarist olduğu veya parlamentarizme saptığı iddiasıdır. Oysa seçimlere katılmak ve parlamentoya girmek kendi başına parlamentarizm demek değildir. Seçimlerin ve Parlamento'nun burjuvaca ve sosyalistçe kullanılışı vardır. TİP seçimleri, propagandasını yurt çapında yaymak, işçi sınıfı sosyalizminin sesini ülke genişliğinde yoğun bir biçimde duyurmak için kullanmıştır. Parlamentoyu, burjuva iktidarının ve partilerinin halka karşı, egemen sınıflardan yana tutumlarının iç ve dış politikalarının kamuoyu önünde sergilendiği, ülke sorunlarına sosyalist açıdan bakışın ve bu bakış açısından önerilen çözümlerin anlatılıp açıklandığı; işçi ve emekçilerin tüm ezilen, sömürülen kitlelerin, hak ve özgürlüklerinin savunulduğu bir forum haline getirmiştir. TİP kendisinin bir sınıf partisi, işçi sınıfının partisi olduğunu açık ve övünçle belirtmiş, diğer partilerin de tüm inkârlarına rağmen burjuva sınıfın partileri olduğunu vurgulamış, hedefinin işçi sınıfını, müttefiki

emekçi sınıflarla birlikte iktidara getirmek olduğunu hiç bir çekingenlik belirtisi göstermeden sürekli tekrarlamıştır. Soyut ve genel bir anti-emperyalizm anlayışı ve mücadelesi içinde olmamış, Amerikan emperyalizminin baş hedef olduğunu vura vura belirtmiş, NATO'ya, CENTO'ya karşı çıkmış, NATO üyeliğinin Türkiye için yarattığı tehlikeleri bir bir belirtmiştir. NATO, ikili anlaşmalar, üsler konularına ilk parmak basan, bunu radyolardan halkoyuna duyuran, bu konuda toplantı, miting ve kampanyaları ilk başlatan TİP olmuştur. Bütün bunlar parlamentarizm suçlamasına hedef olacak davranış ve hareketler değildir.

Burjuva parlamentarizmle uygun tutum ve davranışlar 1969 genel seçimlerinden önce belirmiş, parti içi muhalefet kanadı bununla mücadele etmiştir. 4. Büyük Kongre'den sonra bu sapma da ortadan kalkmıştır.

TİP'in iç ve dış sapmalara karşı verdiği mücadele özünde parti hareketini işçi sınıfı içeriğinden boşaltma işçi sınıfı öncülüğünü yadsıyıp hareketi küçük burjuvazinin etkisine, yöntemine sokma, işçi sınıfı hareketinde partinin önemini, işlevini küçümseme, hatta yadsıma eğilim ve girişimlerine karşı mücadele olmuştur. Bu mücadelelerden TİP başarıyla çıkmış, hareketin sınıfsal içeriğini ve niteliğini korumuştur.

Çark Başak, Sayı 11, 16 Temmuz 1976

Devlet Güvenlik Mahkemeleri

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin 1961 Anayasa'sına, genel hukuk anlayışına aykırı, anti-demokratik nitelikleri üzerine oldukça duruldu, tartışıldı, kamuoyuna açıklandı.

Bütün bu tesbitlerden çıkan temel sonuç, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşunun Anayasa'nın, mevcut hukuk düzeninin dışına ve üstüne çıkmak girişimi olduğudur.

1961 Anayasa'sında yapılan değişiklikler arasında 136. maddeye Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin hükmün eklenmiş olması bu yargımızı cerhetmez. Devlet Güvenlik Mahkemeleri 1961 Anayasa'sının demokratik özgürlükler anlayışına, yargı birliği ilkesine aykırıdır. 1961 Anayasa'sında yapılan değişikliklerin Anayasa'nın temel ilkelerine uygun olup olmadığı ise kendi başına ayrı bir sorundur. Bu mahkemelerin kurulması ve işlemeye koyulmasıyla ülkemizde birbirinden ayrı iki hukuk sistemi yaratılmıştır. Şöyle ki: birincisi, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin suç olarak niteleyip yargıladığı bütün fiil ve hareketleri, olayları yargılama yetkisinde olan ve yargıya gelmiş bulunan mahkemeler esasen vardır ve görev yapmaktadır. Başka mahkemelerin yetkisine girmeyip de açıkta kalmış olan, bunun için de Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulmasına lüzum gösteren "suç"lar yoktur. İkincisi, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yetkileri öyle genel, kapsamı ve içeriği belirsiz terimlerle tarif edilmiştir ki, istenirse bu yetkilerin içine sokulamayacak ve Devlet Güvenlik Mahkemelerince yargılanamayacak suç yoktur. Bunun için altını çizerek diyoruz ki, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Anayasa ve mevcut hukuk düzeninin dışına ve üstüne çıkma girişimidir ve bu girişimle ülkemizde ikili hukuk ve yargılama sistemi yaratılmıştır. Görev tayini konusunda Devlet Güvenlik Mahkemelerine diğer mahkemelere tanınmayan üstün ve kesin bir yetki tanınmış olması da bunun bir belirtisidir.

Bu niteliğiyle Devlet Güvenlik Mahkemeleri demokratik hak ve özgürlükler için, işçi ve emekçi sınıfların politik ve ekonomik mücadelesi için, tüm ilerici, demokrat güç ve hareketler için en büyük tehdittir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri olağanüstü durumlar için olağanüstü mahkemeler olarak öngörülmüş olan sıkıyönetim mahkemelerinin olağan durumlarda da sürdürülebilmesi için icat olunmuş ve bu nedenle de sıkıyönetim mahkemelerinden bile daha anti-demokratik kurumlardır.

Burjuvazi ve onun iktidarları Türkiye'de her zaman kısıtlı kalmış olan demokratik hak ve özgürlükleri Anayasa'yı tekrar tekrar değiştirerek, diğer çeşitli kanunların anti-demokratik niteliğini ağırlaştırarak daha da sınırladıkları halde istedikleri rahata kavuşamadılar. Demokratik güçleri iyice kıstıracak demir çemberi yaratamıyorlardı bir türlü. Çözümü Devlet Güvenlik Mahkemelerini kurmakta gördüler. Böylece, burjuvazi ve iktidarları kovuşturma ve yargılama alanında sıkıyönetim mahkemelerinden bile daha geniş kapsamlı bir araca kavuştular.

Suç diye nitelenecek bütün fiil ve hareketleri Devlet Güvenlik Mahkemelerince ele alınıp yargılanabileceği bir durum mevcut olmakla birlikte, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşu asıl işçi sınıfının politik ve ekonomik hareketini hedef almaktadır. Bu arada, diğer demokratik, ilerici güçler, hareketler, örgütler de vurulmaya açık duruma gelmektedir.

Anayasa, iktidarda veya muhalefette olsunlar demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları saydığı siyasi partileri diğer derneklerden ayırmış, onları Anayasa güvencesi ve koruması altına almıştır. Bunların hangi şart ve hallerde kapatılabileceğini bir Anayasa maddesi ile hükme bağlamıştır. Dernekler kanunundan ayrı olarak bir siyasi partiler kanunu çıkarılmış ve bu kuruluşlara ve yetkililerine uygulanacak kavuşturma ve yargılama usulleri ayrıntılarıyla tesbit edilmiştir. Oysa şimdi Devlet Güvenlik Mahkemeleri parti tüzel kişiliklerini, programlarını, parti organlarını oluşturan parti yetkililerini yargılamak yoluna girmişlerdir. "Devlet Güvenlik Mahkemeleri tüzel kişi olarak partiyi yargılamıyor, gerçek kişileri, partilileri yargılıyor" demek bir kaçamak olmaktan öteye gitmez; kişiler, kişisel davranışlarından ötürü değil, tüzel kişiliğe ilişkin suç isnatlarıyla yargılanıyorlar. Zaten savcı açıkça dava "bir siyasi partinin yasalara aykırılığı davasıdır" diyor ve partinin programının tartışılacağını belirtiyor. Oysa bir partinin yasalara aykırılığı ve programında suç unsuru olup, olmadığı kesinlikle Anayasa mahkemesinin yetkisine giren hususlardır. Bu durumda, Anayasa'nın siyasi partilere ilişkin hükümleri ve Siyasi Partiler Kanunu işlemez hale getirilmiş, fiilen ortadan kaldırılmış olmaktadır. Artık siyasal hayata ilişkin olarak Anayasal düzenden söz etmenin anlamı kalmamıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri işçi sınıfının ekonomik mücadelesini de mevcut diğer kanunlara bırakmamaktadır. İşçi-işveren ilişkileri ve işçilerin girişecekleri eylemler hemen her yönden bu mahkemelerin yetki sınırları içine sokulabilmektedir. 274 -275 sayılı kanunları değiştirmeden, sıkıyönetim ilân edilmeden de işçi sınıfının ekonomik mücadelesi ve sendikal hareketi daha sıkı bir biçimde baskı altına alınmak istenmektedir.

Egemen sınıf burjuvazi ve müttefikleri sömürü düzenini sürdürebilmek, ellerinden geldiğince artık değer oranını yükselterek sürdürebilmek için bir baskı rejimini demir çember gibi topluma geçirmek çabasındadırlar. Devlet Güvenlik Mahkemeleri bu çemberin önemli bir parçasıdır. Bu çemberi kırmak işçi sınıfının ve tüm demokratik, ilerici kuruluşların, akımların, kişilerin ileri görevidir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kanununun geçirilmesi önlenmelidir.

Çark Başak, Sayı 11, 16 Temmuz 1976

Öğretmenler İşçi Sınıfıyla Omuz Omuza

TÖB-DER 3. Olağan Genel Kurulu'ndaki konuşmadan, 24 Temmuz 1976.

Öğretmenler 1971 öncesinde de, şimdi de en çok baskıya, kıyıma, can alıcı saldırılara uğramış ve uğramakta olan bir topluluktur. Bu kuşkusuz bir raslantı değildir. Bunu gericilikle ilericiliğinin mücadelesinin öğretmenler düzeyinde belirtisi olarak nitelemek, açıklamak da yeterli değildir. Yeterli değildir, çünkü soyut bir tanımlamadır. Gericiliği, ilericiliği toplumsal temeline, yani toplumsal yapıya oturtmak gereği vardır.

Türkiye Kapitalizmi Zorluklar içinde Bocalıyor

Türkiye'nin emperyalist-kapitalist dünya ilişkileri ağı içinde, bu dünyaya bağımlı geri bir kapitalizm olduğunu artık hep biliyoruz. Genel kurul için hazırlanan raporda da bunun belirtildiği görülüyor. Kapitalizm kendi tabiatı gereği uzlaşmaz çelişkiler barındıran ve çelişkileri zamanla keskinleşen bir sistemdir. Türkiye gibi dışa bağımlı geri bir kapitalizmde ise bu çelişkiler daha da keskindir. Üstelik, gelişmemiş, geri olduğu için kapitalizm öncesi, feodal kalıntılar da, giderek tasfiyeye uğramakla beraber, yine de bir ölçüde varlığını sürdürmektedir. Bu durum, çelişkilerin daha çeşitli olması ve üst üste binmesi sonucunu doğurmaktadır. Toplumsal mücadele daha çok yönlü ve karmaşık bir hal almaktadır.

Öte yandan, geri kapitalizmin egemen sınıfı burjuvazi, kapitalizmin geçen yüzyıllarda batıda gördüğü ve şimdi Türkiye'de görmesi beklenen tarihsel görevi yerine getirecek güçte değildir. Batıda kapitalizm iç ve dış sömürüye dayanmasına, büyük sosyal adaletsizlikler yaratmasına rağmen, geçmişinde olumlu tarihsel bir görev yapmıştır. Çok daha geri bir sistem olan feodalizmi tam tasfiye etmiş, sanayileşmeyi gerçekleştirmiş ve geliştirmiş, bilimin, teknolojinin ilerlemesine yol açarak toplumu ileri bir donanımla donatmıştır. Dışa bağımlı geri Türkiye kapitalizmi ve onun egemen sınıfı burjuvazi bu görevi yapamamaktadır ve yapamayacaktır. Geçmişe kıyasla göreli bir gelişme vardır. Ama bu gelişme, gelişmiş sanayi ülkeleriyle arayı kapatacak, Türkiye'yi çağdaş, ileri toplum düzeyine eriştirecek nitelik ve güçte değildir. Sözü fazla uzatmadan kesinlikle diyebiliriz ki, yirminci yüzyılın ikinci yarısında emperyalist kapitalist dünyaya bağımlı geri ülkeler için kapitalist sistemle kalkınıp gelişmiş ileri toplumlara erişmek yolu kapalıdır. Dünya tarihinde, toplumsal evrimde yeni bir aşama, daha ileri bir düzeyde yeni bir toplumsal sistem belirmiştir: Sosyalizm.

Günümüzde bağımlı ve geri ülkeler için emperyalizmin pençesinden kurtulup tam bağımsızlığa ve en ileri toplumsal düzeye yönelmenin yolu, sosyalizmi hedef alan bir kalkınma yoluna girmektir. Kapitalist sisteme bağlı bugünkü Türkiye ekonomisi ise, böyle bir kalkınmayı gerçekleştirebilmek şöyle dursun, 1960'lardan bu

yana dilimize malolmuş ve çok kullanılan bir deyimle "dar boğaz"lar içindedir. Egemen sınıf ve iktidarları yatırımlar için finansman kaynakları bulma dar boğazıyla karşı karşıyadır. Üretilenleri satamama, pazarlama dar boğazı içindedir. Şiddetli döviz sıkıntısı darboğazı vardır. Açık işsizlik resmi rakamlarla iki milyonu aşmıştır ve her yıl yüzbinlerin katılmasıyla daha da büyümektedir. Gizli işsizlik de cabası. Fiyatlar başını almış gidiyor, enflasyonda rekor düzeylere ulaşılıyor. Bu ekonomik tabloya bilim, teknik, kültür, eğitim, sağlık ve diğer sosyal uğraş ve hizmetlerdeki sorunları ve yetersizlikleri eklersek Türkiye kapitalizminin ve onun egemen sınıfı burjuvazi ve müttefiklerinin ne büyük zorluklar içinde bocaladığı kolayca anlaşılır.

Burjuvazinin Yöntemleri ve Öğretmenler

Keskinleşen çelişkilerin şiddetlendirdiği toplumsal mücadeleler ve kitlelerin yükselen talepleri karşısında, ekonominin çırpındığı dar boğazlar içinde burjuvazi ve müttefikleri ekonomik ve politik egemenliklerini sürdürebilmek için başlıca iki yönteme başvuruyorlar: birincisi, kaba kuvvet saldırıları, baskınlar, dövmeler, yaralamalar, öldürmelerle tüm ilerici, demokratik, devrimci, sol, sosyalist güçleri, örgütleri, kişileri ürkütüp sindirmek, etkisizleştirmek. İkincisi, çok partili ve parlamentolu bir görünüm altında anti-demokratik, faşizan bir yönetimin hukuksal, örgütsel ve ideolojik yapısını oluşturmak. Bir yandan iki kez değiştirilmiş Anayasa daha da değiştirilmek isteniyor, kanunlar değiştirilerek anti-demokratik hükümler getiriliyor ve getirilme hazırlıkları yapılıyor. Öte yandan devlet aygıtını tam ele geçirebilmek için devlet mekanizmasının tüm kesimleri faşistleştirmeye ve/veya gericileştirmeye çalışıyor.

Öğretmenler kitlesine yapılanlar bu çerçeve içine oturuyor. Birincisi, öğretmenlerin mesleki örgüt lokallerine, toplantılarına, evlerine, kendilerine saldırılar, dinamitlenme ve kurşunlanmalarla, işten atma ve sürgünlerle bu kitlenin demokratik hak ve özgürlüklerine sahip çıkma yetenekleri, mücadeleciliği kırılmak ve bastırılmak isteniyor. İkincisi, devlet aygıtını ele geçirmenin bir parçası olarak ve sömürüye dayalı düzenin ve sınıfsal iktidarın sürdürülebilmesinin ideolojik dayanağını oluşturmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı örgütünden ve tüm öğretim ve eğitim kurumlarından ilericiler, demokratlar, devrimciler uzaklaştırılıyor. Hiç bir toplum sistemi yalnızca baskıcı uygulamalarla, polis, jandarma, mahkemeler ve hapisaneler aracılığı ile uzun süre ayakta kalamaz. Askeri cuntalar dahi kalamaz. Mutlaka ideolojisini, düzenin çıkarlarına uygun görüş ve inançları kitlelere aşılayarak bir taban oluşturmak zorundadır. Bu bakımdan genç kuşakların ilerisi için şimdiden aşılanmasının önemi açıktır. Durmadan tekrarlanan "maneviyatçı kalkınma" savunusunun aslı budur: düzenin ve sınıfsal iktidarın ideolojik kitle dayanağını oluşturmak ve pekiştirmek; bunun bir parçası olarak da genç kuşakları böyle bir taban oluşturması amacıyla şimdiden şartlandırmak.

Objektif Olmak Tarafsız Olmak Demek Değildir.

Burjuva politikacıları ideologları ve sözcülerince sol'lar, sosyalistler hep "ideolojik maksatlar" gütmek, "ideolojik eylemler"e girişmekle suçlanmışlardır. Kendileri gerçeklikten, hakikattan, "ilim"den yanadırlar da devrimciler, sollar, sosyalistler değil-

dir, ideolojik saplantı içindedirler. Oysa durum tam tersidir. Burjuva ideolojisini gerçeklikle -realite ile-, bilimsel doğrularla tam bir karşıtlık, zıtlık içindedir. Burjuva ideolojisi, varolan sömürü düzenini ve doğurduğu adaletsiz şartları eşyanın tabiatından doğan kaçınılmaz, doğal olgular olarak, ondan öte, haklı, hatta arzu edilir olgular olarak kitlelere kabul ettirmeyi amaçlar ve bunu sağlamaya çalışır. İşçi sınıfı ideolojisi ise doğrudan gerçekliğin -realitenin- kendisinden, nesnel gerçekliğin bilimsel inceleme, iradeleme ve pratiğinden kaynaklanır. Bundan ötürü işçi sınıfı için gerçeklik ve bilimsel doğrularla ideoloji ikiliği zıtlığı yoktur.

Burjuva ideolojisinin ve ideologlarının bilimsellik konusunda ileri sürdükleri ve kabul ettirmede hayli başarılı oldukları bir konu da bilimsel objektiflik konusudur. Bilimsel metod olaylar, gerçekler karşısında objektif olmayı gerektirir. Ama burjuva ideolojisinin ve ideologlarının bir el çabukluğu ile araya soktukları yanlış, objektif olmanın tarafsız olma, taraf tutmama ile bir ve özdeş sayılmasıdır. Oysa objektif olma, gerçekliğe dayanmayan öznel önyargıların etkisinde olmıyarak gerçekliği özünde, temel niteliğinde görebilmek ve kavrıyabilmektir. Bilim tarihi gerçekliği böyle görüp kavrıyarak doğruları saptama, yanlış görüş ve kavramları yıkma, yok etme tarihidir. Bu da taraflar arasında bir mücadele ile olagelmiştir. Bilim taraf tutar, gerçekliğin, doğruların tarafını tutar ve bunun mücadelesini verir. Gerçekliğin doğruların saptanması ve kabul ettirilmesi mücadelesi, zaman zaman toplumsal güçlere karşı da mücadeleyi gerektirir.

Toplum bilimlere gelince, bu bilimlerin konusu olan toplumun kendisinde taraflar -sınıflar, tabakalar- ve bunlar arasında mücadeleler vardır. Bu taraflar ve aralarındaki mücadele objektif olarak, doğru olarak saptanıp açığa çıkarıldığı an, bunu yapmakla, taraf olma durumuna geliniyor. Çünkü gerçek durumun saptanması, açığa çıkarılması, bu durumdan yararlanan sınıf ve çevrelerin çıkarına dokunuyor, onların husumetini çekiyor, durumdan zarar gören, sömürülen ve ezilen sınıf ve tabakalara ise mücadelelerinde yardımcı, yol gösterici oluyor. Bu anlamda taraf olmanın ötesinde, fikir namusu ve cesareti, bilim adamının ve genellikle aydın denilmeye layık aydınların başta gelen niteliği olması gerektiğine göre, bilinçli ve kararlı olarak taraf tutma ve mücadele verme de kaçınılmaz görev oluyor.

Öğretmenler ve öğretim kurumları öğrencileri olan yeni kuşaklara gerçekleri, doğruları öğrettikçe, bu gerçek ve doğrulardan tedirgin olan çıkarcı egemen sınıfları, iktidarlarını, politikacılarını ve ideologlarını karşılarında bulacaklar, her türlü baskıya uğrayacaklardır. Nitekim öyle olmaktadır.

Etkin Mücadele Örgütlü Mücadeledir

Gerçekleri, doğruları öğretmek öğretmenlerin ve öğretim kurumlarının temel, kaçınılmaz görevidir. Öğretmenler görevi yerine getirmenin mücadelesini vermek durumundadırlar, yalnız kişiler olarak değil, örgütlü bir topluluk olarak. Etkin mücadele örgütlü mücadeledir. Bunu, öğretmen kitlesinin örgütü olan TÖB-DER verme durumundadır ve vermektedir.

Başlıca mücadelelerinden biri, bilim, düşün, öğretim ve öğrenim özgürlüğünü savunma, bu özgürlüğünün gerçekleşmesini sağlama mücadelesidir.

Az önce belirttik ki işçi sınıfının ideolojisi, nesnel gerçeklikten, bilimden kay-

naklanmaktadır ve bilimsel doğruların çıkarlarına uygun düştüğü sınıf işçi sınıfıdır. İşçi sınıfı sınıfsal konumu ve niteliği dolayısıyla bilim, düşün ve öğrenim özgürlüğünden yanadır. Demek ki, günlük yaşam mücadelesinden daha soyut olan bu alanda dahi demokratik kitle örgütü TÖB-DER'in mücadelesiyle işçi sınıfı hareketi ve mücadelesi aynı safta yer almaktadır.

Bir mesleki kitle örgütü olarak, öğretmenlerin özlük işlerini takip etmek, uğranılan haksızlıkların düzeltilmesini sağlamaya çalışmak, ekonomik-sosyal hakların -bu sırada grevli ve toplu sözleşmeli sendikalaşma hakkının- elde edilmesi için uğraşmak, mücadele etmek de TÖB-DER'in başta gelen görevlerindendir. Ama bu uğraş ve mücadeleler de işçi sınıfının mücadelesiyle aynı çizgiye düşmektedir. Amaç, her iki kitlenin durumunu iyileştirmek, yaşam düzeyini yükseltebilmektir. Mücadelenin yönelttiği hedef de aynıdır: İktidar ve iktidarın sınıf dayanağı burjuvazi ve müttefikleri.

Ve nihayet, temel demokratik özgürlükleri, fikir, vicdan, felsefi görüş, söz, yayın, örgütlenme, toplantı ve gösteri özgürlüklerini korumada, genişletmekte, emperyalist baskı ve sömürüye karşı tam bağımsızlığı savunmada işçi sınıfı ve demokratik kitle örgütleri hareketleri birleşirler. İşçi sınıfının, kafa emekçisi öğretmenlerin, memurların, teknik elemanların ve diğer emekçi kitlelerin demokratik özgürlüklerin genişleme ve gelişmesinden, tam bağımsızlığın gerçekleşmesinden kaybedecekleri hiç bir şey yoktur, kazanacakları çok şeyler vardır. Bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin bütünselliği içinde itici motor güç, öncü güç işçi sınıfıdır. İşçi sınıfı kapitalist toplumun temel ilerici sınıfıdır. Kapitalizmin diğer temel sınıfı burjuvazi toplumsal gelişmenin geçmişinde sahip olduğu ilerici, öncü güç niteliğini artık yitirmiştir. Türkiye'de ara tabakalar denilen küçük burjuva aydın kesimi de öyle.

Örgütsel Bağımsızlık ve Politik Tarafsızlık

Toplumsal konumlarındaki ve karşılaştıkları sorunlardaki benzerlikten, ortak noktalardan dolayı işçi sınıfı ile emekçi sınıf ve tabakaların örgütleriyle demokratik kitle örgütleri arasında kısaca belirttiğimiz mücadelede paralellik, birliktelik doğabilir. Ama bu yeterli değildir. Ekonomik ve politik iktidara sahip egemen sınıfların gücünü dengeleyebilmek, onun üstesinden gelebilmek için birlikteliğin daha bilinçli bir biçimde güç ve iş birliğine dönüştürülmesi gerekir. Gerek demokratik kitle örgütü içinde gerçek ve güçlü bir birlik, gerekse kitle örgütü hareketiyle işçi sınıfı hareketi arasındaki uyumluluk ve güç birliği, çeşitli görüşlerin, politik çizgilerin ortalaması alınarak sağlanamaz. Birbirleriyle asla biraraya gelemeyecek, uzlaşamıyacak görüşler, politik çizgiler de vardır. Herkesi ve tüm görüşleri, çizgileri birleştirmek, asgari müşterekler dahi bulabilmek mümkün değildir. Kitle örgütünün kitle örgütü olarak sorunlarına, uğraşlarına, mücadelesine en gerçekçi ve geçerli çözümleri öneren, ışık tutan, kılavuzluk eden politik çizgiyle, o çizgiyi oluşturup uygulayan politik örgütle uyumluluk içinde olunur. Bu benimseme, söz konusu politik örgütün kendisini bir üstünlük iddiasıyla dışardan dayatması, empoze etmesi sonucu değil, kitle içinde, tabanda inandırıcılık, güven, saygınlık ve etkinlik kazanmasıyla oluşur. Örgütsel bağımsızlık bu noktada kendini gösterir.Örgütsel bağımsızlık, örgütü hiç bir görüşün, hiç bir siyasal partinin kuyruğuna takmayacağım diye mevcut tüm görüş-

leri, tüm partileri reddetmek değildir. Kitle örgütünün kendi işleyiş kuralları ve, disiplini içinde kendi organlarınca en doğru en gerçekçi ve geçerli gördüğü politik çizgiyi kendi iradesiyle benimsemesi ve bu çizgiyi yürüten siyasal partiyle uyumluk içine girmesi bir partinin "kuyruğuna takılma" değildir, örgütsel bağımsızlığın doğru biçimde işleyişidir. Örgütün "ülkemizin ve halkımızın sorunlarına karşı bağımsız" olmadığı kabul ediliyorsa, ülkenin ve halkın sorunlarına en doğru ve geçerli çözümleri öneren ve bunun mücadelesini veren politik harekete ve örgüte karşıt tavır alınamaz. Partilerüstü sendikacılık ne kadar fiilen mümkün değilse, partilerüstü kitle örgütçülüğü de değildir. Bununla beraber kitle örgütleri elbette iktidar olmayı hedefleyen siyasi partilerle aynı nitelikte örgütler değildir ve çalışma alanları farklıdır.

Devrimcilik ve Sosyalizme Barışçıl Geçiş Yolu

Son olarak üzerinde ciddiyetle durulması ve düşünülmesini önemli gördüğüm bir iki noktayı ele almak istiyorum. 1971 öncesi yıllarda devrim, devrimci sözcükleri ve kavramları ilerici çevrelerde, yayınlarda çok kullanıldı; ama devrim kavramının içeriği, tanımlaması saptanmadan, açık seçikliğe kavuşturulup belirlenmeden. Bu belirsizlik, bulanıklık içinde yapılan yanlışlardan biri, benimsenen veya kullanılan mücadele biçimini, bir hareketin devrimci olup olmamasının kıstası, ölçeği olarak kullanmakdır. Oysa, mücadele biçimi sorunu önemli olmakla beraber, devrimciliğin temel kıstası sınıfsallıktır. İşçi sınıfı içinde yeralmayan, kök salmayan, işçi sınıfının yalnız ideolojik öncülüğünü değil, fiili öncülüğünü oluşturup geliştirmeye çalışmayan bir hareket, işçi sınıfı dışında ne denli keskin mücadele biçimleri önerse, hatta uygulasa bile gerçek anlamda devrimci değildir. İşçi sınıfı dışında kadrolar oluşturmak, mücadelelere girişmek ve bu eylemlerin işçi sınıfına ve emekçi kitlelere örnek olacağı, onlar tarafından giderek benimseneceği düşüncesi ve uygulaması bilimsel sosyalizmin devrimci hareket ve mücadele anlayışı ile bağdaşamaz. Mücadele biçimleri ise, bilimsel sosyalizm ışığında somut durumların somut tahlili sonucu saptanır. Somut durumların somut tahliline, önce dünyadaki durum, dünya çapındaki güç dengeleri ve mücadele durumu ele alınarak başlanır. Dünyada tek bir sosyalist ülke olmadığı zaman durum başkaydı, sosyalist sistem tek bir toplumda gerçekleştiği zaman başka oldu, ve nihayet dünya nüfusunun üçte birinden fazlasının sosyalizme geçtiği ve sosyalizmin dünya sosyalist sistemi haline geldiği zaman ise durum daha başkadır. Kapitalizm, tüm dünyayı kapsayan tek sistem olmaktan çıkmış, dünya kapitalist sisteminde büyük bir gedik açılmış, bu gedik zamanla büyümüştür ve halen de büyümektedir. Güçler dengesi sosyalizm lehine değişmiştir; dünyanın kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde sosyalist sistem belirleyici unsur haline gelmiştir ve belirleyici niteliği günden güne güçlenmektedir. İşte bu çerçeve içindedir ki, dünya sosyalist hareketinde, somut toplumların iç şartlarının, iç dinamiğinin de elverdiği durumlarda sosyalizme barışçıl yoldan da geçilebileceği, böyle bir olanağın belirdiği tezi ortaya atılmış ve benimsenmiştir. Barışçı geçiş olanağını her hâl ve şartta tümden reddetmek, dünya sosyalist sisteminin ve işçi sınıfı hareketinin gücüne; belirli iç şartların oluştuğu toplumlarda işçi sınıfının geniş yelpazeli ittifaklar, dayanışmalar kurarak büyük burjuvaziyi kuşatmak ve soyutlamak

yeteneğine güvenmemek demektir. Barışçıl geçiş, sınıf mücadelesini reddeden veya arka plâna iten; sosyalizme geçişi, toplumun kendiliğinden gelişmesine bırakan bir yöntem değildir: Uluslararası dayanışma ve yardımlaşmayı reddetme, bir kenara bırakma anlamına da gelmez. Sorun, işçi sınıfını iktidarı etkilemek, giderek almak yönünde ve iktidara gelince de toplum düzenini sosyalizm doğrultusunda değiştirmek amacıyla örgütlemek, bilinçlendirmek, etkin eylemlere, mücadelelere sokmak sorunudur. Mücadele biçimlerini kişilerin, grupların, örgütlerin öznel tercihleri değil, açıkladığım dünya durumu çerçevesinde verili toplumun iç şartları, iç dinamiği saptar. Örgütler, verili duruma iradi müdahalelerde bulunur, durumu değiştirme eylemlerine girişir, ama bu müdahale ve eylemler nesnel durumun olanaklarına, toplumsal gelişme kanununun gereklerine uygun düşerse başarılı olur, sonuç verir; aksi halde, başarısızlığa mahkûm ütopik veya maceracı eylemler olarak kalır.

Çark Başak, Sayı 12, 1 Ağustos 1976

Ege ve Kıbrıs

Türkiye ile Yunanistan arasında anlaşmazlık konusu olan Ege sorununun şu son günlerde büründüğü biçim, sorunun esasına ilişkin hususlardan ziyade ikincil denilebilecek nedenlerden doğmaktadır. Ama bundan dolayı, sorunun bugün aldığı biçim ve tırmandığı düzey önemsizdir, denilemez, önemi küçümsenemez de. Zaman olur ki, ikincil, günlük etkenler birden ön plana çıkar, ağır basar ve sorunun temel unsurlarının zorunlu kılmadığı sonuçlar birden doğuruverir. Ege kıta sahanlığına ilişkin bugünkü durum bu niteliktedir. Hiç gerekmediği ve gerek Yunanistan'a, gerekse Türkiye'ye büyük zararlardan başka bir şey getirmiyeceği halde, ve gerçekte de istenmediği halde, iki ülke arasında bir savaş patlak verebilir. Böyle bir olasılık kesinlikle önlenmelidir.

Batısının en büyük kısmı Ege'ye uzanan Türkiye'nin Ege'de kıta sahanlığı bulunduğu açıktır. Karşılıklı kıta sahanlıklarının saptanmasına ilişkin olarak teknisyenler düzeyinde Bern'de görüşmeler yapılagelmiş olduğuna göre Yunanistan Türkiye'nin Ege'de kıta sahanlığına sahip bulunduğunu esasta kabul etmiştir. Sorun iki ülkenin sahanlıklarının sınırının saptanmasıdır.

Sorunun mutlaka barışçı yoldan çözümlenmesi kabul edilmeli ve sağlanmalıdır. Barışçı olmazsa silahla da olur gibi bir düşünce kafalardan silinip atılmalıdır. Barışçı yol tartışmasız ve tereddütsüz benimsendikten sonra bunun somut yöntemleri bulunmalı ve uygulanmalıdır. Sorun bugün budur. Diğer bütün sorunlar, iddialar, savaşın önlenmesi sorunu karşısında ikinci planda kalır. Bu gün için hiç bir sorun savaşın önlenmesi kadar önemli değildir.

Kamuoyunu heyecanlandıran, savaş öncesi havası yaratıp bu havayı kızıştıran davranışlardan titizlikle kaçınmak gerekirken bugün her iki ülkede de bunun tersi yapılmakta, heyecan yükseltici ve savaşa yol açabilecek bir hava tehlikeli biçimde körüklenmektedir. Sorunun temel öğelerinin akılcı, gerçekçi incelenmesi ve çözümünün aranması yerine, taviz verir, geriler duruma düşmemek kaygısı, karşısındakinden daha baskın çıkma eğilimi ağır basmaktadır. Bunun sonucu olarak da sözünü ettiğimiz hava oluşup kızışmaktadır.

Sorunun tartışmasını bu havadan çıkartmak şarttır. Ülkeyi yönetenler soğukkanlı, gerçekçi, akıllıca hesaplı olma ve davranma durumundadırlar. Bu nitelikte ve sorunlara geniş bir perspektif içinde uzun vadeli açıdan bakan bir politika yürütenler sonunda kazanırlar.

"Kıbrıs'ın tamamını isteseydik işgal edebilirdik; şimdi de edebiliriz. Tarihte on iki ada Türk'lerin olmuştu; hiç bir zaman Yunanlıların olmamıştır. Yunanlılarla aramızda savaş çıkarsa yenen biz oluruz" tavrından ve bu yollu sözlerden vazgeçilmelidir. Bu, tavır hem karşı tarafı, meydan okumada geri kalmama kaygısıyla sert karşı çıkışlara iteleyerek gerilimi yükseltmekte, hem dünya politik çevrelerinde Türkiye'ye kötü puan verdirmekte, hem de içte gerçekleri görmekten uzak kof, şo-

ven bir milliyetçiliği körüklemektedir.

Durmadan Çandarlı ile Sismik 1'i, CHP koalisyonu zamanındaki durum ile MC iktidarındaki durumu kıyaslayıp Demirel ve Ortakları iktidarını kışkırtmak artık bir yana bırakılmalı. Olmuş ile ölmüşe çare olmadığına göre, artık bugün ve gelecek üzerinde durulmalı, bir savaşa meydan vermeden sorunun gerçekliğe ve hakkaniyete uygun çözümü için neler yapılabilir, onun üzerinde durulmalıdır.

Her ne kadar kıta sahanlıkları sınırlarının tesbiti teknik bir konu ise de, sorun bütününde öncelikle politiktir. Vakit geçirilmeden yüksek kademe politik temsilciler temasa geçmeli ve o düzeyde de görüşmeler başlatılıp sonuca varıncaya dek sürdürülmelidir.

Yunanistan'ın sorunu B.M. Güvenlik Konseyine ve Lahey Adalet Divanına götürmesi, onun, hiç değilse şimdilik durumu bir sıcak savaşa doğru getirmekten sakındığı anlamına gelir. Yunan Dışişleri Bakanı Bitsios'un BM'e gitmek üzere yola çıkarken verdiği demeç de bu yorumu doğrulamaktadır. Yunanistan'ın bu ikili girişimiyle Yunanistan Türkiye arası Ege uyuşmazlığı bir süre askıya alınmış olmaktadır. İki Yunan notası arasında da bir yumuşama sezilmektedir. Basında çıkan nota metinleri doğru ise, birinci nota "Yunan hükümeti Yunanistan'a ait olan kıta sahanlığı üzerindeki haklarını koruyacağını bildirir" cümlesiyle son bulurken, 2. notanın son cümlesinde "Yunan hükümeti, Türkiye'nin girişimlerinden doğacak gerçek ve hukuki sonuçları tartacaktır." demekle yetinilmektedir. Tam bu sırada Karamanlis'in ani bir kararla ve cuntacı oldukları gerekçesiyle 236 subayı emekliye sevkedişi de anlamlıdır. Bu durumda, gerilimi artıran Türkiye olmamalıdır.

Yunanistan Lozan andlaşması hükümleri uyarınca 12 adayı silahtan ve askerden arındırmış hale getirmeli, Türkiye'de de bu adalar üzerinde hak iddia edici nitelikte söz ve yayınlardan, tavır takınmalardan sakınılmalıdır. Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırları dışında toprak iddiaları olamaz.

Ege kıta sahanlığı ve Kıbrıs sorunları birbirinden ayrı ve bağımsız sorunlar olarak gözükse ve Türkiye bu tezi, ne denli savunsa dahi dünya politik düzeyinde bunlar birbirine bağlı olarak değerlendirilecektir. Daha açıkçası, diğer ülkelerin Kıbrıs'a ilişkin olarak Türkiye hakkında verdikleri yargı ve aldıkları tavır, Ege sorunu konusunda aldıkları veya alacakları tavrı etkiler. Bu kaçınılmazdır.

Kıbrıs konusunda ise Türkiye'nin dünya'da pek destekleyici bulamadığı biliniyor. En çok güvenilen müslüman ülkeler ve Orta Doğu Arap ülkeleri dahi Makarios ile iyi ilişkileri sürdürmektedirler ve uluslararası toplantılarda Kıbrıs Türk Federe Devleti temsilcilerine hiç de yer vermemektedirler. Üçüncü Dünya denilen ülkelerle sosyalist devletler kesinlikle Kıbrıs'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunmasından ve dış müdahalelerin olmamasından yanadırlar. Taksim, öncelikle ABD'nin işine gelir, onun ardından AET ülkeleri de bunu kabullenebilir. Ama bugünkü durumda onlar bile Türkiye'den yana değillerdir, ısrarla taviz istemektedirler. ABD ambargosu ve yapılan anlaşmanın Kongre'ce onaylanmaması bundandır. Diğer Nato üyelerinin Amerikan askeri yardımının bıraktığı açığı kapatmaya yanaşmamaları da bundandır.

Türkiye'nin iktidardaki ve ana muhalefetteki politik sözcüleri Türkiye'nin bağımsız ve egemen Kıbrıs devletinden yana olduğunu, bu tezi Türkiye'nin savundu-

ğunu tekrarlıyorlar, ama inandırıcı olamıyorlar, 3. dünya ülkelerinin ve sosyalist devletlerin desteğini kazanamıyorlar. İnandırıcı olamıyorlar ve destek kazanamıyorlar, çünkü düşünülen ve önerilen Federatif Kıbrıs devleti biçimi ve niteliği Kıbrıs'ın bütünlüğünü, bunun için de gerçekten bağımsız ve egemen bir devlet olabilmesini sağlamaktan uzak düşüyor; taksime daha yakın duruyor ve giderek tam fiili ve hukuki taksime varması olasılığı kuvvetli görünüyor. Bir devletin bağımsızlığı için ekonomik bütünlüğe sahip olması şarttır. Türk Topluluğu Türkiye ile, Rum topluluğu Yunanistan'la ekonomik bütünleşmeye gidecekse, gidiyorsa, bunun sonu Federatif Kıbrıs Devleti Anayasasına ne hükümler konulursa konulsun, bölünmeye, taksime varacaktır.

Kıbrıs ekonomisi içinde Türk topluluğunun -bugünkü durumda Kıbrıs Türk Federe Devletinin- kendi içinde keskin sınıfsal farklar olmakla birlikte, bütününde, Rum topluluğunun bütününe kıyasla daha geri, daha yoksul olduğu doğrudur. Ama bu olgudan, Türk Topluluğunun, K.T.F.D.'nin, Türkiye ile ekonomik bütünleşme zorunluluğu sonucu çıkmaz. Kıbrıs ekonomisi içinde Türk topluluğunun durumunu iyileştirmek, kalkındırmak yolları aranarak, bu doğrultuda yardımlar yaparak soruna çözüm bulunabilir. Ve amaç Kıbrıs Türk burjuvazisini palazlandırmak değil, halk kitlesini kalkındırmak, onun ekonomik ve kültürel yaşam düzeyini yükseltmek olmalıdır. Bunun şartı Türk topluluğunun demokratikleştirilmesi ve Türkiye'deki iktidarın soruna bu açıdan bakmasıdır. Ne Kıbrıs Türk yönetimi, ne Türkiye'deki MC iktidarı böyle bir politikadan yana olmadıkları, Kıbrıs'taki ve Türkiye'deki burjuvazinin çıkarlarını kolladıkları içindir ki, Türkiye ile ekonomik bütünleşmeyi tek çıkar yol olarak göstermektedirler.

İkinci bir husus, ada devletinin dış politika ve savunma sorunudur. Dış politika ve savunma alanlarında iki federe devletten biri Türkiye'ye, diğeri Yunanistan'a ayak uyduracaksa ve her ikisinin ayrı ayrı oldukları olacaksa bağımsız ve egemen Kıbrıs devletinden ortada ne kalır? Kıbrıs yabancı üslerden ve kuvvetlerden arındırılmalı ve Kıbrıs devleti kendisi askersizleştirilmelidir. Ne bütünüyle Kıbrıs devletinin ne de onu oluşturan federe devletlerin silahlı kuvvetleri bulunmalı, Kıbrıs'ın güvenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü ile birlikte uluslararası garanti altına alınmalıdır; İsviçre ve Avusturya'nın statüsüne benzer bir statüye kavuşturulmalıdır. O zaman, iki topluluk ve federe devlet arasında ayrılık ve uyuşmazlık doğurması en olasılı olan dış politika ve savunma konuları sorun olmaktan çıkar.

Kısacası, MC iktidarı ve ana muhalefet partisi gerçekten bağımsız ve egemen bir Kıbrıs devletinden yana iseler, o takdirde, böyle bir Kıbrıs devletini gerçekleştirecek nitelikte ve biçimde bu gerçekleşmenin gerektirdiği şartları içeren bir federasyon modeli önermelidirler.

Kıbrıs konusunda söylenecekler şüphesiz bu kadarla bitmemektedir. Ekonomik bütünlüğün yanı sıra iki topluluk arasında sosyal, kültürel ilişkiler de olacaktır, olmalıdır. Küçücük bir adada iki topluluk birbirine düşman hale getirilmiş ve birbirinden Çin Seddi'yle ayrılmış olarak yaşayamazlar. Ayrıca, her iki topluluğun içyapılarının demokratikleştirilmesi, işçi ve emekçi kitlelerin kendi topluluklarında ve Kıbrıs Devleti politikasında etkin bir güç haline gelmeleri, söz ve karar sahibi olmaları sorunu vardır ve bizim açımızdan temel sorun budur. Kıbrıs'da olduğu

kadar Türkiye'de de, Yunanistan'da da işçi ve emekçi kitlelerin iktidarda oldukları zaman tüm sorunlar eşitliğe, hakkaniyete uygun olarak ve karşılıklı saygı ve sevgiye dayanılarak çözümlenebilecektir.

Çark Başak, Sayı 13, 16 Ağustos 1976

SOSYAL
TARİH
YAYINLARI